BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

Biblioteca oraș
Sibiu

Trăiască 23 August, Ziua Eliberării Romîniei de sub jugul fascist!

1944 — 23 AUGUST — 1962 — PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ! — AUGUST

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 16 (99) — 15 AUGUST 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

TREAPTA A 18-A

Așadar, iată-ne din nou cu brațele pline de flori, coloane nesfîrșite ale entuziasmului și bucuriei, trecînd prin fața tribunelor roșii. Purtăm cu noi zborul porumbeilor și oboseala dulce a zilelor de muncă și a încordării, venim de pe schele, din adîncul minelor, din fața cuptoarelor de înaltă tensiune care fierb oțelul.

De 18 ani, fără răgaz — sub conducerea înțeleaptă a Partidului nostru — ne dăruim, hărnicia și talentul, construind și desăvîrșind socialismul. De 18 ani ne adunăm în coloane nesfîrșite, umăr la umăr, într-o unitate și frumusețe pe care n-a mai cunoscut-o istoria noastră, cu brațele pline de azurul cerului pe care-l coborîm tot mai aproape de noi. Avem retina luminată de fulgerul graficelor de producție, raportăm viitorului tonele de minereu extrase peste plan, uzinele și fabricile construite și biruințele spiritului inovator și generos, în luptă cu inerția și cu umbrele trecutului. De 18 ani coloanele noastre nesfîrșite, urcă treaptă de treaptă verticala însorită a demnității umane.

De 18 ani ne creăm propria noastră istorie și fiecare an ne aduce bucuria împlinirii străduințelor și năzuințelor noastre. Fiecare an are culoarea lui specifică, particularitățile lui istorice.

Anul acesta, la marea noastră sărbătoare a Eliberării, se deschide în fața coloanelor ca un splendid arc de triumf ridicat pe fundamentul biruinței socialismului. La istorica sesiune extraordinară a Marii Adunări Naționale din primăvară, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej anunța: „In Republica Populară Romînă socialismul a învins definitiv la orașe și sate..." Datorită politicii de industrializare a țării, de creare necontenită a bazei tehnice-materiale a construcției socialiste, a succeselor remarcabile obținute de muncitori, inginerii și tehnicienii noștri, procesul de colectivizare a putut fi desăvîrșit. Sectorul socialist din agricultură deține 96% din suprafața arabilă și 93,4% din suprafața agricolă a țării; gospodăriile agricole colective cuprind 3.201.000 de familii, aproape totalitatea familiilor țărănești.

Colectivizarea totală a agriculturii a adus după sine — ținînd seama de noile necesități — reorganizarea conducerii agriculturii... „adoptarea unei noi concepții organizatorice care să asigure agriculturii conducere științifică, competentă și unitară, capabilă să facă față cu succes noilor sarcini de mare răspundere privind dezvoltarea continuă a agriculturii socialiste..."

Defilînd cu mănunchiurile de grîu în mînă și împodobind cu ele carele alegorice, ne gîndim la prima recoltă socialistă, la colectiviștii din comuna Buzescu, raionul Alexandria, care au obținut 4.800 kg grîu la hectar și la recoltele mari din Banat și Bărăgan; la nisipurile zburătoare de la Dăbuleni, fertilizate și la viile terasate din Dobrogea; la pîinea pufoasă și la vinul dulce ca mierea, tradiționale ospitalității poporului nostru. Fiind vorba de pîine să nu utităm în anul „neuitatei primăveri" primăvara socialismului biruitor, cînd 11.000 de țărani, nepoți și fii ai martirilor de la 1907, și-au sărbătorit într-un cadru solemn, la cel mai înalt sfat al țării, bucuria înfrățirii socialiste.

Romînia inimilor generoase și nobile și-a ridicat glasul în forum-ul internațional al popoarelor, luptînd alături de U.R.S.S. și alte țări socialiste pentru triumful celor mai generoase și nobile idei ale timpului nostru: pacea și dezarmarea. Ca un succes al politicii noastre externe pline de perseverență și umanitate, anul 1962 înscrie votarea de către O.N.U., a proiectului propus de R.P.R. cu privire la educarea tineretului lumii în spiritul păcii și solidarității umane, anul participării Romîniei la conferința celor 18 state pentru dezarmare și-a străduințelor neobosite pentru crearea unei zone a păcii în Balcani.

Purtînd cu noi în coloană sărbătorească pancartele pe care am scris izbînzile noastre, ne amintim că realizările celor optsprezece ani stau sub semnul ajutorului frățesc pe care l-a primit neîncetat țara noastră din partea Uniunii Sovietice.

Înaintăm acum în fruntea coloanei strînse! Toată țara e o imensă nesfîrșită coloană și raportăm istoriei: Socialismul a biruit, urcăm pe o treaptă nouă a viitorului, treapta a 18-a din verticala demnității umane.

Al. Ivan Ghilia

DIALOG ÎN COSMOS

Cosmosul se umple de voci omenești.

Am auzit întîi vocea lui Iuri Gagarin, — bărbatul blond, cu trăsături delicate, — răzbătînd prin pulberi meteorice, prin pînze de sunete enigmatice, printre lumini călătoarea veșnic. Am auzit glasul lui Gherman Titov, cosmonautul 2, apoi, în urmă cu puține zile, deschizînd aparatul de radio, am aflat că un nou Vostok, avîndu-l la bord pe cosmonautul Andrian Nikolaev, străbate spațiile în care lunecau doar umbrele fosforescente ale Selenei.

Noi, generația care n-am apucat, din fericire, vremea laconicelor comunicate de front, am urmărit știri despre un nou zburător și cînd nu ne mai așteptam, am auzit semnalele de pe Vostok 4, nava condusă în Cosmos de un alt fiu al pămîntului sovietic, Pavel Popovici! Înscriindu-se pe o orbită circumterestră, în apropiere de săgeata celui de al treilea Vostok, nava lui Popovici, om care poartă numele unui legendar erou al bilinelor rusești, își începe un drum triumfal! Din orașul în care a scris marele creator al personajului doctorului Astrov — Anton Pavlovici Cehov — de la Ialta, conducătorul partidului și guvernului sovietic, tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov a vorbit la telefon cu Cosmosul. Nu e vorba de o metaforă. Telefonista centralei din Ialta a comunicat simplu, cu vocea emoționată:

— La telefon, Cosmosul! Aveți legătura cu Cosmosul!

Pentru ca această legătură să fie obținută, ostașii Revoluției din Octombrie au sfîșiat cu pieptul lor rețele de sîrmă ghimpată, poarta cu uriașe împletituri de fier a Palatului de iarnă a fost doborîtă de gardiștii roșii, în vreme ce Lenin vorbea cu frontul, folosindu-se de un receptor vechi, încă de pe atunci demn de a figura la muzeu... Uneori, dușmanii Revoluției comuniste retezau lianele pilpîietoare ale firelor de telegraf și luptătorii cu steaua roșie la chipiu se tîrau prin fum, prin schije și dărîmături pentru a lega iarăși firele tăiate, pentru ca glasul lui Ilici să ajungă în linia întîi...

Și acum, cît de firesc pare totul:

— Aveți legătura cu Cosmosul!

Mesageri înstăpînind acolo, în spațiile nestrăbătute, setea de pace a pămîntenilor, cosmonauții sovietici, școlari sîrguincioși la clasa profesorului Konstantin Eduardovici Țiolkovski, îndeplinesc o misiune fără precedent în istorie. Omul nu poate fi singur în Cosmos, așa cum nu poate fi nici pe pămînt, și constructorii și zburătorii sovietici au realizat, ca întotdeauna, primii, un zbor în grup, deschizînd drumul unor cercetări științifice de interes primordial.

Felicitîndu-se pentru zbor, urîndu-și somn ușor și spunîndu-și bună dimineața cu voluptate pămînteană, Andrian și Pavel reconstuie acolo, în Cosmos, ceva din lumea noastră, ceva din atmosfera încercatei noastre planete. Grandioasa repetiție generală, înaintea desprinderii de pe cosmodromuri a unor adevărate orașe plutitoare, — temerara țîșnire în Cosmos a celor doi eroi ne umple inimile de admirație pentru curajul fără seamăn al acestor minunați tineri sovietici, pentru înaltele capacități creatoare ale constructorilor și muncitorilor sovietici.

Nouă, romînilor, cea mai dragă lună ne este, firește, august, luna Eliberării patriei noastre ajunsă azi în pragul socialismului.

Vă mulțumim, dragi cosmonauți, vă mulțumim din inimă!

Noi nu uităm că trei, din cele patru zboruri ale cosmonauților sovietici s-au desfășurat sub cerul mirosind a struguri și a mere coapte, cerul lui august!

Gheorghe Tomozei

DE ZIUA PRESEI

Ziarul comunist a fost cîndva comparat cu o adunare la care iau parte milioane și milioane de participanți. Și, într-adevăr, așa este. Prin presă, prin zecile de gazete și reviste care apar în întreaga țară, partidul vorbește zilnic, ca într-o uriașă adunare populară, cu masele largi ale oamenilor muncii, împărtășindu-le linia sa politică în toate problemele interne și internaționale, înflăcărîndu-i la înfăptuirea luminoaselor obiective ale înfloririi patriei socialiste.

Nu o dată ni s-a întîmplat să ne ațintim privirile cu emoție — la Muzeul de istorie a partidului — asupra vreunei pagini îngălbenite de vreme, nu mai mare, adesea, decît o foaie de calendar, pe frontispiciul căreia strălucea, cu o lumină nestinsă, un titlu scump: „Scînteia", „Lupta de clasă", „Tînărul leninist". Cu cîte sacrificii — uneori cu sacrificiul suprem: al vieții — redactorii, tipografii, difuzorii presei ilegale de partid au făcut să ajungă în mase aceste arzătoare mesaje de încredere în invincibila forță a poporului! Din scînteile acelea, care luminau prin bezna asupririi și teroarei, s-a aprins măreața făclie a presei noastre comuniste de azi, purtătoare a celor mai înalte idei pe care le-a cunoscut omenirea, ideile partidului clasei muncitoare.

Într-o carte apărută acum cîțiva ani la Paris, sub titlul sonor și pretențios „Abecedarul ziaristicii", erau reproduse cuvintele unuia dintre primii directori ai ziarului burghez francez „Le Temps": „Să vă amintiți în permanență că ziarul este conceput, scris și tipărit pentru a fi citit și... uitat în decurs de 24 de ore". Nimic nu se potrivește mai desăvîrșit presei burgheze din toate timpurile decît această definiție. Concepută și scrisă pentru difuzarea unui senzațional ieftin, pentru a narcotiza masele și a le silui imaginea despre lumea contemporană, această presă își are înscris — chiar din clipa ieșirii de sub tipar — actul de deces în conștiința publică.

Presa noastră trăiește tocmai prin ecoul ei prelungit în conștiința milioanelor de cititori, prin intervenția ei entuziastă și perseverentă în viață, prin eficacitatea rolului ei de propagandist, agitator și organizator colectiv. Ziarele noastre nu sînt simple efemeride de o oră sau de o zi, ci acte pasionate de conștiință partinică, participante active — prin fiecare rînd, prin fiecare cuvînt — la lupta întregului popor, sub conducerea partidului, pentru triumful luminoaselor idealuri ale socialismului și păcii.

In aceasta constă forța lor. Aceasta este temelia prestigiului lor în rîndurile maselor.

Victor Bîrlădeanu

ANUL XVIII — reportaj - anchetă
de MIHAI STOIAN — pagina a 5-a

PRELUDIU ÎN ASFINȚIT
povestire de ION LANCRĂNJAN
paginile 6-7

Aurel Rău

CÎNTEC ÎN AUGUST

Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cînd în albia soarelui îți oglindești fața.
Drag îmi ești pămînt al petrecerii mele
Cînd stelele deasupra ți le-aprinzi...

E acesta un cîntec vechi, din fluier,
Cu care-ți întîmpin diminețile, serile,
E acesta un susur domol, de cuvinte
Prin care ceva ca o flacără curge-nainte.

Lovește-mă vînt, troenește-mă creangă
Sub fulgi de petale ori sub zăpadă!
Cu plug în cîmpii, cu tălăngi în munți
Și-au însemnat cei mulți, prin timp,
aleanu-n baladă.

Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cînd în albia soarelui îți oglindești fața.
Drag îmi ești pămînt al petrecerii mele
Cînd stelele deasupra ți le-aprinzi...

E acesta un cîntec nou; m-am încîns
Cu toate drumurile, ca să-l pot învăța.
Și de toate vîrstele m-am desprins, și m-au
nins
Anii, pe drumuri, ca pe-un războinic în șa.

Dogorîți văpăi, străluciți în azur
Coloane ale fumului, pe furnale!
Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cu cei mulți ai tăi, de azi, cu biruințele tale.

Ion Crînguleanu

Al patrulea poem

...Al patrulea poem urca,
Cu soarele pe brat să vină,
Trasînd în jurul lumilor acea
Neprețuită cingătoare de lumină...

Era un astru între astre — 'scut,
Un soare omenesc pentru solstiții,
Gîndit de comunism; născut
Din arderi de idei și revoluții.

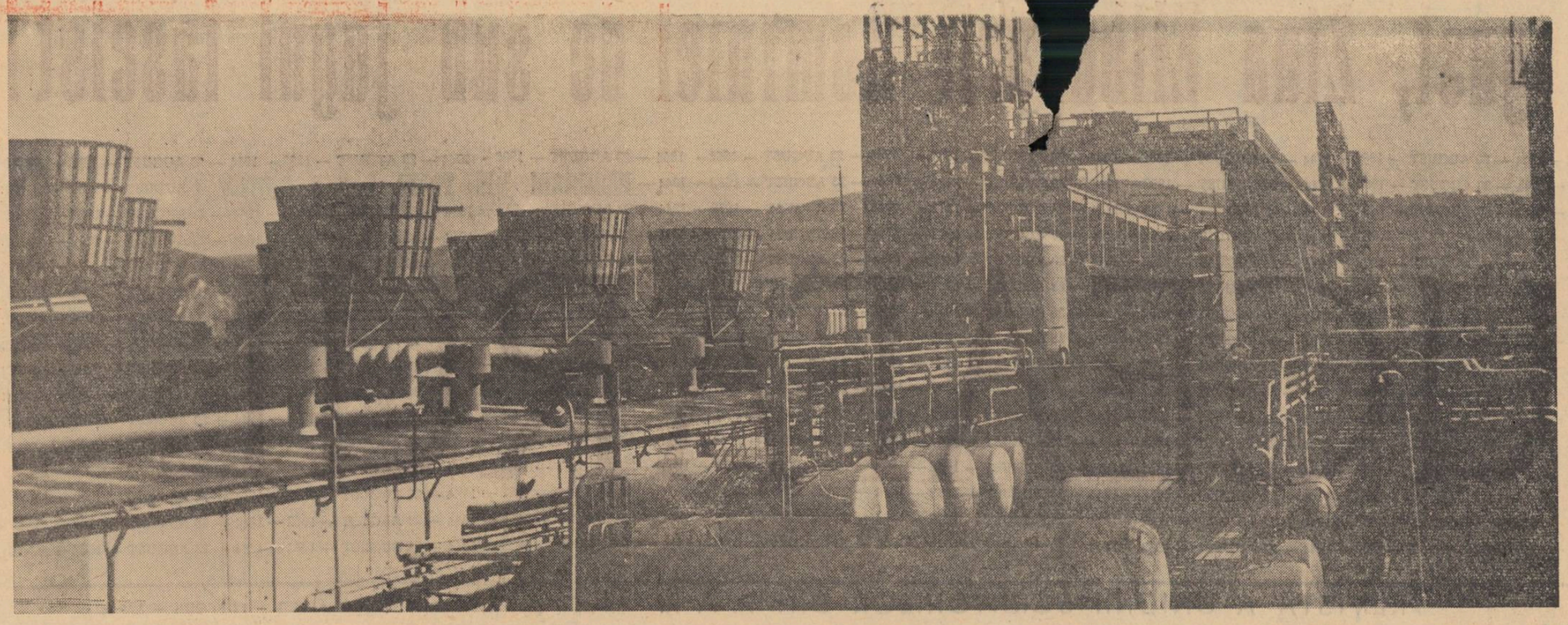

BORZEȘTI — August 1962

RECENZII

POP SIMION: Ore calde

VASILE REBREANU: Casa

ILEANA VRANCEA: Tradiții ale criticii literare marxiste 1930-1940

Ore calde

Artă de reporter a lui Pop Simion, așa cum o demonstrau și volumele „Paralela 45°" și „Anul 15", se caracterizează prin vigoarea cu care sînt desenate portretele oamenilor contemporani. Patosul cu care scriitorul descifrează semnificațiile cele mai profunde ale eroismului muncii de fiecare zi din uzine și de pe șantiere, din mine și de pe bancurile de pescuit face ca intenția sa de a prezenta cîteva lapidare portrete contemporane să fie depășită: Pop Simion realizează o secțiune amplă în viața societății noastre.

Reporterul nu se limitează la prezentarea unor simple trăsături morale ale personajelor sale, ci le comentează, confruntă caractere și fapte, subliniind sensul nou al atitudinii oamenilor față de muncă. Ceea ce omul dăruiește societății, entuziasmul și gîndurile sale, dragostea și munca, alcătuiește frumusețea epocii noastre. Răspunderea celui care muncește nu se oprește la realizarea mai multor produse create sub semnul grijii pentru calitate; asemenea meșterului zidar Novizki, el formează conștiințe noi, sarcină cu mult mai complexă.

Nu prin comunicarea unor cifre, oricît de impresionante ar fi ele, demonstrează scriitorul eroismul muncii. Nici prin schițarea unui portret fizic, menit să „dea viață" datelor tehnice. Ci prin pătrunderea pasionată în universul sufletesc al eroilor săi, prin luminarea legăturilor dintre ei și ceilalți oameni, dintre ei și natura pe care o iubesc tocmai pentru că o transformă și o supun. Și Pop Simion izbutește să prezinte toată această vastă problematică, fără să se refugieze în hiperbolă, care uneori, departe de a reliefa eroismul muncii, îl estompează. Formula sa reportericească nu exclude lirismul. Lirismul este prezent în portretizarea unor oameni ca strungarul Dumitru Scinteie, ca tînărul Erou al Muncii Socialiste Ștefan Tripșa, ca laminoristul Pandele. Un lirism discret însoțește prezentarea muncii din preajma cuptoarelor dogorîtoare, din înaltul schelelor, de pe întinsul mărilor. Pînă și în „Răspunsul olarului", reportaj despre un bătrîn orb, dornic să „vadă" răsăritul soarelui deasupra mării, unde primejdia melodramaticului pîndește la fiecare pas, scriitorul izbutește să salveze nota realistă, dînd o schiță de un dramatism reținut, al cărei personaj central impresionează prin încrederea nelimitată în puterea oamenilor, a științei de a-l vindeca.

Nu împrejurarea că reporterul se depărtează uneori de relatarea exactă a faptelor, că „părăsește terenul faptelor" cum îi reproșa în „Contemporanul" Eugen Simion mi se pare că duce la acele „notații vagi". În definitiv, reportajul, în măsura în care e literatură, are dreptul să comenteze, să discearnă, să transforme stenograma unei discuții într-o pagină de artă. Aceasta bine înțeles fără să denaturеze adevărul, făcînd de nerecunoscut oamenii și faptele descrise. Cred, însă, că „vagul unor notații", real de altminteri dintr-o seamă de reportaje ca, bunăoară „Răspunsul celui ce face pantofi", provine dintr-o insuficientă individualizare a caracterelor pe care le urmărește, precum și din dorința de a înlocui analiza psihologică, detectarea implicațiilor etice, printr-o abuzivă și uneori puerilă folosire a metaforei.

In ansamblul său, volumul Ore calde *rămîne o reușită semnificativă a reportajului nostru literar. Înțelegînd foarte exact specificul genului, exploatîndu-i cu pricepere și talent posibilitățile evocatoare, Pop Simion se apropie de hotarul dintre reportaj și nuvelă pe care, aici, nu vrea să-l treacă.*

Dan Grigorescu

Casa

Nimeni nu prevedea în personajele schițelor din volumul În plină zi *lumea viitorului roman al lui Vasile Rebreanu. Cu toate acestea, fundamentul epic al romanului* Casa *îl constituie cîteva schițe pe care se înalță edificiul primei sale construcții de proporții. Schițele, în noua perspectivă a evoluției artistice a lui Vasile Rebreanu, nu rămîn însă niște simple „tatonări" pentru a-și fixa locul explorărilor de mai tîrziu. E firesc ca unor personaje cu o viață complexă, autorul să nu le fi încheiat fișele biografice pe durata acțiunii unor schițe, folosind dimensiunea romanului ca o modalitate adecvată de a surprinde mai amplu fizionomia lor umană.*

Simbolul casei are înțelesuri deosebite, din punctul de vedere al poziției de clasă a personajelor: este casa pe care chiaburul Iroftei Udilă se străduie s-o păstreze ca o fortăreață a puterii, casa pe care vrea s-o construiască Isaia Iota, ginerele său sărac, ca să se simtă om; dar adevărata casă este gospodăria colectivă care se constituie și se dezvoltă, casa pe care o înalță activistul Dura, Antim Bota, Irina, Napeu, casa înfrățirii în muncă.

Isaia Iota, feciorul căsătorit din interes cu Anica lui Iroftei, avid de avere și pămînturi, nu-și poate clădi o casă nouă care să nu mai semene cu șura și morga socrului său. Zestrea nu l-a făcut pe Isaia fericit. Pe el nu-l poate satisface decît condiția de om liber. Înrudit cu Ion al Glanetașului, Iota are o salvare în epoca noastră, care-l ajută să-și găsească adevărata fericire rîvnită.

Romanul lui Vasile Rebreanu este o veșnică alternativă pe această idee, între casa care se sfarmă în bucăți a lui Iroftei și cea trainică a colectivității. Între cele două planuri de creație, Vasile Rebreanu a dat preponderență planului epic în care se zugrăvește destrămarea neamurilor lui Udilă, fără a păstra aceeași vină epică sigură și în cealaltă direcție. Biografia lui Isaia Iota polarizează, prin problemele pe care le ridică, conflictul romanului și atenția cititorului. Ginerele lui Iroftei încearcă dramatic să iasă dintr-o falsă condiție de prosperitate, dintr-o perpetuă condiție de slugă, evoluînd pe o linie sinuoasă, întreruptă de ezitări dureroase. La extrema opusă este figura activistului Dura, una dintre frumoasele realizări în domeniul prezentării activistului de partid la sate.

Atenția romancierului este concentrată, cum am spus, în jurul personajului Isaia Iota, proiectat pe fundalul vieții sociale contemporane. În timp ce Isaia încă mai trăiește mirajul înavuțirii, cu prețul pierderii demnității sale umane, se dezvoltă în Podeni gospodăria colectivă și se fac eforturi pentru colectivizarea totală a satului. El este un anacronic, un întîrziat în noile condiții sociale. Dramatismul provine tocmai din această imposibilitate de conciliere a pasiunii sale individualiste de a avea pămînt cu soluția obiectivă pe care a dat-o istoria problemei agrare. Integrarea lui Iota în noile rînduieli este anevoioasă; el se rupe cu greu de iluzia falsă a înavuțirii. Concomitent cu risipirea acestui miraj al averii la Isaia, pe alte planuri asistăm la lupta pentru întărirea gospodăriei colective dusă de Dura, Antim Bota, Napeu, acțiune care generează la rîndul ei alte conflicte tot atît de importante: imixtiunea elementelor dușmănoase în viața colectivei, simțul chiaburesc de proprietate al președintelui Patie, pierderea intransigenței revoluționare la activistul raional Boț. Lupta continuă și în alte direcții: pentru atragerea restului de individuali din sat în colectivă.

Nimic nu arată c-ar fi vorba de un plan defectuos conceput. Există, ce-i drept, capitole, spre sfîrșitul romanului, mai puțin consistente și semnificative, care atenuează forța conflictului, scene care trenează acțiunea tocmai în momentele de maximă încordare. Dar, în general, există o sudură și o armonizare a planurilor, o bună manevrare a scenelor, în deosebi în prima parte a romanului, un simț de a conduce conflictul și de a doza materia epică. Lirismul nu a fost părăsit ca modalitate. Ținuta romancierului s-a definit ca a unui cunoscător delicat și a unui observator de calitate a stărilor sufletești în spațiul social ardelenesc. Vasile Rebreanu continuă o tradiție mare a romanului transilvănean, iar romanul său e departe de a se numi un debut. El înseamnă o lungă experiență de viață și o capacitate de a recepta fenomenul transformărilor revoluționare în satul de peste munți. Căci în paginile romanului lui Vasile Rebreanu lumea aceasta trăiește în naturalețea mișcării ei cotidiene. E ceva firesc, apropiat, trăit cu convingere, comunicat nouă într-o limbă ardelenească curată. Scene întregi, capitole pot fi citate pentru suavitatea, naivitatea, înțelepciunea, vicleșnia, ironia, pitorescul personajelor și locurilor de pe Valea Someșului.

Marin Bucur

Tradiții ale criticii literare marxiste 1930-1940 *)

În spirit științific, folosind un limbaj clar și accesibil, Ileana Vrancea, autoarea acestei valoroase și utile antologii, prezintă cu obiectivitate și competență, în cele aproape 100 de pagini ale studiului introductiv, imaginea dezvoltării criticii și teoriei literare marxiste din deceniul IV al veacului nostru. Sînt scoase în relief, pe de o parte, fazele mai importante ale luptei împotriva curentelor literare diversioniste sau reacționare ale vremii ca: gîndirismul, suprarealismul, ermetismul etc., împotriva teoreticienilor artei pentru artă și a promotorilor naționalismului și misticismului obscurantist, iar, pe de altă parte, se subliniază eforturile depuse pentru promovarea literaturii realiste, care să oglindească veridic viața și aspirațiile maselor populare, de pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare.

Antologia, la alcătuirea căreia a prezidat în general un spirit sigur de discernămînt, înmănunchează, documente literare de deosebită importanță, cum sînt manifestul revistei Bluze albastre, *corespondența aceleiași reviste și a altora cu cititorii, din care reiese legătura presei de partid cu masele muncitorești sau numeroasele apeluri adresate scriitorilor pentru a intra în rîndul luptătorilor pentru o societate nouă. Sînt reproduse peste 60 de articole, studii, cronici literare, semnate de Al. Sahia, N. D. Cocea, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Nagy István, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Petru Constantinescu Iași, Lotar Rădăceanu, Matei Socor, C. I. Gulian etc.*

Din acestea facem cunoștință cu eforturile partidului pentru înțelegerea trăsăturilor realismului socialist, a „concepției proletare în literatură" și a responsabilității scriitorului față de popor, pentru demascarea condițiilor mizere, umilitoare, pe care societatea burgheză le rezerva scriitorului în contrast cu societatea socialistă. Sînt analizate științific evoluțiile unor scriitori ca Liviu Rebreanu, Panait Istrati, Aron Cotruș, la care orientarea spre dreapta s-a soldat în mod inevitabil cu decăderea din punct de vedere calitativ a creației literare. Este combătut gustul pentru pitoresc (în romanele lui G. M. Zamfirescu) sau pentru senzațional și naturalism, în zugrăvirea vieții proletariatului de la noi. E demascată și combătută activitatea unor promotori ai fascismului în literatură ca: Nichifor Crainic, Dragoș Protopopescu sau Mircea Eliade. E combătută ideologia înapoiată a sămănătoriștilor, gîndiriștilor. Sînt reconsiderate de pe pozițiile clasei muncitoare marile figuri ale literaturii din trecut și prezent (Miron Costin, Eminescu, Bacovia), sînt cinstite figurile de scriitori militanți ai clasei muncitoare (Alexandru Sahia).

E drept că lucrarea de care ne ocupăm nu e lipsită nici de deficiențe. În special în ce privește selectarea unor materiale s-ar putea ridica obiecții. Prin ce reprezintă, de pildă, o poziție critică marxistă, un articol ca: Un popă de cîmp, de Tiberiu Iliescu, directorul revistei moderniste Meridian *? Dealtfel, cît de „marxist" era autorul articolului chiar și după Eliberare, în 1945, se poate vedea și din prefața la programul Teatrului Național din Craiova, pe care Tiberiu Iliescu îl conducea în acea vreme. Prefața semnată de el începea cu afirmația clară că arta, în speță spectacolul teatral nu este altceva decît „momentul evadării din obligațiile cotidiene", „clipa extazului sau mobilul contemplativității gratuite". Se poate pune de asemenea întrebarea de ce lipsește un articol ca: Realismul socialist de Ilie Constantinovschi, apărut în* Cuvîntul liber *din 27 iunie 1936, adică în perioada în care acest ziar se găsea sub îndrumarea directă a partidului.*

Poate că în afara unei selecții mai îngrijite a materialului, antologia ar fi trebuit însoțită și de un cît de sumar aparat critic. În unele articole există pasaje discutabile din punct de vedere marxist, provenite din insuficienta aderare sau înțelegere ideologică din partea autorilor, există date greșite sau formulări confuze. Ele nu puteau fi lămurite în studiul introductiv și așa destul de amplu. Dar trebuiau totuși explicate undeva. Fiindcă antologia apărută într-un tiraj de masă nu se adresează numai specialiștilor.

În sfîrșit, în ceea ce privește organizarea materialului pe capitole, acestea ni se par insuficient profilate, fără individualitate distinctă. Dacă ordonarea materialului după conținut era prea dificilă, am fi preferat ordinea cronologică sau alfabetică pe titlu de revistă.

Cu aceste observații, ținem să subliniem că antologia și studiul tov. Elena Vrancea constituie o inițiativă valoroasă, care se cere continuată și pentru critica marxistă din deceniile anterioare.

Nicolae Liu

*) Editura Politică, 1962.

Mult e dulce...

„Savantul, un bărbat de statură mijlocie, cu trăsăturile fetei energice, ca tăiate în piatră, dar înmuindu-se (!) din timp în timp, se plimbă cu pași mari prin birou..."

TOMA GEORGE MAIORESCU
(„Unde se întorc cosmonauții"
Ed. pt. lit. 1962)

„Din inițiativa Vieții românești Nic. Țic. V. Nicorovici și N. Jianu s-au deplasat în Oltenia sub forma unui colectiv de lucru — o brigadă — **și acționînd după un plan determinat,** au putut cuprinde realitatea în complexitatea ei..."

MARIA GEORGESCU
(Reportajul literar,
„Limbă și literatură",
V, 1962, p. 341.)

„În jurul umbrei lui Caragiale s-a desfășurat în anii de după 1912 o mișcare spectaculoasă și deosebit de instructivă".

VICU MÎNDRA
(„Gazeta literară" Nr. 437/962)

„Iată de ce, un an mai tîrziu, în vara anului 1875, cînd Eminescu l-a cunoscut pe Creangă, s-a putut închega între cei doi mari scriitori o prietenie unică, atît de frumoasă încît a intrat în legendă (?), prietenie ce nu avea nimic cu ciocoimea de la Junimea și împotriva ei".

G. G. URSU; (Eminescu: amiciții și adversități contemporane, în **„Limbă și literatură", V, 1962, p. 238.)**

cronica literară

ION BRAD:

„Mă uit în ochii copiilor"

de Dan Hăulică

Nu trebuie să fii precum Cezar, gelos pe Alexandru, ca să te întrebi înfiorat ce-ai făcut **tu,** la vîrsta cînd alții, mari precursori, își dăduseră întreaga măsură. Ion Brad și-a pus această întrebare în niște versuri mai vechi, pline de superbe nostalgii. Tînărul liric scruta cerul poeziei, stelele lui izbucnite săgetător pe firmament. Și evocînd nume mari, de timpuriu logodite cu gloria, el spunea uimit, cu emoție visătoare: „La vîrsta mea..." Dar tinerețea noastră — a generației lui 23 August — n-aspiră la glorie doar dintr-un impuls orgolios. Cînd visa la glorie, tînărul nostru poet **visa la gloria de a servi,** nemijlocit și exemplar, ca un luptător devotat, prezentul nostru socialist. Așa începe de altminteri noul volum al lui Brad, definind misiunea poetului, răspunderea lui față de vremea pe care-o trăiește. E răspunderea „unui ostaș de rînd al partidului"; dar e imensă și tulburătoare, el se socoate nemijlocit, total și perpetuu dator față de oameni și destinul lor. Această misiune, supremă și în același timp familiară, Brad o numește neașteptat, dar simplu, cu un termen al vieții de partid: poetul este „responsabil cu fericirea".

Nădejdi, răspunderi vaste, visuri fac parte din fericirea pe care poetul se simte dator s-o veghieze. Cartea lui Brad e bogată în sentimente și preocupări, înflăcărarea lui naște dintr-o experiență vie, directă, a noului. **Bătăile inimii,** el și le dorește nu puls monoton, ci vuiet sublim, pe măsura epocii care ne duce spre comunism și spre astre. „Fruntea de cîntece arde / Inima arde. / Foile-n față s-au învăpăiat / Ca niște placarde", spune, de pildă, poetul, cîntînd bucuria marii izbînzi, a colectivizării deplin încheiate **(După victorie).** Astfel de poezii pleacă din imediat, sînt fierbinți de căldura **evenimentului** care le-a zămislit; în ele pulsează fluxul nebiruit al colectivizării, înaintînd — **Revărsare** irezistibilă — pe harta țării. Îndemnuri directe, agitatorice, discuții edificatoare cu țăranii, sînt elemente de care Brad nu se ferește, în aceste versuri. Dar ele sînt **poezie,** pentru că sufletul său vibrează amplu, cînd citește scris adînc în pămînt, cu penițele de oțel ale tractorului: „Pentru copii, pentru voi, semănători, / Aruncați grîul în brazda comună! Pămîntul poate rodi milioane de sori. / Cu secerișul de nu prididiti / Puneți mîna în cer, pe lună!" Ce poate fi mai simplu, mai popular, decît chemările pe care le rostește **Agronomul?** Ritmează poezia, cum fac refrenele într-un plugușor: „Săpați mai adînc, gospodari!" Agronomul îndeamnă tractoriștii să lucreze temeinic, prășitoarele să fie cu băgare de seamă. El amintește cifre prozaic precise: 5000 de kilograme porumb la hectar. Însă o face și ca poet; rînduiește frumos ogorul dar și silabele, prefiră boabele cucuruzului ca niște mătănii, cu voluptate muzicală: „Aici să stea — / Mare sfat de înțelepți — / Cucuruzul / Cu bărbi de mătase, / Să ne-ncînte auzul / Cu povești prea frumoase. / Fiecare silabă să fie o boabă / De aur clar, / Să mergem pe firul poveștii în sus. / Cu cinci mii de kilograme povară / De cucuruz / Aur clar / La hectar". / Printre chemări cotidiene, agronomul aruncă și fărîme de lumină fabuloasă; fiindcă știința precisă va transforma în faptă visele străvechi:

„...S-aruncăm o perie
Să răsar-o pădure de grîne,
Chiar și combinele un pic să se sperie
Cînd vor intra
Ca tăietorii de lemne-nCarpați
Mîine-poimîine.

Adînc, tractoriști, să arați!"

În astfel de piese — de aceea ne-am oprit o clipă asupra versurilor din **Agronomul** — Brad ni se arată pășind cu eleganță printre dificultăți acute. Abordînd cu mult firesc aceste teme, el se mișcă suplu între voioșie și gravitate lirică.

Realitățile satului, de altminteri, Brad le evocă și într-un fel direct **biografic.** Îi vin **Scrisori de-acasă,** într-un limbaj apăsat țărănește, care sună ingenuu în poezie. I-au scris bunicul și tata, îl cheamă („— Haide-acasă, Ioane, / Te rugăm, dragul nostru, să vii"), bucuroși că „s-a făcut începutul" și pe la ei, că au și dînșii colectivă. Dar îl întreabă de ce a fost numită „Ogorul roșu". Și poetul răspunde cu emoție admirabilă, gîndind la sîngele atîtor țărani uciși de boieri și de grofi, la sîngele care a înroșit vreme de veacuri glia:

„Cum ați putea uita,
Bătrînii mei țărani,
C-a fost roșu pămîntul!
Citesc și mă tulbură totul.
Sînt gata de drum, așteptați-mă, tată,
Nu știu cînd o s-ajung.
Acuma, iată,
Mă cheamă
O mie de sate deodată:
— Haide, dragul nostru acasă, la noi!

Foile au miros de grîu și trifoi,
De porumb înalt ca plopii, umbros
Afară, în noapte,
Stelele aburesc ca pîinile coapte
Și eu pornesc țărănește, pe jos,
Pînă-n zori
Să răspund, dac-ajung rînd pe rînd, la scrisori".

Poezia este aici o vorbă cu cei de acasă, care-l întreabă bătrînește; însă, de fapt, e o vorbă cu țara largă, cu mulțimile de săteni care-au apucat pe un drum nou. O vorbă despre marile prefaceri ale vremii noastre. La I. Brad, **Poezia satului** este, esențialmente, o poezie **a noului,** bucuroasă că poate privi pămîntul de la orizontul tractorului și al tehnicii moderne. „Rime în plus avem o mie — / Între cîmpie / Și ciocîrlie / Te-așterni cu minunile tale — / Chimie".

Sînt prefaceri de mari dimensiuni, în sufletul poetului procesul istoric se răsfrînge cu aspră bucurie. Ca un leviathan de spaimă, trecutul exploatării s-a cufundat în talazurile cîmpiei transilvane: „Pămînt învelit de sori roditori, / Vegheat de tinere stele. / În talazul mărilor lui pietrificate / Am îngropat pe vecie, / Ca pe niște monștri marini / Latifundii, palate, / Urile vechi, ațîțate, / Patimă, moarte". Cîntecul satului și al pămîntului nu e, la I. Brad, un ruralism domol. **Fratele meu** afirmă de altminteri deschis, cu un accent savuros, recunoștința poetului față de **„fratele"** său, muncitorul: „Din spița noastră veche, țărănească, / Lui i-a fost dat întîiul, să privească, / Asemeni unui nuc pe deal săltat, / Mult mai departe, dincolo de sat". Poezia dezvoltă un înțeles simbolic; e o declarație lirică și nu o piesă de „anecdotică sfătoasă", cum i se părea lui D. Micu, în cronica din **Scînteia Tineretului.** I. Brad se vădește tot mai mult un poet care atacă temele cu deciziune lirică, nu-l văd pîndit de pericolele anecdotismului. Și-mi place — de asemeni în dezacord cu D. Micu, care-o găsește „exterioară", — descripția din versurile intitulate **Constructorii.** Tonul e mai degrabă nud — dar ca și în alte piese, de pildă „natura moartă" intitulată **Ceasornicul feroviarilor** — descripția are inteligență, versurile stau pe niște idei poetice profunde. E vorba despre demolarea magherniței ce întristau Calea Griviței, despre începutul construcției pe noua magistrală. Și poetul gîndește frumos la „mîinile-acestea de Sfarmă-Piatră, mari" ale muncitorilor, la palmele brăzdate „în care țin ctitoriile blocurilor / Ca domnitorii din imaginea vechilor iconari". Ruinele tristului hotel „Transit", pe care le desființează în acea noapte lucrătorii, dispar inexorabil în infernul trecutului, mogîldețe negre încărcate-n roabă, ca în barca bătrînului Charon.

Din peisajul urban, Brad se oprește asupra acestui fapt primordial, al **construcției.** Îl cîntă jubilant, cu fervoare, într-o înfoiere fastuoasă de imagini. **„Iubesc aceste ore...",** spune el vibrant, evocînd ceasurile fericite cînd pereții blocurilor, cu miros încă înțepător de vopsele, sînt luați în stăpînire de noii locatari, cînd oamenii trec în balcoane să îmbrățișeze de-acolo cu privirea, pentru întîia dată, „orașul legănat de bulevarde". E o lumină fluidă în aceste versuri, blocurile înseși par niște vase imense care-ar voi să plece către viitor. Poetul contemplă extatic ivirea luminoasă a atîtor ziduri albe, ieșite ca niște lotuși pe apa văzduhurilor. Această bucurie fragedă a construcției, trebuie căutată în versurile citadine ale lui Brad. Într-o piesă programatică intitulată **Sentimentul marilor orașe** el arată că un atare sentiment nu-i monopolul cîtorva poeți trufași, ci e în primul rînd un bun al celor ce înalță efectiv orașele. Ideea este sănătoasă, chiar dacă poezia în cauză nu prea cîntă. Brad aduce orașul, în versurile sale, ca o expresie lirică a bucuriei, nu ca o atmosferă determinată, ireductibilă. „Există o atmosferă a lumii ceferiste care-i scapă poetului", scria Ov. S. Crohmălnicenau, referindu-se la ciclul intitulat **Basorelief la monumentul Griviței.** Dar, evident, — cum arată și acest titlu —, poetul nu vrea să facă monografia unui cartier, asemenea lui Cicerone Theodorescu. **Concretul** lui nu-i acela al unor **scene,** al unor episoade de observație realist familiară. Iar cînd încearcă degajarea cinematografică a **Secvențelor,** voința de notație în „proză" nu se acordă cu modul lui poetic, textul căpătînd atunci o dilatare bombastică. Imagistic, orașul său nu se opune satului, nu se opune **naturii,** care germinează exuberant în versurile lui „citadine". Brad nu se simte stînjenit de-a șopti un **cîntec de leagăn,** cu inflexiuni folclorice la **etajul 13.** Și rezultatul nu e de ordinul unor „dulcegării minore", cum i se pare, în cronica sa, lui Ov. S. Crohmălniceanu: „La etajul treisprezece / Azi te-alint și doru-mi trece / De tot ce visam cîndva / Și în vis doar rămînea / Atîrnînd de-un fir de stea. / Vezi, din cuibul casei **noastre** / **Prins** între pămînt și astre / De-ntind mîna pot să-ți fac / Din luceferi un hamac / Cu fringhiile de-oțel / Să te dai cu tata-n el".

Folcloricul și fabulosul folcloric apar tot mai bine folosite, fără crispare, în versurile lui Brad. Au dispărut construcțiile de mitologie cam dubioasă, trudită, care te întîmpinau uneori, ai dori o expresie niței limpezită de spuma învolburată a imaginilor. Ai vrea uneori să apuci foarfecele, ca să tai puțin din coada mirifică de metafore în care parcă se împiedică mersul poeziei. Bineînțeles, nu-i vorba să-i pretindem liricului un procentaj anumit de imagini; însă sub tremurul lor irizat se frînge uneori linia plină și aspră de care Brad e în stare (Ilustrațiile volumului, de Iulian Olariu, conduse pe **idee,** nu pe imagini, au căutat să reliefeze, la Brad, tocmai această energie).

Arbore fosnitor de imagini, dar păstrînd contururi nete, cam astfel mi se înfățișează poezia spre care e chemat talentul plin de sevă al lui Brad. Vagabondajul imaginilor, verbigerația fastuoasă (vezi **Către pămînt** finalul) nu-i convin, pentru că — folosim termeni mai pedanți — tipul său de a compune e mai degrabă acela al unei tectonici închise. Și reușitele lui cele mai depline, de-a lungul anilor, (de pildă acea bucată de antologie intitulată **Mamei, dincolo)** sînt bucăți de lirism direct, cîteodată aproape nud. „Simplitatea e, pentru autor, totdeauna norocoasă", observa acad. G. Călinescu, atunci cînd comenta niște volume mai vechi ale lui I. Brad.

El poate îndrăzni mai des să fie **simplu,** fără pericolul sărăciei și al simplismului, pentru că scrisul său mărturisește o experiență puternică de viață, un suflet generos: Să nu ne înșele cele cîteva momente care, în acest volum, par să trădeze o anume nuanță de afectare (piesele **În Re major, Răsărit interior);** să nu ne înșele debitul cam sacadat mecanic din versurile intitulate **Instantaneu.** Ultimul volum al lui Brad este, incontestabil, o reușită, iar el un poet autentic, care nu coboară sub linia de orizont a poeziei chiar atunci cînd se amuză punînd în rimă vinul **Ottonel. (Din amfore de stele).** Capabil să gîndească soluții originale unor teme, să le trateze surprinzător dar mereu inteligibil, el este un liric bine fixat în solul realităților naționale; dar în același timp un poet bucuros să cînte, exploziv, destinele vaste ale omului cuceritor de Cosmos și trecerea Pămîntului în focarul lentilei care este universul. Îi aparține această splendidă formulare: „Pămîntul, capitala universului".

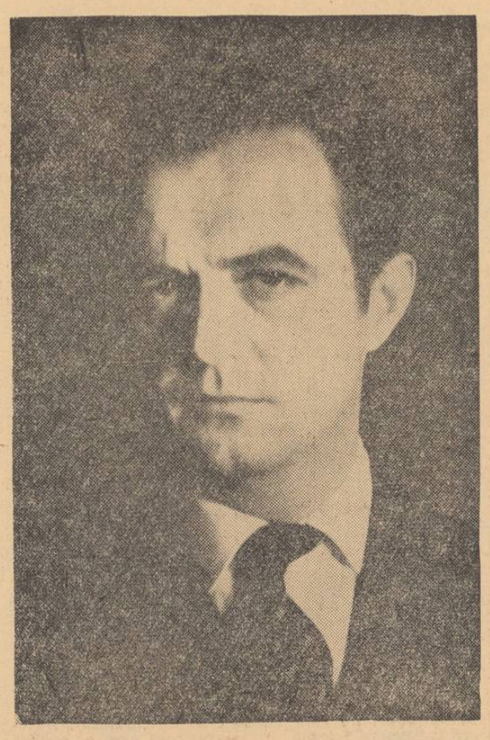

INTERVIU DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ CU

TITUS POPOVICI

Am considerat potrivit ca în acest număr să ne adresăm în interviul nostru tovarăşului Titus Popovici, un scriitor tînăr, a cărui personalitate artistică s-a impus în literatura noastră realist-socialistă în anii de după 23 August 1944. Autorul romanelor „Străinul" şi „Setea" s-a remarcat prin pasiunea cu care reliefează drumurile complexe către împlinirea morală a unor tineri din vremea noastră. În personajul principal din „Străinul" — adolescentul Andrei Sabin — cititorii au bănuit o oarecare notă autobiografică, mărturisită de altfel şi de romancier. Pornind de aici, i-am pus următoarea întrebare :

Vă rugăm să ne spuneţi ceva în legătură cu biografia dvs.

— Biografia mea spirituală nu este în esenţă deosebită de a multor tineri care au deschis ochii spre viaţă în momentul actului de la 23 August. Viaţa a silit atunci pe mulţi dintre noi, încă în pantaloni scurţi, să caute răspunsuri la problemele care nu mai „pluteau în aer", ci coborîseră în stradă, deveniseră integranta principală a vieţii cotidiene. O **alegere**, alegerea unui drum în viaţă, nu este niciodată rodul întîmplării : alegi ceea ce răspunde căutărilor tale. Ideologia marxist-leninistă mi-a dat acest răspuns complex, asupra unei lumi complexe, un răspuns niciodată simplist, niciodată oferit „de-a gata", ci dimpotrivă — solicitînd cea mai mare încordare spirituală, **cucerirea** adevărului, o permanentă nemulţumire creatoare faţă de etapa în care ajunsesem. Cred că ceea ce trebuie să-l caracterizeze pe scriitorul pentru care raţiunea majoră a existenţei sale este munca lui, este o permanentă căutare. Ştiind că nu poţi şti totul (pentru că existenţa ta e limitată în timp) trebuie să vrei să ştii totul. Mă emoţionează destinul celor care, dîndu-şi seama că nu pot atinge Everestul, mai cucereau cîţiva metri, cu ultimele eforturi. O serie de „ideologi" burghezi reproşează culturii noastre, socialiste, optimismul ei. (Nu mă refer la acei indivizi care generalizează una sau cinci opere slabe în care optimismul viril e înlocuit cu ţipete de entuziasm pompieresc). E vorba de optimismul fundamental al celor care ştiu cît de greu, cu preţul cîtor sacrificii şi eforturi, se construieşte o lume nouă. În sensul acesta cred că numai ideologia marxist-leninistă îi oferă scriitorului contemporan deplina libertate de creaţie şi aceasta mi se pare esenţial, atunci cînd vorbim de formaţie intelectuală. Cealaltă latură, oarecum obişnuită, comună în discuţie, a bagajului intelectual propriu-zis se integrează aici pentru că nu poţi fi marxist incult, pentru că marxism-leninismul nu este nici decalog, nici colecţie de dogme, ci sintetizarea experienţei universale.

— Cînd şi cum aţi debutat ?

— Am început să scriu foarte devreme, de pe la 12 ani. Asta n-are nici o importanţă, ca şi sutele de pagini pe care le-am înnegrit atunci ; într-un sens — şi strict în ceea ce mă priveşte — consider că e bine că a fost aşa ; e preferabil să-l imiţi pe Vasile Alecsandri la 14 ani, decît la 35 ; şi pentru a se găsi pe sine, e bine ca scriitorul să-şi imite înaintaşii, să-i păstişeze chiar, cu condiţia expresă să aibă conştiinţa imitaţiei şi pastişei şi să-şi ţină respectivele producţii pentru el.

Debutul meu literar a avut loc în anul 1950 : un ciclu de schiţe scrise în colaborare cu Francisc Munteanu.

Cunoscînd spiritul de o mare mobilitate al interlocutorului nostru, pasiunea cu care caută să afle răspunsuri la cele mai diverse probleme ale fenomenului literar contemporan, i-am adresat, în continuare, întrebarea :

— Există o „concurenţă" reală pentru literatură din partea altor arte ? Dorim, aşadar, să arătaţi care anume sînt condiţiile scrisului contemporan.

— Termenul **concurenţă** ar trebui înlocuit cu **competiţie.** E vorba de ritmul vieţii. E un loc comun să spui că astăzi, într-un an se produc imense salturi — mă refer acum la cele pe plan spiritual, iar scriitorul trebuie să ţină pasul, trebuie să răspundă noilor probleme ale contemporanilor săi (implicit deci, ale lui). Am spus competiţie, pentru că sectoarele de artă se condiţionează reciproc. Cinematograful obligă proza la concizie, la concordanţa între timpul intern al acţiunii şi respiraţia epică. Personal nu mai pot suporta descrierea pe cincisprezece pagini a unui apartament, oricît de bine ar fi făcută, ci vreau imaginea-şoc, nerepetabilă.

În acelaşi timp, obligă filmul la adîncime, la analiza psihologică, la abandonarea schematismului. (Schematism nu în sensul pejorativ cu care ştampilăm de obicei lucrările nereuşite. Spunem de multe ori schematism, ca să nu spunem, din delicateţe, lipsă de talent). Schematice sînt de multe ori romane sau nuvele „ultramoderne", pentru că dilatează monstruos o singură trăsătură umană şi de obicei cea mai neesenţială.

Deci, corespondenţa între ritmul vremii şi ritmul cărţii, armonia tensiunilor.

— Ce relaţii consideraţi că se pot stabili între tradiţie şi inovaţie ? Dar între talent şi cultură ?

— Personal, cred că nu se poate scrie despre omul de azi în stilul lui Ion Neculce. Sînt de asemenea convins că va scrie excelent despre omul de azi, acel scriitor care a pătruns universul lui Neculce, a descoperit savoarea şi sensul cuvintelor care azi nu mai circulă, a întuit relaţiile care azi nu mai există şi modul cum aceste relaţii s-au reflectat în concepţia despre lume a lui Neculce. Epigonii, fie ei ai lui Vasile Cîrlova sau ai lui Arthur Rimbaud, îmi produc un sentiment de jenă. Nu am pretenţia să dau sau măcar să încerc să dau o definiţie talentului ; pentru mine el înseamnă facultatea de a vedea, de a întui ceea ce există, dar nu se vede în mod obişnuit, de a face astfel pe oameni să se descopere pe ei înşişi. Că un talent lipsit de o profundă cultură poate face asta o dată sau de două ori, e indiscutabil, sînt prea multe exemple. De aici încolo, însă, scriitorul există sau nu există, rămîne o frumoasă promisiune, sau oferă o imagine unitară şi în acelaşi timp diversă a modului cum înţelege el lumea şi oamenii în dezvoltarea lor în timp. Iar acest lucru nu se poate obţine fără o îndelungă meditaţie, fără o neobosită analiză a tot ceea ce a produs omenirea pe plan cultural. Altfel, sensul cărţii, oricît de major ar fi el, pluteşte la un metru deasupra solului, în timp ce omul e ceva mai înalt, iar imaginea lui în cultura lumii e foarte înaltă.

A urmat o întrebare pe care am fi adresat-o cu mai multă linişte unui critic literar, dar, considerînd că şi un prozator e dator să privească în jurul său, să aprecieze linia frontului din care face parte integrantă şi să-i observe direcţiile spre care înaintează, l-am întrebat :

— Ce ne puteţi spune în legătură cu tendinţele actuale ale prozei noastre ? Care sînt cerinţele ei cele mai acute ?

— Oglindirea lumii socialiste **dinăuntrul ei.** La noi, relaţiile socialiste au învins : ele nu mai sînt idealuri depărtate, ci şi-au pus amprenta pe modul de viaţă al oamenilor, pe felul lor de a gîndi, de a da răspunsuri, de a căuta răspunsuri, de a iubi sau de a urî. „Faza de apropiere" s-a terminat. Nu mă mai interesează o carte în care Cutare descoperă în 1962 că „socialismul e ceva interesant" şi că ar fi cazul „să-l ia în consideraţie". Pe lîngă că e neinteresantă, o asemenea carte e şi falsă. Poziţiile s-au clarificat, oamenii au ales.

Problema centrală acum mi se pare explorarea imensului univers sufletesc al oamenilor ale căror energii au fost descătuşate de revoluţie, al oamenilor care **creează.**

— Datorită impetuoasei dezvoltări ştiinţifice şi tehnice la care sîntem martori, dezvoltare fără precedent în istoria umanităţii, e de presupus o trecere pe primul plan a literaturii de anticipaţie ?

— Nu cred. Viitorul trăieşte totdeauna în prezent. Iar prezentul care este sursa noastră fundamentală de investigaţie, patria noastră comună în timp, este — practic — inepuizabil pentru literatură. Asistăm şi vom asista la o mare înflorire a literaturii de anticipaţie, printre cititorii pasionaţi ai căreia mă număr şi eu.

— Care dintre modalităţile stilistice asigură — după dvs. — o maximă longevitate prozei epice : stilul metaforic sau, dimpotrivă, stilul direct, sec ?

— Răspunsul meu este, în mod inevitabil, subiectiv. Pot începe printr-o butadă : metafora contemporană este de fapt o anti-metaforă (mă refer, bineînţeles, la proză : poezia este o livadă cu prea mulţi spini).

Nu ne mai emoţionează grandilocvenţele. Concret : într-o carte despre Revoluţia franceză poţi găsi sute de fraze superbe şi ele te lasă rece, deşi ştii că erau spuse în faţa ghilotinei. Cartea lui Fucik este zguduitoare. Ştii că autorul şi eroul ei au murit şi el ştie că va muri şi totul e scris cu cea mai mare simplitate, fără nici un fel de înfloriturâ.

Cititorul contemporan vrea să participe, să colaboreze cu imaginaţia. O singură frază „bine întoarsă", cadenţată, sonoră (de o sonoritate bine calculată), îl trezeşte ca un duş rece. Iar o întreagă carte scrisă aşa, mie personal îmi provoacă iritare. De altfel, e mult mai greu să scrii „ca un proces verbal", decît să rostogoleşti cuvinte, să creezi atmosferă **din cuvinte** şi nu din elementele simple ale vieţii. Eu nu-l cred pe scriitorul care-mi spune : „un minunat apus de soare, în care printre nouri ca nişte spinări de balauri..." Vreau sunetul unic al corzii care a vibrat în el în clipa aceea ; atunci va vibra şi în inima mea.

Recitind cele cîteva rînduri din „Război şi Pace" în care Andrei Bolconski descoperă cerul, sau moartea şi îngroparea Axiniei în „Donul liniştit", „dilema" apare ca o falsă dilemă. „Cuvîntul care exprimă adevărul" e totdeauna simplu. Sub el se ascund însă totdeauna furtuni, minciuni izgonite, erori îndreptate, căutări şi nelinişti.

— Activitatea publicistică este oare o îndepărtare de literatură, îl stinghereşte pe scriitor în activitatea sa de creaţie ? (Pun această întrebare pentru că sînt unii scriitori care evită activitatea publicistică).

— Într-un singur caz : cînd n-ai ce spune. Cînd scrii articolul de ziar, reportajul, ca să scapi de-o obligaţie, ca să „faci act de prezenţă". Atunci cînd simţi nevoia să spui **tu** ceva, al tău personal despre experienţele americane din Pacific sau despre asasinarea lui Lumumba; sau simţi **nerăbdarea** de a informa ce anume lucru nou ai găsit tu, ca scriitor, în gospodăria colectivă, bunăoară, în cazul acesta activitatea publicistică e un motor al creaţiei tale literare propriu-zise.

Petru Vintilă

Sentimentul verii

ION HOREA

S-o mai opreşti o clipă ai vrea şi nu te-nduri.
Închipuind un Bachus culcat peste păduri
Amurgul toarnă vinul în cupa care-o ţii
Deasupra-acestei limpezi şi mari împărăţii.
Aş spune despre multe dar ceasul e cernut
Şi strîns din cîmp şi-n iesle dat neamului cornut,
Şi-n ape-l văd, cu peştii luminii cînd mă scald,
Şi în acel miracol din bobul de smarald
Cînd soarele coboară prin vii cu struguri plini,
Lăsîndu-şi leneş laptii de foc peste ciorchini.
Sînt creanga încărcată, între pămînt şi cer,
Vrînd să vă cer ce însumi de-o vreme pot să-mi cer
Şi-aştept să urce toamna prin mine ca un rug,
În care să mă mistui, din care să nu fug.
Adu-ţi aminte jocul de boabe şi păstăi,

Opreşte-te pe dealuri şi către seară stăi
O clipă doar, cu nucul ce-ntoarce braţul strîmb
Privirilor uimite ce le roteşti pe cîmp,
Ca să pricepi de cîte m-apropii şi mă leg
Aprins în frumuseţea hotarului întreg.
Din seceta mişcată de cumpeni şi din ploi
Pămîntul îmi întoarce culorile-napoi
Şi înmiit în toate, fărîmele de timp
Ale seminţei, iarăşi mi le aduce-n schimb.
Şi totuşi, numa-atîta de-ar fi, tot prea puţin
Ai înţelege gîndul la care acum revin
Şi patima de care mă las purtat prea des,
Redat mereu tot altui şi altui înţeles.

Ca niciodată, vara mă umple-acum de har,
De tot ce sînt, strigîndu-mi pe cîmp, să am habar :
Această-mpărăţie pe care-o ai şi-o vezi,
Cînd vei vedea-o toată cu vii şi cu livezi,
Cînd vei vedea în jururi pe cît cuprinzi şi-auzi
Cum toamna rătăceşte-n păduri de cucuruzi,
Cînd vei vedea-n hotarul cu crumpeni de te-ntorci,
Pămîntul dus în rîturi de turmele de porci
Şi-i rămînea cu faţa uimit la jocul lui,
Chemat de piuitul pleiadelor de pui,
Cînd vei rămîne-n preajma cirezilor de vaci,
Aromelor de lapte şi ierburi să le placi,
Cînd te-i vedea tu însuţi adus din depărtări
Şi-ntors pe cîmp, de turme, în coarne şi spinări,
Cînd vei simţi pămîntul ca un ocol enorm
În care turme grele oiteză-adînc şi dorm,
Cînd va fi mulsă calea lactee din înalt
Şi va porni-n cisterne pe drumuri de asfalt,
Din marginea comunei către oraş, s-o bei
Cu pofta-acestor boturi flămînde, de viţei,
Cînd vara împlinită o vei vedea sub ploi
Cum îşi desface bluza să-şi spele sînii goi
Şi să-şi ridice pruncul pămîntului la piept,
Din braţul sting trecîndu-l uşor pe braţul drept,
Să spui în şoaptă vorba de început : iubim
Această contopire de viaţă şi sublim,
Cînd ne vedem în toate din ce în ce mai des
Redaţi mereu tot altui şi altui înţeles.

Pălăria asta trebuie să aibă efecte miraculoase. Pe cuvîntul meu ! Uite, după ce am stat aşa cîteva minute cu faţa sub cupola ei transparentă, de pai, prin care te poţi uita la soare cît vrei, ca la lună, simt... cum să-ţi spun ? Că devin — poftim ! — liric. Exact ca un arici care, şocat de cine ştie ce privelişte prin buruieni, ar băga deodată de seamă că ţepii încep să i se înmoaie... şi că toată spinarea i se face lînă şi linsă ca o frizură de licean. Hm ! Ce fel de pălărie mai e şi asta a ta, domnişoară ? Cum stăm aşa pe nisip (parcă sînt nişte furnici fierbinţi care au primit însărcinarea să ne facă un masaj discret, pe nervi, pentru relaxare) — cum stăm aşa, te ştiu alături, privind şi tu „luna", proaspătă, plină de farmec şi de poveşti ca un manual de clasa I primară. Ce ne mai trebuie nouă acum ca să fim fericiţi ? La picioarele noastre — Marea Neagră, în original. Ai zice că e un imens cer, care s-a vărsat pe pămînt şi s-a făcut orizontal. Deasupra pălăria asta de soare... Iar în jur... Uite, eu nu văd plaja decît cu un ochi (celălalt e sub pălărie) dar pot să ţi-o descriu amănunţit, pînă la ultimul cort care se amenajează acum la capătul celălalt, să-ţi prezint plaja cu toate costumele ei de baie, de toate culorile scoicii (unele executate cu multă artă la „Cooperativa de producţie" Avîntul îmbrăcăminţei), cu mişcarea ideilor şi sentimentelor. În general, plaja seamănă foarte bine cu o ciornă de ilustraţie la povestea edenului, pe care un desenator fecund a umplut-o, dintr-un condei, cu o mie de Adami şi cu o mie de Eve — ca să aibă de unde-şi alege. (Mărul lui Adam trebuie să fie şi el pe undeva pe aproape, pe lîngă vreun Aprozar). Sînt aici fel de fel de persoane pe care nu le-ai văzut niciodată şi desigur nici n-o să le mai vezi. Bătrîni cuminţi, intraţi deja în faza abstractizării (materia în retragere) şi copii gălăgioşi şi plini de viaţă, (materia în avînt) ; şi mai ales tineri şi tinere — corpuri viguroase, robuste, forme rotunde, împlinite, graţioase, create după o lungă şi matură chibzuială. Iată ce siluetă perfectă, de statuie elină, are dumneaei care merge, luminîndu-şi parcă drumul cu chipul şi făcînd operă de artă din fiecare pas... Ce poate fi mai frumos pe lumea asta decît să stai aşa în concediu, la ţărmul mării şi să te tot uiţi la frumuseţile naturii !

Plaja.. Unii intră în apă (răzînd, ţipînd, făcînd mofturi — vai ce rece !) — alţii ies azvîrlind perle lichide în dreapta şi-n stînga. Unii vin, alţii pleacă, se fotografiază, beau suc, se ung cu bronzol, cu mîl, cu iaurt, citesc, caută alge şi pietricele colorate, scobesc în nisip. Se deschid umbrele de soare, se bat ţăruşi, se fac coifuri din Urzica, în aer zboară mingi şi pescăruşi...

De ce crezi că s-a luminat deodată aşa în partea aceea ? Mi-a zîmbit, dînd din cap cu şapte subînţelesuri şi arătîndu-te cu degetu-i plinuţ, prietena ta Carmen. Zîmbetul ei e aşa de dulce ! Uite-o acum va intra în apă — şi marea se va face sirop ! Celălalt, care-şi aplică acum o frunză pe nas, e sculptorul... cutare, dar parcă e însăşi statuia lui de bronz la care a lucrat şapte ani şi pe care are de gînd s-o doneze în curînd Academiei. Iar persoana aceea de colo — aia care priveşte în toate părţile de parcă ar căuta pe cineva — poate fi eroina unei schiţe care să înceapă aşa : „La 33 de ani, Margareta Baciu, tehnician dentist, încă nu se măritase deşi ţinea foarte mult la acest lucru şi mergea în fiecare vară pe litoral."

Cînd se întîmplă să plouă pe plajă nu e nimeni, ca la Siciliana (pusă în scenă la Teatrul de Stat din Constanţa). Dar cele mai multe zile sînt „bune", adevărate zile estivale, cu soarele pe cer desenat mare, ca pentru copii. Atunci, aici e o aglomeraţie, de n-ai unde să-ţi întorci ceasul, cum zicea ieri prietenul acela al nostru. Azi dimineaţă, la 5, am văzut sute de oameni stînd în faţa mării : în picioare, drepţi, nemişcaţi, cu braţele întinse, cu capul lăsat puţin pe spate, în aşa fel încît să cuprindă tot cerul. Păreau nişte cosmonauţi căutîndu-şi cu privirea bagajele uitate pe undeva prin Marte. Oamenii şi marea...

Micile necazuri, neînţelegerile cu „şeful" de la servici, supărările domestice, grija toaletei de mîine, toate au rămas în urmă, o dată cu banii de tramvai pentru soţ şi cu instrucţiunile de întrebuinţare a aragazului.

Aici poţi să te recreezi după un an de muncă, să-ţi refaci celulele şi sistemul nervos, să scapi de reumatism, să visezi, sau pur şi simplu să te plimbi. Ai la dispoziţie un litoral de 245 de kilometri cu staţiuni de basm, parcă descoperite alaltăieri în fundul mării şi scoase pe ţărm cu toată frumuseţea lor ciudată, cu toate palatele lor de sticlă şi scoici. 245 kilometri de încîntare ! Dobrogea bolnavă de 2.000 de ani de insolaţie te primeşte acum bogată şi

zîmbitoare, îmbiindu-te să-i guşti murfatlarul. Iar cînd îţi obosesc pasul şi ochiul, te întinzi fără grijă aici pe plajă. Exact ca noi acuma. Să toarne pe noi soarele găleţi de mil astral.

Deseară, la ora răsăritului de lună, cineva va grebla plaja, va şterge urmele paşilor noştri şi ai tuturor celor care au hoinărit astăzi prin nisip. Ca şi cînd ar aduna biletele dintr-o sală după terminarea unui spectacol De fapt, fiecare zi pe litoral e un film care rulează de undeva, din soare, pe acest imens (şi imens de albastru, cum ar zice un poet) ecran lat... Mîine ce ne va mai arăta soarele ?

Dar tu, tu nu zici nimic ? Zi măcar un cuvînt să-l aud ridicîndu-se în aer ca un balon, sărat de sarea cu care briza ţi-a pudrat buzele. Ori... Poftim ! De o jumătate de oră eu filfîi din aripile spiritului aici lîngă tine, şi tu... Doarme, iat-o doarme — la propriu.

De-aia nu pot eu să fiu liric.

Marin Sorescu

CRONICA LIMBII

Despre rimă

Într-o anchetă lingvistică pe care am făcut-o nu de mult, chestionînd peste 300 de intelectuali din București, cu scopul de a stabili tipul de pronunțare mai frecvent pentru anumite fenomene „litigioase" de limbă vorbită [1]), am căutat, printre altele, să determinăm care este proporția celor care consideră satisfăcătoare anumite rime, mai mult sau mai puțin corecte din punctul de vedere a ceea ce se numește „rimă perfectă".

Unul dintre cei anchetați consideră „drept rimă potrivirea ultimelor litere (sic!), începînd cu ultima vocală accentuată". Definiția nu este perfect formulată, dar cuprinde esențialul sau, mai bine zis, se poate înțelege destul de precis din conținutul ei ceea ce este important pentru stabilirea trăsăturilor distinctive ale rimei.

O definiție precisă și clară ne-o dă acad. Emil Petrovici într-un studiu special de lingvistică: „rima constă în identitatea completă a sunetelor (s.n.) de la sfîrșitul a cel puțin două versuri începînd cu ultima vocală accentuată" [2]).

Prin urmare, atît părerea unui cititor obișnuit cît și aceea a specialistului corespund în principiu.

După cîte se pare însă, majoritatea cititorilor nu țin seamă, cel puțin în unele cazuri, de regulile enunțate mai sus. Peste 60% dintre cei anchetați socotesc valabilă o rimă de tipul cerul, / adevărul și peste 83% acceptă pe sînguri / crînguri. Trebuie să presupunem deci că cei mai mulți cititori acceptă rima atunci cînd cel puțin ultimele trei sunete sînt identice, chiar dacă ultimele vocale accentuate ale versurilor diferă.

Că accentul are un rol mai puțin important în conștiința cititorului, decît identitatea ultimelor trei sunete o dovedește și faptul că o asonanță de tipul tumbă / scumpă *sau clasica pereche* suris / vis *sînt acceptabile numai pentru 18% și, respectiv, pentru 12% dintre cititori.*

Același caz îl prezintă și tipul praz / gras *valabil ca rimă pentru 12% dintre cititori și* cred / încet, *acceptat numai de 4% dintre cei anchetați.*

Deoarece situația se prezintă în felul arătat mai sus, ne întrebăm dacă tinerii noștri poeți, în special, n-ar trebui să reflecteze mai adînc atunci cînd intenționează să întrebuințeze asonanța și, în general, ceea ce numim „rimă imperfectă", „rimă săracă", „rimă aproximativă" etc.

Să nu uităm că în cazurile de acest fel, Eminescu sau Arghezi încadrează asonanța într-un anumit context care comunică o anumită idee și versul capătă astfel o caracteristică ce nu numai că nu diminuează, ci, din contră, contribuie la muzicalitatea versului.

Sîntem departe deci de a ne opune întrebuințării asonanței atunci cînd contribuie prin particularitatea ei specifică la reliefarea unei anumite idei sau la crearea atmosferei poetice.

Bazîndu-ne cu toată rezerva, pe datele statistice pomenite mai sus, care totuși în fond reflectă o anumită opinie, pe care trebuie să o luăm mai mult sau mai puțin în considerație, vrem să atragem atenția poeților care, din cauza unui insuficient efort în creație, întrebuințează nu cu destulă circumspecție tipurile de rime citate și, în unele cazuri, chiar abuzează de ele. Mai îngrijorător este faptul că aceste tipuri de rime apar prea frecvent la multe dintre condeiele noastre tinere.

Pentru a ilustra fenomenul e suficient să citățm un singur număr din „Luceafărul" (5/1962), în care apar mai multe poezii semnate de autori tineri și care cuprind toate tipurile de rime socotite inacceptabile, conform datelor culese de noi, fără ca ideea și contextul poeziilor să justifice întru totul întrebuințarea lor.

La Ion Crînguleanu întîlnim rima căpăstru / nostru (Cîntec de miner) în care ultimele patru sunete sînt identice și ar corespunde deci cerințelor cititorilor, dar nu și definiției rimei. Perechea cărbune / tine (ibidem) însă intră în categoria rimelor sărace sau aproximative și este inacceptabilă din toate punctele de vedere. În acest caz am putea vorbi de o disonanță, adică de o împerechere nearmonică a sunetelor, care sărăcește aproape total muzicalitatea versurilor.

Constanța Buzea are o rimă: timp / vating (Întoarcere în timp) unde, deși se respectă principiul ultimei vocale accentuate, ultimele sunete nu sînt identice. Deși în acest caz putem mai degrabă vorbi de o asonanță, realizarea eufonică este îndoielnică și cu siguranță cititorii n-ar fi înclinați să accepte rima. În aceeași categorie ar intra și perechea schimb / timp (ibidem), unde ultimele sunete nu sînt identice, sau rima vreme / pămîntene la Ion Andreiță (Porumbeii din Piața Roșie), unde penultimele sunete diferă.

O mențiune specială merită Adrian Păunescu care are o preferință deosebită, după cîte se pare, pentru asonanțe. Într-o singură pagină publică patru poezii (Saltul șantierului, Printre stele tinere, Măsura zborului, Sentiment cosmic), din care una (Saltul șantierului) are, în cele cinci strofe, trei asonanțe: iubită / aripă, întrerupînd / pămînt și distinct / scînteind, iar celelalte trei cuprind fiecare cîte o asonanță: înalt / cald, petrec / ne-ntreg și pămînt / ondulînd. Predilecția poetului pentru o asonanță în care în general diferența între sunete să constea numai în ceea ce lingviștii numesc sonoritate este pozitivă și poate satisface anumite exigențe, însă abundența unor astfel de tipuri de rime la un tînăr creator trădează un oarecare manierism periculos. Această poate duce și la alcătuirea unor rime, să le zicem hibride, ca simplu / timpul (Saltul șantierului) care nu pot fi acceptate de cititori, cu atît mai mult cu cît mulți dintre ei nu admit, după cum am văzut mai sus, nici unele rime considerate îndeobște valabile.

Valeriu Șuteu

1. Rezultatele complete ale anchetei le-am publicat în „Studii și cercetări lingvistice", 3, 1961, sub titlul **Observații asupra pronunțării limbii române.**

2. Vezi E. Petrovici, **Rimele românești din punct de vedere fonologic**, extras din volumul „Limbă și literatură". 1956. p. 11—12.

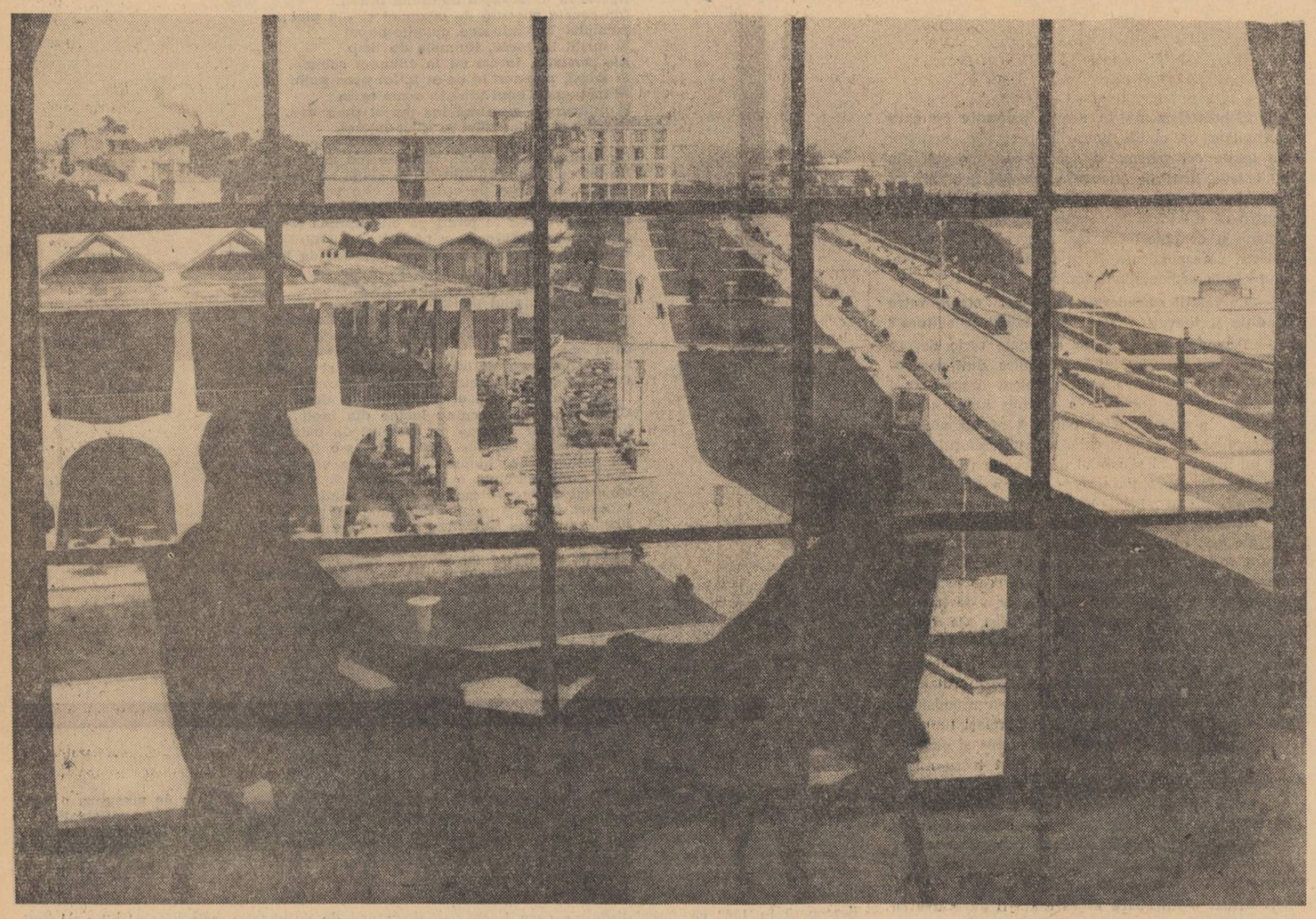

MANGALIA

Foto: Ion MICLE

„Prezentarea succinta a istoriei literaturii romîne"

Realizarea Tratatului de istorie a literaturii române — sarcină de bază a istoriografiei și criticii literare din țara noastră — presupune o serie de lucrări pregătitoare, cercetarea monografică a operei scriitorilor mai însemnați, caracterizarea ideologico-estetică a curentelor literare, sistematizarea și periodizarea materialului existent, dezbaterea într-un spirit științific și creator a problemelor încă neelucidate. Este vorba de o intensă activitate aflată, de altfel, în curs de desfășurare, cu participarea tuturor cercetătorilor mai bătrîni și mai tineri. Se-nțelege de la sine că în cadrul foarte cuprinzător al lucrărilor preliminare, un loc de prim ordin revine cercetărilor sintetice, celor care-și propun să traseze evoluția literaturii române, să scoată la lumină particularitățile dezvoltării sale, cu sublinierea apăsată a momentelor fundamentale, a operelor principale, a căilor specifice de trecere la realismul socialist în literatura română. O lucrare intitulată atît de pregnant: „Prezentare succintă a istoriei literaturii române" (apărută sub semnătura lui Emil Boldan în culegerea „Limbă și literatură" volumul V) nu poate rămîne, desigur, fără ecou. Face parte din categoria acelor cercetări de istorie literară ce se cuvin neîntîrziat comentate, luate în discuție, spre a se constata cu toată obiectivitatea progresul pe care-l reprezintă în raport cu ce se știa pînă în prezent. La interesul cu care sînt luate în considerație asemenea lucrări, contribuie fără îndoială și raritatea cercetărilor de sinteză asupra istoriei literare românești. O astfel de „prezentare" nu este o apariție de toate zilele și autorul care s-a încumetat să pornească o acțiune atît de dificilă, merită toată considerația. Semnătura tov. Emil Boldan, cercetător și profesor cu o activitate științifică prețuită, a sporit interesul cu care ne-am apropiat de acest studiu, avînd un obiect atît de atrăgător, de pasionant. Trebuie spus însă, din capul locului, că rezultatele muncii tov. Emil Boldan nu sînt, în multe puncte ale cercetării, la înălțimea frumoasei meniri, nu justifică decît în slabă măsură curajosul titlu al expunerii, curajoasa intenție care a prezidat la cristalizarea „expunerii". Paginile de început consacrate primelor manifestări de literatură românească se urmăresc fără obstacole apreciabile, sînt redactate într-un spirit de exactitate, în formulări limpezi, care se reține. Dificultățile apar însă tot mai bine simțite pe parcurs, pe măsură ce se intră mai adînc în materie — și culminează, într-un fel regretabil, în capitolele consacrate literaturii noastre noi, epocii literare postbelice.

Astfel de lucrări sînt pe deplin justificate atunci cînd satisfac, fie exigența unei mai limpezi expuneri, a dezvoltării istorice a literaturii (periodizare, momente de cotitură, evoluția curentelor literare etc.) fie exigența unei mai exacte, mai pregnante formulări a valorilor literare. Admițînd că aceste exigențe se pot satisface numai foarte rar și în condiții cu totul fericite — în *sinteza* lor, în firească și organica lor îngemănare, am fi pretins unei astfel de lucrări să răspundă mai din plin (chiar cu imperfecțiuni) fie celei dintîi, fie celei de a doua exigențe. Din păcate, lucrarea tov. Emil Boldan nu corespunde nici într-un caz, nici în celălalt. De multe ori nu izbutește să se ridice peste formularea plată, lipsită de sevă, nivelatoare (și uneori inexactă). Lucrul devine de-a dreptul supărător cînd tov. Emil Boldan își propune să formuleze meritul scriitorilor de primă mărime.

Despre Anton Pann — ca să începem seria exemplelor — aflăm că a dat „expresia experienței de veacuri a poporului și a urii lui contra apăsătorilor, față de care, neputîndu-se exprima fățiș, folosește gluma și farsa, cu o vervă spumoasă, nesecată." Această formulare este cel puțin simplificatoare, prin deducerea sa, în exclusivitate, din împrejurarea — reală, desigur — a neputinței de a se „manifesta fățiș". Eliade Rădulescu „una din figurile cele mai cuprinzătoare și mai contradictorii, în același timp, aflăm că a realizat — ca scriitor — doar unele poezii și poeme disparate, dintre care cea mai reușită e balada *Zburătorul*. Caracterizarea acestei capodopere (expresia cea mai reușită e mult prea săracă)... nu depășește pătrunderea școlărească: „fericită îmbinare a romantismului cu realismul, în care poetul caută motivul folcloric al zburătorului, o superstiție populară în legătură cu nașterea sentimentului de dragoste la tinerele fete". O altă capodoperă a poeziei românești — „Anul 1840" este „concludentă pentru maturitatea artistică". Iarăși o formulare nepotrivită — mai ales dacă ne gîndim că, recent, academicianul G. Călinescu ne-a oferit un model de analiză literară strălucită tocmai pe marginea acestei poezii (v. monografia „Grigore Alexandrescu"). Evoluția realismului românesc este urmărită în formulări neconcludente de tipul „tendința de creare a unei literaturi realiste la un înalt nivel artistic dovedindu-se din ce în ce mai mult".

Despre C. Negruzzi aflăm că în nuvela „Alexandru Lăpușneanu" „povestește... domnia sîngeroasă a eroului" etc. Din nou, în legătură cu nuvela menționată întîlnim neconcludenta caracterizare: „îmbinarea romantismului cu realismul" etc. Analiza operei lui Alecu Russo începe astfel: „Alecu Russo, autor al unei comedii pierdute..." iar cea a operei lui Filimon: „N. Filimon, admirator al muzicii italiene..." ceea ce firește înlătură orice principiu de ierarhie în stabilirea meritelor unui scriitor. N. Bălcescu este „autor al mai multor lucrări istorice de o valoare considerabilă pentru romîni", același scriitor folosind „stilul fermecător". La Alecsandri găsim „optimism cuceritor" și tot el este „primul mare dramaturg al romînilor", tot el „a reușit (?!) să creeze o operă valoroasă". Expresia stereotipă e abundent reprezentată, după cum se vede. Caragiale „reușește" („aproape totdeauna") „să contureze rapid un caracter, o situație". Coșbuc a scris minunatele (iar — „minunatele") balade „Nunta Zamfirei" și „Moartea lui Fulger". Bacovia este trecut într-o listă de scriitori simboliști în imediata continuitate a lui Minulescu („G. Bacovia"...) Ion Agîrbiceanu, Gala Galaction, G. Topîrceanu — sînt integrați curentului poporanist — repede trecuți în revistă. Hortensia Papadat Bengescu este de asemenea expediată într-o listă de scriitori care „completează" „tabloul exploatării și mizeriei" etc. etc. În caracterizarea diverselor curente și cenacluri literare ale timpului lipsește, în genere, orice încercare de diferențiere, se pun mereu neconcludente semne de egalitate. Diversitatea școlilor literare i se pare tov. Boldan aparentă. Și mai puțin satisfăcătoare este prezentarea literaturii noastre de după 23 August 1944.

Cîteva citate vor fi, credem, deplin lămuritoare, pentru modul superficial și liniar în care ni se expune afirmarea realismului socialist. Platitudinea primează: „Aceste trăsături (ale literaturii actuale — n.n.) sînt orientarea spre realitatea multilaterală a vieții și modul de exprimare realist, împletirea dragostei de țară..." etc. Poeziile lui Mihai Beniuc „cuceresc prin intensitatea stărilor sufletești și, nu mai puțin, prin diversitatea lor". Sau: „Progresele artistice ca și ideologice ale Mariei Banuș sînt impresionante". Se citează, cînd e vorba de proza actuală, cîteva nume, cîteva opere (în formulări inexpresive, în genere) după care urmează o nouă listă: „Încă mulți alți prozatori, nuveliști și romancieri" (?!). Tabloul culminează (se poate spune) cu prezentarea criticii literare. Se citează o listă de critici și istorici literari care „analizează cu mai multă sau mai puțină competență tematică (?!) operelor literare, forma artistică (!) a acestor opere în corelația ei indisolubilă cu conținutul, se ocupă de problemele măiestriei artistice, critică cu severitate lozincăria deșartă în care mai alunecă unii scriitori, improprietatea și sărăcia limbii unora, neglijențele în versificație etc. etc." Greu de închipuit o expunere mai arbitrară, mai săracă și mai stîngace a problemelor literaturii noastre contemporane!

În ansamblu lucrarea *„Prezentare succintă a istoriei literaturii române"* nu poate fi considerată altfel decît nesatisfăcătoare, sub toate aspectele. Progresul cercetării științifice creatoare reclamă intervenții de un nivel cu mult mai înalt decît cel propus de tov. Emil Boldan. Asemenea „Prezentare succintă a istoriei literaturii române" nu face decît să compromită cele mai lăudabile intenții.

Lucian Raicu

Răspundem cititorilor

„Manifestul Vieții" „imediate"

Mai mulți cititori, printre care Vasile Gorneanu, student, București și Macovei Tudose, funcționar, Iași ne întreabă cum se explică trecerea, în perioada dintre cele două războaie, a unor scriitori de la curentele avangardiste la promovarea unei literaturi revoluționare.

Publicăm aici articolul tov. Eugen Simion care își propune să dezbată această problemă.

(Critica curentelor moderniste)

Curentele de avangardă au avut, la noi, ecouri mai puternice după 1924. Picto-poezia, Simultaneismul, Integralismul, **diverse variante ale suprarealismului (popularizate de reviste ca** 75 H.P. Integral, Alge, Urmuz) **se dezvoltă într-o perioadă de relativă stabilizare a capitalismului. Aceste curente de frondă tălmăcesc deruta, dupilicitatea intelectualității mic-burgheze, care, exasperată de orînduirea capitalistă și de convenționalismul culturii oficiale, adopta o atitudine anarhică, de renunțare socială și, pe plan artistic, la orice metodă literară. În acest chip, de la negarea culturii trecutului („viciată", după ei, de realism și de rațiune) s-a ajuns la negarea realismului. Momentul crizei economice a radicalizat aceste pături șovăitoare. Nu ne propunem în aceste pagini a urmări evoluția acestor curente în cadrul literaturii noastre. Vrem numai să semnalăm procesul destrămării lor, după 1930, sub influența unor fenomene sociale și ideologice deosebite. Cel mai important dintre ele este avîntul mișcării revoluționare a proletariatului, creșterea influenței ideologiei lui în diverse domenii ale culturii. Curentele de frondă avangardistă antrenaseră și o seamă de tineri artiști, care, orbiți de acest patos al negării, nu-și dădeau seama de ineficacitatea socială a actelor lor de anarhism, de stranie (și nociva) lor poziție în artă. Luptele proletariatului în anii crizei economice și mai ales, la noi, momentul acțiunilor de la Grivița, de la începutul anului 1933, au dezmeticit pe mulți dintre acești tineri; eroismul, tenacitatea și sacrificiul clasei muncitoare, imensele drame sociale care ieșeau, acum, la suprafață, au făcut ridicole falsele revolte, individualismul agresiv și pesimismul vital (către care aspiraseră pînă atunci). Acest moment a fost decisiv pentru orientarea viitoare a citorva scriitori romîni. „Dar într-o zi — recunoaște, retrospectiv, unul dintre colaboratorii revistelor de avangardă: Geo Bogza — am auzit mugetul sirenei de la Grivița. Și tot atunci din inima Germaniei s-a ridicat cel mai sinistru urlet de lupi ce a răsunat vreodată în istoria lumii". Pericolul fascismului a fost, așadar, alt semnal de alarmă și alt prilej de meditație și de evadare dintr-o exasperantă rotire în jurul eului. Fenomenul este mai general. În Franța, acest proces de diferențiere s-a concentrat în jurul așa-numitului „caz Aragon".**

Și la noi, cîteva destine scriitoricești își datoresc împlinirea lor ruperii de mișcarea de avangardă și apropierii de ideologia clasei muncitoare. Exemplul lui Geo Bogza este, în acest sens, elocvent.

În 1931 Geo Bogza publică în revista Unu **(nr. 33, februarie) eseul:** Exasperarea creatoare, **interesant din mai multe considerente. Prezentînd gruparea la care a aderat, scriitorul observă că ceea ce o delimitează nu ține de o doctrină ideologică sau estetică, ci de temperament, de diferențieri „organice". O primă trăsătură este răzvrătirea („perpetua răzvrătire") față de confortabil și față de literatura confortabilului. Nu caută o lume nouă, ci evadarea din alta de nesuportat:** „Scrisul nostru nu e căutarea de a ajunge într-o lume pe care am năzuit-o, ci trebuința implacabilă de a evada din alta care ne exasperează". **Nu exasperarea împotriva unei categorii anumite, a unei lumi definite, ci o** exasperare totală, organică (...), cosmică. **În literatură vrem altceva decît subiectele ce variază între idilă și adulter; în general, încredințează scriitorul,** „este cu neputință să ne desconsiderăm tragedia existenței, să ne mulțumim cu paleative"... Vrem altceva, **conchide el, însă ce anume — nu precizează și, cu o atare viziune nici nu putea fi precizat. Lumea din afară este văzută ca un imens incendiu, lumea interioară: alt incendiu, iar între ele — luciditatea delirantă, neaservită. Scriitorul presimte adevăruri „de acid sulfuric", drame puternice, are revelația unor prelaceri uluitoare, însă exasperarea lui proiectată pe un plan cosmic nu dă o finalitate impulsurilor de răzvrătire. Apare, cu toate acestea, conștiința unei delimitări necesare, a unei restructurări de ordin estetic. Într-un** jurnal de chaise-long **același scriitor mărturisește că despre peisajul petrolifer va trebui să scrie „și cu altă peniță". Lumea de incendii a petrolului, recunoaște el, a contribuit la formarea spiritului și — s-ar putea adăuga — la orientarea literaturii sale.**

O contribuție importantă în combaterea modernismului au adus revistele și ziarele conduse sau influențate de Partidul Comunist (Viața imediată, Manifest, Era nouă, Dacia nouă, Reporter **etc.). Să semnalăm, dintru început, articolul lui Miron Radu Paraschivescu,** Poezia nouă, **în care ideea detașării de viziunea și procedeele modernismului este integrată într-un context estetic mai larg. Observația de început pe care o face eseistul se referă la faptul că literatura contemporană este în mod eronat asimilată modernismului. Literatura adevărată, precizează el, este „un poem", „literaturizarea realității și a viselor provocate de realitate". Este** modernă „în atîta măsură cît ține de zilele acestea". **Modernismul este, în înțelesul bunului simț, o vogă, o modă în artă, ca și moda vestimentară, „un bar automat", de aceea,** „trebuie definitiv exciusă literatura de modernism". Poezia nouă **pe care o preconizează Miron Radu Paraschivescu este imaginea unei stări de spirit,** „a unei mentalități dominante, a unei stări economice și — fatal — a consecințelor ei". **Scriitorul fixează, aici, condițiile de geneză a poeziei revoluționare, în primul rînd condițiile de ordin social-economic. El identifică poezia cu revoluția** („revoluție a ideilor precum și a formei"). **Această tendință reală de înnoire în lirică, Miron Radu Paraschivescu o pune în legătură cu un fenomen politic:** „tendințele politicii de comunitate și egalitate" **prin care trebuie să înțelegem mișcarea politică revoluționară a proletariatului.**

Același autor, într-un articol din revista Unu, **reia polemica cu atitudinea iconoclastă în artă. Articolul său are titlul unui manifest:** Schimbarea la față a cuvîntului, **și militează, în chipul cel mai hotărît, pentru întoarcerea artei la izvoarele ei reale de inspirație:** dinamica vieții sociale, realitatea zguduită de „catastrofa (...) absenței pînii de toate zilele". **Care este misiunea poemului contemporan? Situarea lui în** dinamica vieții sociale, **tangența cu** viața multiplă, **ca o „singură și imperativă condiție de viabilitate."**

...La 1 decembrie 1933, apare, sub direcția lui Geo Bogza, revista: Viața imediată, **al cărei program:** Poezia pe care vrem să o facem **constituie un manifest împotriva ermetismului în artă și a falsei avangarde. Este un document „de generație" și, într-un anumit sens, „de epocă". Marchează o etapă nouă în drumul zigzagat al unei generații de scriitori care, orbiți de orgoliul lor nelimitat, după rătăciri spectaculoase pe culmile subiectivismului, regăsesc calea realismului și a adevăratei revoluții. Frămîntările și procesul de diferențiere care urmează contactului cu o realitate prin esența ei revoluționară ating, în acest manifest, un punct al finalității lor. Sînt denunțate: intelectualismul, poezia absconsă, de cabinet, dezumanizarea artei moderniste, izolarea de dramele umanității. Geo Bogza, J. Perahim și ceilalți semnatari ai manifestului cer o artă care să comunice cu „viața imediată", să înregistreze tragediile timpului, să-și lărgească sfera accesibilității, prin renunțarea la abstractism și ermetism, prin îmbogățirea conținutului ei.**

Autorii manifestului cer artei: o limpezire a expresiei, gravitate și hotărîre, un profetism social și năzuința de a descifra, în configurația obscură a timpului, formele (înțeles: forțele) care indică un progres; Vrem să facem o poezie a timpului nostru care nu mai e timpul nevrozei colective (...) S-a terminat de mult cu poezia de vis, cu poezia pură, cu poezia hermetică (...) Tragedia eului, drama individului ca intelectual, drama de introspecție și de psihologie nu mai există... față de ceea ce se petrece acum pe pămînt îi este rușine să se arate"...

Poezia moare de prea multă „poezie", precizează autorii, fixîndu-și poziția anti-„caloflilă" în artă. O tradiție de frumusețe stearpă în poezie, de suavități căutate, intră în conflict cu frumusețea adesea brutală, totdeauna reală și viguroasă, a vieții de fiecare zi. Viața cunoaște un proces de dramatizare. Străină de acest proces, poezia ermetică n-a putut capta nici o emoție. Destinul ei este hotărît: va trebui să piară, prin propria ei inutilitate, pentru că „a fost prea egoistă — încredințează autorii manifestului — prea s-a complăcut numai în speculații abstracte... pe cînd viața a bătut de atîtea ori la porțile ei mereu închise". **Excesul de calofilie a sterilizat-o.** Viața imediată **vrea o poezie fertilizată de viață, rupînd cu atitudinea hedonistă în artă.**

Condiția unui progres în această direcție de dezermetizare a poeziei este, după cei ce semnează manifestul, smulgerea ei din cercul inițiaților, sporirea accesibilității. Concepția despre o artă rezervată în exclusivitate rafinaților este un semn al neputinței, „blazonul rîios" al poeților contemporani. În contrast cu aspirațiile autonomiste ale ermeticilor, grupul Vieții imediate **aspiră la o poezie pe care s-o înțeleagă largile mase de oameni simpli. Epoca impune un proces fundamental: întoarcerea poeziei la viață. Aceasta presupune nu scăderea nivelului artistic, ci efortul de a apropia arta de estetica elementară a vieții.**

Geo Bogza a realizat acest program în reportaj. Perahim în grafică. În această perioadă Bogza a scris reportajele sale incandescente despre lumea petrolului, despre tăbăcari și lumea periferiei, reportajele despre Spania, despre banalitățile exasperante ale vieții etc. În reportaj, gen publicistic, sensibil ca un seismograf, scriitorul descoperă „cel mai bun corectiv al esteticii turnului de fildeș", un instrument temut care va ajuta „viitoarele mari prefaceri ale lumii", cum remarcă el, într-o introducere la reportaj, în 1934. Această hotărîre de a se plasa în miezul fierbinte al faptelor, reporterul nu a dezmințit-o. Creațiile din această epocă, grupate mai tîrziu în volumul Anii împotrivirii **și în alte volume din seria** „Scrierilor în proză", **exprimă poziția fermă a artistului care, cutremurat de adîncimea dramelor sociale (expresia aparține, dacă nu ne înșelăm, lui Geo Bogza) refuză să mai dea atenție oricărei „estetici" echivoce, individualiste și se îndreaptă cu tot sufletul către noua literatură a maselor: literatura realismului socialist.**

Eugen Simion

anul XVIII

Cîndva, poetul exclama: „Aștept anul unu". „Anul unu" — Eliberarea a venit. Au trecut de-atunci optsprezece ani. O generație nouă s-a ridicat. Cum muncește, ce simte și gîndește această generație născută o dată cu primul an al noii noastre istorii?

Dăm cuvîntul generației celor optsprezece ani.

— Cînd te-ai născut, tovarășe Marian?

— La 23 August 1944.

— E o figură de stil?

— Nu.

— Implinești, deci, optsprezece ani o dată cu țara.

Tînărul de lîngă mine surîde, iar fața lui neagră-toasă, prelungă, se rotunjește subit.

— N-am nici un merit în asta...

Lipesc arătătorul pe geamul care ne desparte de sala strungurilor.

— Dar, aici, în uzină, ai merite?

— Știu și eu?! Abia am ieșit de la profesională. Sînt venit de-o lună. Dacă se poate socoti drept merit faptul că n-am întîrziat niciodată, că n-am dat rebut, că maistrul nu m-a mustruluit încă și nu m-am certat în atelier, pînă astăzi, cu nimeni, atunci am merite. Altfel...

— Altfel ce?

— Nimic. Ziceam doar așa... Sînt un tînăr ca toți tinerii: îmi place sportul, dansul, filmul, cartea...

— Citești mult?

— Nu destul.

— N-ai timp.

— Și asta. Și nu numai asta. La vîrsta noastră, cred eu, altceva te împiedică să citești serios.

— Tinerețea?

— Știu și eu... E mai degrabă un fel de spaimă. Ca și cînd ți-ai zice să ajungi în virful muntelui. Cu cît sui, sui, cu atît ți se pare drumul mai lung, vîrful mai îndepărtat, mai înalt. Și-atunci, te întrebi: mai izbutești să ajungi vreodată acolo, sus?

Încremenește, clipind apoi cu delicatețe, după care bate din picior.

— Există o singură ieșire: cititul pe ruptelea!

— Alpinism faci?

Pare surprins de întrebare. Înțelege însă ușor asociația de idei și arborează același zîmbet contradictoriu, sfielnic și isteț.

— Fac! dă afirmativ din cap, ca un elev care caută să cîștige timp de gîndire. Gestul îi sporește aerul de băiețandru. — Și abia am să fac. Dar asta explic la urmă... Deocamdată, sportul meu preferat este tenisul de masă.

— Îți place „țăcăneala"?

— Nu. Am joc combativ.

— Ai vreun titlu mai însemnat?

— Pe 1961, campion regional la juniori.

— Ești combativ numai la masa de joc?

— Știu și eu?!.. Pentru mine, lozinca „Primii în producție, primii în sport", nu-i o lozincă oarecare. Fiindcă fac sport, munca nu mă obosește și invers, fiindcă muncesc, îmi păstrez condiția fizică.

Marian rîde atît de tare, încît acoperă zgomotul mașinilor de dincolo de peretele de sticlă.

— Dialectic, nu? Și vorba lui Maiakovski: N-am învățat noi dialectica de la Hegel.

— Citești poezie?

— Și poezie. Pe Maiacovski mai ales. Știu și pe derost versuri din el.

Mă aștept să-l văd sărind în picioare, urcînd pe bancă, strigînd, dar el își sprijină doar capul în palmă și recită fără pic de emfază, cu emoție reținută:

— „Eu sînt agitator...
Auzi,
posteritate,
glasul lozincilor sub care te vei bate!...
Pentru voi
care sînteți
voioși, sănătoși,
poetu-a șters
cu limbă de-afișe și placarde,
cu limbă
ce usucă și ce arde,
urma scuipaților tuberculoși..."

Deși de spus „în gura mare", poemul sună bine și așa, recitat cu voce joasă.

— Pînă și la joc mi-amintesc de versurile astea. Poate te întrebi: ce are sportul cu poezia?

— Are?

— La mine are. Eu sînt sportiv de tip nou. La mine intră în joc nu numai fizicul, ci și moralul. Eu joc și mi-aduc aminte: sînt calificat, absolvent de școală profesională, viitor elev la seral și student. Joc și mi-amintesc: tata a muncit ca un rob în tinerețe și-a murit încă tînăr, tuberculos, mama a intrat imediat în fabrică... Gîndurile astea îmi trec prin minte cu viteza luminii, cît zboară o minge dintr-o parte într-alta a mesei. Mă simt atunci în stare să-l înving și pe Iun Kuo-tan...

Zîmbește propriei sale îndrăzneli, făcînd să i se vadă dinții albi.

— Nu fumezi.

— Nu. Asta împiedică jocul.

Nu-i întind pachetul de țigări. El înalță capul:

— Sînt sever cu mine însumi.

Marian suspină (nu-i ușor să fi sever cu tine însuți la optsprezece ani!).

— Dar despre sportivitate ce poți spune?

— Multe. Prin sportivitate înțeleg tot: cum te porți în atelier, pe stradă, acasă Eu nu fac box, dar știu să mă port cu mănuși cînd trebuie.

— De pildă?

Se oprește puțin; își freacă nasul cu un deget.

— Cînd cunosc o fată.

Simte privirea oprită asupra lui. Întoarce capul.

— Spuneai să-ți place dansul. Ai cunoscut vreodată o fată la dans?

Tușește încurcat.

— Cunoscut.

— Ați intrat în vorbă...

— Nu, n-am intrat în vorbă. Am întrebat-o numai dacă dansează.

— Dansa

— Dansa bine. Am dansat, fără să vorbim. Pe urmă l-am rugat pe un prieten care-o cunoștea să mă prezinte. I-am strîns mîna. Ea a zîmbit.

— Apoi mai mult ați discutat, decît ați dansat.

— E exact! începe să povestească de-a valma. Cînd să plece, m-am înclinat și-am întrebat-o: „V-ar face plăcere să vă conduc?". Ea a zis că-i face. Era în zori, răcoare, și nici unul n-a mai simțit oboseala. Tot drumul am discutat: ce filme am văzut, dacă a citit „Bătrînul și marea", fără să-i spun că ochii ei mi-au amintit marea... În fața casei m-am înclinat din nou, i-am urat „noapte bună". Am rîs amîndoi. Era duminică. În duminica aceea m-am socotit un om norocos. Luni însă, nu. I-am povestit totul unui prieten. M-a batjocorit: „Blegule! Nici n-ai sărutat-o".

El își încrucișează brațele și nu îndrăznește să întrebe: „Dumneata ce crezi? Are dreptate?". Trece degetele prin păr, și-l ciufulește.

— Ce părere ai: există o problemă a prieteniei băieți-fete?

— Nici o problemă! E firesc să fim prieteni.

— Ce înțelegi prin prietenie?

— In primul rînd respect, unul față de celălalt. Din păcate mai sînt și tineri care nu se iau în serios, care nu se respectă nici pe ei înșiși...

— Cum vine asta?

— Cunosc eu unul din vedere. Știu că-l cheamă Jean, bate seară de seară strada Republicii, e strungar la „Gaz-Metan" și elev la seral. „Băiat de viață" cred unii... Într-o seară, se plimba cu servieta de vinilin la subsuoară. A trecut o fată și el s-a luat după ea: „Tovărășică, sînteți singură sau cu mama?". Făcea haz...

— Pun prinsoare c-ai reacționat. Ai reflexe.

— După mine ,exista o singură întrebare: „Dacă vrei să intri în vorbă cu fata, de ce te porți grosolan? Iar dacă nu vrei să intri în vorbă, de ce n-o lași în pace?".

— Tot calm, cum pari...

— Tot. Calmul ăsta al meu îmi joacă multe feste. Unii zic că-s moliu, alții că-s „domnișoară"...

— Confundă calmul cu slăbiciunea...

— Eu știu destui băieți, nici unul nu se poartă ca *domnul* Jean. Cît mă privește, e drept că mai roșesc eu uneori, că nu găsesc întotdeauna replica tăioasă... Dar să fie asta lipsă de bărbăție? De maturitate?

Se întristează o clipă, cuprins de-o ușoară îndoială și bate iarăși din picior, încăpățînat.

— Am făgăduit că vorbesc și despre alpinism...

— Visezi să cucerești Everestul?

— Nu rîde! Într-un fel, da. Îmi place natura. Și tatălui meu i-a plăcut, ea a însemnat pentru el sănătate. Iubesc munții, stîncile. Plănuiesc de mult să urmez geologia. De mic adun tot felul de pietre. Pentru mine, geologia este Everestul.

— Pasiune veche.

— Eu cred că pasiunile adevărate nu se învechesc niciodată. Niciodată n-am să renunț la tenis de masă, la lectură, la geologie... Iar dacă am să găsesc cîndva, fie și la bătrînețe, piatra fierbinte...

— Gaidar?

— Da, Gaidar. El vorbește despre piatra fierbinte în stare să te reîntinerească. Dacă dau de ea, am să pot să spun și eu, ca eroul lui: viața mea, tinerețea, mi-au fost bogate. E rîndul altora la tinerețe.

★

— Da, tovarășe, eu sînt Micu. Ca și Marian, abia venit. Colegi. Împreună am încasat prima chenzină. Împreună sărbătorim și optsprezece ani. Dar uzina eu o cunosc mai bine. Tata muncește aici de 25 de ani. A apucat alte timpuri. Nu s-a calificat. Pe-atunci stăpîneau aici acționari străini. Mult le păsa lor că un om rămîne fără meserie!... Fabricau avioane, nu mii de tractoare pe an. Eu sînt primul calificat din familie. Chiar așa: frezor! Puțin lucru? N-am să uit cît oi trăi, ba am să povestesc și copiilor mei, de ziua în care mama ne-a pregătit de mîncare, mie și tatei. Plecam amîndoi, pentru prima oară, o dată, în schimb. Ce mai, limpede că mie mi-a făcut pachetul mai mare: pîine cu slănină, roșii... Ne-a dus pînă-n poartă. N-a zis nimic. Și-a netezit numai părul. M-așteptam să ofteze. N-a oftat. Ce, puțin lucru să vezi, dintr-o aruncătură de ochi, cîtă distanță e de la o tinerețe la alta?... Nu... Am încercat doar să simt ce-a simțit ea. Imi place să înțeleg totul, să știu. Nu, zău, n-aveți dreptate, nu-s prea plin de mine... Și dac-aș fi, poate-aș avea pe ce... Parcă-i un făcut, dar pe toate le aflu. Nu pentru că aș fi curios din fire. Și c-ați vorbit cu Marian am aflat. De la el, se înțelege: „Un tovarăș de la presă...". Eu citesc presa. Fără presă mă simt jumătate de om. Sînt și abonat. Uite, mi-a căzut în mînă o revistă cu un articol: ce vor să aibă muncitorii tineri din țările capitaliste? Ascultați? Vor întîi să aibă asigurată securitatea muncii lor. Ei o vor, noi o avem! Doi: vor concedii egale cu muncitorii în vîrstă. Ei le vor, noi le avem! Trei: vor să fie siguri că-i angajează după ce-s calificați. Ei vor, noi, ce să mai vorbim, ne vedeți doar la lucru. Patru: vor ca orice tînăr să se poată califica. Ei vor, la noi se califică. Cinci: vor învățămînt seral. Ei vor, la noi există! Șase: vor să se vîndă ziare, cărți, la locul de muncă. Ei vor, la noi se vînd, și încă în rate cărțile. Șapte: vor club, teatru de amatori... Ei vor, noi avem! Opt: vor terenuri de sport. Ei vor, noi avem! Nouă: vor locuințe pentru tinerii muncitori căsătoriți. Ei vor, la noi se tot construiesc! Aș mai putea îndoi și-al zecelea deget, și încă o dată pe-atîtea, pentru cîte cer acești tineri. Și tot ceea ce ei cer, noi avem. Dar tot, absolut tot! Toate drepturile! Oare numai drepturi? Nu zîmbiți? Cîteodată mă întreb și-mi răspund singur... Avem și datorii. Aș zice chiar: la fiecare drept, cel puțin o datorie. Pe mine nu mă înspăimîntă asta. Vreau să fiu bun și la freza mea, și față de tovarășii de muncă, și în organizația de U.T.M., și la învățătură... Ce vă uitați așa la mine? N-o să mă acuzați iar că-s prea sigur de mine, fiindcă zic așa: sînt eu mic după nume, și după statură, dar sufletul... încap în el multe. Mă doare că sînt încă pe lume tinerești ca ale tatălui meu. Asta în secolul XX, într-un secol care se mișcă altfel... Pentru ca omul să fie fericit! Eu sînt fericit. Azi sînt frezor. Și mîine am să fiu fericit: încep seralul. Dar poimîine? Tehnica, știința, iac pași mari. Ce-am învățat eu azi sau voi învăța mîine, va fi destul poimîine? Nici gînd! O meserie învățată nu-ți mai ajunge, ca altădată, pentru o viață întreagă. Ori ții pasul, ori rămîi de cărută. N-aș putea să jur c-am să fac așa sau așa, dar pasul am să-l țin. Nu pierd nici o clipă. Cum ies din schimb, fiindcă nu-s mulțumit cum stau cu matematicile, învăț. Timpul meu pare măsurat cu rigla de calcul. Vă supărați că plec? Nu? Oricum, mi-a părut foarte bine.

★

Am înaintea mea un tînăr voinic, cu obraz osos, dur, perfect echilibrat. Învîrte în mînă o bască înnegrită de ulei. O tot răsucește și răsucește, pînă o pune de-o parte, pe bancă. Stăm alături într-o bancă de școală, la „Colțul Roșu". Incăperea e aproape de capătul benzii de montaj.

Ne înțelegem prin semne.

— Ce-ai strigat? striq.

— Optsprezece! strigă.

— De ce mai strigăm? Nu mai e nevoie... Născut deci în '44...

— Da, 1944. Deși pot să spun că am amintiri și de dinainte de 1944.

— Ciudate amintiri...

— Nici o ciudățenie. Prima mea amintire e războiul.

— Din fericire ai prins numai sfîrșitul războiului.

— Așa s-ar zice. Dar războiul m-a însemnat pe viață.

Își plimbă privirea prin încăpere.

— Știți că sînt copil din flori?

— Nu știam. Și ce-i cu asta?

— Este. Nu port numele tatălui meu. Berceanu îl chema pe primul bărbat al mamei. Mama a primit vestea c-a murit pe front și după o vreme s-a căsătorit cu tatăl meu. Era tot război. N-au mai trecut pe la primărie, să-și facă acte. Eu încă nu mă născusem, cînd tatăl meu a plecat cu trenul. Trenul a fost bombardat. Tatăl meu a murit, ca și omul, al cărui nume îl port. Nu mi-a rămas de la tatăl meu nimic, nici un lucru, nici măcar o fotografie. Mă mint și-mi zic c-o fi semănat cu mine. Mama zice la fel. Dar poți să știi? Poate numai ca să mă împace... Sînt în drept să spun că am două răni din război? Și amintiri.

— Firește. Dar poate c-ar fi vremea să depășești vîrsta acestui fel de amintiri.

— Da și nu... Am auzit nu de mult despre un film: „O zi din viața unui tînăr", alcătuit din șase părți. Există într-însul o parte în care se arată cum doi tineri japonezi petrec o zi pe plaja oceanului. Ei se bucură, rîd, pare că pe lume nu există altceva decît apa, nisipul, dragostea lor. Dar la un moment dat, aparatul se apropie fulgerător de ei. Pe fața fetei descoperi o cicatrice înspăimîntătoare: urma exploziei atomice de la Hiroșima...

În ochii lui albaștri și vii, puțin sfredelitori, stăruie o lumină hotărîtă. Aerul preocupat îi dă o expresie matură care se schimbă ușor, devenind cînd luminoasă, cînd întunecată.

— Ce planuri de viitor ai?

— Vreau să devin inginer electrotehnic. Electrotehnic, pentru că electrotehnica tinde să se concentreze, să fie cît mai riguroasă. Or, eu sînt destul de migălos de felul meu, ca să-mi placă asta. In uzină lucrez la controlul de calitate.

— Ca mulți alți tineri de astăzi, te simți mai atras de tehnică, de știință, decît de artă?

— Da. Tehnica mă atrage mai mult pentru că e mai pasionantă. Mă atrag mașinile automate... Nu știu cum să-ți explic... dar un plan de avion cu reacție mă atrage mai mult decît un film, o carte. Visul meu neîmplinit e să zbor.

— Visezi să devii cosmonaut?

— Sînt cu picioarele mai pe pămînt decît par. Deocamdată să stau bine pe picioare aici. După aceea, mai vedem. N-are rost să visezi așa, prostește. Unii își închipuie că se culcă seara fără să știe cum se rezolvă o ecuație, iar a doua zi dimineață se trezesc cosmonauți, gata îmbrăcați în costum spațial. Pînă acolo e drum lung. Poate mai lung decît de la pămînt la lună.

— Ai dreptate. Totuși, omenirea are primii săi cosmonauți. Dacă ni-i luăm drept exemplu, vedem că și ei s-au simțit atrași, de mici, spre tehnică, dar n-au nesocotit niciodată arta. Cei patru cosmonauți sovietici sînt tineri armonios dezvoltați, culți, multilaterali. Un inginer fără cultură, un aviator fără cultură, un cosmonaut fără cultură ar arăta ca o vioară fără cutie de rezonanță, numai cu strune. Ce ecou ar avea toate descoperirile pe care le faci, dacă n-au nici o rezonanță înăuntrul tău?... Apropo, cînți la vreun instrument?

— Ghitară. Muzica populară îmi place. Am de gînd să intru ca solist în orchestra de muzică populară a uzinei. Știu de-acasă multe cîntece.

— Așadar, nu numai tehnică?...

— Am spus că nu știu să explic. E doar o impresie?... Mi se pare că știința, tehnica îți dau astăzi mai multe posibilități de visare.

— Și muzica nu? Cînd știi s-o asculți, s-o înțelegi? Și literatura?

— Da, dar altfel de visuri, mai puțin reale, realizabile.

— De unde! Gîndește-te la Jules Verne. Tot ce-a imaginat el cu un secol înainte, e acum realizat.

— Adevărat, literatura, arta care se împletește într-un fel cu tehnica și știința îmi spune mai mult. La urma urmei, nici nu se poate ca arta să nu țină seamă de progresele științei, tehnicii, dacă vrea să nu rămînă în urmă. Un scriitor care știe, în zilele noastre, mai puțină fizică ori matematică decît absolventul de profesională, ar trebui să cadă pe gînduri.

Cad pe gînduri și lui Berceanu Eugen îi scapă un surîs ironic, de adolescent.

— Văd că ești adept înfocat al științei și tehnicii. Atunci ce ai de spus despre misticism?

— N-aș rosti vorbe mari, dar tare ne-am mai bucura cu toții dacă n-ar exista pe lume decît lucruri precise, clare, curate ca un mecanism de ceasornic... Avem în uzină un utemist, nu-i dau numele, doar inițialele: G. A. E utemist, dar umblă cu crucea la gît. Muncește, e disciplinat, însă oricît ai încerca să-l lămurești, el tot cu crucea. E liber s-o facă, bine, dar pe mine mă scoate din sărite. E un lucru prostesc. De ce să fie în urmă cu știința un tînăr de-al nostru? Deși nu-i decît unul la trei mii de utemiști, cît are uzina, eu îl socotesc ca o pată pe un obraz curat. E în joc obrazul generației. Noi știm și de ce se învîrte pămîntul, și de ce se produc fulgerele, și ce se ascunde în „cer"...

Se uită fix la mîinile lui negre, lucioase, și tace. Mai rămînem o vreme împreună.

★

— Și dumneavoastră, tovarășe Trandafirescu?!

— Și eu! rîde sănătos bărbatul trecut de prima tinerețe, iar ochii săi prietenoși joacă neobosiți. M-am născut și eu, într-un fel, în 1944. Atunci am scăpat din închisoare. Fusesem închis pentru activitate ilegală. Împlinindu-se acum, și pentru mine, optsprezece ani de la cea de-a doua mea naștere. răspund la anchetă în calitate de... tînăr.

— Veșnic tînăr...

— Noi, cei maturi, putem fi tineri, tot așa cum și ei, cei tineri, pot fi maturi. Există pe vremuri o zicală: „Tinerețe, minte crudă". La adăpostul ei se făceau multe nedreptăți. N-am crezut în ea atunci, cu atît mai puțin cred astăzi.

Rostește aceste cuvinte și rîde iarăși.

— N-ați vrea să ne spuneți ce înțelegeți prin tinerețe matură?

— Este înțelepciunea, gravitatea, recunoștința care li se cer lor, tinerilor din ziua de azi. Ei n-au cunoscut de-a dreptul pe piele cum s-au cîștigat toate cîte le au acum și înclină uneori să nu le prețuiască așa cum se cuvine. Par să creadă că sînt așa, pentru că așa trebuie să fie... Că-s picate poate din cer...

— În ce împrejurări ați devenit ateu?

— M-am lepădat de religie exact la vîrsta lor, la 18 ani. Numai că asta se întîmpla cu peste treizeci de ani în urmă. Pe-atunci era greu să-ți faci o educație științifică. Trebuia să te ferești ca de foc. Se și spunea: „Cine știe prea multe, moare!". Și-apoi tata, dacă nu mă duceam duminica la biserică, nu mă mai lăsa să ies din casă. Mă duceam, dar pînă la urmă tot de pomană. Devenisem utecist chiar din anul întîi de profesională. Asta se întîmpla la Ploiești. Țin minte și-acum prima mea sarcină de organizație. Trebuia să împart manifeste. Căpătasem un teanc întreg, primisem instrucțiuni, dar eu eram încă crud, n-aveam pic de experiență. Am pus teancul în bancă. Profesorul a mirosit ceva și m-a trimis după catalog. Cînd mă întorc, în clasă e o tăcere de moarte. Înțeleg numaidecît: profesorul îmi controlase banca. Totuși, în oră, nu s-a întîmplat nimic. După aceea, profesorul m-a chemat la el, era bătrîn, și mi-a spus: „Măi băiete! Astea-s lucruri de ascuns în bancă? Pe astea să le pui, de cum ieși din școală, colo sub gard, sub lipan sau urzici. Auzi?" Așa am făcut, pînă le-am distribuit. Ce mai papară am mîncat apoi pentru lipsa mea de pricepere și grijă. Un tovarăș m-a instruit din nou, pentru viitor. Iar profesorul n-a suflat o vorbă. Era om tare de treabă. Rămînea cu noi după ore și ne lămurea: cum e universul, ne vorbea despre mecanica cerească... Dar noi nu ne mulțumeam cu atît. Îl citeam într-ascuns pe astronomul Camille Flammarion, ori studiam „Socialismul științific" cu dicționarul în mînă, pentru că întîlneam prea multe cuvinte grele, necunoscute nouă. Exista la Ploiești, în pădure, lîngă pompele de apă care alimentau orașul, un crîng numit cringul lui Bod. Acolo era și un poligon de trageri al armatei. Duminica, fiindcă nu trăgea nimeni, jucam noi fotbal. De fapt nu de joc ne ardea nouă. Ne împărțeam în două echipe, nu ca să alergăm după minge. Altceva urmăream: cît juca o echipă pe teren, alta se ascundea în pădure și citea, discuta ori asculta conferințe științifice. Așa, în pădurea de la marginea Ploieștiului, au învățat atunci mulți muncitori tineri principiul lui Lavoisier, de pildă: „Nimic nu se pierde, totul se transformă"... Mda, iar astăzi sînt tineri care dau bir cu fugiții de la citit, deși biblioteci există cu duiumul, ori trag chiulul de la ore, la seral. Eu, ce să zic. Nu mă dau bătut nici la vîrsta mea. Deși sînt trecut de cincizeci... Sigur, s-ar putea spune că unele cunoștințe de-ale mele, învățate atunci, nu mai sînt chiar „la zi": Flammarion e depășit, Lavoisier, mă rog... Dar tot m-am pus la punct. Am absolvit, nu de mult, o facultate.

— Facultatea de mecanizare a agriculturii.

— Exact. Fabricăm mașini agricole, trebuie să ne și pricepem, nu? Nimic mai firesc. Dar ce-ar zice domnii acționari de altă dată, dac-ar vedea schimbarea: un fost turnător, ajuns inginer...

— Ba aș adăuga: Erou al Muncii Socialiste.

— Lor nu li s-ar părea firesc... Lor li se părea firesc ca, de pildă, în iarna anului 1944, eu și alți tovarăși de-ai mei să fim închiși pentru că luptam împotriva unui război nedrept. Țin minte și astăzi: în noaptea de anul nou, puțin înaintea orei douăsprezece, a sosit sus, pe „Cetățuie", un transport cu 500 de deținuți. Ce fel de deținuți? 500 de ostași români care dezertaseră de la Bug, fiindcă nu voiau să lupte împotriva armatei sovietice. Cum închisoarea era ticsită, ne-au mutat pe noi de sus, de pe „Cetățuie", tocmai la oraș, la închisoarea civilă. Drumul l-am făcut pe jos. Am străbătut întreaga stradă poreclită Șirul Hoților. Acolo își clădiseră vile elegante bogătașii Brașovului... În case se chefuia, iar noi, în lanțuri, grăbeam pasul. Nu-mi mai amintesc dacă era frig sau nu. Știu doar că, o dată ajunși jos, am fost azvîrliți într-o celulă întunecoasă, unde o voce a strigat, socotind c-a bătut miezul nopții: „La mulți ani, prieteni"!

— Ați apreciat, în mod deosebit, vreun răspuns dat la ancheta noastră?

— Puteți să-i spuneți lui Marian Ion că sînt întrutotul de acord cu pretenția ca tinerii să se ia mai în serios. „Mult mai mult respect față de tine însuți!", iată o chemare pe care noi, vechea generație, o adresăm tineretului de azi. Pentru că și noi, la vremea noastră, îmi îngădui să cred că ne-am luat în serios. Nu vreau să par moralizator, dar să-și amintească toți absolvenții de la profesională, că modelele de uscare ale primului tractor românesc au fost făcute sub cerul liber... Uzina încă nu era clădită. Noi nu simțeam nici frigul, nici vîntul, nici ploaia... Să ne amintim munca tineretului, pe marile șantiere ale țării: Agnita-Botorca, Bumbești-Livezeni... Tineretul de azi poartă pe umeri o mare răspundere: construirea comunismului. El va construi comunismul. El va ajunge să trăiască în comunism. Pentru că tineretul acestei generații are fericirea ca vîrsta lui să se măsoare cu vîrsta țării.

Mihai Stoian

Alexandru Andrițoiu

Cu fruntea către August

Sînt pulsul liric al acestor clipe,
Unghi tînăr între cosmos și pămînt
E gestul meu. Și cu prea dulci risipe
Mă dăruiesc în tot ceea ce cînt.

S-au petrecut în mine revoluții,
Prin mine veacul a trecut sonor,
Stîrnind acumulări și evoluții
În salt de aur, către viitor.

Sînt cel ce a văzut cu ochii vidul
Și înnecîndu-se, s-a îngrozit.
Sînt cel pe care l-a numit partidul
Ostaș de gardă-n punctul din zenit.

E-o zi, e-o zi, hotar de nemurire,
Chenar de-azur și calendar suprem
Și limită de foc în amintire.
E-o zi, e-o zi ce-n slavă o rechem.

Azi liniștea prin toate se răsfrînge,
Rafalele sînt jocuri lungi de flori, —
De parcă pacea a ivit din sînge
Parabole de zori, de aurori.

Sînt pulsul tînăr al acestei ere,
Cu fruntea către August mă rotesc,
Sînt pulsul miilor de șantiere,
Puls neasemuit de tineresc.

Iar cînd socialismul se arată,
Deplin și matur pe acest pămînt,
Eu cînt, vă cînt din inima mea toată.
Cînt! Și e datoria mea să cînt!

Violeta Zamfirescu

Implinire

În ramul ce se leagănă cu pasărea deodată,
Rostogolindu-și fructele prin soare și prin lună,
E armonia vremii de noi purificată,
E ploaia frunții mele și dragostea-mi nebună.

Rîvneam să fiu ca înepii, cu-nfiptă rădăcină
În roca stredelită prin aspră osteneală,
De vînturi răscolită, de cețuri, de lumină,
Să-mi merit frumusețea prin zbatere totală.

Eu am trezit în intimile-i seve minereul
Și aripile turnurilor albe zburătoare?
Eu am cîntat pe trunchiuri de fagi cu fierăstrăul
Și-am descîntat cu mîna a spicelor dogoare?

E zi de august și-mplinirea mea prelungă vibrează,
Nemuritoare-n spații cînd amiaza-i deplină,
Trec soră cu argintul viu, cu fiecare rază.
Trec zugrăvită pe azur cu pensuli de lumină

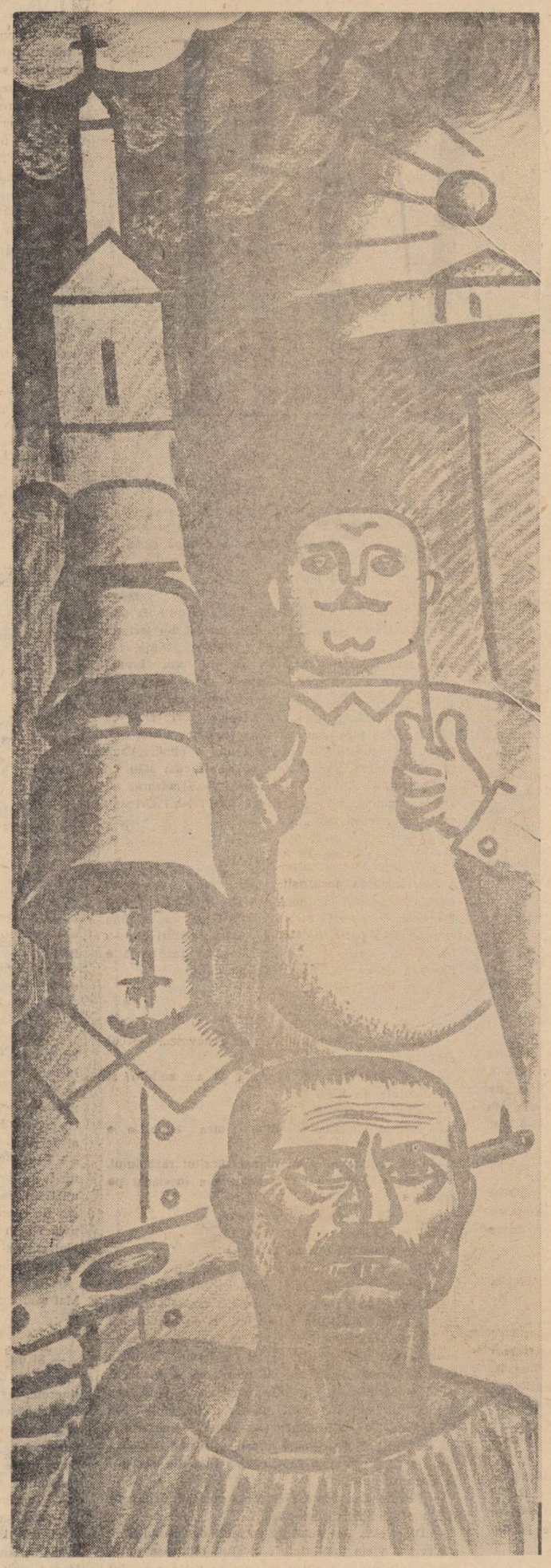

Ilustrații de **SABIN BĂLAȘA**

ION LĂNCRĂNJAN

PRELUDIU ÎN ASFINȚIT

Nemții au poposit în sat, în zori, înainte de-a răsări soarele. Apoi, pe la amiază, Isac s-a pomenit cu ei la poartă. Erau vreo cinci, — o patrulă — și-n urma lor și cam pe delături venea Radu, primarul. Isac a înțeles ce-i și cum, îndată ce i-a văzut. A început adică să înțeleagă ce s-a întîmplat și ce-l așteaptă de-acuma încolo, dar de speriat, nu s-a speriat prea tare. Le-a deschis și-a așteptat să vadă ce vor. „Poate c-or fi venit după altceva!" S-a mai socotit el în grabă, ca să nu se despartă cu totul de ultimele-i nădejdi. „După de-ale gurii... C-așa-i în război..." Nemții nici nu s-au sinchisit de el, dintr-un-ntîi. Au intrat în curte, pe rînd, și-au început să-i cerceteze gospodăria, cu de-amănuntul. Unul, mărunțel și gras, le-a arătat celorlalți stelele și luna de pe frontonul casei, colțul acela de cer, pe care i-l făcuse Sonu, poștașul, mai demult, și pe care el începuse să-l îngrijească după aceea, împrospătîndu-l de fiecare dată, cînd își zugrăvea casa, scriind apoi dedesubt, cu litere mari și strîmbe.: „Doamne, ai grijă de casa asta!".... Și-acuma ăștia făceau haz, pe întrecutele, parcă de-aceea ar fi venit acolo.

— Dumnealor, i-a spus Radu, dintr-o parte, or venit la tine!... Vor să-ți povestească ceva!... Or auzit ce fel de om ești tu și ce isprăvi ai săvîrșit tu, cum te-ai vitejit tu de la o vreme!...

Isac se uită lung la primar și i se păru că-l vede pentru prima oară. Vroi să-l întrebe de unde și pînă unde au aflat nemții ce fel de om îi el, ce-a făcut și ce-a zis el. Renunță însă, înainte de-a deschide gura. „De unde să știe de altundeva, dacă nu de la Radu!" spuse el, cu un dispreț pe care nu-l nutrise niciodată, pînă atunci, față de primar. „Că ăsta, Radu ăsta, o fost un mișel fără seamăn... Întotdeauna și nu numai acuma!... Și eu unu..."

— Degeaba te uiți așa! mai spuse primarul. Trebuia să casti ochii mai devreme!... Acuma-i tîrziu!... Frontul s-o dus pe Mureș la vale, fără lupte!...

„S-o dus fiindcă nu erau trupe destule, la graniță!.... Cine s-ar fi gîndit la una ca asta?!... Și poate că chiar tu, măi Radule!"...

— Asta-i, continuă primarul, mai încet și mai apăsat, că armistițiul ăla o fost un fel de hai să fie!... O încurcat lucrurile, numai!... Și-acuma, dumnealor!...

Nemții se întoarseră către ei, și-ndată ce-și dădură seama că bătrînul ăsta netemător și liniștit e omul după care veniseră, se schimbară pe loc. Lăsară stelele și luna de pe frontonul casei și vorbiră ceva între ei, în pripă. Pe urmă se aliniară în flanc cîte unul, repede, parcă ar fi trecut cineva o sfoară prin ei. În curte răsună o comandă aspră și scurtă — „Vorwärts march!"[1]) — și Isac o execută și el, automat, ieșind în uliță înaintea nemților, parc-ar fi mers la paradă. Îi păru rău, după aceea, fiindcă nu se stăpînise și nu se înfrînase la timp. „Și asta cînd? se întrebă el cu asprime, mustrător. Tocmai acuma, cînd s-ar fi cuvenit să fiu și eu mai altfel!... Nu?!".... Uită apoi și de asta. Se împiedică ușor, de-o piatră, și-abia atunci luă seama la colbul de pe drum. Și-i veni nu știu cum, parcă-i părea rău și după colb, fiindcă rămînea în urmă. Se bucură în schimb pentru Sofia, pentru muiere, că nu era acasă. „Poate că ar fi fost mai bine dac-aș fi plecat și eu! socoti el. Eram dincolo, la adăpost!... Și poate că după aia!"... Gîndurile nu-i erau chiar așa de limpezi și el încă nu se obișnuise cu ele, cu gîndurile astea noi. Starea prin care trecea, — starea asta de foială și de lîncezeală — era cu totul și cu totul neobișnuită pentru el, care fusese întotdeauna un om hotărît și semeț. Așa se socotise, cel puțin, că-i hotărît și semeț. Și drept, în toate judecățile și-n toate părerile lui. Și poate că de-aceea ajunsese atît de departe cu părerile și cu judecățile. „În privința ăstora, recunoscu el, fără să tresară, am greșit urît de tot!... Fiindcă ăștia — dumnealor, cum ar zice lingăul ăsta de Radu — n-or fost niciodată așa cum i-am văzut eu!... Și-acuma, că-s greu și la strîmtoare, și-or dat arama pe față!... Unii or venit din jos, alții din sus, dimpreună cu ungurii lui Horthy!... Și-apoi și-or dat drumul"...

Într-o curte, în dreapta, lătra și scheuna un cîine. Isac își dădu seama, fără să se mai uite a cui e casa aceea, că stăpînii cîinelui plecaseră în refugiu. Satul lor se afla în apropierea granței care tăiase un timp Ardealul în două și-ndată ce s-a încheiat armistițiul, după 23 August, numaidecît, la ei acolo domnise oarecare zăpăceală. În primele zile nu s-a petrecut nimic mai de seamă, în afara înfruntării lui cu primarul, cu Radu, și cu ceilalți dregători, în afara pasului pe care îl făcuse el, Isac Onilă, mai devreme decît s-ar fi cuvenit, ori poate că mai tîrziu decît ar fi trebuit. Pe urmă, însă, situația s-a înrăutățit. La graniță au început luptele. Două zile nici nu s-a știut de cine ține satul lor și pe unde trece frontul. A venit apoi o coloană de motorizate, din jos, de pe Mureș, la vale, în grabă, cu mitralierele puse pe capotele mașinilor. Așa a trecut coloana prin sat, mitraliind și răvășind totul, lăsînd în urma ei vuiet și spaimă. Apoi, peste noapte, oamenii au plecat în pribegie, ori s-au ascuns. El, Isac Onilă, a rămas locului, cu toate că nevastă-sa, Sofia, se ruga de el ca de-un dumnezeu, să plece, să nu rămînă acolo. „Acuma te-ai găsit și tu, mă omule, mă, după ce te-ai pus rău cu Radu și cu popa Roșu! îi spusese ea. N-ai putut sta la locul tău!... N-ai putut tăcea?... Te-o fi găsit și pe tine vitejia!... Chiar acuma!.... Înainte te-ai voinicit într-un fel și-acum ai luat-o altfel!... Parcă n-ai fi putut să-ți ții gura?!..." Dacă nu i-ar fi amintit de vitejie și de voinicie, poate că ar fi plecat și el. Dar așa, nici n-a vrut să mai audă și nici nu s-a dus de-acasă. La urma urmei, el nu se simțea vinovat față de nimeni. Avusese anumite păreri, într-o vreme, la începutul războiului și chiar mai înainte, dar de profitat nu profitase nicicum de pe urma lor. Dimpotrivă, pierduse, și încă mult de tot. Își pierduse în primul rînd liniștea, cumpăna judecăților pe care se sprijinise el, o viață. Și feciorii și-i pierduse. Se despărțise, adică, de ei, și-acum nu mai știa precis pe unde erau, ce făceau. Niculae era prizonier la ruși și el nu știa mai multe despre el și nici nu vroia să afle. Îl socotea, — încă îl mai socotea și-l mai judeca așa, chiar și-acum, cu toate că mergea înaintea nemților, sub escortă — un om de nimica. Asta fiindcă dezertase, fiindcă trecuse de bună voie frontul și fiindcă îl mințise pe el, trimițîndu-i scrisori false, făcîndu-l de rîs, față de sat, față de toată lumea. „Ilie, măcar, nu s-o amestecat niciodată, în nimica!... Nici nu m-o aprobat, da' nici nu s-o-ncontrat cu mine!... Pe cînd ăsta, Niculae ăsta!... Și mucosul ălălalt, Gheorghiuț!... Să mă mintă pe mine!... Să-și bată joc de bătrînețile mele!... Să nu-mi spună o vorbă, măcar!... Așa, ca unui părinte!..."

Isac se sfădea, în gînd, cu feciorii săi. Și cu Sofia, cu muiere-sa, se sfădea. Încerca, de fapt, să găsească un vinovat, — dincolo de el și-n afara lui — și cum nu găsea, se simțea din ce în ce mai tulburat și mai pornit. Din partea nemților nu se temea de nimica. Era convins, — încă mai era — că ei nu au și nici nu pot avea nimic cu dînsul. „Ce să aibă? se întrebă el, în cele din urmă. Ce le-am făcut eu?... Nimica!... Contra lor n-am zis o vorbă!..." Se gîndi și se socoti că arestarea asta a lui e legată numai și numai de cearta lui cu Radu și cu popa Roșu și cu ceilalți dregători din comună, de aceea ce le spusese el în ziua cînd auzise de armistițiu, la 24 august. „Gata cu voi, mă! le spusese el atunci, la toți deodată, fiindcă erau toți acolo, în cancelarie. Ați buctat!... Ați căcat ruda!... Și-acuma să vedem ce mai faceți?... Și pe unde-mi scoateți voi cămașa, mă?... Cu mareșalul vostru cu tot!..." Asta se petrecuse cu vreo cîteva zile mai înainte și-acuma lui i se părea că toată povestea se desfășurase mai demult, cine știe cînd, și că nu el, Isac Onilă, spusese vorbele astea, ci un altul, pe care el îl cunoștea numai și cu care nu se avea, încă, chiar așa de bine. „Asta-i, că omul îi nărod de multe ori! spuse el, fără să-și lege vorbele de fapta asta din urmă, dimpotrivă, azvîrlindu-le undeva mai încolo, dincolo de ea. Nărod și prost!... Măcar dacă te minte altul, e altfel!... Dar așa..."

În urma lui, nemții vorbeau ceva și el înțelese abia într-un tîrziu cîteva cuvinte și-l auzi, și-l simți pe Radu, cum le dădea tîrcoale. Auzi numele unor oameni pe care el, Isac, îi cunoștea bine și-și dădu seama că oamenii aceia au plecat în refugiu, ori s-au ascuns pe undeva și că Radu, primarul, nu le putea spune nemților lucrurile astea, clar și limpede, ca să înțeleagă și ei. El ar fi putut face asta, — știa atîta nemțească, din armată și din celălalt război — dar de rostit n-ar fi rostit o vorbă de-a lor, atunci, pentru nimica în lume.

Se întreba cum de s-a putut întîmpla ca el, Isac Onilă, un om cumpănit și cinstit de altfel, să se uite cu ochi buni la ei, să-i vorbească de bine pentru apucăturile lor militărești, să-i socotească de neînvins. Îi simțea și-i auzea pe nemți, în spatele său, cum veneau după el, cum îl duceau. „Ăștia, spuse el brusc și în vrăjmășie — dumnealor, adică, or amețit și-or zăpăcit multă lume!... Cu larma lor și cu tobele lor!... În unii or băgat groaza, iar pe alții i-or amețit și i-or prostit!... Și-acuma, oamenii!..." Isac era convins că nu-i singurul care s-a scuturat de anumite păreri și că în clipele acelea și alți oameni gîndesc și judecă așa cum judeca el. Și-i părea bine, într-un fel. Convingerea asta îi dădea curaj și-l ajuta să nu bată în retragere, față de pasul pe care îl făcuse cu vreo cîteva zile mai înainte. Dar îl și stînjenea, îl ustura și-l ardea, ca o cenușă fierbinte. Aici nu mai zise nimic un timp. Se uită în pămînt, — la colbul de pe drum, prin care șerpuiau ogăjiile carălor, în fel și chip — și încercă să se agațe din nou de ficiori, de Niculae, în primul rînd. I se păru însă nepotrivit. „Niculae, măcar... — bîigui el. O rupt-o într-un fel... La timp... Mai devreme, oricum... Pe cînd eu..." Vroi apoi să se întoarcă spre Radu — „Îl iau de guler, fiindcă el o clănțănit!" — să-l întrebe de ce l-o pîrît. Nu făcu însă nici lucrul ăsta. „Da' tu mai ești convins și-acum, mă Isac, mă — se întrebă el — că dumnealor n-au nici un amestec?... Crezi că ăștia cu crucea în sîn?... Mai crezi adică asta și-acuma, mă Isac, mă?..." Tăcu apoi și ridică ochii din pămînt și se uită înainte, cu atenție.

Din susul uliței venea la vale, înotînd prin lumina aceea nelămurită, a soarelui, Sonu, poștașul, prietenul și adversarul lui dintotdeauna. Isac îl recunoscu numaidecît și tresări, și se chirci în sinea sa, de necaz și de mînie. „Acuma, ăsta, Sonu ăsta, o să-mi rîdă în față!... Și-o să-mi zică!... Și-o să-mi amintească de încontrările noastre!... Și de scrisori!... O să triumfe, ce mai!... Chiar dacă n-o să zică nimica, dar de triumfat, tot o să triumfe!..." Dar Sonu nu zise nimica și nici nu rîse și nici nu triumfă. Se feri din drum și-i ocoli pe departe, și Isac abia atunci își dădu seama că omul e necăjit din cale afară, de parcă ar fi mers el înaintea nemților, sub escortă. „Da' de ce i-o fi teamă? se întrebă Isac, cu părere de rău și cu milă. — Fiindcă el îi liber, oricum!... Poate să umble de colo pînă colo... Să-și facă slujba...."

— Ei, ce-ai făcut, mă? îl întrebă primarul pe poștaș, pe Sonu. — Ai fost?... I-ai găsit?... Le-ai spus?...

— Am fost, da' de găsit n-am mai găsit pe nimeni!... Oamenii s-or dus... Ori s-or ascuns!... Nu știu!

— Mă, tu i-ai anunțat!... Le-ai dat de știre!... Le-ai spus să fugă!... Da?!

— Nu le-am spus, că nu i-am găsit!... Și chiar dacă i-aș fi găsit, nu le-aș fi spus-o, la ăștia, la care m-ai trimis dumneata!... Da' lui Isac, prietenului Isac, i-aș fi spus-o, dacă chiar vrei să știi!...

Isac tresări, se ciuci puțin și iuți o leacă pasul. Părerea aceea de rău, de mai înainte, mila care îl cuprinsese față de Sonu, se duse și-n locul ei veni o mînie neliniștitoare și fierbinte. Lui Isac nu-i era de fel la îndemînă. Și asta numai și numai din pricina lui Sonu. El nu se certase niciodată cu Sonu, dar de bătut își bătuse joc de el, ca nimeni altul, mai ales în anii din urmă. Sonu era poștașul și dobașul satului și-avea cinci fete. În afară de asta, — de aici se trăgea, de fapt, deosebirea principală, pricina tuturor batjocurilor — în celălalt război el nu trăsese un singur foc și-și petrecuse timpul pe la bucătăria unui regiment. Fusese ajutor de bucătar și-apoi bucătar prim. Împărțise zeamă cu polonicul și mai ciupise cîte-un deț de rom din porția ostașilor. Atîta ispravă făcuse Sonu, în tot războiul. Pe cînd el, Isac Onilă, a luptat în linia întîia, în Tirol și-n Galiția, și-odată a ieșit singur dintr-o încercuire căzăcească. Și dacă nu s-ar fi terminat războiul așa cum s-a terminat, el s-ar fi reangajat în armata împăratului. Sfîrșitul războiului, însă, și destrămarea imperiului l-au îndepărtat de planurile astea ale lui, dar nu l-au despărțit cu totul de deprinderile cu care se obișnuise în cei opt ani de militărie. Omul s-a întors acasă, și-a întemeiat o gospodărie destul de bunicică și-a trăit alături de ceilalți, povestind, la cîte-un chef, cîte-o pățanie și cîte-o bravură de-a lui, de pe front. Față de copii, în special, nu era zgîrcit de fel în istorisiri de astea și poate că mai punea adeseori și de la el cîte ceva, nu pentru că ar fi vrut să pară mai viteaz decît fusese, ci pentru că vroia să trezească în ei setea de vitejie, dorința de-a săvîrși lucruri deosebite. „Fără grad să nu vă întoarceți acasă, mă! le spusese el feciorilor, cînd plecaseră în armată. Măcar caporali să-mi veniți!..." Și-apoi, cînd au plecat ei pe front, le-a spus numai atîta: „Să nu mă faceți de rîs, mă!..." Și feciorii, — Niculae, Ilie și Gheorghiuț — „nu l-au făcut de rîs". Nici nu se știa încă limpede ce-i cu războiul pe care îl pornise Antonescu în răsărit. Pe vremea aceea, Isac primea des scrisori. Se ducea zilnic pe la Sonu, pe la poștaș, — uneori mergea și de cîte două ori pe zi și-l întreba dacă n-are ceva. Și-și bătea joc de el, de Sonu, de sus și cu oarecare îngăduință. Îl întreba ce părere mai are el de război și de mersul operațiunilor. Și Sonu îi dădea zor, fără să se supere, cu aceleași și-aceleași vorbe: „Urma alege, măi frate Isac!... Urma alege!..." Pe el îl umfla rîsul cînd îl auzea pe Sonu, cum vorbea și cum o cobea mereu. „Îmi place, c-o ții oblu-nainte! îi spunea el. Da' tot ar fi mai bine dacă ai face ce ți-am spus eu mai demult: să dai cioarecii jos și să-ți pui un șorț de muiere dinainte!... Că tu, măi Sonule, mă, n-ai suflet în tine nici cît o găină!..." „O fi, da' de judecat, judec și eu, măi Isac, mă!... Și-mi dau seama că nu-i a bine cu războiul ăsta!... Ce caută ai noștri în Rusia, mă?... Și nemții ce caută acolo, și-aicea, și-n alte țări?..." „Războiu-i război, mă!... Dacă-l pornești, trebuie să-l duci pînă la capăt!... Nu te poți opri cînd vrei! Nu-i ca la bucătărie, să stingi focul cînd vrei!..." „Poate că-i așa, zicea Sonu, fără să se tulbure, da' de ce să-l pornești?... Ca să-i iei altuia pita de pe masă?... Eu înțeleg, mă, cu toate c-am stat la polonici, că războiul e un lucru pe care trebuie să-l faci, dacă n-ai încotro, dacă trebuie să te bați pentru ce-i al tău!... Da' nici așa, să dai năvală peste alții, și să-i prigonești, așa cum or făcut nemții ăștia ai tăi!..." Nemții nu erau ai lui, dar Isac îi apăra și-i lăuda, pentru spiritul lor de disciplină, pentru organizarea lor, pentru firea lor războinică. „Eu, îi spunea el lui Sonu, cînd se opintea în discuție, nu m-am înșirat cu legionarii, ca Radu și ca alții, și dacă zic ce zic, e fiindcă lucrurile stau așa, întocmai!... Eu îi cunosc bine și-i știu ca nimeni altul!... La ei, ordinul e ordin și disciplina-i disciplină!... Și-n război, asta-i principalul!... Tu nu vezi că ei or bătut toată Europa?..." Sonu zîmbea uneori, cu părere de rău, parcă, și cu milă. Îi dădea scrisorile și-l petrecea pînă la poartă, ca pe-un prieten. Și-adeseori, lui îi venea să-l ia de guler și să-l zgîlțîie niței, fiindcă o făcea pe atotștiutorul, pe omul care-i convins de dreptatea lui. „Mîine îți aduc un șorț de la nevastă-mea! îi spunea el de obicei, de fiecare dată aproape, ca să rămînă tot el deasupra. Și-un polonic îți aduc!..." Se ducea apoi prin sat Isac, pe la popa Roșu și pe la Radu, pe la primar. Și domnii ăștia, — popa Roșu, Radu, primarul, notărașul și-un fecior de-al lui Pahonțu — îl lăudau și-i spuneau vorbe de bine pentru felul cum își îndrumase feciorii în viață, pentru că îi deprinsese cu curajul și cu disciplina de mici, pentru că „făcuse oameni din ei". Și el asculta și se umfla în pene, adunînd și repetînd toate laudele astea cu o plăcere deosebită. Și dacă o vedea pe Sofia, pe nevastă-sa, văitîndu-se și tînguindu-se, tremurînd pentru băieții ei, ori vorbind de alții, cărora nu li se întorsese decît numele în sat, o bruftuluia și-o suduia, în grabă și cu mînie. „Război e război! spunea el cu convingere. Și-i un fel de examen!... Altfel n-ar mai ști nimeni de ce-i în stare fiecare om, cîtu-i de curajos și de brav!..." O singură dată a tresărit și s-a zdruncinat în vremea asta, — în primii ani de război, în primele luni de fapt. I se întorsese un fecior acasă — Niculae, nădejdea și mîndria lui — într-o permisie, după ce ieșise din spital, și el l-a condus la gară, să-și ieie rămas bun. Și cum era cam amețit, — se cinstise cu feciorul, acasă, înainte de plecare — nici nu și-a dat seama ce se petrecea în jurul său, în gară. I-a spus ceva băiatului, l-a povățuit adică s-o țină tot așa, cu cumpătenia și cu vitejia, și să-i scrie și de-aicea încolo, cît mai des. „O să-ți scriu, tată! îi spusese feciorul, după ce se cățărase pe treptele unui vagon. Îți scriu, n-ai grijă!..." Trenul se pusese apoi în mișcare și-mprejur toate au început să huruie și să scrîșnească, — șinele, roțile, vagoanele, și traversele, și pietrele dintre linii — vuind și hohotind surd. Pleca un regiment pe front, — al cîtelea era, oare? — și gara era plină de lume, — mueri, copii, fete și feciori, țingăi, adică, fel de fel — și-acum începuseră toți să strige și să plîngă — „Gheorghe hăi!... Ioane dragă!... Copilul meu!... Nu-i lăsați să plece!... Tulai doamne!... Nu-i lăsați!" — care mai de care, așa cum strigă și cum plîng oamenii cîteodată, cînd sînt răvășiți prea tare. Și lui, lui Isac, nu i-a fost deloc la îndemînă, parcă l-ar fi zgîlțîit cineva prea tare, și prea așa, nu știu cum, pe neașteptate. Nici nu s-a mai uitat după tren și nici n-a mai zăbovit acolo, în gară. A plecat numaidecît către casă, bodogănind și suduind. Și-un timp așa a și umblat, mohorît și nemulțumit. Pe urmă, însă, după cîteva zile, ori după cîteva săptămîni, — n-ar fi putut spune acum, cu precizie, după cît timp s-a întîmplat asta — s-a întors din nou la încrederea și la mîndria lui, la scrisori și la laude. Și la batjocurile cu care îl blagoslovea pe Sonu, pe poștaș, ori de cîte ori se ducea pe la el. „Asta-i, că omul e nărod de tot, cîteodată!" spuse el din nou, cu mai multă tărie, legîndu-și de data asta vorbele de felul cum se purtase el cu Sonu, într-o anumită vreme, de părerile și de ideile care i se foiseră în cap. „Nărod și prost!... Măcar dacă te minte și te înșeală altul!..."

La primărie, nemții se opriră îndată ce intrară în curte. Isac însă mai merse puțin înainte și-apoi, după ce auzi o comandă, — „Halt!"[2]) — se opri, și tresări, și se mustră din nou, în silă și cu mînie: „Acuma chiar că ești prost, mă! spuse el. Prost și nărod!..." De întors însă nu se întoarse. Stătu locului un timp și se uită lung la un ciopor mare de furnici, care venea de undeva și se ducea încotrova, fără să se știe de unde vine și-ncotro se duce. Și-n clipa cînd se simți strîns de braț, se smuci și se uită în stînga. Îl văzu pe Sonu, pe poștaș, cu ochii plini de lacrimi, năucit. Și-i veni să-l plesnească. „Pîrțîitul dracului! spuse el. Că ăsta, Sonu ăsta, așa o fost mereu!... Și-acuma!" Se pomeni împins din spate și-o luă înainte, fără să se uite pe unde trece și încotro se duce. Și-abia după ce auzi o ușă deschizîndu-se și închizîndu-se în urma lui, se uită în jur și-și dădu seama că se află într-o pivniță în care mai erau niște oameni. Văzu o țigancă bătrînă, cum ședea și cum fuma, într-un colț, cu nepăsare. Îi văzu, la lumina iscată de țigară, un colț de gură, și-și dădu seama că muierea era bătrînă și țanțoșă. Altceva nu mai reuși să deslușească. Lumina din pivniță era pămîntie și umedă. Numai într-o parte, lîngă fereastra care da spre curte, era mai limpede. Iar dincoace, unde stătea el, era mai grea și mai apăsătoare. Și parcă și pivnița era mai adîncă în partea aceea, unde sta el. „Da' a cui o fi fost pivnița asta înainte vreme? se întrebă Isac, parcă de aceea ar fi fost adus el acolo. A popii ori a cui?..." Își aduse aminte apoi că pivnița și casele în care era primăria acum fuseseră ale unui învățător care le vîndu se comunei, cînd plecase din sat. Nu reuși să-și amintească și de numele învățătorului, și-i păru rău, și se supără. „Da' oamenii ăștia de ce-or fi fost aduși aicea? se întrebă el, brusc. Și de pe unde-or fi?..." Se sprijini apoi de perete și oftă, fără voie. Și se miră pe urmă de propriul său oftat. „Cine știe ce-o fi cu ei? adăugă el. Poate că s-or mîniat și ei!... Prea devreme!... Ori prea tîrziu!... Așa cum or făcut și alții!... Fir-ar să fie!" Ar fi vrut să afle povestea fiecăruia, să vadă și să audă ce-au pățit și prin ce-au trecut alții, în anii ăștia din urmă. I se părea că trăise strîmtorat și înghesuit. Cutreierase Europa, cînd făcuse armata, și după aceea, în timpul războiului. Văzuse multe și trecuse prin multe, dar de reținut nu reținuse tot ce-ar fi trebuit ori poate că nu reținuse ceea ce era mai de seamă, pentru el și pentru ai lui. „Acuma, batăr, se mai socoti și se mai gîndi el — ar trebui să-i întreb pe oamenii ăștia de unde sînt și de ce-or fost băgați aicea!..." Dar de urnit nu se urni din loc. Se temea și se ferea, — încă se mai temea și se mai ferea —, nu vroia să privească lucrurile în față, de-a dreptul, mai nădăjduia că toate o să iasă bine, pînă la urmă. „N-or să se agațe ei chiar de mine! spuse el. Fiindcă nici eu, la urma urmei, nu m-am agățat de ei, de dumnealor!... Ba, dimpotrivă!..."

Pe-afară, nemții se agitau și strigau, și-năuntru, în pivniță, se stîrnise, ca un fel de ecou al agitației din curtea primăriei, — o foială prelungă. Un om se duse la fereastră și se uită în curte.

— Ce-i? întrebă careva, de jos, din spatele lui.

— A mai adus unul!... Cu motocicleta!... Îi legat!...

Isac repetă vorbele omului, — „Cu motocicleta!... Îi legat!" — și se întrebă apoi de ce l-or fi legat nemții pe arestatul acela. Se gîndi să se ducă și el la fereastră, să se uite, să vadă cine mai fusese ridicat, dar de clintit nu se clinti nici de data asta. „Cine știe cine-o fi omul acela!... Și de ce-o fi fost luat!... Dacă-i legat fedeleș, înseamnă că-i periculos!... Sînt și de ăștia!... Așa că au și ei dreptate, într-un fel!"... „Da' de căutat ce caută ei aicea, mă? se întrebă Isac pe neașteptate. Și de ce adună oamenii?... Or golit satul de vite și-acuma se agață și de oameni!... Păi, asta, dacă stai și te gîndești bine, măi Isac, mă, nu prea seamănă a dreptate!... Ori cum ai lua-o tu!..."

Ușa pivniței se deschise apoi, brusc, și-năuntru căzu, rostogolindu-se, un om. „Dar de ce-l împing așa? se întrebă Isac, desprinzîndu-se de perete, dînd să se apropie de cel căzut. Omul e legat!"

— Ajunge! îi spuse el neamțului care îl mai împinse o dată pe arestat, cu cizma. Îi rușine... Es ist eine Schade!...[3]). Armata germană, voi!...

Neamțul îl izbi în piept, cu patul armei, și-l împinse cît colo, fără să se uite la el. Apoi, după ce ieși și după ce închise ușa în urma lui, îi spuse altuia, care îl aștepta afară, că în pivniță este un țigan care știe nemțește. Celălalt îi spuse că nu-i așa și că omul acela, adică el, Isac Onilă, nu-i țigan, dar e un răzvrătit, un nesupus.

— Dieses Biest hat sich der Himmel auf's Haus gemalt!... Ist äusserst gefährlich!..."[4]).

Isac înțelese ceva din spusele lor, deduse mai mult înțelesul vorbelor și-și dădu seama abia acum, după ani și ani de zile, că nemțeasca pe care o știa el era destul de săracă și se limita la cîteva noțiuni militare, la ordine și la comenzi. „Va să zică eu nu sînt țigan, conchise el, dar sînt periculos!... Și de ce oare?... Ce le-am făcut eu lor?... Așa se poartă ei, la o adică?..."

În apropiere, în stînga, se auzi un geamăt surd. Arestatul care fusese aruncat în mijlocul pivniței încerca să-și rupă legăturile, opintîndu-se din greu, pe tăcutele.

— Stăi că te-ajut eu! spuse Isac, apropiindu-se. Te dezleg eu!

Omul tăcu, și Isac, de asemeni, tăcu și el, îndată ce puse mîna pe arestat. Își dădu seama că-i vorba de-un băiețandru și-l cuprinse mila.

— Da' tu de-al cui ești, măi băiete? îl întrebă el, în vreme ce-i căuta nodurile sîrmei cu care îl legaseră nemții. — Și de ce-ai fost legat?...

— Asta n-o mai știu ! spuse băiatul. Asta pot s-o spună ei, tîlharii ăștia, hitleriștii ăștia !...

— Bine, bine, măi băiete, da de unde ești și de-al cui ești tu ?

— Eu ?! Sînt de-aici, din Lacrima, și-s băiatul lui Șanta, a lui Simion !...

— Tu ești, măi Jenule ?! făcu Isac. Și ce-or vrut ăștia cu tine ?...

— Ei or venit după tata !...

— Și atunci de ce nu l-or legat pe el ?

— De ce ?! Pentru că tata-i dus, măi, tete ! De-o săptămînă-i dus, cu locomotivă cu tot !...

— Da ?!

— Da !

Băiatul se scuturâ de sîrmele pe care i le desfăcuse Isac și-apoi, după ce-l văzu și recunoscu, se dădu mai la o parte.

— Da' dumneatale ești chiar tetea Isac, nu ? făcu el, fără să vreie.

— Da, măi Jenule, chiar eu sînt !... M-or luat și pe mine !...

— Da' cum de te-or luat ?... Tata-mi spunea mereu că dumneatale !...

Băiatul se opri și lui Isac îi păru bine că se oprise. I-ar fi fost greu, față de ceilalți oameni, cu toate că nu-i cunoștea, dacă băiatul ar fi repetat vorbele pe care i le spusese taică-său, dacă i-ar fi zis-o, de la obraz, că el, Isac Onilă, a ținut cu nemții, i-a lăudat și i-a vorbit de bine, mai abitir decît unul care ar fi fost plătit pentru asta. „Asta-i, recunoscu el cu și mai multă tărie, că eu, Isac Onilă, am mers cam departe cu anumite lucruri !... Prea mi-am luat avînt și-am crezut, și-am zis !... Și-acum, ăștia !..." Își pipăi locul unde fusese lovit și i se păru că abia acuma îl cuprinde durerea, — tot așa, cu întîrziere — și-i veni să se ducă la ușă ori la fereastră și să strige la nemți, să le spună de la obraz ce ar fi trebuit să-i spună alții lui. „Ori poate c-ar fi bine să-i povestesc la feciorașul ăsta ce s-o-ntîmplat cu mine !.. Să nu rămînă el cu ce știe !... Cu ce i-o spus taică-său, fiindcă taică-său i-o fi spus, de bună seamă, că eu, Isac Onilă, sînt cam năbădăios și cam milităros !... Și-s de-al lor, de-al nemților !... Adică am fost !..." Nu se opri aici cu socotelile și cu planurile și nici nu se întoarse către băiat, să-i spună ceea ce-i stătea pe inimă. I se păru nepotrivit să se înșire la vorbă cu el, cu Jenu, mai cu seamă acuma.

— Te dor mîinile ? îl întrebă el pe băiat, într-un tîrziu.

— Nu mă dor, da' mă ustură și mă furnică, pe dinăuntru !...

— N-are nimica, nu-ți fie teamă, pătrunde sîngele în ele !...

— Da' nici nu mi-i teamă !

— Nu ?!

— Nu !

Tăcură apoi din nou și-un timp nu se mai auzi nici o vorbă în toată pivnița.

— De-ar veni o dată rușii ăia! spuse apoi careva, dintr-un colț. Și-ai noștri de-ar veni o dată !... Că altfel o să fie rău ! Ăștia ne mănîncă fripți !...

— Asta-i sfînt ! adăugă țiganca, din colțul ei. Eu ți-i știu ca nimeni altul !.. Am văzut ce fac ei cu oamenii !... Așa zic că n-au pricină decît cu ovreii și cu noi, cu țiganii, da' cînd îi la o adică nu mai țin seama și-i nimicesc pe toți, fără alegere !... Rusalinu meu, săracu' !...

Isac se trase mai la o parte, — nu-i era la îndemînă să steie acolo, lîngă Jenu, lîngă băiatul lui Șanta — și ascultă și luă seama la tot ce se vorbea, la tot ce începuseră oamenii să vorbească și să povestească, pe îndelete, parcă nici nu s-ar fi referit la ei și la întîmplările prin care trecuseră. Unele lucruri le mai auzise și altădată Isac, dar nu pusese seama pe ele, le socotise false. „Așa-i la război, spusese el, ca la vînătoare : se mai adaugă cîte ceva pe urmă !..." După cîte se vedea însă, războiul ăsta fusese mai altfel decît cel pe care îl făcuse el. Și-ntîmplările prin care trecuseră oamenii fuseseră parcă, mai aspre și mai cumplite.

— În unele locuri or fost arși oamenii de vii ! spunea un bătrîn. Ori or fost spînzurați !... Și pe la noi, o fost cum o fost, pînă acuma, da' de-acuma încolo o să fie vai și-amar, dac-o să rămînă ăștia pe capul nostru !...

— „Transmisia" și Ucraina și Rusia toată, pînă-n Caucaz, îi plină de gropi de-alea comune !... de șanțuri și de morți !... Și-acuma, nemții ăștia, hitleriștii ăștia, ai lui Hitler !...

— Noi, spuse o nevastă, am fost duși la tranșee, acuma două săptămîni, la săpat !... Și-am fugit și-am fost prinși !... Și-or vrut să ne puște, pe loc, da' o venit un comandant și-o zis să nu ne puște, acolo !.. O dat ordin să ne strîngă pe mai mulți, să facă economie la muniție !...

— Atunci, spuse un altul, înseamnă că de-aia ne-or adunat aicea ?...

— De-aia, vezi bine ! Da' ce, dumneatale ai crezut că ne-or băgat aici ca să ne ospătezo pe urmă ?...

Isac ascultă îndelung, cîntărind fiecare vorbă, punînd ceea ce afla acum lîngă ceea ce aflase mai înainte, tresărind în răstimpuri, parc-ar fi fost vinovat și el, cu ceva, față de oamenii cu care se afla în pivniță — și față de ceilalți oameni, care pieriseră împușcați ori arși de vii, cine știe pe unde, și cine știe de ce. „Se vede treaba că s-or schimbat și ei — ei erau nemții — fiindcă eu nu știam chiar așa!... Ori poate că n-am băgat eu de seamă.. Poate c-am avut orbul găinii, atunci ori mai tîrziu !..." Se opri, fiindcă își dădu seama că-i de prisos și-i în zadar să se mai judece și să se mustre singur. „N-are nici un rost, acuma, a treia zi după scripturi!... Trebuia să casc ochii bine, la timp !... Și copiilor ar fi trebuit să le atrag atenția.. Să-i îndrum altfel... Ei, măcar"

— Dar ce-i cu dumneatale, tete Isac ? îl întrebă Jenu, apropiindu-se de el. Aí zis ceva?...

— Nu! spuse Isac, repede, ca să astupe cît mai iute golul dintre ei. Nici vorbă!... Da' de ce întrebi ?...

— Așa... Mi s-o părut.. Poate că ești necăjit... Nu știu cum să zic eu... Da' tata...

— Ei, ce-i cu tată-tău, mă Jenule, mă, că și el îi ocoș mare?...

— Apoi, să știi că tata îi un om cum nici nu te gîndești !...

— Bine, mă, da' ce-o fi zis el — c-asta ai vrut tu să spui ?

— Că dumneatale, — așa mi-o spus el odată — ești rătăcit, și nu ești conștient la tot ce vorbești !... Nu-ți dai seama, adică !...

— Așa o zis el ?

— Așa, zău ! Și-odată mi-o spus...

Băiatul ar fi vrut să-i mai povestească ceva, dar el îl prinse de mînă și-l opri. Își dădu seama că mîna băiatului îi altfel acuma, după ce o încălzise și-o înviorase sîngele. Și-i păru bine, pentru mînă și pentru băiat, dar de lăsat nu-l lăsă să vorbească. „Chiar că n-are nici un rost, zău! Să mă sfătuiesc și să mă spovedesc nu știu cui !..."

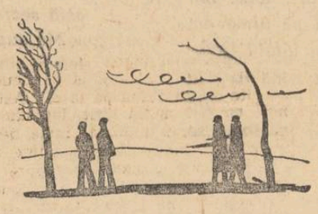

Vorbele din pivniță se mai rărîră și se mai potoliră, și lui îi păru rău cînd își dădu seama de asta. Rămase neclintit o vreme, apoi, după ce auzi un plînset lin și stăpînit, de femeie, tresări și se sprijini cu ceafa de peretele pivniței.

— Omul meu — spuse femeia, printre lacrimi — o fost pușcat de-ai noștri, de-ai lui adică, de căpăii lui Antonescu, fiindcă n-o vrut să meargă la atac !... Și eu nici nu primesc ajutor după el, și-odată șeful de post o strigat la mine și-o zis că-s muiere de bolșevic ; — că-n ziua de azi așa merge : dacă zici ceva, ești bolșevic, dacă ceri ce ți se cuvine, ești bolșevic, dacă iei apărarea unuia, tot bolșevic ești !... Și-atuncea... înseamnă că-i bine și că trebuie să fii bolșevic !

Isac se mișcă și se foi pe loc, ca să îndepărteze de el o anumită aducere aminte, de care ar fi vrut să se ferească. Nu reuși, însă, și nici nu stărui prea mult. Se lăsă în voia gîndurilor și i se păru din nou, — senzația asta fu și mai acută, și mai puternică decît atunci cînd se întîlnise cu femeia aceea, prin sat — că stă lîngă o ripă și-n apropierea lui, și-n jurul lui toate se clatină și se destramă. Asta se petrecuse mai tîrziu puțin, la vreun an și ceva după ce-și petrecuse feciorul la tren, după ce se izbise pentru prima dată de plînsetul acela scrîșnit și prelung. Era într-o dimineață, de vreme, și el se întorcea de undeva, — fusese cu vitele la ciurdă, ori dusese laptele la Radu, la fabrica de unt — și cum mergea agale către casă, auzi deodată un vaiet și-un plînset. Din susul uliței venea o muiere care-și plîngea omul, bărbatul ei. „O murit !... S-o prăpădit !... Omul meu ! M-o lăsat singură și pustie !... Mi l-or mîncat și mi l-o păpat, nu le-ajute dumnezeu sfîntul, cu războiul lor cu tot !..." — spunea femeia mereu și mereu. Și-naintea ei și-n urma ei, mai ales în urmă, se iscase freamăt și tulburare. Lui, măcar, i s-o părut, — fără să-și dea seama de ce și cum — că scrîșnetul acela prelung și aspru, plînsetul pe care îl auzise el în gară, s-a mutat și s-a statornicit și-aicea, în sat, pentru totdeauna. Nici n-a mai luat în seamă la femeie, să vadă a cui îi și cu cine a fost măritată. I-a reținut numai înfățișarea, obrazul acela ars de soare și de vînturi și ochii arși și-nvăpăiați și-a crezut, pentr-o clipă, c-o vede pe Sofie, pe nevastă-sa. Apoi i s-a părut că le vede și pe altele, surori ori mame, alături ori mai în urmă, năucite de suferințe și de necazuri. De data asta chiar că nu și-a mai găsit locul și starea o vreme. S-a dus acasă, dar de liniștit tot nu s-a liniștit, nici în ziua aceea și nici în zilele următoare. Mult timp a stat așa, parc-ar fi înotat în ouă clocite, parc-ar fi băut ouă clocite și parcă ar fi avut săpun în cap, în loc de creieri. E drept că tot cam pe-atunci s-au oprit și scrisorile pe care le primea el de la Niculae și la care se uita cam ponciș de la o vreme, fiindcă semănau toate. Și-n afară de asta, Ilie fusese dat dispărut și el rămăsese numai cu Gheorghiuț și asta nu-l bucura de fel, fiindcă Gheorghiuț ăsta nu-l ascultase niciodată. Și-atunci, cînd îi fusese lui mai greu, îi trimesese o scrisoare în care îl mustra, — „Știi dumneatale de ce !" îi spusese — și-i făgăduia c-o să-i mai spună și alte lucruri, cînd s-o întoarce acasă. „Și-așa o și făcut ! recunoscu Isac acum, fără să se mînie, cu indiferență chiar. — Numai că poveștile alea ale lui nu-și mai aveau rostul, erau de prisos !..."

— Tete Isac, îl întrebă Jenu cu răsuflarea tăiată — auzi cum trag ai noștri ?

Isac se scuturâ și se depărtă de aducerile aminte și de regretele acelea tîrzii și aspre și încercă să înțeleagă ce vrea să spună băiatul. Auzi niște bubuituri de tun și-și dădu seama că și ceilalți, — toți oamenii din pivniță — ascultau și așteptau, cu sufletul la gură. Se mai înviorâ și el și se sumeți nițel, s-audă mai bine. „Ei, dacă s-aud, înseamnă că nu-s așa departe și c-or să vină-n curînd !... Și-atuncea, dacă vin ei și dacă ne scăpăm de ăștia !..." Se suci către băiat, către Jenu, și-l trase el de mînecă de data asta.

— Ce zici, măi Jenule, îl întrebă el, nu-i așa c-o să fie bine, dacă vin ai noștri ?

— O să fie ! Altfel, ăștia ne omoară pe toți !...

— Păi, cam așa, dară, da' ce zici tu, n-am putea fugi noi de-aicea ?

— Nu știu, tete Isac, că și eu stau și mă tot gîndesc la asta !...

Se mai amestecară vreo cîțiva în discuția lor, fără să se mai codească și fără să se mai întrebe de unde sînt și cum de-au ajuns acolo. Vorbiră așa cum vorbesc oamenii, cînd au un singur gînd și-un singur scop. Cercetară pereții pivniței, cu de-amănuntul, și-și dădură seama, cu părere de rău, că pereții erau de beton și că ei n-au ce le face, cu mîinile și cu niște custuri vechi. Se agățară și de gratiile de la fereastră și de ușă. Pe urmă se mai liniștiră puțin, dar de sfătuit tot se mai sfătuiră un timp, pe îndelete.

— Rusalinu meu, le spuse țiganca aceea bătrînă — o fost închis o dată într-o școală, cu niște prinși, și-o ieșit prin coperiș !... Și-acuma, noi de ce să nu putem ?!... Că dacă se duce frontu-nainte, e rău de noi, iar dacă vine îndărăpt, e și mai rău !... Ăștia ne mănîncă fripți !...

— Asta-i cam așa, da' ce-ar trebui să facem noi ?

— Ce-am putea face, adică ?...

— Fiindcă sîntem zăvoriți aicea !...

— Sub planșeul și sub grinzile astea !...

— În pămînt !...

Lucrurile se lămuriră apoi, cu totul altfel, — mult mai bine pentru unii dintre ei, pentru cei mai mulți, și mai rău pentru vreo cîțiva, pentru doi inși de fapt. Se auziră deodată pași pe trepte după ce se opriseră niște camioane în curtea primăriei. Ușa pivniței se deschise și-năuntru năvăli un neamț, cu arma într-o mînă și cu lanterna într-alta.

— Heraus ! Heraus ![5]).

Isac, și poate că nu numai el, își dădu seama că nemții au nevoie de mînă de lucru, la tranșee. Și-i păru bine, — „Înseamnă că scăpăm ! spuse el. Înseamnă că-i gata !... Dacă ieșim de-aicea !" Îl căută pe Jenu și-i șopti ceva. Pe urmă, după ce ieșiră afară, în lumina aceea moale și alinătoare, a după amiezii, se mai domoli îl văzu pe unul dintre nemții care fusese la el în curte, pe lungan, și-l cercetă cu asprime. Îl văzu și-l auzi cum îi spuse ceva altui neamț, după ce îi arătă pe el și pe Jenu — „Die beiden bleiben hier"[6]) — și-i veni să sară la ei, să-i zgîlțîie și să-i ieie la rost. Se pomeni că-i împins din nou și-o porni încet pe trepte la vale. Se opri apoi, jos, înainte de-a intra, și-l prinse pe Jenu în brațe, să nu cadă, și-l opri, ca să nu meargă înapoi, pe trepte la deal, să se ieie în piept cu nemții. Băiatul era înfierbîntat și el nici nu știa ce să zică și ce să facă, să-l domolească ori să-l zădărască.

— Taci, Jenule ! îl sfătui el apoi. Taci și dă-le pace !... Lasă-i dracului !...

Intrară apoi și nici nu se mai uitară în urmă, la cel care închisese ușa după ei. Ascultară cum se depărtară ceilalți și cum se porniră și ieșiră din curtea primăriei cîteva camioane.

— N-ai o țigară ? îl întrebă băiatul pe Isac, după ce nu se mai auzi nimic. C-așa-i fuma !...

— Țigară n-am, da' am tutun, pacă!...

— Nu-i nimica, dă-mi tutun !...

Se așezară apoi, într-un colț, pe-un butuc și-și răsuciră cîte-o țigară ; de fapt, Isac le răsuci pe-amîndouă. Și-ncepură să fumeze pe urmă, în liniște, ca doi prieteni.

— 'Om scăpa noi și din asta, măi Jenule, mă ! spuse Isac într-un tîrziu. Nu se poate !... Și dacă n-om scăpa amîndoi, unul dintre noi tot o scăpa !... Tu cum ai vrea ?

— Eu ?! făcu băiatul, după ce tuși și după ce înlătură fumul din jurul lui. Aș vrea să scăpăm amîndoi !

— Da' dacă n-o să se poată nici cum. — dac-o să se întîmple ceva !, atunci tu ce-ai vrea să li se spună la ai tăi, măi Jenule, mă ?

— Eu ? întrebă repede băiatul. Aș vrea multe.. Da' mai întîi și mai întîi aș vrea să-i spui tatii că-n zadar s-o tot ferit el de mine, că eu tot am ghicit cu ce se ocupa el, cînd nu era în tură !... Ori cînd era !... Asta aș vrea să i-o spui !... Și că eu unul mă socotesc deopotrivă cu el, de vreun an de zile !...

Se lăsară duși amîndoi de discuția asta neașteptată și ispititoare și-și mărturisiră, — băiatul vorbi mai mult, ce-i drept, mai ales la început — ultimele lor dorințe, gîndurile pe care ar fi vrut să le transmită mai departe și să le lase în urma lor. Băiatului, în special, nu-i displăcu discuția asta, cu toate că el era convins că va scăpa și nu va muri, ori ce-ar fi și ori ce s-ar întîmpla.

— Da' dumneatale ce-ai vrea să li se spună la ai dumitale ? îl întrebă el pe Isac, după ce vorbi și de surorile lui și de mamă și de-o verișoară din Vinerea, pe care o chema Floare și față de care el nutrea anumite sentimente, discrete, nemărturisite încă nimănui. — Ce-ai vrea să li se spună ficiorilor, de pildă ?...

— Aș vrea eu multe, măi băiete, — spuse Isac moale — da' poate că n-are nici un rost !...

— Da' de ce să n-aibă ? se împotrivi băiatul. Doar ei sînt ficiorii dumneatale !

Bătrînul se mai feri și se mai fofilă un timp — „N-are nici un rost ! își spuse el. Băiatu-i crud și neștiutor !"... — apoi se apucă și-i spuse băiatului cum a dat el greș în viață, cu anumite lucruri, cum s-a păcălit el, singur și de bună voie. Se opri și șovăi de vreo cîteva ori, — „Să mai vorbesc, ori să tac dracului ?" — apoi își dădu drumul și mai tare și-i spuse băiatului să le povestească feciorilor săi, dacă va scăpa și dacă vor veni și ei acasă, cum au stat ei amîndoi în pivnița primăriei, cum au povestit și cum s-au sfătuit.

— Lui Niculae, mai ales, celui mai mare, aș vrea să-i spui că n-ar fi trebuit să mă mintă pe mine, cu scrisorile alea, — știe el de ce scrisori îi vorba ! — iar lui Ilie, dacă va veni cumva, să-i spui că se poate însura cu fata lui Sonu, măcar că Sonu e un simplu dobaș în sat și că n-o fost decît bucătar în armată !... Și lui Gheorghiuț !... Da' cîte n-ar fi de spus și poate că n-or fi ele, ceasurile astea, ceasurile noastre de pe urmă !...

— Drept să-ți spun, tete Isac, eu unul nici nu mă gîndesc la asta, — nu pot să mă gîndesc, acuma ! — că tata mi-o spus că de-abia de-acuma încolo o să-nceapă viața cea adevărată !...

— Da' el unde-i acuma ?

— Îi plecat, ți-am spus !... Îi dus cu locomotiva !... Îi în tură !... Mama așa știe !... Da' eu știu că el o pus mîna pe armă !...

— Da ?! Și-mpotriva cui s-o ridicat el, măi Jenule ?

— Împotriva nemților, a hitleriștilor ăstora care-or cotropit lumea !...

Trecură apoi la altele, — la satul lor și la cei care pieriseră pe front — și-n clipa cînd veniră nemții, — spre seară, tîrziu — să-i scoată de-acolo, ei încă nu isprăviseră cu povestitul. Se ridicară însă și ieșiră împreună, fără să se sinchisească de nemți.

— Să nu-ți fie frică ! îi șopti Isac băiatului, în vreme ce suiau treptele. Auzi ?

— Aud și nu mi-i frică, tete Isac !...

În gura gîrliciului se opriră și așteptară puțin, neștiind încotro s-o pornească. În fața lui Isac se opri un soldat mărunțel și grăsun și el se întrebă unde îl mai văzuse și de unde îl cunoștea. Își aminti apoi că soldatul acela fusese la el acasă și se uită și la ceilalți. „Sînt aceiași! își spuse el, în vreme ce se suci, ca să fie legat de mîini. Și lunganul și ceilalți... Toți..." Se uită apoi lung la băiat și-l mustră, din ochi, fiindcă se smucea și nu stătea locului. Își dădu seama pe urmă, după ce văzu sîrma cu care-l legaseră nemții pe băiat, de ce s-a tulburat el așa de tare. Și-i fu milă și-l cuprinse totodată mînia, o mînie mare și cumplită, de parcă băiatul ar fi fost al lui, iar nemții i-ar fi fost dușmani de moarte. „Îi prea de tot ! vorbi el în gînd, dar mai altfel decît altădată, mai apăsat și mai tare. Să hărțuiască așa !" Ascultă apoi comanda pe care o dădu un ofițer, de undeva din dreapta, de pe coridor, — „Recht weit vom Dorf !"[1]) — pe urmă se urni și-o luă înainte pe-o cărare care tăia grădina primăriei în două și care se cățăra apoi pe deal, pînă sus în Zapodia. Mai apucă să-l vadă pe Sonu, cum sta în ușa unei magazii, încremenit și năucit, prostit, parcă, și-l certă în treacăt, fără mînie. „Nici așa, măi Sonule, mă ! îi spuse el adversarului și prietenului său. Să te pierzi de tot cu firea !..." Se uită apoi peste sat, după ce ieși dintre pruni, și-ncercă să-și amintească în ce zi și-n ce an a mai văzut el satul așa, înfundat în liniște, dus. „Parcă era primăvară ! se socoti el. Și parcă erau toate grădinile în floare !... Și eu parcă stăteam pe undeva !..." Își aminti apoi de avioane, de bornăitul lor și de bubuiturile stîrnite de bombardament și nu mai zise nimica. Amintirea scăpără și explodă singură în mintea sa și-n sufletul său și lui i se păru din nou că vuiesc toate și că în jur, peste sat și peste țară, plouă cu pămînt și cu cenușă. În ziua aceea, — asta se petrecuse cu vreo cîteva luni mai înainte, în primăvară, de paști, — el stătea și se hodinea în grădină. Se uita la cer de fapt și era așa de petrecut cu firea, încît nici n-a pus seama pe avioane, la început. Abia după ce s-au depărtat, s-a ridicat și-a așteptat. Și-n clipa cînd a auzit bubuiturile exploziilor, ori ecourile stîrnite de ele, i s-a părut, — de data asta a fost o părere, de fapt — că vuietul și plînsetul acela aspru și greu, de care se izbise și-aicea, în sat la el, s-a întins peste tot și-a pătruns adînc în trupul întregii țări. Dacă l-ar fi întrebat cineva, atunci, ce simte și ce se petrece cu el, n-ar fi putut spune cu exactitate. Dar de recunoscut ar fi recunoscut că se petrece ceva cu el. N-ar fi vrut, însă, să vorbească oricui despre lucrurile astea. „Ia spune-mi, ce-ai vrut tu să-mi povestești?" l-a întrebat el pe Gheorghiuț, pe cel mai mic dintre feciori, cînd a venit acasă. „Ce-ai tot zis în scrisori !..." Gheorghiuț a bolmojit-o, apoi, dacă a văzut că n-are încotro, i-a spus ceva ce avea să-i spună. I-a vorbit de război și de nemți și i-a spus ce-i cu scrisorile lui Niculae. „El o trecut frontul de-acuma-s doi ani !... Și scrisorile alea pe care le-ai primit dumneatale pînă nu de mult or fost scrise deodată și-or fost lăsate pe la niște prieteni !..." „Și de ce-o făcut el una ca asta ? întrebase Isac cu naivitate. — De ce m-o mințit el pe mine ?" „ Ce știu eu ? ! spuse Gheorghiuț. Poate pentru că l-ai mințit și dumneatale pe el! Și nu numai pe el!" Gheorghiuț plecase pe urmă și el nici nu știa măcar dacă se dusese înapoi, pe front, ori o luase către munți, cu armă cu tot. N-a mai întrebat nimica și nu s-a mai amestecat cu nimeni după aceea. Și-ntr-un tîrziu abia, cînd a aflat, de la Sonu, că-i gata cu toate și că s-a încheiat armistițiu, s-a scuturat și el de neliniștimirile care îl năpădiseră și s-a dus la primărie. „Gata cu dumneavoastră, le-a spus el dregătorilor, ați băgat-o pe Canalul Mînecii !... O să trebuiască să dați socoteală și voi !..." L-a luat apoi pe Antonescu de pe perete și l-a trîntit de pămînt și l-a călcat în picioare după aceea. L-a căutat și pe Hitler dar nu l-a găsit. La primărie și la cancelarie nu mai era nici un Hitler. Fuseseră dosiți toți de către domnul Pahonțu, de notăraș, și-apoi iarăși fuseseră scoși la iveală. „Asta-i, le spuse el domnilor, la urmă, parcă n-ar fi fost unul și-același cu cel pe care îl bătuseră ei pe umăr, de-atîtea și atîtea ori. Pregătiți-vă pentru judecată!..." Întrecuse orișice măsură și depășise cu mult ceea ce vroise el să facă. Se purtase ca unul care-i pe punctul de a se lepăda de o convingere și care încă nu s-a fixat într-alta, nouă și trainică. Poate că tocmai de-asta nu se mîndrise numaidecît cu fapta pe care o săvîrșise. Acuma, însă, îi părea bine și se făloșase față de sine însuși, ca nimeni altul. „Ar fi trebuit să-i spun și băiatului ! se socoti el. Ori dacă nu, să-l fi întrebat, dacă o fi aflat cumva !..."

Poteca suia, pieptiș, și Isac se gîndi să amîne întrebarea, pînă ce ajung în Zapodia, deasupra. Înțiu o leacă pasul și-apoi, cînd dădu să se întoarcă, după ce ieșiseră la loc oblu, auzi bodogăneli și foșnete, în urmă. Se uită după băiat, dar nu-l mai văzu și-i păru nespus de bine. „O luat-o la fugă ! spuse el. Foarte bine o făcut !..." Un neamț rămase lîngă el și-l împinse cu arma către mijlocul miriștei, dar el nici nu luă seama la asta. Se uită după băiat și-i dori din toată inima izbîndă deplină. „Numai să nu ieși la larg ! spunea el mereu. — Numai să nu ieși în bătaia puștii !... Auzi, măi Jenule, mă ?... Să nu care cumva !" Dar băiatul tocmai așa făcu, cum n-ar fi trebuit. Ieșise din cucuruz și-o luase de-a curmezișul coastei, să coboare înapoi în sat, ori să treacă dunga și să se piardă printre cucuruzi. „Tii, da' prost ai mai fost! îl mustră Isac. Cum de nu ți-ai dat seama ! Trebuia s-o ții la vale !... Chiar dacă se ținea după tine !... Chiar dacă te încolțeau !..."

Nemții care se luaseră după Jenu începuseră să tragă după el. Isac nu-i vedea, fiindcă ei erau de cealaltă parte a cucuruzului, dar de auzit, auzea fiecare salvă, și-l certa, și-l sfătuia pe băiat să alerge în salturi, să se culce și să se ridice și s-o ieie mai la dreapta și mai la vale, să nu iasă în pieptul dealului, dacă vrea să scape. „Auzi, măi Jenule, mă ?... Fă mă, cum zic eu !... Măi băiete, mă !..." Înainte, de-a ieși pe culme, băiatul căzu la pămînt. Isac închise un ochi, fără să vrea, și-așteptă puțin, tremurînd aproape, de încordare. Se destinse apoi și răsuflă ușurat, după ce-l văzu pe Jenu tîrîndu-se la deal. „Poate că s-o-mpiedecat ! își spuse el. Ori poate că l-or rănit numai !... Ori cum, o scăpat !... S-o dus !.. O scăpat !..."

Împușcăturile încetaseră apoi și nemții care se luaseră după Jenu se întorseseră de grabă înapoi, în mirișe, vorbind și bodogănind, repede și-n vrăjmășie. Isac își dădu seama că-s mînioși toți și se așteptă să fie înjurat ori bătut. Dar nemții nu-i făcură nimica, atunci numaidecît. Îi arătară, — doi inși veniră la el — locul unde trebuie să steie și-i spuseră să se uite la cucuruz. Dar el se prefăcu că nu înțelege și rămase cu fața către ei, uitîndu-se cum se pregătesc ei să-l lichideze. „Ăștia omoară omul fără să clipească ! spuse Isac în vrăjmășie și cu mînie. — Așa-i nimicesc !... Cum ai merge la lucru !... Înseamnă că ei !... S-or specializat !.. Adineauri !"...

Închizătoarele clănțăniră, în același ritm, deodată toate, Isac tresări și se lăsă în jos. Îl arse deodată o tăietură rece, de-a latul spinării. Și-i păru rău pentru că nu se putuse stăpîni. Dar n-avu ce face. Se foi, pe loc, și se mai uită încă o dată la nemți. „Asta-i, că ei, dumnealor, cum le-o zis și cum le zice Radu, — sînt așa cum sînt : mai răi decît hohorii !..." Tăcu apoi și se sumeți și se înălță din șale și se miră cînd îi văzu pe nemți vorbind. Mai auzi încă o comandă : — „Anlegen ! Feuer !"[4]) — și-i veni să rîdă fiind că își dădu seama că nemții vor să se joace un pic cu el, ca să-l sperie.

— Degeaba vă-nchipuiți voi, mă, că-ngroziți și sperieți lumea ! le spuse el tare, cu o mînie aspră, de care nu s-ar mai fi despărțit niciodată, dac-ar fi rămas în viață. Degeaba vă voiniciți !... Hohorilor și mișeilor !... Hitleriștilor !...

Vorba asta din urmă n-o mai spusese niciodată pînă atunci și nici n-o avea limpede în minte. Dar de dibuit începuse să-i dibuiască înțelesul și-n mintea lui, și-n sufletul lui, vorba asta era una și-aceeași cu tot ce putea să fie mai rău și mai urît în lume, cu mîrșăvia cea mai cumplită.

— Ați auzit, mă ? repetă el mai încet și mai apăsat. Măi hohorilor și măi hitleriștilor !...

Altceva nu mai apucă să mai spună. Îl săgetă deodată o pală fierbinte. Vroi să se prindă cu mîinile de pîntece, dar nu mai reuși. În capul lui se răvășiră toate și el nu mai văzu decît un copac singuratic, undeva pe-o culme. Pe urmă nu mai văzu și nu mai auzi nimica. Căzu întîi în genunchi, apoi se culcă încet la pămînt, la marginea cucuruzului, lîngă o tufă de mohor, care începuse să se scuture de sămînță.

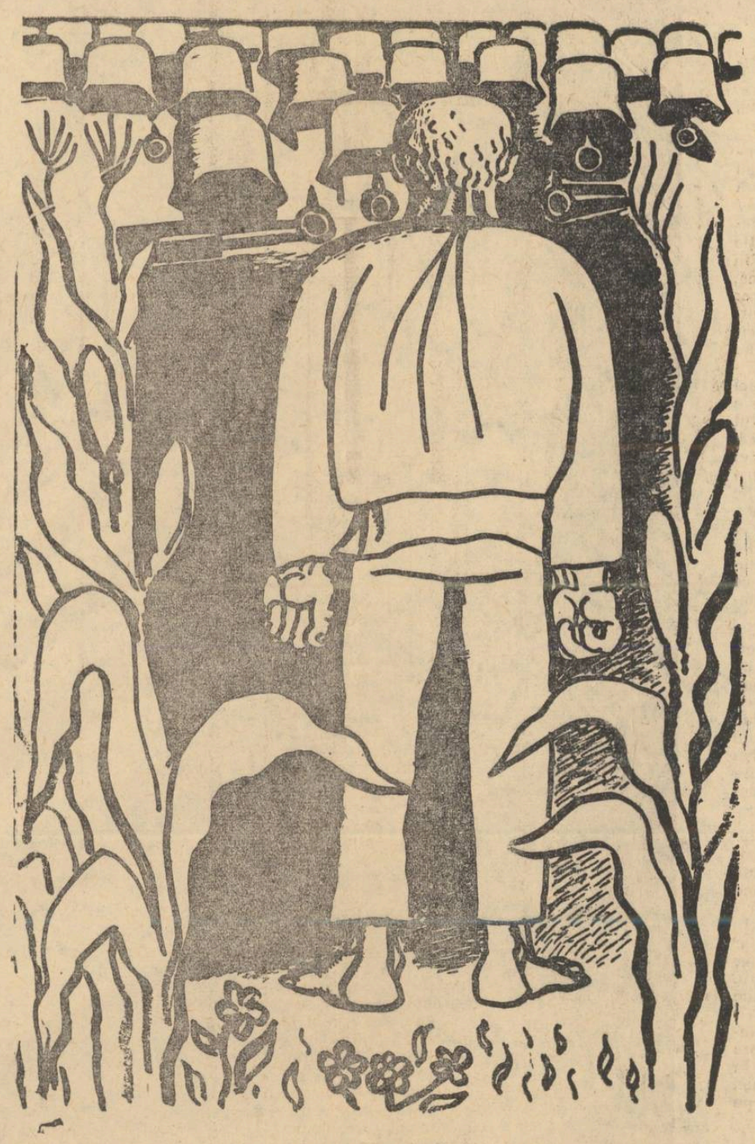

[1]) Înainte marș !
[2]) Stai !
[3]) E rușine.
[4]) Individul acesta și-a pictat cerul pe casă !... Este foarte periculos.
[5]) Afară ! Afară !
[6]) Ăștia doi rămîn aici !
[7]) Cît mai departe de sat !
[8]) Atenție ! Foc !

Nadina Cordun

De-o vîrstă

În noaptea asta-mi pare că pot să mă privesc
cu propria-mi privire răsfrîntă dintre stele,
întoarsă mai matură din drum,
ca să-ntîlnesc
cristalul limpezirii
din gîndurile mele.

Am optsprezece ani
și m-am născut în noaptea asta,
în cîntecul de leagăn al Katiușii.
Chem anii lîngă mine.
Își volbură lumina,
tulburător de albi, ca pescărușii...

De mă-nconjoară liniști și pot visa acum,
din frumusețî mărunte
de-mi țes azi bucuria,
de știu iubi
și, iarăși,
de pot un drum să cresc,
firesc îmi pare totul că e așa,
firesc.

N-am cunoscut rotirea de păsări ucigașe,
în vaietul sirenei prelins pe străzi,
ca smoala,
nici case-ngenuncheate, cătîndu-se-n ruine,
pe-orbita amintirii lăsînd umbre strivite.

Mi-e întim doar peisajul pădurilor de schele,
în creșteri verticale,
cu tinerețea-mi gemene,
și stolul de antene,
— păsări ce-aduc cu ele cîntul
pe citadina frunte —
Mi-s nopțile senine de-adolescente vise,
și-n ochii mi se-oglindește
și cerul, și pămîntul.

Iar anii mei crescură, cum grîul după ploi,
mi-au arămit obrazul ninsorile de soare,
pornesc acum să caut luminii rosturi noi,
mareele de creșteri în mine purtătoare.

Dumitran Frunză

La gura Solcii

Diminețile încep din apa Sucevei
și de pe umerii văilor, goi ;
aerul lor e tare și limpede
ca prin munți, un șuvoi.

Pe ogorul colectivei, aproape de zare,
rudarii-au ajuns desfășurați în lanț,
încît par a fi
un pîlc din oștirea lui Ștefan cel Mare.

Scripca a rămas atîrnată-n grindei,
ca o piele de vulpe roșcată,
fiindcă multă vreme tînguirile ei,
le-au amăgit rudarilor viața toată.

Acum, dimineții-le brodează pe cer,
aplecați peste cîmpul răscolit de tractoare,
ca să adune prin rădăcinile holdelor
aurul căzut din lună și soare.

Ioana Bantaș

În fiecare dimineață

În fiecare dimineață
Trec peste cîmpul deschis
Și-i spun țărinii : E pace
Ridică-te în frunze !

Arunc lasoul de aur al privirii
Peste nebănuite întinderi
Și, proptindu-mi călcîiele în pămînt,
Trag către mine vîrsta visatei
Maturități.
Cercul privirilor mele
Are cea mai întinsă rază
Și nici un ochi de pasăre n-atinge
Hotarele închipuirii.

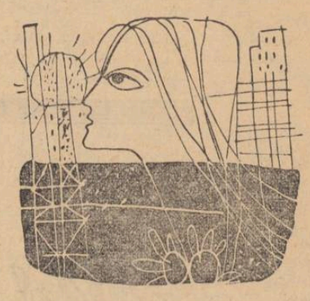

In fiecare dimineață,
Ridicînd brațul meu deasupra pămîntului,
Îl trec
Peste fața îngrijorată a lumii
Și strig :
E pace-n văzduh, și-n pămînt, și pe ape.
Ridicați ancora ! E pace ! E pace !

În fiecare dimineață
Înalț pe umeri ziua
Și soarelui, ce răsărind întreg la chemarea mea,
Îmi atinge cu fruntea genunchiul
Îi spun : Ridică-te ! E pace !
Îți veghez somnul și mersul.

Platon Pardău

Mîini

Știi, cînd se desprind fagurii schelelor,
Mîinile visează în aerul înalt,
După ce au atins varul, nisipul, apa și fierul,
Nervurile albe și roșii ale instalației electrice.
Transformîndu-le în pereți în ferestre și acoperișuri,
În impulsuri de lumini latente ;
Și totuși, mîinile nu se apleacă
Obosite de înălțimi, ci visează și zboară mai departe,
Rămînînd aici, în pereți, în ferestre, în acoperișuri superbe,
Mîini multe care veghează lîngă noi.

POȘTA REDACȚIEI

Constantin Bojian : Dragostea nu este totuna cu poezia de dragoste. Dacă lipsește poetul, sentimentul cel mai intens și mai pur se poate transforma într-o mărturisire plată sau chiar cu nedorite accente de parodie, ca în versurile : „Te iubesc copilă simplă, ca pe demonul din vis / Îți iubesc a tale mimici, raza ochiului deschis. / Îți iubesc înfățișarea, Afrodit' al dimineții / Îți iubesc guriță dulce, farmecu-n a tale fețe. / Porți breton pe a ta frunte și cu coadele pe spate / Cu sprîncene arcuite și cu ochi de mure coapte. / Și cu văzul mult străluce, ca o rază pe oglindă / Cu amor în a ta față, vrînd iubirea să te prindă“ etc. N-am înțeles de ce Afrodita trebuie să-și schimbe genul. Cît despre oamenii cu mai multe fețe, este mai bine să te ferești de ei.

Eva Groza : Tematica este bună, dar, deocamdată, d-ta nu faci decît să versifici locuri comune, iar cînd vrei să exprimi sentimente intime (ca în „Dragostea mea“), stîngăciile sînt prea numeroase pentru a mai rămîne măcar o aparență de corectitudine : „Iubesc, și dacă astăzi sînt / Atît de fericită, / Dece-aș ascunde să nu spun / Că sînt îndrăgostită“ ? / Poate vă spune-ți (sic !) ce-i cu asta, / Doar sînt mii și mii la fel, / Și poate nici nu mă veți crede, / Dar de crezut, mă crede „el“ etc. Cititorul nu crede decît prin mijlocirea unor imagini convingătoare.

Eugen Onu : Nu este lipsită de sinceritate, dar totul este scris prea monoton, prea prozaic. Pare abea o ciornă de poezie.

Gh. Popescu : În orice caz, trebuie să renunți la transcrierea brută a unor discuții de specialitate : „Aici, tovarășe-i fixat sectorul zootehnic, / vom crește numai vite de rasă productivă, / Cuvintele sînt forme care-ncheagă / în ele hotărîre, mîndrie, perspectivă“. În poezie, acestea sună altfel decît în vorbirea de toate zilele, cu atît mai mult cu cît d-ta le plasezi lîngă frumoasa imagine a unor tractoare „mînate de voinici în două schimburi / pe sub cornul fraged al lunii, sau pe soare“.

Georgeta Pintilie : Influența lui Alecsandri este prea vizibilă : „Ai tot privit, ai ascultat ce spune, / ai cîntărit cu ochi ne-ncrezător ; / steluța-ntr-una crește — nu apune / și tot crescînd s-a prefăcut în dor“. În altă parte vorbești despre „lumina dulce-a sufletului meu“ etc. De la bardul din Mircești avem multe de învățat, dar nu mai este cazul să-i imităm versurile.

Ion Durac : De acord cu ideea, dar versurile n-au o bază poetică.

Vasile Kristovici : Genul pe care l-ați ales este extrem de dificil, poate tocmai pentru că pare nepretențios. Fabulele d-tale nu sînt lipsite de miez, dar sînt scrise într-un ton de prea ușoară cronică rimată. Te sfătuim să recitești cu atenție pe maeștrii genului.

I. M. Neagu : Același răspuns ca pentru tov. C. Bojian. De altfel și versurile sînt asemănătoare : „Tu ești o fată delicată, / Frumoasă și distinsă față, / Ai ochi căprui și gura mică, / Și părul ce pe tîmple-ți pică / În bucle negre ordonate“ etc.

G. Drăgănescu : Nu depășesc o oarecare corectitudine.

Vasile Hossu : Interesante, dar cu unele neclarități. Te rugăm să treci pe la redacție.

Augustin Macavei : În general, locuri comune : „Face-ți (sic !) liniște, copilul să se culce. / Vorbiți în șoapte. / Dormi copile, somn dulce. / Nu-ți fie teamă c-afară-i noapte. / Mîine, zorii iar veni-vor / Și iar ne vom duce la plimbare. / Dormi copile, somnul să-ți fie ușor / Ca un cînt în nopți solidare“. Poate că este, ca și în primul vers, numai o greșeală de transcriere, dar ultimul cuvînt se scrie, în cazul dat, cu „t“.

Andrei Didi : Judecînd după versurile trimise, nu prea vedem șanse de realizare lucrărilor de mare anvergură pe care ni le anunți. Prelucrările după operele marilor clasici cer o cunoaștere desăvîrșită a fondului și formei, dar și o mare doză de auto-control. D-ta poți fi îndrăgostit de poezia lui Eminescu, ca atîtea sute de mii de cititori, dar prelucrarea respectivă este, de fapt, o vulgarizare fără rost.

V. Raicev : Unele încercări par a avea o logică, altele ne-au pus, însă, numai semne de întrebare, ca, de exemplu, „Trăiți... și voi !“ care se rezumă la această enigmă : „Ce-ți tăinuiește viața / om sfios, / de treci prin dinsa / lunecos ? / De plîngi sau rizi / la întîmplare, / de viermuiești / fără cărare??!!“ Cărui om te adresezi ? În nici un caz oamenilor în mijlocul cărora trăim noi, adică și d-ta.

Andrei Florin Ionescu : Există material poetic, dar încă neorganizat. Nu este vorba despre versuri albe sau clasice, ci de pregnanța imaginei. La d-ta sînt imagini în stare incipientă : „Tovarăși, hai să-l chemăm / pe cel mai îndrăzneț sculptor, / pe cel mai inspirat; / să-i dăm un bloc de marmură albă, / să dăltuiască-n ea / Constructorul. / Așa cum îl vede el, / așa cum îl vedem noi : un Om, / un om obișnuit și totuși / parcă altfel : un comunist“. Expunerea este încă amorfă, nu are un sunet poetic.

I. Plugaru : Sînt doar imitații cosbuciene : „Și chip n-a fost, nu-i de glumit / C-atîta timp au zăbovit / Cătînd o trecere prin griu / Că înserarea curse riu, / Și ei tot n-au aflat“ etc. Versurile de dragoste sînt de asemeni întru totul tributare „idilelor“ : „Ea zîmbi și mîna-ntinse / Ca să prindă secera, / Ea zîmbi de parcă-alaiul /, De la nuntă-o aștepta“ etc. Citiți-l pe Coșbuc, dar și pe ceilalți mari poeți, clasici și contemporani.

Alexandru Dudu : Afirmația că „tema dragostei este învechită și fără conținut“ nu poate fi făcută decît de cei care nu cunosc poezia noastră. Dacă astfel ar sta lucrurile în poezie ar însemna că și în viață ar exista aceeași situație. Se pare însă că viața nu renunță la dragoste, pentru simplul motiv că o consideră, pe drept cuvînt, drept unul dintre elementele ei esențiale. Nu încerca să faci asemenea despărțiri și categorisiri artificiale, deoarece poți avea surprize neplăcute nu numai în poezie.

Versurile trimise nu sînt, deocamdată, decît imitații stîngace.

Gheorghe Pocreanu : Versificație corectă, pe teme și imagini cunoscute.

Const. Constantinescu : Treptele maiakovskiene nu înseamnă împărțirea arbitrară sau mecanică a versului. D-ta frîngi rîndurile fără nici o justificare : „Ați luptat / pîn'la sînge-n / trecute / decenii“ etc. De ce trebuie ca „decenii“ să stea separat ? Are vreo semnificație anume ? Maiakovski împărțea versurile în trepte, pentru a sublinia intonația. Cum sună, însă, spus separat, acest „sînge-n“? Măcar dacă ar fi fost „sînge / în trecute“ etc. Forma aleasă de d-ta nu corespunde, însă, niciunei intenții. Sonetul despre Prometeu nu respectă legile elementare ale sonetului : „Titane dîrz, greu, în lanț încătușat, / Tu zaci pe cea mai colțuroasă stîncă, / Sub tine e prăpastie adîncă, / Ți-e deasupra firmamentul înstelat“. Primul vers conține o silabă silnică, în plus („greu“) care oprește respirația, cel de al patrulea începe cu o silabă prea accentuată și are, dealtfel, două silabe în plus. Se poate, desigur, inova și în materie de sonet, dar pentru început este mai bine să încerci a stăpîni forma clasică. Imaginea, în loc să fie grandioasă, devine cam culinară : „Cu fruntea sus, privit-ai cum mănîncă / a lui Zeus vultur, zilnic din ficat“. Ferește-te de combinații ca „vioiu-ți foc“, care sună scrîșnit.

I. Cioclei : Poezia „Hoții de apă“ are versuri frumoase („Luna se ridicase pe cer de două staturi de om / Și-l linsese ca un ciine cu limba uscată ; / Și-acum stătea agățată ca merele-n pom / În toamnele tîrzii, în grădina brumată“.) dar nu i-am înțeles finalitatea. Este descrierea unui fapt mai ciudat, și atît. Nu este vorba să-i adaugi o morală, dar versurile trebuie să conțină un sens mai precis. Celelalte sînt și mai slabe.

Traian Dîrlea : Imaginile sînt baroce : „Iubito, aruncă-mi sus pe schele un singur zîmbet / și între-al (!) zîmbetelor schele / clădirile le voi împleti / cu chipul tău divin. / Cînd cu mistria în mînă / coafez al fericirii viitor, / iubirea o așez în palate, / în oameni, / și în inima ta“. Pe lîngă aceasta, „chipul tău divin“ prea sună a tango de proastă calitate, iar „coafatul“ este total neserios, în acest cadru. În „Zadarnicul spulberat“ sînt versuri bune pentru un concurs rebusist : „În a 44 oră (?) a secolului Renașterii a Soarelui-răsare, / Razele mastodoanei stele biruitoare / Deasupra noastră a răsărit / Și ca din senin Erinii / În reacții reale au izbucnit“. N-am înțeles nimic. De ce nu încerci să scrii aceeași limbă pe care o vorbești ?

Nicolae Macavei : În „Arhiect“ există versuri simple și grăitoare, pe care le transcriem: „De-un vis s-a împlinit, nu-s mai sărac, / Nici mai bogat, dar poate mai ușor, / În haina alba-a zorilor mă-mbrac / Și-orașe zugrăvesc mai visător“. Mai trimite.

Mihu Dragomir

PRIMUL SALARIU

Am foaia de salariu aici, în buzunarul de la piept : Am atîtea zeci de ore lucrate, categoria cincea ! Am și cartela de pontaj fără nici o întîrziere, sînt în regulă. S-ar putea să nu fie azi în zece ? Nu se poate, asta ar fi prea de tot. Azi, am să iau primul meu salariu.

Cînd oi avea în mînă sutele albastre și noi-nouțe ? În definitiv, poate să fie și de 25, dar mai frumos e să le ai, acolo, sutarele, să le numeri ca la casierie.

Ei și, parcă n-am mai văzut eu sute, ce mare lucru... Cît o fi ceasul ? Două și un sfert. Uf ! Mai am una, două, patru bolțuri de șlefuit și gata. Azi parcă e mai greu de terminat, și tocmai acum, cînd n-a mai rămas cine știe ce. Și bate și universalul puțin, ieri parcă nu bătea, sau m-o fi apucat lenea !

Gata, mai am un bolț și s-a dus norma pe o zi. Fac strungul lună și... o fi coadă la bani ? Ce mă tot gîndesc la bani, ei fir-ar să fie, de i-aș lua o dată !...

E clar : va să zică, întîi un cadou mamei. Ce să-i iau ? Că vreau să-i placă de ce cap am avut și ce băiat de ispravă are ea. Lucrător calificat, strungar cu diplomă de școală profesională. Să-i iau ciorapi ? De care, că ea nu prea poartă de nylon. O bluză de silon ? Una cum poartă mama lui Pamfil, verde ?... Sau mai bine îi dau bani să-și cumpere singură. Dar nu face. Cum să-i pun, așa, banii în mînă : „ia-i, mamă, și cumpără-ți“, unde mai e frumsețea ? Așa putea foarte bine să-și cumpere și ea din pensie, că doar îi ajunge. Dar parcă face ea așa ceva ! Dacă îi dau banii, îi pune de-o parte și-mi ia tot mie ceva. E clar, dar ce să-i iau ?

În fine, o să văd, dar ce fac cu restul de bani ?

O pereche de pantofi, un pantalon de gabardină, o cravată, și o să-mi rămînă și ceva de buzunar...

Hait, face prea mult. Nu, renunț la cravată ! Îmi iau o lanternă, că de cînd îmi doream una nouă, și un stilou din acela bun.

...Nici așa nu merge. Și stilou, și pantofi, și gabardină, și cadou mamei. Stai, băiete ! Pe toate deodată ? Mă rezum. Scurt, deci : Îmi iau întîi un lucru mai mare și pe urmă om vedea ! Am uitat, phii, cum am uitat ! Undiță ! Undița aia grozavă din vitrină de la „Foto-Sport-Muzică“. Cu o asemenea undiță pescuiești și balene. Are mîner de plută, se poate destace în bucăți ca să mergi cu ea în tramvai... Ar fi grozav !

...Dar n-are rost să mă iau așa, după copilării. Poate c-ar fi bine să-i string la C.E.C. ! O să-mi cumpăr de toate : și ceas, cu calendar, poate și bicicletă. Ce bicicletă !? Dai din picioare de te omori, și nu poți lua pe cineva la spate, că scoți limba de-un cot.

Motocicletă... Așa ceva, da ! Aș zbura cu o sută pe oră, s-ar uita și îngîmfata aia de Petruța după mine, că și așa îi zboară ochii după motocicliști. Nici n-aș lua-o în seamă ! Să se uite la mine doar că am motocicletă ? Nu-i vorbă, că se uită ea și așa, dar nu vrea să arate. Ce-ar fi... Sigur, nu încape îndoială, cum nu mi-a trecut prin cap, trebuie să iau ceva și pentru ea. Oare ce ? Silon ! (Al dracului mă mai obsedează silonul ăsta !) Nu merge, ce, să creadă că i-am luat silon pentru că n-are ce îmbrăca ? Fudulă cum e, te pomenești că m-ar refuza și mă mai încurc cu lucrul cumpărat.

Îi iau un carton de prăjituri. Ba nu, prăjituri îi iau mamei. Un carton mare. Hm, nu merge nici așa. O să guste și ea una, și restul o să le pună bine, să le mănînc tot eu, că așa face de obicei.

Ce să-i iau Petruței ? Mi-am găsit beleaua. Mai are un an și termină liceul. Ea se pricepe la mode, mi-a atras atenția la onomastica verișoarei ei, că „de ce port cravată verde la cămașă în carouri ?“ Ce, nu merge verde cu galben ? Ei și, bine că se pricepe ea la mode !

...Va să zică, motocicletă... Aia e. Opt mii. Dar de unde atîția bani ? Hai să zic că mi-aș lua un C.Z. de 9.000 de lei. Păi cîte lefuri mi-ar trebui ca să string atîția bani ? Nu, încă nu-mi iau motocicletă. De abia am 17 ani, nici carnet de conducere nu pot obține.

...Ce să cumpăr oare ? Ia uite, cîtă bătaie de cap, am ajuns acasă, și n-am cumpărat nimic.

— Sărut mîna, mamă. Știi ce... uite, ăăă, am luat azi prima leafă. Ține mata, sînt patru, dar ține-le și nu te mai uita așa la mine, să... de-acum sînt și eu lucrător. Mi-am oprit restul, pînă la cît scrie pe plic, pentru astă seară.

Mă duc cu Petru... ăăă, mă duc cu un prieten la cinema și pe urmă îl invit la cofetărie!

Toma Dumitru
— matrițer la Uzinele „23 August“ —

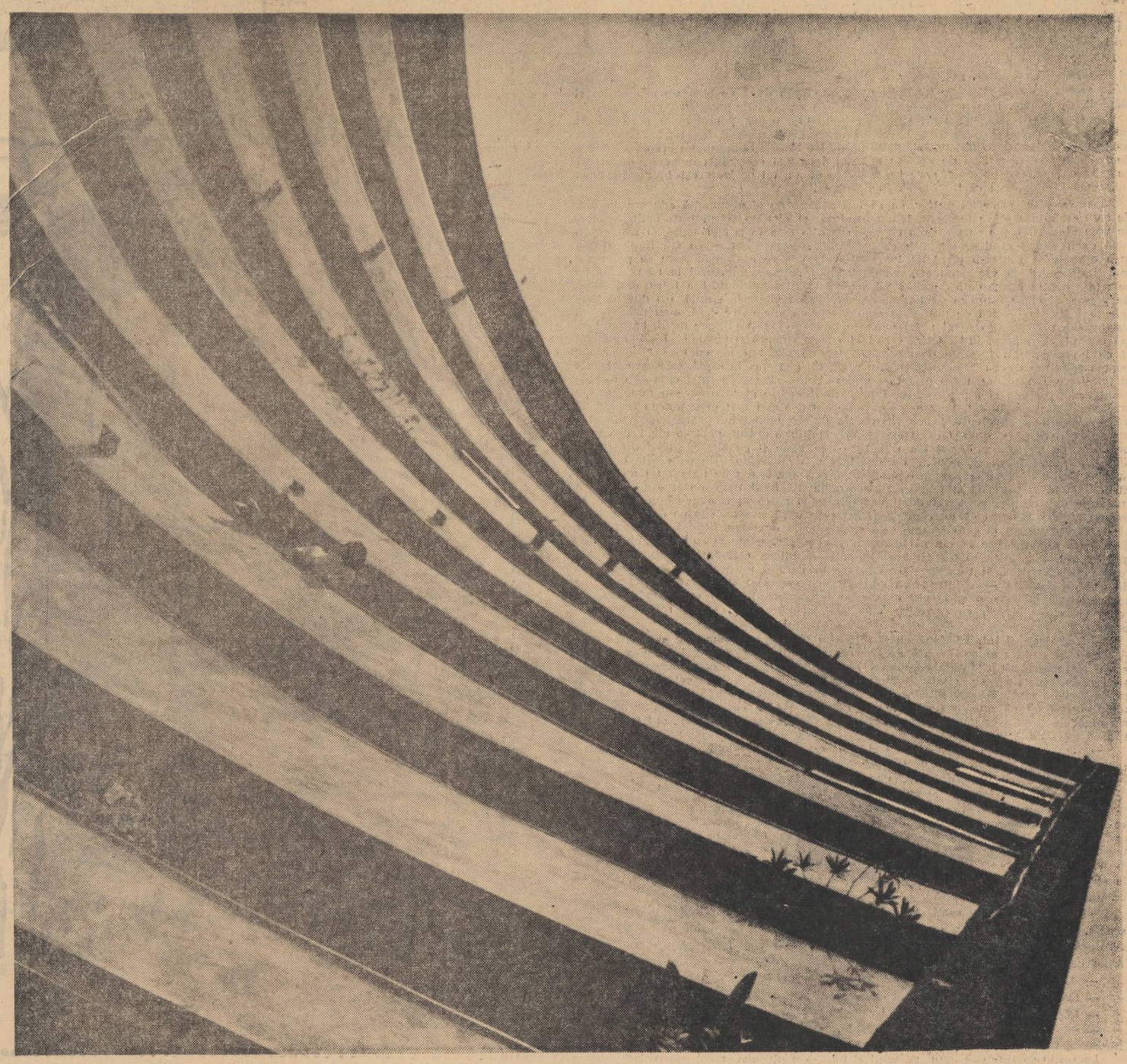

EVANTAI

Foto : GH. ȘERBAN

Zări necuprinse

de NIKOLAI VIRTA

pe scena Teatrului de Stat din Constanța

Și-au făcut apariția în literatura sovietică a acestor ani eroi de o mare frumusețe spirituală, înzestrați cu nobile trăsături de caracter, îndrăgiți de către cititori pentru înalta lor conduită, pentru puritatea gîndurilor și sentimentelor lor, în numele cărora luptă cu abnegația specifică patriotismului nostru socialist. Ei nu întruchipează perfecțiunea, chipul lor moral nu are nimic din rigiditatea falsă a unor scheme didactico-moralizatoare, sînt vii în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, sînt, înainte de toate oameni, trăiesc. Frumusețea și puterea lor de convingere și de impresionare în direcția exemplului, a modelului demn de urmat, se află tocmai în disponibilitatea, în capacitatea lor de a se îmbogăți continuu sufletește, de-a lungul și în cadrul unui complex proces de creștere, de maturizare cetățenească, proces urmărit de scriitori în toată amploarea lui.

Acestea sînt și trăsăturile care definesc creația din ultima vreme a unuia din cei mai înzestrați prozatori sovietici, Nikolai Virta, cunoscut cititorilor noștri. Ultimul său roman, apărut și la noi nu de mult sub titlul **Stepă cît vezi cu ochii,** deschide în fața cititorului romîn perspectiva vastului șantier al construcției comuniste desfășurată azi în patria Marii Revoluții.

Pornind de la acest roman care s-a bucurat încă de la început de o binemeritată prețuire. Nikolai Virta a scris, sub titlul **Zări necuprinse,** una din cele mai valoroase lucrări dramatice jucate în ultimele stagiuni pe scenele sovietice.

Piesa a văzut lumina rampei în 1957, la Teatrul Mossoviet din Moscova, într-o distribuție care a entuziasmat și publicul nostru, doi ani mai tîrziu, cu prilejul turneului în Romînia al reputatului colectiv artistic moscovit.

Virta aduce în scenă, supunînd judecății spectatorului, o puternică dramă personală, cu largi implicații sociale, generată de conflictul dintre vechi și nou în cadrul luptei pentru lichidarea urmărilor cultului personalității. Este vorba de drama inginerului Hijneakov, un înzestrat agronom, a cărui viață personală cunoaște o fericită evoluție, drept rezultat al acțiunii pozitive pe care o exercită asupra sa climatul etic superior determinat de cadrul moral al lumii comuniste.

Hijneakov este un bun specialist în agricultură, meritele lui din acest punct de vedere sînt de necontestat. Dar viața lui personală este încă departe de a fi la înălțimea aprecierilor pozitive ale opiniei publice. O căsătorie neizbutită, cu o femeie al cărei caracter este viciat de sentimente meschine, egoiste, l-a împins spre băutură. Un anume dezechilibru interior și-a făcut pe încetul locul și mînează întreaga lui viață.

Dar Hijneakov nu este un om rău, și încrederea care i se acordă prin trimiterea lui într-un colhoz cu sarcina de a contribui la ridicarea acestuia la nivelul celor mai înaintate gospodării ale regiunii, trezește și pune în mișcare toate resursele sale spirituale, capabile să-i reechilibreze viața și să-l facă demn de contemporanii săi.

„Omul comunismului — scrie V. Ozerov într-un interesant articol despre „maturizarea eroului" — nu se naște de-a gata. El se formează încetul cu încetul, în muncă, în aprofundarea treptată a obligațiilor sale sociale, în perfecționarea calităților morale."

Este, pe de-a-ntregul, cazul inginerului Hijneakov. Contactul cu realitatea dintr-un colhoz în care vechea conducere, alcătuită din oameni nedemni, care au abuzat de sarcinile lor în interese strict personale, ariviste și afaceriste, declanșează un nou conflict și îl pune pe Hijneakov într-o situație deosebit de complexă. El are de luptat pe de o parte cu propriile sale slăbiciuni, dar în același timp cu greutățile create de atmosfera nesănătoasă pe care o întîlnește în colhozul în care e trimis și pe care are datoria să o transforme. Cele două conflicte se întrepătrund, dau naștere la situații dintre cele mai ascuțite, de rezolvarea cărora depinde acum nu numai soarta unui om. Și astfel asistăm la o dramă complexă, dar o dramă luminoasă, pentru că evoluția ei se desfășoară în direcția luptei pentru fericirea omului, pentru deplina lui maturizare spirituală și cetățenească. Sprijinit de comuniști, Hijneakov se dedică cu trup și suflet noii sale sarcini, reciștigă încrederea oamenilor în colhoz, izbutește să pună în valoare toate energiile lor, dar drumul acesta nu e simplu. Inițiativele lui, succesele obținute de el în consolidarea economiei colhozului, duc în mod inerent la demascarea tuturor acelora care, ani de zile, au furat colhozul, sau au acoperit aceste furturi, sau s-au complăcut în a se face că nu văd sau nu cunosc gravele abateri comise aici, au mințit, au falsificat realitatea, și-au întemeiat viața pe intrigi și calomnii.

Conflictul cu ei nu e nici el simplu. Hijneakov iese învingător, pentru că viața este de partea lui, pentru că activitatea lui se întemeiază pe înalte principii, principiile morale ale lumii comuniste.

O dată cu portretul inginerului Hijneakov, Virta creionează, uneori în schițe sumare, dar de o remarcabilă autenticitate, chipurile unor înaintați oameni sovietici, cum sînt secretarul comitetului regional, Strukov, secretara comitetului raional, Rakitina, Optimistul, etc., al căror sprijin este hotărîtor pentru izbînda lui Hijneakov și care izbutesc să insufle spectatorului admirație.

Bine și autentic zugrăvite, în toată goliciunea și micimea lor sufletească, sînt portretele unor Luka Nikitovici Astahov, Valeria Borisovna, Președintele colhozului, Matreona Feodorovna Kosaceova, oameni înrăiți, care și-au pierdut dreptul la respect, dovedindu-se nedemni atît pe plan personal cît și social.

Desfășurarea acțiunii consemnează, cu argumente zdrobitoare, declinul lor moral, prăbușirea lor, respectiv a unei mentalități retrograde, viciate de o optică diformată, în ultimă instanță inumană.

Drumul parcurs de Hijneakov în sensul împlinirii, îmbogățirii, înobilării lui sufletești și sociale, atestă ceea ce criticul Ozerov numea „un proces în care totul este în mișcare, în care există succese dar și eșecuri, dar în care direcția de bază a dezvoltării eroului contemporan al literaturii sovietice s-a cristalizat cît se poate de limpede. El nu mai este un pseudoerou de panoramă, ci „un om obișnuit", un om al noii epoci, convins pînă-n măduva oaselor că cinstea și principialitatea se afirmă nu prin simple declarații, ci prin fapte, printr-o activitate cetățenească susținută."

Ultima noastră stagiune teatrală a înregistrat premiera piesei lui Nikolai Virta pe scena Teatrului de Stat din Constanța, în direcția de scenă a lui Constantin Dinischiotu.

Spectacolul ilustrează o bună și judicioasă înțelegere a mesajului de prețioase idei, cuprins în această dramă luminoasă, optimistă, și este meritul regizorului de a fi gîndit acest spectacol ca pe o pasionantă pledoarie. Acest sentiment se transmite direct spectatorului și, în ciuda unor evidente inegalități privind unitatea de atmosferă și mai ales de interpretare, are darul să asigure piesei o bună întruchipare scenică. Se remarcă îndeosebi autenticitatea unor scene colective, prin realizarea diferențiată a numeroase tipuri de colhoznici, apoi judicioasa gradare a evoluției conflictului, izbutind să suscite sporit, de la un tablou la altul, atenția publicului.

Distribuția, alcătuită în general cu grijă, augmentează și ea rodnica muncă desfășurată de regizor.

Protagonistul piesei, inginerul Hijneakov și-a aflat în interpretarea actorului Jean Ionescu, un corespondent destul de potrivit, deși rolul oferea încă numeroase posibilități de afirmare artistică ce n-au fost pe deplin exploatate.

Cred că actorul își poate îmbogăți rolul, pe linia unei mai accentuate interiorizări, care să lumineze și mai profund frămîntările, complexitatea procesului pe care îl are de străbătut.

De o adecvată interpretare se bucură și rolurile secretarului comitetului regional Strukov și al Anei Pavlovna Rakitina — încredințate respectiv actorilor Emil Sassu și Marcela Sassu. Cei doi interpreți au reușit să găsească, cu excepția unor momente de nefirească rigiditate, pe care neapărat trebuie să o evite, formula corespunzătoare reliefării unor caractere luminoase, pozitive, dar de loc liniare, schematice, ci, dimpotrivă — cum e de pildă cazul Rakitinei, al dramei ei personale, — deosebit de complexe. Aici, îndeosebi, interpreta Rakitinei s-a dovedit la înălțimea rolului.

Mircea Constantinescu-Govora și Aref Pozdneakov — în Pesimistul și respectiv Optimistul și-au adus o prețioasă contribuție la reușita spectacolului. Demnă de relevat este și prezența în scenă a actorilor Ileana Ploscaru (Nastea), Mania Antonova (Matreona Feodorovna Kosaceova). De altfel, întreaga distribuție s-a achitat meritoriu de sarcinile încredințate în spectacol.

In mod deosebit ținem să remarcăm interpretarea artistului emerit Constantin Mortun în rolul Luka Nikitovici Astahov. Cu binecunoscuta sa experiență artistică, C. Mortun a realizat o compoziție demnă de laudă, zugrăvind chipul unui om completamente decăzut, intrigant și laș, perfid, un individ care și-a pierdut orice urmă de demnitate, pe care viața îl aruncă, pe merit, ca pe o epavă.

Tot timpul spectacolului ne-a indispus însă, interpretarea fadă, seacă, lipsită de cea mai elementară înțelegere a textului, pe care o dă actorul Vasile Prisăcaru rolului Autorul. „Comentariul" său este sub orice discuție.

Decorurile semnate de Alexandru Brătășanu contribuie efectiv la ținuta spectacolului.

Dinu Săraru

In memoria lui George Enescu

La 19 august se împlinesc 81 de ani de la nașterea lui George Enescu.

Am fi vrut, cu prilejul aniversării, să cinstim acest nume mare al țării noastre, depunînd flori — după o tradiție — pe mormîntul lui. Dar mormîntul acesta se află la Paris, în orașul în care, bolnav și la o vîrstă înaintată, s-a stins, departe de meleagurile pe care le-a iubit și cîntat.

„Inima dumitale are în primul rînd nevoie de căldura cu care te așteaptă poporul pe care l-ai slujit cu atîta devotament o viață întreagă, ducînd faima creațiilor geniului lui dincolo de hotarele țării și care te apreciază și iubește. El nădăjduiește să te aibă în mijlocul lui, împrumutînd din sufletul lui lumina cu care numai el poate însenina anii de amurg ai vieții fiilor lui mari".

Cuvintele doctorului Petru Groza au găsit ecou în sufletul marelui artist :

„...este și dorința mea cea mai statornică de a mă întoarce în țară și sper că, cu ajutorul lui Dumnezeu și chiar al doctorilor, va veni și ziua aceasta pe care o doresc și o aștept...

Această zi nu a mai venit.

Boala a împiedicat reîntoarcerea lui George Enescu pe pămîntul natal.

In inimă i s-au păstrat însă, pînă în ultima clipă, imaginile șesurilor moldovene, ale sălciului natal, ale țăranilor și lăutarilor, locurile și oamenii ale căror priveliști și chipuri le-a înșirat pe portativ, în amurgul vieții.

„Această poveste începe acolo, departe, pe șesurile moldovene... la Liveni, sat care îi poartă astăzi numele. Anii copilăriei au marcat puternic caracterul și formația sa. Cîntecele populare, horele, petrecerile țăranilor au însoțit acei ani ai copilăriei în care s-au manifestat primele sclipiri ale talentului. La vîrsta de 5 ani, micul Enescu era autorul unei „opere", în 12 măsuri, pentru pian și vioară, intitulată „Țara românească". De la această vîrstă, a avut dorința, dusă pînă la obsesie, de a deveni compozitor, „numai compozitor". Ulimitoarele manifestări ale talentului precoce au determinat pe părinții săi să-l prezinte profesorului Caudella de la Iași, care a opinat că acest copil neobișnuit trebuie încredințat unui mare profesor din străinătate.

Plecarea la Viena a întrerupt o copilărie legată de pămîntul natal, copilărie de care, sufletește, nu s-a despărțit niciodată. In anii bătrînești a evocat în Suita sătească și în Impresii din copilărie, amintirile înnoirii cîmpenești, strengarii zburdînd în aer liber, casa veche a copilăriei în asfințit, pîriul sub lună, dansurile rustice, lăutarul, bătrînul cerșetor, cîntecele de leagăn, toate imaginile ce s-au întipărit în mintea și sufletul său de copil.

Studiilor de la Viena le-au urmat cele de la Paris. In capitala Franței a compus și auzit primul său „opus", Poema Română.

Marele premiu de vioară al Conservatorului din Paris a consacrat numele unui interpret romîn. Vioara i-a acordat independența materială necesară compoziției și, la o vîrstă cînd alții mai învață, Rapsodiile, Suita pentru orchestră, Simfonia I-a, Dixtuorul l-au consacrat compozitor de mare valoare.

Gloriosul început al carierii sale artistice nu l-a îndepărtat de patrie. Drumurile în țară le făcea bucuros de a putea prilejui manifestări muzicale pentru cei de acasă. A desfășurat în București și în provincie, încă din anii primei tinereți, o uriașă activitate artistică, cîntînd la vioară și la pian, dirijînd și făcîndu-și cunoscute unele compoziții. A fost factorul ce a animat timp de peste cinci decenii începuturile și dezvoltarea vieții noastre muzicale. In 1916 mărturisea o năzuință : „Să servesc de îndrumător, ducînd muzica în cartierele mărginașe, în provincie, la țară, prin serbări, societăți corale și instrumentale". Tot lui i-a revenit meritul de a fi făcut cunoscute capodoperele muzicii universale. „Chiar dacă într-un colț al țării — spunea el — găsesc un singur ascultător care să guste o Partită de Bach, atunci țelul pe care mi l-am propus este atins".

Paralel cu această vastă activitate artistică, a ajutat cu vorba și cu fapta pe „colegii" săi, cum îi numea el pe muzicieni — dîndu-le încredere în forțele proprii. Premiul ce l-a înființat și care îi purta numele a fost stimulent și răsplată morală și materială pentru compozitorii romîni, care erau priviți de mai marii timpului cu indiferență sau dispreț. Și-a servit țara cu armele sale, cu muzica. Acest cuvînt cuprinde întreaga viață și crezul său.

„Atît timp cît exist, vreau să cînt".

Pianul, în interpretarea sa, amintea de amploarea sonoră a orchestrei.

Ritmurile și nuanțele sugerate de bagheta sa au înfiorat celebrele orchestre din străinătate, iar cupola Ateneului mai păstrează și astăzi amintirea concertelor Filarmonicii dirijate de el.

Arta interpretării muzicale a dorit s-o împărtășească acelor ce voiau să învețe de la meșterul cel mare și care deseori erau ei înșiși profesori și artiști.

Vorona primelor succese l-a înălțat la rangul marilor arcușuri. Undeva însă, îi păstra ciudă : îi răpise timpul pentru compoziție.

Aceasta i-a fost patima de cînd a descifrat primele note și pînă la suferința bolii din urmă. Înfruntînd timpul, mereu nemulțumit, a șlefuit necontenit melodiile, disprețuind creația facilă, cu riscul neînțelegerii și al insuccesului. Și mai presus de toate, și-a modelat opera pe fiorul cîmpenesc al cîntului de păstor, care amintește că muzica sa s-a născut pe malurile Dunării.

Creația sa este cea mai grăitoare expresie a legăturii sale sufletești cu poporul în mijlocul căruia s-a născut. A folosit folclorul în lucrările de tinerețe pentru a păși la creații în care limbajul său propriu este inspirat de muzica populară. Chiar în compozițiile în care lipsește elementul melodic popular, răzbate totuși o atmosferă proprie muzicii noastre populare.

Marele interpret care a umbrit cîndva geniul compozitorului, va păli, poate, cu trecerea anilor. Dar Oedip, Simfonia III-a și celelalte capodopere muzicale vor trăi.

Cinstirea numelui său o înfăptuim în fiecare clipă în care se fac auzite acordurile muzicii sale, împlinind astfel dezideratul său de „a fi continuat după moarte".

La împlinirea a 81 ani de la nașterea sa, ne amintim de cuvintele unui publicist străin *), care definesc grăitor rolul creației lui Enescu în patrimoniul culturii universale :

„Datorită lui George Enescu, Romînia nu mai are nimic de invidiat, chiar din punctul de vedere al spiritului celor mai însemnate popoare".

Ilie Kogălniceanu

* Henri Malherbe : „Un mare eveniment artistic și istoric", apărut în Universul din 13 martie 1936, cu ocazia premierei Oedip la Paris

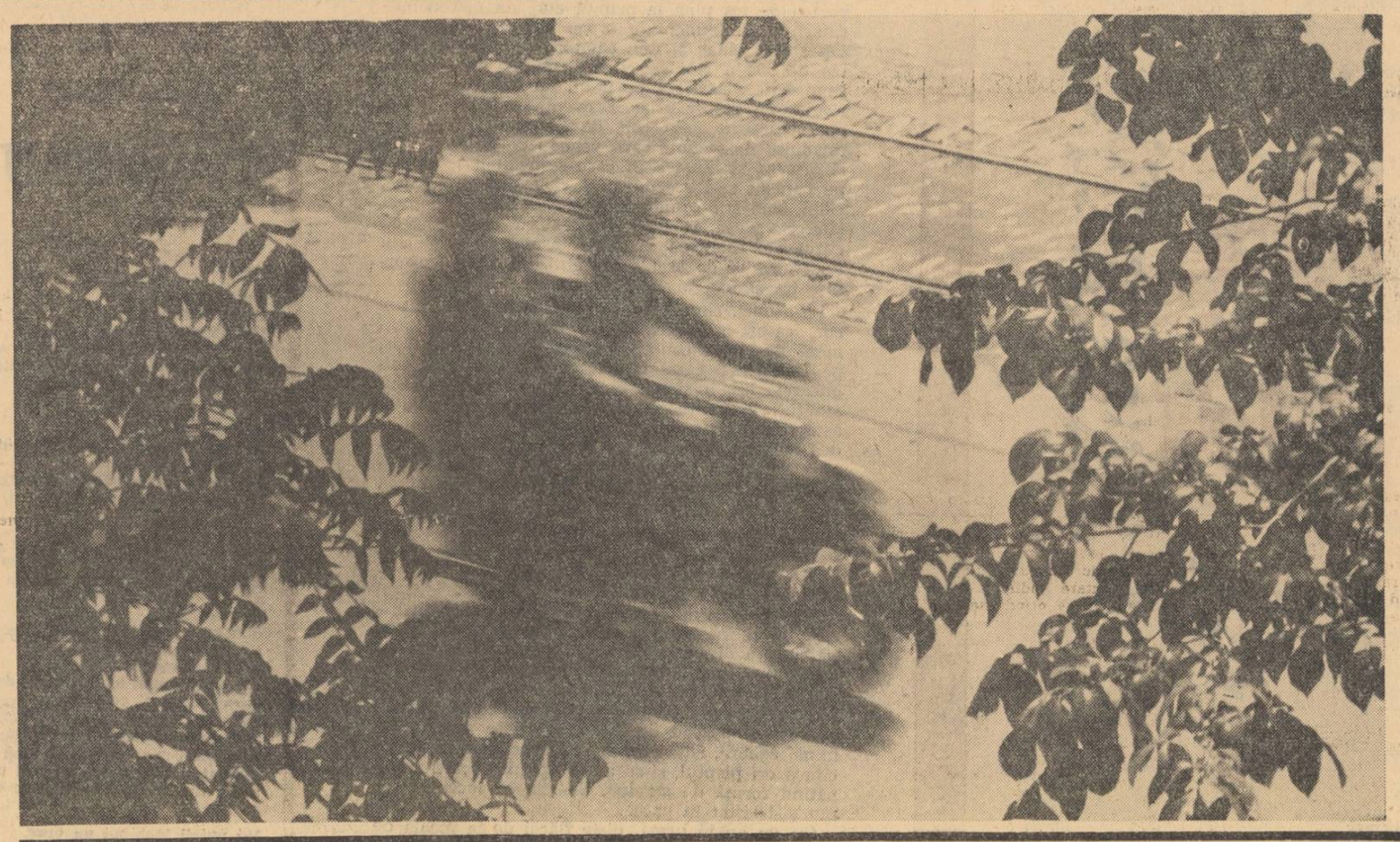

Umbre.

Foto : *DAN GRIGORESCU*

Afișul de film

Cîteva chipuri de țărani alăturate, dovedind fiecare o personalitate pregnantă și simbolizînd totodată uriașul potențial al maselor. Un titlu izbucnind pe acest basorelief de figuri omenești : Setea. Jos, o bandă de culoare închisă pe care sînt culese variat numele realizatorilor. Afișul lui I. Baroi făcut la filmul romînesc „Setea" a fost, alături de cele la „Cavalerii teutoni" (I. Baroi), „Bită ieși din sac" (M. Vulcănescu) și „Vals pentru un milion" (Grebu Devis), selecționat pentru expoziția de afișe de film organizată cu prilejul festivalului de la Cannes 1962.

Importanța acordată la noi afișului de film este din ce în ce mai evidentă, urmărindu-se ca această veritabilă carte de vizită a filmului să îmbine armonios funcția de informare cu cea estetică.

Fiind, de fapt, față de afișul fotomontaj (scene decupate din film, însoțite, eventual, de un comentariu scurt), firmele de neon, afișetele de format restrîns etc., mijlocul principal de propagandă cinematografică, afișul de film ridică artiștilor plastici antrenați în această muncă probleme numeroase.

O cercetare a ultimelor afișe conturează trei etape în evoluția lor, pe care le-aș denumi astfel :

— Afișul reprodus. Cu cîțiva ani în urmă, majoritatea afișelor erau reproduse după cele originale, indiferent de valoarea lor. Acum, deși acest procedeu nu a fost integral părăsit, se reproduc numai afișele de valoare artistică (afișul la recentul film maghiar „Numai o ziuă" este o dovadă). Atrăgînd în aceastăactivitate artiști plastici talentați, Direcția Difuzării Filmelor dovedește o preocupare mărită pentru îmbunătățirea calității afișului de film.

— Afișul ilustrativ. Dominante cu cîtva timp în urmă, folosite și acum, acordîndu-li-se, însă, adesea semnificații noi, afișele ilustrative (la filmele „Mingea", „Șeful de gară", „Prietene de noapte", „Principiul suprem", „Evdochia", „Portretul unui necunoscut" „Academicianul din Ascania") prezintă cu necesitate chipul mărit al unui personaj plasat pe fond întunecat (dacă e dramă) sau luminos (dacă e comedie), alături de prezentarea micșorată a unei scene din film. Selecția elementului esențial al ecranizării lipsește, afișul fiind de o monotonie absolută.

— Afișul — idee. Mai ales în ultimul timp realizatorii afișelor se preocupă să scoată în evidență ideea filmului și să o prezinte inedit, cu mijloace de expresie concentrate. In măsura în care metafora pe care este articulat afișul nu îngreunează înțelegerea lui, această nouă etapă este, desigur, calitativ superioară.

Forța de expresie a afișelor la filmele „Lăsarea nopții" (I. Molnar), „Omul cu două fețe" (Eugen Mihăescu) „Cînd primăvara e fierbinte" (I. Baroi) care vehiculează clar ideea filmului și aduc date definitorii pentru înțelegerea atmosferei lui, umorul plin de duioșie ce se degajă din afișul la „Obrăznicătura" (Sergiu Singer) sau șarja inteligentă și plină de vervă din afișul la „Aventurile lui Kros" (Claudiu Nicolae) subliniază faptul că între afiș și film legătura trebuie să fie de ordinul esenței.

Evoluția de la afișul ilustrativ la afișul-idee, evoluția spre o expresie plastică și concentrată se poate urmări în activitatea multor graficieni. După un afiș ambiguu la filmul „Destăinuiri", L. Alămaru realizează o subtilă prezentare a filmului „Drumuri despărțite", atît din punct de vedere al așezării în cadru (indicarea realizatorilor făcîndu-se aici în mod clar și nou), cît și al ideii centrale — cupiul tinerilor reunit la capătul unui drum cu linii orizontale paralele.

D. Ionescu, de neînțeles în afișul „Focuri în munți", ne introduce cu adevărat, prin afișul la „Expresul de seară", în atmosfera filmelor „polițiste" sau prin cel la „Albă ca zăpada" în atmosfera feerică a basmului.

De la „M-am săturat de căsnicie" la „Întîlnire la ora 8", Grebu Devis realizează, fără îndoială, un salt în ceea ce privește îmbogățirea paletei coloristice. Amîndouă afișele sînt compuse din elemente sugestive, realizatorul ocolind prezentarea stereotipă a scenelor decupate din film și mărite.

Aceeași tendință inovatoare o manifestă și Radu Veluda care, în „Doi sub cer", afiș cu o atmosferă pregnantă, izvorîtă atît din alternarea tonurilor cît și din stilizarea siluetelor, depășește banalitatea afișului său anterior la „Intoarce-te".

O ultimă problemă : Cît vor mai dura cearceafurile inestetice din fața cinematografelor, unde chipurile actrițelor (sau actorilor) dilatate excesiv îi fac de nerecunoscut ? Lipsit de o minimă forță de expresie, acest gen de afiș poate dispare lăsînd locul unor mijloace de propagandă cinematografică mai eficientă.

Afișul de film trebuie să surprindă spectatorul prin mobilitate, fantezie și inedit, să-l îndemne la vizionare și nu să exemplifice celebrul : „Lăsați orice speranță, voi care intrați !"

Antoaneta Tănăsescu

„Mongolii" sau cum se prepară o „supraproducție"

Se achiziționează una sau două staturi servite conform model anului..., înaintea sau după era noastră, prelucrate după rafinamentul vestimentar al cabaretelor contemporane, se adaugă elemente din cunoscuta intrigă-șablon — Bunuel a alcătuit chiar o listă a tuturor situațiilor-clișeu utilizate în asemenea filme, din care s-a văzut cît de reduse sînt pînă și ca număr — în care diavolul și îngerul cu chip de om sînt puși să se înfrunte aprig, se ornează bogat cu un vast și variat sortiment de torturi, de situații încordate și — dacă filmul e color, cu cît mai mult sînge. Principalul — cum ar spune cea mai virtuoasă dintre fantomele din Spessart — este efectul !

Care sînt „faptele istorice" care stau la baza dramaturgiei filmului ? „După anul 1000" (remarcați aproximația „neinsemnată" de două sute de ani cu care își localizează intriga autorii filmului ; la anul 1000 statul mongol nici nu era măcar format !) oștile mongole ale lui Gingis Han au năvălit în Polonia... (Inexact ! Oștile lui **Gingis Han** n-au ajuns niciodată pînă aici. Pe mongoli i-au adus în patria lui Ștefan al Cracoviei abia **urmașii** lui Gingis.) Nobilul polon Ștefan de Cracovia încearcă să-și salveze țara de pîrjol, convingîndu-i pe invadatori de binefacerile păcii. El răzbește în acest scop la Suzdal. (Oraș pe care autorii filmului îl populează cu polonezi, deși Suzdalul e cunoscut ca o cetate în inima Rusiei, situată tocmai în ținutul Vladimiruiui, care a fost într-adevăr ocupată de mongoli, dar abia după moartea lui Gingis). Ștefan caută să ajungă cu orice preț la înțeleptul întemeietor al statului mongol (lucru imposibil din două motive : dacă acțiunea filmului se petrece imediat „după anul 1000", atunci Gingis nici nu se născuse încă ; dacă acțiunea filmului se petrece la anul în care mongolii au pătruns în Polonia, atunci Gingis trecuse de mai bine de un deceniu în lumea celor drepți !) Fiul lui Gingis Han, crudul Ogotai, se ridică împotriva păsnicei solii, silindu-l pe bravul Ștefan să smulgă din valiza sa diplomatică spada de luptător. Noroc că apare Gingis, care lămurește totul după slujba religioasă pe care o oficiază el însuși.

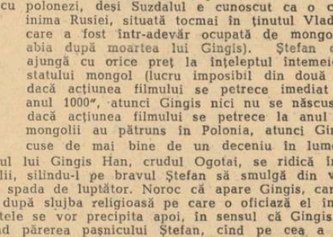

Evenimentele se vor precipita apoi, în sensul că Gingis va împărtăși cînd părerea păsnicului Ștefan, cînd pe cea a crudului Ogotai, pînă ce în cursul unui spectaculos consiliu de familie, pumnalul platinatei doamne Ogotai va pune capăt plicticoaselor ezitări politice ale înțeleptului. Ștefan îi va face însă pe soții Ogotai să plătească cu viața lipsa lor de respect pentru părinți, spre satisfacția succesorului drept al lui Gingis-Han, Temugin. (In realitate, Gingis n-a avut nici un fiu cu asemenea nume. Temurgin, nu Temugin, este de fapt numele lui Gingis însuși după ce a fost înscăunat !)

Cam aceasta despre ținuta istorică a filmului. Nu știm cît de cruzi vor fi fost războinicii de la începutul secolului nostru, dar

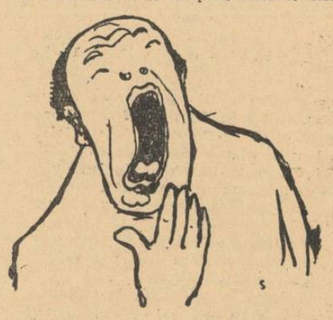

ni se pare cu neputință să-i fi întrecut în cruzime pe autorii filmului „Mongolii", realizat, după cum se știe, în al șaptelea deceniu al secolului nostru. Imaginea este tot atît de mediocră ca și regia și interpretarea. De altfel, cum mai poți învinui actorii, care au asemenea ingrate sarcini de interpretare ?

„Mongolii" trezește o nedumerire : oare se situează acest film printre cele mai interesante pelicule din producția franco-italiană care ar fi putut fi achiziționate pentru spectatorii noștri de către Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor ? Cît despre rolul educativ și instructiv asupra tineretului, să nu mai vorbim...

T. Caranfil

Nu știu cine-i Omul cu crenguța de liliac.
L-am văzut lunecînd prin noapte
pe luciul lacului,
printre ziduri roase de umbre,
călcînd peste șuierul gloanțelor,
pe străzi înghețate sub lună,
într-o mînă ținea o crenguță de liliac
și cu cealaltă lipea pe zidurile beznei
lumina.

L-am văzut gonind
spre cîmpurile putrezite de zăpadă
și sărind din goana camionului
lîngă tovarășii lui ce strîngeau coarnele plugului
și implîntînd sub ultimele șuierături de gloanțe
lama plugului profund,
ca o sabie a luminii,
în trupul negru al asupririi
de veacuri.

Nu știu cine-i Omul cu crenguța de liliac.
Dar l-am recunoscut mîinile
trecînd mînios bidineaua
peste o firmă pestriță: et Co...
și scriind apoi cu sulfetul parcă:
AL NOSTRU
Apoi l-am văzut în salopetă
la un birou roșcat de mahon
(cu îngerași sculptați)
aplecat asupra unui caiet școlar cu pătrățele
în care planifica
VIITORUL

— Ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac?
— Nu știu.
N-am de unde s-o știu.
Căci l-am întîlnit pe munți încremeniți în tăcere
unde a adus cu el zbuciumul mareelor,
și pe țărmuri pîrjolite de mare
unde a adus cu el arbori și păsări
și umbra munților culcată
sub creste de piatră și cristal.
Am trecut poduri arcuite peste prăpastii,
ca niște gigantice bolți de liliac înflorit
și i-am recunoscut prezența,
și ridicînd capul l-am văzut
sus, aproape, de cer, pe macarale-portal,
smulgînd orașele din orizontala lor.
Credeam că e zidar, constructor.
Dar l-am întîlnit pe deșerturi mîncate de ploi
unde pe buzele arse de vînt
simțea gustul dulce al vinurilor de mîine
și în halate albe l-am văzut
așezînd cu grija unui arhitect
atomii hidrocarburilor
în țesătura unei sintetice, în medicamente,
în anvelopa celui de-al 100.000-lea tractor românesc
ce poartă pe aripă
o crenguță de liliac.

— Ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac?
— Nu știu.
Dar știu că pe unde trece
el lasă în urma lui
asfaltul aburind al orașelor noi
viitorul în care trecătorii își admiră
pentru prima oară chipul tînăr
panglica netedă a șoselelor,
înghițind pulberea distanțelor,
turlele argintii ale unor gigantice retorte de energie
pe care le-a denumit simplu:
Combinat chimic
Furnal de 1000 mc.
Rafinărie...
Și foșnetul parcurilor
cu bănci rezervate
„numai
pentru
îndrăgostiții..."

Nu știu ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac,
Dar l-am văzut
la înălțimi unde amețește și pasărea
și oamenii îl urmau
și l-am văzut în galerii subpămîntene,
proptind calm, zile și nopți de bolta muntelui
și oamenii îl urmau,
și l-am văzut cu ochii roșii de nesomn
descifrînd tainele CALITĂȚII
și ale „nivelului tehnicii mondiale"
și oamenii îl urmau
arînd, forînd, generînd energii
și departe peste munții albaștri...

Nu știu ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac
îi recunosc însă mîinile mereu
acolo unde-i mai greu.
(Ieri l-am întîlnit
sub imensa cupolă a Statului Țării,
planificînd fericirea de azi și de mîine
și crenguța lui de liliac adia
sub cupola imensă a țării întregi.
Iar azi l-am întîlnit pe o tarla
așezînd cu pricepere în brazdă
sămînța belșugului
și reînviind „patriarhala glie"
Cu o nouă lozincă:
„În 3 ani
fiecare țăran
meșter
în agro-
zoo-
tehnie!")

— Cum arată
Omul cu crenguța de liliac?
Ce vîrstă are?
— Nu știu dacă are părul cărunt
sau obrajii abia încercați de brici
și nu-i cunosc culoarea ochilor.

El,
Omul cu crenguța de liliac
trece prin toate vîrstele
prin toate anotimpurile
și e multiplicat în mii și mii de chipuri.
— De unde vine el?
— Din istorie,
să răzbune jalea,
durînd bucuria universală.
Și peste tot unde apare
Timpul își grăbește pașii
și el dăruiește
fiecărui om care-i iese în cale
o crenguță de liliac.

Toma George Maiorescu

PASĂREA GĂRII

de EUGEN TEODORU

Liniile de lîngă peron unsuroase și lucii rămîneau tot timpul libere, să se scurgă garniturile venite de pe frontul prăbușit. Șiruri de vagoane cu armament distrus, cu muniție trasă, cu răniți și unități decimate treceau zi și noapte. S-apropia sfîrșitul războiului, în care împinseseră țara, fasciștii.

Prin geamurile lăsate-n jos din pricina zăpușelii, vedeai soldați cu capete în mîini. Descopereai în fiecare zi, obrajii supți ai rezerviștilor cu părul sur, cu haine îmbîcsite de sudoare, decolorate de arșiță.

Ceferiștii priveau defilarea sinistrelor convoaie. Surîdeau scîrbiți spre megafonul spînzurat sub tavanul de sticlă al peronului. Se băteau mereu cîmpii despre: „zăvorîri și opriri pe poziții dinainte stabilite.

Un mecanic luă într-o zi arma unui soldat și trase în pîlnie, făcînd-o să tacă.

Uneori, lucrătorii s-apropiau cu inima strînsă de trenurile sanitare, cu perdelele lăsate și stropite de sînge, descoperind înăuntru oameni înfășurați în bandaje. După revizie loveau cu coada ciocanului în peretele vagonului. Cei dinăuntru, dacă aveau mîini, lăsau geamul și ceferiștii le zvîrleau mere — ce-i drept — cam acre, cum cresc prin pomii din partea locului. Le arătau apoi, „pasărea gării". Voi povesti mai jos despre ea și veți înțelege.

Alteori, le luau bidoanele și le umpleau la pompele de apă așezate lîngă linii. Apa era rece, venea din adînc, și muncitorii se bucurau, cînd mîinile sleite de suferință cuprindeau bidonul aburit.

La unele geamuri nu se mai auzea nimic oricît ar fi bătut...

Dincolo de triaje, în spatele șirului de magazii și rampe, se ridica peretele uriaș și plin de ferestre al celei mai înalte clădiri din oraș, silozul. Trona masiv, astupînd vederea spre cîmpie, și partea de jos pînă la primul etaj sta mereu înecată-n praf. Oamenii, atît cei din oraș, cît și cei din stație, chiar și unii călători, se uitau la partea de sus a clădirii cu o deosebită curiozitate, fiindcă descoperiseră pe unul din colțurile acoperișului un vultur uriaș. E drept, prezența lui era anacronică în acest colț de lume, deasupra vacarmului de trenuri care veneau de pe front, iar nepăsarea și liniștea în care se-nvăluia îi făceau pe oameni să-l creadă surd, dar să-l și admire. Cum, cînd și de unde se pripășise, lumea nu prea știa. Se zicea că l-ar fi adus un muntean, cu cîțiva ani în urmă, și l-ar fi așezat pe prichiciul unei ferestre de la ultimul etaj. Cu timpul ajunsese un simbol al liniștii rîvnite.

De atunci, silueta lui se imprimase adînc în decor, ca-ntr-o litografie. Cu trecerea vremii, nimeni nu-l mai concepea decît acolo. Acolo, sus, pe clădirea a cărei coamă de tablă se afla sub ghearele lui, îi stătea bine. Oamenii îi urmăreau atenți, la anumite ore, mișcările lente sau grăbite, așteptînd cu nerăbdare momentul cînd își întindea larg aripile. Pasărea se legăna de cîteva ori pînă ce-și lua zborul, urcîndu-se în spirală spre boltă. Era un moment unic, parcă totul se oprea cînd începea vîslirea spre nori.

Cînd era soare, umbra aripilor dansa pe acoperișuri, pe pămînt, pe șine, chiar și în piață. Copiii alergau s-o prindă, dar ea luneca lin și le scăpa.

Zborul dura multe ceasuri, îl înghițeau înălțimile și unora, care se uitau prea încordați, li se părea că a dispărut. Lumea, de altfel, trăia spaima că-l apucă într-o zi dorul de stînci și se duce. Dar el se întorcea cuminte sub seară. Venind din direcția soarelui care apunea, aripile i se poleiau cu roșu și păreau de foc. Învăluit în această lumină, cobora, își strîngea vîslele, ciugulindu-și de cîteva ori pieptul, și se așeza apoi la locul lui, căpătînd formă de stampă. Se știa că începe somnul și-l lăsau în pace...

Cu un an în urmă, niște flăcăi de la școala de acari, îmboldiți de curiozitate, se cățăraseră pe cablurile unor ascensoare din siloz, ajungînd la una din capandurile acoperișului. Pînă atunci, vulturul nu se atinsese de nici o vietate din ogrăzi, și de aceea îi așezaseră pe tabla încinsă cîteva bucăți de carne, să vadă ce face. N-a mîncat decît o fărîmă, dar elevii au mărturisit că ochii sticloși, tiviți cu un inel de piele roșie, se roteau nedumeriți cînd la carne, cînd la nori, cînd la prăpastia deschisă la poala silozului.

Au stat mult timp acolo, uluiți de mărimea păsării, de aripile lungi și lucioase, de parcă ar fi fost unse cu păcură, de frumusețea penelor de pe pîntece, care păreau de tafta.

Cu vreo jumătate de oră înainte de a suna alarma, se înălța, dînd de veste suflării nevinovate că s-apropie bombardamentele.

De atunci, încercările de a-l ademeni s-au înmulțit. L-au îmbiat cu carne, cu zgîrciuri și cîte altele, pînă l-au învățat cu oamenii. I-au așezat bucate pe acoperișul gării, pe pasarela de peste linii, din dreapta silozului, l-au trecut de perimetrul stației, aducîndu-l în oraș, l-au coborît de pe vagoane pe garduri, de acolo în piață.

Personajul umpluse treptat-treptat, viața orașului, cu o fărîmă de lumină, care îndulcea întrucîtva întunecimea vremurilor, cruzimea și dezmățul stăpînilor. Trenuri după trenuri staționau și porneau din micul oraș; acum începuseră să apară și convoaiele cu refugiați, îmbulzindu-se tot mai mult spre acest nod. Coloanele se mișcau tot mai încet. Trenurile cu răniți sporiseră și staționau mai mult pe linii. În plină cîmpie, în spatele silozului, la vreo sută de metri de ultima linie de garare, apăruse un cimitir. Acolo se-ngropau morții din vagoane.

Vulturul îmblînzit se rotea peste acest haos și părea că înțelege ceea ce se petrece sub el. Parcă aripile-i întinse îmbrățișau durerea — și zvîrcneau cutremurate. Unii, c-o închipuire mai aprinsă și înclinați spre basm, l-au denumit pasărea gării. Începură să-i poarte de grijă și copiii, pe care într-o vreme îi înfricoșase. Cum nu-l vedeau pe siloz, plecau spre gară; dacă nu-l găseau acolo, începeau să colinde puținele străzi ale orașului, pînă ajungeau în piață.

Învățase — de altfel, avea mulți învățători — să întindă cînd o aripă, cînd cealaltă, și atunci cîte un plod cu picioarele goale, sau cîte un ceferist cu bocanci grei, măsurau pe caldarîm, în văzul tuturor, deschiderea aripii: „un, doi, trei și jum'ate!" striga omul; „patru, cinci, șase", zicea plodul. „Văleu, că mare-i mamă!"

După asta, pasărea își strîngea vîsla, mai aștepta ce aștepta și sărea pe cîte un umăr.

„Mă, ce greu e, mă! se mira fericitul și împingea umărul mai sus. Fără să vrea, își atingea obrazul de penaj — era delicat și mirosea a aer proaspăt. „Dacă n-are opt kile, n-are nimic, pe cinstea mea!"

După aceea, vulturul se înălța iute, trecea de clădirea gării, se rotea cît se rotea și se așeza la locul lui.

Prin gară treceau și trenuri naziste; aveau regim special în staționare, după faimosul program „für die deutschen Zügen". Li se deschidea calea repede. N-aveau răbdare de cînd se prăbușiseră fronturile — își pierduseră liniștea. Vagoanele erau închise.

Într-o dimineață cu cer acoperit, cum era în vara aceea cu nori nemișcați, intră în gară un tren nemțesc de culoare vînătă-închisă.

Cînd apăreau asemenea trenuri venind dinspre front, ai noștri se retrăgeau prin colțuri, privindu-le cu ură. Peroanele rămîneau pustii. Doar cîțiva lucrători de cale sau din personalul de la mișcare ce se mai arătau. Pesemne că erau grozav de însetați călătorii în tunici negre; ușile a două vagoane se deschiseră brusc și mai bine de zece coborîră pe pietriș, ronțăindu-l cu țintele cizmelor, în căutarea cișmelei.

Ultimul coborî unul deșirat, cu o cască atîrnată de gît și un automat de umăr. După ce se adăpă la cișmeaua unde era îmbulzeală, dîndu-i pe alții mai tineri la o parte, rămase cîțiva pași mai încolo, cu mîinile în șolduri, mișcîndu-și ochii roșii de-a lungul peroanelor mute. Privi semafoarele închise și scuipă. Cei mai mulți dintre „camarazi" intraseră în vagoane.

Deodată, privirea întîlni silozul, se cățără pe el și ajunse pe acoperiș. Zări pasărea ciugulindu-și pieptul. Părăsi vecinătatea cișmelei, pornind peste linii, apoi, prin umbra vagoanelor, către locomotiva trenului lor, pînă ajunse exact în dreptul silozului.

Pasărea își vedea mai departe de treabă, se mută doar puțin și rămase pe loc. În clipa aceea, neamțul lăsă să-i alunece de-a lungul brațului cureaua automatului, pînă-i veni gîtul patului drept în palmă; îl strînse cu sete și duse arma la ochi.

Un ucenic năvăli îngrozit, țîșni val-vîrtej din magazia de bagaje și, din cîteva salturi, se agăță de neamț, strigînd: „Nein! E al nostru!"

Era în cămașă.

Neamțul își smulse cu dispreț brațul din strînsoarea mîinii ucenicului, trăgînd prima rafală peste creștetul băiatului. Era gata să-l omoare. De pe toate ușile năvăliră oameni: ucenici, lucrători, funcționari, alergînd spre neamțul dezlănțuit, dar el trăgea liniștit și rîdea. Dar nu nimeri, deși terminase un încărcător; luă altul de la toc. Vulturul, pînă atunci nepăsător, văzînd oameni strînși să-l privească, neînțelegînd ce se întîmplă, crezu, ca în atîtea rînduri, că-i așteptat, întinse aripile, le scutură și pluti descriind volute largi, vrînd să coboare mai încet, așa cum probabil știa că le place. Alunecă lin chiar spre flăcările scoase de gura automatului, socotindu-le o nouă dovadă de omenie. Veni mai jos, cuprinse cu umbra sa, o clipă, grupul fremătător și o parte din linii. Oamenii strigau la el. El cobora mai departe, încrezător. Deodată fu izbit. Din piepturile mulțimii izbucni un geamăt. Descumpănit de lovitură, încercă să se echilibreze, dar nu mai putu.

Lumea apucă pietre dintre traverse și începu să izbească înverșunată ferestrele care se făcură țăndări. De la unele prinseră să tragă arme.

După cîteva minute, o mare de oameni, încremenită, privea ucenicul rămas între linii cu gigantica pasăre ținută de subțiori.

Ochii nu-i avea închiși, rămăseseră țepeni, privind parcă mirați lumea.

Sîngele cald se prelingea încet de pe aripi pe picioarele prăfuite ale ucenicului.

Mult timp, întregului oraș i-a lipsit parcă ceva.

Nici o garnitură germană n-a mai oprit în gara aceea.

Florin Mugur

ZIUA ÎNTÎLNIRILOR

Astăzi, cel mai frumos dintre cîntece
trebuie dăruit întîlnirilor...

Cumunicat:
În spațiul cosmic
Doi oameni sovietici
s-au întîlnit și își continuă drumul,
trăindu-și întîmplările obișnuite și eroice
ale perioadei de revoluție.

Comunicat:
În spațiul cosmic, omul nu mai e singur.
În spațiul cosmic
s-a petrecut un eveniment tulburător de frumos:
întîlnirea a doi oameni.

Fără-ntîlniri, toate orașele-ar fi ireale:
le-am privi cu mirare și n-am înțelelege nimic.
Cum? Pe strada asta nici un om
nu s-a-ntîlnit cu altul?
Și în ciuda
acestei groaznice absențe de căldură,
strada există totuși?
Vreau să cred
că străzile sînt numai niște drumuri
între un om și celălalt,
că-n asta
stă însăși rațiunea lor aparte!
Altminteri n-aș putea să cred în străzi,
altminteri n-aș putea să mai pricep
nimic din ce-mi împărtășesc orașele.

Vă puteți închipui un oraș,
în care nu s-a rostit niciodată: bună ziua?
Dac-a existat, s-a cufundat de mult în ocean
cu-o mișcare încetă,
nesfîrșit de încetă și tristă, privind
cu ochi fără expresie, decolorați,
triumfala-ntîlnire de forțe a valurilor.

Comunicat:
Astăzi,
ca niciodată,
orașele sînt pline de-ntîlniri.

★

Bună ziua, spunem, privindu-ne.
Ce mică e distanța dintre noi!
O putem înfrînge cu-o bătaie de inimă,
o putem face să dispară dintr-o dată,
cu strălucirea unei singure silabe.
Bună ziua, spunem privindu-ne.
Ce mică e distanța dintre noi!
a trebuit salutul acela bărbătesc
al unui om, spus celuilalt, în spații
ca să pricepem pe deplin ce-aproape sîntem,
a trebuit salutul celuilalt, în spații,
au trebuit cuvintele acelea
rostite undeva în preajma Lunii,
ca să-înțelegem altfel, dintr-o dată,
prețul magnific, în umanitate,
al întîlnirilor...

Proiectate în Cosmos le văd:
întîlnirile, simplele noastre-ntîlniri.
Azi sîntem mai umani decît ieri.

Nu-mi e lesne să cred dar întreb și răspund, merg pe străzi
către oameni mă uit, văd că ziua e-n creștere
și mă-nalț să spun da.

Printre mii de-ntîlniri trec vrăjit, și pricep
fiecare-ntîlnire, cu-o nouă-nțelegere, mult mai profundă,
și-mi caut prietenii.

Și desăvîrșindu-se-i văd pe prietenii mei,
și-s atît de puternici și noi, încît nu-i recunosc,
prea atent ca să pot observa altceva decît esențialul.

Aceleași oameni, prieten din nou le devin,
și-atît fac, atît mă deprind
din nou să-i iubesc, mai fierbinte, cu chipul de azi.

Sînt ei: au zburat printre stele.
Frumoșii, integrii mei contemporani.
Și mă-nalț să spun da.

— Fiți ecou pentru pașii lor siguri, trăiți
rînd pe rînd, toate sobrele lor anotimpuri
voi, severelor arte...

★

Comunicat:
Se va sărbători
în toate țările
Ziua întîlnirilor.

V-ați întîlnit și zburați...
Chiar cînd veți cobori
zborul vostru n-o să se-opească.
Da, chiar atunci
toate lucrurile
se vor apleca mai departe
în direcția zborului vostru,
și mai departe se vor curăța
de tot ce cunosc lînced și vechi,
lăsînd să curgă-n văzduh
toate frunzele putrede.

Prea frumos zburați,
fără teamă, cinstit, luminos,
încît oamenii vă vor continua pururi mișcarea
așa, pur și simplu,
pentru că nu se mai poate trăi fără zbor.

Comunicat:
O nemaiîntîlnită vibrație de dragoste
clatină astăzi
zidurile tuturor orașelor.

Rusalin Mureșanu

Cosmonauții

Pe-a cerului cupolă cu soarele-n zenit
Singurătăți albastre-s în rece nemișcare.
Dar iată două inimi spre soare au zvîcnit
Și cosmosul se umple de ritm și de visare.

Trec două nave-alături pe căile astrale
Și universul tace o clipă-n vastu-i vid.
Căci cosmosul primește în rîndurile sale
Pe două nave, încă doi membri de partid.

Doi oameni sovietici drum nou lărgesc spre astre
Și mări adînci de oameni cu inima-i conduc,
Cînd de pe steaua vie, de foc, a vremii noastre
Ei cerului de stele mesaj de pace duc!

Grișa Gherghei

Armonie cerească

Va trebui în curînd
Să stricăm armonia firească a naturii,
Visele noastre le simt scăpărînd
Dincolo de limitele acestei armonii.

Va trebui în curînd
Să îngenunchem pe genunchi
Cumpăna uscată ca un trunchi
Dintre noapte și zi.
Atunci, toți oamenii pămîntului
Vor trece de partea luminii,
Însoriți pentru totdeauna,
Iar umbrele lor părăsite în noapte
Vor pieri o dată, o dată cu ea.

Soarele va învinge în fiecare din noi.

MASA ROTUNDĂ A LUCEAFĂRULUI

Proza scurtă a tinerilor și conflictul etic contemporan

■ N. TERTULIAN

Punctul de vedere al celor care au condamnat schița lui Velea, sub pretextul unei pretinse „netipicități" a fizionomiei eroului — este simplist și dogmatic. Intervențiile din paginile „Luceafărului" care au stigmatizat sau au respins pur și simplu schița sub pretextul că stările de spirit „bolnăvicioase" ale eroului sînt „netipice" și în contradicție cu structura morală a tineretului nostru — trădează un mod de a judeca literatura care trebuie să ne rețină atenția.

O bucată literară nu poate fi considerată ca un soi de simplă ilustrare mecanică și simplistă a raporturilor sociale celor mai generale din realitatea noastră: literatura trebuie să reflecte polimorfismul și varietatea destinelor umane din realitate, inclusiv „cazurile" cu aparențe de singularitate — cu condiția ca în reflectarea lor să se respecte riguros ideea determinismului social-istoric al psihologiei individuale, să se proiecteze aceste destine pe fondul raporturilor sociale dominante în orînduirea noastră actuală. În al doilea rînd, tovarășii care adoptă o concepție de genul celei combătute mai sus — cărora li s-ar putea adăuga, în lumina intervenției sale de aci, tov. Gafița — pot să nu țină seama și de **funcția critică** pe care trebuie să o îndeplinească literatura noastră.

Prozei noastre îi revine, deopotrivă, misiunea de a reflecta fenomenele morale cele mai pozitive din cîmpul vieții noi socialiste — dar și misiunea de a surprinde în geneza, criza și evoluția lor, o serie de fenomene etice negative, de a le detecta și descrie pentru a cultiva un spirit de vigilență lucidă la adresa lor.

În spiritul celor spuse mai sus, cazul tînărului Duminică din schița lui Nicolae Velea mi se pare a fixa un fenomen negativ revelatoriu din viața unor tineri ai epocii noastre — destinul acestui erou avînd o semnificație cît se poate de tipică și punînd în lumină o intenție etică profund pozitivă a scriitorului Velea. „Cazul" unui tînăr care, beneficiind din plin de cuceririle orînduirii noastre socialiste, ajunge la un moment dat să încerce a-și căuta satisfacții și plăceri în atitudini și conduite morale situate în afara normelor de viață socialistă, să se arunce în brațele facilității, ale frivolității sau „bizareriei", într-un pseudo „anti-conformism" — criza rapidă pe care o precipită în viața sa cedarea în fața unor asemenea impulsuri negative și consecințele tragice finale pe care le poate aduce cu sine sfidarea regulilor de viață statornicite în mediul său social — mi s-a părut cît se poate de autentic și interesant. S-ar părea că sancționarea prin însăși logica vieții a acestor impulsuri negative — moartea Adinei și finalul tragic — s-ar produce pe calea unui soi de „justiție imanentă". Ar fi însă o eroare să se confere o interpretare de tip fatalist desnodămîntului schiței. Aci a intervenit și obiecția adusă schiței de a nu fi înfățișat prezența și rolul colectivului socialist asupra tînărului erou. Greșeala eroului nu era însă atît de transparentă încît logica faptelor să fi îngăduit o intervenție directă sau o presiune morală a colectivului. Subtilitatea schiței constă tocmai în faptul de a fi demonstrat că derogarea de la normele umane de viață statornicite prin relațiile socialiste poate produce o asemenea perturbare și o asemenea mutilare a raporturilor firești dintre oameni — încît nu sînt excluse consecințele dezastruoase și tragice pentru destinele indivizilor.

Obiecțiile pe care le-aș face schiței sînt de ordin pur literar. Comentariile, reflexiile cu aer moralist și generalizator — ale autorului

— sînt adeseori vagi, formulate cam chinuit și imprecis, sub nivelul sensului obiectiv implicat în narațiunea ca atare. Intenția de a crea sugestii de ambiguitate și ostentația introducerii unor reacții neobișnuite, ieșite din logica comună — ar trebui părăsite. În ansamblu, publicarea schiței reprezintă un fapt pozitiv — iar utilitatea discuției, ca un prilej de confruntare a unor moduri diferite de a judeca literatura, mi se pare evidentă.

■ SAVIN BRATU:

În ceea ce mă privește personal, schița tov. Velea ca atare mă interesează mai puțin decît problematica pe care o prilejuiește. Schița eu o salut așa cum salut toate actele tinerei generații scriitoricești care încearcă să pună problema acut, cu privire la etica tineretului nostru și să lărgească virtutea modalităților și atitudinilor socialiste. Din acest punct de vedere consider că nu această schiță a lui Velea, ci, în general, ceea ce scriu tov. Velea, Cosașu sau în general poeții și prozatorii noștri tineri reprezintă fenomenele care interesează cel mai mult, ca niște fenomene dătătoare de nou, dătătoare de izvoare menite să aducă inovații în literatura noastră.

Sînt de acord și cu cei care au spus că schița tov. Velea iese din orice discuție în contradictoriu, tocmai pentru că schița este esențialmente educativă. Sînt de acord și cu cei care au spus că schița tov. Velea are un caracter didactic. De altfel, orice literatură simbolizantă are acest caracter, chiar dacă veridicitatea strictă a faptelor nu este respectată.

Pe de altă parte, cred că schița tov. Velea are niște deficiențe care interesează din punctul de vedere al analizei schiței propriu zise.

Din punct de vedere artistic, schița are niște deficiențe care privesc stadiul actual al dezvoltării literaturii noastre, — și care pe mine personal mă interesează mai mult.

Din punctul de vedere al valorii artistice propriu-zise, aș spune că tov. Velea în schița sa nu respectă propria sa viziune artistică și că el amestecă viziunea artistică cu părți de analiză psihologică propriu-zisă.

În același sens cred că tov. Velea a amestecat procedeul lui cu influențe efective ale unei literaturi moderne în apus.

Nu vreau să mă asociez notei din „Tribuna", nu vreau să mă asociez direct unor păreri pe care le repudiez în mod special. Îmi pare bine că tov. Lungu s-a desolidarizat de această notă. Nu se bazează pe realitatea fenomenului patologic de care vorbea nota din „Tribuna", care, de asemenea, nu intră în discuție.

Însă influența există în ceea ce sezisa tov. Dan Hăulică. Într-adevăr, Duminică este descris ca un om singur. Adina este și ea un om singur. Între ei nu este o comunicare reală. Toate aceste lucruri care se pot trata în mod realist pentru anumite medii din țara noastră și pentru anumite medii din Occident, nu par potrivite în cadrul acestei schițe a tov. Velea.

După părerea mea — conflictul autentic, problematica autentică în această schiță — nu constau în faptul că este veridică în sine, ci în faptul că autorul nu găsește o expresie mai elegantă.

În ceea ce privește mediul la care se referă, cred că tov. Velea a transpus oarecum dintr-un anumit mod singurele posibilități de evenimente, de fapte și stări intelectuale, psihologice. Cred că asemenea procese de conștiință, care sînt accentuate aci, sînt mult mai tipice pentru mediul studențesc decît pentru mediul acesta muncitoresc sau pentru mediul țărănesc la care se referă tov. Velea, deși și în acest mediu se pune, de asemenea, problema răsfățului și a educării tineretului.

■ RADU COSAȘU

Cred că nu e eficient — nu numai pentru Velea, dar pentru mulți alți prozatori, dacă nu tineri, cel puțin în perioada de maturizare — să ne încrîncenăm a plasa „În treacăt" într-un clasament al schițelor autorului. E drept, au fost schițe ale lui care mi-au plăcut mai mult, dar a stărui în direcția aceasta e fără folos. Nu se poate crea în liniște, dacă prietenii din jur îți judecă fiecare rînd în comparație cu cel precedent și imediat emit deziluzii sau entuziasme. O critică tovărășească, dornică de

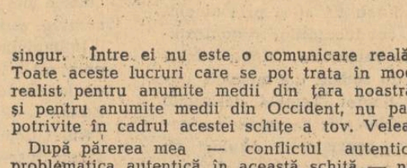

a construi, nu poate să nu țină seama de faptul că orice perioadă de creație conține acumulări care nu trebuie întrerupte prin sentințe prea crude.

M-a emoționat în ultima schiță a lui Velea seriozitatea problemei, a sentimentului pus în discuție. La un talent de tipul lui Velea, o asemenea calitate nu rămîne într-un stadiu de „concept". Velea nu aparține scriitorilor — mulți, foarte buni, — care clădesc personajele pentru a dezbate o „problemă".

Velea are un simț acut al plasticizării sentimentului, — vezi doar în „Întîlnire tîrzie" cu ce exactitate se transmit abstracții sufletești, greu de surprins și de așternut — convingător — pe hîrtie. Sînt sigur că și aici, el nu a plecat de la „o idee" spre Duminică, eroul, ci eroul, acțiunea s-au desfășurat o dată cu semnificațiile, hrănindu-se reciproc. Seriozitatea de care vorbeam nu aparține deci, problemei, ea impregnează oamenii, situațiile, menține tensiunea lucrării, chiar atunci cînd eroul aleargă după iepuri, pe cîmp, la lumina farurilor, sau, să zicem, joacă table... Dacă în planul vieții, acestea par fapte oarecari, „șotii", în planul artistic — sub ochiul lui Velea — ele duc la un grad de interes real, obligă — prin acumulare — la o tratare gravă a superficialității eroului. Mai exact, prin arta lui, Velea a izbutit să prindă lumina serioasă a neseriozității (a cărei nocivitate socială a fost demonstrată cu atîta stăruință de tovarășii Novicov și Crohmălniceanu). Trebuie admis că această față a „problemei" nu a fost relevată pînă acum, această lumină nu a apărut pe chipurile adolescenților din lucrările noastre, unde de cele mai multe ori, acestor „neserioși" li se conferă aureola „simpatică" a unui limbaj „oț" mulțumită căruia oamenii „serioși" îi cam iartă...

Unde cred că autorul e mai puțin convingător, este în final; „zguduirea" e precipitată, voită, artificială și, îndrăsnesc s-o spun, în pofida „morții", facilă. Metafora camionului cu lapte cu care se scufundă Duminică e memorabilă, dar nu poate ascunde un gol de cunoaștere, așa cum piese de oțel strălucitoare au în interior goluri provenite din turnare. E prea mult spectacol în această moarte, prea încăpățînată mizare pe prejudecata că „orice poveste ca să fie frumoasă, trebuie să se termine prin moarte". Sînt convins că adevărata zguduire la care viața îl supune pe Duminică nu necesita „moartea", premizele nu o justifi-

cau stringent, gravitatea nu ar fi fost alterată, căci există șocuri mult mai revelatoare în durerea lor decît „literarele" pierderi ale minților. Aș fi preferat ca forța analitică a lui Velea să se exercite într-o asemenea direcție mai dificilă. Recunosc că aici vorbește și blestemata mea „viziune reportericească". Din cîte am observat, acest „apetit" pentru sinucidere, această natură de „zguduiți" nu sînt deloc dezvoltate la tinerii noștri muncitori, chiar dacă se poate invoca acel „se întîmplă". Dar de la „a se întîmpla" pînă la reprezentativ e o cale... Nu orice ne închipuim în redacții, nu orice ni se pare aici verosimil, bazați pe lecturi prestigioase, are o bază reală în lumea Hunedoarei sau Oneștilor. Nu se poate să nu ținem seama de acest adevăr, nu trebuie să ne lăsăm fascinați de atot salvatorul „se întîmplă" — e una din obligațiile de onoare ale bunului scriitor, ale instinctului său artistic. Repet, poate din nou gîndesc prea „reportericește", dar nu văd ce e rușinos în asta, de ce m-aș înscrie între cei care „descoperă" azi „influențele negative ale reportajului asupra prozei".

■ CORNEL SIMIONESCU

Schița a stîrnit discuții și au fost cititori care au negat-o complet. Se naște o întrebare firească: cum s-a putut ajunge aici? Probabil că în schiță există ceva care i-a derutat, nu i-a convins. Eu aș găsi aici una din lipsurile schiței. Nu în finalul atît de discutat, cît mai ales în justificarea lui prin determinările sociale și de caracter ale eroului. Se resimte în schiță o lipsă de curaj. Nu aș vrea să fiu prost înțeles. Dar, dovedind curaj în abordarea unei teme noi, Velea parcă s-a sfiit s-o localizeze consecvent în condițiile social-istorice ale zilelor noastre și a fost tentat să facă din Duminică un „caz". Ca urmare, scriitorul a pigmentat mediul și pe erou cu ciudățenii. Ezitarea scriitorului s-a răzbunat, căci unii cititori, derutați de aceste ciudățenii, nu au mai văzut semnificația adevărată a schiței. Nu știu dacă așa s-a întîmplat sau nu, dar cred că îndeobște, atunci cînd abordăm o temă nouă și îndrăzneață din actualitate, trebuie să dovedim un curaj **autentic**, să pătrundem mai adînc condițiile care au generat conflictul, să ancorăm mai ferm în realitate și să smulgem de acolo și nu din speculații, tot ce poate promova, cît mai convingător, mesajul pe care-l urmărim.

Cu toată slăbiciunea la care m-am referit, schița lui Velea își păstrează o mare forță educativă. Aș porni de la un amănunt: acela al jocului de table, recunoscut în discuții ca un simbol care prefigurează deznodămîntul schiței. Vreau să adaug însă că jocul de table așa cum este acolo, cu jocul invers și cu „lăsare de singe", are o semnificație mai profundă, avertizînd că și în viață dacă „joci invers", dacă mergi împotriva cursului ei, poți ajunge într-o situație fără ieșire. Dacă am afirma că în societatea noastră nu există drum închis, așa cum se afirma în scrisoarea unui cititor, am face un deserviciu societății, tinerilor, căci ar însemna că indiferent pe ce căi apucă un individ sau altul, el va ajunge inevitabil la liman. Aici intervine însă rolul colectivului și marea valoare a schiței lui Velea stă în aceea că trage un semnal de alarmă și invită colectivele de muncă la altfel de influență, la altfel de participare în formarea individului, decît măsurile administrative și critica adhoc. Ea ne atrage atenția că, în condițiile actuale îndeosebi, munca de educare trebuie dusă permanent și cu metode care să ne apropie mai mult de sufletul omului.

■ ION LUNGU

Împărtășesc întru totul ceea ce au spus aici tov. Novicov și Crohmălniceanu.

Mie mi-a plăcut schița lui Velea. Dar nu pot spune că această schiță constituie nivelul maxim la care s-a ridicat proza lui Velea. Mi se pare unilateralizată puțin această schiță. Am să citez aci o definiție sociologică a lui Marx cu privire la om. Omul — spune Marx — este totalitatea relațiilor sociale. De acest lucru nu pot face abstracție nici scriitorii.

Personajul principal al schiței lui Velea se simte prea bine, pentru că socialismul i-a asigurat toate condițiile, pentru că are ce să mănînce, ce să îmbrace, etc.

De unde provine dorința de senzație a lui Duminică? În nici un caz numai din faptul că „îi este bine". Zadarnic ar fi vrut să facă senzație eroul într-un alt regim cînd nu avea cu ce să se îmbrace, ce să mănînce. Atunci cînd omul are aceste preocupări nu prea are poftă de senzații tari și neobișnuite. Deci, undeva, eroul a surprins un lucru admirabil. Numai că unilateralizînd, tov. Velea n-a dus dezbaterea în termenii ei pînă la capăt.

Ar fi vulgar să spunem că deși colectivul a venit și l-a educat pe Duminică, el n-a putut fi salvat.

Tov. Crohmălniceanu sublinia aici că, deobicei, acei tineri teribili care se îmbracă extravagant și vorbesc un argo „șme" întîmpină o reacție. Evident nu întotdeauna lor li se poate da o ripostă hotărîtă, pentru că în foarte multe cazuri atitudinea lor îmbracă formele cele mai inofensive. În cazul eroului nostru, această reacție din afară trebuia însă să apară. Velea a pus problema, trebuia s-o rezolve. Ori, în schiță, tocmai fundalul social apare într-un mod cam ciudat. În aceasta constă, după părerea **mea, viciul fundamental al schiței.**

■ N. VELEA

Ce trebuie să spun? Cum am scris povestea aceasta? Am pornit de la ceea ce s-a spus aici: de la funcția de eficacitate a literaturii, de intervenire și prevenire a unor fenomene; o schiță cu un mesaj actual pe tema contemporaneității și realismului.

Ceea ce au spus tov. Novicov, Crohmălniceanu și Matei Călinescu, exact aceasta am vrut să exprim în schiță. Este vorba de o serie umană, de o generație protejată, care are înlesnirile socialismului. Superficialitatea poate însă să ucidă, și la propriu.

Ce obiecțiuni mi s-au adus? Problema cu colectivul. Această chestiune cred că s-a limpezit. Omul nu aveai de unde să-l prinzi, nu avea transparență.

Acum cu ceea ce mi s-a spus cu premizele că nu am avut curaj și am dat-o pe ciudățenii. Am mers într-adevăr pe unele amănunte bi-

zare, sînt unele lucruri care păr căutate. Am vrut să singularizez puțin cazul. De aici au pornit ciudățeniile acestea. Și aici am greșit.

Ce să mai spun? Să spun că este vorba de un plictis? Omul trăiește într-un spațiu protejat și acest lucru este periculos. Oamenii comunică între ei. Nu sînt singuri, cum s-a spus. Cel mult sînt paraleli.

Transferarea în alt mediu a conflictului nu cred că este cazul să se discute.

Cam aceasta este în general.

Cu privire la articolul tov. Bucur, trebuie să subliniez că nu numai că îngustează schița, dar deformează titlul schiței. S-au văzut două opinii de la început. Din modul cum s-au desfășurat discuțiile aici s-au limpezit multe lucruri. De la această masă rotundă plec cu idei clarificate.

■ ION LĂNCRĂNJAN

În proza scrisă de tineri, în deosebi, se face simțită o tendință pozitivă, de abordare a unor probleme etice și a unor conflicte noi. Tendința aceasta trebuie stimulată, privită cu simpatie și cu mai mult spirit de răspundere. În același timp însă cred că este bine și este absolut necesar să fie privite cu mai multă exigență lucrările care abordează asemenea conflicte, nu de alta dar se mai întîmplă să ni se prezinte ca nou și inedit ceea ce de mult e cunoscut și știut. În felul acesta, în locul unei proze schematice și melodramatice, — de proastă calitate în fond — se naște o altă proză, așa zis „obiectivă", reținută și ternă, — și tot de calitate proastă — în cadrul căreia banalitatea se vrea fapt cotidian, nou și inedit. A face de pildă divagații, la infinit, pe tema bucuriei și a regăsirii bucuriei, nu-i tot una cu a reliefa noul, chiar dacă găsești noi „unghiuri de vedere". Problema e de a merge întotdeauna la esențial, indiferent de modalitate. Nu se poate, e drept, să ataci în fiecare schiță o problemă de mare stringență. Totuși spre aceasta trebuie tins, chiar în cazul lucrărilor scurte, fiindcă altfel vom pluti în apele încerte ale banalității.

Velea a pornit în lucrarea sa de la o idee interesantă și nouă. A tratat-o însă **în treacăt.** El a rezolvat din cîteva trăsături de condei problema mediului. Dar eroul său, Duminică, trăiește într-un sat nou, într-o realitate nouă, peste care nu se poate trece. Nu vreau să spun prin asta că era absolut necesar ca gospodăria colectivă sau organizația de tineret să ia atitudine față de Duminică, să-l discute ori să-l sancționeze, mai ales că el nu săvîrșise nici o faptă mai gravă. Vreau să spun însă că în cadrul realității noastre noi mai există, în afara discutării și a intervenției directe și organizate, o confruntare permanentă, spusă sau nespusă, mărturisită sau nu. Relațiile noi, aduse și statornicite de socialism au o sferă de manifestare și de influență mult mai largă decît s-ar părea. Oamenii s-au obișnuit să trăiască altfel, sînt mai atenți unul față de celălalt. Și mai exigenți, mai intransigenți, dacă se poate spune așa. O anumită comportare și o anumită atitudine nu se poate să nu primească o anumită replică, mai ales dacă avem de-a face cu un sat deosebit de evoluat, cum e satul din schița lui Velea. Aici, însă, în lucrarea lui Velea, se trece peste toate amănuntele acestea, întrucît autorul a vrut cu orice preț ca eroul său să-și trăiască pînă la capăt drama. După părerea mea, el se află în regres față de nuveda „Întîlnire tîrzie" în care avea observații subtile, de analiză. Aici nu mai există subtilitatea și pătrunderea de acolo, pentru că lipsește concreteța socială, faptele obișnuite de viață nu mai trăiesc, și nu susțin un conflict și o idee, care erau, într-adevăr, interesante și noi.

S-a vorbit aici și de Fănuș Neagu. Nuvela lui din „Luceafărul" m-a surprins și pe mine. Și nu atît pentru felul cum este creionat mediul, — în treacăt fie spus, locurile de aici, de la Dunăre, au avut și vor avea și de-acum încolo un spor de pitoresc, un anumit specific — cît pentru falsitatea și lipsa de consistență a conflictului. Nu apreciez lucrarea nici după două și nici după trei coloane de revistă și nici nu sînt șocat de faptul că

eroii lui Fănuș se strîng din nou laolaltă, în final, și beau vermut. Sînt șocat, însă, de ceea ce se întîmplă în această lucrare, sau, mai bine zis, pentru ceea ce nu se întîmplă. Eroina lui Fănuș, — Maja, nu Maya, cum a reținut nu știu ce cititor grăbit — e descrisă cu grijă și-n amănunt. Autorul merge pînă acolo încît ai impresia că e subjugat de frumusețea și de lascivitatea eroinei, apreciindu-le ca pe niște calități alese, luate în sine. El s-a lipsit, atît în creionarea acestei eroine cît și a partenerilor ei, de o poziție critică, de atitudinea sa față de faptele pe care le povestește. Citind lucrarea ai impresia că el a oscilat și și-a schimbat mereu unghiul de vedere. Poate că de aceea nu se întîmplă nimic în lucrare, — nu se consumă, adică, nici o dramă și nici nu se ridică nici o problemă — poate că de aceea eroii se întîlnesc și se despart mereu, fără ca prin asta conflictul să capete mai multă pregnanță. Nici accidentarea unui muncitor, fapt pentru care este vinovată și Maja, nu schimbă lucrurile cu nimic. Și-atunci te întrebi, pe bună dreptate, ce a vrut să spună autorul? A vrut să ridice o problemă? Dar care-i problema aceea?

Cealaltă lucrare, publicată de Fănuș Neagu în „Gazeta literară" este mai limpede, fără a fi însă mult peste nivelul celei publicate în „Luceafărul". Aici este vorba de un om care se întoarece de la închisoare și care-și dă seama, datorită unei întîmplări, de coșmarul prin care a trecut. Dar ce s-ar fi întîmplat dacă omul acesta nu s-ar fi întîlnit, de prima dată, chiar cu fostul său adversar, pe care l-a rănit? Nu și-ar mai fi dat seama niciodată de ceea ce sa petrecut cu el?

În continuare, aș vrea să mă refer puțin la volumul lui Radu Cosașu. L-am citit nu de mult și-am găsit în el lucrări noi și interesante. Alături de aceste lucrări, însă, mai există și altele care n-au nimic comun cu etica noastră nouă, care mimează numai, fără a reliefa, lupta dintre vechi și nou. Aș lua, spre exemplificare, două lucrări: „Sîmbătă seara" și „Mărturisirea în noapte". Prima „trăiește" și convinge, datorită conflictului, care-i într-adevăr nou și inedit. Cea de-a doua plictisește și nu reușește să convingă, datorită faptului că se sprijină pe un conflict fals, făcut, adus din condei. Frămîntările eroinei din „Sîmbătă seara" sînt veridice și emoționează, în vreme ce oscilațiile și zbuciumările inginerului din „Mărturisire în noapte" nu atrag atenția prin nimic altceva decît prin caracterul lor insignifiant. Radu Cosașu s-a întors aici la un anumit tip de erou, care se întîlnește încă destul de des în lucrările sale. E vorba de micul burghez, care se frămîntă și se zbuciumă și care tot mic burghez rămîne, chiar dacă se îmbracă în salopetă, chiar dacă declamă din tot sufletul că el și socialismul sînt una.

În încheiere aș vrea să propun ca și criticii literari să dea dovadă de inițiativă, în abordarea noilor probleme ale realității. Nu văd de ce n-ar veni și ei cu observații proprii, cu generalizări proprii, nu văd de ce n-ar atrage atenția scriitorilor, pe baza unor cercetări de ordin social, încotro să-și îndrepte atenția. După Congresul al III-lea al P.M.R. s-a discutat un timp despre mutarea luptei de clasă pe planul conștiinței. Ar fi bine să fie reluată și continuată această discuție, pornindu-se de la aspectele cele mai noi, din cadrul realității noastre.

■ AL. OPREA

În încheierea dezbaterilor a vorbit, din partea revistei „Luceafărul" criticul Al. Oprea, care a arătat că deși părerile au fost dintre cele mai diferite sau chiar net opuse — ceea ce a și constituit interesul lor — de-a lungul discuțiilor s-a reușit să se cristalizeze o seamă de concluzii.

„Cea mai mare parte a participanților la această masă rotundă a manifestat un interes pozitiv, stimulator, față de preocupările care există în ultima vreme în proza tinerilor, de zugrăvire a proceselor sau întîmplărilor cu un caracter preponderent etic. Aceste preocupări marchează o orientare mai generală a literaturii noastre în năzuința de a pătrunde cît mai adînc în sferele cele mai întinse ale conștiinței omului contemporan. Țelul urmărit privește adîncirea funcției educative a literaturii, mai ales în actuala perioadă cînd, așa cum s-a arătat la cel de-al III-lea Congres al P.M.R., domeniul ideologiei și moralei constituie principala sferă de manifestare a luptei de clasă. Drept urmare firească, scriitorilor li se dezvăluie teme și procese umane inedite, orizonturi artistice noi. Eforturile de a scoate la iveală și valorifica aceste zăcăminte prețioase pe care le oferă viața actuală, nu pot să ducă decît la îmbogățirea literaturii noastre, la împrospătarea ei cu imagini vii, originale. De aceea ni se par juste criticile care s-au adus în cadrul dezbaterii noastre acelor tovarăși care, față de aceste preocupări ale tinerilor, manifestă o spaimă dogmatică și înainte de a le analiza cu discernămînt, în ceea ce au pozitiv și negativ, trag clopotele de alarmă avertizînd: „trebuie să ne punem cu multă seriozitate problema ce se întîmplă, încotro mergem". (Vezi luarea la cuvînt a lui Mihai Gafița, publicată în nr. anterior al Luceafărului). De asemenea, nu mi-au plăcut nici etichetările exagerate privind schița lui Velea, din unele intervenții, care au apărut în Luceafărul. Astfel, chiar în primul articol semnat de Marin Bucur, se compară unele gesturi ciudate ale personajului cu literatura lui Urmuz. În acest mod, se ajunge ca tinerii scriitori să fie demobilizați și nu încurajați pentru învingerea greutăților creatoare firești pe care le întîlnește oricine, atunci cînd defrișează drumuri noi.

Este indiscutabil, că în proza tinerilor din ultima vreme au apărut o seamă de creații care atacă, mai direct și mai nuanțat, procesele sufletești ale oamenilor de azi. Aici trebuie să menționăm, în primul rînd, schița lui Velea „În treacăt". Pentru a nu fi acuzat de spirit de confrerie redacțională, amintesc și schița lui Titel Constantinescu „Durerea", apărută în Gazeta literară și care stîrnește interesul prin adîncimea disecției psihologice".

În continuare, după ce a adus o seamă de argumente în sprijinul afirmațiilor făcute, Al. Oprea a polemizat cu acei critici care, opunîndu-se spiritelor alarmiste, s-au situat pe poziția unui alt extremism, asumîndu-și rolul unor avocați din oficiu ai schiței lui Velea. „Fenomenul literar pe care-l analizăm se află încă la începuturile sale, așa că e de la sine înțeles că alături de laturi prețioase care trebuie subliniate și promovate, există și reziduri negative, exagerări, etc., care se cuvin detectate, tot cu grijă, aceasta întrînd, după cum se știe, în cadrul funcției critice, de îndrumare, pe care trebuie s-o exercite critica literară. Semnalez că deși preocupările în discuție ale tinerilor abia s-au înfiripat, se manifestă deja atracția către poncif, către moda unor schițe — mi-aș îngădui să spun cu... poante etice. Tovarășa Eugenia Tudor critica cu justețe aici schița lui Breban, Cocoșul de zahăr, din Gazeta literară. Spațiul principal al acestei schițe este populat cu detalii de un pitoresc căutat: o orchestră a restaurantului formată din orbi, un copil paralitic etc., iar la urmă lipit finalul etic: eroul are sfîșietoare mustrări de conștiință că tocmai în ziua cînd a primit foaia de repartiție într-o localință nouă s-a lăsat angajat într-un duel de insulte cu cumnată-sa. Din același punct de vedere aș critica și povestirea lui Fănuș Neagu „O sută de nopți". Sînt în dezacord cu unele din obiecțiile aduse povestirii de tov. M. Novicov, ca bunăoară aceea că finalul „ar sugera ideea că totul așa este, așa a fost și așa va fi, că nimic nu depinde de datele concrete social-istorice". Afirmația mi se pare forțată, în afara datelor concrete ale povestirii. Tocmai în final se formulează aproape ostentativ, ideea autorului: cei doi tineri care se aventurează în visări feerice vor petrece o sută de nopți pe care apoi le vor plînge, întrucît dragostea lor se bazează pe-o minciună, ascunde nesinceritate din partea eroinei. Reprosul pe care l-aș face e acela că ideea menționată și care e interesantă, s-ar putea spune că plutește la suprafață, nu este cu adevărat încorporată în substanța schiței. Și-aici se dovedește preocuparea față de un pitoresc a cărui semnificație limitată n-o poate ascunde virtuozitatea de povestitor a lui Fănuș Neagu. Lipsește o atitudine mai ascuțită a autorului, mai combativă, care să dea rezonanță adîncă temei abordate. E curios, dar după cum ne dovedesc și alte bucăți primite în redacția noastră, unii tineri încearcă să folosească tocmai schițele cu o problematică etică — deci în care deprinderile trecutului sînt supuse unei confruntări implacabile cu morala socialistă — drept mijloace lesnicioase pentru ocolirea luptei ascuțite dintre vechi și nou în conștiința oamenilor!

O altă tendință negativă din scrisul tinerilor, care s-a discutat în cadrul dezbaterii de față, este aceea a „abstractizării". Această caracteristică a iscat de fapt divergența de păreri din jurul schiței lui Velea. Întrucît nu doresc să repet argumentele folosite de alți tovarăși, am să privesc această schiță dintr-un alt unghi care privește mai amplu, evolutiv, creația tînărului prozator. „În treacăt" răspunde de fapt unei probleme ridicate de Velea în altă schiță, publicată de mult, Noapte. Acolo, unul dintre eroi, Tele, apare înzestrat cu un spirit inventiv — vezi cum se transformă în „coloană luminoasă" — dar totodată și cu anumită superficialitate și neseriozitate. Lui Tele îi place să înșire tot felul de minciuni, pe care pe jumătate le crede, cu iresponsabilitatea candidă cu care se antrenează în jocurile sale un copil. Autorul îi lua apărarea pe motiv că, în condițiile societății noastre, dispărînd alienarea umană, tinerii pot să-și prelungească în voie vîrsta copilăriei. Mai apoi — presupunem că după o adîncire a cunoștințelor sale despre realitate, precum și după meditații mai adînci, asupra caracterelor eroilor săi — N. Velea a înțeles limitele viziunii sale din Noapte, și-a dat seama că totuși, prelungită prea mult, această iresponsabilitate candidă a tinerilor ar putea să genereze — tocmai pentru că societatea noastră cere responsabilitate deplină pentru actele sale fiecărui om — întîmplări de o semnificație gravă, și de aici, credem, deznodămîntul trist al lui Duminică, din

schița În treacăt. Este o evoluție dialectică a concepției asupra caracterelor, care ilustrează seriozitatea cu care-și privește munca de creație tînărul prozator. Dar totodată, au fost duse mai departe și unele deficiențe din Noapte. Astfel, în această schiță erau prezentați doi tineri, Spirică și o fată, care capătă „conștiința de sine". Ideea, importantă, era tratată astfel: fata are un moment de iluminare, după care vede în viață ceea ce alții nu văd, și spune celorlalți (citez din memorie) „...Aoleu, cum stau eu cu voi de vorbă și voi spuneți că... iar eu vă răspund așa..." Candoarea comică a eroinei, cu acele note inimitabile specifice scrisului lui Velea, nu izbutește să înlăture impresia clară de schematism — care nu e voit, poetic, ci rezultă în mod obiectiv. Cum de-au ajuns acești tineri la o astfel de conștiință de sine? Care a fost interacțiunea dintre caracterele lor și practica socială? Nu știm. Pare să se agreeze ideea că această evoluție s-a petrecut automat, de la sine, concepție ale cărei lacune nu e nevoie să le dovedim. Această estompare a interacțiunii dintre factorii sociali și cei etici a dus în schița În treacăt la acea abstractizare — care face ca eroul să fie situat într-un mediu artificial, netipic, după cum au arătat cu atîta judiciozitate și finețe, tovarășii: Dan Hăulică, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Novicov, Matei Călinescu, Eugenia Tudor, etc.

Strîngînd la un loc observațiile mele, aș atrage atenția tinerilor prozatori că tratarea fenomenelor cu caracter etic, departe de a fi o treabă facilă, așa cum înclină să creadă unii, este una grea și de mare răspundere. Aș fi ispitit să spun doar că această operație se încadrează în fazele mai evoluate ale creației unui prozator — după ce acesta a studiat temeinic condițiile social-istorice, după ce cunoaște în amănunțime secretele conștiinței umane. Schițele care să întreprindă tulburătoare dezbateri de ordin etic implică, în chip necesar, o experiență vastă de viață, antrenarea din plin a forțelor creatoare, și întreaga răspundere cetățenească a autorilor.

N. R. Încheind dezbaterile organizate la această masă rotundă, revista **Luceafărul** nu intenționează să termine cu totul discuțiile pe marginea prozei scurte a tinerilor și a conflictului etic contemporan. O asemenea problemă nu are o importanță limitată, de campanie, ci se încadrează în preocupările mereu actuale ale scriitorilor noștri. Oricine va dori să ducă mai departe concluziile care s-au desprins pînă acum din desfășurarea discuțiilor — incluzînd evident și lucrări recent apărute — va avea la dispoziție paginile revistei.

„RAUHA!"

În seara care a urmat excepționalului spectacol național al solilor tineretului romîn la Helsinki, delegația noastră a dat o frumoasă serbare de bun-rămas, în cursul căreia s-au distribuit premiile obținute la concursurile festivalului și prietenii din țara gazdă poftiți la un cotnar au aplaudat mișcați. Această ceromonie, plină de voie bună, a trebuit să dureze mult, pentru că numărul artiștilor și sportivilor romîni distinși cu medalii și diplome a fost considerabil mai mare decît la precedentele întîlniri prietenești ale tineretului lumii. E, totdeauna, o mare mîndrie să vezi cît de bine și de repede se distinge talentul poporului nostru, oricînd e pus să se măsoare într-o competiție prietenească cu celebrități consfințite. Arta, cultura și sportul romînesc au avut prilejul să-și reconfirme dreptul la prestigiul de care se bucură tot mai mult peste hotare.

Dar la cel de-al VIII-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților, al cărui bogat program a reflectat universalitatea simbolului său, trimișii tinerei generații romînești nu au adus numai mărturia unor mari talente personale, crescute ca lujerul florilor dintr-un sol sănătos și fertil. Prezența romînă la Helsinki a constituit și un excelent argument în favoarea ideilor de pace și progres înscrise pe frontispiciul alb-albastru al tuturor întîlnirilor internaționale ale tineretului din capitala și din alte orașe ale Finlandei.

La Helsinki, pe lîngă amplele desfășurări publice ale spectacolelor salutate cu mari ovații, au avut loc și contacte de specialitate, cu un număr relativ redus de participanți și observatori (asistența a atins totuși cîteva mii de tineri, plus zecile de invitați dintre personalitățile culturii contemporane), ocazii oportune și necesare de a dezbate în spirit amical, numeroase probleme din viața lumii de azi. La unele am asistat ; despre altele am avut ecouri foarte apropiate.

În legătură cu acestea țin să evidențiez atmosfera de afectuoasă stimă cu care a fost înconjurată delegația noastră, pentru modul judicios, în același timp prompt și cordial, cu care a susținut referatele și intervențiile ei la „întîlnirile prieteniei". Spiritul de echipă cu delegații însuflețiți de principiile umanitariste ale epocii noastre, fermitatea și calmul cu care au combătut greșelile sau confuziile altor participanți la dezbateri, precum și pregătirea teoretică și politică cu care vorbitorii romîni au onorat tribunele oficiale oriunde au fost solicitați să se pronunțe, au lăsat o impresie deosebit de frumoasă delegațiilor din toate țările și au impus, cu tărie, neprietenilor strecurați cu intenții inavuabile prin fundul sălilor, ca observatori „independenți". Experiența și succesele revoluției culturale desfășurate pe vaste planuri în Romînia populară au fost luate în considerare cu deosebită atenție și admirație, în cadrul seminariilor internaționale : de Literatură, de Teatru și de Cinematografie ; la Seminarul Internațional Studențesc, unde s-au discutat probleme de învățămînt, cu participarea reprezentanților a peste 180 de organizații din 70 de țări, referatul consiliului Uniunii Asociațiilor Studențești din R. P. Romînă, despre „Principiile democratizării învățămîntului și adaptarea sa la cerințelor noastre" a întrunit de asemenea majoritatea sufragiilor tinerilor intelectuali prezenți. Un interesant schimb de idei, de o amploare motivată și prin ordinea de zi și prin nivelul contactelor, a fost întîlnirea conducătorilor organizațiilor de tineret, printre care se remarcau cîțiva tineri oameni de stat, personalități de seamă ale mișcării democratice internaționale de tineret. Temele dezbătute aci se integrează în seria problemelor de arzătoare actualitate ale lumii de astăzi : „coexistența țărilor cu sisteme sociale diferite", „dezarmarea și interesele tineretului", „independența națională și apărarea păcii".

Principiile politicii externe pașnice a statului nostru, expuse, cu claritate și căldură, în referatul prezentat de conducătorul delegației romîne, au constituit un sprijin temeinic în favoarea ralierii participanților în jurul ideilor de pace și prietenie între popoare și un nou prilej de sinceră și unanimă prețuire pentru politica realistă și umanistă promovată, la toate conferințele internaționale, de reprezentanții Romîniei socialiste.

Se spune despre romînii noștri că sînt născuți poeți. Ușurința cu care învață limbile străine și se adaptează oriunde obiceiurilor pămîntului, le-a constînțit și darul de poligloți. Ceea ce nu este mai puțin adevărat. La întoarcerea de la Helsinki, delegații coborîți din uriașele cvadrimotoare au răspuns ovațiilor tineretului venit să-i întîmpine, cu o vorbă care sună ciudat, ca un țipăt de pescăruș, pe bărăganul asfaltat de la Băneasa : **rauha ! rauha !**.. Ei dădeau astfel, pe același meridian terestru, dar la mii de kilometri distanță, replica tinerilor finlandezi care i-au salutat, în seara petrecerii de rămas bun, cu o vorbă care la început suna tot cam ciudat în țara celor o mie de lacuri reci, vorba romînească, fierbinte ca soarele verii bucureștene : **pace !**...

Întîmpinîndu-și solii poligloți, sutele de tineri de pe aeroport au înțeles, fără explicație, tîlcul răspunsului și ca la un semn au reluat cuvîntul, din capul lor, așa : **Rauha — Pace — Festival !** Ca să răsune-n albastrul cerului departe, și să se-mplînte ca un cui de foc în inima dușmanilor tinereții.

Mihnea Gheorghiu

EVOLUȚII...

„ISTORIA ROMÎNILOR PRIN CĂLĂTORI"— SECOLUL XX

Așezată la răspîntia marilor drumuri europene, la răspîntii de lume, ocupînd, la întretăierea Balcanilor cu Carpații, o poziție de privilegiu și farmec, Romînia a solicitat ochiul și interesul călătorului de pe toate meleagurile.

La șirul nenumărat al călătorilor din veacurile cele mai vechi — începînd cu Herodot, Paul din Alep sau călugărul Baudinus, pînă la Thouvenel, Desprez, J. A, Vaillant, contele de Lagarde, lady Traven — interesul față de țara noastră sporește, pe măsura intrării ei în trepidația lumii moderne. Saltul pe orbita socialismului, politica de pace și coexistență a guvernului nostru, accelerarea pe drumul progresului — au făcut ca soli ai multor popoare să pășească pe pămîntul dintre Dunăre și Carpați. Astfel ca filmul opiniilor străine despre Romînia este o pagină adiacentă la istoria noastră.

Vom urmări, în rîndurile de mai jos, cîteva din aceste opinii și mărturii, în sugestiva lor evoluție peste pragul marilor evenimente din August.

TREI ACORDURI LA ȚARA MIZERIEI

Într-un volum de 293 de file, excelent tipărite la „Plon" („17 exemplaires sur papier des manufactures impériales du Japon", trimise familiilor domnitoare din Europa), domnul Paul Morand, poet al edițiilor elegante, întreprinde o amplă descripție a Bucureștiului și a Romîniei, văzute, după propria-i mărturisire, „à vol d'oiseau".

Totul este un „album pittoresque". Iarna bucureșteană : *„Bogătașii își arborează blănurile, poporul — mantalele scurte, cu buzunare verticale în dreptul stomacului, țiganii se înveșmîntează în ziare"*... Iar primăvara, în periferiile prin care inundă cîmpia, *„marele Pan, deghizat în țigan, cîntă din nai"*... Titluri de capitole : „La Capșa", „De la Capșa la șosea", „La Athenée Palace", „Palatul", Bucureștiul noaptea", „Originali și excentrici", „Paradisul băieților bătrîni"... Cînd scriitorul se amestecă printre oameni, cînd e invitat, de pildă, la masă, conversația decurge în termenii următori :

— *„Asta-i ce-i ?* (Degustase un aliment „fondant, onctuos, delicios").

— *Mămăliga.*

— *Cum, mămăliga țăranilor ? Și dumneavoastră, care-i plîngeți că sînt prost hrăniți !..."*

(Reversul medaliei : în Romînia anului 1935 existau, după statistici oficiale, cîteva zeci de mii de țărani pelagroși ; alți 11.000 fuseseră uciși nu prea demult, pentru că se răsculaseră împotriva foametei, împotriva impilării și caznei... Dar vom închide paranteza aici, lăsîndu-l pe cititor să confrunte singur imaginea din carte cu viața. Vom indica doar sursa viziunii : poetul era ginerele unui mare industriaș, stăpînul citorva fabrici din Romînia).

Ici-colo cade, totuși, cîte un văl, descoperind priveliștea reală a epocii. Iată „Bucureștiul de noapte", cu cabaretele sale care afișează *„un new-yorkism montmartresc"* și în care foiesc reprezentanții societății înalte, *„cupluri triste și ruinate de băutură"*... Iată și mahalalele, *„regat al ruinelor, Orientul care nu-și îngroapă cadavrele, care nu-și mătură murdăriile ; fatalismul aplicat la destinul caselor ca și la cel al oamenilor"*... Iată-i pe solicitanții de ajutoare din fața Ministerului de Finanțe, sumbru cortegiu de cerșetori imobili, oameni cărora *„o lungă moștenire de brutalități, de torturi... i-a învățat, în cursul secolelor, arta de-a aștepta"*... Iată-l pe „omul de cultură" cosmopolit, care habar n-are de valorile poporului său (ce să ne mai mirăm că Paul Morand îl definește pe Sadoveanu drept un „celebru scriitor de teatru"?!). Sîntem în Romînia anului 1935, în București unde *„zgîrie-norii stau lîngă dezolarea de ruine a Orientului"*, unde *„o efemeră opulență acoperă o veșnică sărăcie"*, unde *„n-o să găsiți urbanismul nostru francez, străzile rectilinii, piețele noastre, asemănătoare unor saloane de bonne compagnie"*...

Și peste toate plutește surîsul de superioritate al occidentului supercivilizat, care-și încheie cartea cu exclamația lui Paul d'Alep : *„Valahie, pămînt al mizeriei !"*.

Descripției frivole, *„à vol d'oiseau"*, îi vom opune mărturia savantului : filozoful german, contele Herman von Keyserling.

Întreprinzînd, în al treilea deceniu al veacului, o „analiză spectrală a Europei" („Das spektrum Europas"), contele se aventurează și în Balcani, printre popoarele care *„sînt, pînă azi, de o sălbăticie nu numai marcantă, dar și esențială"*, oprindu-se mai întîi la patria noastră (*„stat balcanic de frontieră"*, la figurat și la propriu). Concluziile sînt îndeobște subiective, dar există și observații lucide, surprinzînd real dimensiunile epocii : cosmopolitismul claselor suprapuse, care *„preferă un spirit străin celui autohton"*, spiritul în genere laic al țării (*„religiozitatea romînilor nu mi-a făcut deloc o profundă impresie"*), o aplecare nativă a poporului spre frumosul poetic (*„poezia lirică, mai importantă în această țară decît oriunde, în epoca noastră"*...) ca și spre ironie (...*„există în Romînia o artă a epigramei care de la finele antichității n-a mai înflorit în nici o altă parte a lumii"*). Prin peisajul său contradictoriu, Bucureștiul *„amintește fantastic de Rusia țaristă : e un Saint-Petersburg în miniatură"*. E remarcată și mizeria în care se zbate poporul, dar e pusă pe seama *„spiritului nepractic"* al băștinașului, *„puțin dotat pentru industrie și comerț"*. Deci *„misiunea europeană a romînilor, DACĂ AU VREUNA* (sublinierea noastră), *ar fi să trezească bizantinismul la o nouă viață"*.

(Încheiem citatul aci... Mai erau doar cîțiva ani pînă la abatoarele legionarilor, la asasinarea lui Iorga, la sfîrtecarea „Baltagului" cu toporul, la împușcarea comuniștilor din închisori...)

O ultimă mărturie despre Romînia burghezo-moșierească, desprinsă din cartea lui Henri Barbusse — „Les bourreaux" („Călăii").

...„În această Romînie de azi, în această Jugoslavie, în această Bulgarie — cercul cel mai patetic al infernului balcanic — înăbușirea metodică a oricărei pulsații de libertate se transformă, în fața noastră, într-un calm care strînge inima — pentru că este calmul cimitirului"...

(Și ca ilustrare : Doftana, de unde *„ieșirea vreunui om este condamnată prin lege"!).*

În colecția vechilor mărturii, astfel de rînduri înfiorate, developînd adevărul crud, sînt puține. Porțile țării erau închise „instigatorilor" de talia lui Barbusse. Ne lipsesc mărturiile unui Maiakovski (căruia viza de intrare în Romînia i-a fost refuzată), ne lipsesc mărturiile unui Ehrenburg (silit, în drumu-i spre Spania, să se rezume la priveliștea din geamul vagonului, și-aceea astupată de umbra detectivului ce-l însoțea). Nici o pasăre a înălțimilor nu trebuia să răzbată în codrul carpatic, nici o voce a adevărului în „calmul de cimitir" așternut peste gemete, scrîșniri și doftane...

ROMÎNIA INTRĂ ÎN ISTORIE

Actul revoluționar al lui August, desprinderea din războiul nedrept, inaugurarea noului ciclu al istoriei noastre...

Filmul mărturiilor ?

„Mica Romînie se impune brusc, prin explozie, în atenția lumii întregi !" („Daily Worker", 1944).

„Da, Romînia, Romînia cea ancorată de veacuri în încremenire și anonimat, pășește acum în arena istoriei, în avantgarda progresului, laolaltă cu popoarele decise să construiască epoca viitorului"... („L'Humanité", toamna aceluiași an).

„Priveliștile, la prima vedere, sînt contradictorii și de nedeslegat. În plin centru al Bucureștiului eliberat, Cafeneaua „Capșa" e plină încă de domni și doamne din protipendadă, de ofițeri superiori care depling pe șoptite arestarea lui Antonescu... Dar dincolo de ferestrele cu draperii, pe Calea Victoriei, coloane de muncitori manifestează sărbătorește pentru epoca libertății. Sînt prost îmbrăcați, au fețele supte ; unii abia au părăsit închisorile. Orașul îi urmărește atent de la ferestre, din balcoane, din curți ; și încet, dar vizibil, orașul se alătură acestor coloane, ca atras de suflul magnetic al unei forțe irezistibile. Drumul spre mîine se face astfel tot mai sigur, mai larg. Se simte, tot mai vie, în aer, febra care prevestește marile întîmplări, creatoare de epoci. Vom mai auzi despre această Romînie, despre oamenii ei aprigi și pasionați, îi vom auzi, sînt sigur, glasul tot mai distinct, mai puternic, în concertul înaripat al lumii de mîine"... (Ilya Ehrenburg, în magistrala sa serie de „studii pe viu" ale atmosferei bucureștene din anii 1944—1945).

ÎN ADMIRAȚIA LUMII

E imposibil să parcurgi, în cadrul unui articol, „istoria prin călători" a patriei noastre, de la 23 August încoace. Numai cărțile dedicate Romîniei contemporane sînt astăzi, în lume, vreo 18. Numai simpla listă a călătorilor ar acoperi sute de file, scînteind adesea de nume ilustre : de la Yehudi Menuhin la Salvatore Quasimodo, de la Harold Laxness la Oistrah, de la șefi de guverne și state, la savanți cu renume, de la campioni sportivi la militanți de frunte pe tărîmul obștesc...

Cîteva file din cartea de impresii a anilor 1961—1962 :

DIWAN CHAMAN LALL (membru al parlamentului indian) :

„Mărturisesc sincer, am fost pur și simplu uimit de marile progrese pe care le-ați făcut în domeniul industriei, agriculturii, culturii. Progrese mari, săvîrșite într-un timp foarte scurt, și care constituie un exemplu pentru toate țările slab dezvoltate din lume. Pot spune că ați atins, astăzi, acel stadiu după care pasul următor va fi prosperitatea deplină... Factori decisivi, în această direcție, sînt atît bogatele resurse naturale de care dispuneți, cît și faptul că, în mod înțelept, ați pus accentul pe dezvoltarea industriei grele. Ați urmat o cale justă"...

Prof. SCOTT NEARING (economist și sociolog, S. U. A.) :

„Lucrul cel mai impresionant în legătură cu economia Romîniei de azi este perfectul ei echilibru. Scot în relief acest adevăr deoarece la noi, în S.U.A., există un dezechilibru supărător în această privință. Noi n-am dispus niciodată de o balanță economică eficace, planificată — pe cînd în Romînia contemporană, volumul exporturilor depășește importurile. Consider aceasta drept un succes deosebit — și îmi dau seama că el n-ar putea fi realizat decît într-o economie planificată, condusă cu grijă"...

RENÉ MAHEU (director general ad-interim al U.N.E.S.C.O.) :

„...Realizările Romîniei în ce privește lichidarea analfabetismului, înflorirea unei ample culturi populare, pot constitui și pentru alte țări — chiar dacă nu aparțin aceluiași regim politico-social — experiențe omenești perfect valabile... Toate acestea creează Romîniei, după opinia mea, mari responsabilități și largi perspective în cadrul U.N.E.S.C.O..."

Dr. P. A. ONGLEY (profesor la Institutul de tehnologie avansată din Birmingham-Anglia) :

„Vizita în țara dumneavoastră mi-a făcut o deosebită plăcere. Am întreprins o călătorie de neuitat. Am vizitat, printre altele, Facultatea de chimie a Universității din București, Institutul de Petrol, gaze și geologie. La ora de față, nivelul învățămîntului superior romînesc e într-adevăr remarcabil. De asemenea, am fost profund impresionat de înflorirea industrială. Vreau să menționez un detaliu secundar la prima vedere, dar cît se poate de important : fabricile dvs. n-au o înfățișare mohorîtă, severă, ci sînt înconjurate de adevărate grădini"...

TENAB KOURSHID (medic-Cairo) :

„În Romînia, protecția muncii constituie o acțiune de uriașe proporții, pe care statul și sindicatele o socotesc ca o problemă de rangul întîi. N-am mai văzut nicăieri o astfel de grijă, o astfel de stimă față de oamenii muncii"...

SALVATORE QUASIMODO (laureat al Premiului Nobel) :

„Romînia e una din țările lumii cu o dezvoltare cetățenească și politică dintre cele mai avansate"...

Dr. B. R. SEN (directorul general al Organizației pentru alimentație și agricultură a O.N.U.) :

„Am văzut gospodării de stat, gospodării agricole colective, stațiuni de mașini și tractoare, uzinele de tractoare de la Brașov, Valea Prahovei și litoralul... Pretutindeni am constatat încrederea oamenilor în viitor, în capacitatea lor de a-și realiza planurile pe care și le-au propus (...) Trebuie să mărturisesc că sînt profund impresionat de eficiența măsurilor întreprinse pentru dezvoltarea agriculturii..."

Prof. JEAN PIAGET (directorul Biroului internațional de educație) :

„M-a impresionat în mod deosebit spiritul viu de cercetare științifică existent în Romînia de azi. Totul este pus în mișcare în direcția găsirii noului. Am remarcat rolul important care se atribuie în țara dvs. intelectualilor, faptul că munca lor este mult prețuită (...). Am vizitat noile construcții sociale pentru studenții din București și din Cluj. Parc-aș dori să fiu și eu, din nou, student..."

Prof. univ. FERNANDO CARMONA (Mexic) :

„Venind în Romînia, știam că vin într-o lume nouă. Cunoșteam starea de înapoiere a țării de ieri, stare care avea o mare asemănare cu cea care domnește în Mexic. De aceea, voiam să aflu în ce chip regimul cel nou, revoluția, au transformat țara aceasta. A fost deajuns să vizităm Dobrogea, pentru a înțelege imediat că sîntem, într-adevăr, într-o lume nouă (...) M-a impresionat în mod deosebit dispariția totală a exploatării fărîmițate, neraționale, a solului. Însăși înfățișarea țăranilor este schimbată ; nu vei vedea, aici, ochii triști și resemnați ai țăranilor de la noi, din America Latină (...)

LEOPOLD BOISSIER (președintele Comitetului internațional al Crucii Roșii) :

„Am fost profund impresionat de avîntul extraordinar al construcțiilor de locuințe, al urbanisticii, construcțiilor de drumuri, dezvoltării agriculturii, construcțiilor de spitale și alte unități de asistență medicală (...) Este o muncă considerabilă, care se desfășoară cu un entuziasm infinit..."

JEAN DARCANTE (secretar general al Institutului internațional de teatru) :

„În Occident sînt multe țări în care sălile de teatru sînt deseori goale, iar 60—70 la sută din actori sînt șomeri. O atmosferă teatrală cu totul deosebită am văzut în țara dumneavoastră, unde dispuneți de mijloacele de a face un teatru bun, și de un public care prețuiește aceste realizări"...

MICHEL MAURICE BOKANOWSKI (Ministrul industriei Franței) :

„Părăsesc Romînia foarte impresionat de tot ceea ce am putut vedea aici, atît pe planul transformărilor industriale, cît și pe cel al realizărilor sociale. Sînt sigur că Romînia se găsește pe drumul progresului său și felicit pe toți acei care răspund de aceasta".

L. KEIT (industriaș american, președintele Corporației „Hidrocarbure Research") :

„Am fost în Romînia și în 1935. Țin minte că ieșind din Piața Ateneului am ajuns, după o scurtă plimbare, într-un cartier care semăna mai curînd cu un sat. Sincer vorbind, aceasta mi-a făcut o impresie neplăcută... Astăzi, Bucureștiul este într-adevăr un oraș modern. Totul, aici, dovedește un foarte mare progres..."

Dr. WALTER TRAUTMANN (deputat în Budestagul din R. F. Germană) :

„Romînia s-a dedat cu o energie deosebită dezvoltării industriei de utilaj petrolifer. Parcul ei modern de mașini a îmbunătățit calitatea instalațiilor, produse azi pentru o serie întreagă de țări"...

FRANZ IONAS (primarul Vienei) :

„Ceea ce m-a surprins de la bun început în București este faptul că nu se mai cunosc nicăieri urmele trecutului război — care au fost, pe-aici, destul de mari..."

ROMAN JAKOBSON (profesor la universitățile Harward și Massachusetts-S.U.A.) :

„Știința românească îmbogățește știința mondială prin contribuția sa de idei fecunde, prin observațiile și descoperirile sale. Sînt în mod deosebit impresionat de dezvoltarea intensă și rapidă a Institutului de lingvistică al Academiei, care întreprinde studii profunde și sistematice. Tînăra generație de lingviști romîni merită o apreciere pozitivă pentru entuziasmul ei în muncă, pentru cunoștințele sale profunde asupra gîndirii lingvistice mondiale"...

Ne vom opri, deocamdată, aici... Cîteva din miile de opinii, cîteva din miile de omagii...

Dacă ai aduna toate aceste opinii și ai pune, în dreptul fiecăreia, steagul poporului respectiv, dacă ai trage niște linii de unire între țara noastră și țările de unde ne-au poposit acești soli, ai putea lua noile coordonate ale Romîniei — țara civilizației și a progresului, împlîntată între meridianele și paralelele de prietenie cu toate popoarele...

Ilie Purcaru

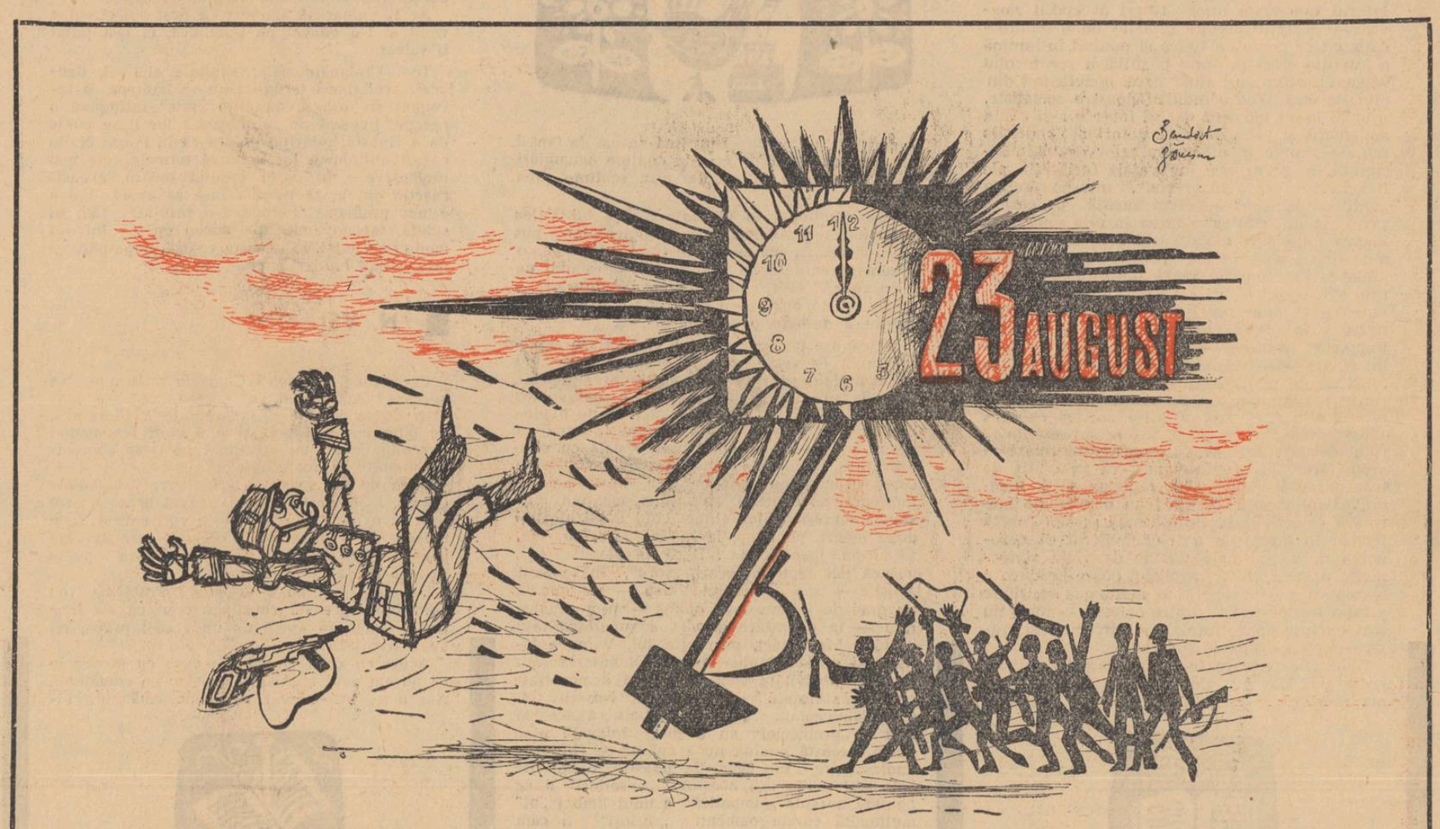

Ceasul istoriei

Desen de BENEDICT GĂNESCU

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

Radiodifuziunea din Leningrad despre Tudor Arghezi

Nu cu multă vreme în urmă, postul de radio Leningrad a transmis o amplă emisiune închinată marelui nostru poet Tudor Arghezi.

Tamara Jejelenko, autoarea acestei emisiuni — unul din traducătorii de frunte în limba rusă a versurilor argheziene, — a avut prilejul să stea mai mult timp în țara noastră, să ne învețe limba, să se pătrundă de farmecul și adîncimea poeziei lui Arghezi și să-l cunoască personal pe marele poet.

„Zdreanță", „Răscruce", „Cîntec", „Cuiul" și alte poezii au exemplificat apropierea autoarei de specificul arghezian, unic și inimitabil, — sonoritatea, cadența, muzicalitatea acestei poezii.

Stăruindu-se mai cu osebire asupra măiestriei lui artistice de o factură cu totul nouă, asupra tîlcului împrospătat al cuvîntului, precum și asupra poziției poetului față de noile destine ale poporului său — s-a realizat o ingenioasă prezentare, pe o multitudine de planuri, a omului și creatorului Arghezi.

Emisiunea închinată marelui nostru poet, de către postul de radio Leningrad, strădania autoarei de a prezenta cît mai veridic personalitatea și creația lui, au însemnat încă un fir nevăzut, dar trainic, întins spre inima poporului sovietic.

Veronica Russo

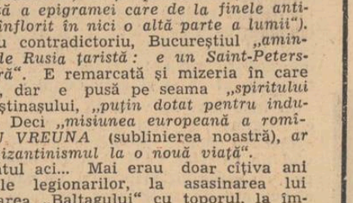

Un poet romîn în „l'Europa letteraria"

Pe coperta ultimului număr din *L'Europa letteraria* (iunie—august 1962) se citește și un nume romînesc. Lîngă semnăturile lui Neruda, Pratolini, Vigorelli, Goytisolo, figurează și aceea a poetului nostru, Tiberiu Utan. Revista îi publică un mănunchi de versuri grupate sub titlul *Quaderno italiano* (Caiet italian). Sînt aici versuri inspirate. Tiberiu Utan așterne în acest caiet nu întîmplătoare notații de călătorie, ci poezii de un accent liric pătrunzător și grav.

În cuvintele iubiților care se întîlnesc pe treptele din *Piața Spaniei*, în florile care invadează locul, poetul simte înfiorat cum picură sîngele Spaniei, al țării martire („Scrisoare către J. L. Pacheco"). Fîntînile cu susur vrăjit au voci profunde, care se avîntă spre viitor. „O, vrăji ale izvoarelor — vă asemuiți cu marii poeți ai Italiei !".

În acest grupaj liric figurează și poezii care răsfrîng realitățile țării noastre, piese din volumul *Versuri*, apărut în 1961 : *Lampa de miner, Oraș, Primăvara, Frumusețea.* Traduse de Dragoș Vrînceanu și Elio Filippo Accrocca, versurile poetului romîn sînt însoțite de o scurtă prezentare. Se semnalează puritatea spirituală a liricii lui Utan, scăldată în apele limpezi ale epocii de înnoire pe care o cunoaște patria sa.

D. H.

Romanul „Străinul" în S.U.A.

Cititorii străini și critica literară din țările socialiste, iar în ultima vreme și din numeroase țări occidentale, manifestă un interes deosebit față de literatura romînă contemporană.

„— Oameni, primiți-vă între voi... v-am întîlnit în drumul meu, care se oprește aici, în această regăsire..." Cu acest cuvinte calde, convingătoare, fără rezerve pentru revoluție și socialism se dăruie „Străinul" lui Titus Popovici miilor de cititori din Statele Unite ale Americii, care au cerut de curînd romanul talentatului nostru prozator ardelean tradus în limba engleză, de Edit. Meridiane.

Solicitarea volumului „Străinul" în S.U.A. nu este întîmplătoare.

Eroul principal al romanului „Străinul", Adrei Sabin, poartă întipărit destinul omului care nu și-a găsit încă un ideal politic și social bine determinat și este purtat de aceea la întîmplare de viltoarea evenimentelor istorice prin care trece, împrejurări care imprimă un sens dramatic vieții sale și îl decid să concludă : „viața asta nu trebuie trăită oricum..." — cu această convingere, reală, se alătură el masclor revoluționare care luptă pentru răsturnarea vechii lumi.

Eroii din romanul „Străinul" reflectă realitatea în spiritul nou al realismului socialist. Momentele oferite de Titus Popovici sînt vii, interesante, pline de optimism (fapt care a făcut ca lucrarea de față să fie pînă în prezent tradusă în mai multe țări).

Editarea peste hotare a unor opere de valoare din literatura romînească, ca „Străinul", interesul manifestat de numeroasele edituri străine pentru creațiile scriitorilor romîni dovedesc prestigiul pe care l-a cucerit literatura noastră nouă în rîndul cititorilor străini.

Cu interesul sentimentului descoperirii unei lumi noi în plin progres, scriu și unele reviste din occident despre realizările literaturii noastre. De asemeni, diverși ziariști și personalități burgheze au fost determinați de realitățile romînești, de transformarea rapidă și înfloritoare a economiei și culturii noastre, să facă aprecieri favorabile la adresa regimului democrat popular din țara noastră.

N. Osman

REDACȚIA : B dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 6 lei — 3 luni ; 12 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

Biblioteca oraș
Sibiu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 17 (100) — 1 SEPTEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

100

O sută de semne tinerești, scrise cu migală și închegate cu grijă în cămașa de plumb a tiparului. O sută de încercări de a spune cu primul glas al condeiului că te miri și că-ți place lumea, că iubești și că vrei să pornești spre stele. O sută de pamflete adresate celor ce vor să tragă omenirea spre cavernă, o sută de mărturisiri mîndre că iubim viața și oboseala dulce a palmelor de după orele de lucru.

„Luceafărul" sărbătorește din mers cele o sută de popasuri pe masa de citit a fiecăruia. Poate hîrtia a fost răbdătoare citeodată, poate penița începătorului a aruncat în jur prea multă cerneală și din vreunele versuri n-a răsunat cu destulă forță bătaia unei inimi de poet. Laboratorul nostru de literatură în 12 pagini a fost o casă cu toate ușile deschise pentru toată lumea și așa intenționează să rămînă. Numai cine n-a bătut cu spaima în suflet la pragul debutului nu știe ce înseamnă această revistă pentru începătorul timid, gata să se înhame la careta năstrușnică a literelor ce străbate drumuri amețitoare și întortochiate. Numai cine n-a fost fericit măcar o oră după ce și-a citit numele într-un pomelnic anonim așezat sub magicile cuvinte „Mai trimiteți" nu poate să înțeleagă ce așteptată a fost cea mai tînără revistă românească. Numai cine n-a umblat cu foile ferfenițite de entuziasm în buzunare trădătoare ca să arate prietenilor că și-a găsit un colțișor în Parnas, nu iubește „Luceafărul".

La capătul acestui început de drum, privim înapoi și înainte și ne gîndim la acei scriitori din trecut, lipsiți de bucuria de a avea o astfel de publicație accesibilă. N-o să neg că burghezia nu avea revistele ei literare și, ca unul care a mai apucat unele tarabe rău famate, pot să spun cîte ceva despre dughenele încropite în ganguri sau la mansarde sordide. Ce era la drept vorbind o revistă literară în trecut? Dacă nu servea de apendice unei publicații impuse prin abonamente clerului și corpului școlar, de unde o oarecare securitate materială și nu una spirituală, hebdomadarul se improviza la cafenea între două șvarțuri. Un oarecare domn cutare, gelos de gloria literară a unui confrate, găsea, după lungi căutări, vreun negustor de brînză, cu amantă literară și portofelul plin, și, după cîteva tentații (fotografii la studiourile centrale, **vitrină** la Alcalay și volume viitoare recenzate superlativ), devenea **director** sau în cel mai rău caz **secretar de redacție**. O cotă din hîrtia de ambalat Telemeaua servea de cîmp de operații. Cînd săptămînalul nu murea de moarte naturală prin sleirea fondului după trei numere, longevitatea cifrei nu întrecea echivalentul unei duzini de duminici. Ținuta grafică trăda gustul aflat la strîmtoare și invazia de afișe țipătoare strica peisajul orașului, cît despre **conținutul** acestor reviste să nu mai vorbim! De la oful penibil cu rimă, sugerînd romanța trivială și pînă la **cantata patriotică**, nelipsită de **codrii strămoșești** și urletul ortodox, totul îți vorbea despre o gravă confuzie mentală. Nu lipseau aranjamentele și lansările cu surle și trompete. Decretele cele mai regretabile erau culese cu litere festive — și adevăratele valori, îngropate cu frenezie. Publicațiile oneste și progresiste erau huiduite cu vehemență și tînărul invitat să ia loc în pagină trebuia să dea un bir prealabil prostului gust. Dreptul de autor se împămîntenise ca un bacșiș invers: dacă vrei să-ți vezi numele pe afiș, cinstește mai întîi pe antreprenorul literaturii în porții și nu avea alte pretenții. Dar despre asta sînt multe de spus și într-o asemenea clipă e mai bine să nu ne amintim de lucruri neplăcute...

Întrebarea rămîne dacă „Luceafărul" a răspuns sarcinilor impuse de viața noastră literară. A fost el o rampă le lansare a tinerelor talente crescute în anii puterii populare? Dacă lăsăm la o parte unele alunecări, dacă putem fi îngăduitori cu unele confuzii și chiar cu mai desele lipsuri în ceea ce privește exigența artistică, putem afirma că, în mare, revista noastră și-a îndeplinit misiunea.

Se poate spune că mulți debutanți în aceste pagini, scrise poate cu stîngăcii, dar totdeauna cu entuziasm, și-au găsit loc sub soarele literaturii realist-socialiste. Nu vrem să înșirăm nume și nici să lăsăm impresia unei autolinistiri păgubitoare. Mai sînt foarte multe lucruri de făcut și toți membrii redacției sînt conștienți de acest fapt. De la forma tinerească, optimistă pe care trebuie s-o aibă revista noastră și pînă la conținutul ei, nimic nu poate fi neglijat în viitor. „Luceafărul" vrea să fie o revistă comunistă de cultură adresată tineretului, scrisă în primul rînd de tineri, o revistă combativă, pătrunsă de ideologia marxist-leninistă, militînd pentru o literatură de înaltă ținută, dedicată omului nou al societății noastre.

De pe aceste poziții partinice, sub oblăduirea părintească a partidului, călăuziți de ideologia clasei muncitoare în slujba căreia se află ceas cu ceas, „Luceafărul" va căuta să ajute și de aici înainte la formarea acelor artiști tineri care vor constitui schimbul de mîine al literaturii noastre. Oricine poate să-și pună pe frunte cununa de poet și dacă revista noastră va înlesni cu o clipă mai devreme lucrul acesta, vom fi bucuroși să aflăm peste ani că în paginile timide, asupra cărora veghem, au apărut primele producții ale vreunui viitor Eminescu.

Tinere, nestut încă, ce obosești nopțile asupra hîrtiei albe, dorind cu tot sufletul s-o faci să ardă și să cînte, „Luceafărul" e casa ta și te așteaptă. Bate cu îndrăzneală la ușă și ți se va răspunde. Nu ți se cere decît talent și muncă, dorință de instruire și mai ales acea fierbinte dragoste de oameni, proprie artiștilor comuniști!

Ai aici prieteni, gata să te îmbrățișeze, gata să te sprijine și să se bucure dacă vei reuși să duci și mai departe flacăra unei culturi vestite pentru frumusețile ei.

Eugen Barbu

LA AL O SUTĂLEA ZBOR

Apare a suta oară **Luceafărul,** aducînd lumina crepusculară din zori a creației celor tineri și cîteodată împletite deasupra, ca niște brațe ocrotitoare, razele operei celor în vîrstă pe tărîmul muncii literare. Aceste apariții sînt tot atîtea răsărituri, pline de buburuzele talentului ținute în palmă înainte de a-și lua zborul către azurul în care se înscriu pe orbita nemuririi cîntecele și poveștile noastre despre om și lumea sa. Foaia de hîrtie este palma întinsă, numele tău, iubite începător în ale scrisului, e minunata făptură cu aripi de coral, punctate cu bob de catifea neagră. De-aici vei pleca nu în necunoscut, ci acolo unde se va cunoaște ce ești, spre inima cititorului.

De-o sută de ori s-a desfăcut această revistă plină de sute de nume, remorcîndu-și încărcătura de gînd și de vis întruchipat în cuvinte, au pornit departe, sub ochii încercați și grijulii ai redactorilor și ai zburătorilor mai bătrîni. Din aceste roiri, un nume sau altul s-a și prins de creanga de aur a gloriei artistice, zbătută în sufletul puternic și necontenit al timpului.

Cui și ce să-i urez cu prilejul acestei sărbătorești apariții, în al sutălea zbor? **Luceafărului?** Redactorilor, să aibă norocul în pregătirea și lansarea numelor tinere, de a-i ghici pe aceia care se vor îneca în oceanul anonimatului după primul lor zbor, doborîți de o sarcină ce i-a strivit. Celor ce scriu, să vină cu așa combustibil din viață, încît, înscriindu-se printre numele ce nu le mai doboară timpul, să se vadă că-și trag tăria din contactul cu realitățile contemporane, în ceea ce au ele mai viabil, mai durabil și mai omenesc. (Și ce oare corespunde în mai mare măsură decît omenirea comunistă acestor cerințe?) Iar cititorilor le urez să aibă de multe ori bucuria de a vedea apărînd lucrări literare în care vibrează corzile majore ale armoniilor ce se înalță din faptele oamenilor muncii, din mișcarea pentru pace și pentru înfrățirea popoarelor; dar dorim, ca atunci cînd nu se simte aceasta în paginile revistei **Luceafărul,** s-o spună deschis. Căci pentru ei se scriu aceste pagini, cum în general lor, sub semnul luptei partidului oamenilor muncii, li se cuvine toată strădania scrisului nostru.

După succesul, cîteodată trecător, adeseori de lungă durată și semnificative urmări, al celor o sută de numere din **Luceafărul,** aș dori ca urările mele să fie socotite nu numai din partea celui ce oficial reprezintă Uniunea Scriitorlor, ci din partea unui coleg, tovarăș de muncă și cititor, cot la cot cu redactorii și colaboratorii **Luceafărului,** din toată inima.

Mihai BENIUC

PERSPECTIVĂ

Sriem uneori o cifră menită să aniverseze, să consfințească solemn trecerea ireversibilă a unei perioade de timp și pe nesimțite răsare sub condei, de undeva — dintr-o taină parcă — nostalgic și mereu altul pentru fiecare dintre noi horațianul: Eheu fugaces, Postume, Postume labuntur anni...

De data aceasta scriem cifra 100 cu rotunjimi — în sens strict metaforic vorbind — pitagoreice, indicînd prin ea numerele revistei Luceafărul *într-un răstimp de patru ani și nu ne încearcă nici o nostalgie. Parc-a fost ieri, un vechi entuziasm tineresc a devenit azi o pagină de istorie literară. Căci anii aceștia au impus revista definitiv în conștiința publicului cititor care o stimează, bucurîndu-se de rezultatele bune și o critică pentru neîmpliniri. În paginile ei, în acest răstimp, a cunoscut deplină maturizare o generație de scriitori și și-au făcut apariția altele, pe cît de tinere, pe atît de promițătoare. Aceste generații — cărora le este în primul rînd destinată revista — educate și sprijinite de partid — au scris cu o participare entuziastă cronica anilor noștri glorioși. Și cronica asta necolbuită are, la o sută de numere, 600 de pagini pline cu sentimente și gînduri contemporane din care omul de mîine va desciira preocupările și fizionomia morală a epocii noastre. Claritatea acestei fizionomii va fi direct proporțională cu eforturile, exigența și pasiunea noastră de astăzi. În numele unei astfel de idei, colectivul redacțional s-a străduit și se va strădui în continuare, ținînd seama de criticile juste, principiale primite din partea presei de partid și a celorlalte reviste, să-și îmbunătățească stilul de muncă, să sporească pasiunea pentru actualitate, pentru problemele mari ale constructorilor socialismului, să ridice nivelul artistic al oglindirii lor în poezie, reportaj, schiță, nuvelă, teatru, să le dezbată cu competență și obiectivitate în cronicile și articolele de critică literară. Alături de celelalte reviste literare, „Luceafărul" s-a străduit să traducă în viață recomandările Conferinței pe țară a scriitorilor, să urmeze cu consecvență principiile metodei de creație ale realismului socialist, să fie un ecou autentic al contemporaneității. Acest lucru l-a putut realiza printr-o strînsă legătură cu masa cititorilor, prin consfătuiri, discuții, corespondență etc. Știm că o revistă literară nu poate fi o antologie, dar nu poate fi nici un teren de exerciții minore. „Luceafărul" e o revistă a tineretului, scrisă pentru tineret; colectivul redacțional a înțeles, ajutat fiind de Conducerea Uniunii scriitorilor, acest lucru și a urmărit cu consecvență promovarea de noi talente tinere. Pot fi citate zeci de nume care pînă mai ieri zăceau modeste într-un catalog de școală și care acum circulă sub poezii, schițe, articole de critică în paginile revistei „Luceafărul".*

Vor trece ani — și nu mulți poate — și din „Luceafărul" de astăzi vor răsări spre înalturi Luceferii de mîine ai literelor românești. Să facem totul ca drumul lor să fie cît mai sigur.

I. D. Bălan

Ion Brad

Luceferii îndrăgostiți

Înalt și din veac, spre luceferi
Priveau cu nădejdi de ostateci
Doar cei rătăciți, singurateci:
Ciobanii —
Între valurile munților,
Navigatorii —
Între munții valurilor,
Nefericiții în dragoste
Rugînd luceferii să coboare,
Geniile pustii ajunse în cuibul cu aripi
La reci depărtări, nemuritoare.

Pentru ei, între nădejde și vis,
Stelele
Erau lăcăte pe cerul închis.
Toți ceilalți se uitau cu teamă-n tării,
Ca nu cumva
Să-și vadă căzînd încă de vii
Propria stea.

Cum se spulberă secole-n ore și pier!
Acum omenirea-și îndreaptă
Cu mîndrie privirea spre cer.
De tulburătoare-nălțime chemați
Oamenii teferi
Genii și frați
Sporesc nesfîrșirea cu noii luceferi,
Ai noștri,
Pe care-i vedem
Urcînd
Peste vechiul blestem,
Coborînd
În casă și-n gînd
Ca staornici îndrăgostiți
De fetele tale,
De mările tale,
De cerul tău, Pămînt!
Cu frica, umilința, însingurarea
Batem război.
Am umplut de astre toată zarea
Luceferii sîntem noi!

Ovidiu Genaru

Noapte de August

Vibrează-n somn copacii, orașele vibrează.
Știam că nu sînt singur în timpul suitor.
Acolo înspre Nord e cerul ca o oază,
În dreptul mîinii stîngi întinse printre nori.

E-o Stea Polară-acolo și eu privesc mereu
Cum o întreagă lume i se rotește-n jur
Și parcă-mi picură pe față aur greu
Și sufletu-mi preschimbă, zidindu-mă mai pur.

Eu sînt al ei întreg, cu fiecare pas.
Ating în juru-mi schele și timpu-n ele sună,
Sau poate că învie un cîntec ce-a rămas
În treapta de-aluminiu ce urcă înspre lună.

Numai o lume, una, din cele ce există
Mă cheamă și ființa întreagă îi răspunde
E într-un flux continuu azi lumea comunistă,
O undă se ridică și cheamă alte unde

Și raza ei i-aproape, cu mîna dacă-aș vrea
Aș da deoparte timpul ca pe-un frunziș de pom.
O, să măsor distanța pîn' la Polara Stea,
Știu bine, îmi ajunge statura mea de Om.

Vibrează-n somn copacii sub cerul în rotire,
Meteoriții-atîrnă în ramuri lungi cercei
Sînt'nalt, adînc contemplu a lumii devenire
Cu sufletul întors spre steau ei.

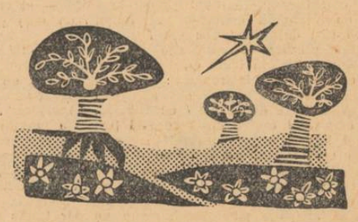

RETROSPECTIVĂ

PROZA

Ar fi, desigur, inutilă strădania de a găsi în paginile revistei „Luceafărul" trăsături distinctive, de fond, literaturii publicate în cele o sută de numere. Creația noastră nouă are un caracter unitar, determinat de baza ideologică unică, deosebindu-se fundamental de ceea ce se scria pe vremea cînd fiecare revistă însemna un curent sau o orientare literară aparte. Dar unicitatea concepției nu înseamnă de loc un cîmp cu totul cenușiu în literatura romînească nouă. Caracteristicile individuale ale fiecărui scriitor își spun aici din plin cuvîntul, realismul socialist permițînd afirmarea unei game numeroase de mijloace artistice.

În cadrul acestui complex, revista Luceafărul *are un loc aparte, un rol bine definit. În prologul numărului 1 răsuna o chemare entuziastă: „Ne adresăm în primul rînd tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum, sau se vor afirma (...). Vrem să rezervăm cît mai mult spațiu talentelor ce pornesc la asaltul dificilelor înălțimi ale artei realist-socialiste". Întreprinderea era grea, dar pasionantă.*

Revista Luceafărul, *prin sarcina pe care și-o asuma chiar de la primul număr, trebuia să arate grijă și înțelegere față de afluxul de tineri ce se îndreaptă către creația literară.*

Este îndeobște cunoscut că în literatura noastră au apărut o serie de nume noi, care s-au impus, rapid, publicului. În fruntea lor trebuiesc trecuți, în ceea ce privește proza: Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Vasile Rebreanu, Ștefan Bănulescu, Ilie Purcaru. Fiecare din acești tineri au trecut prin paginile Luceafărului, *unii dintre ei, — cum e cazul cu Fănuș Neagu, — datorînd, aproape în întregime, revistei, popularitatea operii lor. De remarcat că majoritatea schițelor, nuvelelor sau reportajelor publicate în* Luceafărul *au intrat ca principale piese în volumele tipărite de tineri: „Ningea în Bărăgan" de Fănuș Neagu, „Covor oltenesc" de Ilie Purcaru, „Ochelari de împrumut" a lui Nicolae Velea.*

Alături de cea mai tînără generație, paginile Luceafărului *au fost deschise și scriitorilor care, deși tineri, erau de acum formați, ca de exemplu Al. Ivan Ghilia, Ion Lăncrănjan, Petru Vintilă, Nicolae Țic, Petre Sălcudeanu, Pop Simion, Nicuță Tănase, Paul Anghel, Corneliu Leu și alții, precum și scriitorilor noștri maturi: Eusebiu Camilar, V. Em. Galan, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici etc. Împletirea aceasta de generații s-a dovedit foarte fructuoasă, sporind exigența tinerelor „speranțe" față de propria lor creație.*

O activitate deosebită a depus Luceafărul *cu tinerii din cenaclurile literare și cu cei ce publicau prima oară. La rubrica* Steaua fără nume, *au fost publicate proze de Ștefan Cismaru, Ion Georgescu, M. Porumbescu, Gh. Gheorghe, Gheorghe Hoinaru, Dan Ioan, Ion Ilie Mileșan, George Bălăiță etc. Lista e foarte lungă și aici cred că e un viciu al muncii redacției. Dintre toate numele inserate pentru prima oară în paginile* Luceafărului, *doar unul, George Bălăiță, a reușit să devină cît de cît o permanență. Ce a determinat redacția revistei să le publice primele creații, dacă ulterior paginile lor n-au mai obținut bunul de publicat?*

„Nuvela, schița, reportajul rupte direct din frămîntările oamenilor" — cerea articolul-program din numărul 1. În general, proza Luceafărului *a răspuns exigențelor actualității, dar nu se poate să nu sesizeze în creația celor o sută de numere, că tinerii scriu prea puțin despre tineri, despre ei, despre cei cu care au crescut și cu care sînt tovarăși de muncă. De asemenea* Luceafărul *are de întărît frontul scriitorilor cu tematică muncitorească. Numeric, schițele și nuvelele despre viața muncitorilor poate sînt suficiente. Dar cele mai bune creații ale tinerilor publicate de* Luceafărul *sînt cu tematică țărănească. Poate aceasta e explicația de ce, citeodată, apar în paginile revistei, scrieri cu temă muncitorească, e adevărat, dar insuficient realizate artistic (Neagu Ștefan, Portretul).*

La Luceafărul *își găsesc locul, cu îndrăzneală, și creații care pun „probleme", pentru a fi supuse discuției publice, lucrări cu care redacția nu e în principiu de acord. Aceasta e de un mare ajutor pentru tineri care sînt scoși „în lume" cu lucrări discutabile, înfruntînd în mod direct judecata opiniei publice. Organizarea unor consfătuiri după ce s-a cristalizat această judecată este o școală pentru orice tînăr prozator. Recenta consfătuire în legătură cu schița lui Velea* În treacăt și cu nuvela *lui Fănuș Neagu* O sută de nopți *e concludentă în această privință.*

Însemnarea lui Fănuș Neagu din articolul „Îndatoriri" (nr. 15/1 august 1960) poate fi generalizată la toată pleiada de tineri din jurul revistei Luceafărul: *„Martori ai marilor prefaceri revoluționare din țara noastră la care mulți din noi au fost participanți activi, despre ele scriem, sînt ale noastre și pe acestea le cîntăm, fiecare după puterea și talentul lui".*

S. Iiin

SINGURĂTATE

POEZIA

Tinerețea e vîrsta poeziei. Așadar e firesc ca la o revistă a scriitorilor tineri, poezia să se simtă la ea acasă. Dăm noțiunii de tinerețe accepțiunea ei socialistă: cu formalismu-i sănătos, cu temeritatea și entuziasmul care o caracterizează. Iar din acest punct de vedere paginile celor o sută de numere ale revistei *Luceafărul* au adus cititorilor acea tinerețe fără bătrînețe la care visau secolele și pe care a întemeiat-o socialismul. Ea a fost îmbrățișată cu egală pasiune, de către scriitorii cu un îndelungat stagiu pe baricadele literaturii, ca Tudor Arghezi sau Mihai Beniuc și de către debutanții în cel mai juvenil sens al cuvîntului, ca Adrian Dohotaru, Ovidiu Genaru sau Ion Chiric. Aceasta, din motivul atît de limpede azi că revista nu este a actelor stereotipe, ci a inimii.

Maturizîndu-se ea însăși, revista *Luceafărul* a contribuit la maturizarea unei generații tinere de poeți al căror timbru distinct se face astăzi auzit cu autoritate în frontul nostru literar: Ion Brad, Ion Horea, Teodor Balș, Tiberiu Utan și alții, cum și a generației de poeți imediat următoare la procesul de maturizare a cărora asistăm cu bucurie: Gheorghe Tomozei, Niculae Stoian, Nichita Stănescu și alții.

Este necesar de spus că la Editura pentru literatură, în colecția „Luceafărul" (a cărei coincidență de nume cu revista tinereții literare este parcă simbolică) și-au făcut debutul editorial poeții (în bună parte colaboratori activi ai revistei noastre): Mihai Negulescu, Darie Novăceanu, Ion Crînguleanu, Florența Albu, Victoria Ana Tăușan etc.

Metaforic vorbind, se poate spune că revista *Luceafărul* este o patrie literară a poeziei tinere. O adevărată biografie lirică i-a întovărășit în armonioasă confluență, pe elevul Vasile Petre Fați din Constanța, pe muncitorul Ion Chiric din Galați, pe profesorul Ovidiu Genaru din Bacău, pe tînărul Adrian Munțiu din Sibiu, pe inginerul Ilarie Hinoveanu din Craiova și pe mulți alți poeți tineri de pe numeroase meleaguri ale țării.

Revista *Luceafărul* și-a ales drept criteriu principial și principal și drept tradiție de aur, poezia unei limpezi și pasionate partinități, poezia accesibilă, refuzînd orice tribut și orice rabat ermetismului și formalismului. Lăsînd libertate desăvîrșită modului particular de manifestare lirică a poeților, ea nu a dat uitării niciodată ideile generale, ideile înalte ale socialismului științific, idei care sînt numitor comun al întregului nostru front literar.

Datorită acestei politici redacționale ferme și în același timp elastice, în paginile revistei au apărut numeroase poezii agitatorice de gen manifest, poezii abordînd probleme de etică socialistă, pasteluri oglindind o nouă Romînie pitorească de esență socialistă, poezii de dragoste. Mai cu seamă în ultimele numere și anume după atît de fructuoasa conferință a scriitorilor, saltul calitativ și bogăția tematică s-au făcut necontenit simțite. De data aceasta promptitudinea cu care s-a răspuns evenimentelor a satisfăcut cu mult mai mult: peste noapte s-au născut cicluri de versuri elogiind zborul cosmonauților sovietici, cîntînd colectivizarea socialistă a agriculturii, sărbătorind succesele istorice în desăvîrșirea construirii socialismului.

Formele de familiarizare a cititorilor cu poezia tinerilor devin și ele acum mai iscusite și mai diverse: de la prezentarea unui poem de dimensiune la cicluri de versuri sau la pagini de poezii pe o tematică unică. În confruntările cu opinia cititorului, efectuate la numeroase ședători literare organizate de redacție, s-a subliniat pozitiv acest cîștig.

Pentru a oferi poetului tînăr și cititorului încîntat de frumos exemple de aleasă măiestrie artistică, redacția a publicat (mai cu seamă înainte de înființarea *Secolului 20*) atlase lirice concentrate ale poeziei universale contemporane, în traducerea unor scriitori de primă mînă.

Așa stînd lucrurile, e firesc ca astăzi poezia revistei Luceafărul să nu aibă aerul oropsit de diletantism, ci să contribuie paralel cu poezia celorlalte reviste literare la înflorirea necontenită a realismului socialist.

Trebuie însă spus cu aceeași sinceritate că pe parcursul muncii sale redacționale, revista *Luceafărul* a cedat locul (și pe alocuri mai cedează încă) unor poezii de valoare îndoielnică.

Am mai spune că revista, în setea sa necontenită de a da la iveală noi și noi talente, a uitat uneori pe drum talentele descoperite mai înainte cu atîta trudă din numărul copleșitor al tinerilor cu muze (căci doar romînul s-a născut poet!). Faptul că destinul acestor tineri poeți a fost lăsat la voia întîmplării se datorește pe de o parte pripei cu care au fost lansați, pe de alta tendinței de a cuprinde noi și noi nume de debutanți.

Perenitatea poeziei va rămîne necontenit măiestria artistică cu care poetul izbutește să răsfrîngă marile dimensiuni ale realității la zi și perspectivele ei de viitor. Conferința pe țară a scriitorilor și cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej au insistat cu deosebire asupra acestei legi fundamentale a artei poetice.

În spiritul acestui adevăr major dorim ca numărul 100 al revistei să fie nu numai un bilanț, ci și un angajament luat față de Partid, față de cititori. Un angajament de împlinirea fericită a căruia răspund în mod egal redactorii și poeții.

Al. Andrițoiu

CRITICA LITERARĂ

Criticul literar nu este o dădacă. De altfel, ce artist veritabil ar accepta să fie dus didactic de mînă către culmile artei? Să nu ne mirăm, așadar, dacă în paginile „Luceafărului", întîlnim mai puține metode „practice" („cum se scrie o capodoperă"), mai puține sfaturi și mai multe luări de atitudine, ample discuții colective, aprecieri ale creației literare, deschise, uneori chiar tăios, expuse fără ceremonial.

O literatură în plin avînt nu are nevoie de cocoloșire a lipsurilor, de asemenea acte de încurajare gratuită, care nivelează și amestecă valorile. Criticii literari de la „Luceafărul" sînt în primul rînd niște cititori pasionați. Și lectura este o creație — așa cum s-a mai spus de multe ori. Asumîndu-și sarcina de a lămuri maselor de oameni, mesajul creației artistice, de a descoperi în ce constă valoarea unei cărți, de a explica unde a izbutit autorul și de ce sau de ce n-a izbutit, ei sînt capabili de entuziasme atunci cînd descoperă talent autentic, pasiune scriitoricească, dar sînt capabili și de mînie cînd observă că de sub pana artistului nu iese decît plictiseală și platitudine. Aceasta, pentru că ei, ca de altfel întreaga noastră critică, și-au format o înaltă concepție despre artă, despre minunata menire a scriitorului chemat să îmbrace în imagini artistice, imaginea plină de frumusețe a zilelor de azi.

Să răsfoim cei... patru ani ai Revistei. În acest răstimp, s-au supus dezbaterii publice probleme importante ale literaturii actuale.

S-a luat atitudine împotriva unor manifestări negative în critica literară dîndu-se dovadă de intransigență, fermitate, curaj. Subliniind prețiosul ajutor dat criticii literare de către partid, într-un articol publicat în revistă se spunea: „Însușîndu-și principiile de bază ale criticii marxist-leniniste, situîndu-se ferm pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare, „Luceafărul" va contribui prin toate mijloacele la lupta împotriva revizionismului în literatură, va fi intransigent, nefăcînd nici o concesie împăciuitorismului sau pertidei teorii diversioniste a așa-zisei „coexistențe pașnice" între două ideologii cu un conținut fundamental deosebit... Critica literară trebuie să militeze pentru o artă realist socialistă cu un puternic caracter popular. Ea trebuie să fie democratică, să respingă cu hotărîre snobismul literar, să vestejească forma goală, lipsită de un conținut bogat..." Aceste cuvinte demonstrează o dată mai mult poziția sănătoasă pe care s-a situat întotdeauna critica literară a acestei reviste.

Dar unul din meritele principale ale „Luceafărului" este acela că și în domeniul criticii literare „a lansat" talente valoroase, bine cunoscute astăzi cititorilor.

O dată cu revista, au crescut și s-au afirmat critici literari ca I. D. Bălan, Valeriu Rîpeanu, Dan Hăulică, Gh. Achiței, Marin Bucur, Pompiliu Marcea, Dinu Săraru ș. a. (și porțile revistei nu sînt închise. Apar mereu nume noi, tineri critici talentați, unii în plină afirmare). Cronicile literare și dramatice, articolele, studiile teoretice, de sinteză, semnate de aceștia au constituit număr de număr un aport substanțial, la aprecierea fenomenului literar actual. Nu e cazul și nici spațiul nu ne îngăduie să vorbim mai pe larg despre fiecare dintre ei. Articolele lor au imprimat un profil revistei, caracterizat prin entuziasm tineresc și spirit principial.

Făcînd aceste observații și aducînd cuvinte de laudă redactorilor și colaboratorilor revistei, să nu uităm însă că nici aici nu a fost o linie dreaptă de la început pînă acum, nici sectorul de critică al „Luceafărului" nu a fost scutit de unele lipsuri, eșecuri, explicabile într-un fel, dar care au scăzut uneori nivelul revistei. Și în paginile „Luceafărului" s-a făcut simțit spiritul apologetic, au fost găzduite păreri despre literatură arbitrare, recenzii anoste, articole pretențioase care în fond nu spuneau nimic; s-au făcut concesii unor cărți slabe, s-au trecut cu vederea unele tendințe negative, manifestate în frontul literar. Cititorii așteaptă mult mai mult de la sectorul de critică al „Luceafărului", așa cum așteaptă de la întreaga revistă. Combativitatea, spiritul activ, fermitatea de care vorbeam la început, trebuiesc sporite.

Parafrazînd un vechi poet satiric german care la sfîrșitul unui volum de epigrame întreba:

Cititorule, cum îți plac eu ție?
Cititorule, cum îmi placi tu mie?"

Critica literară a „Luceafărului" s-ar putea adresa acum cu aceste întrebări scriitorilor.

Pentru ca această părere reciprocă să fie cît mai bună, atît scriitorul cît și criticul trebuie să depună eforturi sporite. Nu ne îndoim că aceste eforturi (care se numesc pasiune, talent) vor fi deopotrivă de fructoase.

Marin Sorescu

Mult e dulce...

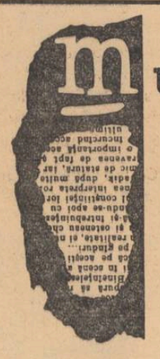

„Dacă pasiunea (!) e o sursă de combativitate, critica nu este mai puțin și, în descoperirea nodului de conflict dintre vechi și nou, în demascarea primului și în susținerea celui de al doilea pe concretul materialului cercetat, stă datoria reporterului și valoarea practică cea mai activă a reportajului".

. . . . . .

„Cînd reporterul este chemat să se ocupe și să zugrăvească nu o situație definitivată, ci un proces, în curs, un fenomen de geneză, momentul însuși al transformării și al noutății, o acțiune dinamică, în cursul căreia oamenii se schimbă și se caută pe ei înșiși, căutînd în același timp, prin eforturi extraordinare și de toate felurile, drumul unei existențe neîncercate și al unei plămădiri întrezărite, în asemenea cazuri, reporterul se găsește în fața unei lumi în care totul își schimbă forma, volumul și culoarea, — și, în primul rînd, omul".

(Radu Popescu — „Însemnări pe marginea unor cărți de reportaje" — Viața Romînească Nr. 8 august 1962).

„Pentru a fi un mare artist și vorbirii, trebuie să devii un virtuos al sunetelor nearticulate. Și vice-versa".

. . . . . .

„Arta poetului este arta lui cum. *Arta ta este aceea a lui* ca *și cum".*

. . . . . .

„La soare te poți uita, la rival'tă ba!"

Radu Stanca — „Histrioneea — Aforisme pentru un actor tînăr" — Tribuna — Nr. 33 (289) 16 august 1962)

cronica literară

Mihai Negulescu:

Nopțile albe ale orașului

„Nopțile albe ale orașului" dezvăluie încă din titlu o predispoziție spre lumină a poetului. Lirica lui Mihai Negulescu înflorește în acest regim solar în care a crescut și tinerețea lui. El e de altfel printre puținii poeți ai generației tinere pentru care lumina, soarele, au apărut o dată cu primii lor ani de viață, fiind „întîi oameni ce nu mai vin de ieri". De aceea romantismul tineresc al poetului este scăldat în razele fierbinți ale soarelui, aprins și energic, lipsit de umbrele și tenebrele-i obișnuite odinioară. O predispoziție, altă dată manifestată în poezie ca o stare temperamentală, a devenit acum o realitate și o necesitate. Peisajele și universul poetic al lui Negulescu se află cuprinse în acest imperiu al luminii. Totul e alb, imaculat și pur. Soarele e **alb**, țărmurile sînt **albe**, revărsarea de apă „se încolăcește albă" **(Tulcea)**, „lumina albă vine de departe" nopțile sînt **albe**, ceasurile **albe (Nopțile albe ale orașului)**, orașul **alb** e-n totul **(Stanțe de seară)**, viscolul e **alb (Drum în Bărăgan)**, pulberea e albă **(Seară în cîmp)**.

Lumina și soarele sînt folosite ca simboluri ale energiilor aprinse de revoluție, desferecate și eliberate **...numele tău, geamăn cu-al luminii (Poemă)**. În această „limpezime" a creșterilor, în acest mediu clar ca un cristal în care toate sensurile mari ale vieții se afirmă, tinerețea poetului crește împreună cu holdele și cu furnalele țării. Mihai Negulescu nu poetizează, ci simte poezia în tot ce-l înconjoară **mă regăsesc în totul — și mă-mpart / cu freamătul continuu al ființei / ce n-aș putea de țară să-l despart. (Ceas plin)**.

Lumina provine din arderile revoluției, din flăcările care s-au aprins din focul ei, de care nu se poate apropia decît cu un singur instrument: poezia, **De voi, de anii voștri de flacără / nu mă pot apropia / decît / cu cea mai nobilă sticlă de cobalt / cu poezia... (Apropiere)**.

Un admirabil catren cîntă această țîșnire a luminii din drapelul luptei, a inseparabilității celor două elemente **O rază ești, menită să cadă pe drapel, / ca de departe lumea să-i vadă fîlfuirarea; / sau poate la răspîntii, țîșnești chiar tu din ei — / să descifrezi în față adîncul, creasta, zarea... (Jeria luminii)**.

Lumina aparține pămîntului, nu e un dar trimis din ceruri. Soarele poetului din care își aprinde lumina sufletului strălucește în focurile cuptoarelor **„o vastă maree de soare". (Stea)** și în topitoriile halelor, **„mă-ndrept cu dragoste spre frații mei — din halele în care scînteiază / al vremii noastre tinere însemn — / să îmi aprind a zilei mele rază / din astrul lor incandescent și demn! (Nopțile albe ale orașului)**.

Mihai Negulescu se afirmă ca un liric prin excelență. În poeziile sale imaginile vieții noastre cotidiene se clădesc sub acest climat al luminii. El e un poet al exploziilor de lumină, al tinereții care înflorește, se modelează și se desăvîrșește continuu. Poetul cîntă această bucurie de a se putea dărui tuturor ca fructele coapte dintr-un ram **făptura mea refiace, în ea, un început / și, plină de dorință, se împarte iar în toate. (Faleză)**, de a purta în sufletul său umanitatea, de a răspunde deci ca artist-cetățean de bucuriile și necazurile tovarășilor săi **V-am purtat pe toți în piept o secundă / și acum / am pornit / să mă-mpart tuturor.**

Cum s-a remarcat în critica literară, Negulescu este un pastelist, aducînd un suflu liric înnoitor în acest domeniu al poeziei. Nu este însă un descriptiv. Are o sensibilitate pentru peisaje, dar ele apar mereu subordonate unei stări sufletești ca o argumentare, nu ca subiecte. În poeziile sale care reclamă descripția sînt pagini admirabile, într-o modalitate lirică modernă. Pastelurile lui Negulescu nu sînt ca unele improvizații în vers alb, lipsite de orice emoție. Negulescu scrie o poezie trăită, cu rezonanțe multiple și cu substanță lirică consistentă. Am cita frumoasele versuri din poeziile: **Drum în Bărăgan, Seară pe cîmp** sau **Dranov** (cu accente parnasiene), **Razelm.**

Însă mai interesantă pentru difinirea liricei lui Negulescu rămîne ipostaza sa de poet citadin. Vechilor teoreticieni ai incomprehensibilității vieții orașului de către omul rural, Negulescu, poet aparținînd prin origină satului, le răstoarnă ipotezele. Un Densușianu ar fi salutat în el un poet pe care-l așteptă, un poet al orașului și al peisajului industrial, ca un nou cîmp de frumusețe. Orașul detestat de poezia vetustă în trecut, ca Gomoră și Sodomă a vieții contemporane, e cîntat de Negulescu ca loc „al liniștii" în care mulțimile incită la acțiune și nu la refugiu, orașul uzinelor și al halelor de mașini; cartierul, osîndit în literatura noastră dinainte de Eliberare, ca un loc al mizeriei fără margini, devine un loc de recreere. Negulescu e un poet îndrăgostit al orașului **Închid orașu-n suflet, cu tei, cu bulevarde, / cu pete-n alb, cu schele ce-l duc spre cerul clar.** Poetul își reclamă orașul ca urbe natală pentru că el nu-l mai simte ca pe un dușman al satului său **Îmi ești ca un părinte, oraș cu chipuri noi, / cu-atîtea case albe și atîta bucurie. (Stanțe de seară)**. Orașul cîntat de Negulescu este legat de ideea de construcție și de creație — „geometrie nouă în goluri de azur" (Din stampe Turnul Colței...). El este locul coloșilor industriali, al „străzilor frînte", cu valuri de oameni, al vitrinelor de neon, vibrînd „în liniștea muncii". Orașul lui Negulescu este lăcașul activității, „orașul care privește spre țară", prin turnurile blocurilor noi ca niște turle de veghe, cu acoperișurile și ferestrele brumate de lumina neonului.

Pe viitor, poetul trebuie să caute a-i da poeziei sale citadine o plinătate de idei, adîncime imaginii, fluența versului, căderea sonoră a rimei, colorismul, îl pot fura de la profunzime și migală. Poezia nu trebuie căutată în sonoritățile frazei și în cadențele versului, ci în faptul de viață. Împlintarea solidă în solul realităților vieții îi va fixa și mai mult durabilitatea și izbînda poeziei. Unele contaminări din lirica poeților vremii sale dintr-o altă generație trebuie consemnate numai ca amănunte de istorie literară. Filiațiile sînt însă insesizabile încă de pe acum. Nu asupra acestui fapt trebuie să mediteze Mihai Negulescu. Poetul posedă o imagistică bogată, o ușurință de a versifica, de a închega o poezie, „are harul cuvîntului" ca să folosesc cuvîntul inspirat al unui alt poet. Însă acest har este întrebuințat citeodată cu ușurătate, fără a-i da un echivalent în idei. Negulescu, tocmai pentru că dovedește a fi un ucenic al Poeziei, trebuie să stăruie cu persistență în ucenicia versului. Poeziile: **„Cargou, Miraj, Sturioni, Maliuc, Matița, Mila 23,** cu sclipiri parțiale de frumusețe în întregul lor, nu spun mare lucru. Lirismul e de suprafață, nefixat pe nici o idee poetică mare. E păcat ca „harul cuvîntului" să se verse în tipare insuficient cizelate, cu gîndul și cu sufletul. Dan Deșliu, în niște **Note de lector,** îi atrăgea atenția lui Negulescu asupra unor cusururi ale formei care blochează emoția artistică. Rostul nostru nu este de a repeta observațiile făcute deja, ci de a insista asupra lor. Căci dacă poetul își compară tinerețea cu tăria pietrei cetății, versurile sale trebuie să păstreze aceeași rezistență, să dăinuie cît zidurile de piatră și să se înalțe cît orașele îndrăgite ale patriei.

Darie Novăceanu:

Autobiografie

Lirica lui Darie Novăceanu, așa cum se conturează după primul său volum de versuri, are o albie calmă, fără praguri abrupte și căderi de la diferite niveluri. Monotonia și uniformitatea pot pîndi pe poet în viitor ca doi inamici întrevăzuți de pe acum.

În mijlocul confraților săi de generație, unii dintre ei partizani zeloși ai versului alb și ai „inovațiilor" învechite de vreo trei decenii, Darie Novăceanu cultivă poezia într-o prozodie clasică, pentru că nu portativul ne-ar împiedica să compunem o muzică contemporană, modernă. Ca și Mihai Negulescu, Darie Novăceanu este un poet al mișcărilor mari, desfășurate în liniște, al adîncimilor sufletești privite fără patetism. Este în totul o reținere și o comunicare delicată, cum remarcă și I. D. Bălan, cutremurarea, durerea, amintirea tristă, entuziasmul juvenil, patosul vibrînd în interior.

Ciclurile de poezii, foarte disparate, fără o continuitate crescendo, sînt explorări, sondaje în terenuri diferite pentru a detecta vina sănătoasă a poeziei. Nu se întrevede o predilecție deosebită pentru o anume tematică sau pentru un univers aparte de probleme. Mai tîrziu, cu cît se va îndepărta de prima tînșire, poezia lui Novăceanu se va limpezi și va primi o distincțiune, pecetea personalității sale poetice.

În timbrul curat al adolescenței și al tinereții, Darie Novăceanu și-a dăruit paginile autobiografiei sale, liricii cetățenești, de atitudine, fără a da o poezie patetică, de „nerv". Legătura sa cu contemporaneitatea are o încheietură organică, iar ultima poezie care a împrumutat volumului titlul, aruncă lumină asupra trecutului apropiat în care destinul său și-al poporului s-au îngemănat în aspirații și așteptări dureroase, iar după aceea, în urcușurile senine către prosperitate. Ciclul anti-războinic **Bună dimineața mamă,** cel mai reușit din cuprinsul volumului, este semnificativ pentru virsta poetică a lui Darie Novăceanu și cel care îl definește mai bine. Poetul nu caută metafore cu duiumul ori gesturi speculative. El convinge întotdeauna printr-un fapt semnificativ, discret. Astfel ideea că țara a rămas pustiită de bărbați, că războiul a pîrjolit ca o fiară hotarele țării, că se suferă, este sugerată în versuri care fac cinste poetului **Munții rămîn singuri de-acum... — / Pleacă la război bărbații, spun / Pe la porți femeile. Apun / Peste dealuri grupuri și îmi pare / Că și munții-s gata de plecare. / Vîntule, încotro îi duci așa hain / Și mă lași la poartă de străin? / Fă-mă, vîntule, o boare cum au munții, / Să le curg peste sudoarea frunții. (Munții rămîn singuri).** Metafora nu e stridentă, comparația nu e neapărat inedită, cum, în goana după originalitate, unii colegi de-ai condeiului ai lui Darie Novăceanu, își închipuie că pot face poezie, spunînd cu orice preț cum nu s-a mai spus. În schimb e ceva sincer, izvorît din suflet, nu de prin volumele unor rătați inovatori dintre cele două războaie mondiale. În viziunea lui Novăceanu, cărbunii scoși cu vagonetul **sînt fiișii de infinit,** aluzii la virstele geologice **(Minerii), decembrie-al republicii și-al libertății totale „ningea în sufletele noastre cu nădejdi și lumină" (Noapte de decembrie),** prăbușirea unui univers fals conceput, e asemănat unei ruperi a cerului **...S-a răsturnat o lume de imagini, / Cerul a curs albastru, jos, spre margini. (Drumul robilor).**

Căci poezia nu rezultă din bizareria comparațiilor și absurdul împerecherilor, ci din acea adeziune firească, posibilă, a fenomenelor, din acele corespondențe naturale ale lucrurilor și faptelor, cum numai adevăratii poeți întrevăd. Aceștia „descoperă" noi relații, ceilalți improvizează.

Poetul nu-i dă iubitei nici luna și nici soarele, dar **a spart din „sfera infinitului" un ciob pe care vrea să i-l ofere la plecare** ca amintire. Gestul e sublim și profund, poetul voind să spună că îți dau drept amintire dragostea mea nesfîrșită și necuprinsă **Dă-mi mîinile, Am spart în vis / Din sfera infinitului un ciob pe care / Vreau să ți-l las pe țărmul de amintire nins / Drept talisman iubirii, la plecare. (Marină).** Cu aceeași discreție poetică amestecată cu oroare de grantiloc vență, Novăceanu intră în descrierea directă a timpului nostru. Vremea o topește în fontă, scurgînd-o în tiparele noastre, „în cărămizi, în ape", dînd veșnicie clipei din această încarnare materială durabilă **(Topesc în fontă vremea).** Măreția epocii noastre este sugerată prin viziunea sculpturalului și monumentalului. Orice „împlinire" este un monument, iar viziunea sculpturalului lasă să se înțeleagă ideea de împlinire a frumosului uman, de armonie a lumii, de clasicitate nouă. Barajul e o statuie, un colos de piatră și marmură ce trimite **„imnul luminii în tiecare vatră" (Sculptorii de la Bicaz).** Însă aceste frumusești sînt uneori sugrumate și trunchiate de pasajele nepoetice, de generalități și locuri comune. Portretul comunistului este nereușit, bazat pe comparații **tari,** fără o forță emotivă, puternică **Apa tresărînd în artere de lumină, / Lemnul schimbat în casă și scaun, / Pustiul transformat în livezi, / Bucuria sădită între triștețile veștede, / Belșugul dansînd în cuptoare incandescente. (Portret).** E prea puțin spus. Toate acestea la un loc nu pot face portretul comunistului. Înțelegem undeva ceea ce a vrut să spună Darie Novăceanu în **Corturile albe,** dar plasticizarea imaginii este compromisă de o comparație, în cazul de față forțată **(Ascult cum albatrosul din spre sud / Sfîșie ceasul în prelungu-i zbor. / Și parcă-n mersul lui aud / O oștire a noastră-n zbor spre viitor).** O oștire, o armată, un popor, mulțimea în mars spre viitor, nu pot fi asemănate unui zbor de albatros. Metafora lui Gorki are un înțeles deplin, pentru că nu iese din sfera relațiilor posibile. Chiar și unele procedee poetice sînt șablonizate, șterse din cauza frecventelor lor utilizări în poeziile tinerilor **(Liniștea doare; Răzbate superb; Zvicnind ca o săgeată de foc; Voltaicele arce** și altele). Citeodată imagistica poetului e săracită de fantezie **(„Își legăna albastrul ud al apei").** Poezii întregi ca **Fată mîndră, Marșul păcii, Spirală dublă** sînt corecte, dar pentru că sînt lipsite de un fior liric proaspăt, dătător de viață, plutesc în platitudine. Poetul trebuie să tindă spre o imagine nouă, inspirată din realitățile curente, evitînd calea de mijloc, adunînd belșugul poetic din faptele de viață ale prezentului pe o viitoare corabie a Poeziei.

Marin Bucur

INTERVIU CU

PERPESSICIUS

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

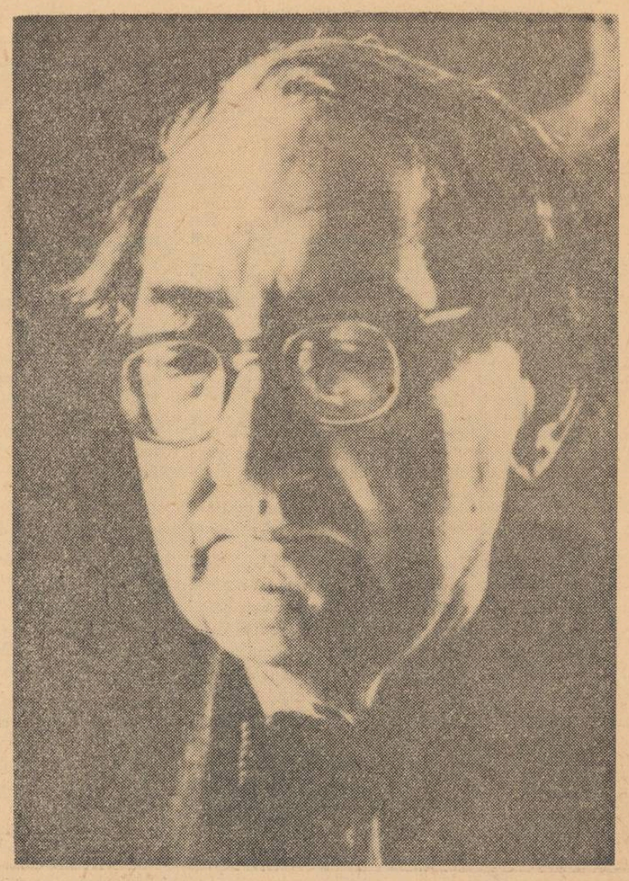

O convorbire cu directorul Muzeului de istoria literaturii romîne, academicianul Perpessicius, purtată într-un birou încărcat cu mape pline de manuscrise, documente literare și între vrafuri cu cărți de rară bibliofilie, își găsește sporit pînă la emoție, datorită tocmai acestei atmosfere de erudiție și pasiune literară, climatul cel mai potrivit.

Discuția preliminară despre tematica interviurilor noastre luase sfîrșit. Din scaunul său, cu fruntea abia ridicată de deasupra unui nou manuscris intrat în colecția muzeului, cunoscutul critic și istoric literar aștepta într-o tăcere meditativă, prima din seria de întrebări la care doream răspuns.

— Inovează fiecare talent literar ori acesta rămîne un dar rezervat numai talentelor excepționale? Ce raporturi sînt între talent și cultură, între tradiție și inovație?

Fostul nostru dascăl de filologie romanică, dar și de poezie ultramodernă, mai exact simbolistă, deși, în 1910, simbolismul, cu tot prestigiul lui Remy de Gourmont și al revistei „Mercure de France", începuse să devie subiectul a diverse teze de doctorat — am numit pe Ovid Densușianu, — a vorbit cu pasiunea și competența ce i se cunosc, despre tradiție și inovație în problemele de folclor. Învățatul care a dus mai departe generoasa concepție folclorică a lui Hașdeu nu pregeta să propovăduiască continua împletire a dragostei pentru bunurile tradiționale ale culturii cu aspirațiile de viitor, cu înnoirile, fie în concepție, fie în metodă, fie în aplicație. Așa se explică, bănuiesc, noua orientare pe care Ovid Densușianu a adus-o în culegerea, la sursă, a produsului fantaziei populare. În afara textelor clasice, beletristice, satul figurează de astă dată (în culegerile sale pe teren „Graiul nostru", „Graiul din țara Hațegului" ș. a.) și în povestiri despre lumea înconjurătoare, cu reminiscențe istorice și biografice, în care receptivitatea și psihologia țăranului apar mai la largul lor. Același lucru și în literatură. Prelucrătorul cronicelor și al vechilor monumente de limbă pe care le-a asimilat ca nimeni altul și le-a folosit în substructura studiilor sale, de amănunt sau de sinteză, era în același timp unul din spiritele cele mai deschise, accesibil inovațiilor, lărgirii orizontului de inspirație și primenirii mijloacelor de expresie. Căci dacă a extras din autentic granit folcloric figura lui Alion ciobanul, tot el în poemele sale, a cîntat, în plin semănătorism, orașele tentaculare și cuceririle tehnicii moderne.

Cu astfel de exemple, la o vîrstă, ca aceea studențească, de formație și favorizat și de predispozițiile firii mele, eclectică de la natură, pe care e mult prea tîrziu ca s-o mai pot schimba pe una sectară (ceea ce, de altminteri, nu mi-a suris niciodată), am crezut întotdeauna că tradiția și inovația pot coexista în bună tihnă, mai mult: că nici o inovație nu e viabilă dacă nu se altoiește pe trunchiul viguros, care și-a dovedit vitalitatea, al tradiției.

Adevărul s-a impus cu putere de lege îndeosebi acelor popoare ce, rupte de trecut, au intrat în orbita altor orînduiri sociale.

Deviațiilor autarhice ale proletcultismului, Lenin, se știe, le-a opus dintru început un categoric veto. În reacțiunile, uneori violente, cu care s-a răspuns acestor deformațiuni, stă și geneza conceptului de moștenire literară, atît de în cinste în toate țările socialiste. Nimic din ceea ce aparține trecutului, valabil sub raportul artei literare, nu este abandonat, ci, dimpotrivă, valorificat și folosit ca ferment al nouei literaturi. Nici „*Baltagul*", nici „*Fratii Jderi*", celebrele romane ale lui Sadoveanu, n-ar fi fost cu putință fără o perfectă sudură între inovație și tradiție, pe care numai un cunoscător al literaturii populare și un familiar al cronicarilor, cu Neculce în frunte, o putea opera cu atîta știință, dar și cu așa de înalte intuiții de artă. Deoarece, urmînd sugestiilor „Mioriței", Sadoveanu a creat o neuitată figură de Electră moldavă și, adîncindu-se în studiul epocii lui Ștefan cel Mare, a reconstituit culoarea istorică veridică, în care se drapează deopotrivă și măreția voevodală și vrednicia oamenilor Măriei sale. Or, pentru aceasta, Sadoveanu n-a folosit nici versul popular, nici stilul arhaic, și cu atît mai puțin n-a pastișat graiul cronicarilor. Marele poet al limbii romînești era un mult prea desăvîrșit și original artist ca să fi putut comite o astfel de greșeală. Inovațiile sale sînt în regenerarea temelor folclorice sau a romanului istoric nou și, înainte de asta, în spiritul de duh, fără de care oricită cultură, așadar documentare, nu poate rupe pecețile izvoarelor sigilate ale trecutului.

Exemplul lui Sadoveanu ilustrează în chipul cel mai elocvent raporturile dintre cultură și talent. Mai mult, se impune o revizuire radicală a noțiunii de cultură, în sensul că ea nu e numai a cărților și tratatelor, iar Sadoveanu avea, în ciuda modestiei sale, și o astfel de cultură, dar și, dacă nu în și mai mare măsură, a cunoașterii vieții prin sine, oameni, locuri, moravuri. Memoriile „anilor săi de ucenicie" răspund multor întrebări, referitoare atît la problemele artei sadovenești, cît și la acelea ale scrisului de azi. În concluzie, orice talent inovează. Precum vedeți n-am spus nimic despre inovațiile în limbă, despre gîlceava gramaticilor care pasionează într-un grad atît de mare obștea romînească și aceasta, mai puțin din prudență, cît din convingerea că poziția lingviștilor, fără continuul contact cu scrisul frumos și continua confruntare, individuală, cu exemplele clasicilor, nu poate mare lucru. Nu de la justiție trebuie să așteptăm stîrpirea calomniei, spunea Caragiale, aflînd de activitatea lui Caion, cît de la educație. În cazul de față, de la instrucție, de la cultura individuală.

— Ce ne puteți spune despre tendințele actuale ale prozei noastre realist-socialiste?

Tendințele actuale ale prozei epice realist-socialiste, de la noi, mi se par limpezi. Cînd scriitorul care practică realismul socialist se numește Marin Preda, creatorul „*Moromeților*" nici capul nu mă doare, prinzătoare, că într-însa încap și stilul prin excelență liric al lui Sadoveanu, bogat în culori și mirezme, și stilul epic prin sobrietate, din „*Ion*" și „*Pădurea Spînzuraților*" al lui Rebreanu. Stendhal a trecut în legendă cu stilul său făurit prin lectura Codului civil. Flaubert, dimpotrivă, era un admirator al Codului penal. Cît de antrenante, cu toată deosebirea de stil, sînt atît romanele celor doi scriitori francezi, cît și „jurnalul" celui dintîi, sau „corespondența" celui de-al doilea, fiecare cititor o știe îndeajuns. Perioadele incantatorii ale stilului lui Geo Bogza au altă cadență decît stilul, net oratoric, cu infinite ramificații ale scrisului lui Nicolae Iorga. Pornind de la scriitura artistică a fraților Goncourt, stilul scriitorului Gala Galaction a trecut prin multe și rafinate laminarii înainte de a căpăta acea mlădiere dolentă din tînguirile de libov ale popei Tonea pentru iubita din Cladova. Iată, așadar, cîteva stiluri, distincte unul de altul, fiecare în felul său îndeajuns de în stare să asigure operei pe care o întrupează, perenitatea de care vorbiți. Și aceasta pentru că fiecare în felul său reprezintă acel stil potrivit de care vorbea cu superioara intuiție a meșteșugarului, stăpîn pe secretele artei literare, Caragiale. Cu excluderea celui pastișat, neoriginal prin urmare, toate celelalte stiluri, liric, cizelat, sec, de proces-verbal, înflorit sau nu, toate duc în posteritate și perenitate.

— Sînteți unul din cei mai profunzi cunoscători ai manuscriselor eminesciene, cu numeroasele lor variante și cu gratia lor ce dovedește o îndelungată și plină de răspundere muncă de elaborare a operei literare. Să aibă glas (și are!) lor. Cît de antrenante, cu toată deosebirea de stil, sînt atît romanele celor doi scriitori francezi, cît și „jurnalul" celui dintîi, sau „corespondența" celui de-al doilea, fiecare cititor o știe îndeajuns. Perioadele incantatorii ale stilului lui Geo Bogza au altă cadență decît stilul, net oratoric, cu infinite ramificații ale scrisului lui Nicolae Iorga. Pornind de la scriitura artistică a fraților Goncourt, stilul scriitorului Gala Galaction a trecut prin multe și rafinate laminarii înainte de a căpăta acea mlădiere dolentă din tînguirile de libov ale popei Tonea pentru iubita din Cladova. Iată, așadar, cîteva stiluri, distincte unul de altul, fiecare în felul său îndeajuns de în stare să asigure operei pe care o întrupează, perenitatea de care vorbiți. Și aceasta pentru că fiecare în felul său reprezintă acel stil potrivit de care vorbea cu superioara intuiție a meșteșugarului, stăpîn pe secretele artei literare, Caragiale. Cu excluderea celui pastișat, neoriginal prin urmare, toate celelalte stiluri, liric, cizelat, sec, de proces-verbal, înflorit sau nu, toate duc în posteritate și perenitate.

— Sînteți unul din cei mai profunzi cunoscători ai manuscriselor eminesciene, cu numeroasele lor variante și cu gratia lor ce dovedește o îndelungată și plină de răspundere muncă de elaborare a operei literare. Să aibă glas (și are!) ce ar spune unui tînăr poet, bogata colecție de manuscrise eminesciene?

Vă gîndiți desigur la acele manuscrise torturate, piese prin excelență de atelier, în care planurile se întretaie uneori pînă la anulare, ca într-o prăbușire seismică și pentru a cărora descîlcire se cere și timp și răbdare. Un astfel de manuscris, (niciodată unul: date fiind numeroasele reluări nu numai ale aceluiași motiv, dar și ale aceleiași strofe, aceluiași vers, și chiar aceluiași cuvînt), va vorbi întotdeauna de stăruința și de truda cu care Eminescu și-a elaborat poemele pînă să le dea acea ședere în urmă, acea orbitoare lumină solară care a surprins din primul moment (amintiți-vă pururi de emoția „Junimei" la debutul poetului și de marea prețuire de a-l clasa, pe temeiul a trei poezii numai, imediat după Alecsandri!), care l-a impus admirației tuturor și care durează, nescăzută, chiar dimpotrivă, și astăzi. Altminteri, se înțelege, orice manuscris eminescian, oricît de caligrafic, deci fără cicatricele creației pe dînsul, nu interesează mai puțin, cîtă vreme mîna care a gravat aceste inscripții nepieritoare era a sărmanului Dionis. Totuși, un album cu numeroase facsimile din cele cîteva zeci de grafii și planșe de laborator ar constitui una din cele mai pasionante peregrinări prin labirintul vulcanic al creației eminesciene.

— Ce pot învăța tinerii scriitori de la critici, în ce privește desăvîrșirea măiestriei literare?

Am cunoscut în lunga mea existență, felurite specii de critică și critici. Desigur, tinerii scriitori pot învăța multe și se pot desăvîrși în arta scrisului însă cu două condiții: să aibă obiceiul a citi pe critici, dar nu și a se supune orbește aprecierii lor. Așa cum sînt scriitori ce reclamă o sentință oricît de severă însă sinceră, există și critici îngîmfați, ce nu s-au îndoit niciodată de justețea verdictelor lor. Experiența noastră, de pe cele două laturi ale baricadei, ne-a învățat că greșesc și unii și alții. Chiar dacă mediocră, calea de mijloc e de aur.

— Și acum, la sfîrșit, situîndu-ne în tradiția interviurilor noastre, vă rugăm să ne evocați cîțiva scriitori pe care i-ați cunoscut.

Nașul meu literar, și am repetat-o de cîteva ori, a fost Gala Galaction. El mi-a deschis porțile „Cronicei" și tot el și-a reamintit de aceasta în una din dedicațiile cu care m-a onorat, pe vremea cînd eram colegi de Academie. Vorba lui caldă și învăluitoare te mingiia tot timpul. Îl revăd încă în mica chilie a casei sale din strada ce astăzi îi poartă numele, după unul din primele asalturi ale boalei, stînd cuminte în jilțul său monahal și bucuros de vizita colegilor săi de Academie: Rosetti, Eftimiu, Steriade.

La Academie am cunoscut, și în persoană, pe marele vraci al prozei romînești Mihail Sadoveanu. Ședințele prezidate de el, pe cît de scurte, pe atît de fructuoase, erau tot atîtea sărbători. Îl ascultam cu aceeași evlavie, cu care, elev de școală, cocoțat în galeria teatrului Rally din Brăila, îi degustam lecturile, pe vremea șezătorilor scriitoricești de-acum jumătate de veac. Nu voi uita niciodată din cîte lecturi a psalmodiat acea „Cîntare a cîntărilor", inedită pînă la ora aceasta, despre care auzisem cîte ceva de la prietenii săi ieșeni și în intimitatea căreia m-a invitat, numai în doi, după terminarea unei ședințe, la el acasă. Cu un pahar de cotnari dinainte, am ascultat mai bine de două ceasuri, fascinat și surprins în același timp, inspiratele poeme de iubire ale lui Mihail Sadoveanu.

Pe Ion Minulescu și Liviu Rebreanu i-am frecventat cu osebire la cafenea, pe vremea perioadei boeme din viața noastră de bucureșteni. Poeziile lui Minulescu le știam din liceu. Omul era prietenos, entuziast și mare pedagog în artă și poezie al tinerilor. Am recitit de curînd în frumosul volum din publicistica lui Liviu Rebreanu, întocmit de N. Liu, editorialul-program la revista săptămînală „Mișcarea literară", pe care o patrona, camaraderește, Liviu Rebreanu, și al cărei colaborator am avut cinstea să fiu. Cînd după un taifas și un schwartz la cafenea, o porneam spre căminuri, conducîndu-ne seniorii, și-n strada Corăbiei, în fața casei lui, ne despărțeam de dînsul, știam că pentru Liviu Rebreanu noaptea de lucru de-abia începe. Era la puțin timp după succesul lui „Ion" și puțin înainte de apariția „Pădurii spînzuraților".

Mi-a făcut plăcere să văd evocat, sub condeiul colegului meu de Academie, Mihai Beniuc, numele poetului Al. T. Stamatiad care i-a fost profesor de literatură la liceul „Moise Nicoară" din Arad, unde am fost colegi puțin timp și unde bunul meu amic a desfășurat o frumoasă activitate culturală, editînd, între altele, și eleganta revistă „Salonul literar". Ca și Minulescu, Stamatiad era un mare iubitor de poezie și de exegeză poetică. Discuțiile cu el luau, nu o dată, proporțiile și aspectul unei adevărate bătălii... literare. Își amintea cu plăcere de anii de la Arad și de fostul său elev, acum președinte al Uniunii scriitorilor, Mihai Beniuc, pe care-l vizita la răstimpuri. „Îi vorbesc, îmi spunea cîteodată, îi vorbesc, îi vorbesc, și el tace, și tace, și tace..." — „Dar și face", îl întrerupeam eu, și el era de acord. Pe mulți scriitori aș vrea să-i evoc, ca și pe foștii mei dascăli, hirsutul cu inima de aur, Ion Bianu, doctul și elegantul Densușianu etc... Dar poate că editura pentru literatură îmi rezervă un loc în seria autorilor ei de „amintiri literare"...

★

O ședință precipitată cu cercetătorii de la Muzeul de istorie a literaturii l-a făcut pe academicianul Perpessicius să se ridice de pe scaun și să întrerupă convorbirea tocmai cînd ea începuse a se încălzi. „Pe altă dată", ne-a spus dînsul încurajator, dar apoi treburile noastre divergente n-au mai făcut posibilă reluarea convorbirii, așa încît, mulțumindu-ne cu cît am putut consemna, ne oprim aici.

Petru Vintilă

Mărturisire

Bunăvoința bătrînilor ostași ai călimării, care-și află răgazuri să împărtășească celor mai tineri și foarte tineri, învățămintele unei trude îndelungate, dăruite frumosului și omului, invită la reflexie și mai ales la bunăcuviință.

Cine oare a socotit vreodată, că s-a descoperit de destule ori înaintea învățătorului său? Și întrucît sînt de invidiat atitudinile culese dintr-o panoplie de nesăbuințe, armele boante de vitejie ale ingratitudinii? Iată de ce niciodată nu trebuie să ostenim a ne mărturisi iubirea și profundul respect față de truda maeștrilor noștri de slovă și de opera lor; pilda lor fiindu-ne îndemn și călăuză în probitatea muncii scriitoricești.

Penița scriitorului de talent este penița veșnicului debutant.

Munca scriitorului de talent este modestie, cinste și stăruință.

Cuvîntul maeștrilor noștri, cărora revista „Luceafărul", le-a acordat găzduire dintr-o fericită inițiativă, înlesnește cunoașterea peisajului brutal, din punct de vedere material și moral, care înconjura munca și viața scriitorului odinioară.

Munca de creație artistică este cazină încordată, efort susținut. De pe culmea unei experiențe îndelungate, maeștrii scrisului romînesc transmit povața lor cu generozitate celor tineri, datori să-i continuie într-o viață unde lumina alungă din ce în ce mai mult întunericul. Să nu uităm că maeștrii noștri au scris de multe ori în condiții neasemuit de grele. Pentru unii din noi aproape de neînchipuit și de aceea socotim că în confesiunile lor găsim un tulburător mesaj pe care ne simțim obligați să-l amintim cu prilejul apariției celui de al o sutălea număr al revistei. Niciunul din adevărurile spuse nouă cu modestia lor caracteristică nu va rămîne în afara noastră. Ne vom contopi străduințile noastre cu ele și vom face în așa fel încît să-i merităm ca înaintași.

GEORGE BĂLĂIȚĂ; GEORGE CARPAT; E. TEODORU; MILICĂ STAN; TEODOR URSU; GEORGE SUCIU.

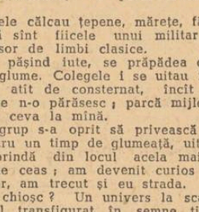

Chioșcul

Venisem la convocare, dintr-un sat de margine a regiunii, oprind „Gaz"-ul peste drum de un chioșc. Se răsfrîngea în acoperișul lui tuguiat lumina crudă a după-amiezii de mai.

Mașina prăfuită, noi prăfuiți. Soarele copleșitor nu ne iertase de la Brănești încoace, așa că rîsetele cu care porniserăm de dimineață la drum se risipiseră, pînă ce între noi se așternuse tăcerea.

Tot praful drumului îl strînsesem în haine și în mașina transformată parcă în aspirator.

— Gata! ne spuse Ghilan cînd cobori, adăpostindu-se de arșiță sub perdeaua dungată a unei patiserii.

Îl urmarăm.

Șoferul trase vehiculul îmbîcsit de colb pe o stradă dosnică.

Ne așezarăm, în sfîrșit, în jurul unei mese. Ne astîmpărarăm setea, sorbind pe nerăsuflate cîte trei pahare de apă. Pofta de vorbă se redeștepta însă ceva mai greu și de aceea rămaserăm cu ochii spre stradă. Cînd te ajută lumina să-ți strămuți încet privirile de pe o fațadă pe alta — căci la ora aceea nu era nici țipenie de om — începi să privești ceea ce-i mai viu în decor, și noi am luat-o cu chioșcul.

Chiar și primul trecător, un bătrîn, cu mers nesigur, cu haine cenușii, cenușii ca și obrazul său, ca și mîinile, ca și ochii (cea mai veselă culoare avînd-o părul: aducea cu o mască de ghips), s-a oprit tot în dreptul chioșcului și, după o vreme, a pornit mai departe, ca o mașină ostenită, dispărînd după colț.

Iar ne atrase privirile chioșcul, zăvorît, ce-i drept, dar cu atîtea reviste afișate pe obloane, și chiar sub geam, încît părea înzorzonat pentru un carnaval.

Mi-a făcut impresia că vîntul ar fi zmuls, de pe tejgheaua unui magazin universal, un balot de pînză în carouri, l-a purtat prin aer și, cînd a ajuns aci, s-a înșurubat de el, împodobindu-l.

De sub streașina unui bloc nou, cu umbră deasă sub cornișe și răcoroasă îmi închipui, de vreme ce zidurile erau încă umede, un copil fără somn, de la ultimul cat, alunga de zor o mahala de vrăbii. Ca frunzele lunecau păsările de sus, tot spre chioșc. Grăuntele ochilor erau pe semne atrase și ele de curcubeele de acolo. Dar cum ajungeau deasupra acoperișului conic și simțeau fierbințeala tablei, se depărtau ca de o vatră încinsă, înghesuindu-se într-un copac firav, — unicul supraviețuitor al unei demolări recente.

Trecu aproape un sfert de ceas de la dispariția bătrînului și pe stradă intrară, călcînd sonor asfaltul puțin muiat, trei fete. Două erau subțiri, înalte, după înfățișare și îmbrăcăminte păreau gemene. Între ele, la mijloc, țopăia una mică, bondoacă, cu părul în ochi ca un pechinez.

Mărgelușele călcau țepene, mărețe, făcîndu-mă să cred că sînt fiicele unui militar sau ale unui profesor de limbi clasice.

Mărunta, păsind iute, se prăpădea de rîs de propriile-i glume. Colegele i se uitau în creștet cu un aer atît de consternat, încît nu-nțelegeam de ce n-o părăsesc; parcă mijlocia le-ar fi avut cu ceva la mînă.

Întregul grup s-a oprit să privească chioșcul, uitînd pentru un timp de glumeață, uitînd chiar să se desprindă din locul acela mai bine de jumătate de ceas; am devenit curios și, după plecarea lor, am trecut și eu strada.

Ce-i un chioșc? Un univers la scară mică. Evenimentul transfigurat în semne tipografice, potrivite sub tituri mari sau mici care-ți transmit freamătul lumii. Acolo te încearcă marea forță a cuvîntului tipărit.

Panorama continentelor tălmăcită în slove, menite să învăluie omul din stradă în talazurile contemporaneității.

Munți de hîrtie se istovesc zilnic, nenumărate cisterne de tuș curg peste cilindrii rotativelor, valurile de plumb topit și apoi înghețat intră în linotipe, pentru a zvîrli în lume știrile și iată cea mai ciudată floare a lumii. Floare cu petale de hîrtie tipărită, întîmpinînd oamenii la răspîntii, să le dăruiască vestile meridianelor.

...După un timp, m-am întors îndărăt la prietenii mei, toropiți de dulceața după-amiezii de mai. Vipia se mai astîmpărase și, nu știu de unde, un miros de liliac a poposit sub perdeaua de doc.

I-am văzut ultindu-se la ceas, se apropia ora plecării spre sala de festivități a Sfatului. Acolo se convocaseră colectivele de conducere ale G.A.C.-urilor din regiune. De aceea eram și noi aici; președintele, socotitorul, medicul veterinar și eu, inginerul agronom.

Nu le-am împărtășit, deocamdată, ideea pe care mi-o sugerase chioșcul, deși mi se umpluse sufletul de ea, deși nerăbdarea pusese într-atîta stăpînire pe mine, că simțeam nevoia rostirii ei. Cu toate astea, zăboveam. S-o gust în întregime, s-o cumpănesc bine, să văd dacă există putința împlinirii ei.

Am închis pleoapele pe jumătate, pierzînd o vreme contururile din jurul chioșcului. L-am purtat cu ajutorul închipuirii, așa întreg, în mijlocul pieții noastre, pardosită de puțin timp cu piatră.

L-am așezat la umbra celor trei plopi înalți, de-i vezi tocmai din gară, veghind acoperișurile comunei ca niște sentinele uriașe, încinse cu eșarfe de lumină. E bun locul, mi-am zis. Mișună prin crengi sute de păsări, iar cînd vom instala bănci și oamenii vor lua ziarele în mîini să le răsfoiască, cîntecele lor îi vor desfăta.

La ce credeți că m-am mai putut gîndi după pornirea mașinii, cînd dispăreau din parbriz strada și chioșcul? La niște porumbei. Ziceam să cumpărăm cîțiva, să-i obișnuim cu piața noastră, să-i vedem apoi cum urcă și se rotesc deasupra oamenilor ca-n multe piețe ale lumii. Mai tîrziu, îmi ziceam, s-or învăța să ni se așeze pe umeri și palme. Poate pînă atunci, dramatica floare cu miros de plumb va aduce în sfîrșit vestea păcii depline.

Trebuie să mă îngrijesc, neapărat, ca porumbeii să fie albi, nespus de albi...

Eugen Teodoru

LOCURI ISTORICE

de DUMITRU CORBEA

Primul popas l-am făcut la Tg. Neamț. Voiam să mai văd o dată ruinile Cetății, Ozana, Humulești și atîtea și atîtea sate și locuri dragi lui Ion Creangă și nouă.

E plăcut drumul pînă la Cetate. Urci prin pădurea de brad, mai mult la răcoarea copacilor. Auzi susurul aerului tare prin vîrfurile brădetului. Se clatină încet cucuruzul bradului. Miros de rășină, ozon și verdeață. E parfumat aerul. E parfumat și de finața cosită din preajma Cetății, e parfumat și de florile din poenile verzi și bogate din depărtare.

Un lucru îmbucurător am aflat la Cetate : vor începe curînd lucrările de reconstrucție și arheologie. Savanții vor putea reconsidera pe baze mai bune trecutul. Se vor dezgropa multe pagini necunoscute de istorie. Se va deschide drum și mai larg vizitatorilor din țară și din străinătate. Cetatea poate atrage și poate încă avea grai...

De pe culmea ei se văd împrejurimile. Vezi pînă dincolo de Humulești, dincolo de Vînători. La Vînători s-a descoperit catapeteasma micii capele din Cetate despre care, de secole, nu știa nimeni nimic. Este un lucru de mare valoare istorică. Locul ei nu-i la muzeul din București, după cum se hotărîse, ci aici, la Cetatea reconstruită, redată istoriei și poporului, țării.

Dar adevăratul pelerinaj nu-i la Cetate. Adevăratul pelerinaj l-am aflat tot la Humulești, la casa lui Ion Creangă. Am găsit drumul barat de autobuze, mașini, motociclete. Curtea și casa sînt pline de tineri și bătrîni, elevi și studenți, profesori și învățători. Le distingi meseria, ocupația, după cum vorbesc, după cum își iau note sau scriu în registrul muzeului.

La „Meșterul Neculai"

De la Humulești, am luat drumul Agapiei. Vizitatorii vin aici pentru marele Neculai Grigorescu. Frumosul atrage mulți turiști străini. Vin vizitatori din Uniunea Sovietică, din Franța, Anglia, America, Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia și din alte țări. Păcat că nu se grăbește asfaltarea drumului pînă aici. În felul acesta s-ar prelungi și traseul autobuzului din Tg. Neamț și nu te-ai opri la patru kilometri de monumentul istoric.

Am cunoscut-o pe bătrîna Agafia Unucu, călugăriță, de loc din satul Agapia, care a venit la mînăstire cînd avea cinci ani. A fost ucenică la o altă maică, Preda care l-a apucat și l-a cunoscut pe Neculai Grigorescu. În casa Agafiei Unucu se află un lucru de preț, moștenit de la maica Preda. Era tînără călugărița Preda și tînărul Grigorescu o asemuia cu sfînta Agafia. De aceea i-a și făcut dar o iconiță, pictată de el cît a stat trei ani și mai bine la Agapia. Poate că a luat-o ca model chiar pe călugărița Preda... Această lucrare ar face cinste Muzeului Republicii. Ar putea s-o achiziționeze de la bătrîna Agafia Unucu. Iconița s-a prăpădit o dată. I-a fost reîntoarsă după douăzeci de ani. I-a luat-o un profesor, care a mințit-o pe bătrînă, dîndu-i o sută de lei, știind că iconița era evaluată la mai multe mii de lei de către specialiștii care au văzut-o și admirat-o.

Și acum se mai află în casa în care a locuit „meșterul Neculai". Este o căsuță mică, cu cerdac, cu vedere în măgura numită Dealul Mare, de unde se aude și susurul pîrîului Agapia. Trei ani și mai bine a locuit Grigorescu aici. Iarna îi era mai greu. Lucra mai puțin la zugrăvirea mînăstirii. Iarna făcea școală cu ucenicii și lucrătorii, pregătea lucrul pentru vară.

Se bucura cînd se topeau zăpezile, cînd înflorea ghiocelul și brîndușa. Știa că iarna a fost mîncată de lupi. Îl bucura gălăgia cotofenelor, șiretenia gaițelor care își ademeneau victimele prin imitarea diferitelor țipete și ciripituri. Putea auzi și alte cîntece, alte sunete. În varietatea și mutitudinea cîntecelor și sunetelor pădurii trezită la viață, se armonizau, altfel toaca și clopotul mînăstirilor de pe aici.

Buciumul și cucul îl vrăjau. Asculta, asculta și nu se mai sătura. Asculta cucul, mierla și privighetoarea. Asculta ciocănitoarea. Atunci i se părea, cînd era lună, că și astrul ceresc are glas.

Cunoștea potecile măgurii Crucii, poenile și pășunile Muncelului, îl cunoșteau țăranii, pădurarii și ciobanii, îl cunoșteau călugării și călugărițele, țăpinarii, vînătorii.

Se ducea le pescuit pe pîrîul Secu. Prindea păstrăvi și privea cum se jucau micii boișteni pe lîngă răstoace. Frumusețea locului îi da aripi la lucru.

Nici n-a știut cînd au trecut trei ani. Ducea o viață simplă, modestă. Se mulțumea cu puțin pentru trai. Făcea schițe peste schițe și voia s-atingă desăvîrșirea. Și-a desăvîrșit arta. „Meșterul Neculai", cum i se spunea la Agapia, a devenit marele și ilustrul Neculae Grigorescu, care a dus gloria artei românești și universale.

Natura țării l-a îmbogățit și i-a dat sensibilitatea artistică. Pădurile și munții Neamțului au făcut parte din inima și sufletul său.

Lîngă casa în care a locuit Grigorescu se află și casa în care a locuit Alexandru Vlahuță. Vlahuță avea și o soră aici, călugăriță. Mulți își mai aduc aminte de sora poetului, Elisaveta Strejescu. În casa surorii sale a stat mai mult. Pe veranda acestei case se întîlneau și discutau, cu aprindere Caragiale, Coșbuc, Brăileanu, Vlahuță, Delavrancea. S-ar putea face și aici un muzeu, care ar folosi la educarea tinerelor generații, la educarea poporului, cu atît mai mult cu cît în muzeul improvizat din incinta mînăstirii se află un panou care vorbește de scriitorii care au stat la Agapia mulți ani.

Arta de a dălțui și a da viață lemnului

Aveam oarecare idee despre arta ornamentală în lemn. Știam că aici, în Neamț, este patria acestui meșteșug. Mai văzusem ceva prin Oltenia, prin Munții Apuseni.

Ornamente și sculpturi în lemn am văzut și la Cracovia, în Polonia. Unele lucrări aș putea spune că nu sînt reușite. Sînt niște sfinți dolofani... Lemnul s-a degradat și arta meșterului său artistului a dispărut în mare parte. Văzusem lucrări și ornamente în lemn în multe din orașele germane. Multe orașe ale Germaniei se disting tocmai printr-un specific al lor. La Rostok se știe că se fabrică nave ; la Meissen se fabrică porțelanul, vestitul porțelan cunoscut în toată lumea ; la Sonneberg, în munții Harz, se fabrică jucării din lemn și sticlă ; la Ulm și Nürenberg sînt vestiții meșteșugari ai artei lemnului. Statele catedralei din Ulm sînt înfrumusețate cu busturile patriarhilor, profeților și înțelepților antichității, sculptate în lemn de Syrlin cel bătrîn.

La bisericuța nouă din Sihăstria, am văzut un basorelief al celor doisprezece apostoli. Lucrarea și ornamentele stranei aparțin sculptorului Gheorghe Gheorghiță din Tg. Neamț. Știam prea puțin despre el și am vrut să-l cunosc. La stația de autobuz din satul Agapia am stat de vorbă cu un bătrîn, venit și el în vilegiatură. M-a întrebat pentru ce mergeam la tîrg și i-am spus. Atunci el și-a adus aminte de un fost coleg de-al său, Gheorghiță, de la școala normală din Iași. Era prin 1904. Spiru Haret a venit la „Vasile Lupu", la normală, în vizită. Era ministrul instrucțiunii publice. Elevul Gheorghiță i-a făcut portretul și Haret l-a privit și l-a admirat. L-a pus pe elev să-i mai facă unul, să se convingă de talentul său. Elevul a făcut și al doilea portret. Haret la felicitat pe elev, i-a dat cartea sa de vizită și i-a spus :

— Să vii la mine cu această carte de vizită cînd termini școala normală. Să nu uiți. Ori sînt, ori nu, ministru, tu te prezinți la mine.

Acesta era un unchi al sculptorului Gheorghe Gheorghiță, care a fost trimis de Haret să studieze pictura la München, dar a paralizat și nu s-a mai putut realiza ca artist. A rămas profesor de desen la liceul din Tg. Neamț. După 23 August 1944, a devenit director al liceului. Vasile A. Gheorghiță a murit anul trecut în vîrstă de 75 ani. Dacă unchiul a fost descoperit ca un portretist bun în tuș și creion, urmașul este un neîntrecut portretist în sculptură. Acest lucru se vede imediat cînd privești lucrarea sa de la Sihăstria. Gheorghe Gheorghiță este un artist adevărat, plin de sensibilitate. „Torcînd" este una din lucrările sale mai, care poate sta alături de „arcașii", „apostolii" și „țăpinarii" săi. Arta sculpturii în lemn este grea și mai ales este în dezavantaj față de piatră și metal. Gheorghiță nu s-a temut de acest gen arhaic, socotit minor de către unii specialiști. El nu s-a temut că de sub dalta sa vor ieși frumuseți cu efecte limitate. Gheorghiță este un artist realist. În fiecare lucrare, în fiecare portret găsești forța de expresie, bogăție de sentimente, armonie, echilibru. „Apostolii" săi sînt umanizați. Le-a pus ceva din natura munților.

Sculptorul Gheorghiță este o valoare a genului. Dalta sa este chemată să înfrumusețeze sufletul omenesc.

UN CAPITOL AL LUPTEI ANTIJUNIMISTE

A început în ultima vreme să fie mai temeinic și mai sistematic studiată natura relațiilor pe care scriitorii noștri le-au avut cu Junimea. Semicentenarul morții lui I. L. Caragiale — de pildă — a prilejuit cîteva studii și articole binevenite pe această temă.

În ceea ce îl privește pe Alexandru Vlahuță, am arătat, tot în coloanele acestei reviste, cauzele care l-au făcut să debuteze în coloanele „Convorbirilor literare", să frecventeze ședințele Junimii și să rămînă cîțiva ani legat de cercul lui Titu Maiorescu. Ajunsesem la concluzia că Alexandru Vlahuță venise la „Convorbiri literare" deoarece în paginile ei publica Mihail Eminescu, poetul adolescenței și al tinereții lui. După ce arătasem natura sporadică a relațiilor lui Vlahuță cu „Convorbirile" și faptul că încă de la început el manifestase un spirit independent față de Titu Maiorescu, rămăsese să urmărim etapele declanșării conflictului dintre ei doi.

Conflictul dintre Titu Maiorescu și Alexandru Vlahuță începe să se declanșeze din anul 1884. După întoarcerea sa din străinătate, în martie 1884, Mihail Eminescu rămîne o vreme la București, iar după aceea se stabilește la Iași. În felul acesta, Titu Maiorescu se consideră descărcat de orice obligație și nu dorește decît să-l vadă plecat pe cel care-l stînjenea. După propria lui expresie, plecarea lui Eminescu îi dădea putință „să răsufle" și să se gîndească la „treburile" sale [1]). Lăsîndu-l pe Eminescu în părăsire într-o mizerabilă cameră de hotel din Iași, socotind că poetul manifesta numai „avariție de bani" (vezi „Însemnări zilnice" p. 241) și că deci nu trebuie să se intereseze de situația lui materială, Titu Maiorescu credea că și-a făcut pe deplin datoria.

Aflîndu-se la Iași în iulie 1884, Alexandru Vlahuță se întîlnește cu Eminescu. Impresionat puternic de starea sănătății marelui poet, el îi trimite o scrisoare lui Titu Maiorescu.

Scrisoarea lui Vlahuță, redactată de altfel în termeni foarte prevenitori, se situa la antipodul părerilor lui Maiorescu despre starea psihică și situația materială a lui Eminescu. Titu Maiorescu susținea atît în „Însemnări" cît și în scrisori că Eminescu dă dovadă de o **„bolnăvicioasă preocupare de mijloace pentru existență imposibil de înlăturat nici cu argumente raționale. Trebuie să așteptăm așadar refacerea sistemului său nervos în stare normală.**

Zgîrcenie și lăcomie de bani ca totală lipsă a oricărei demnități personale" [2]) și se considera mulțumit din momentul în care intervenise pentru obținerea unei sinecure.

Cu totul de altă părere decît Titu Maiorescu, Alexandru Vlahuță spune în scrisoarea lui că lipsa de ocupație îl demoralizează pe Eminescu și că în nici un caz nu poate fi vorba de a privi cu liniște evoluția bolii poetului. Scrisoarea constituie deci indirect o polemică cu părerile lui Titu Maiorescu. Alexandru Vlahuță începea să-și manifeste deschis opiniile și să-l înfrunte pe Titu Maiorescu, somîndu-l aproape să întreprindă ceva pentru Eminescu. Reproducem integral textul [3]), deoarece este foarte puțin cunoscut și marchează — insistăm asupra acestui fapt — începutul războiului mai întîi mocnit și, nu mult după aceea, din ce în ce mai fățiș dintre Vlahuță și Maiorescu, război care se va solda cu o dușmănie ireconciliabilă :

Stimabile Domnule Maiorescu : «„Am văzut pe Eminescu, și-am stat cu el o zi. Mi-a fost cu neputință să-l înduplec a veni cu mine la țară — de ce — zicea el să mai porți prin lume un om mort !

Doarme puțin, vorbește puțin și sînt zile în care uită să mănînce. Și cu toate astea se îngrașă — asta-l amărește mult. Groaza-l tulbură și-l demoralizează lipsa de ocupație hrănitoare. El o spune adesea. De aici, poate, în mare parte vădita umilință — sfiala copilărească din vorba și mișcările lui. E mișcător pînă la lacrimi cînd vezi la ce e redusă viața lui. Toată existența i se încheie într-o dinamică foarte restrînsă și înceată — cît îi trebuie cuiva ca să nu fie mort. Citește tare puțin — căci îl obosește. Nu scrie nimica. S-a încercat — mi-a spus — dar i-a fost cu neputință. L-ar trage inima la un post de revizor.

I-am propus locul de la azil și S-ta Ecaterina [4]) la care eu dacă e să mi se dea — aș renunța cu o adevărată mulțămire — pentru Eminescu ; l-ar primi și i-ar prii mult. În tot cazul — grăbiți a-l numi undeva. Altfel îl pierdem — fără nădejde de întoarcere".

„Sînt grozav de demoralizat — mi-a spus de nenumărate ori — cît am stat cu el, — aș vrea să adorm și să nu mă mai deștept. Cum nu poate omul să moară cînd vrea.

Nu mă-nduplec la acte de violență — cu mine însumi. „E nespus de sfîșietor"» [5]).

Ce atitudine a avut Titu Maiorescu față de aceste rînduri atît de elocvente în dramatismul lor și atît de drastice în fond ? Scrisoarea nu i-a provocat o reacție deosebită și nu l-a făcut să ia vreo măsură în consecință. Aflat într-o călătorie prin Elveția, la înapoiere în țară notează sumar : „Acasă totul în regulă, cetit un nesfîrșit teanc de jurnale și scrisori, în noaptea de vineri spre sîmbătă" [6]). Scrisoarea lui Vlahuță se afla în mod cert printre cele cetite de Maiorescu ! De atunci Maiorescu începe să devină din ce în ce mai rezervat față de Alexandru Vlahuță. La repetatele apeluri ale acestuia din urmă, aflat și el într-o situație materială disperată, Maiorescu se menține doar la simple făgăduieli. A intuit oare Vlahuță această rezervă ? De bună seamă că da, de vreme ce, din toamna acestui an este tot mai evidentă îndepărtarea sa de revista „Convorbiri literare". Atunci cînd el publică atît de cunoscuta poezie „Lui Eminescu" scrisă în toamna anului 1884, deci după vizita de la Iași, nu o mai trimite „Convorbirilor literare", ci „României libere" [7]).

„Lui Eminescu", poezia atît de cunoscută, reprezintă afirmarea publică a adevărurilor cuprinse în scrisoarea către Titu Maiorescu, datată iunie 1884 [8]). Dar nu numai atît : poezia constituie — mai ales prin strofa finală — o polemică deschisă cu Titu Maiorescu și cu toți acei care priveau nepăsători chinul marelui Eminescu. Ironia din ultimele două versuri îl vizează fără îndoială în special pe Titu Maiorescu. Privită în această nouă lumină, poezia lui Vlahuță capătă deci semnificații mai largi, fiind o adevărată exprimare a poziției sale anti-junimiste. De altfel junimiștii încep de la sfîrșitul anului 1884 să nu-l mai considere pe Vlahuță ca pe unul din membrii cercului lor. De aceea la 3 mai 1885 [9]), Nicu Gane îi scrie lui Iacob Negruzzi : „Un copac care a stat douăzeci de ani într-un pămînt (este vorba de „Convorbiri literare", n.n.) ce i-a priit nu poate fi transplantat aiurea fără să tînjească ; de aceea era natural să vezi că i se usucă cîte o creangă precum : Creangă, Olănescu, Vlahuță, Anghel Demetrescu și alte crengi. Noroc că mai sîntem noi rădăcinile din Iassi".

Probabil Iacob Negruzzi a căutat să reia legăturile cu Alexandru Vlahuță și să-l determine să colaboreze din nou la „Convorbiri". Cu tot respectul pe care îl purta celui care i-a publicat primele versuri, Alexandru Vlahuță îi răspunde în iulie 1885, că „nu voi putea decît foarte rar să vă mai trimet cîte ceva" [10]). Ceea ce se va și întîmpla. După cîteva poezii publicate în anul 1885, Vlahuță nu mai trimite „Convorbirilor" decît mult mai tîrziu o poezie ocazională. Vlahuță începe să iasă din ce în ce mai mult din sfera de gravitație a cercului convorbirist și să se orienteze, deocamdată fără o busolă prea sigură, spre alte meridiane literare și politice. Prezența lui la ședințele „junimii" este din ce în ce mai sporadică, iar conflictul deschis izbucnește abia la începutul anului 1886.

Cum s-au petrecut faptele ? Ziarele bucureștene anunțau o conferință a lui Vlahuță despre poeziile lui Eminescu [11]). La 11 ianuarie apărea în „Epoca", sub semnătura Fra Barbaro, o cronică la „Despot Vodă" de Vasile Alecsandri. O analiză amănunțită a piesei, ca dramă istorică și ca meșteșug de scenă, ar ajunge inevitabil la încheierea că : „Despot e o mare copilărie". Aceasta o spunea Delavrancea, în ianuarie 1886, nedeosebindu-se prea mult de vechile campanii pe care cu puțini ani înainte Alexandru Macedonski le dirija împotriva celui ce — credea el — îi uzurpa gloria. Numai că atunci, în 1882—1883, Vasile Alecsandri își afla un apărător în persoana tînărului și puțin cunoscutului jurnalist Alexandru Vlahuță care în paginile „Rominiei libere" desfidea pe toți cei ce îndrăzneau să întîneze numele și opera maestrului.

„Ia te uită cu ce liniște dumnezeiască trece bătrînul și marele Alecsandri prin droaia de mucoși, cari-l hulesc pentru că și-a iubit poporul cu dragostea nețărmurită și binefăcătoare a celor aleși, pentru c-a dat neamului românesc o poezie curată și limpede, pentru că, prin munca lui vrednică și prin darul și podoaba minții lui, a ridicat așa de sus slava literaturii noastre..." („Romînia Liberă" 14 mai 1883).

De data aceasta însă Alexandru Vlahuță nu schițează nici un gest în apărarea lui Vasile Alecsandri, ci, cîteva săptămîni mai tîrziu, de la tribuna vechiului Ateneu, continuă atacul dezlănțuit de prietenul și colegul său de redacție, delimitîndu-i mai clar țelurile. Contemporanii au resimțit atunci faptul că focul concentric deschis de tinerii combativi de la ziarul „Epoca" nu viza atît deposedarea lui Alecsandri de aura gloriei sale, ci în primul rînd afirmarea superiorității nete a lui Mihail Eminescu. Dar conferința lui Alexandru Vlahuță și cronica lui Barbu Delavrancea constituiau în același timp și o luare de poziție anti-junimistă. Tînăra generație începea să se elibereze de sub tutela spirituală a lui Titu Maiorescu, să-și afirme propriile lor credințe, să urmeze o cale literară deosebită de cea indicată de Junimea.

De aceea Titu Maiorescu ripostează. Prin articolul său „Poeți și critici", el refuză dreptul artiștilor la aprecieri critice, explicînd apoi meritele lui Alecsandri în complexul culturii românești. Deosebirile de principiu s-au precizat acum public, animozitățile s-au declarat fățiș. Dacă poezia „Lui Eminescu" era odă pornită din admirația nemărginită a ucenicului față de maestru, aluziile conținute în versurile ei putînd fi trecute cu vederea, conferința însă afirma idei net opuse vederilor lui Maiorescu. Prima conferință a lui Vlahuță în fața publicului bucureștean avea să surprindă, prin îndrăzneala adevărurilor pe care le cuprindea [12]). Tînărul gazetar și nuvelist mergea acum spre apogeul carierii lui combative. Interesant de știut este faptul că în seara cînd Titu Maiorescu și-a citit articolul său la ședința junimii, Alexandru Vlahuță se afla de față [13]) dar nu știm ce atitudine a luat.

Încercînd să tragem concluzia acestui îndelungat proces literar, putem afirma că dacă Vlahuță a venit la „Convorbiri" atras de mitul lui Eminescu, despărțirea lui de Junimea se leagă tot de numele lui. Eminescu. Dar între cele două puncte ale acestei curbe există o deosebire esențială : în timp ce apropierea de „Convorbiri" se datora necunoașterii esenței fenomenului, despărțirea de Junimea marchează descoperirea adevărului.

Conferința despre poeziile lui Eminescu și articolul-răspuns al lui Titu Maiorescu aduc nu numai sfîrșitul unor relații și așa destul de artificial susținute, dar ele declanșează un război care, cu intensități mai mult sau mai puțin sporite, deschis sau aluziv, public sau în corespondențe, se va perpetua mulți ani după aceea.

Dar Vlahuță nu se oprește aici în ofensiva sa antimaioresciană. Divorțul său spiritual de Junimea îl găsește în plină luptă antimonarhică.

Valeriu Ripeanu

[1]) Vezi în acest sens scrisoarea către Emilia Maiorescu în „Studii și documente literare" vol. VI, p. 50—53 (traducere românească).

[2]) Vezi scrisoarea în Studii și documente IV, pag. 51 și Însemnări II, p. 241.

[3]) A fost publicată în „Studii și documente literare" vol. III. p. 124 și în Al. Bojin „Bibliografie" p. 329.

[4]) Vlahuță se afla încă în învățămînt la Tîrgoviște. Din toamna anului 1884 însă avea să rămînă fără post din pricina faptului că gimnaziul de acolo își schimba profilul. În vara acelui an căuta un loc de profesor la susamintitele instituții.

[5]) Vezi în acest sens și scrisoarea lui Eminescu către Chilici Rîvneanul, datată Iași 20 octombrie, 1884 : „Sănătatea mea scîrțîie într-una ca o moară de mult stricată, ba poate ireparabilă. Săptămîna aceasta am avut friguri și dureri de cap ; cît despre picioare — ele sînt într-o stare așa de plîns, precum erau la București. O tristă iarnă mă așteaptă și o tristă viață". (Studii și documente literare, vol. IV, p. 160 și N. Petrașcu, op. cit., ed. 1933, p. 57—58)

[6]) Titu Maiorescu : Însemnări zilnice II. 259.

[7]) După o perioadă de colaborare la „Romînia Liberă" îl aflăm pe Alexandru Vlahuță printre membrii comitetului de redacție a ziarului „Epoca", apărut în 16 noiembrie.

Prim redactor era Barbu Ștefănescu Delavrancea „căruia i se adăuga, în calitate de colaborator literar, dar cu aceleași dispoziții luptătoare, poetul Alexandru Vlahuță" (vezi N. Iorga „Istoria presei românești" 1922 p. 147.)

[8]) Că poezia a fost scrisă sub impresia vizitei de la Iași, nu încape îndoială. Pentru a dovedi afirmația noastră, cititorul este rugat să compare scrisoarea citată integral mai sus cu strofa : „Și te-nțeleg — te simt aproape / Cu aceleași suferințe-n față, / Cu ochii gînditori și galeși, / Sătul de trudnica-ți viață", care nu reprezintă altceva decît imaginea versificată a celor relatate lui Titu Maiorescu. De fapt cu cîteva luni înainte Vlahuță publicase „Răspuns la o cronică rimată" în care afirma valoarea operei lui Eminescu : „Măret pluti-va printre veacuri / Maestrul dulce Eminescu".

[9]) Vezi „Studii și documente literare" vol. I. p. 128.

[10]) Vezi Al. Bojin : Bibliografie, pag. 326.

[11]) „Conferința a avut loc în ziua de 28 februarie 1886, vezi în acest sens „Epoca" : „Prietenul și colaboratorul nostru dl. Al. Vlahuță va face mîine la Ateneu o conferință asupra poeziilor lui Eminescu" (Epoca, an I, nr. 82, 27 februarie 1886, p. 3.

[12]) Reacția presei a fost destul de curioasă. Un gest de mirare și mai apoi de aprobare rezervată a însoțit expunerea lui Alexandru Vlahuță, care după cîte se pare se bucurase de o caldă apreciere mai ales din partea auditoriului tînăr, fapt ce a putut alarma pe Titu Maiorescu. Poziția fermă a lui Vlahuță deși a stîrnit admirația publicului (este de fapt și începutul receptării numelui și operei sale în masa cititorilor de atunci) nu a fost primită cu același entuziasm de presa vremii. Astfel chiar „Familia" revista de numele căreia se leagă debutul lui Eminescu nu se ralia în întregime punctului de vedere susținut de Vlahuță : „Despre poeziile lui Eminescu dl. Al. Vlahuță a ținut la București, în Ateneul Romîn o conferință care a stîrnit multe vorbe în lumea literară românîă de altcum destul de adormită.

Cauza principală a fost că conferențiarul a făcut oareșcari comparațiuni între Alecsandri și Eminescu, în favorul acestuia din urmă. Însuși dl. Maiorescu a venit să sprijinească prin articolul său „Poeți și critici" pe Alecsandri. Dl. Vlahuță a spus multe aprecieri bine cugetate asupra lui Eminescu, dar n-a fost lipsit nici de exagerațiuni. A avut însă mare dreptate cînd a combătut indiferatismul publicului rominesc (..Familia" an. XX, nr. 15, 13/25 aprilie, p. 186 la rubrica „Literatura și arta".)

[13]) „Seara, Junimea" la mine : foarte mulți... Vlahuță (s.n.)...

VINE PLOAIA — *Foto : Vasile CUCU*

CRONICA LIMBII

Proprietatea termenilor este o temă care poate reveni destul de des în cronicile limbii, întrucît, din păcate, se înîlnesc mereu greșeli de acest tip, chiar în paginile revistei „Luceafărul" sau ale volumelor din colecția cu același nume.

Uneori asemenea greșeli apar la cuvinte cu mare circulație pe care, probabil, toată lumea le consideră cunoscute. Cine nu folosește, de exemplu, cuvîntul *(zi) onomastică* ? Dar, dacă cei mai mulți îl folosesc corect, cu sensul de „ziua numelui", unii vorbitori au ajuns să-i extindă întrebuințarea și pentru „ziua nașterii". Lărgirea sensului unui cuvînt este un fenomen obișnuit în limbă, dar aici ea este o greșeală care contravine etimologiei cuvîntului, și acesta nu e, în cazul de față, o cunoștință de strictă specialitate lingvistică : grecescul *onoma* „nume" și familia lui stau la baza a numeroase cuvinte, ca *onomatopee, toponimie, anonim* etc., legate de ideea de *nume*, iar *onomastică* însuși are și sensurile „disciplină care studiază numele proprii" și „totalitatea numelor proprii dintr-o limbă" și nu e bine ca *(zi) onomastică* să fie rupt de ele. De aceea este regretabil faptul că întrebuințarea greșită a lui *onomastică* drept „ziua nașterii" pătrunde și în scris, așa ca la Ion Băieșu (Luceafărul V nr. 13 (96), p. 11, col. 5) : „E interesant, foarte interesant cum muncesc, învață și trăiesc acești 1.050 de tineri, care au absolut toți vîrsta de 24 de ani (74 dintre ei și-au sărbătorit *onomastica* în ziua în care vizităm șantierul)". Desigur că autorul nu a vrut să spună că cei 74 de tineri sovietici aveau același prenume și serbau împreună o zi a numelui !

Adesea se întîlnesc confuzii între cuvintele din aceeași familie cu aspect formal foarte apropiat. Este curentă confuzia dintre adjectivele *familial* „de familie", „privitor la familie" și *familiar* „bine cunoscut, obișnuit", „nepretențios", pe care mulți vorbitori le reduc la un singur cuvînt, în — *ar*. Cu toată răspîndirea acestei confuzii, ea rămîne o greșeală pe care tînărul prozator Ion Arieșeanu sau redactorul responsabil al cărții ar fi trebuit să o evite, pentru a nu contribui la impunerea expresiei *consiliu familiar* în loc de *consiliu familial* („Anii adolescenței", colecția Luceafărul, 1962, p. 184 : „Atunci, mama, care reprezenta alfa și omega în casă, întruni un *consiliu familiar* și hotărî răspicat..."). Ar fi de acord autorii confuziei citate să confundăm și alte adjective în situații similare, de exemplu pe *temporal* și *temporar* ?

Din același volum al lui Ion Arieșeanu s-ar mai putea cita și alt exemplu de întrebuințare a unui cuvînt în locul altuia înrudit : *finit* pentru *finisat*. Un tînăr privește blocul la care urma să lucreze în „echipa de finisaj" : blocul „era *finit* la exterior" (p. 162) ; să fie vorba oare, pur și simplu, de *finit* cu sensul „terminat" ?

Destul de frecvente sînt cazurile de folosire impropriе a unor cuvinte datorită faptului că sînt apropiate greșit ca înțeles de cuvinte cu care seamănă din punct de vedere formal. Am discutat o dată, la această rubrică, situația adjectivului *fortuit*, pe care unii îl întrebuințează greșit cu sensul „forțat" (pot adăuga acum că am mai întîlnit recent greșeala respectivă în „Gazeta literară" IX nr. 28 (435), p. 2, col. 6). Într-o situație asemănătoare se găsește adjectivul *salutar*, care înseamnă de fapt „salvator, folositor sănătății, vieții" (cf. lat. *salus* „salvare"), dar pe care mulți îl apropie de *salut* și *a saluta*, dîndu-i sensul aproximativ de „demn de a fi salutat".

Într-un interval relativ scurt am întîlnit de mai multe ori această întrebuințare improprie, uneori în contexte în care greșeala e mai puțin evidentă (inițiativa *salutară* a unui cerc dramatic din Cluj de a pregăti un festival Topîrceanu — „Tribuna" VI nr. 23 (279), p. 12, col.3 ; o cercetare care ar fi *salutară* — „Gazeta literară" IX nr. 28 (435), p. 2, col. 6), dar și în altele în care greșeala mi se pare indiscutabilă : cînd Al. Andrițoiu remarcă la „Poșta redacției" („Gazeta literară" IX nr. 30 (437), p. 6, col. 2) existența unor *„imagini salutare"* în poeziile discutate, întrebuințarea lui *salutar* nu mai are nici o urmă din sensul lui propiu. În continuarea răspunsului care remarcă imaginile „salutare" din poeziile primite, exemplificîndu-le cu un citat, se spune : „există și o *eufemie plăcută*, o *incantație* care place urechii. Dar, din păcate, nu cunoașteți bine încă sensul cuvintelor". Afirmarea acestei griji pentru sensul cuvintelor folosite pare curioasă după greșelile de proprietate a termenilor pe care le face Al. Andrițoiu însuși în numai cîteva rînduri. Lăsînd la o parte impresia personală că a întrebuințat termenul *eufemie* în loc de *eufonie* și chiar inutilitatea epitetului *plăcută* pe lîngă oricare dintre aceștia doi termeni, este evident greșită folosirea cuvîntului *incantație* : adevăratul sens al acestui cuvînt este „întrebuințare de cuvinte magice, magie, farmece" (cf. lat. *incantatio*, fr. *incantation)*, dar acesta nu se potrivește în citatul dat ; e mai probabil că Al. Andrițoiu se referă acolo la cea ce alții numesc *cantabilitate* (Mihu Dragomir, în „Luceafărul" V nr. 14 (97), p. 8,) *muzicalitate*.

Între asemănările de formă care duc la confuzii de sens, cele care se bazează pe identitatea unor afixe sînt neobișnuite. Și totuși cred că numai confuzia lui *a proslăvi* cu *a se prosterna* ne poate da cheia pentru a înțelege următorul citat : „Bogzian, de un romantism exagerat, invocînd furtunile și *proslăvindu-se oceanului* (imaginea însăși a lumii fremătătoare), Traian Coșovei este..." (Eugen Simion, în „Gazeta literară" IX nr. 28 (435), p. 6, col. 4). Dintre sensurile proprii lui *a (se) proslăvi* nici unul nu se potrivește aici (decît dacă am admite că e vorba de „lăudîndu-se pe sine", ceea ce, evident, nu e cazul).

Imaginile poetice constituie un domeniu în care improprietatea termenilor este mai greu de demonstrat din cauza libertății pe care o dă metafora sau întrebuințarea cuvintelor cu sens figurat. Există pericolul ca din imagini în care cuvintele apar cu sens neașteptat cititorul să desprindă un sens greșit sau cel puțin să fie derutat. Pericolul acesta e cu atît mai mare atunci cînd poetul însuși nu e prea stăpîn pe sensul cuvintelor pe care le îmbină în versuri. Mi-e teamă că am surprins o asemenea nesiguranță la Mihai Negulescu în privința cuvîntului *maree*, pentru care pare a avea o deosebită predilecție. Iată patru citate din volumul de versuri „Nopțile albe ale orașului" (colecții Luceafărul, 1962) : „Moartea fuge-n zări ca o *maree*" (p.31) ; „Lîngă inima mea otelul e o vastă *maree* de soare, crescînd... Și parcă rămîne doar zborul să-și ieie ușor, ca o stea, peste-al țării pămînt" (p. 54) ; „Continuă *maree* prin spațiile line, sub arcul frumuseții destins sub cer egal, tăiem cu vîrful provei neliniști opaline" (p.88) ; „Și parc-auzi, deasupra, vagoane-n rîtm egal — frenetică *maree* de fier, de la Palazu" (p.99). Care o fi sensul de la care pornește poetul în toate aceste imagini ? Dacă elementul de bază în definirea cuvîntului *maree* este mișcarea *alternativă* a apelor mării, nu văd cum se explică prezența lui cel puțin în primele trei pasaje citate. Respectarea proprietății termenilor este deci o cerință care se impune și poeților, ca și tuturor scriitorilor și vorbitorilor : numai cuvintele bine înțelese pot duce la imagini reușite.

Mioara Avram

SAREA

de ROMULUS ZAHARIA

Roşul aprins al salicorniei — această buruiană a sărăturilor — contrasta frumos cu vînătul marmoreean al şării de ocnă. Nu ştiu prin grija cui a ajuns aci, pe dealurile Dejului, vegetala aflată în „apele" ei doar pe ţărmurile Mării Negre, la suprafaţa ghiolurilor. Ceva mai departe de ochiul de apă sărată se întinde grădina destul de mare şi foarte bine îngrijită a administraţiei salinei, unde, în straturi paralele, se găseau alături de răzoare cu ceapă, usturoi, salată verde şi varză, şi fasole verde, iar în spate cîmpul de cartofi. Mi-au răsărit în minte cuvintele lui Mocodeanu, preşedintele gospodăriei colective din Unguraş. Spunea preşedintele :

— Doi metri dacă sapi, dai de sare. Peste pîrîiaşul de colo n-am putut dura un podeţ decît săpînd în sare. Apa spală pămîntul şi rămîne sare Nici iarbă nu creşte, nici floare nu creşte, nici grîu nu putem semăna aici. Iar livezile de piersici californieni, atît de frumoase la vedere, au fost sădite şi îngrijite cu o trudă mare. Am cărat pămînt şi am făcut paturi pentru pueţi. Am plantat aşa o sută optzeci şi patru de hectare. Zgîriind pămîntul, cărîndu-l cu mîinile, bătătorindu-l cu picioarele. Şi iată : azi mîncăm piersici ce-şi trag dulceaţa din sarea de pe cămăşile noastre şi din adîncul pămîntului.

...Piersicul şi salicornia au o viaţă atît de deosebită !

Coborîm în salină. Colivia face popas la fiecare strat. Auzim strigătul pazniculuI :

— Orizontul doi...i...i

— Orizontul cinci... nci...ci

— Orizontul nouă...uăăă...ăăăă...

Sunetele se răsfrîng de pereţii tăiaţi geometric. Hăulite, le auzim mai tîrziu, cînd se suprapun cu e-ul, prelung şi el, de la orizontul unsprezece.

Coborîm. Deodată, colivia se deschide larg. Galeria are pereţii netezi, tăiaţi cu haveza de trei metri şi doar din loc în loc, mai mult deasupra noastră pe boltă, sînt cioplituri. Înaintăm. Apoi drumul subteran se bifurcă.

— Mergem la dreapta, la ocna veche, anunţă inginerul însoţitor şi paznicii scot lacătul de pe uşa din seînduri groase.

Cioplită într-un larg arc de cerc, galeria sfîrşeşte brusc. Coborîm scări de lemn de brad. Miroase a cetină iar întunericul este de nepătruns. Flacăra lămpaşului cu acetilenă pare un far cu eclată nesigură, şi-i mult aplecată de curentul de la hornurile de aerisire. Apoi coborîm o spirală fără sfîrşit. Lămpaşul proiectează umbrele noastre pînă se contopesc cu întunericul. Mergem pe lîngă un parapet. Ni se spune :

— În stînga sînt o sută cincizeci şi patru de metri adîncime.

Înţelegem că în stînga, lîngă parapet, nu avem voie să facem un pas greşit. Arunc un bulgăre de sare în negrul de nepătruns. Clipe lungi încremenim în aşteptare. Se aude, în sfîrşit, un sunet înfundat din adîncuri, parcă clipocit de ape. Mai coborîm cîteva scări pînă cînd poposim într-un platou larg, foarte larg şi foarte neted, — o vastă cimpie selenară. Întunericul ne apasă cu o uriaşă şi de nepătruns boltă.

Ne aşezăm cu toţi la o masă de oaspeţi, lungă, cioplită în sare, în fotolii vinete, cioplite şi ele în sare, şi toate ridicate în mijlocul platoului, şi toate tăiate din masivul netezit. Dacă am fi priviţi de undeva, de pe un punct al boltei întunecate, am părea locuitorii ciudaţi ai unei împărăţii de sare. Masa e tăiată grosolan, pare a fi după modelul uneia dintr-un han medieval. Lipsesc doar cănile de cositor şi berea, lipsesc cavalerii şi cerşetorii, trubadurii şi o prea frumoasă doamnă, toţi în costume de epocă.

Mai lipseşte verdeaţa .Lipseşte şi viaţa. Totu-i lespede lucioasă cu sclipiri selenice — cenuşiul sării — totul este rece şi încremenit şi tăcut. Nu punem întrebări, fiecare e singur în această imensitate de sare, fiecare ascultă gîndurile lui. Doar lămpaşul cu acetilenă îşi tremură flacăra aruncînd umbre prelungi. În ocnă umbrele oamenilor sînt tulburătoare. Sînt ascunse şi opace ca ceaţa, pentru că miriade de cristale refractă lumina, oricît de slabă ar fi, şi fel de fel de prisme îi dau fosforescenţă. Privindu-ţi umbra lunatecă întinsă pe netezişul de sare, fringîndu-se undeva, pe pereţii catedralei de sare, pleci capul şi-ţi muţi gîndurile într-o lume de umbre.

...Umbra se alungeşte pornind subţirică şi tremurătoare, de la piciorul mesei. Devine imensă, diformă, o pată neagră, întuneric. E cocoşată. Îşi mişcă braţele ritmic, sau şi le adună cu iuţeală, repezit. Îşi freacă bărbia. E chipul unuia din cei ce-au tăiat în sare masa grea şi fotoliile nemişcate ? Strănută. Îşi răsfiră degetele prelungi şi hohoteşte.

Hohotesc umbrele în ocnă !

O învolburare de sunete, vine de undeva, din pereţii subpămînteni. Ca un susur întîi. Ca un picur de ploaie se aude. Ca liniştea unei nopţi. Acum sîsîie şerpeşte :

— „Cum era la ocnă, Ioane ?"

E glasul Ancăi, glasul fostei soţii a ucisului din pădurea Corbenilor.

— „Cum era la ocnă, Ioane ?"

Şopotul este zidit în încremenirea pereţilor.

— „Cum era la ocnă, Ioane ?"

Latră cîţeaua lui Dragomir ucigaşul, despletindu-şi părul, despuindu-şi trupul. Polobocul cu doage de sare şi adîncuri, polobocul cu sînge şi durere, imensa ocnă, răspunde cu gîlgîituri, de parcă i s-ar fi dat cep. Susură obosit sîngele negru de amar şi sărătură :

— „Bogdaproste, bine !"

Ocna înghite nevinovăţia lui Ion cu zuruit de lanţuri grele şi ghiulele legate de picioare. Scîrţîie în întuneric :

— „Bogdaproste... bogda...proste... 'gda... proste..."

Şuşotit, temător, cu mare nelinişte. Se adună glasul umbrelor : năpasta... năpasta... asta... E un hohot, imens şuvoi de durere — plînsul Ionilor logodiţi cu veşnicia în ocnă.

Ascult înspăimîntat. Mă cutremur. Sînt readus pe lespedea de sare din imensa catedrală a Incremenirii de un glas tineresc, plin de vioiciune :

— Vîlva băii...

— Ce vîlvă ?...

— ... a băii...

Mă întorc în lumea umbrelor. Aud un scrîşnet de parcă ar cîntări hîrca. Apoi un hohot prelung, dureros. Se preschimbă într-un rîs înecat în sughiţuri — rîde ? — şi iarăşi s-aude plînsul acela tînguitor — scîncet de cumpănă de fîntînă cu ciutură plină de lacrimi. De undeva din copilărie... Prin minte îmi fulgeră o amintire :

„... Cu cizme negre de lac, ciucuri de-aur la tureac, haine de perovian, şi la piept cu măgheran..." — aşa arăta holoangărul. Chipeş ca nimeni altul, mîndru şi plin de el şi de puterea lui ; sfidător. Cu ochi adînci, negri şi mari, înrouraţi de nelinişte, cu gene prelungi şi faţă albă, rasă proaspăt. Darnic şi chefliu. Scîrbit de viaţă în gesturi, dar sorbind din ea cu sete — în nopţi de petrecere şi bunătate omenească cînd plătea cu aur curat tot ce se bea noaptea la resturant. Cu mîndre în mai multe sate şi cu jandarmi măsurîndu-i temători paşii împleticiţi de ameţitorul riesling de Lechinţa. Cu iscoadele societăţii „Mica" puse pe urmele lui şi înmărmurite de groază cînd dispărea aşa, deodată, în adîncuri, înnebunite mai apoi de zadarnică căutare şi multe alarme. Zîmbetul lui Vălcan, şerpuirea trupului strecurat la cumpănă de noapte în adîncul băilor de aur, glasul lui de mătasă, salutul plin de voie bună dat foştilor ortaci — minerii aurari ; — părul gălbiu răsfirat în vînt, — ăsta-i Vălcan de odinioară.

A coborît într-o singură noapte dinspre Cavnic, dispre Baia Sprie, fugărit de telefoane şi potere. Lucirea rece, metalică, a lunii, era ca şi a bulgărului de aur de mai multe kilograme din dăsaga găurită de cartuşe, ca şi lucirea baionetelor de la puştile jandarmilor. Încolţit ca o sălbătăciune, a poposit la conacul lui Alexandru Vaida Voevod, stăpînul satului Olpret. A ajuns aici pe drumuri dosnice şi se putea crede scăpat doar dacă tăia drumul, în mare grabă, peste dealuri, pînă la munţii Gilăului. Sau dacă îl va fi scăpat cineva de la conac cu preţul aurului. A ales calea de pe urmă — credea în puterea aurului — trimiţînd pe cineva să-i şoptească stăpînei cuvîntul acela fermecaţ care-o făcu pe boieroaică să-l ascundă în mare grabă în odaia mare şi să-l ospăteze pe omul cu dăsaga ciuruită şi cu cismele cu ciucuri de aur înecaţi în noroaie. Boieroaica avea obiceiul să plece la vînătoare în costum de baie, nu se putea ţine ascunsă. Acum însă, o dată vestit holoangărul, ea îl dosi bine, cu desaga lui cu tot, într-una din camerele de sus. Asta, pînă după masă cînd au venit jandarmii să-l înhaţe. Seara, bulgărul de aur luat pe nimica lucea în poala stăpînei. Avea lumini reci, ca ale baionetelor...

L-au plîns ortacii, foştii lui ortaci, cîrciumile şi caldarîmul, femeile.

Jandarmii au pus mîna pe o pradă de preţ — valora cît greutatea lui în aur — ; Vălcan le-a spus mai în urmă că o să se lase de furat după ce o să acopere greutatea lui cu aur. N-a fost prins furînd — era doar bănuit — dar toată lumea ştia, holoangărul era vestit prin curajul şi dibăcia sa. De teama lui s-au plătit bani grei pentru răul mare ce avea să i se facă.

A apărut la judecată cu încheieturile mîinilor bandajate.

Mîinile le ţinea chircite, acum. Erau adunate în semicerc, parcă îmbrăţişînd o sferă. Faţa îi era căzută, ochii duşi în fundul capului, lipsiţi de strălucire.

— ... Este adevărat că ai opus rezistenţă şi ai rănit forţa publică ?

— Nu...

— ... adevărat că ai fost prins în mină, unde te aflai ilegal ?

— Nu...

— ...

— Nu...

— ...

— Nu...

— ...

A gemut, a rostit cu scrîşnet :

— Nuuu !...

— ... Am fost prins de potere — striga, acolo, la tribunal. N-ar fi putut altcineva să mă prindă. Jandarmii mi-au tăiat mîinile. Iată, doar pansamentul a mai rămas şi vinele care-mi hrănesc palmele. Mi-au tăiat cu lama tendoanele, luîndu-le puterea. M-au batjocorit. Acum jandarmii vă mint c-am vrut să mă omor. Nuuu !... N-am vrut !... li-i frică de mine...

— Zece ani de ocnă !

Zece ani lungi, nesfîrşiţi, la sare.

În adîncul acesta, în noaptea care ne înconjoară, în acest altar al încremenirii, al tăcerii. Zece ani fără lumina soarelui.

... Umbra lui Vălcan-holoangărul scormoneşte măruntaiele pămîntului cu ciocanul greu de un kilogram şi opt sute de grame. Ciocanul are tăiş, arată ca o scoică retezată la un capăt şi cu cioc vulturesc la celălalt. Coada ciocanului-i elastică, din lemn necojit de cireş, lunecoasă şi lustruită. Cînd umbra izbeşte cu ciocanul, coada pendulează molatec, fărîmînd bulgării de sare. Vălcan prinde ciocanul anevoie între palmele chircite. Ciopleşte în sare masa la care stăm acum cu toţii, ascultînd vîlva băii ? Vrea să rămînă după el un lucru temeinic. ...E gîrbov Vălcan, cu ochii sticloşi, cu o barbă încîlcită şi tristă, de paranoic. Un om stins. Doar din vreme în vreme în negrul mat al ochilor se aprinde licărul unor trăiri intense, dintr-o lume de nepătruns. Ochii lui Vălcan reînvie, par ca odinioară. Rîd la ceva sau cuiva din întunericul ocnei sau se înrourează de neliniştI. Se umplu treptat de groază. Atunci ocna se preface într-un lac întins, cu suprafaţa uşor încreţită de adierea vîntului Vălcan stă singur pe luciul acesta şi nu se scufundă. Îi e sete. Se apleacă să soarbă din apa întunecată a lacului cît netezişul platoului din adîncuri. Apa se preface în sare. Vălcan se îndreaptă de şale, şi apa vălureşte îmbietor. Iar se apleacă şi iar dă de sare, — lui Vălcan îi e sete, — nu-şi poate potoli setea, vede apa şi nu o poate sorbi, mereu se preface în sare. Aşa, pînă cînd din depărtări se apropie o nălucă de foc cu vuiet de automobil, taie netezişurile lacului ca săgeata şi retează capul lui Vălcan, îi ciopîrţeşte mîinile cu o lamă de bărbierit lungă cît un joagăr, iar lama se tînguie de întîlnirea aceasta violentă şi se pierde în întuneric. Vălcan dă să-şi ridice capul dar capul i se preface într-un bulgăre de sare vînăt şi greu. Strigă :

— Capul... Capul... Mi l-a tăiat...

Paznicii rîd. Ştiu că holoangărului i s-au ciuntit mîinile şi i s-a stricat şi mintea. Îl pun să taie la sare, să se convingă că are mîini. Neîncrezător, dar cuminte, holoangărul prinde coada de cireş a ciocanului între degetele înţepenite, — coada pendulează timpul cu fiecare lovitură. Nu crede paznicilor. Strigă. Ochii i se umplu de groază, bărbia-i tremură, horcăie. În jurul buzelor se cristalizează sarea — are febră mare — pare fardul unui clown. I se dă apă. O soarbe cu turbare, hălpăind cîineşte.

L-au scos din ocnă.

Abulic, ziua, la spital nu făcea nimic rău. Noaptea se plimba agitat în toate camerele, deschidea larg ferestrele, se ducea la patul bolnavilor şi cu degetele lipsite de viaţă, scotocea după mîncare sau după ţigări. Dacă s-ar fi trezit careva, ar fi întîlnit doi ochi imenşi, cu fosforescenţa acum întensă, acum stinsă, îndepărtată, ca ochiul magic al aparatului de radio. Întîlnea o barbă încîlcită, două mîini — coarne de rădaşcă, o umbră...

O umbră diformă, alungită pînă în noapte. Aşa cum sînt aici, în vechea ocnă, atîtea umbre, la această masă a umbrelor, sub absida de întuneric.

Vîlva băii hohoteşte din nou.

— De unde vin zgomotele ?

— De la puşcările din mina nouă şi de la moară, răspunde inginerul însoţitor.

Ne ridicăm de la masa tăcerii. Părăsim noaptea halucinantă şi grea de amintiri. Urcăm nesfîrşite spirale — ne pătrunde mirosul de cetină al scîndurilor. Ajungem la galeria principală, la stratul unsprezece. Ni-i dor de auriul pufulul de piersici ce se coc deasupra noastră. Pătrundem în halele subterane ale minei noi — imense hangare feeric iuminate. Cîteva zeci de haveze cu braţe lungi taie blocuri uriaşe din masivul de sare. Frontul este deschis în cele patru puncte cardinale.

★

Munca la sare e grea.
E grea ca sarea.

Undeva, e arhitectură. Masivul în care ne aflăm — parabolă cu abscisa deasupra noastră, la 215 m. — are galeriile tăiate ca o stivuire de lemne puse la uscat. La mijloc se află, sarea. De aici se face exploatarea spre adînc. Trebuie calculată rezistenţa galeriilor şi căutată, tot prin calcule, lăţimea şi înălţimea zonelor de exploatare — acele imense hangare subterane. Cele pe care le străbatem sînt înalte de patru metri şi douăzeci de centimetri, late de cincizeci de metri şi lungi de cîteva sute de metri. La distanţe egale se taie lateral alte galerii. Sarea se exploatează săpînd în jos, cîte patru metri şi douăzeci, orizont după orizont. Toată salina pare un imens iceberg în care havezele sapă galerii fără sfîrşit, reducîndu-i la icosaedri infimi, — cristalele opace atît de trebuitoare vieţii — fărîmele de sare.

Inginerul Viorel Minhorit scutură şpenţerul maron pe care străluceşc cristalele de sare împroşcate de haveză. Victor Dan şi Vasile Moldovan, havatori, sprijină cîrtiţa mecanică în drumul ei sigur. Braţul havezei taie în semicerc şi are ca diametru cei şase metri — dimensiunea dublă a braţului. „Originea" semicercului este vizibilă în peretele de sare găurit de ştiftul de fixare al maşinii. De aici haveza se mută în altă parte, înaintînd cu cîte şase metri. Cercurile concentrice rămase pe zidul de sare la colţii havezei dau o frumuseţe severă arhitecturii galeriei. Sînt unicele ornamente în această uniformitate de linii drepte ale gigantic-ului paralelipiped.

Victor Dan, tăietor principal la haveză, are între 40 şi 45 de ani. Părul îi e ca sarea. Nu-ţi dai seama dacă pulberea de la haveză l-a nins sau dacă-i ajuns aşa din pricina vîrstei. E scund, cu umeri largi şi cu mîini muşchiuloase, cu împletituri de vine mari. Împinge mansa havezei şi o sprijină în mersul ei vertical. Celălalt, Vasile Moldovan, ceva mai deosebit decît tăietorul principal, — îşi ţine capul într-o parte, ferit de împroşcătura de sare a havezei. Amîndoi alcătuiesc echipa celor mai buni tăietori de sare din salină. În urmă-le, la sare, sînt cei cinci încărcători, feluriţi între ei : Simion Muntean are capul mic, plin de cute adînci. cu doi ochi vii, umbriţi de cască ; Vasile Todică are un batic roşu cu picăţele albe legat la gît iar la încheieturile mîinilor, curele late, prinse cu cataramе de sandale — a fost marinar ! —; iarna şi vara, la „subteran" umblă îmbrăcat cu un flanel negru (mi s-a spus că ar avea şase asemenea flaneluri lucrate identic, de aceeaşi mînă de tricoteză); Niculae Ion Ruse blond şi surîzător, cu o faţă netedă şi albă, cu mişcări molatice, dar sigure şi pline de spor ; e în stare să-şi schimbe ritmul de lucru la cererea ortacilor, cu condiţia să fie nevoie, nu oricum, nu la întîmplare ; dar veşnic e blînd, surîzător. În sfîrşit : Găvrilă Sabin, supranumit Bîr, supranumit Anteu pentru o veche poveste de dragoste la care a fost împricinat şi pentru care şi-a lăsat brigada timp de o săptămînă fără al patrulea încărcător (Anteu, pare-se, pentru că potrivit legendei nu voia să se dezlipească de pămînt ! Se spune despre el că într-o împrejurare grea, un vagonet plin cu sare ar fi luat viteză pe pantă, ameninţînd să distrugă cîteva motoare ; într-o asemenea împrejurare, se spune, a oprit cu umerii lui goana vagonetului). E cel mai tăcut dintre toţi ; pare o fire închisă.

— Nu-l cunoşti. Om de viaţă ca dînsul mai rar prin locurile noastre. „Măi, al dracului !" — mi-am spus. „Pare o apă adîncă. Nu ştii ce ascunde".

— ...Are o meteahnă, continuă interlocutorul meu.

— Care ?

— Motocicletele. A schimbat pînă acum vreo trei. E cel mai bun prieten al Corsarului.

— Al corsarului ?

— Vasile Todică şi-a construit o barcă în orele libere. O barcă splendidă, de o rară eleganţă... I-am spus să se încadreze la timplărie după ce am văzut cît poate. Dar nu vrea. Nu lasă echipa nici mort... Cu barca a făcut fel de fel de călătorii pe Someş. Mai cu seamă a pescuit mult. Visează să crească apele rîului şi să-şi construiască o barcă cu motor.

Muşchii încărcătorilor dănţuiesc în sîrba muncii. Sudoarea picură. Hainele sînt scorţoase de sare, cu ape de moar din sare. Buzele sînt sărate, obrajii încinşi. Ochii albaştri ai lui Todică au adunat în ei largul mării însorite, Sabin îngîndurarea dată de drumeţie. Vagonetele pleacă unul după altul, trase de cablul zbîrnîind ca o coardă de mandolină. Sarea pleacă, vagonet cu vagonet, tonă cu tonă spre noi prefaceri. Dan Victor împinge maneta cu mai multă putere, haveza muşcă cu scrîşnet, muşchii străluCesc în sudoare. 212 mineri se iau la întîndă cu salina şi scot 60 de tone de sare pe oră şi se scot în aşa fel aceste tone de sare, încît adîncurile rămîn frumoase, rămîn întinderi de ghiaţă, dar frumoase. Munca la sare e arhitectură.

Munca la sare e grea.

E minerit complicat. Mai cu seamă puşcările. Exploatarea raţională obligă la sisteme rapide, eficace şi mai cu seamă sigure, de spargere a sării. Falup Valentin Mihai este artificierul cel mai cunoscut, cel mai bătrîn, cel mai priceput din cei cinci cîţi lucrează la salină. În echipa lui se află Mănăilă, feciorul cel mai mare al bătrînului Falup.

Mănăilă nu-i ca oricare altul.

Mai întîi e deşirat, slăbănog, deşi mănîncă foarte bine. Dar Mănăilă nu-i ca oricare altul pentru că nu-i copil care să nu-l cunoască în orăşelul de mineri. Pentru că Mănăilă pregăteşte focurile de artificii la maialuri. Lui i se încredinţează focul bengal la Casa Pionierilor. Mănăilă face puşcături pentru serbările Anului Nou. El face motonave cu rachete în care drept combustibil este folosit zahărul. (Mamele întotdeauna duc lipsa acestui aliment dacă copiii sînt în prietenie cu Mănăilă, fiecare dintre copii e hotărît să facă ce face şi Mănăilă !). Ce mai, Mănăilă, mai are cîţiva ani pînă să facă armata — neîndoielnic, la pionerI, spune el — acum are doar cîteva tuleie şi după el puştanii se ţin droaie. E în clasa a X-a la liceul seral, are note excelente la chimie, e un nemulţumit — „ce să mai învăţ chimia mineralelor, abia aştept să trec la cea organică, aia da, e ceva mai complicată", spune tot el —; undeva este adolescent, altundeva, artificier prudent şi deosebit de îndemînatec ; undeva, este tatăl său, Falup Valentin Mihai care nu ştie atîta chimie ca fiul său, dar este un artificier de mare valoare. Metoda puşcărilor cu întîrziere — dintr-o zecime de secundă în altă zecime, întreagă seria de 15-20 de puşcări — face ca exploatarea sării în trepte să fie de mare productivitate. Aşa fărămiţarea blocului de sare se face uniform, nu necesită operaţia suplimentară de spargere, scade mult preţul de cost la exploatare.

Bătrînul Falup, un om închis la fire, cu o înjurătură plină de fantezie printre dinţi (...trii părechi de dumnezăi şi un car cu sfinţi...) cu care obişnuieşte să blagoslovească sarea cînd mai rupe cîte un sfredel de la maşina de găurit, are o voce răguşită cînd vorbeşte încet. Îndată ce pregăteşte locul de puşcare, şi dă foc explozivului, întreaga mină îl aude.

— Ardeee !... Foc !...

Glasul plin se prăvale peste galerii cu o putere nebănuită şi se ştie în toată mina — „Falup-baci puşcă !".

Falup-baci rămîne decanul artificierilor, mîini iuţi şi sigure ca ale lui nu ţi-i dat să afli în multe locuri...

Munca la sare e grea.

Mai ales e grea munca la acele porţiuni din front pe care haveza nu le poate tăia. Atunci, pe o schelă improvizată se urcă cei mai buni mineri cioplitori. Loviturile de ciocan sînt seci şi împroaşcă sarea pînă departe. Coada de cireş este lunecoasă, nu e uşor să mînuieşti ciocanul cînd ai de tăiat sarea în planul din creştetul capului. Dar mîna sigură a minerilor, îndelungata lor experienţă îşi spun cuvîntul. Cea mai bună echipă de cioplitori e a lui Marin Cristea, un miner rotofei, cu obrajii roşii şi cu tulee de păr auriu sub cască. Ion Someşan şi Pop Francisc sînt ortacii lui şi rareori sînt văzuţi despărţiţi. Ei alcătuiesc, în afara minei, echipa celor mai buni pescari. Ca nimeni altul cunoaşte obiceiurile mrenei Pop Francisc. După lucru, ia undiţa — o undiţă cumpărată din Bucureşti cu prilejul unei excursii prin ţară. Marin Cristea îi ţine de urît iar Ion Someşan îl concurează. Şeful de echipă se plînge de nenoroc la pescuit, dar peştele cel mare, somnul visat de pescarii de pe Someş el l-a prins, într-o zi cînd Pop i-a lăsat undiţa şi s-a dus pînă acasă să aducă cîrlige mari, că... „peştele mare nu umblă la undiţă". Nu ştia Pop că peştele mare, cîteodată, umblă şi cînd nu ştie pescarul. De atunci Marin Cristea trece drept cel mai bun pescar din partea locului.

Citim pe unul din pereţii de sare : D.V. 6.XII.1961. Iniţialele sînt undeva, la înălţimi. Exploatarea în trepte descendente ne depărtează mult de bolta pe care se află literele scrise cu vopsea albă. Recunoaştem cu uşurinţă numele lui Dan Victor. Scrierea iniţialelor este un obicei păstrat de cioplitorii fronturilor. Cei care vin după ei, cum, de pildă, sînt Inţe Ştefan şi Sabău Iosif Martin, cioplitori suspendaţi pentru nivelare în coşuri, legaţi cu frînghii, respectă semnăturile, cioplesc în jurul iniţialelor, lăsîndu-le ca o bornă la hotarul imensei galerii.

Munca la sare e grea.

E grea ca sarea.

Pentru cei ce transportă sarea, mai cu seamă. De la frontul de exploatare şi pînă la zona de încărcare pentru moară sînt sute de metri. Vagonetarii muncesc din greu. Gilmăşan, mecanic-conductor de tren subteran, defineşte scurt această muncă.

— A fost şi mai greu cînd trebuia să împingem cu umărul.

Acum trenul electric, haveza, puşcările fac munca la sare umană, de rangul oricărei munci minereşti, poate ceva mai curată şi, din această cauză, căutată.

Munca la sare este grea pentru că are morăritul ca latură inseparabilă a muncii la saline.

Şi cum vă imaginaţi această moară ?... Undeva, la suprafaţa pămîntului, un schelet de fier cît un bloc cu două etaje susţine valţuri uriaşe. Într-un capăt se face alimentarea morii, pe cele 6 guri. Sitele „bat" într-una, se scutură şi se zbuciumă, şi iată, pe categorii, fel de fel de sare : cristale fine de sare geme, — sarea lux. Dincolo, sare iodurată, la altă gură sare la pachet ş.a.m.d. Nu-i aşa ? Ce poate fi o moară de sare ?

Lucrurile stau altfel. Mai întîi locul unde este construită : 96 de metri sub pămînt, într-o galerie săpată în sare. O galerie imensă, de 62 de metri înălţime şi 159 lungime. Partea de susţinere a morii este îngropată în... sare. S-au cioplit 2-3m. în sare pentru fixarea pilonilor pentru stîlpii de întărire. Moara subterană de la Ocna Dej este unică în Europa tocmai pentru că este construită în adîncuri şi a fost construită cu utilaj în întregime fabricat în ţară de uzinele Independenţa Sibiu şi Satu-Mare. Montatorii Aurel Pop, Ioan Sabău, Vasile Smărcişan şi Dumitru Oros au lucrat la subteran unsprezece luni pentru fixarea scheletului cu fierărie de mii de tone şi cu gabarit maxim de 58 de metri. Munca aceasta sub bolta de sare a solicitat eforturi extraordinare şi o dibăcie deosebită. Maistrul Ştefan Toboci a montat cu dragoste moara care prezenta atîtea noutăţi tehnice, printre care trebuie amintită în primul rînd productivitatea extraordinară : 60 de tone pe oră, 500 de tone zilnic, la 8 guri, la 8 valţuri care în adîncuri se aud pînă departe ; percutează pereţii groşi de sare dînd naştere la temuta, halucinanta vîlvă a băii...

Munca la sare este grea.

Dar este frumoasă prin menirea ei. Aliment de bază al populaţiei, ieftin şi din belşug, sarea înnobilează pe muncitorii ei cu recunoştinţa şi bucuria oamenilor.

In adîncul salinei, ca peste tot, se şterge amintirea acelei ocne imense care odinioară a fost chiar această ţară bogată.

*

Afară, în orbitoarea lumină a zilei, facem popas la roşia salicornie. Este impresionantă stăruinţa ei de a vieţui. Inginerul Matei Dima, directorul minei, ridică din vagonet un cristal mare de sare. In transparenţa luminii, ne arată umbrele unui crustaceu pe care-l numeşte „din genul Artemia".

— Lamelele caudale sînt scurte şi perii de pe ele mult reduşi. Trebuie să fie varietatea A. milhausen, acum însă e fosilizată...

„... crustaceul acesta — reia inginerul — trăieşte în locurile cu o concentraţie de sare foarte mare. Este dovada strălucită a triumfului vieţii".

Afară, la orbitoarea lumină a zilei, ne desmiardă puful de aur al piersicilor de pe 184 de hectare ale colectiviştilor din Unguraşi.

Fotografie de SANDU MENDREA

Adrian Dohotaru

Bilanţ

O, mi-a fost ziua-ncărcată de sensuri,
Bogată şi plină de zbucium ca marea.
Fiece clipă a fost un poem
Rostit cu ardoare în stradă.
Oamenii pe care i-am întîlnit
Şi i-am cunoscut,
Mă umplură de bucurie
Cum izvoarele umplu ulcioarele fetelor.
Ştiu că treceam prin piete rizînd
Ca soarele prin oglinzi, bucuros,
De cîte victorii am sărbătorit lîngă cei
Care construiesc pentru eternitate,
De cîte îmbrăţişări dăruisem pe drum,
De cîte cuvinte frumoase am spus
Şi cîte destăinuiri îmi sunară prin suflet,
Ştiu că lăsam în urmă pe drum,
Mireasma surîsului meu
Ca a florilor de salcîm,
Şi că aş fi vrut să opresc trecătorii
Ca să-i sărut.
Noaptea, cînd mă retrag în odaie,
Cu amintirile înălţîndu-se-n mine
Cîntînd şi rizînd, ciocnind pahare cu vin,
Ca la un festival,
Deschid fereastra şi umflîndu-mi pieptul,
În locul cuvintelor, de fericire,
Îmi dau lacrimile.

Expediţie geologică

filă de jurnal

Da, sub această orgă de culori,
Sub corzile acestor supte drumuri,
Pe sub pămînt, sub ierburi, sub ninsori,
Sub liniştI vegetale şi de scrumuri

Sub ceru-acesta ca un cîrd enorm
De păsări călătoare şi albastre,
Sub nopţile tîrzii de capricorn
Culcate peste visurile noastre,

Ard minereuri, pietre de smarald,
Ne urmăresc cu ochii nestemate ;
Sub tălpile aprinse lutu-i cald
De bogăţii adînc sedimentate...

Se iscă lupte. Nopţile vibrăm
Ca sîrmele de-naltă tensiune,
Şi calculăm şi-apoi din nou săpăm
Peregrinînd orice dimensiune.

Ci unde ? Care straturi vă ascund
Păduri de antracit şi de rubine,
De nu cumva erupeţi doar în gînd,
Vă declinaţi caratele în mine ?

Săpăm mereu, cu trupul încordat
Chiar de vom da prin lutul cald de soare,
De cerul de la poiul celălalt,
De păsările noastre călătoare.

NEAGU ŞTEFAN

PRIN GRÎU

Sanda Mitroi îi făcu semn Rădiței Mazilu și zise :

— Vine și Udreasa. Asta n-a mai muncit de patru ani la cîmp.

Toate cîte erau în căruță întoarseră privirile în aceeași direcție. Pe poarta gospodăriei tocmai intra o femeie nu prea în vîrstă. Deși mică de statură, avea umeri largi, rotunzi, iar sub bluza de culoare cărămizie — bluză nu prea mult purtată — se ghiceau brațele pietroase, albe, nemuncite.

— Ce față are, — zise Sanda din nou, luîndu-și vorba începută mai înainte. Apoi, a mirare : ca laptele, nu alta.

Între timp, femeia se apropiase. Sugrumată de teamă că va fi primită cu dușmănie, reuși să dea un bună dimineața abia auzit. La salut îi răspunseră doar cîteva. Celelalte femei o priviră în tăcere.

— Ai venit și tu ? — vorbi de data asta Rădița Mazilu.

— Am venit.

După ce femeile îi făcură loc lîngă ele, în căruță, Rădița i se adresă din nou :

— N-are să-ți fie greu, tovarășeo Udreo ?

Abia acum Ștefana Udrea își dădu seama că nu-i puseseră întrebări așa, să fie numai. Răspunse înțepat :

— Cum le-o fi altora, mi-o fi și mie.

Și întoarse capul într-o parte, dînd a înțelege că nu-i prea pasă de ce spune lumea. Gestul ei nu plăcu nimănui. Sanda Mitroi, încurajată de privirile pline de înțeles ale celorlalte, vorbi iarăși :

— Păi, tu n-ai mai muncit cam de multicel.

— Și ?

Înțeleseseră cu toate, la fel de bine, ce-nsemna acest răspuns.

— O să-ți vie cam greu — nu se lăsă Mitruleasa.

— Vrei să te ocupi, să ne aduci apă ? Să ai grijă de hamurile întinse la soare ?

Ce-ar mai fi vrut să spună sau ce-a mai spus Rădița Mazilu care vorbise ultima, nu se mai înțelesese. Gică Prichici, conductorul de pe căruță, asistase la schimbul de cuvinte. Știa cît de ascuțite sînt limbile celor două, că doar nu o dată avusese el ocazia să le audă vorbind.

Șuieră o dată scurt și biciui spinările cailor. Murgii se smuciră și porniră dintr-o dată în galop după căruțele care ieșiseră pe poartă.

— Mă, zăbăucule. Ce-ai pornit-o așa ? — mai auzi el în spate gura Sandei.

Prichici făcu doar haz de minia femeilor. Apoi se antrenă, în dimineața limpede, pe cîteva sute de metri, într-o întrecere de căruțe pentru primul loc în coloană, cu Radu Păpurică. Lucrul ăsta stîrni dojana conducătorilor mai bătrîni, care-l suduiră pentru că bate caii, că-i obosește. Gică Prichici se opri cînd prietenul său, Păpurică, dîndu-se bătut, rămase în urmă. „Bine că deocamdată pusei capăt discuției" — cugetă el domolind caii și așteptînd din partea Ștefanei Udrea o vorbă sau măcar o privire de mulțumire. Cum însă aceasta se arăta la fel de nepăsătoare, își întoarse capul înainte spre oiște.

Sanda și Rădița simțiră și ele pentru care motiv minase Prichici caii așa, că era gata să le răstoarne. Acum așteptau momentul prielnic să-i zică și lui ceva.

Ștefana Udrea urmărea pe sub gene fața fiecăreia dintre femeile aflate în căruță, dornică să le ghicească adevăratul gînd cu care o primesc la ele în brigadă. Prima oară se uită la cele două fete ale Comanei. Mărunte și îmbrăcate la fel, stăteau lipite una de alta. Își mușcau buzele, roșinate, ori de cîte ori Gică întorcea capul și, privindu-le, (cam obraznic Gică ăsta, și mai vrea să-l fac ginere, gîndi Ștefana) le făcea cu ochiul.

Rădița Mazilu văzu trufia și sila cu care Ștefana îl privea pe Gică, — și întrebă, așa, într-o doară :

— Ce face Fira, măi Gică ? Am auzit să se mărită la oraș. Așa o fi ? Că Ștefana nu ne spune, se ține mîndră.

Luat pe neașteptate, flăcăul rămase cîteva clipe cu zîmbetul pe buze, cu ochii spre fetele Comanei. Apoi se întoarse brusc și privi țintă spre Udreasa, întrebînd-o parcă : „Așa-i, țață Ștefană, pleacă Fira ?

Rădița, ridicîndu-și nasul peste basmalele celorlalte femei, aștepta să-l audă pe Gică spunînd ceva, ca după aceea să mai zică una care s-o doară și mai tare la inimă pe Ștefana. În locul lui Prichici însă luă vorba Sanda Mitroi :

— Și dacă s-o mărita la Brăila, ce ? N-avem noi fete frumoase în sat ? Uite aici, ce mai boboci, spuse cu vocea ei groasă, făcînd semn cu capul spre fetele Comanei.

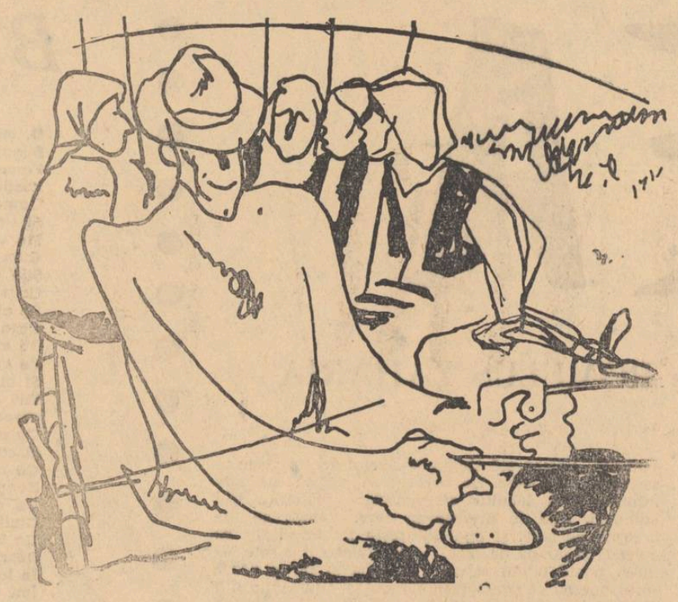

Ilustrație de ADRIAN MAFTEI

Ștefana ascultă nesimțitoare vorbele Sandei, iar privirea pironită a flăcăului o îndepărtă printr-o ușoară arcuire a sprîncenelor, gest care voia să zică : „ce-ar avea de cîștigat Fira dacă aș da-o după tine, cînd tu, încă de acum, te uiți la altele ? Și, pe urmă, ce ești, decît un mînător de cai ?"

Asupra lui Gică Prichici, răspunsul din ochii Ștefanei avu un efect neașteptat. Se mînie și, părîndu-i rău că nu le lăsase pe cele două să facă haz de Ștefana, plesni caii. Nici nu se uită înapoi, nici nu răspunse la ocările femeilor care veniseră grămadă unele peste altele.

Abia cînd caii se opriră singuri la pas, auzi în spate pe Stoiana Iordan vorbind :

— Ce draci aveți azi ? Ce v-a făcut băiatul de vă legați și de el ?

Ștefana Udrea, care pînă atunci urmărise mereu fețele femeilor, se simți pălmuită parcă de vorbele Stoianei. Prin urmare, dacă s-au legat de ea, înseamnă că-i vinovată, pe cînd Prichici, nu. „Ce va să-nsemne oare ? Nici acum Stoiana asta nu se astîmpără ? L-a criticat pe omul meu în ședință de partid și în adunarea generală, cît a vrut. Acum și de mine vrea să se lege ?".

Cugetînd astfel, Ștefana se revoltă. Ar fi vrut să-i spună ceva Stoianei, ceva greu care s-o doară așa cum o doare pe ea acum. Totodată ar fi vrut să mai fie cineva care s-o susțină, să zică la fel atunci cînd are să-i vorbească așa ,ca mai înainte.

Se uită la Rada Melinte, la Chiva. Dar și una și cealaltă aveau privirile îndreptate spre cele trei movile de unde trebuia început strînsul snopilor de grîu, de care între timp se apropiaseră. De la acestea întoarse capul spre Anica Nedelcu. Îi întîlni ochii, limpezi și senini, așa cum îi știa Ștefana, de cînd erau fete. În ochii Anichii însă găsi ceva ce semăna a îngăduință, a compătimire. Dar în nici un caz, Anica nu-i dădea dreptate. Mai degrabă spunea : „Știi doar că nu așa trebuie să te porți. Ești vinovată. N-ai fost alături de noi cît timp omul ți-a fost președinte. N-ai muncit, ne-ai privit cu batjocură și silă. Poate ne mai privești încă".

Parcă așa vorbeau privirea aceea blîndă, zîmbetul abia vizibil al Anichii.

— Nici tu... o întrebă Ștefana pe Anica, aproape în șoaptă.

Ochii Anicăi spuneau însă mai multe. Trufia cu care venise Ștefana și pe care o păstrase pînă atunci se frînse, sub simțămîntul apăsător de vinovăție ; se sperie că stă așa, străină de celelalte, izolată.

Coborî din căruță și, nemaiputîndu-și stăpîni lacrimile, luă primul snop care-i veni în cale și o porni repede înaintea celorlalte, să întocmească întîia claie de grîu din anul ăsta.

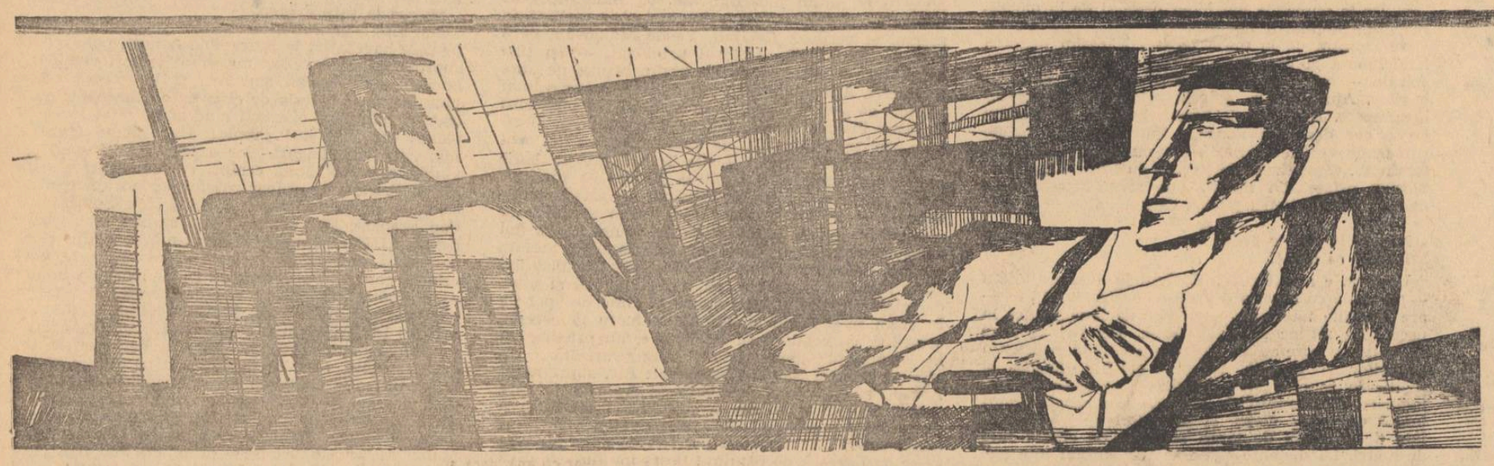

NICOLAE HOLBAN

DUPĂ AMIAZĂ LIBERĂ

De cum îl văzu că se apropie de bancul unde lucra, c-un zîmbet în colțul gurii, știa că-l va trimite din nou la montaj. Continuă să ajusteze cu o atenție exagerată. „Te duci în hală... Vezi că Victor e acolo, nea Mihai l-a ajutat să bage scaunele în autobuz..." Dan desfăcu piesa din menghină și o aruncă pe banc. „Bine, nea Valentine, la ora asta ? Cînd o s-o terminăm ?" Își dădu seama, vorbea fără rost... o dispoziție trebuie dusă la îndeplinire întotdeauna, în uzină nu e nici timp — și nici loc — de tocmeală. „Îți mai dau un băiat... și piesa pune-o la locul ei !"

Dan aproape că smulse din dulap lădița de scule și plecă din atelier. Îi strigă din mers unui băiețandru oacheș : „Radule, ia bormașina și vino după mine..." Păsea grăbit printre rîndurile de autobuze și-l căuta din ochi pe Victor : unde dracu s-a băgat ? Hala de montaj vuia, Șuerau bormașinile cu aer comprimat și, pe un ton mai jos, dar într-un ritm mai alert, le acompaniau cele electrice.

Îl găsi pe Victor, trasa găurile unde aveau să fie prinse scaunele. Nu-i adresă nici un cuvînt și asta nu din pricina indispoziției pe care-o simțea clocotind în el, ci, pur și simplu, fiindcă ei doi, lucrînd de multă vreme împreună, știau ceea ce trebuie să facă fiecare și se înțelegeau din priviri.

Veni și Radu, alergase probabil, și gîfîia ușor. Dan începe bormașina, ea porni să șuere, toate erau în regulă și el începu să găurească. Victor, în urma lui, fileta găurile. Radu îi privi cîtva timp și văzînd că nu i se acordă nici o atenție, tuși, începu să-și mute greutatea corpului de pe un picior pe altul. „Eu ce fac, nea Dane ?" întrebă cu timidate. Dan păru că nici nu l-a auzit, numai că după felul cum strînse fălcile, Victor pricepu cît l-a iritat întrebarea asta neghioabă. Pufni în rîs, dar văzînd cît de stingherit se simte bietul Radu, se înduioșă. „Uite ce-i bărbate, te apuci să montezi scaunele. Pentru asta ai fost trimis aici, nu ?" Radu se îmbujoră. I-a spus „bărbate" ! Terminase abia de cîteva luni școala profesională și abia aștepta prilejul să le arate tuturora ce poate. Și uite, acuma îl are. Cînd a ajuns nea Valentin la strîmtoare, a apelat la el...

Primul șurub merse repede. Nici al doilea nu dură prea mult. Lui Radu îi venea pur și simplu să cînte. Dar... Dar al doilea șurub de ce nu vrea să se strîngă ? Te pomenești că Victor n-a filetat gaura, a uitat pur și simplu, ce, nu se întîmplă ? Își drese glasul și, pe un ton mai scăzut ca să n-audă Dan (de ce să-l facă pe Victor de rîs ?) șopti : „Bărbate, mi se pare că gaura asta a rămas nefiletată !" Victor lăsă ventaisul din mînă și se apropie de el. Se vedea bine că-i vine să rîdă, dar că se abține din toate puterile. „Cum... cum ai spus ?" Radu se simțea în clipele acelea „bărbat", dar urechile lui probabil că nu aflaseră încă asta, fiindcă le roșiseră pînă în vîrf. „Vreau să spun... gaura asta..." Ochii lui Victor rîdeau „Lasă asta... cum m-ai strigat tu pe mine ?" Buzele lui Radu porniră să tremure. „Cum să vă strig ? Nea Victore !" Ei bine, asta era prea de tot. Victor izbucni într-un hohot de rîs și Radu, crezînd că așa se cuvine, începu și el să rîdă. Dan întoarse capul. „Ce se întîmplă acolo ?" Dan nu împlinise încă 20 de ani și Victor nu era mai tînăr decît el. Dar ei se respectau reciproc și, deși nimeni n-o stabilise în mod formal, Dan era socotit șeful echipei. Pînă azi Victor acceptase situația, convins că așa e bine. Dar acum, tonul lui Dan nu-i plăcuse. „Nimic... vezi-ți de treabă, că rezolv eu..." Și-i făcu cu ochiul lui Radu. Minune ! Din mîinile lui Victor, șurubul intră cuminte în gaură, iată deci că gaura fusese într-adevăr filetată.

Dan terminase găuritul, montase de-acum patru scaune și Radu încă se mai chinuia la scaunul acela blestemat. Năduși se tot și, de emoție sau de necaz sau poate din amîndouă pricinile, cheia îi scăpa din mînă. Dan aruncă o privire scurtă lui Victor și acesta înțelese. Se apropie de Radu. „Uite ce-i... lasă-mă pe mine... tu treci în locul meu". Radu nu răspunse nimic, dar îi dădură lacrămile.

Dar asta nu era totul. „Dă gevinborul încoace !" îl auzi pe Dan, Radu se trase mai la o parte și-și făcu de lucru pe lîngă Victor. Ce mai, n-avea stofă de bărbat, nu va ajunge montor în veci și veciilor ! Din cînd în cînd, trăgea cu coada ochiului la Dan. Ei, da, asta înseamnă să filetezi. Dar... ce s-a întîmplat ? Nu cumva...

...Atunci cînd îl dăduse la o parte pe Radu și începuse să fileteze în locul lui, indispoziția lui Dan atinsese o asemenea treaptă încît nici el singur nu știa ce se întîmplă cu el. Dar nu se putea stăpîni și basta ! Poate pentru că era și obosit, în ultimile nopți nu dormise ca lumea. Era prea cald în cameră ori nopțile de mai prea scurte... Seară de seară, la liceu... Parcă în ceilalți ani învățase mai ușor. Sau poate că acum, fiind în ultima clasă, e materia mai grea... Îl doare capul, uneori simte o săgetare în ceafă. La cabinetul medical, doctorul l-a ascultat cu răbdare apoi a zîmbit... „E primăvară, flăcăule ! Mai plimbă-te și tu, mai distrează-te..." Ușor de spus... Uite, azi e simbătă, nu se țin cursuri... și chiar dacă Doina e supărată pe el, zice că prea stă cu nasul în carte... Dar tocmai azi au primit mașina atît de tîrziu ! Nu terminase ei montatul scaunelor pînă la 3, asta-i sigur... Eh, mai e gaura asta și gata ! Dar în clipa cînd începu să fileteze și simți gevinborul înțepenindu-se, Dan pricepu să acesta atinge o sudură și că, dacă nu va fi atent, îl va rupe. Nu-l dădu afară, încercă să forțeze trecerea, deși știa că nu trebuie s-o facă... Gevinborul se rupsese de-acum, dar Dan continua să învîrte ventaisul, nevenindu-i să creadă că ireparabilul se produsese. Asta însemna o întîrziere de cel puțin un sfert de oră : să dai gevinborul afară, („Și n-am aici nici un dorn !"), să faci rost de un altul („De unde mai iau eu unul la ora asta ?")... Dar aruncă o privire rapidă în jur... Victor monta unul din ultimele scaune, se afla cu spatele la el... Radu stătea cu privirile plecate, roșu și nădușit. („Noi muncim și pușiul ăsta nădușește !") Ce-ar fi să lase gevinborul rupt în gaură ? („Nu se poate !" se revoltă cineva din Dan). Ba se poate foarte bine. Scaunul e lîngă mine... Îl iau, îl prind în șuruburi... („Dar n-ai să-l prinzi decît în trei șuruburi, cum se poate să faci așa ceva ?") N-o să se observe... („Dar nici n-o să reziste !") Ba da, al patrulea șurub e în plus, pentru o mai mare siguranță...

Cînd a terminat de prins scaunul ? Gata, se poate pleca... Victor îl întreabă : „Vii diseară la Casa de cultură ?" „Nu știu, să văd". „Hai, măi, vino... bem o bere, dansăm... Șoptit, ca să n-audă Radu : „Mi-a zis Mara să-ți spun din partea Doinei... că-i pare rău... Adică nu mi-a zis să-ți spun... Înțelegi tu, treburi de-ale fetelor, secrete..."

...Radu evită să-l privească pe Dan, îi era rușine. Dan, Dan pe care-l admira atîta... Bărbatul ! Cel mai bărbat dintre toți bărbații de la montaj !... Să rupi un gevinbor, se întîmplă. Dar de ce l-a lăsat acolo ? De ce nu l-a dat afară, de ce n-a prins scaunul în toate patru șuruburi ?

...Victor îi face cu ochiul lui Dan... „E supărat, pușiul... Să vezi cum îl împac eu..." Îl apucă ușor pe Radu de ciufuf de păr de pe frunte : „Hai, nu mergi la spălat... bărbate ?" Radu se smucește. „Vă rog să nu mă trageți de păr. Și să nu-mi spuneți „bărbate"... N-are nici un rost vorba asta, să știți..." Și fuge. Victor dă din umeri. „I-ar trebui vreo două la fund... Atunci, diseară... te așteptăm, da ?"

E aproape patru. Dan urcă scările la vestiar și nu știe de ce, simte un fel de moleșeală în tot trupul. Aproape că-i e lehamite să se spele. Ce naiba-i cu el ? S-a grăbit tot timpul, și acum se mișcă de parcă s-ar fi sculat abia din somn. Cîte n-are de făcut ? Trebuie să se spele, să se bărbierească, să se tundă... apoi are de citit cîteva pagini. ...Nu, azi n-o să citească nimic... O să se plimbe pur și simplu...

Pe acasă n-a mai trecut... De fapt, ar fi dorit să-și pună costumul ăla nou, de culoare închisă... și cămașa albă, cu gulerul bine scrobit. Dar îi era lehamite. „Mare lucru, nu pot să mă plimb și în hainele astea ? Tot nu mă duc nicăieri..." Intră în parcul „Libertății" și se așează pe o bancă. Un băiețel rotofei își împingea propriul cărucior (era un cărucior ușor, sport) și, din pricina efortului, nădușise, dar el nu se lăsa și-o dădea mereu pe maică-sa la o parte.

Ce-ar fi să treacă totuși pe la Casa de cultură ?... Victor îl zări primul și-l trase de-o parte. Era ușor cherchelit (din două pahare de bere, Victor se făcea praf) și-l sărută într-una. „Înțelegi... îmi pare bine c-ai venit... Noi doi, înțelegi... sîntem o echipă... ceas, înțelegi ? Uite, ni l-au trimis azi pe pușiul ăla... N-a mers, înțelegi ? Nu era în mecanism... înțelegi ?" Dan se încruntă : „Lasă, Victore, astea... nimeni nu se naște învățat... Parcă noi, cum eram la început ?" Victor dădu iar să-l sărute. „Tu ai întotdeauna dreptate... Așa e, înțelegi... așa e..." Dan se posomorî. („Cu ce drept dai lecții altora ? Tu... știi doar") „Ascultă, Victore.. adică... la un scaun trebuiesc puse toate patru șuruburi"... Victor începu să rîdă. „Lasă-te, bărbate, nu ține... Ce tot dai zor cu șuruburile ? Înțelegi... parcă eu nu știu pentru ce-ai venit ?" Victor dispăru și, după cîteva minute, Dan se pomeni cu Doina lîngă el. Purta o rochie subțire, de nailon, părul îi era prins cu o agrafă mare. „Mai ești supărat pe mine ? Știi.. m-am gîndit mult. N-am fost dreaptă"... Dan o prinse de mîini. Pe la 8, Victor îi zări într-un colț. „Pe cuvîntul meu dacă nu mă supăr pe voi... Ascultă, Doina... înțelegi ? Dan ăsta nu scoate un cuvînt toată ziua... Barem acum să stăm și noi de vorbă". Victor îi trase la masa lor. Se aflau acolo și Mara și încă doi tineri pe care Dan nu-i cunoștea. Mai era și Lupu. Dan se mîră. „Ce caută ăsta aici ? El își strînge bani pentru motocicletă și n-ar ieși undeva să-l tai... Pesemne că l-a tras nevastă-sa, ea nu știe nimic de planurile lui. „Ascultă, Dane !" (Lupu era acela care-i vorbea) „Îmi trebuie o bătrînă și gata, o iau ! Nu mai am răbdare, zău așa... Nu poți tu să-mi dai la leafă vreo două sute... Îmi împrumută și Victor..." „Bine, Lupule, să văd..." Dan îi privea pe toți și nu înțelegea cum vine asta, parcă se privea și pe el în același timp... Cum s-a cherchelit Victor... și cum îi face Mara observație... Și cum Lupu o să-și la motocicletă și o să-i facă o surpriză nevesti-si... Și cum Doina e atît de frumoasă în seara asta... și el, Dan, o iubește... și toate astea sînt atît de normale... și-i bine să fie așa... Și cum el, Dan, a înșelat azi încrederea lor, a tuturora...

Cum a ajuns acasă ? Cînd a plecat de acolo ?

Se perpelea în așternut, era cald, deși lăsase geamul deschis... Nimeni nu știe ce-a făcut el azi... Nimeni nu știe... dar știe el, Dan, și asta ajunge... Și cum mai miroseau teii... și cerul ăsta plin de stele... Și oamenii care zboară spre stele... Nu va mai adormi odată ? Ce-ar fi să-i ceară medicului să-i prescrie un somnifer ? Va trebui neapărat s-o facă... Insomniile astea sînt de nesuportat...

Și dintr-o dată totul deveni limpede, atît de limpede, încît Dan se mîră : „Cum de nu m-am gîndit la asta pînă acum ?", deși tot timpul se gîndise numai la asta. Se îmbrăcă repede și plecă... Radu îl zări intrînd în uzină, el stătea la fereastră, la căminul fabricii, dar trase repede capul, nu cumva să-l vadă Dan. Dar Dan nu vedea acum pe nimeni...

...Ce număr avea autobuzul ? Da, se termina cu 93... În hală nu mai era... Dan simți că îngheață... Se poate să fi plecat ? Își aminti repede că autobuzele venite din rodaj stau în vopsitorie. Era liniște, vopsitorii nu lucrau în schimbul III... Da, uite mașina... Dan aruncă o privire rapidă pe foaia de remedieri. Șurubul lui trecuse neobservat, autobuzul era bun de livrare. Își aruncă haina de pe el, desfăcu scaunul. Dar cum să dea afară gevinborul rupt ? O să bată în dorn, o să facă zgomot. Ei și ? Las' să afle toți, el nu poate lăsa autobuzul să plece așa...

Peste o oră ajunse din nou acasă, își scoase pantofii, dar hainele nu mai apucă să le dea jos de pe el. Adormi așa, îmbrăcat. Dan nu mai avea insomnie...

★

Luni dimineața, Radu veni la uzină de la 6. Se hotărîse. Se va duce la Dan și-l va întreba : „Cum de puteți lăsa un scaun nestrîns în toate șuruburile ?" Ce-o să-i facă ? Nimic. Dar îi era rușine pentru rușinea lui Dan. Și atunci se gîndi altfel : o să înlăture el defecțiunea și gata... Căută autobuzul, îl găsi repede. Da, ăsta e scaunul... Dar ce se întîmplase ? Toate șuruburile erau la locul lor... Poate a greșit mașina ? 93... asta era... și dintr-o dată, pricepu : Dan ! De aceea a intrat Dan în uzină sîmbătă seara...

Aproape de 7, cînd montorii se pregăteau să plece la lucru, Radu se apropie de Dan. Îi rîdeau ochii și, cu urechile ca o flacără, îl întrebă :

— Mă luați și pe mine la montaj, bărba... asta, nea bărbate ?

SEVER UTAN

LUMINA

Umblam către cabana Baleia, din munții Retezatului. M-a ajuns din urmă o motocicletă cu ataș. Călătorii, un bărbat și o femeie, s-au oprit și m-au întrebat dacă țin bine drumul către cabană. Am răspuns afirmativ. „Tot într-acolo mă duc și eu". Bărbatul mi-a zis :

— Dacă mergi acolo, hai cu noi. Urcă în ataș.

Așa am legat prietenie cu Sabin Ignat.

A doua zi urcam o cărare, printr-o pădure bătrînă. În jur, era multă liniște. Sabin Ignat, urca în fața mea. Era un om înalt, cu umerii largi, aplecați puțin în jos.

Am ajuns în vîrful muntelui. A răsărit soarele. În locul unde s-a arătat, ca dintr-un adînc de fîntînă, cerul s-a zbătut și s-a înroșit. Cerul parcă s-a dat înapoi și a vărsat o lacrimă mare, albă. Această lacrimă s-a rostogolit peste cer, ca un bulgăre de sare peste oglindă. Și a fost răsăritul soarelui.

Peste păduri s-au întins uliți largi de lumină. Pădurile s-au trezit aplecîndu-și ramuri în jos. Clipa aceea peste tot și în toate a fost în slava răsăritului de soare.

Sabin Ignat și-a scoborît pleoapele grele peste ochi. Ședea întins jos, pe pămînt, cu fața în sus. M-a întrebat :

— Hunedoara o cunoști ?

— O știu.

— Ai fost în oțelării ?

— Am fost la Ștefan Tripșa.

Se ridică de jos. Mă izbi cu ochii lui negri, ascunși sub sprîncene groase. Încreți fruntea. Mă întrebă pătimaș :

— Îți place meseria ta ?

— Eu, pe a mea, o iubesc !

Probabil, se gîndi să-mi spună și altceva despre această iubire a lui, despre meseria lui. Dar se răzgîndi. Își slobozi privirea în depărtări unde pădurile sprijineau oglinda albastră a mării cerești. Departe, se vedeau din furnalele Hunedoarei, fumurile, ce se zbăteau ca steagurile în vînt. Orașul nou se zărea în purpura zorilor.

Dintr-o dată, vesel, a murmurat :

— E bine așa, e bine...

Își aprinse o țigară.

— Ascultă, bădiță, și își frecă emoționat palmele mari, noduroase, muncite. Am să-ți spun povestea vieții mele. Uite, așa — și răsufla adînc, oarecum rușinat, — în ceasul ăsta mă gîndesc că mi-i tare bine... Mă înțelegi ? Îi scăpărau ochii. Îmi vine, cum să-ți zic, să cînt, aș dori o doină de la noi de pe apa Siretului. Și-apoi să arăt că dacă azi am motocicletă, ceas la mînă, copii sănătoși și clipa asta de față, apoi nu mi-o fost, bădiță, întotdeauna așa. Ci mi-a fost viața chinuită ca la un pui de vrabie fără mamă.

A început să-mi povestească. În lumina albă a soarelui am ascultat povestea lui Sabin Ignat, biografie care se aseamănă cu a multora.

★

În una mie nouă sute patruzeci și șapte, după un an secetos, foametea îi amenința rău casa. Văzînd că nu mai are ce vinde și de unde împrumuta, Sabin Ignat s-a hotărît să plece la Hunedoara. Se mai hotărîră să facă așa încă vreo zece bărbați dintr-un sat vecin, de peste apa Siretului. Pe oamenii aceștia, despărțirea de apa Siretului îi durea mult. Dar altceva nu aveau de ales dacă voiau să scape familiile lor de foamete.

Cu plecarea lui Sabin Ignat pe alte meleaguri, nu se învoia soția lui, Ana. Ea nu voia să se despartă de neamuri, de ogradă, de pămîntul ei, înfricoșîndu-se mult de locurile necunoscute.

Și neînțelegerea asta dintre soți a răbufnit într-o seară. Se găseau în casă, la gura cuptorului. Ana ședea pe o laviță. Sabin Ignat, lîngă ea.

Amîndoi se gîndeau la soarta lor. Pumnii Anei, mici, prea osoși pentru o femeie, se închideau, se desfăceau, se închideau, se desfăceau... El, cînd și cînd, se uita la ea și-i cîntărea sufletul. După socoteala lui, Ana avea sufletul amar. Se gîndeau amîndoi la o viață mai bună, mai luminoasă. Cît de mult aveau nevoie de lumină !

Ana i-a spus că-l socotește las, dacă nu-i în stare să înfrunte necazul, aici, în satul lor. I-a spus că Hunedoara îi scorneală mincinoasă și, de acolo, n-or mai ajunge în veci înapoi să-și mai vadă neamurile. I-a spus că nu-l mai iubește că își va aduna lucrurile, va lua copiii, și-l va părăsi. O să se mute la părinții ei. Ana s-a dus în cealaltă cameră unde și-a auzit copilul plîngînd. Copilul avea trei luni. I-a dat să sugă, să-l liniștească. Atunci însă Ana s-a îngrozit deodată și a slobozit un țipăt. Nici o lacrimă de lapte nu avea ce suge, din sînul ei, copilul. Ana nu și-a dat seama că ajunsese slabă ca o păstaie uscată. Din ochii ei a căzut o lacrimă. Lacrima s-a prelins pe sînul ei sterp, pînă la buzele copilului care a gustat lacrima și cu atîta, a adormit apoi.

Asta a învins-o... Și s-a întors lîngă bărbat și i-a spus că se învoiește să-l însoțească la Hunedoara.

În aceeași noapte, Sabin Ignat a trecut pe malul celălalt, în satul vecin. I-a vestit pe oamenii de acolo, cu care era înțeles, că peste cîteva zile pleacă la Hunedoara.

Erau pe cer nori, iar la început de april, a turnat cu boabe mari de apă, care au umflat Siretul și l-au făcut năvalnic și furios. Doar în dimineața celei de a treia zi s-a oprit ploaia, și s-a arătat curcubeul. Ascunși în case, după ferestre, copiii zîmbiră curcubeului.

...Bătea vîntul, plesnind cu șuier ascuțit acoperișurile de șindrilă. Pe Siret pluteau case mici de lemn, smulse din temeliile lor. Sabin Ignat se grăbea, în acest timp, să se întoarcă la el acasă. Se îndreptă spre brudina ce avea să-l treacă apa dincolo. Aproape de mal se întîlni cu Simion, un om cunoscut. Simion mina către pod cinci vaci slăbănoage. Le cumpărase ieftin de undeva, ca apoi să le vîndă scump, în vreun oraș. Simion i-a povestit lui Sabin Ignat că negustoria lui înflorește. Se caută multă carne pentru muncitorii din fabrici. I-a mai zis că, dacă îl ajută să treacă vacile pe malul celălalt, îi dă o pîine. Sabin Ignat s-a învoit să-l ajute. Întîi însă să-i dea pîinea.

Cînd au ajuns la podul plutitor, Sabin Ignat și Simion îl strigară pe brudinar :

— Bade Miroane ! Bade Miroane !

Frecîndu-și ochii la ușa unui bordei săpat între trei stejari, se ivi un bătrîn desculț. Era în izmene. Miron era tata chiaburului Alexe Răpan care, după ce a pus mîna pe avere, l-a fugărît apoi pe tată-său din casă. De atunci, de treizeci de ani, bătrînul făcea pe brudinarul la podul plutitor.

Sabin ocoli o băltoacă în care se oglindea soarele și se apropie de bătrîn.

— Bună ziua, ne poți trece ? Și arătă cu mîna dincolo de apă.

— Ha ? Miron își făcu palma dreaptă pîlnie la urechi. Ce-ai zis ?

— Să ne treci dincolo. Din nou arătă malul celălalt al apei.

Acum, brudinarul înțelesese. Uimit că Sabin și Simion doreau să treacă rîul pe un asemenea timp, întrebă bănuitor :

— Voi sînteți beți ?

Sabin făcu semn că nu.

La vederea banilor, bătrînul se învoi. Împinseră încet, încet, vacile pe podul plutitor. În același moment brudinarul strigă :

— Iotă-l, mă !

Mîna lui dreaptă însoți chiotul spre un acoperiș care plutea la vale. Pe acoperiș mieuna o mîță. Miron, milos, urmă : Săraca, mîța aiasta-i ca și moartă !

Povestirea lui Sabin Ignat se învioră. Își discreți fruntea, se uită vesel la mine. Buzele lui erau subțiri și, cînd a zîmbit, s-au ridicat în sus, lăsînd să i se vadă o dantură sănătoasă și albă.

Pe urmă, Miron i-a întrebat pe Sabin Ignat și pe Simion dacă mai doresc, cu tot dinadinsul, să treacă rîul. Ridică capul, așteptînd răspunsul de la Sabin și de la Simion. Ei însă rămaseră în hotărîrea luată „că da" — voiau să treacă rîul. Bătrînul Miron scuipă atunci de ciudă. Spuse cu părere de rău :

— Hei, n-avem noi un heroplan. Odat' v-aș duce cu el în sat la voi.

Ceilalți doi au răspuns :

— Trece-ne cu podul, că și așa va fi bine. Bătrînul Miron îl înțelese. Privind jalnic la vite, dădu amărît din cap. Îi întrebă din nou pe Sabin Ignat și pe Simion :

— Voi știți înota ?

— Știm.

Vacile erau legate pe pod. Le-au legat bine cu o funie de cînepă, una lîngă alta, să nu poată tropăi ori să se sperie cînd vor pluti pe ape. Apoi se desprinseră de la mal. Coarda podului gemu prelung sub greutate și plutiră...

Ciștigați de curent, plutiră iute. În urma podului rămînea o spumă cenușie, învolburată. Sus, soarele strălucea și prevestea o zi călduroasă.

În vreme ce se apropiau de celălalt mal, bătrînul Miron murmură cu frică :

— Numai puțin mai avem. Își făcu cruce și cercetă rîul. Dar ce văzu atunci îl înspăimîntă. Sudui și striga ascuțit : Țineți-vă bine ! În clipa aceea un trunchi mare lovi podul plutitor.

Lui Sabin Ignat i se păru că vede malul cînd aproape, cînd departe. Alt bubuit scuturâ podul. Se făcu liniște. În ochii lui Sabin, malul spre care se îndreptau se vedea acum departe. Cînd un al treilea trunchi adus de ape izbi în pod, i se păru că malul se apropie de el. Coarda podului gemu. Podul plutitor se aplecă în jos. Vitele se zbăteau. Întîi căzu în apă una și, după ea, trase de funie, celelalte.

Simion era galben la față, înfricoșat. În spaima aceasta, Sabin Ignat încercă să taie funia ce lega vitele între ele, cumva să le scape de la înec. Nu reuși și alunecă în rîu. Bătrînul Miron dezlegă o barcă și, cu greu, îl scoase de la înec pe Sabin Ignat care, în adevăr, nu știa să înoate.

Pe Siret în jos pluteau cinci vaci înecate, plutea norocul de negustor al lui Simion. Cînd s-a despărțit de Simion, acesta i-a cerut înapoi pîinea.

— Să mi-o dai înapoi, că nu m-ai ajutat să trec vacile vii, dincolo de apă. Și i-a înapoiat, lui Simion, pîinea.

Seara, Ana s-a speriat de el. Omul ei era prăpădit și cu hainele rupte. Muierea a pus pe foc o oală în care a fiert ceai de mentă. Apoi a ieșit afară și-a plîns. Afară era noapte. Ea era bucuroasă că Sabin al ei a scăpat de la moarte, că nu s-a prăpădit. Nevăzută de nimeni, plîngea și se bucura singură, zicîndu-și :

— Cînd s-o face sănătos, om pleca la Hunedoara...

★

Sabin Ignat s-a sculat în picioare. Se afla pe locul cel mai înalt al muntelui. Povestea lui s-a sfîrșit. Acum, avea fața senină, odihnită.

Cum ședea așa pe vîrful cel mai înalt al muntelui, mare și luminat de soare, mie mi s-a părut că umerii acestui oțelar sprijină însuși cerul.

Și în jurul nostru era toată țara trezită de dimineață. Iar Sabin Ignat privea lumina pe care atît de mult o iubea.

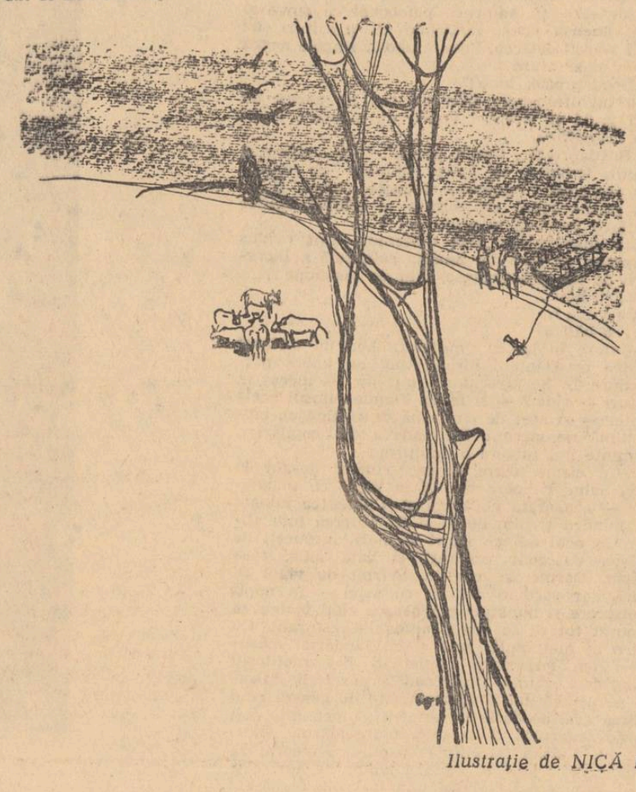

Ilustrație de NIȚĂ PETRE

O comedie de Nicuță Tănase

FRAGMENT

N-AVEM CENTRU ÎNAINTAȘ!

Ca să nu avem vorbe, acțiunea se petrece în orașul K.

O cameră. Locuința lui nea Fănică Dumbanul, zis Faptemari. Dumnealui, în afară de amploaiat, mai este și șeful secției de fotbal de la colectivul sportiv „Tendonul". Pentru noi este o surpriză faptul că la ridicarea cortinei îl găsim pe nea Jenică Faptemari acasă. E o surpriză pentru că astăzi e duminică și... auziți și dumneavoastră ce gălăgie vine de la fereastra din fundul scenei, adică de la stadion, că stadionul e chiar aici! Echipa „Tendonul" joacă azi un meci cheie. De ce nu s-a dus la meci? Păi, dacă se ducea toată povestea asta... hai să ridicăm cortina. Stați! În acest tablou avem nevoie și de două Elvire. Să fim înțeleși. Elvira I și, bineînțeles, Elvira II. (Cortina).

Nea Jenică ascultă încordat la fereastra care dă spre stadion. Elvira I, cînd e liniște, n-are voie nici să se miște. Camera începe să fie inundată de tumultul stadionului. El, nea Jenică Faptemari aleargă la fereastră. S-a aplecat în afară. Aici are voie. Nu scrie nicăieri că e „Pericoloso sporgersi". Strigă:

JENIC: Așa băiatule! Așa!... Nu ține mingea, nu ține mingea, mă, n-auzi! Voicule! Voicule, tată, ce faci? Tămîie! Murătură! Ce faci, mă?

ELVIRA I: Ce face?

JENICĂ: Tu nu vezi? Uite-l cum se învîrtește în loc cu mingea! Dar cui s-o paseze? Spune și tu! Acolo trebuie să stea centrul înaintaș? Unde stai, Virgileee?.., Virgile, unde stai?

ELVIRA I: Păi nu stă la etajul V?

JENICĂ: (absent) La etajul V trebuie să stea un centru înaintaș?

ELVIRA: Dacă parterul a fost ocupat?

JENICĂ: Nu, domnule, trebuia să schimbe...

ELVIRA I: Cu cine? Care e prost să treacă de la parter la...?

JENICĂ: Să-l fi trecut înter, și în locul lui, pe centru, Filip... Doar i-am spus antrenorului. Și antrenorul ăsta a început să... Dar lasă că nici Filip nu merge pe centru. (Pe stadion se face liniște, semn că echipa lui e presată; se retrage de la fereastră). Ne-au îngrămădit în careu. Așa ne trebuie! Nu, nu mai merge! M-am săturat pînă-aici! Îmi dau demisia din conducerea secției de fotbal. Auzi tu, Elviro, îmi dau demisia! De ce crezi tu că nu m-am dus pe stadion? Știi ce înseamnă să te duci pe stadion ca responsabil al echipei de fotbal, și echipa să meargă prost? Știi ce înseamnă? Care mai de care, mai ironic. Și p-ormă, în pauză, și la sfîrșit, să te ții, toți te critică. Nu, îmi dau demisia...

ELVIRA I: Dacă vrei tu...

JENICĂ: Fotbalul nu se poate juca fără fotbaliști.

ELVIRA I: Nu se poate? Ați încercat?

JENICĂ (înfuriat): Ce să încerc?

ELVIRA I: Ce-ai zis tu.

JENICĂ: Să jucăm fotbal fără fotbaliști? Cu nasturi? Cu roboți? Cum adică, fotbal fără fotbaliști? (Mai înfuriat): Cum, Elviro, cum?

ELVIRA I: Jenică, dragă, am zis și eu așa, nu te înfuria!...

JENICĂ: Pentru numele lui dumnezeu, să nu mai zici, te rog eu, dacă mă iubești!

ELVIRA I (vrînd să schimbe vorba): Carnea care ai adus-o azi dimineață de la frigoareînică. Șase ore am fiert-o și tot tare a rămas. Dar ce, aia a fost carne? Numai zbîrcituri și oase. Șase ore am fiert-o. Parcă a fost de bivol.

JENICĂ: Dacă n-avem centru înaintaș...

ELVIRA I: Dar ce legătura are carnea de vită cu...

JENICĂ: N-are legătură? Așa zici tu? Are! Prea are! Azi dimineață, Iorgu măcelarul, pe toți care au fost înaintea mea, i-a întrebat: „Asta vă place, să vă pun și un os cu măduvă? Ce ziceți de carnea asta?" La mine nici nu s-a uitat. Și cum am ieșit din măcelărie a și început să comenteze cu Pleșa, electricianul ăla care ne-a reparat frigiderul — parcă nu i-am auzit eu. Știi ce-au zis de mine? Că... Să le fie rușine! Vezi tu semnul ăsta? (îi arată obrazul). Tot de la centrul înaintaș mi se trage.

ELVIRA I: De la Virgil? Te-ai bătut cu el?

JENICĂ: Ei, de la Virgil!...

ELVIRA I: Păi nu-i el centru înaintaș?

JENICĂ: Mi se trage de la centrul înaintaș pe care nu-l avem.

ELVIRA I: Cum, Jenică, cum? Fă-mă să înțeleg și eu!

JENICĂ: Dumnealor cred că eu sînt de vină că nu merge echipa. Eu sînt de vină că n-avem centru înaintaș. Înainte, cînd echipa mergea bine, Anghel frizerul o oră mă ținea pe scaun. Îmi făcea și frecție, și masaj d'ăla cu aburi. Acum, uite ce tăietură mi-a făcut. Nici sîngele n-a vrut să mi-l oprească. A dat o dată la vale, și gata: „să vă fie de bine". Ia uită-te, p-aici nici n-a dat cu briciul. De ce sînt eu de vină? De ce, Elviro? De unde să le aduc eu centru înaintaș? De unde? Alaltăieri am fost la farmacie să-mi iau niște alcaline...

ELVIRA I: Gastrita!

JENICĂ: Ce gastrită?... Da, gastrita... Mă supăra. L-am salutat pe farmacist și el nici nu mi-a răspuns. Am plătit la casă alcalinele, i-am dat bonul, și cînd eram la ușă, am auzit. Îi spunea casierității: „Îl vezi? Ăsta e podoaba care conduce echipa de fotbal, nu i-ar muri mulți înainte!" Am vrut să mă întorc, să-i zic vreo două, dar tu mă știi cum sînt eu, nu-mi place scandalul. Știi ce mi-au dat în locul alcalinelor? Nu știi.

ELVIRA I: Ce ți-a dat?

JENICĂ: Sare amară (Vacarmul stadionului! Aleargă la fereastră). Driblează-l scurt, Panaite... Foarte bine! Foarte bine! Așa! Acum împinge mingea pe extremă... Foarte frumos! Foarte frumos! Halfia și extremele merg. Se înțeleg... Nu! Nu! N-o da lu' Virgil, c-o pierde!... Am spus eu? A pierdut-o... Putea să fie gol! Dar cu cine? Centrul înaintaș este coordonatorul unei echipe. Creierul echipei! Asta ne trebuie! Creier!

ELVIRA I: Dacă zici tu, așa-i, Jenică.

JENICĂ: Uite, și Filip II ăsta... Vezi cum aleargă brambura.

ELVIRA I: Aveți doi Filipi? Unul nu v-ajungea? (spre public) Lasă că sînt și lacomi... Auzi, Jenică, ieri...

JENICĂ: Trage pe poartă, Filip, trage mă, n-auzi?

ELVIRA I: Cum să te audă de aici?... Auzi, Jenică, ieri dimineață am scos pantofii de la pingelit. Ăia negri ai tăi, și sandalele alea decupate ale mele. Spre seară m-am încălțat cu sandalele. Trebuia să mă duc să plătesc telefonul. De la colțul străzii m-am întors înapoi...

JENICĂ: Nu! Nu înapoi!

ELVIRA I: Dar trebuia.

JENICĂ: Trebuia, pe dracu'! Cum trebuia? Tu nu vezi că înapoi nu-i nici unul de-al nostru?... Și?

ELVIRA I: Ce, și?

JENICĂ: De ce te-ai întors de la colț?

ELVIRA I: N-am putut să mai merg. Vreo zece cuie îmi lăsase zăpăcitul ăla de Nelu cizmarul în...

JENICĂ (disperat): Și ție? Cu tine ce-au, Elviro? Ce vină ai tu că n-avem noi centru înaintaș?

ELVIRA I: Cum, Jenică, tot din cauza...?

JENICĂ: Dar din ce cauză? La mine toate le-a lăsat dezdoite. Le-am îndoit c-o piatră. Să mă fi văzut ce m-am chinuit! Se uita lumea la mine... Cînd mergea echipa, îți minte? Îți minte cum ne repara pantofii? Îi făcea și cu cremă, le punea și șireturi noi. Acum... Te-ai uitat la pantofii mei, nici nu le-a ceruit ramele.

ELVIRA I: Să știi că așa e, Jenică. Acum îmi dau seama. Cînd am dus pantofii la reparat, responsabilul, zăpăcitul ăla de Nelu, m-a întrebat: „Ce face nea Jenică Faptemari cu echipa?" Eu ce era să-i răspund? Am tăcut. Să știi tu, Jenică, așa e cum zici tu. Da, zău, ar trebui să te duci, să le scrii ceva în condica aia de reclamații.

JENICĂ: Ah, dac-am avea un centru înaintaș! (gălăgie pe stadion. Jenică aleargă la fereastră. Urmărește cu interes faza. Se aude soneria. Elvira I se duce la ușă. Postașul. I-a înmînat o telegramă).

ELVIRA I: O telegramă (citește în gînd. Tresare. E descumpănită. Nu știe ce să facă. Jenică își încurajează echipa prin gesturi. Elvira I ia o hotărîre. Se duce la aparatul de radio și-i dă drumul).

VOCEA CRAINICULUI: Formidabil, dragi ascultători, formidabil! Paleu, centrul înaintaș al „Flacării" a făcut astăzi o partidă de zile mari. Acesta este al patrulea gol care l-a marcat din acțiuni personale. Mingea e la centru. Furdui a tras la... extraordinar! Paleu a intervenit în traiectoria mingiei, a pus stăpînire pe ea, l-a driblat pe Ionescu, a trecut și de Sîrbu, o pasează jucătorului cu nr. 7, acesta o împinge printr-un culoar lui Paleu, care între timp s-a demarcat... Paleu are în față doi apărători. A trecut de unul, formidabil, formidabil, ce-i asta? Fault în careu! Apărătorul văzînd că nu mai are ce face, pur și simplu, i-a pus piedică. Să vedem ce decizie dă arbitrul. Sigur, foarte bine. 11 metri! Careu! Cine execută? Paleu! Își ia elanul... Gol! Al cincilea gol pe care-l marchează centrul înaintaș Paleu... În sfîrșit, echipa noastră națională are centru înaintaș.

JENICĂ: Ce ți-am spus eu? Centrul înaintaș e coordonatorul echipei. Nu ai centru, nu ai echipă! (deodată tresare) Dar, de ce ai deschis aparatul de radio? De cînd ești tu amatoare de fotbal? Ce ți-a venit, Elviro? Și tu-ți bați joc de mine? Și tu?

ELVIRA I: Eu, nu. Am primit telegrama asta.

JENICĂ: Ce telegramă?

ELVIRA I: Uite asta.

JENICĂ: De la cine e?

ELVIRA I: De la Paleu.

JENICĂ: Paleu?! Care Paleu? Centrul înaintaș? Ia să văd. (ia telegrama și citește). „Dragă Elviro, dacă-ți este dor de mine, deschide astăzi, duminică, în jurul orei 17,30 aparatul de radio și ține pumnii strînși. Trebui să învingem. Al tău care te iubește mult, mult de tot, Paleu". Elviro, te iubește!

ELVIRA I: Eu... așa scrie!...

JENICĂ: (rătăcit) Extraordinar! Extraordinar! Sîntem salvați! (Se repede la fereastră.) Dragii mei sîntem salvați! Avem centru înaintaș! Echipa noastră o să cîștige campionatul. Echipa noastră să prospere. Anghel frizerul n-o să mă mai taie, o să-mi facă și masaj. Să vezi cum o să ne repare pantofii Nelu cizmarul, o să ni-i facă și cu cremă. Farmacistul o să-mi dea alcaline! Carne macră o să ne dea măcelarul. Nicu Șchiopu, debitantul, o să-mi țină iar lunea „Sportul popular". Sîntem salvați!

ELVIRA I: Cum, sîntem salvați, Jenică?

JENICĂ: Sîntem salvați! Știi ce-nseamnă aia salvați? Sîntem salvați!

ELVIRA I: Cum, Jenică, cum?

JENICĂ: Ia mai citește o dată telegrama. Nu, nu toată, sfîrșitul numai.

ELVIRA I: „Al tău care te iubește, mult, mult de tot, Paleu".

JENICĂ: Vezi?

ELVIRA I: Ce?

JENICĂ: Asta înseamnă salvați! Echipa noastră, la anul o să fie în „A". Să vezi tu acum meciuri. O să trebuiască să mărim stadionul, să facem cabină de transmisie. Numele echipei noastre, al orașului nostru va călători pe toate undele. Națională o să fie făcută pe scheletul echipei noastre. Te iubește Paleu! Te iubește mult, mult de tot. Te mărîți cu el!

ELVIRA I: Ce să fac?

JENICĂ: Te mărîți cu el și-l aduci aici. Tu știi ce înseamnă asta? Te iubește mult, nu accepți să te ia de aici. Îl aduci aici, la noi.

ELVIRA I: Jenică, vino-ți în fire. Cum o să mă mărît cu el? Nu sînt măritată?

JENICĂ (absent): Cu cine?

ELVIRA I: Jenică, păi nu sîntem căsătoriți de douăzeci de ani? Așa îți tu la mine?

JENICĂ: (schimbat) Așa e! Sîntem căsătoriți... Dar ce-i cu telegrama asta? Cine-i acest Paleu?

ELVIRA I: Centrul înaintaș de...

JENICĂ: Centru înaintaș, da, centru înaintaș? Dar, de ce te iubește? Elviro, Elviro, spune-mi unde l-ai cunoscut?

ELVIRA I: Nu l-am cunoscut.

JENICĂ: Elviro! (gălăgie pe stadion. Se duce la fereastră) Hai, Filipe, nu mai dribla. Trage, Filipe! Trage, Filipe! Ți-ai găsit! Ce ocazie a ratat!... Stai, Elviro, stai, unde pleci?

ELVIRA I: Telegrama nu e a mea.

JENICĂ: Dar a cui e?

ELVIRA I: A Elvirei Dunăreanu. Vecina! A greșit poștașul. Dunăreanu, Dumbanu. S-aseamănă numele. A greșit poștașul. (Iese. Jenică este distrus).

JENICĂ: Iar cuie în pantofi, Anghel iar o să mă taie. Lumea n-o să mă mai salute, tovarășul secretar iar o să mă critice, parcă-l aud: „Ce faci, tovarășe Faptemari, cum îți duci munca? De ce nu te ocupi de tineri? De ce nu promovezi cu curaj tineretul?" Să promovezi cu curaj tineretul! Ce știe dumnealui ce înseamnă la o echipă centrul înaintaș... Mîine o să aud telefonul: Vocea secretarei: „Vino pînă la tovarășul director". Directorul o să mă ia și el în primire: „Ce faci, tovarășe Faptemari? Duci de rîpă echipa! Jucați cu fosile? Am fost ieri la meci. Nu te-am văzut pe acolo. Echipa trebuie să facă o cotitură. De ce nu-l băgați pe Vîrlan. Și pe Iordache de la juniori? Și muncitorii sînt revoltați". O să-i spun: „Ne trebuie centru înaintaș și basta! Nu pot să fac experiențe cu juniorii". Auzi, Vîrlan și Iordache! Ce știe dumnealui? Dați-mi un centru înaintaș și bag echipa în „A". (Iar gălăgia stadionului. Aleargă la fereastră). Poftim, spuneți și dumneavoastră: Vîrgil, singur în fața porții, și trage la mălai, aiurea! Nu, nu, fără centru înaintaș nu se poate (Deodată, străfulgerat de o idee) Elviro! Elviro! Formidabil, avem centru înaintaș! Avem centru înaintaș!

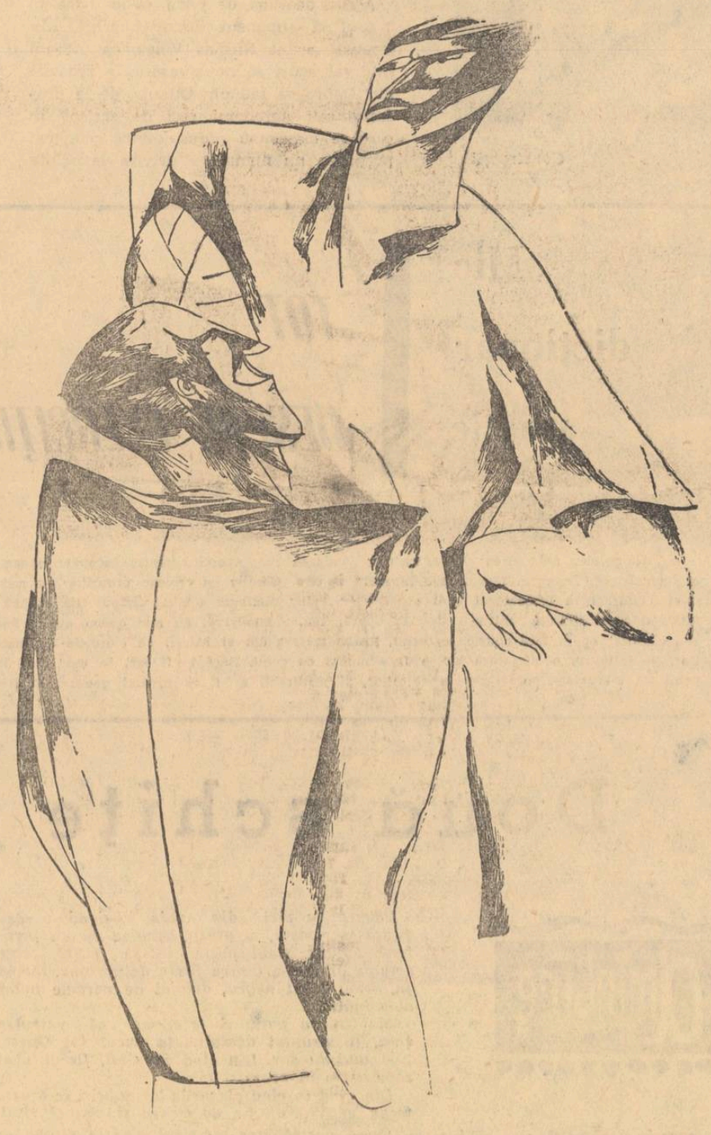

Desen de N. ȘERBAN

Tabloul II

De fapt, nu e tabloul 2, ci o față de cortină. Într-un colț al scenei, o cabină telefonică. Stau la coadă doi cetățeni. Sînt agitați. Fac semn celei din cabină să termine. Unul din ei încărcat cu fel de fel de panouri, tablouri, pliante... În sfîrșit, femeia a terminat.

CETĂȚEANUL I: Aveți mult?

CETĂȚEANUL II: Un minut. Nici un minut. Două vorbe și atît.

CETĂȚEANUL I (uitîndu-se la ceas): Mă rog, poftiți!

CETĂȚEANUL II (după ce a format numărul): Tovarășa Elvira Dunăreanu? Vă sărut amîndouă mîinile!... Trebuie să vorbesc neapărat cu dumneavoastră... Nu... Nu, în legătură cu Paleu, în legătură cu dumneavoastră. (Îi face semn cetățeanului I). Cu dumneavoastră, în legătură cu dumneavoastră...

CETĂȚEANUL I: (Tresărind) Paleu? Și el tot pentru Paleu e? Vrea să mi-o ia înainte? Nu, Paleu la noi o să joace...

CETĂȚEANUL II: M-așteptați? Un moment să notez: blocul B, etajul II, apartamentul șase. În cinci minute sînt acolo.

CETĂȚEANUL I (după ce și-a notat și el adresa): N-o să fii în cinci minute! Ce coincidență, domnule! Deschide ușa cabinei. Se uită în jur. Scoate o batistă din buzunar și-i spune cetățeanului II: Ia zii dumneata, a.

CETĂȚEANUL II: Ce să spun?

CETĂȚEANUL I: A.

CETĂȚEANUL II: De ce să spun a?

CETĂȚEANUL I: Divizia A. A! Așa! Gura mare... (Îi bagă batista în gură. Închide apoi ușa cabinei. O ține cu genunchiul, se apleacă, ia o piatră, scoate din buzunar niște cuie, le bate în ușă. Răstoarnă cabina cu ușa în jos și o împinge mai la întuneric). Paleu la noi o să joace!... Elvira Dunăreanu, blocul B, etajul II, apartamentul șase. (Își ia tablourile, pliantele și dispare în culise. Cortina se deschide).

Garsoniera Elvirei Dunăreanu. Pentru că este viitoare soție de fotbalist, interior adecvat. Patul este un fel de baldachin. E montat sub plasa unei porți de fotbal. Veieuza are forma unei mingii de fotbal. Pe pereți, fotografiile marilor fotbaliști Pele, Didi, Vava, Di Stefano, Garincha, Ozon și Paleu. Cînd cortina se ridică, Elvira se repede ca un uliu la bărbatul care stă în picioare lîngă ușă.

ELVIRA II: Ieși! Ieși! Să ieși imediat! Dacă nu dispari imediat chem miliția! Ia-ți cadourile și pleacă, să nu te mai văd. Ieși!

BĂRBATUL: Ascultați ce vă spun eu: pînă la urmă Paleu tot la noi o să joace!

ELVIRA II: Afară!... (Bărbatul iese). M-au înnebunit! E al treilea pe săptămîna asta... Că, dacă Paleu termină facultatea, ar fi bine să vină la ei, că au nevoie de ingineri. Că mie îmi dă un post de o mie cinci sute... Niște idioți! (Soneria) Altul! Or o fi tot... Nu, pe ăsta îl bat! (deschide ușa. Intră cetățeanul I, bineînțeles cu toate bagajele după el).

CETĂȚEANUL I: Primiți vă rog, tovarășă Elvira Dunăreanu, salutul celor peste o sută de mii de locuitori ai orașului nostru.

ELVIRA II (încurcată): Mulțumesc.

CETĂȚEANUL I: Un moment! Cei o sută de mii de locuitori, dintre care 83,5 la sută spectatori și susținători ai echipei noastre de fotbal vă urează... Aveți un ciocan?

ELVIRA II: Un ciocan? (spre public) Ăsta-i nebun!

CETĂȚEANUL I: Da, un ciocan.

ELVIRA II: Topor nu-i bun?

CETĂȚEANUL I: Mă rog! (Elvira se duce după topor. Cetățeanul cercetează interiorul). Vă mulțumesc.

ELVIRA II: Lăsați, îl țin eu. (spre public) Sînt în legitimă apărare!

CETĂȚEANUL I: Vă rog foarte mult... mulțumesc... (scoate din buzunar un cui, îl bate în perete, îi dă toporul Elvirei, se apleacă, ia un panou din bagajul lui și-l agață de cui). Un moment! Aceasta este o vedere generală a orașului nostru. După cum vedeți, este tăiat în două de cel mai lung riu din grupa sudică. Are un curs cu multe cotituri și, pînă la vărsarea lui în Dunăre, trece prin mai multe defileuri. Practicăm și plutăritul. Primește și cîțiva afluenți. Începînd din luna iunie și pînă la începutul lui septembrie, în acest riu se poate face baie... Un moment! (pune alt panou). Acestea sînt cele două șranduri amenajate. Acesta este restaurantul clasa I-a. În timpul sezonului servesc ospătari de la București. Foarte respectuoși! Iată debarcaderul. Este dotat și cu ambarcațiuni...

ELVIRA II: Aveți și bărci cu motor?

CETĂȚEANUL I: Deocamdată, n-avem, dar facem noi rost la o adică.

ELVIRA II: Frumos oraș!

CETĂȚEANUL I: Un moment! (pune alt panou). Orașul nostru, pe lîngă că este un centru industrial, este un loc foarte căutat de excursioniști, datorită frumuseții munților care îl înconjoară. Aceasta este una dintre cabanele... Un moment! Este foarte aprovizionată. La orice oră găsești mîncăruri calde și reci... Un moment! (schimbă panoul). În timpul celui de-al doilea război mondial, orașul nostru a suferit multe distrugeri. A fost complet refăcut și, în plus, s-au construit și se construiesc noi și noi clădiri, fabrici, uzine, școli, cămine culturale... Acesta este teatrul nou. Aici avem actori care se pot măsura cu... Un moment (Scoate din buzunar o hîrtie). Iată lista spectacolelor care s-au dat și care urmează să se dea. Toate piesele au fost și vor fi interpretate cu mult, cu foarte mult succes. Toate revistele de specialitate au lăudat regia și interpretarea și o vor lăuda, pentru că echipa noastră de teatru este... Un moment! (alt panou). Priviți, vă rog, noul cartier, ridicat în anii puterii populare. 38 de blocuri. Blocul A 32, 28 de apartamente, la parter magazin de mobilă... Aici e Romarta. Aci e croitoria „Arta modei". Lucrează maistrul Calcan și Strîmbu. O tăietură impecabilă. Blocul A 28. 22 apartamente. La parter cofetărie, biroul de voiaj O.N.T. și debit special. Sportul popular se găsește în permanență.

ELVIRA II: Tovarășe dragă, ce vrei dumneata de la mine?

CETĂȚEANUL I: Un moment! Copii aveți?

ELVIRA II: O să avem!

CETĂȚEANUL I: (punînd al panou) Aici e casa pionierilor (alt panou). Școala elementară și școala medie.

ELVIRA II: Tovarășe...

CETĂȚEANUL I: Un moment! Aici, la parterul blocului E 3, cunoscutul restaurant „Zefirul". Cîntă cunoscuta dizeuză Marlen Pipetea... A cîntat și la radio. Localul este deschis pînă la ora două noaptea. Preparate culinare și băuturi dintre cele mai alese. Prețuri convenabile. Vinul de regiune, un deliciu! 14 lei butelia cu sifon cu tot! Ape minerale n-avem.

ELVIRA II: Domnule, ce vrei?

CETĂȚEANUL I: Un moment! Acesta este stadionul. Capacitate, deocamdată, 25 mii de locuri. Cu posibilitatea de a se mări. Cabinele jucătorilor au tot confortul. Duș cald și rece, la orice oră, maseur...

ELVIRA II: Ce vrei de la mine?

CETĂȚEANUL I: Un moment! (alt panou) La blocul B 4 avem un apartament liber. Blocul e chiar la centrul cartierului. Piața la doi pași. Aici, în spate. Trei minute. Piața bine aprovizionată. Nu vă convine blocul ăsta, facem schimb. Alegeți orice bloc sau apartament vă place. Garantez eu.

ELVIRA II: Ieși!

CETĂȚEANUL I: Un moment! Echipa noastră...

ELVIRA II: Ieși! (îl amenință cu toporul). (Cetățeanul, speriat, își strînge panourile. Se repede spre ușă) Ieși!

CETĂȚEANUL I: Un moment! Paleu tot la noi o să joace! (iese).

ELVIRA II: (se trîntește obosită pe fotoliu) Îngrozitor! Numai logodnică de fotbalist să nu fii. (la un antinevralgic) Ce tip! Ăstuia trebuia să-l dau vreo cîteva. (Își ia o carte și se trîntește pe pat. Soneria). A venit înapoi. Îi arăt eu lui! (deschide) Intră cetățeanul II).

CETĂȚEANUL II: Ce imbecil!

ELVIRA II: Cine e imbecil?

CETĂȚEANUL II: Un individ, duduie! Mi-a băgat batista asta în gură și m-a sechestrat într-o cabină telefonică. Ce imbecil! Îmi permiteți să iau loc?

ELVIRA II: Ce doresti?

CETĂȚEANUL II: Un pahar cu apă, dacă se poate.

ELVIRA II: Domnule, ce dorești? Aici nu e cofetărie sau chioșc de răcoritoare. Ce dorești?

CETĂȚEANUL II: Ce imbecil!

ELVIRA II: Ai dreptate, dar spune-mi ce dorești?

CETĂȚEANUL II: Sînteți Elvira Dunăreanu, nu?

ELVIRA II: Da!

CETĂȚEANUL II: Cu dumneavoastră am treabă. (studiază interiorul încăperii). Sînteți sportivă? Ce imbecil!

ELVIRA II: (Spre public) Face pe prostul (lui) Eu nu, o cunoștință a mea.

CETĂȚEANUL II: Ce imbecil! Da? Și ce sport practică? (Face cu ochiul la spectatori).

ELVIRA II: Fotbalul. Centru înaintaș Paleu. Cred că ați auzit de el.

CETĂȚEANUL II: Paleu?! Habar n-am. (clipește la spectatori). Fotbalul e un sport care nu-l pot suferi. Mai repede pot să asist la o luptă cu tauri. La o bătaie între cocoși, decît la un meci de fotbal. Dacă ar fi după mine, fotbalul ar fi fost desființat.

ELVIRA II: Paleu Iulian nu este toreador și nici crescător de cocoși, înțelegi?

CETĂȚEANUL II: Ce imbecil?! Care Paleu?

ELVIRA II: O cunoștință a mea.

CETĂȚEANUL II: Și dece-mi spuneți mie? Pe mine nu mă interesează cunoștința dumitale... (uitîndu-se la batistă) Ce imbecil!

ELVIRA II: Cine e imbecil?

CETĂȚEANUL II: (arată afară) Persoana dumitale mă interesează.

ELVIRA II: Ai venit să-mi ceri mîna? (spre public) Ăsta de mîna mea moare.

CETĂȚEANUL II: Vai doamne, duduie, se poate? Am doi copii, să-mi trăiască. Le-am interzis să se joace cu mingea. Antipatic sport fotbalul. Am un nepot care a rămas șchiop de pe urma fotbalului. Eu i-am spus: „Învață o meserie, Radule, și lasă fotbalul!" L-au cotonogit și acum...

ELVIRA II: (spre public) Ăsta joacă tare! (lui) Ce dorești, domnule?

CETĂȚEANUL II: Sînt Ionescu, de la „Electrozgomotul".

ELVIRA: Responsabilul secției de fotbal?

CETĂȚEANUL II: Duduie: m-ați speriat cu fotbalul ăsta. Dați-l încolo de fotbal! Vă rog, un pahar cu apă. Ce imbecil!

ELVIRA II: (publicului) Îi dau și apă.

CETĂȚEANUL II: (după ce bea): Sînteți bobinatoare, nu? (scoate un ziar, citește) „Elvira Dunăreanu și brigada condusă de ea". Sînteți foarte fotogenică... Știți, eu vin acum de la București. Am vorbit și cu tovarășul adjunct Vasilescu.

ELVIRA II: Ce-ați vorbit?

CETĂȚEANUL II: Am obținut transferul.

ELVIRA II: Ce transfer? Care transfer?

CETĂȚEANUL II: Transferul dumitale! Avem nevoie de o bobinatoare pricepută ca dumneavoastră.

ELVIRA II: Transfer? Minister? Director adjunct? Dar de cînd am devenit eu specialistă atît de...

CETĂȚEANUL II: Avem nevoie de dumneavoastră. Seralul l-ați terminat? Ce imbecil!

ELVIRA II: Ce imbecil! Uite că m-am luat și eu după el... Nu, nu, pot veni. (spre public) Ia să-l încerc eu.

CETĂȚEANUL II: De ce nu puteți veni?

ELVIRA II: Imposibil! Am suferit o decepție. Logodnicul meu Paleu, centrul înaintaș, m-a părăsit. S-a căsătorit cu o colegă de a lui, de facultate. Ca să vedeți cum sînt bărbații!

CETĂȚEANUL II (disperat): Cum? V-ați certat cu Paleu? Nu mai sînteți logodită cu el? S-a însurat? Formidabil! De ce nu mi-ați spus, duduie, de la început? Ce imbecil?! (Se ridică, pornește spre ușă) Și cît m-am zbătut la minister pentru transferul dumneaiei, cîtă muncă... (iese).

ELVIRA II: (rizînd) V-am spus eu? Mare smecher! Dar a scăpat ușor. O să-i povestesc lui Iulian și ce-o să mai rîdă. Am să scriu (soneria) Altul! Nu, nu se mai poate trăi. Dar nu mai deschid la nimeni... Mă doare și capul. (mai la un antinevralgic, udă o batistă și se leagă la cap. Soneria insistă) Sună, sună pînă nu vei mai putea. (Se trînește în pat. Își acoperă capul cu o pernă. Soneria nu încetează deloc. Elvira, după o bucată de vreme, se ridică nervoasă de pe pat. La toporul și se duce să deschidă. Apare nea Jenică Faptemari, și, bineînțeles, consoarta. Elvira ascunde toporul) Poftiți, poftiți! În sfîrșit, îmi vin și vecinii în vizită. Luați loc.

JENICĂ: Dar ce-ai pățit, te doare capul?

ELVIRA I: Să-ți aduc un antinevralgic?

ELVIRA II: Mulțumesc, am (ia antinevralgicele). Poftiți, serviți... Pardon, uite că m-au și zăpăcit nesuferiții ăia. O dulceață? Stați că am ceva mai bun. Niște rom cubanez, mi l-a adus Iulian.

JENICĂ: Care Iulian?

ELVIRA II: Logodnicul meu.

JENICĂ: (speriat): Logodnic? Iulian? Nu sînteți...

ELVIRA II: Iulian Paleu... Mă scuzați un moment. (dispare din scenă).

JENICĂ (revenindu-și): Ah!... Dar nu vă deranjați (arătîndu-i pozele Elvirei I) Să am eu jucătorii ăștia... Ăla e Pele...

ELVIRA I: Jenică, joacă la voi?

JENICĂ (supărat): Da, l-am luat de la brazilieni pe două cutii de chibrituri. Schimb. Știi, ei n-au chibrituri.

ELVIRA II: (apare cu tava. Pune în pahare). Serviți! Dar cum v-ați îndurat să-mi treceți pragul?

JENICĂ: (după ce bea) Dragă vecină, de multă vreme vroiam să stăm de vorbă cu dumneata.

ELVIRA II: (spre public): Tot, ăă... Și lui îi trebuie un centru înaintaș...

ELVIRA I: (înghiontită de Jenică). Da. De multă vreme. Știi, noi... eu cu Jenică... ne-am gîndit că-ar fi bine.. dumneata singură... noi am îmbătrînit... știți cum...

JENICĂ: Da, am îmbătrînit. Dumneata nu-ți dai seama ce înseamnă să îmbătrînești.

ELVIRA II: Dumnealor mă iau drept institutul Parhon.. (lor) Mă faceți să rîd: dumneavoastră bătrîni? Și chiar dacă ar fi așa, o să aveți o bătrînețe lipsită de grijă, o să aveți o pensie...

ELVIRA I: (oftînd) Asta așa e... Dar ce facem cu centrul... de... Jenică (cotind-o) E greu, vecină. Abia acum ne dăm noi seama la anii noștri, pensia bate la ușă... și noi să nu avem un copil?! Știi ce ne-am gîndit?

ELVIRA II: Ce v-ați gîndit?

JENICĂ: Să te înfiem!

ELVIRA I: Da, maică, să te înfiem.

ELVIRA II: Ce să faceți? Să mă înfiați? Pe mine? (aparte) Au dat în mintea copiilor? (lor) Cum să mă înfiați? Eu am părinți... Și, mă rog, să zicem că m-ați înfia. Dacă m-ați înfia, așa că nu mi-ați da voie să părăsesc acest orășel?

JENICĂ: Ești singurul nostru copil. Cum să ne părăsești? Să ne lași la bătrînețe?

ELVIRA I: Ce inimă? Să ne lase la bătrînețe? Ce inimă?

ELVIRA II: Și așa e că nu m-ați lăsa să mă căsătoresc cu Paleu?

JENICĂ: Ba da! Ba da! Cum să nu? Se poate?... Băiat bun...

ELVIRA II: Dar dacă m-aș căsători cu el, m-ați mai înfia? (amîndoi au amuțit) Știu, știu că nu. Aveți nevoie de centru înaintaș.

JENICĂ: Ah, dacă...

ELVIRA II: Îmi pare foarte rău, vă spun sincer că regret din toată inima. că trebuie să părăsesc acest orășel. Mă leagă atîtea de el. Aici am învățat meserie, aici am făcut liceul seral... În ruptul capului nu l-aș părăsi. Dar... dar trebuie să ne mutăm. El termină facultatea, și...

JENICĂ: Dar avem post de inginer.

ELVIRĂ II: Nu se poate.

JENICĂ: Nu-i place orășelul nostru?... Totul depinde de dumneata. Salvează-ne! Convinge-l!

ELVIRA II: El e convins.

JENICĂ: El? Convins? Serios? Atunci...

ELVIRA II: Ar veni cu dragă inimă aici. Îi place grozav de mult orășelul nostru. În anul întîi a făcut practică în uzina noastră, Atunci l-am cunoscut.

JENICĂ: Îi place orășelul nostru, ai zis? Îi place? Atunci...

ELVIRA II: Părinții...

JENICĂ: Părinții? Ce-i cu părinții?

ELVIRA II: De ei depinde. E singur la părinți. Și e iubit. A stat departe de ei tot timpul facultății. Acum vor să-l aibe lîngă ei.

JENICĂ: El vrea să vină aici?

ELVIRA II: Vrea.

JENICĂ: Și dumneata?

ELVIRA II: Și eu vreau să rămîn aici.

JENICĂ: Ura! Uraaa! Avem centru înaintaș! Uraaa! Totul este rezolvat! Îi aduc părinții aici... Un telefon ai? Lasă-mă să dau un telefon. (se duce la telefon, formează numărul).

ELVIRA I: (arătîndu-i fotografia Elvirei II) Ăla cică e „Piele".

ELVIRA II: Nu, celălalt, Pele.

ELVIRA I: E adevărat? Doar două cutii de chibrituri a dat pe el?...

JENICĂ: (în telefon): Alo, tovarășul vicepreședinte? Aici e Jenică Faptemari... Șeful secției de fotbal... (se aude în receptor: „5—1? Aia e echipă?" Îi închide telefonul. Jenică îl formează iar. Ați văzut? Ce vină am eu că n-am centru înaintaș? Alo, tovarășul vice? Avem centru înaintaș! (Voce în receptor): Cum ai spus, avem centru înaintaș? Avem centru înaintaș, tovarășe vice. Trebuie să plec imediat la București. Vorbiți dumneavoastră cu aeroportul să mă ducă cu sanitarul. Acum. În seara asta. (Voce în receptor): „Care centru înaintaș? Paleu, tovarășe vice. Paleu. (Voce în receptor): Du-te la aeroport. Elviro, fugi și pregătește-mi servieta!... Avem centru înaintaș. Îi aduc părinții aici. Am plecat. Toate neamurile i le aduc!

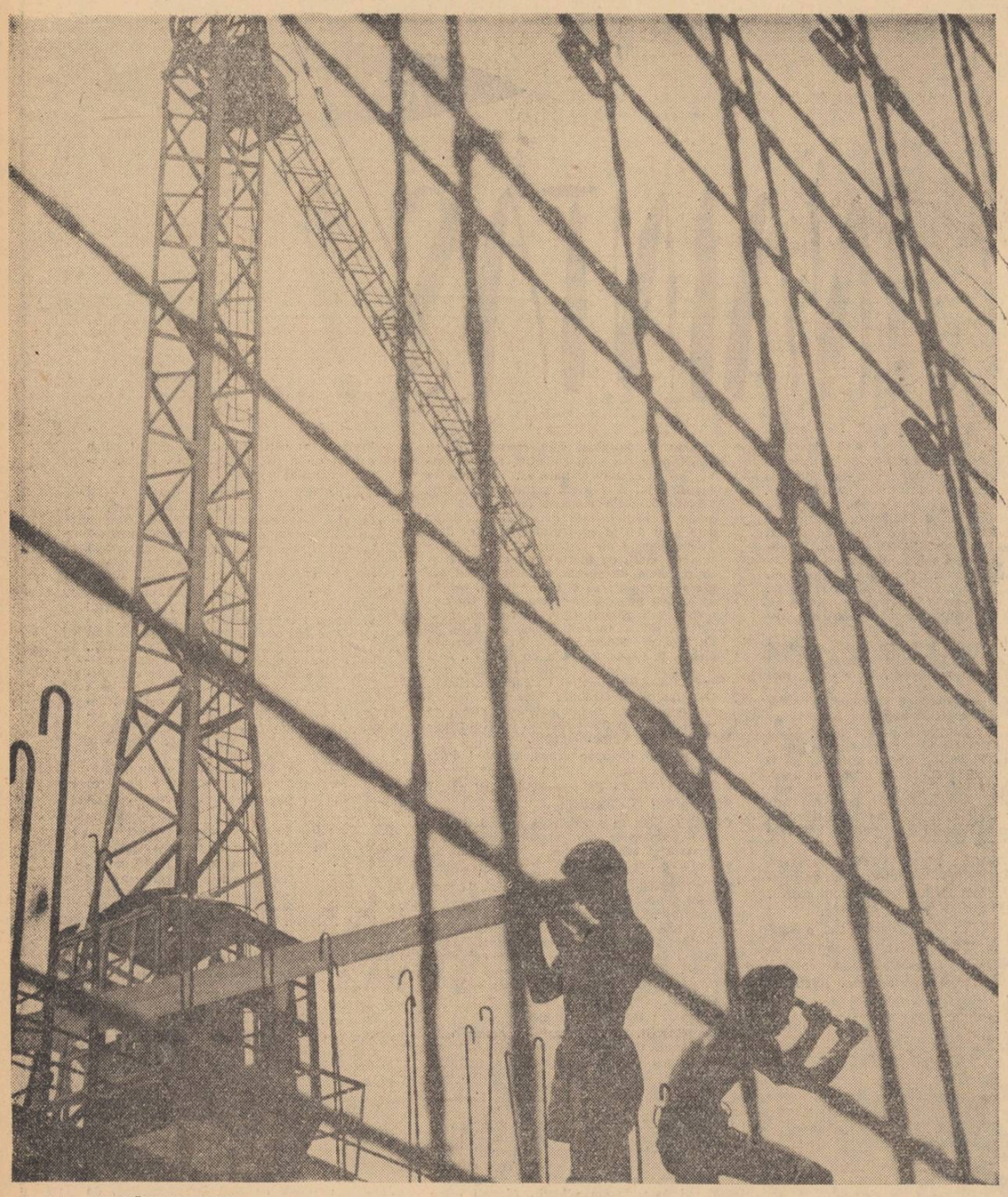

Foto : N. SĂNDULESCU : *Construcții*

„LUCEAFĂRUL“ ȘI CITITORII

La apariția celui de al 100-lea număr, gîndul nostru se îndreaptă, cum e și firesc, la unul dintre cei mai apropiați prieteni ai revistei, fără de care nu ar fi fost posibil să sărbătorim astăzi acest eveniment, — la cititor. Pornind la drum, noi am fost ferm convinși că în întreaga noastră activitate trebuie să ne călăuzim după cerințele acestui cititor care nu e altul decît constructorul activ al socialismului în patria noastră. De aceea, am și afirmat ca pe o profesiune de credință în „Prologul“ din primul număr : „Revista nu este a noastră. Noi doar o scriem. Revista este a cititorului : muncitor, profesor, ostaș, student, activist de partid, tînăr de pe șantiere și țarini. Sîntem pe deplin conștienți că fără adeziunea acestui cititor, scrisul nostru alunecă definitiv în tristul domeniu al inutilității“.

Iar pentru noi acest cititor nu a însemnat nici o clipă un simplu cumpărător al revistei, omul care se prezintă la chioșc la 1 și 15 ale lunii pentru a lua numărul proaspăt apărut. El a fost în permanență un sfătuitor și un colaborator apropiat al nostru, legătura aceasta strînsă realizîndu-se nu numai prin intermediul miilor de scrisori care au sosit pe adresa revistei în acest răstimp de peste 4 ani. Dacă ne-am referi chiar la acest mijloc de colaborare, am putea cita nenumărate fapte care dovedesc cît de profund interesat este cititorul în bunul mers al publicațiilor noastre, al literaturii noastre în genere.

A fost deajuns, de pildă, ca în urmă cu 3 luni să supunem discuției schița „În treacăt“ a lui Nicolae Velea, ca într-un interval scurt să ne sosească la redacție din Dobrogea sau din Oltenia, de la profesori sau agronomi, zeci de scrisori în care se exprimau păreri dintre cele mai prețioase nu numai cu privire la schița respectivă, ci la întreaga activitate literară a tinerilor noștri prozatori.

Dar cititorul nostru nu s-a mulțumit numai să-și spună părerea atunci cînd redacția a apelat la ajutorul său în dezbaterea și clarificarea unor probleme. Nu o dată discuțiile au pornit ca urmare a inițiativei ivite din rîndul cititorilor. Să ne amintim în acest sens de dezbaterile fructuoase cu privire la literatura română în școli, dezbateri cerute cu insistență atît prin scrisori cît și la ședințele noastre, de către numeroși elevi și profesori. Sînt multe asemenea exemple care ne-au demonstrat, nu o dată, cît de adînc înțelept este sfatul partidului nostru de a avea un contact strîns cu cititorul nostru, care e în același timp și eroul operelor noastre.

Contactul acesta l-am realizat și mai bine prin organizarea celor cîteva sute de întîlniri care au avut loc în această perioadă. Puține sînt regiunile țării unde revista noastră să nu fi organizat obișnuitele sale turnee literare cu prilejul cărora scriitori, redactori și colaboratori ai revistei să nu se fi întîlnit cu mii și mii de oameni.

Abia apăruse primul număr al revistei cînd în sala de festivități a uzinelor de utilaj petrolier și chimic, sute de muncitori aveau prima întîlnire cu reprezentanții noii reviste.

Emoția acelei prime întîlniri avea să ne încerce de sute de ori, fie la Griviția Roșie în Capitală, fie la Calafindești în nordul regiunii Suceava ori în punctul cel mai sudic al țării, la Zimnicea.

Numai în anul 1960, de pildă, au avut loc peste 50 asemenea ședători la care au participat în jurul a 25.000 de oameni și la care au citit din lucrările lor un număr de 40 poeți și prozatori.

Uneori, într-o singură regiune, în decurs de numai 6 zile, 2—3 grupuri de scriitori au avut cîteva zeci de întîlniri. Așa s-a întîmplat în luna februarie a acestui an, cînd datorită ajutorului Comitetului regional de partid, în regiunea București s-au ținut 31 de asemenea întîlniri cu cititorii. Ele au căpătat uneori forme de-a dreptul neobișnuite, ca în comuna Piatra din raionul Zimnicea, unde într-o seară de iarnă, la întîlnire au venit peste 2000 de oameni care s-au strîns în plină uliță, sală pentru un asemenea impresionabil auditoriu de poezie neexistînd încă în localitate.

Dar, cînd vorbim de aceste întîlniri, de aceste consfătuiri cu cititorii ne amintim nu numai aspectul lor sărbătoresc. Cititorul are bunul obicei ca atunci cînd te primește cu pîine și sare ca pe un prieten scump, tot ca unui prieten să-ți și ceară acele lucruri de care are nevoie. Iar cititorii, după cum bine știm, nu ne cer nouă scriitorilor și redactorilor decît să tipărim în revistele noastre acele opere în care să se regăsească cu tot ce au ei mai reprezentativ în viața și munca lor. Tocmai de aceea, nu o dată, cuvîntul cititorilor a fost pentru noi pildă strălucită de apreciere cu exigență artistică înaltă a operelor noastre. Parcă aud și acum cu cîtă perspicacitate vorbeau despre lipsurile unor versuri muncitorii de la Electroputere-Craiova, colectiviștii din Giulești-Sighet sau textiliștii de la Roșiorii de Vede.

Tocmai de aceea, în această zi de sărbătoare, gîndurile redactorilor și colaboratorilor „Luceafărului“ se îndreaptă pline de recunoștință către prietenii lor scumpi și apropiați, tinerii cititori ai revistei.

Fie ca această strînsă colaborare o dată cu numărul 100 să se însutească !

Niculae Stoian

ÎN LOC DE POȘTA REDACȚIEI

S-au împlinit, deci, o sută de numere, o sută de jumătăți de luni, de cînd chipul „necunoscutului nostru colaborator“, cum îl numeam pe atunci, la început, s-a conturat, din ce în ce mai stăruitor, în fața cititorilor și a noastră. S-a conturat în zeci și zeci de nume care, de aici, din această pagină, au trecut în celelalte pagini ale revistei, sau în alte reviste, lîngă poeme sau proze, mărturisind, și pe această cale, marea perioadă de înflorire a literaturii noastre. Trimise din toate colțurile țării, manuscrisele celor ce bat pentru prima oară, de multe ori chiar cu primele lor încercări, la poarta literelor, au deștăinuit nume și nădejdi noi. Oficiul nostru de corespondent a fost acela de a semnala tot ceea ce ni se părea că mărturisește vitalitatea artistică incipientă, și acum, după o sută de numere de revistă, cînd privim vrafurile de scrisori în lectura cărora am stăruit zile și nopți, nu putem să nu încercăm sentimentul unei responsabilități sporite. Numele celor care, debutînd prin simpla citare a unor versuri, la poșta redacției, au trecut mai departe, la debutul propiu-zis,nu ne oprește să ni se părea : oare nu am trecut uneori cu vederea peste promisiuni închise în manuscrise citite prea în grabă ? Oare fiecare scrisoare a primit răspunsul cel mai indicat, în termenii cei mai indicați ? Desigur, fără convingerea profundă că procedăm într-adevăr obiectiv nu se poate lua stiloul în mînă pentru a răspunde unui începător. Dar, revăzînd acum drumul parcurs, întrebările de mai sus se impun de la sine. Străduind să ajute la formarea schimbului de mîine al literaturii, revista noastră poate enumera, cu legitimă mîndrie, destule nume tinere care au depășit stadiul primelor promisiuni. În această privință, însă, niciodată, nu se poate spune că s-a făcut totul, sau măcar că s-a făcut prea mult. Gîndul că poți sluji nemijlocit afirmarea și îndrumarea, chiar în mică măsură, unor talente încă necunoscute este tonic numai în măsura în care între poșta redacției și celelalte pagini ale revistei pulsează mereu sînge proaspăt. Altfel, acest gînd poate deveni chinuitor. Nu este prea greu să dai sfaturi judicioase începătorilor : mai citește, exersează, fii atent la fiece cuvînt, etc. Nu este prea greu nici să dai note bune și proaste pe lucrările altora, mai ales cînd semnatarii sînt complet necunoscuți publicului. Greu este să nu pierzi din imensitatea corespondenței nici un cuvînt care sună a poezie sau proză autentică. Corespondența aceasta este formată, trebuie să o spunem, în cea mai mare parte din simple lucrări, într-o formă oarecum literară, dar fără legături directe cu literatura, cu fondul ei. Fără îndoială, faptul că sute și mii de tineri înțeleg să-și consacre timpul liber scriind versuri sau proză, și în primul rînd versuri, nu este lipsit de importanță. Revoluția noastră culturală a ridicat la lumina artei mase mari de oameni, ieri lipsiți de aceste bunuri majore ale vieții, și dorința de a-și exprima propriile gînduri pe calea imitării operelor citite și îndrăgite este un reflex firesc al setei de cultură. Dar, acordînd toată importanța cuvenită unor asemenea manifestări, nu le putem trece totuși în categoria creației literare. Tînărul care a primit un răspuns negativ referitor la versurile care își trădează singure cutare sursă clasică sau contemporană, se supără, trimite redacției o scrisoare nervoasă sau zeflemitoare, contestă competența celui ce i-a răspuns, etc. Oricine scrie, simte atît de imperios nevoia de a se vedea publicat, încît un refuz ia proporțiile unei crime de les-literatură. Înțelegînd perfect aceste stări sufletești, pe care fiecare poet le-a trăit la timpul potrivit, noi nu putem totuși accepta confuzia între creație și aparență literară. Dar, și de aici începe marea responsabilitate a poștei redacției, la începători, chiar dacă nu la toți, aceste două noțiuni fac deseori casă comună.

A descoperi trăsătura proprie printre imitații și locuri comune, a observa expresia nouă printre cuvinte uzate sau improprii, printre stîngăcii sau teribilisme, aceasta este una dintre laturile cele mai importante, dacă nu cea mai importantă, a rubricii de față. Am servit-o pe măsura posibilităților noastre. Răspunsurile, uneori prea laconice sau insuficient de clare sau fără exprimări concrete, ca și alte insuficiențe ale muncii desfășurate aici, ne-au apărut acum, după trecerea celor o sută de numere, mai evidente. În viitor ne vom strădui să le evităm. În același timp, îi rugăm pe corespondenții noștri să nu citească numai răspunsurile ce li se adresează personal, deoarece această rubrică, deși pare alcătuită din note disparate, alcătuiește un tot și ceea ce lipsește într-unul dintre răspunsuri poate fi găsit în coloana de alături. Cîneva este nedumerit că nu i s-a răspuns la cutare întrebare în legătură cu sonetul. Dar în același număr, pentru a nu mai vorbi despre alte numere anterioare, se află un adevărat articol despre tema în cauză.

„— De acord, spune corespondentul, dar de ce nu mi se răspunde **mie** ?“ Pentru simplul motiv că asemenea răspunsuri se adresează tuturor, așa cum, de altfel, se adresează întreaga revistă. Rubrica noastră are, în primul rînd, rolul de a sublinia primele manifestări ale talentelor. De cîte ori deschidem un plic încercăm aceeași emoție : dacă aici, în aceste pagini scrise mărunt, este **el**, poetul sau prozatorul pe care îl așteptăm ? Îl așteptăm chiar după ce a venit, deoarece așteptăm mereu un altul, din șirul nesfîrșit al celor ce vor adăoga alte capitole în istoria literaturii române.

Dacă aici, în paginile acestea scrise mărunt, este certificatul de naștere al celui ce va cînta, mîine, biruința comunismului pe întreaga planetă sau va scrie primul roman, nu de anticipație, despre orașele selenare ? Tînărul miner, tractoristul, elevul, ostașul, toți cei care ne încredințează rodul trudei lor literare îl anunță, fiecare altfel, pe scriitorul încă necunoscut, poate chiar sieși, și de aceea numărul uneori copleșitor de scrisori nu ne sperie, ci, dimpotrivă, ne încredințează că din această mișcare generală către creația literară vor ieși noi și noi talente, mereu alte valori ale artei noastre realist-socialiste.

De aceea, la acest popas ce înscrie un centenar modest, nu ne-am adresat numai unor începători, ci, ca într-un mesaj solemn, „tuturor ! tuturor ! tuturor“ ; paginile revistei vă așteaptă pe voi, scriitori ai zilelor de mîine ! Vă așteaptă cu dragostea frățească a iubitorilor de frumos, pentru a cînta împreună măreția și profunzimea zilelor noastre, eroismul și puritatea sufletească a celor ce făuresc socialismul, pregătind de pe acum vîrsta de aur a comunismului.

Mihu Dragomir

Mic dicționar poetic

TOT DESPRE EXERCIȚII

Un prieten ne-a atras atenția că recomandarea unor exerciții pentru începători seamănă a dogmatizare. Depinde, fără îndoială, de înțelegere. Geniile își croiesc propriile lor măsuri, și cînd intrăm în laboratorul unui asemenea creator rămînem uimiți văzînd cîtă muncă și material s-au cheltuit pentru o singură operă, sau, dimpotrivă, nu mai găsim nimic. Poetul și-a elaborat opera fără consum exterior, țesînd mătasa din el însuși, ca viermele de mătasă. Dar, în definitiv, o literatură nu se face numai cu genii. Dacă ar fi așa, în mod fatal între genii tot s-ar stabili o ierarhie a valorilor, și rezultatul ar fi că nivelul general al literaturii ar avea de cîștigat, dar începătorii tot ar trebui să înceapă prin a învăța. Nu ne adresăm, deci, celor care se simt deasupra primelor lecții, ci acelor tineri care vor să cunoască meșteșugul poetic, poate chiar fără să viseze nemurirea.

„Cu ce să încep — ni se adresează un tînăr — pentru a-mi organiza imaginile ?“ Tînărul are simțul rimei, scrie poate prea ușor și de cum a pus condeiul pe hîrtie, versurile pornesc să se înșire grăbite, sporindu-și fără încetare numărul. Pentru a spune cît mai mult, tînărul scrie cît mai multe. Ce l-am putea sfătui ? Desigur, mai întîi revederea versurilor. Șlefuirea și reșlefuirea, vorba bătrînului Boileau, rămîne o sarcină poetică de prim rang. Dar pînă la șlefuire, versurile au fost scrise, și începătorul vrea ca, de la bun început, să-și organizeze gîndurile, dîndu-le un contur precis. Metode sînt destule, dar sîntem înclinați a-i recomanda vechiul, elegantul, nemuritorul sonet. De cum ai pus mîna pe condei știi că trebuie să te oprești la cel de-al patruprezecelea vers. De la prima rimă, știi că va trebui să-i găsești încă trei surori și, dacă vrei cu adevărat să exersezi, nu te oprești la rima cea mai facilă, ci cauți înadins pe cea mai recalcitrantă. Două catrene — expunerea. O terțină, pregătirea concluziei. Ultima terțină — fiecare vers ca termenii unui silogism. Compară apoi primul vers cu ultimul, și vezi dacă imaginea este completă. Încearcă apoi să scrii, chiar în proză, ceea ce crezi că ai lăsat pe dinafară. Dacă ai lăsat ceva important, reia sonetul de la capăt. Și așa de cîteva ori, pînă cînd socotești că ai cuprins în cele patruprezece versuri esențialul. Apoi închide caietul și nu te gîndi să publici sonetul. Lasă-l pentru a-l reciti mai tîrziu, cînd vei fi un poet cunoscut. Atunci reia-l, pentru că abea atunci îi vei vedea defectele.

Repetăm, nu este un sfat pentru poeți. Numai pentru cei ce se socotesc, ei înșiși, Începători.

Două schițe de Tudor Ursu

Amintire

Văzută de aici din vale, brigada răsfirată pe coastă, la prășit, semăna cu un pieptene colorat, ținut puțin într-o parte, care smulge buruiana dintre firele de porumb, lăsînd în urmă locul negru, dungat de verdele foilor abia înălțate.

Mai aveau puțin și terminau al patrulea rînd, în drumul dealului, la nucul lui Oarcă. Și-i dădeau zor. Din cînd în cînd, fierul unei sape lucea în soare.

Din cînd în cînd glasurile lor subțiri se amestecau cu cîte-un fir de cîntec și uneori risul începea în capătul de sus, cu Lia lui Dangă și străbătea tot șirul pînă la ultima, la Florea Vetii.

Au ajuns și s-au așezat sub roata de umbră a nucului, să se odihnească, să mănînce — și mai aveau ceva de făcut : s-o necăjească pe Floarea că rămîne în urmă.

Erau în toi și cu una și cu cealaltă, cînd au auzit sus în drum, o căruță oprindu-se și pe Neculai ăla mic, strigînd cît îl ținea gura :

— Băăăi ! Veniți să vă arăt ceva ? !

— Dă-l tu încolo ! Ne minte ! măcar de-ar fi singur, să-l scărmănăm un pic !

S-au aplecat să-l vadă pe sub crengile nucului. Stătea proțăpit în picioare, pe leagăn și vîntura o mînă, în care ținea ceva.

— Hai băăă ! urniți-vă de la umbră, să v-o arăt pe Lia despuiată, băă !

S-au uitat una la alta, toate la Lia și Lia la ele, apoi într-o secundă locul a rămas gol.

Au năvălit pe căruță și cît ai clipi, din nefericitul de Neculai nu se mai vedea decît o mînă, ținînd cît putea mai sus, o fotografie. L-au răsturnat cu leagăn cu tot și i-au smuls-o. O apucase Lia și se strînseseră toate în jurul ei, căutînd cu ochii minunea.

În poza cam ștearsă și îngălbenită se vedea într-o parte, în stînga, primăria cu notarul și plutonierul pe prispa de ciment în poziție de drepți, iar în cealaltă, oamenii adunați în jurul ciurdei lui Dangă țiganul : Dangă cu doaga lui de vioară, nevasta cu fustele atîrnînd și cu desaga de strîns mălaiul pe umăr și în fața lor, puradeii. Lia și ăi trei frați mai mici țineau paparudele goi pușcă. Băieții cît o șchioapă, aplecați puțin în jurul ei și ea înălțată pe vîrfuri, frîntă din șolduri, se învîrtea amețită...

...Și toate se învîrteau o dată cu dînsa, acoperișul primăriei, crucea din vîrful bisericii, vîrfurile plopilor și soarele care o ardea în creștet și pămîntul sub tălpile lipăind în colb. Simți gustul amar în gura cleioasă de sete și buzele tremurînd începură să se miște fără sunet :

Paparuda-ruda,
Dă-i doamne cu uda !
Paparuda-ruda...
— Joacă Lio, joacă ! ne dă mălai, fă !
Paparuda-ruda ! făcea vioara lu'tat-su...
Paparuda-ruda, scînceau ăia mici...

O clipă Lia se îngălbeni ca șofranul. Aștepta parcă să simtă în obraz, snopul e apă rece cu iz de mîl, din găleată...

Dar fetele rîdeau de Neculai, care se sbătea să scape din mîinile lor.

— Ce-aveți mă, cu mine ? Ce-aveți ? Am găsit-o-n pod la sfatu' vechi !

— Îți trebuie poză, ai ?

Și-au dat să se repeadă iar, dar s-au speriat caii și-au luat drumul în galop.

Fetele rîdeau, rîdea acum și Lia, uitîndu-se la poză... și ele... nu vedeau că Lia rîde cu lacrimi.

Somn

Mai erau cîteva minute pînă la plecarea forestierului. Vagoanele acoperite erau pline, așa că ne-am urcat împreună cu alte grupuri pe un vagon platformă.

Avusesem o zi frumoasă. Eram veseli și gălăgioși.

Locomotiva a șuierat scurt, a smucit șirul de vagoane și am început să alunecăm încet, abia simțit. Dar ce să faci ? Trenul nu era numai al nostru — și din dreptul peronului, unde stătuse de vorbă cu șeful stației, o matahală de om se agață de scara vagonului și se săltă pe platformă. Am procedat toți ca o clasă de elevi în recreație, în care intră un profesor morăcănos.

Ne-a salutat scurt, cu mîna la pălărie și s-a uitat semnificativ în jur, căutînd un loc. Ne-am înghesuit cum am putut și el s-a așezat privindu-ne pe sub borurile cam pleoștite ale pălăriei.

Nu-mi plăcea de loc. Salutul scurt, așa, doar ca să fie, privirea insistentă cînd a vrut să se așeze, felul cum ne cerceta cu ochii micșorați de parcă ar fi vrut să ne cîntărească. Avea un obraz colțuros și neras de nu știu cîte zile, ceea ce-i dădea un aer aspru, morăcănos.

Într-un tîrziu adormi și, încet, începu să se întindă. Pusese capul pe un rucsac și cu picioarele în niște bocanci mari și noroiți, împinsese hainele noastre de ploaie, pînă aproape de marginea platformei. S-a mai mișcat o dată și a pus un bocanc peste un bidon. Am tras bidonul, dar nu s-a trezit. Dormea mai departe, cu pălăria căzută puțin pe față și cu mîinile adunate pe o desagă mai mult goală.

L-am lăsat și m-am întors să mai văd munții rămași în urmă, dar nu-i mai zăream. Ziua se strica, acum la sfîrșit. Din susul văii cobora pîcla, ca o cortină, între două coame împădurite. Se întunecase — și un curent rece și umed împingea parcă și trenul mai repede.

Ne-am oprit, cu toate frînele scrîșnind, într-o stație. Un bătrîn cu o șapcă verzuie de pădurar pe cap, striga pe cineva pe lîngă vagoane.

Ajuns în dreptul nostru, se opri și se ridică pe vîrfuri :

— Măi Gheorghe ! Gheorghe ! Ce faci, mă ? Ia zgîlțîie-l puțin taică ! Îmi făcu semn să-l trezesc pe omul adormit. Auzi, măi Gheorghe, a zis cumnată-tu, să treci pe la maică-sa, să-i ceri niște schimburi curate să i le aduci mîine cînd treci înapoi. Te-a căutat aseară la ăla de șapte.

— Bine, trec, mormăi Gheorghe încă pe jumătate adormit. Da' el nu s-a dus acasă ?

— E ! parcă tu nu știi, adăugă rizînd bătrînul, tot dă tîrcoale pe la fierăstraie, la „a mare“, la fină-mea. I s-o fi făcut și lui de însurat...

— I s-o fi făcut, spuse și Gheorghe, luînd puțin din rîsul bătrînului.

— Da'... ia spune ! întrebă pădurarul cu ochii în lungul trenului, ați terminat ? le-ați dat gata ?

— Păi... ieri am trimes patru și azi patru...

— Le-ați făcut, mă?? În trei zile?!? Opt vagoane în trei zile !!? Voi sînteți... sînteți... și nu găsi cuvîntul. Așa ceva n-a văzut valea asta de cînd e ea ! Auzi... opt vagoane, în trei zile !

Își freca ceafa cu palma și se uita la buștenii lungi din vagoanele care începuseră să treacă pe lîngă el.

— Nea Pavele, strigă Gheorghe ridicat în picioare, spune-i lu' ăla să nu mai bată drumu' pînă la gară ! Să stea la potecă, la pod. Le leg bine și i le arunc !

Apoi s-a așezat și după puțin a adormit din nou, întins peste lucrurile noastre.

Trenul cobora mai departe în ocoluri largi. Uneori pe sub norii groși și obosiți de frămîntare, soarele prindea loc între creste și ne arăta valea pînă departe, și lumina fața omului adormit, care-mi părea acum cunoscută, apropiată.

ENESCU
DESPRE MARI MUZICIENI ŞI INTERPREŢI

Călăuziţi de ideea îmbogăţirii patrimoniului de cercetare cunoscut şi considerînd că putem aduce o contribuţie la cunoaşterea lui George Enescu, ne îndreptăm atenţia asupra unei colecţii particulare inedite [1]), care cuprinde o importantă corespondenţă, programe ale marilor manifestări muzicale din ţară şi străinătate, critici purtînd semnături competente, fotografii şi care, în ansamblu, se completează cu mărturisiri ale marelui muzician ce mai dăinuiesc în memoria celor care i-au fost aproape.

O parte din piesele ce alcătuiesc această colecţie au fost strînse de George Enescu şi trimise din străinătate, cu recomandări repetate de a fi păstrate. Enescu însuşi avea o asemenea colecţie, care din păcate a fost distrusă în bombardamentele din 1944.

★

Din scrisori, din destăinuirile sale cît şi din „Amintiri" reiese că, în general, Enescu nu s-a călăuzit de ideea întocmirii unor clasificări rigide pentru stabilirea unei ierarhii a marilor muzicieni, ci s-a limitat doar la sublinierea acelor nuanţe care îi deosebeau.

Amintindu-şi şi de Jacques Thibaud, fostul său coleg de la Conservatorul din Paris, care l-a precedat în clasa lui Marsick, Enescu a renunţat la acest principiu, mărturisind în „Amintiri" : „...Da, dar Thibaud este rivalul meu. Am oare eu dreptul să scriu acest cuvînt ? Thibaud care era mai în virstă decît mine cu un an, n-a avut niciodată rivali... (era) unic în lume".

Aceste cuvinte au fost scrise după moartea lui Thibaud.

Violonistul francez a fost un mare prieten al ţării noastre, concertînd de multe ori, în decursul lungii sale cariere artistice, în faţa publicului bucureştean.

Prima sa manifestare artistică în Bucureşti [2]) a însemnat un insucces.

După aproape trei ani, venind din nou la Bucureşti, Thibaud a dat două recitaluri cu concursul pianistului David Blitz, la 3 şi 5 decembrie 1907, în sala Ateneului.

Enescu care era în Franţa, aflînd de succesul „rivalului", mărturisea într-o scrisoare din 2 ianuarie 1908 :

„Acuma să vorbim despre Jacques : sînt atît de fericit să constat, în sfîrşit, bunul gust dezvoltat în masă [3] la compatrioţii mei ! Îţi aminteşti de primirea proastă ce i s-a făcut cu trei ani în urmă... şi-a luat o frumoasă revanşă, spre onorarea întregei noastre ţări".

Enescu a dorit şi s-a străduit toată viaţa, ca publicul nostru să ajungă la nivelul artei adevărate. Era fericit cînd constata un progres sau orice fapt care putea să însemne premiza unei pregătiri muzicale colective.

Se ştie că Jacques Thibaud şi-a făurit un strălucit renume şi în domeniul muzicii de cameră. Împreună cu Pablo Casals şi cu Alfred Cortot alcătuise celebrul „trio", ale cărui înregistrări i-au purtat faima pînă astăzi.

La primele concerte, acest trio s-a lovit de indiferenţa publicului parizian, considerat „evoluat". George Enescu, iubitor pasionat al muzicii de cameră şi-a exprimat toată dezamăgirea faţă de incapacitatea publicului din capitala Franţei de a înţelege şi simţi geniul artei interpretative a acestor trei prieteni ai săi, pe care în „Amintiri", îi numea cu glumeaţă dar caldă simpatie „cei trei muşchetari".

În noiembrie 1907 scrie din Vaux-le-Perul :

„Am ascultat „divinul trio" la Gaveau [4]) ; o execuţie minunată, dar un public stupid de rece şi prost. Noi înşine nu înţelegeam aceasta, dar totuşi nu îndrăzneam şi nu puteam face nimic împotriva răcelii generale".

„Exaltarea" [5]) lui Enescu se manifesta pentru Thibaud, atît ca solist cît şi ca interpret de muzică de cameră, resfrîngîndu-se, în acest ultim caz, asupra celor trei artişti.

Prietenia între Enescu şi Thibaud a luat forma unei comuniuni artistice în concertul de sonate dat la Lyon la 13 mai 1949. Enescu la pian, Thibaud la vioară, au interpretat Mozart şi Beethoven. A fost poate ultimul lor concert împreună, concertul celor „doi complici", cum se intitulează ei, prin condeiul lui Enescu, pe programul de sală al concertului.

★

Unul din violoniştii pentru care Enescu a avut o deosebită admiraţie şi afecţiune a fost Carl Flesch.

Elev al lui Marsick, ca şi Enescu şi Thibaud, Flesch a făcut o strălucită carieră de violonist, concertist şi de profesor. A fost considerat drept unul din cei mai de seamă interpreţi ai lui Bach, Beethoven, Brahms. În muzica de cameră şi-a asociat numele la cel al lui Arthur Schnabel şi al lui Hugo Becker. Cariera de violonist nu l-a împiedicat să activeze intens în dificilul domeniu al pedagogiei. A ocupat cîţiva ani catedra de vioară de la Conservatorul din Bucureşti, ţinîndu-şi în continuare cursurile la Conservatorul din Amsterdam, la Curtis-Institute din Philadelphia, la Hochscule din Berlin iar mai tîrziu la Paris.

Într-o scrisoare, trimisă din Olanda, în Octombrie 1907, Enescu scria :

„Bimbi [6]) este un om adorabil şi împreună cu Thibaud sînt singurii care au interpretat bine sonata mea [7]) A fost şi mai bine redată la Berlin decît la Amsterdam [8]) dar nu ştiu încă dacă critica a comentat-o şi o va comenta vreodată ; cea din Amsterdam mi-a fost în mare parte favorabilă, mult mai mult decît m-aş fi aşteptat pentru această aiurită compoziţie proprie, care totuşi a avut privilegiul de a fi apreciată de Flesch, care dealtminteri, i-a înţeles minunat caracterul sumbru şi pasionat. El a făcut progrese enorme din punct de vedere muzical ca şi în privinţa sonorităţii şi este un om de o inteligenţă şi de o cultură puţin obişnuită, de o educaţie desăvîrşită, gentil şi afabil la maximum, în sfîrşit demn de admiraţie şi de simpatie din toate punctele de vedere".

Relaţiile între Flesch şi Enescu s-au sprijinit totdeauna pe o admiraţie reciprocă. Ne-am depărta de subiectul acestui articol dacă am arăta şi felul în care Flesch îl aprecia pe marele nostru artist.

★

În cuprinsul articolului am amintit de Marsick, fostul profesor de vioară al lui Enescu, Thibaud şi Flesch.

În 1933, la Liège, a avut loc comemorarea acestui strălucit pedagog, la care au participat printre alţii şi foştii săi elevi.

O carte poştală ilustrată, evocatoare şi plină de farmec (vezi reproducerea), subliniază legătura de prietenie între aceşti trei mari artişti :

„După o comemorare Marsick, cei trei elevi care au participat, vă trimit amintirile lor cele mai bune".

Urmează semnăturile Flesch, Thibaud, Enescu, cu încă alte cîteva cuvinte avînd înţelesul celor de mai sus.

★

În orice prezentare biografică a lui George Enescu — cît de succintă ar fi — numele lui Eduard Colonne va fi întîlnit foarte des. Vom aminti doar cîteva date :

În februarie 1898, Ed. Colonne dirija în primă audiţie Poema Română. Un an mai tîrziu aceeaşi baghetă prezenta în primă audiţie Fantezia Pastorală. În 1906 sub conducerea aceluiaşi Colonne a avut loc prima audiţie a Simfoniei I-a.

Studiul numeroaselor programe de concert ale celor doi artişti ilustrează mai viu strînsa lor colaborare în decursul anilor, dar ne oprim la cele cîteva evenimente muzicale semnalate, care sînt suficient de semnificative.

În „Amintiri", în Scrisori, în conversaţiile sale, Enescu a evocat deseori pe Colonne :

„Îi datorez atît de mult...

Îi sînt recunoscător acestui mare artist..."

Frînturi din scrisori ilustrează colaborarea lor artistică şi afecţiunea care îi lega. În noembrie 1907, Enescu scria din Franţa :

„Cînt la **Rennes**... dar este confuzie cu **Angers** ; (concertul) era fixat pentru 1 decembrie, dar trebuie să renunţ pentru a cînta cu Colonne noul (concert de) Mozart..."

Într-o altă scrisoare, din decembrie 1907, scrisă din Bruxelles, citim :

„Colonne care îmi este atît de drag, voia să repet cu el Duminica viitoare acelaşi concert... regret de mii de ori, dar voi fi la Bordeaux".

Încheiem scurta evocare a lui Colonne, amintind cuvintele spuse de Enescu, nu o singură dată, destinatarei scrisorilor :

„...dacă nu era Colonne poate că nu aş fi reuşit..."

★

Din „Amintiri" reiese că George Enescu a fost un mare admirator al compozitorului Camille Saint-Saëns, de al cărui sprijin şi afecţiune s-a bucurat totdeauna [9]).

Enescu califica drept pigmei şi invidioşi pe detractorii acestui mare compozitor. Îl considera pe Saint-Saëns drept unul din cei mai mari orchestratori din lume, alături de Berlioz, Dvorak, Rimsky Korsakov şi Mahler.

Enescu îşi manifestă rezerva numai în privinţa lucrărilor pentru vioară. Îi plăcea foarte mult concertul în „Si minor", cu al cărui „Alegro" a obţinut în 1899 Marele premiu de vioară al Conservatorului din Paris, dar nu-şi ascundea nemulţumirea pentru un pasagiu din final.

Completăm şi întărim caracterul acestor păreri exprimate în „Amintiri" prin cuvintele din scrisoarea din Angers (1907) compusă cu prilejul unui concert al său :

„Poimîine în program, Concerto în la minor de Bach şi Rondo Capricioso de Saint-Saëns, **nu sînt eu acela care să fi cerut să cînt pe acesta din urmă, ţi-o jur**" [10]).

Şi totuşi... „Rondo" de Saint-Saëns a fost inclus de multe ori de Enescu în programele sale de concert.

Citîm fragmente dintr-o critică — apărută în revista Le Monde Musical, critică pe care se află însemnarea făcută de Enescu : „Decembrie 1922" :

„Enescu ! Unul din cele mai mari nume ale viorii şi ale Muzicii. Mulţimea l-a transformat într-unul din zeii săi favoriţi. Compozitor prodigios, dirijor fulgurant, pianist remarcabil, Enescu este un fel de atlet complet al Muzicii.

...Avem impresia că în mîna sa, vioara este un instrument prea mic, o jucărie şi că nu-i ajunge pentru a reda toate gîndurile sale, toată strălucirea vieţii sale interioare. Este evident că prin aceasta se deosebeşte de violoniştii exclusivi, un Thibaud, un Kreisler şi că pentru acest motiv interpretările sale par a depăşi uneori posibilităţile viorii..."

★

„Slavă Domnului, scenele sălilor de concert nu au fost construite numai pentru virtuoşi. Ele sînt ocupate uneori de o orchestră şi de dirijorul ei...

...Îmi place foarte mult să dirijez...

...Oh ! Minunata senzaţie, mi-o închipui asemănătoare cu aceea a organistului atît de mic, care stăpîneşte un instrument atît de puternic ! Te afli acolo, minuscul, şi dezlănţui furtuni"...[11]).

Enescu mărturisea că nu avea 15 ani împliniţi cînd a dirijat o mică orchestră din Paris şi... pînă în ultimii ani ai vieţii „a dezlănţuit furtuni" cu orchestrele cele mai mari din lume.

Înainte de primul război mondial s-a gîndit la posibilitatea de a alcătui o orchestră proprie, însă realizarea acestui proiect era legată de mari sume de bani. „Daţi-mi un milion şi voi avea orchestra mea. Ce vis nebunesc !" spunea el unor prieteni.

Nu avem intenţia de a vorbi despre Enescu dirijor, deşi tema ar dezvălui şi actualiza multe aspecte şi date interesante, dar a trebuit să evocăm şi această „meserie" a sa, pentru a ajunge la orchestrele pe care le-a dirijat, acei interpreţi de ansamblu, pe care îi preţuia atît de mult.

În această privinţă „Amintirile" sînt mai sărace.

În lumina unor scrisori inedite, ne vom referi la două orchestre şi în primul rînd la orchestra Colonne.

„Orchestra Concertelor Colonne", era, cum ne dovedeşte un program din 1905, în al 34-lea an de activitate artistică. Întemeiată de Colonne din fosta orchestră a Concertelor Teatrului Châtelet, şi-a cîştigat o reputaţie universală.

La începutul anului 1923 a avut loc primul turneu al lui Enescu în America.

Acest turneu i-a prilejuit să apară sub trei înfăţişări : de compozitor, dirijor, violonist. La reîntoarcerea sa în Franţa, Enescu a apărut în faţa publicului parizian, într-o singură seară de concert, sub aceleaşi trei aspecte ale vieţii sale muzicale.

Cu această ocazie, într-o scrisoare din 11 martie 1923, el mărturiseşte :

„Chou [12]) a avut bucuria de a concerta cu Orchestra Colonne, două zile în şir, ceea ce a făcut şi în America : a cîntat la vioară şi a dirijat după aceea din lucrările sale. Ieri, concertul de Brahms şi I-a Rapsodie Română, astăzi concertul în „la minor" de Bach şi Rapsodia pentru vioară de Lazzari şi prima mea suită pentru orchestră (cu preludiul la unison, etc.). Orchestra este minunată şi binevoitoare la maximum..."

În martie 1924, la reîntoarcerea sa din cel de al doilea turneu în America, se prezintă în faţa publicului parizian, într-o manifestaţie muzicală de un interes sporit pentru noi, ţinînd seama că aceasta a fost consacrată în parte muzicii româneşti.

Concertul a avut loc la 29 martie în Sala Châtelet, avînd concursul orchestrei Colonne condusă de Gabriel Pierné.

Programul cuprindea „Acteon" de Alfred Alessandrescu, dirijat de autor (lucrare pe care publicul din Paris o mai ascultase în 1920), Concertul în mi major de Bach şi Poemul de Chausson, în interpretările lui Enescu, Dansurile din „Oedip" în primă audiţie, dirijate de Enescu şi în încheere, Rapsodia Română de Stan Golestan, cu Pierné la pupitru.

Înaintea acestui concert [13]), la 27 martie, Enescu scria :

„Simbăta ce vine cînt cu Orchestra Colonne şi dirijez scurtele mele dansuri din Oedip. Nu voi avea la dispoziţie decît o scurtă oră pentru repetiţii, dar totuşi sper că totul va merge bine, avînd în vedere marea îndeminare a orchestrei".

Criticile acestui concert, pe care autorul lui Oedip le-a trimis în ţară, exprimă sub semnăturile lui Robert Dezarnaux, Alfred Bruneau, Robert Brussel şi alţii, înalta lor apreciere pentru muzica românească.

Cităm scurte fragmente din critica lui Robert Brussel din „Le Figaro" apărut la 31 martie 1924.

„...Confruntarea celor trei creaţii româneşti ne oferă posibilitatea de a ne lămuri asupra evoluţiei unei şcoli, care, prin legăturile ei cu arta noastră, ne este foarte dragă".

„...Interesul pentru Simfonii, pentru muzica de cameră, pentru „Oedip"-ul lui Enescu, nu poate fi limitat la fruntariile ţării sale. Noi am căutat şi altceva decît specificul românesc şi am găsit : este însăşi muzica..."

„...Savoarea acestei muzici rustice (a lui Stan Golestan n.a.) ne-a făcut să iubim frumosul chip al Românieî".

„...(Alfred Alessandrescu N.A.) ...cunoaşte toate tainele necesare pentru construcţia unei opere somptuoase..."

Robert Brussel încheie critica sa cu aceste cuvinte :

„Şcoala Românească are de aci înainte o soartă precisă. Are un maestru care se numără printre primii ai epocii. Discipolii săi vor căpăta o personalitate proprie...

Viitorul ne va spune ce vom căpăta de la un Jora, un Cuclin, un Mihalovici, un Brăiloiu, un Ottescu..."

★

„Acest colos al lumii muzicale moderne, George Enescu, contribuţia Rominiei la geniul muzicii contemporane, a apărut ieri pentru prima oară aci, ca oaspe dirijor al orchestrei din Philadelphia".

Cu aceste cuvinte începe criticul muzical al ziarului Philadelphia Record comentariul primului concert al turneului lui George Enescu în America [14]).

Amintim că Enescu a preluat bagheta lui Stokowski, conducătorul permanent al orchestrei, în lipsa acestuia [15]).

În 5 ianuarie 1923, Enescu scria :

„Pînă în prezent au avut loc două concerte cu Philadelphia Orchestra" (admiraaaabilă)".

Programul primului concert, care a avut loc la New York, a cuprins Rapsodia a II-a a lui Enescu şi Simfonia Patetica de Ceaikovski, care încadrau Concertul pentru vioară de Brahms (avînd la pupitru pe Taddeus Rich care conducea acompaniamentul de orchestră). Al doilea concert cuprindea acelaş program, cu singura schimbare că în locul Simfoniei Patetice, Enescu dirija Simfonia I-a în „mi bemol".

În aceeaşi scrisoare citim :

„Mîine seară se repetă concertul.

Execuţii **splendide** [16]) şi constat o cordialitate a muzicienilor faţă de mine, aş putea spune o **înduioşare** [17]) într-adevăr mişcătoare".

În 20 ianuarie, Enescu scrie din Boston :

„Chou duce o viaţă de cîine, dar a avut clipe de încintare artistică cu „Philadelphia Orchestra"...

Enescu încheie aceste rînduri, anunţînd că turneul cu orchestra din Philadelphia s-a terminat, dar că îşi continuă concertele cu cea din Boston, avînd la pupitru pe P. Monteux.

Un an mai tîrziu, avea să se întîlnească din nou cu muzicienii cu care a avut timp de trei săptămîni o colaborare, în urma căreia, criticul Somers de la „The Washington Herald" scria :

„Foarte rar ai impresia că un dirijor se identifică cu orchestra, că face un tot cu ea ; chiar răspunsul fizic al orchestrei a fost tot atît de perfect, asemănător cu cel al unui corp de balet, foarte bine instruit" Iar criticul William Moore afirma în Washington Times :

„...Sîntem convinşi că dacă Stokowski ar fi fost în sală, ar fi spus cu entuziasm : Eu nu aş fi putut dirija mai bine..."

★

Relevînd aspectul „Enescu despre mari muzicieni şi interpreţi", am evocat şi cîteva personalităţi de mare reputaţie artistică, care prin manifestarea talentului lor, au adus o contribuţie de seamă la evoluţia, consacrarea şi împlinirea geniului de interpret şi compozitor al marelui nostru muzician.

Aceşti artişti au făcut parte din şirul marilor nume ale muzicii din epoca lui Enescu. Către ei s-au îndreptat gîndul său de respect, admiraţie şi recunoştinţă.

Ilie Kogălniceanu

1) Colecţia aparţine unei vechi prietene a lui George Enescu, N.D.K.
2) Dintr-o scrisoare inedită a lui Enescu din ianuarie 1908 reiese că acest concert a avut loc în anul 1905.
3) Sublinierea în textul scrisorii.
4) Sală de concert din Paris.
5) Termen întrebuinţat de Enescu în „Amintiri".
6) Nume familiar dat de Enescu lui Flesch.
7) Citind pe Thibaud, Enescu se referă la concertul de sonate dat de fraţii Joseph şi Jacques Thibaud din 7 februarie 1907, care a avut loc în sala Pleyel (Paris). Sonata amintită este sonata pentru pian şi vioară, în „la minor" op. 6, compusă în 1899, dedicată fraţilor Thibaud, care au prezentat-o în primă audiţie în 1900. Această sonată a figurat în programul concertului din 7 febr. 1907, alături de sonatele lui Mozart (la major), Fauré, Frank.
8) La Amsterdam şi Berlin, sonata a fost interpretată de Enescu şi Flesch. Aceasta rezultă dintr-o scrisoare din 8 octombrie 1907 scrisă la Dorohoi : „Bimbi mă cheamă şi el... trebuie să fiu la Amsterdam de simbătă în opt, chiar cu o zi înainte, pentru a putea face repetiţii.
9) Enescu a dedicat lui Saint-Saëns Suita sa pentru orchestră, op. 9, compusă în 1903.
10) Sublinierea în text.
11) Citate din „Amintiri".
12) Nume familiar al lui George Enescu.
13) Concertul a avut loc la 29 martie 1924.
14) Critică apărută în ziarul Philadelphia Record din 8 ianuarie 1928.
15) Leopold Stokowski se afla în Europa.
16) Sublinierea în text.
17) Idem.

Două recitaluri încheie activitatea estivală a Casei de discuri Electrecord, iniţiativă cu atît mai meritorie cu cît constituie una din puţinele manifestări de muzică cultă ale sezonului cald.

Discul E.C.D. — 1019 ne readuce în compania unuia din cei mai înzestraţi pianişti contemporani, Aldo Ciccolini. Sever cu sine, temperament, meditativ, apt să descopere, „viaţa spirituală care palpită în sunetele muzicii", viguros în expresie, pe cît de reţinut, Aldo Ciccolini ne dă măsura talentului său plin de putere şi inteligenţă, prin interpretarea de mare spontaneitate — dar nu şi de exagerată forţare a ritmului — a cinci sonate din uriaşul repertoriu al lui Scarlatti.

Aceste mici şi substanţiale piese de clavecin, transcrise pentru pian, caracterizează prospeţimea iernecătorului preclasicism italian, căruia Ciccolini îi dezvăluie graţia tinerească, vivacitatea, ca şi adîncimea interioară, într-o viziune proprie.

Romanticele impromptu-uri schubertiene (în si bemol major şi la bemol major, op. 90), de o construcţie sonoră mai amplă şi mai dramatică sînt interpretate de Ciccolini într-o notă de cald lirism, cu o dăruire sinceră.

Valsul capriciu nr. 6, de Liszt (după Schubert), exuberant, cu planuri sonore savante, completează recitalul. Bine realizat în privinţa calităţii sunetului, discul se prezintă într-o ingenioasă şi evocatoare înfăţişare grafică, datorită lui Vincenţiu Grigorescu.

Cele şapte piese muzicale din care este alcătuit recitalul violonistului Ion Voicu (disc de 30 cm.), interpret îndrăgit de publicul nostru, dar şi de cel de peste hotare, ne comunică preocuparea artistului matur de a îmbrăţişa domenii variate ale repertoriului universal. De la Bach la Locatelli, de la Ysaye la Paganini şi de la Sarasate la Kreisler, compozitori de facturi foarte deosebite, criteriul comun al întocmirii recitalului a fost alegerea unor reprezentative opere de virtuozitate.

Artist tumultuos, stăpîn pe o tehnică remarcabilă, Ion Voicu desluşeşte cu profunzime relieful dinamic al construcţiei suitelor lui Bach. Aria pentru coarda sol, din Suita a III-a în re major, a fost interpretată cu o sobră şi reală plasticitate. Apropiat, prin temperament, de compozitorii cu un suflu liric mai direct, Ion Voicu apare cu atît mai convingător în nostalgica Sonată în sol major de Pietro Locatelli sau în Sonata a VI-a de Eugène Ysaye.

Fantezia năvalnică a artistului, susţinută fără greş de expresivitatea arcuşului său acrobatic îşi găseşte însă utilizarea optimă în scrîiturile lui Paganini şi Sarasate. Cu toţii ne reamintim, de altfel, că acestea sînt chiar piesele cu care îşi răsplăteşte auditoriul Ion Voicu, în bisările repetate. Melodiile lăutăreşti au mai fost imprimate, de curînd, în aceeaşi interpretare, dimpreună cu Balada lui Ciprian Porumbescu, pe un disc de 17 cm.

Cîteva noutăţi, acum, privind discurile din ţările frăţeşti : Preludii şi Fugi de I. S. Bach, interpretate la orgă de W. Schetelich (disc „Eterna") ; tot la orgă, Sonate de Bach, interpretate de Jiri Ropek (disc „Supraphon") ; Simfonia nr. 4 în mi minor de Johannes Brahms, dirijată de Antonio Pedrotti (disc „Supraphon"). Sau, tot pe disc „Supraphon", celebra „Muzică a apelor" de G. F. Händel, în versiune integrală.

Barbu Cioculescu

EXPOZIŢIA TINERILOR ARTIŞTI

Anatole France punea cîndva în gura unuia din personajele sale următorul paradox : „Ah, tinereţea ! Vîrsta promisiunilor de maturitate, care se prelungeşte adesea de-a lungul întregii vieţi !". Expoziţia recentă a tinerilor artişti bucureşteni dă, într-o largă măsură, o replică adagiului lui France. Tinereţea îşi dovedeşte de pe acum maturizarea, există cîteva personalităţi conturate care depun lăudabile eforturi de a exprima realitatea într-un limbaj propriu, subordonat conţinutului. Concluzia expoziţiei e optimistă : tinerii artişti au descoperit în marea majoritate, izvoarele frumosului oferit de viaţa contemporană.

Regretăm că tinerii artişti, mai cu seamă pictorii, nu au prezentat decît extrem de puţine compoziţii tematice. Dar chiar şi aşa, în împrejurarea în care dominanta expoziţiei o constituie portretul şi peisajul, se poate urmări tendinţa organizării arhitectonice a tabloului, de subliniere a elementului caracteristic cu ajutorul mijloacelor de expresie plastică. Un portret ca acela al lui Ion Voicu, semnat de Petre Achiţenie, sau al ţesătoarei de covoare, realizat de Gabriela Pătulea-Drăguţ, dovedesc o reală forţă de sugestie, datorată unei înţelegeri exacte a psihologiei personajelor. Folosind cu măsură elementul decorativ, Traian Brădeanu realizează şi el un portret interesant ; gama cromatică ni se pare, însă, intrucîtva prea redusă pentru exprimarea sentimentului dominant, de optimism, de încredere în viaţă, pe care-l sugerează trăsăturile bine conturate ale modelului. O construcţie mai solidă se relevă în tabloul „Portretul de zidărită" al lui Vasile Celmare, tînăr înzestrat cu un simţ matur al culorii. Poate că un efort în plus spre reprezentarea mai nuanţată a psihologiei personajului ar elimina impresia de hieratism pe care o comunică tabloul. Portretele lui Constantin Blendea, realizate într-o prelucrare proprie a elementelor artei populare, păstrează încă o înclinare prea evidentă spre decorativ. Semnalăm şi portretul ţăranului din Gura Teghii, semnat de Dan Cristian. Sobru, expresiv, într-o cromatică expresivă în care nuanţele sînt realizate prin suprapuneri tonale, tabloul constituie o frumoasă făgăduinţă din partea tînărului artist.

Prin Ion Nicodim, Vasile Celmare, Viorel Mărgineanu şi alţi pictori tineri, peisajul se afirmă din nou ca un gen apt să reflecte poezia şi dramatismul contemporaneităţii. Nu putem trece cu vederea nici delicateţea unui peisaj ca acela de la Bucium, semnat de Angela Popa-Brădeanu, nici grija pentru expresia dintr-un tablou ca peisajul lui Vasile Savonea, nici lirismul de bună factură, însoţit de o temeinică cunoaştere a construcţiei din lucrarea Sultanei Maitec sau a lui Mihai György. După cum ni se pare elocventă preocuparea, încununată de data aceasta de frumoase rezultate, de a găsi o modalitate personală, de exprimare profundă a realităţii, pe care o demonstrează Ion Sălişteanu. O frumoasă surpriză ne oferă Eugen Patraş, stăpîn pe mijloace viguroase de compoziţie, pe un registru coloristic plin de poezie.

Din păcate, spaţiul nu ne îngăduie să analizăm nici măcar în treacăt realizările unor artişti de incontestabil talent ca Marius Cilievici, Virgil Demetrescu, Gheorghe Freiberg sau Ion Gheorghiu, ale căror lucrări vorbesc cu limpezime de paşii pe care autorii lor i-au făcut spre dobîndirea unei expresii plastice mai sugestive, a unei pătrunderi mai adînci în miezul realităţii.

Şi sculptura prezintă cîteva personalităţi a căror formare a atins un grad destul de înalt. Ne referim aici la Mircea Ştefănescu, înzestrat cu simţul construcţiei dinamice, la Ioana Kassargian, talent viguros, înclinat spre reprezentarea monumentată (în ciuda unor neglijenţe evidente în redarea anatomiei), la Doina Lie, care posedă o ştiinţă reală a distribuirii volumelor. Alături de ei, unii artişti deşi expun pentru întîia dată, ca Ion Olteanu, se afirmă de la început ca individualităţi artistice. Am reproşa, în general, lucrărilor de sculptură o insuficientă pătrundere a universului lăuntric al personajelor, ceea ce duce la prezentarea unor „poze" premeditate, nu lipsite de o oarecare grandilocvenţă.

Am dori să relevăm, la grafică, progresul lui Traian Vasai care pare, în sfîrşit, să-şi fi depăşit vechiul stil care ameninţa să se transforme în manieră. De data aceasta, desenul său e adîncit, mai expresiv, mai nuanţat. De asemenea, Anamaria Smighelschi, artistă foarte tînără, merită să fie semnalată pentru delicateţea lirică a desenului ei, pentru dinamismul compoziţiei.

Din păcate, unii graficieni cunoscuţi, ca Marcel Chirnoagă, Vasile Celmare, Ion Nicodim, Cornelia Danet, nu prezintă lucrări noi ; gravurile expuse, fără îndoială valoroase, nu exprimă decît incomplet stadiul actual atins de arta lor. În schimb, putem aminti progresele în sensul realizării unui desen mai alert, mai dinamic, înregistrate de Nicolae Săftoiu în portretul muncitorului forestier. De asemenea, Eugen Mihăescu, mereu în căutarea unui stil care să exprime cît mai exact, prin prisma propriei personalităţi, realitatea contemporană, abordează o linie simplificată, sugestivă, ce subliniază valoarea simbolică a subiectului tratat.

Expoziţia organizată de tineri artişti bucureşteni consacră, în pofida unor inevitabile carenţe („valoarea aşteaptă, totuşi, numărul anilor" !) un admirabil efort de reflectare complexă, entuziastă, a vieţii de astăzi a patriei.

Dan Grigorescu

SPORT ● SPORT ● SPORT

„Viitorul"

Niciodată Federaţia de fotbal n-a primit atîtea laude ca în momentul în care a hotărît să includă în divizia A echipa de juniori a ţării, glorioasă în turneul U.E.F.A. Fotbalul nostru a trăit un real reviriment Spectatorii au convenit să acorde toată încrederea forurilor sportive care, preocupate de creşterea nivelului fotbalului românesc, au izbutit să trimită pe gazonul tuns Cicero al stadionului, un unsprezece de o valoare remarcabilă. Au lipsit declaraţiile sloräitoare, pozele protagoniştilor erau — încă — în proprietatea exclusivă a familiilor şi a... iubitelor, s-a lucrat cu modestie şi pricepere. Rezultatul ? Îmi iac o plăcere din a-l reaminti cititorului : am cîştigat categoric meciul cu juniorii iugoslavi şi pentru un an — poate pentru mai mult — cea mai bună echipă de juniori se află la Bucureşti. Campioni neîncoronaţi cu lauri, ai Europei, avem datoria să menţinem troiteul U.E.F.A. în oraşul Cişmigiului şi al Căii Victoriei, să ne gîndim de pe acum (ori chiar de ieri, de se poate) la puştii care vor alcătui formaţiile viitoare. Pe actualii învingători, pe care i-am voi o naţională de nădejde, îi urmărim în campionat. Primele două apariţii ale „Viitorului" pe stadioane, au însemnat tot atîtea succese. Liceenii de la „Viitorul" setoşi de cifre mari au surclasat formaţia Minerul, înscriindu-i portarului Mihalache nu mai puţin de 7 goluri, în vreme ce Suciu a cam stat cu braţele încrucişate. În poarta prezumtivului urmaş al lui Voinescu n-a intrat nici un gol. O săptămînă mai tîrziu, jucînd în deplasare la Arad, în compania tinerilor de la U.T.A. antrenaţi — în sfîrşit ! — de Petschowski, puştii au obţinut un puţin scontat rezultat de egalitate : 2—2.

Dar...

Dar, atenţie ! Se ridică, imperios, cîteva probleme. Ce aşteptăm de la „Viitorul" ? Să cîştige campionatul ? Să învingă mereu ? Vrem „boabe" cu orice preţ ? Formaţia juniorilor, în ciuda startului promiţător e totuşi insuficient pregătită pentru a face faţă totdeauna rigorilor categoriei A. Asta fiindcă îi lipseşte rutina unei competiţii îndelungate, fiindcă băieţii au jucat puţin — împreună — împotriva seniorilor şi rezistenţa lor fizică poate să scadă, de la un meci, dacă se vor suprasolicita pentru a învinge.

Desigur, îi vrem mereu printre fruntaşi. Totuşi, o spunem de pe acum, nu uităm că „Viitorul" a venit în divizia primă ca să înveţe, ca să se pregătească pentru viitoare evoluţii. Vrem ca fiecare jucător să-şi sporească bagajul de cunoştinţe, să devină un virtuos, justificînd încrederea publicului. Dacă juniorii au jucat frumos, îi vom aplauda în ciuda unor eşecuri. Nu trebuie să vedem în echipa nouă o grădină a fericiţilor în care nu se schimbă nimic. Probabil că, periodic, lotul „Viitorului" va îi îmbogăţit cu tineri care se vor remarca pe parcurs. Probabil că unii jucători care nu progresează ori manifestă vedetism vor îi înapoiaţi echipelor de unde au fost luaţi.

Moarte înfumurării băieţi ! Să fie o cinste să faci parte din echipa „Viitorul". Nu uitaţi : pe stadioanele pe care jucaţi voi i-am admirat pe Grosics, Hidegkutti, Ceaicovski II, Ockwink, Edwards, pe Greaves, Marian, Parling, Gogoberidze şi Apolzan !

Care rapidist, dinamovist, petrolist, stegar ori „armatist" va protesta cînd cel care semnează această cronică va striga, o dată cu sutele de mii de spectatori :

— Hai Viitorul !

G. T.

Victoria Ana Tăușan

CASA LINIȘTITĂ

Cadrul negru al ușii, așteptînd
lumina umerilor tăi să inunde.
Ca și cînd ieri ai trecut. Ca și cînd
pentru liniștea ta aș răspunde.

Paharul, din care amîndoi am băut,
pe masa rămasă plină de gînduri.
Cerul, pe tavan desfăcut
și revărsat jos, peste scînduri...

Și alintînd cu vorbele știute,
cînd mîna mi-o întind, parcă mai simt
cum umbra ta s-apleacă să-mi sărute,
suflat pe ochi, al mărilor argint.

Cristalizate-n toate sînt zbuciumele noastre.
E-o aparentă pace, înmirezmind unghere.
În casa vîrstei, iată, în pragurile-albastre,
fruntea senină-a zilelor, mă cere.

Mă cheamă, citeodată, cascadele cu stele,
mirajele pe ape... Dar nu mai pot pleca —
în casa liniștită, a tinereții mele,
adînc mă înfioară, tot ce rămîne-n ea.

*

Gheorghe Tomozei

SONET

(la 26 de ani)

Închide-n sine încă un inel
copacul vîrstei. Zvîrcolit în seve,
ca un tipar de stea tresare-aeve,
ori e cu umbra piinilor la fel...

În carnea trupului și-a desenat
conturul cald, în clipe de amiază,
și chiar dacă-i îmbelșugat cu-o rază
pare un cer, de păsări devastat.

... Descumpănirea-i trecătoare. Lutul
cu alte seve, tinere, se-mbată.
Rotund, inelul scapără ca scutul.

Chiar dacă-ți pare ultimul, vreodată
el primul e oricînd, precum sărutul,
e, veșnic, o logodnă repetată...

*

Liviu Călin

ESTIVALE

I

Pașii rămîn ovale în nisipul fierbinte,
patru constelații fugare, cu lumini de sidef,
de alge sărate.
Glasul îți sună altfel, a șoaptă,
ca și cînd ar veni de departe
nu de lîngă umerii tăi.
Ascultă pașii, înșiși pe plaje
și dacă obosești
privește cum seara în apele tăcute
aleargă două lebede lungi, necunoscute.

II

Drumul, harfă peste punți
Trece cîmpul cald ca pîinea serii,
Urcă piscurile săgetate de arbuși
Și se lasă dus în apa verii.
Cerul îl urmează pretutindeni
Cu lumina castă și domoală.

Lîngă noi un brusture înlins
Pare să rivnească umbra-ți goală.

III

Seara e calmă, înfiuzie de albastru și verde,
îmbrățișarea azurului cu iarba curată.
Totul îmi amintește de ceaiul băut încet, în
copilărie,
de lumina lui, pentru mine ciudată,
în care pluteau transparente lămîia,
convalescența tîrzie
în anotimpul fructelor pline,
al porumbului și mătăsii.
Totul îmi amintește aerul moale
alunecînd printre case,
atingerea lui de fecioară.
O, cît de bine, o, cît de rotunde
îmi sînteți în minte
cînd tu și copilul plecați din livadă de mînă!
Eu mai rămîn să veghez lucrurile
întinse pe umbra caldă a zilei
și fructele cad în iarba înaltă,
cad fără să știe că ecoul lor vine din
copilăria uitată,
ca pasul unei zîne viclene.

IV

Sub cerul de august
Somnul e limpede și orizontul depărtat
Stelele pleacă și vin
cu lumina mai albă,
chemate de soare,
cum pleacă dimineața copiii
să caute nisipul pe plaje,
curat ca zenitul,
melodios ca o rază fărîmițată încet,
pentru păsări.

DUNĂREA

ILIE PURCARU

Ridicată pe verticală, pînă la înălțimea de 2.850 de kilometri, deci pînă în stratosferă, pe acolo pe unde navele cosmice sovietice și-au înscris pîrtiile de lumină, Dunărea ar părea ochilor noștri uimiți unul din grandioșii arbori de apă ai lumii.

Un copac gigant. Vîrful lui, cel care azi se află în Pădurea Neagră, s-ar ivi din vecinătatea stelelor, coborînd pe crăci și pe brațe toată lumina siderală a lunii, ca pe o rășină.

Trupul acestui arbore și rădăcinile lui pămîntești se află aici, în patria noastră. Aici fluviul își desface trupul în trei gigantice brațe, apoi în altele și altele, unindu-se cu apele lumii și isprăvindu-se în ele. Isprăvindu-se? Nu! Acest arbore adună pe frunzele lui, răspîndite ca un umbrar sub stratosferă, toate boabele de apă de peste cerul Europei, le conduce prin sine — prin arterele și venele lui — pe tot continentul, adăpînd popoare, păduri, lanuri și dobitoace. Zămislindu-se acolo, sus, în norii misterioși și fertili de deasupra Continentului, Dunărea se face germene, apoi mlădiță, apoi trunchi, ca să se dăruie pînă la urmă apelor lumii, mărilor și oceanelor, care o trimit înapoi, în frunzișul matrice. Pentru că Dunărea este arborele la umbra căruia s-au născut și au pierit civilizații, s-au ridicat în glorie popoare, pentru că Dunărea este cortul de umbră și fertilitate sub care se dezvoltă citeva dintre cele mai de seamă neamuri ale bătrînei Europe.

Pentru că Dunărea este un fluviu prin excelență uman, uman în înțelesul integral al cuvîntului. Istoria ei începe o dată cu zorii umanității. Sfîrșitul terțiarului n-o află încă definită ca fluviu. Levantinul superior rupe abia o parte din albia ei de azi. Nu-i găsim urmele în dacian. Primul ei act de identitate — „Porțile de Fier" — se semnează abia la începutul umanității, iar trunchiul, brațele și izvoarele se definesc o dată cu primii pași ai omului sapiens în Europa. Fluviul crește și se dezvoltă — și devine fluviu — o dată cu primii pași ai omului, o dată cu ridicarea lui pe verticală, o dată cu prefacerea familiilor de antropoide în **familii**, triburi și ginți. Albiile mai vechi și mai recente, transgresiunile, revărsările, întoarcerile la matca dintîi, căile noi, se împletesc în timp cu zămislirile, desfacerile și creșterile societății umane, pînă la ce cunoaștem astăzi drept fluviu și drept umanitate. Ca un simbol al eternei geneze, și ca o anticipare a viitorului speței noastre, Dunărea repetă în Romînia miracolul neîntreruptei faceri, perpetuîndu-și parcă nașterea, căutînd forme noi de viață — ca și omul, tovarășul și prietenul ei. Și poate că nu e lipsită de semnificație metaforică această eternă geneză a Dunării tocmai la noi, în mijlocul unui popor care-și creează acum cea mai tînără și mai înaintată expresie a existenței lui sociale.

Ce ne poate spune Dunărea, nouă?

Ne-a legat cu omenirea din timpuri imemoriale. Între arcul de piatră al Carpaților și arcul de apă al bătrînului Istros, am luat ființă, am privit cerul și lumea; pe unda fluviului, ca pe niște strune, am trimis umanității suspinul, nădejdile și bucuriile noastre. Am stat cu mîinile pe acest trunchi de apă, rezemîndu-ne de trunchiul celălalt, de piatră — criterii geografice și reazim de-a lungul unei zbuciumate istorii. De fapt, Dunărea e artera aortă a întregului pămînt romînesc. Ea adună, prin capilare și vene, tot ceea ce înseamnă sistemul hidrografic al țării, conducînd prin izvoare, pîraie și rîuri, pînă în harpa profundă a albiei, toată mișcarea milenară a poporului nostru. Oltul, Siretul, Dîmbovița, Prahova, cu despicăturile și porțile în munți pe care le-au creat, au fost tot atîtea ferestre spre Dunăre și punți către lume. Dar un cîntec asemănător de multumire i-l vor ridica fluviului și ucrainienii, și bulgarii, și sîrbii, și ungurii, și slovacii, și austriecii, și germanii de la izvoare. Toți ne-am spălat și ne spălăm obrazurile în apa cea întunecată sau senină, în același răsărit de soare, migratoriu o dată cu întoarcerea spre astru a terrei. Este încă unul din temeiurile pentru care popoarele riverane s-au ostenit, prin vreme, să se înțeleagă unele pe altele și să clădească prietenia prin care Dunărea trece ca un fir roșu. (Ploaia de primăvară din Pădurea Neagră salută veselă Viena, întîlnindu-se cu zăpada lichidă din Alpii de cleștar, grăbindu-se apoi să zică „Bună dimineața" Bratislavei, să capete timbru de bas la Budapesta, să adune la Belgrad apele și cîntecele iugoslave, să între tumultuoasă și măreață pe teritoriul romîn și bulgar, să mîngîie înfloritele tărmuri ale Republicii Socialiste Moldovenești și să se verse în mare la Sulina — ultima adresă a mesajului. Telegrama undelor a străbătut 2.850 de kilometri în mai puțin de 15 zile, cu semnătura de recepție a celor opt popoare riverane).

În toate simbolurile popoarelor vechi, de la hindușii antici și pînă la asiro-chaldeeni și egipteni, arborele semnifică viața. Arborele este simbolul fertilității, al tinereții perpetue, de la sămînță, mugure și fruct, înapoi la sămînță, pe tot circuitul ce leagă pămîntul cu cerul și care include, de fapt, prefacerea eternă a materiei.

Dunărea este un astfel de arbore al vieții. Se desface din șimburele de piatră al munților germanici, își împlinește trunchiul pe cei 2.850 de kilometri și dă fruct în Deltă, — unde începe, de fapt, noua ei zămislire, prin desfacerea în marea cea mare și prin ridicarea în pîntecele de nouri al Europei, care o retrimite continentului.

Ridicată pe verticală, pînă la înălțimea de 2.850 de kilometri, deci pînă în stratosferă, Dunărea ar părea ochilor noștri uimiți unul din grandioșii arbori de apă ai lumii.

Dar, ca să înțelegem Dunărea, ca să putem cuprinde din toate sunetele harpei de apă semnificațiile adînci și definitorii, trebuie să privim pe verticala istoriei, din adîncimile vremii către zilele noastre, măreața personalitate a fluviului ca arteră de foc în lupta popoarelor.

Fiindcă Dunărea e și un arbore de foc.

★

Fluviul a trezit popoare, și popoarele s-au ridicat la conștiință istorică pe malurile lui.

În 1444, spune legenda, otomanii ajunși la Cazane — acolo unde clocotul Dunării atinge demența, simbolizînd, pentru vremea tulbure de atunci, clocotul de ură al popoarelor de sub jugul robiei — otomanii ajunși la Cazane au cutezanța nebună de a încerca să înlănțuie Dunărea!

Xerxes bătuse marea cu vergile. Încercările de a înăbuși vulcani, de a opri cu mîinile cutremurul scoarței, de a astupa cu palma soarele, de a fura văzduhul cu ciurul sau de a stinge cu degetul stelele, ca pe niște luminări, s-au acoperit de rușine și au dat, din timp în timp, materie epică legendelor. Toate aceste isprăvi ale absurdului țin de copilăria omenirii. Dar otomanii, în 1444, încearcă să înlănțuie Dunărea la Cazane, petrecînd din stîncă în stîncă, peste fierberea valurilor, un gigantic otgon de fier. Lanțul trebuia să oprească năvala de talazuri a trupelor lui Ioan de Hunyade, pornite pe drumul lui Traian, și cu bărcile pe apele fluviului, ca să scoată din robia turcească popoarele.

Meșteri fauri din Asia Minoră, aducînd fierul scos cu unghiile, de către robi, din toate criptele de piatră ale munților asiatici, au turnat verigile care să ferece brațele popoarelor pășnice, crescătoare de vite, știubeie și pîine, de pe malurile bătrînului fluviu. Poarta dinspre Cazane urma să fie înlănțuită cu fier. Și de atunci, spune legenda, porțile acestea s-au numit „Porți de Fier".

...Și din ele a mai rămas doar numele.

La început s-a dat bătălia cu valurile. Au căzut ocupanți, au venit alte valuri. Au căzut ocupanți... A căzut o verigă din lanț... Au venit alte valuri. A căzut o verigă din lanț. Au căzut ocupanți... Au venit alte valuri...

Și lanțul a căzut, iar porțile fluviului — porțile vieții — au rămas mai departe deschise.

Să încerce să le mai închidă cineva!

Și totuși, au mai încercat.

Castele de pe Rhin și Dunăre au stat ca o pavăză a morții, vrînd să stăvilească în gratii și piatră ideile de libertate ale revoluției de la 1848. Sub vastele grădini de leandri, cipreși și migdali din jurul palatului lui Pazvantoglu de la Vidin, erau săpate catacombe în care lanțurile sugrumau deținuții. La Vidin fac popas, înainte de întemnițarea la Șumla, emigranții unguri în frunte cu Kossuth. Tot aici petrec o vreme, după un scurt popas la Adakaleh, revoluționarii romîni în frunte cu Nicolae Bălcescu, porniți pe drumul exilului.

Apărîndu-și drepturile, popoarele se revarsă cu putere de talazuri dezlănțuite. Ideile revoluției de la 1848 (ca și cele ale primei revoluții moderne, din Franța anilor 1789, ca și ideile marilor revoluții de mai tîrziu) își au una din magistrale pe Dunăre. Caleștile, poștalioanele, mesagerii călări, se întretaie pe drumurile dintre capitalele dunărene, unind în același flux al luptei popoarele. Drumul Dunării l-au făcut și Bălcescu, și Kogălniceanu, și Magheru, și Goleștii, și ceilalți. Același drum al Dunării l-a făcut Domnul Tudor din Vladimiri, care privea torentul înspumat din cula lui de pe dîmbul Cerneților. Mai înainte de el, același drum, drumul Beciului, l-au făcut și răsculații ardeleni îndelungul istoriei, pînă la Horia, Cloșca și Crișan, și înainte de dînșii. Pe malurile fluviului se aprind mereu incendiile revoluției. Lucrătorii, studenții, împiegații Vienei, adunați în demonstrații revoluționare, își unesc parcă glasurile cu poporul Budapestei, ieșit în stradă, cu conjurații pașoptiști de la Belgrad, cu oastea de țărani și tîrgoveți valahi năpădind cîmpia Izlazului.

...A mai căzut o verigă, întregul lanț al robiei se clatină.

După Mircea și după Mihai Viteazu, romînii trec iarăși Dunărea, în 1877, ca să-și dobîndească neatîrnarea, avînd în frunte oștile viteze ale poporului rus. S-au deșteptat, cu mîinile pe arme, și bulgarii, și sîrbii, și muntenegrenii, și dalmații. Dar după lanțul robiei feudale, sfărîmat atunci, Dunărea primește alte cătușe. Cătușe de aur, cătușe de sînge. Fluviul devine cea mai importantă arteră comercială a lumii capitaliste, fluviul înrobirii economice, politice și morale a popoarelor, sub efigia vițelului de aur. Acum exodul ocupanților vine de la vest către est, de la izvoare spre mare; noii ocupanți coboară vertiginos spre statele tinere, cu o independență atît de precară, transformîndu-le în hinterland agrar și debușee mănoase. Prin absurd, Franța și Anglia devin peste noapte puteri riverane. În secolul V, veniți de la mii de kilometri de țărmul Dunării, Attila și ambasadorii lui Teodosiu al II-lea al Romei își revendicaseră fluviul ca pe un drept aprioric al semințiilor lor. După huni, după romani și turci, înlocuindu-i, capitaliștii englezi, francezi și yankei, acaparează Dunărea cu pretenții de riverani, inaugurînd o nouă epocă, poate cea mai sumbră, de subjugare a noroadelor de pe țărmul acesta.

Privind această epocă din perspectiva zilelor noastre, ți se pare că fluviul, prin toți afluenții, prin toate apele lui, a erodat, a pustiit, a sleit, a secat, a istovit continentul ca o putere a prăpădului și a morții. Iată, munții Dalmației au rămas goi de arbori. Arborii au luat drumul lumii și s-au transformat în hîrtie igienică sau fîșnică de ziar la Chicago, Londra sau Amsterdam. Au rămas goi și Balcanii. Și munții Rila. Și munții Stara-zagora. Au rămas aride platourile de piatră din Tatra Cehoslovacă. Au rămas goale de arbori și de oameni țara Vrancei, țara Dornelor, țara Maramureșului. Cununa Carpaților s-a desfrunzit și s-a ofilit, roasă parcă de o chelie. Arborii noștri au devenit hîrtie igienică la Chicago, Londra sau Amsterdam...

Capitalismul a însemnat pentru popoarele dunărene un monstruos asasinat. S-au deschis, printr-o incizie brutală, venele și arterele acestor țări, iar prin ele au curs pe Dunăre și sîngele cel negru al petrolului, și aurul grînelor, și vinul, și mierea. Și Dunărea s-a înroșit toată de sînge.

Dar popoarele s-au apărat cu strășnicie!

Acolo, în centrul Europei, unde se naște Dunărea, acolo unde Alpii se văd dincolo de nori, ridicîndu-și în lumină frunțile albe, de gheață, acolo unde pădurile continentului făcuseră loc pădurilor de coșuri ale industriei moderne, acolo, în țara unde se naște Dunărea, s-a născut și omul care a dat soluția eliberării ei, soluția eliberării tuturor bogățiilor și frumuseților lumii.

Dunărea devine rîu și devine fluviu abia după ce Alpii de cleștar, gîndind, în liniștea solară a continentului, miracolul mișcărilor geologiei și căpătînd de acolo, de sus, perspectiva tectonică a întregii Europe, trimit pe pantele lor de piatră cristalul lichid al apelor, ca pe o binecuvîntare.

Atunci cînd fruntea de gheață a Alpilor se înfierbîntă, parcă sub tumultul unor combustii interioare care ar scoate din încremenire seninătatea unei frunți de savant — atunci cînd fruntea de gheață a Alpilor se înfierbîntă, apele pornesc vijelioase, dau naștere Dunării și creează peste continent spectacolul de geneză al revărsărilor, pe toată lungimea fluviului pînă la mare.

În țara de unde izvorăște Dunărea, în țara unde arborii pădurilor făcuseră loc pădurilor de coșuri ale industriei moderne, s-a născut Karl Marx, creatorul filozofiei revoluționare a proletariatului, omul care, drenînd revoltele spontane ale omului împotriva exploatării de veacuri, pe albia legilor științifice ale luptei de clasă, a făcut din aceste revărsări și explozii un fluviu mai puternic chiar decît Dunărea, capabil să miște și să modifice istoria.

Și Dunărea a devenit astfel una dintre magistralele marxismului.

Dacă Dunărea s-ar ridica pe o verticală imaginară, ca un măreț arbore de apă, pînă la înălțimea de 2.850 kilometri, vecină cu stelele, și ar privi de sus spectacolul zbuciumului ei, epopeea luptei de piatră, succesiva frîngere a cătușelor muntoase de pe continent, tumultul revărsărilor — adevărate explozii de minie, ca niște metafore ale luptei popoarelor de pe țărmuri — dacă Dunărea s-ar ridica la o asemenea perspectivă a priveliștii ei, ea ar putea, într-adevăr, să fie mulțumită de sine.

Dunărea a creat în Romînia Porțile de Fier. Este cea mai mare isprăvă geologică a ei. În 1917, la Petrograd, proletariatul rus, înfruntînd împietrirea geologică a exploatării, a sfărîmat istoria în două, eliberînd forțele omenirii către un tip superior de societate umană, către comunism. Ecourile acestei explozii — geologice ca putere — ajung și pe Dunăre. Se mișcă Viena, se mișcă Budapesta, se mișcă Belgradul. Sovietele de muncitori și soldați ale acestor capitale dunărene pun mîinile pe putere, solidare cu Sovietele roșii ale Rusiei, și încercînd să traducă și aici, pe Dunăre, mesajul lui Lenin.

Muncitorii romîni de pe Dunăre, docherii, marinarii, făuritorii de nave, se ridică eroic în apărarea Marii Revoluții Socialiste.

1919. La Turnu Severin, lucrătorii Șantierelor Navale declară grevă în sprijinul Comunei roșii de la Budapesta.

Februarie 1920. Peste 10.000 de muncitori brăileni organizează o grandioasă manifestație de stradă, sub lozincile: „Trăiască Revoluția Socialistă!" — „Trăiască Internaționala a III-a!".

Greva generală din 1920 paralizează toate porturile românești. Fluviul trece sumbru și solemn prin cetăți ce par pustiite. O mărturie de epocă, despre Galați: „Nici tramvaie, nici trăsuri, nici căruțe în port, nici frizerii deschise, nici restaurante, totul a amuțit, totul e în inactivitate. De Șantierele „Fernic" (Șantierele navale, n.n.), ateliere, căi ferate, nu mai vorbim".

Cîțiva ani mai tîrziu, în ianuarie 1932, la Galați, Șantierul Naval și Atelierele C.F.R. clocotesc de revoltă.

Ați văzut vreodată Dunărea înminiată?

Ați văzut vreodată exploziile de ghețuri de la Cazane, taurii de gheață izbindu-se de taurii de stînci, mușcînd și sfărîmînd roci și falii granitice, revărsîndu-se la vale cu putere de diluviu?

... 1944... Pe Dunăre curg epave... Pe Dunăre curg sicrie și cad la fund cătușe. Și mîinile Dunării încă mai aruncă la mal leșurile ocupanților fasciști, căștile cu cruci încîrligate, rinocerii de oțel ai navelor blindate, minele și torpilele ruginite. Douăzeci de șiepuri germane, burdușite cu petrol, sar în aer la Cazane, incendiate de partizani, iar stîncile granitice ale Balcanilor și Carpaților se luminează, în văpaia uriașă a torțelor, pînă la cer. Incendiul durează zile și nopți. Spectacolul e sumbru și măreț în același timp. Forțînd bariera Porților de Fier, dîndu-le parcă în lături, trupele sovietice, trupele noastre, detașamentele de revoluționari bulgari și sîrbi, urmăresc năvălitorul în susul Dunării, pînă-n birlogul lui. Ceața brună se retrage.

Cătușele au căzut pentru totdeauna la fund, dar apele încă mai bolborosesc, mîniate.

Ați văzut vreodată spectacolul Dunării eliberate de ghețuri, vastul teritoriu înundat de apă, bușteni și epave, ca un vast cîmp de luptă în amurg? Așa arăta Dunărea atunci, în 1944, în plină toamnă de aur, comițînd spectacolul revărsării mîniilor mai devreme cu un anotimp, — ceea ce nu se mai întîmplase niciînd în cariera ei geologică. Această revărsare pretimpurie avea să aibă consecințe de fertilitate nebănuite. S-au trezit la o viață nouă majoritatea popoarelor de pe fluviu, au intrat într-o altă eră a lumii, măsurabilă, prin urmări, cu un nou ciclu în istoria pămîntului.

Și Dunărea a slăvit și slăvește această sărbătoare a popoarelor riverane cu fiecare nouă împrimăvărare a malurilor și apelor ei.

A început un nou ciclu și în istoria fluviului. Arborele de apă, arborele de foc, a devenit acum, de la trunchi și pînă jos, în rădăcinile cu care atinge apele lumii, un arbore de floare și de lumină.

★

Cu nouă sute de ani înainte de era noastră, bătrînul Hesiod numea Dunărea „fluviul cu unde frumoase". Măreția Dunării au slăvit-o succesiv, în timp, cîntăreții cu flautul, cu lira, cu verbul și culoarea, imortalizînd în versuri, imnuri, cantate și pînze, ipostazele de frumusețe ale acestei ape.

Am realizat peisajul melodicei închinate Dunării ascultînd, într-o bibliotecă folclorică, cîntecele despre fluviu ale diferitelor neamuri. În culoarea fiecărui cîntec, corolar al gîndirii și sensibilității specifice fiecărui neam riveran, intra, prin conștiință, și ceva din personalitatea Dunării care străbătea acele meleaguri.

Am ascultat un cîntec vechi din Schwarzwald. Îl cîntau doi tineri dintr-o formație de amatori din Donaueschingen, de acolo de unde cele două izvoare matrice se unesc, dînd naștere toponimiei: Donau. E un cîntec de dragoste. Un duet pe un text vechi, fără autor, în care vocile se caută, se ceartă, se întretaie, se cheamă și se unesc pînă la urmă într-o fericită cascadă melodică, așa cum Brege și Brigach, cele două izvoare din Pădurea Neagră, născute sub nori, dincolo de 1.1000 metri altitudine, se ceartă, se caută, își răspund din ecouri, pînă cînd se întîlnesc la Donaueschingen sub numele Dunării... Deodată, însă, vocea fetei se oprește, iar vocea tînărului o caută mirată, ca la un de-a v'ați-ascunselea. Este porțiunea de cîntec și de spațiu geografic în care Dunărea se ascunde, alergînd cîțiva kilometri pe sub pămînt, ca să iasă la lumină printr-un chiot albastru.

Sîntem acum la Ulm, Dunărea salută somptuoasă catedrala gotică — unul din cele mai vechi monumente de artă ale Europei medievale — îndreptîndu-se apoi spre Regensburg, în Bavaria superioară, acolo unde apele au spălat călcîiul rănit al lui Napoleon, în 1809. Împăratul zdrobise armatele austriece în acel april geros, primise o rană de la un ulan îndrăzneț (pare-se provenit din Carpați) și căpătase, în seara aceleași zile, un guturai. Evenimentul, mîhnind profund comandamentul imperial, a fost viu comentat în capitalele europene, deși Dunărea a trecut impasibilă pe lîngă el, mai departe, ca totdeauna.

În această parte a fluviului, și fluviul este o glumă.

Dunărea intră pe teritoriul austriac nu mai mare ca Mureșul nostru, și podgorenii de pe pantele domoale o trec vara cu picioarele goale, organizînd pe maluri vesele kermese, ca în pînzele lui Breugel. Pe aici Dunărea încă se poate bea. Și-a păstrat intactă prospețimea ei de apă de munte și candoarea de izvor. Așa sînt și cîntecele pe care le-am ascultat și care o slăvesc.

Viena primește Dunărea aducîndu-i cel mai romantic, mai parfumat și poate mai frivol elogiu, în rumoarea izvoarelor coborîte din Alpi, care par că aplaudă fluviul de la galerie, ca într-o gală la Konzerthause. Și totuși, Viena este unul din primele orașe ale lumii pe străzile căruia a răsunat „Internaționala". Pe Prater au trecut nu numai cupeuri capitonate sau domnișoare în crinoline, seduse de faima barzilor pletoși și ftizici, ci și pașii grei ai proletariatului vienez, ieșit din timp în timp să facă dreptate. O părăsim totuși, fără să-i putem uita farmecul de clișeu, stereotipia zîmbetului, aroma cîntecelor ei mai vechi sau mai noi.

... Ne întîmpină acum un cîntec slovac. E un cîntec al muncii libere, fericite, e vuietul de atelier, șantier și cetate universitară al Bratislavei socialiste. Am și găsit prieteni. Jiri Slavko, pilot pe remorcherul „Karl Marx", s-a întors recent de la Sulina, aducînd, odată cu prietenia matrozilor de acolo, și cîteva microsioane cu cîntece românești. Începînd de la Bratislava, numele poporului nostru se împletește strîns cu destinele dunărenilor. Împrejurimile orașului sînt semănate cu morminte de ostași romîni. La temelia noilor blocuri de pe artera Lenin, au fost găsite cîteva tăblițe de aluminiu, numere matricole ale unor flăcăi de pe Ialomița și Argeș, căzuți pe aici. S-au găsit multe, foarte multe tăblițe. Au fost adunate ca un tezaur, așa cum sînt adunate monezile romane, eline sau bizantine răspîndite prin aceleași locuri; au fost adunate în urne și înconjurate cu pietate și recunoștință.

Cîntecul „Internaționalei" se unește acum, mai departe, cu cîntecul de luptă și de bucurie al unui alt popor eliberat. În Budapesta, Dunărea ne-ar fi primit, acum 17 ani, fără nici un pod, fără nici o punte de cîntec de la un mal la celălalt. Fasciștii aruncaseră în aer totul. Un oraș al ruinelor, un oraș al morții. Un oraș cu 32.753 imobile și 79.000 de locuințe distruse sau avariate grav. Un imens cimitir, o necropolă. Ce cîntece se mai puteau naște în ruine?

Dar a răbufnit peste fluviu hohotul catiușelor. Au răpăit și mitralierele românești. Se scrie o nouă pagină a prieteniei sovieto-marghiare, începută atunci, în zilele Comunei din Budapesta. Se scrie o nouă pagină a prieteniei romîno-maghiare, cimentată acum, în zilele eroice ale Eliberării. Orfanii, bătrînii, sinistrații Budapestei sînt hrăniți, pansați, îngrijiți, ocrotiți, în spitalele de campanie sovietice și românești, improvizate la răspîntiile bulevardelor în ruină. Muncitorimea e ajutată să redea respirație orașului agonic, să-i normalizeze treptat bătăile inimii. Se face lumină, prin conducte gîlgîie iarăși apa, se aprind văpăile în cuptoare, curge din nou oțelul, se rumenește pîinea. Se redeschid promenadele pe marile bulevarde și weekend-ul pe insula Margareta. Peste fluviu se arcuiesc din nou mîndrele poduri, podoabă a Europei centrale, reocupîndu-și locul în pliantele turistice, alături de străvechile catedrale în stil baroc și gotic, de edificiul Muzeului și al Teatrului Național, de clădirea Operei. Cîndva, Parlamentul din Budapesta era socotit drept cea mai mare clădire din lume. Astăzi se înalță, covîrșidu-l, alte și alte palate, închinate celor ce muncesc. Budapesta salută Dunărea în acordurile lui Liszt și Bartok, iar fluviul, trecînd pe sub podurile ei, capătă unde simfonice.

... Fluviu de șes, fluviu de munte, fluviu de șes, această alternanță a Dunării între cîmpie și stîncă, între torent sălbatec și apă somnoroasă, între furtună și cîntec de leagăn, această reîntinerire permanentă, acest perpetuu examen al energiilor creatoare, îi dau Dunării personalitate aparte între fluviile lumii, asemănînd-o unui ins de geniu într-o eternă dilemă a zămislirii. Dunărea își caută mereu personalitatea. E altfel în fiecare ceas al zilei și în fiecare anotimp. O revărsare nu seamănă cu alta, deși au fost și vor mai fi revărsări istorice ca dezlănțuire de energii. Parafrazîndu-l pe Heraclit, vom spune că fiecare neam riveran are o altă Dunăre, cu altfel de frumusețe în fiecare clipă.

La Belgrad, apele fluviului lovesc stîncile Kalimegdanului, vechea cetate scăldată, în cursul timpului, de atîtea valuri de sînge, încît și aspreiele ziduri par roșii. Popoarele Iugoslaviei au trimis și ele Dunării o cascadă de sînge. Mărturiile ultimului torent se află sus, pe cetățuie, în Muzeul luptei pentru Eliberare, și nu numai acolo. Sub paravanul de zid al Kalimegdanului nu se poate vedea, de pe Dunăre, Belgradul modern. De sus, de pe muntele Avala, partizanul de bronz al lui Mestrovici, ridicat în cinstea jertfelor poporului pentru libertate, ne urmărește încă pe fluviu ca un memento.

... Și din nou, clocotul de talaze al Dunării la Cazane și la Porțile de Fier... Toată orga de apă a fluviului, pe toate tuburile ei fluide, și toată corala valurilor, înalță un cîntec neasemuit de măreție și de putere. Din cei 2.850 de kilometri de apă, peste 1.100 scaldă pămînturile țării noastre. Aproape jumătate din Dunăre e a noastră.

... 1.100 kilometri de măreție, de miracol, farmec și frumusețe. Fiindcă aici, pe Dunărea românească, se află și Porțile de Fier, și somnul fertil printre holdele cîmpiei romîne, și miracolul Deltei. Fiindcă aici Dunărea devine una dintre cele mai importante artere de apă ale Europei, aglomerată de nave sub toate pavilioanele, fiindcă aici, de fapt, Dunărea își dă întreaga ei măsură.

Și fiindcă întîlnind poporul nostru liber, se lasă împodobită cu cîntecele cele mai meșteșugite și cu minuni ale mîinilor și istețimii în stare să echivaleze, ba poate chiar să covîrșească măreția ei...

I. MICLE

Reflexe în amurg

TEATRUL NAȚIONAL ÎN FAȚA NOII STAGIUNI

S-au împlinit acum două luni — la 1 iulie — 110 ani de cînd, luînd **„cu Contract"**, Direcția Teatrului Național, Costache Caragiale semna, de fapt, actul de naștere al mișcării teatrale românești organizate.

Fericita întîmplare a făcut ca acest istoric eveniment să fie legat de numele unui Caragiale, după cum, peste decenii, același nume avea să dăruiască teatrului nostru gloria și recunoașterea sa mondială.

Întrupare a **„unui ideal dospit vreme de trei sferturi de veac"** — cum spunea Boliac consemnînd, la începutul lui 1853, în **„Trompeta Carpaților"** prima reprezentație, — crearea Teatrului Național, a **„teatrului serios, cu tendințe"**, venea să se constituie ca un moment hotărîtor în lupta pentru cultura națională, progresistă, pusă în slujba poporului, a idealurilor sale democratice.

Cei 110 ani care s-au scurs de atunci au justificat, în ciuda unor nenumărate greutăți întîmpinate, pînă la Eliberare, din partea cercurilor guvernamentale ale regimurilor burghezo-moșierești, antipatriotice și reacționare, ideea de tribună, și prima scenă a țării s-a transformat în leagănul artei noastre teatrale realiste, încununată astăzi prin succese răsunătoare, confirmate de aplauzele entuziaste cucerite la Veneția, la Moscova, la Paris.

De la Costache Caragiale și pînă azi, de activitatea creatoare a acestui teatru — centru al mișcării artistice românești — de lupta desfășurată, sub imperativul realismului în interpretare, pentru un repertoriu avînd menirea să sprijine și să promoveze dramaturgia națională și tot ceea ce constituie mîndria literaturii dramatice universale, se află strîns legate, cu unele, din păcate nu rare, dar mai ales triste excepții, străduințele unora din cei mai de seamă reprezentanți ai culturii noastre înaintate, scriitori și artiști de prestigiu, care n-au pregetat a-și cheltui eforturile, talentul și dragostea pentru artă, în dorința de a contribui la progresul teatrului românesc.

Astfel de la Costache Caragiale și pînă azi, de-a lungul celor 11 decenii pe care Teatrul Național le aniversează anul acesta, în fruntea sa s-au aflat asemenea ilustre nume ca acelea ale lui Matei Millo și Mihail Pascali, Ion Ghica, Ion Luca Caragiale, Alexandru Davilla, Pompiliu Eliade, apoi, în anii dintre cele două războaie mondiale, prestigiul Teatrului Național a fost menținut sub direcția unor Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu, Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu; în sfîrșit, anii de după Eliberarea patriei noastre consemnează activitatea desfășurată în fruntea Teatrului Național de scriitorii Tudor Vianu, Ion Pas și Zaharia Stancu.

Meritul lor în opera de creare și consolidare a primei noastre scene, de transformare a acesteia într-o înaltă tribună de luptă pentru afirmarea năzuințelor progresiste ale poporului pe plan politic și artistic, a fost în repetate și diverse prilejuri consemnat și subliniat. În rîndurile care urmează ne vom mărgini doar la a scoate din nou în lumină cîteva din trăsăturile care au făcut încă inegalabilă, prin pasiunea, ardoarea, dăruirea care au caracterizat-o, direcția marelui Ion Luca Caragiale.

Direcția lui Caragiale a durat mai puțin de un an, 11 luni: 1888—1889, dar ecoul ei s-a făcut simțit multă vreme ca un aer proaspăt, răcoritor, de munte, menit să purifice atmosfera întunecată și lîncedă, de interese politice meschine și murdare afaceri bănești, instaurată în teatru o dată cu aducerea la cîrma înaltei instituții artistice, de către oficialitatea reacționară a unor jalnice slugi. Pe aceștia avea Caragiale să-i denunțe mai tîrziu, într-un acid articol publicat sub titlul **Un teatru nou** în **Noua revistă română** din 28 iunie 1909.

„S-au perindat la conducerea Teatrului Național, afară de rare excepții mai mult sau mai puțin onorabile, fel de fel de boieri, unii mai nepriceput și prin urmare mai îngîmfați decît alții: vanitoși de titluri; pasionați bolnavi de atmosfera rîncedă a cabinelor; sinceri iubitori de artă, lipsiți din nenorocire de cel mai elementar simț artistic, maniaci obsedați de o închipuită vocațiune; ba chiar amatori de încă un mic cîștig material (nu strică!) facil oricînd într-o afacere unde nu-ți vîri vreun alt capital decît obrazul... Fel de fel de motive au îndemnat pe unii și pe alții să pună mîna pe Teatrul Național. Intriga, lingușirea, favorurile mai mult sau mai puțin secrete au dat azi unora, mîine altora, putere nemărginită asupra mersului afacerii — repertoriu, distribuție de roluri, punere în scenă — toate potrivite după scopuri, interese și ambiții personale..."

Împotriva tuturor acestor abuzuri, încetățenite, ca, de altfel, în întregul edificiu statal burghezo-moșieresc, și în viața Teatrului Național — Caragiale a înțeles să lupte din toate puterile, în ciuda faptului că, nefiind boier, și nefăcînd deci parte, prin nimic, din lumea celor sus puși, dar mai ales puși pe chiverniseală, numirea lui ca director a întîmpinat atîtea rezerve și categorice opoziții, ca și scurta lui prezență activă în fruntea instituției.

Încă înainte de a deveni director, într-o „scrisoare deschisă" adresată „domnilor redactori ai ziarelor din București" — el demască „patenta incapacitate" a vechilor direcții, „absurda organizare administrativă" și „și mai absurda conducere artistică" pentru ca în lunile în care se află la conducerea teatrului să pună în aplicare, sub ploaia de invective din partea presei guvernamentale a vremii, măsuri care pînă astăzi, rămîn un model de pasiune pentru buna gospodărire a teatrului, pentru prestigiul lui în fața spectatorilor, pentru înalta ținută artistică a spectacolelor. Desființează biletele de favoare, impune începerea spectacolelor la ore fixe, renovează tot ceea ce solicita acest lucru în clădirea teatrului, merge cu grija și preocuparea pentru bunul mers al teatrului pînă la asemenea amănunte administrative ca acelea care priveau cumpărarea măturilor, repararea mobilelor, a scenei, etc., apoi diversele probleme ale scenografiei, costumelor, în sfîrșit stabilirea orelor fixe pentru repetiții, ceea ce face pe un cunoscut cronicar al vremii să exclame:

„În fine e bine, e corect, e administrațiune; actualul director împinge scrupulozitatea pînă a vedea tot cu ochii lui. Sîmbătă la actul furtunei în pădurea lui Lear, d-nul Caragiale era în loggia electricianului pentru a-i da indicațiunile necesare unei oribile nopți".

Și nu s-ar putea spune despre Caragiale că în tot acest timp nu mai avea și alte preocupări: în primul rînd scria. Și niciodată nu s-a plîns de faptul că această perioadă din viața lui l-ar fi împiedicat de la scris, i-ar fi răpit timpul de scris. Și totuși, „aproape la toate repetițiile, își amintește Nottara, lua parte și Iancu".

Caragiale se preocupa direct de educarea artistică a actorilor, de crearea unei atmosfere sănătoase, creatoare în teatru, de alcătuirea distribuțiilor, în sfîrșit de regie, și nu există martor al acestei perioade care să nu consemneze în amintirile lui prezența vie a marelui scriitor în teatru, faptul că tot, dar absolut tot ce ținea de viața teatrului, în cele mai diverse aspecte ale ei, făcea parte din însăși viața acestui inegalat director, fiind străluminat de incandescența sufletului său pasionat.

Direcția lui Caragiale rămîne pînă astăzi, repetăm, un model strălucit de ceea ce înseamnă dăruire și pasiune puse în slujba ideii de teatru militant. Să adăugăm la acestea rîndurile scrise de Camil Petrescu în 1957: „aici ar trebui să vorbim și despre acela care, fără să fie director de scenă, nominal, a fost, desigur, cel mai mare om al scenei pe care l-a avut teatrul românesc.

Se numea Ion Luca Caragiale și regia lui, cît a putut să se transmită și să se păstreze, deși anonimă, a ajuns în 1954 pînă la Paris o dată cu **Scrisoarea pierdută.** Ne-am arătat de nenumărate ori dorința ca un editor critic să facă o culegere din tot ceea ce a scris Caragiale cu privire la regie și spectacol. S-ar putea vedea atunci că el a fost un uimitor precursor al marilor regizori europeni de mai tîrziu".

O asemenea înaltă concepție despre menirea teatrului național și rosturile lui în viața culturală a țării, caracterizează — fără a mai vorbi de Al. Davilla, de pildă, și fără a fi în intenția noastră cîtuși de puțin dorința de a încerca vreo ierarhizare în contribuția diverșilor directori ai Teatrului Național, scurta direcție a lui Camil Petrescu. Aceeași preocupare pentru îmbunătățirea atmosferei în teatru, pentru educarea actorilor, pentru a statornici, în concepția despre spectacol, ideea primatului textului, a unei înțelegeri superioare, științifice, a fenomenului artistic teatral în ansamblul lui.

Vorbind despre direcțiile Teatrului Național, despre contribuția lor la promovarea unei linii realiste în repertoriu și interpretare, nu putem să nu amintim memoria unor asemenea înaintași ai primei noastre scene cum au fost regizorii Al. Davilla, Paul Gusti și Soare Z. Soare sau pleiada de actori care împreună cu aceștia au dăruit strălucire artei noastre teatrale: Nottara, Iancu Brezeanu, etc., apoi, generația lui Davilla căruia îi datorează succesul — Tony Bulandra, Lucia Sturza Bulandra, Marioara Voiculescu, Ion Manolescu, Gh. Storin, etc.

Spectacolele de mare prestigiu ca acelea puse în scenă de Al. Davilla, Nottara, Paul Gusti, Soare Z. Soare, au păstrat și au continuat, de-a lungul unui timp în care sacrificiile și rezistența la presiunile murdare izvorîte din interesele și mai murdare ale oficialității burgheze cereau eforturi de neînchipuit astăzi — o înaltă tradiție realistă care s-a impus și pe care noi, cei de astăzi, o preluăm, cinstind-o.

Multe din succesele noastre de azi își au izvorul și în străduința acestor înaintași, în opera lor care nu poate fi uitată și care niciodată, pînă în zilele noastre, nu s-a bucurat de adevărata și meritata ei prețuire.

★

Eliberarea a însemnat și pentru teatrul nostru, un moment de cotitură.

Profilul Teatrului Național, ca focar de cultură progresist, viciat sub acțiunea destructivă a regimurilor burghezo-moșierești, a cunoscut și el în acești ani binefăcătoarea influență a transformărilor structurale, revoluționare, care au schimbat fața întregii noastre țări.

Repertoriu, concepție artistică, regie, interpreți, spectatori, tot acest ansamblu de factori care contribuie la realizarea fenomenului artistic teatral a trăit modificări de substanță, menite să ducă la un avînt nemaicunoscut al mișcării noastre teatrale.

In acești ani, Teatrul Național s-a impus atenției generale, ca un exemplu de teatru realist socialist, prin spectacolele care vor continua să trăiască multă vreme în memoria noastră. Influența pozitivă a experienței teatrale sovietice înaintate, a sistemului lui Stanislavski despre care vorbea cu respect Paul Gusti, primul care, se pare, l-a aplicat la noi în teatru, influența pozitivă a dramaturgiei sovietice revoluționare au creat în teatrul nostru în general, un climat viu, sănătos, capabil să dea naștere la creații durabile, a căror ținută artistică rămîne pînă astăzi un exemplu viu, demn de urmat.

În acești ani au fost create marile spectacole cu **Othello** de Shakespeare, **Egor Bulikov și alții**, de Gorki, **Trei surori** de Cehov, **Revizorul** de Gogol, **Trenul blindat** de Vs. Ivanov, apoi spectacolele cu piese afirmînd cu succes primii pași ai dramaturgiei noastre noi, realist-socialiste, **Minerii** și **Cetatea de foc** de Davidoglu, **Bălcescu** de Camil Petrescu, **Pentru fericirea poporului** de Aurel Baranga și Nicolae Moraru, **Mielul turbat** de Aurel Baranga, **Matei Millo** de Mircea Ștefănescu, **Cetatea sfărîmată** de Horia Lovinescu, etc. În sfîrșit, în acești ani, sub direcția de scenă a artistului poporului Sică Alexandrescu, a fost reconsiderată întreaga operă a lui Caragiale, odată cu care s-a impus atenției excepționala trupă de comedie a Teatrului Național, în frunte cu Birlic, Beligan, Giugaru, Marcel Anghelescu, Niki Atanasiu, Fintești eanu, etc.

Ce poate fi mai edificator decît succesul comediilor lui Caragiale la Paris și Moscova, sau succesul spectacolului cu capodopera lui Gogol, **Revizorul**, la Moscova, succesul comediei lui Goldoni, **Bădăranii**, la Veneția? Cum pot fi apoi, uitate, mari spectacole ca acelea cu **Trei surori** de Cehov sau, mai de curînd, **Poveste din Irkuțk** — ilustrînd, de asemenea, strălucita capacitate actoricească a Naționalului pe linia dramei?

N-am făcut nici o selecție ierarhizantă; am amintit, fără vreo ordine anume, doar cîteva din acele memorabile realizări ale Teatrului Național avînd darul să ne îndreptățească pe noi, spectatorii, să cerem în continuare, din partea acestui colectiv artistic creații, care să-i justifice și mai departe încrederea noastră.

★

Ultimele stagiuni ale Naționalului bucureștean ne obligă însă să reamintim, subliniindu-le cu toată tăria, aceste cerințe. Ne aflăm acum în pragul unui nou an de activitate teatrală și un asemenea prilej este bine venit chiar și pentru un sumar bilanț din care să descifrăm cîteva concluzii folositoare. Tocmai aceasta ne și propunem în cele ce urmează.

A avut loc, la București — Al doilea seminar republican al regizorilor. Făcînd o paralelă între două spectacole Shakespeare montate pe scenele teatrelor Municipal și Național, criticul Andrei Băleanu spunea: „Colectivul Teatrului Național are deci motive să se alarmeze, să se gîndească la măsurile pe care ar trebui să le ia pentru a nu mai rămîne în urmă". Nu putem să nu subscriem acestei concluzii. În ultima vreme activitatea creatoare a Naționalului nu ne-a dat satisfacțiile la care eram îndreptățiți să ne așteptăm. Se face evident simțită o serioasă batere pe loc a pasului și, implicit, o serioasă rămînere în urmă față de marile exigențe care se impun primei noastre scene. E vorba, parcă, de o oboseală manifestată în alcătuirea repertoriului, în regie, scenografie, interpretare. De la **„Poveste din Irkuțk"** de Arbuzov, a cărei premieră a avut loc în urmă cu trei ani și **„Bădăranii"** de Goldoni, spectacole care de fapt nu se mai joacă, sau se joacă prea rar, rare au fost spectacolele Naționalului care să fi cunoscut succese într-adevăr demne de prestigiul său.

Mulți ani la rînd, de pildă, s-a jucat, într-o concepție regizorală confuză, un spectacol greoi, obositor, șters, fără nici un pic de strălucire, cu amputări masive în text, și totuși interminabil ca durată: **Regele Lear** de Shakespeare. Faptul că spectacolul a rezistat atîta timp datorită afluenței publicului dornic să vadă capodopera marelui Will, nu justifică lipsa de exigență care a stat la baza lui. Mai recent a avut loc premiera unui alt spectacol Shakespeare: **Makbeth,** asupra căruia critica și-a spus cuvîntul și de loc favorabil. Ori este de necrezut, că pe scena Naționalului bucureștean nu poate fi, totuși, văzut, un spectacol Shakespeare de înaltă, superioară ținută artistică. Unde dacă nu pe această scenă am putea vedea, în primul rînd, jucată cu strălucire, opera lui Shakespeare? Există doar aici atîtea forțe actoricești a căror capacitate artistică a fost verificată ani de-a rîndul, în nenumărate spectacole, care confirmă încrederea noastră, a tuturor, că pe scena Teatrului Național din București se poate juca Shakespeare!

Din același repertoriu clasic, de aur cum se spune, au mai fost abordate, printre altele, piesele: **Tartuffe** și **Bolnavul închipuit** de Molière, **Hangița** de Goldoni. Nu stă în intenția noastră de a diminua cumva eforturile reale depuse pentru realizarea acestor spectacole; nici unul dintre ele n-a depășit, totuși, o anume corectitudine, au fost lipsite, deci, de fiorul marilor creații la care ne-am fi așteptat. Nu avem oare o excelentă trupă de comedie care ar putea să dea strălucire, într-o concepție regizorală modernă, contemporană, acestor opere? Atunci? Iată întrebări cărora li se cuvine un răspuns plauzibil.

Nu vom nega și nici nu putem nega valoarea unor spectacole ca acelea cu **„Apus de soare"** de Barbu Delavrancea, în care maestrul Calboreanu realizează una din marile creații ale carierii sale și despre care, la premieră, am avut prilejul să vorbim cu entuziasm, după cum nu putem să nu subliniem ținuta unor spectacole ca **„Surorile Boga"**, sau **„Tragedie optimistă"**. Acestea s-au jucat în ultima vreme foarte rar, sau nu s-au mai jucat de loc, cum este cazul **„Tragediei optimiste"**. De ce oare nu se poate relua un spectacol ca **„Tragedia optimistă"?**

Într-o notă de corectitudine mai mult sau mai puțin rece, cu excepția unor creații actoricești care s-au detașat net din restul distribuției, s-au înfățișat spectatorilor în ultima vreme înscenările pieselor **„Dezertorul"** de Mihail Sorbul, **„Titanic Vals"** de Tudor Mușatescu. Către sfîrșitul ultimei stagiuni au avut loc premierele pieselor **Orfeu în Infern** și **Bulevardul Durand,** în interpretări care s-au apropiat mult de exigențele spectatorilor. Dar nici chiar cu două rîndunici nu se face primăvară.

Mari actori ai primei noastre scene, maeștri ai artei noastre actoricești, nu și-au aflat o bună bucată de vreme, în repertoriul Naționalului, roluri corespunzătoare, n-au jucat. Astfel încît nu se poate să nu ne întrebăm și noi, așa cum făcea Andrei Băleanu în amintitul cuvînt la seminarul regizorilor: „Lumea se întreabă, de asemenea, ce joacă Aura Buzescu? Sau Calboreanu? Sau Marcel Anghelescu?", la care adăugăm: Ion Manu și chiar Costache Antoniu, Dina Cocea, Irina Răchițeanu (abia acum distribuită într-un rol în care izbutește, din nou, să ne cucerească, fiind, pe departe, cea mai bună din întregul spectacol **Orfeu în Infern**) etc.

Dar iată că acestora li se adaugă și actori tineri: Elena Sereda, remarcabilă în spectacolul **Invierea** dar foarte rar distribuită, Eva Pătrășcanu, Cosma Brașoveanu, Matei Alexandru, Damian Crișmaru etc.

Grija față de tînăra generație, de promovarea ei curajoasă, s-a făcut și ea palid simțită la Teatrul Național, cu excepția recentei întîneriri a distribuției Caragiale. Nu e vorba doar de a da tinerei generații prilejul să joace cu orice chip, respectiv de a încredința reprezentanților ei cîte un rolișor într-o distribuție imensă, ca în **Bulevardul Durand.** Această formulă nu rezolvă decît în parte problema. Este necesară promovarea cu judiciozitate, cu grijă și atenția cuvenită, a tinerelor talente în roluri de prim plan. Nu putem decît să ne bucurăm, de pildă, de faptul că în tînărul actor Dem. Rădulescu vedem un viitor Giugaru, după cum n-am avea decît de cîștigat dacă întreaga trupă de comedie a Naționalului și-ar afla, în viitor, un valoros schimb care să fie încă de pe acum sprijinit și educat cu cea mai mare atenție.

Probleme deosebite ridică și felul cum a fost „promovată" tînăra generație de regizori la Teatrul Național. Miron Niculescu așteaptă de ani de zile să „prindă" cîte un spectacol și cam la înghesuială, deși să nu uităm: și lui i se datorește succesul **„Năpastei".** Cît despre Vlad Mugur și Dinu Cernescu lucrurile „au fost rezolvate" mai simplu. După un spectacol valoros, care nici nu se mai joacă, Vlad Mugur, unul din cei mai înzestrați regizori ai generației tinere, a plecat. Naționalul, se pare, n-a făcut prea multe eforturi să-l rețină. Același lucru s-a întîmplat și cu Dinu Cernescu care semnează, în schimb, succese regizorale pe scena Teatrului Tineretului sau a Teatrului Regional București. Nu sînt, oare, și acestea, întrebări destul de serioase, pe care, alături de noi, și le poate pune și conducerea teatrului? Oare, alături de Sică Alexandrescu, Moni Ghellerter, Al. Finți, n-ar fi putut să se dezvolte, învățînd din experiența lor creatoare valoroasă, și regizorii amintiți, sau alții, de pildă, Cojar?

Atunci, nu se poate pune oare, în discuție, un anume dezinteres față de sarcinile mari care stau în fața Teatrului Național, o anume oboseală în realizarea acestor sarcini?

Colectivul Teatrului Național I. L. Caragiale reunește astăzi un minunat buchet actoricesc, alcătuit din proeminente personalități ale vieții noastre teatrale, mari tragedieni și comedieni, regizori de prestigiu, iar tînăra generație, în cea mai mare parte a fi ne-a oferit în diferite prilejuri, certitudinea unor foarte frumoase perspective.

Avem astfel toate motivele să fim îndreptățiți, atunci cînd ne exprimăm convingerea că sînt în mod imperios necesare măsuri care să ducă la îmbunătățirea activității desfășurate de prima scenă a țării.

Sîntem astfel îndreptățiți să cerem ca pe această scenă, în primul rînd, să vadă lumina rampei cele mai izbutite opere ale dramaturgiei originale, realist-socialiste, inspirate din eforturile întregului nostru popor pentru clădirea edificiului socialist.

Marele repertoriu universal poate și trebuie să-și afle pe scena Teatrului Național, întruchiparea artistică care să reediteze succesele remarcabile cu care ne-a obișnuit colectivul acestui teatru.

Ar trebui ca spectacolele Teatrului Național să devină, pentru întreaga noastră mișcare teatrală o adevărată școală a interpretării artistice realiste, de înaltă ținută artistică.

Teatrul Național din București are datoria, prin repertoriul pe care-l promovează, prin întreaga ținută artistică a spectacolelor sale să fie un exemplu pentru colectivele teatrale din întreaga țară. N-ar constitui, oare, un punct de mîndrie pentru acest teatru, și pentru noi toți, faptul — dacă s-ar petrece, bine înțeles! — ca periodic, reprezentanți ai unor colective teatrale din alte orașe să vină la București să vizioneze, ca pe adevărate lecții de măestrie artistică, spectacolele Teatrului Național?

Peste puțină vreme noua stagiune ne va chema în lojile sălilor de teatru. Să ne gîndim cu cîtă emoție, cu cît nemărginit respect, vine la teatru astăzi, cel mai minunat public spectator pe care l-a cunoscut vreodată actorul român, masele de oameni ai muncii. Emoția și respectul nostru pentru acest public trebuie să se afle cel puțin la înălțimea tensiunii sentimentelor lui de prețuire și dragoste pentru Teatrul Național și pentru arta noastră teatrală în ansamblul ei.

Dinu Săraru

VASILE ALECSANDRI
renunță la domnie

În alăturata scrisoare inedită, Vasile Alecsandri povestește fratelui său Ion, aflat atunci la Paris, frămîntările ce împărțeau în timpul evenimentelor istorice dintre 3—5 ianuarie 1859, partida unioniștilor și riposta deschisă dată de patriotismul său candidaților Sturdzești și marei moșierimi, reprezentanți ai regimului reacționar feudal.

Iași, 20 ianuarie 1859

Scumpul meu Ion,

Iată povestirea ultimelor evenimente; tu vei vedea din ea cum am fost pe punctul să devin prinț domnitor și cum am făcut un frumos act de abnegație în favoarea cauzei drepte. Îmi dă mîna să vorbesc pentru că este poate tot ce-am făcut eu mai vrednic în viața mea.

Cum se știe, alegerile de deputați erau terminate. Trei partide perfect distincte se găseau față în față. Partidul lui Mihail Sturdza compus din cîțiva vampiri bătrîni, acel al fiului său compus dintr-un număr destul de puternic de fanatici și partidul național care dispunea de majoritate, pentru că însuși cuprindea mai mult de jumătatea deputaților. Noi începurăm prin a căuta un local pentru întrunirile noastre premergătoare și aleserăm apartamentul bietului nostru prieten Raletti, la „Cabinetul de Istorie naturală", ceea ce făcu să se dea grupării noastre numele de Societatea Elefantului. Odată instalați, noi am redactat o încheiere prin care ne luam angajamentul pe cuvînt de onoare să combatem cu înverșunare candidaturile prinților Mihail și Grigore Sturdza și să votăm în Adunare pe aceia dintre noi care ar întruni cel mai mare număr de voturi. Pînă aici totul a mers foarte bine; dar în curînd ambiția mușcă din inima multora dintre noi. Mavrogheni, Lascăr Rosetti, Vasile Sturdza și Lascăr Catargi își organizară partidele lor și în curînd tabăra noastră se găsi împărțită în mai multe fracțiuni puternic dușmănite unele cu altele(...) În ăst timp un nou partid luă ființă în mijlocul acestui vacarm de pasiuni prosteși; era cel al deputaților de clasa a doua, care nemaivoind ca Ghica, Balș, Sturdza să fie pe tron, puseră ochii asupra mea. Acest partid era cel mai numeros, cel mai sîrguincios și într-o bună zi mă găsii căpetenia majorității în partidul național. Candidatura mea prindea putere văzînd cu ochii, se vorbea de ea în oraș, în provincie și ea părea că satisface în general publicul. Abia atunci urile se dezlănțuiră, mergîndu-se pînă a se răspîndi tot felul de calomnii pe seama mea și mai multe persoane, pe care pînă atunci le socotisem drept prieteni, dovediră în atare împrejurare sărăcia lor de suflet. În timp ce aderenții mei declarau că ar fi preferat mai degrabă pe Grigore Sturdza decît pe Vasile Sturdza, Lascăr Catargiu, Mavrogheni ș.a., unii dintre aceștii „Domni" spuneau: nu împortă cine excepează pe Alecsandri; datorită dezbinărilor noastre, Grigore Sturdza avea foarte frumoase șanse. Partidul său era întreg, în timp ce al nostru împărțit în mai multe fracțiuni putea de la o zi la alta să se destrame și să îngroape rîndurile dușmanilor noștri. Spiritul de castă începea să înăbușe principiile salvatoare, care pînă atunci conduseseră partidul național și acesta degenerase într-un focar de intrigi și dușmănii personale, ce contribuiau puternic la țelurile urmărite de Grigore Sturdza. Trebuia să se lasă din astfel de situație și să fie salvată țara printr-un act de abnegație. Mă oferii cel dintîi să fac acest act, și cu o zi înainte de alegerea prințului, ducîndu-mă la sala noastră de întruniri, m-am adresat cam în acest limbaj:

Domnilor,

„Imprejeurările sînt mai grele decît oricînd; ambiția a mușcat din inima unora dintre noi și ne-a făcut să uităm interesele țării noastre în favoarea intereselor noastre personale. Vrem să pierdem sau să mîntuim țara? Vrem s-o lăsăm pradă dușmanilor noștri? Nu, veți spune. Ei bine, trebuie dar s-o dovedim și, cît mă priveste, eu rog pe dumnezeu să mă trăznească aici mai înainte de a contribui direct sau indirect la biruința lui Grigore sau a lui Mihail Sturdza. Am venit, deci, să vă declar răspicat că renunț la toate drepturile mele la tron, cu toate că partidul meu este cel mai puternic, și cer fiecăruia dintre noi să urmeze pilda mea în favoarea unui om care să întruneaască toate simpatiile și să grupeze toate partidele într-unul singur: ați ghicit că în favoarea lui Negri. Domnule Lascăr Rosetti, renunțați în favoarea lui Negri? (Răspuns: Da) Domnule Vasile Sturdza, renunțați în favoarea lui Negri? (Răspuns: Da) Domnule Mavrogheni, sînteți pentru candidatura lui Negri? (Da). Domnule Kogălniceanu veți susține pe prietenul nostru Negri? (Da.) Și dumneavoastră, domnule Lascăr Catargi? (Răspuns negativ). Dumneavoastră deci, sînteți singurul care nu voiți să renunțați la pretențiile dumneavoastră? Ei bine, dacă dușmanii noștri vor ieși biruitori, responsabilitatea să cadă asupra dumneavoastră și alor voștri!".

Era o scenă de mișcător efect dramatic. Am fost felicitat din toate părțile pentru conduita mea și partidul nostru național n-a mai fost împărțit decît în două tabere: tabăra Negri și tabăra L. Catargi.

Cu toate acestea, oamenii care mă aleseseră să le fiu stegar fură nemulțumiți de renunțarea mea; ei nu-l voiau pe Negri din cauza firii sale slabe și a rubedeniei sale (cu Vogoridi), cei din tabăra lui Catargiu nu-l voiau nu mai puțin din cauza ideilor sale asupra împărțirii proprietății. Ei se consfătuiră deci pentru a opune pe Cuza lui Negri și cînd noi procedarăm la despuierea scrutinului, în ajunul alegerii prințului, Cuza avu majoritatea voturilor. Mavrogheni, cu toate țițele oculte, nu întruni decît cinci voturi și Negri unsprezece, într-un cuvînt, Cuza a profitat de toți sorții mei de izbîndă. El nu-și putea reveni de pe urma acestei încercări a norocului, ei credea că-i o glumă. Cu toate acestea, el și-a dat seama de înverșunarea ei cînd a doua zi ne-am dus la Cameră cu nestrămutata hotărîre de a susține pe candidatul nostru și de a combate vehement pe prințul Grigore. Însemnez aici, spre onoarea țării noastre, că în noaptea care a premers alegerea prințului-domnitor, Mihail Sturdza deschisese casele sale de bani și pusese la dispoziția deputaților 300.000 de ducați pentru a susține partidul său. Dar nimeni nu s-a atins de aurul său blestemat. Și chiar a doua zi, el n-a întrunit nici un singur vot în Adunare. În schimb, i s-a luat singe de două ori ca să nu fie lovit de dambla. Cu cîteva zile înainte se făcuse pomănăgeală față de prințul Grigore, admițîndu-l pe lista deputaților, cu toate statele de serviciu în străinătate și poate se împingea această imprudentă generozitate pînă la admiterea acestui „Domn" pe lista candidaților la tron, fără incidentul care a indignat Adunarea. În ajunul alegerii prințului-domnitor m-am ridicat la tribună ca să obligu pe prințul Grigore să-și modereze ambiția sa și să ne facă dovada că el pune interesele țării sale deasupra propriilor sale interese:

„Doriți să deveniți prinț al Moldovei. Această ambiție este mare și nobilă, căci în ochii moldovenilor nu există coroană mai frumoasă decît coroana Moldovei. Dar ați făcut destule sacrificii pentru această țară, ca să meritați o asemenea cinste? Ați fost tovarășul nostru de muncă, ați fost simplu soldat în rîndurile noastre înainte de a năzădui să fiți comandantul nostru? Nu. Ați fost pînă mai an departe de noi. Nu ne sînteți destul de cunoscut. Lucrați deci mai întîi cu noi, făceți-vă apreciat, făceți-vă iubit și viitorul va putea să vă rezerve mare destin. Amintiți-vă despre cuvintele pe care le-ați pronunțat acum cîteva zile: „Nu este cinste mai mare decît aceea de a face parte dintr-o adunare așa politică precum e aceasta!" Dați-vă înlături de la această cinste; rolul dumneavoastră este indicat. Ocupați locul unui reprezentant al națiunii romîne și acest loc, trebuie s-o știți, este în multe împrejurări superior aceluia pe care-l ocupă un prinț-domnitor, cu atît mai mult cu cît această tribună, acest tron știință al națiunii întregite este mai presus decît tronul unui singur om. Ei bine, dacă aveți o adevărată inimă de romîn, urcați-vă des la această tribună ca să apărați drepturile țării noastre, ridicați-vă aici în special într-un spirit de conciliere pentru a declara că renunțați la pretențiile dumneavoastră la tron și țara va aplauda acest act de patriotică abnegație... etc". Se spune că am fost sublim în acest moment, dar elocvența mea nu produse nici un efect asupra prințului Grigore; satelitul său Hurmuzachi răspunse printr-un discurs stîngaci în care voi să susțină că nimeni n-ar fi făcut atîta pentru Moldova ca stăpînul său. La aceste cuvinte, Camera a izbucnit de indignare. S-au amintit scenele de la 1848 și s-a decis să se voteze contra admiterii prințului Grigore pe lista candidaților la tron. Ceea ce se petrecu și omul nostru a fost respins cu mare majoritate de voturi. Din acest moment partidul grigorian nemaiavînd șef a trecut de partea noastră. A doua zi, adică în a noua zi de la deschiderea Adunării, am procedat la alegerea prințului. Toți soldații erau sub arme și orașul întreg în picioare. Tribunele Camerei abia puteau să cuprindă lumea care sengrămădea aici de la opt de dimineață. La ora douăsprezece fix a început operația. Fiecare deputat, la rîndul său, urcă la tribună pentru a depune jurămîntul obișnuit; cu mîna pe Evanghelie, fiecare trebuia să spună: „Jur și dumnezeu să-mi fie întru ajutor", apoi cînd veni rîndul scrutinului, fiecare trebui să declare pe față numele candidatului său și să-l scrie pe o bucată de pergament pregătită special. Chemarea nominală fiind făcută în ordine alfabetică, fui primul care deschisei drumul. Eu declarai, așa dar, cu voce tare că votez pentru Alexandru Cuza... și toată lumea urmă exemplul meu. Grigorienii și Mihăilenii ne dădură mîna ca să proclamăm pe prințul domnitor în unanimitate.

Mi-e imposibil să-ți spun entuziasmul pe care l-a produs această alegere. Bucuria de a fi scăpat de cei doi Sturdza a fost atît de spontană, atît de mare, că timp de trei zile populația din Iași s-a dedat la scene de adevărat delir. Mase de oameni purtînd torțe și placarde alegorice parcurgeau străzile strigînd: „Trăiască Prințul! Trăiască deputații! Jos cu strigoii, moarte lui Mihalache Sturdza!..." Corpul de ofițeri fericit că are un prinț ieșit din rîndurile lor, veniră să ne întîlnească pe noi călăreții deputați la Cabinetul de științe naturale; ei ni se alăturară, ne purtară în triumf și ne vorbiră mai mult decît se poate spune în accesul lor de entuziasm. Eu le-am adresat o mică vorbire care puțin a lipsit să-mi devină fatală, atîtea probe de admirație mi s-au dat. A doua zi, ziua de Sf. Ion, mă duceam pe la orele nouă seara către Zulnia, cînd întîlnii o imensă mulțime de oameni din popor purtînd în mîini torțe, drapele, etc. Vrusei în bine să evit această întîlnire; am fost recunoscut în sania mea și cît ai clipi mă văzui înconjurat de mai bine de 3.000 de oameni care se puseră să strige salutîndu-mă: „Trăiască Alecsandri! Trăiască deputatul nostru! Trăiască poetul nostru!" Au voit să mă smulgă din sanie ca să mă ducă în triumf. Doi comisari de poliție, care se găseau acolo, îmi luară apărarea, spunînd mulțimii că sînt bolnav. În fine, luai cuvîntul ca să spun: „Fraților, să trăiască steagul Moldovei! Steagul Romîniei pe care-l purtați cu atîta fală!" La aceste cuvinte era să fiu asurzit de urale. Era o scenă de noapte dintre cele mai fantastice. În mijlocul acestui tumult, auzii o voce de adevărat stentor strigînd: „Unde-i muzica?..." Tarafui înaintă prin mulțimea înțesată care mă-nconjura. Atunci aceeași voce reluă: „Cîntați mă Hora Unirei, că Alecsandri au făcut-o!" Noi urale întovărășite de joc, de cînteс... Era mărei! Am fost astfel zăpăcit timp de o oră, după care mulțimea mă lasă în pace ca să se ducă să sărbătorească pe Panu, Kogălniceanu și pe alții. Într-un cuvînt, toată lumea este mulțumită că avem un prinț nou și că scăpat de primejdiile care amenințau țara. Bătrînii boieri mari sinaturi nu știu unde să mai dea cu capul; ei nu înțeleg nimic. Cum!? spun ei, un Cuza prinț-domnitor!? E imposibil; e un vis rău! și cu toate acestea a doua zi după alegerea lui Cuza ei au mers cu toții să facă pe cătoi care se gudură. Pînă și Grigore Sturdza, pînă și Mihalache Sturdza ei însuși, cu toții au îngenunchiat umiliți în fața noului astru. O! lingușeală de ciocoi!

Adio, scumpe Ion, sînt fericit că am rămas cu independența mea scumpă și că am contribuit cu putere să salvez țara mea dintr-o nenorocire de neînlăturat.

Fratele tău
ALECSANDRI

Scrisoarea, redactată în limba franceză aparține colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R., sub cota Corespondență inventariată 27487.

Augustin Z. N. Pop

Sina Dănciulescu

Tînărul chimist

Acolo noi am fost pentru prima și singura dată
nedespărțiți.
Ne-înlănțuiau sălile, suspendate ca-n grădina
legendelor
Fiece tavan își cobora puntea, peste care
pașii nostri —
aruncau trandafiri urcători;
mîinile descriau săgeți
în inima tainelor.

Era copilăria noastră, venind
din arc de păduri, de curcubee, de victorie,
printre mașinile încărcate de flori,
sub avioanele cu faruri
multicolore noaptea, pe drumul de sus
al orașelor...
Alerga curioasă, plină de dorință, plăpîndă,
printre coloșii de metal, printre fibrele
abia perceptibile
prăvălindu-se-n fascicol de raze-n cilindri...

Și deodată —
mișcarea molatecă, dulce și clară...
ca dansatoarea-n fața mulțimilor
flutura printre noi
firele de relon...
Cu brațe și gînduri pline de calm — fetele
se-ntindeau și-nfășurau mătasă;
mîinile lor se mișcau abil, cu vibrări
de zăpadă și iarbă, peste visul alb al
petrolului...

**Ochii

Cu Marcos Ana despre viață și poezie

Scriitorul spaniol Marcos Ana este un om tînăr deși a stat numai în închisoare douăzeci și trei de ani. Viața lui, ca și poezia s-au împletit între pereții închisorilor franchiste.

— Am trăit o viață grea, de revoluționar, ne spune Marcos Ana cu modestie. Din adolescență sînt un militant al Partidului Comunist din Spania. Pentru acest delict am stat aproape un sfert de veac în închisoare.

Aceasta a fost izvorul luminii și speranței poemelor mele.

— Ce-au însemnat pentru dvs. cei douăzeci și trei de ani de închisoare ca om și ca poet?

— Deși nu pot concepe separat cele două înfățișări, am să încerc totuși: Ca poet — totul, de la debut pînă la consacrare. Ca om, cei douăzeci și trei de ani au însemnat pentru mine și pentru tovarășii mei înmormîntarea spirituală la care au fost condamnați, o continuă pregătire pentru întîlnirea cu lumina, de dincolo de gratiile închisorilor franchiste. Forța care m-a purtat spre această întîlnire se datorește ideilor în numele cărora am luptat. Sînt convins că orice comunist adevărat ar fi procedat ca și mine.

— V-aș ruga să ne vorbiți despre rolul intelectualității progresiste spaniole în lupta care se duce pentru eliberarea patriei lui FREDERICO GARCIA LORCA, din lanțurile robiei fasciste.

— Combativitatea oamenilor de idei ai Spaniei s-a reflectat nu numai în conținutul revoluționar al operelor lor literare, ci și în numeroase acțiuni de solidaritate cu clasa muncitoare.

Grevele universitare din Madrid și Barcelona, documentele pe care le-au adresat intelectualii spanioli guvernului, cerînd amnistia deținuților politici și dreptul la grevă al muncitorilor au prilejuit nenumărate dovezi ale luptei intelectualității spaniole împotriva dictaturii franchiste.

Vocea poeților cetățeni: BLAS DE OTERO, EUGENIO DE NORA, GABRIEL CELAYA, a fraților GOYTISOLO, a lui LOPEZ PACHECO și a nenumărați alți scriitori, a unei întregi generații, strigă: Libertate!

Această „voce" poetică se amplifică sub ochii noștri și ceea ce la început era un cuvînt șovăielnic, adesea rostit în șoaptă, devine un puternic și ferm cuvînt popular.

— Poezia națională spaniolă se dezvoltă pe un singur plan?

— În general există trei drumuri ale poeziei naționale spaniole, toate trei însă fiind îndreptate în același sens și sînt animate de aceeași necesitate: libertate Spaniei.

Primul din drumuri este reprezentat de poeții amintiți deja. Al doilea este drumul „poeziei exilate" reprezentată de RAFAEL ALBERTI, LEON FELIPE, JUAN REJANO — una din cele mai sonore voci ale poeziei din exil.

*Al treilea drum este acel al poeziei din închisoare, al „poeziei deținute" („encarcelada"). Numele care o reprezintă sînt cele ale lui MIQUEL HERNANDEZ — mort în 1942 — JOSE LUIS GALIEGO, care și-a scris poemele orb, după ce a fost orbit în închisoare și eu care **mi-am scris** întreaga operă acolo, după gratii.*

— Care este cadrul politic în care se scrie poezia actuală din Spania?

— În Spania s-a îvît și se amplifică în aceste zile o criză dublă: criza dictaturii și criza pozițiilor anticomuniste.

Partidul Comunist din Spania este cea mai influentă forță politică.

Soluția democratizării Spaniei ar avea, firesc, nu numai avantajul eliberării poporului spaniol, ci și pe acela al dezvoltării forțelor democratice în Europa acestor zile, în care sînt semnalate îngrijorătoare reacții fasciste în Germania și Franța.

— Prezența d-voastră la lucrările Congresului pentru dezarmare și pace de la Moscova a fost oare un prilej pentru a formula unele concluzii în această privință?

— Concluzia e una singură, elementară: lupta pentru pace trebuie dusă cu tenacitate, zi de zi. Fiecare zi de pace este o zi cîștigată pentru socialism și o zi pierdută pentru imperialism, deoarece socialismul merge în sensul dezvoltării istoriei, cită vreme imperialismul merge împotriva ei.

— Vorbind la Moscova, ați afirmat că necesitatea luptei contra războiului rece și a cursei înarmărilor este o necesitate a apărării culturii.

— Îmi exprimam atunci, și îmi menținacum, părerea că nu numai războiul înseamnă distrugerea lumii și ruptura ireparabilă în continuitatea culturii poporului. Cultura este în pericol și în condițiile războiului rece, deoarece atmosfera acestui război al nervilor se oglindește în cultură. În unele țări, de pildă, sînt interzise ideile păcii. Nimic mai convingător!

— Care sînt planurile dvs poetice?

— Deocamdată a trebuit să plec din Spania pentru a face cunoscut lumii întregi mesajul de mulțumire al deținuților politici spanioli față de mișcarea de solidaritate mondială care ne-a eliberat pe unii. Am fost în acest scop în Anglia, Italia, Franța. Voi merge în Elveția, Belgia, Suedia și în țările Americii latine.

Pentru „poet" va rămîne astfel destul de puțin timp. Nădăjduiesc totuși să pregătesc mate-

rialul necesar unei ediții revăzute și cît mai complete. Pentru aceasta va trebui însă să pot scoate din închisoare ultimele mele poeme.

Pentru anul viitor am în plan o carte în proză: „Noaptea închisorilor" — care urmează să fie istoria celor 23 de ani petrecuți în închisorile franchiste.

— Poate este prematur să fiți întrebat în legătură cu primele impresii despre Romînia, totuși...

— Nu. Nu este prematur. Față de Romînia aveam o simpatie deosebită. Am aflat încă în închisoare că aici au fost publicate unele poeme de-ale mele. Apoi mai știam că R.P. Romînă este o țară care s-a dezvoltat de la Eliberare încoace uimitor de mult. Prima impresie vizuală a întîrît vechea mea simpatie. Fiecare lucru are aici „atmosfera" lui. Totul degajă o precisă senzație de prospețime. M-a impresionat rapiditatea cu care se construiește. Am văzut contrastul între vechile clădiri — care mor și cele noi, care abia se nasc. E un ritm tineresc, viguros, vizibil la tot pasul. Din punct de vedere politic ideile romînilor sînt înaripate, așa cum cere construcția socialistă. E bine așa. Am să revin cu plăcere și nu numai pentru cîteva zile.

Teofil Bălașa

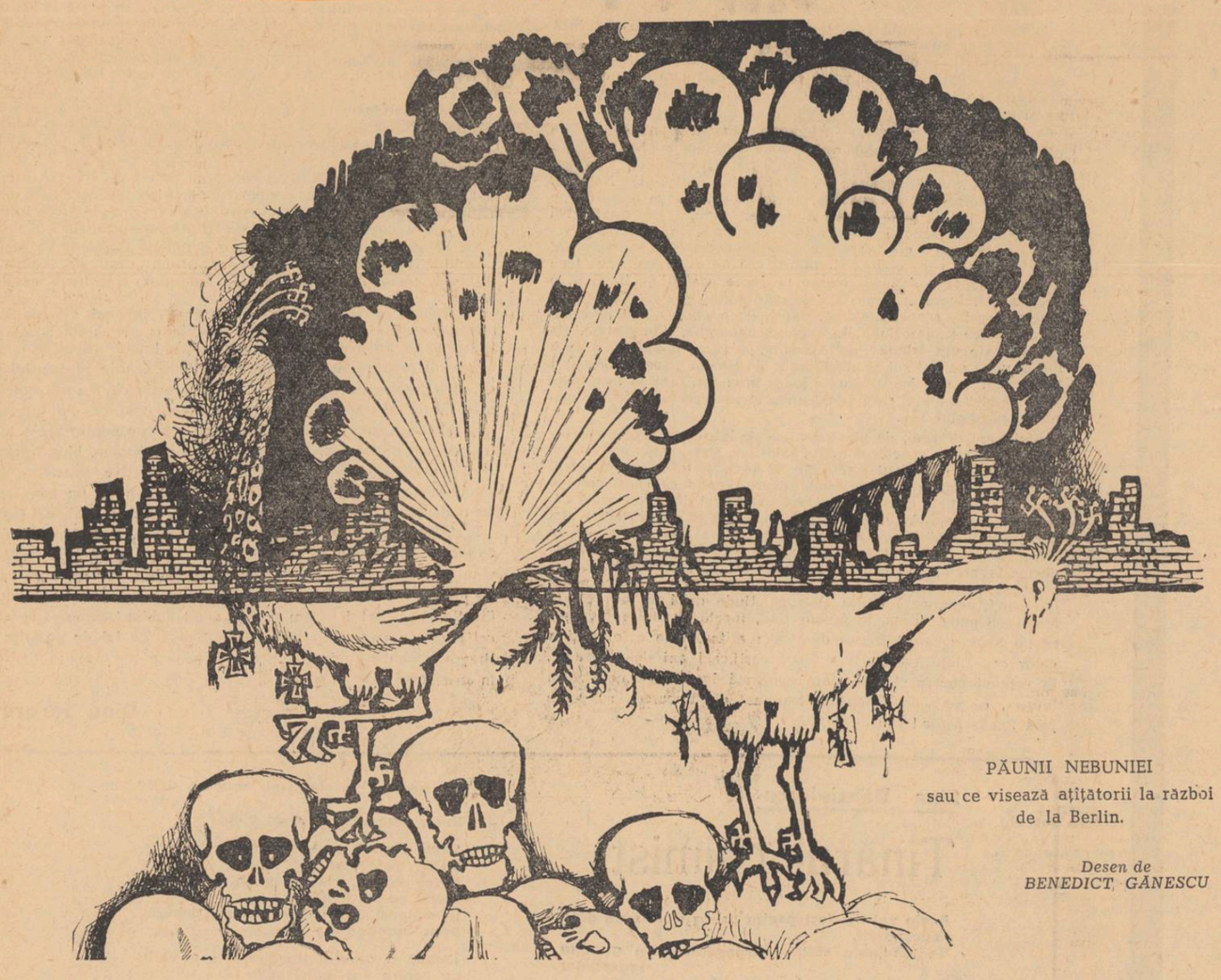

PĂUNII NEBUNIEI
sau ce visează ațițătorii la război de la Berlin.

Desen de
BENEDICT GĂNESCU

DELIRAȚI, VĂ ROG, DELIRAȚI

Paul Ableman este autorul romanului „Aud voci", apărut la Londra și tradus, cu o grabă suspectă, în mai multe limbi occidentale. Ce fel de „voci" se aud în cartea lui Paul Ableman? „Protagonistul stă în pat, dar în același timp iese din casă, întîlnește lumea, înfruntă experiențe și aventuri — totul, bineînțeles, filtrat și deformat prin mintea lui de infern, pentru care cuvintele au rezonanțe nepreväzute și ilogice, istoria merge de-a-ndaratelea și interlocutorii pot fi în două sau trei locuri în același timp". Avem de-a face, așadar, cu o creație care se ambiționează să concureze producțiile suprarealiste.

În introducerea pe care o face la această operă, scriitorul englez mărturisește deschis că și-a propus ca prin literatura sa să promoveze „o identificare a cititorului cu un individ în prada delirului". Prin urmare, o inoculare a delirului... Bineînțeles, nu se urmărește prin aceasta vreun scop terapeutic, doamne ferește! Departe de el asemenea intenții „utilitariste". Paul Ableman oferă drogul convulsionar al operei sale așa, ca pe o experiență totalmente gratuită. Ca și fotograful occidental, care, politicos dar insistent, cere clienților săi să zîmbească fotogenic (zîmbetul nu trebuie să lipsească de pe nici o fotografie occidentală), Paul Ableman cere și el cu aceeași politețe scrobită de gentlemen: „Deliranți, vă rog". Prin urmare, lasă să se înțeleagă autorul, dragi cititori din Anglia sau din celelalte țări apusene în care această „monumentală" operă literară a fost tradusă cu atîta grabă, deliranți! Închipuiți-vă că suferiți de ceva foarte grav. De o boală cu nume lung, lung cît toate zilele voastre. Închipuiți-vă că sînteți nebuni, idioți, oftico și, canceroși, leproși sau... indiferent ce diagnostic vă convine, dar deliranți. Închipuiți-vă că ați înnebunit alaltăieri, cînd ieșeați de la Bursă pentru că ați băut o cană de lapte de la o vacă simfonică — și de fapt aceasta nu era chiar o vacă, ci un țînțar angrosist care viziona simultan șapte filme polițiste... Așa... Deliranți! Și totul e bine, frumos, minunat.

E locul să spunem că nimeni nu-l oprește pe romancierul englez de la acest atentat împotriva sănătății psihice a cititorilor — în sprijinul căruia, dimpotrivă, are tot concursul publicității — întrucît sub jurisdicția intelectuală a societăților savante de medicină din apus nu intră și... elucubrațiile scriitorilor. Așa că Paul Ableman poate compensa în voie un eșec artistic, prin aberante teorii.

Cazul lui Paul Ableman nu este de loc izolat. Sînt cunoscute operele asemănătoare ale lui John Custance și ale lui Robert Dahl. Toate aceste opere invită la un delir care sîntem siguri că nu va căpăta audiență la bunul simț și la mintea cititorilor sănătoși. După cum se vede, cei care deliranți, de fapt, nu sînt decît acești autori. — Deliranți, vă rog...

Dragoș Vrînceanu

REALITATEA ȘI LITERATURA VIITORULUI

Însemnări despre trei cărți de călătorii

Cîndva marile călătorii peste oceane aveau drept îmbuls aurul și mirodeniile și au aparținut celor două țări iberice. Au aparținut dar azi nu mai aparțin. Întîile explorări ale polurilor pămîntului au ținut de scandinavi și de englezi, dar și asta ține de domeniul trecutului. A mai existat apoi o supremație mondială a tehnicii americane, un miracol al tîfnosului unchi Sam, dar și această supremație a rămas o iluzie. De altfel, marele Maiakovski prevăzuse încă de mult această schimbare de accent, exclamînd:

Noi vom ajunge și vom chiar întrece
America cea iute la picior.

Și, într-adevăr, astăzi triumfurile științei și tehnicei s-au statornicit definitiv și irevocabil în țara comunismului. Cei ce pun semne de întrebare asupra cauzei care a determinat această schimbare, o vor găsi simplu și grăitor în superioritatea sistemului social. Pragmatismul lui James, ideologie mai mult de natură comercială, a determinat o evoluție strîmtă și strîmbă a economiei americane, pe cînd vreme dincoace, în lagărul nostru, ideologia sănătoasă a marxism-leninismului dă aripi științei și o ridică pe culmi inaccesibile altor ideologii.

Ultimele evenimente științifice sovietice sînt atît de covîrșitoare încît pînă și cărțile lui Jules Verne și Herbert Wels rămîn în umbră. A crea mări artificiale, enorme centrale atomice, vapoare supraetajate, spărgătoare de gheață atomice și rachete cosmice însemnează în fond a descoperi acea mașină a timpului pe care și-o imagina Wels. Mașina lui Wels urmărea să reîntoarcă pe pămînt razele de lumină răsfrînte în cosmos și deci să decalce măsura ornicelor și a calendarelor; ori, în zborul său prin cosmos, Gherman Titov, subiectiv vorbind, a întinerit cu 17 zile în cele 17 mișcări de revoluție, pentru el o zi conținînd 89 de minute. Uimitor este și succesul exploratorilor sovietici din Antartica prin durarea stațiunii experimentale „Sovetskaia" tocmai la polul magnetic al extremului sud, (cu toate că ziarele americane proroceau că aceasta va fi o aventură în van, o utopie sovietică).

Uniunea Sovietică numără astăzi patru cosmonauți, toți patru neîntrecuți și teferi.

Putem descifra în aceste evenimente, încă de pe acum, viitoarele teme ale literaturii realist socialiste, viitoarea lectură a urmașilor noștri. E foarte adevărat că poezia de dragoste, pastelul, gazelul, balada își vor păstra nestingherite actualitatea. Dar e mult mai adevărat că temele de căpetenie ale literaturii viitorului vor avea dimensiunile comunismului și vor ține pas cu realitatea. Iată o dimensiune miraculoasă: dacă spărgătorul de gheață atomic „Lenin" ar constitui un punct în nord, stația „Sovetskaia" un punct în sud și apogeul zborului cosmonauților sovietici un punct în univers, unind aceste trei puncte vom primi un imens triughi de aur al puterii sovietice. Or, față de aceste miracole ale științei, literatura nu trebuie să facă gestul struțului, psalmodiind sentimente minore mai intime decît cravata sau decît gulerul de la cămașă. Astăzi, evazionismul e o caricatură și intimismul o tragi-comedie. Fără îndoială că în viitorul nu prea îndepărtat se vor naște un Maiakovski, un Gorki, un Șolohov ai cosmosului. Deja primele cărți de pionerat ale literaturii viitorului s-au și înfățișat cititorului, scrise de către înșiși participanții la marile călătorii. E vorba de „Cartea Ghețurilor" a lui Iuhan Smuul, recent distins cu premiul Lenin și de cele două cărți ale eroilor cosmonauți Iuri Gagarin și Gherman Titov; „Drumul spre Cosmos" și, respectiv, „700.000 km. în Cosmos". Ele sînt cele mai cuceritoare dar nu și unicele. S-ar mai putea vorbi de cele două romane ale lui A. Ceakovski „Un an de viață" și „Căile pe care le alegem", închinate unui șantier de dincolo de Cercul Polar, de poemul lui A. Tvardovski „Dincolo de zare", închinat muncii eroice de pe pămînturile Siberiei și de multe alte opere în care comunismul își oglindește măreția. Dar cum în cele trei cărți mai suspomenite, dimensiunile vizează mii, zeci de mii și sute de mii de kilometri, și cum faptele la care se referă ni se păreau, pînă la dezmeticire, fabuloase, considerăm că în ele trebuie căutat, în primul rînd, germenul viitoarei literaturi, uvertura marii lecturi a generațiilor de mîine. Într-o eventuală viitoare Istorie a literaturii a marilor călătorii, ele vor alcătui, neîndoios, capitolul deschizător.

★

Cititorul care se așteaptă ca în aceste trei cărți să stăpînească un stil exaltat romantic, cu exclamații și superlative aidoma pasagiilor despre Niagara din cartea lui Chateaubriand — va rămîne dezamăgit. O sobrietate și o armonie aș zice aspră, dau cărților un aer de document artistic firesc și fidel al evenimentelor. Realismul lor dens impresionează cu mult mai profund decît ar face-o un stil patetic. Căci patosul lor e reținut, în așa fel încît, dincolo de mîndria legitimă de-a fi comuniști și-a aduce o glorie în plus patriei sovietice și omenirii, autorii cărților își păstrează cu demnitate numai și numai meritul de a-și îndeplini o datorie. Expresia cea mai lapidară cu care-și definesc eroismul cei trei autori este sarcina de partid. Pentru noi faptele lor par ceva neobișnuit, dar pentru ei neobișnuitul a devenit deja obișnuit.

Un alt aspect comun al celor trei opere ar consta în elogiul adus eroismului colectiv. Căci, deși toate trei sînt jurnale de călătorie și sînt scrise la persoana întîia, ele nu au tonul intim și individualist al Jurnalelor lui Gide, de pildă (vezi „Călătorie în Congo" și altele), ci se referă la efortul comun al muncitorilor, tehnicienilor și savanților care au pus umărul la desfășurarea vastelor călătorii. „Despre ce îmi cînți tu, ortacul meu de drum, neastîmpăratul meu? — se întreabă Smuul — Despre tovarășii mei care trăiesc pe ger în mijlocul ghețurilor". Iar Titov exclamă „Nu vedeam de la o înălțime atît de mare uzinele, dar știam că ele fumegă undeva, pe acolo, jos... unde lucrează marea armată a constructorilor comunismului. Și în nava cosmică „Vostok-2", așa cum se oglindește Soarele într-o picătură de rouă, se oglindește munca lor titanică".

Dar mai presus de orice, mulțumirea și slava sînt aduse gloriosului și încercatului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, marelui arhitect al conștiințelor omenești și al zborurilor cosmice.

Eforturile eroilor exploratori sînt închinate patriei și omenirii.

Această trăsătură comună a eroismului colectiv se cere subliniată cu insistență, deoarece ea aduce un suflu nou în vechiul gen al jurnalelor de călătorie. De la Cartea despre Războiul galilor a lui Caesar, pînă astăzi s-au scris tone de literatură memorialistică și de călătorii. Dar ce era cartea lui Iuliu Caesar, dacă nu o încercare de-a justifica războiul de cotropire?".

Individualismul și naționalismul dădeau mîna cu vandalismul în jurnalele de călătorii ale unor Pigafetta, Amundsen, Cook, Scott și recent ale americanului Evelyn Byrd, care studia posibilitatea de instalare a unor rampe de arme termonucleare în Antartica. Un exemplu de egoism și naționalism cras îl oferă Scott, care în drum spre polul sud, dînd peste rămășițele unui cort suedez s-a înfuriat și s-a căit cumplit că suedezii i-o luaseră înainte.

În sfîrșit este demnă de subliniat o altă trăsătură comună a celor trei cărți și anume patriotismul lor socialist. La distanțe amețitoare, autorii se simt necontenit legați de patrie. Pretutindenea ne urmărește, scrie Iuhan Smuul, „sentimentul mare și sfînt care se numește dragostea de patrie", iar Titov notează: „Încă vreo cîteva minute de zbor și mă aflu din nou deasupra pămîntului natal. El se deosebește de toate pămînturile din lume. Nu vei vedea nicăieri asemenea ogoare uriașe, asemenea masive forestiere, un număr atît de mare de puternice cursuri de apă, o paletă atît de bogată și de variată de culori, — de la coloarea de smarald a sudului, pînă la albul imaculat al vîrfurilor de munte, cu zăpezi veșnice".

Iubindu-și patria, fericiții călători își iubesc Pămîntul (pe care-l scriu cu majusculă). Cosmonauții salută din zbor pe frații lor din țările socialiste, popoarele dezrobite ale Africii, pe oamenii Asiei și Australiei. În cosmos, ei au nostalgia pămîntului.

Dincolo de aceste trăsături comune, datorate ideologiei unice de pe platforma cărora au fost scrise, cele trei cărți își au fiecare aparte autonomia ei, timbrul ei specific și deși cei doi cosmonauți nu sînt de profesie scriitori, cărțile lor sînt literatură.

Te întîmpină, la estonianul Iuhan Smuul, o mare putere de descriere, un talent robust de peisagist. Dar și un dotat psiholog. Ca într-o pictură de Piter Breughel bătrînul, ansamblul figurilor este surprins prin particular, prin individualizare pînă la gest. Bucătarul din stația experimentală „Komsomolskaia" seamănă cu Ghermănuță al lui Hogaș, la gesturi și la metehne. Degetul mare de la mîna stîngă, ridicîndu-se solemn, însemnează mîncare bună, cel de la dreapta — votcă. Descrierea în alb a ghețarilor aduce frig în mădularele cititorului, iar cabina caldă, cu ceai, a unui tractor, dă cititorului intimitate dulce. Eroismul colectiv al exploratorilor este punctat de scene de umor subțire, de cea mai bună calitate, deși a face haz de necaz pe o temperatură de minus 60—70 de grade nu e prea la îndemînă. Autorul se amuză că, pe un astfel de ger, în sala clubului se joacă filmul italian Ana Zacheo și că actrița face plajă, deși ecranul atîrnă pe o banchiză. În sfîrșit impresionează frumos în cartea lui Smuul căldura cu care este prezentată cultura solidă a omului sovietic de rînd. În clipele de răgaz, exploratorii vorbesc despre mări și țări, despre Cehov și Gogol, Shakespeare și Thakery, despre matematici și sport. Însuși autorul dovedește o cultură demnă de invidiat. E greu de-a transcrie aici mulțimea de savanți, scriitori, pictori, muzicieni la care se referă autorul pe parcursul paginilor.

Cartea e un gen de reportaj cu interferență de eseu, scrisă într-o limbă savuroasă și prezentată într-o frumoasă traducere romînească.

★

Despre „Drumul spre Cosmos" al lui Iuri Gagarin se poate spune că dincolo de caracterul ei autobiografic și de paginile de jurnal de bord, ea este și un veritabil manual de etică comunistă. Un mai mare spațiu este acordat pregătirii zborului în cosmos decît zborului însuși, — dar nu pregătirii tehnice propriu zise, ci acelei îndelungate faze a călirii caracterului care începe încă din anii copilăriei.

Autorul începe cu descrierea împrejurimii Smolenskului, deci a meleagurilor natale. Primele pagini sînt văzute ca în „David Cooperfield" cu ochii copilului, dar încetul cu încetul peripețiile pubertății și adolescenței lasă loc educației comuniste, călirii caracterului. Acasă, în școală, în armată, la școala de aviatori, pe cosmodrom și în cosmos este urmărită cu minuție, fază cu fază, creșterea conștiinței socialiste. Un accent puternic cade pe educarea voinței. Găsești în cartea lui Gagarin pagini care, aidoma celora din cartea lui Kalinin, folosesc eficace la desăvîrșirea eticii comuniste.

Stilul e ușor nostalgic. Gagarin e un visător. Dar nu se cade aici în sentimentalism dulceag, autorul păstrînd necontenit măsura sobrietății necesare. În cosmos se străduește să fie cît se poate de lucid, după ce privește aura albastră a pămîntului și după ce exclamă un „Ce frumos!" revine numaidecît la descrierea obiectivă a celor văzute, adică la sarcina sa primordială.

Pentru viitorii cosmonauți, călători spre alte planete, cartea lui Iuri Gagarin va fi o carte de căpătîi.

★

Gherman Titov e adeptul unui stil lapidar. Jurnalul său de bord e scurt și concis. Dar în cele cîteva pagini, emoția, discretă și controlată, lasă să se vadă un îndrăgostit pasionat al pămînturilor patriei și ale lumii. Titov e un om instruit. El distinge dintr-o simplă privire pe ce meridiane se află și se referă numaidecît la scriitori, la cărți, la evenimente internaționale.

Pătrunzătoare e observația făcută în ziua de 9 august, cînd trecea deasupra Japoniei. Tot într-o zi de 9 august, dar a anului 1945, colonelul american Lawrence trecuse de-asupra Hiroșimei, dînd drumul teribilei bombe atomice. Titov consemnează coincidența parcă numai într-o doară, cu o presupusă răceală, lăsînd cititorului să tragă concluziile necesare; ori, tocmai aceasta impresionează mai adînc. Și, ca să facă un decalaj de atmosferă, autorul se referă numaidecît la cîntecul „Valurile Amurului", cîntecul său favorit, contrapunînd măcelului din 9 august 1945, pacea deplină, pacea plină de cîntec al orientului sovietic.

Frumusețile cosmosului îl îmbie la reflexii estetice: „Totul era neobișnuit, frumos, impresionant. Cosmosul își așteaptă pictorii, poeții și desigur oamenii de știință care să poată vedea totul cu ochii lor, să-i dea sens și să-l explice".

★

Așadar cosmosul își așteaptă pictorii și poeții. E aici o acoladă deschisă viitoarei literaturi, e un deziderat pe care eroul cosmonaut îl adresează în fond pictorilor și scriitorilor. Nu știu dacă unii pictori vor mai întîrzia sau nu, cu penelul, asupra așa zișelor naturi moarte, cu toate că nici acest gen de pictură nu e ilicit. Și nu știu dacă unii poeți își vor mai cînta sau nu fruntea și ochii, odaia cu gutui sau oleandri. Există, însă, un imperativ al epocii, sub semnul căruia va evolua, în viitor, literatura adevărată. Încă de pe acum pionierii cunosc parametrii zborurilor cosmice și frumusețea lor și este întru totul improbabil că mîine ei se vor mulțumi cu o literatură fadă, legată cu fire de mătasă de eul autorului. Literatura prezentului deja a jalonat liniile vaste și precise ale literaturii viitorului. Iar dacă nu se pot preciza subiectul viitoarelor romane și strofele viitoarelor poeme, se pot preciza cu certitudine viitoarele ei teme. Numitorul comun al acestor teme vor fi dimensiunile comunismului.

A nu ține cont de aceasta înseamnă a-ți condamna la moarte, încă de pe acum, toate operele viitoare.

T. Mureșan

MERIDIANELE TINERETII

O coincidență plăcută a făcut ca în zilele în care pregăteam pentru tipar cel de al 100-lea număr al revistei să ne sosească de la Paris colaborarea unui entuziast prieten al țării noastre, cunoștință veche a cititorilor „Luceafărului", remarcabilul poet Charles Dobzynski.

Cuvintele și versurile sale înflăcărate sînt atît pentru noi cît și pentru cititorii noștri un călduros prinos la apariția celui de al 100-lea număr:

„Dragi cititori ai „Luceafărului", e pentru mine emoționant de a trăi cu gîndul și cu inima, cu ocazia publicării versurilor mele, zilele de prietenie și soare pe care le-am trăit printre voi. Cred că Bucureștii nu se pot uita, că nu poți uita Romînia de n-ai fi văzut-o decît o singură dată, poporul ei muncind pentru construirea unei lumi noi, descătușîndu-se din lanțurile unei lumi nedrepte, căutînd drumul spre fericire și înfrățire. Este o experiență înălțătoare pentru un poet, o lumină inalterabilă pentru conștiința și sensibilitatea sa. Noi toți avem nevoie de pace, toți avem nevoie de visare, pentru că viața așteaptă să fie cucerită, cu bogățiile ei, cu făgăduințele ei. Fiecare om este o rachetă pentru a explora universul, pentru a pătrunde și mai adînc în viitor. Salut Romînia în marș și pe toți acei care construiesc pacea, cu o îndrăzneală cotidiană și cu credința înflăcărată în viitorul omenirii".

cu sentimente frățești
CHARLES DOBZYNSKI

Charles Dobzynski

DIALECTICA TERESTRĂ

(fragment)

Vrui să dezvălui totul ce este. Din cuvinte,
Pierdută-i poate, astăzi, precizia motrice
Spre-a zice primăvara, imensa mea motrice
Și-aș fi dorit ca totul să știu cu mult mai bine
De cît îmi știu viața, decît mă știu pe mine,
Căci e cu neputință să poți iubi vreodată
Cînd nu-ți trăiești iubirea și nu-i dai viața toată,
Îți trebuie logodna cu firea, cu natura,
Cu norii de polenuri să intri-n aventura
De înfloriri, combustii, de germeni, de curente,
Spre viitor dînd iureș ca marile torente.
. . . . . .
Cuvintele sînt totuși, doar niște madrepore,
Scăldate lung în soare cînd un poem apune.

Îmi trebuia o nouă fonetică din care
Să aflu dialectul substanțelor subtile
Care desfac viață, metale și pistile
Și fac să bată inimi în munții cristalini.
Îmi trebuia cîntarea, crescînd din rădăcini.
Cuvîntul din sămînță, un ritm din mineree,
Îmi trebuia creată materia-protee,
Nu știu ce aliaje din mitice gramatici
Și foșnetul de geme al munților sălbatici,
Din antice semantici să iau noi labiale,
În cîntu-mi semănate, cu sunet de cereale; —
Ca să exprim ce geme în stîncă sau în floare
Îmi trebuia știința de-a căuta izvoare,
Îmi trebuia limbajul țărînii vehement
Și o sintaxă — fluviu de-oțel încandescent.

Aflăm în acțiune o cheie a frumuseții:
Vase comunicante ale realității
Și ale lumii-n mersul spre fericiri terestre.
Luptînd să construiască în sînul societății
Și-n inimi armonia înaltelor orchestre.
. . . . . .
Să recreăm viața noastră cotidiană,
Ea scapără-n lucire sumbră de-obsidiană,
Și nu-i vedem schimbarea ei tainică și trează,
În fiecare lucru, în ceea ce crează
Condițiile-ascunse ce se dezvoltă-n roză
Sau om. Și totul nu e decît metamorfoză;
Natura nu rămîne aceeași niciodată,
Din crengi își face-o targă, apoi în plug se-arată
Și murmură-n tractorul cu oțelit brăzdar,
Ea simte fiecare progres ca necesar, —
Și telegrafu-i leagă inima-n mii de fire, —
Din somnul ei de veacuri trezind întreaga fire;
Omul impune legea de planuri și motoare
Și-n fața lui stihia-și înclină-a ei spinare;
Iată că poate-n lume dispare anarhia.
Junglă, deșert, și poate să moară sărăcia
Pămînturilor sterpe.
Iată că geologia
Se schimbă-n necesarul principiu social,
Și omu-n veci, natură, nu-ți va mai fi vasal
Iar tu vei fi de-a pururi frumoasa-i biruință.
Dar toate-acestea nu sînt desigur, cu putință
Decît cînd peste lume va fi doslășurată
Puterea populară, veridic democrată.

În romînește de Tașcu GHEORGHIU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca oraș Sibiu

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 18 (101) — 15 SEPTEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Niculae Stoian

Intoarcerea toamnei

Iarăși vine toamna, după datină,
Pomii, vechi datornici să-i despoaie :
Crengilor cu-aurării și platină
Să le smulgă cea din urmă foaie.
Numai nouă fruntea nu ne-o clatină,
Și, sub gînduri triste, nu ne-o-ndoaie.

Cît or vrea învolbureze-și coamele
Vînturile-a iarnă vestitoare,
Val-vîrtej în urma lor, ca scamele,
Frunzele incendiate zboare,
Ca să-și dezvelească sinii poamele
De sub regretatele frunzare.

Nici nătînga tîngă n-o s-ademene
Ale verii trainice palate,
Ce-și'nălțară umerii de cremene
Peste crengile de vînt prădate,
Parcă-ar fi cu piscurile gemene,
Și din spuma mării întrupate.

Cîmpurile se chircesc ca babele,
Cînd sărutul brumei le-nfioară,
Paiele și spicele și boabele
S-au întors la vatra veche iară :
Ale omului au fost podoabele,
Cîmpurile numai le purtară.

Constanța Buzea

Creangă

Cită pădure rabdă timpu-n frunză,
Și il revarsă toamna generos !

Eu zile lungi de dor străbat spre tine
Cînd zile trec în fiecare clipă
Și pierd în zbor reala-ncărcătură
De gînduri ce se-ntorc și nu se-ntorc.

Aș vrea cuvinte limpezi și supuse,
Dar văd păduri întregi într-un cuvînt
De creangă, care larg pe cer se zbate,
Atît de încîlcit trec prin pămînt
Amare, rădăcinile. Și totuși
Acolo-s eu, imensă și gîndind.

Vasile Nicolescu

Arbore — în toamnă

Filtrînd prin coaja-mi aspră solarul tău contur,
Vuiesc în mine codrii și harpe de azur.
Și te privesc, și nu ești. Și ești jur-împrejur :
Luceafăr. Iris. Ciută. Tăcere și murmur.

Printre decanii frumuseții tipărite, Ion Agîrbiceanu ne aduce bucuria unei sărbători literare, jubiliară în egală măsură pentru maestru și pentru cititori. Atît vîrsta venerabilă, cît și tinerețea perpetuă a inimii și deci a condeiului, dau acestei aniversări nu spiritul oficial al istoriei literare, ci acela tonic și colorat al marilor sărbători populare.

„Luceafărul" urează maestrului Agîrbiceanu ca tinerețea fără bătrînețe a folclorului nostru să nu-l părăsească niciodată și îi urează ani mulți, fericire și forțe necontenit primenite în nobila-i menire de a trimite frumosul pe adresa tuturor inimilor cinstite.

AN NOU ÎN SEPTEMBRIE

I. D. Bălan

Niciodată, în istoria școlii românești, n-au foșnit — ca-n dimineața aceasta de septembrie — atîtea file de manual și niciodată atîția ochi, iradiind în fascinația unei sfinte curiozități, n-au sorbit, cu atîta pasiune, atîta slovă tipărită. Asta pentru că nicicînd n-au fost atîtea școli și-atîtea manuale *gratuite*.

Copiii milioanelor de analfabeți de odinioară, ai acelora care, ca-ntr-o firească descătușare, își scriau doar „dorul inimii pe fața perinii, cu cerneala ochilor și pana sprîncenelor", iar pe desele acte de dări își lăsau greu, ca o mînie-năbușită, buricul crăpat de trudă al degetului mare, urmașii acelor oameni pășesc veseli în dimineața aceasta pragul miilor de clase. Ei sînt schimbul de mîine al constructorilor socialismului : pentru pregătirea lor la nivelul înaltelor cerințe ale culturii și tehnicii moderne, cîți profesori devotați nu zăbovesc și-n schimbul de noapte la masa lor de lucru, pregătind lecții, materiale didactice, manuale.

E o muncă adînc patriotică de o imensă responsabilitate. Mă gîndesc, de pildă, numai la nemărginita răspundere pe care și-o asumă autorul unui manual școlar, fie el și pentru clasa a II-a, a III-a sau a IV-a elementară, atunci cînd alege ori prepară singur bucățile de lectură. Căci dintr-un asemenea manual rămînem cu o imagine asupra literaturii pentru toată viața. Cine-și poate uita vechile lecturi din cărțile de citire ?... Cine dintre cei ce-au învățat în vremea războiului și-a avut în mînă o carte de citire, de clasa a III-a primară, nu se cutremură și azi la amintirea acelei bucăți memorabile, intitulată *Capra lui Moș Savin*, și de care abia tîrziu mi-am dat seama că era o frumoasă prelucrare a unei povestiri a lui Alphonse Daudet din „Lettres de mon Moulin", cartea care a devenit atît de populară și care a făcut pentru gloria scriitorului mai mult decît romanele sale.

De aceea mă gîndesc, cu prilejul deschiderii anului școlar, la marile îndatoriri pe care scriitorii noștri realist-socialiști le au față de micii învățăcei, față de educarea estetică și instruirea intelectuală a generațiilor de mîine. Nu cred — de exemplu — că un adevărat poet al epocii noastre poate rămîne indiferent față de următoarea mostră de poezie, chiar dacă ea se găsește într-un manual de clasa a II-a :

„Frumoasa toamnă și-a-mbrăcat cununa
Prin aer vîntul flutură într-una
Micuțe frunze roșii-ruginii :
Parcă sînt steaguri roșii, mii și mii".

Chiar anonimatul nu-i poate îngădui nimănui să scrie „versuri" despre toamna *care și-a îmbrăcat cununa*, pentru simplul motiv că o cunună nu poate fi îmbrăcată, sau despre vîntul care flutură prin aer, pentru că, la urma urmei, vîntul însuși e un fel de aer... în deplasare.

Școala de astăzi dispune de manuale bune, de o înaltă ținută științifică, și e de datoria Editurii Didactice și Pedagogice să ia măsuri pentru ca, în colaborare cu cei mai valoroși scriitori contemporani, să ofere elevilor din toate clasele bucăți de lectură cu adevărat *clasice*, luînd cuvîntul cu două din sensurile lui fundamentale, *valoros* și *demn de a se studia în clasă*.

Pentru scriitorii români din toate timpurile, a fost o mîndrie de a colabora la opera de educare și instruire a copiilor. Să ne amintim de Creangă, Slavici, Coșbuc, Goga, Sadoveanu, Topîrceanu și mulți alții, autori de prețioase manuale școlare, lucrate cu un devotament și o exigență pilduitoare.

Am citit de curînd multe manuale realizate de scriitorii noștri și-am extras, cu emoție, din interesantul manual de istorie al lui Ion Slavici, următoarea mărturisire referitoare la felul cum a lucrat biografiile domnitorilor medievali :

„Mi-am dat silința să le scriu așa, ca ele să fie o lectură ușoară și ademenitoare. Gîndul meu era ca profesorii de limba română să poată întrebuința această parte ca o carte de lectură. De aceea am construit frazele cu îngrijire și le-am analizat atît în ceea ce privește așezarea cuvintelor, cît și din punctul de vedere al interpretării, ca astfel să ajungă a da în mîna școlarilor un fel de gramatică aplicată. Nu am voit să mă cobor la nivelul școlarilor, ci mi-am dat silința de a-i ridica, cu ajutorul învățătorilor, la nivelul general".

Fie ca, acum în prag de an școlar, scriitorii noștri cei mai buni, revistele literare să se mobilizeze mai mult în vederea ridicării la un nivel tot mai înalt a predării frumosului în școală, a literaturii române în toate clasele.

Succes deplin, în noul an școlar !

„UN RĂVAŞ ÎNFĂŞURAT ÎNTR-UN BOLOVAN“

FIRUL EPIC. „Duminică, după slujbă şi botez, în catastiful bisericesc fu trecut un nou suflet în turma iobăgească a castelanului Höllömező : «Grigore, fiul drept al lui Cupşa Pintea şi al Mălinei, născută Costan, botezat întru Domnul, în ziua de 25 făurar, anul 1670 după Hristos, la Măgoaja, în ţinutul Lăpuşului».

Rămas orfan, copilul slugăreşte la un unchi bogat, o brută „cu picioarele lăbărţate“, care-şi stilceşte în bătăi fiica şi nevasta (dar care se fisticeşte jalnic cînd îl suduie vreun argat). Grigore fuge de la stăpîn şi se înscrie, cu ajutorul unui prieten, la gimnaziul calvinesc din Alud, de unde, trecînd „examenul de matură“, iese „domn“. Se angajează, ca socotitor, la un circiumar, despre care, apoi, „aude“ că-i jefuieşte pe iobagi. Revoltat, sîcîit şi de nevasta circiumarului, femeie „poficioasă“, tînărul hotărăşte să se facă haiduc. Îşi întocmeşte sălaş într-o peşteră tainică, între păduri nestrăbătute, şi porneşte să-şi adune tovarăşi de luptă.

„Înalt cît plopul“, („ţi se topea inima de dragul lui“), Grigore impune bărbaţilor şi le „înnebuneşte“ pe femei. E firesc deci, ca o baroană, zărindu-l din docar, să oprească, să-l invite pentru o noapte la conac, iar după asta să-i deschidă porţile lumii nobiliare. Aşa încît, devenit Martin Csontos, „consilier administrativ“, Grigore îndeplineşte misiuni oficiale de mare încredere. În acelaşi timp însă el se ocupă de organizarea cetei haiducesti care, treptat, se transformă într-o adevărată oştire multinaţională. După zece ani de pregătiri militare efectuate în jurul peşterii, oştirea lui Grigore, educată în spiritul intransigenţei anticatolice şi antifeudale, intră cu demnitate „în slujba împărăţiei“, servind, împreună cu poterasii stăpînirii, la paza drumurilor comerciale. Ocrotiţi de lege, haiducii-oşteni hălăduiesc în aşteptarea răscoalei — pînă la pagina 402.

SUFLU EROIC. Cele cîteva isprăvi haiducesti la care asistăm sînt relatate de romancier dinamic, bărbăteşte, cu o subtilă intuiţie a gestului semnificativ, constituind surse de superioară emoţie şi de legitim entuziasm. Iată :

„— Tîlharilor ! răcni ungurul spre a da argaţilor de veste. Dar Imre, venit pe la spate, îl pocni cu coada pistolului de-i luă piuitul : — Nu urla, cîine, că-ţi vărs maţele !“ (pag. 210).

„— Verfluchte Räuber. Eu sînt prinţ. — Arde-i una peste muzicuţă, Petrişor, să-i treacă pofta de chelălăit. Prinţul tremura. Petrişor îl lovi cu patul pistolului peste scăfîrlie, de-i zbură chipiul cît colo“ (pag. 219).

„Grigore îşi ieşi din sărite şi se repezi la Stupul : — Ce-ai avut cu mama, netrebnicule ? Şi începu să-i care la pumni cu nemiluita. Ce vină avea ea ? Hai ? Şi iar se porni să-l bu-şească. Sava îi dădea ajutor pe tăcute, pocnind Stupul peste ţurloaie cu patul pistolului“ (pag. 279).

LIRISM. Optimismul sănătos care se degajă din fiecare pagină îşi găseşte expresia mai cu seamă în manifestările erotice ale personajelor. Surprinsă în multiple nuanţe şi ipostaze, de la aspiraţia vagă şi timidă la împlinirea robustă, dragostea aduce în carte o undă de tulburătoare umanitate.

Despre dragoste e greu să spui totul. Dar dacă cuvintele sînt neîndestulătoare, punctele de suspensie, utilizate cu artă, au o forţă sugestivă de netăgăduit.

Dor : „— Mi-ai dus dorul, Imre ? — Umblam ca un năuc... Parcă nu ştii ? E drept. Ştia. Dar te bucuri să le auzi repetate... S-ar simţi bine culcuşită la pieptul lui, lat cît un dulap. Dar i se ivea rar prilejul... Prea era sfios flăcăul... (pag. 57).

„[Brîndu şa]... pare o minză în călduri...“. (pag. 59).

Zbucium : „Gretchen, grăsana morarului, boldea la Imre ochi de viţelușă amorezată... Hans e un tontălău... Papistaşii nu se pricep la cele lumeşti, deşi-s pofticioşi ai naibii. Dar să simţi şi tu că te stringe unul în braţe de-ţi pîrîie oasele, pune-ţi pofta-n cui...“. (pag. 76).

Împlinire : „Imre adormi greu, cu gîndul la Brîndu şa. Abia ţîţipise, cînd simţi paşi în şopron. — Cine-i ! — Sst ! Eu, Gretchen... Morărita se opri lîngă aşternutul ciobanului, apoi se culcuşi lîngă el : — Adus merinde şi zece florini. Tu băiat şiret. Place la mine... Era frig în şopron şi grăsana înfierbîntată îl cuprinse în braţe, pătimaşă : Oh, liebling !“ (pag. 76).

Jind : „— Adă şi ceapă ! Multă... mormăi cel mai înalt. Şi plesni hangiţa peste crupă cu o palmă grea, nespălată. Apoi o ciupi de piept şi făcu haz... — Porcule ! se indignă hangiţa. — Ce-aş mai da cu ritul sub fustele tale ! Şi-şi răsuci mustaţa cu trufie“ (pag. 79).

„Muierea singură mai toată vremea, secuiul arătos... deh... se întîmplă...“ (pag. 159).

TENSIUNE DRAMATICĂ. Tensiunea dramatică a confruntărilor decisive se realizează lapidar, prin scăpărarea fulminantă a cuvîntului nimicitor : **tîrîtură, stricato, puturosule, scorpie, descreieratule, nebunule, spurcăciune, tîlharule, porcule, calicule, lipitoare, tîrîo, stîrpitură, boule, bolîndule, cîine, ticălosule, netrebnicule, viperă, căţea, ludă, scîrnăvie.**

TIPIZARE. Remarcabilă este grija scriitorului de a înfăţişa personajele cît se poate de precis, din trăsături ferme, excluzînd de la bun început orice echivoc. Frumosul şi urîtul, binele şi răul sînt atent delimitate, fapt care înlesneşte cititorilor identificarea valorilor dintr-o singură ochire. În exemplele ce urmează se poate constata simplitatea şi, în acelaşi timp, eficienţa mijloacelor artistice :

„O arătare pîrpirie se clătina pe picioare, cu priviri tîmpe şi faţa puhavă... [cu] un glas piţigăiat, care hîrîia ca o morişcă“ (pag. 36). „O femeie mătăhăloasă, cu nasul borcănat... legănîndu-se ca o raţă leşească, pe picioarele cît doi bulumaci“. (pag. 184) „Un sas bondoc, apoplectic şi burtos, cu părul rar, năclăit de ulei şi tras către dreapta să-i ascundă chelia din creştet“ (pag. 223). „Înalt, uscăţiv, cu nasul coroiat de erete, faţa tuciurie, sprîncene groase, ochii mici, răi şi fălci puternice de buldog, Carrafa semăna mai mult a tîlhar de drumul mare“ (pag. 281). „Forgacs, cu mutra lui de dihor şi ochii vicleni vîriţi în fundul capului“. (pag. 395).

PATOS. Aceeaşi tendinţă de reliefare a caracterelor se vădeşte şi în cursul naraţiunii, scriitorul mînuind cu dexteritate epitetul expresiv, metafora încandescentă :

„ticăloasa de soldăţime austriacă“ (pag. 9), „gloată **nemernică**“ (pag. 17), „nemţoi **bădăran**“ (pag. 168), „**pehlivanul** de staret“ (pag. 226), „muiere **dată-n mă-sa**“ (pag. 345), „alt **nespălat** din liota curuţilor“ (pag. 19), „**şobolanul** de judecător“ (173).

La fel : **nevolnic, fustăreţ, babalîc, sperietoare, lăcustă, ghiuj, hîndrălău, scoabă acrită, nebleznic, papă-lapte, mehenghi, maimuţoi, zevzec, pramatie, şontorog, ploşniţă.**

Neblezniciі, tontălăii şi ceilalţi **guiţă** (pag. 23), **bizîie,** (pag. 37), **lălăie** (pag. 36), **behăie** (pag. 83), **chiţăie** (pag. 191), **gîlgîie** (pag. 224), **zbiară** (pag. 296).

Dialogul are deseori accente clocotitoare :

„— Ai să spui şi cît lapte ai supt la ugerul mumă-ti“ (pag. 73). „ — Ce beleşti ochii ca viţeaua, fată ?“ (pag. 93) „— Îţi vărs borhotu-n drum şi crăpi fără spovedanie“ (pag. 192).

AUTENTICITATE. Autorul cărţii aduce o interesantă contribuţie la cunoaşterea limbii vorbite de ţăranii ardeleni în preajma anului 1700. Filologii să ia aminte :

„Eşti zdravăn ca un **pandur**“ (pag. 32), „**Efectivul,** domnule căpitan“ (pag. 104), „Trebuie să întocmesc un **raport**“ (pag. 125), „Care ajunge în **pensionul** meu şi n-are gînduri curate, s-a zis cu el“, (pag. 128), „**Ancheta** tot s-o face“ (pag. 133), „Avem o peşteră... **lux !**“ (pag. 196), „**Să preia comanda** Imre !“ (pag. 218), „**Executarea !**“ (pag. 242), „Tu ştii ce-i aia folosirea **terenului accidentat ?**“ (pag. 246), „— **Renunţăm** aşadar la Baia ?“ „— **În nici un caz,** Toadere“ (pag. 418).

Precum se ştie, pînă acum, expresiile subliniate de mai sus erau considerate neologisme, iar formele ce urmează treceau drept muntenisme şi oltenisme :

„V-aţi avutără ca fraţii“ (pag. 67), „o făcurăm şi p-asta“ (pag. 99), „te văz“ (pag. 130), „p-ormă (pag. 90) ş.a.m.d.

Unele cuvinte capătă sensuri inedite :

„Văleatul (secolul, n.n.) al paisprezecelea“ (pag. 10), „Cine o fi scornit orînda (orînduirea, n.n.) ticăloasă şi cum o rabdă iobagul ?“ (pag. 87), „Şopti ciobanul cu extaz“ (emoţie, n.n.) (pag. 187).

CLARITATE. În sfîrşit, se cuvine să menţionăm încă o calitate esenţială a cărţii — logica luminoasă a expunerii :

„Grigore călăreşte pe Sultănica. Are crupa scobită de nu-ţi trebuie şa. Ţine de căpăstru pe Mocanu şi pe Hoţoman“ (pag. 43). „Dădu ostaşului un pachet, care-şi răsuci o ţigară groasă cît degetul“ (pag. 184). „Păcat de cei ce s-au prăpădit. Oricum, trebuie să le venim într-ajutor cu ce-om putea“ (pag. 353). „Scoase... un răvaş înfăşurat într-un bolovan“ (pag. 301).

„Cartea de faţă încearcă să reconstituie, din materialul folcloristic controversat şi din puţinele documente istorice ale vremii, viaţa şi faptele de oştean ale lui Grigore Pintea, căpetenia vitează a răsculaţilor romîni din Ardeal, împotriva iobăgiei şi a dominaţiei tiranice a imperiului austriac“.

Autorul (Cuvînt înainte).

Autorul se numeşte Tudor Mihail. Cartea poartă titlul „**Oşteanul de la Baia (Pintea viteazul)**“. A apărut la Editura Tineretului în anul 1962.

Corneliu Morariu

VINE TOAMNA

Foto : VASILE CUCU

* note * note * note * note * note *

OCOLIREA COZII

Volumul lui Ion Bănuţă : **Am rechemat iubirea** s-a bucurat de o primire atentă din partea criticii literare. Poetul este iubit de către confraţii săi pentru fraţeţa-i cunoscută şi pentru dragostea pe care o are faţă de fenomenul literar în calitate de editor. De aici unele meandre în frazeologia critică, unele ocolişuri şi mai ales prudenţe nejustificate. Credem, laolaltă cu autorul, că menajarea unor susceptibilităţi nu e folositoare nimănui, după cum nici tonul cam violent al lui Dan Deşliu din notele de lector ale **Scînteii tineretului** nu va contribui la progresul poeziei lui Ion Bănuţă.

Supără mai mult încercarea lui Matei Călinescu din **Gazeta Literară** de a împăca şi capra şi varza în cronica sa la acelaşi volum. Consideraţiile alambicate, stăruinţa de a fi neutru cu orice preţ fac o impresie penibilă. Exemple de scădere a exigenţei critice pot fi găsite şi în cronicile lui Mihail Petroveanu din ziarele noastre şi în unele recenzii ale lui Paul Georgescu (acesta din urmă de nerecunoscut, parcă timorat şi lipsit de idei, lucru cu totul surprinzător la un minuitor de condei atît de inteligent). Consideraţiile sale asupra romanului **Învăţătorii** al lui Şerban Nedelcu, rămînînd un model de ocolire a adevărului neplăcut, model egalat numai de vestitele cronici ale lui Radu Popescu la **Rădăcinile sînt amare** şi de cronica lui Eugen Simion tot la romanul **Învăţătorii.**

AVOCAŢII

Pe bună dreptate, critica noastră literară a observat o anumită superficialitate în proza unor tineri scriitori ca N. Ţic şi Radu Cosaşu, o alunecare periculoasă spre genul reportericesc de speţă inferioară. Iată însă că avocaţii lui „merge şi-aşa“ şi-au făcut apariţia de urgenţă. Într-un fel de **Jurnal intim de lectură,** publicat parţial, scriitorul Al. I. Ştefănescu caută să scuze scăderile celor doi prozatori, aruncînd vinile lor pe gustul cititorilor.

Mobilitatea mic-burgheză a spiritului unor aşa-zişi muncitori tineri din timpurile noastre, cărora li se împrumută o falsă şi spectaculoasă dialectică, pare tovarăşului Ştefănescu un aspect al talentului... remarcabil, dovedit de cei în cauză.

Cititorului atent nu i-au scăpat încercările ultime ale unor prozatori de a substitui formulele învechite ale literaturii de dinainte de 23 August realismului socialist. S-a născut şi un critic propagator al aşa-numitei **bucurii de a trăi,** diversiune menită să aibă o viaţă tot atît de lungă ca şi teoria modernismului sau a adevărului integral.

Să reamintim oare scriitorilor că dulcegăria, fuga de conflictele reale, puternice, cunoaşterea adîncă a vieţii sînt tot atîtea păcate împotriva cărora trebuie luptat cu seriozitate ? Şi atunci de ce pledoarii pentru rabatul la calitate ?

REVIRIMENTUL TRIUNGHIULUI

Gazeta literară publică în ultimul număr o schiţă a lui Ştefan Gheorghiu, intitulată **Nona.** Lăsînd la o parte mijloacele modeste ale autorului, povestirea blîndă şi mălăiaţă, amintindu-l pe Eugeniu-Est, nu putem trece peste conţinutul ei desuet, prăfuit şi inutil. Pe scurt, despre ce este vorba ? O fată află că iubitul ei este căsătorit şi că, în timp ce nefericita soţie, devenită rivală pe neştiute, suferă pe patul spitalului, Don-Juanul fără prihană îşi petrece timpul în preajma ei. Cu aflarea adevărului şi respingerea mîncinosului, autorul pune punct. Lipseşte aproape identitatea personajelor, lipseşte cadrul social şi lipseşte mai ales principalul : semnificaţia. Te întrebi atunci de ce se publică asemenea schiţe şi de ce nu se foloseşte spaţiul grafic într-un mod mai fericit ? Amintim că în aceeaşi revistă, nu demult a fost publicată o schiţă **(Casa de la numărul 32)** care marca revirimentul triunghiului. Nu sînt cam mulţi ingineri înşelaţi de neveste în revistele noastre ? Nu înţelegem oare greşit cuvîntul **actualitate ?** Nu mergem prea la suprafaţă ?

PATRIOTISM LOCAL

Revista **Steaua** a întreprins o anchetă în rîndul unor critici mai cunoscuţi, pentru a se stabili care sînt cele mai reuşite schiţe publicate în ultima vreme de către scriitorii noştri. Iniţiativa trebuie aplaudată şi, pînă aici, n-avem nimic de zis. La lectura răspunsurilor, o anumită dragoste dusă la exces pentru confraţii clujeni apare cu totul evidentă. Revista noastră are despre Dumitru Radu Popescu şi Vasile Rebreanu o părere foarte bună şi recentele săgeţi, aruncate de **Tribuna** în ograda bucureşteană, sînt neîntemeiate. Tovarăşii critici clujeni vor cu orice chip să scriem despre **Casa** mai mult laudativ. Dacă am lua numai titlurile unor cronici apărute în săptămînalul suscitat **(O carte aşteptată** etc. etc.), am putea dovedi foarte uşor că e vorba de o încercare în stil mare de a impune nişte autori care nu au nevoie de astfel de manevre pentru a fi apreciaţi de cititori.

Ceea ce reproşează tovarăşii de la Cluj confraţilor de la Bucureşti, adică trecerea cu uşurinţă peste anumite cărţi, ni se pare potrivit a fi luat în discuţie şi în ce priveşte rubrica de recenzii din publicaţiile clujene. Fără onestitate şi obiectivitate, progresul artei noastre literare va întîmpina greutăţi considerabile. Parcă la Conferinţa pe ţară a scriitorilor se vorbea cu insistenţă despre familiuţe. Ia să fim atenţi...

Eugen Barbu

mult e dulce...

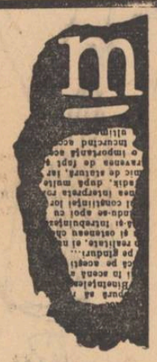

Începuturi de frază într-o recenzie :

„Cartea pe care o recenzăm se compune din introducere şi cinci capitole şi anume“ :...

„În introducere se arată că scopul oricărei gramatici este“...

„Autorul prezintă principalele tipuri de mijloace gramaticale“...

„Într-un mod original tratează autorul alternanţele“...

„În ceea ce priveşte poziţia teoretică a autorului“...

„Pentru aprecierea felului original în care autorul interpretează...“

Autorul articolului : Ion Oiţă. Revista : „Limba Română“ nr. 3/1962. Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

„El apăsa asupra existenţei acestei plăceri, pentru a putea dovedi, mai încolo, că judecata de gust este în afara oricărui interes practic“.

Marcel Breazu, în „Studii şi cercetări de istoria artei“, nr. 2/1961, Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

Alte începuturi de frază într-o altă recenzie :

„Cartea pe care o prezentăm a apărut din necesitatea etc...“

„Compoziţia colectivului de autori reflectă şi la destinaţia cărţii“.

„Autorii au reuşit de asemenea să prezinte...“.

„Autorii încep prin a prezenta...“.

„Într-o formă succintă şi accesibilă, autorii prezintă...“.

„Autorii scot în evidenţă faptul...“, ş.a.m.d.

M. Livezeanu, în „Revista de psihologie“ nr. 1/1962, Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

„De asemenea, masele înegale ale obiectelor ce determină acest ax apar luminate divers, în chip arbitrar, pentru raţiuni de marcare a planurilor şi fac ceea ce se numeşte cu un termen tehnic „ecran“, adică proecţii întunecate pe fond luminos sau profiläri de siluete luminoase pe fonduri întunecate“.

Ion Frunzetti în „Studii şi cercetări de istoria artelor“, nr. 2/1961. Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

cronica literară

ION ARIEŞANU :

„Anii adolescenţei“

În prefaţa care însoţeşte acest volum, Petru Vintilă face cîteva observaţii interesante şi adevărate cu privire la caracteristicile schiţelor publicate aici, dar considerăm şi noi, ca şi Ov. S. Crohmălniceanu (v. „Gazeta literară“ nr. 28/1962), că filiaţia Slavici, Rebreanu, Pavel Dan, stabilită de prefaţator, este cel puţin forţată. Dealtminteri, în treacăt fie spus, deprinderea aceasta de a scormoni la „rădăcinile“ unui scriitor tînăr pentru a-i defini extracţia este uneori riscantă şi, mai totdeauna, inutilă, întrucît : 1) debutul se află *de obicei* sub influenţa mai îndepărtată sau mai apropiată a unui mai mult sau mai puţin ilustru model ; 2) ca să demonstrez calitatea unei opere de artă, mă străduiesc (pe cît posibil) să arăt ce aparţine *autorului* şi nu înaintaşilor; 3) stabilirea prematură a genelogiei nu spune totul (uneori nu spune nimic) despre dezvoltarea ulterioară a tînărului debutant.

Ne interesează mai puţin deci orbita istoricoliterară pe care gravitează I. Arieşanu şi mai mult sfera specifică de preocupări, filonul original al problematicii şi mijloacele sale, aşa cum se întrevăd din această primă culegere.

Remarcăm de la început o certă preferinţă pentru acele aşa-numite momente de încercare, cu substanţă dramatică implicată, de unde şi o măsură riguroasă în relatare, densitatea expresiei. Autorul îşi situează, de cele mai multe ori, eroii în împrejurări decisive pentru o etapă ori alta a vieţii lor, a conştiinţei lor, şi soluţionarea dilemei sau a „crizei“ nu comportă aici o insistenţă didactică stăpînită, ci sugestia realistă care e un atribut al prozei contemporane şi care invită pe cititor la reflecţie, stimulîndu-i imaginaţia. În schiţele reuşite din volum, Ion Arieşanu îşi stăpîneşte cu pricepere mijloacele şi opreşte naraţiunea exact în clipa în care cititorul o poate prelua, satisfăcut de acest apel la participare.

Cea mai bună schiţă în acest sens ni se pare „A doua tinereţe“, probă concludentă a rezultatelor pe care le dă consecvenţa faţă de propria formulă epică. Colectivista Eleonora Bradea a ajuns, după suferinţe îndelungate, la o împlinire în plan social. Este fruntaşă, munceşte cu dăruire, nu se dă în lături de la treburile cele mai grele, copiii pe care şi i-a crescut singură sînt acum mari şi au un rost în viaţă, casa îi este îndestulată. Femeia de treizeci şi nouă de ani îşi refuză însă cu îndîrjire orice bucurie pe plan intim ; nu vrea să se recăsătorească, respingînd categoric propunerile lui Axinte. Dar cînd Axinte renunţă să mai insiste, cînd, contrar obiceiului, după ce-şi descărcase căruţa nu se mai aşează să fumeze o ţigară, Eleonora are deodată sentimentul că ar putea pierde acea fericire pe care şi-o refuzase voit şi descoperă abia acum faţa de om bun a bărbatului şi „cutele adînci care-i fugeau (frumoasă imagine !) pe colţurile ochilor“. Acum ea este aceea care îl roagă să şadă un pic şi să se odihnească. Totul e spus cu multă discreţie şi fineţe, fără acea stăruinţă primitivistă care îţi împinge sub ochi un adevăr priceput de mult. Eroii nici nu vorbesc sau, în orice caz, nu-şi spun nimic esenţial, pentru că momentul de încercare a trecut, pentru că autorul fuge (şi bine face) de discursivitate şi îngroşări. „Se aşează pe movilă şi tăcu. Se aşează şi ea şi tăcu. Tăceau acum frumos amîndoi. Apoi el îşi scoase tabachera să-şi aprindă o ţigară“. Emoţia e lăuntrică şi calmă, eroii fac gesturile obişnuite, reintră în firesc (după o amenînţătoare întrerupere), deşi existenţa lor s-a modificat fundamental.

În „Agnes Schilling“ există o problemă cumva asemănătoare : eroina s-a obişnuit să trăiască din suferinţe şi renunţări, amintirea celor doi fii pierduţi într-un război nedrept îi provoacă un sentiment de izolare pe care şi-l cultivă conştient, evitînd raporturile cu oamenii. Dar, ca şi în cazul Eleonorei, Agnes Schilling este o colectivistă bună, stimată, cum spune autorul, „are zile-muncă frumoase“. E aici o contradicţie, intuită cu subtilitate de prozator, între dimensiunea socială a personajului şi cea individuală. Fără să forţeze soluţia, Arieşanu o luminează discret, făcînd-o pe eroină să descopere sensul apropierii de oameni în gestul simplu şi domestic de a pregăti de mîncare unor tineri tractorişti. În acest fel, resursele de bunătate şi grijă maternă, rămase atîta vreme fără obiect, se valorifică o dată cu refacerea punţii către oameni. În această schiţă însă autorul se pare că n-a mai avut suficientă încredere în puterea sugestiei, în sensibilitatea şi receptivitatea cititorului şi, în final, a subliniat excesiv partea explicitară, „ajutînd“ vizibil personajul să-şi definească starea de spirit.

Momente cruciale trăiesc şi personajele altor schiţe din volum ; din păcate, nu întotdeauna tînărul prozator le „pregăteşte“ cu destulă atenţie şi respect pentru adevărul psihologic. În „Pui de rîndunică“, bătrînul miner Filimon se opune ca fiul său adoptiv, Gheorghiţă, să-i părăsească brigada pentru a deveni şeful unei brigăzi de tineret. Dar Gheorghiţă se hotărăşte să plece totuşi. Bătrînul trăieşte o dramă cu mult prea dureroasă faţă de gravitatea faptului însuşi, se frămîntă nejustificat de aprig, iar „împăcarea“ sugerată în final încheie un proces de conştiinţă umflat artificial. Dacă îl înţelegem pe Filimon în dragostea sa sinceră pentru băiat, nu-l mai putem înţelege — şi nici autorul nu ne dă, în această direcţie, o mînă de ajutor — cînd consideră plecarea lui Gheorghiţă, din brigada pe care o conduce, ca o adevărată catastrofă. Astfel că momentului apogeu din procesul sufletesc al personajului nu-i corespunde un apogeu artistic.

În „Cei trei, noaptea“ o premiză bună duce, tot printr-o pompare forţată de „gravitate“, la un deznodămînt artificios. Nea Teodor intră într-un aparent conflict insolubil, atît cu fata pe care o iubeşte, cît şi cu tînărul său învăţăcel, Paul (pe care-l bănuieşte a-i fi rival) pur şi simplu dintr-o ambiţie copilărească de a nu înţelege raporturile dintre ei. În acest mod, nici Teodor, nici celelalte personaje nu se definesc limpede, iar cititorul are senzaţia că asistă la un naiv joc de copii.

În cronica sa, Ov. S. Crohmălniceanu se referea la mizele prea mici puse în joc de prozator şi observaţia, în cazul de faţă, ca şi în alte cazuri, este perfect adevărată. Dar pledoaria pasionată şi temeinică a criticului pentru miza mare în literatură, pentru abordarea curajoasă a problemelor morale dificile se angajează pe un teren de discuţie oarecum abstract, absolutizează şi, într-un fel, idealizează posibilităţile literaturii. Fiecare schiţă, povestire, roman, ca fenomen artistic concret şi viu, cu legile sale generale şi particulare, interne, acoperă, în fond, un proces, o etapă, o devenire. Dorim cu sinceritate o literatură mare, dar o literatură exclusiv a capodoperelor este practic irealizabilă, ca şi un relief geografic alcătuit numai din piscuri. În complexul realităţilor noi sînt nenumărate probleme de prim rang pe care literatura, în ansamblul ei, e datoare să le oglindească artistic, dar există, incontestabil, şi acele teme cotidiene, aparent banale există şi mizele mici, şi mizele mijlocii pe care le punem şi trebuie să le punem în „joc“. Mediocritatea este iritantă oricînd şi oriunde, dar ne îndoim că un imperiu absolut al geniilor n-ar fi cel puţin obositor.

Analizînd, la o înaltă temperatură critică, schiţa cu reale deficienţe, „Anii adolescenţei“, cronicarul „Gazetei literare“ îl invocă pe Balzac care, în „Le Bal de sceaux“, a abordat o temă similară, bineînţeles cu mijloacele geniului. Este bine că tinerii scriitori sînt invitaţi să înveţe din măiestria marilor creatori (unii ar trebui să înceapă măcar a-i citi), dar nu ştim dacă Ion Arieşanu, prozator de talent indiscutabil, va atinge totuşi culmile balzaciene, şi a-i oferi, de la început, ţinte atît de îndepărtate, înseamnă a-l lipsi de posibilitatea de a le nimeri.

Ceea ce îi dorim şi noi tînărului prozator este să evite tratarea mediocră, neartistică a unor teme, evidentă mai ales în schiţe ca „Drumul ascuns“ sau „Acasă“. În prima, se relatează dialogul cu un orb care, datorită ritmului impresionant al construcţiilor socialiste, nu mai recunoaşte drumurile vechi ale oraşului. Artificiul e destul de ieftin ; ceea ce avea de spus prozatorul putea fi comunicat într-un foarte bun reportaj, realităţile noi fiind tot atît de izbitoare şi pentru un valid. Cea de-a doua schiţă povesteşte întoarcerea din refugiu a unei familii care-şi găseşte casa distrusă de război. Bărbatul, reprimîndu-şi durerea în faţa dezastrului, exclamă : „Bine că mă văd şi eu acasă... Asta-i principalul...“. Semnificaţiile mai adînci sînt excluse, graficul emoţiei este egal şi subnormal, nici o vibraţie mai intensă nu ridică aceste schiţe peste nivelul platitudinii.

În schimb, nu sîntem de părere că povestirile mai lungi, „Întoarcerea lui Dionisie“ şi, mai ales, „Drumul“, nu depăşesc locul comun. „Drumul“ este povestea, pătrunsă de un lirism discret, a unei fete care visează o fericire simplă şi calmă alături de băiatul iubit şi care — după ce acesta piere într-o misiune patriotică, ducînd trupelor eliberatoare planul fortificaţiilor nemţeşti — păstrează vie, pînă în cele mai mici detalii, imaginea omului drag şi a clipelor de iubire trăite împreună. Relatarea ei retrospectivă are ceva din autenticitatea răscolitoare a faptului trăit. „Întoarcerea lui Dionisie“, povestire niţel lungită, este procesul de eliberare a unui tînăr ţăran de sub apăsarea economică şi morală a socrului său chiabur, autorul schiţînd cîteva momente de intensă frămîntare sufletească.

Există, în majoritatea schiţelor din volumul „Anii adolescenţei“, o cercetare febrilă, un gust al dramaticului, o obsesie, am putea spune, a dialecticii vieţii. Motivul *drumului*, de pildă, este prezent — cu excepţia, poate, a schiţelor „Spaţiu verde“ şi „A doua tinereţe“ — peste tot, cu valori şi semnificaţii diferite, marcînd un proces, o distanţă, o răscruce etc. Şi acele schiţe care nu cuprind chiar în titlu ideea (ca „Drumul“, „Întoarcerea lui Dionisie“, „Drumul ascuns“), transmit sugestia drumului, ca element al dinamicii : acţiunea din „Cei trei, noaptea“, se desfăşoară pe un drum care rămîne pustiu după plecarea Vioricăi şi a lui Paul, cele două momente importante din zbuciumul interior al minerului Filimon („Pui de rîndunică“) se petrec pe drumul de la mină spre casă, scena despărţirii, scenă-cheie, din „Adio, adolescenţă“ se consumă, oarecum din mers, pe o stradă întunecoasă etc. Am făcut această remarcă pentru că, într-un fel, motivul drumului este constanta care subsumează unitatea mijloacelor şi, totodată, vorbeşte despre înclinarea tînărului prozator către o dinamică intensă a acţiunii, către tensiunea dramatică.

Credem că aceasta e şi linia pe care — cu condiţia amintită, a evitării mediocrităţii şi platitudinii, cu condiţia abordării unor probleme de prim ordin ale transformării conştiinţei noi, socialiste — se va desfăşura evoluţia, promiţătoare de pe acum, a lui Ion Arieşanu.

Dumitru Solomon

Convorbirea cu tovarășul Eusebiu Camilar a căpătat, fără voia noastră, înfățișarea literaturii epistolare. Ne-a luat lista cu întrebările interviului și — cînd am crezut că vom trece la conversația dialogată, după datină — a spus :

— Bădiță, lași întrebările la mine, fiindcă plec la Udești, și am să-ți trimit răspunsul de-acolo, într-un plic cît o car te, încît abia o să-l poată duce factorul poștal în tașca lui de piele.

După trei săptămîni, poștașul a pus pe masa redacției această neobișnuită scrisoare :

INTERVIU CU
EUSEBIU CAMILAR

PĂRERI DESPRE LIMBĂ

Răspund la întrebările privind limba romînă, însă numai în calitate de modest rostitor al ei. Pentru a fi îndreptățit să grăiesc și-n alte calități, ar trebui să fi ajuns prin modul de exprimare și prin opera literară, cel puțin model, și sînt departe de o astfel de virtute. Ceea ce spun e adunat dintr-o brumă de experiență și nimic mai mult. Aproape jumătate de veac am mers amestecat printre cîteva milioane de plămăditori, fără să-mi dau bine seama ce plămădesc anume.Deseori, după drum lung, m-am tras la o parte, să privesc și să ascult, și am văzut că ei frămîntau mereu materie elementară, s-o adauge unui monument străvechi, înnoindu-l și îmbogățindu-l. Abia cînd am intuit măreția operei, am rămas uimit și m-a cuprins sfiala și, cu modestie, am reintrat în lucrul plămădITorilor, și merg printre ei și astăzi, ucenic plecat și ascultător...

Cu puțin înainte de a mă așeza să scriu aceste rînduri, mă aflam plecat asupra unei adîncimi a rîușorului Sucevii unde se răsfrînseseră amurgul și cerul nemărginit. Stam parcă suspendat între cerul de sus și cel al adîncimilor, și-n vremea asta, în apa bulboanei foșgăia o viață extraordinară. Nesfîrșite valuri de ființe veneau din adînc către suprafața luminată, veneau în roiuri calme, dar stăruitoare ca obsesia, și din urmă fauna întunecimii mîna alte roiuri, cu persistența și îndîrjirea instinctului de conservare. Și cum ajungeau la lumină, roiurile o priveau mirate, cu ochi de mărgeanuri și peruzele și se întorceau spre adînc, într-un calm și un echilibru uimitor, făcînd loc altor rînduri la cina de taină a luminii. Am rămas pe gînduri, pînă ce peste bulboană s-a lăsat întunericul ca un oblon negru, și cugetam la infinitul lucrurilor, la minunăția vieții și lumii, la mișcările și formele infinite ale materiei. Într-un microcosm multicolor și-n continuă mișcare, bulboana din rîu conținea imaginea noianului omenesc, tinzînd necontenit către lumina de aur a civilizației. Mă gîndeam la noianul de făuritori ai limbilor și-mi dam și mai bine seama cît de greu îmi va fi să răspund la întrebările interviului, căci, după cum bine se știe, limbile sînt poate cele mai complexe, cele mai „colective" dintre înfăptuirile umane, căci la care altă operă mai colaborează, necontenit, toate colectivitățile popoarelor, de la apariție și pe toată cărarea dăinuirii ?

De la onomatopeie și strigăt, pînă la cuvînt și îmn, e o cale incomensurabilă, străbătînd toate treptele evoluției. În adîncul cuvîntului și imnului intuim, ca-ntr-o fîntînă cu adîncimi infinite, larmele vînătorilor ciclopice, șlefuirea pietrei, bronzului și fierului și, dacă am avea instrumente fine ca raza, am putea sesiza în adîncul cuvîntului chemările păstorilor sciți și sarmați ; după cum o parte copleșitoare de cuvinte ne amintesc de blîndețea slavului harnic, cu care făuritorii noștri au împărțit aerul, apa și pîinea...

Evoluția limbii mă duce la compararea ei cu un lanț cu clopoței și clopote, văzut de mult în copilăria mea : cuvînt s-a adăugat lîngă cuvînt, ca și clopoțeii și clopotele pe lanțul acela fermecat, și toate la un loc, la o clătinare, scoteau o cîntare deplină, trezind inima pînă la bucurie. Vocabula înglobează istorie, geografie, etnografie, folclor.

★

Intrăm în hora de construcție a limbii, de cum înțelegem și rostim primele două cuvinte, mamă și patrie, și tot atunci ne înglobăm într-o putere învăluitoare, și devenim colaboratorii unei opere cu vechimi teribile. Cred că limba este sora evoluției, căci nu se poate concepe evoluția fără exprimare. Să ne întrebăm împreună, cum ar fi arătat lumea, dacă exprimarea ar fi lipsit ! Pămîntul nostru, lucrat azi pînă la atom, poate ar fi rămas codru nepătruns, omul ar fi, și astăzi, un accident în ivirea și dispariția faunelor. Limbile se îmbogățesc sau scad în raport direct cu valorile ce le reprezintă și le exprimă. Limbile au dus înainte și au răspîndit lumea gîndirii, au comunicat ideile, au făcut cunoscute valorile, atît în limitele geografice ale popoarelor cît și între țări și continente. Cuvîntul a fost pretutindeni și-n toate, și cred că popoarele, într-o definiție simplă, nu sînt decît grupurile de oameni care au denumit la fel aerul, apa și pîinea și și le-au apărat împreună de restricțiile naturii și istoriei. Poporul nostru l-au alcătuit pluguarul, păstorul și meșteșugarul, și limba noastră îi exprimă tocmai pe acești trei făuritori, dar ar fi o greșală de neiertat dacă am pleda, bunăoară, pentru limitarea limbii, de dorul nu știu cărui arhaism, dacă am grăi ca pe vremea lui Ștefan cel Mare, în era atomului, cînd limba romînă trece printr-o adevărată înnoire. Oricît de dragă ne-ar fi Miorița, n-avem voie să întîrziem la graiul păstorului, și am fi ridicoli de-a dreptul dacă am săvîrși astfel de greșeală și nici în vremea noastră n-am mai prea avea cu cine să ne înțelegem, căci fluviul limbii merge înainte necontenit, ne trece printre degete, ca fluviul celălalt, al timpului. Acceptarea, șlefuirea și asimilarea cuvîntului, trebuie lăsate pe seama făuritorilor, a căror experiență de mii de ani n-a dat greș, și mereu a acceptat și respins, ca un cumpănitor bun. Tuturor ne rămîne magistru acest bun cumpănitor, pînă la stingere. Fiecare ia dintr-o limbă și folosește cît se pricepe și cît poate. Sensurile și rezonanțele cuvintelor sînt înfinite, coboară pînă la geneza noianului, și putem coborî pe rădăcinile etimonului pînă la ecoul peșterilor. Numai cine nu cunoaște aceste adevăruri nu află „corespondenți" în limba pe care o folosește, și caută să ia cu împrumut forțat, nefiresc, ceea ce bunul cumpănitor ia și potrivește cu un meșteșug uneori urcat la genialitate. Bunul și cinstitul rostitor caută să-și lărgească necontenit aria cuvîntului, și va binemerita cel ce va înfige, primul, boldul unui cuvînt nou ; va binemerita deplin și cel ce va sesiza primul cît de frumos sună și cît e de plin de sensuri, bunăoară, neologismul bine împerechiat cu arhaismul... Pentru a făuri cu bine aliajul dintre cuvinte, trebuie să avem geniul sau arta poporului, ceea ce e tot una...

Ucenicia la școala cuvîntului nu se sfîrșește niciodată, și cel ce se culcă pe-o ureche, crezînd că a învățat destul, rău face, căci limbile se primenesc necontenit și-n cursul scurt al unei vieți omenești. Cei mai mari scriitori ai noștri, Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Caragiale, au fost ucenici pînă la amurg. Dacă arta lor a fost miraculos de frumoasă, se datorează și ivirii lor în literatură, pe fluviul nestăvilit al limbii firești, grăite de mulțimea poporului.

Aproape toți contemporanii lui Eminescu, descălecați în arta literaturii de pe niște rosinante livrești, au pălit și s-au vestejit. În poezia marelui ipotestean n-au intrat „stela", „dona" și „capelura" donchijoților, ci steaua și pletele, cum le rosteau cele cîteva milioane de rostitori...

Scriitorul este minuitorul întregului tezaur al unei limbi și de aceea este dator ca necontenit să și-l perinde prin mîini, să-l păzească de pulbere și umezeală, să-l cîntărească, să-l numere și să-l adauge. Conștiința de minuitori de tezaure o au toți scriitorii adevărați, toți cei ce-și dau seama că limba exprimă ideile și sentimentele, că ea poate reconstitui lumile cu epocile.

Nu cred că s-ar putea scrie literatură fără stăpînirea tezaurului, cum nu cred că ar fi plouat cîndva cu mană în pustie... Lucrul cel mare al aliajului dintre vocabule îi revine și scriitorului. Adunînd valori și unindu-le, dîndu-le puterea vieții și farmecul armoniei, va alcătui o lăută în care bunii cumpănitori se vor asculta și-și vor da seama de valoarea făurită, începută de mult și departe, în mărunțaiele noianului. Și bunii cumpănitori nu-și vor pierde firea la auzul melodiei : ei știu că mai este cale înainte...

Poate avuția lor de vocabule va trebui să fie cîndva predată unui tezaur universal, valorii obștești a tuturor popoarelor, unei limbi unice. Și-n limba unică ne vom cunoaște contribuția, cum în limba de azi deslușim valori străvechi stratificate, și după cum pe fațadele blocurilor ultra-moderne deslușim deseori, la lumina soarelui, rămășițe din sidefurile și pulberile mării...

MUNCA LITERARĂ

Mi-am făcut debutul în literatură foarte de timpuriu, cred că la șaptesprezece ani, cînd mi s-a tipărit prima poezioară în revista „Moldova Literară" care apărea într-un sat din fostul județ Dorohoi. Dar de cîte ori îmi aduc aminte de acele timpuri, mă înfior ca la trecerea printr-un șuvoi de gheață !

N-am cunoscut în zilele mele decît munca. Ea mi-a fost lege și călăuză. În ea mi-am aflat echilibru fizic și moral, în toate cumpenele. Dacă mi-aș putea permite să dau un sfat începătorilor, le-aș recomanda și lor munca. Mă adresez nu celor plini de sine, beți de orgoliu sau de teribilism, ci adevăraților artiști, oamenilor sobri și modești. Lor le recomand cea mai mare dintre valori și lor mă și mărturisesc. Față de cei ce fug de viață, am doar un sentiment de nedumerire : ce fel de cărți sau poeme vor scrie, dacă nu petrec prin mîinile lor materia primă indispensabilă creației ?

Foarte demult, mi-am dat seama, la început vag, pe urmă din ce în ce mai limpede, cîtă cunoaștere se afla dincolo de farmecul povestirilor lui Sadoveanu ! Dincolo de încîntare și miraj, am văzut munca teribilă, căutarea necontenită. Evocarea cere o profundă cunoaștere a timpurilor și, în privința asta, marele povestitor putea urca oricînd la catedră, să predea cele mai desăvîrșite și mai vii lecții de istorie.

Cînd l-am văzut prima dată pe Sadoveanu, am avut cutremurarea simțită doar în copilărie, la apariția luceafărului. Mă aflam la Neamț. Băteau chimvalele, iar astrele păreau focuri la stînile Dacilor, abia pîlpîind pe culmi. Departe, la un fel de conac din vecinătatea mănăstirii, se zărea lumină într-un pridvor și se zărea un om semănînd cu Ștefan cel Mare. Era înconjurat de puțini prieteni. Umbre multe stăteau însă în ogradă și pînă departe în munte. Erau ca niște oști sau ca niște generații, trezite să asculte glasul înfiorat și solemn al omului din pridvor. Răsărise luceafărul și urca din noaptea mărilor și timpului, în vreme ce omul din pridvor îi recita imnul făurit de Mihail Eminescu. Am stat înmărmurit, simțind nedeslușit că se aflau în clipele acele, la confluență, două genii, contopindu-se în solemnitatea fluidă a versurilor. Și, din cînd în cînd, ca o cadență a muzicii sferelor, toaca suna rar, rar, și oștile de umbre se îndesau.

Așa a fost în seara cînd l-am auzit pe Mihail Sadoveanu recitînd „Luceafărul". De atunci au trecut ani mulți. Am rămas pînă azi cu aceeași adîncă venerație, trăitoare și peste morminte. Îi păstrez aceeași nețărmurită recunoștință, pentru că m-a învățat să stimez creatorii. Și să muncesc.

Am scris lucrurile acestea cu speranța că vor avea ecou în vreun suflet tînăr, dornic să știe că „taina" creației nu stă decît în muncă.

Care dintre scriitorii noștri nu-și amintește cu vădită emoție cum s-au împărtășit întîi, ca dintr-un fluviu, din literatura lui Gorki sau Șolohov ? Într-adevăr, dac-ar fi să mărturisim cum s-a făcut această apropiere, cum s-a luat învățătura de la marii meșteri pomeniți, am avea multe de spus. Cu riscul de a fi învinuit de repetare, voi reaminti cititorilor ce a însemnat pentru mine, mai întîi Gorki. Romanul „Mama", prin forța lui atotpătrunzătoare, prin nestăvilitul lui îndemn la viață, m-a copleșit de la întîile încercări literare; într-o vacanță de vară, am luat acest roman, cu mine, în sat, unde urmam disciplina văcăritului pe pășunile popești ; urmam disciplina asta, pentru a aduna bani de taxe ; tot ce scriam pe atunci, deși era socotit de mine ca „fără moarte", „unic" și inegalabil, n-a avut nici durata primăvăratică a fluturilor; după ce l-am citit pe Gorki, am rămas cu simțămîntul că s-a răsfrînt în mine o umbră de munte sau de monument. Am devenit îndrăzneț ; am lăsat la o parte durerile închipuite.

Am învățat neînchipuit de mult din cartea lui Șolohov, „Pămînt desțelenit". Cartea mi-a deschis orizonturi, pe cînd mă frămîntam în legătură cu crearea eroilor pozitivi din „Temelia". Cei ce mi-i cunosc pe Onufrie Ochi-de-Vulpe, pe Cocoran și pe Rozalia, și chiar pe bătrîna agitatoare Tănăsoaia, au băgat de seamă că au un pic de eroism. Am vrut să-i fac exemple pentru țăranii muncitori, în lupta dintre vechi și nou. Picul de căldură turnată în firea lor și în faptele lor e izvorît din simțămîntul de măreție cu care am rămas după citirea cărții lui Șolohov. Acest simțămînt a ridicat șalul roșu al Rozaliei pe creasta întîii clădiri a gospodarilor din Mălini ; tot datorită acestui sentiment, Onufrie se înșfacă de furca înfiptă în pămînt spre a nu-și părăsi reduta încredințată lui de către partid. Cocoran își mărturisește, între brazdele ogorului colectiv, către Ioana, visul despre viitorul satelor luminate de electricitate ; Onufrie își mărturisește același vis către Rozalia ; n-aș fi putut vedea satele de peste ani, dacă nu m-aș fi împărtășit din plin din literatura sovietică ; ea m-a învățat să văd viitorul cu ochii prezentului și să văd, în cel mai mărunt indiciu al noului, dezvoltarea largă a viitorului. Acest lucru, după cum spuneam, l-ar putea mărturisi, cu deosebită mîndrie, toți scriitorii noștri. Nu se poate concepe un roman al agriculturii socialiste, fără citirea romanului lui Șolohov, *Pămînt desțelenit*. Înainte de a trece la versiunea definitivă a „Temeliei", am recitit acest roman și l-am studiat profund, pînă ce am priceput bine firea lui Davîdov și a lui Nagulnov ; cum am aplicat eu, cu puterile mele această învățătură, e altă istorie și o știu mai bine cititorii.

PRIMUL DASCĂL

Primul învățător, în puținul ce-l știu din arta literară, mi-a fost bătrînul domnul Vichente, de la noi din sat, om de o cultură colosală și scriitor el însuși. La dînsul m-a dus tatăl meu, să mă cerceteze dacă e bun sau nu ce fac, dacă prețuiește măcar doi bani munca pentru care „părăduiam lumina"... Rîndurile ce urmează fac parte, de altfel, din romanul „Fuga-n Egipt", pe care-l pregătesc de mult.

— Tu, băiete, mi-a spus, se prea poate să ai talent, dar ce să te sfătuiesc ? Îți dai seama cît ai avea de muncit și de suferit ? Ca exemplu practic despre lume, viață, cunoaștere, îți voi istorisi o întîmplare...

Și domnul Vichente a început astfel o istorie plină de învățăminte...

Rămăseseră cîndva, după primul război mondial, într-o pădure, niște cai, rămășițe ale unei divizii de cavalerie. Veneau tot mai des asupra lor oamenii și-i prindeau în arcane și-i duceau și-i puneau din nou la ham, dar în sufletul aproape sălbătăcit al hergheliei se născuse un straniu instinct de apărare : cum se apropiau oamenii, caii de la marginile hergheliei nechezau scurt, parcă strigau niște santinele, și atunci, cei tineri de tot, cei răniți, iepele cu mînji și bătrînii, se cîrduiau către mijloc, — în linia întîi de apărare rămînînd caii negri ca pana corbului.

Într-o zi am pornit în urma oamenilor mari, pregătiți bine cu arcane și funi.

Am pătruns dintr-o dată într-un codru vechi, cu carpenii încîrjoiați ca niște moșneguți. Pe urmă am ajuns la codrul mare, unde tăcerile și ecourile erau ca de luminoase temple antice. Tulpinile se ridicau drepte ,ca pilaștrii și columnele. M-am uitat în sus, la acea lume a înlemnirii solemne și vedeam prin spărturile bolților de frunză, apa cerurilor. Am stat înmărmurit, ca fiul omului primitiv în fața naturii temute. Cred că îndată am avut ceea ce mai tîrziu avea să se cheme și pentru mine, acel „simț al realității"... Tot mergînd cu ochii pe sus, m-am împiedecat și am căzut într-o baltă alcătuită din pămînturi mișcătoare. M-am scufundat în mîlurile negre, reci ca gheața. Mă zbăteam și strigam, însă nimeni nu-mi putea veni în ajutor, căci începuse vînătoarea ! Cu greu am ieșit, apucîndu-mă de niște rogoz, și am observat că înaintea mea se aflau nenumărate pămînturi mișcătoare, ca niște guri de fîntîni negre, gata să mă înghită. Unele erau acoperite cu pănușițe și flori amăgitoare. Deci, pînă dincolo, la dumbrăvile marii vînători erau nenumărate pericole ! Trebuia îndîrjire, vrednicie ! În timp ce eu mă tîram în coate și genunchi pe punțile înguste de pari lunecoși, în timp ce mă apucam și cu bărbia de cioturi salvatoare și-mi simțeam tot trupul zburlit de fiorii morții, cucerind pămîntul fărîmă cu fărîmă, ceilalți se și duceau acasă cu cai prinși ! Îi auzeam bine, chiuind departe, dar cu toate că rămăsesem singur și se apropia noaptea, mă tîram înainte, în coate și genunchi, și mă ajutam și cu bărbia, căci zăriseм printre columnele codrului solemn o fantasmă albă. Era o mînză răzleață. Atît de frumos galopa în dumbrava luminată de amurg, încît parcă trecea înot o apă a tainelor. Am stat din nou speriat ca fiul omului primitiv, dar urmărirea fantasmei avea să se transforme în sete. Am văzut-o deodată cum sare, ca o săgeată din arc, peste un pîrău lat. Am rămas pe mal, cu sufletul la gură. M-am zvîrlit mai apoi în valuri, însă șuvoiul m-a dus la vale, departe și venea întunericul, și în preajma mea se auzea nechezatul fantasmei, ris hohotitor, cald, încărcat de ispititoare chemare. Fapt este că am avut tăria să nu mă las ! M-am apucat cu amîndouă mîinile de rogozurile de pe mal ! Am trecut dincolo. Și iar am zărit fantasma! M-am luat după dînsa! Abia cînd s-a înnoptat de-a binelea, și m-am văzut singur între gînjii încîrjoiați, m-am chircit la pămînt.

Peste cîteva zile, cînd m-am întors în codri la prins cai, simțurile îmi erau destul de bine șlefuite. Încordarea arcului se săvîrșea bine. Am trecut punțile periculoase în fugă și ceea ce, cu zile înainte, fusese frică și spaimă, acum urcase la conștiința și la mîndria înfruntării ! Călirea se săvîrșea, își săvîrșea asupră-mi puterea extraordinară, legea selecției. Cînd am zărit fantasma, am dat un chiot și m-am repezit în urmă-i ! Pîrăul cel lat și repede l-am trecut în cîteva salturi. M-am apropiat bine de fantasmă. Păștea trifoieș și rîncheza blînd, ademenindu-mă. Am vrut să mă apuc de coama ei, să-i sar în spinare, dintr-o repezitură ! M-am trezit destul de tîrziu, cu capul spart, plin de sînge. Nespus de departe se auzea nechezatul hohotitor al nălucirii reale. Și am încercat în alte zile, după ce mi s-a vindecat rana, prima rană din lupta cu iluziile. Aveam un sentiment sau, dacă nu cumva, conștiința stranie că, prinzînd mînza albă, și ducînd-o în sat, voi duce oamenilor lumină în casă și bucurie pe masă, că eu însumi mă voi ridica în cinste. Și setea urmăririi creștea ! Mă chinuia un fel de ură asupra tuturor celor ce mai urcau în codri. Dacă mi-ar fi prins cineva fantasma și aș fi văzut-o dusă în funie către ograda cuiva, aș fi pierit de jale ! Însă ea se ținea bine, vițuind tot mai în adîncul tăcerilor, cu cît herghelia se împuținа și se apropia toamna. Apoi, la ruginirea naturii am văzut-o ultima dată. Apărușeră acum în codri mulțimi de herghelii multicolore, herghelиile toamnei, care se scuturã și pier în vînt.

După ce a sfîrșit istoria, domnul Vichente a reluat :

— După cum bine ai înțeles din întîmplarea aceasta, fantasma mea este Pegasul mitic, înaripărea poetică. Mulți din cei ce urmăresc iluzia albă se înecă de la primii pași, se sperie de la cele dintîi pericole, după cum alții persevereză, înfrîngînd cremenea ! Mulți se mulțumesc cu trecerea unui pîrău, această ispravă rămînîndu-le supremă faptă pentru tot restul zilelor ! Mulți cad ca-n fîntînile de dedesubtul pămînturilor mișcătoare, sub influența marilor artiști, și toată viața vor purta influența, ca pe-o haină străină, iar mulți, deși au putere proprie, nu muncesc destul, spre a-și smulge picioarele din țărîna abundentă a unor pămînturi numai de trecere ! Oare înțelegi bine tot ce-ți spun ?

ȘCOALA VIEȚII

Există și talente menite să poarte toată vremea umbrelele Caneforelor și, de bună seamă, Alexandru Vlahuță și-a făcut o mîndrie din a purta pe umăr, în urma lui Mihail Eminescu, pe cărarea timpului, amfora cu focul lui Hyperion... Trecerea prin puterea curenților e o condiție a dezvoltării. Unii înving, alții se întorc înapoi de la jumătatea pericolului, puțini ajung *dincolo*, căliți ! Prin contactul cu puterile creatoare, artiștii își află și-și înțeleg propria putere, ajung la o superioară conștiință de valoarea lor. Poezia emisferei noastre e toată trecută prin arta lui Homer, această mare, fabuloasă prin vechime și adîncime, și fără existența acestui atlant, poezia întregii emisfere ar fi fost lipsită de niște fibre smulse din rădăcinile timpului.

Toate generațiile și-au avut copiii-minune, hotărîți să răstoarne cu fuga lor totul, socotind drept jgheab cu popici fluviul care duce pe coame inima omenească... Cei ce nu țin seama de nimic și nu cred în teribila interdependență dintre generații și lucruri înfăptuiesc doar goană în vînt, — și cred că nu-i bine să pornim în fugă la cel mai îmens dintre dealuri, căci am fi sortiți să ostenim repede, chiar dacă am avea în plămîni larga respirație a alergătorului de la Marathon ! Adevăratul artist e călit la puterile uluitoare ale experiențelor, ca materia trecută prin temperaturi și atmosfere. Necunoscînd nimic, nu vom putea crea nimic. În dobîndirea experienței și la turnarea operelor în bronz, marmură sau imagine, se cere cumpăna scufundătorului care-și drămuiește aerul din plămîni pînă la fracțiunea de secundă, ne trebuie răbdare care este altă soră a geniului ; cine are răbdare are de partea sa timpul, dezvoltătorul tuturor lucrurilor...

În ce privește munca, ea este sora de sînge a geniului și unica putere care ne dă echilibrul, conștiința valorii și mîndria. Și numai prin ea vom putea da opere demne de frumusețea timpului nostru...

— Ia aminte ! a rostit domnul Vichente, după o clipă ,zguduit de un fior. Cînd apucăm unealta cu care s-au scris „Iliada" și „Luceafărul", trebuie să tremurăm de grijă... Urmărim fantasma Pegasului alb, avînd mereu în conștiința noastră credința că o urmărim pentru Adevăr, Bine și Frumos, pentru a semăna în primăverile lumii măcar în. Va trebui să muncești pe brînci, să-ți însușești o cultură, căci astfel te vei afla pe tine. Să-ți păstrezi trupul și sufletul sănătos, căci nimic de esență superioară nu poate răsări dintr-un trup schimonosit de boale sau vicii și dintr-un suflet schimonosit. Pentru a servi cîndva arta, va trebui să ai o viață neîntinată, căci dacă e adevărat că arta are rost de educatoare, ea nu poate fi profesată decît de oameni cu înaltă și neîntinată morală ! Boema beților nocturne, a desfrîului și dezordinii, e invenție a unor inși fără talent care au vrut să lase în urmă măcar crîșme duhnind ! Și, ce rost are poezia proastă, cînd viața și lumea sînt poeme ale tumultului ? Pentru ce am jigni frumusețea naturii, creînd ceva imoral, căci opera lipsită de viață este imorală, sfidarea prostească a Frumosului ! Artistul prost falsifică adevărul, după mintea lui obtuză, după sufletul lui schimonosit !

— Ție, băiete, nu-ți rămîne decît drumul acoperit cu spini, neînchipuit de greu, al foamei, setei și tuturor umilințelor ! Oare vei fi în stare, dumnezeule ? a oftat domnul Vichente. Te-aș opri la plug, dar tatăl tău nu are plug, și să te trimită argat la alții, nu te îndemn, căci argăția e crimă la adresa omului !

Domnul Vichente a tăcut și se vedea bine că se muncea stăpînindu-se să nu rostească un cuvînt greu.

— Ce va trebui să fac, domnule Vichente ? am întrebat cu gura uscată.

— Du-te în lume !

— În lume ?

— În lume, la școala călirii teribile. Numai așa, trăind totul, vei avea ce spune oamenilor.

Și am plecat în lume, să-mi dobîndesc experiența de viață, în viltoarea selecției.

Udești, august, 1962.

DESPRE MAIESTRIA LITERARA

ȘCOALA

I-am cumpărat copilului un ghiozdan de vinilin, uniformă, caiete, condei și tibișire. A dorit copilul și niște cărți, un abecedar și-o aritmetică. I-am spus că le va găsi la-ntîia zi de școală, rînduite în fața lui pe pupitru și că ele sînt darul pe care poporul îl face în fiecare toamnă celor cîtorva milioane de școlari. Și iată, de vreo două săptămîni încoace, Țucurel a lăsat deoparte „pistolul de tir olimpic", născocind un joc nou : se preumblă cu ghiozdanul prin odăi, ca pe bulevard, se oprește între masă și pat ca la răscrucea din strada Izvor, așteptînd ca semaforul să-i arate liber și imită cu frenezie și autoritate fluierul milițianului, clopotul

tramvaiului și claxoanele. A învățat și o literă, o singură literă, cea de început și o scrie, mai mult ca un desenator decît ca un caligraf, uimit că litera asta, **A**, seamănă cu o scară de zugrav liliputan. Dintr-o nostalgie neîmplinită, de dascăl, am încercat să-l mai învăț o literă, ca o jumătate de covrig, și am legat perechea de sunete într-un cuvînt. Copilul a rămas cu gura căscată în fața primei revelații grafice : **ac** ! Erau acolo, pe fila de caiet, acul bunicii, acul trandafirului și acul albinei. Aș putea să jur că băiatul realiza, citindu-și primul cuvînt scris, realitatea pe care noțiunea o reprezenta, în cele trei ipostaze practice ale ei : de croitorie, botanică și zoologie. Poate că tot atît de mult ca și el, eram și eu cuprins de-o emoție fără margini, el într-o clipă inedită, fără amintiri și similitudini, eu într-o clipă plină de nostalgii și regrete.

Așadar, în dimineața cînd revista aceasta apare la chioșcuri ca o floare dreptunghiulară de hîrtie, litere și culori, strada, între casele noastre și clădirile școlilor, cunoaște un pieton nou, înalt de-un cot și jumătate, dar piticul care trece printre oamenii mari este serios pînă la gravitate : nu mai este copil. A devenit elev și, în visurile sale întraripate, e pe jumătate inginer și cosmonaut, agronom și chirurg. Prima literă învățată îi dă aprioric acest drept, neștiind că visul e dator de aci încolo să treacă prin inima nu știu cîtor necunoscute ale algebrei, prin literatură, prin formulele chi-

miei, prin adînci și uriașe zone de lumină intensă, solară, a celor cîteva milenii de cultură.

Prin cei mai mici pietoni ai ei, strada capătă, în ciuda frunzelor arămii care zboară de pe crengile copacilor și în ciuda ploilor autumnale știute la solstiții, o înfățișare de surprinzătoare primăvară, cu o lumină plenară, cu ghiocei și cu vrăbii care se amestecă de-acasă pînă la școală, în fluviul cotidian al oamenilor maturi. N-ați băgat de seamă ? S-au deschis școlile ! Un nou rînd de copii învață alfabetul și pornesc astăzi la drum cu prima literă. N-ați băgat de seamă ? Ori ați uitat ? De la acest abecedar modest, pe care poporul îl împarte gratuit milioanelor de noi școlari, poezia învață a-și deschide aripa celei dintîi metafore, iar știința învață a pătrunde în oceanul marilor taine încă nedeslușite. Tot ceea ce ține de acest miracol începe de la prima literă. De la **A**...

Petru Vintilă

Clarificări sau pseudoclarificări

Binevenite și necontenit necesare — articolele despre limba literară. Chiar dacă, într-un articol cu sugestii și sfaturi, mi se va spune că mi-am început aceste rînduri cu o propoziţiune lipsită de predicat, eu n-am să mă supăr. Adevărul este că scriitorii au de învăţat de la confraţii lor lingviști, mai cu seamă cînd li se spun numai și numai lucruri folositoare. N-aș vrea să polemizez afirmînd că, dacă n-ar exista literatură, n-ar exista nici studii despre limba literară, pentru că nu aceasta e acum important de discutat. În multe lucrări scrise despre acest frumos domeniu al frumosului, s-au făcut auzite voci competente și autoritare, tocmai prin spiritul larg (și, deci, neanchilozat) cu care au fost privite structura și evoluţia limbii. Din acest punct de vedere, sfaturile au fost eficace. Și inclusiv mustrările. Discuţia iniţiată de „Scînteia" constituie un exemplu strălucit în acest sens.

Numai că nu totdeauna bunele intenţii au fost tălmăcite în puncte de vedere adevărate și creatoare. Nu știu cum, dar am impresia că discuţia despre limba literară, o dată pornită mai substanţial în presă, a adus cu sine un detașament întreg de sfetnici și teoreticieni, mulţi dintre ei încă fără o experienţă bogată în materie, dar care se ambiţionează cu tot dinadinsul să dea o mînă de ajutor scriitorului. Citate luate din operele literare sînt supuse, ca în chimia calitativă și cantitativă, unor microscopice analize sintactice, fonetice, morfologice sau de topică. Nu rareori, patul lui Procust e pus în funcţie. Dacă fraza e lungă, se uită de Sadoveanu sau de Camil Petrescu și se optează riguros pentru o sinteză într-un înţeles ad-hoc al cuvîntului. Dacă e scurtă însă, uitîndu-se de Șalom Alechem, de Zaharia Stancu sau Nicuţă Tănase, se cataloghează ca simplistă.

E foarte adevărat că gramatica stă la baza limbii vorbite ca și la baza limbii literare. Nu scriem anapoda ca dadaiștii și nici monosilabic ca lettriștii. Dar este tot atît de adevărat că în literatură, în genere, și în literatura modernă, în special, gramatica, păstrîndu-și funcţiile-i fundamentale, devine mult mai elastică. Încă în latinitate, se vorbea deschis despre licenţele de limbă îngăduite cu autoritatea poetului (poetarum autoritate). Cine mai scrie azi după prozodia lui Ienăchiţă Văcărescu? Cine mai admite segregaţia clasicistă exagerată a bătrînului Asachi? Și, în fond, cine mai scrie după „Arta poetică" a lui Boileau?

Și, cu toate acestea, se vine în presă cu nenumărate observaţii, cu un arsenal întreg de critici și de admonestări din partea unei pleiade de salvatori, încît, citind seria de articole, îţi vine să crezi că limba scriitorilor noștri a ajuns într-un impas alarmant, într-un Spital al amorului, necesitînd descîntecele lui Anton Pann.

Interesant este că studiile de stilistică ale acad. Tudor Vianu cum și observaţiile inserate de acad. George Călinescu în „Cronica optimistului" sînt făcute la un ton pe cît de colegial, pe atît de puţin alarmant. Aici totul este privit din lăuntrul limbii literare. Limba este studiată ca un organism viu. De aceea și observaţiile sînt făcute într-un mod deloc sentenţios.

Iată însă că, la un articol iscălit de Gh. Bulgăr **(Gazeta literară,** numărul 27 a.c.), sentinţa tezelor izbește încă din titlu: „Clarificări sintactice necesare". De mult, de cu secole în urmă, a aștteptat limba literară aceste clarificări! Dar să vedem despre ce fel de clarificări e vorba!

Se citează o frază, fără precizarea autorului. E drept că o frază mai lungă, dar în care, personal, nu văd nici o eroare stilistică. I se aduce însă învinuirea autorului „anonim" că îngrămădește prea multe amănunte și că plasează propoziţiunea de căpetenie la finele frazei, ceea ce „obligă uneori pe cititor să reia pasajul ca să vadă atent lanţul determinărilor complicate". Adică, mai pe scurt, a căuta nod în papură. N-am să iau nici un citat din clasici, ci am să răspund printr-o frază obișnuită și specifică limbii noastre: **O mare claritate de idei, o deosebită cinste profesională și, dacă se poate, străduinţa de a fi mereu atent la ceea ce scrie, așa cum face orice om de bună cuviinţă, iată ce i se cere unui publicist!** Oare în fraza de mai sus, cititorul trebuie să reia pasajul din simplul motiv că propoziţiunea de căpetenie stă la sfîrșit?

Ce ne mai cere Gh. Bulgăr să clarificăm? Printre altele, îl supără unele presupuse șabloane sintactice ca: **ceea ce, care, ce, în ce privește, datorită faptului** etc. Cam așa ceva cerea Asachi cînd protesta împotriva unor cuvinte, numai că bătrînul clasic, în tendinţa-i de italienizare, propunea altă variantă pentru fiecare cuvînt proscris. Cu ce propune Gh. Bulgăr să înlocuim aceste pretinse șabloane, — de pildă pronumele relativ **care?** În mîna unui stilist, șabloanele acestea pot deveni magii, în mîna unui nepriceput ele ajung ceea ce sînt, niște sunete articulate. Iată-ne deci în plină segregaţie a cuvintelor.

Se mai dă apoi un citat dintr-o poezie, omiţîndu-se și de data aceasta autorul. Înainte de a vorbi de noua clasificare stilistică ce ni se impune, vreau să-i pun lingvistului o întrebare: de ce nu citaţi și numele autorilor, tovarășe Bulgăr? Din prudenţă? Din tact?

Aici, în citatul respectiv, se obiectează împotriva unui vocabular exagerat neologistic. Dar înainte de a ne spune cuvîntul, să cităm strofa împricinată:

Și mai intens decît magnetul Lunii,
în valurile unui timp suav,
apropiem de universul grav
incandescenţii poli ai pasiunii.

Întîi de toate, strofa e frumoasă. Apoi, nu văd nici un exces de neologisme. Sau poate că tov. Gh. Bulgăr vrea să scriem cu limbajul „Plugușorului" sau cu acela al lui Conachi? Am să-i răspund cu o strofă din Arghezi, subliniind neologismele:

Aștept **rapoarte** de **urgenţă**
Că a-ncetat netrebnicia...

(„1907")

Așadar, în întreg articolul, cîteva căutări cu lumînarea a unor lucruri numite, în deobște, de bagatelă. Departe de mine gîndul de a nega analiza de amănunt a stilului. Știu că stilul are fineţea șlefuirii de diamant și că un hiatus, o stridenţă pot umbri metafora. Scriitorii vor primi orice observaţie de subtilitate, cu condiţia însă ca ea să fie adevărată. Dar, în articolul lui Gh. Bulgăr, nu subtilitatea, ci anchilozarea, șablonul atrag atenţia.

Și asemenea cazuri de maliţie lingvistică mai pot fi întîlnite. Despre ele însă în numărul următor.

Al. Andriţoiu

CRONICA LIMBII

PIESA LUI CAMIL PETRESCU „CARAGIALE, PERSONAJ IN PROPRIE..."

Au trecut 50 de ani de la moartea lui Caragiale și cinci de la moartea lui Camil Petrescu. Ultimul pomenise des în publicistică, mult înaintea piesei Caragiale în vremea lui, *de primul, și-l socotea culmea dramaturgiei noastre (mai ales prin* Scrisoarea pierdută), *alăturîndu-i pe Davilla (cu* Vlaicu-Vodă). *Caragiale e al treilea mare om pe care Camil Petrescu l-a tratat ca personaj central într-o dramă pe temeiul unei vaste, aprinse și gîndite răscoliri a documentelor; urmează cronologic lui Danton și lui Bălcescu. Mare* om, *pentru că în această „narațiune", „înfățișare" — cum își denumește Camil Petrescu cea din urmă piesă — eroul nu e urmărit „în clipele... de creaţie, în care autorii se dăruie tainic și cu totul, căci ar fi o necuviinţă și, de altfel, de prisos: ceea ce făptura lor genială a avut esenţial a trecut cu o transparenţă uluitoare în opera lor proprie..."* *), *ci întrucît e om care a fost determinat să ajungă un* anume *autor (cel bine cunoscut); de aici alegerea titlului:* Caragiale în vremea lui. *Îi era potrivit lui Camil Petrescu să scrie despre Caragiale așa, el însuși egal aceluia în ura pentru o societate care, pe altă treaptă, i-a îndurerat mintea puternică, provocîndu-i replica limpede și amară, deosebită de zeflemeaua majoră a predecesorului, dar din izvor comun. De aceea nu găsim caragialescul transferat* brut, *ca ornament, din opera literară a eroului în această suită dramatică, ci aproape numai sugerat, totdeauna răsărit cu necesitate din sens. Discursul prinţului Geanabey (actul I) nu calchiază vreun discurs din* Scrisoarea pierdută, *e doar în conţinut de același soi, are o gramatică „superior" neglijată și citate franţuzești, deși stupide, corecte. Limbajul lui Caragiale însuși nu e o fotografie a celui încîntător, cu perfidă intenţie prefăcut din schiţele scrise la persoana întîi. Pe alocuri se simte în ce spune și scriitorul nuvelelor tulburătoare, și publicistul grav („1907"), și pamfletarul. Camil Petrescu a luat în serios, apreciind echilibrat și cu ecou în dramă, afirmaţia lui Caragiale: „...eu sînt un scriitor sentimental", și nu s-a lăsat copleșit de imaginea falsă a unui bufon exclusiv, gratuit maliţios. Prologul începe cu constatarea: „Sîntem... în ultimul pătrar al acestui veac al XIX-lea, tot atît de exaltat și de romantic în ţara românească, precum și în restul Europei, aci poate cu un* mic *(s. n.) farmec oriental pe dedesubt". Persoana lui Caragiale, așa cum apare, ne cucerește fiind într-una arzător de prezentă, infinit și logic variată în reacţii. „Eu iubesc oamenii. Eu nu-mi bat joc de ei, ci de prostia lor, de fudulia lor... Fără ei eu mă simt prost... Dar pe urmă încep să vorbească... Să spună prostii... Atunci zgîndăre ceva în mine și nu mă pot stăpîni... Oamenii mă atrag. Ca proști, îi urăsc". E bun pînă la suferinţă. Avizat ca nimeni altul de amărăciunea unei vieţi ca aceea, totuși, cînd Eminescu îi profețește, referindu-se la sine: „S-a isprăvit...", Caragiale nu poate admite: „Nu s-a isprăvit de loc!" Iar cînd află de înnebunirea poetului „se frînge convulsiv..., izbucnește într-un hohot de plîns..." E violent, în el cu un ris exasperat, cînd îl întreabă pe Jitianu-junior unde-și ţine barba în somn — pe, ori sub plapumă —, cu trivialitate chiar, însă atît de adecvată obiectului de sarcasm, încît acesta e silit să o ia întreagă pe seama lui, lăsînd gluma pură și excelentă. Răniţ de insulta lustruită a lui Maiorescu — refuzul iniţial de a numi pe un paria director al teatrelor, — răspunde demn și tăios, acum edificat în privinţa dedesubturilor olimpianului filistin. Iarăși cu toate speranţele mobilizate, cînd a ajuns în fine director de teatru, e fericit pînă la naivitate și pus pe treabă ca un alt Lessing, dictator în numele bunului simţ estetic și etic. E, cu toată reţinerea lui, de un lirism intens cînd o cere în căsătorie pe d-ra Burelli; elegiac în exilul de la Berlin, zguduit acolo de vestea răscoalei ţărănești înăbușite și trimiţînd articolul justiţiar. Ne e arătat de la început pe nenumărate planuri de relaţie cu lumea ruptă în două („oameni și neoameni") a vremii lui. Esenţa acestei lumi, Camil Petrescu ne-o redă exhaustiv și bine întrupată: „supraomul" Maiorescu (v. analiza clară a lui N. Tertulian în* Camil Petrescu și „problema Maiorescu", — *Viaţa românească 1957, nr. 5, p. 194—198); „oamenii" Nicaki Jitianu și fiu-său etc. — toţi din tagma conservatoare, absenţa liberalilor pe scenă demonstrînd spectatorului că tagma acestora devenise tot mai vizibil o apă și-un pămînt cu a celorlalţi —; „neoamenii" de oraș, din epocile în care călători străini, în trecere pe aici, au lăsat consemnări edificatoare. Tot aici era locul unei bibliografii sumare a literaturii despre București (în special a volumelor).*

Volumul se deschide printr-un cuvînt înainte, substanţial, care găsește corelaţia dintre oglindirea artistică și istoricul, ca atare, al orașului.

Radu Albala a depus o muncă susţinută ce nu poate fi decît apreciată, omagiind cei 503 ani de existenţă ai Bucureștiului, printr-o lucrare care, fără îndoială, se va bucura de succes. Editura poate desigur să-și extindă atenţia și asupra unor antologii privind alte orașe ale ţării.

Victor Crăciun

FALSA INOVAȚIE A DECADENȚILOR

Răspundem la întrebările cititorilor:

ÎNĂLŢIMI

FOTOGRAFIE DE M. ALEXE

Mai mulţi cititori ne-au cerut precizări în legătură cu folosirea unor termeni ca inovaţie, modern, revoluţionarism *în revistele și manifestele avangardiste dintre cele două războaie mondiale.*

Ca răspuns, publicăm articolul lui M. Bucur.

În perspectiva noastră ştiinţifică, ceea ce s-a făcut cu pretenţia de a înnoi expresia și conţinutul literaturii sub firmele revistelor și curentelor avangardiste rămîne, în peisajul mișcării culturale dintre cele două războaie mondiale, o acţiune eșuată din primul moment, îndreptată contra a tot ce era valoare umană și exprima un ideal nobil în artă. Căci „revoluţionarismul", în care și-au înfășurat cu viclenie demonstraţiile teoreticienii artei decadente, era prin toată substanţa sa o acţiune străină de rosturile mari ale unei adevărate revoluţii în artă.

Cultivînd asocialul, apoliticul, iraţionalul, ilogicul, starea de demenţă, teoreticienii „noii arte" militau împotriva artei realiste, progresiste. Burgheziei româneşti nu-i puteau rămîne indiferente manifestările sporite ale artei realiste, maturizarea viziunii realiste a scriitorilor noștri, după primul război mondial, primele semne ale realismului socialist. Cînd există o literatură demascatoare a exploatării, a venalităţii și a negustoriilor politice, strigîndu-se cu ură, că „nu, lumea aceasta nu e cea mai dreaptă", burghezia îi opune o literatură absenteistă, înregistratoare a stărilor de subconștient care de cele mai multe ori se confundau cu descrierile celor mai triviale manifestări instinctuale ale omului. Burgheziei nu-i era indiferentă atitudinea realistă a valului marilor scriitori după primul război mondial, literatura care trecea de partea mișcărilor muncitorești — armă ideologică a proletariatului. Armătura sa ideologică, în planul artistic, era decadentismul, filtrat ca doctrină în zeci de combinaţii, variate numai ca nomenclatură.

„Ordinea sinteză", „ordinea esenţă", „integrală" care trebuia să fie „adevărata artă" „în stilul veacului XX", preconizată de revista *Integral* era, după exemplificările făcute în paginile respective, cultul iraţionalului, ilogicului și al demenţialului de clinică.

Poezia „nouă", cu care trebuia să înceapă „adevărata artă", era o antipoezie ale cărei chemări la pulsul contemporaneităţii nu aveau nici o contingenţă cu realitatea socială. E o frenezie în gol, pentru că ceea ce se cerea artistului: consonanţa cu sensibilitatea individului secolului XX,

„Cetitor, deparazitează-ţi creerul" / strigă în timpan / avion / i.i.i. — radio / televiziune / 76 H.P. / marinetti / breton / vinea / tzara / ribemont-dessaignes / arghezi / brîncuși / theo vondvesburg /
uraaaa, uraaaaaa, uraaaaaa,

era demagogie.

Trăirea nu era în contemporaneitatea adevărată, conectată la pulsul vremii istorice, ci în „contemporaneitatea" lumii muribunde a claselor stăpînitoare.

Literatura era numai pentru „iniţiaţi", de fapt nu mai era pentru nimeni pentru că își pierduse orice funcţie de cunoaștere. „Ordinea esenţă", sau „ordinea sinteză" a integraliștilor însuma, în practica lor poetică, aiurarea, paradoxul, grotescul, calamburul, sensualismul, morbidul.

Imaginile erau puse la întîmplare, chipurile cum s-ar scurge din lumea subconștientă unde ar avea loc adevărata trăire a individului, neconstrînsă de „chingile" raţiunii și simţirii.

Faruri de bolnavi / clătinau cristalul tindelor / exilat e comandorul / răguşit de quanturi / prin pînlniile trombei / mondena pălmui deșertul / sub evantaiul oazei / murmură-n nisip miragii / irumpe sonda sînilor / lama capselor de aur

Bizarul și anacronismul dominau ca o lege estetică producţiile decadenţilor. Nu se mai respecta nici o normă gramaticală, se scria fără punctuaţie, la întîmplare, cum vin cuvintele la îndemînă, respectîndu-se teoriile psihanaliștilor.

„Va începe prin distrugerea brutală a sintaxei în vorbire. Nu va pierde timpul cu construirea perioadelor... O mînă de cuvinte esenţiale, fără nici o ordine convenţională..."

Arta, filtrată prin raţiune și sentiment, ar fi în concepţia reacţionară a decadenţilor perimată și naivă în afara eului nostru intim. Raţionalismul era condamnat ca un inamic periculos, deoarece ordinea cerebrală „cenzurează" desfășurarea liberă a vieţii interioare. Decadenţii, pornind de la Bergson și Freud, investighează zona subconștientului și a instinctelor declanșate după liberul arbitru contra oricărui act raţional. „Singura realitate este cea a eului nostru adînc". Decadenţii și-au făcut o dogmă din antiraţionalism, freudism și misticism. De aici, lipsa de coerenţă a ideilor, imposibilitatea de a descifra vreun înţeles. Hermetismul și ininteligibilul au fost cultivate ca principii. Trebuia făcut tot posibilul pentru a nu înţelege nimic, lăsînd totul hazardului. Cele mai năstrușnice combinaţii de cuvinte s-au făcut căutîndu-se cu dinadinsul formule verbale absolut antigramaticale și antilogice pentru a nu permite nici o relaţie raţională asupra textului.

Arta trebuia să suprime „controlul cerebral" dictatorial, lăsînd să se desfășoare de la sine mecanismul subconștient. Ea este un imprimat al „actelor noastre psihice adînci". Însă ridicolul provine din faptul că în practica creaţiei, decadenţii nu au rămas simple mediumuri de acte subconștiente.

Așa îndemna André Breton pe admiratori să facă arta „revoluţionară": „Puneţi să vă aducă ce trebuie pentru scris, după ce v-aţi așezat într-un loc cît mai favorabil concentrării spiritului asupra lui însuși. Așezaţi-vă în starea cea mai pasivă sau mai receptivă cu putinţă. Faceţi abstracţie de geniul vostru, de talentele voastre, de talentele tuturor celorlalţi. Socotiţi că literatura este unul dintre cele mai triste drumuri, dintre acelea care duc la ori ce. Scrieţi repede fără subiect preconceput, destul de repede ca să nu puteţi reţine și ca să nu fiţi ispitiţi să vă recitiţi".

Însăși aplicarea acestei idei înseamnă, cum observa G. Călinescu, „efortul conștient de a surprinde inconștientul, încercarea de a se abate de la conștiinţă, fixîndu-se, cu toate acestea „în punctul ei cel mai acut".

Dicteul și apelul la subconștient erau o fabricaţie conștientă, conform unor principii teoretice clare. În dedesubtul acestor discuţii teoretice, se afla ascunsă o poziţie reacţionară feroce de clasă. Cultul eului interior, izolarea în tine însuţi, acolo unde ar exista „unica realitate", cea „absolută", tindea la abaterea și îndepărtarea de viaţă și de umanitate a artei.

Lîngă iraţionalism, sexualismul a fost cultivat cu aceeași frenezie deșănţată.

A fost o adevărată epidemie a sexualismului în poezia decadentă, cum a rămas pînă astăzi în arta decadentă occidentală. Paginile revistelor erau pline cu obscenităţi și vulgarităţi care rușinează bunul simţ al oricărui om, și volume erau închinate sexualismului. Viziunea lor era de un naturalism trecut de orice limită. Toată estetica decadenţilor era o propagare fină a politicii burgheziei imperialiste aflate în impasul fatal al crizei generale a capitalismului. A indus în eroare chemarea disperată la existenţă palpitantă, activă, mobilă, în ritmul avionului și al telegrafiei fără fir.

Ceea ce se cerea în manifestele poetice decadente nu implica însă nici o racordare la viaţa socială, ci doar o punere de acord cu modul de viaţă burghez, haotic și neurastenic. De ce, de pildă, niciodată un asemenea manifest nu cerea o poezie a grevelor și a luptelor politice ale proletariatului? De ce dacă aceasta ar trebui să fie cu adevărat poezia zilelor noastre, în occident, nu se găsește un asemenea curent care să proslăvească mișcările politice de masă ale clasei muncitoare, fenomen contemporan, specific acestor momente istorice? Împotrivă „revoluţionarismul" curentelor „inovatoare" burgheze milita pentru reacţionarismul politic. A fost vreo atitudine în literatura românească de „avangardă" în timpul grevelor muncitorești sau în timpul procesului și interzicerii Partidului Comunist Român? S-a făcut caz de așa-numita „atitudine de stînga" a unor scriitori din cercurile decadente. Există undeva o neîmpăcare justificată cu arta tradiţionalistă, învechită, plictisitoare, convenţională, produsă tot după gustul burghez. Ei încearcă să opună acelei literaturi uscate și închistate în formule academice, o literatură nouă care exprimă un haos ideologic și artistic.

În condiţiile crizei generale a capitalismului, unele izbucniri ale avangardiștilor apăreau ca manifestări sincere de protest social împotriva modului de viaţă burghez. Numai că ele au fost lipsite de eficienţă, anarhice și individualiste, izolate de lupta proletariatului. Scriitori ca: Aragon, Eluard, la noi: I. Călugăru, Geo Bogza ș.a. abia în momentul în care s-au apropiat de mișcarea muncitorească au descoperit adevărata lor baricadă de luptă, părăsind pentru totdeauna mișcarea decadentă.

Toată poezia lui Ion Barbu, în care decadenţii și-au văzut idolul, este o născocire greoaie a gîndului și o mutilare a relaţiilor logice gramaticale, care o face ininteligibilă. Poetul era un vibrant liric care însă și-a sugrumat fiorul într-un fals delir intelectualist. Unele asocieri poetice sînt unice prin frumusețe, pentru că nimeni nu tăgăduiește lui Barbu acea frenezie a poeziei pe care a comunicat-o deseori, viziunea nouă a universului său. La acești slujitori ai artei decadente, răzbesc uneori, în luptă cu principiile, talentul și sensibilitatea curată, neconvertită la dogma absurdului. Atunci reapare arta. „Mire urzit ca femeia / Că părul în circumvolute / de Mercur legănat nu de Geea / Pe drumuri invers revolute / La conul acela de seară / Cînd sufletul meu a căzut / Și cald aplecatul tău scut / Îl supse ca pata de ceară / Cu mîini subţiate, de apă. / Ce lucru al tainei cereai? / Din verdele luncilor plai / Cura o lumină mioapă /. (I. Barbu *Epitalam*)

„Vrem artă nouă într-o ţară liberă și nouă" se spunea sentenţios și irevocabil, într-una din revistele decadenţilor, aceeași care publica astfel de „modele" de artă nouă: „Felinar plimbă la braţ cu ceai dansant în preservativ vocal eșire în caz de incendiu și un înger consumă cauciuc în prolog crosscountry-ul patriotic este la cap. III bis cere monios a b c d e f g h i j k l m n o p r s t u v z x și continuă mîine joi punct virgulă".

ese luna dintre nouri / iubita mea cu ochii dulci / du-te în B.M. să te culci / te anunţ sfîrșește cu diverse apropouri.

Din opera fiecărui poet, naufragiat pentru un timp mai scurt sau mai îndelung în apele tulburi ale decadentismului, se pot scoate poezii care nu au nimic comun cu formulele estetice avangardiste. În aceleași reviste, este Vinea, poetul adevărat, dar și autorul combinaţiilor abracadabrante.

Căci I. Vinea simte nevoia de a face artă adevărată, alături de aforismele teribiliste în linia de gîndire a decadenţilor.

Între ceea ce scrie, ca poet, Ilarie Voronca, în revistele decadente ca o aplicare imediată a concepţiilor avangardiste burgheze și între versurile din volumele sale *Colomba, Ulise,* este diferenţă categorică între artă și non artă. Poezia vibrează în aceste volume printr-un puls emotiv sincer și curat care nu trădează afinitatea din acea perioadă a poetului la decadentism. E artistul cel adevărat care simte nevoia comunicării firești a sentimentelor sale poetice.

Limbajul poetic al noii arte burgheze este intolerabil bunului simţ. Un astfel de „inovator" voia să îmbogățească limbajul literar într-adevăr cu asocieri care nu se încercaseră și nu aveau să se încerce mai tîrziu, ca „edenul furunculelor", „damnate epiderme", „extaz ecsem". Altcineva credea nu în oameni, ci „în pisici", „în perversitatea florilor", „în orizonturile deschise de psihanaliză". Ceea ce voim să dovedim, în cazul de faţă, este existenţa unei atitudini dublicitare a acestor conștiinţe artistice, alternanţa între poezie și croieli hibride după calapoadele teoriilor decadente. Pentru că este o continuă luptă și zbatere dureroasă a talentului contorsionat de teoriile false ale decadentismului, învingător în unele momente; sau învins pentru totdeauna. Decadentismul, chiar la artiștii care l-au îmbrăţișat și l-au slujit pentru o vreme îndelungată, nu este o unică concepţie care să îi domine integral. Aceasta dovedește incompatibilitatea teoriilor decadente cu creaţia. De aici nevoia vitală ori de cîte ori vom avea de-a face cu talente adevărate, aflate în tabăra decadentismului, de a evada spre viaţă.

Oricît s-au forţat unii teoreticieni ai decadentismului să găsească acestui curent un suport „revoluţionar" și să-i demonstreze conţinutul „contemporan", a reieșit evident, din producţiile literare decadente, atitudinea asocială, dezinteresul pentru viaţă și pentru om. „Revoluţionarismul" de la *„Contemporanul, Unu, 75 H.P. Punct* ș.a. însemna, de fapt, anularea oricărei funcţii mobilizatoare a artei. Are și e posibil să aibă vreo audienţă spirituală asemenea specimene de artă la masele de cititori? Decadentismul, sub pretextul înnoirii și al împrospătării literaturii cu aerul secolului nostru, a încercat să abată literatura dintre cele două războaie pe calea izolării depline a artistului de societate.

Marin Bucur

Bucureștii în literatură

Citind antologia realizată de Radu Albala, constaţi cu plăcere cum Bucureștii capătă contururile unui personaj literar, cu trăsăturile lui distincte, cum evoluează spre civilizaţie, martor atent al marilor prefaceri social-politice (1821, 1848, 1859, 1907, 1944), cum, în sfîrșit, capitala renaște astăzi, datorită imenselor prefaceri economice, culturale și edilitare. Se distinge în acest fel ideea de evoluţie, mai lentă pînă la Eliberare, rapidă în ultimii ani. Pe alcătuitorul antologiei, Radu Albala, l-au interesat diversele aspecte ale acestei evoluţii: evenimentele sociale la care participă masele bucureștene și personalităţile ilustre ale trecutului; critica năravurilor rele, biciuirea societăţii corupte și exploatatoare; procesul muncii; schimbările survenite în peisajul orașului datorită construcţiilor, sistematizărilor, transformărilor.

Numele cele mai diverse s-au întîlnit pentru a da viaţă literară Bucureștiului, — de la centru la mahala, de la critica vieţii celor ce huzurează, la simpatia deschisă faţă de cei necăjiţi.

Cu toate acestea, unele evenimente impresionante la care a participat orașul nu sînt suficient oglindite; ne gîndim, de pildă, la Unirea Principatelor (văzută, astăzi, la centenarul ei), la primul război mondial, cînd orașul a fost vitregit, capitala mutîndu-se provizoriu la Iași, la lupta comuniștilor în perioada 1933—1940 etc. Lipsesc, mai ales, din literatura dintre cele două războaie și din cea actuală, nume ca M. Sorbul, Hortensia Papadat Bengescu, Ionel Teodoreanu, Aurel Baranga și Nicolae Moraru, Marin Preda, Francisc Munteanu, opere despre București ca: **Dezertorul, Anii negri, Calea Victoriei, Jocul ielelor, Caragiale în vremea lui** etc., autorul selectînd foarte rar mai ales fragmente din genul dramatic.

Din punctul de vedere al tehnicii alcătuirii, nu trebuiau să lipsească elemente absolut necesare unei înţelegeri mai ample a ansamblu a textelor. Astfel, credem că era util să se arate în paranteză relaţia scriitorului respectiv cu Bucureștiul (dacă s-a născut, a copilărit sau a trăit aici, dacă însemnarea este incidentală ori în opera acelui scriitor Bucureștiul se oglindește sub mai multe aspecte). Bine a procedat alcătuitorul că a indicat anul și uneori volumul din care s-a extras fragmentul. Dar titulatura volumului trebuia să se dea în toate cazurile, ca cititorul interesat să meargă mai departe cu urmărirea cutărui aspect, să-l găsească de îndată în volumul scriitorului, lărgindu-și cunoștinţele prin lectura în întregime a unor opere despre București.

Glosarul și indicele de nume sînt binevenite. Dar întrucît în text, pe drept cuvînt, nu s-a avut în vedere literatura străină, ar fi fost utilă o **Anexă** prin care să se ilustreze conturul literar mai vechi al orașului, din epocile în care călători străini, în trecere pe aici, au lăsat consemnări edificatoare. Tot aici era locul unei bibliografii sumare a literaturii despre București (în special a volumelor).

Volumul se deschide printr-un cuvînt înainte, substanţial, care găsește corelaţia dintre oglindirea artistică și istoricul, ca atare, al orașului.

Radu Albala a depus o muncă susţinută ce nu poate fi decît apreciată, omagiind cei 503 ani de existenţă ai Bucureștiului, printr-o lucrare care, fără îndoială, se va bucura de succes. Editura poate desigur să-și extindă atenţia și asupra unor antologii privind alte orașe ale ţării.

Victor Crăciun

AGÎRBICEANU

LA 80 DE ANI

La 19 septembrie, Ion Agîrbiceanu împlinește 80 de ani. Opera sa, constituită din cîteva zeci de volume, de schițe, nuvele, povestiri și romane, puternicul ei realism, mesajul ei plin de umanism, strălucirea artistică, autenticitatea vieții din atîtea și atîtea pagini ale ei, locul important pe care această operă îl ocupă în mișcarea literară din prima jumătate a secolului nostru, toate fac ca această aniversare să fie o sărbătoare a literaturii noastre.

Reprezentativ scriitor transilvănean, rămas necontenit în mijlocul provinciei sale de baștină, cronicar de-a lungul anilor, de la începutul veacului pînă în zilele noastre, al naturii, oamenilor și întîmplărilor sociale de acolo, Ion Agîrbiceanu s-a născut, cu optzeci de ani în urmă, în inima Transilvaniei, în preajma Blajului. Este fiu al satului transilvan, fiu de oameni din popor. Tatăl și mama sa sînt țărani. Într-un cadru sănătos de familie, în mijlocul satului și al naturii, cunoscînd în amănunțime viața, răsunîndu-i în inimă poveștile și cîntecele poporane, se așează primele puternice impresii despre lume în conștiința celui ce avea să devină marele scriitor Ion Agîrbiceanu.

Încă de la Blaj, în ultimele clase de liceu, el începuse să scrie poezii, pe care le publică în ziarul local **Unirea**. De altfel, chiar la **Semănătorul**, mai tîrziu, acest fecund prozator a publicat la început tot versuri. Proză începe să scrie în anii studenției, la Budapesta, sub influența modestului prozator ardelean Virgil Oniț, iar apoi sub cea deosebit de semnificativă a înnoirii pe care o aduceau încă de la început nuvelele lui Sadoveanu în înfățișarea vieții satului. Primele sale nuvele și povestiri le publică în ziarul **Drapelul** din Lugoj, apoi în **Luceafărul**, revista românească ce apărea pe atunci la Budapesta. De-a lungul anilor, Agîrbiceanu, mărginindu-se a-și lua subiectele din lumea ce-i era bine cunoscută, a Transilvaniei, dovedește larga popularitate a scrisului său publicînd în nenumărate reviste de pe întreg cuprinsul țării : **Ramuri, Viața Românească, Flacăra, Transilvania, Pagini literare, Cosînzeana, Adevărul literar și artistic, Cuget românesc** etc.

Tînărul scriitor era moștenitorul și continuatorul unei glorioase tradiții în literatura transilvană, ilustrată în chip strălucit prin opera lui Slavici. După o lungă perioadă de vegetare provocată de erezii latiniste care artificializau limba lipsind-o de forță creatoare, această literatură renăscuse sub impulsul exemplului lui Slavici însuși și a direcției „realismului popular" promovat de acesta la **Tribuna**, al cărui prim strălucit rod a fost Coșbuc. Din Slavici și din Coșbuc, lăsînd la o parte pe scriitorii mai mărunți, descind apoi : St. O Iosif, Goga, Agîrbiceanu, Rebreanu și încă mulți alți din scriitorii de seamă ce ni i-a dat Transilvania de la sfîrșitul secolului al XIX-lea încoace.

El se afla în fața suferințelor unui țăran romîn supus unei duble asupriri : naționale și sociale. În prima fază a activității sale literare, în deosebi pînă la 1906, el a putut încă vedea totul într-o bună măsură estompat, fără suficientă precizie și profunzime. Contribuiau la aceasta tradițiile literare de care am amintit, întrucît înaintașii cunoscuseră și înfățișaseră suferințe țărănești mai puțin acute, propria experiență a tînărului scriitor, care cunoscuse o viață țărănească ceva mai îndestulată în cadrul satului natal, iluziile intelectualului micburghez, oricît de bine intenționat, complicate cu influența diversiunilor burgheze din epocă și a educației teologice. Așa se explică, în proza lui Agîrbiceanu din primii ani, o ușoară nuanță idilică, o anumită notă împăciuitoristă, poate mai de grabă un fel de răbdare creștină.

Popasul de patru ani (1906-1910) în satul Bucium Șașa determină, cum am spus, o hotărîtoare cotitură în creația lui Agîrbiceanu, cu atît mai mult cu cît nu e vorba numai de un sat de țărani săraci și muncitori, dar de un sat în care, datorită exploatărilor aurifere locale, ravagiile pătrunderii capitalismului erau mai evidente, într-o perioadă în care asuprirea socială și națională a țăranului romîn sporise și dăduse loc la numeroase mișcări, uneori de mare amploare și răsunet. Scriitorul sosea deci în satul din Apuseni pregătit pentru a vedea și a înțelege mai bine adevărul vieții țărănești. De altfel, singur avea să mărturisească mai tîrziu puternicile impresii ce i le-a produs această grea situație socială a țărănimii. „În deosebi m-a impresionat latura de suferință din viața sătenilor... Mai ales primii patru ani de preoție mi-au dezvăluit cele mai multe mizerii ale vieții de la țară".

În aceste împrejurări și concepția de artă a scriitorului se precizează în chip firesc, mai bine. Încă în acești ani el are prilejul să se ridice împotriva tendinței de a falsifica prin idilizare viața satului în literatură, împotriva celor care „aduc în scrierile lor pe țăran sau viața lui numai ca un spectacol pentru boieri, ca o variație, ca o curiozitate", arătînd că literatura are menirea de a descoperi viața, în sensul dezvăluirii adevărului din ea.

Așa se formează puternicul realism al celor mai bune pagini din opera scriitorului nostru, realism care biruie foarte adesea ezitările și confuziile lui de început, anumite tendințe idiliste, sămănătoriste, poporaniste sau mistice care-l îmbiau. Aici este obîrșia strălucirii și temeiniciei creației lui Agîrbiceanu, pe care noi experiențe aveau să le sporească.

Din acest moment scriitorul începe să dea în schițele și nuvelele sale imagini ale satului mai veridice, deci mai dure decît cele din primii ani ; el începe să vadă mai limpede că țărănimea trăiește „în întuneric", într-un întuneric care nu e numai spiritual și de care nu ea este vinovată. Natura aproape dispare, imaginea ei dulce, odihnitoare și plină de poezie devine mult mai rară în proza lui Agîrbiceanu. Tablourile de natură sînt acum fugare, în genere aspre, în acord cu desfășurarea sumbră a povestirii unde pe primul plan rămîne omul cu suferințele lui. Scriitorul schițează în cele mai bune pagini ale volumelor sale profiluri și caractere bine conturate, tipuri viu individualizate, totdeauna însă proiectate pe fundalul vieții sociale.

Realismul scriitorului face în această vreme serioase progrese. O dovedește faptul că galeria eroilor săi, chiar din lumea satului, se lărgește. Nu mai sînt numai „țărani", sînt pădurari, potcovari, cizmari, dascăli, preoți, învățători, primari, sînt de mai multe naționalități, sînt săraci și bogătani, scriitorul observînd și punînd în lumină condițiile necinstite în care sporește averea acestora din urmă, dezumanizarea lor **(Copilul)**. Condițiile grele de viață, exploatarea, munca fără dreapta ei răsplată, existența tragică din această pricină a oamenilor sînt puternic reliefate din cîteva trăsături, în nuvele de mare forță, străbătute adeseori de un zguduitor dramatism, cum sînt **Iarnă grea, Mortul, Ceasul rău,** și mai cu seamă cele două neuitate capodopere ale literaturii noastre : **Fefeleaga** și **Luminița.**

Firește, în condițiile acestui realism în continuă dezvoltare și în împrejurările istorice concrete ale Transilvaniei, scriitorul nu putea să nu facă loc în paginile sale intelectualului romîn din această provincie, cu îndatoririle, cu luptele, cu eroismul, cu ispitele, cu umilințele și căderile sale. Burghezia satelor și a orașelor, frămîntările vieții în care se zbate această lume, uneori alături și deasupra țărănimii, este deasemenea prinsă veridic de scriitor în numeroasele sale romane, îndeosebi în **„Povestea unei vieți — Legea trupului"** (1912), **„Legea minții — Povestea altei vieți"** (1927) — imagini ale vieții sociale în care se desfășoară dramele de conștiință — și mai cu seamă în acea strălucită, sumbră și surprinzătoare creație care este romanul **Arhanghelii** (1914). Impresionant prin amploarea frescei, prin bogăția de fapte, forța și profunzimea surprinderii fenomenelor sociale, prin siguranța individualizării unui mare și foarte variat număr de eroi, de asemenea prin soliditatea construcției, fiind pe toate planurile o verigă între **Mara** și **Ion**, romanul cel mai de seamă al lui Agîrbiceanu înfățișează disoluția morală, distrugerile materiale pe care le aduce pătrunderea capitalismului într-un moment social mai avansat decît cel înfățiat de Slavici în **Comoara** și **Moara cu noroc.**

Războiul, cu ororile și nedreptățile lui, poate și unele ecouri ale frămîntărilor sociale din această vreme din Rusia și de la noi, adîncile dezamăgiri ce urmează primului război mondial îl fac pe scriitor, în anii ce urmează, să întrupeze în scrisul său ura pentru măcelurile între popoare, durerea în fața nedreptăților ce se făceau celor umili ce suferiseră pentru o țară și o viață mai bună, și aceasta duce la o adîncire a realismului său. Mica nuvelă **Adăpost de-o noapte** este deosebit de semnificativă nu numai pentru episodul emoționant în simplitatea lui pe care-l consemnează, dar, mai cu seamă, pentru întrebările ce și le punea în fond scriitorul în legătură cu cauzele nedreptății din societatea burgheză și pentru perspectivele ce i se întredeschideau de a răspunde just la aceste neliniștitoare întrebări.

Formația sa, mediul în care a viețuit în anii dintre cele două războaie mondiale, condițiile istorice concrete, nu i-au îngăduit scriitorului să ajungă la acel răspuns care ar fi determinat o treaptă nouă în dezvoltarea realismului literaturii sale și de care era așa de aproape atunci cînd scria nuvela **Adăpost de-o noapte.** Dar scriitorul, care cunoscuse atît de profund suferințele poporului și care vedea continuarea acestor suferințe și desmățul reprezentanților claselor exploatatoare, nu se putea acomoda cu această lume. În romane ca **Răbojul sfîntului Petru** (1934) și **Sectarii** (1938) el face o satiră ingenioasă, plină de vervă, uneori sceptică, dar totdeauna ascuțită, îndeosebi a politicianismului și a administrației dintre cele două războaie mondiale, dar, în ultimă instanță, putredei și monstruoasei societăți burghezo-moșierești, cu nenumăratele ei tare.

Operele lui Ion Agîrbiceanu se îngrămădesc masiv înaintea noastră. Volumele de nuvele : **De la țară, Două iubiri, În clasa cultă, În întuneric, Prăpastia, Din război, Datoria, Stafia, O zi însemnată, Popa Mau, Luncușoara din Păresimi, Ceasuri de seară, Trăsurica verde, Chipuri de ceară, Dezamăgire, Amintirile,** romanele : **Povestea unei vieți — Legea trupului, Arhanghelii, Legea minții — Povestea altei vieți, Stana, Dolor, Biruința, Răbojul Sf. Petru, Sectarii, Licean... odinioară** și multe altele — ne oferă o lume întreagă, variată, bogată, plină de trude și aspirații, de păcate și vise, un adevărat uriaș capitol de istorie reală a acestei Transilvanii căreia scriitorul i-a rămas atît de credincios. Este aici o impunătoare parte constitutivă a literaturii noastre din prima jumătate a acestui secol, cu atît mai măreață, cu cît, de la un capăt pînă la celălalt, creația lui Agîrbiceanu este străbătută de credința pe care scriitorul o exprima atît de limpede în 1957, cu ocazia împlinirii vîrstei de 75 de ani : „fiecare scriitor adevărat e un luptător pentru desăvîrșirea vieții contemporane lui".

Alături de noi, în fruntea noastră, în aceste vremuri de dreptate pentru țărănimea scumpă inimii lui altădată obijduite, astăzi, la împlinirea celor 80 de ani, scriitorul Ion Agîrbiceanu, ca totdeauna modest și harnic, mereu cu condeiul în mînă, continuă să fie un luptător. Chiar mai mult decît atîta. E un exemplu și un simbol.

Omagiul nostru, al tuturor, este tocmai de aceea cu atît mai fierbinte și mai din inimă.

G. C. Nicolescu

Fotografia : ION MICLE

Gînduri apropiate

M-am întrebat de multe ori dacă scriitorii nu încearcă un sentiment de teamă și jenă în momentul suprem al publicării operei lor. Tot ce au gîndit și simțit au pus în eroii creați, iar aceștia, la îndemîna oricui, repetă vorbirea cu sine însuși a scriitorului. De fapt opera literară este și o mărturisire publică a concepției de viață, a speranțelor, a îndoielilor, a desnădejdilor trecătoare ale autorului. Și toate acestea le arăți unei mulțimi de necunoscuți... Cred că numai un sentiment irezistibil de misiune, de chemare, numai o forță elementară de natura celei care crează viața poate duce la trecerea acestui prag care este publicarea. În opera lui Ion Agîrbiceanu se simte forța de neînvins a chemării de scriitor. El a înțeles valoarea supremă, fără termen de comparație, a vieții umane. Omul dă valoare universului. De aici străduința lui Ion Agîrbiceanu de a se înțelege pe sine și pe frații săi oamenii, de a lămuri căile pe care răul se instaurează în lume și degradează majestatea persoanei umane. S-a aplecat aunci cu inima și cu mintea spre cei care duc lupta vieții, învingători sau învinși, i-a înțeles, a descoperit pentru ei și pentru alții, ce poate face pe om nefericit sau fericit.

Cine a cunoscut pe părinții lui I. Agîrbiceanu, înțeleg mai bine structura lui sufletească. Îi văd și acuma pe Nicolae și Ana Agîrbiceanu, îmbrăcați în straie românești, falnici și cu demnitatea noblețel autentice a țăranului. Seriozitatea în fața vieții își are rădăcini adînci în această ascendență. I. Agîrbiceanu și-a cultivat ogorul literar cu aceeași sîrguință neostenită ca și nesfîrșitul șir de strămoși țărani țarina dătătoare de pîine. Zi de zi îl vedeam, noi, copiii, stînd la masa de scris, învăluit în nori de fum de țigările pe care de multe ori le făcea singur. Mama, cu o vastă cunoaștere a literaturii naționale și universale, era de multe ori primul critic al scrierilor terminate. Și astăzi, la 80 de ani, lucrurile merg cam la fel în casa din Cluj a lui I. Agîrbiceanu. O trăsătură puțin cunoscută a personalității lui I. Agîrbiceanu este interesul foarte viu pe care l-a avut și-l are pentru știință. Ne spunea de multe ori că i-au plăcut matematicile și fizica în școală, iar astăzi de cîte ori mergem acasă începe discuții despre ultimele evenimente științifice. Problemele legate de zborurile cosmice îl interesează îndeosebi.

Dealtfel lărgimea de vederi și de preocupări este un element caracteristic al sărbătoritului de astăzi. Respectul pentru om l-a făcut să nu încerce să-și impună părerile și credințele nici cel puțin nouă, copiilor. Îi dorim și noi astăzi, la 80 de ani, încă mulți ani și sănătate.

Prof. univ. **Ion I. Agîrbiceanu**

UN MAESTRU AL SCHIȚEI

Octogenarul sărbătorit este unul dintre scriitorii care au adus o contribuție substanțială la dezvoltarea schiței și povestirii în proza românească. Povestitor molcom și duios, vibrînd cu înfiorare la durerile celor umiliți și ofensați, Agîrbiceanu făurește numeroase bijuterii literare. Zbuciumul năvalnic al sufletelor chinuite, freamătul naturii, revolta izolată a năpăstuitului împotriva stăpînului lui hain răsună viu în cărțile lui. Pentru Agîrbiceanu, explorarea unor medii sociale înseamnă descoperirea fondului uman superior al oamenilor simpli, stigmatizarea vîdului moral al bogătașilor meschini. Secvențele de viață, selectate în diverse schițe, emoționează prin tragismul lor, acorduri grave se înfiripă într-un cîntec trist. Viața oamenilor sărmani e cumplit de grea, spune Agîrbiceanu în schițele sale. Fefeleaga e o văduvă oropsită, are copii mulți, dar îi mor pe rînd toți, ea se trudește amarnic, ajutată de calul Bator, bătrîn și ciolănos. Cară piatră la unii și la alții. Cînd îi moare ultimul copil, Păunița, Fefeleaga își vinde calul ca să cumpere sicriu și giulgiuri albe. Agîrbiceanu concentrează în puține pagini drama unei vieți întregi, densitatea narației rămîne notabilă.

Baba Miia, din schița „Luminița", încearcă zadarnic să-și aprindă în ultimele clipe ale vieții luminărica de ceară. Moartea o surprinde cu iuțeală și ultima dorință nu și-o poate împlini. Faptul banal, într-un anumit fel, dezvăluie sensuri mai adînci : imposibilitatea unei bucurii, fie și în ceasul din urmă, apare limpede. Mătușa Veronica asistă, doborîtă de jale, la moartea feciorului ei, apoi, aparent resemnată, dăruiește tot ce avea celor din jur, îi face lui Dumitru o înmormîntare frumoasă, se culcă și așteaptă să-i vină sfîrșitul. Naivitatea ei îi produce dezamăgire, nu poate muri atunci cînd vrea. Toropită de foame, găsește în pod un săculeț cu secară și pornește cu el la măcinat. Universul rural e sumbru, apăsător, și toți se întreabă ca Fefeleaga : „adică de ce mai trăiește omul în lumea asta ?" Oamenii nu pot zîmbi în fața naturii plină de vioiciune. Demnitatea nu-i părăsește și — așa cum aminteam mai sus — unii știu să se răzbune pe cei care i-au nedreptățit. Boierul Martin (din schița „Păcatul") va plăti scump pentru legătura sa vinovată cu femeia argatului Buzdug. Neclintit în hotărîrea sa, tăcutul Ion îl ucide pe stăpînul necinstit. Costea Pădurarul (în schița cu același nume) nu suportă ca fiica lui să fie batjocorită de un „domnișor" și-i face acestuia de petrecanie.

În prim plan revin mereu portretele conturate în linii sigure și sugestive ale protagoniștilor, săteni asupriți. Sufletește, ei sînt „oameni dintr-o bucată". Infirmități morale nu se pot descoperi la astfel de ființe. Și e relevabilă minuția cu care Agîrbiceanu le compune fișele caracterologice. Știința de a găsi acele împrejurări care să permită definirea personajului îi este specifică scriitorului. Exemple se pot alege din cele susmenționate. Vom adăuga și altele. Războiul, cu urmările lui nefaste, este condamnat cu tărie, scriitorul exprimă un categoric protest prin literatura sa. Tragedia lui Miron, ologul „strivit de nenoricirea lui" — cum spune Agîrbiceanu, se desfășoară lent, încordat, căpătînd virtuți simbolice. Insingurarea mutilatului e determinată de consecințele injustiției sociale. Atunci cînd, în scopul de a-i înșela pe săteni, se împart cîteva petece de pămînt, ologul este uitat. Însă la trecerea prin comună a unui general înzorzonat, primarul îl așază pe Miron în șirul întîi, mîndru „că poate arăta din satul său un invalid așa de prăpădit" (notează cu vădită ironie scriitorul). După ce trece clipa solemnă, Miron rămîne pe șosea, în praf, ca o uriașă gînganie, uitat de ceilalți. Ologul nu mai întrezărește vreo rază de lumină în viață și conchide c-ar fi fost mai bine dacă murea.

Vasile Lungu vine de la mari depărtări pentru a-și vedea feciorul în spital. Rana primită pe front îl doborîse între timp pe Dumitru o înmormîntare frumoasă, se culcă și așteaptă să-i vină sfîrșitul. Naivitatea ei îi produce dezamăgire, nu poate muri atunci cînd vrea. Toropită de foame, găsește în pod un săculeț cu secară și pornește cu el la măcinat. Universul rural e sumbru, apăsător, și toți se întreabă ca Fefeleaga : „adică de ce mai trăiește omul în lumea asta ?" Oamenii nu pot zîmbi în fața naturii plină de vioiciune. Demnitatea nu-i părăsește și — așa cum aminteam mai sus — unii știu să se răzbune pe cei care i-au nedreptățit. Boierul Martin (din schița „Păcatul") va plăti scump pentru legătura sa vinovată cu femeia argatului Buzdug. Neclintit în hotărîrea sa, tăcutul Ion îl ucide pe stăpînul necinstit. Costea Pădurarul (în schița cu același nume) nu suportă ca fiica lui să fie batjocorită de un „domnișor" și-i face acestuia de petrecanie.

În prim plan revin mereu portretele conturate în linii sigure și sugestive ale protagoniștilor, săteni asupriți. Sufletește, ei sînt „oameni dintr-o bucată". Infirmități morale nu se pot descoperi la astfel de ființe. Și e relevabilă minuția cu care Agîrbiceanu le compune fișele caracterologice. Știința de a găsi acele împrejurări care să permită definirea personajului îi este specifică scriitorului. Exemple se pot alege din cele susmenționate. Vom adăuga și altele. Războiul, cu urmările lui nefaste, este condamnat cu tărie, scriitorul exprimă un categoric protest prin literatura sa. Tragedia lui Miron, ologul „strivit de nenoricirea lui" — cum spune Agîrbiceanu, se desfășoară lent, încordat, căpătînd virtuți simbolice. Insingurarea mutilatului e determinată de consecințele injustiției sociale. Atunci cînd, în scopul de a-i înșela pe săteni, se împart cîteva petece de pămînt, ologul este uitat. Însă la trecerea prin comună a unui general înzorzonat, primarul îl așază pe Miron în șirul întîi, mîndru „că poate arăta din satul său un invalid așa de prăpădit" (notează cu vădită ironie scriitorul). După ce trece clipa solemnă, Miron rămîne pe șosea, în praf, ca o uriașă gînganie, uitat de ceilalți. Ologul nu mai întrezărește vreo rază de lumină în viață și conchide c-ar fi fost mai bine dacă murea.

Vasile Lungu vine de la mari depărtări pentru a-și vedea feciorul în spital. Rana primită pe front îl doborîse între timp pe Dumitru o înmormîntare frumoasă, se culcă și așteaptă să-i vină sfîrșitul. Naivitatea ei îi produce dezamăgire, nu poate muri atunci cînd vrea. Toropită de foame, găsește în pod un săculeț cu secară și pornește cu el la măcinat. Universul rural e sumbru, apăsător, și toți se întreabă ca Fefeleaga : „adică de ce mai trăiește omul în lumea asta ?" Oamenii nu pot zîmbi în fața naturii plină de vioiciune. Demnitatea nu-i părăsește și — așa cum aminteam mai sus — unii știu să se răzbune pe cei care i-au nedreptățit. Boierul Martin (din schița „Păcatul") va plăti scump pentru legătura sa vinovată cu

Mihai Botez

ÎN ANII NOȘTRI

După o îndelungată și rodnică activitate creatoare, de peste o jumătate de secol, care l-a situat pe un loc de frunte în istoria literaturii române contemporane, Ion Agîrbiceanu nu a depus încă pana de scriitor, pentru binemeritata tihnă a bătrîneții. Ca și Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, ca și alți reprezentanți de seamă ai vechii generații de creatori, autorul **Arhanghelilor** nu s-a putut împăca de loc cu ideea pasivității, nu s-a izolat la umbra unei glorii demult și definitiv cucerită. Dimpotrivă, înțelegînd înaltele sensuri umane și sociale ale luptei de azi a poporului nostru, a făcut din scrisul său, cu sinceritate, un mijloc eficient de sprijinire a acestei lupte. În anii noștri, arăta dr. Petru Groza, scriitorul **„a rămas sincer atașat muncii poporului romîn pentru construirea unui viitor fericit".**

În publicațiile clujene îndeosebi **(Tribuna** și **Steaua)**, ca și într-unele din cele bucureștene **(Luceafărul** și **Viața românească)**, numele lui Ion Agîrbiceanu a putut fi deseori întîlnit, însoțind fie nuvele, schițe și povestiri, multe din ele inspirate din actualitate, fie articole de atitudine civică, amintiri, însemnări și îndrumări literare. Toate cele publicate dovedesc că marile probleme și frămîntări ale epocii contemporane, evenimentele și realizările măreți din țara noastră au aflat un viu ecou în inima și conștiința scriitorului. Ion Agîrbiceanu s-a integrat cu sufletul deschis eforturilor măreți ale poporului nostru pentru făurirea unei vieți libere și fericite, deoarece, după cum însuși mărturisește, **„scriitorul dacă e autentic, adică dacă are talent, trăind în lume, între oameni, ca oricare muritor, este cu neputință să nu fie mișcat de viața omenească, — a sa și a semenilor săi — de frămîntările sale și ale societății în mijlocul căreia trăiește, și să nu încerce a le prinde așa cum se reflectează în sensibilitatea și conștiința sa".**

Concomitent cu munca de creație literară propriu-zisă, de revizuire și șlefuire migăloasă a unor scrieri mai vechi în vederea reeditării, de creare a unor noi schițe și povestiri despre oamenii de azi, Ion Agîrbiceanu a fost prezent continuu în publicațiile noastre, consemnînd cu pasiune și mărturisindu-și deschis atitudinea față de diferite probleme și evenimente. Amintim, în acest sens, articolul **Imperativul epocii (Tribuna** nr. 51, 22 decembrie 1960), în care saluta cu entuziasm **Declarația** și **Apelul** Consfătuirii de la Moscova a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, din 1960, subliniind că **„ne simțim cu toții responsabili pentru efortul pe care trebuie să-l facem fiecare în domeniul nostru de muncă, pentru menținerea și întărirea păcii".** De asemenea, trebuie amintit și articolul **La început de epocă (Luceafărul** nr. 3, 1 februarie 1960), prin care transmitea un cald mesaj de simpatie întîlnirii de la București a tineretului din țările balcanice și din zona Mării Adriatice, pentru apărarea păcii. Iar cînd o serie de sociologi, filozofi și oameni de știință occidentali, întruniți la Rheinfelden în Elveția, au susținut că înmulțirea bunurilor de larg consum și automatizarea proceselor de producție duc la sărăcirea spirituală a omului și a societății, la plictiseală și dezechilibru psihic, scriitorul nostru nu s-a putut abține să nu combată aceste teze retrograde, inumane, în articolul **Perspectiva sărăcirii spirituale a omului și societății ? — Nu ! (Tribuna** nr. 51, 17 decembrie 1959), în care, aducînd exemple concrete, scria : **„Realitatea din țările socialiste demonstrează că progresul tehnicii, condițiile în care munca nu mai e o povară pentru om, duc dimpotrivă la o înviorare spirituală, la o înflorire nemaicunoscută a artei".**

Față de impunătoarele realizări social-economice și cultural-artistice obținute de poporul nostru în regimul democrat-popular, Ion Agîrbiceanu și-a manifestat de nenumărate ori adeziunea, bucuria și mîndria. Edificatoare în acest sens sînt mai ales articolele **Realizări fundamentale (Tribuna** nr. 30, 27 iulie 1961), **Meditație în septembrie (Steaua** nr. 9, 1960), **Arătură adîncă (Tribuna** nr. 34, 23 august 1962), **Laus laboris (Luceafărul** nr. 1, 1 ianuarie 1960) și altele. În articolul **Meditație în septembrie**, de pildă, scriitorul octogenar de azi, arăta : **„Deși se spune că un bătrîn va vedea mai frumoase zile tinereților sale, el nu va putea însă să nege adevărul că poporul nostru merge spre condiții tot mai bune de viață și că suferințele sînt în scădere. Nu va putea să nu recunoască evoluția spre o tot mai înaltă umanitate".**

Multe din articolele publicate de Ion Agîrbiceanu în presa noastră, în ultimii ani, conțin fie omagii aduse marilor creatori clasici și contemporani, fie atente și călduroase îndrumări adresate tinerilor scriitori. Așa sînt articolele **„In memoriam..."** (închinat lui Eminescu, **Tribuna** nr. 2, 14 ianuarie 1960) **Cîteva note** (despre Caragiale, **Steaua** nr. 6, 1962), **Caragiale la Blaj (Tribuna** nr. 23, 7 iunie 1962), **Patriarhul prozei românești (Viața românească** nr. 11, 1960), **Arghezi la 80 de ani (Tribuna** nr. 20, 19 mai 1960), **Talent și îndrumare (Luceafărul** nr. 20, 15 octombrie 1960), **Despre măiestria literară (Luceafărul** nr. 8, 15 aprilie 1962) și altele. În acesta din urmă, Ion Agîrbiceanu mărturisea crezul său artistic : **„Pentru o adevărată creație literară nu e deajuns, într-adevăr, să ai talent, ci trebuie să-ți identifici idealul cu acela al poporului muncitor, e nevoie de multă trudă, de mare și continuă cunoaștere a realităților, de un susținut efort artistic".**

Într-adevăr, în întreaga sa activitate creatoare Ion Agîrbiceanu a fost cu inima și sufletul alături de cei mulți, alături de popor. În vremea noastră de acum, mai mult ca oricînd, scriitorul își simte idealul său de viață identificat cu idealul maselor largi muncitoare care construiesc o nouă lume. Stau mărturie, în acest sens, multe din nuvelele, schițele și povestirile pe care le-a scris și le-a publicat în ultimii ani, cum sînt **Șezători vara (Tribuna** nr. 21, 23 mai 1959), **Moș Nichifor (Tribuna** nr. 41, 8 octombrie 1959), **Prăbușirea (Tribuna** nr. 15, 14 aprilie 1960), **Pe lună (Luceafărul** nr. 2, 1 august 1958), **Vironica (Steaua** nr. 6 1959), **Adormirea Măriuței (Luceafărul** nr. 18, 15 septembrie 1958, **Ape mari (Steaua** nr. 4, 1960), **Suveica (Steaua** nr. 7, 1961) și altele. Multe dintre aceste schițe și povestiri au ca personaj constant pe profesorul pensionar Vasile Cîndea. Acesta descoperă rînd pe rînd frumusețile vieții noastre noi, bucurîndu-se de ele odată cu oamenii de azi. Schița **Șezători vara**, de pildă, ni-l înfățișează pe Vasile Cîndea privind cu dragoste și admirație la flăcăii și fetele care, după o zi de secerat, se adună seara plini de vioiște și cîntă. **„Nu. Nu era cîntec de om ostenit** — notează scriitorul — **parcă țîșnea din fîntînile vieții de azi, de care se bucură. Și totuși nu era un cîntec aspru, ca o țîșnire de izvor, ci viața era prinsă într-o dulce legănare".**

În anii noștri, pe lîngă colaborarea la diverse publicații literare și reeditarea unor importante scrieri ale sale din trecut, Ion Agîrbiceanu a tipărit și cîteva volume noi de proză : **Din copilărie** (1956), **Din munți și din cîmpii** (1957), **File din cartea naturii** (1959), **Faraonii** (1961). Cele mai multe din schițele și povestirile incluse în aceste volume evocă, într-un stil plin de savoare, copilăria scriitorului, înfățișează, cu profund realism și accente dramatice, o serie întreagă de scene din viața de odinioară a țărănimii transilvănene. Totodată, aceste schițe și povestiri conțin admirabile tablouri de natură, confirmînd încă o dată inepuizabilele resurse artistice ale lui Ion Agîrbiceanu.

Activitatea creatoare desfășurată de bătrînul și veneratul scriitor Ion Agîrbiceanu, în anii noștri, este mărturia vie a prezenței sale sincere și pasionate în mijlocul vremilor noi, în mijlocul oamenilor de azi care construiesc cu succes socialismul.

Teodor Vîrgolici

Acțiunea romanului „Baritina", din care publicăm un fragment, se desfășoară în nord-estul Dobrogei, între anii 1951—1953, înfățișînd unul dintre nenumăratele și tulburătoarele aspecte ale bătăliei pentru construirea socialismului în țara noastră. Accentul cade asupra muncii pline de abnegație a unor geologi și a unui mănunchi de mineri de explorare, care au avut de învins numeroase greutăți.

Fragmentul de față se referă la începuturile acelei înverșunate lupte, desfășurată în condiții aspre, cînd ciocanul geologic al lui Dumitru Bazaca, în contactul cu piatra, scotea abia primele acorduri ale concertului final de mai tîrziu.

A doua zi, pe la amiază, Prina Ștefan veni din nou la sondeză. Geologul nu era acolo. Stătu ce stătu, uitîndu-se cum Grigoruță și Tatamiru, plini de ulei și de praf, lucrează de zor cu tubul acela metalic și lung, care se tot învîrtea în pămînt, apoi plecă după Bazaca. Îl găsi pe dealul din partea cealaltă a pădurii, cu ciocanul în mînă, lîngă o grămadă nu tocmai mare de bolovani pe care-i adunase acolo în cursul dimineții. Prina scrută un timp aceste pietre neînțelese și întrebă :

— Ce faceți cu astea ? Unde plecați cu ele mereu ?

— La Tulcea.

— Ce faceți cu ele la Tulcea ? Ale naibii-s grele !

— Astea sînt probe, măi Prina. Le trimit mai departe, la analiză. Cu cît sînt mai grele, cu atît sînt mai concludente pentru mine.

— Mai cum ?

— Mai pline de baritină. Dar de ce-ți pierzi tu timpul cu mine ? Nu muncești nicăiri ?

— Sînt sărac. N-am pămînt. Aș putea să vă ajut să le cărați.

— Dar colectivă nu aveți pe aici ?

— Zice că n-o să se facă.

— Da ? făcu geologul, măsurîndu-l atent, apoi își luă ciocanul de jos și porni cu pași rari, cu privirea în pămînt, după pietre.

— Am un copil, spuse după o vreme Prina Ștefan, care mergea la un pas în urma lui Dumitru Bazaca. Dom'giner, am un copil... Si-o să mai am unul.

— Să-ți trăiască, zise Bazaca. De altfel, se vede.

— Cum adică, se vede ? Ce să se vadă, dom'giner ?

— Se vede după fulgi. Stai în fulgi cu nevasta și împletiți la copii.

— Dumneavoastră iar rideți de mine. Dar nu-i de rîs.

Apoi nu-și mai vorbiră un timp îndelungat. Dumitru Bazaca ciocănea ici, ciocănea dincolo, tăcea, asculta, avea aerul că așteaptă un răspuns din partea cuiva, apoi iar ciocănea în colțuri de stîncă. ciocănea în pămînt și pietrele păreau că-i răspund, îi spuneau ceva numai lui, iar Prina căuta să priceapă și nu pricepea, și-și blestema zilele. Străbătură astfel, cînd într-o parte a dealului, cînd într-alta, cîțiva kilometri, pînă cînd Prina rosti :

— Dom'giner.

— Ce este ?

— Cu simțitul cum e ?

— Poftim ?!

— Cu simțitul. V-am auzit cînd îi spuneați tovarășului ăla cu țigările că dumneavoastră simțiți cînd dați de aia... de baritină. Ce e aia „simțiți" ?

Pe Dumitru Bazaca îl pufni rîsul. Apoi rise mai tare, pe urmă și mai tare, și se uită la Prina și rise din nou, pînă simți că e gata să leșine de rîs.

— Ia vino cu mine, zise după aceea. Hai înapoi.

Cînd ajunseră lîngă grămada de la care plecaseră, îi dădu lui Prina ciocanul și zise :

— Izbește în piatra aceasta.

Prina izbi. Se aprinse un sunet moale, un sunet înfundat, fără ecou. Prina simți rezistența pietrei, era o rezistență moale, ca și sunetul acela.

— Asta e calcar, spuse Bazaca. Păcătosul de calcar. Acum vino-ncoace. Aici. Izbește în piatra aceasta.

Prina izbi. Ciocanul sări înapoi, către el, parcă voind să-l împingă de-acolo și Prina fu gata să-l scape din mînă. Întîlnise o rezistență masivă, dură, părea că izbise o ființă viguroasă, care se apărase pe dată împotriva loviturii lui. Un sunet ascuțit răsărise din piatră, ca un protest, un sunet care-i dăinui în urechi multă vreme lui Prina.

— Ei ! Asta-i baritină, zise Bazaca, rizînd. Nu-i așa c-ai simțit ?

— M-a pișcat pîn-la cot, spuse Prina. Al naibii ciocan !

— Nu e ciocanul, e piatra. O să-ți dai tu seama și singur cîndva.

După o tăcere, Prina Ștefan întrebă deodată, parcă speriat :

— Dom'giner ! E greu să se gîndească cineva la copiii altuia ? Dumneavoastră n-aveți copii, nu-i așa ?

Bazaca își aduse aminte de ceea ce-i spusese profesorul Puntea, „Gîndește-te ce va fi acolo într-o zi, dacă vom descoperi aceste bogății". Un fior îl cuprinse, apoi o tristețe ușoară. „Așa că trebuie să găsim baritină, înțelegi, dragul meu ? Trebuie !" Tristețea se risipi și rămase numai fiorul.

— Știu eu, măi, Prina ? Mie-mi place de tine, dar cum să te ajut eu ? Dacă aș găsi baritină mai multă, ar fi altceva, s-ar face aici șantier, ar fi și mine...

Dumitru Bazaca se așeză pe mormanul de pietre și începu să-i povestească lui Prina, pe îndelete, cam ce fel de viață ar putea fi atunci. Prina îl asculta, uneori cu emoție, alteori cu o îndoială vădită, care-l nemulțumea pe Bazaca. Ar fi vrut să-l creadă, dar nu putea, nu aveau cum să răsară șosele din piatră seacă, nici orașe, nici uzine, nu se putea ca o nenorocită de piatră, pe care nimeni n-o băgase în seamă, să aducă așa, peste noapte, lefuri și brutării și bocanci ca aceia, ai geologului... Cu toate că n-ar strica, dacă i-ar da lui geanta aia de piele cu curea, în care își ține hîrtiile. Și dacă i-ar da-o, ce-ar face cu ea ? Nu se știe, ar vedea el pe urmă, i-ar găsi el un rost, dar întîi să i-o dea... „Vezi să nu ți-o dea după ceafă ! se gîndi mai departe. Ce interes are să-ți dea ție geanta ? Are interes să vorbească, să-ți spună povești, ca să uiți că l-ai rugat să te ia pe lîngă el. Dacă mi-ar spune c-o să-mi dea leafă, l-aș mai crede, ce-i tot dă zor cu orașele alea ?"

— Așa că vezi tu, măi Prina ? zise Bazaca la urmă. Pînă una-alta, cum să te ajut ? Și ce știi să faci ?

— Nimic, zise Prina, smuls prin surprindere din gîndurile lui. Parcă trebuie să știi de la început ? adăugă numaidecît, speriat de ceea ce spusese. Învață altîi să fure, și n-o să învăț eu o meserie cinstită ?

Bazaca se uită o clipă în ochii lui, apoi rise. Prina nu știu ce să facă, și rise și el, așteptînd, cu ochii pe port-hartul lui Bazaca

— Hai să mergem, zise Bazaca.

Plecară. Umblară pe dealuri pînă către seară. Geologul ciocănea mereu, ciocănea și asculta pietrele. La o vreme, îi spuse lui Prina :

— Ia tu piatra asta... ia-o și pe aia de-acolo și adună-le undeva. O să le cărăm la grămada cealaltă. Tot zici că n-ai nici o treabă.

— Le iau, dom'giner ! zise Prina, grăbit, parcă temîndu-se ca Bazaca să nu se răzgîndească.

Din clipa aceea, un sentiment nou începu să prindă rădăcini în sufletul lui Prina. „A spus : „Hai să mergem", adică m-a chemat, se gîndi el, cuprins de emoție. Și m-a pus să-l ajut la cărat...". Simțea cum dispare sfiala din el, se simțea de folos pe lîngă omul pe care pînă atunci i se păruse că-l plictisește și o speranță îl înfioră, speranța că poate tot o să-i găsească un rost undeva. Se ținea după Bazaca, acuma, ca un om care, în sfîrșit, are o treabă serioasă de făcut. La întoarcere, pe drum spre sondeză, Bazaca îl întrebă :

— Măi Prina cîtă carte știi tu ?

— Eu ? făcu Prina, nedumerit. Cîtă a uitat cotoiul meu.

— Și ai un cotoi foarte bătrîn ? rise Bazaca.

— Am unul stîrb, rise și Prina, apoi se neliniști. Parcă nu poți să cari pietre și fără carte ! Dați-mi mie geanta aia, să v-o duc eu.

— Ai tu ce ai cu port-hartul meu, spuse Bazaca. Îți place ?

— Nu de aia. Dar să v-ajut, răspunse Prina, bănuitor. Dom'giner ! zise după o pauză, aproape strigînd, iar Bazaca se opri, speriat :

— Ce e ? Ce ai ?!

— Dom'giner... Dumneavoastră nu sînteți ca tovarășul ăla, cu țigările. Adică, dacă nu știu carte, n-am și eu voie să-mi cîștig pîinea ?

Dumitru Bazaca tăcu un răstimp. Se gîndi la baritină, apoi îi veni în minte o seară anumită, din copilăria lui, cînd se culcaseră cu toții flămînzi, apoi se gîndi iar la baritină, apoi la nopțile din podiață, cînd îl dăduseră afară din internat, apoi se uită la chipul pămîntiu al lui Prina, apoi iar se gîndi la baritină, apoi rosti cu un glas greu :

— Hai să vedem ce fac tovarășii de la sondeză, și continuă, după cîțiva pași : Am să-ți explic eu odată ce importanță are sondeza asta. Acum hai mai repede. Ori poate și singur ai să înțelegi într-o zi.

— O să-nțeleg, zise Prina, grăbindu-se alături de Dumitru Bazaca. Să nu credeți că poate n-am și înțeles. Dom'giner, să nu credeți una ca asta... De unde era să știu eu carte ?

— Bine, măi Prina, o să vedem, zise Bazaca, pe gînduri. O să vedem, repetă el, după o vreme, iar ceva mai încolo adăogă : Atunci să te învăț mai întîi să citești.

BEN. CORLACIU

— Va să zică tot nu se poate, rosti Prina, cu un glas stins. Dom'giner... de ce nu se poate ?

— Uite-așa ! Nu se poate, răspunse cu asprime Bazaca, pentru că simțea că e gata să-l cuprindă și pe el tristețea din glasul lui Prina.

Coborîră un deal și urcară altul, din vîrful căruia zăriră turla improvizată a sondezei, ceva mai la dreapta. O stea licărea încă slab, parcă plutind pe o apă înfloată ușor. Se înserase și era o căldură de nesuportat, ca și cînd tot focul care se revărsase din cer peste zi se prefăcea acuma în aburi nevăzuți și încinși, ridicîndu-se, ca să se întoarcă în cerul vioriu, cu unde roșietice, al amurgului. Dinspre bălțile Somovei plutea un miros de algă putrezită.

— Dacă ar bate vîntul puțin, zise Prina, în timp ce coborau spre sondeză, și tăcu, nu mai spuse ce s-ar întîmpla dacă ar bate vîntul puțin.

Dumitru Bazaca așteptă un răstimp, apoi, văzînd că Prina Ștefan nu mai are de gînd să vorbească, rosti :

— Lasă, tristețea mai rău ne îngroapă. De mîine te învăț să citești. Pentru ce vreau eu cu tine, nu se poate altfel. Ai să vezi tu.

★

Apoi veniră zilele toamnei, mai întîi calme, gălbui, pe urmă reci și cu cerul vînăt. Trecuseră mai bine de șase luni de la cele dintîi lovituri de ciocan ale lui Dumtiru Bazaca și cam patru luni de cînd Tatamiru și Grigoruță, unul venit din Băicoi, celălalt de la Ploiești, înfipseseră prima foreză în spinarea dealului din stînga Cîslei. Între timp, numărul muncitorilor sporise, erau acuma opt oameni, nu mai erau patru — Bazaca, Tatamiru, Grigoruță și Prina. Sfredeleau carnea de piatră, căutau cu înfrigurare piatra cealaltă, piatra aceea dură și grea. Bazaca își spunea uneori că poate niciodată pe lume oamenii nu-și doriseră atît de mult să țină în mîinile lor o piatră atît de grea ca piatra pe care o căuta el, o piatră care să-l frîngă din șale, s-o scape din mînă, să-i cadă chiar și pe picioare, să-l doară, numai să se arate odată, și să fie multă, atît de multă să fie, și atît de grea, încît nimeni să nu se mai îndoiască de existența ei, să nu mai șoptească nimeni că s-ar putea ca într-o zi să se închidă șantierul. Devenise nervos, irascibil, se supăra din senin, în vreme ce Prina rîdea din senin. Veneau colaboratori ai Comitetului Geologic, puneau întrebări, cercetau pietrele informe, pe care Prina, cu o dragoste sălbatecă, le stivuia frumos, din loc în loc, le îngrijea, le păzea cu ciocanul în mînă, i se părea că mereu stă la pîndă cineva, că vrea cineva să le fure de-acolo, ori să le amestece cu piatra cealaltă, cu păcătosul de calcar. Unii îi încurajau. Alții strîmbau din nas, nu le spuneau nimic neplăcut, nimic răspicat, strîmbau numai din nas și plecau. Pe aceștia din urmă, Prina ar fi vrut să aibă în el o putere să-i bată, cum îl bătuseră pe el atunci, noaptea, necunoscuții aceia, pe vremea cînd baritina încă nu fusese încolțită nici măcar cît acuma. I se părea că și printre cei ce veneau de la București erau unii față de care trebuia să-și apere pietrele, iar într-o noapte, cînd coborau către Cîsla, îl întrebă pe Bazaca :

— Ce tot mormăie ăia ? Ce tot strîmbă din nas ?

Era pe la mijlocul toamnei, se făcuse frig peste noapte, căzuse bruma, un miros de pește rece venea dinspre bălțile Somovei. Pe alocurea, drumeagul vechi, stricat, scîrțîia ușor sub picioarele lor, ca o pojghiță fragilă de sticlă, și era întuneric, era o noapte ursuză, apăsătoare. Bazaca tăcea. Nu-i răspunsese lui Prina. Se întreba dacă era într-adevăr o noapte ursuză ori poate numai el e urguz, poate numai ceva dinlăuntrul lui îl apasă. Asculta pașii moi ai lui Prina, apoi își asculta propriii pași, niște pași grei, înfundați, și se gîndea că el, spre deosebire de Prina, e mult mai voinic, mult mai puternic, și se întreba la ce-i folosesc toate astea, la ce-i folosește că are un trup îndesat, că e atîta de tînăr, că mintea îi lucrează cu luciditate, dacă ceva îl apasă pe suflet, dacă pînă și pe el au început să-l amorțească îndoielile. Căuta să se recunoască pe sine și nu izbutea. Era prima oară, cînd i se întîmpla să simtă că parcă n-ar mai fi el, și descoperi că de fapt niciodată nu se întrebase *cum* este el. „Asta e rău sau e bine ? își spuse. Dacă nu știu cum sînt, de ce mi se pare că nu mai sînt eu ? De ce și de cine mi-i frică ? Mi-i frică într-adevăr de ceva ?..."

— Prina, rosti el în șoaptă.

Prina tăcu. Nu i se deslușeau decît pașii.

— Prina ! strigă Dumitru Bazaca. N-auzi ?

— Ba aud, spuse Prina, neturburat.

— Atunci de ce nu răspunzi ? Ți-i frică să scoți un cuvînt ?

— Nu, zise Prina, cu o întîrziere bizară. Mă gîndeam...

— Și de ce nu vorbești ? La ce te gîndeai ?

— Mă gîndeam că nu mi-ați răspuns adineauri. Și mă mai gîndeam la ceva...

Se auzi, dinspre bălți, glasul unei păsări de noapte, apoi glasul acela ascuțit se mai auzi o dată, parcă acuma deasupra Cîslei.

— De ce-ai tăcut iar ? strigă Bazaca. Și mai la ce te gîndeai ?

— Mă gîndeam că nu m-ați bătut de pomană. După aia, mă gîndeam că e rău să vie cineva să te facă să crezi în ceva și pe urmă să te lase baltă. E mai rău decît dacă nici nu te face să crezi. Dumneavoastră ce ziceți ?

Dumitru Bazaca tăcu îndelung.

— Vedeți ? zise Prina într-un tîrziu. Și eu tot de aia tăceam.

După cîteva sute de metri, cînd ieșiră din valea îngustă și cotită, deslușiră niște pete mari, cenușii, care, pe măsură ce ei mergeau în tăcere, se făcură și mai mari, iar de la un timp se albiră în întunericul rece și neînstelat al nopții. Erau casele din Cîsla, pierdute printre salcîmi și cireși întomnați.

Desene de N. ȘERBAN

ridică anevoie, cu copilul în brațe, iar Prina dădu să-l trezească pe celălalt copil.

— Ce faceți ? zise Bazaca și văzu că patul nu avea pe deasupra decît o rogojină. Lăsați copilul să doarmă.

— Nu-i nimic, spuse Prina și-l zgîlțîi încet pe copil. Măi, Vasilică, ia scoal' tu cu tata !

Vasilică gemu, fără să se trezească, și-l lovi pe Prina cu pumnul, apărîndu-și somnul. Prina îl ridică în brațe, cu grijă, și-i spuse femeii :

— Caterino... Trage tu rogojina.

Cînd patul rămase gol, Bazaca descoperi că nu era nici un pat, era o ușă veche, pusă pe patru stîlpi mici, înfipți în pămînt. Se uită la maldărul de pene, apoi la sacul cu puf, apoi la copilul de la pieptul Caterinei, care se străduia să priceapă ce se întîmplă :

— Măi, Prina... rosti, însă nu-și duse vorba pînă la capăt.

— Plecați, dom'giner ?! întrebă Prina, cu o voce neliniștită, apoi se întoarse către nevastă-sa. Puteai să pui și tu țoala aia pe pat ! o certă el.

— Care țoală ?! făcu Caterina. Ori te-ai smintit !

Bazaca înțelese că fusese gata să săvîrșească o mare greșeală. N-ar fi făcut, prin plecarea lui, decît să-i jicnească pe acești oameni, să-i umilească.

— Nu, spuse el, întorcîndu-se din drum. Unde să plec ? Mă gîndeam numai să doarmă copiii...

— Păi o să doarmă, de ce să nu doarmă ? zise Prina, grăbit. Dumneavoastră vă culcați pe pat, noi o să-ntindem rogojina deoparte. Am mai dormit noi așa, ne mai vine cîte-un neam, tot așa ne culcăm... Nu dormim rău, o să vedeți... Apoi, văzînd că Bazaca surîde cu tristețe, sfîrși : Ce să-i faci, dom'giner ?! Am vrut eu să cumpăr o țoală, dar de unde ? Cu ce ?

Caterina, pricepînd acuma despre ce era vorba, întinse rogojina între masă și sobă. Apoi se duse în sală, de unde veni numaidecît cu o pernă mare, o pernă neînfățată, dar mare și nouă, pe care o puse căpătîi pe ușa prefăcută în pat.

— Poate o să vă înveliți cu pufoaica, îi spuse ea lui Bazaca. N-o să răciți. Nu e frig.

— Ba e frig, zise Prina, dar pufoaica e groasă. De unde știi tu că nu-i frig ? Nu vezi că tremuri ?

Dumitru Bazaca se gîndi să-i lase pe ei în pat și să se culce el jos, dar își spuse că s-ar putea să-i jicnească din nou, și acceptă. Caterina se și întinsese pe rogojină, cu copilul la piept, ca să-l adoarmă, iar Prina îl așezase pe Vasilică alături de ea. Vasilică nu se trezise. Cînd totul se liniști, Prina o întrebă ceva în șoaptă pe nevasta lui și ieși. Se întoarse cu două farfurii ; una, adîncă, cu mămăligă rece ; pe cealaltă, mică și întinsă, se afla o bucată de salam.

— Avem și de mîncare, rosti, punînd farfuriile pe masă. Poftiți, dom'giner.

— Lasă, zise Bazaca, eu am mîncat mai devreme cu nea Tatamiru. Nu mi-i foame. Sînt mai mult obosit.

Prina, cam de după amiază, nu se despărțise de Bazaca și știa că acesta nu mîncase nimic. Voi să insiste, dar renunță, de teamă ca nu cumva să-l refuze din nou și astfel să-i facă de rușine față de Caterina. Rosti :

— O să le las pe masă, poate vi-i foame peste noapte... Nici mie nu prea mi-i foame, am mîncat cu Grigoruță.

Dumitru Bazaca făcu ochii mari, înțelegînd că și Prina mințea. „O să ne culcăm amîndoi flămînzi, cu mîncarea pe masă, se gîndi el. Dar vorba lui, ce să-i faci, mîndria-i mîndrie".

— Atunci, noapte bună, măi Prina.

— Ce să-i faci, dom'giner ?! Noapte bună.

Prina stinse lumina și se culcară. Bazaca își potrivi perna sub cap. Era o pernă bună, o pernă moale și odihnitoare.

— Prina... șopti.

— Poftim, dom'giner.

— De ce țineți voi perna în sală și nu culcați copiii pe ea ?

Prina Ștefan nu răspunse. Bazaca se supără :

— Ai căzut într-o groapă ? De ce nu răspunzi ?

— Păi e de vînzare, vorbi Caterina, apoi geologul o auzi șușotind. Ce-ți veni, mă ?! De ce mă-nghiontești ?

După aceea se așternu o liniște adîncă. Se auzea respirația lui Vasilică. Bazaca se gîndi îndelung la sărăcia din casa lui Prina, apoi se întoarse pe-o parte. Ușa se mișcă sub el, pe cei patru stîlpi. Se întoarse pe partea cealaltă. Ușa iar se mișcă. O bună bucată de timp, se răsuci astfel, neputînd să adoarmă, din pricina gîndurilor. Într-un tîrziu, răsări luna și îmbrăcă fereastra într-o pînză ușor alburie.

— Prina... rosti Bazaca în șoaptă. Tu dormi ?

— O să dorm, zise Prina. Poate vreți să vă culcați pe rogojină. Aici e mai moale.

— Nu, nu ! Nu cumva că-i trezești pe copii... Ei dorm ?

— Dorm.

— Toți ?

— Da și ea doarme.

— Atunci, ia spune-mi : cum e cu ușa de sub mine ?

— Cum să fie ? A venit odată Dunărea mare. A adus multe lucruri. Eu am pescuit ușa asta. Știți dumneavoastră, pe la noi nu e lemn, n-avem scînduri. Dar o să-mi fac pat.

— O să-ți faci, zise Bazaca, de asemenea în șoaptă. Și cu perna cum e ? Nu-i păcat să chinuiți copiii ?

— Nu-i păcat. Păcat era, dacă-i țineam flămînzi. Nevastă-mea adună pene de pe la oameni. Face perne din astea și le vinde la Tulcea... Dom'giner ! întrebă deodată Prina speriat de ceva, ce facem dacă nu găsim baritină de ajuns ?

Bazaca tăcu, înfiorat de întrebarea lui Prina. Luna se făcuse mare, și alburise totul, prin fereastră se vedeau bine crengile uscate ale unui copac. Vasilică gemu și se trezi. Ceru apă. Prina îi aduse apă, copilul bău cu zgomot, apoi adormi din nou și se făcu o tăcere adîncă. Prina Ștefan își mai aprinse o țigară și-l întrebă pe Bazaca, în șoaptă, dacă a adormit. Dumitru Bazaca îl auzi, însă nu-i dădu niciun răspuns, pentru că îl cuprinseseră o mulțime de gînduri și gîndurile acelea îl chinuiau, așa că se făcu din nou liniște. Astfel trecu un răstimp, trecu anevoie, pînă cînd luna plecă din fereastră, încăperea recăzu în întuneric, iar lui Bazaca îi plăcu că mizeria casei începea să nu se mai vadă. Un cocoș cîntă undeva, în depărtare, apoi altul, ceva mai aproape. Prina fuma. „Trebuie să fie trecut de miezul nopții, se gîndi Bazaca. Acuma eram la Tulcea, dormeam... Fir-ar a naibii de treabă, stă salamul pe masă și mie-mi chiorăie mațele de foame...". Apoi, cînd începu să creadă că nu va mai adormi niciodată, ațipi. Își dădea seama că nu doarme, cu adevărat și că nici nu e treaz, și anumite imagini reale de peste zi se suprapuneau altor imagini, se amestecau cu niște imagini ciudate, necunoscute și chinuitoare, și-și mai dădea seama și că se luptă din răsputeri ca să iasă din starea aceasta...

Cînd se trezi, înțelese că-l trezise un zgomot. Se prăbușise cu ușa, și văzu că se află jos, pe pardoseala de lut. Era asudat, simțea că hainele i se lipiseră de trup, avea o senzație de greață și se întrebă dacă senzația aceasta vine de la stomac ori e din pricina hainelor ude care i se lipiseră de trup, căci nu-i plăcea niciodată ca hainele ude să i se lipească de trup.

— Ce-ați făcut, dom'giner ? întrebă Prina, iar Bazaca văzu că Prina se află chiar lîngă el, în picioare, și i se păru că vorbește cu gura plină.

— M-am gîndit să-ți fur ușa, zise Bazaca și se ridică. Dar văd că m-ai prins.

Prina scăpără un chibrit și aprinse lampa. În lumina uscată, Bazaca văzu că Prina ținea în dinți o bucată de salam.

— Așadar mănînci, zise el, și după ce așeză ușa la loc, pe cei patru stîlpi, veni la masă, luă din farfurie restul de salam și începu să mănînce.

Copiii se treziseră, dar adormiră din nou, sub dezmierdările Caterinei. Bazaca se uită o clipă la chipul ofilit al nevestei lui Prina. Firea ei schimbătoare, cu treceri bruște de la vorbele dușmănoase la gingășia cu care-și veghea copiii, i se părea foarte bizară.

— Măi Prina, spuse Bazaca cu o voce ursuză, după ce termină de mîncat. Unde mi-i port-hartul ?

— Pe sobă, zise Prina.

Dumitru Bazaca deschise port-hartul și scoase niște hîrtii, pe care le întinse pe masă. Apoi începu să verifice calculele din ultimele săptămîni. Trăise în ultimul timp cu certitudinea că aici, în dealul Bechirului, va da în curînd peste un zăcămînt urias de util. Carotierele lui Tatamiru semnalaseră în două puncte cîte o falie de cuart, ceea ce însemna că exista și o zonă silicifiată, deci se aflau într-o masivă zonă mineralizată. Însă una dintre falii o pornise la stînga, iar a doua, izolată, avea o direcție aproape contrarie. „Ce se petrece la mijloc, între aceste două falii ?" se întrebă el. „Aici este cheia, la mijloc, dar de ce nu apare odată ?"

— Măi, Prina, rosti, dă-o naibii de treabă ! Am nevoie de-un scaun.

— O să-mi fac eu și scaun, zise Prina. N-a trecut nici un scaun pe Dunăre, adăugă, dar pot să aduc o cană de vin, am un cumnat și toamna cumnatu-miu îmi dă și mie cînd se face la el...

Dumitru Bazaca nu-l asculta. Descoperise ceva pe hîrtia de calc și avea impresia că săvîrșise o eroare. Scoase rigla de calcul și se apucă să verifice. Reieșea că ar fi trebuit să foreze cu 10^0 mai la est și nu-i venea să creadă. Obrajii i se încinseră, și el mai făcu odată verificarea. Un nod i se așeză în gîtlej. Da, cu 9 sau 10 grade est față de direcția inițial și în orice caz mai adînc. Cît mai adînc. Ar trebui, prin urmare, să atace pe două fronturi. Trei sau patru sondeze la suprafață, pe laturi, și o galerie prin stratul de cuart. Cu zeci de mii de ani în urmă, grosimea stratelor triasice fusese de aproximativ patru mii de metri. Dar agenții atmosferici le roseseră moleculă cu moleculă, grosimi imense pieriseră astfel în procesul de eroziune, sculptînd forma dealurilor și a văilor de astăzi. Furat de cele două falii superficiale, ignorase văile, adică tocmai culcușul foarte probabil al baritinei. Deci, o galerie pe dedesubt, neapărat se impune să deschidă o galerie, dar pe unde, în care punct să atace ? Are nevoie de cîțiva mineri, va trebui să ceară Comitetului Geologic să-i trimită niște mineri, dar pînă atunci se impune să stabilească cu precizie din care punct să atace subteran.

Pieptul îi sălta cu putere, simțea cum inima își grăbise bătăile și își spunea că și el trebuie să grăbească atacul acesta, pentru că incontestabil va da acolo de baritină masivă, și pentru că astfel Tatamiru va vedea că nu muncise zadarnic și poate îi va părea rău că se certase cu el în ajun. Apoi luă harta pe care luni de-a rîndul o întocmise singur, puse compasul pe dealul Bechirului, exact în locul unde se afla ultima sondeză a lui Tatamiru, și-l purtă de la est la vest, îl purtă așa de cîteva ori, pînă cînd îl opri pe un punct nou, pe direcția nord-est. Apoi își controlă notițele și văzu că portiunea aceea de deal nici nu o explorase ca lumea, fiindcă prea mult se lăsase atras de mirajul celor două falii superficiale.

— Unde ești, Prina ? întrebă el, iar Prina, care tot timpul șezuse în spatele lui cu o cană în mînă, urmărindu-i cu înfrigurare fiecare gest, răspunse :

— Aici. Luați niște aghiasmă din asta. E bună, e de la cumnatu-miu, insistă el neînțelegînd ce se întîmpla cu Bazaca, ai cărui obraji se făcuseră roșii ca focul, după ce un răstimp fuseseră galbeni.

— Cum se numește partea aceea de deal, mai sus de sondeză ?

— De care sondeză. A lui Grigoruță ?

— Nu. A lui Tatamiru. Aceea pe unde n-am mai umblat cam de mult.

— Aha ! Păi aia e Muchea lui Slave. De ce nu beți niște vin ?

— O să beau. Dar acuma uită-te aici, pe hîrtie. Uite, asta e Muchea lui Slave. O vezi ?

— Păi e Muchea lui Slave, zise Prina, ca să nu-l supere, căci nu vedea nici o muche, vedea doar niște linii și niște semne.

— Ei, dacă vezi, asta-i bine. Înseamnă că vezi și cîteva milioane de scaune.

Prina îi aruncă o privire speriată și puse cana pe masă.

— A dracului lampă ! rosti. Iar a început să fileze. Stați să văd ce-i cu ea. După ce potoli flacăra, zise : O să-mi iau eu și scaune. Doar v-am mai spus.

— Stai, nu așa, zise Bazaca. Să nu crezi că-s nebun. Uită-te aici, unde pun eu compasul acuma. Așadar, asta-i Muchea lui Slave. Sub ea, se află cîteva miliarde de ani. Cîteva miliarde de lei, pentru că miliardele astea de ani s-au transformat în baritină. Pricepi ?

— O să-mi mai spuneți odată și-o să pricep.

— Nu-ți mai spun nimic. Aici e baritina. Am trecut ca proștii pe lîngă ea. Cîteva miliarde de lei, cîteva milioane de scaune, cîteva milioane de paturi. Acum ai înțeles ?

— N-am înțeles. Unde-o să bag eu atîtea paturi ?

— Ești nebun ! rosti Bazaca. Adică nu ești nebun, zise după aceea, privindu-l în ochi. Văd că-ți vine să rîzi.

— Mai bine v-ați culca puțin, zise Caterina, de jos, de pe rogojină, cu un glas dușmănos. Se face ziuă și o să fiți obosiți.

— Iar te bagi unde nu-ți fierbe oala, o certă Prina.

Dumitru Bazaca își adună hîrtiile și le îndesă în port-hart. Apoi bău de cîteva ori din cana cu vin.

— Eu plec, spuse după aceea.

— La Tulcea ? întrebă Prina.

— Nu. Pe Muchea lui Slave.

— Aha, făcu Prina, după o pauză. Acolo sînt scaune. La mine nu-s scaune. Ce faceți acolo ?

— Să-mi completez harta. Mîine deschidem un front nou.

— Și de mine n-aveți nevoie ?

— Am nevoie de baritină. Tu n-ai nevoie de baritină. Dacă însă te îmbraci, poate mă-ndur și te iau.

Prina se culcase și el îmbrăcat, așa că nu zăbovi decît atîta cît să se încalțe.

— Vezi de ne trimite ceva de-ale gurii, îi șopti Caterinei, cînd fu gata cu totul. Poate îl trimiți pe Vasilică.

— O să-ți trimet. Unde să-ți trimet ? întrebă Caterina, morocănoasă.

— Cum unde ?! La baritină, n-ai auzit ? Pe Muchea lui Slave, și ieși glonț după Bazaca, pe care nu izbuti să-l ajungă din urmă decît în celălalt capăt al uliței.

BARITINA

Florin Costinescu

Vîrste

Licărul de omăt al stelelor și liniștea,
liniștea arborilor și a frunzelor amețite de vînt,
cîntece de văzduh,
cîntece de pămînt
și de ape,
cîntecele brațelor tale, căutîndu-ne
de departe, de-aproape.
Toamnă, vioară de-amurg,
purtată de timp, ca la nuntă, prin țară,
cît de adînc și distinct vibrează și sună
sufletul tău cu-al pămîntului împreună,
de răsărituri și dragoste limpezit.
Vîrsta noastră cu-n anotimp mai matură
se rotunjește ca soarele, mai sus, la zenit.
Vîrsta noastră cu-n anotimp mai deplină
își ridică bărbătească statură,
zvîcnind continuu cu ochii în plin răsărit,
peste umerii tăi, tatuați de vînt și de lumină.
străbătuți în adîncuri de seve precum în văzduhuri lăstunii.
Toamnă — vîrstă a iubirii întoarsă spre noi,
pentru totdeauna întoarsă din neguri spre noi —,
ca fața nevăzută și limpede-a lunii...

Laszloffy Aladar

Imensitate

Sînt atîtea flori de cîmp pe pămînt
Și atîtea stele pe cer,
Toate diferite, ca florile.
Ciuboțica cucului tînjește după sori depărtați,
Saturnienele margarate raze albe
trimit din petalele lor depărtărilor,
Nevăzutele stele căzătoare depling
Brîndușele și ciuboțica cucului
Care plouă cu petale albastre și albe și mov,
Ca niște pene cerești.
Se clatină ierbile-ntomnate
Și parcă spun: să rămînem cuminți,
Anotimpurile se rotesc peste noi
Și noi plecăm cu ele spre imensitate.
O să vedeți cum vă vom face semne de sus...

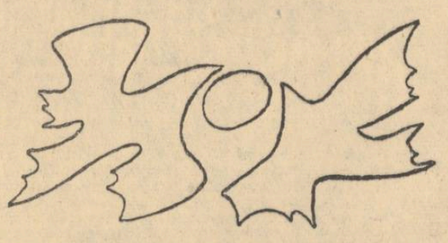

Frățiorul cel mic al flăcărilor solare,
Trandafirul sălbatec se scutură...
Fremătătoarele ierburi așteaptă marele toamnei tumult
Și mireasma rece a brumei.
Respirația florilor nu se aude pînă la noi,
Freamătul ierburilor nu ne ajunge...
Sînt atîtea flori de cîmp pe pămînt
Și atîtea stele pe cer
Și ele, ca oamenii se vor: imensitate.
Și fiecare visează să vină cineva
Și să ia din ea măcar un ecou, o nuanță,
Sau o petală,
Ca să trăiască veșnic...

In romînește de RUSALIN MUREȘANU

Gabriela Melinescu

Vis

Deșertul avea pomi înalți cu fructe...
Mergeam pe tot pămîntul și visam...
Sprinceana polului era căruntă
Și-ntinsurile lumii hohoteau
De chiotele ritmice de nuntă.

Era o toamnă-n timp, universală
Rodiseră pămînturile-oriunde
Și presimțeam pe buze rumenind
Cuvintele de dragoste rotunde.

Ovidiu Genaru

Nouă versuri la marginea apei

Era frumoasă pasărea,
Se ridica și cobora pe trilul ei
deasupra apelor
și cred că nu-și auzea cîntecul
pentru că altfel
ar fi uitat să bată din aripi.

Versul ei, aripa ei
le-am păstrat pentru zile de toamnă
să înverzesc pădurile.

Teofil Bălaj

Tu rămîi...

Lumina s-a sprijinit toată vara
pe mîinile ridicate în sus ale pădurii,
umblînd de la cîntatul cocoșilor la asfințit
pe deasupra umbrei și cărării,
pe la frunțea ghindei, nu a murit.

Pădurea, iată, a-nceput să lase
palmele-n jos, tot mai gălbui.

A obosit pădurea sau așteaptă?
...Tu n-ai să fugi cu vara. Tu rămîi.

ARICIUL DE LA „DOPUL PERFECT"

În unitatea noastră — care se ocupă cu fabricarea dopurilor de plută și care se numește „Dopul perfect" — a sosit nu de mult o ființă care ne-a fost tuturora nespus de dragă. Ne-a impresionat de la bun început modestia și simplitatea ei. Te uitai la ea și te apuca deodată zîmbetul de parcă comunica direct cu sufletul tău și-ți spunea: „sînt o ființă blîndă, nu sînt în stare să-ți fac nici un rău, pe cuvîntul meu. Poartă-te frumos cu mine". Pe lîngă asta, avea și un căpușor ciufulit și un botișor nostim pe care puteai să-l și pupi dacă nu ți-era scîrbă. Zic scîrbă, pentru că unii au oroare de intimități cu animalele. Zic animale, pentru că ființa despre care vorbesc era un arici. Da, un arici adevărat, în carne și oase. A venit cu el într-o zi în întreprindere responsabilul nostru, purtîndu-l într-un pachet învelit cu hîrtie țiplă și legat cu o panglicuță roșie cu fundiță. Îl purta cu grijă și cu o anumită distincție sobră, care, drept să spun, îi făcea cinste. Noi ne-am adunat în jurul lui, curioși, și l-am întrebat.

— Tovarășe responsabil, ariciul acesta este al nostru?

— Da, ne-a răspuns el cu un singur cuvînt.

Și noi ne-am bucurat grozav, deși nu prea-mi dau seama de ce.

— Am fost dotați cu el de la centrală? a întrebat cineva.

— Nu — a zis el — l-am cupărat din economiile noastre pe trimestrul unu.

— Dar de ce ne trebuia nouă un arici? s-a găsit unul să întrebe — și nu știu ce i-a venit să facă asta.

Responsabilul n-a mai răspuns, dar misterul l-am aflat noi repede. Se zice că venise cu o zi înainte cineva de la centrală în inspecție și, după ce verificase toate problemele și treburile în amănunt, întrebase absolut întîmplător: „La dumneavoastră există un arici?" Responsabilul a zis că nu, și cel care venise în inspecție n-a persistat cu întrebarea, dar responsabilul probabil a sesizat o anume nuanță de culoare ciudată în privirea lui, încît a hotărît să cumpere de îndată acest arici.

Responsabilul nostru e un om foarte omenos și cumsecade în toate privințele. După cum m-am informat eu, sosind în birou, el a pus ariciul dinaintea sa și l-a privit îndelung. Deși purta un anumit șanț între sprîncene, responsabilul nutrea totuși în suflet o mișcătoare duioșie la adresa acestei nevinovate ființe. Cu toate riscurile pe care le comportă un asemenea gest, el a încercat chiar să-l mîngîie, deși ariciul a schițat un îndreptățit și poate involutar gest de autoapărare.

Chiar în ziua aceea, responsabilul a dat dispoziție să se confecționeze (folosindu-se o alocație din fondurile pentru ocrotirea mamei și copilului) un piedestal de lemn lustruit, acoperit cu catifea roșie, pe care piedestal a fost instalat ariciul, spre a fi la vederea și accesul tuturor salariaților. El a dat de asemeni dispoziții severe femeii de serviciu ca să-l șteargă în fiecare dimineață cu o cîrpă înmuiată în benzină. Însuși responsabilul asista personal la această ceremonie, de notat fiind amănuntul că el își aprindea mereu țigara cu chibritul chiar în imediata apropiere a ariciului care era frecat cu benzină, desigur dintr-un gest involuntar sau inconștient.

Se poate spune cu toată siguranță că ariciul se simțea bine în mijlocul nostru. Misiunea lui principală era să stea pe pedestal și să privească cu ochii lui mici și sticloși realitatea înconjurătoare, ceea ce și făcea. Adevărul e că uneori trecea peste atribuțiile sale oficiale și cobora de pe pedestal, probabil din cauza plictiselii sau a amorțirii membrelor. Atunci cînd cobora, ariciul se plimba de colo-colo, neobservat și nebăgat în seamă, uneori întrînd chiar în biroul responsabilului. Astfel,el a avut prilejul să fie martor ocular și întîmplător la o discuție a responsabilului cu un gură-spartă din secția șlefuit care își permisese să facă aluzii otrăvitoare la adresa unor dopuri care ieșeau pe poarta întreprinderii avînd o calitate foarte sfărîmicioasă și nesatisfăcătoare; la o discuție de sancționare exemplară, morală și administrativă, a unui corespondent voluntar de presă care cu de la sine putere a trimis o știre unui ziar, fără să-l treacă în rîndul fruntașilor și pe responsabilul nostru și fără să aibă pe susnumita știre ștampila și viza direcțiunii; la o discuție a responsabilului cu o tînără care dorea angajarea în întreprindere și căreia responsabilul îi propunea în prealabil o plimbare în aer liber pentru a-i face cunoscut specificul întreprinderii; la o ședință închisă, la care luau parte diferite persoane împărțiale ale întreprinderii ca de pildă: fratele, mama, unchiul, o soră „dulce" și una vitregă, un văr de-al doilea și unul de-al șaselea — toate ale tovarășului responsabil și la care se discuta împărțirea unor prime; precum și la alte asemenea întîlniri de producție.

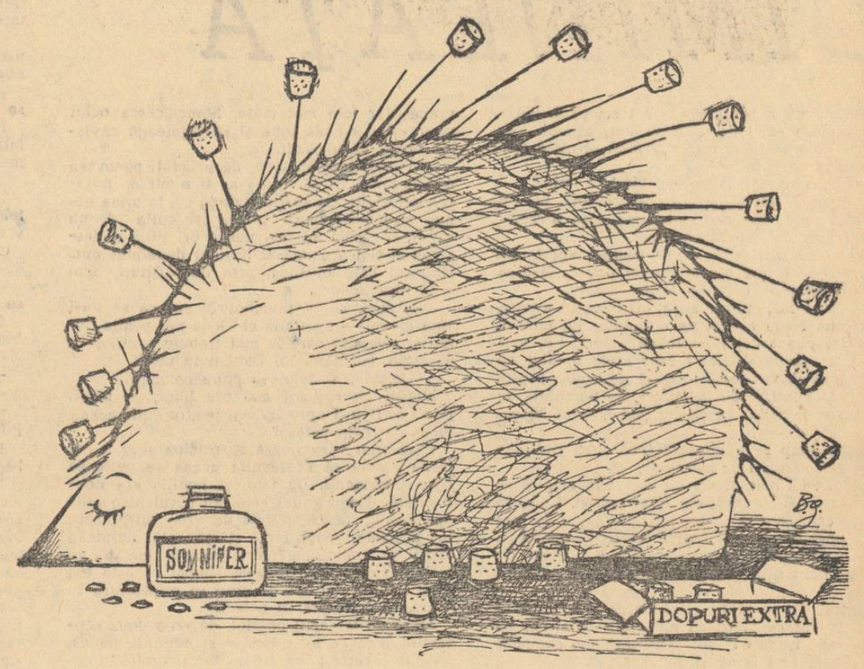

Ariciul, persoană delicată altfel, se zice că ar fi săvîrșit anumite gesturi necuviincioase în citeva din asemenea împrejurări, ceea ce a făcut ca tovarășul responsabil să-și arunce privirea asupra lui. Această privire nu are nici o legătură cu cele ce vreau să spun mai departe, dar cert este că a doua zi ariciul a fost găsit aruncat în closet. Evident, responsabilul i-a făcut femeii de serviciu o mustrare severă. Dar chiar în aceeași zi ariciul a fost găsit aruncat într-un butoi cu motorină. Adus înapoi și repus pe piedestal, ariciul nu s-a mîhnit de regretabila întîmplare, afișînd aceeași voioșie și simplitate care ni l-au făcut tuturor și mai simpatic. Responsabilul i-a exprimat în public regrete în numele întregului colectiv pentru cele petrecute și l-a asigurat de grija sa nețărmurită, recomandîndu-i totodată să fie prudent și să nu mai părăsească piedestalul ce i-a fost destinat.

După cît se spune, ariciul n-a pus prea multă bază pe această recomandare și, plecînd într-o plimbare recreativă prin împrejurimi, a nimerit iarăși în biroul responsabilului întrerupîndu-l într-un moment nepotrivit dintr-o discuție intimă cu secretara. Se zice că responsabilul s-a manifestat extrem de nervos, tușind puternic, cu inflexiuni ce conțineau anumite simboluri.

A doua zi s-a întîmplat catastrofa. Ariciul a fost găsit spînzurat pe propriul său piedestal, purtînd pe unul din țepi o ultimă mărturisire: „Avînd pe conștiință pete de neșters și fiind supus unor mustrări psihologice care mă măcinau din punct de vedere nervos, am hotărît să-mi pun capăt zilelor. Rog pe cei rămași în viață și care m-au cunoscut și apreciat, și mai ales pe tovarășul responsabil, să-mi poarte o amintire frumoasă". Văzînd catastrofa și durerea generală, responsabilul a suferit profund și sincer, dar și-a revenit repede, luînd parte chiar la funeralii, cu care prilej a ținut un discurs de adio. Responsabilul a asigurat astfel asistența că „întreprinderea noastră a avut un arici, l-a pierdut în împrejurări triste, dar nu va renunța la idee. „Vom avea un alt arici" — a declarat el în încheiere.

A doua zi, într-adevăr, responsabilul a venit la servici purtînd un pachet învelit în hîrtie țiplă și legat cu panglicuță roșie. Curioși, ne-am adunat în jurul lui să vedem noul arici. Acesta era într-adevăr un arici autentic, la fel de nostim și simpatic și pe care l-am îndrăgit cu toții imediat. El a fost instalat într-un cadru festiv pe piedestalul ocupat, pînă cu o zi înainte, de decedatul predecesor. Femeia de serviciu a primit dispoziție să-l șteargă de praf cu o cîrpă muiată în benzină în fiecare dimineață.

A doua zi, unul dintre salariații noștri l-a întrebat pe tovarășul responsabil de ce ariciul acesta este totuși întrucîtva deosebit de cel precedent, în sensul că nu se mișcă, nu clipește și are interiorul ocupat cu paie, dar responsabilul i-a răspuns că asta nu are importanță, pentru că e mai bine așa, că nu se alterează pe vreme de căldură. Acuma, nu zic, poate omul o fi avînd dreptate, dar mă întreb totuși dacă un arici umplut cu paie e totuși un arici adecvat întreprinderii noastre, care are un anumit profil. Evident, e vorba numai de o fabrică de dopuri; totuși, am să mă interesez la toate celelalte întreprinderi, unde lucrurile nu se întîmplă așa, și, fără îndoială, o să găsim destui arici vii ca să-i aducem și la noi.

Ion Băieșu

BÎGUDIURI

Stă la masa de scris, întors cu spatele spre nevastă-sa și depunînd mari eforturi să n-o privească, asemeni unui om care refuză să se uite într-o prăpastie.

— Unde e manuscrisul? — întreabă el pentru a doua oară.

Nevastă-sa însă trebăluiește de zor în fața oglinzii. Praful de pe mobile, în care poți să te iscălești, mirosul de ars, în fine întreaga dezordine din jur sînt indicii sigure că astăzi suava jumătate a lui Zarbă a înălorit, din nou, ca un zarzăr. Mai prozaic: și-a pus părul pe moațe. Acum, de vreo două ceasuri se tot căznește să-și disciplineze un cîrlionț care nu vrea, în ruptul capului, să stea în rînd cu lumea, (pentru o femeie frumoasă ca ea a ti în rînd cu lumea înseamnă a avea întotdeauna coafura „cea mai drăguță și mai nostimă"). Ba prinde vița de păr cu o clamă, ba o răsucește după deget, în timp ce ține clama între dinți, ba apelează la uleiul de nucă... Și execută treaba aceasta cu încordarea și dăruirea de sine cu care te uiți printr-un microscop, în febra unei mari descoperiri științifice! Așa că n-are ea urechi acum pentru Zarbă.

— Unde e manuscrisul? — întreabă el pentru a treia oară, de data aceasta răstit și dur, pe un ton de divorț.

Zarbă e un om slab și uscat; atît de slab, încît pare făcut numai din sistemul nervos; și atît de uscat că dacă ai trage pe el cu un chibrit, uite, acum s-ar aprinde. Mai ia o dată de la început toate hîrtiile de pe masă, foi scrise în întregime sau numai începute, sfîrtecate de săgeți ca un vechi cîmp de luptă. Le cercetează pe amîndouă fețele, citește cîte un rînd, două, le orînduiește după pagini — pentru ca pînă la urmă, cu un gest nervos, să le împrăștie din nou. Nu e. Tocmai la care lucrase cel mai mult azi dimineață.

— Nu e!

— Ai spus ceva? A, manuscrisul... Ce manuscris? — răspunde în sfîrșit și Grațiela. Ține clama în gură, ceea ce conferă glasului ei un specific tare feminin. Caută-l bine, nu ți-a umblat nimeni prin alea, mai adaugă ea.

— L-am căutat. Nu e. Nu e. Nu eeee!

Constatarea aceasta el o face pe tonul cel mai disperat cu putință, cel cu care paznicul muzeului Luvru anunță deobicei dispariția vreunei capodopere din muzeu.

Furtuna se apropie cu pași repezi. Privindu-i pe cei doi eroi, el clocotind de o mînie oceanică, ea prinsă pînă peste cap cu coafura, cineva parcă îți șoptește: „În această casă se va face vărsare de lacrimi". Dar nu! Lăsînd totul baltă, Grațiela aleargă la el și sărindu-i de gît îl sărută.

Cum pot eu să motivez psihologic această scenă? Mărturisesc că nu știu. Naiba știe! În orice caz, văzînd-o cum se alintă alături de soțul ei, gata să-mi schimbe cu totul cursul povestirii, ne dăm seama de un adevăr care trebuie să ne intre bine în cap: nu eroii fac istoria, ci femeile. Deși, artistic vorbind, gestul Grațielei apare cu totul gratuit (nimic nu motiva această purtare), totuși, părerea mea sinceră este că foarte bine a procedat. Pentru că în asemenea momente pline de electricitate, de fulgere și de tunete gata, gata să se declanșeze, un sărut spontan și cu sentiment face cît un paratrăznet.

— Vai cît e el de bosumflat, clasicul meu!

Ați văzut? Și mergînd pe linia aceasta, totul s-ar fi terminat cum nu se poate mai bine. Dar...

— Stai puțin — zice deodată Zarbă — privindu-i bănuitor bigudiurile. Ce hîrtie e asta? Manuscrisul! Simte cum îi vin iar dracii, cîte trei deodată. Nemaipomenit. Opera lui capitală!

— Vandalo! — țipă el și gîfîind de enervare începe... să numere pînă la zece. (Ce altceva poate să facă un artist în asemenea situație delicată, decît să numere?).

...Unu... doi.. trei... patru... caută Zarbă să-și omoare nervii. Personal consider că această metodă a număratului nu e decît un moft, o prejudecată pur și simplu, care nu te împiedică nici decum de la prostii. Cunosc o persoană care la Starea Civilă înainte de a zice „da", numără chiar și pînă la o sută — și tot s-a căsătorit de patru ori. Dar sînt oameni și oameni. În cazul de față furtuna a fost, iată, din nou împrăștiată, de data aceasta prin abnegația și tăria de caracter a bărbatului. Nici nu ajunsese la 9 și Zarbă se și simțea în stare să-și culeagă, frîntură cu frîntură, pagina din capul soției, fără să pretindă vreun tribut din părul cu pricina. E drept, enervarea nu s-a destrămat încă cu totul.

— Un manuscris nu e o simplă foaie, o hîrtie oarecare! explică el. Degetele îi tremură căutînd părțile componente ale paginei buclucașe care fuseseră amestecate cu niște hîrtii oarecare. Un manuscris înseamnă nopți de nesomn. Aici e muncă, muncă asiduă... Aici e transpirație... Aici e talent.

— Încet, tu. Umblă mai încet că mă gîdili.

Lipind țițuică lîngă țițuică, cu o migală și răbdare, ai zice postumă, de cercetător științific, Zarbă își reconstituie prețioasa pagină și și-o transcrie. Spațiul nu ne îngăduie s-o reproducem și noi aici. Păcat. Cititorul însă va da neapărat peste ea atunci cînd va apare romanul lui Zarbă „Greieri prin buruieni". (Titlul e provizoriu. Alte titluri posibile: „Greieri și buruieni" sau „Pătrunjelul vieții". E, bine înțeles, un roman fluviu, „O mare frescă a vieții contemporane de la... Adam și Eva pînă în zilele noastre" — cum îl caracterizează dăunăzi, în glumă, un amic.

Liniștit, Zarbă se așterne pe scris. Cînd îi va fi gata opera, tipografiile nu vor tipări timp de o lună și jumătate decît acest roman fundamental. Apoi se vor închide școlile și facultățile, nu vor mai funcționa cinematografele, circulația pe căile ferate va fi întreruptă: toți vom sta acasă și-l vom citi pe Zarbă. Cam asta vrea să spună avîntul cu care Zarbă s-a lansat în continuarea marelui roman fluviu. Cum sta aplecat deasupra hîrtiei, capul său, lipsit de ceea ce nevastă-sa numește „păr", strălucește ca o vitrină cu fraze. Zarbă scrie... Uneori se oprește pentru o clipă și privește în gol ca și cînd s-ar afla la gurile unui fluviu adevărat pe care intenționează să-l încarce în stilou. Apoi din nou se așterne pe treabă.

În acest timp, în fața oglinzii, nevastă-sa își completează, cu o pasiune la fel de robustă, zarzărul devastat. Acoperindu-se din nou de o puzderie de bigudiuri (ce toi o mai ți rupt), capul ei pare o neînduplecată erată a romanului fluviu.

Doi vrăjmași ai hîrtiei...

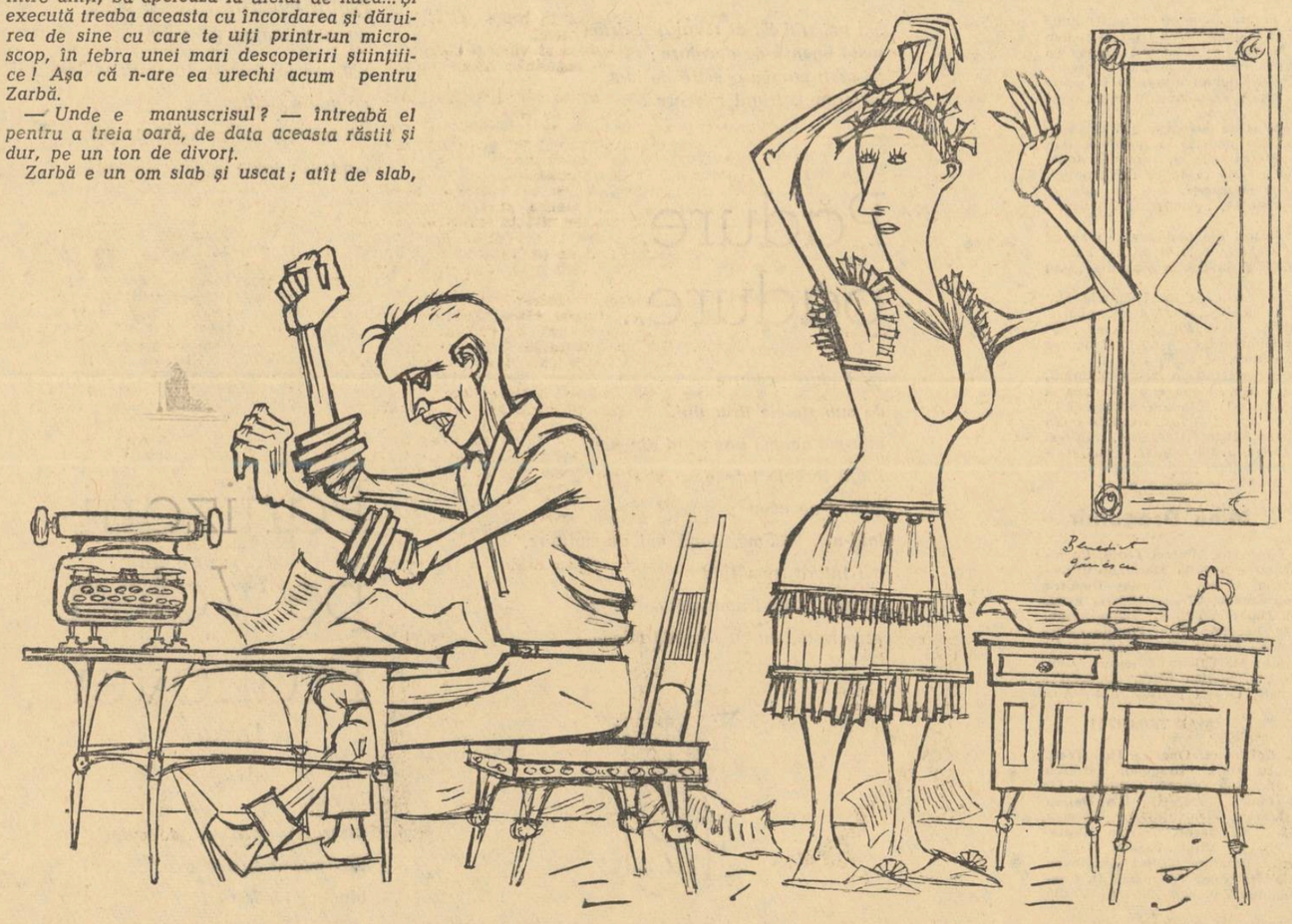

Marin Sorescu

MILICĂ STAN

PRIMA DIMINEAȚĂ

—Danciuleee ! Îl chemau a treia oară. Băiatul rămase cu foarfecele în aer, ciinele cu blana ciumpăvită o rupse la fugă printr-o crăpătură a gardului.

— Unde umbli, ce n-auzi cînd te strig ?

Auzise și știa și pentru ce-l cheamă. Iar i-o fi adus ceva... Era curios dar, mai ales, îi creș--tea teama cu fiecare chemare.

Încearcă mai întîi să se așeze cuminte pe marginea patului din odaia răcoroasă, fără să se lovească de privirea tare a tatălui.

— Auzi, mă, cînd te strig, ori n-auzi ? o ținea într-una Nacu așezat pe scăunelul lui mărunt cu trei picioare potcovite cu alamă. Ce, vrei să viu eu după tine ? Mai las-o foculuí de joacă, că doar n-o să te ții și de-acuma încolo de tuns ciinii și de pocnitori. Se burzuluia cu atît mai înciudat cu cît nu știa cum să înceapă

Între timp se adunaseră încă vreo trei zlătari mai mari, și cu mamă-sa.

Acum, că băiatul venise, Nacu începu să se frămînte, să se sucească și să-nghită. Cum, în așteptare, „ăla mic" își ridicase capul cu părul lung, lucios, și-l lăsase smerit pe-un umăr, Nacu se întreba cum să-i arate drăcia aia de cutie, cînd nici el nu știa mare lucru despre ea.

Întrebase pe alții : „Voi ce-ați mai luat ? O mai trebui ceva, ca să nu trimit băiatu'să n-aibă ce-i trebuie ?" și-i spuseseră s-o cumpere și p-asta că-i bună și se cere.

— Uite, să ai și din asta... să ai de toate ca toți copiii !

Băiatul întinse moale mîna fără să ridice ochii și, cînd simți în palmă lemnul neted, rece, îl apucă frigul acela de care nu mai scăpa în ultimele zile. Cercetă cutia fără s-o întoarcă, fără s-o clatine măcar și, tîrziu, îndrăzni să întrebe :

— La ce... pentru ce e asta ?

— Penal, mă, penal — îi răspunse aspru tată-su bucuros în sine că și-a adus aminte la vreme, iar fata mai mare, Stanca,căsca ochii mari vrînd s-audă bine și să înțeleagă cuvîntul acela necunoscut.

— Penal ! repetă Nacu, de astădată pe-un ton mai natural, ca și cînd s-ar fi uimit de mirarea celorlalți. Ca să-i convingă că, la urma urmei nu-i mare lucru, prinse iar cutia de-un capăt, o răsuci de mai multe ori pînă o deschise și-și trecu apăsat buricul degetului mic, singurul care încăpea, prin despărțituri, apoi o închise la loc.

— Adică, să ții plumbul în ea, ca să nu-i rupi ciocul — continuă el — să pui penița, tocul și celelalte care le mai trebuie copiilor ca să scrie. I-o dădu lui Danciu în mînă.

— Acuma, du-te de-o pune pe masă.

Numai un colțișor mai era liber, pe masă, parcă ar fi fost oprit tocmai pentru cutia aceea. Și acolo trase băiatul.

Cine ar fi văzut masa cu pricina și-ar fi dat lesne seama că în familia aceea se petrecea ceva neobișnuit. De fapt, și familia era neobișnuită : Nacu și doi copii cu părul lung pînă aproape de umeri, o fată de vreo șaisprezece ani cu fusta creață, largă și înflorată, aminteau lăieții cu arămuri, pătrunși pentru cine știe ce treburi într-o casă de om. Numai că asta era casa lor, de doi ani de cînd se pripășiseră în Viția și intraseră în colectiv.

Masa de la capul patului, de vreo două săptămîni încoace tot adunase și adunase pe ea, ba cîte o carte nouă, ba un toc și creioane colorate, caiete cu linii, fără linii, un rînd de haine albastre — uniformă — pantofi, un ghiozdan scorțos și cu miros de vopsea, adus ieri, iar astăzi — cutia aceea de lemn care le punea capăt la toate.

Între timp se înserase. De afară, o rază roșie de apus pătrunsese prin geamul deschis și se așternea lungă pe pămîntul proaspăt lipit pînă-n peretele din fund. O cracă de agud își tremura umbrele în fișia luminoasă.

Alde Nacu se așezaseră care pe unde putuse : mama își găsise un scaun fără spătar și-l trăsese lîngă ușă, Stanca ședea pe marginea patului cu mîinile în poală, cei doi băieți mai mari, tuciurii și cu pantaloni de catifea cafenie la care puseseră vipușcă roșie, stăteau amîndoi lipiți de soba văruită în alb, iar Nacu, tot la locul lui, pe scaunul cu alamă. Numai Danciu înțepenise în mijloc, ca un cal de vînzare, și toți se uitau la el din tălpi pînă-n creștet și de-acolo în jos.

— Ei, haide, să vedem, începu tot Nacu, crăcănîndu-și mai tare picioarele și îndreptîndu-se din șale așa cum face omul care și-a terminat treaba. Numai că el era într-o așteptare îngrijorată.

— Pune-le întîi în ghiozdan — îl povățui mamă-sa pe Danciu, fără să-și clintească mîinile din poală.

— Mișcăte, mă, de-acolo, se amestecă și sora mare, n-auzi ?

În vreme ce totul i se-ncețoșa dinainte, băiatul, tîrît de toți ochii aceia, se îndreptă spre masă.

„Mormanul ăla să-l pună în ghiozdan !"

Luă totuși, una cîte una cărțile, apoi caietele, apoi... dar n-aveau loc. Le suci și le învîrti.

Ochii tresăriră.

— Nu le pune pe toate !

— Ba, lasă-l să le-așeze cum o putea, că nu se știe ce-i trebuie acolo.

Ghiozdanul se lărgea și troznea înfundat sub îndesări.

— Pune și penalu'.

— Nu merge — protesta băiatul.

—Culcat, culcat deasupra.

— Lasă-l, fă, nu-l mai încurca ! Pune-l în picioare, pe margine.

Nu așa — ți-ți-ț — scoate-le pe toate și bagă-l întîi pe el la fund.

La îmbrăcat însă, toți au pus mîna, de parcă aici fiecare ar fi avut mai multe de spus și nu și-ar fi cedat dreptul pentru nimic în lume. Numai cu pantofii a fost greu. Danciu îi simțea în picioare ca pe niște lemne, fiindcă pînă aici nu mai încălțase decît iarna o pereche de ghete.

Cînd l-au văzut cu totul îmbrăcat și i-au pieptănat părul, Stanca a tras oglinda de la lampă, și i-a pus-o în mînă apoi, scoțîndu-l pe Danciu afară în curte, l-au împins spre poartă. Băiatul călca țeapăn și mîinile îi rămăseseră lipite pe lîngă corp, cum stătuse băț o clipă mai-nainte.

Se înnoptase aproape. Un val de întuneric cenușiu învăluise șatra din fund și ulița.

Pînă la poartă cei cinci oameni merseră încet, în cîrd, pe urma lui Danciu, așa cum fac copiii cînd slobozesc un pui de vrabie golaș, furat din cuib, fără să se-apropie, fără să-l lase singur.

Trecînd podișca, un vîrtej de vînt îi revăși părul lui Danciu, dar el își ținu mai departe mîinile lipite, ascultînd penarul cum bate în cartonul ghiozdanului. Picioarele nu se mișcau în pantofi, dar pantofii băteau din ce în ce mai des pietrișul uliței.

— Ei, gata, ajunge !

Hăinuța, cu umerii trași înapoi de curele, își sălta cînd o poală, cînd pe cealaltă.

Un's-o fi ducînd copilu'ăsta ?! Că pînă mai adineaurea nu puteai să-l miști din loc !...

— Treci înapoi, Danciule, ce, nu mai auzi ? mai prinse în urechi băiatul și recunoscu, fără să priceapă, vocea groasă a tatălui.

Dar picioarele lui înțepenite în pantofi se mișcau tot mai iute, iar mîinile începuseră și ele să se clatine din coate, slăbite parcă dintr-o legătură. Numai de întors nu se-ntorcea — gîndurile topiseră această noapte și-nainte nu mai vedea decît, mare și albă, prima lui dimineață.

Y. MIHALE : *PE SCHELE*

POȘTA REDACȚIEI

Rodica Leu : Prea telegrafice pentru a fi edificatoare. Balanța înclină totuși spre pozitiv, în special pentru „Primăvară", promițătoare pentru ingenuitatea ei. Nu ne entuziasmăm de versuri ca „buzele arse ale singelui flămînd". Așteptăm poezii mai clar conturate tematic.

Ileana Roman : Progresele încep să se vadă, ca în acest „Cîntec" : „Fruntea ne e arc de cer / Cu scîntei de cremene, / Brațele ne sînt de fier, / Inimile gemene. / Fruntea ne e colț de zare, / Suliți roșii-gîndul / Care-mpung aprinsul soare / În bucăți spărgîndu-l. / E-o cascadă de idei / Fruntea — care la un loc / Strînse scapără scîntei, / Soarelui dînd foc". Nu este, de altfel, singura poezie demnă de reținut. Se simte o muncă mult mai atentă asupra versului. Continuînd, vei obține rezultate din ce în ce mai îmbucurătoare.

Traian Codrea : Sînt și imagini bune, și neclarități, și prozaisme. „Cu fiecare stea pămîntul fața-și udă" sună promițător, dar ceea ce urmează ni se pare obscur : „În razele de soare cum crește iarba udă, / Așa se nasc în freamăt. Iată / Un bloc și o uzină din mină fermecată". Cine „se nasc" ? Blocul și uzina ? Dar atunci de ce referirea la „iarba udă" ? Blocul și uzina se nasc asemeni ierbii ? Nu credem că se poate susține o asemenea comparație. Limpezește, atent, sensul fiecărui vers, pentru ca și poezia să capete limpezime.

Jean Cherulescu : De ce unele versuri sînt subliniate și altele nu ? D-ta subliniezi, de exemplu, strofa : „Aș vrea un zîmbet să-ți răpesc / Slăvita mea stăpînă / Și la ureche să-ți șoptesc / Iubirea mea nebună". Dar credem că următoarea este absolut de aceeași valoare : „Și să mă inspire muze / Cînd tainic vreau să-ți vorbesc / Multe sărutări pe buze / Să-ți depun, oricît doresc". De ce acest tratament diferențial ? Ambele strofe sună la fel de neconvingător. Ne întrebi : „Ce părere aveți despre poeziile luna și marea" (sîc !) N-ave-m nimic deosebit de spus.

Ileana Teodosiu : Versurile sînt în nota obișnuită. Prea mare risipă de cuvinte, pulverizînd sentimentul, care totuși există, dar inconsistent : „Cînd dimineața limpede a orașului / Își desface cortina albastră / (alb-albastră de ochiul bolților) / și atotstrălucitoare de toastul solar, / ești cu mine și sorbim din geometria de culori / traversînd impetuoasa noastră tinerețe / îngemănată cu soarele. / Gravi și fericiți asaltăm cetatea uzinei / (o, ampla ei simfonie cu cer de metal !) / și arcul voltaic al brațului conduce / constructoarea și contemporana zi", etc. Se poate continua oricît, pe această linie. Versurile nu sînt condiționate de o idee, încorporată într-o imagine, ci curg fără nici-un zăgaz, avînd aerul unei improvizații. Nu taletnul lipsește, ci o anume logică a imaginii, un scop poetic.

Dumitru Manolache : Cu toate stîngăciile, se întrevăd posibilități, ca în acest catren, încă necizelat : „N-am cunoscut popasuri. Ce-i de suit, suim / spre înălțimi semeți, treaptă cu treaptă. / Sîntem mai mîndri, mai maturi, mai plini / de anotimpul care ne așteaptă". Celelalte, sînt creionări de început. Mai trimite.

Al. Protopopescu : A fost o simplă dar regretabilă confuzie de nume. Versurile sînt la fel de interesante ca și pînă acum. Am reținut „Asfaltatorii noaptea...". Procedeul „Bună dimineața, omule" este depășit, ca orice manierism. (În sensul că orice manierism înseamnă o rămînere pe loc). Nu credem că merită efortul de a-l reînvia.

Romusul Furtună : În „Suită cosmică" sînt poezii reușite, ca aceasta pe care o transcriem : „Pe cer răsare cîte-o nouă stea / Printre giganți cu tîmplele albite. / Dar pămînteanul sol de peruzea / Nemărginirea lor în zbor înghite... / Mai sus, mai iute !... Taine de milenii / Prind străluciri de rouă limpezită: / Planetele ca niște rubedenii, / De-atît amar de vreme ne invită...". Am reținut și „Spre cosmos". „Aleia patriarhilor vorbirii", în schimb nu ne-a încîntat. Ideea poetică nu este nouă, iar tratarea are un ton exagerat eminescian. Dacă ții la această idee va trebui s-o reiei, cu alte mijloace poetice, mai contemporane.

Ion Leonte : În unele poezii utilizezi în mod salutar poanta învăluită într-o observație discretă, dar semnificativă : „Aici e inima țării" — a spus de la o fereastră cineva. / Și șoapta rostogolindu-se-n splendoare, / I-am răspuns : să știi că și inima ta, / chiar de asta bate mai tare". În afară de „splendoare" (care nu sună întotdeauna corespunzător noțiunii), catrenul merită atenție. Ne-a plăcut și ideea din „Club în construcție" : comisia de recepție a scenei este chiar... echipa de dansuri. Versurile sînt, însă, scrise neatent : „Și iată că în a constructorilor mare atenție, / Cînd timpul de amiază a fost scăpătat, / A sosit nerăbdătoarea comisie de recepție : / Echipa de dansuri, din combinat". Ideea merita o tratare mai îngrijită.

Olimpia Vladimirov : Credem că este doar o falsă memorie literară, dar lanul văzut ca „o frunte descreștită de țăran" a fost de curînd întîlnit în paginile revistelor. Poeziile sînt în general corecte, denotînd exercițiu. Ceea ce le lipsește este dinamica interioară.

V. Pufu : Exprimarea este prețioasă și cam bizară : „Cad frunze brune din platani / Mature de un suflu termic, / e prima oară azi, de ani / Ascult susurul lor cucernic. / Și-ntîia oară azi de ani / Șuvoi mai curge prin nervure / Un murmur vrednic și ușure / Prin ramul verde de castani". Nu se distinge nici sensul versurilor, nici anotimpul.

Anton Barbieri : Posibilități există, așa cum denotă scurta poezie „Renunțare" : „Pe lîngă tine am trecut / Purtînd în mine universuri albe. / În miezuri m-aș fi desfăcut, / La git să-ți pun din ele salbe. / A plutit vreo consimțire între noi" / Pașii s-au pierdut. / Privirea m-a durut / Ne împlinită-n doi". Am dori însă ceva mai substanțial, așa cum n-am întîlnit în manuscrisele trimise. „Ipostazele" bazate pe teme din basme pot fi interesante, dar talentul d-tale nu se poate dezvolta decît în directă legătură cu temele vieții de azi. Locul d-tale de muncă îți poate oferi infinite prilejuri de poezie.

Geo Vlad : Problema nu se poate pune astfel : sau sînt slabe și nu dovedesc nici urmă de emoție artistică, sau... vor apare în revistă. Slabe nu sînt, dar deocamdată nu întrunesc nici condițiile publicării. Mult mai important este faptul că, după părerea noastră, versurile dovedesc unele calități ce ne îndreptățesc să așteptăm de la d-ta lucrări din ce în ce mai izbutite. Se simte un patos real, capabil a genera bune versuri agitatorice. Ferește-te, însă, de aglomerări de cuvinte „tari". Într-o singură strofă ai „plasă murdară și slută", „paianjen scîrbavnic", „frică sinistră". E cam mult.

Taisia Puşcaşu : Același răspuns. Lîngă versuri ce vădesc lecturi din Maiakovski n-au ce căuta variantele unei romanțe : „Stau de-un ceas acolo-n vale / Ochi în ochi și mînă-n mînă / Căci cuprinși de-a serii vrajă / S-au uitat lîngă fîntînă". (Atenție și la dublul sens din „s-au uitat" !).

Ionel Predan : „Balada salcîmului congolez" sună ciudat, chiar ca titlu. Imaginile sînt simbolice la modul cel mai comun cu putință : „Furtuna s-aude de-aice / Și larmă e jos : / Salcîmul lovit e de bice / Și plînge duios. / Lungi șiruri de lacrimi își varsă / Pe gurile reci ; / Și floarea ca frunza e arsă / De-atîtea poteci". Care sînt „gurile" salcîmului ? Cum poate fi floarea „arsă" de poteci ? Mai pot fi ridicate și alte întrebări. Restul poeziilor, pe aceeași linie.

Gh. Dumitrescu : Povestea Monei, interesantă în fond, este tratată într-un mod denaturant, trezind, fără voie, un zîmbet : „Mona e o fată cum la noi sînt multe, / Mona e o fată cum la noi există / Multe fete-asemeni tinere și culte... / Dar ca ea tot nu e !... Mona-o tractoristă ! / N-o-ntrec nici flăcăii, săritoare cum e, / căci întîiași dată, colo, pe ogor / A fost prima fată din această lume / Ce lucra cu rîvnă, Mona, pe tractor". (Cum ar spune Bătrînul Caragiale, „întîiași dată pentru prima oară"). Finalul este de-a dreptul copilăros : „Mona-nvață-acuma... e la facultate... / Și într-o zi de vorbă cum stam cu mămica, / Am sărit d-un stînjen ; cine-n poartă bate ? / „Este Ea, băiete, a venit Monica !". Celelalte poezii sînt aproximativ la același nivel.

Mihu Dragomir

Zoe Ioan, Mărășești ; **Ion Negescu,** București ; **Ion Durac,** Tîrgoviște ; **Purcel Teofil,** Răchitele ; **N. Bădiță,** Dobrun ; **Nuțu Crișu,** Timișoara ; **Victor Rusu,** Lugoj ; **Negoiță Marin** București; **Toma Ion,** București ; **Ion Șerban,** Turnu Severin ; **M. Glodeanu,** Craiova ; **Costaș Dumitru** București ; **Stanciu Stan,** București ; **I. Prundeanu,** Copșa Mică ; **Ion Glăvan,** Vîrlez ; **Valeria Rusu,** Vaslui ; **Octav Trotușanu,** Comănești , **Tache Ochișor,** Deva ; **M. Popescu,** Buftea ; **Tudor Sorga,** București ; **O. Baloescu,** Reșița ; **M. Alexandru Radu,** Pitești ; **M. Racolța,** Cluj ; **Pintilie Georgeta,** Bacău ; **Ionel Ion,** Cluj ; **Grăsoiu Liviu,** Ploiești ; **Constantinescu Mircea,** Tîrgoviște ; **Scorei Ion,** Sadu ; **Mihai Munteanu,** Cordăreni ; **Petre Gh. Popa,** Cornești ; **M. Titianu,** Botoșani ; **Cornelia Savetchi,** Iași ; **Octavian Gabriel,** Deva ; **Ion Iliescu,** Reșița ; **Stelian Cucu,** București ; **Cristian Popescu,** Galați ; **Victor Mara,** București ; **Alexandru Pele,** Orașul Petre Groza ; **Ana Roșca,** Vaslui ; **Căprariu Ion,** Craiova.

MAI TRIMITEȚI

Al. Florin Țene, Drăgășani ; **Constantin Știrbu,** Brăila ; **E. Kotzbaker,** Onești ; **Tică Țene,** Cîmpulung ; **F. N. Nicolaescu,** București ; **Dinulescu D.,** Giorocu Mare ; **Dragomir Petrescu** Rîmnicu Vîlcea ; **Ion Prahoveanu,** Moeciu ; **Fundescu Petre,** Vidra ; **Ion Dojană,** Cîndești ; **Fl. Dunăreanu,** Podari ; **Ciubotaru Gh. Mircea,** Popești ; **Dimitrie Fumu,** București ; **Ion Doljan** București ; **Poetsan Ioan,** Sighet ; **Dinulescu Ion,** Bratovoești ; **Muraru Elena,** Roznov ; **Roman Ribu,** București ; **Jean Gherulescu,** Craiova ; **Hroațiu Groza,** Călan ; **G. Mazilu,** Giurgiu ; **Ecaterina Berar,** București ; **Pavelescu Ion,** Ostrov ; **D. Zmeianu,** Pitești ; **Virgil Tănase,** Galați ; **Gheorghe Filip,** Dumbravă ; **Mateescu Marin,** Timișoara ; **Vasile Dumitru (Mitică Lăcătușu),** Săbăoani ; **Boldeanu Radu,** Ploiești ; **Nicolau Elena,** București ; **Madașa Nelu,** Vălișoara ; **D. Constantin,** București ; **Sergiu Sîrbu,** București ; **Farkaș Isivan, Dumitru Zmeianu,** Pitești ; **Vasile Dumitru,** Bacău ; **Ioan G. P. Dumitrache,** Brăila.

DEOCAMADATĂ NU

Dumitran Frunză nu mai este propriu-zis „un nume nou", deoarece versurile sale au putut fi întîlnite nu o dată în ultimii ani în paginile unor ziare și publicații literare.

Faptul că încă de la apariția revistei noastre Dumitran Frunză a fost în permanență unul dintre tinerele talente care s-au manifestat în pagina „Luceafărului" destinată începătorilor, ne permite să-l socotim totuși ca pe un poet tînăr format sub îndrumarea redacției noastre. Talentul său între timp s-a maturizat, tematica sa a devenit mai variată, expresia poetică mai plastică.

În prezent lucrează ca inginer și activează în Cercul literar „D. Th. Neculuță" din București.

DUMITRAN FRUNZA

Aer dens

Nu pot trăi fără aerul dens
al revoluției noastre desfășurate,
care-mi dă forță și sens
și agerimi totdeauna curate.

Prin mine, focul pătrunde în lucruri
statornicindu-le un miez evolut,
pentru binele omului ferit de primejdii —
sub al revoluției scut.

Nu pot trăi făr-al revoluției drum -
pistă imensă de decolare ;
mi-ar fi mintea o mare de fum,
iar trupul, frîntă mișcare...

și frunză îngustă,
ca o lăcustă.

— Uuu, Dumitran, Dumitran,
fie-ți întoarcerea lină în Bran,
iar cîntecul tău
să-l resfiri printre oameni ca un curcubeu
pe bolta căruia crengile mele
să-nvolbure droaia de stele.

Pentru inima ta mare și bună
cît o jumătate de Lună,
vino să te culc în frunzarul albastru
de mălin și jugastru,
să te legăn ca pe tînărul cerb,
cînd din toate rădăcinile fierb.

Pădure, pădure...

— Pădure, pădure
de sub stelele Branului,
iată-mă acuma poposind din nou,
lîngă jerbele tale dese și sure
amețit de ecou.
Iată-mă, iată-mă, după ani de-mplinire,
mă întorc fremătînd
ca să-ți cînt frumuseți de baladă
prin lăstărișul cu fragedă mladă

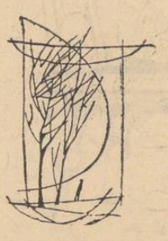

Partizani pe Valea Prahovei

(1944)

În zori,
frunzele visau beții de culori.
Cu lumină pe frunți comuniștii vegheau
blocînd războiului
drumul prin munți.

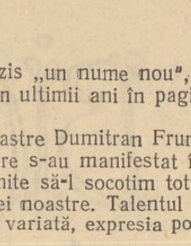

După ploaie

Trecînd prin ani, același cînt l-aud,
în foșnitorii pini de pe aleie,
și cat să-ntrezăresc prin crîngul ud
un băiețandru beat de curcubeie.

Conturul de romantic licean,
mi-apare-niiripat dintr-o iubire,
cu prospețimi de ploaie și castan,
și din caiete vechi, cu-o amintire...

TELEVIZIUNEA ŞI ATRACŢIA "GENULUI UŞOR"

În jurul problemei formării şi dezvoltării idealului estetic socialist se duc în ultima vreme peste tot utile discuţii, stăruindu-se cu folos asupra importanţei deosebite pe care o prezintă. Se porneşte de la ideea negreşit adevărată, după care idealul estetic socialist, componentă a idealului social socialist, dezvăluie, prin mijloace specific estetice, idealul politic şi etic al clasei muncitoare, contribuind la promovarea lui asupra sensibilităţii, afectivităţii şi raţiunii umane. Arta, literatura noastră socialistă sînt nemijlocit purtătoare ale idealului estetic socialist, contribuind eficient la formarea şi dezvoltarea acestuia, împlinind ştiute funcţii educative.

Televiziunea nu poate acţiona în afara sferei ei fireşti. Beneficiind de toate particularităţile artei realist-socialiste, ea trebuie realizată la modalităţi şi tonuri specifice sarcinei formării şi dezvoltării idealului estetic socialist. Dispunînd de posibilităţi uriaşe, ea devine un instrument extrem de preţios în această operă de mare însemnătate. Nu se poate spune că Televiziunea nu a obţinut succese notabile pe această linie, că emisiunile ei nu au urmărit şi asemenea scopuri. Dar, cum s-a observat în nenumărate rînduri, posibilităţile de care dispune micul ecran au fost cu totul insuficient fructificate. Sînt încă îngăduite aici rutina, locul comun, facilitatea sub variate înfăţişări, stăruie o anume lipsă de îndrăzneală în sensul propriu al cuvîntului, la întocmirea programelor. Redacţia porneşte nu o dată de la un punct de vedere eronat şi anume că aici greutatea specifică trebuie s-o aibă „genul uşor", indiferent de calitate. Se motivează mereu această opinie falsă prin apel la „părerile şi cererile telespectatorilor". Poşta televiziunii aduce mereu în discuţie scrisori ale unor telespectatori care „resping" emisiunile ce depăşesc acest cadru, solicitînd la nesfîrşit programe „uşoare". Totodată, sînt amendate propunerile acelor telespectatori care-şi exprimă, pe bună dreptate, nemulţumirea, cerînd depăşirea unor formule de loc satisfăcătoare. Nu pledăm pentru programe savante, uscate, pedante. Ştim că Televiziunea nu se adresează numai „iniţiaţilor", trebuind să găsească modalitatea cea mai potrivită pentru a se adresa celor mai variate medii. Dar nici să cobori exigenţele la nivelul înţelegerii, al gustului, altfel spus — al idealului estetic al unor telespectatori tributari încă în acest domeniu vestigiilor burgheze şi mic-burgheze. Pentru că, repetăm un loc comun, gustul are şi el un caracter istoric, e rezultatul unui îndelungat proces de creştere şi stratificare în care interesul de clasă şi-a imprimat cu stăruinţă punctul de vedere. Datoria Televiziunii e să contribuie la înlăturarea unor vechi deprinderi, să-şi aducă prinosul la dărîmarea unor vechi „idoli", a unor anacronice şi păgubitoare prejudecăţi în materie de gust şi preferinţe, să cultive pe toate căile valorile idealului estetic socialist. Televiziunea nu urmăreşte numai scopuri, ca să spunem aşa, de amuzament. Ea trebuie să şi educe, să instruiască. Din păcate, în această direcţie, deşi s-au obţinut unele succese, mai sînt multe de făcut.

Nu ne gîndim numai la muzica uşoară, transmisă, pentru că veni vorba, în cantităţi ce depăşesc cu mult limitele de asimilare. E evident în toate emisiunile, efortul grijuliu de a înlătura ceea ce ar putea fi încadrat la capitolul „profunzime", tot ce ar solicita puterea de analiză a telespectatorului. În mai toate ocaziile accentul cade pe aspectele de suprafaţă, colorate, de pitoresc, chiar dacă ele sînt minore şi nesemnificative. În emisiunile „medalion literar", mai totdeauna sînt exploatate asemenea aspecte. In medalionul Dickens — de exemplu — mai toate dramatizările au fost făcute din texte care abundau în scene „duioase", lacrimogene, pitoreşti, în dauna evidentă a fondului social. Lucrul se repetă nu o dată la aceeaşi scară şi la rubrica „Vitrina literară". O emisiune pe marginea romanului „Învăţătorii" de Şerban Nedelcu a scos în evidenţă notele de culoare şi pitoresc, scenele considerate a fi „atractive", probabil pentru „a cuceri" telespectatorul. Apoi, pentru că sîntem la acest capitol, n-ar strica de loc dacă la rubrica respectivă telespectatorul ar afla nu numai subiectul cărţii, ci şi unele din calităţile ei (chiar şi scăderile ei!) Autorii acestor prezentări ar trebui să releve nu numai aspectele tematice, ci şi modalităţile de realizare artistică.

Avînd mereu grijă de a întocmi programe care să nu „obosească", să fie „uşoare" şi „amuzante" e explicabil de ce micul ecran găzduieşte cu prea mare ospitalitate tot soiul de formaţii de muzică uşoară, chiar dacă prezintă calităţi îndoielnice, prea multe spectacole de circ, de operetă — pînă la saţietate —, lăsînd loc puţin unor programe şi emisiuni mai interesante şi cu adevărat distractive. Ne gîndim, bunăoară, că, fără a cădea în didacticism, aici s-ar putea organiza utile şi atractive emisiuni cu conţinut instructiv — educativ. O mică istorie a artelor plastice ar fi posibil de realizat. De asemenea, o succintă incursiune în istoria dansului. De ce n-am putea vedea pe ecranul televizorului cicluri ca acelea organizate la cinematograful „Vasile Alecsandri" despre istoria filmului? Vizionarea unor piese celebre în analele cinematografiei, precedată de prezentări explicative ale unor critici de film, care să sublinieze analitic valorile acestor capodopere, ar fi binevenite. Cu siguranţă că, în acest fel, numărul amatorilor de filme gen „Mongolii", „Teodora", „Celito Lindo" s-ar reduce considerabil. Televiziunea trebuie să-l şi ajute pe telespectator, să-i pună la îndemînă mijloacele necesare operaţiei de distingere a valorii de nonvaloare, a artei adevărate, de producţia confecţionată după reţeta odiosului „best seller". Din păcate, însă, micul ecran a proiectat chiar în ultima vreme două producţii de acest gen: **Carmen de la Ronda** şi **Ultimul meu tango.** Cu totul necesare sînt şi programe gen concertul-lecţie, făcute aici cu mijloace specifice televiziunii. Ideea că publicul telespectator primeşte mai greu muzica simfonică şi de operă, e o prejudecată păgubitoare şi absolut neîntemeiată. Publicul de azi al sălilor de concert şi afluenţa muncitorilor la concertele care se dau în sălile de spectacol şi cluburile marilor întreprinderi, o dovedesc cu prisosinţă. Televiziunea ar trebui să ajute efectiv procesul acesta de apropiere a maselor largi de frumuseţile muzicii simfonice şi de operă şi nu să cultive preferenţial şi la nesfîrşit — cu motivaţii care nu se mai susţin — muzica uşoară. O mai fericită echilibrare între aceste sectoare e de mult aşteptată, tot aşa cum — în general — se cere din partea Televiziunii o înţelegere mai serioasă a rolului programelor sale în opera de educaţie estetică socialistă.

Z. Ornea

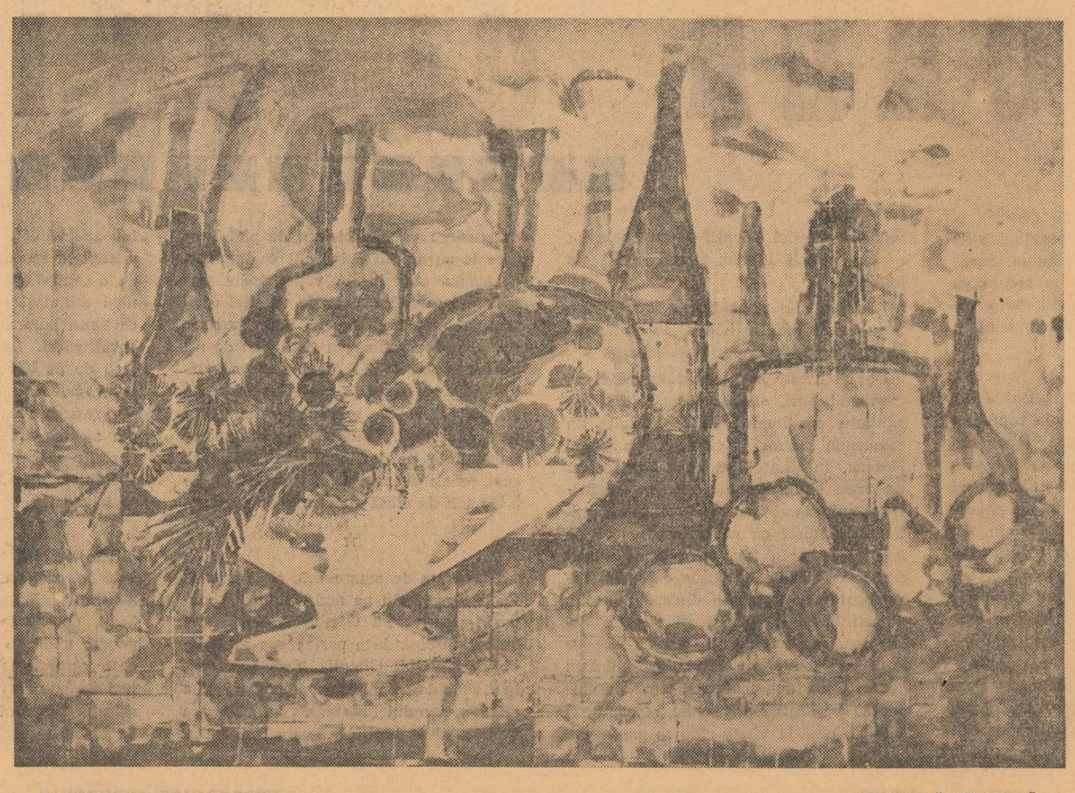

VINCENŢIU GRIGORESCU: NATURĂ STATICĂ

DRAMATURGIA UNIVERSALĂ ÎN REVISTA „SECOLUL 20"

Revista „Secolul XX" a luat iniţiativa lăudabilă de a contribui la difuzarea valorilor dramaturgiei universale contemporane. Piese care abordează probleme majore şi de stringentă actualitate se află în centrul atenţiei şi publicul cititor le poate cunoaşte în traduceri, adeseori meritorii.

Într-o recentă creaţie a lui Serghei Mihalcov „Atenţie, cad frunzele" (traducere: Tatiana Nicolescu, nr. 5—6), cititorul este solicitat să participe la un vibrant colocviu asupra fericirii în căsnicie. Protagoniştii piesei — oamenii sovietici ai zilelor noastre, făuritori ai comunismului — se află angrenaţi într-o dramatică înfruntare cu ei înşişi, pricinuită de o iubire străbătută de accente tragice. Ingeniosul inginer constructor Serghei Şubin, om căsătorit şi tată a doi copii, este puternic şi sincer îndrăgostit de tovarăşa sa de muncă, Marina. La rîndul ei, tînăra ingineră înţelege să răspundă cu aceeaşi viguroasă afecţiune şi cei doi oameni nu vor renunţa la proiectata lor căsătorie. Soţia lui Serghei, medicul Tatiana Leonidovna, găseşte în munca însufleţită reazemul necesar pentru a suporta durerea personală. În colectivitatea sovietică, ea îşi va reface viaţa. Meritul autorului constă în faptul că a ştiut să creioneze, cu o subtilă evidenţiere a detaliului semnificativ, oameni vii. Filonul de adîncă umanitate, meditaţia gravă şi înţeleaptă îşi capătă locul cuvenit în ţesătura intimă a conflictului. Spectatorul (cititorul) primeşte o invitaţie călduroasă la reflecţie, sensurile adînci ale eticii noi, comuniste, se conturează pregnant, căutarea febrilă a acelei armonii interioare, specifică omului nou, captează tulburător pe cititori.

Un mesaj cu amplu ecou în conştiinţa opiniei publice transmite şi piesa lui Peter Karvaş „Antigona şi ceilalţi" (traducere: Jean Grosu, în nr. 5—6). Tragedia se petrece în ambianţa zguduitoare a unui lagăr fascist de exterminare în ultimele luni de război. Jertfele eroice vin să adauge mărturiilor despre ororile fascismului pagini inedite şi sugestive. Autorul cheamă la o dezbatere asupra răspunderii omului, accentuînd, în contextul plin de tragism al evenimentelor înfăţişate, semeţia prometeică a acelora care nu pot fi înfrînţi. Este un elogiu adus omeniei biruitoare.

Pentru definirea unui astfel de profil moral al omului, este desigur necesară o anumită perspectivă asupra lumii. Triumful unui erou de tragedie se manifestă, în cazul pieirii dureroase a acestuia, prin elocventa superioritate a concepţiei filozofice afirmate, prin grandoarea idealului susţinut. O asemenea notă caracteristică revitalizează tragedia în contextul literaturii realist-socialiste. În acelaşi număr (5—6) revista „Secolul 20" publică piesa într-un act a scriitorului american W. Saroyan „Hei oameni buni!" (tradusă de M. Davidoglu) şi „povestirile" dramatizate ale argentinianului Osvaldo Dragún (în romîneşte de R. Vulpescu). W. Saroyan, cunoscut romancier şi autor dramatic, desfăşoară în scurta sa piesă o demonstraţie de idei, convertită în evoluţia unor destine umane simbolice. Şi cadrul ales beneficiază de acest atribut: autorul se opreşte asupra unei celule de închisoare dintr-un orăşel de provincie. Cuplul de tineri — deţinutul nevinovat, zăvorît între gratii şi fata candidă, animată de fiorii primei iubiri, — întruchipează virtuţile unor oameni puri şi naivi, care aspiră spre lumină şi fericire. Saroyan opune astfel de făpturi, tulburătoare prin omenescul lor, figurilor (de asemenea simbolice) ale celor doi soţi meschini care le închid celor dintîi porţile spre viitor şi vis. În sceneta dramaturgului american există, după părerea noastră, o îngustare a simbolului, deoarece coeficientul înalt de abstractizare îngreunează referirile la realitatea istorică concretă. Pluteşte în jurul tinerilor năpăstuiţi umbra infernală a unei societăţi duşmănoase. Cei doi se simt singuri, lipsiţi de comuniunea firească şi salvatoare cu „oamenii buni" către care se îndreaptă strigătul lor disperat. Dacă mobilurile sociale ar fi fost precizate mai clar, imaginea tinereţii sugrumate de societatea capitalistă inamică omului, ar fi devenit mai edificatoare. În acest sens, „povestirile" lui Osvaldo Dragún, intitulate „tragicomedii din viaţa cotidiană" dispun de o coloratură socială pronunţată. În concepţia dramaturgului, întîmplările — aparent banale — se dovedesc apte pentru a transmite, în maniera unor reportaje acuzatoare, semnificaţii mult mai largi. Omul, lipsit de mijloacele traiului, este batjocorit şi mutilat, legi înfiorătoare guvernează, strivindu-l. Profunzimea conflictului este vizibilă şi în piesa new-yorkezului Barrie Stavis: „Joe Hill" (în nr. 4, traducere: Mihnea Gheorghiu). Autorul porneşte de la faptul autentic al asasinării bestiale, în 1915, a unui tînăr muncitor şi poet popular. Viaţa lui Joe Hill este scumpă tovarăşilor săi şi aceştia nu vor ezita să lupte pentru a-l apăra. O paralelă revelatoare am putea face aici între eroul lui Saroyan, solitar şi trist, incapabil să reziste monstruozităţii sociale şi muncitorul Joe Hill, care cunoaşte forţa solidarităţii de clasă. Învinuit de omor printr-o intrigă abil regizată de patronul Modd, „regele aramei", Joe Hill nu poate fi totuşi strivit. Moartea lui, atunci, în 1915, în momentul cumplit al războiului, departe de a intimida pe tovarăşii de luptă — Ben, Ed, Martha, sau ceilalţi — îi uneşte şi mai temeinic; ei continuă să fredoneze cîntecele muncitoreşti create de Joe al lor şi nu abandonează ţelurile comune. Într-un anumit fel, ideea aceasta a frăţiei între cei ameninţaţi de teroare, o comunică şi piesa lui G. Figueiredo (publicată în nr. 3, în traducerea lui Radu Miron şi P. Dragu): „Maria da Ponte". Autorul piesei „Vulpea şi strugurii", reprezentată şi pe scenele noastre, stigmatizează în recenta creaţie, discriminarea rasială. Motivul shakespearian al iubirii îngrădite de imperative sociale inumane este reluat pentru a reliefa hidoşenia rasismului. Tînărul negru Paulo şi fata albă Laura au de învins piedici nenumărate; tatăl Laurei, înfocatul politician burghez Aparicio este unul din susţinătorii fervenţi ai opiniilor rasiste. Populaţia oraşului brazilian fictiv Campo-Bello, constituită din oameni simpli, negri sau albi, iniţiază acţiuni combative, finalul incriminează, o dată mai mult, pe duşmanii fericirii omului.

Precum se vede, piesele apărute în ultimele numere ale revistei „Secolul 20" aduc un material ideologic şi artistic dens şi variat. Ele dovedesc că problemele care frămîntă contemporaneitatea nu sînt neglijate de artiştii adevăraţi de pretutindeni. Respingînd formulele agitate de promotorii decandentismului, oamenii artei realiste îşi exprimă în limbajul creaţiei, adeziunea la ideile majore ale timpului lor.

M. B.

PICASSO — din ciclul „PACEA"

Oraşul contemporan în filmul romînesc

Totul decurge foarte simplu. Dacă este o comedie (eventual muzicală) se alătură blocuri foarte recente, un restaurant elegant, neapărat neon şi cîteva birouri (de şantier sau uzină, după cum reiese din restul acţiunii). Dacă nu e comedie, se alege şi o stradă liniştită pe care se va consuma drama. Şi nu e de mirare că, vizionînd unele din ultimele filme romîneşti a căror acţiune se petrece în contemporaneitate, spectatorul remarcă existenţa unui oraş standard, pe coordonatele amintite. Hunedoara nu se diferenţiază vizibil de un alt oraş, Oneştiul de Capitală etc. Această situare spaţială vagă este accentuată de faptul că exterioarele se filmează cu necesitate în 2—3 oraşe diferite, acţiunea începînd în Braşov şi continuîndu-se de fapt în cartiere bucureştene, Galaţii, Oneştii şi Capitala reunindu-se în aceeaşi producţie.

Oraşul contemporan este tot mai mult solicitat de lirică, reportaj, muzică, plastică. Depăşind faza de consemnare descriptivă şi neselectată, oamenii de artă caută să desprindă cît mai pregnant elementele sale definitorii, atmosfera şi personalitatea proprie fiecărei aşezări citadine.

Filmele străine au impus existenţa unui oraş cu certe trăsături caracteristice. Farmecul majestuos al străzilor din Praga („Vals pentru un milion"), poezia inefabilă a străzilor moscovite sau cea a Leningradului învăluit în ceaţă, atmosfera micului cartier francez („Absenţă îndelungată", „Frumoasa Americană") sau italian (prezentă în atîtea filme neorealiste) au fost astfel organizate de cineaşti încît oraşul a încetat de a mai fi un simplu cadru al acţiunii şi a devenit o componentă esenţială a imaginii cinematografice.

La noi lipseşte, în parte, tocmai preocuparea pentru individualizarea artistică a oraşului. Dacă în „Post-restant" sau „Nu vreau să mă însor" există secvenţe în care prezenţa oraşului se reţine, filmele noastre nu au izbutit să releve integral poezia autentică a noilor construcţii izvorîtă din fantezia, munca şi migala atîtor zeci de oameni. Nu totdeauna se acordă cartierelor noi semnificaţii inedite şi bulevardele Capitalei sau centrul oraşelor Oneşti sau Galaţi, în film, nu se deosebesc categoric de imaginea aceloraşi locuri din cărţile poştale ilustrate. Oraşe minunate, la porţile cărora eşti întrebat „Iubeşti?" există nu numai în imaginaţia eroilor unui film sau altul. Ele există şi în realitate, sînt în fond oricare din oraşele ţării noastre. De ce apar însă schematizate şi prezentate nediferenţiat în film?

Prospecţia anterioară filmărilor să nu rămînă o simplă deplasare turistică care să nu depăşească graniţa centrului oraşului. Cineaştii nu trebuie să se pasioneze după o schemă citadină realizată cu uşurinţă, ci să intuiască frumuseţea efectivă a oraşului descris.

În acest sens, pe lîngă secvenţe realizate existente în diferite filme artistice, rezultate remarcabile a obţinut filmul documentar „Ritm şi construcţie", nenumărate părţi din jurnalele de actualităţi (prezentarea noului cinematograf din Oneşti sau a cartierelor noi din Capitală ori provincie), unde munca operatorilor şi montajul au fost pline de inventivitate, sînt o dovadă. De asemenea un progres se poate remarca în compunerea interioarelor. Dacă, în urmă cu cîţiva ani, ele nu întregeau organic atmosfera filmului, supărînd adesea printr-o exagerată şi nemotivată modernitate, acum noutatea plină de fantezie a casei celor doi tineri din „Post-restant", de exemplu, devine un important mijloc de caracterizare a lor, are o funcţie expresivă subliniată. Autenticitatea derivă aici din faptul că în raporturile dintre personaj şi mediu nu există stinghereala lucrului „făcut". Pentru ca evoluţia oamenilor să fie convingătoare, cineaştii trebuie să facă posibilă şi convingătoare şi ambianţa. Mai mult, ea însăşi să devină un personaj important al filmului.

Antoaneta Tănăsescu

DEOCAMDATĂ DA?

Să ne înţelegem: departe de noi dorinţa de a minimaliza o serie de probleme aparent secundare ale mişcării sportive care ocupă un spaţiu copios în publicaţiile de specialitate. Ceea ce vom discuta aici este în ce măsură principalele tipărituri ale U.C.F.S.-ului îşi fac datoria de a oglindi prompt şi sugestiv aspecte ale manifestaţiilor din ţară şi de peste hotare, de a educa pe sportivi în spiritul eticii comuniste, de a le spori dragostea pentru frumos.

Uneori se întîmplă cam aşa: ai văzut un meci foarte interesant. Interesant nu ca evoluţie a scorului, nu datorită mizei puse în joc. El a reprezentat, pentru tine, ca spectator, posibilitatea de a-ţi face o idee de un interes general despre o anume stare de fapt. Să spunem că ar fi vorba despre jocul în colectiv, despre jocul dur, ori despre alcătuirea echipelor. A doua zi — ai putea să-ţi imaginezi pînă şi locul în care va fi paginat articolul aşteptat — deschizi ziarul şi citeşti: „În raionul X problema stringerii cotizaţiilor a rămas la voia întîmplării".

Interesant, dar...

Finala Cupei campionilor europeni a avut o desfăşurare pasionantă. Fii convins că în „Sportul" vei găsi numai rezultatul consemnat pe undeva, în vreo înghesuială de coloane. În schimb afli că în sala de sport a cooperativei „Higiena" din oraşul Igrec a avut loc o nuntă, că pe tabla de şah în locul turnurilor s-au montat sticle de bere, iar mirele a sărit peste cal. (Un cal de gimnastică, evident).

Interesant, dar...

Să zicem că Ioly n-a mai sărit de vreo cîteva luni şi vrem să ştim ce face, cum se pregăteşte, spre ce ţinteşte. În locul interviului inteligent, spumos şi spiritual, ni se oferă un amplu articol despre o magazie de sport neîngrijită, în care găinile clocesc mingi de tenis, în care şoarecii rod anvelope ori plase (de volei).

Interesant, dar...

S-au terminat meciurile campionatului de fotbal din Chile. Relatările au fost prea sărace. Numai cu însemnările admirabilului Teaşcă nu se face, însă, primăvară. Zeci de evenimente rămîn necomentate, zeci de episoade de aur ale sportului rămîn acoperite de mister. Vai, vine iarna, adio fotbal, adio atletism! Iar voi găsi la chioşc „Sportul" şi după ora 12. Înseamnă asta că numai lipsa manifestaţiilor sportive duce la scăderea interesului pentru ziar?

Nu, bruma de informaţii care-l satisfăceau pe „microbistul" în stare să caute la zeci de chioşcuri ziarul de luni va fi acum — firesc — mai sărăcăcioasă. Dar e şi vina confraţilor noştri! Vrem reportaje senzaţionale, tabele de recorduri, amintirile unor sportivi celebri, comentarii pe teme externe competente, date despre sportivi în viaţa de toate zilele, despre pasiunile, slăbiciunile lor, despre ceea ce citesc (unii din ei chiar scriu!) Vrem fotografii cu virtuţi artistice, o paginaţie demnă de anul în care zboară Brumel, mai multă flacără, mai mult entuziasm tineresc, vervă şi spirit. Avem gazetari sportivi excelenţi: Tudor Vornicu, Radu Urziceanu, Romeo Villara, Valeriu Chiose, Dan Olteanu, Ion Bocioacă, Vasile Ranga, şi alţii, dar mai sînt încă prea mulţi semnatari pe care „Luceafărul" n-ar întîrzia să-i includă pe lista celora cărora li se răspunde: Deocamdată nu!

Într-un număr viitor, vom continua să discutăm pe această temă foarte importantă. Fiindcă se cer şi aici, ca peste tot, schimbări, întîmpinări. Deocamdată, cititorul se mulţumeşte şi cu atît. Dar mai tîrziu?

Gheorghe Tomozei

Fapte de viață

Revelionul a început a treia zi

Numele Constantin Ivanov *este destul de răspîndit în localitățile și pe șantierele din Delta Dunării. La Caraorman am cunoscut un Constantin Ivanov foarte tînăr, timonier prețuit și în același timp bun vînător de mistreți. La Matița, am întîlnit, de asemenea, un Constantin Ivanov, de vreo patruzeci și cinci de ani, care conducea în timpul iernii două brigăzi de pescari. Iar la unitatea stuficolă „Sulina" ,printre tractoriștii — secerători de stuf, am cunoscut un Constantin Ivanov mecanic. Pe acesta din urmă l-am văzut întîia oară la sfîrșitul lunii ianuarie din acest an. Nu consider că prilejul întîlnirii noastre a avut ceva neobișnuit, chiar dacă prima noastră cunoștință a avut loc în helicopter, deasupra Deltei. Între Tulcea și unitățile de lucru stuficole din Deltă, mai ales în perioada noiembrie-martie, helicopterul face în mod obișnuit legătura, — și dacă aeronava nu zboară în fiecare zi cu unul-doi călători, — cel puțin de trei ori pe săptămînă helicopterul leagă Delta de Tulcea. L-am cunoscut deci pe mecanicul Constantin Ivanov într-un mod obișnuit, în helicopter, ducea cu sine niște planuri privind secerișul stufului, pe care le discutase la sediul central al întreprinderii de exploatarea stufului. Dar, Constantin Ivanov aflînd că sînt gazetar, a vrut neapărat să-mi atragă atenția că mi-ar putea povesti lucruri „neobișnuite", întîmplate la „secerișul pe gheață" tractoriștilor din Deltă, și, în consecință, mă invita să vin cu dînsul la unitatea de lucru Sulina. N-am putut răspunde invitației sale. Am rămas la unitatea Șontea : helicopterul a aterizat în această zonă pe un mic lac înghețat — și am pornit pe jos spre bacul tractoriștilor-secerători de la Șontea. Bacul era ancorat pe o gîrlă, de asemeni înghețată. Pe bac se aflau cabinele-dormitoare ale tractoriștilor și o stație de radio care făcea legătura între colectivul de lucrători de aici și celelalte unități precum și cu sediul central al întreprinderii din Tulcea. Lucrătorii secerau în schimburi, ziua și noaptea, amintesc că eram în ianuarie, Delta fusese cuprinsă de îngheț.*

Erau nopți senine, cu lună, se putea secera foarte bine noaptea, pămîntul bine înghețat avea stabilitatea mult dorită de tractoriștii-secerători din Deltă. Sub carcasele de plastic și oțel ale cabinelor de la tractoare, conductorii circulau prin întinderile de stuf — înalt de trei metri — bucurîndu-se de posibilități bune de orientare și de executare a secerișului : viscol nu era, vîntul bătea ușor, vizibilitatea mulțumitoare. Schimbul de noapte se întorcea pe bac aducînd vestea unor frumoase rezultate la seceriș. Schimbul de ziuă pornea încurajat la lucru. Am însoțit la seceriș, într-una din nopțile de ianuarie, pe unul dintre tractoriști, dacă-mi amintesc bine, îl chema Onofrei. Mi se pare Onofrei Ivanov. Era fiu de pescar și se calificase tractorist-secerător cu 2—3 ani în urmă. N-am întîlnit prea des un om atît de tăcut. Îi ceream insistent explicații asupra muncii sale, drept răspuns îmi arăta cu mîna înaintea tractorului, șirurile de stuf care cădeau în cuțitele agregatului-secerător.

Desen de V. KAZAR

Dezarmat, l-am întrebat dacă nu cumva e frate cu un Constantin Ivanov, mecanic, care spre deosebire de el, Onofrei, era foarte vorbăreț. Mi-a răspuns că are un frate Constantin, dar e în vîrstă de vreo 9 ani numai. De fapt, mecanicul Constantin Ivanov îmi vorbise elogios, în helicopter, despre Onofrei Ivanov de la Șontea, „cel mai bun tractorist" care și el „poate povesti lucruri nemaiauzite despre întîmplările secerișului pe gheață". Nu erau rude între ei, cum crezusem. Onofrei nu mi-a povestit nimic „nemaiauzit", deși mărturisesc, munca lui iarna, noaptea, pe ger, prin stuf, era deosebită. Într-o dimineață, pe la ora 6, ne înapoiam de la seceriș și, ajunși pe bac, ne pregăteam să facem un duș cald și să ne culcăm. Cineva m-a anunțat pe coridorul dintre cabinele dormitoare că mă cheamă la receptorul stației de radio un tovarăș, Constantin Ivanov. Am deschis butonul radio-ului și am întrebat :

— Ce e, Constantin Ivanov ?

— Cum te simți ? — m-a întrebat la rîndul său Constantin Ivanov.

— Iartă-mă, i-am zis, care Constantin Ivanov ești ?

— Mecanicul de la unitatea stuficolă — Sulina. Spune-mi te rog, zise el, ți-a povestit ceva Onofrei, așa, mai de doamne-ajută ? Dacă nu, vino aici, la noi, să-ți spun eu niște lucruri...

— Onofrei nu mi-a povestit nimic. Cred că nu știe nimic nemaiauzit.

— Întreabă-l cum a petrecut revelionul și ai să vezi...

— Îți mulțumesc — i-am răspuns — la revedere.

N-am mai avut cînd să-l întreb pe Onofrei cum petrecuse cu cîteva săptămîni în urmă, revelionul. Onofrei se culcase, nu l-am mai trezit, m-am culcat și eu, apoi la ora zece m-am sculat și am pornit spre Tulcea, se ivise un bun prilej de a pleca cu helicopterul care, în următoarele cîteva zile n-avea să mai treacă pe la Șontea, se îndrepta mai ales spre celelalte unități.

N-am mai revenit în Deltă decît peste cîteva luni, în toamna asta. Onofrei se mutase la altă unitate de lucru. L-am întîlnit, însă, pe Constantin Ivanov, devenit șef-mecanic pe un remorcher alb. Era în costum îngrijit de marinar, cu grade la mînă, și m-a salutat întrucîtva solemn. M-a invitat în cabina sa, cu birou și mape, — și fără altă introducere mi-a povestit :

— Uite ce e cu revelionul. Onofrei ăsta, nu știu cum să zic... Ar fi avut ce să-ți povestească și despre zilele lui de odihnă. Dar, sînt oameni și oameni, nu toți deschid gura ușor. Să revenim. Se apropia revelionul. Lucrătorii de la Șontea, printre ei și Onofrei, se pregăteau să plece spre familiile lor, la Tulcea și prin satele din jur .Dar cum să plece, și mai ales, cum să ajungă la casele lor ? Începuse un viscol cu lapoviță groasă. Pînă la Tulcea, zeci de kilometri. Stațiile de radio ale întreprinderii anunțaseră că vapoarele spre Tulcea nu mai circulă, pe brațele Dunării curgeau sloiuri mari. Singura posibilitate a lucrătorilor cazați pe bacul ancorat la gîrla Șontea ar fi fost să străbată Delta pînă la Tulcea, cu tractoarele, ținînd malul Dunării. Poate așa ar fi putut ajunge la casele lor. Viscolul era prea mare, chiar dacă s-ar fi pus la dispoziție avioane... Deci, cei de la Șontea trebuiau să țină malul Dunării, să găsească locuri de trecere prin păduri, prin gîrle mai puțin noroioase, cu ocolișuri mari, neștiute, pe care trebuiau să și le descopere călătorind. Așa au plecat lucrătorii de la Șontea în ajunul revelionului, vreo șaizeci de oameni la număr, toți tineri, s-au suit în două remorci trase de două tractoare legate unul de altul. Remorcile, cum era de așteptat, se împotmolesc pe drum. Lucrătorii le scot greu, din potmol, împing cu mîinile remorcile. La Maliuc, pe malul Dunării, ajung abia în noaptea revelionului. Petrec între ei aici, mai mult cu glume decît cu altceva, dar cu gîndul hotărît de a continua călătoria, de a ajunge la părinți, la nevestele și la iubitele lor de acasă. Dimineața pornesc din nou la drum, trec printr-o pădure plină de tufișuri uscate, tractoarele se pot descurca mai ușor, dar remorcile n-au cum fi manevrate printre copaci ; sînt dezlegate de tractoare și trase cu brațele printre sălcii și plopi.

La Ceatalul Sfîntu Gheorghe convoiul se oprește : Onofrei, care era una din călăuzele convoiului, observase un remorcher prins în Dunăre, între sloiuri, amenințat să fie spart și înecat. Crivățul bătea al dracului. Lucrătorii de la Șontea trag atunci tractoarele mai aproape de Ceatal, părăsind traseul luat spre Tulcea. Tractoriștii șonteni aruncă cabluri, peste sloiuri, spre marinarii de pe remorcher. Cu mari riscuri, Onofrei se strecoară cu o barcă printre ghețuri și leagă cablurile. Tractoarele încep să tragă remorcherul spre mal. Terenul era alunecos, cauciucurile patinau și abia după mult timp au început să înainteze. Lucrul ăsta a durat o jumătate de zi, pînă seara tîrziu. Remorcherul a fost tras la mal și cei din Șontea au plecat apoi mai departe, pe malul Dunării, „spre revelion", care revelion însă trecuse, oamenii se aflau a doua zi după revelion... Au mers mai departe, folosind o bună parte din noapte. Lucrătorii care-și aveau familiile în satele aflate în drumul pe care-l parcurgeau, nu s-au mai oprit la casele lor (unul dintre aceștia era și Onofrei), nu s-au mai oprit, zic, la căminele lor, ci au însoțit restul convoiului care trebuia să ajungă cu bine la Tulcea, viforul era periculos, o rătăcire prin gîrle și prin păduri se putea ușor întîmpla. Au ajuns în sfîrșit a treia zi de la revelion, după prînz, dar nu la Tulcea, nici n-aveau cum, ci în satul Tudor Vladimirescu, aflat pe celălalt mal al Dunării. Dunărea nu putea fi traversată cu bărcile, curgeau sloiuri din ce în ce mai înalte și se izbeau unele de altele. Dunărea se înfundase la gura dinspre brațul Sulina. Lucrătorii se aflau pe-un mal, iar familiile lor așteptau pe celălalt mal. la Tulcea. Stăteau așa și se priveau unii pe alții. Și pe un mal și pe celălalt cîntau cîteva armonici. Niște sticle cu rachiu au fost ridicate deasupra capetelor, atît pe-un mal cît și pe celălalt, în semn de „bun găsit" și „la mulți ani". Abia spre seară, un remorcher-spărgător de gheață, care fusese ocupat toată ziua cu desfundarea sloiurilor de la intrarea în brațul Sulina a venit să-i transporte pe lucrătorii din Șontea dincolo, la familiile lor. Revelionul a început a treia zi — a încheiat Constantin Ivanov și m-a salutat cu solemnitate.

Ștefan Bănulescu

ILIE PURCARU

ȘCOALA ȘI SATUL

Un drum pe dealurile lui Bogdan Amaru — poetul răpus tragic în floarea vîrstei, lăsîndu-și cîntecul neterminat — ne-a evocat, în chiar această toamnă, la început de an școlar, condiția copilăriei lui și a tuturor acelora din mijlocul cărora a pornit.

Ca să se smulgă din ignoranța și bezna secular în care erau ținute satele, copilul de țăran de pe aceste dealuri subcarpatice trebuia să înfrunte obstacole de neînchipuit. Casele sînt răspîndite pe distanțe de kilometri. Între ele, noroaiele și apoi troienele pun adevărate bariere. Familia era claustrată din toamnă pînă în primăvară lîngă vatra adesea înghețată, lîngă podul întotdeauna gol. Iarna, perceptorii se retrăgeau. Se retrăgeau, spre tîrgurile de cîmpie, și ceilalți reprezentanți ai ocîrmuirii. Pînă și la primărie se trăgea oblonul ; pînă și noii născuți erau declarați cu întîrziere, în celălalt anotimp, o dată cu mieii. Zăpada se așternea mineral peste aceste așezări ale izolării, pecetluindu-le în tăcere aproape jumătate de an. Socotind existența acestor sate în secole, va trebui să extragem și acest timp netrăit, timpul nopților, timpul iernilor, timpul ignoranței.

Dar era timpul cînd, totuși, în aceste sate bîntuite de mortalitate infantilă, de tuberculoză și foame, inocența copilăriei își cerea dreptul la lumină. Iarna era anotimpul în care copiii acestor sate de munte deveneau eroii unei epopei nescrise încă, neîntîlnite nici în poveștile fraților Grimm, nici în Perault. Cu sacrificii, uneori cu o licărire din așanumitul „apostolat", cîte un absolvent de școală normală consimțea să debuteze și să rămînă cîteva trimestre aici. Se inaugura o școală, în casa vreunui gospodar care ceda o chiliuță, restrîngîndu-se cu familia, cu purcelul și cu găinile, în cealaltă. Destinul lui bădița Vasile din Humulești și al altor dascăli din vremea copilăriei lui Creangă, ca și destinul școlii de atunci, s-au repetat în serie, pînă nu demult. Dar sub hazul amintirilor va trebui să descoperim condiția umilă a copilului lonică, tragedia unor generații rămase în beznă și uitare pînă la revoluție. În satul lui Bogdan Amaru și în multe din satele vecine, mersul, iarna, la școală, echivala cu o adevărată expediție. Copiii se adunau în cete, înarmați cu ciomege și felinare, pornind, pe întuneric, spre școală, cale de cîțiva kilometri. În satul lui Bălcescu, pe Topolog, drumul pînă la școală, din văile și fundăturile în care e răspîndit satul, ținea, de asemenea, kilometri și ore. Un localnic și-a amintit și ne-a povestit înfruntarea unei cete de copii cu o haită de lupi. Nu se luminase încă de ziuă și copiii, porniți cu felinarele spre școală, se simțeau urmăriți. Troiene mari, ger, casele departe. Puștii s-au strîns unul într-altul, țipînd. Știau că nu se pot apăra decît cu flăcările, cu focul. Felinarele licăreau slab. Ar fi trebuit, pentru aceasta, să aprindă cărțile și caietele. Dar acestea costau scump, costau o groază de bani. Au țipat mai departe, au așteptat să se facă lumină. Au ajuns spre amiază la școală, dar au găsit-o încuiată. Învățătorul plecase. Izgonit de mizeria locului, se mutase aiurea, se mutase-n alt sat. În acel an, la Bălcești, școala n-a mai funcționat.

Oameni care să înfrunte lupi, ca să-și cîștige pîinea — oameni care să înfrunte fiarele pentru o existență precară — s-au mai văzut și sînt, poate, obișnuiți pentru ținuturile de gheață. Dar copii, copii urmăriți de lupi, apărîndu-și trăistuțele cu cărți și înfruntînd troienele către o școală inexistentă, este o imagine pe care o putea furniza literaturii fantastice doar vechea Românie.

Ne-a impresionat, în povestea aceasta, un amănunt, dintr-un anume punct de vedere incredibil, aproape absurd. Copiii își apăraseră cărțile ca pe o comoară, ca pe un lucru nespus de prețios. Ar fi însemnat să presupunem existența unui cult al cărții în aceste sate de munte, populate de fapt numai cu analfabeți. Dar explicația era alta. Copiii purtau în genți și în trăistuțe niște cărți care însemnau sacrificiul unor familii, sacrificiu la modul cel mai direct:

„Un singur copil la școala primară într-un sat — scria un ziar, oficios al unui partid burghez, cu 25 de ani în urmă — are nevoie, pentru cărți, de cel puțin 500 lei pe an dacă este în clasa I și a II-a și de 800 lei pentru celelalte clase. Sînt oameni care nu au de-o pîine, dar 800 de lei ? Pe urmă se găsesc oameni nevoiași cu 2-3 și chiar 5-6 copii la școală. Ce fac aceștia ? De unde să scoată cei aproape 5.000 lei pentru cărți și rechizite ?"

Încercarea de a se smulge din bezna neștiinței nu se putea face, în aceste condiții, decît pe cale personală, și cu sacrificiu direct. Unul dintre cei care s-au încercat să escaladeze acest zid, năzuind spre lumină, sporindu-i strălucirea cu mănunchiul lui de poeme, a fost și Bogdan Amaru. I-a măcinat existența această școală a copilăriei. I-au măcinat-o, mai departe, anii de ftizie din liceu. I-a curmat-o încercarea deznădăjduită de a se înscrie în cîmpul artei, înfigînd ca o promisiune pumnul lui de poeme.

Cu aceste gînduri am străbătut din nou dealurile vîlcene, către școlile noi ale copiilor de acum.

★

Noțiunea de munte, noțiunea de peisaj carpatin, s-a asociat în anii noștri cu priveliștea marilor șantiere. Munte, pentru noi, înseamnă Bicaz. Înseamnă priveliștea unei văi sălbatice, închisă cu un munte de beton, în asaltul miilor de oameni veniți să stăvilească apele și să transforme energia lor în lumină. Același lucru s-a întîmplat la Sadu, la Moroeni, aceeași epopee se scrie acum pe valea Argeșului. Munții — cu apele lor — au devenit în anii noștri cetăți ale luminii.

Dar mai sînt și satele de munte care n-au intrat încă în istoria noastră nouă cu o asemenea explozie de lumină.

Dar și aceste sate, ca pretutindeni pe cuprinsul țării, sînt șantiere, altfel de șantiere ale luminii. Am întîlnit un asemenea șantier la cîțiva kilometri de Horezu, în ținutul pitoresc, înmiresmat de brazi și de amintiri istorice, al Bistriței vîlcene. M-am oprit la acest șantier miniatural cu același sentiment de admirație ca în fața construcției unei hidrocentrale. Se construia o școală. Directorul șantierului — directorul școlii. Constructorii — părinți și școlari. 120 de constructori titulari, fiindcă 120 de capi de familie are satul. Dar numărul lor era, de fapt, mult mai mare, fiindcă lucrau pe șantier și femeile, și copiii, și bunicii, pînă la vîrsta cînd se poate ține mistria în mînă. Cîteva nume de fruntași ai întrecerii, extrase din cronica șantierului : Constantin Ciurea (63 de ani, secretarul organizației de bază din sat ; are două nepoțele de vîrsta școlii) ; frații Elisaveta și Ilie Burtoi (utemiști, 18 ani fiecare) ; Mihai Surlin (73 de ani, o mulțime de nepoți în școala primară) ; Alexandru Mihăilescu, pensionar, Petre Beleșescu, mecanic pe o locomotivă forestieră, Ștefan V. Barabancea, Andrei Stoian, Ion Bălăceanu — țărani.

Cîteva episoade din istoria construcției nu sînt lipsite de interes. Inițiativa construcției aparține învățătorului Ion T. Constantinescu, un dascăl și un comunist pasionat, cum și Sfatului popular local, deputaților care au mobilizat cetățenii. Dar noua școală trebuia să răspundă noilor exigențe ale oamenilor. Proiectul a fost întocmit cu atenție și grijă, confruntat cu dorința cetățenilor de a face din școală o mîndrie a întregului sat, cum și cu perspectivele de dezvoltare ale așezării. Și exigențele bistrițenilor au funcționat mai departe, etapă cu etapă. Cei mai buni lemnari au ales, din pădurile Bistriței, lemnul cel mai potrivit pentru construcție, același din care s-a ridicat celebra casă a lui Mogoș de la Muzeul satului, faima artei populare oltenești. Pietrari pricepuți din aceeași comună au extras, din cariera vecină, blocuri de piatră pe care le-au cioplit și lustruit cu dragoste, ca pentru casa lor. A venit rîndul mamelor și surorilor, care, la sfîrșitul construcției, au transformat împrejmuirea școlii într-o grădină cu flori. Și... de azi va suna clopoțelul ! Au și sosit manualele pe care copiii le vor găsi, în prima zi, pe bănci. Se primesc gratuit. Sînt parte din cele 17.400.000 de exemplare împrăștiate pe tot cuprinsul țării, așa cum școala aceasta se înscrie între cele 5.400 săli de clasă construite în acest an.

★

O așezare de munte este și la Brezoi. Satul e răspîndit pe mulți kilometri, oamenii sînt vestiți tăietori de lemne pe valea Lotrului. Este partea cea mai sălbatică a vechii Oltenii, „Țara Loviștei", în trecut domnia lupilor, a boliștei și a analfabetismului absolut. La Eliberare s-au numărat aici, la Brezoi, peste 500 de analfabeți. Dar pădurenii de la Brezoi, acești robinsoni din Țara Loviștei, au trecut de mult etapa lichidării analfabetismului, etapa generalizării învățămîntului elementar, îndrumîndu-și acum odraslele către învățămîntul mediu, la liceul din sat. Noua școală medie mixtă împlinește în toamna aceasta un an de activitate. La Brezoi, dragostea de carte a molipsit pe toți acești pădureni, izgoniți odinioară de la civilizație și cultură. La cererea localnicilor, în această toamnă s-a deschis și o secție pentru învățămîntul seral. Dragostea de învățătură a molipsit toate vîrstele. Patruzeci de muncitori, tăietori de pădure, și-au înscris de pe acum numele în cataloagele școlii medii, începînd din această toamnă să învețe la „seral", Printre ei, gateristul Gheorghe Pleșa, în vîrstă de 20 de ani, Gheorghe Rizescu, de 38 ani, etc.

Școala de la Brezoi a devenit o instituție complexă de învățămînt și educare a copiilor. În inventarul vechii școli de aici nu se afla nimic altceva decît băncile, catedra și poate joarda dascălului. Copiii de acum au la îndemînă, pe lîngă sălile spațioase de clasă, laboratoare în care microscopul și aparatul cinematografic au încetat de a mai fi noutăți ; nu lipsește echipamentul sportiv ; școala dispune, printre altele, și de un automobil „adevărat", pe care copiii fac aplicații la studiul motoarelor, precum și de o centrală telefonică automată, destinată aceluiași scop. Copiii sînt formați ca tineri luminați, ca cetățeni, ca viitori constructori. Aptitudinile ghicite aici, încă de pe băncile școlii, sînt observate și cultivate cu grijă. Ele fac parte din zestrea satului și, poate, cine știe, din zestrea spirituală de talente și capacități pe care le scoate la lumină, le valorifică, le ridică la strălucire, epoca socialismului.

★

Sate de munte, șantiere de lumină... Este în ordinea firească a societății noastre. Alături de Bicaz, alături de Sadu, de cheile Argeșului și de alte puncte unde se înalță hidrocentrale, aceste șantiere miniaturale unde va străluci lumina învățăturii vorbesc despre măreția timpului nostru, timpul tuturor împlinirilor.

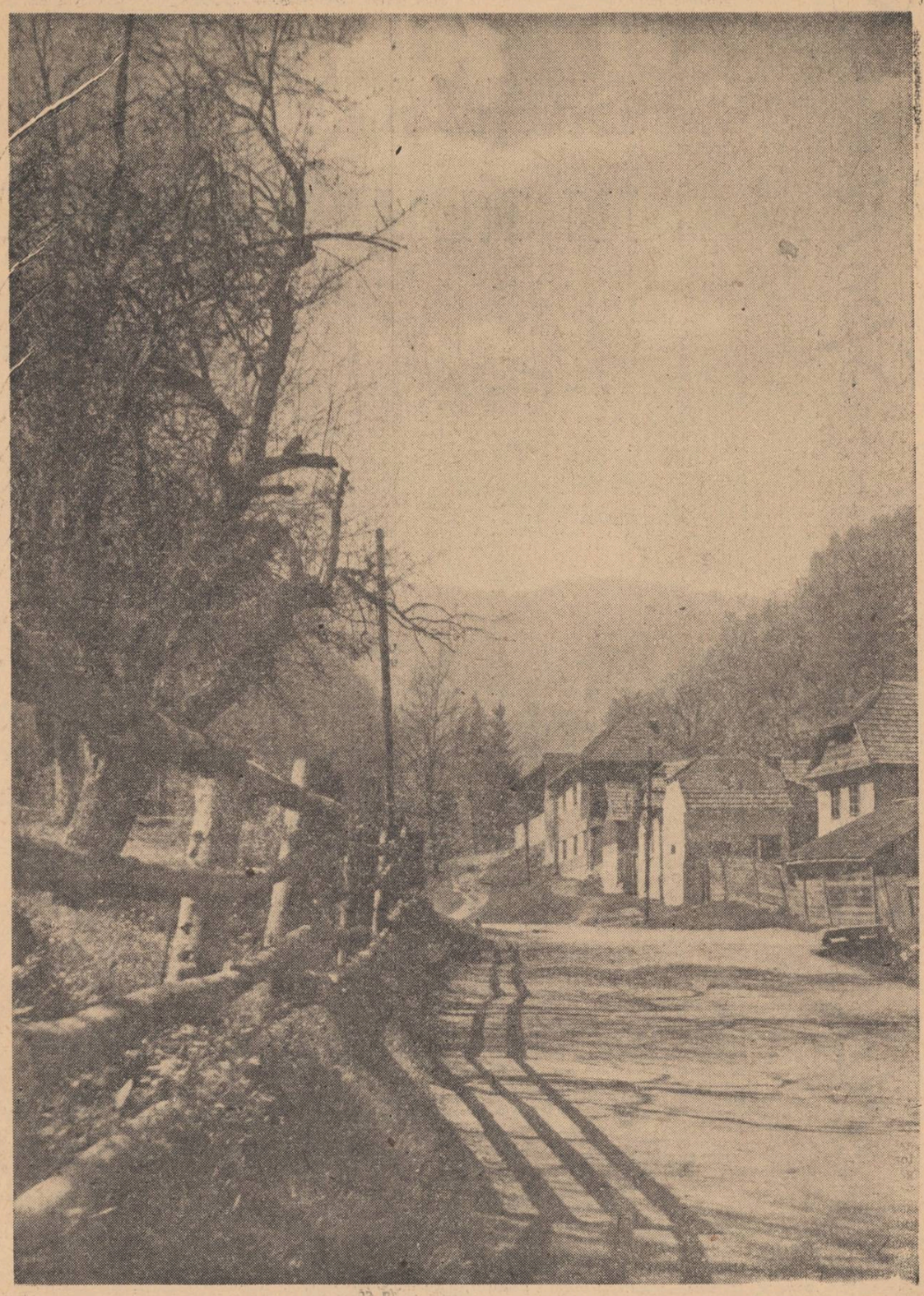

Fotografie : V. ORZA

Ioan Grigorescu

BOWERY — STRADA TUTUROR POSIBILITAŢILOR

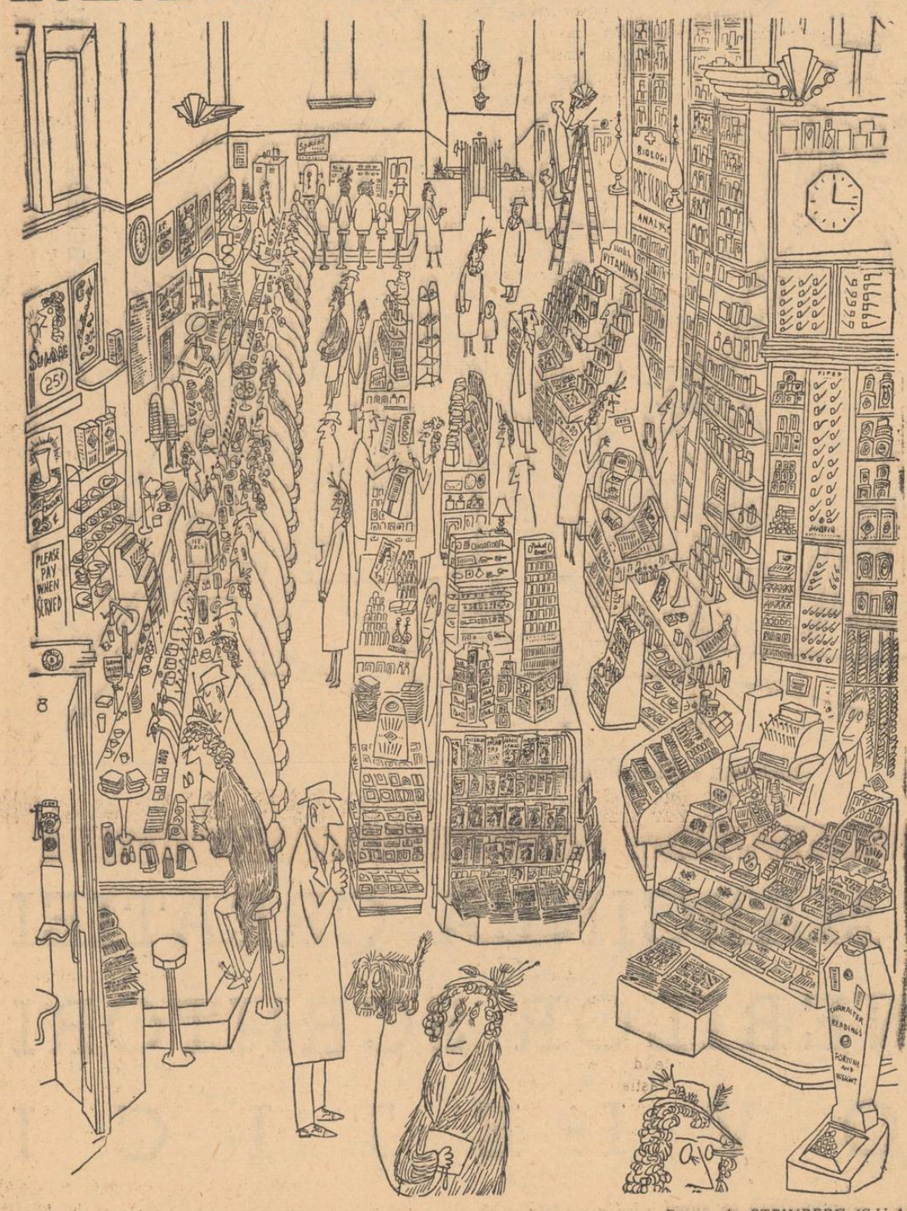

Desen de STEINBERG (S.U.A.)

După o lună în Manhattan, ai reuşit să-ţi fixezi pe spinarea de arici a insulei, cîteva puncte de reper.

De o parte şi de alta, cele două fluvii care atrag spre gurile lor vapoarele sosite aici de pe toate mările lumii. La nord, rîul Harlem legînd Hudsonul de East River şi despărţind Manhattanul de Bronx. Spre Sud, oceanul. Rupt de restul uscatului prin reţeaua de ape ajunse la liman, Manhattanul aruncă spre ţărmurile inconjurătoare 22 de poduri şi tunele subacvatice prin care furnicarul maşinilor se scurge neîntrerupt spre întreaga Americă.

Nu e adevărat că cea mai importantă stradă a New Yorkului este luxoasa Fifth Avenue. Nici Madisonul. Nici Broadwayul. Nici măcar Wall Streetul, strada potentaţilor şi a marei finanţe. Există o stradă lungă de aproape zece kilometri întinsă în lungul Hudsonului, de la promontoriul insulei pînă la strada 70. E West Side, strada portului, strada docherilor, a mărfurilor şi a muncii. Pe aici nu trec pietoni. Trotuarele au fost aproape pretutindeni desfiinţate. Strada e supraetajată şi, pe acoperişul ei sprijinit în piloni metalici, trec în viteză limuzine, autobuze şi camioane cu mărfuri. Jos, caldarîmul e o neîntreruptă împletitură de asfalt şi şine de cale ferată. Trenuri întregi ies din tunelele săpate pe sub Hudson, sau alunecă direct de pe vapoare şi ferry-boturi, traversînd strada mereu stăpînită de forfota maşinilor grele de transport pentru a se opri la rampele de încărcare şi descărcare ale Manhattanului. Aici munca nu încetează nici o clipă. Cele mai mari vase ale lumii acvatice acostează în docurile de pe West Side debordînd pe uscat sau primind în calele lor burduhănoase milioane de tone de mărfuri. Autocamioanele întrec proporţiile vagoanelor de cale ferată iar conducătorii lor, adevăraţi virtuoşi, arată ca nişte zdrahoni în mîna cărora volanul unei limuzine pare că s-ar îndoi ca o macaroană fiartă. Totul geme, scrîşneşte, huruie şi păcăne. Clopotele macaralelor sună, sirenele vapoarelor semnalizează cu fluieraturi guturale, ţignalele locomotivelor şi electrocarelor încreţesc văzduhul, claxoanele autocamioanelor te fac să tresari la fiecare pas. Pretutindeni în jur, semafoarele îşi schimbă ritmic culoarea, dirijînd circulaţia. Trecătorul neobişnuit cu spectacolul dur al muncii e cuprins în acest loc de neliniştea rătăcirii într-un atelier uriaş în care pretutindeni şiroieşte metalul topit.

Asurzit de vacarm, mereu ameninţat de coloşii care se prăvălesc în jur, dezorientat de inutilitatea sa, zăpăcit de haosul labirintului de asfalt, trecătorul neavizat caută să scape din acest loc spre interiorul insulei.

Şi totuşi, aceasta mi s-a părut cea mai impunătoare stradă a New Yorkului.

Adevărata stradă a tuturor posibilităţilor e Bowery. Incluzînd-o în itinerariile autobuzelor turistice, ca pe una din cele mai tari senzaţii ale New Yorkului, americanii cochetează cu propria lor mizerie. Strada aceasta se află în inima Manhattanului nu departe de Wall Street, între Chinatown şi Houston Street. Un imens azil de noapte întins pe cîţiva kilometri chiar în centrul New Yorkului, la umbra trufaşilor zgîrie nori care dau oraşului acel aspect unic, degajînd forţă şi bogăţie. In aparenţă, Bowery e o stradă ca atîtea altele, cu slums-uri murdare şi magazine de mîna a doua specializate în desfacerea de solduri şi mărfuri învechite. Două cinematografe de cartier, cîteva zeci, poate o sută de baruri şi birturi cu băuturi şi mîncăruri care nu depăşesc zece cenţi porţia, o sucursală a băncii lui Morgan, un cabaret al vedetelor decăzute, două biserici cu reclame luminoase, douăzeci şi opt de „hoteluri" care îşi închiriază paturile cu ceasul ori cu noaptea, şi un sediu permanent al „Armatei Salvării". Prezenţa cîtorva bijutieri pe această stradă ar părea stranie dacă n-am şti că toţi sînt specializaţi în desfacerea de pietre şi metale preţioase de a căror proveniență e mai bine să nu întrebi. Dar o dată cu seara, pe această stradă se petrece ceva neobişnuit. Absolut toate magazinele, dughenele bijutierilor, băcăniile, galanteriile, brutăriile ori măcelăriile de pe Bowery îşi golesc vitrinele, neläsînd nimic tentant dincolo de grila oblonului şi de geamul înapoia căruia sînt de obicei prezentate mărfurile.

Trecătorule, cînd treci aici stinge-ţi ţigara sau, dacă îţi dă mîna, înarmează-te cu cîteva pachete pe care să le împarţi în stînga şi în dreapta. Dacă perseverezi să fumezi şi nu te laşi impresionat de năvala celor ce îţi cer o ţigară şi de înjurăturile lor vulgare, atunci tot vei da de unul care te va urmări pînă la ultimul fum pentru a-ţi pescui chiştocul. Dacă ai un aparat fotografic cu tine ascunde-l sau fii gata să duci tratative cu cei ce se oferă să-ţi pozeze în orice poziţie, cu condiţia ca înainte de a declanşa, să le pui în palmă o jumătate de dolar. Instantaneul e pedepsit în cel mai bun caz numai cu o ploaie de înjurături. Vei fi un bun confident dacă eşti dispus să-ţi pui banii la bătaie oferind cîteva „booz-uri" — băutura favorită a oamenilor de pe Bowery, obţinută dintr-un amestec de vin ieftin şi spirt. Poţi afla astfel cele mai diferite destine desvăluite cu lipsa de pudoare a decăderii şi cu izbucnirile protestatare încurajate de băutură şi potolite numai cu băutură.

Dacă nu eşti dispus să faci toate acestea, treci pe Bowery repede, cît poţi de repede, fără să te opreşti în faţa vitrinelor şi fără să răspunzi celor ce te acostează pentru a-ţi cere ceva. Eventual, nu te aventura fără maşină. Cea mai sigură incursiune, dar şi cea mai superficială, o poţi face ca cei mai mulţi vizitatori, cu autobuzul elegant, cu perne moi şi aer condiţionat al companiei turistice „Blue line".

Îndrăzneşte însă şi coboară măcar o singură dată dintre pereţii de sticlă „security" ai luxosului autobuz. In strada Bowery trebuie să simţi sub talpa piciorului neliniştea trotuarului încălzit de trupurile celor fără cămine, să intri în birturile care îşi afişează preţurile mîncărilor pe uşi, să-ţi arunci ochii într-un hotel cu „paturi calde" sau să asculţi o prelegere la „Salvation Army". Altfel nu poţi vorbi despre Bowery.

Omul acestă care stă de pîndă la intersecţia dintre Canal Street şi Bowery şi-a găsit o îndeletnicire gata să şi-o apere de orice adversar cu ghiarele şi cu dinţii. Are faţa mototolită de nesomn, ochii tulburi de foame, hainele ponosite, pantofii sparţi, cămaşa scorţoasă de atît purtat. Stă în spatele semaforului care dirijează circulaţia maşinilor prin intersecţie şi, cînd lumină roşie stăvileşte pentru cincisprezece secunde furnicarul ţevilor de eşapament de pe Bowery lăsînd calea liberă celor de pe Canal Street, se repede cu un şomoiog de ziare vechi la prima limuzină şi începe să-i curete cu osîrdie parbrizul. N-are prea mult timp să-şi facă treaba şi nici să se smulgă din torentul de maşini atunci cînd, în ochiul de sticlă al semaforului, culoarea roşie se stinge iar năvala maşinilor se dezlănţuie mînată de la spate de neîntreruptul convoi. Atunci trebuie să sară pe trotuar ca împins de un resort. Din nenorocire, prezenţa generozităţii yankee în partea stîngă a maşinei, la volan, întîrzie reflexele omului de pe Bowery obligat să ocolească vehicolul pentru a se pune la adăpost. De cele mai multe ori, fără să fi primit ceva pentru trudă, abia apucă să-şi smulgă piciorul de pe caldarîmul înghiţit de bocturile sclipitoare ale maşinilor. In timpul acesta, la linia albă de pe Canal Street scrîşnesc frînele altui convoi de maşini oprite în loc de ochiul roşu al semaforului şi, spre prima limuzină se aruncă înarmat cu şomoiogul de ziare un alt nefericit. Pentru treaba aceasta poţi obţine uneori o ţigară fumată pe jumătate de omul de la volan, sau chiar o monedă de cinci cenţi. In zilele bune, dacă n-ai ghinionul să aluneci sub botul nărăvaş al maşinei căreia abia i-ai şters parbrizul, te întorci „acasă" cu o jumătate de dolar.

— Asta e poate cel mai cinstit business de pe Bowery, îmi spune într-o franţuzească amestecată din abundenţă cu cuvinte englezeşti Philippe Mus, unul din pensionarii permanenţi ai străzii Bowery, care pentru trei dolari s-a oferit să-mi arate tot ce are mai caracteristic cartierul care l-a adoptat.

La ora aceasta apropiată de prînz, strada Bowery e tot mai cuprinsă de forfotă. E ceasul cînd stomacul mereu flămînd continuă să reacţioneze la reflexele condiţionate ale „lunch-ului" care în Bowery se poate servi numai cu zece cenţi porţia de şorici fierţi cu macaroane. Pensionarii permanenţi ai străzii au ieşit pînă la ultimul de prin ungherele „slums-urilor", în adulmecarea norocului. Intr-un anumit punct al străzii, direct pe trotuar, e instalată „bursa" de pe Bowery, un fel de talcioc unde orice „forgotten men" îşi poate vinde cămaşa, ceasornicul, pantofii scîlciaţi din picioare, haina, ba chiar şi pantalonii. Preţurile variază între cinci cenţi şi doi dolari. „Afacerile" mai mari, nu se fac aici. In schimb, cele de zece cenţi — preţul „lunch-ului", sînt însoţite de parlamentările cele mai ardente, „marfa" întoarsă pe toate părţile e prezentată în cele mai strălucitoare epitete ornante, tîrgurilile se fac cu gravitatea pe care, probabil, n-a cunoscut-o nici scoaterea la vînzare a lui Empire building.

In acest timp, pe lîngă trotuarul talciocului trec convoaie de maşini luxoase, autobuze albastre cu turişti care privesc cu aviditate dinapoia geamurilor fumurii, ghizii de la „Blue line" fac glume la microfon, iar pe peliculele fotografice ale amatorilor de curiozităţi, alături de bogăţia opulentă a zgîrie-norilor, încremenesc scene ale unei lumi pline de contraste. In dreapta şi spre ambele capete ale străzii se profilează siluetele svelte ale clădirilor de şaptezeci şi optzeci de etaje răsfrîngînd în pereţii lor de sticlă imaginile feerice ale Manhattanului bogat. In oglinzile retrovizoare ale camioanelor uriaşe, supraîncărcate cu mărfuri, strada se vede încadrată de un peisaj fantastic. La apusul soarelui, umbrele alungite ale zgîrie-norilor din centrul Manhattanului se întind spre strada Bowery încercînd parcă s-o ascundă sub mantia lor.

După ce a delimitat cu stricteţe coordonatele grafice ale oraşelului chinezesc, ale celui spaniol, portorican, mexican, german, evreesc, african, în punctul acesta al Manhattanului, stratificarea socială a New Yorkului a creat rezervaţia lumpen-proletariatului de toate culorile şi naţionalităţile. Mizeria comună a nivelat asperităţile rasiale şi naţionale. Dar negrul sărac tot mai bine se simte în Harlem, între ai lui. In plus, prin Harlem se scurge mai puţină bogăţie decît prin Bowery. Iar contrastele sînt şi mai puţin izbitoare. Umbra zgîrie-norilor nu ajunge pînă acolo şi viaţa de ghetto implică o anumită uniformitate a peisajului. Cu toate acestea, negrul flămînd poate veni nestingherit în Bowery. Sînt însă şi momente cînd trebuie să-şi folosească ceva mai des pumnii, dar asta o face în Bowery oricine are ghiare şi dinţi.

— Uite-l pe hodorogul de Pelle Prentiss... Acela mic, cu chelie galbenă şi părul cărunt, care stă rezemat de oblonul prăvăliei lui Shlet. Asta e o adevărată figură în Bowery... Bineînţeles dacă-i pică ceva spirtos pe limbă, altfel e morocănos ca o soacră rea şi încă priceput la bătaie. Ar trebui să-i dai un „booz" şi să-ţi povestească prin cîte a trecut. Ştii din ce trăieşte acum? Şi-a făcut rost de un căruţ pe două roate cu care îţi cară prin furnicarul ăsta de maşini orice pofteşti. E o adevărată minune că pînă acum nu l-a strivit nici una... Dar pînă la urmă tot sub botul unei maşini o să piară. Dacă n-are clienţi, şi e greu al dracului să găseşti aşa ceva pentru rabla ta cînd oricine preferă să-şi vadă cumpărăturile acasă duse cu taxiul sau cu furgonetul negustorului, atunci adună ambalaje de carton pe care le vinde unuia în Queens, dracu ştie ce mai face şi ăla cu ele... Zău că aş insista să luăm cu el un „booz", dar mi-e teamă. Şi nu pentru banii dumitale, ci pentru cei trei dolari ai mei... De ăsta, pînă nu-ţi bea ultimul cent, nu scapi...

— Şi atunci ce propui?

— Să mergem la „Salvation Army"... Sau la hotelurile cu ceasul ale lui Shepherd... Ori la „Bowery Folies"... Ştii ce e asta?

— I-am văzut firma şi fotografiile din vitrină.

— Deci ştii. Acolo o să mergem seara, aranjez eu să ne oprească o masă bună. La „Armata Salvării", după ora şase. Nu ştiu cine predică azi, dar dacă n-ai văzut asta habar n-ai ce e Bowery. Hai pînă una, alta la Shepherd. Să ştii că acolo dacă faci pe gazetarul, poate să se termine prost. Cel mai bun lucru e să mă prefac eu că am treabă urgentă cu cineva. Îţi arunci ochii şi ne cărăm, căci în fond, nici nu e cine ştie ce de văzut.

Intr-adevăr, cele două blocuri dintre Hester şi Grand Street unde un ingenios întreprinzător al mizeriei şi-a instalat hotelurile cu „paturi calde" a căror închiriere se face cu ora iar taxarea cu ajutorul automatelor, nu aveau în ele nimic extraordinar. Poate doar instalaţiile de stringere a patului sincronizate cu automatele care taxează timpul de odihnă, şi cearşafurile de hîrtie creponată aşezată în straturi în aşa fel încît, după fiecare client, să se arunce unul din ele. In colo, un azil de noapte gorkian, ridicat la tehnica Americii secolului XX.

Cultul automatului şi-a făcut loc şi aici. După ce i-a oferit yankeului cu cea mai mare promptitudine guma de mestecat, paharul de hîrtie cerată cu coca-colo sau pepsi-cola, tartina cu mezeluri şi ţelină, fulgarinul de ploaie, cornetul de alune, perspectiva Manhattanului văzut prin ochean, cadoul pentru diferite ocazii, creionul, caietul, biletul de cinematograf, lamele de ras, aspirinele, ţigările, pliantul cu fotografii pornografice, friptura, crema de ghete, cravata, bricheta, îngheţata cu frişcă, iconiţa, cartea de rugăciuni, filmul de strip-tease, omniprezentul automat i s-a vîrît omului şi în pat. Dacă în hotelurile de mîna treia s-au instalat receptoare de radio şi televizoare cu ceasornic, care în schimbul unei monezi vîrîtă în orificiul miraculoasei cutii de înghiţit dolari funcţionează exact şaizeci de minute, dacă automatul s-a aplicat şi la căldura caloriferului, a aparatului pentru aer condiţionat şi la maşinăria de curăţit pantofii, ingeniosul Shepherd a pus la dispoziţia oamenilor de pe Bowery paturi care, după un ceas de tihnă se strîng automat aruncîndu-şi victima buimăcită de somnul întotdeauna prea pe sponci, direct pe podea.

Minunea secolului menită să înlesnească viaţa oamenilor eliminînd aglomeraţiile, a încăput pe mîna marelui business cu mărunţişul. O firmă renumită de băuturi răcoritoare oferă oricui doreşte, gratuit, frigidere-automat în care, pe lîngă cavitatea pentru păstrarea alimentelor există o rezervă de sticle cu răcoritoare mereu la gheaţă. N-ai decît să introduci moneda şi automatul îţi oferă băutura dorită. Agentul firmei te vizitează din cînd în cînd, ridică banii din puşculiţa automatului şi înlocuieşte sticlele goale. După un timp, apetitul fericitului consumator acoperă costul frigiderului şi firma de răcoritoare trece la cîştig curat. Dacă sticlele nu se consumă în ritmul scontat de firmă, darul trece imediat la vecin, fără nici un fel de parlamentări.

Figurile acestea triste, cu o singură expresie comună tuturor, mahmureala acră a alcoolicului treaz amestecată cu împiedtirea trăsăturilor pe care ţi-o dă extenuarea fizică, aşteptarea resemnată, orientală, budistă, a ceva ce de mult s-a dovedit că e inutil să mai aştepţi, lasă pe chipurile pensionarilor lui Shepherd o amprentă asemănătoare cu cea dată de neantul precedat de o beţie cu opium. Veşnica grijă a acestor „uitaţi" e micul chilipir, mărunta trudă oricît de neagră care să le asigure „boozul" atît de preţuit încît înlocuieşte mîncarea, patul, căldura, făcînd din dugheana murdară, afumată, cu mese şi scaune de fier, cu tejghea udă cîndărătul căreia pîndesc ochii răi ai barmanului şi labele lui roşii, locul cel mai minunat de pe pămînt.

Pe mesele cu placă de piatră, cu picioarele fixate în piuliţe de podea, spre a nu putea fi amestecate în jocul pasiunilor care întotdeauna se încing şi se dezlănţuie între cel de-al treilea şi al şaptelea „booz", pe aceste mese pe care niciodată n-a fost pusă prea multă mîncare, se string în cerc coatele sparte ale tuturor nefericiţilor scurşi pe Bowery din toate colţurile metropolei. Cu o jumătate de dolar se intră în bar dimineaţa, în zori, imediat după deschidere, şi se iese în stradă tîrziu, după miezul nopţii. Dacă „uitatul" n-a uitat să-i smulgă barmanului ultimii zece cenţi pentru patul cu automat de la Shepherd, atunci intermezo-ul nocturn e petrecut direct pe trotuar, pe grătarele calde care acoperă răsuflătorile metroului subteran, sau pe scările slums-urilor. Forţat să-şi ducă viaţa în cele mai neaşteptate împrejurări, omul de pe Bowery a realizat o adevărată performanţă în tehnica adaptării la mediu.

A sosit aici de oriunde, cu o mică valiză sau o legăturică de cow-boy în care îşi păstra o cămaşă curată, un pantalon de schimb şi o pereche de pantofi de lucru. Avea cîţiva dolari şi numele unui birt de pe Bowery unde trebuia să întrebe de prietenul unui prieten al său. Cînd ai cîţiva dolari în buzunar, eşti adoptat cu cea mai cordială prietenie de strada Bowery. Chiar cel care în viaţa lui n-a auzit despre omul care te-a trimes pe Bowery, ţi se poate da drept prietenul căutat şi, pentru că nicăieri nu se poate sta de vorbă mai bine decît la masa rece, umedă, cu placa de ciment lustruit, comanzi un rînd de booz. Noul venit are atunci parte de primul ceas de bucurie într-o lume atît de inospitalieră pînă în momentul cînd a scos din buzunar miraculoasa hîrtie albastră. Deocamdată însă, nu observă sau nu vrea să observe ce anume a încălzit inimile noilor săi cunoscuţi din jurul mesei, ce anume le-a aprins în ochi flacăra prieteniei şi ce le-a dezlegat limbile. Mai ales că se vorbeşte de atîtea procedee de a face bani, şi că fiecare din cei prezenţi în jurul mesei, n-avea decît să întindă mîna, chiar aici în Bowery, pentruţa, în ciuda mutrei cam şifonate a hainelor cam rupte şi cam mototolite, să apuce milionul de dolari. Deocamdată, povesteşti tu, de unde vii, ce ai reuşit să faci acolo, cît ai cîştigat şi cum ai picat în Bowery. Dacă ai un scop precis şi nu cunoşti căile pentru atingerea lui, îţi va fi găsit imediat, chiar aici pe loc, în barul afumat sau undeva, afară, pe trotuar, un om care a avut acelaş scop şi pe care, bineînţeles, l-a atins, din moment ce a ajuns pe Bowery. Apoi încep să povestească ceilalţi. La al treilea booz vorbesc toţi deodată şi se face aşa o hărmălaie în jurul mesei, încît nu mai poţi înţelege o iotă. Curînd între zgomotoşii încînşi coboară nostalgia. Amintirea primului insucces, ciuda pe ghinion, blestemul pentru cel ce ţi-a furat ultima şansă şi, mai ales, ura seacă, de neîmpăcat, pentru această stradă murdară, împuţită, plină de beţivi arţăgoşi, de poliţişti neîndupleçaţi, şi de proprietari răi care te svîrlă fără milă din pragul uşei lor, unde atît de greu ţi-ai încropit un culcuş de ziare vechi şi cartoane de ambalaj împrumutate din căruciorul lui Pelle Prentiss...

Fugi omule, fugi cît mai repede, fugi din Bowery cît mai ai timp, altfel vei fi prins, absorbit, înghiţit ca de o mocirlă fetidă, de lumea „oamenilor uitaţi". N-ai putere s-o faci? Mai speri încă? Îţi vine să crezi povestea norocosului care a găsit chiar aici pe Bowery, în faţa circiumei lui Shlet un portmoneu cu o mie de dolari, sau în bunătatea doamnelor din „Salvation Army", care, oricum, nu te lasă să mori de foame?

Vei ajunge curînd şi acolo, n-avea grijă! Şi cînd vei ajunge, va fi prea tîrziu să te mai întorci.

Clădirea aceasta de pe Bowery, în care s-a instalat „Armata Salvării", e locul unde însetatul poate căpăta o ceşcuţă de apă spre a-şi potoli o clipă setea arzătoare, numai cu condiţia de a se lăsa convertit la perfida credinţă a pocăinţei. E o clădire albă, joasă în comparaţie cu performanţele arhitectonice ale metropolei, situată pe colţul dintre două străzi, nu departe de cabaretul actorilor decăzuţi — foste glorii ale scenei şi ecranului american, acum date şi ele „uitării" şi anonimizate sub nostalgica emblemă a lui „Bowery Folies" unde, seară de seară, se „produc". Armata metodistului englez William Booth de aproape o sută de ani încearcă să „salveze" lumea ploconindu-se în faţa binecuvîntatului sac de bani.

Infiinţată în 1865, la Londra, „Armata Salvării" şi-a trimes oştenii să împînzească întreg pămîntul. Soldaţii săi, caporalii, majurii, locotenenţii, căpitanii sau generalii fără sutană, şi-au lepădat rasa călugărească îmbrăcînd vestonul galonat pentru a revizui administraţia proniei cereşti după preceptele vieţii cazone. Din 1880, de cînd şi-a îndreptat privirile spre Bowery, oricine se consideră un „forgotten men" se bulucreşte încă din zori la uşa „Armatei Salvării" aşteptînd ca numeroşii dumnezei ai tuturor americanilor să-şi dezlege baierele dărniciei. Mesagerii celui mai important dintre ei, slujbaşi ai „Armatei Salvării" fac ordine la intrare lăsînd să se strecoare printre trupurile lor masive de boxeri şi pe sub privirile lor fioroase de cerberi bipezi, doar atîţia „uitaţi" cîte polonice au fost numărate în cazanul cu preasfînta fiertură. Lui dumnezeu îi place ordinea şi disciplina şi, de aceea, nu există înduplecare pentru cei ce, venind mai tîrziu, se trezesc cu uşa de sub crucea de neon trîntită în nas, o dată cu miraculoasa apariţie a inscripţiei la fel de implacabilă ca cea citită acum două mii de ani de către profetul Baltazar pe zidurile Babilonului: „Today complect!" Cînd dumnezeu ţi-a răspuns cu aceste cuvinte în momentul în care plin de speranţe îi băteai în poarta raiului, nu mai e nimic de făcut.

Dar dacă ai intrat, fii bine venit!

Cască bine ochii la ceea ce fac ceilalţi căci Nirvana aceasta cu filială permanentă pe Bowery îşi are legile ei. Nici pe departe nu înseamnă că, o dată intrat aici, te poţi repezi la strachină.

Mai întîi, iei parte la prima rugăciune. E cel dintîi contact cu dumnezeu şi anatemizatorul tuturor deşertăciunilor recomandă pentru această întrevedere un stomac cît mai bine deşertat şi un post negru cît mai îndelungat. Anonimatul nu-şi are trecere prin faţa proniei cereşti. De aceea „uitaţii" străzi Bowery sînt înregistraţi cu osîrdie în catastifele groase ca nişte scripturi, pentru că „Armatei Salvării" îi place să ştie cui şi cînd i-a făcut bine. Unui suflet curat i se cere o înfăţişare curată şi, de aceea, flămînzii care n-au venit aici decît cu gîndul la zeama aburindă din cazanul păzit cu străşnicie, sînt viriţi la etuvă. Abia după care urmează... predica zilei. Fericiţii admişi să se înfrupte din înduplecarea filantropiei yankee sînt strînşi în capela instituţiei unde li se prezintă unul din numeroşii masageri ai mîntuirii. Trimisul domnului pe Bowery e unul din acei fanatici discipoli ai sfîntului William Booth din Nottingham, convinşi că numai prin pocăinţă şi bunătate vor schimba contrastele sociale ale Americii. Dar intenţia lor generoasă nu e mai eficace pentru lichidarea diferenţierilor sociale din capitalism, decît jalbele popii Gapon pentru înduplecarea cnutului ţarist.

Instalat la pupitrul cu cruce, sub umbra steagului înstelat, predicatorul sau predicatoarea Salvării se adresează rîndurilor de nenorociţi din sala austeră, însoţindu-şi cuvintele cu gesturi patetice şi exclamaţii elegiace. Din decalogul creştinesc accentele cele mai grave cad pe două porunci: „Să nu furi şi să nu rîvneşti la avutul altuia". Dacă pricepi şi îţi însuşeşti aceste două porunci esenţiale, pactizarea cu preasfîntul poposit aici din ceruri sau, mai precis, din lumea zgîrie-norilor, s-a încheiat şi nu îţi mai rămîne decît să cînţi osanale de mulţumire pentru plinea cea... din cînd în cînd.

— Aşa fraţii mei! Aşa! — exclamă predicatorul. Cîntaţi cu toţii. Domnul a dat, domnul a luat, fie numele domnului binecuvîntat... Eu sînt trimis să vă arăt calea spre El, aducîndu-vă tihna sufletească şi pacea chinuitelor voastre trupuri. Lăudaţi-l pe domnul căci numai din bunătatea lui vă veţi înfrupta. Cei ce cu credinţă l-au servit şi din îndestularea lor şi-au rupt de la gură pentru a potoli setea însetatului şi foamea înfometatului îl preamăresc pe domnul... Căci cine pe săraci ajută, pe dumnezeu împrumută. Cîntaţi fraţilor. Cîntaţi din toată inima. Mai tare! Mai cu suflet! Cîntecul vostru să străbată pînă la ceruri şi să mîngîie inima îndurerată a atotputernicului.

De piatră de-ar fi inima celui implorat şi tot s-ar înmuia văzînd şi ascultînd cîntecul de umilinţă al străzii Bowery. Corul rebegit al acestor oameni cărora numai de cîntat nu le arde, n-are nimic hieruvimic în el, cu toate că trimisul domnului pe podiumul cu steagul înstelat se încăpăţînează să lipească pe umerii unor creaturi de Goya, aripile îngerilor lui Raphael. Dar căile domnului sînt atît de întortochiate, şi în atîtea chipuri se poate ajunge la fiertura din cazanul lui „Salvation Army...".

Deci cîntaţi fraţilor!

Ora mesei e departe şi supliciul pocăinţei încă n-a luat sfîrşit. Cîntaţi imn de slavă domnului. Şi mai ales nu mîhîiţi a somn! LUI nu-i place să vă găsească dormind atunci cînd şi-a îndreptat privirile spre voi...

Clienţii permanenţi ai Armatei Salvării cunosc pe de rost regulile casei. Cîntă absenţi sau, mai precis, mormăie resemnaţi ştiind că nimic nu e de făcut pînă cînd programul pocăinţei nu a fost complet epuizat. Vin aici fără nici un fel de plăcere, şi doar atunci cînd nu le-a mai rămas nici o altă perspectivă. Oamenii care, pe stradă, pentru cîteva ţigări se lasă fotografiaţi în cele mai groteşti poziţii, aici în templul filantropiei unde hrana pe o zi şi odihna unei nopţi se răscumpără cu rugăciuni şi osanale adresate celor 256 de dumnezei din ceruri şi celor 400 de protentaţi de pe pămîntul lumii noi, se simt mai oropsiţi şi mai înjosiţi ca oriunde. Patul cu automat al domnului Shepherd care, înainte de a te arunca pe podea te scutură de trei ori înclinîndu-se preventiv, n-are drept aşternut perfidia milosîrdiei creştine...

REPUBLICA DEMOCRATA GERMANA

meridianele tinereţii

Karl-HEINZ JACOBS

ODĂ CĂRBUNELUI

În cinstea cărbunelui, în vremile vechi,
nu au fost sădite florile
minunatelor grădini suspendate.
Rapsozii n-au cîntat nici un cîntec
spre slava cărbunelui. Uşile
somptuoaselor palate s-au închis
dinaintea cărbunelui.
Umil, fără strălucire, stătea ghemuit
stingher, într-un colţ întunecat al beciului.
Venea din beznele de spaimă-ale minei,
ca o bucată neagră de sînge-nchegat.
În trupul lui, ca într-o scoică,
erau zăvorîte
zgomotele tîrnăcoapelor
şi gemetele celor striviţi
de prăbuşirea galeriilor.
Dar astăzi, cînd minerii trec prin lumină,
sporind cu lămpaşele lor
lumina de aur a lumii,
se cuvine să învestimîntăm cărbunele
în catifeaua versului.
Minerii îi cîntă imnuri de slavă,
descătuşate din tăcerea milenară a rocilor.
Minerii au scos din trupul cărbunelui
scăpărătoare curcubeie,
mai pline de strălucire decît
florile tuturor grădinilor suspendate.
Fire subţiri de mătase,
şi angrenaje mai tari ca oţelul,
şi coperta cărţii care cuprinde
înţelepciunea şi visul,
şi cana cu vin rubiniu —
prin toate străbate un cîntec,
cîntecul de slavă al cărbunelui.
Pădurile-ngropate-n adîncuri
în urmă cu mii de milenii,
însetate de soare,
astăzi se-ntorc pe pămînt,
purtînd între ramuri
scăpărătoare o rcubeie,
şi scuturînd pe te-ntinderi
frunze de soare,
petale de flăcări.
Fumul se roteşte, asemeni
unei păsări ciudate
deasupra uzinelor,
deasupra oceanelor,
deasupra căilor ferate:
aceasta e zborul vrăjit al cărbunelui.
El, care ne-a smuls
din ceaţa Evului Mediu,
dă astăzi veşmintelor iubitei
strălucire şi graţie,
împinge maşinile noastre
pe drumuri nesfîrşite.
Vuieşte în uriaşele cuptoare
în care piatra se preface în fier
şi-n lumină;
filfîie deasupra coşurilor
ca aripa unei păsări măiastre.
Cînd soarele-apune,
nu se mai ridică astăzi la zenit
constelaţiile negrelor spaime.
Cărbunele,
pulsînd în termocentrale,
aprinde miile de sori ai nădejdii
pe dealuri,
în case,
în priviri.
Şi, în lumina sorilor acestora,
trecem pragul mileniului marilor miracole,
mileniului atomului.

În romineşte de DAN GRIGORESCU

PASOLINI ȘI DEFĂIMĂTORII LUI

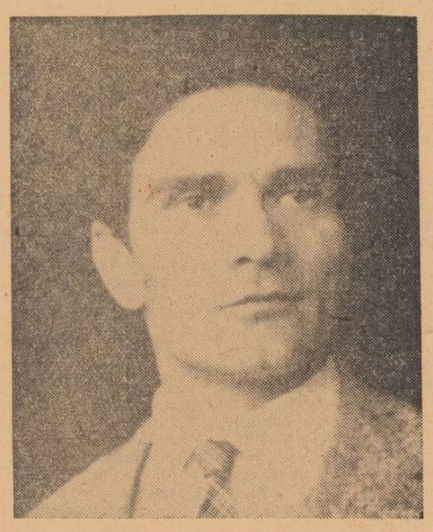

Un proces odios a fost înscenat, după cum se știe, împotriva lui Pier Paolo Pasolini, cunoscutul romancier, poet și regizor italian, pe motivul că ar fi jefuit în toiul nopții pe un vînzător de benzină din orașul Latina, deposedîndu-l de o sumă de cîteva mii de lire. În baza unei unice, pe cît de arbitrare mărturii — aceea a vînzătorului de benzină însuși, — scriitorul italian a fost condamnat, în primă instanță, la douăzeci de zile închisoare. Acuzația n-a putut fi susținută pînă la capăt, dar tribunalul a recurs la un alt pretext de condamnare, învinuind pe Pasolini de port abuziv de armă. Vînzătorul de benzină declarase, între altele, că în momentul cînd își depunea banii — strînși în timpul zilei — la un debitant vecin, fusese atacat și amenințat cu revolverul de către Pasolini și pus în imposibilitate de a se apăra. „N-am purtat la mine — a declarat Pasolini — niciodată vreo armă, nici măcar briceag. Cei care mă cunosc știu prea bine că nu sînt în stare să ucid o muscă. Sentința mă uimește și mă indignează". Hotărîrea judecătorilor din Latina a fost, dealtminteri, înfierată pe loc de un numeros public de scriitori, actori de cinema, intelectuali, muncitori și admiratori ai scriitorului, printre care se aflau Alberto Moravia, Laura Betti și alții.

Acestea sînt faptele. Ce se ascunde în dosul lor este ușor de înțeles. Pier Paolo Pasolini reprezintă astăzi în Italia o forță a frontului progresist. El este unul din cei mai talentați romancieri italieni. În cele două opere narative principale ale sale „Ragazzi di vita" (Băieții vieții) și „Una vita violenta" (O viață violentă) demască cu o legitimă neîndurare și cu mijloace artistice de mare anvergură, groaznica mizerie în care trăiesc straturile populare din centrele aglomerate ale Italiei, în deosebi din Roma. Volumele de versuri ale lui Pasolini publicate pînă în prezent, „Le ceneri di Gramsci" (Cenușa lui Gramsci) și „La religione dei miei tempi" (Religia vremurilor mele) palpită de o dragoste pătimașe pentru popor. Leitmotivul strofelor sale este vitalitatea, optimismul și puterea de reînnoire spirituală și istorică a omului, depozitate în lumea populară, resurse al căror debit se menține bogat și intens, în ciuda „încapsulării" aproape stricte în care această lume a fost ținută de două milenii, de către clericalism, clasele feudale și burghezie. În ultimii doi ani, Pasolini și-a făurit, cu regizoratul cinematografic, o armă și mai puternică de luptă împotriva ipocriziei și brutalității cu care anumite cercuri conducătoare ale Italiei caută să înăbușe mișcarea generoasă spre progres și justiție socială a intelectualității italiene. Primul său film „L'accattone" (Haimanaua) s-a bucurat de un mare succes. Reprezentarea lui în Italia a fost interzisă. Un conflict localizat în însuși mediul popular, deosebit de edificator pentru aprofundarea condițiilor concrete de viață ale „mulțimilor în zdrențe" ale Italiei, este noul său film „Mamma Roma" (Maica Roma). O a treia producție cinematografică a sa, intitulată „Tatăl sălbatic" își trage subiectul din viața unui tînăr stat african. Convingerile ideologice militante ale lui Pasolini l-au adus, încă de mult, în rîndurile Partidului Comunist Italian. Cu puțin trecut de vîrsta de 40 de ani, aflîndu-se deci în deplinătatea forțelor sale de acțiune și de creație, Pasolini manifestă în plus o capacitate personală de energie și neastîmpăr combativ care îl menține necontenit prezent în cele mai curajoase inițiative. Acest scriitor italian este, de exemplu, unul dintre primii care a curmat-o cu „faza protestatară" a acțiunii intelectualității italiene împotriva abuzurilor cenzurii catolice și a trecut la o contraofensivă practică.

Era firesc, putem spune, ca ivirea la orizont, cu o relevanță deosebită, a acestui scriitor dinamic, să fie notată fără întîrziere și să alarmeze „eminențele cenușii" (care de data aceasta pot foarte bine să fie „eminențe" efective, cardinali ai curiei papale) ale reacționarismului peninsular și ca asupra lui să fie atrasă în mod serios atenția cercurilor guvernante italiene. Încă de la primul său volum de proză „I ragazzi di vita", Pasolini a fost ținta unui atac brutal de defăimare, ascuns în dosul principiului „moralității artei" și învesmîntat în proceduri judiciare. Acest prim proces al lui Pasolini a avut meritul de a fi solidarizat, într-o intervenție activă în dezbaterile judiciare, pe mulți scriitori italieni de seamă. Martori principali ai apărării au fost Giuseppe Ungaretti și criticul Carlo Bo. Al doilea roman al lui Pasolini „Una vita violenta" a fost și el obiectul unei așa-zise „confiscări administrative", care a trebuit să fie pînă la urmă anulată. Filmul „L'accattone" a fost vizionat prima oară la Paris. Nu se știe ce se va alege cu „Mamma Roma", în care cunoscuta actriță Anna Magnani și-a depus toate eforturile să dea personajului principal întreaga lui acuitate moral-socială.

După toate aceste veritabile agresiuni împotriva scriitorului italian, procesul de „jaf" înscenat împotriva lui apare foarte logic și în aceeași vreme el ni se înfățișează ca un fapt extrem de simptomatic. În adevăr, sarcinile trasate de cercurile obscurantiste (ele însele mai mult sau mai puțin „cenușii") împotriva mișcării literare progresiste italiene apar abandonate pe seama unor „specialiști" de a șaptea mînă. Procesul de „jaf" montat lui Pasolini este senzațional, dar senzațional în primul rînd prin stupiditatea lui. Din acest punct de vedere, el merită din plin imensa publicitate pe care i-a făcut-o presa burgheză. Spre a salva, pînă la urmă, măcar o umbră de temeinicie pretextului de inculpare a lui Pasolini — jaf al unei sume de două mii de lire, din partea unei persoane al cărei venit, prin munca și creația sa, se poate cifra în lirele italiene supuse unei inflații cronice, la numeroase milioane — avocatul acuzării a propus, la un moment dat, în hohotul de rîs al sălii tribunalului ,o expertiză psihiatrică pe seama scriitorului...

Ce dovedește, în chipul cel mai simplu, direct și evident, pentru orice minte sănătoasă, procesul acesta înscenat lui Pier Paolo Pasolini? Părăsită de orice urmă de interes din partea curentului public larg, acțiunea de înscenări judiciare la care cercurile retrogrado-clericale au recurs din belșug în ultimii ani în Italia, consumă resturile cele mai compromițătoare ale „soluțiilor" sale. Din ură neputincioasă, inspiratorii acestei acțiuni și-au pierdut capul. Dar găgăuțele acestea dușmănoase, care sînt regizorii acestui proces împotriva unui mare regizor și scriitor, nu trebuiesc total subevaluate. Însăși absurditatea procesului este un indice de violență disperată care poate desfigura într-o măsură și mai brutală — fie tot așa de meschină — chipul prezent al unei culturi de talia celei italiene.

Dragoș Vrînceanu

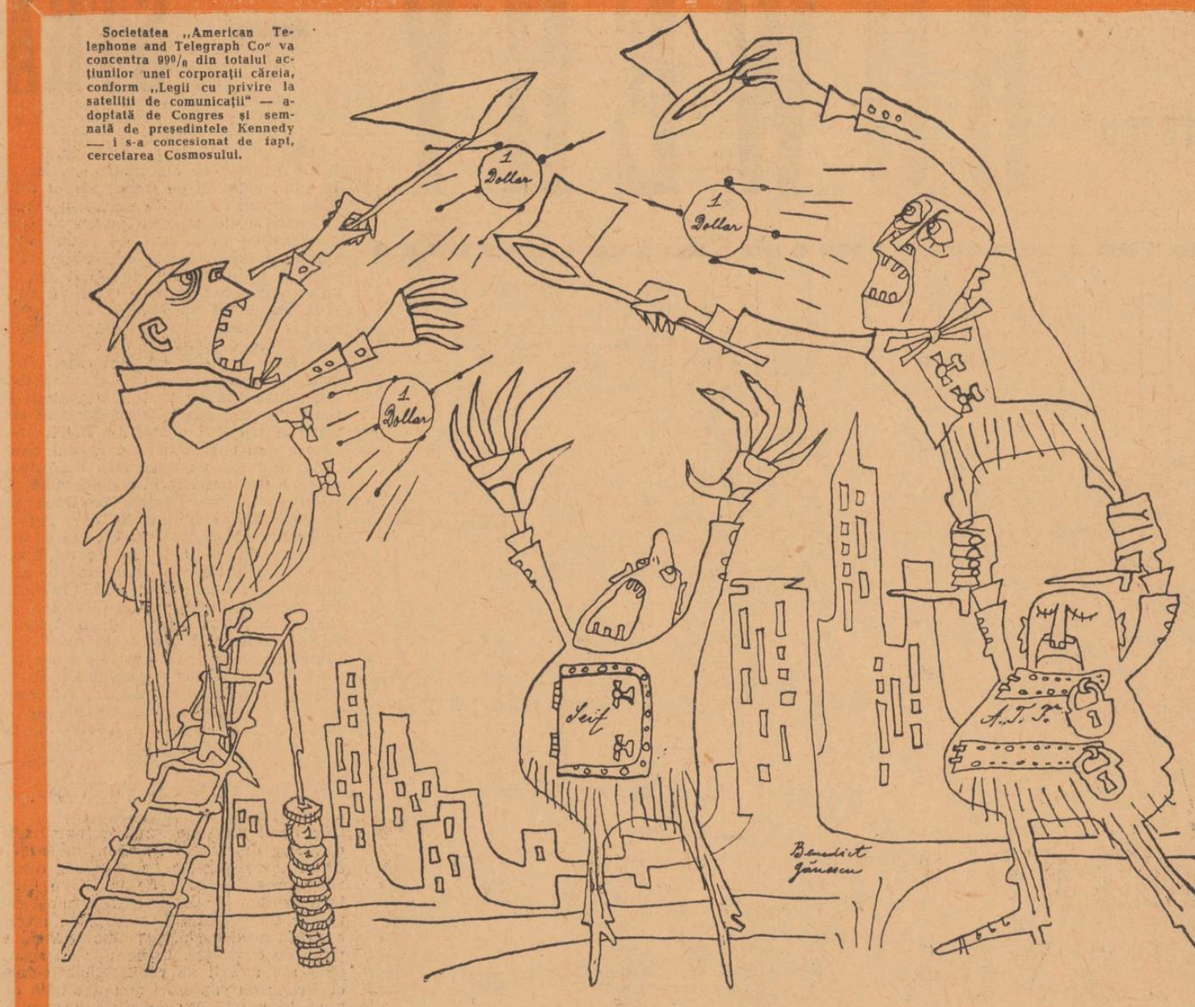

Societatea „American Telephone and Telegraph Co" va concentra 99% din totalul acțiunilor unei corporații căreia, conform „Legii cu privire la sateliții de comunicații" — adoptată de Congres și semnată de președintele Kennedy — i s-a concesionat de fapt, cercetarea Cosmosului.

Desen de BENEDICT GĂNESCU

Irezistibilă pasiune științifică !...

PE MARGINEA CREAȚIEI TINERILOR SCRIITORI SOVIETICI

Revistele literare sovietice din ultima vreme publică în cadrul unor interesante dezbateri despre operele tinerilor prozatori și poeți — părerile criticilor și ale scriitorilor.

Aceste discuții însuflețite se datoresc apropierii a două importante evenimente în viața literară sovietică și anume —pe de o parte — plenara din septembrie a conducerii organizației scriitorilor din Moscova, la care se va discuta creația tinerilor prozatori, poeți, dramaturgi și critici — iar pe de altă parte — cea de a IV-a Consfătuire unională a tinerilor scriitori sovietici.

Stepan Petrovici Scipaciov — președintele prezidiului conducerii organizației scriitorilor din Moscova, răspunzînd unui corespondent al revistei Literaturnaia Gazeta, a declarat că scopul acestei plenare va fi o analiză multilaterală și profundă a creației tinerilor condeieri intrați în literatură în ultimii ani și mai ales a modului în care s-a răsfrînt în operele lor tot ceea ce au adus nou în viața societății sovietice Congresele al XX-lea și al XXII-lea ale P.C.U.S. Vor fi discutate, de asemenea, și planurile de viitor ale tinerilor scriitori. Iată cîteva nume ale celor ce vor fi luați în discuție: prozatorii V. Aksionov, V. Amlinski, V. Bogomolov, G. Vladimov, I. Kazakov, poeții A. Voznesenski, E. Evtușenko, R. Kazakov, N. Matveeva, scenariștii și dramaturgii V. Ejov, I. Sobolev, N. Vinogradov, V. Litvinov, V. Turbin. Rapoartele de bază vor fi prezentate de A. Brsciagovski și de I. Smeliakov.

În cadrul dezbaterilor — legate de problema educării și creșterii tinerilor creatori sovietici, cărora le va fi închinată cea de a IV-a Consfătuire unională a tinerilor scriitori — Literaturnaia Gazeta a publicat și o serie de articole, în care scriitori și critici au răspuns unor întrebări puse de revistă.

Interesante au fost mai ales răspunsul tinerei poete siberiene Maia Borisova, care și-a arătat punctul său de vedere, cu privire la creația scriitorilor de o vîrstă cu ea, articolul lui Vladimir Țibin — „Poeți și autoportrete"— precum și articolul lui N. Asseev, despre poetul A. Voznesenski, în care respingînd părerile lui V. Nazarenko, publicate în „Zvezda" Nr. 7, arată care este latura profund originală a talentului acestui tînăr poet, pe care-l consideră drept un continuator al lui Maiakovski, fără a fi cîtuși de puțin un imitator al acestuia.

În revista „Molodaia Gvardia" Nr. 6, Iuri Belaș, în articolul său „Cînd dincolo de copaci, nu zărești pădurea" critică articolul lui S. Dmitriev — „Debuturile anului" — considerîndu-l unilateral, articolul nefiind în stare să ofere cititorului un tablou exact despre tînăra literatură sovietică — și eroul ei. Revista „Oktiabr" Nr. 8 publică un dialog critic între L. Anninski și L. Kriaciko — doi critici tineri — care astfel au purtat în paginile revistei o aprinsă polemică despre căile de dezvoltare ale tînărului erou din literatura contemporană sovietică, despre căutarea drumului său în viață.

Parcurgînd cu atenție discuțiile legate de creația tinerilor scriitori sovietici, de străduința lor de a înfățișa cît mai veridic pe tînărul erou contemporan, aspirațiile lui, căutarea drumului său în viață, citind paginile acestei tinere literaturi, în mare parte pagini fierbinți de gîndire și simțire, ne revine viu în minte rezultatul anchetei despre tineret, făcută de ziarul „Komsomolskaia Pravda" acum un an, în care se trăgea concluzia că socialismul a creat o generație minunată în istoria omenirii.

Veronica Russo

●note●note●

Opera lui Ion Agîrbiceanu — care prilejuiește în momentul de față importante manifestări festive, la împlinirea a optzeci de ani din viață ai scriitorului — a trecut, firește, peste hotarul țării noastre. În Uniunea Sovietică numele lui este scris în mai multe limbi unionale, pe reprezentativa listă a prezențelor românești. Pentru unele pagini evocative și poetice ale sale el a fost comparat adesea cu Turgheniev. Itinerariul extern al operei sale a continuat pe sub chiparoșii Italiei, pe platourile vietnameze, pe sub arcadele burgurilor din țara lui Goethe și pe sub arcul de triumf al soarelui coreean, aducînd pretutindeni, cu înțelepciunea cuvîntului măsurat, prospețimea Tîrnavelor natale.

Prezent cu „Fefeleaga" în „Antologia prozei românești", editată recent în Bulgaria și cu „Cheile diavolului" într-o culegere apărută în Republica Populară Chineză, el comunică acum cititorului din înflorita Sofie ca și îndepărtatului cultivator de orez de la capătul continentului asiatic — prin realismul așa de viu în expresie al paginilor sale — mesajul de simțăminte și frămîntări al celor care i-au fost dragi întotdeauna : oamenii simpli ai acestor pămînturi.

★

„Eu și filmele mele" se va intitula primul tom dintr-o ediție în cinci volume, care va cuprinde întreaga operă teoretică a marelui cineast sovietic Serghei Eisenștein.

Lucrarea, care va apărea sub îngrijirea Institutului de istoria artelor din Moscova, va avea ca redactor-șef pe regizorul Serghei Iutkevici.

În primul volum, cuprinzînd memoriile regizorului Eisenștein, cititorul va lua cunoștință de copilăria și tinerețea cineastului, de începuturile sale în artă, primele filme etc. Următoarele volume vor fi dedicate operelor sale teoretice privind istoria artelor. Majoritatea materialelor sînt inedite. Deosebit de interesante se anunță capitolele referitoare la problemele montajului cinematografic sau cele care privesc legăturile dintre arta cinematografică și celelalte genuri artistice, ca de exemplu muzica și pictura.

Rolul social al cinematografului, importanța sa în educația artistică a maselor sînt tratate pe larg.

★

Sălbaticele represiuni antidemocratice din Spania continuă. De curînd, autoritățile franchiste au întemnițat pe pictorul Augustino Ibariola și pe criticul de artă Jose Maria Moreno Galvan.

●note●note●

Scrisoare din Bruxelles

TUDOR ARGHEZI ȘI POEZIA LUMII

Colecția de poezie „Audiothèque" din Bruxelles s-a îmbogățit de curînd (și aceasta constituie numai un început) cu șase noi culegeri de versuri. Unele din ele au fost publicate și în limba originală. Țările reprezentate sînt: U.R.S.S., Bulgaria, Spania, Franța, Portugalia. Acum în urmă a apărut volumul dedicat marelui poet romîn Tudor Arghezi, al cărui elogiu socotesc că nu este nevoie să-l fac pentru propria sa țară, unde uriașul său talent, marea sa personalitate poetică — o știu — sînt admirate după cum merită.

Că n-am izbutit totdeauna să dau versiunii franceze vibrația și extraordinara vigoare a originalului, îmi dau seama prea bine. Chiar dacă n-aș fi reușit decît pe jumătate și într-un singur caz — și mă gîndesc de exemplu, la poemul „Duhovnicească" —, bucuria mea de a fi contribuit, într-o modestă măsură, să fac cunoscută peste hotare această voce românească puternică și caldă, ar fi mare.

Mă folosesc de prilejul de față să spun un cuvînt și despre colecția „Audiothèque".

Pentru ca această antologie internațională de poezie să fie dusă la capăt, și în cel mai scurt timp, s-ar cere, evident, ca poeții, scriitorii și traducătorii din toate țările să arate toată atenția acestei probleme pasionante. A-i arăta toată atenția, poate nu este încă deajuns. Ei ar trebui să trimeată colecției texte și să ajute editura la ridicarea acestui monument pe care îl doresc toți cei ce admiră poezia. Nu e oare aceasta o operă de pace și de înțelegere internațională?

Toate propunerile, toate traducerile, toate manuscrisele vor fi primite cu mult interes de către editură, cu singura condiție ca poeții să fie scriitori adevărați, ca operele alese să prezinte calități în afară de discuție.

În sfîrșit, nu mă îndoiesc că țările lumii vor contribui în mod concret în această operă de mare anvergură, tipărind, în același format și după aceleași criterii, culegeri în limba originală și traduceri din poeții străini, care, de la apariția lor însăși, s-ar adăuga automat colecției belgiene.

În ceasul cînd omul sovietic se pregătește să pună piciorul pe celelalte planete și să lărgească universul nostru pînă la dimensiunile cosmosului, ar fi timpul ca scriitorii lumii să se înțeleagă, pentru a întocmi, în sfîrșit, această antologie universală pe măsura micii noastre planete.

Îmi îngădui a socoti că apelul meu va trezi interes printre poeții romîni care, în această întrecere spirituală de poezie, se vor putea afirma cu succes.

Charles Moisse

Poet și critic belgian de astăzi, Charles Moisse (născut în 1910) datorează substanța operei sale în primul rînd experienței dramatice și curajoase a Rezistenței belgiene împotriva cotropitorilor naziști. El a luat parte activă la această mișcare. Poezia sa caută să aducă un mesaj de justiție, de pace, de înțelegere între popoare. El crede în om. Volumele sale de versuri cele mai cunoscute sînt intitulate „Présence parmi des hommes" (Prezență printre oameni) și „Le vent qui vient" (Vîntul care vine). El este în același timp un activ traducător, îndeosebi din poezia țărilor socialiste. De curînd a publicat în colecția de poezie „Audiothèque" din Bruxelles o culegere de traduceri remarcabile din opera lui Tudor Arghezi. Anterior a tipărit, în aceeași colecție, versiuni din poetul cehoslovac Iaroslav Seifert și din poetesa bulgară Blaga Dimitrova.

Prieten al țării noastre, Charles Moisse urmărește de aproape mișcarea literară românească de astăzi, al cărei puls viguros a putut să-l simtă, și mai bine, în timpul unei recente vizite pe care a făcut-o în țara noastră. Publicăm mai sus o scurtă corespondență pe care el o trimite revistei noastre, — pe marginea apariției volumului său de traduceri din poezia lui Arghezi — pe care o intitulează „Tudor Arghezi și poezia lumii".

LUCHIAN : Moș Nicolae cobzarul

Am tras cu vie emoție cotorul mobil al unei cărți-cutii pe care este scris în diferite limbi: „Pictori romîni". Cutia — în format de carte, cu cotor cafeniu și scoarțe galbene, alcătuită din material plastic — cuprinde douăzeci și două de diapozitive colorate și o broșură explicativă.

Eram nerăbdător să aflu ce opere de artă românești vor fi răspîndite cu ajutorul noii colecții inițiată de Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură (U.N.E.S.C.O.) și executată de către „Publicațiile filmate de artă și istorie". Mă bucuram dinainte, cunoscînd însemnătatea acestei colecții, care are menirea de a răspîndi, în întreaga lume, capodoperele create de diferite popoare.

Cu colaborarea Comisiunii naționale române pentru U.N.E.S.C.O., s-au ales, așadar, douăzeci de opere picturale și s-a tipărit amintita broșură, care cuprinde un text introductiv și comentarea respectivelor diapozitive. Textul și comentariile se datoresc criticului Dan Hăulică.

Ce s-a selectat din creația pictorilor noștri din ultima sută de ani? Cercetînd diapozitivele — foarte fidele față de originale — constatăm că alegerea a fost, în genere, bine făcută și că într-adevăr operele prezentate constituie culmi ale creativității maeștrilor noștri.

A alege din bogata noastră școală de pictură douăzeci și două de lucrări reprezentative nu e deloc ușor. Tocmai datorită acestei limitări, trebuie să renunți la multe nume importante și chiar la unele capodopere foarte semnificative pentru artiștii prezenți totuși în antologie. Sîntem, probabil, doar în fața unei prime serii de selecțiuni, a unei prime antologii, care începe cu Grigorescu și se încheie cu unii maeștri, care au apucat să se manifeste și după 23 august 1944, ca Pallady, Iser și Steriadi. O a doua serie va completa această antologie, aducînd și opere de Ressu și Șirato, absenți acum, precum va cuprinde lucrările maeștrilor realismului socialist.

Privind ceea ce s-a ales în această primă antologie, putem spune că alegerea este relevantă și alcătuiește un tot semnificativ. Antologia aceasta de diapozitive colorate demonstrează nu numai viziunea originală și autentică a pictorilor noștri sau măiestria lor. Mai mult decît atît: ea ilustrează adînca legătură a pictorilor cu realitatea patriei, învederînd însăși evoluția organică a artei noastre, constituirea treptată a unei realități artistice „cu un timbru care poate fi recunoscut", a unei școli de artă, care alcătuiește „o lume de probleme și atitudini" — după cum subliniază Dan Hăulică în text, observînd, pe bună dreptate, că „această înlănțuire de sforțări, de-a lungul unui secol de pictură română, constituie o frumoasă temă de meditație și visare".

Să trecem puțin în revistă conținutul diapozitivelor. Grigorescu este prezent cu patru tablouri, dintre care acel „Convoi de prizonieri turci" nu a fost pînă acum îndeajuns de valorificat, deși constituie o capodoperă, atît prin omenescul viziunii cît și prin tonalitățile alb-cenușii, atît de sugestive. În locul celorlalte trei, poate că „Peste dealuri și muncele", „Luminiș de pădure" și un chip mai atrăgător de țărancă decît cea destul de greoaie, încotoșmănată cu o maramă lungă, ar fi sugerat și mai viu vastul orizont al creației grigoresciene. De asemenea, „Bătrîna de la Brolle" ar fi arătat drumul deschis de Grigorescu lui Petrașcu și altor maeștri ai unui colorit mai rece și mai dramatic, așa cum „Lăutul" lui Luchian, prezent în antologie, ca și „Anemonele", arată calea continuată de Tonitza. Andreescu și Luchian sînt semnificativ reprezentați, deși regretăm lipsa autoportretului „Un Zugrav", cel mai tragic portret din pictura noastră. Petrașcu, Pallady, Tonitza, Iser, Băncilă, Șt. Dimitrescu și Steriadi sînt prezentați cu mai multe sau cîte o operă, sugerînd dezvoltarea strălucită a picturii noastre.

Introducerea și comentariile lui Dan Hăulică, scrise sub formă de eseu și privind creația noastră, atît în cuprinsul culturii naționale, al culturii legate de popor, cît și în comparație cu arta mondială, slujesc opera aceasta de valorificare a picturii române. Fără a nesocoti datele istorice, criticul comentator face bogate considerații estetice asupra relațiilor dintre arta noastră și realitate, asupra modului specific în care și-au oglindit artiștii vremea lor, dînd o seamă de fine și juste aprecieri mai ales asupra lui Grigorescu, Luchian și Petrașcu, găsind marile coordonate ale creației noastre, ca și subtile nuanțe ce dovedesc, ca un gînd unic, dezvoltarea unei arte autentice și originale, într-adevăr „națională" și nu „locală", deci valabilă pe plan mondial. Urmărind, totodată, felul cum capodoperele noastre au fost apreciate de către unii critici străini, explicîndu-se reacțiile lor, mai juste sau mai puțin juste, criticul folosește o metodă de confruntare foarte relevantă și ridică discuțiile pe plan mondial.

Sînt o seamă de idei și considerații inedite, foarte interesante, în comentariile lui Dan Hăulică, pe care regretăm că nu avem spațiul de a le semnala. De pildă, cele despre „observația lirică" a lui Luchian, observație care suprimă „distanțele" sau accentuarea acestei caracteristici a tradiției marilor noștri pictori de a nu sacrifica emoția în folosul tehnicii. În schimb, credem că el greșește, însușindu-și vechea și neîntemeiata comparație dintre „morbidezza" lui Modigliani și expresia unor personaje ale lui Tonitza (p. 74.) La Tonitza, melancolia are un sens de protest social, iar chipurile de copii nu sînt caracterizate atît prin tristețe, cît prin nevoia de dumirire.

Sperăm că noua carte-cutie își va răspîndi comorile așa cum merită ele, în masele largi ale omenirii, dornice să ne cunoască mai temeinic.

Petru Comarnescu

PICTURA NOASTRĂ ÎN DIAPOZITIVELE U.N.E.S.C.O.

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.36.51 : ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 : Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 19 (102) — 1 OCTOMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Desen de N. Șerban

LA IZVOARELE PRIETENIEI

Cunoscusem prietenia oamenilor sovietici, așa cum ne apare ea tuturor, în multiplele-i ipostaze, aici pe pămîntul nostru.

O cunoscusem în chip de minereu de Kustanai împreună cu oțelarii din Hunedoara; mă bucurasem de roadele ei împreună cu colectiviștii de la Palazu-Mare, discipoli harnici ai dascălilor lui Mitrea Cocor; îi simțisem ozonul în versurile lui Maiakovski care au fost și rămîn catalizatorii încercărilor mele; pe scurt, întreaga mea ființă, pînă la ultima fibră, era străbătută, asemeni unui arbore, de seva acestei prietenii devenite intimă pentru fiecare cetățean al Republicii noastre.

Dar încă nu o cunoscusem la ea acasă, pe meleagurile sale de baștină, la izvoare, cum s-ar zice. O întîmplare, peste care nu pot trece niciodată, m-a adus pe pămîntul sovietic, alături de un grup numeros de tineri care se întorceau, în această vară, de la Festival.

Întîmplarea a fost cu atît mai fericită cu cît acest prim drum pe pămîntul sovietic trecea prin porțile pe care a pătruns în lume și în istorie glorioasa Revoluție a lui Lenin, prin Leningrad. Prietenia ne ieșise în cale încă de departe, de la granița cu Finlanda prin plenipotențiarii ei care purtau nume atît de simple și de cunoscute nouă ca Vania sau Kolia, reprezentanți ai Comitetului Central al Comsomolului, însoțitorii noștri de-a lungul neuitatului drum. Dacă n-ar fi fost de vîrsta noastră fragedă acest Vania, mai că l-am fi luat drept unul din miile de Vania pe care i-am întîmpinat ca pe niște frați pe străzile Bucureștiului și ale Clujului, ori pe ulițele prăfuite ale satelor din Bărăgan, atunci în August, 1944.

Dar în Țara Sovietică, prietenia are milioane de asemenea plenipotențiari ca Vania și Kolia, fiecare simțindu-se dator parcă să-ți dăruie nu numai toată dragostea sa, ci dragostea tuturor celor peste două sute de milioane de oameni sovietici.

Pentru prieteni, de aceea, poarta, istorica poartă pe care pășea, în urmă cu 45 de ani, Vladimir Ilici Lenin, poarta de la Smolnîi este larg deschisă chiar la miezul nopții. Steagul de pe Palat flutură potolit, în adierea ușoară a vîntului, de parcă însuși Lenin ne-ar face cu mîna în semn de salut: bine ați venit, tineri fii ai Rominiei socialiste prietene!

Pentru prieteni, piața uriașă a vechiului și uluitor de noului (așa cum îl arată și numele) Novgorod este neîncăpătoare, cum necuprinzătoare sînt brațele noastre pentru a putea primi miile de flori.

Neîncăpător este și teatrul de vară de la Expoziția agricolă unională din Moscova! Sute și sute de moscoviți au venit să admire istețimea și mișcarea îndrăcită și cu totul inedită a „călușarilor" noștri ori veselia molipsitoare a cîntecelor populare noi.

Prietenii din Tula au rezervat pentru întîlnirea noastră o surpriză istorică: vestea zborului lui Nikolaev, surpriză pe care au reeditat-o apoi cei din Kursk, anunțîndu-ne zborul lui Popovici, prilejuri care au făcut ca entuziasmul înfrățirii noastre să ia proporții, bineînțeles, cosmice.

Dar între Tula și Kursk, în apropierea Belgorodului, ne-a fost dat să ne întîlnim cu o veche cunoștință de-a noastră, întîlnită deja în legendă. Pe un soclu imens, în mijlocul stepei, se ridică, simbolic și solemn, un tanc sovietic. La vederea lui, fiecare își amintește acea imagine care va sta totdeauna pe prima pagină a istoriei noastre contemporane, imaginea primului tanc sovietic care a pătruns pe străzile Bucureștiului. Fiecare dintre noi își amintește bine această imagine, recunoaște chipul fiecăruia dintre ostașii sovietici de pe acest tanc, chiar dacă unii dintre noi, cei tineri, abia începeam să distingem pe atunci conturul lucrurilor înconjurătoare.

Nu ne e greu, de aceea, să-l recunoaștem nici pe bătrînul tanchist Ivan Ivanovici Eremenko, secretarul de partid al unuia din regimentele care au luptat eroic prin locurile pe care ne găseam și ai cărui puțini supraviețuitori au pășit, în acel August hotărîtor pentru istoria noastră, pe străzile Bucureștiului.

Ochii bătrînului tanchist se umplură de lacrimi la vederea cîtorva imagini ale Capitalei noastre de azi. Își amintește bine cum arătau aceste orașe pe atunci și se bucură ca de propriul său oraș, Belgorod, că o revede înfloritoare, în noua înfățișare ce i-a dat-o socialismul.

Dar cîți alți tovarăși de arme de-ai bătrînului tanchist nu vin să ne întrebe, prin toate localitățile prin care trecem, despre Cluj și Sibiu, despre Craiova și Constanța ori, uneori, despre un simplu cătun de pe lîngă Turda sau Arad.

Tînărul inginer Albert Silen din Kursk, participant la Festival, a ascultat la Helsinki pe unul dintre tinerii soliști de muzică populară romînească, Benone Sinulescu. Cînd cobora din autobuz în fața hotelului din Kursk, după orele 12 noaptea, artistul nostru se auzi strigat de cineva din mulțime. Cel care-l striga era Albert Silen. Venise împreună cu soția și micuța Taniușa să-și întîmpine prietenul pe care parcă îl cunoștea de cînd lumea, pe care atunci, în miez de noapte, ținea neapărat să-l ducă la el acasă, să-l ospătăze și să stea de vorbă pe îndelete ca doi vechi colegi de școală sau ca doi tovarăși de arme.

Întregul drum străbătut pe pămîntul sovietic pînă la punctul de frontieră a fost parcă un fluviu uriaș pe apele căruia am plutit.

Așa și este prietenia noastră, ca un fluviu puternic, ale cărui revărsări fertilizează pămînturile noastre, un fluviu care vine de departe și care nu seacă niciodată, pentru că își are izvoarele în năzuința noastră comună — comunismul, din ale cărui izvoare ne tragem puterea și noi ca și alte sute de milioane de oameni din lume.

Apele acestui fluviu cresc și mai mari, într-un flux continuu, în aceste zile ale Lunii prieteniei romîno-sovietice, zile ce premerg cea de-a 45-a sărbătorire a Primăverii omenirii.

Niculae Stoian

De dor

Versuri de FLORENȚA ALBU

Lună, abur de cucută,
cine focul mă sărută,
de mă ard sprincenile,
de-mi îngheață buzile ?

A ce suni,
cu ce mă-mbuni,
cer cu paseri și minuni ?

Aș mușca, lume din tine,
teamă mi-i că n-o fi bine,
prea-ți dogoare pietrile,
prea-ți sînt ger dragostile ;

Aș fugi, lume, de tine,
teamă mi-i că n-o fi bine
Țipă piatra după mine,
cîntă dragostile-n mine !

Hei, dorule, bălărie,
rădăcină de cîmpie,
zmulgi un fir,
răsar o mie !

De toamnă

Aș bea din frunze mustul
și din pocale — toamna
— ah, cum v-aprindeți stele,
din țărna asta roșie !

Să nu suiți cu pasul
prea apăsat, luceferi,
din seri, spre dimineți :
țărîna-i obosită !

S-a prelungit culesul
cu grîul și cireșul,
cu inul și porumbul,
cu viia și alunul.

Și tot frumos
și tot frumos te clatini,
frunziș aprins,
cu cerul în obraji !

Dacă-am să beau,
cu-o lacrimă de mulțumire,
pe fața-ntoarsă spre pămînt,
treceți cu pasul mai ușor, luceferi

deasupră-ne, din seri — spre
dimineți...

INTERVIU CU
IORGU IORDAN
pag. 3

★

LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ȘCOALĂ
pag. 4

★

DIMINEȚILE FLUVIULUI
de ION RUSE
pag. 6

„Scrisul bănățean" la numărul 100

Pentru revista „Scrisul bănățean", cifra 100 pe care și-a înscris-o pe coperta ultimului număr apărut constituie un prilej de bucurie și de mîndrie binemeritată. Acest jubileu ne bucură deopotrivă și pe noi, așa cum bucură întregul nostru front literar. Căci „Scrisul bănățean" nu este o revistă uitată într-un colț de țară, prăfuită adică „provincială", în sensul pe care l-au consacrat revistele noastre din trecut. În activitatea sa, ea s-a străduit să se situeze în centrul actualității, luptînd pentru ideile timpului nostru, pentru promovarea unei literaturi noi, stimulînd și încurajînd tinere talente dintre care unele au reușit să se impună atenției cititorilor. În paginile revistei și-au găsit loc poezii, schițe, povestiri, reportaje, articole de critică interesante care au constituit o reală contribuție la dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste. E drept, nu întotdeauna „Scrisul bănățean" a știut să răspundă la un nivel înalt sarcinilor care stau în fața creației contemporane. Uneori redacția a manifestat o anumită lipsă de inițiativă și curaj în abordarea unor probleme importante de viață în reflectarea actualității.

Urăm „Scrisului bănățean" succese noi în activitatea sa.

„Luceafărul"

recenzii

MIRON SCOROBETE:

Manuscris

Strofa-dedicație, cu care se deschide volumul, intitulată „Poem Partidului Muncitoresc Romîn", găsește o imagine revelatorie pentru atitudinea poetică a autorului: „Privește-mi sufletul, nimic ascuns. / Un peisaj cu toate fețele în soare".

Autoportretul lui Scorobete începe, ca și la colegii săi de generație, cu evocarea copilăriei sfărîmate de război.

Forța destructivă a războiului o demască în poezia „Brîu de aur", construită ingenios pe contrastul dintre bogățiile și frumusețile pămîntului și uriașele distrugeri materiale și umane, enumerate statistic, pe care le-a provocat războiul în cursul istoriei. „S-a distrus atît încît ar fi ajuns / Să se înconjoare pămîntul cu un brîu de aur", spune poetul.

Într-o serie de poeme, se încearcă o creionare a chipului comunistului. Scorobete revendică luciditate și cunoaștere adîncă a lucrurilor, glorifică statura de gigant a omului zilelor noastre („Legenda unui gigant").

Poezia „Alt anotimp" este concepută ca o singură mișcare, de la nostalgie la bucurie, tonul elegiac topindu-se în imn, pe măsură ce poetul descoperă, în ciuda pieirii obiectelor și oamenilor în timp, valoarea absolută a gestului uman îndreptat spre „noul ev, comunist": „Din toate, pe unde am trecut / Rămîne numai arzînd / Perpetuul nostru efort /... Inima noastră în inima ta (a evului comunist) / Nesupusă fugarului timp".

Viața satului este evocată în poeziile lui Scorobete cu prospețimea vizuală a celui ce a cunoscut-o din copilărie (pastelul „Acolo, cîmpul" se numără printre cele mai bune poezii ale volumului), cu amintirea durerilor trecute („Dimineața 1907") și cu bucuria de-a fi contemporan dezvoltării agriculturii socialiste („Spre vară", „Sat").

Există puține poezii de dragoste în volumul „Manuscris" și acelea, în general, neconvingătoare, ca și desenele după natură („Ploi de mai").

Răspunsul la evenimentele internaționale este prompt, dar cam stîngaci, fără suficientă adîncime pentru a constitui bune poezii pe teme politice („Cîntec despre Patrice Lumumba", „Ritm de august").

Scorobete nu este un temperament ardent, pasionat, un poet al elanului nestăvilit; versurile lui denotă pondere și discreție, forță liniștită, nespectaculoasă. Evitînd patosul și retoricul, Scorobete evită și declarația formală (deși nu întotdeauna) preferînd imaginea familiară. Din acest motiv, poemele sale mai reușite sînt acelea care cuprind notații fugare, dar sugestive, simboluri ale unor stări sufletești delicate, discrete.

Cîteva tușe ușoare, în poezia „Intrare în noapte", întrec ca forță de emoție simbolul reluat în mai multe strofe, (în „Caietul de geografie"): „Cerul era jos, apele erau înalte / Noi, în prund, în neștiința de-atunci / Ne scăldam cu cerul și apele / Deodată: bubuitul acela nenatural! / Apele s-au furișat în pămînt / Cerul s-a ridicat, speriat ca un stol / Noi am rămas fără sprijin, în gol".

În același mod, Scorobete reușește crearea unei atmosfere dense, încărcată de semnificații, ca în evocarea nopții sumbre a executării răsculaților din 1907: „Salcîmul se clatină, gol și strîmb / Lîngă oamenii aceștia, scoși noaptea în cîmp / Undeva se mai zbat flăcări, flăminde s-ajungă / Să stîrpe noaptea îngrozitor de lungă / Dar nu se crapă nicăieri nici o zare / Între coline, noaptea se cuibărește mai tare".

Notația lirică nu poate suplini însă pe de-a'ntregul forța compunerii unor poeme ample, purtătoare a unor conflicte complexe. Scorobete încearcă acest gen, dar fără reușite certe, vădind nesiguranță în manipularea conceptelor. „Unghiuri arhitectonice", „Fragment de marș la Bonn", chiar și „Brîul de aur", deși poezii cu un conținut interesant și cu „inovații" compoziționale (alternarea versurilor cu proză și dialog), rămîn declarative, simple alăturări de teze abstracte.

Îmbucurătoare este lipsa unor stridențe lexicale la Scorobete, ponderea lui verificîndu-se și pe acest plan. El nu apelează, ca unii poeți tineri, la metafore devenite clișee. Stelele, luna, liliacul, razele apar rar și justificat. Fără strălucire stilistică, poeziile sale sînt totuși mai mult decît corecte, aducînd adesea imagini convingătoare, emoționante.

Sorin Alexandrescu

FLORENȚA ALBU:

Cîmpia soarelui

Este o carte scrisă cu o patimă nedisimulată, cu o intensitate a evocării și un sentiment al „participării" care ne lasă să înțelegem, încă de la început, că tînăra poetă trăiește intim senzația marii cîmpii, că pentru ea Bărăganul constituie o prezență familiară, o ființă vie, cunoscută pînă la gradul unei identificări sufletești. Acest sentiment al participării absoarbe întreaga materie, conferă cărții acel caracter de mărturie lirică nemijlocită care, un'ficînd diversitatea de mijloace evocatoare(date statistice privind viața de ieri și de azi a Bărăganului, comentarii eseistice, dări de seamă asupra destinelor omenești etc.) reprezintă nota cea mai izbitoare a cărții. Iubit cu patimă, înțeles în toată asprimea și frumusețea sa dramatică, stranie, acest Bărăgan tradițional, evocat de atîtea pene ilustre ale literaturii romîne ti, tocmai pentru că a fost resimțit cu putere, este văzut în masiva, temeinica sa înaintare spre viitorul comunist al patriei. Bărăganul are felul său întrucîtva specific de a înainta în vreme spre o nouă civilizație, are respirația sa, ritmul său specific și numai cine îl cunoaște ca pe o ființă extrem de apropiată, cine îl simte și știe să-i canteze ecourile va izbuti să surprindă acest ritm și să-l comunice. Florența Albu n-a greșit asumîndu-și această sarcină, de altfel atîtea din versurile sale indicau posibilitatea de a recepta existența lăunitrică a Bărăganului „sărbătorit de soare și hăituit de vînturi", de a cuprinde cu o privire tulburată de emoție noua sa înfățișare, puterea sa renăscută sub impulsul schimbărilor revoluționare. Cîmpia soarelui este foarte departe de ceea ce s-ar putea numi un memorial de călătorie, nu este nici jurnalul unei documentări ocazionale, turistice care ar satisface prin notarea impresiilor inedite, neașteptate, acelea cu care ochiul vizitatorului nu este deprins. Este însemnarea făcută de un „localnic", căruia deprinderea cu peisajul natal, vechea și înrădăcinata obișnuință cu natura și oamenii nu i-au atenuat prospețimea privirii, sensibilitatea la ceea ce este nou, ci, dimpotrivă l-au făcut și mai apt să surprindă noul, chiar în manifestările sale imperceptibile. Văzuți în matca lor originară, oamenii Bărăganului „care-și cunosc acum întîia oară puterea — în lupta cu secetele, cu înțelenirea, cu îndărătnicia naturii, cu uritul monoton și inert" sînt surprinși în noua lor ipostază, atît de dreaptă în raport cu aspirațiile de totdeauna — ipostaza de stăpîni ai cîmpiei, de oameni liberi și constructori inteligenți. Acesta este „țăranul cu idei" — cum notează undeva scriitoarea — receptiv la nou, dornic să cunoască, să se instruiască, să se bucure plenar de binefacerile vieții, este omul „care s-a schimbat"; este o „agricultură de țărani deștepți", cum spune autoarea reproducînd vorbele unui președinte de gospodărie „E o inteligență a țăranului de Bărăgan..." urmărită explicit și un sentiment al „participării" autoarea reportajului, o însușire tradițională („istețime, prezență de spirit, pătrundere") căreia socialismul i-a dat un mare cîmp de aplicație. Oamenii au învățat să-și cunoască puterea. Această idee este pregnant comunicată de autoarea reportajului, atunci cînd schițează — cam prea sumar din păcate — destine omenești cum este cel al Mariei Pantelei, delegată la Congresul al III-lea al P.M.R. „Sînt pe Bărăgan asemenea femei — firi puternice care-și croiesc bărbătește drum, care trec prin viața satelor ca apele calme și adînci. Maria Pantelei e o asemenea femeie". Prin toată viața ei trece pasiunea luptei. Capitolele cărții, intitulate „File de istorie", „Și aici se schimbă Bărăganul", „Omul își cunoaște puterea", „La ordinea de zi — frumosul", „Armatele pîinii" refac, în linii mari, istoria contemporană a Bărăganului, izbutind — într-o măsură însemnată — să comunice patosul inedit și farmecul Bărăganului de astăzi, forța oamenilor care-l populează, energia lor descătușată.

Am fi dorit ca în prezentarea destinelor omenești, tînăra scriitoare să dubleze reportajul poematic, mijloacele eseului liric cu cele ale „prozei de observație" (portret psihologic, elemente biografice mai detaliat expuse etc.) pentru a evita astfel, mai consecvent decît o face, primejdia modului declarativ. Sînt notate mai curînd senzațiile încercate de cel care „cunoaște" — și într-o mai mică măsură datele obiective, convingătoare care provoacă aceste senzații. Am fi dorit ca reportajul Florenței Albu, izbutit ca poem al noului Bărăgan, să fie mai substanțial, mai înrădăcinat în concretul actualității, să comunice cu mai multă forță rezultatele unei investigații vii, la obiect. Portretele realizate au un contur limpede, deci suferă de o prea mare generalitate, altfel spus, sînt cam schematice, trasate în goana condeiului, fără preocuparea de a adînci datele generale, surprinse la prima vedere. Tot ce se spune este exact, dar se spune prea puțin, lipsesc implicațiile. Atitudinea — firească — de admirație și „consimțire" s-ar fi cerut însoțită cu unele puncte de vedere active. S-ar fi impus, de asemenea, suprimarea unor comentarii emfatice, de o exaltare cam monotonă, lipsită de „acoperirea" observației directe, acute. Oricum, „Cîmpia soarelui" este unul din reportajele interesante publicate la noi în ultima vreme. Astfel de lucrări sînt, desigur, foarte rodnice în practica artistică și cetățenească a tinerilor scriitori, fructifică talentul, sporesc receptivitatea față de fenomenele noi și revelatoare ale actualității socialiste.

Lucian Raicu

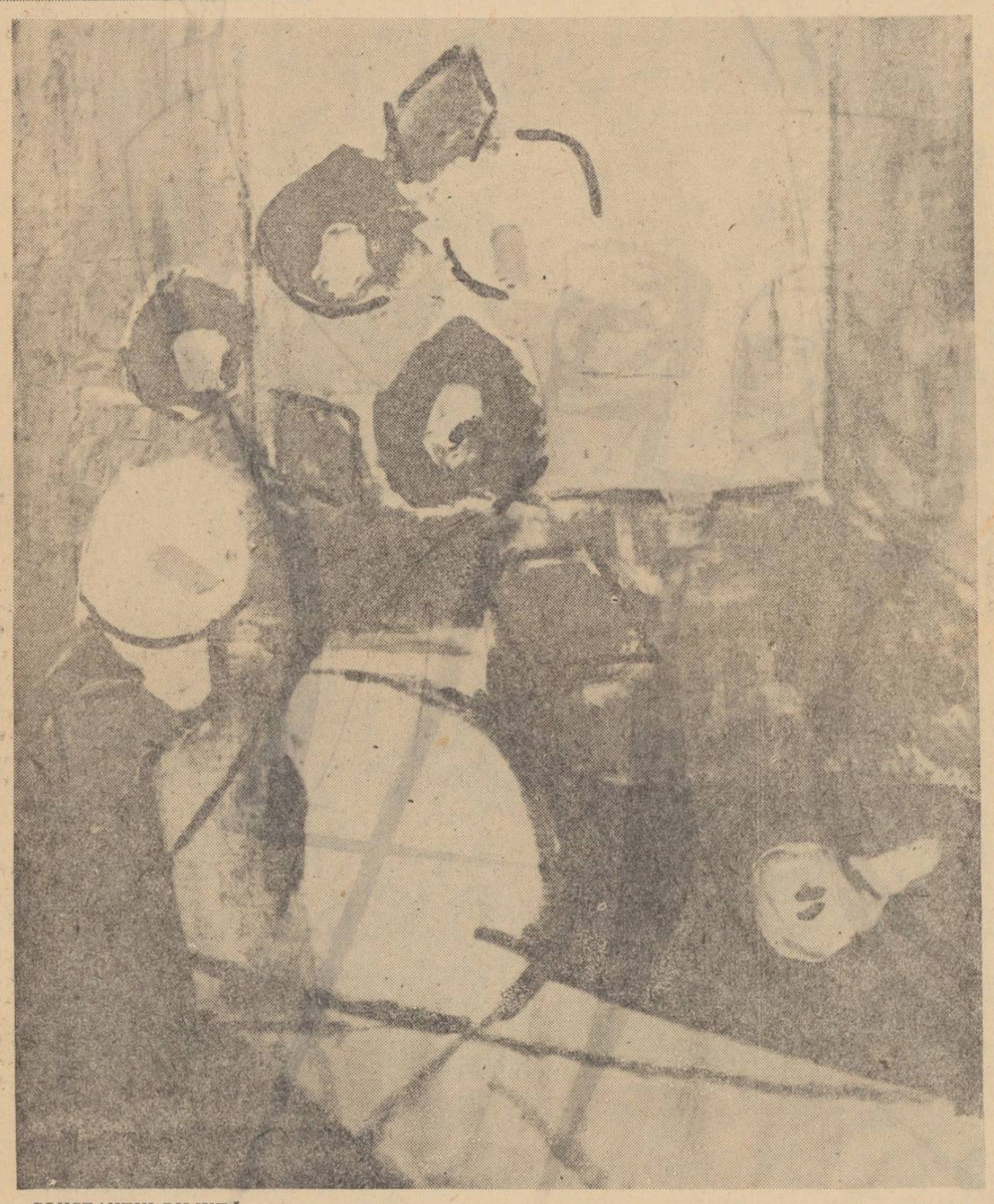

CONSTANTIN PILIUȚĂ — *FLORI*

● NOTE ● NOTE ● NOTE ● NOTE ● NOTE ●

NE-AU PLĂCUT

foarte mult versurile Ninei Cassian, publicate, acum cîteva numere, de „Gazeta literară". Cu o artă gravă, cu armele sale cele mai bune, poeta dă un recital de înaltă ținută artistică, destul de rar întîlnită în ultima vreme în publicațiile noastre.

TOVARĂȘUL OV. S. CROHMĂLNICEANU

a publicat în ultimul număr al „Vieții Romînești" un foarte interesant studiu despre I. Pillat. Ar mai trebui să subliniem și judicioasa sa cronică la cartea lui Zaharia Stancu „Jocul cu moartea", după cum ar trebui remarcată și crisparea repetată la poezia tinerilor, poezie privită cu o exigență exagerată. Șirul dat cu dezinvoltură acum cîtva timp în ceea ce-l privea pe D. Solomon i-l putem întoarce, la rîndul nostru, invitîndu-l să citească mai cu atenție ultimul poem al Mariei Banuș, poem în care zahărul i-a jucat poetei destule feste.

LIPSA DE SPAȚIU

ne împiedică să publicăm scrisoarea tov. Al. I. Ștefănescu prin care acesta ne atrage atenția că în nota noastră de rîndul trecut l-am citat abuziv și pe N. Țic, cînd era vorba numai de Radu Cosașu. Îi mulțumim mult pentru importanta precizare, scuzîndu-ne cu aceea că susnumiții prozatori scriu atît de la fel, încît confuzia a fost posibilă.

O FOARTE BUNĂ NUVELĂ

publică Steaua (8) sub semnătura talentatului prozator clujean Dumitru Radu Popescu. După „Ploaia albă" și „Mașina", acest autor confirmă părerea că ne aflăm în fața unei personalități literare, ignorate pe nedrept de către critici.

ATENȚIE, NU SÎNT CIORI!

Zgîndărirea unor susceptibilități nu e o operație lipsită de riscuri. Ecourile notelor noastre din numărul trecut al **Luceafărului** se cunosc, n-o să insist. Atrage atenția numai iritarea lui T. Popovici, căruia nu i-aș fi răspuns, cum n-am făcut-o nici altădată, pentru că prea mă plictisește aerul său de **șef de generație** și, mai ales, ultimul articol din **Gazeta literară**, plin de maxime și sfaturi literare. Abandonarea ciorilor din pădurea Mogoșoaia și întreruperea unui fructuos sezon de pescuit de către acest pensionar al propriei reputații au un înțeles mai adînc și asta m-a hotărît să scriu și eu **fără menajamente**.

Ce l-a determinat pe colegul nostru să intervină într-o luptă literară pe care absența sa din publicistică îl împiedică s-o cunoască bine? Faptul că un alt scriitor își spune răspicat punctul de vedere, că acesta condamnă manevrele de culise ale unor critici speriați de substantive? Nu, **lupta împotriva mediocrității**, spune d-sa, **e o necesitate**, dar **marele și adevăratul talent e generos și înțelegător. Noi, Eugen Barbu**, ne-am luat-o în cap și dăm lecții altora, uitînd că tov. Ștefan Gheorghiu va scrie, dacă nu mîine, poimîine... o capodoperă!

Să fim serioși! T. Popovici crede în talentul autorului **Nonei**, cum cred eu că o sfîntă indignare și o dragoste fără margini pentru literele romîne l-au hotărît să lase plevușca lacului Mogoșoaia pentru gramatica subsemnatului (din care, **realmente comic**, citează, spre hazul tuturor).

Data tîrzie a apariției unui astfel de polemist, deșteptarea unei principialități adormite multă vreme, nu vă miră?

Ce spuneau documentele Conferinței pe țară a scriitorilor? **Să luptăm împreună împotriva grupurilor care generează lipsa de răspundere literară și tolerarea reciprocă a greșelilor.** Să fi uitat T. Popovici atît de devreme aceste învățăminte, sau gustul său pentru literatura bună a scăzut sub orice nivel? Nici una, nici alta. S-ar părea mai curînd că rolul ultim în care apare (**mama răniților**) pregătește un nou lider al familiuței ce se conturează în redacția **Gazetei**.

La o lectură mai atentă, ajungem și la obiectul adevărat al intervenției. După o lungă și milostivă introducere, aflăm cauza fandării: un necunoscut și-a permis, în coloanele „Contemporanului", să admită că avem dreptate și să salute metaforic faptul că am semnat niște rînduri care altădată ar fi apărut sub semnul anonimatului. Tovarășul T. Popovici întinde praștia și somează organul Ministerului Culturii: imediat să aflăm numele temerarului, să știm cine și-a permis să-l aplaude pe Barbu?

Atenție, nu sînt ciori!

Tristele idei pe care le-am reprodus îmi amintesc de o altă scenă al cărei erou principal a fost tot T. Popovici și care s-a petrecut tot în decorul „Contemporanului". O s-o **relatez** pe scurt pentru ca pe viitor să fim scutiți de lipse **moralizatoare**. După vizionarea filmului „Setea", Ana Maria Narti și-a îngăduit să aibă unele rezerve față de această peliculă, al cărei scenariu aparține cunoscutului scriitor. Spre stupefacția redacției **susamintite, într-o dimineață**, autorul a apărut în prag și a strigat indignat **secretarului de redacție să**-și sancționeze colaboratoarea pentru nemaipomenitul curaj. S-a amintit, cu această ocazie, și oribilul cuvînt „**pile**", ușile au fost trîntite și colegul nostru a dispărut pe scări. Asta, apropo de colegialitate, de generozitate și înțelegere...

Evident că asemenea moravuri îți interzic să mai dai lecții de probitate altora și m-ar fi scutit să-i fac cinstea tov. T. Popovici să-i răspund, dar rîndurile sale din ultimul număr al „Gazetei literare" sînt, ca să-l citez: prea **obraznice și necontrolate.**

Și ca să spunem și mai direct ce l-a hotărît pe colegul nostru să coboare în arenă, o să ne oprim la considerațiile sale asupra ultimului volum al subsemnatului, citat cu scrîșnete. Avem oare de-a face cu o sfîntă mînie scriitoricească, **iscată de eroarea generală a criticilor apărute** (între care pot să citez pe cea mai recentă, publicată în „Scînteia")?

Nu-i suspect că tovarășul T. Popovici este îngrijorat subit că **noi, Eugen Barbu, sîntem departe de literatura** de actualitate în pofida celor ce-au scris și semnat chiar în „Gazeta literară" unii critici? Păi dacă George Călinescu **n-are talent**, cutare **n-are** talent, cutare nu e generos, o să **rezulte altceva** și pe acel altceva vă lăsăm pe dv. să-l înțelegeți.

Socotind că discuția a fost și pînă la acest punct destul de penibilă, ne cerem scuze cititorilor pentru că i-am silit să descopere aceste adevăruri amare despre un fost amic al nostru, căruia îi recunoaștem talentul, dar nu și dragostea pentru colegii lui.

Eugen Barbu

Mult e dulce...

„Existau așezări rămase la vechea inerție, cărora trenul nu le dădea nimic, fiindcă nu le lua nimic, și cărora nu le lua nimic, pentru că nu avea ce le lua".

(„A opta zi" de Romulus Rusan — Tribuna, nr. 36 din 6 septembrie 1962).

„Un film tras dintr-un roman scoate dintrînsul mai ales ceea ce este cinematografic".

(D. I. Suchianu: Cronica filmului „Învierea" — Viața românească nr. 9, 1962).

„O serie de cursanți, din diferite **țări de peste hotare** au și sosit..."

(„Informația Bucureștiului", nr. 2796).

cronica literară

O prefață ca și o cronică literară este, într-un fel, un mesager al scriitorului către publicul cititor. De aceea, fiecare pagină de critică, concepută într-un stil encomiastic — căruia și noi i-am dat cîndva un efemer tribut — ne cheamă în minte, ca o rece fulgerare, prea des uitatul sfat horațian, adresat lui Vinius Asellam, cel ce avea dificila însărcinare de a prezenta împăratului Augustus cartea de **Epistole** a augustului poet: **Nu greși prin prea mult zel pentru mine** — ar suna în romînește înțelepciunea horațiană — **și sol prea silitor, să nu atragi răceala** (ca să traducem blînd pe **odium**) **asupra cărții prin laude exagerate.** Firește, căldura și înțelegerea, cu care se cuvine să fie întîmpinat debutantul din lăudabila colecție **Luceafărul**, justifică oricînd un entuziasm sporit, pe care nu-l putem numi cu ușurință ton apologetic. Uneori, însă, legitima căldură critică se transformă într-o pledoarie pedantă, plină de prețiozități, care are un efect nedorit asupra cititorului. Am avut o asemenea impresie citind prefața unui tînăr critic de talent, Matei Călinescu, la volumul unui autentic poet tînăr, Grigore Hagiu. Prefațatorul aglomerează, pînă la epuizare, în cîteva pagini, aprecieri nedemonstrate, vorbind de „o puternică sursă de energie internă", de „universul în mișcare" (al poetului, n.n.), de dimensiuni „mereu altele", în care se mărturisesc „forțele unui cosmos iluminat de cunoaștere", de „dorința continuă, intensă a vastelor confruntări", de „patosul filozofic", de „necesitatea marilor spații" în care să se poată desfășura „dimensiunile — e adevărat, importante — ale lui Grigore Hagiu".

Furat de asemenea vorbe mari — care umbresc cu totul specificul real al poetului, criticul formulează, cu o suspectă plăcere, aforisme dintre cele mai contradictorii care nu pot inspira încredere. „Ceea ce surprinde, din capul locului, în viziunea lirică a lui Grigore Hagiu — stabilește prefațatorul — e permanența elementului dinamic". În afară de formularea prețios apologetică, mai nemulțumește și subrezenia suportului logic, căci **permanența** — prin firea lucrurilor, nu se poate „surprinde" și mai ales „din capul locului". Ea se conturează la sfîrșitul unui proces sau fenomen, în măsura în care trăsătura respectivă, în cazul nostru „elementul dinamic", e prezentă pe tot parcursul procesului, recte în toate sau în orice caz în majoritatea poeziilor, ceea ce — după cum vom vedea — nu se întîmplă la Grigore Hagiu. Criticul, pasionat de un anume tip de poet, vrea cu tot dinadinsul ca poetul real dintre coperțile cărții, intitulată **Autoportret în august**, să ia chipul și asemănarea exemplarului virtual din prejudecata criticului. Matei Călinescu preferă un poet a cărui specificitate să constea, între altele, în comunicarea noțiunii de **rotund** sau de **spirală**, „rotundul asociindu-se cel mai direct cu spațiul cosmic: planetele, stelele sînt rotunde..." conchide el cu sobrietate și fără echivoc. Dar, din păcate, teoria stilistică a criticului rămîne ineficace, căci natura nu-și modifică așa ușor formele și nici măcar planeta **Pămînt**, atît de mult forțată de imaginația oamenilor ca să fie rotundă, n-a acceptat această formă, chiar dacă în „geometria rotundului în perpetuă mișcare" criticul descoperă „una din dimensiunile — e adevărat, importante — ale lui Grigore Hagiu". Credem că un cronicar bine pregătit, precum Matei Călinescu, putea să-i fie de-un ajutor mai real unui tînăr poet talentat. Grigore Hagiu nu e un fenomen liric și filozofic cum lasă să se înțeleagă Matei Călinescu, și într-o bună măsură și Mihail Petroveanu în cronica sa din **Scînteia tineretului.**

El e, asemenea multor poeți începători, o certitudine și mai ales o speranță în măsura în care privește arta cu modestia și seriozitatea critică a talentului autentic. Laudele exagerate pot să-l împiedice de la aceasta. Hagiu e un tînăr poet înzestrat, exigent adesea cu propria creație, care aduce o prospețime reală în lirica generației sale, o dată cu încercări de inovație infructuoasă, frizînd, pe alocuri, manierismul și proza. Universul său liric e, în general, al unui poet contemporan, pătruns de spirit partinic, mîndru de realizările istorice ale constructorilor socialismului, dăruit cu pasiune Revoluției:

Tu ești cîntecul meu luminos, / ție mă dărui întreg, cum sînt, cum năzui să fiu, / altfel nu înțeleg / scăpărarea gîndului viu, / izvorînd generos.

Poezia lui e frumoasă și cuceritoare acolo unde e simplă și firească, unde sentimentul nu obosește în goana după o „originalitate" stilistică prețioasă care să epateze cu tot dinadinsul, cum se întîmplă, nu o dată, în versurile sale.

Volumul „Autoportret în august" cuprinde un număr de poezii limpezi, al căror conținut deși-l vedem ușor — parcă la suprafață — e mult mai adînc decît al acelora cu un stil contorsionat și cu o expresie tulbure care numai ne înșeală că ascunde adîncimi de sensibilitate și gîndire. **Vitoria Lipan**, de pildă, cu chipul ei frumos, alungit în durere, împietrit într-o nobilă demnitate, e evocată cu o simplitate profundă, simbolizînd triumful dreptății și măreția morală a omului din popor care impune respect:

Țara întreagă, sentiment al dreptății, / de nedespicat, redobîndit arzător; / pasul tău peste muchii de stîncă e zbor, / balsam împotriva singurătății. / Ai învins, am învins! Ce înalt e podișul, / cerul sunîndu-și luceferii de-a curmezișul! / Ce dreaptă e umbra ta peste viitor și trecut! / Mă adun pe genunchi și-ți sărut / mîinile, cum aș fi vrut să i le sărut / mamei mele, în copilărie, și n-am îndrăznit.

Modalitatea aceasta a portretului cu implicații simbolice, a evocării unui personaj împrumutat legendei biblice, mitologiei sau artei moderne, e cultivată cu insistență de tînărul poet. În **David**, imaginea personajului din **Vechiul Testament**, cu toate semnificațiile ei sociale, e bine nuanțată istoric și devine un simbol al popoarelor care se scutură de-o asuprire ancestrală:

Goliat, lume enormă dar falsă, bătrînă, / decapitată de fulgerătoarea mea mînă, / am trecut peste tine, intrînd în istorie dur, violent, / purtîndu-mi pe buze surîsul subțire, de adolescent.

Amintim, în acest sens, și poeziile **Marte** și **Ithaca** în care talentul poetului se manifestă pe deplin, cea din urmă înscriindu-se, prin substanța lirică și vigoarea expresiei, între cele mai reușite piese ale volumului. Din păcate, cu aceeași modalitate artistică, împinsă la exces, poetul ajunge, într-o poezie ca **Pe un desen de Goya**, la pur manierism. Un anume manierism care degradează modelul, e vorba de poezia lui Bacovia din volumul **Stanțe burgheze**, îl surprindem și în poezia **Cerul gînditorilor: „Geamul deschis. / Răsuflarea mea trece, / clătinînd / umbra crengilor / pe zidul transparent. / aburind / steaua din dreptul / ferestrelor mele."**

Se observă în poezia lui Grigore Hagiu o tendință spre livresc, spre abstracțiuni, spre căutări sterile care ancorează uneori în proză curată, văduvită de orice fior poetic. E evidentă această tendință în poezii ca **Mîndrie, Această zi** (unde ne întîmpină și un aforism teribilist: **„Sînt fericit pentru că este fericire"**), **Dimensiune nouă** pe care o citîm în întregime pentru a nu-i știrbi cu ceva autenticitatea: **Îmi plac oamenii care mă neliniștesc, / mă fac să mă văd deodată / grozav de închipuit și de gol, / forțîndu-mă să mă schimb, / să mă caut înfrigurat. / Îmi plac oamenii care mă neliniștesc / pentru că eu însumi / sînt asemeni lor, / și-adeseori chiar pentru ei devin / neliniște profundă, / arătîndu-le astfel mult mai adînc / dragostea ce le-o port.**

Tot un soi de manierism, în genul unor poezii de Nichita Stănescu care se complace adesea într-o stare de autoadmirație fizică, este și poezia **Profil schimbat** care, după o admirabilă strofă de început: **Din lucruri ies ca din mare, / luminos și puternic, / mai tînăr, / steaua mea norocoasă, / cu palma / ușor înclinînd-o pe umăr,** alunecă într-o autoadulare jenantă și puțin poetică: **O, ce fată nu s-ar îndrăgosti / de înalta-mi statură, / neașteptat răsărind / lîngă țărm, pe nisipul / apăsat, netezit de căldură.**

Matei Călinescu elogiază un fel de univers geometrizat pe care-l cultivă poetul, găsindu-i mari sensuri filozofice în redarea unei anumite dialectici a mișcării. Or, e bine cunoscut că abstracția geometrică e mai degrabă legată de o viziune statică, eleată a lumii și nu de una dialectică. De-a lungul luptei dintre materialism și idealism, idealiștii au opus întotdeauna perceperea geometrică a lumii unei viziuni dinamice, reale și materialiste. Era o încercare de a dovedi imobilitatea lumii. „Interesantă și specifică pentru poezia lui Grigore Hagiu ni se pare demonstrarea — niciodată ostentativă sau rece conceptuală — a armoniei în mișcarea materiei și a ideilor." E curios cum dintr-un elogiu al mișcărilor se scoate un argument pentru armonia imobilă a lumii, pentru statism, în fond. Izvorul mișcării, al evoluției, e contradicția — a arătat filozofia marxistă — și trebuie spus că încîntarea în fața armoniei în mișcarea materiei și a ideilor ține mai mult de o viziune renascentistă a lumii.

GRIGORE HAGIU:

Autoportret în august

Socotim că prezența unei asemenea viziuni nu poate fi înrudită cu aceea din poezia lui Labiș — cum crede Matei Călinescu — pentru faptul că în versurile regretatului poet contemplarea sferelor, a astrelor, duce spontan la o bucurie pasionantă, la o ardere nobilă, la sentimentul măreț al unei mișcări fulgurante, cît vreme la Hagiu dominanta contemplației este mai rece, are în ea o luciditate de gheață. **Liniștea interioară** de o tonalitate labișiană, dar de o esență străină, mărturisește elocvent această trăsătură:

Mintea mea respiră doar luciditate, / plăci lucind la soare, rampe de lansare, / și filtrează-n spațiu, cu febrilitate, / sunetele viitoare. Asta — credem noi — pentru că Grigore Hagiu operează, de fapt, mai mult cu abstracții reci decît cu idei vii.

Ca orice debut, și debutul lui Grigore Hagiu se resimte de pe urma unor influențe insuficient asimilate, influențe sesizate just și de Matei Călinescu în prefața sa. **Autoportret în august** e o carte interesantă deși inegală, cartea unui poet autentic care se caută cu seriozitate și este frămîntat de neliniștile începutului, ce nu pot fi decît creatoare. E o carte asupra căreia critica literară va trebui să mai revie și să mai stăruie, pentru că merită.

I. D. BĂLAN

INTERVIU CU

IORGU IORDAN

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

Venit la Sinaia cu prilejul tradiționalelor cursuri estivale de romanistică, tovarășul Iorgu Iordan a întîmpinat ideea acestui interviu cu oarecare surpriză și cu ușoară neliniște: „Un interviu despre măiestria literară? Dar ce-aș putea spune?". Pînă la urmă, însă, înduplecat de insistențele noastre, a făgăduit, cu știuta politețe moldovenească, să nu lase nici una din întrebări fără răspuns.

— Vă rugăm să ne spuneți în ce măsură problema măiestriei literare ține și de domeniul lingvisticei, de domeniul muncii grele și pline de migală asupra frazei și cuvîntului?

— Îndemnul adresat tinerilor scriitori de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej de a se deprinde cu „munca grea asupra paginii" și de a face „ucenicie neîntreruptă pe toată viața, pentru a-și perfecționa măiestria", este foarte binevenit și ar trebui să-l urmeze nu numai scriitorii aflați la începutul activității lor literare, ci și cei mai în vîrstă, fiindcă, în măsură, firește, diferită de la unul la altul, toți au de învățat din contactul neîntrerupt cu viața și cu opera înaintașilor.

Exemplu strălucit și în această privință a fost Mihail Sadoveanu care, cum se știe, a insistat mereu asupra faptului că dascălii lui literari au fost poporul, împreună cu Neculce și Creangă, mînuitorii populari cei mai autentici ai graiului nostru național. „Măiestria" de care amintește tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej se referă, fără nici o îndoială, și (eu aș zice în primul rînd) la utilizarea limbii în condiții pe deplin corespunzătoare unui conținut la înălțimea epocii actuale. Căci trebuie să recunoaștem că lipsurile cele mai mari ale unora dintre scriitorii noștri de azi privesc tocmai măiestria artistică. Nu cred că în această apreciere intervine un element de natură subiectivă, izvorît din preocupările mele profesionale. Proba se poate face cu multe povestiri și romane, în general acceptabile sau chiar bune din punctul de vedere al conținutului. De altfel, separarea acestuia de „forma" exprimării lui este o greșeală pe care, cel puțin aparent, o comit eu însumi în fraza imediat precedentă și care este, din păcate, reală la cvasi-unanimitatea criticilor și cronicarilor literari, în sensul că interesul lor față de opera analizată se concentrează aproape exclusiv asupra conținutului. Există, e adevărat, cazuri, extrem de rare totuși, cînd între ceea ce spune și felul cum spune un scriitor se poate constata o deosebire, adesea mare, în defavoarea exprimării. Astfel forma inițială a romanului *Ion*, apărută curînd după primul război mondial, lăsa mult de dorit în această privință, și mi-amintesc foarte bine că Arghezi a publicat (cred că în revista *Cuget românesc*) un articol aspru, poate prea aspru, despre stilul acestui excelent roman. (Autorul articolului spunea, la un moment dat, că după cîteva zeci de pagini a trebuit să închidă cartea, pentru simplul motiv că i-a fost imposibil să continue o lectură care-i jignea simțul artistic). Acest caz excepțional confirmă, într-un anumit sens, regula, ca orice excepție: Rebreanu era ardelean, cunoștea, deci, limba română sub un aspect care, datorită condițiilor istorice de viață specifice pentru frații noștri de peste munți, era destul de departe, și nu în mod favorabil, de aspectul ei consacrat, prin tradiția atîtor înaintași iluștri, în literatura noastră artistică.

— Cum înțelegeți că trebuie privită problema — în cîmpul literaturii — a luptei pentru calitate, a luptei împotriva superficialității, împotriva oglindirii din fuga condeiului a realității?

— Graba și superficialitatea la care face aluzie tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, folosind formula „din fuga condeiului", se observă ușor, și nu numai în scrisul poeților și prozatorilor tineri. Nu pot da exemple concrete, fiindcă n-am urmărit acest aspect al literaturii noastre actuale, și căutarea lor în diversele opere citite mi-ar lua un timp de care, din păcate, nu dispun în momentul de față. De altminteri, o asemenea operație nu mi se pare necesară, întrucît, cu excepția celor vizați sau criticați în diversele discuții din reviste și de la conferințele Uniunii scriitorilor, toată lumea este de acord că uneori se scrie prea repede și prea pe deasupra lucrurilor.

Eu m-aș opri asupra cauzelor acestui fenomen. Un mare număr de tineri se cred „obligați" să facă literatură. Este evident că, condițiile actuale de viață sînt foarte favorabile pentru înflorirea literaturii și a culturii în general, dar cred că se abuzează de ele, în sensul că numeroși oameni

netalentați scriu fără folos real pentru nimeni și, lucru mai grav, că exercițiile lor literare sînt acceptate de reviste și de edituri. S-a scurs peste un veac de la epoca începuturilor literaturii noastre moderne, cînd Eliade Rădulescu adresa tinerilor săi contemporani apelul, justificat atunci, „scrieți, băieți, numai scrieți". Dacă în domeniul producției materiale (industrie și agricultură), se pune din ce în ce mai stăruitor accentul pe calitate, avem oare dreptul să fim mai puțin indulgenți în materie de literatură (și de cultură în general)?

Altă cauză a scrisului „din fuga condeiului" trebuie căutată în lipsa de experiență a vieții, precum și în modesta, ca să nu spun slaba pregătire intelectuală a multor tineri scriitori.

Aceste aspecte negative nu sînt de neînlăturat, dar pentru asta trebuie răbdare și osteneală, adică, așa cum s-a spus de mult, transpirație (nu numai inspirație, în ipoteza că aceasta există cu adevărat). Tinerețea este nerăbdătoare, lucru ușor de înțeles și chiar de iertat, dar nu trebuie să uităm că dacă un produs material mediocru poate fi totuși acceptat, fiindcă satisface o necesitate, o lucrare literară (la fel una artistică sau științifică) slabă nu folosește nimănui. Vina cea mare o au, după mine, nu tinerii care, crezînd că au ceva de spus, se apucă să scrie și se adresează direct revistelor sau chiar editurilor, ci conducătorii acestora, binevoitori și îndulgenți din cale afară, adesea neprincipiali și cu simțul responsabilității destul de redus. Exercițiile literare ale atîtor tineri pot și trebuie să găsească „debușeu" în cenaclurile instituțiilor și întreprinderilor unde lucrează și care au sau pot avea publicațiile lor „pentru uz intern". Acolo urmează să se „aleagă", adică să se facă proba talentului și a celorlalte însușiri pe care trebuie să le aibă un scriitor.

— Cum pot dobîndi tinerii scriitori un stil literar propriu, o personalitate artistică distinctă?

— Răspunsul la întrebarea precedentă conține, parțial, și pe cel cerut de dv. în legătură cu „stilul propriu" al fiecărui scriitor. Cînd cineva are de spus lucruri bine gîndite, asupra cărora a meditat îndelung, „stilul" vine, ca să zic așa, de la sine, indiferent dacă-i vorba de o operă literară, științifică sau publicistică. Stilul este prin natura lui ceva foarte personal, firește, cu condiția ca el să satisfacă cel puțin cerințele minime ale acestei noțiuni. Pentru asta este necesar, înainte de toate, ca conținutul care urmează a fi exprimat să aparțină autorului în sensul unei asimilări strict personale din partea lui. Această asimilare se poate obține numai prin observarea atentă și serioasă a realității înconjurătoare, ajutată de o viziune justă asupra lumii, la baza căreia să stea concepția materialist-dialectică. În ciuda faptului că realitatea, viziunea (cînd aceasta este justă) și concepția materialist-dialectică sînt aceleași pentru toți, utilizarea și interpretarea datelor materiale diferă, prin forța lucrurilor, de la om la om, potrivit temperamentului și formației lui general umane. Așa se explică deosebirile, adesea mari, dintre două romane sau două piese de teatru care tratează, să zicem, despre colectivizarea agriculturii. Aș compara acest proces cu asimilarea alimentelor, aceleași la doi sau la mai mulți oameni și totuși cu rezultate diferite de la unul la altul în ce privește calitățile sîngelui fiecăruia: stilul unei opere literare seamănă cu sîngele unui corp omenesc viu, în sensul că ambele sînt produsul unei asimilări și au, pe lîngă însușirile lor comune, o serie de particularități personale, specifice pentru fiecare om în parte. În orice caz, stilul propriu nu se capătă prin imitarea altuia, considerat drept model, cum se întîmplă, din păcate, foarte des, și nu totdeauna în ceea ce „modelul" are mai valoros. (Mă gîndesc, înainte de toate, la atîți poeți și prozatori, nu toți tinerî sau mai tineri, care imită sintaxa lui Tudor Arghezi, adică aspectul stilistic cel mai personal, nu numai al acestui maestru, ci și al oricărui scriitor și chiar al oricărui om).

— Ce ne puteți spune în privința „locurilor comune" și a banalităților care iau adesea ca pagini și versuri întregi să capete o înfățișare ternă, neinteresantă, cenușie?

— Problema „locului comun" la care vă referiți în legătură cu stilul operelor literare poate fi tratată și, deci, rezolvată în mai multe feluri. Din cît înțeleg, dv. vă ridicați împotriva „locului comun", și aveți dreptate, dacă dați acestei expresii sensul de „banalitate" sau, și mai rău, de „platitudine". Formula poate avea însă și un înțeles mai puțin sau, poate, de loc peiorativ, și anume pe acela de „exprimare simplă, accesibilă". Invoc și această posibilitate de a interpreta „locul comun", pornind de la constatarea că ceea ce mă supără pe mine nu ca lingvist, ci ca dușman înverșunat al „pozei", indiferent de aspectul acesteia, este căutarea cu orice preț a cuvintelor și construcțiilor „rare", „distinse", „radicale", adică bombasticismul, îmbinată adesea cu obscuritatea (în general voită) a formulării lucrurilor celor mai obișnuite. „Locul comun" stilistic are la bază un „loc comun" de conținut, urmare inevitabilă a legăturii indisolubile dintre limbă și gîndire, bineînțeles cînd această legătură nu este ruptă prin dorința și voința vorbitorului (adică, în cazul nostru, ale scriitorului) de a fi foarte „original". Eu condamn „îmbrăcarea" în haine (aparent!) pompoase, strălucitoare a unui conținut banal și plat cu mai mare severitate decît „locul comun" stilistic, cînd acesta este expresia unui „loc comun" de idei și sentimente. De altfel, problema se pune întrucîtva diferit, după cum e vorba de poezie sau de proză, și nu încape îndoială că „locul comun", oricare ar fi interpretarea dată, trebuie evitat cu mai multă grijă în versuri decît în proză.

— În ce măsură socotiți că studiile de lingvistică, dicționarele și cărțile de gramatică, trebuie să stea în atenția scriitorilor tineri? Pot ti considerate ca niște cărți de căpătîi în munca pentru dobîndirea unei înalte măiestrii literare?

— Dicționarele și gramaticile limbii materne sînt, desigur, cărțile de bază ale bibliotecii unui scriitor, primele pentru îmbogățirea și varietatea vocabularului, celelalte pentru evitarea unor eventuale greșeli gramaticale. În privința aceasta, scriitorii noștri au la dispoziție destule opere menite să-i ajute în munca lor lingvistică. (Să nu vi se pară curios acest epitet: nu numai cei care studiază limba, ci și cei care o utilizează, în primul rînd scriitorii, oamenii de știință, publiciștii, fac lingvistică, fiecare în felul lui). Dintre numeroasele dicționare românești recomand, în primul rînd, pe cel publicat de Academia Română (literele *A—C, F—L*) și reluat, în continuare, de la litera *M* încolo, de către Academia R.P.R., prin institutele ei de lingvistică. Și aceasta, pentru că este foarte bogat, nu numai în cuvinte, ci și în sensuri și nuanțe de sensuri la marea majoritate a cuvintelor, cu citate numeroase din texte aparținînd tuturor secolelor etc. Foarte folositoare sînt și *Dicționarul limbii române literare contemporane* (în 4 volume) și *Dicționarul limbii române moderne* (1 volum), ambele elaborate de Institutul de lingvistică din București. În ce privește lucrările gramaticale, avem *Gramatica Academiei R.P.R.* (2 volume), care va apărea, peste 1—2 ani, într-o ediție nouă, mult îmbogățită și ameliorată, apoi numeroase alte opere, mai vechi sau mai noi, care, fără a fi toate gramatici propriu-zise, discută și încearcă să rezolve probleme gramaticale.

— În afară de consultarea acestui gen de lucrări de strictă specialitate profesională pentru oricare scriitor tînăr, de ce anume mai e nevoie pentru cunoașterea în profunzime a limbii literare? Ne gîndim la contactul viu și nemijlocit cu graiul poporului, cu vorbirea obișnuită de toate zilele a milioanelor de oameni, din fabrici, ateliere și gospodării colective.

— Da, consultarea dicționarelor și a gramaticilor nu ajunge, chiar în ipoteza care (să nu se supere tovarășii scriitori!) este rareori o realitate, că ele sînt cu adevărat consultate. Din contactul cu vorbirea concretă, a semenilor noștri, înainte de toate a maselor populare, un scriitor atent și pasionat pentru profesia lui poate învăța lucruri mai multe și deseori mai subtile (ca valoare stilistică) decît din cel mai bogat dicționar. Cît despre gramatică, se înțelege că, pentru evitarea greșelilor propriu-zise, tot lucrările de specialitate ajută sau pot ajuta. Limba vie are însă mai multe și mai delicate „reguli" decît cele înregistrate de gramatici. Prin urmare, și aici se recomandă contactul cu ea, dar nu atît prin oameni, adică prin vorbitori, cît, mai ales, prin operele valoroase, începînd chiar cu ale lui Miron Costin și Neculce și terminînd cu ale lui Sadoveanu și Arghezi, ca să amintesc numai „vîrfurile" literaturii noastre.

— Faimosul dicționar de rime alcătuit de Eminescu mai este oare actual? Mai poate fi folosit de tinerii noștri poeți care se ridică și se afirmă în zilele noastre?

— Dicționarul de rime al lui Eminescu poate fi încă folosit, cu rezultate care depind, ca și în alte privințe, de talentul celui ce-l folosește. Acest dicționar trebuie însă îmbogățit cu contribuția poeților de după Eminescu, în general bogată și variată. Bineînțeles, nu-i absolut necesar să se întocmească și să se publice un asemenea dicționar: fiecare poet și-l poate confecționa pentru necesitățile sale proprii. Din păcate, se pare că problema nu este actuală, căci marea majoritate a versificatorilor noștri actuali preferă versul alb (eu i-aș spune... cenușiu!), mult mai comod, dar și mult mai nepoetic decît cel „clasic".

— Care este poziția dv. în problema atît de mult dezbătută, a folosirii expresiilor „tari", de o vulgaritate uneori abia disimulată, sub cele trei puncte de suspensie pe care scriitorii le așează de obicei după inițialele respective?

— Critica împotriva expresiilor vulgare, triviale și obscene este foarte îndreptățită. A pune pe oamenii simpli ai unui roman să vorbească întocmai ca în viața lor de toate zilele nu însemnează, după părerea mea, realism, poate nici chiar naturalism, ci ceva mult mai rău. (Dacă țin bine minte, Zola, considerat drept reprezentantul cel mai autorizat al naturalismului francez, recurge extrem de rar la cuvinte și expresii „tari"). Eu însumi am combătut ocazional astfel de procedee stilistice, invocînd, pozitiv, exemplul lui Sadoveanu, ai cărui țărani, foarte autentici, vorbesc realist și totuși... cuviincios. Vinovați sînt și responsabilii de carte, împreună cu editurile respective, care permit astfel de abuzuri.

— Care sînt limitele inovației în limbă și în ce măsură scriitorii trebuie să țină seama de ele?

— Despre „dreptul" scriitorilor tineri (și nu numai al lor!) de a „crea" cuvinte, m-am pronunțat în mai multe rînduri. Un articol mai cuprinzător care abordează această problemă sub diversele ei aspecte am publicat în *Studii și cercetări lingvistice* pe anul 1960, sub titlul *Despre inovație în limbă*. Arătam acolo că libertatea de a „crea" este plină de riscuri pentru cel ce și-o ia, mai ales cînd nu știe s-o folosească cum trebuie și, bineînțeles, cu talentul cuvenit. Căci nu numai pentru conținutul unei opere literare, ci și pentru mijloacele ei de expresie i se cere „creatorului" să fie talentat. Între scriitori de o parte și publiciști, în sens larg, de altă parte există o deosebire, în favoarea celor dintîi, din punctul de vedere al atitudinii lor față de limbă, care se explică, cel puțin într-o anumită măsură, printr-o tradiție literară relativ îndelungată, precum și prin exemplul dat de minuitorii-artiști ai graiului nostru național: nici Eminescu, nici Creangă, nici Caragiale n-au „creat", adică n-au inventat cuvinte, ci s-au mulțumit, așa zicînd, să utilizeze cît mai bine bogăția lexicală a limbii lor materne. (Ultimul a „creat" totuși, în comedii și în schițele satirice, dar pe baza unei observații foarte atente a vorbirii reale și totdeauna în conformitate cu legile obiective ale limbii române). La fel au procedat Sadoveanu și Arghezi, ca să pomenesc numai pe fruntașii de primul rang ai literaturii noastre. În schimb, publiciștii se comportă față de limbă ca față de un bun strict personal cu care își închipuie că pot face tot ce vor. Nu-i nevoie să dau exemple, fiindcă ele sînt la îndemîna oricui citește cronicile, criticile și articolele consacrate operelor și problemelor literare.

După mine, sectorul limbii în care scriitorii (și nu numai ei) pot și trebuie să „creeze" este acela al îmbinării cuvintelor, adică al frazeologiei în accepția largă a termenului: limba ne oferă, cu toată generozitatea, materialul necesar exprimării ideilor și sentimentelor noastre, așa cum un inginer constructor are la dispoziție ciment, cărămidă etc., iar noi (la fel inginerul) avem libertatea să combinăm elementele alcătuitoare ale acestui material cum ni se pare mai potrivit pentru redarea conținutului elaborat de mintea noastră, evident cu respectarea normelor consacrate ale limbii (după cum și constructorul trebuie să respecte regulile meseriei lui). Noțiunea „frazeologie" cuprinde, în concepția mea, și pe aceea de „stil", și anume de stil poetic, adică imagini, absolut indispensabile într-o operă artistică, dată fiind natura acesteia, mijloacele ei de reflectare a realității înconjurătoare.

În domeniul vocabularului, cred că numai oamenii de știință și tehnicienii pot „crea" cu adevărat, pentru că ei sînt creatori de noțiuni, aparate, mașini, medicamente etc., care, neexistînd mai înainte, n-au putut avea un nume și de aceea trebuie să-l capete, spre a li se face posibilă circulația, iar „nașul", adică cel care le dă numele, este, în mod logic, însuși creatorul lor.

Petru Vintilă

AȘTEPTAM

O fișie de lumină despică întunericul din curtea șantierului izbind geamul barăcii înăuntrul căreia moțăi, întins pe pat. Ce pat îngrozitor am! Lumina se plimbă, o vreme, ca un ochi iscoditor, prin toată încăperea. Descoperă aceeași lozincă decolorată, desprinsă la un colț, calendarul atîrnat șui și plin de mîzgăleli — de cîte ori le-am spus să nu mai scrie nimeni în el —, întîlnește masa de brad rudimentară. Într-o farfurie de tablă și o lingură svîrlită aiurea, mi-am aruncat și eu haina de vînt și bascul.

Se face din nou întuneric. Lama de lumină se mișcă de pe fațada barăcii mele mai departe, sfîșiind întunecimea drumului surpat care urcă spre stîncărie. Tractoarele vor cără toată noaptea pietriș, defilînd de-a lungul gardului șantierului; vor zgudui, pe rînd, baraca noastră, a sectorului 3, baraca sălii de mese, rampa cu butoaie de benzină, atelierul de depanare. Pe curbura boltită a dealului care aduce cu un sîn uriaș, lumina va întîlni tufele și rugurile prăfuite; mai sus, tractoarele vor da de mestecenii din creastă, loviți fără milă de nepricepuți și, dincolo de ei, vor coborî spre brățara de becuri înșirată pe stîlpii dimprejurul marii eroziuni de unde se excavează pietriș.

Le-am numărat; au trecut toate opt, cu remorcile goale, zdrăngănind asurzitor prin bolovani.

Cît timp va ține liniștea, îmi făcui socoteala repede, pînă s-or întoarce, voi putea adormi.

Și într-adevăr, în urma lor căzu brusc o tăcere grea care gîtui parcă și aparatul de radio din camera alăturată. Îl auzii pe vecin cînd îl închise și se strecură sub pătură.

Somnul veni, dar nu singur; nu veni numai el, cu mîinile goale, așa cum m-aș fi așteptat. Umbre străvezii îmi dansează fără noimă sub pleoape. Sau poate e doar oboseala care stăruie ascuțit în fiecare din noi și ne ține, lucizi, pînă în pragul celui mai copleșitor somn? Iată-l, în sfîrșit, mi-a încleștat picioarele, coapsele, numai inima și creierul mi-au rămas treze, cuprinse de-o pîclă ușoară.

Prin pîcla aceea, auzii, în noapte, un galop de cal. Un călăreț urca din vale tarap, tarap, tarap. Ciuli urechea. E un călăreț, așa-i de limpede galopul, și urcă pe același drum pe care au venit tractoarele. Are de furcă cu gropile pline de pietriș în care scrîșnesc copitele ca-n cioburi de gheață. Vine direct spre baracă. Mă gîndesc cine ar putea fi; cine ar putea veni încoace, călare, la ora asta? În sat, n-am mai văzut, de mult, cai. Poate or mai fi, dar nu-i știu eu. Aleargă spre coama dealului, așa că, fără îndoială, calul e tînăr, vînjos. S-apropie ca o nălucă. Dac-o ține așa, orbește, mă gîndesc că se poate izbi de gard, noroc că ostrețele-s putrede, și-l prăvale. Dar calul sări gardul ca pe nimic, și-l auzii icnind, nechezînd, auzii hurducătura pîntecului ca un cimpoi, și-n curtea năboită de buruieni înțepenite de uscăciune, copitele lui vibrară neliniștit. Sforăia, mușcîndu-și zăbala supărat, fiindcă stăpînul i-a oprit goana tocmai în această curte necunoscută.

Călărețul legă de parmalic căpăstrul, lunecă ușor din șa; de-abia îi auzii pașii. O palmă pe crupă, alta pe greabănul nădușit, pe urmă palmele se loviră între ele, să se zvînte.

Omul era tînăr, după ușurința cu care se mișca și după șoapta ascuțită prin care-și domoli calul.

El, spre deosebire de cal, părea a cunoaște locul. Se îndreptă sigur spre scara barăcii, sări pe balconul unde noi ne spălăm în lighean dimineața.

Și, dintr-o dată, cum se întîmplă cînd mă cuprinde această stare, cînd încă-mi mai aud inima și-mi simt doar trupul moleșit de oboseală, iar ultima licărire de lumină mai pîlpîie sub pleoape, îmi amintii fără greutate că tînărul călăreț mi-e un cunoscut vechi și foarte apropiat, că sufletul mi s-a înrudit de mult de tot cu al lui, că isprăvile făcute de dînsul îmi sînt atît de familiare, încît aș fi în măsură, chiar în acest miez de noapte, să-i reproduc viața aidoma, fiindcă-l știu încă de pe timpul cînd intrase slugă într-o cîrciumă și suferea bătăi cumplite de la jupîn.

I-aud pașii ușori pe săliță, înaintează cu prudență pe scîndurile cam șubrede, să nu trezească pe nimeni.

Iată-l, mi-a deschis ușa ca-ntr-un vis. A închis-o la loc. A rămas în prag semeț, privindumă cu acei ochi frumoși care mai tîrziu nu vor mai vedea. Apoi și-a scos căciula cu clape și m-a întrebat șfios, ca toți adolescenții:

— Ți-a fost dor de mine?

După întrebarea lui se făcu liniște deplină, pînă ce glasul meu, învingînd toropeala, îi răspunse limpede, din întuneric:

— Da, Pavel Korceaghin, sigur că da!

Eugen Teodoru

LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ȘCOALĂ

Manualele didactice și exigențele științei

Porțile școlilor elementare și medii s-au redeschis pentru un nou an. Răsfoind cu această ocazie manualele de limba și literatura română, mirosind încă a cerneală tipografică, gîndurile ne-au purtat la zecile de mii de exemplare similare din care, prin grija statului nostru democrat popular, zeci de mii de tineri din toate unghiurile țării sorb lumina de apă vie. Ne-am gîndit, firește, și la anii propriei noastre ucenicii.

Cine dintre noi care ne-am ros coatele, însetați de cunoaștere și adevăr, pe băncile școlii burgheze, nu-și amintește cu dezgust de manualele cumpărate cu mari privațiuni de la anticariat, prost tipărite și broșate, dar pline de pozele „războinice" sau „filantropice" ale familiei de Hohenzolern-Singmaringen? Cum să nu-ți aduci aminte de bătaia cu capul de tablă sau cu muchia riglei peste degete fiindcă n-ai izbutit să memorezi versurile anoste și sforăitoare ale unor I. U. Soricu sau Vasile Militaru închinate „sfintei zile de zece mai", „vulturului restaurației", „martirilor neamului" sau pentru că n-ai acordat atenție suficientă vreuneia din numeroasele istorioare morale mistice sau naționaliste? După cum nu se poate uita înfățișarea oribil mutilată din majoritatea manualelor de pe atunci a creației marilor noștri clasici, de la Eminescu la Sadoveanu.

Preluarea puterii de către clasa muncitoare și partidul său de avangardă a pus capăt acestei stări de lucruri. În urma aplicării reformei învățămîntului din 1948 au căpătat o nouă structură și orientare și manualele de limba și literatura română, acestea urmărind să contribuie la formarea inteletcuală a omului nou, constructor al socialismului.

Primele manuale științifice nu erau lipsite de deficiențe și lacune importante. Grandioasa operă de reconsiderare a clasicilor noștri era de abia la început. Perfecționarea s-a făcut de la an la an. Pentru oricine compară primele manuale de limba și literatura română de după reforma învățămîntului cu cele pentru anul școlar 1962/1963 progresul realizat este evident.

În cele ce urmează, ne-am propus să ne oprim asupra unor deficiențe, care, în pofida eforturilor incontestabile depuse, mai persistă încă în prezentarea și interpretarea literaturii noastre în actualele manuale pentru clasele VIII-XI.

Manualul de „Limba română" pentru clasa a VII-a (Lecturi literare și gramatică) a fost elaborat de către un colectiv de cadre didactice din învățămîntul mediu și superior, în 1959 și 1960. Constituind un fel de sumum al cunoștințelor în materie de limbă și literatură, manualul, pe lîngă o recapitulare a întregii gramatici, încearcă prin texte alese grupate pe autori să dea elevului, pentru prima dată, o viziune asupra evoluției literaturii noastre de la creația folclorică și cronicari la scriitorii realismului socialist, concomitent cu noțiuni elementare de teoria literaturii.

„Noțiuni de teoria literaturii", manualul pentru clasa a VIII-a (autori: I. C. Chițimia, I. Negrescu, M. Novicov, Al. Piru, G. G. Ursu) este și el o retipărire. Noțiunile căpătate în clasa anterioară sînt aprofundate și amplificate pe bază de texte alese din literatura română și universală.

În „Literatura română" pentru clasa a IX-a (autor I. Boroianu) după o schiță sumară a istoriei limbii române, este expusă istoria literaturii române vechi și moderne de pînă la Eminescu, iar în manualul similar pentru anul următor istoria literaturii române e continuată de la Eminescu pînă la primul război mondial (autor: un colectiv de cadre didactice în învățămîntul mediu și superior). Ambele manuale reproduc ediții din 1960.

În sfîrșit, pentru ultimul an școlar este manualul „Literatura română contemporană" (autori: Al. Bistrițeanu, S. Bratu, C. Ciopraga, M. Gafița, S. Iosifescu, D. Micu, M. Novicov, Al. Piru, N. I. Popa, G. G. Ursu) apărut în primă ediție în 1960 și reproducînd modificările din 1961.

După cum se vede, toate manualele pentru noul an de învățămînt reproduc întocmai (cu excepția celui pentru clasa a XI-a) ediții apărute acum doi sau trei ani. Ceea ce explică, după cum vom vedea mai departe, în bună măsură unele dintre deficiențele lor.

Cea dintîi dintre acestea ni se pare exigența insuficientă în alegerea textelor și autorilor prezenți sau studiați în manual.

Astfel, în timp ce *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale sau *Străinul* de Titus Popovici sînt trecute la lecturi suplimentare, *Cetatea de foc* de M. Davidoglu și fragmentul *Codlea* de Traian Coșovei sînt studiate ca model de piesă de teatru și reportaj în partea I-a a manualului pentru clasa a VII-a, cu notă biografică și portret. George Coșbuc este prezent prin aceeași poeziei: *Pașa Hassan* și în manualul de clasa VII și în cel de clasa VIII-a. În fine, unica operă din literatura universală prezentă în manualul de clasa VII, poezia: *Poporul nostru să triumfe* face, printre celelalte lecturi literare, toate din literatura română, figură singulară.

Problema selecției se pune și în clasele următoare, unde manualele sînt rezervate studiului istoriei literaturii române, cu aceeași acuitate mai ales pentru clasele a X-a și a XI-a. Astfel. lui Calistrat Hogaș i se închină un capitol special, în timp ce Duiliu Zamfirescu, Al. Davilla, Ion Agîrbiceanu, se bucură numai de cîteva rînduri, adesea nedrepte, la rubrica *Alți scriitori* de la sfîrșitul manualului pentru clasa a X-a. Dramaturgii veacului nostru de pînă la eliberare sînt numai: Mihail Sorbul, George Mihail Zamfirescu, Camil Petrescu. Mihail Sebastian a fost expediat la rubrica: *Alți scriitori*, în cîteva rînduri nesemnificative. Dintre dramaturgii contemporani, Horia Lovinescu nu se bucură nici măcar de o însemnare bibliografică la *Alți scriitori*. În plus, nu înțelegem de ce poeți ca Dan Deșliu se bucură de capitole speciale, în care se analizează poezii ca „Inscripție pe fața unui lac", în vreme ce Miron Radu Paraschivescu, sau Demostene Botez, prozatori ca Hortensia Papadat Bengescu etc. figurează la *Alți scriitori*, iar Nina Cassian, Marcel Breslașu, Ciceron Teodorescu, N. Labiș, dintre poeți, Eugen Barbu sau Francisc Munteanu, dintre prozatorii contemporani, Al. Kiriței escu, Al. Mirodan, dintre dramaturgi, nu se bucură nici măcar de această cinste. Oare activitatea multilaterală, fundamentală pentru cultura în literatura română contemporană a academicienilor Tudor Vianu și D. Panaitescu Perpesscius, nu putea face cel puțin obiectul unei atenții mai susținute la rubrica unde sînt amintiți?

O altă problemă pe care o ridică manualele școlare de care ne ocupăm privește interpretarea operelor literare.

Dacă s-au făcut pași mari în acest domeniu, există încă interpretări depășite, care alterează viziunea de ansamblu asupra istoriei literaturii noastre. Astfel ca să nu citām decît un exemplu: interpretarea sociologist-vulgară a operei lui Mihail Eminescu, cel mai de seamă reprezentant al romantismului în literatura noastră, a făcut ca el să fie în această calitate tratat în manualul de clasa X-a alături de Caragiale, ca reprezentant tipic al realismului critic!

Ca un argument al inferiorității versurilor lui Gr. Alexandrescu închinate ruinelor Tîrgoviștei față de poezia lui V. Cîrlova e invocată în manualul de clasa IX „alunecarea" celui dintîi „spre o elegie în care predomină sentimentul de durere resimțit de poet la moartea timpurie a părinților săi"! (p. 163).

Există în noile manuale exprimări plate („imagini minunate", „cuprinzătoare", „interesante" etc. — vezi manualul de clasa VII-a, p. 139 și următoarele), sau confuze și contradictorii („Autorul se inspiră din realitate, dar nu copiază faptele și nici nu le prezintă aidoma... Întîmplările cele mai reale, extrase din documente istorice, au nevoie adesea spre a devenit semnificative din punct de vedere artistic — de prelucrare. În genere scriitorul elimină tot ceea ce i se pare neverosimil și sporește cu imaginația sa ceea ce lipsește, spre a obține sensul dorit. Așa dar *imaginea artistică este o ficțiune* — Manualul pentru clasa VIII, p. 5). Există definiții incomplete, improprii, ca de exemplu, definiția reportajului literar din manualul sus citat. Unele date cronologice sînt greșite.

Nu insistăm asupra faptului că încercarea de a folosi mai multe criterii de periodizare a literaturii noastre concomitent (după situația social-politică, cronologic și pe curente) dă uneori loc la neconcordanțe între prezentarea autorilor și capitolele generale, nici asupra faptului că periodizarea însăși este discutabilă. Apariția mult așteptată a tratatului de istorie a literaturii române sperăm că va pune capăt acestor deficiențe.

Considerăm însă că este absolut necesar să se urmărească mai îndeaproape de către autorii manualelor didactice procesul de reconsiderare a scriitorilor noștri, că multe dintre deficiențele semnalate pot și trebuie să fie înlăturate cît de curînd.

Nicolae Liu

Probleme de predare a literaturii române

Ca obiect de învățămînt, cu o pondere mai mare în sistemul disciplinelor predate în școala medie de cultură generală, limba și literatura română aduc o contribuție evidentă la educarea patriotică și estetică a tineretului. Cu fiecare an școlar, manualele și programele analitice aduc noi îmbunătățiri conținutului predării atît sub raportul asigurării caracterului științific al obiectului, prin elaborarea cu competență și obiectivitate științifică a problemelor, cît și prin indicațiile concrete pe care programele analitice le pun la dispoziția profesorilor de română.

Urmărind îndeplinirea sarcinilor care revin școlii în legătură cu educarea comunistă a tineretului școlar, manualele și programele analitice cuprind o serie de creații literare, dintre cele mai izbutite din literatura noastră nouă. Acestea se studiază atît în clasele ciclului elementar cît și în școala medie, fie repartizate pentru analiză în clasă, fie în cadrul lecturii suplimentare.

Trecerea la învățămîntul general obligatoriu de 8 ani și, în perspectivă, la școala medie de cultură generală de 12 ani, a determinat schimbări în planurile de învățămînt și în programele școlare. A crescut numărul de ore acordat studiului limbii române — un sfert din numărul total de ore repartizate pentru toate obiectele de învățămînt. Astfel, cunoștințele de gramatică legate de înțelegerea articolului, adverbului, complementului, frazei ș. a. care se studiau în clasele I—IV, au fost trecute în clasele următoare. De asemenea, o parte din propozițiile subordonate care se studiau în clasa a VII-a, se vor studia în clasa a VIII-a. Se aplică, în acest fel, cu mai multă rigurozitate, principiile accesibilității și sistematizării cunoștințelor, fapt care va duce la o mai bună pregătire a elevilor.

Pentru ridicarea nivelului predării limbii și literaturii române în școală, este necesar ca Ministerul Învățămîntului și presa literară să continue preocupările de îmbunătățire a manualelor. Presa de specialitate a scos în evidență o serie de lipsuri ale manualelor de la clasele VIII—XI. Aceasta dovedește cît de necesar este ca la elaborarea manualelor să participe un colectiv mult mai larg, format din cei mai buni critici și istorici literari. Credem că la acest obiect, dat fiind faptul că se ridică probleme complexe legate de interpretarea marxist-leninistă a activității și operelor unor scriitori, de selecționare a celor mai bune opere ale literaturii noastre create după Eliberare, nu este indicat ca elaborarea manualelor să fie încredințată numai cîtorva persoane.

În conținutul și structura manualelor și programelor s-au adus multe îmbunătățiri în ultimul timp, dar mai există probleme care, după părerea noastră, trebuie să fie în atenția cercetării literare. De exemplu, dacă deosebirea dintre unele specii literare este clar formulată (în manualul de clasa a VIII-a), nu același lucru se poate spune cînd e vorba despre schiță, nuvelă și roman. Definițiile acestor specii literare nu sînt mulțumitoare. Nuvela este numită o creație epică în proză, mai complexă decît schița, dar în ce constă această complexitate nu se precizează. Și oare numai nuvela înfățișează episoade caracteristice din viața unor oameni? Nu cumva această însușire este independentă de genul literar și specia literară, deosebirile fiind doar legate de proporția și profunzimea sondării în viața personajelor? De asemenea, prezentarea personajelor în mediul lor social atribuită ca o însușire a nuvelei, este o cerință de bază a oricărei opere literare, indiferent de specie și gen. Romanul este o operă în proză de proporții întinse, dar numărul de pagini nu este suficient pentru a delimita noțiunea de roman. (Se cunosc discuțiile contradictorii în legătură cu încadrarea unor creații în specia nuvelă sau roman). Socotim că nu putem atribui numai romanului calitatea de a îmbrățișa aspecte din viața unei societăți într-un anumit moment. Același lucru îl îndeplinește și schița prin caracterul selectiv și semnificativ al faptelor, și nuvela, și tragedia, comedia, drama etc..

Deși programa analitică a clasei a IX-a prevede o expunere sumară în fața elevilor cu privire la clasicism și romantism, în scopul înțelegerii felului de concretizare a acestor curente în literatura noastră din secolul al XIX-lea, atît manualul de clasa a IX-a cît și cel pentru clasa a X-a, în analiza operelor scriitorilor expediază laconic o problemă esențială ca aceea a dezvoltării literaturii noastre mai ales sub aspectul manifestării romantismului. Analiza operei lui Eminescu este făcută aproape în exclusivitate prin prisma conținutului tematico-ideologic și un aspect esențial al operei sale, caracterul său romantic (romantismul nu este doar opus realismului) nu se bucură de locul cuvenit.

O altă problemă în legătură cu predarea limbii și literaturii române în școală este legată de ceea ce recomandă programele școlare pentru lectură. Programele la clasele VIII—XI indică opere care se analizează în clasă (și care trebuie citite în întregime) și lectura suplimentară. Predarea unei teme ca dragostea și natura în poezia lui Eminescu nu se poate rezuma numai la ceea ce indică programa (Sara pe deal și Floare albastră). Asupra căror creații s-ar mai putea opri profesorul în mod deosebit? Care sînt creațiile care pot fi indicate în plus elevilor cu grija de a nu supraîncărca eforturile lor pentru însușirea tuturor obiectelor din cadrul procesului de învățămînt? Poate fi lăsată sarcina aceasta la libera apreciere a profesorului? Dacă da, aceasta nu ar dăuna caracterului unitar al predării?

S-ar putea da și alte exemple. La studiul operei lui Slavici, programa prevede spre analiză doar „Moara cu noroc". Pot fi formulate concluzii cu privire la caracterul popular și realismul operei lui Slavici, bazîndu-te numai pe lectura și analiza, în clasă, a nuvelei „Moara cu noroc"? Profesorul de literatură simte nevoia să mai indice pentru lectură (fără ca această lectură să fie obligatorie pentru elevi) și alte lucrări. Pentru motivele enunțate mai sus, e bine ca programa să vină și aici în ajutorul profesorului de literatură.

Textele literare fixate pentru lectura suplimentară se orientează mai ales către cunoașterea literaturii noastre noi. Îmbogățirea predării literaturii cu opere care reflectă lupta poporului nostru pentru realizarea unei vieți noi, este binevenită, avînd în vedere și scopurile educative pe care le are școala. E bine ca organele de răspundere ale Ministerului Învățămîntului să facă o selecționare mai atentă a operelor din lectura suplimentară, pentru că a-i rezerva unui scriitor un loc în manualul școlar este un lucru de mare cinste, și această cinste trebuie să fie acordată celor mai buni scriitori ai noștri.

D. N. Săvulescu

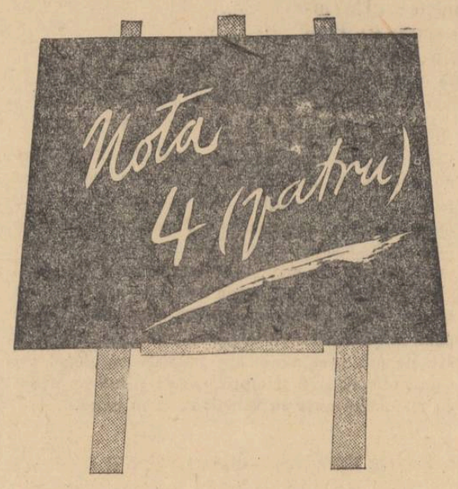

Pazvante I. Ionică.
clasa — VII — Be

Lucrare de control la literatură

Tema: Ceam învățat la literatură în clasele a IV-a, a V-a și a VI-a.

I. Planul extemporalului sau adunarea ideilor.

a) Că noi am învățat multe bucăți frumoase și poezii, făcîndu-ne un bagaj.
b) Că aceste bucăți sînt foarte frumoase.
c) Care este tema acestei lucrări.
d) Ce zicea Ionescu.
e) Că colegul meu Vasilescu Gheorghe se scobea în nas la lecții și de-aia avea numai 2 și 3.
f) Că ce vreau eu să mă fac.

Introducere.

Ce frumos este afară căci pică frunzele una cîte una, iar eu mă apuc să compun acest extemporal la Română, avînd ca temă aceea de mai sus și îmi place foarte mult literatura căci așa cum a zis anul trecut tovarășul profesor este cel mai frumos obiect și da într-adevăr așa e. Mie îmi place foarte mult. Și în timpul liber și eu compun poezii și tot felul de romane pentru ca cînd voi fi mare să ajung și eu scriitor, căci acesta este visul meu să ajung prozator mare și să-mi iau motocicletă.

Tratare

Noi în clasa III-a, a 4-a și a 5-a și a 6-a, am învățat la literatură manualele respective. Cei mai mari scriitori ai noștri sînt începînd cu Rusalin Mureșanu, George Titu Maiorescu și Zaharia Stancu care a descris foarte frumos dulăii. Unii dintre ei mai trăiesc și astăzi, și sînt atît în proză cît și în versuri. Căci așa cum spune poetul:

„Mai ții minte pe ostaș
Ce purta prins de centură,
Lîngă bumbi, un fluieraș,
Dus din inimă la gură"

tot așa pot să spun și eu că mia plăcut această poezie. Cînd elevul Ionescu a întrebat cum ducea fluierașul la gură, dacă el era în inimă, și cum era prins de centură că doar centura nu e în dreptul inimii, tovarășul profesor i-a zis stai jos obraznicule. Iar Ionescu a înțeles aluzia și a stat jos. Explicîndu-ne că poezia este foarte frumoasă ni s-a spus că figurile acestea pe care le întîlnim aici se numesc de stil sau de tropi. Iar elevul Ionescu care fusese obraznic a fost pedepsit să învețe de dinafară 5 strofe în loc de 3, tocmai el care nu era atît de hapsîn* să învețe. Multe figuri tropicale întîlnim și în poezia „Construim" care ni s-a spus că e cîntec scris de nu știu cine și care ne îndeamnă pe toți să muncim:

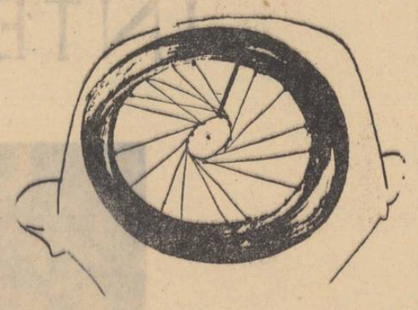

„Hai la muncă haideți frați
Dați-i zor înflăcărați!
Hei rup! Ho-ia hei! Hei-rup! Ho-ia-hei!
S-au dus anii grei!".

Cu aceasta nu vreau să zic că un alt poet a scris o poezie mai puțin frumoasă în care spune:

„Pămînt cu sonde și cărbune,
Cu primele hidrocentrale
Pe care azi întîi le miști"

Dar tot obraznicul de Ionescu a zis că bine c-am învățat la geografie că pămîntul se învîrtește, că altfel n-am fi înțeles cum poate el să miște niște hidrocentrale. Tot el la o altă poezie în care se spune:

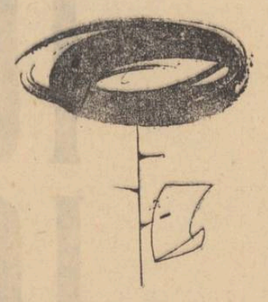

„Și tu București al nostru
Ce-ai răzbit prin vremi de-amar
Suie în slăvi precum e rostul
Pentru oaspeți un pahar".

A întrebat cum să suie în slăvi un pahar că și el are multe acasă și vrea să încerce. Din cauza asta a fost iară pedepsit să învețe toată poezia, s-o copieze pe curat și să sublinieze substantivele și adjectivele, substantivele cu un rînd și adjectivele cu două.

Despre compunerile în proză.

În povestirea „Un om dintr-o dărabă" ni se povestește despre o dărabă din care se zice că s-a făcut un om. Tot aici vedem de ce venea Mihai Blendea atît de regulat la cercul de croitorie. Pe lîngă părți frumoase, bucățile în proză au și multe cuvinte încrucișate pe care trebuia să le învățăm la fiecare oră. Citeodată, nu ne-ajungea timp la literatură, tovarășul profesor ne explica cuvintele în ora de gimnastică din care cauză nouă ne plăceau foarte mult cuvintele acestea, iar pe mine vă rog să mă scuzați că nu prea știu gramatică, că tocmai din acest motiv nu știu. Și apoi eu nu vreau să urmez gramatica, ci vreau să mă fac scriitor. De exemplu următoarele cuvinte pe care le-am învățat: țancuri = muchii pietroase și înalte de munte, padișah = sultan, șut = ortac, litoral = țărmul Mării Negre etc. care sînt chintesența (tot un cuvînt nou învățat) a ceea ce vrea să spună autorul.

Compuneri în proză mai scriu și Nicuță Tănase, George Mănescu, V. Nicorovici și Baruțu T. Arghezi. Ni s-a mai vorbit de asemenea și de un poet Dan T. Aligheri care a fost în infern și a vizitat iadul. Și de un altul Dandeș Liu.

Încheiere

Afară e toamnă, frunzele pică una cîte una, iar eu stau aici și termin de compus acest extemporal. Și de asemenea mi-am mai adus aminte de o poezie care zice: că un poet făcea ceai din niște căpățîni de sfeclă care erau chele.

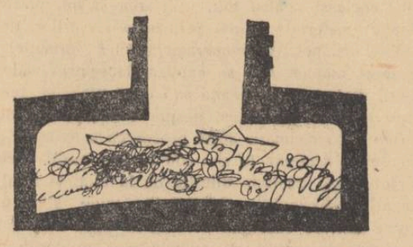

N. R. Elevul Pazvante I. Ionică a fost notat cu nota 4 (patru) deoarece a fost prins copiind versurile citate din manualele de clasa IV-a, a V-a, și a VI-a, aprobate de Ministerul Învățămîntului.

Autorii poeziilor sînt în ordinea citării: N. Tăutu, un anonim, Demostene Botez, Aurel Gurghianu, Eugen Jebeleanu. Povestirea „Un om dintr-o dărabă" se află în manualul de clasa IV-a, nesemnată. Cît privește versurile la care se referă în final, acestea sînt probabil din poezia „Zahăr tos" de Maria Banuș (Gazeta literară, 20 sept. a.c.). Citatul corect:

„Poetul s-a îndrăgostit de-acel vuiet,
de-acea liniște albă albastră
de căpățînile chele de sfeclă
de-abia ieșite din uterul lumii".

*) hapsîn = lacom.

Pentru conformitate
Marin Sorescu

Probleme mărunte și probleme mari

Afirmația că „stilul e omul" are valoarea unui aforism. Și, într-adevăr, marii magicieni ai cuvintelor, de talia lui Eminescu, Arghezi sau Sadoveanu, au îmbogățit limba cu atîta personalitate încît o frază izolată sau un vers le trădează, de la prima lectură, stilul.

Pînă a ajunge la o astfel de măiestrie, marii scriitori au parcurs perioade de febrile căutări, au depus o muncă titanică în care și-a spus cuvîntul nu simpla intuiție a unor frumuseți de limbă, ci curajul și ingeniozitatea de a cuprinde într-o formă cît mai aleasă idei înalte. Este vorba de „cuvîntul ce exprimă adevărul". Cînd, de pildă, Eminescu căuta rimele pline și inedite, (încercînd și un dicționar al lor) el nu o făcea dintr-o oarecare pasiune lexicală ci dîndu-și bine seama că ideile poeziei sale, idei complexe și profunde, nu mai pot fi tălmăcite în versuri simpliste, în rime obișnuite: substantiv cu substantiv, verb cu verb, ca în opera primilor noștri poeți. La fel, introducerea în limbă a neologismelor i s-a părut lui Eminescu atît de necesară nu datorită unei prețiozități de stil, ci fondului bogat de idei pe care un neologism, ca noțiune cu sferă mai precisă și mai largă, îl poate răsfrînge mai plastic. Multiplele variante ale unor opere ca „Faust" sau „Luceafărul" reflectă nu căutarea unor noi metafore, ci a unor noi unghiuri din care să fie privit, — aș zice chiar studiat, — materialul de viață. Prea mulți sfetnici în problemele limbii literare n-au prea fost pe atunci, așa că toți clasicii literaturii au trebuit să se descurce singuri. Astăzi științele despre limbă sînt înzecit mai dezvoltate și reprezentanții lor dau dovadă de o febrilă promptitudine în a ne sări în ajutor. Acest altruism al lor este foarte bine venit, dat fiind faptul că nu numai lingvistica a evoluat, ci și limba noastră literară și, o dată cu ea, gustul cititorului. Numai că e de datoria celor care iscălesc tradiționala „Cronică a limbii" să vadă, în primul rînd, acea corelație dialectică dintre conținut și formă, cu care ne-a deprins marxism-leninismul și, deci, să studieze limba literară nu printr-o prismă tehnicistă, îngust profesională, ci în raport cu conținutul ei de idei. Din păcate, în destule articole cu o astfel de îndeletnicire nu se găsește o prea bogată raportare la frumusețile limbii literare, la bagajul bogat sau, respectiv, sărac de idei pe care-l cuprinde. De multe ori se face o teorie în sine pe marginea unui cuvînt, teorie în care se pune în prim flanc erudiția lingvistică a autorului și mai puțin cercetarea pasionată a problemei. Așa se întîmplă în cronica intitulată „Cuvinte noi" și iscălită de un lingvist tînăr, de prestigiu, Florica Dimitrescu (Luceafărul nr. 15 — 1 august 1962). Autoarea obiectează ferm și irevocabil la folosirea cuvîntului stereotipie. *Acest cuvînt, se arată în cronică, e de natură tipografică și se folosește lîngă descoperirea lui Guttemberg drept „procedeu de multiplicare a zațului". Acest cuvînt, de asemenea are circulație largă în medicină unde desemnează „un simptom al unor boli nervoase". Pe urmă autoarea lasă să cadă întrebarea: cu ce drept a intrat acest cuvînt în literatură? Am să-i răspund: cu dreptul celorlalte. De exemplu, cu dreptul cuvîntului a sonda care ne vine din schelele petrolifere; al cuvîntului sferă (sferă de idei) care ne este oaspete geometric; al cuvîntului clorotic (de la clor); sau arie (arie de idei) din agricultură; limfatic (limfă, din anatomie); numitor comun (al epocii) din aritmetică. Nu avem oare dreptul să spunem că Oltul e o arteră vie a țării, din simplu motiv că artera aortă figurează nu pe hărți ci pe planșele anatomice?*

Valeriu Șuteu, într-un articol „Despre rimă" (Luceafărul nr. 16, din 15 august 1962), pe lîngă unele constatări interesante, la care voi reveni, caută definițiile rimei, apoi face o statistică minuțioasă în urma unei anchete pe tema asonanței. Lucruri nu chiar atît de importante! Autorul are dreptate cînd îi învinuiește pe unii poeți tineri de folosirea abuzivă a asonanțelor și citatele, sînt dintre cele mai concludente. Analiza problemei trebuia însă dusă mai departe și asta fiindcă o parte din poeții pasionați de asonanțe aduc drept argument folosirea acestora în limba rusă, în limba maghiară, în spaniolă etc. De aceea așteptam din partea unui specialist să arate de ce, de pildă, limba rusă, datorită unor fenomene specifice, suportă bine asonanțele și de ce, în limba română, asperitatea lor este cu mult mai pronunțată. Limba spaniolă, prin armonia-i ușor aspră, este foarte propice versului alb, — limba germană cu mult mai puțin. Latinii n-au avut rime de loc. Sînt probleme interesante de analizat.

Mioara Avram, ale cărei studii de specialitate impun stimă, într-un articol din Luceafărul (nr. 17 din 1 septembrie 1962) îmi aduce, pe drept cuvînt, mustrarea de a fi folosit adjectivul plăcut alături de un substantiv care conține el însuși plăcerea. E adevărat. Dar ea îmi obiectează o eroare care ar trebui trecută la eroată, deoarece se vede cale de-o poștă că e de la tipar. În loc de eufonie, a ieșit eufemie cuvînt inexistent în limba română și pe care n-aveam cum să-l inventez.

Și acum o chestiune de alt ordin, sau mai bine, o sugestie. Astăzi frontul nostru literar cuprinde, armonios, scriitori de toate vîrstele. Nu e vorba aici de a omologa talentele și a pune semne de egalitate între valori, ci de unitatea de idei și de țel. Din acest punct de vedere ar fi interesantă discutarea mai largă a unor probleme de stil, pe autori sau pe generații. S-ar putea discuta limba unor romane istorice sau a celor inspirate din mediul rural. Există încă, pe alocuri, în unele lucrări de proză, o falsă diferențiere a limbii eroilor pe profesii. Sau a influenței prea resimțite a limbii lui Sadoveanu la cîțiva scriitori moldoveni. Despre cum folosim cuvintele în redarea culorii locale, a atmosferei istorice. Despre excesul rimelor dactilice (gen Topîrceanu) în satiră. Și, în mod imperios, despre stilul alambicat și prețios al unor critici literari. Nimerit ar fi și un studiu despre limba pieselor de teatru, domeniu în care șablonul mai persistă. La fel, despre limba traducerilor (a piesei Macbeth, în varianta jucată la Național).

Așteptăm din partea lingviștilor asemenea lucrări.

Al. Andrițoiu

TINERI PROZATORI SOVIETICI

scrumul albastru

VLADIMIR DROZD

Cînd în sat nu i se mai spuse „logodnică", iar foaia de hîrtie — trista veste despre Andrei — se fărîmiță, istovită de lacrimi — Ganna închise în inimă cuvîntul „dragoste", pentru ani și ani.

Cu timpul rana i se vindecă, așa cum peste mormintele ostașilor căzuți crește pirul. Atunci se ivi Stepan. Stepan era văduv. Om înalt și greoi, cu fața întunecată, cu gene dese și ochii ascunși adînc în orbite ; venea duminicile pe la ea, se așeza pe o bancă și fuma în tăcere, țigare după țigare. Gannei i se făcu milă de bărbatul acesta voinic, pe care viața îl rănise, așa cum ți se face milă de un stejar pîrjolit — fără să știi că miezul îi arsese de mult, înainte de trăsnet.

După ce, ani în șir, muncise cu maică-sa într-o ogradă cît palma, cîrpind cu răchită gardul putred, de nuielușe, al grădiniței de zarzavat, Ganna fu uimită și speriată de gospodăria lui Stepan. Poarta veche, înnegrită de vreme, cu cîte o scîndură nouă pe alocuri, se ridica mohorîtă deasupra uliței, de parcă stăpînul ar fi privit pe sub sprîncene la oameni. Guițau porcii, făceau larmă mare curcanii moțați, casa era nouă și părea un stup plin. Nu degeaba pețitoarele, înainte de măritiș, îi tot șoptiseră Gannei : „Ai să trăiești la Stepan ca-n sînul lui Avram. Copilul lui nu-i o piedică, tat-su știe să-i găsească ac de cojoc, la nevoie".

În început, Ganna visa să aibă copii, dar după doi ani de conviețuire cu Stepan își pierduse speranța. S-ar fi apropiat de Iurko, dar băiețașul o ocolea. Altminteri copilul era cuminte, tăcut ; iar o aluzie la Stepan îl făcea să pălească, devenea și mai tăcut, doar ochi-i de culoarea clopoțeilor de cîmp clipeau speriați. Stepan îl bătea fără milă pentru orice „greșeală". Ganna încercase odată să-l apere, dar bărbatul se întorsese spre ea, răcnind de se cutremuraseră geamurile. Ce e drept, de atunci Stepan își bătea copilul pe-ascuns ; cînd Ganna lipsea. Dar parcă ei îi ardea de băiat ! Diminețile, pînă prididea cu gospodăria, pînă fierbea supa — venea ceasul să plece la cîmp. Își ajungea prietenele din urmă, mestecînd din fugă o coajă de pîine. În amiaz, cînd iarăși da fuga acasă, să vadă de vite, abia avea timp să-i arunce o privire lui Iurko :

— Pantalonii ți-s teferi ? Nu te-ai mai cățărat prin copaci ?

— Sînt teferi — îngăima băiețașul de șase ani, cu ochii plecați. Taică-su îi poruncise mereu, cu asprime, să-i zică Gannei „mamă", dar mama a murit de mult, Iurko și-o amintește. Era veșnic bolnavă.

...Ganna mușcă din prunele dulci, culese de Iurko, și-l privește atentă. Pe obrajii copilului s-au risipit petale de maci. Iurko ar vrea să-și ridice privirea spre Ganna, dar nu poate. Totul se desface de parcă ar fi fundul ademenitor al unui lac de stepă, cînd lovești apa cu o viță de răchită.

— De ce nu-ți zice mamă ? o întreabă pe Ganna femeile.

Cîmpul e ca un cuptor de copt pîine, încins. Gannei îi e mai cald decît altora. S-a aplecat peste un strat de sfeclă. Nu știe ce să răspundă.

— Și pentru cine tot strîngeți ? Nu v-ajunge averea asta de-acum, pentru cîte zile-o să aveți ? Trăiți ca niște șoareci în vizuină...

În vale, peste cătun, se despletește un dangăt de clopot. Poate că sună arșița ? Ganna a înlemnit. Un călăreț urcă în goană spre cîmp. În urmă-i se ridică nouri de praf.

— Arde casa lui Stepan !

Nisipul de pe drum e de jăratec. Stropi arzători sar de sub tălpile crăpate ale Gannei și se depun alături, peste iarba culcată de roți. Ganna aleargă, aleargă. I-a lăsat în urmă pe toți. Părul i s-a lipit de obraji, iar pe bluza de culoare închisă cresc dungi și mai întunecate, de sudoare. Umbra-i tremură alături, pe pămîntul dogoritor. Ganna își frînge mîinile. Dangătul îi rupe ecouri din inimă.

Deasupra livezilor verzi plutește un văl. Un scrum negru se înalță spre cer, ca un cîrd de ciori. Oamenii au înconjurat ograda lui Stepan, frămîntîndu-se de colo-colo. Și mai frămîntat este vîntul, izbind scîndurile peste care spînzură petece trandafirii de văpăi, ca niște steguleț de sărbătoare. Saci uzi sînt aruncați pe coperișul cocinei. Crengile carbonizate ale salcîmului din poartă se prăbușesc cu zgomot în uliță.

...Oamenii se dau la o parte, și Ganna, deschizîndu-și larg ochii ce nu văd nimic, intră în flăcări. Răsuflarea de foc îi atinge părul, parcă ar vrea s-o trezească, dar Ganna nu vede, nu simte, e gata să se arunce peste gardul de nuiele ce arde trosnind. Oamenii au apucat-o de mîini și-au tras-o afară. Ganna s-a smuls ; după o clipă de tăcere, șoptește răgușit :

— Lăsați-mă.

Apoi se liniștește. Pare că s-a liniștit, așa cum stă de o parte, fără puteri. Privește pereții care ard. Undeva, limbi șingerii ling capacul unei lăzi ferecate-n aramă, pe care o are de la maică-sa. Sînt acolo anii cei grei, cînd își aduna zestrea ștergar cu ștergar, și cămăși, și fuste, și rochii... Vede cum se auresc grinzile mari, de stejar, și își amintește nopțile nedormite, cînd trudea ore în șir, frămîntînd cartofi în covată. Frămînta pînă i se zdrelea pielea pe degete, pentru ca Stepan să poată duce dumineca, la tîrg, zece pahare cu scrobeală, și să pună banii sub pernă, ca să ridice un șopron nou. Îi trece prin minte un gînd despre veșnicie, un gînd despre trecere ; dar deodată acoperișul se prăbușește, pereții gem, cad, și atunci o invadează ura, mînia. Ar vrea să se răzbune, să se răzbune nu numai pe oameni, ci și pe dumnezeu, dac-ar fi. Fumul negru și gros îi intră în ochi. Frînturi de vorbe, depărtate, străine, i se scriu pe frunte, ca-n vis.

— Stepan s-a dus la tîrg, cu cartofi de-ăi noi.

— O să-i iasă negustoria pe nas.

— Ziceți că Iurko dete foc ?

— Da, el... Blestematul ! Se juca de-a racheta, colo, sub streașină. Pe o arșiță ca asta, totul e praf de pușcă...

— Îl omoară Stepan. Zău că-l omoară ! Toată viața s-a spetit pentru casa asta.

— Cea mai frumoasă din cătun !

— Da'unde-o fi copilul ?

— S-o fi ascuns pe cîmp, prin ierbării.

— Pe toți ne vede dumnezeu.

— De unde îl mai scoseși și pe dumnezeu ? Mai bine vezi-ți de copii...

Ganna se smucește iarăși din loc, dar nu către flăcări, și oamenii o lasă în pace. Îi văd, o clipă, ochii măriți, ochii aceia îngrozitori, și buzele arse, dar cercul strîns în juru-i se desface, oamenii își întorc fețele în altă parte. Ganna pleacă. Pășește țeapăn, dreaptă ca o nuia. Străbate cărarea din livadă, apoi prin straturile de cartofi, izbindu-se în trecere de lujerii de floarea-soarelui și rupîndu-i. Pumnii ei mari, noduroși, sînt strînși, albi de puterea strînsorii.

Undeva, printre frunze, o cămașă albastră de stambă. Femeia îngălbenește. Ochii i se opresc acolo, ca țintuiți. Încet, desface frunzele. Apoi vîrfurile crăpate ale degetelor, desfăcute ca niște ghiare, se ridică în aer ; și încremenesc.

Băiețașul doarme. Obrazu-i de măr rotund, ars de soare, e murdar de lacrimi uscate. Cînd și cînd îi înfioară un suspin. În părul-i bălai ca inul, ațe de păianjen, și fire uscate de iarbă, și aschii. Fără să-și dea seama ce face, Ganna își scoate din părul-i rărăvășit un rest de pieptene și îl trece tremurător, prin părul copilului. Apoi începe să-i potrivească moțul de pe frunte, cînd pe o parte, cînd pe mijloc, ca la arici, uimindu-se de expresia băiețașului, ce se schimbă de fiecare dată : un zîmbet ciudat îi adie acum, părelnic, pe buze.

— Și vom avea un fecior, eu și Andrei... un fecioraș... și o să-i punem numele Iurko — îngînă ea. Și o să-mi zică mamă...

Deodată își amintește că Andrei nu mai e ; că nu mai e nici casa lui Stepan, că n-a rămas decît fumul negru și gros, ce se așterne peste livadă — și o sclipire sălbatică i se aprinde iarăși în ochi.

Dar copilul tresare prin somn, zmucindu-se. Vreun vis rău, pesemne. Ganna își pune palma aspră pe fruntea aceea mică, înfierbîntată, și Iurko, prin somn, i-o prinde cu amîndouă mîinile și o strînge la piept, surîzînd fericit. Poate că visează acum mîngîietoarele mîini ale mamei.

Peste tufele de vișini tineri s-a lăsat ceața amurgului. Dinspre sat se aude muget de vaci. Ganna își amintește că vaca lor n-a fost mulsă, că porcii n-au fost hrăniți, dar se gîndește imediat că atîta vreme cît copilul o ține de mînă, toate astea n-au nici o importanță.

Apoi zărește, prin ceața aceea a amurgului, ochii lui înspăimîntați, larg deschiși. Iurko s-a trezit ; și pesemne că și-a amintit deodată totul, incendiul, ziua aceasta îngrozitoare, petrecută prin ierbării. Gana îl ia în brațe, vrea să-l legene pe genunchi. Îl simte rezistînd. Iurko vrea să se îndepărteze. Și o privește cu uimire, străin. Atunci ea începe iarăși să-l pieptene și el își lipește capul de bluza ce miroase acru, a fum, și prin plînsul ce-l năpădește sfîșietor, Ganna aude în sfîrșit :

— Mamă !

Fusese ca o rugă, o rugă de căldură și dragoste, și Ganna începe să-l sărute, să-i sărute într-una fețișoara înfrigurată, murdară, ochii care o privesc altfel acum, apoi îi învelește cu șorțul picioarele rănite de ciulini și nespălate de mult.

— Tata n-o să mă... ? șoptește el, și privește cu groază peste verdele întunecat al grădinii de zarzavat, unde era casa.

Ganna și-l închipuie pe Stepan dîndu-și drumul mîniei și inima i se frînge. E vremea să se întoarcă din tîrg, o să vadă nenorocirea, oamenii îi vor spune de Iurko... Își amintește de casa ei veche, din satul vecin, de bătrînețile însîngerate ale mamei, și de ferma colhozului de acolo, unde lucrase înainte, și unde toată lumea o respecta. Îl îmbrățișează și mai strîns pe băiat, îl ridică și pornește pe cărare ; trece de tufele de vișini tineri și iese din grădină. Drumul peste cîmp e pustiu. Prin secara încă necosită țipă prepelițele. Iurko tace, ascultă foșnirea de mare a stepei în noapte, și Ganna îl duce în brațe, cu grijă, cu teamă parcă să nu-l scape cumva. Pentru că atunci tot visul s-ar risipi, și niciodată n-ar mai auzi cuvîntul acela : mamă !...

— Mamă, unde mergem ?

— La bunica.

— Tata n-o să vie acolo ?

— Nu.

— Acolo o să stăm noi doi, da ?

— Da.

— Eu, tu și bunica, da ? Și-ai să stai toată vremea cu mine ?

— Da. O să lucrez acolo, la fermă.

— O să pot veni și eu pe-acolo ?

— La fermă ? O să poți... Numai să nu te muște vaca.

— Ce, parcă vacile mușcă ?

— Oho !

Așa vorbesc tot drumul. Cînd ajung pe colina unde se ridica Monumentul Eroilor și de unde se vede tot satul ca-n palmă, Ganna, obosită, se întinde jos, cu capul rezemat de postamentul rece.

I se păruse totdeauna că aici — aici anume — e și Andrei al ei, cel căzut undeva, pe un drum neștiut al războiului. De doi ani, de cînd trăia lîngă Stepan, nu mai trecuse pe-aici. Se ținea departe de monument, să nu întîlnească ochii aceia de piatră, înghețați, ai ostașului. Acum îl privește. Îl privește pe Andrei, deschis, cu curaj. Fața ostașului de piatră a încremenit prăfuită, dar ei i se pare că-i surîde.

Se uită în juru-i și descoperă stepa, răsuflînd oceanic sub valurile de grîu și secară, vede marginea trandafirie a lunii deasupra cîmpiei, și aude zumzetul combinelor fără somn, peste vale.

Iurko a țipit iar în brațele ei. Ei îi e frică să nu-l trezească și rămîne așa, nemișcată, sub cerul înalt-înstelat. Pe urmă ațipește și ea, punîndu-și capul pe piciorul de piatră al lui Andrei. Visează scrum, un scurm albastru ca bluza lui Iurko.

Desene de RADU GEORGESCU

tu vezi stelele?...

IURII KAZAKOV

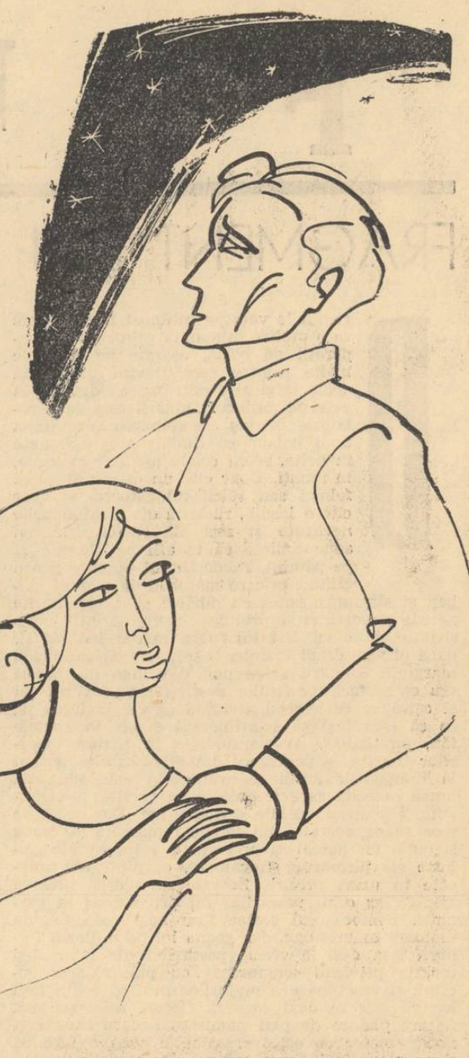

Prin ceață răzbăteau lovituri cu un răsunet puternic și ascuțit. Undeva departe se ciocănea în metal, iar acesta răsuna plin și prelung : tiu — tiu — tiu !...

— Auzi ? — întrebă Kudreavțev.

— Ihî ! — îi răspunse agronomul. Care va să zică am nimerit drumul. Hai să aprindem cîte-o țigară.

Se așeză numaidecît, răsuflînd din greu, puse binișor pușca alături și, lăsîndu-se pe o rînă, scoase țigările din buzunarul de la spate.

Agronomul acelor locuri și mecanicul Kudreavțev se dovediseră a fi vînători nu prea iscusiți. Nu împușcaseră nimic. Bătuseră o seară întreagă drumurile de trecere a rațelor sălbatice la culcare, le pîndiseră privind spre apus, pînă li se împăienjeniseră ochii și îi apucase noaptea.

Lunca se acoperise cu o ceață deasă și ei, făcîndu-și cu greu drum, poticnindu-se prin tufișurile de rogoz și călcînd prin ochiuri de apă, sfîrșiseră în cele din urmă prin a se rătăci.

Iată însă că acum răsunau pe undeva, pe aproape, aceste lovituri puternice și ei își dădură numaidecît seama că zgomotul venea de la atelierele aflate la marginea colhozului ; aceasta-i liniști pe dată și ei s-au oprit să fumeze.

— Tu vezi stelele ? întrebă Kudreavțev, după o scurtă tăcere.

El era miop.

Agronomul își înălță capul și un timp se uită în sus.

— Nu, spuse el ; căscă și se întinse pe spate. Ce ceață groasă. Cu toate că ar fi trebuit să fie senin.

Stătea culcat, încins cu cartușiera, și răsufla greoi, trăgînd rar și cu nesaț din țigară.

Kudreavțev se întinse și el, dar numaidecît se sculă lovindu-se peste pulpe și răsuflînd grăbit.

— Ce-i cu tine ? — îl întrebă agronomul.

— Nu știu, m-a cuprins așa, o bucurie... — răspunse el și izbucni în rîs. Bem astăzi ceva ?

— Mai încape vorbă ! — se învioră agronomul. Mă tot gîndesc la rața aceea. Să știi că am nimerit-o ! Păcat că n-am putut-o găsi. Doar ai văzut cum am nimerit-o !

— Nu ! Am văzut doar cum te-ai repezit spre desișul de papură și cum stropii au sărit în toate părțile peste capul tău. Kudreavțev rîdea fericit.

— Sigur, tu niciodată nu vezi nimic ! Erau trei, zburau de-a lungul malului, pe deasupra pădurii. Am tras cînd erau la o depărtare de vreo sută de pași, două au luat calea întoarsă, dar una a căzut ca o piatră în păpuriș. Ce păcat că n-am avut cu noi un ciine !

Prin ceață continuau să răzbească loviturile metalice, care din cauza distanței răsunau plăcut și îmbietor. Kudreavțev tăcu, copleșit de o bucurie neașteptată. „Poate din cauza ceții ? — se gîndi el nedeslușit — sau pentru că am fost la vînătoare ? Ori poate din cauza loviturilor ce se aud ? Totdeauna încerci un sentiment de bucurie cînd știi că undeva pe-aproape sînt oameni, care nu dorm, nu dorm — ci lucrează...

Își aduse aminte de nevastă cu care, după cum i se părea, se certase rău de tot. I-a aruncat cuvinte grele, apoi s-a făcut că nici n-o mai ia în seamă. Zile întregi tăcea, serile pleca de acasă și le petrecea bînd cu agronomul sau cu tractoriștii. Era deajuns să-i vadă chipul blînd și supus că-l cuprindea mînia, îi vorbea urît, mustrîndu-se apoi singur pentru o asemenea purtare.

Acum toate acestea trecuseră, dorea să fie bun iar cei din jur să fie veseli și mulțumiți.

— Să mergem — spuse agronomul și se ridică. Păcat că pe ziua de azi tolba ne e goală. Ce bine ne-ar fi prins o fripturică de rață...

— Cu toate acestea mie nu-mi pare rău — spuse Kudreavțev, pășind în urma agronomului și măsurîndu-i spatele lat.

Pășeau acuma veseli, rîzînd, aducîndu-și aminte cît de călduroasă a fost vara care trecuse, vorbind despre recolta colhozurilor vecine și deodată dădură de drum. Acesta se înmuiase după ploaia din ajun, prima ploaie după o secetă îndelungată. Vara fusese o adevărată canicule. Grînele, inul, trifoiul, mazărea, totul era ars. Peste tot se simțea suflul fierbinte al secetei ; de drumuri, praful ajunsese gros de trei degete.

Era însă sfîrșitul lui august și soarele nu mai avea putere, căldura nu mai dogorea. În întreaga natură se simțea ceva febril, amar și tainic, ca într-o toamnă văratică, deși aceasta încă nu sosise.

Serile erau reci și înnegurate și cădea roua. Deasupra pădurii, prin ceață, luna se ridica roșie, părînd c-o poți atinge cu mîna. Dar vara nu se lăsa bătută, praful și dogoarea nu mai conteneau. În sfîrșit, seara trecută căzuse o ploaie grozavă cu grindină, după care deodată s-a simțit toamna. De undeva au apărut pe neașteptate primele frunze galbene, drumurile mai puțin umblate, năpădite de pătlagină, au început să capete o culoare arămie, aprinsă.

Cu trei zile în urmă Kudreavțev trecuse pe același drum și inul roșcat cu nuanțe ciocolatii spre vîrf foșnea uscat sub adierea vîntului.

Acum inul era smuls și cînd mergeai pe drum, pe lîngă cringul de mesteceni și plopi, în nări îți pătrundea un miros ca de baie și mangal ars, iar lîngă grămezile de in te cuprindea un miros de rufă înmuiată.

— Ascultă — îi strigă din spate Kudreavțev agronomului ; mă simt ca un puștan ; îmi vine să sar în sus ! De cum am auzit zgomotul loviturilor prin ceață și m-am uitat la tine în timp ce-ți aprindeai țigara, m-a cuprins...

— Ce te-a cuprins ? — întrebă nedumerit agronomul, oprindu-se ca să meargă alături.

— Cum să-ți explic, aș zice... o senzație de fericire... continuă Kudreavțev cam încurcat, și totodată înciudat. E tot așa cum se întîmplă uneori toamna tîrziu cînd pe timpul cel mai mizerabil zărești printre nori un petec de cer senin și privind această fereastră albastră, văzînd cum băltoacele de pe drum încep să reflecte lumina, îți aduci aminte de toate primăverile și de fericirea pe care ai trăit-o cîndva !

— Mda..., îngînă agronomul și căzu pe gînduri. A trăi, înseamnă să-ți amintești. Ar fi trebuit să mai caut...

— Ce-ai spus ? întrebă Kudreavțev.

— Rața. Spun că ar fi trebuit s-o mai caut.

În timp ce se apropiau, vînătorii zăriră încă de departe prin ceață o lumină trandafirie inegală ; cînd fură aproape de tot își dădură seama că e un foc de cîmp.

Focul era aprins lîngă ateliere și în jurul lui ședeau tractoriștii în salopetele lor unsuroase. Umbrele lor alungite se întindeau în toate părțile. În bătaia focului se vedea un tractor cu șenile, defect. Rostogoalele tractorului păreau catifelate din cauza pămîntului umed, iar șenilele luceau. Vreo trei inși erau ocupați cu reparația : unul era culcat pe spate — i se vedeau doar picioarele de sub tractor, iar ceilalți doi încercau să potrivească șenila lovind cu ciocanul, dar aceasta se desfăcea mereu.

— Noroc băieți ! poate aveți nevoie de ajutor ! — se oferi Kudreavțev, simțind în piept un sentiment cald față de acești oameni care lucrau în întuneric.

— Dar cine ești tu ? întrebă cel de sub tractor, și scoase capul pentru o clipă la lumină. Aa ! Salut ! Nu te osteni, e treabă numai pentru o jumătate de oră și pornim — răsună înfundat de sub tractor.

— Sectorul Haritonovski l-ați arat ? — întrebă agronomul, aprinzîndu-și țigara de la foc.

— Abia am început, îi răspunse careva după o scurtă tăcere.

— Luați seama ! — îi preveni agronomul.

Vînătorii mai zăboviră puțin, urmărind jocul flăcărilor și trăgînd în piept cu plăcere aerul îmbibat de miros de petrol și fier încins, apoi porniră mai departe. Intrînd în sat, își așezară puștile cu țeava în jos și grăbiră pasul.

Pe Kudreavțev tot îl mai stăpînea sentimentul de bucurie și fericire, nu mai simțea nici un pic de oboseală și se gîndea fără voie, cu tot mai multă duioșie la nevastă, cum o să se împace cu ea îndată ce va ajunge acasă.

— Ascultă-mă, se adresă el agronomului, astăzi rămîn acasă, nu prea am chef de băutură.

— Hm... nu mai spune, îngînă mirat agronomul.

Se apropiau de club și din sală răzbeau sunetele cam răgușite ale unui aparat de radio cu pick-up. Deasupra intrării ardea un bec mare.

— Trecem pe partea opusă — îl îmbie Kudreavțev.

— De ce ? Și acolo-i lumină ! mormăi agronomul, și-și îndesă șapca pe ochi, legănîndu-se în mers și pășind cît mai apăsat.

În jurul clubului, pe bănci sau pe lîngă gard, erau numai perechi, perechi. Stăteau tăcuți, probabil că ascultau muzica și întoarseră capul cu toții, cercetîndu-i atent pe vînătorii care se apropiau.

— Ați dat gata ceva, tovarășe agronom ? — îi strigă cineva răgușit.

— Picioarele, răspunse un altul și izbucniră cu toții în rîs.

— Să fi nimerit măcar un cintezoi, mormăi înfundat agronomul ceva mai tîrziu, cuprins de rușine.

Ajungînd aproape de casa lui Kudreavțev, prietenii își luară rămas bun :

— Prin urmare, nu vii ? — întrebă agronomul, oprindu-se pentru o clipă.

— Nu, îi răspunse Kudreavțev. Rămîn acasă.

— Atunci, cu bine...

Kudreavțev mai zăbovi puțin la intrare, răzuindu-și tălpile de muchia scărilor. Umărul pe care îi atîrna pușca îl durea, dar restul trupului îl simțea ușor.

— „Fericirea !... se gîndi el. Dar ce înseamnă fericirea ?" Înseamnă dragoste, reușită, succes, cînd ai munca ta, cînd totul în jurul tău trăiește, se mișcă plin de voie bună, totul e limpede și nu e nevoie să tot scormonești. Dar cînd îți apare așa pe negîndite, în clipa cea mai neașteptată și întunecată — cînd îți scapără inima care începe să-ți bată, mai grăbită, și pe urmă multă vreme îți tot aduci aminte de ziua aceea. Ah, ce noapte minunată și ce bine e să trăiești !

— Zoia, își strigă el nevasta cu glas tare. Vino puțin !

Și în timp ce ea căuta ceva prin casă pocnind ușor de dușumea tocurile papucilor și grăbindu-se să-i deschidă ușa antreului, pentru a-l întîmpina, el își tot dregea glasul, respirînd cu nesaț ceața răcoroasă, îmbibată de miros de frunze de cartof, ascultînd muzica de la club ce răsuna acum de departe și gîndindu-se la tractoriștii care lucrau și noaptea la lumina focului.

— Ia te uită ce ceață ! — își întîmpină el nevasta, lăsîndu-și mîna pe umărul ei cald. Tu vezi stelele ?

I-ar fi plăcut grozav de mult ca ea să vadă stelele.

DIMINEȚILE FLUVIULUI

FRAGMENT DIN ROMANUL „IN PORTUL DE PESCARI" (vol. II*) de ION RUSE

Drumul la vale pe mijlocul Dunării este ca o plutire minunată printre două împărății de basm, așezate pe malurile înalte printre care fluviul își poartă apele largi și strălucitoare; drumul la vale pe mijlocul Dunării este ca o călătorie de vis pe spinarea șerpuită a unui balaur cu limbile scoase înainte în deltă, și cu coada ascunsă în urmă, în munți. Doar cîte un ostrov de plopi falnici sau sălcii plîngătoare, și doar cîte-o insulă, răsărită din străfundurile nevăzute și reci ale apelor, îți mai aduc aminte că te afli pe Dunăre și pe pămînt. Remorcherul **Socrate** gonea gîfiind printre malurile de pămînt galben și abrupt, o cotea cu dibăcie pe lîngă luncile netede și verzi, și se prelingea ușurel printre văile strîmte și adînci. Uscatul fugea mereu îndărăt și, dacă priveai drept înainte, ți se părea că amîndouă marginile Dunării se ascund din fugă în spatele tău ca să facă loc fișiilor nesfîrșite de dealuri, văi și ostroave ce veneau alergînd vesele înaintea ta, ca să treacă și să se-ntîlnească și ele în spatele tău, pitulîndu-se și pierzîndu-se în umbra lucrurilor trecute — pentru că dinaintea ochilor lacomi la înfățișările lumii se arăta altă vale sau altă luncă netezită care trebuia și ea privită și cunoscută, alte insule și alte ostroave noi. Dar oricît de tare fugea **Socrate**, din loteile remorcate la coada șlepului tot puteai să privești în voie crestele galbene ale țărmurilor trecătoare, ce pluteau nemișcate în urma privirii. **Socrate** nu alerga iute ca trenul, iar ochii pescarilor nu priveau de la geamuri. Remorcherul scotea fum negru și gros de motoare în presiune, dar goana lui pe mijlocul Dunării lăsa destulă vreme pescarilor din lotci să-și încînte privirile somnoroase cu preumblarea înceată și ametitoare a malurilor nesfîrșite din fața lor. Și fiecare deal cocoșat, fiecare vale strîmtă, fiecare pădure de peri pădureți, fiecare canara și fiecare petec de ostrovel sălbatic avea o legendă și poveste știută. Trecuseră pe dinaintea Dusuiului. Aici, pe deal, străjuia un nuc uriaș unde în fiecare seară venea un șarpe cu capul cît o căpățînă de viței și lung-lung cît trei lotci pescărești puse una după alta. Îl văzuse acu un an Vasila a lui Miu-cocoșatu, cînd se ducea la vie. Îi ieșise înainte pe cărarea strîmtă dintre pîlcurile de stuf de la Calea Caprei. Șarpele își fluturase limbile către Vasila, își clătinase capul într-o parte subțiindu-și gîtul, apoi rămăsese încremenit cînd o văzuse pe Vasila a lui Miu căzînd pe spate și rămînînd lată pe răzor. Pe Vasila a lui Miu o găsiră abia spre seară femeile care se întorceau de la îngropatul viilor. Vasila cum făcu ochi, arătă stuful și bolborosi sleită:

— Balauru! L-am întîlnit pă răzor! — și leșină iar.

Muierile deteră chiote și o luară la fugă spre port, lăsînd-o pe Vasila tot acolo. Tîrziu se întoarseră cu araci lungi în mîini, o furară pe Vasila din mijlocul stufului, și fugiră cu ea în goana goanelor, păstrînd aracii la-ndemînă pînă la marginea Getuzei, măcar că știau toate de la baba Stanca a lui Graur că un șarpe atît de mare și atît de bătrîn, cu solzi groși și deși, nu poate să fie omorît decît cu gloanțe de aur care să-i străpungă sideful de granit al solzilor galbeni-vinețiu. Despre șarpe toată pescărimea știa că trăiește în stufărișul de la Calea Caprei, — știa că bea apă dintr-o capacilie de sub Stînca Verde, și că în fiecare seară urcă gîfiind malul Dusuiului și se așează la umbra nucului înalt care se vede din mijlocul Dunării. Toți pescarii știu povestea cu șarpele uriaș de la Dusui, majoritatea nu crede o iotă din născocire. În mințile getuzenilor șarpele nu avea încă cincizeci de ani cînd l-a văzut întîia oară baba Stanca a lui Graur ca fată de douăzeci de ani. Astăzi baba Stanca a lui Graur are peste nouăzeci de ani, dar șarpele, după spusele babelor, tot n-a împlinit cincizeci de ani, pentru că dacă i-ar fi împlinit, se făcea balaur, adică îi creștea aripi, zbura la cer și se făcea înger. Ăsta însă pesemne că a fost uitat de dumnezeu și nu-i mai numără nimeni anii! Trăiește bine pe pămînt și se vede treaba că e sortit să moară de bătrînețe în stufărișul de la Calea Caprei, ca să-și facă din pielea lui muieretul din Getuza papuci.

Ostroavele din mijlocul Dunării sînt și ele cu tainele și legendele lor; toate, negreșit toate ostroavele din mijlocul Dunării sînt fete necinstite

și viclene care și-au înșelat iubiții și părinții, iar acuma trebuie să zacă ziua și noaptea în mijlocul apelor ca să-și spele păcatele nemăsurate și rușinoase. Dar oricîtă apă le-ar limpezi picioarele, sînii și pîntecele rotunde, niciodată aceste fete nu-și vor căpăta iertarea iubiților și a părinților. Dar atîta frumusețe s-ascunde în ostroavele din mijlocul Dunării, încît nu-ți vine să crezi că aceste fete necinstite nu sînt încă spălate de păcatele trupești atît de trecătoare. Dunărea însăși are și ea blestemul ei, fără de care nici n-ar fi putut să ia ființă, după cum povestește un pescar bărbos din lotca cea mai din urmă. Ea, Dunărea, trebuie să curgă, să curgă, să curgă de-a pururi la vale, spălînd malurile pline de păcatele oamenilor, plutindu-și mereu prin albia pietroasă trupul moale și strălucitor, înfiorîndu-se mereu de teamă și frig la cea mai ușoară adiere de vînt călduț sau răcoritor, fierbinte sau geros. Bărbosul din lotca de la coadă spune că Dunărea înfige întotdeauna în inima pescarului cuțitul rece al nepăsării, al liniștei și-al zădărniciei vieții. Trecerea ei prin fața ochilor, mișcarea ei fără sfîrșit te întristează și-ți amintește că și tu ești trecător, dar un trecător care astăzi sau mîine n-ai s-o mai vezi pe ea trecînd. Cu marea, cu mările și cu oceanele, stă altfel tărășenia. Ele se macină pe loc, ele se amestecă pe loc — dar apele curgătoare cum sînt ale Dunării îți iau și-ți dau toată liniștea sufletească și toată statornicia vieții, atunci cînd le privești. Mai la vale, în dreptul Frasinilor, apele se despică în două brațe neegale. **Socrate** alege brațul din dreapta și se strecoară cu dibăcie printre malurile apropiate. Și aici plînge cu ramuri de sălcii aplecate pînă la fața netedă a apei altă fată necinstită care-și varsă lacrimile verzi jur împrejurul ei, și aici își înmoaie o fată părul despletit în unda rece și aburindă a Dunării. Pescarii se uită la ea neîncrezători și li se pare că prea este firavă și mitică această fetiță ca să fi păcătuit înainte de vremea pîrgului. Nu. Legenda spune despre ea că a fost fiică de domn romîn, de domn viteaz și neînfricat care l-a ajuns din urmă aici pe sultanul turc hoțoman de fete și că, pălit de buzdugan în frunte, pașa a scăpat-o pe fată de pe cal în mijlocul Dunării...

— Da'-i făcuse felu'! Nu? — întrebă Marin Buloi. — Așa că și ea tot de păcate se spală! Așa e?

Glasul gros și batjocoritor al lui Marin Buloi îl trezi pe povestitor din visările lui și-i trezi și pe ascultători din gîndurile și închipuirile minții lor ametite de încîlcitele și năstrușnicele povestiri. Cîțiva pescari oftară în boiuri și se întoarseră pe partea cealaltă, dar încercînd să atipească tot mai auzeau ca prin vis basmele și legendele pe care moș Tună Caraghios le depăna cu un glas cald și șoptit, plin de regrete și de o nespusă durere necunoscută. Moș Tună Caraghios parcă voia să le povestească oamenilor tot ce știa el despre lumea în care trăise, tot ce născocise și cunoscuse lumea din care el simțea că are să plece. Voia bătrînul ca oamenii să ducă mai departe tainele, minciunile și adevărurile, plăsmuirile și întîmplările, faptele vieții de care el se despărțea cu atîta tristețe și regret. I se părea că degeaba trăise pe acest pămînt dacă cele mai vii lucruri din mintea lui au ajuns să fie batjocorite de glasul gros și răgușit al lui Marin Buloi, dacă cele mai frumoase și dulci povești și legende din copilăria și tinerețea lui sînt răstălmăcite și puse într-o oală cu minciunile. Oare îmbătrînise el atît de tare încît nu-l mai lua nici un pescar în serios? Oare nu mai avea nici un pescar ce învăța de la el? Oare hrana vieții lui fusese mincinoasă și răsucită, iar

Ilustrații: N. ZAMFIR

tineretul de azi se hrănea cu alte povești și legende? Moș Tună Caraghios își virî capul sub boi, mormăind cu necaz și scîrbă:

— Mai deștepți decît strămoșii, decît bunicii și străbunicii noștri, nu sînt ăștia din juru' meu! Nu-i vezi!? Nu mai respectă ei nici vorba bătrînească, nici nimic! Ei sînt mai deștepți! Ei sînt mai firoscoși! He-he, să dați voi peste necaz și-atuncea o să vă-ntoarceți voi, vreți — nu vreți, la vorbele bătrînești! Că vi s-o fi deschis și vouă mintea și ochii în unele privințe, nu zic nu, da nici așa să dați cu barda-n dumnezeu și să-l apucați pe dracu de gît și să vă pupați cu el în bot!...

Îl trezi din gînduri tot Marin Buloi, care îl întrebă mirat și înghiontindu-l în coastă:

— De ce n-a fluierat **Socrate** niciodată, nea Tună!? Am trecut prin fața porturilor, glonț!

Moș Caraghios îi întoarse spatele, și mormăi pentru el:

— Uite țîmpu', nici atîta nu judecă! — Apoi tare: — O fi vorbit Tudor să nu-i dea drumu' la țivloaie, că ne trezește din somn! Nu știi ce glas afurisit are!? Se vaită ca o cobe, de te trezește și din morți! Tu nu mai ai d-o țigare?

— Am! De ce nu mi-ai spus pîn-acuma!?

— Păi abia o aruncai p-ala de la Nache!

Aproape de Paltini, **Socrate** făcu un ocol larg către ostrovul din stînga Dunării și dădu drumul la sirenă să țiuie. Pescarii scoaseră capetele din boiuri și începură să-și frece cu pumnii ochii umflați de somn. Priviră spre mal, Dunărea era netedă și limpede, limpede ca cerul, apa sclipea și tremura înfiorată de-un vîntuleț cald ce se simțea dinspre Ciblea. La cincizeci de stînjeni de mal, **Socrate** aruncă remorca șlepurilor și, vuind scurt de trei ori din sirenă, coti aproape în loc, și-o porni numaidecît în goană la vale, în plină viteză, răsfrîngînd în părți, din ciocul bont, mustăți albe de spumă, și scoțînd pufăieli de lulea pe coșul gros și tuciuriu. Ceafalan se uită lung în urma vaporului și-și ridică palma streașină la ochi. De sus, de pe coverta lui **Socrate**, căpitanul cu barba scurtă și căruntă, rezemat de cabina de comandă, îl sa-

luta făcîndu-i cu mîna. Ceafalan își ridică șapca pescărească de pe creștet și-i răspunse în semn de la revedere. Căpitanul întinse atunci numai pe jumătate mîna stîngă spre peretele cabinei de comandă, și sirena vaporului plînse ca un scîncet întrerupt de copil, de trei ori, scurt și subțire. Ceafalan își dezlegă cel din urmă lotca de la cîrma șlepului, și trăgînd spre malul ostrovului, privea valurile rotunde și rare pe care le trimitea **Socrate** spre uscat.

— Puternic vapor! Diseară s-ar putea să ne pomenim cu el îndărăt, cu șlepuri încărcate!

— Numai să aibă ce remorca! — îi răspunse Vetrineanu, cîrmind lotca spre larg.

— Ce!? Încotro cîrmești? — se miră Ceafalan, privindu-l.

— Zic să le ajutăm șleparilor nițel! Nu-i vezi că abia-și lasă ancorele? — spuse Vetrineanu arătînd din cap către șlepuri. — Pe urmă eu plec, nea Radule! Mîncarea asta nu v-ajunge nici o săptămînă! Mă duc după bani și alimente! Rămîi matale cu oamenii. Știi matale cum să-i îndemni și conduci.

— Ziceai că vrei să cari și tu la roabă!

— Aș vrea, mi-ar fi mai ușure! — oftă Vetrineanu. — Da' ce folosim dacă avem un om mai mult la roabă și peste trei zile nu mai poate să lucreze nici unu, fără hrană! Mă întorc eu repede! Îți las ce bani am!

— Cum crezi!

Getuzenii ajutară căpitanilor de șlepuri să-și lege sîrmele de la moală și pupă de două sălcii groase și bătrîne, cu rădăcini adînci în pămîntul neumblat al ostrovului, pe urmă proptiră șase școndruri lungi de pe mal, cu capetele drept pe gurile magaziilor goale ale șlepurilor cu capacele ridicate, gata să înghită muntele de sfeclă din marginea ostrovului.

Nici n-apucară șleparii să-și scurteze lanțurile ancorelor, și primii pescari se iviră în balans pe școndrurile strîmte și moi, împingînd înaintea lor roabele încărcate cu sfeclă. După ei urcară panta înaltă a traverselor alți oameni cu roabele pline, în vreme ce pe mal, aproape toți pescarii puseră mîinile pe furci și pe roabe. Într-un ceas, șlepul din larg intră două palme sub apă, iar dintre pescari, rar dacă mai vedeai unul cu treanța de cămașă pe el; toți se dezbrăcaseră goi pînă la brîu și numai în izmene. Treaba mergea mulțește, fiecare muncea în tăcere, ca la început de drum lung. Cînd robagiului din frunte i se părea că șlepul dinspre mal rămîne mai pitic, începea să răstoarne sfeclă în șlepul dinspre larg, pînă se lăsa și acesta la nivelul fratelui din stînga; și astfel, amîndouă șlepurile, pe rînd, cîte puțin — cîte puțin, se lăsau în adînc, ținîndu-se la braț și îngreunîndu-și trupurile încăpătoare. La început, pîntecele lor goale și uscate răsunară a sec sub izbirile sfeclei răsturnate din roabele de deasupra, de pe punte; curînd însă nu se mai auzea pe marginea ostrovului decît scîrțîitul roților apăsate de poveri prea mari, și șuierăturile prelungi și înfundate ale încărcăturii răsturnate. Acuma nu mai suna a sec, cădea în pîntecul larg al șlepului, sfeclă peste sfeclă. Capii de rînd și de echipă se sileau să nu-i grăbească prea mult pe robagiii din urma lor, dar nici să le oprească graba de voie care-i apucase. În fruntea cetei de la pupa șlepurilor alerga Marin Buloi. În fruntea cetei de la prova șlepurilor se opintea Culae Torlac, iar în fruntea cetei din mijlocul debarcaderului căra Radu Ceafalan. Nu număra nimeni roabele încărcate, pentru că toți fugeau unul după altul, și fiecare își ținea rîndul și-și cunoștea omul dinaintea lui. Roata roabei pescarului din urmă se învîrtea lîngă călciiul pescarului din fața lui; balansul stîrnit de greutatea primului robagiu intrat în goană pe școndru era potolit de năvala robagiului care venea din urmă, și astfel balansul fiecăruia era oprit de șirul nesfîrșit al robagiilor care alergau unul după altul, și la ducere cu roabele pline, și la întoarcere cu roabele goale. Pe trei șconduri din dreapta se urcau, pe trei școndruri din stînga se-ntorceau. Nu fuma nici unul, nu vorbea nici unul, nu fluiera și nu se oprea din drum nici unul. Zbîrcea, bețivul, se afla în ceata lui Culae Torlac, era al doilea în spatele lui Culae. Nu scotea o vorbă, nu tușea, nu înjura, și se ținea de călciiul lui Culae ca un cîine credincios de piciorul stăpînului. Culae nu-l vedea; alerga cît putea cu roaba plină pe școndru, aștepta să-l strige cineva din urmă s-o lase mai încet, dar nici unul din echipă nu zicea nimic, toți zburau în urma lui ca niște rațe sălbatice, înaintînd în șir lung peste întinderea apei sau în cîrd iute alunecînd pe sub cerul înalt. Capii de echipă aveau roabele mai mari, erau însă și oamenii mai voinici. Buloi și Ceafalan duceau fiecare cîte 100—150 kg de sfeclă o dată la un drum. Culae Torlac nu se lăsa mai prejos. După patru ceasuri întregi de goană, fiecare roabă ai fi vrut să fie cea din urmă, fiecare drum peste școndru ți se părea o viață, fiecare întoarcere cu roaba goală ținea parcă numai o clipă. Se lățeau palmele ca labele de urs, se lungeau brațele ca la maimuțe, se lăsaseră umerii ca la ocnă, înțepeniseră cefele, drepte ca la luptători. Fiecare robagiu avea priviri tulburi și încruntate, fiecare își simțea pieptul mai lat, picioarele mai zdravene, brațele mai puternice, umerii mai plini de forță. Culae lăsa roaba o clipă jos lîngă grămada înaltă de sfeclă, scuipa în palme, răsufla adînc și se mira singur: „Măi să fie al dracu, dacă din prima zi am luat-o cu așa grabă, păi ce facem noi în atîtea săptămîni!?" Pe urmă apuca cu furie furca, își încărca roaba cu vîrf, și fugea ca apucat pe școndru să-și răcorească elanul. După Culae se ținea în ultima vreme un gînd de răzbunare, un gînd urît și de batjocură, o pornire de care nu putea să scape nici ziua cînd muncea, nici noaptea cînd dormea, dacă dormea. Îi intrase în cap o închipuire nouă și scîrboasă: s-o momească pe Ivanca undeva cu binișorul și s-o necinstească în bătaie de joc, scuipînd-o și lovind-o cu picioarele, tîrnuind-o de păr, înjurînd-o cu scîrbă și plesnind-o cu cureaua. Îi era însă silă, dintr-o dată, de această închipuire neomenoasă, și se răzgîndea. „Nu. Nici atîta nu mai merită putoarea. Las-o cu el. Las-o să-și tăvălească trupul cu el. Să-și satur carnea de el și s-ajungă acolo unde ajunge fiecare muiere cu ea; să-i fie scîrbă de patul bărbatului cu care doarme, s-ajungă să fie lemn la îmbrățișările lui, s-ajungă să-și muște mîinile și să-și caște ochii lăcrimoși după alții, ca o cățea jigărită. Asta e cea mai mare pedeapsă a ei, să stea cu el; și-a ales singură pedeapsa. Ce crede ea, c-o s-alerg s-o chem de la el? Să-i caz în genunchi? S-aștepte. Nu. Asta e răzbunarea. Să doarmă și să trăiască toată viața cu el, fără să mai aibă speranțe de la altul, fără să mai aibă la cine gîndi. Și dacă ar fi după mine, pe muieri ca ea le-aș lăsa singure, sterpe, nemîngîiate și neavute de nimeni; asta e cea mai mare pedeapsă pe care aș da-o muierilor ca ea: să nu se mai culce nimeni cu ele. Dar e și mai mare pedeapsa să doarmă cu ăla pe care nu-l dorește, eu i-am dat tot ce-am avut mai bun în mine, i-am arătat ce este fericirea, și uite răsplata, uite răspunsu'! E-e-e, lasă că nu mai mă vezi tu pe mine în ochi și nu mai vorbești tu cu mine în viața ta. Să crăpi, să plesnești, și eu tot nu mai m-ating de tine. La el te-ai dus, de el să ai parte, N-ai decît să petreci cu el. Poate că și căsătoria asta a ta o fi vreo fericire! Trăiește-o sănătoasă! Și dacă te mai zgîiești la mine, te-apuc de lațe, te scuip între ochii nerușinați, și te tîrăsc la el să-i arăt ce poamă ține în casă. Tîrîtură. Îmi cazi tu mie în labă! Vrea și bărbat, vrea și amant, dește-apta! Vrea și casă, vrea și dragoste! Vrea și bărbat văzut bine, cu leafă, care o iubește, vrea și flăcău tînăr, sărac și țicnit ca mine, care-și varsă dragostea pe degeaba ca tîmpu! Nu!" Culae strînse pumnii pe mînerele groase ale roabei. „Nu! Blestemat să fie ăla care și-o mai arunca măcar ochii la tine! Să trăiești cu deșteptu tău, cu descurcărețu, cu istețu și seriosu tău! Proști mai sînt flăcăii care-și încurcă viața cu putori măritate!". Nici nu băgase de seamă ce ploaie cu găleata începuse, nici nu băgase de seamă cît de grea începuse să fie încărcarea. Pescarii se încinseseră cu toții peste izmenele ude și lipite pe pulpe, cu curelele subțiri de la brăcinarii pantalonilor. Ploaia curgea cu fire groase și dese, udînd pămîntul moale al malului, și îngreunînd sfecla. Apa se prelingea prin jgheaburile strîmbe ale școndrurilor, roțile roabelor se învîrteau anevoie scîrțîind, picioarele pescarilor plescăiau prin pîrîurile reci și iuți. Punțile scorojite ale șlepurilor se făcuseră mai negre și mai lucioase, tălpile goale ale robagiilor alunecau pe ele încoace și-ncolo, ca pe gheață. Norii vineți și apropiați se opriseră parcă numai deasupra debarcaderului, vărsîndu-și cu nemiluita apele nesfîrșite și grele. Picăturile mari te plesneau din față cu putere, răpăiala deasă bășica fața Dunării, șuruiala neîntreruptă cădea peste ostrovul înviorat care-și aplecase pletele verzi spre albia Dunării, lăsîndu-se spălat în tăcere, ca un bărbat vîrît cu capul în albia de-acasă, răbdînd cu plăcere scalda muierii. Scîndurile care făceau cărări între grămada de sfeclă și școndruri începuseră să intre în noroi, strîmbate și sucite în părți. Sfecla udă aluneca din roabe și oameni încărcau mai puțin. Căpitanul șlepului dinspre mal ieșise pe punte înfofolit într-o mușama cu glugă, și se uita cu grijă la balansul școndrurilor alunecoase, la chipurile mustăcioase ale pescarilor, la trupurile goale, vînoase și lucioase ca niște statui vii scăldate în ploaia nopții. Pieptu-rile păroase ale pescarilor străluceau ude, părul creț se încîrlionțase mai mult, unindu-se în gene groase încovrigate, îndoite și arcate. Le cădea părul pe frunte, în șuvițe drepte și lungi, toți păreau tunși cu breton. În spate li se rotunjeau șoldurile strîmte și mușchiuloase. De la brîu în jos trupul se vedea pete-pete, după cum se lipise de piele america subțire, și după cum le era mersul. Nu era frig, dar era urît, nu le era frică, dar le era greu. Tușeau gros, înjurau și sculpau pe jos apa ce li se prelingea din păr, pe frunte, pe mustăți, pînă în gură. Mulți își puseseră pe cap saci vechi, ca niște glugi, dar văzînd că-i încurcă la cărat, îi aruncară cît colo, se lăsară păgubași. Șlepurile intraseră pe sfert la fund, și muntele de pe mal nici nu se cunoștea. Înconjurată de noroi și băltoace, grămada de sfeclă din marginea Dunării crescuse parcă mai înaltă și mai lată, ca o insulă, ca un vulcan cafeniu răsărit în mijlocul lacurilor albe din jurul lui. Și ploaia te uda de sus, te scălda în ciuruiala ei rece și nesățioasă, te sicîia cu haina ei moale și lipicioasă. Cînd apucai la deal, pe școndru, cu roaba plină cu sfeclă, trebuia să te uiți la doi stînjeni înaintea ta, înaintea roții, și să împingi cu mare forță din urmă, pînă sus, pînă pe puntea dreaptă a șlepului, pentru că dacă te opreai din mers la mijlocul drumului, acolo rămîneai, acolo te răsturnai în stînga sau în dreapta, și rar dacă mai puteai să te cumpănești cu roaba pe loc. Răcnea ăl din urmă să-i dai drumul înainte sau să te-arunci în apă, să pieri din calea șirului lung de robagii din spate. Încărcate cît de cît, călcînd apa mai în adînc, șlepurile se mai lăsară, iar școndrurile, urcușurile, se făcură mai drepte și mai netede. Dar pașii robagiilor alergau acuma deși și iuți, și drumurile păreau mai lungi și mai grele. Aplecați înainte deasupra roabelor încărcate, frînți și lăsați de umeri, getuzenii semănau cu niște curioși care alergau după roabe să vază ce e înăuntru. Roțile nu mai scîrțîiau, oamenii nu mai vorbeau, în cer nu tuna, nu fulgera, dar ploaia șuruia într-una peste capetele lor, ploaia înecă mereu malul mocirlos cu băltoace rotunde și negre, care, pline ochi, dădeau pe răcoare și nu mai găseau loc să-și prelingă trupurile șerpuitoare decît spre Dunărea primitoare și tulbure.

— Dacă o ține tot așa trebuie să învelim gurile magaziilor cu prelate, nene! — spuse unul din căpitanii șlepului, apropiindu-se de Ceafalan care-și răsturna roaba cu sfeclă. Se strînge prea multă apă din ploaie, și te pomenești că mă vîră la fund!

— N-ajungem noi pin-acolo! — mormăi Ceafalan, trecînd cu roaba goală pe lîngă șlepar și coborînd pe școndru, spre mal, în fruntea oamenilor. Își încărcă la repezeală roaba și goni cu pași mari pe școndru pînă pe șlep, răsturnînd sfecla dintr-o smuceală strîmbă a mîinilor. Făcu apoi ocolul obișnuit spre școndrul de coborîre, și fără să iasă din rîndul oamenilor îi spuse căpitanului cu glas tare, s-audă și pescarii:

— Într-o jumate de ceas, mult un ceas, am umplut șlepurile! Ți le-nvelim noi cu prelate, nu te-ngrîji! Îți dăm noi o mînă de ajutor! — Pe urmă se întoarse și strigă în urma lui la șirul robagiilor, — Hai să le dăm gata, măi, oameni buni, că trebuie să pice **Socrate** acușa! Mîine dimineață ești la Giurgiu, căpitane! — vorbi către șlepar, dar șleparul, ascuns sub mantaua de ploaie, cu gluga țuguiată pusă pe creștetul capului, se îndreptă zgribulit spre cabinele de la cîrma șlepului dinspre mal, și intră cocoșat într-o odăiță pătrată, de scîndură, mititică, cu un cot de coș negru, fumegînd, ieșit pe lîngă o ferestruică. În cabină își scoase repede mușamaua și s-așeză la o măsuță, bombănind gros:

— Dacă nu dă oftica în ăștia toți să n-apuc eu să plec cu șlepu' d-aici! Așa oameni n-am mai pomenit! Să-și piardă sănătatea, viața! Ziiiit! — aruncă el jos de pe masă, cu dosul palmei, o pisică tărcată care-și plimba coada prin fața ochilor lui; apoi strigă la o codană de fată lipită cu chipul de geamul cabinei: — Tu ce te tot zgîiești afară? Nu-i vezi că sînt aproape goi!?

— Mă uit și eu la ploaie, tătucule! Ce zbieri la mine degeaba!? — se miră fata depărtîndu-se de la ferăstruică. — Vai, tătucule, a căzut unu adineaura în apă, lîngă șlep, la apă adîncă, și nu s-a uitat nimeni la el! Singur a ieșit la mal, cu roaba goală după el! Îi curgea sîngele din nas, tătucule, săracu! A stat nițel culcat pe spate în noroi, pe mal, și iar a intrat în rîndul robagiilor!

— O să-i pupe nevestele reci la întoarcere! Nu mai rămîne un om întreg! — Șleparul se ridică de la masă și se apropie de fereastră: Ia uite-i! Sînt ca niște draci negri mînjiți cu noroi pînă-n creștet, și tot nu se lasă! I-a apucat iar zoru'! Nu, ăștia nu sînt oameni întregi! Nu sînt sănătoși la minte! Vino să-l vezi p-ăla ciungu' cum fuge cu roaba! Are o mînă falsă! O scoabă de fier!

Fata se apropie de șlepar și privi și ea afară:

— Unde e?

— Pe școndrul de la pupă!

— Vai, tătucule, ăsta lungu' a căzut adineaura! Vai! Da' cum a ieșit la mal cu o mînă și cu roaba după el!?

— Nu ți-am spus că sînt nebuni!? — mormăi șleparul trăgînd-o pe fată de la geam. — A fiert fasolea? E gata?

— Fierbe!

— Cînd e gata, să mă chemi.

Căpitanul își puse mușamaua țuguiată pe cap și ieși pe puntea neagră și lucioasă a șlepului, pășind strîmb, într-o parte, ferindu-și de ploaie fața, și îndreptîndu-se spre macaraua de la ancoră. În urma lui, fata sări numaidecît la geamul cabinei și începu iarăși să privească trupurile vînoase ale flăcăilor goi care alergau cu roabele încărcate pe școndrurile lungi și îndoite.

Pe malul apei, grămada de sfeclă nici nu se înjumătățise, dar robagii se împuținară din ce în ce la cărat, și curînd, pe școndrurile în legănare, nu mai alergau decît vreo trei-patru flăcăiași, care după ce răsturnară și ei încărcătura în șlep, nu se mai întoarseră pe mal.

Fata căută curioasă cu ochii în lungul ostrovului, și nu zări nici un pescar. Se uită apoi pe șlep, și nu găsi decît roabele goale întoarse în felurite

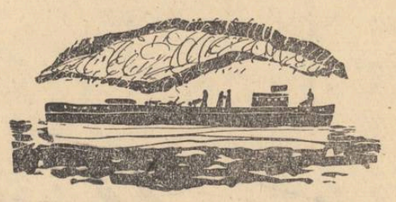

chipuri. Fata sări atunci la ferăstruica dinspre largul Dunării, și rămase cu gura căscată văzînd ce se petrecea pe puntea șlepului vecin. Pescarii își dădeau brînci unul altuia în Dunăre, unii înotau deja departe de șlep, pocnind cu palmele făcute căuș fața bășicată a Dunării, iar mulți dintre ei se luaseră la întrecere spre mal, unde se bălăceau îndelung și cu plăcere în apa Dunării, — caldă față de picăturile reci de-afară ale ploii. Se spălară îndelung de noroi, și unul cîte unul fugiră în vîrfurile picioarelor pînă la colțurile din marginea ostrovului, la țoale. Vreo douăzeci-treizeci de inși înveliră cu prelate gurile uriașe ale magaziilor de șlepuri încărcate cu vîrf, aduseră la mal roabele goale care mai rămăseseră pe punte, și traseră școndrurile lungi spre uscat, îndepărtîndu-le de marginile șlepului și lăsîndu-le să plutească așa, mai mult pe apă, cu capetele trase pe uscat. Pe urmă se bălăciră și ei un sfert de ceas la cîrma șlepului, și fugiră la corturi. În pădurea ostrovului se vedea o flacără mare și s-auzeau rîsete groase. Un pescar tînăr fugea spre grămada de sfeclă, alergat din urmă de alt pescar. Amîndoi își încărcară brațele cu niște bucăți mai mici și mai lunguiețe de sfeclă aleasă și se întoarseră la foc tot în fugă. Nu se vedea pe-afară decît omul care strîngea vrescuri, atîța focul, și trebăluia pe lîngă un ceaun mare, atîrnat în proțap deasupra unor pirostrii uriașe. Flăcările roșii-vinețiu țîșneau de sub fundul ceaunului, prelingîndu-se în sus, din toate părțile, cu limbi lungi și roșii, ca niște petale ascuțite și desfăcute de floare, avînd în corola rotundă nectarul galben și dulce, mămăliga.

---

* *Acțiunea romanului se petrece între anii 1944-1947.*

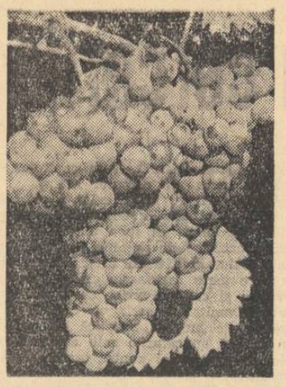

Reportaj de

ȘTEFAN BĂNULESCU

OSTROVUL STRUGURILOR

ÎN CRAMĂ — FOTOGRAFIE DE N. SĂNDULESCU

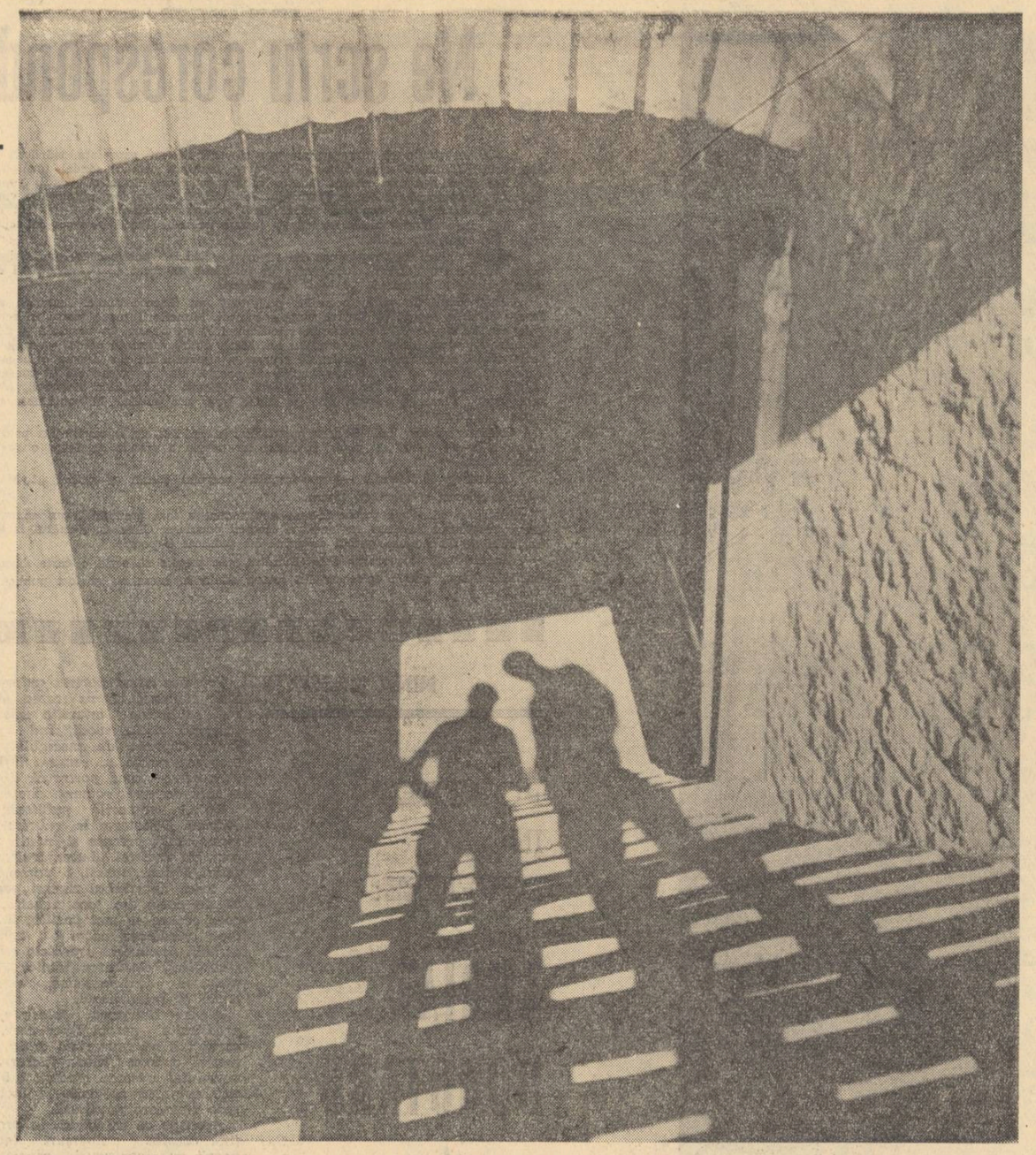

I

În martie, ți-am dăruit păsări albe, miei și liliac. Grîul ți l-am răsturnat, vara, în sac.

În strugurii limpezi am strîns toate cele patru anotimpuri.

Zăpada lungă, nebună, viscolită de Crivăț, — roșie să se aprindă și toată în boabe să se cuprindă — am rotunjit-o în struguri cu arșița verii și am limpezit-o cu lumină de lună.

Pămîntul și fluviul, focul și aerul — le-am împreunat în seve, să le sorbi și să cuprinzi lumea în tine ca într-o oglindă.

Ca să-ți făuresc clipe de dimineață proaspătă, am adunat și topit în struguri parfumurile pămîntului alese din toți anii — și am turnat în seve tăria nopților cu neastîmpăr de iubiri și visuri.

Printre roadele mele, strugurii sînt mirese. Miresele din viile mele rîd, în voalurile toamnei, ele vă dau sărutul tinereții în octombrie — cînd cad frunzele — ca să nu fiți trecători ca anotimpul, să nu albiți, o dată cu iarna, și să nu rămîneți în urmă, o dată cu anii.

II

Toamna e nunta anului.

Cu lauda strugurilor, în care am strîns cele patru anotimpuri, ne măsurăm munca, ne întrebăm dacă iubirile ne-au fost curate, dacă din zilele anului, vîrfuite de roade în octombrie, vom putea clădi palate pentru mirese și miri.

E vremea cîntecului și a nunților. E octombrie — poarta mirilor. E toamnă, cu șaluri de aur și mătase, fluturate pe trupurile înalte ale mireselor.

III

Sîntem o mie de fete și bărbați de însurat, pe treptele teraselor cu struguri, de pe dealurile dobrogene din jurul Ostrovului.

Culegem viile.

Cînd treceți pe fluviu, cu vapoare albe, de la Porțile de fier spre Mare, priviți-ne.

Ne veți vedea cum urcăm de pe malul Dunării pe terasele cu struguri, culegînd treaptă cu treaptă. De pe treptele de sus ale spiralelor, pînă jos, la sălciile de pe mal, strugurii de pe mii de hectare trec prin palmele noastre tinere și coboară în coșuri pline, spre fluviu.

La Ostrov, Dunărea se desparte în trei brațe, ca în trei trepte mari de apă, așternute cu grijă la pragurile dealurilor, ca să putem răsturna strugurii grei, din amfiteatrele înalte cu vii tinere, în bacurile largi și pîntecoase care așteaptă la malul cu sălcii.

În jurul Ostrovului, sălciile se adună în cerc, într-un dans ca al fetelor, — pe umerii lor, sus, strugurii atîrnați de cer.

Sîntem o mie de fete și bărbați de însurat, urcăm și culegem. Niciunul dintre noi nu trece cu mult de 18 ani, toți cunoaștem de copii lucrul în vie. Cu fiecare an al nostru, s-au ridicat mereu alte trepte de vie tînără, răsturnînd petecele de viță veche și fără rod. Ne apropiem de vîrfuri, luăm strugurii treaptă cu treaptă. Cînd vom ajunge sus și coșurile vor fi pline, vom coborî perechi-perechi și fiecare va ști ziua nunții sale. În toamna asta ne-am spus întîiele cuvinte de dragoste. Cînd sorbiți strugurii de Ostrov și-i veți lăuda — ne lăudați dragostea.

IV

Lîngă voi aștia, care ziceți că sînteți o mie de fete și bărbați de însurat, mă aflu și eu, Constantin. Unul dintre voi m-a poreclit, rîzînd, Constantin-cel-mare, că aș fi pe-aici mai bătrîn și-s printre cei puși mai mari peste vii. Lucrul la vie și culesul nu-i ca un basm care se sfîrșește totdeauna bine, cu nuntă și cu lăutari. Strugurele nu-i neg cu dulceață, să-l aștepți să vină și să crească din senin. Ziceți că vă spun parabole, parcă mie de parabole îmi arde. Vă spun fără ocol. Umblați mai ferit, cînd culegeți terasele astea, că loviți strugurii și o să se scuture și o să curgă zăpada din boabe — și o să rămînă numai coca dulce din luna lui Cuptor. Nu se mai cheamă strugure. Mămăligă cu zahăr, atît. Strugurii de Ostrov sînt struguri de masă, trebuie să rămînă neatinși, se sorb întregi. Umblați ferit cînd culegeți, dar nu cu lene — că ne apucă noaptea și o să cadă roua pe ciochine și o să spargă boabele de struguri. Așa sînt struguri de Ostrov, îi sparge roua, dacă nu-i culegi la ziua lor. Mie mi s-a întîmplat odată. Muncisem o bucată de vie trei ani ca să rodească — de trei ori iarnă, de trei ori primăvară, vară și toamnă — și, cînd să culeg, am întîrziat cu cîteva zile — și într-o noapte mi-a înjunghiat roua toți strugurii și i-am găsit plini de viespi. Cursese anii din ei în țărînă și se uscaseră — și unde cursese anii pămîntul făcuse coajă și ruginise rădăcinile. N-aveți decît să luați cum vreți ce-am spus, tot ziceți voi că vă vorbesc despre struguri numai așa, pe deasupra, — și că pe ascuns aș vrea să vă fac popi. O să-mi dați voi dreptate. Unde lucrezi și-ți pui anii, se face rodul limpede ca strugurele — și la fel de gingaș ca el, — și trebuie să-l ferești la rotunjime, altfel trebuie să ari și să răstorni tot și să o iei de la început. Vedeți-vă acum de treabă, nu mă mai țineți de parabole, că vine noaptea. N-am avut de lucru și mi-am pus mintea cu voi, am băut cam mult must înăsprit și-mi dau roată cuvintele, ca albinele.

V

E seară și am ajuns pe terasa viilor de pe fruntea dealului.

Coroanele nucilor bătrîni, sădiți în viile Ostrovului de bunicii noștri, au rămas pe treptele de jos. Cînd am făcut terasele și am șters petecele de vii în paragină, — am cuprins și nucii bătrînilor în treptele viilor tinere.

Mă vedeți ce tînăr sînt pe treapta de sus a strugurilor și ce frumoasă e iubita mea?

O zi din toamna asta va fi ziua nunții noastre.

De aici, de sus, vedem fluviul pînă departe,

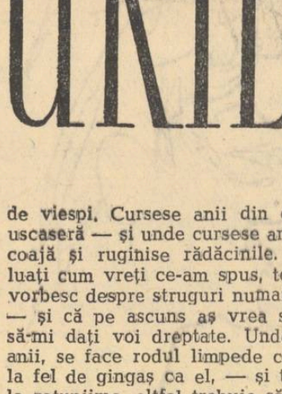

bacurile cu struguri au plecat de mult, mai stăm încă pe terasa cu vii, ca și cum în locul bacurilor plecate ne-am aștepta nuntașii. Parcă i-am și zărit cum vin pe fluviu, cu vapoare albe, printre pădurile cu sălcii și plopi. Nuntașii sînt însoțiți pe Dunăre de păsările care pleacă spre sud, cu puii crescuți în cîmpiile, în pădurile și în Delta noastră. Păsările apleacă cerul să sărute fluviul, drept mulțumire pentru primăverile, verile și toamnele noastre bogate și darnice. Uite cum pescuiesc nuntașii pentru noi, crapii mari și grași care se zbat în fluviu — ca în niște năvoade fără sfîrșit — în ochiurile de aur și argint ale luminii grele de toamnă care a coborît în apă și a limpezit-o.

Fluviul e acum limpede ca strugurii.

Grîul a fost secerat de mult. Simți, iubita mea, că în satele de dincolo de miriști, oamenii se pregătesc pentru nunta noastră, simți cum răzbate spre fluviu, — prin fagurii de lumină dintre frunzele plopilor — mirosul de pîine caldă?

Și mai departe, la orizonturi, orașele roșii și albe ne salută cu sclipirile ferestrelor înalte și cu brațe de macarale. Mult mai seamănă totul, toamna, cu strugurii, și te cheamă să culegi și să te bucuri.

VI

S-a înserat, ne pregătim să coborîm toți cei o mie de fete și bărbați pe spirala treptelor cu vii culese, printre nucii bătrîni. Terasele Ostrovului nostru sînt primitoare, au crescut în vii alunii, migdalii și smochinii. Dar printre ei, nucul bătrîn e cel mai frumos. Cînd părinții noștri sădeau un nuc, așteptau optsprezece ani pînă să rodească. Îl sădeau în tinerețe și întîiele nuci le scuturau cînd erau bătrîni. Nucii din vii sînt viețile lungi de așteptare ale părinților noștri. Ne-a învățat inginerul nostru tînăr, să facem terase cu vii și să ocrotim în ele și nucii bătrîni. Și ne sădim acum alți nuci, fără să-i mai așteptăm optsprezece ani pînă să rodească. Pe malul Dunării, sînt patruzeci de mii de nuci tineri, crescuți și altoiți anul ăsta, strînși în țarcuri, ca niște mînji. Peste trei ani, nucii noștri vor rodi ca orice pom și ca viile. La trei ani după nunta noastră, vom scutura nucii altoiți în toamna asta, — și vor avea coroanele mai mari decît nucii bătrîni, — și pe fiecare treaptă a teraselor cu struguri, ne vom întîlni mereu, toată viața, cu nucii nunții noastre. Ne cîntăm strugurii, pomii și copacii — și ne cîntăm dragostea.

VII

Spune-mi, iubitule, cu îndrăzneală, dragostea ta, acum cînd privim de sus sălciile de pe malul Dunării. Ce înalte și ce sfioase vin sălciile prin ierburi spre Ostrovul nostru cu struguri. Cîntă-mi salcia, ca pe o fată care întinde palmele spre struguri. Am să-ți cînt și eu un cîntec despre struguri și despre ziua nunții noastre.

VIII

Mireasa mea, am să-ți cînt salcia. Bunicul meu a fost pescar și lucra și el din cînd în cînd o bucată de vie. Se născuse în lotcă, Dunărea i-a fost doică, albie i-a dat — și lapte, din lună, țiță de noapte. El cînta salcia altfel. Din salcie bunicul meu își făcea fluier, unealtă, colibă și pat, salcia i-a fost umbră, prieten și leac. Eu am să-și cînt salcia Dunării, salcia de baltă, ca pe o fată, salcia e dragostea fără sfîrșit de pe malurile călătoriei noastre, e fecunditatea, lipsa de moarte. Trăiești într-o sărutare, salcie fără spinare, stai cu fața și-nspre soare, și-nspre apă la răcoare, și ești rece, și ești caldă, — salcie, salcă de baltă. Și cînd vine apa mare, piere plopul, iarba moare, numai tu stai plutitoare, toată vie și stăpînă, peste lumea de sub apă, — salcie, salcă de baltă. Și cînd piere apa moartă, stai sub cer ca după poartă, — salcie, fată înaltă. Apoi vine soarele, de-ți pupă picioarele. Vine omu-mbătrînit, tu nu mai ești de găsit. Te-a băgat cineva-n foc? Te-a păscut vreun dobitoc? C-am găsit un ciot în loc. Dar din ciot creșteau lăstare, cu fagure-n subțioare. Și nu ești doar rădăcină, — salcie, salcă bătrînă. Tot înaltă, rămuroasă, — salcie, fată frumoasă.

IX

Să-ți cînt și eu, iubitule, strugurii și dragostea mea tînără din ziua nunții. Ciorchine cu boabe de gheață și jar, boabe de noapte și zi, de lună și soare, lăsați-mă să vă pun o întrebare. Eu v-am muncit, v-am rotunjit și v-am limpezit, — și vreau să mă uit prin voi, să-mi văd dragostea care-mi trebuie. Zilele mele sînt boabe limpezi și le vreau frumoase. Boabele rele, boabele, gheață rece soarbe-le. Boabe bune, boabele, jarule, tu dă-mi-le, printre ele bob de aur, faur, om de aur, iute ca un graur, faur, ban de aur. Aur — graur — faur — om de aur — ban de aur, în casă te-aduc. Dinții tăi albi-pietricele să-mi rîdă pe piept mărgele. Cît clipești din ochii negri și arunci din ei scîntei, să-mi pui la urechi cercei. Culcă-ți ochii-n palma mea, că poftesc să am în dește, inele cu pietre negre. Și să-mi dai mereu inele, luminate-n pietricele, să rîd într-una cu ele, niciodată să se piardă, niciodată să se stingă, cît trec anii să se-aprindă, — dragule — bărbatule.

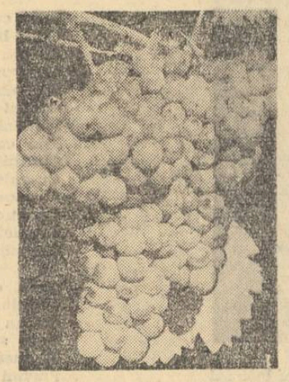

X

În strugurii pe care i-am cules de pe mii de hectare, am strîns și anii de o viață pe care i-au cheltuit cei dinaintea noastră, încercînd să găsească soiurile bune pe care le dăm azi. Ei au rotunjit dulceața și au strîns parfumurile anotimpurilor în bobul limpede al strugurelui de Ostrov. În prospețimea strugurilor din toamna asta, veți găsi strălucirii de diamante vechi, șlefuite în nopți grele și în zile fără speranță, în ierni crunte și în veri și mai crunte — și într-un lung șir de toamne sărace, cu nunți sărace. Am măsurat diamantele din toamna asta în mii de tone — în nici o toamnă n-am cules atîtea mii de tone. Dar noi, cei care am crescut via și am cules-o, am avut o măsură mult mai gingașă, pentru fiecare ciorchine și bob în parte. Cînd simțeam ciorchinii în palmele noastre tinere, feream cu grijă bob de bob, ca pe niște clipe fericite în care s-au strîns și s-au limpezit vremi îndelungate de zbucium și pricepere.

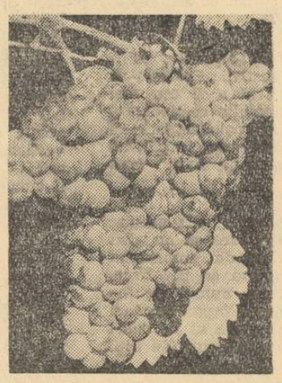

Anghel Dumbrăveanu

COR DE BĂRBAȚI

Această trecere în sus a mea,
Prin ceruri reci, închise îndelung,
Pe umeri pună-mi veșnic altă stea
Să dezvelească ochilor mei mari
Luceferi noi pe care să-i ajung.

Mistuitoarea sete de-a cunoaște
— Continuă, acerbă anulare
A flăcării obscure ce ne paște —
E sensul meu nestins și infinit
Cu care fulger golul din mine și din soare.

Cei ce amînă pururi să se rupă
De orizontul cucerit cîndva
Nu vor sorbi a fericirii cupă
Și-o moarte-neceată viața li va fi
Sub cerul lui îngust de mucava.

În preajma mea doar cei bărbați să vină,
Cu pieptul larg de soare și de vînt,
Cei ce prefac și noaptea în lumină,
Cei ce se zmulg din neputința lor,
Cei ce întorc izbînda-n nou avînt.

Această trecere în sus a mea,
Prin ceruri reci, închise îndelung,
Pe umeri pună-mi veșnic altă stea
Să dezvelească ochilor mei mari
Luceferi neștiuți, și să-i ajung!

*

Mihai Negulescu

CASA ÎN CARE TRĂIESC

Cu fiecare cuvînt dăruit oamenilor
casa mea își subție pereții mereu.
Cînd îl aflu pe cel mai rotund
pereții se mistuie — casă mi-i secolul meu.

Fereastră a lărgimilor, repetată,
ora vibrantei deschideri n-are amurg;
cuvintele rostite odată
cu frunzare de stele se-ntorc, și pe umeri îmi curg!

*

Petre Stoica

POEME DE TOAMNĂ

Zilele verii
intră în casa pămîntului
curînd acoperită cu oiane de ghiață.

Călduroasele zile rămîn adunate
în grîne și vin, în mere diamantine,
în acest ulei sclipind,
ca ochii viețuitoarelor atrase
de blîndețea palmei cu semințe.

Ostenind, la sfîrșitul culesului
trupul mi s-a făcut mai frumos
iar inima acum
prelungește peste zidul zilei scurtate
razele soarelui.

Am trecut prin anotimp
ca fulgerul poemelor din cartea
deschisă lîngă lampa ta, cititorule!

Caleidoscopul verii s-a spart în țăndări;
pășesc peste atîtea culori...
Din pomi se desprind
carusele de frunze —
prin rotiri nebune sau lente
focul verii mai clipește o dată.
Noaptea
ghiarele ploii zgîrie în streșini de tablă.
Somnul nu vine:
mă gîndesc la neastîmpărul mîinilor mele,
ce visează mereu împliniri.

Puține raze trec
prin sticla cerului, mată,
dar știu să le adun, să le prefac
în nimburi durabile.

*

Vasile Petre Fati

LA OPTSPREZECE ANI...

La optsprezece ani pămîntul e frumos,
Cutremurat, deasupra stelele se miră.
Și murmurînd un vers neterminat,
Atingi grîiele cu mîna ca o liră.

Întîrziind acasă trece-o fată,
Metafore albastre ochi-i sînt.
Și ea, rîzînd în cercuri de culori,
Desface-n tine albe petale ca un vînt.

Lași gîndurile-n urma ta vuind,
Învăluite cu miresme-ametitoare.
Și ziua se deschide de pe umeri,
Ca o manta căzîndu-ți la picioare.

Te-ntorci rîzînd. Și umbra iar
Îți poartă numele ca-n orice seară.
La optsprezece ani în cinstea ta
Din trunchiuri seve izbucnesc afară.

Întors tîrziu, nu te mai cearță-acasă,
Tu treci sub stele, stele numeri
Și crengi vibrînd în urma ta
Ca o iubită se apleacă peste umeri.

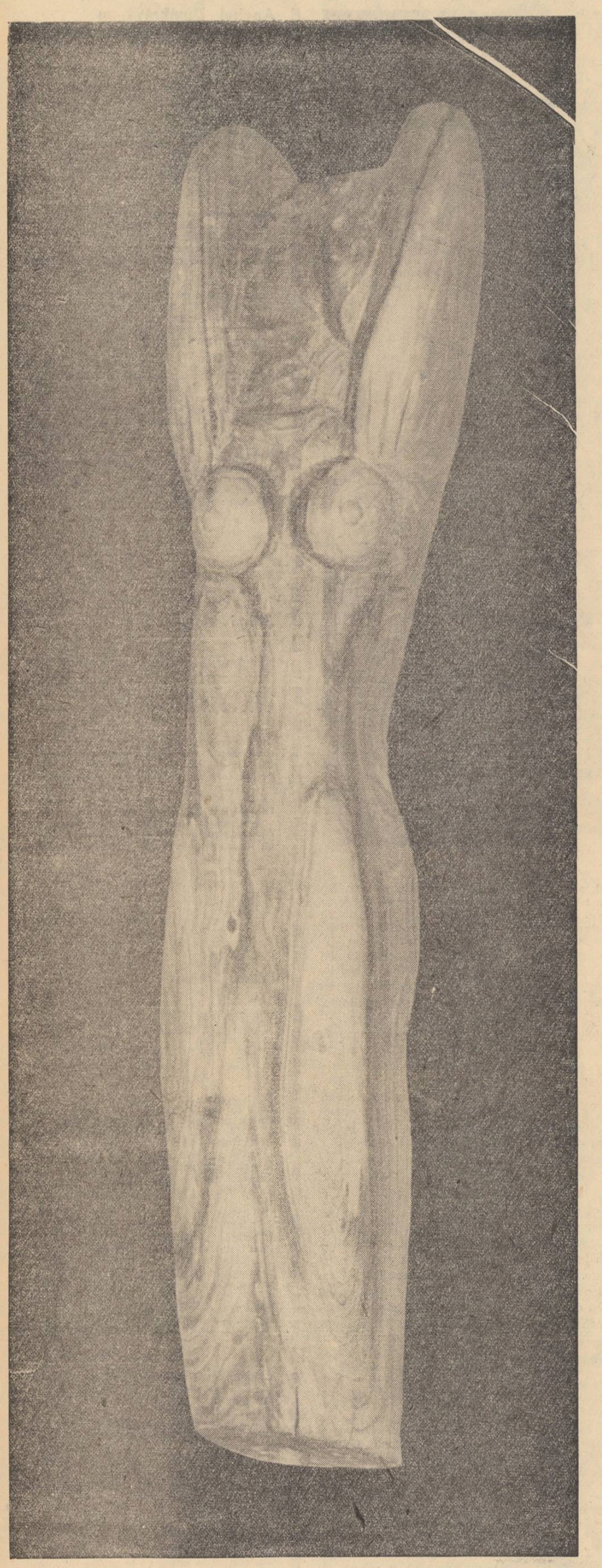

Sculptură în lemn de GH. APOSTU

Ne scriu corespondenții din cercurile literare

„...Ca un catarg de transoceanic pus să străbată nu suprafața mărilor, ci adîncurile pămîntului, acest faimos 4.L.D avea deasupra podului sondei, făcut din plăci de metal perforat ca un fagure, cabină cu pereți de sticlă, ca o punte ridicată deasupra dealurilor împădurite... Totul făurit la noi de inginerii și constructorii noștri, spre creșterea faimei țării, spre demonstrarea că grija față de om, față de condițiile lui de muncă, se înscrie ca unul din obiectivele de căpetenie ale societății socialiste..."

Aceste rînduri sînt reproduse din reportajul „4.L.D." publicat de Ioan Grigorescu în „Gazeta literară". Este vorba de instalația de foraj 4.L.D., construită de metalurgiștii de la uzinele „1 Mai" din Ploiești.

Constructorii de utilaj petrolier ploieșteni nu făuresc numai instalații de foraj ; ei au o bogată și diversă viață spirituală. Muncitorii joacă teatru în echipele de amatori, cîntă în orchestra semisimfonică, ori fixează în acuarelă și ulei aspecte din viața uzinei și a orașului lor. Mulți dintre salariații uzinei — majoritatea tineri muncitori — găsesc în munca și preocupările lor diurne o bogată sursă de inspirație, un neistovit izvor de poezie. Nu de puține ori ei reușesc să dea lucrări pline de farmec. Ospitalieră, publicația săptămînală a uzinei, „Metalurgistul", lansează deseori cîte un nume nou, sau publică în continuare un nume „consacrat".

Tînărul muncitor Radu Zaharia a publicat în nr. 242 din 9 august a.c. poezia „Așa se naște viața" și chiar la întîia lui poezie a izbutit să arate o reală sensibilitate.

Constantin Crăciunoiu — responsabilul cercului literar al uzinei „1 Mai" — scrie versuri și piese de teatru.

Pentru o piesă de teatru într-un act, recent a fost premiat la un concurs literar, organizat de Casa regională a creației populare. Chiar în numărul închinat zilei de 23 August, gazeta de uzină i-a publicat o poezie.

Un alt tînăr, dispecerul Galia Dumitru, și-a propus să scrie o carte despre uzină. De fapt, cîteva episoade din cartea aflată în lucru au și fost publicate în coloanele gazetei „Metalurgistul". Alte capitole ale ei au fost citite și discutate în ședințele de lucru ale cercului literar.

Adevăratul potențial artistic al cercului literar de la uzinele „1 Mai" Ploiești s-a verificat cu prilejul unui eveniment deosebit din viața culturală a constructorilor de utilaj petrolier. În luna august a acestui an a avut loc prima întrecere a brigăzilor artistice de agitație din secțiile uzinei. Rînd pe rînd s-au perindat prin fața juriului cele nouă brigăzi artistice de agitație. Membrii cercului literar au avut o mare satisfacție cînd pe scena concursului au fost recitate numeroase versuri și cuplete scrise chiar de ei.

Montatorul Vlad Dumitru a scris un cuplet pe care l-a recitat în cadrul spectacolului prezentat de brigada artistică de agitație de la secția montaj și în care a luat în răspăr apucăturile rele ale unui tovarăș de muncă. Sudorul Adam Nicolae a lucrat în deosebi pentru textul brigăzii secției cazangerie. Lăcătușul Trușcă Constantin a sprijinit în mod efectiv redactarea textului secției sape-foraj. Tehnicienii Enescu Eracle și Alter I au scris aproape în întregime scenariul brigăzii artistice de agitație de la secția montaj. Numai că aceste texte, cu vremea — cum e și firesc — își pierd strălucirea lor dintîi și se cer reînnoite, schimbate și aduse la evenimentul semnificativ al zilei. Din nou încep discuțiile — de cele mai multe ori contradictorii — din dorința de a găsi o rimă nouă și noi modalități de exprimare artistică a versurilor pe care brigăzile le așteaptă cu nerăbdare și curiozitate.

Acest repertoriu — care se cere a fi de actualitate, operativ, agitatoric și cu precădere, realizat la un nivel artistic cît mai înalt, este asigurat de cercul literar al uzinei. El își justifică astfel cu prisosință prezența în viața spirituală a marelui colectiv de muncitori, care făurește complicate și moderne instalații petroliere, dar care se simte apropiat și de fiorul și parfumul poeziei.

George Genoiu

NINA CASSIAN

PORTRET IN DEVENIRE: ADRIAN DOHOTARU

Voi lăsa acest portret neînrămat. Sînt convinsă că va trebui să revin, subliniind anumite trăsături, ștergînd altele, modificînd poate însăși expresia de ansamblu. (Va dispărea, poate, și ramura înflorită care completează portretul, dîndu-i o notă de vagă romanțiozitate.)

Citind versurile publicate de Adrian Dohotaru la rubrica „Un nume nou", precum și în alte pagini ale revistei „Luceafărul", am putut deduce, totuși, o personalitate lirică aparținînd tinerei generații de poeți din țara noastră, în ceea ce are ea mai pozitiv, și anume : orientarea către o tematică actuală (incluzînd aspectele etice și filozofice), claritatea ideilor și tonicitatea sentimentelor, expresia suplă și îndrăzneață.

Adrian Dohotaru folosește cu predilecție versul liber care, în cazul lui, nu reprezintă croiala mimetică a unei mode literare, ci veșmîntul necesar gîndirii lui poetice avîntate, asociative, înclinate spre metafora fastuoasă.

Aproape că nu găsim în producțiile acestea universuri închise, poezii cu contururi geometrice ; lipsește finisarea minuțioasă, perfecta punere în pagină. Dacă această caracteristică scutește poeziile lui Dohotaru de prețiozitate și răceală, îl expune, în schimb, pericolului unei insuficiente concentrări și organizări a materialului. Deocamdată, pericolul fiind mai mic decît avantajul obținut, nu fac decît să atrag atenția, fără alarmă, asupra necesității unei sporite stăpîniri a substanței (Un exemplu bun, în acest sens, îl constituie bucata „Expediția geologică").

La un tînăr poet, e mai greu să vorbești despre conceptele noi pe care le propune, întrucît acestea intervin după o însușire adîncă a concepției noastre despre lume, travaliu greu, intim și îndelungat care dă rezultate mai ales la maturitate. Dar tinerețea nu exclude posibilitatea unor descoperiri operate în universul înconjurător, datorate, de obicei, perceperii sensibile ascuțite. Adrian Dohotaru descoperă, astfel, „gustul unui suris", „treptele caselor noastre, fierbinți de amurg", „erupția pură a muzicii", „orele" ca niște „inele subțiri de logodnă", iubirea „fără popasuri și armistiții", cîmpiile — „aeroporturi pentru culori și vînt". E inedită imaginea poetului „purtînd pe creștet, ca în Wilhelm Tell, *mărul de aur al soarelui". În schimb, alteori, poetul nu face nici un fel de descoperire, cînd recurge, din nepermisă comoditate, la exprimări ca „vise gata să zboare", „șantiere pline de soare", „zbuciumul de corabie-n plină furtună", „seva ce dă primăverilor viață", „văzduhul cu incendii de cîntec și lumină", „sirene țîșnind în văzduh".*

Gestul poetului e larg, leagă obiecte și sensuri, vorbește cu familiaritate inspirată despre cosmos și supradimensionează, prin interpretări pline de elan, priveliști curente.

De aceea, supără și moleșește adierea unor romanțiozități („terasele-s viori... la care cîntă muncitorii", „păduri întregi de zarzări și salcîmi") care transformă epitetul „liric" în varianta lui peiorativă „liricoidal". Calofilia și ponciful se cer izgonite fără cruțare.

Acestea sînt doar cîteva trăsături — o schiță de portret — sub care, însă, scriu cu emoție și certitudine : Poetul Adrian Dohotaru.

ADRIAN DOHOTARU

Un copil cîntă din frunză

Un copil cîntă din frunză
Și pădurile vin lîngă el să-l asculte în taină,
Înfiorate ca de o boare de frumusețe și pace ;
Un copil cîntă din iarbă
Și stepele vin ca o liră plecată în preajmă
Și i se așternd răsunînd la picioare.
Un copil cîntă din fluier
Și ciutele se întorc fremătînd prin regatul miresmelor,
Cîntecul cald, limpezindu-l și înmuindu-l în lacrimi.
Un copil cîntă din lacrimi,
Și ziua și-a strîns curcubeul de clipe în jur
Pe care se opriră toate privighetorile...
Un copil cîntă în lume,
Și armele amuțesc intimidate în mîini,
Iar oamenii, împrumutîndu-și surisul,
Se opresc din front să-l asculte rușinați și tăcuți.

Adio periferiei

La demolarea vechiului cartier Țiclina din Galați.

Adio, dar, periferii de toamnă,
Columne înnegrite de funingini,
Ferestre de hîrtie, ziduri sumbre
Și trotuare, ca niște femei
Cerșind iubirea lîngă felinare.

Adio curcubeelor de foame
Care brăzdau albastrul pur al zilei,
Eu mă despart de voi cu bucurie
Ca apele de lanțurile iernii !
Azi păsările vin la alte streșini,
Orașul a pătruns pînă în cîmp ;
Plăminii mei sînt azi acești copaci
Prin care trec miresmele luminii ;
Clădirile în alb erup în lanț
Cu-antenele surisului în vînt
Și seara cînd luminile se zbat
Ca mrenele prin valuri de-ntuneric,
Terasele-s viori la care cîntă
Cu mîini înnobilate — muncitorii.

Adio, dar, periferii obscure,
Spitale de microbi și de tristețe
Ca un amurg prelung și dureros.
V-ați scufundat imaginile-n ape
Și cheiurile voastre fumurii
Fluviul le-a strîns și le-a vărsat în mare !

Gest

Mă deszăpezesc ! Gheața civilă de care
Acum mă despart atît de banal
Mi-a purtat amintirea prin lume,
Orașele mele-au rămas cu tot vuietul lor tropical
Înscrise pe talpă ca în plăcile de patefon.

Mă deszăpezesc ! Gestul acesta pe care-l repet
Zilnic înainte de somn, îl vor face odată soldații.
Cizmele roase ca bolovanii de cîte drumuri
Au străbătut, vor rămîne în șanțuri —
Tăcute și reci monumente din luptă.

O ! Cît de bun și de cald va fi pămîntul atunci...
Să cutreieri o lume întreagă desculț
Și piciorul să-l scalzi în pîraie lunare
Printre ierburi, în rouă și-n colb...

Soarele, dimineața, încălzind
Ghetele noastre ușoare și moi,
Va trece pe drum mai departe, prin noi.

Întîlnire

O clipă numai și-am simțit că-n noi
Se prăbușî lumina imens ca o cascadă ;
Cu ochii mă atinse iubirea, balansînd
Incendiul de ferestre și plopi din stradă-n stradă...
Părea că lumea-n aer se revărsa mai viu,
Rotindu-și împrejuru-mi sistemele solare
Și timpul ca o ceață se depărta de noi,
Lăsîndu-ne pe unul în celălalt drept zare.

Atunci ne cunoscurăm și am simțit urcînd
Păduri întregi de zarzări și de salcîmi prin mine
Și sufletu-mi rămase sublim descumpănit
Ca piețele lăsate, în treceri, de mulțime.

În hohot de mirezme cîmpia ne-a vegheat
De-atunci îmbrățișarea, săruturile, ora
Și rîsul nostru peste tristețe aruncat
Își destășoară-n arbori și-n vînturi aurora.
Venind prin generații din echinoxuri reci,
Ca un răspuns îndată rostit la o chemare,
Deasupra, peste vreme,-ntîlnirile de azi
Întind albastre poduri zburătoare.
E-aproape ora-n care, ținîndu-ne de mîini,
Multiplicînd iubirea din gînduri către astre,
Vom pune-mbrățișarea ca un ecuator
Acestui glob, fierbinte prin inimile noastre.

MIHU DRAGOMIR

POȘTA REDACȚIEI

J. Firuță : Faptele cuprinse în schița „Olteanul" nu sînt lipsite de interes. Relatarea lor este, însă, searbădă și deci neconvingătoare. S-ar părea că d-ta încă nu ți-ai pus în vreun fel problema limbii literare, iar unele preocupări în acest sens sînt cu totul eronate, ca de exemplu, transcrierea limbajului „oltenesc" în modul : „De șe dom' șăf ?". Convertirea finală a personajului nu este justificată de comportarea lui anterioară.

Corneliu Bucuium : Pentru o lucrare cu caracter psihologic, mijloacele literare sînt prea modeste. Unele transcrieri ale limbii vorbite au oarecare savoare. Atenție, însă, la metafore. După ce „stelele se iviră ca niște cercei de lumină, împrăștiind puțin cîte puțin pînza nopții" nu prea mai merge. la numai două rînduri distanță, imaginea : „luna-i un ciob de blid, iar stelele boboci de rață".

Nicolaie Popeneciu : De ce trebuie să ne luăm subiectele din Texas ? În jurul d-tale există subiecte pe care le cunoști, fără îndoială, mult mai bine. Ocupîndu-te de ele, sîntem siguri că și stilul va deveni mai suculent. Acum are multă „răritură".

Al. Dragomir-Făgețeanu : Dintre cele trei povestiri, „Profesia de bază" ni s-a părut a fi cea mai închegată. În celelalte se apelează prea insistent la melodramatic și aceasta le conferă ceva artificial. Asupra „Profesiei de bază" vom reveni.

Florea M. Costache : Cu greu se poate găsi un om care să nu aibă ce povesti celorlalți din propria lui viață. Amintirile nu se pot baza, însă, ca literatură, numai pe interesul prezentat de fapte. Credem că nu mai este nevoie să ne referim la exemple cunoscute de toți. D-ta scrii cursiv, dar nici aceasta nu este deajuns. În privința proiectelor, credem că este mult mai indicat să vă îndreptați către teme de actualitate. Profesia d-tale oferă destule prilejuri de cunoaștere a oamenilor.

S. Vasile : Ai atacat o temă care a cunoscut pînă acum opere de mare intensitate. Comparația cu ele se impune de la sine și nu poate fi în favoarea povestirii d-tale. Așteptăm altceva.

N. Rădvan : Morala „Împăcării" e dubioasă. Stilul, de asemenea. Poate că d-ta ai vrut să vorbești despre dragoste, dar a ieșit cu totul altceva. Un exemplu, la întîmplare : „Dar încetul cu încetul, nu știu dacă tot din întîmplare, dar tot ca din întîmplare, se întîlneau mai des. Platonia însă tot continua. Și astfel pînă într-o zi cînd el termină, dar nu cu ea, ci cu facultatea. Deși Cornelia continuă să-i rămînă prezentă în visurile lui, atît cele de veghe, cît mai ales cele de noapte, valurile vieții însă îi îndepărtară fizicește". Pe tonul acesta se desfășoară întreaga povestire, presărată și de maxime, ca : „Omul însă-i om. Prin vine îi curge sînge, nu bragă" etc. Din asemenea elemente nu se poate înjgheba o lucrare literară.

Nicolae Maftei : Este într-adevăr o scenă de viață, plină de semnificații. Lucrarea ar mai trebui să fie, însă, curățată de unele facilități de stil.

Alexandru Constantinescu : Dacă într-adevăr, ești elev în clasa a V-a elementară, faptul de a fi scris o piesă în două acte este mai mult decît meritoriu. Mai ales că piesa nu este lipsită de oarecare simț dramatic. Din păcate, d-ta nu cunoști epoca despre care ți-ai propus să scrii și de aceea apar numeroase confuzii și situații neverosimile. Poate că ar fi mai bine să încerci deocamdată să scrii despre viața d-tale de elev, și a altora. Lasă teatrul pentru mai tîrziu, fără a înceta însă să te preocupi de el, ca cititor și spectator. Mai trimite.

Ene Stanciu : „Portretul" ni se pare compus din culori care nu se armonizează. Sînt și locuri comune, și „neobișnuite", amestecate cu dorința de a impresiona cu orice preț. Dacă povestirea ar fi fost condusă cu mai multă simplitate, ar fi cîștigat.

Gh. Scorilu : Tipul țăranului care vrea să fie „tot pe a lui" este destul de bine creionat. Povestirea nu are însă un conflict propriu-zis și se bazează mai ales pe discuții, nu întotdeauna esențiale.

Ovidiu Berbece : „Cununia cu belșugul" este scrisă într-un stil voit literar, cam artificial : „Cum stăteau față în față, tatăl și feciorul păreau un dîmb față de un munte. Totuși, amîndoi aveau aceiași ochi albaștri ca vioreaua cîmpului". Ce rost are aici acest „totuși", ca de altfel și referirea la culoarea ochilor ? Poate că asemenea observații par nelalocul lor în analiza unei proze, dar limba literară își are cerințele ei și n-o putem lăsa pe seama viitorului, D-ta pari a avea o înclinație către literaturizare, și aceasta sufocă de multe ori literatura.

Roșu Sava : Totul este redactat cam în stilul unui modest „cursiv" de ziar. Regretăm, deoarece faptul merita o tratare ceva mai literară.

N. Bujor : Dacă personajul nu avea calificarea necesară, și nici nu lucrase vreodată în domeniul respectiv, cum putea totuși să facă față, dintr-o dată ? Doar nu era vorba despre un simplu efort fizic, o muncă brută ! Din această cauză, transformarea se oprește la jumătate, rămîne numai în stadiul de dorință, ceea ce este mult, dar nu totul. Povestirea ar trebui să fie rescrisă, bineînțeles, dacă socotești că observația noastră are temei.

Mircea Constantinescu : Prețios și mai ales confuz. D-ta vrei să descrii o zi la plajă și ne oferi asemenea fraze : „Craiul zilei, de pe podiumul său înalt, indică cu bagheta-i măiastră din eben, „tonalitatea" zilei : „Scherzo". Cu alte cuvinte, soarele are o baghetă de abanos (cum de n-au observat-o astronomii ? Poate o vor descoperi acum, în anul „soarelui calm" !) cu ajutorul căreia... arată o tonalitate ! Cu bagheta e greu să arăți tonalitatea, chiar în ghilimele, mai ales cînd această tonalitate este de fapt, un tempo, și mai ales cînd cuvintele nu se leagă deloc între ele.

Ioan Micu : Este posibil ca faptul relatat de d-ta să fie adevărat, dar a judeca în felul acesta fenomenul literar este, în orice caz, o dovadă de simplism. Poate că ar fi fost mai bine să privești totul din punctul de vedere al redactorului respectiv, ceea ce ar fi subliniat mai puternic, prin negativ, intențiile d-tale pozitive.

Radu Simionescu : Notele scrise în timpul excursiei la Iași, reflectă și spirit de observație, și preocupare pentru stil. Ele nu sînt, însă, literatură, în sensul pe care îl cunoști și d-ta.

C. C. Dancu : Se cer scrise de un scriitor. Faptele sînt extrem de interesante.

Sivan Maximilian : Ne amintim că v-am mai răspuns. Sînt prea multe pasaje de „poetizare" la modul minor : „Și de alături, din izvorul ce țîșnea din stîncă, în limpezimea-i profundă luai apă... E primul meu pahar de apă dat „Ei". Sau : „Lumina zorilor, destrămată din noapte trezi ochii cu reflex de topaz de alături. Își întinse pudic rochița de purpur, pe picioarele de mimoză, roșii... Și-n glas de rouă : — Spune-mi, dragă, o poveste, ceva de cînd erai plutaș". Ne îndoim că un plutaș vorbește în genul acesta... Apoi, imaginile nu pot fi alcătuite din elemente străine unul de altul : „Își înclină capul de afrodită și-și legă părul de corb cu o basma albastră, apoi își unse picioarele lungi și bronzate cu nivea și se așeză culcată pe un buștean înclinat, sub bătaia dogorîtoare a soarelui". Afrodită, corb, nivea, buștean, — parcă distanțele sînt prea mari între noțiuni... Celelalte două schițe au aceleași defecte.

Stancu Coteneanu : Schița e lacrimogenă și vădește necunoașterea perioadei respective. Iar stilul... Oricît de amarnic ar plînge un personaj nu credem că poate fi prezentat astfel : „Plîngea zi și noapte. Ochii i se duseseră în fundul capului, iar orbitele se căscau ca niște gîvane negre din care curgea la nesfîrșit apă caldă." Efectul este opus celui scontat.

I.G.I. : Sînt teme morale, îmbrăcate la repezeală în subiecte descusute. Prezentarea e neglijentă. Dăm un singur exemplu : „El mergea automat, ținînd instinctiv tactul pașilor ei. După un timp, Mioara se opri, simțind după tremurăturile corpului frămîntarea lui. La început crezu că aceste tremurături sînt o formă de manifestare a fericirii, dar se izbi de tăcerea din ce în ce mai adîncă". Lăsăm de o parte „manifestarea fericirii", dar, din moment ce eroul tăcea, cum putea deveni tăcerea lui „din ce în ce mai adîncă" ? Tăcerea se putea cel mult prelungi, nu adînci. Asemenea fraze se pot întîlni la tot pasul, în schițele pe care ni le-ai trimis.

George Georgescu
la 75 de ani

„TE ARIPASE INSPIRAREA SĂ ATINGI ÎNALTE CULMI“

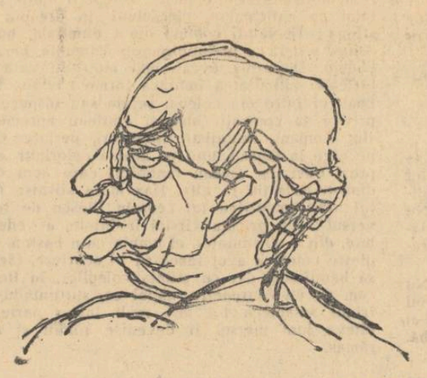

Desen de SILVAN

VALERIU RÎPEANU

Artist fericit *am putea spune despre George Georgescu. Şi, într-adevăr, nu am greşi. A cucerit de timpuriu reputaţia şi faima internaţională, la care alţii ajung după mulţi ani de trudă.* Artist fericit, *pentru că timp de decenii a mers din succese în succese, din culme în culme.* Artist fericit, *pentru că la vîrsta cînd alţii depun obosiţi bagheta şi trăiesc din laurii tinereţii, el se avîntă temerar spre alte zări. Şi totuşi am spune prea puţin. Pentru că există şi succesul care, deşi cucerit prin muncă, nu îşi depăşeşte epoca şi nici nu aduce, practic, nimic la progresul artei.*

Succesul lui George Georgescu nu este unul dintre acestea. Lui, cultura românească îi datorează mai mult decît un şir de interpretări sublime ale unor capodopere ale muzicii universale. Lui, cultura românească îi datorează mai mult decît încîntarea pe care tălmăcirile din arta celor mai mari compozitori le-a dat şi le va da celor ce le ascultă cu emoţia cuvenită. Pentru că George Georgescu se numără printre cei ce ne-au prilejuit descoperirea imenselor resurse creatoare şi artistice ale poporului nostru.

Şi el a arătat lumii că poporul romîn este apt să înţeleagă şi să tălmăcească la nivelul perfecţiunii tot ceea ce omenirea a produs mai frumos, de-a lungul veacurilor, pe tărîmul muzicii. Beethoven, Ceaikovski, Brahms, Richard Strauss, Haciaturian şi-au dovedit de attea ori, în ultimele decenii, în faţa lumii, geniul lor şi pentru că un romîn, George Georgescu, i-a interpretat cu neasemuită măiestrie. Astfel cred că trebuie privit locul său în istoria culturii noastre.

Complexă personalitate, George Georgescu a ştiut să fie mereu contemporan, deşi seva artei lui venea din respectul pentru valorile clasice ale muzicii. I-au fost străine extravaganţele şi nu le-a acordat creditul talentului său. S-a apropiat numai de ceea ce înaintaşii şi contemporanii au creat mai desăvîrşit. Recunoaştem în această atitudine respectul adînc pentru arta adevărată. George Georgescu ne-a învăţat, chiar numai prin simpla alegere a repertoriului său, să deosebim arta eternă de ceea ce este perisabil, de ceea ce corespunde gustului momentan, dar nu-i sortit să reziste timpului. Aceasta este arta pe care maestrul a promovat-o cu consecvenţă. Se vorbea, cu mulţi ani în urmă, de parcimonia cu care George Georgescu introducea în repertoriul său prime audiţii. Spirit conservator, vor spune cei obişnuiţi să se grăbească. Nu! Pentru că George Georgescu s-a dovedit mereu receptiv la ceea ce este nou. Dar i-a dat girul numai atunci cînd a avut certitudinea că noul acesta reprezintă un fapt autentic de artă. Nu goana după valorile sigure, consacrate, i-a caracterizat cariera, ci respectul pentru arta majoră a timpului său şi a epocilor trecute. A ştiut „să meargă, cînd secolul n-a stat“. De aceea îl stimăm, pentru că şi-a respectat arta, pentru că n-a făcut concesii grabei şi improvizaţiei, pentru că a ţintit mereu mai sus şi pentru că şi-a realizat această dorinţă. L-am văzut cu toţii dirijînd (pentru a citea oară!) simfonia a V-a de Beethoven. Am încercat vreodată vreunul dintre noi sentimentul că obişnuinţa, rutina, conduce bagheta lui Georgescu? Am avut o clipă măcar iluzia că dirijorul împlineşte un act mecanic? Nicidecum. L-am văzut şi l-am simţi în fiecare clipă transfigurat, trăind bucuria muzicii adevărate, comunicîndu-ne-o nouă, celor din sală.

George Georgescu a împlinit şaptezeci şi cinci de ani. Vîrsta aceasta l-a aflat, ca şi pe alţi mari confraţi ai generaţiei sale, cu bagheta în mînă, stăpîn, ca şi în tinereţe, pe arta sunetului, stăpîn al muzicii. Şi, mai presus de toate, l-a aflat alături de poporul căruia George Georgescu a înţeles că i se cuvin toate marile cuceriri ale muzicii universale.

Muncitor neobosit, George Georgescu dă celor tineri un exemplu de tenacitate şi dăruire în slujba artei adevărate. Îl urmărim şi acum la pupitru: masiv, calm, aruncînd la început o privire iscoditoare şi caldă sălii, măsurînd cu siguranţă orchestra, încurajînd-o parcă din ochi, transmiţîndu-i de la început încrederea şi stăpînirea sa. Îi urmărim gesturile pline de măreţie, îi admirăm energia şi vitalitatea. Cînd, la sfîrşit, transfigurat, lasă bagheta şi vedem cele cîteva cute adînci care i-au brăzdat obrazul în timp ce noi ne-am lăsat purtaţi pe aripele armoniei, înţelegem că omul acesta trăieşte cu adevărat arta sa, că o simte şi i se dăruie. Şi mai înţelegem că numai astfel artistul devine într-adevăr mare, înfruntă clipa.

CRONICA DRAMATICA

FEBRE

de HORIA LOVINESCU

pe scena Teatrului Naţional

Preocuparea statornică a lui Horia Lovinescu de a surprinde în imagini pregnante procesul apropierii intelectualităţii noastre cinstite, formate mai ales în anii dinaintea Eliberării, de lupta întregului popor pentru construirea unei lumi noi, se continuă şi în ultima sa lucrare, piesa „*Febre*“ — a cărei premieră a prilejuit deschiderea stagiunii la Teatrul Naţional.

De data aceasta procesul este urmărit pe un plan superior, în cadrul unor situaţii noi, care ar fi putut duce la aprofundarea profilului intelectualului din zilele noastre, la aprofundarea acelor trăsături de caracter care afirmă apariţia şi consolidarea unei conştiinţe socialiste.

Protagonistul este un medic tînăr, provenit din mediul ţărănesc, dar căsătorit din dragoste cu fiica unui negustor de sănătate, preocupat mai mult de creşterea averii sale, decît de soarta bolnavilor din clinica al cărei patron este. Tînărul medic, cu o conştiinţă neviciată încă de patima averii, părăseşte casa acestuia şi, împins de ambiţia unei demnităţi fără scop precis, se autoexilează, demonstrativ, într-un foarte îndepărtat sat de pescari din delta Dunării. Aici vine într-un contact brutal cu o lume necunoscută lui, sălbăticită de mizeria neagră în care a fost ţinută de către regimul burghezo-moşieresc.

Acţiunea începe, de fapt, în anul 1947. În satul de pescari se aflau doar trei comunişti, care, din primele zile, îl solicită să se alăture eforturilor depuse de ei în vederea unei transformări radicale a vieţii pescarilor. Cu arta sa recunoscută, Horia Lovinescu zugrăveşte convingător drumul complicat străbătut de medic pînă la înţelegerea menirii sale, în primul rînd aceea de cetăţean al unui stat aflat la cei dintîi paşi în opera de creare a unei societăţi noi, socialiste.

Astfel se petrec lucrurile în partea întîia a piesei, şi episoadele descrise de dramaturg au darul să reînvie veridic atmosfera satului de pescari din acea vreme, mentalitatea înapoiată care domnea aici, strădaniile celor trei comunişti, şi, în primul rînd, ale muncitorului constănţean Frîncu, trimis de partid la Starighiol pentru instaurarea unui climat de viaţă nou, în sfîrşit, cum spuneam, apropierea medicului Toma de lupta comuniştilor din sat, antrenarea lui pasionantă şi convins deliberată în acţiuni care fac din profesia sa o datorie socială, cetăţenească. Este drept că procesul, ca atare, nu apare îndeajuns de adîncit, autorul rezumîndu-se mai ales la aspectele lui expozitive. Dar arta dramaturgului izbuteşte să pună pe fiecare episod pecetea autenticităţii.

În partea a doua a piesei, în care ne-am fi aşteptat să întîlnim tocmai acele date menite să evidenţieze pregnant şi convingător aprofundarea procesului de transformare, pe planul conştiinţei, a amintitului medic, asistăm surprinşi la complicarea conflictului cu elemente exterioare problemei aflate în discuţie şi, în ultimă instanţă, pe cît de nejustificate, pe atît de false. Astfel centrul de greutate al conflictului se deplasează, în mod cu totul ciudat, pe umerii firavi ai capricioasei soţii a medicului, Neli, care l-a urmat, într-un acces de spontaneitate a sentimentelor, în izolatul sat pescăresc. Şi lucrurile se desfăşoară, cu unele neînsemnate deosebiri, la fel ca în falsele conflicte din piesele lui Everac sau Dorel Dorian.

Respectiv, trăsăturile de caracter tipic mic burgheze ale soţiei medicului răbufnesc cu înverşunare şi îi creează acestuia nenumărate complicaţii.

La început, lumea în care a venit o înfricoşează pe eroină, apoi izbucnesc plictisul, angoasa, nu înţelege, şi nici nu vrea să înţeleagă nimic din tot ceea ce se petrece cu soţul ei, din ceea ce face el, în sfîrşit, îl părăseşte, se întoarce la Bucureşti, îl înşeală, vrea să divorţeze, el o iartă şi o aduce înapoi etc., etc. Satul întreg, inclusiv Frîncu, devine şi el preocupat de soarta ei, de frămîntările medicului Toma, care nu poate să uite, urmează reproşuri brutale, accese de gelozie întîrziată, şi tot conflictul se deplasează, cum spuneam, în cu totul altă direcţie decît cea logică şi firească. Iar cînd „cuconiţa“ dă unele semne de purificare morală şi de înţelegere a misiunii soţului ei, vine o epidemie de febră tifoidă căreia eroina noastră îi cade victimă, pentru ca melodrama să fie încoronată după toate regulile genului. Bineînţeles, la Horia Lovinescu, spre deosebire de felul cum se desfăşoară lucrurile în piesele lui Everac şi Dorian, această melodramă se resimte pozitiv, dacă se poate spune aşa, de talentul deosebit al dramaturgului, care împiedică melodrama să alunece în vulgar şi mediocru. În esenţă, însă, concluzia rămîne neschimbată. E o evidentă fugă din faţa realităţii nu îndeajuns de bine cunoscută, o retragere de pe poziţii înaintate, pe altele, bătătorite, facile. Din acest punct de vedere, *Febre* nu constituie un succes al dramaturgului, cu toate premizele existente în prima parte a piesei, şi ea rămîne sub nivelul posibilităţilor afirmate de Horia Lovinescu în opere solide, remarcabile tocmai prin arta cu care a ştiut să ne zugrăvească conflicte profund contemporane.

Nu putem să nu subliniem, însă, ca o reuşită a scriitorului şi în această piesă, creionarea sigură a unor portrete veridice de oameni înaintaţi, cu o frumoasă şi nobilă fizionomie, cum sînt comunistul Frîncu, sau Anca, soţia învăţătorului Mereş. Apoi autenticitatea şi pitorescul unor portrete abia schiţate, ca acelea ale lui Danilov, Mereş, Simion, Piroşca, Moş Elizei, Aculina etc. După cum nu putem să nu recunoaştem izbutita portretizare a lui Neli.

***Febre* este mai puţin o piesă de teatru, aşa cum ne obişnuise, pînă acum, Horia Lovinescu. afirmat ca adept al respectării legilor clasice ale genului; spectatorul se află în faţa unui scenariu de evidentă factură cinematografică — aceasta datorită şi faptului că subiectul abordat a fost tratat de dramaturg, iniţial, cu mijloacele specifice cerute de arta filmului, în vederea unui film. Este vorba de o suită de tablouri, asemănătoare secvenţelor cinematografice, unele doar de cîteva replici, fapt care înlesneşte risipirea atmosferei, şi îngreunează menţinerea unui ritm consecvent, mai ales atunci cînd tensiunea dramatică creşte.**

Slăbiciunile din punct de vedere arhitectural, pe care le prezintă piesa, nu puteau, firește, să nu dea multă bătaie de cap regizorului şi chiar şi actorilor. Tocmai de aceea subliniem, în mod deosebit, meritul lui Miron Niculescu, care a reuşit totuşi să ne înfăţişeze un spectacol de o frumoasă ţinută artistică. Fiecare episod în parte este lucrat cu o remarcabilă migală, atmosfera satului de pescari reconstituită admirabil, ca şi pitorescul tipurilor. Întregul spectacol se bucură de un ritm susţinut, evoluţia acţiunii, a conflictului, gradate şi nuanţate cu fineţe.

Succesul înregistrat de regizorul Miron Niculescu, îndreptăţeşte, o dată mai mult, dorinţa exprimată de noi, într-un articol trecut, ca tinerii regizori să se bucure de toată încrederea, dar şi de tot sprijinul conducerii Teatrului Naţional. Şi să sperăm că acest început nu va rămîne şi singurul, deşi, în asprele autocritici pe care şi le-au făcut şi directorul Naţionalului şi primul regizor al teatrului, despre acest lucru nu s-a spus nici un cuvînt. Avem însă răbdare.

La reuşita spectacolului contribuie şi scenografia datorită lui Miron Niculescu şi Al. Brătăşanu, simplă, sugestivă, plină de poezie, cu excepţia momentului în care ni se înfăţişează, destul de naturalist, gardul dispensarului. Evocatoare, bine gîndită, ilustraţia muzicală semnată de Ştefan Niculescu.

O bună echipă actoricească serveşte textul scenariului şi intenţiile regizorului, cu o artă demnă de prima scenă a ţării.

În rolul greu, — întins pe toată durata spectacolului, complicat de dramaturg în dorinţa de a da o aparenţă modernă desfăşurării acţiunii, — al medicului Toma —, Septimiu Sever reuşeşte să se impună spectatorilor, care îl răsplătesc cu meritate aplauze. Actorul afirmă încă o dată maturizarea sa artistică şi, — sperînd că va înţelege dorinţa noastră de a evita tot mai mult o anume afectare a glasului în rostirea unora dintre replici — sîntem convinşi că ne va oferi în viitor creaţii tot atît de frumoase în piese originale. Cu condiţia, bineînţeles, ca şi dramaturgii noştri să-i ofere roluri frumoase, înfăţişînd cu adevărat oamenii zilelor noastre. Şi pot fi convinşi că au şi în Septimiu Sever un interpret aşa cum şi l-ar dori.

Bine şi-a înţeles rolul Emil Liptac, înfăţişîndu-ne convingător figura unui muncitor comunist care se dăruieşte cu toată fiinţa sa luptei pentru biruinţa noului în viaţa noastră. Evitînd unele posibilităţi de schematizare, pe care rolul le oferea de altfel, Emil Liptac a conturat chipul unui romantic, al unui pasionat; prezenţa sa în scenă are ponderea dorită.

Aceleaşi lucruri se pot spune şi despre jocul actorului Matei Alexandru, unul din cei mai înzestraţi din generaţia tînără a Naţionalului. La realizarea atmosferei satului de pescari îşi aduc o preţioasă contribuţie tinerii şi foarte talentaţii Dem Rădulescu şi Draga Olteanu, de fiecare dată atît de autentici şi de cuceritori, apoi Chiril Economu, Nelly Dordea, Ion Iliescu, toţi foarte buni.

Un frumos succes al carierei sale îl înscrie, cu acest prilej, Raluca Zamfirescu, actriţă căreia socotim că pe nedrept nu i s-a acordat o mai mare încredere de către regizorii Naţionalului. Interpreta Ancăi aduce pe scenă prospeţimea şi gingăşia unui frumos caracter de om tînăr, devotat luptei iniţiate şi conduse de comunişti pentru o patrie socialistă, înfloritoare. Jocul ei conferă rolului lirism şi puritate, face să transpară cu fineţe încercările grele la care a obligat-o viaţa, drama pe care o trăieşte şi care afectează dureros existenţa ei, năzuinţa spre fericire personală.

Împreună cu Septimiu Sever, Raluca Zamfirescu, creează, în scena Histriei, unul din cele mai emoţionate momente ale spectacolului.

În sfîrşit, ne face plăcere să ne oprim asupra remarcabilei creaţii pe care o realizează această talentată actriţă care este Marcela Rusu — în rolul Neliei. Cu o artă pe care o aplaudăm din toată inima, actriţa ne înfăţişează, sugerînd cele mai fine nuanţe, chipul unei tinere răsfăţate în luxul marii burghezii, tandreţea sentimentelor unei soţii îndrăgostite, tristeţea, neînţelegerea, spaima fiicei de burghez în contact cu viaţa aspră a celor mulţi, deruta femeii alunecate pe panta descompunerii morale, suferinţa pricinuită de remuşcări, tendinţa sinceră spre îndreptare, în sfîrşit, delirul dinaintea unui tragic sfîrşitul şi sfîrşitul acesta. Totul redat cu o mare emoţie, într-o excepţională interpretare.

Dinu Săraru

PETRU COMARNESCU

EXPOZIŢIA C. PILIUŢĂ

Trei cutii cu răsaduri pe o masă şi un ceas mare de perete — acesta este subiectul, simplu şi atît de grăitor, al unuia dintre tablourile aflate în cea de a doua expoziţie personală a pictorului C. Piliuţă. O metaforă poetică, redată viu şi sintetic, prin care se sugerează rodnicia vieţii şi timpul, care măsoară toate, avertizează şi se bucură cînd poate fi depăşit.

Imaginea aceasta este simbolică pentru însuşirile şi orientarea tînărului pictor, care şi în alte compoziţii sau portrete a făcut dovada că poate fi un pictor de idei cu largi şi semnificative implicaţii. Ne gîndim la „Pălmaşul“ — lucrat acum vreo cinci ani şi aflat astăzi la Muzeul din Constanţa. Aici pictorul amintea, prin chipul unui om, atît suferinţele cît şi revolta răsculaţilor de la 1907, dar totodată şi nădejdea în alte vremuri. Nădejdea flutura şi în privirile omului chinuit, dar şi printr-o floare adusă ca un sol al viitorului în acest tablou foarte emoţionant. Şi mai emoţionantă încă a fost compoziţia, pictată ceva mai tîrziu şi prezentată la una din Expoziţiile de stat, înfăţişînd un răsculat, care, pătrunzînd în salonul conacului, aşează toporul pe pian şi apasă pentru prima dată în viaţă pe clapele instrumentului, uimit de acest instrument şi de sunetele lui, de care fusese ţinut departe pînă atunci, ca şi de toate bunurile vieţii şi ale culturii.

Firește că un artist care reuşeşte să ajungă la o asemenea oglindire a realităţii şi să-i accentueze sensul prin metafore poetice, sau prin situaţii dramatice, punînd în operele sale atît inteligenţa cît şi inima sa, făcînd pe privitor să se emoţioneze, dar şi să gîndească spornic — nu poate fi salutat decît cu bucurie şi cu încredere. Şi, într-adevăr, dintre tinerii pictori, Piliuţă a avut parte dintru început de elogii şi preţuiri generoase. Folosim termenul „generos“ pentru că unii dintre cei care l-au apreciat de la începuturile sale l-au judecat pe artist nu numai prin ceea ce a realizat el, dar şi prin ceea ce putea realiza în viitor, acordîndu-i un credit foarte larg.

Creditul era în mare măsură justificat de unele înfăptuiri şi mai ales de însuşirile vădite ale pictorului: un desen cu o linie foarte sensibilă şi plină de nerv, cu ajutorul căreia el poate construi oameni expresivi — uneori adînc interiorizaţi şi cu adevărat vii, pe care nu-i poţi uita; un dar de a compune sintetic, ingenios şi cu interpretări inedite, ajungînd la situaţii dramatice, la acţiuni dinamice, la simboluri zguduitoare sau puternic sugestive; în fine, un colorit adeseori cald, vibrant, legat de lirismul şcolii noastre de pictură.

Totuşi, alături de aceste calităţi hotărîtoare pentru creaţia picturală, pe mulţi i-au nedumerit şi nemulţumit mai cu seamă două aspecte din activitatea lui Piliuţă. Mai întîi, viziunea sa prea restrînsă faţă de realităţile majore ale contemporaneităţii şi chiar faţă de ceea ce, uneori, însuşi artistul vestea că poate oglindi. Dacă amintitele compoziţii valorificau artistic probleme sociale de mare însemnătate, alte compoziţii şi chipuri se rezumau la aspecte mărunte de viaţă particulară şi aduceau personaje de loc caracteristice epocii în care trăieşte artistul, ba şi acestea plutind în stări sufleteşti definitorii doar pentru boema de odinioară şi cîtuşi de puţin valabile pentru epoca de mare avînt revoluţionar a socialismului. Un aer vetust, oameni bătrînicioşi şi consumaţi zadarnic de viaţă, o tristeţe măruntă şi prozaică stăruia în unele picturi şi desene, vădit nereprezentative pentru timpul său şi pentru inteligenţa şi aspiraţiile esenţiale ale artistului. Al doilea fapt care nemulţumea era acela că, în unele compoziţii şi portrete inspirate de făuritorii socialismului, (compoziţiile cu oţelari sau cu alţi muncitori şi muncitoare) sau de luptele din trecut ale clasei muncitoare (unele din compoziţiile cu deţinuţii de la Doftana, eliberaţi în 1944), tratarea figurilor avea uneori ceva straniu, neveridic, forţat. În asemenea lucrări, dorinţa de expresivitate patetică, manifestă la pictor, era stînjenită de abuzul de experimente şi manierisme, care, în loc să îmbogăţească mesajul temei, ca în alte cazuri, îl sărăcea, ducîndu-l la un caricatural opus intenţiilor.

Noua expoziţie a lui Piliuţă păstrează dovada însuşirilor sale şi a redus mult din viziunile nereprezentative, în favoarea altora, pline de prospeţime, luminozitate, ingeniozitate autentică. Pictorul ne convinge mai departe că poate fi un iscusit portretist (portretul lui Tudor Arghezi şi al regizorului Val Mugur, al unor colectivişti — care cam seamănă totuşi între ei, nefiind îndeajuns de individualizaţi — şi autoportretele), că pînă şi în interioare, naturi moarte şi flori, poate exprima sentimentele sau stări sufleteşti contemporane şi vehicula idei majore. Reamintim compoziţia „Primăvara şi timpul“ cu acele răsaduri şi cu ceasul. Darul său de a sugera printr-o atmosferă „fizică“ atmosfera sufletească, sau poezia visării constructive îl dovedesc acel interior larg şi cu linii dinamice, în care predomină o glastră cu flori în primul plan, sau faţa de masă pe care a rămas o floare şi bogata serie de flori vii care simbolizează şi cîntă frumuseţea vieţii.

În totul, însă, expoziţia nu aduce — ca viziune şi mijloace de expresie — un spor vădit faţă de ceea ce dovedise mai înainte Piliuţă. Compoziţia „Doftana, 1935“ ar fi putut fi şi mai viguros tratată, spre a oglindi mai viu mesajul. Portretul lui Tudor Arghezi, cu vădite însuşiri caracteristice, putea fi încă mai adîncit.

Multe lucrări vestesc mai departe drumuri făgăduitoare. Peisajele, care apar mai rar în opera lui Piliuţă, au însă nevoie de adîncire şi — curios — ele emană mai puţină „atmosferă“ sufletească decît interioarele sau naturile moarte. Piliuţă pare a fi pictorul oamenilor şi al urmelor ce le lasă peste tot omul, şi mai puţin al naturii — ceea ce nu este deloc un dezavantaj faţă de cerinţele artei contemporane, care pune accentul pe om şi pe înfăptuirile lui revoluţionare.

Multe lucrări se resimt din pricina grabei cu care au fost făcute. Pictorul are nevoie de o mai organică şi concentrată corelare a însuşirilor excepţionale ce le are, pentru a construi mai susţinut personajele şi scenele (desenator, el neglijează construcţia care măcar în subsidiar trebuie susţinută de desen, fie el creat pictural şi nu sculptural) şi pentru a îmbogăţi atmosfera peisajelor şi naturilor moarte. Tocmai pentru că el gîndeşte şi dispune de însuşiri deosebite, este obligat să dea mult mai mult, să creeze mai temeinic, cu mai multă muncă şi meditaţie.

Conştient de îndatoririle sale, la vernisaj, expozantul a mărturisit în faţa celor prezenţi, în scurtul cuvînt inaugural, că dorinţa sa este de a mulţumi timpul în care trăieşte şi că-şi ia angajamentul de a munci şi mai serios, spre a se dezvolta mai mulţumitor, astfel ca viitoarea expoziţie personală să fie mai concludentă. Cu aceeaşi încredere în posibilităţile sale şi cu un regret că o depăşire mai vădită a întîrziat să se manifeste la actuala expoziţie, totuşi nici ea neglijabilă, îi urăm artistului să-şi ţină pe deplin cuvîntul. Timpul se bucură, cînd poate fi depăşit!

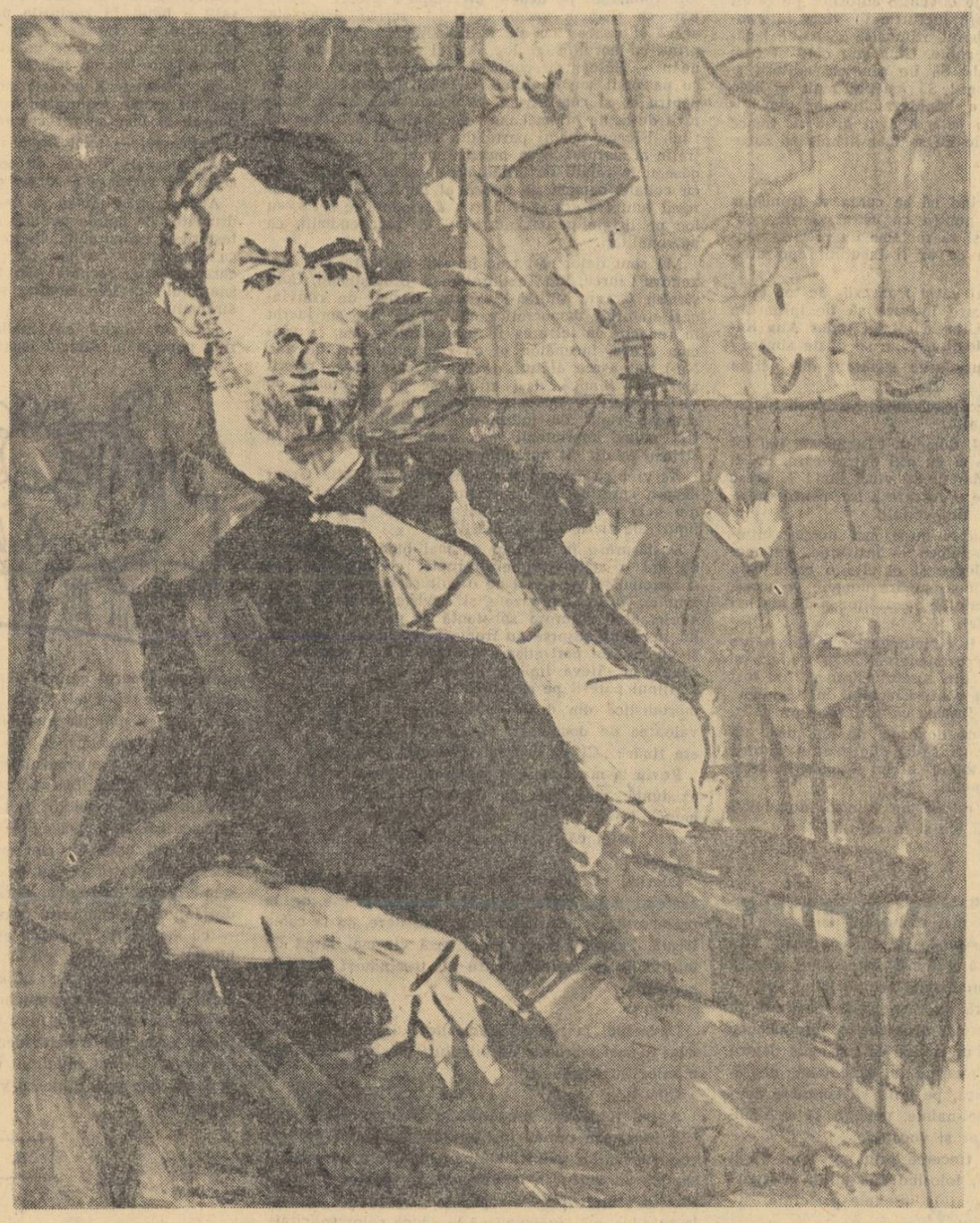

Lucrare din Expoziţia CONSTANTIN PILIUŢĂ

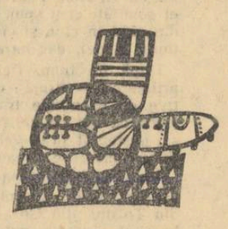

Ion se mişcă!

pielea opincilor, se mulau acum confortabil în pantofii de performanţă.

Conturslonarea trupului hăituit, din tabloul de tristă evocare, era metamorfozată într-o mişcare armonioasă, într-un şnur de supleţe şi avînt incintător ochiului şi inimii.

Alături de el, într-un pluton compact şi multicolor, se împleteau în curcubeul întrecerii tovarăşii lui de muncă şi sărbătoare din toate colectivele regiunii Bucureşti, tovarăşi din oraşele Giurgiu, Oltenita,Titu, din comunele Curcani, Radu Negru, Ghergani, Căzăneşti, Andrăseşti, Băduleasa şi altele.

L-am văzut pe Ion întrecîndu-se cu ceilalţi în sporturile de tradiţie naţională: oina şi trînta. Oina mi-a evocat, privind şirul de flăcăi strecurat cu repeziciune prin reţeaua de pase încrucişate, goana de secole a ţăranului prin ploaia de loviturl ale soartei. Trînta strămoşească mi-a evocat străduinla lui seculară de a se desţelenl de a se smulge acelui destin anteic, acelei maternităţi prelungite a ţărinii, care, nutrindu-l străfund, îl ţinuia, de fapt, şi-i tăia aripile. În era zborurilor cosmice, trînta porneşte de vremea cînd omul se tîrîia olaltă cu brusturii şi cu reptilele.

Lelita Gherghina şi ţăratica Maria, rudele şi tovarăşele apropiate ale lui Ion, sînt campioane la probele atletice şi la jocuri sportive. Trecerea dela ie şi catrinţă la costiumul de sport nu a fost un impas uşor, dar ruşinarea rău înţeleasă a fost înlocuită de obrazul îmbujorat al emoţiei competiţionale.

Şi nu-i de mirare să vedem zugrăvite pe vasele şi ţesăturile lor scene decorative din spartachiadele de acum, împreună cu armindenii şi grîiele stilizate, implicaţii din arsenalul sportiv (leitmotive cu mingi şi plase, panoplii de suliţe, imaginea circumliniară a stadioanelor etc).

Prezenţa lui Ion în arenă, sub soarele socialismului, este simbolică şi ea consemnă un fenomen actual de masă.

Cifric, din cei 203.000 de participanţi la Spartachiadă, numai pe regiunea Bucureşti, s-au întîlnit în parcul sportiv al clubului Dinamo 600 de concurenţi fruntaşi din toate colectivele, la diferite discipline şi jocuri.

În era cosmonauţilor, Ion se desliţeşte de lutul în care bîiguia cîndva, confundîndu-se cu un proteus.

Totul consemnă: Ion se mişcă!

Tudor George

Spectacole — Arte — Sport — Spectacole — Arte

Fapte de viață

Bulibașa părăsește șatra

Pînă nu demult, Iorgu Brăteanu era bulibașa unei șatre de nomazi, popositǎ la periferia Bîrladului. Aici, în micul tîrg moldovenesc, devenit astăzi cetate industrială, i se decide soarta. Bulibașa își părăsește șatra! Și nu singur. Împreună cu alți șătrari, se angajează la Fabrica de rulmenți din oraș; sînt astăzi forjori, turnători, transportori.

Cîteva date sumare despre erou:

Pînă nu de mult, bulibașa șatrei

născut într-o „casă" cu nouă copii (de fapt, o căruță cu coviltir, trasă de catîri). În timpul războiului, azvîrlit tocmai pe malul Bugului, în lagăr, pradă foamei, bolilor. Zace de tifos exantematic; e cît p-aci să se prăpădească.

Bulibașa Iorgu Brăteanu își începe a doua sa existență, bătînd drumurile țării în continuă prefacere. Privește în jur cu ochi atent și isteț. Străbătînd regiunile Galați, Iași, Bacău, Dobrogea, Suceava, el înțelege că și viața lor, a nomazilor, se poate schimba. Pasul de la pribegie la existența demnă, sigură și mulțumitoare, îl face aici, în Bîrlad. Iorgu Brăteanu devine metalurgist. În

Acum mînuiește bile de rulmenți

bărbatul robust, negricios, cu pletele tunse și barba rasă, cu ochi pătrunzători și semeți, nu-l mai recunoști deloc pe veșnicul rătăcitor de sub coviltir. Tot așa cum e greu să-l recunoști în locatarul unui apartament de bloc nou. Băiatul său, Ion, urmează cursurile școlii elementare Nr. 2. Este printre primii din clasă. Are de gînd să devină medic.

Pe aparatul de radio, în locuința metalurgistului Iorgu Brăteanu, se află o fotografie veche, păstrată cu sfințenie: ea înfățișează un fost bulibașă, laolaltă cu cîțiva șătrari. Poza stă acolo ca o mărturie.

Mihai Stoian

Seara, lîngă aparatul de radio, o lectură cu fiul său Ion

ION PAS

DINTR-O „CARTE DESPRE UREMURI MULTE"

AMINTIRI

Tineretului îi sînt mai puțin cunoscute astăzi aspectele grele ale vieții de scriitor și gazetar dintre cele două războaie. Ținînd seama de rolul important al publicisticii în activitatea tinerilor scriitori, ne-am adresat scriitorului Ion Pas, rugîndu-l să împărtășească cititorilor noștri cîte ceva din bogata sa activitate în aceste domenii.

Publicăm mai jos fragmente dintr-o „Carte despre vremuri multe" — amintiri privind publicistica sau unele figuri de scriitori din acei ani.

1.

Am mîncat, cum se zice, pîine făcînd meseria de gazetar timp de peste treizeci de ani. Pîinea era cam amară și în orice caz neîndestulătoare, astfel că, pentru a o mai rotunji, a trebuit să îndeplinesc și alte treburi lăturalnice, legate într-un anume fel de călimară și de condei, să mă transform și-n „negru", scriind articole, broșuri și chiar cărți de tot soiul pe care le publicau alții — bine-nțeles, iscălite de ei.

Statornic, adăugînd orelor din redacții alte cîteva perechi, pe care le prestam acasă, noaptea, pînă la cîntatul dinspre zori al cocoșilor, am făcut muncă de traducător. Cred că trece de o sută numărul lucrărilor, bune și proaste, pe care le-am tălmăcit, uneori mai bine, alteori mai rău, mai de mîntuială, în conformitate cu principiul: la un preț ca acela o marfă ca aceea. Puteai să trudești oricît de mult la o carte, editorul rămînea indiferent, neplătind nici o sută de lei mai mult față de suma convenită. Convenită — este un fel de-a spune, căci tariful ți-l impunea el, o dată pentru totdeauna la oricîte ediții ar fi tras. Dacă-ți place, desigur; dacă nu, se oferă Giurgea cu preț mai ieftin, se roagă George Em. Rareș la preț mai pe nimic și la un termen de-o săptămînă chiar, fiindcă el rupe cartea în patru, dînd fiecărui membru al familiei cîte o porție din ea.

George Em. Botez (Rareș) a început prin a scrie literatură, pe urmă nevoile vieții l-au îndepărtat de ea și s-a apucat de meseria de traducător. Are o casă grea, mai simte și plăcerea paharului (îi lucește nasul ca un felinar aprins, noaptea), astfel că bate mereu pragul editorilor să-i dea de lucru. Tocmeală nu încape. Acasă, cap la cap, el, nevasta, copiii, trag meșteșugărește, grăbiți la carte, înnădesc apoi părțile componente ale lucrării, fără s-o mai revizuiască, să asigure o unitate stilului sau măcar transcrierea uniformă a denumirilor de oameni și de locuri. Pe urmă, el și ai lui au o înclinare spre autohtonism, astfel că denumirile, exprimările personajelor franțuzești au o puternică amprentă moldovenească (Rareș e moldovean).

Dacă în loc de-o plată forfetară, eu și Rareș am fi căpătat măcar doi la sută din cîștigurile pe care le realiza editorul de pe urma tirajelor mari și a ediților repetate — eram oameni ajunși.

O situație privilegiată dobîndise în cele din urmă Iuliu Giurgea (Bradu), devenind, nu se știe prin ce mijloace, reprezentantul cu drepturi exclusive al editorilor din Anglia și Statele Unite. Ridicase pretențiile, dicta el acum, editorilor noștri, condițiile sale pentru tipărirea literaturii anglo-saxone. Deveniseră o modă romanele stufoase, grele cît cărămida, americane și englezești. Traducătorul era el, remunerat nu cu o sumă fixă, cu drepturi eterne pentru editor asupra tălmăcirilor. Nu — cu procente, în raport cu tirajul și cu fiecare ediție. Dacă îi convine lui Ciornei — bine; dacă nu, îl trag de mînecă Socec și Delafras; dacă le convine acestora — bine; de nu, îl așteaptă cu zîmbete ademenitoare, cu trei procente în plus, Ciornei, Mecu sau ceilalți negustori de literatură care, într-o vreme, se înmulțiseră ca ciupercile.

Nu două mîini i-ar fi trebuit lui Giurgea să poată săvîrși treaba de traducător al cărțoaielor care apăreau cam în număr de una sau de două pe lună, ci aproximativ o duzină, mai cu seamă că el avea și funcția de director la un minister. Mîinile celelalte erau, se spunea, ale unor funcționare în subordinea lui, cunoscătoare de limbă engleză, plătite cu atît cît credea șeful lor de cuviință. Tot ca și Rareș, Giurgea sfîșia romanul în cinci, în șase porții, și le repartiza „negreselor" care lucrau pentru el, în orele de birou. Era o favoare a lui. El aduna transele, intervenea ici-colo, îndreptînd o greșeală de dactilografie, punînd în corectarea unor pasaje, unor dialoguri pecetea-i personală.

Era ardelean și se întîmpla ca, pe-alocuri, personajele romanelor englezești și americane, lorzi, ladies, trustmani, gangsteri, vampe, cow-boys, să vorbească în felul eroilor lui Popovici-Bănățeanu sau ai lui Slavici, ai lui Agîrbiceanu, așa cum acelea din literatura franceză foloseau, prin mijlocirea lui Rareș, limba lui Creangă, a lui Sadoveanu, a lui Calistrat Hogaș.

Giurgea-Bradu a realizat de pe urma acestei industrii cîștiguri însemnate, mai cu seamă că păstra pentru sine și drepturile cuvenite autorilor pe care-i traducea. Se încurcaseră lucrurile în viața internațională, se aștepta războiul, izbucnise războiul, legăturile exterioare erau rupte. Cine știe cînd și cum se va încheia războiul! Să fie sănătoși editorii și romancierii anglo-saxoni! Să aștepte mult și bine regularea conturilor cu împuternicitul lor din Romînia care, în vremea asta, a avut grijă să treacă în lumea drepților unde nu se mai lichidează socotelile strîmbe.

„Dacă-ți place..."

Nu aveam încotro cînd mi se cerea să trunchiez un roman mai mare, pentru ca astfel să nu consume prea multe coli și să reclame un preț de vînzare mai ridicat, ceea ce ar fi încetinit epuizarea ediției.

— Dumneata nu vezi că și francezii fac tot așa? mă înfunda editorul care începea să fie inițiat în secretele negustoriei. Uite la cît au redus **Ana Karenina** și **Crimă și Pedeapsă.** Cine se poate supăra?

Într-adevăr, nu se producea supărare din partea nimănui.

Nu aveam încotro nici cînd îmi impunea să traduc o mizerie literară sau alta.

— Asta cere publicul, domnule! Dumneata îmi tot vii cu Anatole France și cu alți autori care, ori fi ei somități cum spui, dar nu se vînd. Bun! Tipăresc din cînd în cînd și cîte o lucrare a lor, pentru prestigiul firmei, dar **baza** sînt ceilalți.

După un timp, Delafras nu-și mai numea întreprinderea — firmă; o numea — instituție. Din motive de economie traducea și el cîte o carte care ieșea ca vai de ea. Nu se supăra nimeni. Pe urmă, s-a deșteptat în el veleitatea de scriitor și de ideolog (bine-nțeles, de dreapta).

Eram bucuros cînd îl convingeam, pe el sau pe Ciornei, să-mi accepte propunerea de a traduce și din Tolstoi, din Gorki, din Anatole France. Am fost bucuros cînd am putut plasa **Cimentul** lui Gladkov. Acceptau, dîndu-mi să înțeleg că-mi făceau un hatîr.

N-am reușit vreme de douăzeci de ani, deși am stăruit, în repetate rînduri, să-i cîștig pentru editarea romanului „Jean Christophe" al lui Romain Rolland, opera scumpă inimii mele.

— Zece volume! Vrei să ne ruinezi, domnule? Cîte o să se vîndă din ele și în cît timp?

2.

Înainte de a fi silit să-și cîștige traiul din gazetărie, unii colegi ai mei avuseseră un stagiu literar, serios: colaboraseră la reviste cu proză, versuri, cronici; tipăriseră volume. Alții, dintr-o serie cu mine, constituiau promisiuni remarcabile. Toți — cu un bagaj de cultură pe care își propuseseră să și-l îmbogățească. Nutreau nădejdea că profesiunea care le asigura oricum un mijloc de existență pentru a fi astfel scutiți să recurgă la expediente degradante, nu-i va împiedica, pe unii, să continue activitatea începută de mai-nainte, pe alții să se realizeze potrivit năzuințelor și vocației.

Își făceau iluzia că trecerea prin presă nu va fi de lungă durată și că, folosind cea dintîi conjunctură prielnică, vor reveni la uneltele preferate.

Amăgire!

Trebuiau, pentru atîta cît primeau din partea patronilor, să trudească fără precupețirea timpului. Trebuiau să facă nu numai ce ar fi preferat. Comentarii privitoare la manifestările vieții culturale? Cronici, însemnări despre teatru, cărți, expoziții, concerte? Nu era loc pentru ele decît cînd lipseau alte „subiecte" — o crimă, o criză politică, un scandal în lumea bună. Însă astfel de evenimente se produceau frecvent, dîndu-li-se totdeauna caracter de senzație, lungindu-le, lățindu-le, pentru ca alimentul oferit cititorilor să fie cît mai picant. Nu era loc pentru ele decît cînd se întîmpla ca reclamele și „mica publicitate" să fie într-o zi mai reduse, ceea ce punea pe gînduri administrația.

— Lasă-ne, domnule, cu chestiile dumitale! Nu din ele trăiește o gazetă — glăsuia plictisit stăpînul sau secretarul de redacție. Astea sînt floricele. N-ai fost angajat pentru astea. Găsește ceva, o **bombă.**

Sau:

— Nu merge, domnule; prezența dumitale nu se face simțită. Bine-bine, scrii dumneata frumos, dar cam încet; la gazetă trebuie să-i tragi repede din condei. Spațiul trebuie umplut, linotipiștii cer manuscris. Și, apoi, materialele dumitale sînt așa, pentru numerele de duminică și pentru cînd e criză de chestii palpitante. Ce-ar fi să le mai lași? Ia fă-ne ceva din culisele politice, iscodește, inventează niște cancanuri. Du-te la Capșa, pe la cluburile partidelor și trage cu urechea.

Ori:

— Fă niște ministere; sau piața; sau faptele diverse. Mă rog, asta ne trebuie. Dacă-ți place, dacă-ți convine...

Puteau să răspundă: „Nu!" și să trîntească ușa în urma lor. Ei, și? Patronul, secretarul redacției, șeful redactor n-ar fi alergat în urma lor ca să-i țină de mînecă. Pentru un loc liber în redacție se prezentau îndată, cu proptele, cu temenele, cinci redactori sau reporteri, unii cu bună calificare, alții improvizați. Erau pline cafenelele cu ei. Unii nici nu pretindeau salariu, mulțumindu-se cu remiza la publicitatea pe care se angajau s-o aducă administrației, avînd relații la toate instituțiile, la bănci și în lumea comercială. Că erau agramați, nu avea importanță: aduceau ziarului venituri. Că practicau șantajul — nimic grav, cu condiția să facă partea cuvenită, și anume a leului, gazetei. Sub rezerva, în același timp, de a nu cădea pe mîna procurorului și de a-și ține gura.

Venea resemnarea și în cele din urmă adaptarea la mediu.

3.

Se numărau pe degete privilegiații presei — ziariști cu renume vechi, care își scriau articolele acasă și veneau cu ele la redacție ori le trimiteau printr-un servitor al lor sau al ziarului. Cînd veneau — stăteau de vorbă, la cafea și trabuc, numai cu patronul sau cu șeful redacției. Primeau, nu atît pentru **ce** și **cum** scriau, ci pentru semnătură, onorarii de șapte ori mai mari decît ale redactorilor de rînd. Făceau uneori parte din consiliul de administrație al ziarului. Erau membri și în alte consilii. Se găseau în relații de intimitate cu șefii de partide și cu ceilalți oameni de marcă ai lumii politice. Interesul tuturora era să-i cultive. Cîteodată le rezervau loc pe listele parlamentare — ca independenți, ca personalități.

Mă simt dator să-i trec în altă categorie pe Alexandru Ciurcu, Ion Teodorescu, B. Brănișteanu, Constantin Graur, Millian-Maximin, ziariști de convingeri statornic democratice, alături de care am lucrat în redacție la intrarea în profesiune — eu, la vremea aceea, începător, ei cu stagiu de zeci de ani. Nu-i pot așeza alături de cei la care m-am referit mai sus, fiindcă, deși aflîndu-se pe o treaptă de vîrf și deci la adăpost de nevoile traiului, nu se simțeau rupți de interesele celorlalți. Cu ultimii trei m-am împrietenit mai tîrziu și am rămas în strînse relații cît au trăit.

Aș vrea să mă opresc asupra lui Constantin Graur despre care Barbu Lăzăreanu scria că a fost „una din cele mai originale, mai pline de personalitate figuri ale ziaristicii românești".

Desfășurase în răstimp de mai bine de patruzeci de ani o activitate neîntreruptă, cheltuind muncă și risipind talent grefat pe o cultură bogată și mereu înnoită, înființînd gazete și reviste, colaborînd la altele, dînd tuturora substanță și prestigiu. Scrisul lui învedera resurse de ironie și observație, precum și un dar de portretizare datorită căruia izbutea să fixeze în cîteva linii o figură și o psihologie. În sprijinul părerii pe care o emit vin paginile de memorialistică din două volumașe care își păstrează valoarea de document al epocii trăită de el cînd era tînăr: „Cîțiva inși" și „Portrete socialiste".

Revin la masa mare a profesioniștilor care duceau existență mediocră și necăjită. Cîștigul pentru munca la gazetă era totdeauna sub cerințele existenței, astfel că trebuiau să găsească alte mijloace.

Cum?

Lucrînd și pentru alte gazete cărora le dădeau aceleași știri, multiplicate cu indigo, culese de la prefectură, de la primărie, din ministere, de la calea ferată. Pentru a cuprinde o rază cît mai largă de informații se cartelau între ei, trecîndu-și reciproc noutățile.

Cum?

Devenind, la rîndu-le, achizitori de anunțuri mai mari și mai mărunte, de bilanțuri ale băncilor și-ale marilor întreprinderi.

Cum?

Avînd totdeauna pregătite în buzunar cîteva petiții prin care cereau instituțiilor, oamenilor de afaceri, oamenilor politici ajutoare motivate de-o boală sau de un deces în familie, de necesitatea achitării taxelor școlare pentru copii, de „serviciile" pe care le-au adus, ori făgăduiau să le aducă celor solicitați.

S-au dus pe apa gîrlei veleitățile literare. Fără noimă ar mai fi fost aerele de superioritate pe care și le dădeau cînd au intrat în presă cu foiletoane în care tratau probleme de artă, de cultură. Neîmprospătat, neîmbogățit, bagajul intelectual s-a împuținat și s-a ferfenițit. Fără sens ar fi fost să-și mai dea ifose. Ziua, hamalic în redacție sau alergătură prin ministere și alte locuri, așteptări umile prin tot felul de anticamere, plecăciuni în dreapta și în stînga: Te salut, coane! omul dumitale, boierule! Seara, șederi cu prelungire prin cafenele, berării sau bodegi. Discuțiile aveau mai mult un caracter de birfeală, intimitatea îmbrăca forme triviale. Își spuneau ei între ei: colega, șefule sau inspectore. Cu privire la confrații absenți emiteau aprecierea că sînt șnapani, șantajiști, ciubucari, periuțe. Glumele pe care le lansau, unii pe seama celorlalți, erau de prost gust. Își făceau renghiuri care apoi circulau dintr-o redacție în alta. Haz mare stîrnise complotul urzit împotriva lui Leontin Iliescu de la „Universul". Din pricina vîrstei înaintate, a vederii slăbite, din a obișnuinței, el umbla cu-n baston. Careva dintre colegi a avut ideea să i-l scurteze, fără ca el să bănuiască, dar cu știința colegilor, în fiecare zi cam cu un centimetru, astfel că, sprijinindu-se, bătrînul se-apleca tot mai mult într-o parte. După cîteva luni mersul îi devenise șoldiu și așa i-a rămas.

4.

Stăpînul „Universului" se îmbogățise, ziarul său avînd tirajul cel mai răspîndit și numărul cel mai mare de pagini îndopate cu mare și cu mică publicitate. Înfrînsese, de-a lungul anilor, strădaniile celorlalte ziare de a-l concura. Nici nu puteau, de altminteri, instituțiile de stat, băncile, negustorii mari sau mai mărunți să-i ocolească ghișeele, să-i refuze agenții de reclame căci, într-o formă ori alta, patronul găsea ac pentru cojocul lor. „Saltă, saltă comerțul!" declara el celor din preajma sa, frecîndu-și palmele, cînd vedea întinzîndu-se în unele pagini bilanțuri lungi și late iar în altele reclame ca plăcintele. Era sensibil urmărind coloanele cu anunțuri prin care șomerii căutau de lucru, întreprinderile căutau brațe de lucru, proprietarii de locuințe căutau chiriași, fetele mai tinere, mai bătrîne, văduvele și burlacii tomnateci căutau „partide".

„Saltă, saltă comerțul!".

Îl bucurau **faire-part**-urile vestind logodne și căsătorii. Îl bucurau citațiile de divorț. Cu deosebire îl bucurau **faire-part**-urile care vesteau decese și care, cînd era vorba de trecerea în altă lume a unor granguri ai societății, membri în multe consilii de administrație, în comitete și, vorba personajului caragealesc, comiții, acopereau cîteva coloane.

„Au să moară de necaz, palestinienii!"

Palestinienii erau concurenții lui, patronii ziarelor din vecinătate, adică de pe strada Sărindar. Pe ei îi gratifica și cu alte epitete, mai tari, nu numai în cerc restrîns dar și în scris, la o supărare mai mare. E drept că atunci cînd interesele comune erau în joc, adică atunci cînd guvernul, oricare ar fi fost, voia să scumpească hîrtia, cerneala sau taxele poștale, dar, mai cu seamă, cînd lucrătorii tipografi formulau revendicări legate de majorarea salariului, de reducerea zilei de lucru — făceau front solidar. În acțiunea lor atrăgeau pe conducătorii tuturor celorlalte ziare, abstracție făcîndu-se de divergențele ideologice și politice. Apăreau comunicate, semnate de ei toți, prin care se cereau opiniei publice și organelor „în drept" să ia atitudine — se înțelege că împotriva unor agitatori și unor elemente care, prin cerințele lor, conștient sau inconștient, cu plată sau în chip onorific, ajută bolșevismului. Cînd, după întîiul război, în atmosfera pe care o crease avîntul micării organizate a muncitorilor, ziariștii profesioniști au săvîrșit o acțiune memorabilă — singura, din păcate, în analele meseriei — pretinzînd dreptul la repaus duminical, și aliindu-se întru înfăptuirea acestui obiectiv cu muncitorii tipografi și cu vînzătorii din magazine (egal interesați) a bătut în rîndurile patronilor și directorilor de ziare un vînt de neliniște și indignare. Au declarat locaut, au scos un ziar colectiv, incitînd la luarea unor severe măsuri de represiune.

Ce însemnează această acțiune? Ce însemnează mai cu seamă alăturarea aceasta dintre ziariști, tipografi și funcționarii comerciali?

Răspunsul — unul singur: bolșevism!

Au pierdut. Dreptul de odihnă al salariaților din cele trei sectoare a rămas cîștigat.

Apele retrăgîndu-se și despărțindu-se, fiecare îndrumător de opinie publică revenea pe pozițiile detestării și concurenței. În toiul polemicilor zvîcneau ca din praștie cuvinte de reciprocă încondeiere și caracterizare: rechinul din fruntea ziarului cutare; șnapanul; peștele bătrîn; șacalul; șantajistul; înstrăinatul.

„Peștele bătrîn" era Stelian Popescu asupra căruia porecla în directă legătură cu faima sa (ajun-

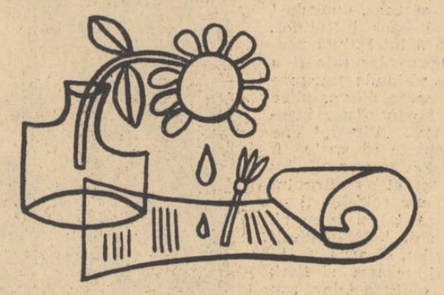

sese proprietarul gazetei după ce intrase în grațiile bătrîne ale văduvei fondatorului și o deposedase) nu-i aducea nici un prejudiciu moral sau material. Din bogat, devenea, zi de zi, mai bogat; fusese chiar ministru; era purtătorul de drapel al naționalismului integral. Mai mult de douăzeci de ani a pescuit el în apele tot mai tulburi ale intoleranței și asmuțirii. Retrăgea cu de la sine putere calitatea de patrioți unui tot mai mare număr de cetățeni, declarîndu-i străini sau în slujba străinilor. Antisemit fusese totdeauna, dar prin 1935 se întrecuse, dezlănțuind o campanie cumplită împotriva evreilor — cu deosebire împotriva evreilor din presă — publicîndu-le zi la zi, pe două coloane, sub o rubrică intitulată cu tîlc: „Cine sînt și ce vor?", numele dimpreună cu pseudonimul. De la proprietar și director, pînă la cel mai modest reporter sau corector, erau toți laolaltă denunțați vindictei publice ca pervertitori ai sufletului nației. Hangul i-l țineau noii săi angajați Brătescu-Voinești, Bacalbașa, Batzaria.

II.

1.

Rămîne totdeauna tulburătoare amintirea legată de anumiți oameni, unii prieteni, alții cunoscuți pentru reputația lor, pe care mi s-a întîmplat să-i văd într-un anumit moment, fără să-mi dau seama că privirea mea se oprea asupra lor pentru **ultima** oară.

Pe Nicolae Pora l-am observat într-o dimineață ploioasă de toamnă trecînd cu înfățișarea tristă, preocupată, la doi pași de mine, pe Calea Victoriei în dreptul magazinului Lafayette. Am reținut că umbrela pe care o purta deschisă era cam pleoștită din cauza unui arc rupt, că pantofii îi erau cam scîlciați iar partea de jos, roasă, a pantalonului — stropită de noroi. Nu m-a văzut. Nu ne mai întîlnisem de vreo jumătate de an. Am fost pe punctul de a-l opri, vrînd să-i string mîna și să schimbăm cîteva cuvinte. Apoi, nu știu de ce, am renunțat. „Lasă, pe altădată", mi-am zis.

Peste vreo două săptămîni am aflat dintr-o notă de ziar c-a murit.

Eram tînăr cînd, trecînd pe strada Academiei, l-am recunoscut la intrarea hotelului din colț pe Aurel Vlaicu. Tocmai coborîse, împreună cu Octavian Goga și, parc-mi-se, cu Zaharia Bîrsan, dintr-o birjă. De pe partea opusă a trotuarului, unde mă oprisem, mi-am dat seama că erau veseli tustrei. Mai voios părea aviatorul. Rîdea tare. Petrecîndu-și brațele pe după umerii prietenilor, a intrat cu ei în hol. Îl vedeam, altfel decît din fotografiile gazetelor, pentru întîia oară. L-am văzut, în realitate, pentru ultima oară, căci pînă în vreo lună s-a prăbușit.

Pe Duiliu Zamfirescu l-am cunoscut în calitatea lui de președinte al Camerei după întîiul război și în îndeplinirea meseriei mele de reporter parlamentar. Dimpreună cu ceilalți ziariști mergeam uneori

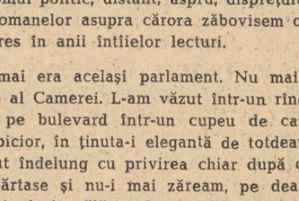

în cabinetul lui pentru a obține anume stenograme. Ne primea cu severitate, stînd în picioare, dinapoia biroului, într-o ținută marțială — privirea sa și, eventual, un gest al mîinii obligîndu-ne să rămînem lîngă ușă.

— Domnilor!

Rostea acest „domnilor!" cu ton sentențios.

Cînd întindea stenogramele avea aerul că ne încredințează documente cu secrete de stat.

— Atențiune, domnilor!

...Atențiune ca, dacă le rezumăm, să nu denaturăm sensul lor.

Nu pierdea prilejul să admonesteze cînd pe un reporter, cînd pe altul, pentru redări tendențioase ale dezbaterilor, pentru unele indiscreții sau săgetări politice strecurate în gazetele lor.

Încercarea unora de a căpăta de la el vreo informație de culise, vreun cancan, primea o ripostă ofensată, formată dintr-un singur cuvînt:

— Domnilor!

...Sensul era: cum vă permiteți? Și mai era: cu aceasta am isprăvit!

Salutului nostru de la venire și de le plecare nu-i răspundea decît printr-o aproape invizibilă, rece, mișcare a capului și-a buzelor.

Trăsesem, dezamăgit, o linie groasă de demarcație între omul politic, distant, aspru, disprețuitor, și autorul romanelor asupra cărora zăbovisem cu plăcere și interes în anii întîielor lecturi.

Nu mai era același parlament. Nu mai era președinte al Camerei. L-am văzut într-un rînd pe cînd trecea pe bulevard într-un cupeu de casă, picior peste picior, în ținuta-i elegantă de totdeauna. L-am petrecut îndelung cu privirea chiar după ce trăsura se depărtase și nu-i mai zăream, pe deasupra coșului ei, decît pălăria de pai. Mă gîndeam atunci, nu atît la demnitarul care ne primea și ne privea de sus, cît la cel care scrisese „Viața la țară" și „Tănase Scatiu".

Cred că nu mai mult decît peste o săptămînă a apărut necrologul cu vestea că, la o mănăstire din Moldova unde se dusese să-și petreacă vacanța, Duiliu Zamfirescu murise în urma unei intoxicări.

2.

Oare numai ciolănoșii și mustăcioșii mei tovarăși din regimentul în care m-am aflat vreme de doi ani reușeau să dea, rostind vorbe tari, pline de năduf, expresie suferințelor îndurate de-a lungul unui război care ne purtase, desculți și golănești și deseori flămînzi, în marșuri de-a lungul și de-a curmezișul Moldovei pustiite? Oare, cînd am zăcut cu o mînă ruptă prin spitalele amărîte, numai ciungii și ologii, și cei cu burțile găurite și chiorii și orbii din jurul meu, iar prin alte barăci istoviții de gălbinare, de tifos, de febră recurentă, știau cum anume să-și tălmăcească deznădejdiile și dorul după ai lor de-acasă și teama că, pînă la urmă, le-or rămîne mădularele pe acolo?

Mă pricepeam și eu.

Fusesem smuls celor douăzeci de ani împletiți din bucuriile și năzuințele pe care doar întîia tinerețe le poate dărui. Mă luptasem cu păduchii prin cantonamente și bivuacuri, mă bătusem în vreo trei sectoare ale frontului, gata-gata de fiecare dată să împărtășesc soarta fraților mei pe care, sub privirile mele, la cîțiva pași de mine, i-au hărtănit obuzele.

Plumburie, pălmuită de un vînt dezmetic, împroșcată de o ploaie mărunță, era înserarea aceea cînd, de dindărătul unei ferestre a „salonului" de spital în care mă găseam la Iași, privirile îmi întîrziau asupra priveliștii de-afară. Ulițele, triste. Din cînd în cînd trecea cîte-un drumeț îndoit sub săgetarea vînzolelii vrăjmașe. Aveam o stare de suflet în, se înțelege, totală potrivire cu acel ceas al zilei de februarie.

Am tresărit într-un moment, am șters grabnic, cu mîneca halatului, geamul aburit, m-am uitat cu mai multă luare aminte. Nu mă înșelam. Trecătorul care se ivise de după colț și ajunsese în lumina gălbuie a vitrinei unei dughene era **el.**

Călca, înfruntînd cu anevoință dar și cu dîrzenie — îmi dădeam seama — răbufnirile vîntului și insulțările burniței. Își ținea cu o mînă căciula apăsată pe cap și cu cealaltă gulerul ridicat.

Îmi era cunoscut chipul lui atît de caracteristic așa cum, dimpreună cu numele său, era cunoscut tuturora. Cu vreo patru ani în urmă fusesem la el, îi înmînasem o corectură și așteptasem în biroul lui, pînă ce o citise. Îl văzusem și-l ascultasem la întrunirile dominate de vocea-i tunătoare. Dar el era autorul povestirilor pe care le citisem cîndva cu atît mai multă bucurie cu cît acțiunea unora dintre ele se desfășura pe acele tărîmuri ale copilăriei lui, învecinate cu locurile copilăriei mele. Unele fapturi, cu măiestrie zugrăvite de el, trăiseră și în apropierea mea.

La Teatrul Național îmi înroșisem palmele aplaudîndu-i piesele.

Delavrancea!

L-am petrecut din ochi pînă cînd l-am pierdut.

Printr-o întîmplare, am găsit în seara aceea, la unul din bolnavii altei încăperi, cartea lui: „Sultănica". Volumul era ferfeniță, pătat și mirosea a iod. Nu avea afacere. I-am recitit, una după alta, cu emoție, paginile care m-au transpus în anii adolescenței, pe meleagurile și în lumea de care mă rupsese războiul.

Peste vreo două luni, într-o dimineață cînd mă duceam să mi se schimbe ghipsul, am reținut peste umărul cuiva, pe coridor, un titlu mare, de gazetă, în chenar negru:

„A murit Delavrancea!"

OPINII

Etica și discuțiile literare

În Darea de seamă prezentată la Conferința pe țară a scriitorilor, analiza activității criticilor literari a constituit unul din capitolele importante, pe baza căruia numeroși participanți la discuție au subliniat cu referiri concrete și convingătoare necesitatea dezbaterii cît mai temeinice a problemelor legate de fenomenul literar contemporan. Conferința a relevat succesele criticii, dar a stăruit, cum era și firesc, asupra tendințelor de a substitui criteriului obiectiv, științific, un unghi de vedere subiectivist, străin de principiile esteticii marxist-leniniste. După aproape un an de la dezbaterile Conferinței, există posibilitatea de a reflecta în ce măsură dezideratul unanim a călăuzit activitatea criticilor literari, în deosebi a celor tineri. La o astfel de analiză invita și articolul lui Mihai Novicov (*E necesară o discuție despre critică ?*) apărut în *Contemporanul* din 11 iunie 1962. De altfel concluzia lui o simțim imperativă :

„Este nevoie de o discuție despre critică, de o discuție *sinceră, tovărășească* (subl. n.), la obiect, pentru a se crea între critici și nu numai între critici o opinie publică puternică, favorabilă promovării unei critici partinice, combative, principiale".

Mihai Novicov, într-un număr recent al *Gazetei Literare*, reînnoia propunerea făcută în articolul amintit. Se știe cît de bine venite au fost articolele din *Scînteia* : „Pentru o critică principială, pătrunsă de spirit de partid" (1958) și „Împotriva tonului apologetic din critica literară și artistică" (1959). O serie de merite ale criticii noastre literare menționate în Darea de seamă la Conferința pe țară a scriitorilor se datoresc tocmai faptului că în urma apariției acestor articole s-a manifestat creșterea simțului de răspundere profesională, exigența față de una sau alta din operele cercetate. Reflectînd la sarcinile criticii, Lunacearski spunea : „Criticul marxist nu este un astronom literar, care explică legile implacabile ale mișcării aștrilor literari de la cei mai mari la cei mai mici, el este și un luptător, el este și un constructor. De aceea, elementul apreciativ trebuie situat extrem de sus în critica marxistă contemporană". Analiza operei literare nu se poate reduce, așadar, la impresia superficială ; această operație complexă reclamă, în primul rînd, situarea criticului pe o poziție cu adevărat științifică. Ea necesită, fără îndoială, din partea celui care o întreprinde și efortul de a determina specificul, originalitatea, procedeele folosite în surprinderea aspectelor înconjurătoare. Această condiție apare neglijată în activitatea unor critici tineri, care fie că ocolesc demonstrația riguroasă, fie că optează fără echivoc pentru succesiunea de etichete superlative. Poziția științifică față de o anumită operă literară, de artă în genere, reprezintă corolarul unei etici noi, socialiste, al cărei atribut esențial îl constituie principialitatea. În ultima vreme asistăm la manifestări care coboară prezența unor critici tineri pe terenul neted al apologiei sau al iritărilor negativiste. Și într-un caz și în celălalt consecințele nu pot fi decît derutante pentru scriitori, dar și pentru cititorii lor. Lipsa unei articulații ferme transformă unele cronici literare, articole sau recenzii, într-o îngrămădire haotică de impresii. Ne vom opri deocamdată la cîteva exemple de modul deficitar în care unii critici tineri înțeleg să discute volumele de versuri.

Practica elogiului fără rezerve o întîlnim destul de des în cronicile semnate de Eugen Simion *(Contemporanul, Gazeta Literară,* etc.). Autorul mînuiește cu virtuozitate limbajul apologiei nediferențiate. El nu pierde prilejul de a atrage asupra sa atenția unor scriitori de frunte, ale căror opere, realmente valoroase, riscă să devină victimele entuziasmului sufocant cu care le îmbrățișează criticul. Fără îndoială, Tiberiu Utan a atins treapta maturității artistice și așteaptă de la critica literară pe lîngă tălmăcirea în termeni exacți a caracteristicii scrisului său acele remarci care să-l ajute efectiv în dezvoltarea sa viitoare. In cronica din *Contemporanul* (15 decembrie 1961) la *Versuri* de Tiberiu Utan îl surprindem pe E. Simion mînuind fără pătrundere aprecierile elogioase, care se transformă, astfel, în genuflexii, ceea ce, tocmai, îl împiedică să pună în lumină elementul nou, original pe care-l aduce poezia lui Tiberiu Utan în faza ei actuală. Cronicarul pune grăbit un semn de egalitate între volumul anterior și cel apărut recent, denaturînd astfel evoluția poetului, plafonîndu-l.

În cronica sa la volumul *Mă uit în ochii copiilor*, de Ion Brad, tov. Eugen Simion nu face o analiză adîncită a cărții, cu adevărat dintre cele mai bune apărute în acest an, mulțumindu-se să formuleze elogii, într-o bună măsură neargumentate. Poezia lui Ion Brad impune tocmai prin calitățile ei, o apropiere mai competentă, mai diferențiată, așa cum au realizat-o alte cronici literare consacrate volumului „Mă uit în ochii copiilor". Alambicarea confuză, goana după hiperbola „savantă" fac textul ilizibil. Lui Eugen Simion îi scapă uneori sensul exact al noțiunilor și atunci vorbește de „receptarea istoriei" care „nu implică o viziune paseistă", de „pacea laborioasă".

Ce poate înțelege scriitorul sau cititorul său din caracterizarea: „Nu aleargă după metafore paradoxale care să afecteze profunditățI impenetrabile, și folosește imagini limpezi, de fiecare zi, necăutate, care să sugereze aromele pămîntului, frumusețea vieții socialiste".

Un alt tînăr critic literar, Matei Călinescu, sigur pe nuanța cuvîntului, în cronica sa la „Am rechemat iubirea" de Ion Bănuță se desfată totuși în ambiguități. La o lectură binevoitoare, cronica pare „echilibrată", adică rezervele sînt dozate în aceeași măsură cu observațiile pozitive. În realitate, volumul nu a cîștigat sufragiul criticului, de îndată ce meritele sînt legate de caracterul frust, poetul fiind cînd un „cîntăreț", cînd un „naiv". Matei Călinescu e unul dintre criticii înzestrați și cu atît mai mult dator să iubească opinia fermă, nu coarda jocului gratuit care oricît de conștiincios executat e pîndit să se termine în plasă. Ce poate reține poetul Ion Bănuță din argumentele lui Dan Deșliu transformate de multe ori în invectivă sau din alambicările lui Matei Călinescu ?

Stimularea activității scriitorilor din diverse regiuni ale țării a făcut ca în ultimul timp publicațiile din provincie, nu de mult încărcate cu pagini convenționale, amorfe, să fie mai vii, să cîștige interesul cititorilor. Dar și aici, pe linia celor discutate, apar note îngrijorătoare de subiectivism. Din ce în ce mai des întîlnim alunecări de la ținuta sobră față de producția colaboratorilor locali. În colecția *Luceafărul* a apărut și placheta de versuri a lui Ion Rahoveanu *Creangă de măslin*. În cronica sa din „Tribuna", Ion Oarcășu, comentînd versurile lui Ion Rahoveanu, subliniază „orientarea spre o poziție actuală viguroasă", „imagini răscolitoare", „creația militantă viguroasă"; pentru ca în concluzia cronicii să ne spună că poetul „față de cererile vieții actuale a rămas încă dator".

Tot în *Tribuna*, în articolul intitulat *Arta prefețelor*, Ion Oarcășu articulează rezerve la prezentările făcute unor tineri poeți, apăruți în colecția „Luceafărul", de Al. Philippide și Demostene Botez, în schimb nu pierde prilejul de a readuce în discuție, ca exemplu de „multă finețe" prefața semnată de colegul său Radu Enescu, la volumul celuilalt coleg de publicație, poetul Ion Rahoveanu. Mărunta obiecție nu exclude intenția de a sublinia calități asupra cărora se oprise mult prea mult în cronica sa la volumul *Creanga de măslin*.

Din păcate, atitudinea apologetică față de unul sau altul din colaboratorii locali devine din ce în ce mai stăruitoare. Dacă în cronicile lui Leonard Gavriliu la volumele *Fluviile visează oceanul* de Anghel Dumbrăveanu și *Frumuseți simple* de Al. Jebeleanu (Scrisul bănățean nr. 2 și 5, 1962), găsim un oarecare efort de obiectivitate, în cronica lui Mircea Tomuș la volumul *Unde apele vorbesc cu pămîntul* de Aurel Rău(Steaua nr. 4/1962) se simte dorința criticului de a evita să insiste asupra cîtorva poezii tributare viziunii paseiste. Poetul clujean are suficiente resurse să abordeze poemul de idei, părăsind definitiv formula minoră a evocării decorative cu care ne mai întîlnim în ultimul său volum, și care n-a fost detectată de cronicarul său.

Orice element străin de mijloacele riguroase de interpretare a fenomenului literar poate duce la rezultate neplăcute ca cele de care am amintit.

Pe de altă parte, ni se par de asemenea, greșite aprecierile excesiv de critice care se fac cîteodată unor tineri scriitori, îndeobște debutanți.

În *Luceafărul*, cronica limbii este semnată, în majoritatea cazurilor, de cercetători tineri. Cititorul se așteaptă să găsească aici o interpretare a noilor modalități de expresie în literatura contemporană, aportul scriitorilor noștri la îmbogățirea stilului artistic. Dar în unele cronici punctul de vedere sever față de creația tinerilor debutanți se transformă în atitudine negativistă. Așa, de pildă, observațiile semnate de Flora Șuteu, privind unele poezii apărute în *Contemporanul*, într-o pagină dedicată unor tinere talente din diverse cenacluri literare, pe lîngă faptul că atrag atenția prematur asupra cîtorva stîngăcii, nu conving din pricina metodei de inventar neconcludent.

În cuvîntarea la Conferința pe țară a scriitorilor, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus : „Armă de luptă pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operelor literare, critica — dezvoltînd realizările obținute în ultimii ani — trebuie să manifeste combativitate în tratarea problemelor creației literare. Nu pot sluji dezvoltării literaturii tendințele de ocolire a problemelor ei arzătoare, subiectivismul, tonul apologetic, cît și pozițiile neconstructive, negativiste, spiritul de grup. Literatura noastră are nevoie de o critică principială, pătrunsă de spiritul de partid, receptivă față de tot ce este valoros și merită sprijinit și promovat, față de operele care abordează temele realității noastre contemporane". Ținînd seama de această îndatorire esențială, nu poate fi decît binevenită o discuție tovărășească, principială, despre felul în care criticii contribuie la asigurarea unui climat prielnic dezvoltării literaturii noastre contemporane. Elanul și competența tinerilor critici pot contribui ca o astfel de discuție să se poarte sub semnul obiectivității, al celei mai adînci sincerități. Aspirația comună nu poate urmări decît sprijinul eficient, cald și susținut acordat scriitorilor pentru îmbogățirea literaturii noastre cu valori culturale demne de epoca pe care o trăim.

Liviu Călin

V. CUPȘA : „TRIO"

LA MOARTEA LUI

zambaccian

Zambaccian își spunea uneori simplu, cu modestie, „amator de artă" ; și aceste cuvinte figurează chiar în titlul volumului său de amintiri. Însă la el vorbele acestea dobîndeau un sens **activ**, reprezentau un întreg program de susținere pasionată a artei. În dragostea lui pentru artă intra — cum singur o definește — ideea unei misiuni categorice, aceea de a „participa, alături de creatori, la promovarea crezului și aspirațiilor" plastice ale vremii sale. Amatorul era un **animator**, afectuos și lucid, un părtaș al creației, așa cum trebuie să tindă a fi oricare critic.

Alți colecționari adună mai degrabă nume prestigioase decît tablouri ; Zambaccian nu s-a temut să îmbrățișeze frumusețea fără de nume, surprinsă în fulgerarea unor talente încă neștiute. Timp de cîteva decenii — pînă în anii noștri, pînă la **Ana Ipătescu** sau tablourile lui Baba — el a însoțit cu bucurie și a salutat entuziast zămislirea unor tablouri de înaltă calitate. Opera lui de colecționar a avut valoarea unui act critic de mare eficiență. Scutită de capriciile snobismului, această activitate semnifica o adeziune la procesele de înnoire valabilă a artei, la frămîntarea ei proaspătă.

Zambaccian ne-a lăsat rînduri inspirate, pagini pline de emoție despre marii noștri pictori ; a scris monografii despre Grigorescu, Petrașcu și Pallady, despre Tonitza. Dar dincolo chiar de aceste pagini, a exercitat o acțiune însemnată, de valoare patriotică, asupra gustului public. Muzeul lui, colecția lui au fost o antologie infailibilă a artei noastre. Această colecție, dăruită generos poporului, explica pregnant pentru noi tinerii, calitatea apropiată, cordială și radioasă pe care poate s-o aibă un muzeu. Aici am înțeles cu mare limpezime cum arta de preț a trecutului e gata să ajute, să participe, prin îndemnurile ei generoase, la frămîntarea prezentului. Muzeul acesta, pe care l-a gîndit ca „o etapă vie a plasticii noastre", Zambaccian l-a vrut departe de orice aer prăfuit și pedant. E proaspăt, pe măsura dragostei nestinse pe care fondatorul său o purta artei.

El privea îndelung, nepotolit, aceste tablouri, purta cu ele o conversație fără sfîrșit, ferventă ca o convertire. Dragostea lui pentru artă era extatică, flacăra ei intensă Își spunea acest cult al frumosului cu vorbe de prosternare și cîntec : „lumina dimineții, roua sufletului meu", se adresa el către icoanele unor picturi iubite. Entuziasmul său nu era o simplă bucurie senzorială, nu rămînea la voluptatea senzuală a culorii, ci devenea emoție subtilă. Ca să definească timbrul diafan al artei lui Pallady, el evoca sunetul harfelor. În tușele pictorilor, Zambaccian se silea să ghicească atingerea înfiorată, mătăsoasă a poeziei.

Printre capodoperele din acest muzeu pașii săi treceau cu reculegere, ca printr-un paradis de tăceri vibrante, de bucurii și visări nesfîrșite. Cu uimire de poet, el va fi stat să asculte respirația florilor lui Luchian, care, de bună seamă, nu se sfiau de acest om. Acum, tufănele și trandafiri se mihnesc în tăcere și-i veghează credincios amintirea.

A fost o ființă solară, care iubea nespus lumina. Poate de aceea, în ziua înmormîntării lui, vremea era tristă, văzduhul ploios ; pentru a-i face mai ușoară despărțirea de lume.

Îi vom păstra o amintire peste care nu vor pogorî niciodată umbrele uitării.

Dan Hăulică

Iosif Naghiu

Oameni și ape

Aveau chipul clar,
aidoma Bistriței
în care se puteau oglindi orișicînd,
și gesturile lor hotărîte și calme
dădeau limpezimi înălțimilor...

Mergînd mai mult pe apă decît pe pămînt
acceptaseră legea ei :
de a nu se opri niciodată.
Și toate sentimentele lor :
încrederea, dragostea, datoria
lunecau într-un singur sens
spre lumina comună...

Ei urcau spre izvor
să înceapă din nou
albastra aventură a apei,
eu căutam pe aproape un început de poem.
Și odată stabilit același punct de plecare,
m-au socotit ca pe unul de-al lor...
„Mergem la lucru, spuneau...

Sîntem plutași...
Noi trăim doar pe apă...
E o sarcină, e o întrecere, e o mîndrie,
dar nu-i subiect...
Rîdeau și rîsul lor acoperea șuierul vîntului,
rîdeam și eu ascultînd cuvintele lor,
silabele mari ale ploii.
Și mașina mă ducea prin ploaia de munte
ca printr-o sărbătoare a apei.
limpezindu-mă...

Mihail Crama

Retrospectivă

Mi-am închipuit totdeuna eroii
tineri de-adierile veșniciei,
din sînul mulțimii,
cu umerii drepți
cu sclipirile ca de oțele.

Năzuiam către ei. În piete
simțeam palele vîntului din Septentrion
lunecîndu-mi.

O, copilărie veșnic tulburată
de marile visuri ca podișurile
de trecerea norilor...

VALORI NOI ÎN PROZA SOVIETICĂ

N-ar fi exagerat să spunem că în configurația actuală a literaturii sovietice se poate consemna o efervescență puțin obișnuită. În domeniul poeziei, ca și în proza din ultimii ani se observă un adevărat reviriment prin afirmarea unei întregi pleiade de talente autentice, justificînd calificarea de „multpromițătoare" cu care critica le întîmpinase debutul. Dintre prozatori ar fi de ajuns să citățm pe V. Aksionov, E. Stavski, I. Kazakov, V. Voinovici, V. Lipatov, G. Gorîșin, V. Konețki, B. Sergunenkov, V. Amlinski, ale căror romane și nuvele sînt viu discutate alături de cărțile premergătorilor lor imediați „mai vîrstnici", precum : I. Bondariov, Gh. Baklanov, A. Kuznețov, N. Dementiev, C. Aitmatov, V. Astafiev sau Z. Skuini.

Căutarea febrilă a unui drum propriu, receptivitatea față de aspectele esențiale ale realității în plină transformare caracterizează pe tinerii prozatori care își îndreaptă privirea cu predilecție spre viața generației de aceeași vîrstă. De aici rezultă o problematică cu diapazon amplu, înnodînd destine personale, caractere și conflicte de ordin intim în angrenajul relațiilor sociale, cu înfruntări și implicații de multe ori de un puternic dramatism. Tînărul erou se manifestă în ambianța familiei, în dragoste, prietenie, în procesul muncii, în străduința continuă de a se perfecționa, privind prezentul și viitorul „cu ochii deschiși" — cum se exprimă unul din eroii lui V. Aksionov din romanul *Colegii*. Este „un roman al destinului unei generații", o carte în care greutatea specifică revine problemelor de etică, de conștiință, în centrul investigației fiind formarea caracterului uman.

Urmărind acest proces în trei ipostaze — în evoluția a trei proaspeți absolvenți ai Institutului de medicină, fiecare cu o individualitate distinctă — autorul, de profesie medic ca și eroii săi, dezvăluie cu o remarcabilă putere de pătrundere acea gamă variată de căutări, reflecții, manifestări, deseori contradictorii, mai cu seamă prin discrepanța dintre fondul grav, serios și gestul exterior cu aparență de bravadă (cum este cazul unuia dintre cei trei „colegi" — Alexei Maximov). Perspectiva clarificării, a cristalizării unei concepții de viață proprii, care să îmbine elanul gîndirii cu frumusețea faptei se conturează în final în accente majore. Ea se desprinde din rezolvarea artistică a temei, sintetizată în profesiunea de credință a tineretului, al cărui purtător de cuvînt este „romanticul și visătorul" Alexandr Zelenin. Acest „pasionat cavaler al ideii", veșnic dispus să discute pe teme înalte, preocupat de problema „responsabilității generațiilor", își va găsi împlinirea și rostul undeva într-o mică localitate din nordul îndepărtat, unde practicîndu-și meseria de medic poate fi de folos oamenilor. Dar firul vieții îi este curmat brusc de mîna criminală a unui nemernic (Fedka Bugrov) fără ca acest fapt, absurd și tragic totodată, să destrame atmosfera de poezie, de puritate morală și neînduplecată cinste pe care o statornicesc oamenii de factura lui Zelenin. Mai sinuos și plin de inconsecvențe, deși fără compromisuri, este drumul lui Alexei (cel de-al treilea „coleg", Vladka Karpov, fiind mai palid creionat). Pe Alexei îl frămîntă inerentele îndoieli ale momentului de cotitură cînd mintea e răscolită de întrebări fundamentale : Ce drum să alegi în viață ? Care este locul și menirea fiecărui membru conștient al colectivității sovietice în măreața bătălie pentru comunism ? Ce răspunderi personale implică participarea la efortul general pentru a-l face cît mai eficient și a fi astfel „în pas cu vremea care trece"? — cum și-a intitulat foarte semnificativ V. Tendriakov unul din recentele sale romane. El va depăși faza abstractizărilor, a speculațiunilor filozofice, renunțînd la poză și ostentație („pozez în sceptic și nihilist") abia după ce va fi pus în situația de a interveni energic într-o afacere dubioasă pusă la cale de niște profitori disimulați, abia după ce bătrînul medic, comunistul Dampfer, îi va fi arătat perspectiva marilor împliniri și satisfacții pe plan social.

În literatura sovietică din ultimii ani, tot mai temeinic prinde viață eroul care îmbină forța gîndirii cu o intensă sensibilitate emoțională. Profilul omului contemporan, purtător al moralei superioare, apare într-o diversitate tipologică marcată prin caractere și temperamente distincte și nu după o schemă abstractă, dezvăluirea esenței umane în expresia ei individualizată fiind o trăsătură definitorie a prozei sovietice contemporane, inclusiv a celei „tinere". Caracteristic pentru acest erou, sugerat de realitatea actuală concretă, este sfera amplă a preocupărilor lui intelectuale. Un om care cugetă, meditează, pătrunde sensul filozofic al fenomenelor, cu o bogată viață interioară, într-un cuvînt tipul omului „reflexiv", căruia nu-i este însă străină o atitudine activă față de viață, participarea intensă la desăvîrșirea ei — „omul comprehensiunii universului", după expresia lui Gorki. Asemenea atribute ale unei minți cercetătoare, într-un permanent neastîmpăr, le găsim la tînărul erou Gleb Volînin (din nuvela *Grijile zilei de mîine* de V. Konețki) și oarecum cu o nuanță de excesivă reflexivitate la eroul generic din culegerea de schițe și povestiri *La treizeci de ani* a tînărului prozator leningrădean Gleb Gorîșin. El a debutat acum trei ani cu volumul *Pîine și sare*. În actuala culegere evoluează un erou de factură nouă, al cărui prototip este tînărul Grișa. El manifestă o sete de cunoaștere, o efervescență și integritate spirituală excepționale. În mediul pitoresc cu un colorit exotic al Siberiei, unde se duce spre a-și pune la încercare tăria de caracter și bărbăția voinței într-o înfruntare titanică cu natura aspră din taiga, el caută cu același titanism (dar fără rezultat) să-și frîngă, asemenea eroilor turghenevieni, sentimentul cel mai omenesc — dragostea. De aici începe metamorfoza lui Grigori și în procesul ei surprindem rezonanțele dialogului cu natura, caracteristic personajelor lui Hemingway. Eroii lui Gorîșin trezesc și alte asocieri, fără a știrbi, prin aceasta, din fizionomia destul de viguros conturată a scriitorului.

Ponderea tot mai mare a criteriului etic în aprecierea omului și a comportării sale se remarcă și în alte cărți, ca : *Firul apei* și *Măseaua de minte* de Vil Lipatov, *Două vieți* de S. Voronin, originala nuvelă a lui V. Feodorov — *Sacoșa plină de inimi*.

După romanul *Continuarea legendei*, A. Kuznețov publică cîteva cicluri de povestiri și nuvele, în care se manifestă ca un fin analist cu o vădită preferință pentru nuanțele subtile, aproape imperceptibile din zonele ascunse ale sufletului omenesc *(Un instrument vechi, Femeia)*. La Iuri Kazakov, de pildă, se observă tendința de îngroșare a culorilor cu precădere sumbre într-un fel de clar-obscur. Talentul lui se orientează spre arta detaliului, a descrierii și a minuțiozității stilistice (el cultivă expresia cizelată, armonia cadențelor, ritmul interior al frazei, sugerînd o anumită apropiere de maniera specifică lui Bunin). Din analiza unor cazuri dificile, complexe, se desprinde sentimentul apăsător al singurătății, ideea că omul nu poate fi fericit singur *(În ceață, Toamna în pădurile de stejar, În drum)*.

În sfîrșit, „poetul în proză" Cinghiz Aitmatov, după ce ne-a uimit cu admirabila sa nuvelă *Djamilia*, pe care Louis Aragon a apreciat-o drept „cea mai frumoasă poveste de dragoste din cîte s-au scris", rămîne același nostalgic cîntăreț al vastităților dragostei, al sublimului spre care s-au îndreptat pașii Djamiliei și ai lui Daniar. Aspra încercare a demnității în dragoste o zmulge pe tînăra Asel din preajma nesăbuitului Ilias. Dar acesta nu se prăbușește, ci își consumă în tăcere drama *(Defileul)*. În nuvela *Ochiul de cămilă*, eroul, Kemal, realizează acea sinteză (pe care am putea s-o numim „gorkiană") între perceperea spontană, intuitivă a universului și funcția rațiunii, a autodeterminării conștiente *(ratio* și *intuitio* — după M. Gorki).

Romanele tinerei scriitoare letone Dagnia Zigmonte *(Fii tare, Iuta ! Oamenii și copacii aspiră spre soare)* comunică sentimentul tonifiant al încrederii în viață. Reținem cu emoție figura lui Lipst Tilzen, erou dintr-o plămadă nouă, unul din cele mai reușite chipuri de muncitori pe care l-a creat romancierul leton Z. Skuini *(Tinerii)*.

Nume noi din alte literaturi naționale atrag atenția prin pagini scrise cu talent în reviste și volume : L. Kostenko, I. Draci, E. Guțalo, V. Drozd, V. Bîkov, A. Adamovici, P. Borodulin, B. Sacenko, N. Dumbadze, E. Davidov.

Seminarul tinerilor scriitori organizat la începutul acestui an de Uniunea scriitorilor din R.S.F.S.R. a dat la iveală noi condeie valoroase.

Schițele și povestirile lui N. Gologeapov *(Puntea de argint, În treacăt, „Doi în zorii zilei)* atestă o fericită simbioză între subtilitatea analizei psihologice și relevarea cotidianului eroic al oamenilor simpli. Satului colhoznic nou, cu lumea lui luminoasă, îi închină N. Rodin nuvela *„A doua iubire"*.

Dacă N. Gologeapov are predilecție pentru culori tari, pentru contraste, G. Sadovnikov *(Pășesc spre oameni)* evocă poezia vieții (sau cum s-a spus, cultivă un fel de „realism poetic"). Iuri Kuranov transpune realitatea în „imagini alegorice" dense, creînd un mozaic de schițe miniaturale, adevărate instantanee, din care se degajă sentimentul contopirii cu natura, cu frumosul redat cu o gingașă discreție, *(Intoarcerea, Privire de rîndunică, Luminița roșie, Fotografia* etc.).

Tradiția generoasă a lui M. Prișvin, neîntrecutul maestru al peisajului, animat de prezența umană, o regăsim într-o formulă artistică inedită la V. Astafiev, tînărul scriitor din ținutul Uralului. Maniera notației scurte, lapidare, fragmentate, îi aparține lui E. Alfimov, care sub o aparență idilică, impregnată de un umor frust *(Puieții)* punctează momente grave, uneori decivise în viața oamenilor. Alți tineri, ca V. Kuzminov și P. Starțev fixează esențialul prin detalii, dezvăluind esența socială a psihologiei omului cu toate contradicțiile ei.

În întîmpinarea Consfătuirii Unionale a tinerilor scriitori care va avea loc în luna decembrie la Moscova, tinerii duc mai departe ștafeta literaturii sovietice în numele marilor postulate ale vremii noastre.

Tamara Gane

NIKOLAI POGODIN

Pe Pogodin n-am avut ocazia să-l cunosc personal — cu toate călătoriile mele în Uniunea Sovietică — și totuși l-am cunoscut poate mai bine decît pe alți scriitori sovietici. În țară i s-au jucat cîteva piese pe care le-am urmărit cu interesul ce ți-l suscită un autor original. „Valsul din Misuri", scînteietoare de vervă satirică, i-am tradus-o ; iar la la Moscova am asistat la una dintre cele mai bune piese ale lui, excelent pusă în scenă la Teatrul Armatei (dacă nu mă înșel), „Orologiul Kremlinului", împletire armonioasă de patos revoluționar, lirism și suflu dramatic, care m-a încîntat. Întreaga lui operă poartă de altfel caracteristicile acestea, cum se vădesc și în „Omul cu arma" sau chiar în „Aristocrații".

Pogodin era fiu de țăran de pe Donul care a mai dat și alți scriitori valoroși, și dacă acest lucru a avut influență asupra operei sale, faptul că a cutreerat țara în lung și-n lat cercetînd satele și construcțiile care ridicau pe trepte înalte patria lui iubită, a adus o altă contribuție la orientarea sa ca dramaturg și scenarist desenîndu-ne cu vigoare pe artistul-cetățean, care-și pune puterea de muncă și ideile cele mai avansate în slujba poporului ce i-a dat viață.

Pogodin a dispărut dintre noi la 62 de ani, o vîrstă în care talentul său tumultuos era în plină desfășurare. Pierderea pentru literatura sovietică este deci cu atît mai mare cu cît experiența de viață acumulată în răstimpul acesta, îmbogățită de neobosita lui căutare, ar fi putut să dea roade tot mai prețioase.

Spectatorii români care i-au admirat lucrările, scriitorii noștri care au învățat de la el, se pleacă cu mîhnire la neașteptata veste ca la pierderea prea timpurie a unui prieten sau a unui neam la la care țineau cu dragoste.

Sbuciumul scriitorului a încetat, dar eroii lui se vor mișca pe scene pline de viață și-n fiecare mișcare a lor vom întrezări cîte o frîntură din existența aceluia care i-a zugrăvit.

Alexandru Șahighian

CHAIRIL ANWAR
(Indonezia)

Noapte de primăvară

Valurile se zvîrcolesc sub malul de piatră,
asemenea unui pește cu solzii de-argint.

Casele pescarilor stau tupilate pe țărm,
ca niște fete sărace
care se roagă.
Trec prin pădurea uriașă
ca printr-o peșteră verde.
Zgomotul mării izbite de țărmuri
aleargă alături de mine,
ca un galop de-armăsar.
Bărcile, trase la țărm,
par niște ciini ce veghează
somnul pescarilor
și-al mării.

Văluri subțiri de miresme,
cu foșniri mătăsoase și calde,
înfășoară întreaga privelițte.
In noaptea aceasta, sînt parcă un arbore
ce-și risipește frunzișul peste întregul sat,
peste somnul pescarilor...
E-ntiia noapte a primăverii.

In romînește de **DAN GRIGORESCU**

S. T. NIRALA
(India)

Unitate

Nemuritorule, o, să nu mori,
Veșnic al fraților tăi muncitori !
Mînă muncită-nălțînd-o, să fie
Scut și-n nevoie, dar și-n bucurie.
Iată : lucind, primăverile noi
Străluminară puzderii de foi,
Și noi cu inima, astfel să fim
Puri și fierbinți, în lăuntrul intim.

Omule, frate cu cei muncitori,
Crești mai puternic de-o sută de ori,
Iar al puterii izvor ți-i la fel
Celui ce tot se jertfește pe el.

O, în al zilelor zbor spre mai sus
Inimi răzlețe bătînd, cîte nu-s !
Precum lianele, care de-un vînt
Parcă din trunchiul lor unic s-au frînt.
Fă-le să bată cu toate-ntr-un gînd
Neobosit fii, de tine uitînd,
Tineri și tinere-n marș să-i aduni,
Marșul spre ai fericirii ani buni.

In romînește de **ANTON A. ILIESCU**

C. Malaparte și romanul de război

Imaginea războiului, cu toate consecințele lui funeste, este prezentă în operele unor scriitori de multă vreme consacrați, ca Hemingway, E. M. Remarque sau Thornton Wilder. Dar ea apare cu aceeași forță emoționantă în creațiile unei generații mai tinere de prozatori și dramaturgi ca H. Böll, W. Borchert sau ca scriitorul american James Jones. Trăind direct experiența tragică a cîmpului de luptă, acești scriitori au zugrăvit, cu o remarcabilă veridicitate și forță artistică, drama nimicirii oamenilor și a valorilor artistice, lagărele de concentrare și progromurile organizate de naziști, spectrul îngrozitor al foamei și al degradării umane, tragedia văduvelor de război și a copiilor orfani.

Printre scriitorii de seamă ai epocii noastre care au cunoscut de aproape ororile fascismului și ale războiului se situează și prozatorul italian C. Malaparte. Într-o scrisoare adresată camarazilor francezi de pe frontul din 1914—1918, publicată cu prilejul editării în limba franceză a romanului său *Pielea*, C. Malaparte preciza, cu o legitimă mîndrie, că face parte din rîndul acelor scriitori europeni pentru care fasciștii au nutrit deosebite sentimente de ură. De altminteri, faptul acesta i-a adus scriitorului cinci ani de deportare pe insula Lipari.

În anul 1940, Malaparte a dat publicității romanul *Soarele este orb*, în care condamnă agresiunea lui Mussolini împotriva Franței. Faptul acesta i-a atras trimiterea pe frontul din Balcani, apoi pe cel sovietic, unde a devenit martorul ocular al crimelor naziste. Cele văzute de acest scriitor au constituit un bogat material de fapte pe care el l-a dezvoltat în două dintre cele mai reprezentative romane ale sale, *Kaputt* (1944) și *Pielea* (1949), care i-au asigurat o largă notorietate.

Pentru a putea reda diversitatea faptelor pe care dorea să le înfățișeze, Malaparte a utilizat în *Kaputt* formula elastică a romanului reportaj, aparent lipsit de un flux epic unitar. Cu rapiditatea succesiunii secvențelor de film, scriitorul reconstituie întîmplări și situații caracteristice din Suedia, Polonia, Romînia, Iugoslavia, Germania, Italia, de pe frontul antisovietic, etc. El pune cu putere în lumină drama generală pe care au trăit-o popoarele Europei, cotropite de armata hitleristă. Imaginea infernală a ghetoului din Varșovia este, de exemplu, înfățișată în culori de un tragism dantesc : „Liniștea era ușoară și transparentă, ca și cînd ea ar fi plutit prin aer. Pe fundalul acestei tăceri se auzeau sunetele seci ale mîilor de pași făcuți prin zăpadă, asemenea scîrțîitului de măsele... Din loc în loc trebuia să pășesc peste cadavrul unui mort. Mergeam prin mulțimea de oameni fără să văd unde pun piciorul... Morții zăceau părăsiți în zăpadă, pînă veneau carele mortuare să-i ridice. Mortalitatea era însă atît de mare și carele mortuare atît de puține, iar timpul atît de scurt pentru transportul tuturora, încît cadavrele zăceau zile de-a rîndul în zăpadă, înconjurate doar de lumînările stinse. O seamă dintre morți zăceau pe podea, alții la pragul ușilor sau prin coridoare, ba chiar și în paturi, în camerele suprapopulate de oameni de o cadaverică paloare". Bineînțeles că în fața unei asemenea crude realități, improvizațiile călăilor naziști despre civilizație și ordine sunau grotesc și acuzator. Malaparte utilizează adeseori procedeul contrastului dur dintre afirmațiile unor personaje și conduita lor, portretele unor tipuri odioase ca Frank, Fischer sau Dietl fiind realizate prin astfel de mijloace.

Detaliile deosebit de dramatice pe care scriitorul le redă în *Kaputt*, pentru a înfățișa într-un mod cît mai pregnant crimele naziștilor, sînt nenumărate. Întîlnirea ofițerului german cu micul partizan sovietic în vîrstă de zece ani care, nevrînd să-și trădeze tovarășii, este împușcat fără milă, organizarea bordelului de la Soroca pentru soldații germani cu tinerele evreice ascunse prin păduri și împușcate apoi la fiecare schimb de douăzeci de zile, folosirea de către nemți a corpurilor înghețate de prizonieri sovietici drept semne de circulație în stepă reprezintă doar cîteva din faptele menite să ilustreze gradul de dezumanizare și sălbăticie a naziștilor.

***Kaputt* este astfel o carte de curaj, în care scriitorul italian dezvăluie cu îndrăzneală aspectele odioase ale morbului nazist care înfestase numeroase țări din Europa. *Kaputt* este totodată litania marilor suferințe spirituale trăite de popoarele Europei cărora li se sugrumaseră cele mai modeste libertăți.**

De la tragedia aceasta a Europei, scriitorul își întoarce, în *Pielea*, în mod predilect, atenția spre viața poporului italian. Străin de orice tendință de idilizare a realității, Malaparte trage cu brutalitate cortina de pe fața Italiei însorite și împodobite de ruine, lăsînd să iasă la iveală adevărata înfățișare a mulțimii amenințate de spectrul foamei, cu toate consecințele sale degradante. Fără să moralizeze direct, nicăieri nu se simte mai mult decît în această carte prezența lui Malaparte ca scriitor moralist, adînc îndurerat de suferințele și de rătăcirile poporului său, ca și de viitorul său turbure.

Cartea se deschide sub zodia sumbră a ciumei dezlănțuite la Napoli, o dată cu venirea „eliberatorilor" americani. Goi și murdari, oamenii erau secerați de boli neiertătoare, în așa măsură încît ambulanțele nu mai ajungeau pentru transportul lor la spitale și cimitire ; mamele scheletice și flămînde își ofereau fiii fragezi desfătării trupești a soldaților vicioși, iar fetele candide se vedeau constrînse la desfigurarea morală pentru un dolar scump plătit, util însă familiilor numeroase, macerate de sărăcie.

Probabil că asemenea detalii dureroase de viață l-au determinat pe un pudic critic din Germania occidentală să afirme că *Pielea* „este una dintre cele mai scandaloase cărți din literatura universală". Sau poate pe criticul occidental l-a indignat mai mult faptul că detaliile de natura celor semnalate constituiau, în fond, pagini de o rară virulență satirică la adresa americanismului și a fascismului.

Romanele lui C. Malaparte lasă cititorilor adînc tulburați un gust amar de cenușe. Îngrijorarea creată de imposibilitatea ieșirii din impas a Europei, adînc minată de maladii interne care-i amenințau întreaga existență, este de-a dreptul dezolantă. Sentimentul acesta de profundă neliniște care-l cuprinde pe Malaparte, atunci cînd reflectează asupra viitorului Italiei și al întregii Europe, rezultă din neputința lui de a înțelege cu toată claritatea rolul forțelor sociale noi, capabile să însănătoșeze trupul chinuit al acelei Europe capitaliste morbide „în care și morții vor fi întotdeauna sclavi și vor suferi de foame".

Pline de contradicții, romanele lui Malaparte, din care nu lipsește o anumită resemnare biblică în fața suferinței, constituie totuși vehemente documente de acuzare împotriva războiului și a autorilor lui morali. Limitat din cauza neclarei înțelegeri a forțelor care duc omenirea spre progres și libertate, fapt de care scriitorul avea să-și dea seama abea la sfîrșitul vieții, — mesajul cărților lui Malaparte constituie totuși o convingătoare pledoarie pentru pace, libertate și înțelegere între popoare, pentru ridicarea omului la adevărata sa demnitate.

Romul Munteanu

NOTE NOTE NOTE NOTE

După cum se știe, o culegere de versuri ale lui G. Topîrceanu a apărut în limba rusă, într-un volum de 157 pagini, care cuprinde toate poeziile din „Balade vesele și triste", „Migdale amare", precum și un grup de alte 13 bucăți. Traducerea este semnată de A. Steinberg.

Topîrceanu este prezentat publicului sovietic de către cunoscutul scriitor Konstantin Paustovski. „Eu nu cunosc limba română, — scrie Paustovski în prefața sa — dar ca mulți alții, o simt — îi simt ritmul deosebit, lucirea fericită a imaginilor și simt chiar ceva particular și neașteptat față de graiurile vecine ce înconjoară Romînia. Toate acestea se potrivesc perfect versurilor lui Topîrceanu, pentru că ele au fost sezisate și redate minunat de traducător".

Paustovski are, de asemeni, calde cuvinte de îndemn pentru cunoașterea și altor scriitori romîni.

★

Problema conflictului în operele literare ale viitorului este tema unui interesant articol publicat de I. Efremov în revista „Vosprosî Literaturî", sub titlul „Orizont înclinat". Cunoscutul autor de literatură științifico-fantastică încearcă de data aceasta o serie de prețioase previziuni de... istorie literară, sub unghiul dezvoltării viitoare a societății sovietice.

★

„Trebuie să ținem seama de faptul că pentru cititor sînt importante nu numai calitățile și deficiențele unei lucrări literare, dar și atitudinea pe care el o ia față de personaje. Eroii literari și-au cucerit, în sfîrșit, dreptul ca față de ei criticii să aibă o atitudine firească, la fel ca în fața unor oameni vii" — observă I. Vinogradov, cu multă dreptate, într-un articol din „Novîi Mir", nr. 9.

★

O operă inedită a celebrului scriitor american Mark Twain va vedea lumina tiparului în Statele Unite, după mai bine de douăzeci de ani de aprige lupte pentru publicarea ei. Este vorba de o serie de povestiri satirice la adresa religiei, a bibliei, coranului, talmudului. Soțul fiicei scriitorului a afirmat că apariția acestor povestiri filozofice va revoluționa studiul operei marelui scriitor progresist.

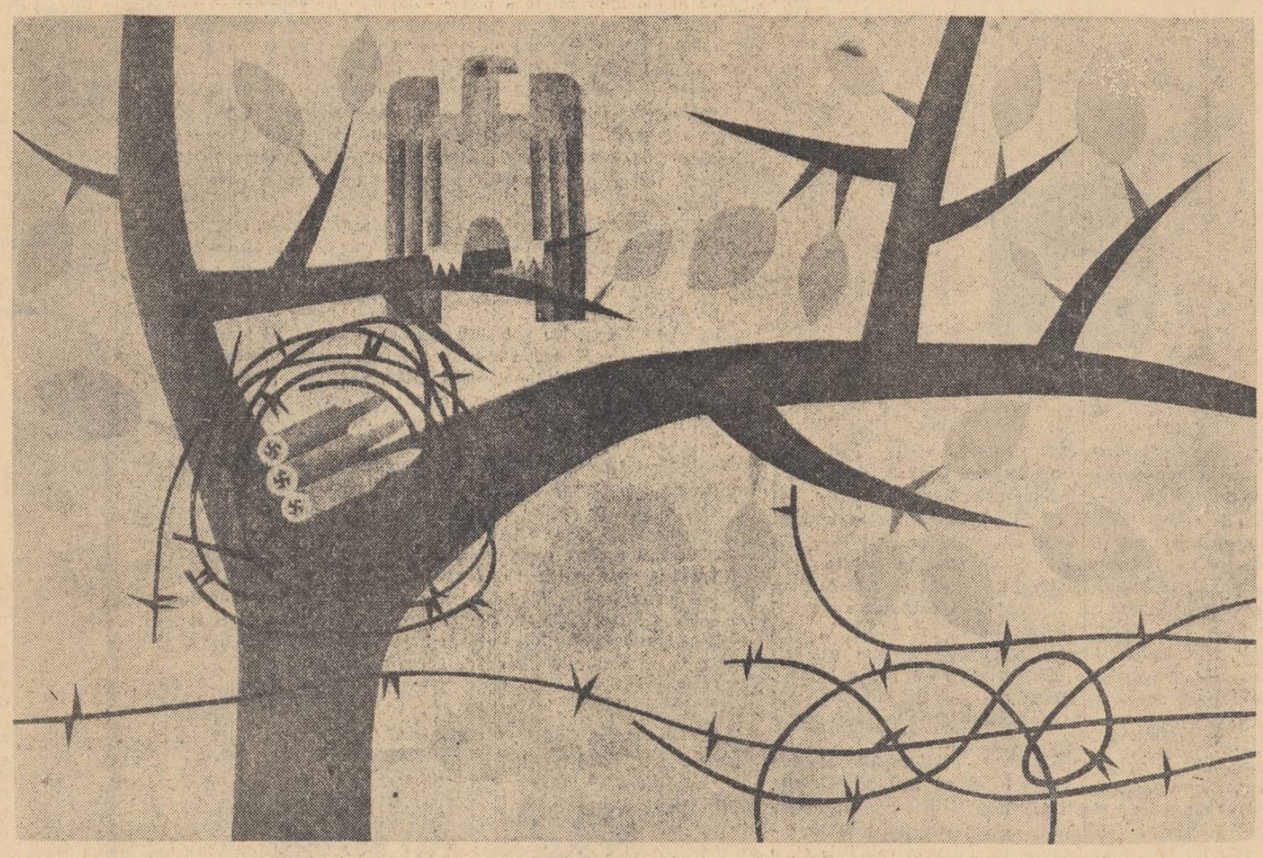

M. STUDENY : Noul cuib al vulturului fascist. (Din revista cehoslovacă „Mlada Tvorba").

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11,51,54, 11,36,51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18,63,99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca oraș-Sib'

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V, — Nr. 20 (103) — 15 OCTOMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Săptămîna poeziei

I. D. Bălan

În viața unui popor care și-a suspinat veacuri durerea-n doină și-a zis, ca nimeni altul, dorului dor, în viața unui popor al cărui prezent socialist e o fremătătoare epopee, o săptămînă a poeziei stă ca o rimă rară-ntr-o baladă. Ea are darul de a puncta un sentiment, o stare aparte de spirit, o sensibilitate artistică acută a unei întregi colectivități, un mod de viață guvernat, cum prevedea Marx, de legile frumosului. Din toate timpurile, omul din popor a avut, firește, un cult al frumosului care, din nefericire, se găsea necontenit într-o contradicție brutală cu o mașteră realitate. Desprindem, în acest sens, din graiul „cu îndemnuri pentru vite" — cum ar zice Arghezi — al folclorului romînesc, cîteva versuri semnificative elogiind frumosul: „Trandafir mîndru crîngos, / drag mi-a fost ce-a fost frumos" — mărturisește, cu suavă sinceritate, o poezie din nordul Moldovei. „Nu-i bine, doamne, nu-i bine / ca omul frumos / să intre-n pămînt păcătos / — sună niște versuri oltenești de o tulburătoare profunzime. Și nu putem uita din rîndul scurtelor și, desigur, puțin reprezentativelor citate pentru ceea ce sentimentul frumosului este în folclorul nostru — acel dulce țipăt liric în a cărui simplitate clară încape un complex tratat de estetică a vieții: „Bunu-i vinu și gustos / cînd îl bei cu-n om frumos / cînd îl bei cu-n om urît / ți s-oprește vinu-n gît". Năzuința spre frumos poporul și-a fixat-o în poezie și-n dans, în crestătura din stîlpii porților ospitaliere și pe codriștii de bici, în cusătura portului și-n straturile cu flori din grădini și și-o îndreaptă astăzi, mai mult ca oricînd, spre poeții noștri, cîntăreți ai celei mai frumoase epoci. Trăim zile cînd gustul frumosului s-a dezvoltat enorm.

Trăim o epocă de inepuizabilă poezie, răsfrîntă în toate ipostazele existenței. „Poezie e în toate" scrie Demostene Botez, plăcut surprins de faptul că: „Trec mereu pe lîngă noi, / Poezii adevărate, / Ca și apele, șuvoi!" O idee asemănătoare, însoțită adesea cu un vibrant imn de mulțumire adus înfăptuitorului acestei realități, Partidul, o regăsim în creația majorității poeților noștri, de la cel mai proaspăt debutant pînă la Tudor Arghezi. Călăuziți de luminoasa ideologie a clasei muncitoare și dezvoltînd cele mai bune tradiții ale folclorului și ale poeziei clasice, poeții noștri, într-un front monolitic, au însoțit cu versul lor întreaga istorie contemporană a poporului din care fac parte. Lupta eroică a partidului în ilegalitate a inspirat multora pagini de o dramatică poezie. Ei s-au pronunțat hotărît cu o înaltă răspundere cetățenească în cele mai acute probleme ale contemporaneității: Pacea, Războiul, Dezarmarea. Nu putem uita răsunetul pe care unele poeme și poezii inspirate din aceste teme l-au avut în conștiința cititorilor. Animați de un puternic sentiment patriotic, poeții noștri din toate generațiile și-au pus cu entuziasm talentul în slujba marilor sarcini revoluționare ale poporului muncitor ale cărui fapte măreț constituie, pentru toți creatorii de frumos, adevărate muze. „Avîntul uriaș al forțelor creatoare ale poporului — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în Raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al III-lea al partidului — oferă o sursă inepuizabilă de inspirație pentru scriitorii și artiștii noștri. Dezvoltînd rezultatele pozitive obținute în ultimii ani în lărgirea tematicii și îmbogățirea fondului de idei al literaturii, artei, teatrului, cinematografiei, creatorii noștri au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului". Pentru aceasta — arată în continuare tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ceea ce-l poate îndepărta pe artist de popor „se cere, îndeosebi, cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, nemijlocit, cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale". Inspirîndu-se din bogăția vieții celei noi, poezia realist-socialistă a cucerit un univers artistic imens, inedit și variat în care se dezvoltă și se afirmă cele mai diverse personalități creatoare. De la poezia bărbătească a lui Mihai Beniuc, încununată, în ultimul volum, Culorile toamnei, cu o senină înțelepciune goetheiană, la poeți mai tineri cu individualități artistice de o remarcabilă distincție, pînă la cei din colecția Luceafărul, atît de călduros primiți de iubitorii de frumos. În acest nou univers artistic în care se manifestă personalități poetice atît de diferite, își dau mîna cele mai nuanțate și mai semnificative ipostaze lirice ale timpului nostru. Realizările epocale ale oamenilor muncii din patria noastră, începînd cu actul istoric de la 23 August 1944, pînă la recenta victorie deplină a socialismului în toate sectoarele vieții noastre economice, sînt pietrele fundamentale pe care se ridică, viguroasă și plină de o aleasă simțire, o poezie optimistă, cu un conținut etic și filozofic înalt, o poezie profund populară, națională în formă și socialistă în conținut, expresie nemijlocită a sensibilității și idealurilor întregului nostru popor, condus de partid pe drumul unei vieți îmbelșugate, guvernată pe deplin de legile frumosului.

Săptămîna poeziei, care se desfășoară pe tot cuprinsul țării, între 14 și 21 octombrie, va fi un excelent prilej de confruntare a opiniilor, de discuții cu cititorii, de verificare a eficacității muncii fiecăruj poet. Săptămîna aceasta va fi cu atît mai mult o fericită ocazie pentru numeroșii poeți tineri — aflați în colective cu tovarășii lor mai vîrstnici și cu mai multă experiență — de a cunoaște viața nouă și ceea ce ei datorează acestei vieți.

Sîntem convinși că o asemenea acțiune va fi de un imens ajutor poeților contemporani.

Ținînd seama de rolul important pe care poezia îl joacă în făurirea noului om, constructor devotat al socialismului, regimul de democrație populară a creat poeților și scriitorilor condiții de viață dintre cele mai fericite. Prezența sărbătorire a poeziei românești pe tot cuprinsul patriei ne amintește o tragi-comică propunere a unui mecenat al versului dintre cele două războaie mondiale care, cu un prilej asemănător, propunea drept supremă recompensă pentru poeții morți de oftică și de foame pomenirea lor în slujbele religioase, alături de dispăruții de pe front.

Ridicolă și ieftină recompensă!

De săptămîna poeziei, mai mult ca oricînd, poeții noștri de astăzi, răsplătiți cum se cuvine de întregul popor, se consideră înrolați, cu tot talentul lor, sub steagul de luptă al Partidului, în plin marș spre realizarea unei poezii realist-socialiste, bogată în idei, desăvîrșită artistic, în stare să răspundă cerințelor celor mai exigente ale epocii noastre în care frumusețea, „pasăre străină" altădată, zboară, astăzi, prin marile grădini ale țării.

Despre inepuizabila poezie a acestei țări noi, socialiste, ne amintește, în versuri de o splendidă simplitate, un poet al tinerei generații:

„Frumoase versuri spune țara
De dimineață pînă seara".

E datoria poeților să le asculte și să le redea ca un prinos înzecit făuritorilor de bunuri materiale și spirituale: oamenii muncii.

Desen de N. ȘERBAN

Aurel Rău

Ploaie deasupra serelor

Prin serele vaste, cu flori de garoafă,
Părea că vara se-nstăpînì.
Strigîndu-și culorile aprinse, în mine,
Roșii și galbene, albe lumine,
Care se duc și vin între o viață și alta,
Îmi sugrumau cuvintele toate.

— Iată! vroiam să-mi spun, iată amurgul
Vechilor mele cîntece cu cîmpii
Și munți gata scoși din mările timpului;
În grația termometrelor pun
Tîlcul ascuns al unor noi vibrații
Și sub aceste ceruri de mică și argint
Salut alt soare, mai darnic.

Dar brusc, ca o mie de pisici alergînd
Cu labe abstracte și catifelate,
Ca o mie de duhuri umblînd pe boltă
În noaptea de mari viziuni a poetului,
Deasupra tavanelor translucide
Un murmur ușor se auzi crescînd.
Și deodată florile simțiră vîntul
Care mirosul ploii-l purta răsfrînt.

Am auzit atunci șoapte și cuvinte..
Mîini nevăzute-am văzut, dînd ocol,
Guri turburate de dor, nesfîrșite
Zvelte-alergări spre ferestre-argintii,
Harfe, lungi păsări ce cuibul și-l lasă,
Clopote, lacuri subt bărci tîrzii
Și un loc de taină ce parcă împietrise
Pe fața grădinarului.

Gheorghe Tomozei

Flacără lucidă

...Era o lume cu zăpezi absurde,
coclind văzduhul pironit în gol,
cu ziduri învățate să se surpe
sub, depărtat, al păsărilor stol.
Cu frunțile strivite de icoane,
cu turle răsucite în spinări
porneam, în nesfîrșite caravane,
de sete arși și arși de întrebări.
Flămînd, nisipul veșted al clepsidrei
umane caravane înghițind,
ne risipea în rugurile clipei
și, din cenușa noastră pîlpîind,
se înălțau orașe în pustie,
grădini de trandafiri sub cerul cald,
și piramida pîinii, aurie
și sure piramide de bazalt!
Dar degetele meșterilor, sfinte,
stăpînii lumii le zdrobeau sub pași,
eram, cu gratiile-oseminte,
în temnițele trupului, ocnași.
A trebuit, născîndu-te din vreme,
idee-a Comunismului, să vii
și să ridici între-aie vieții steme
steaua polară care licări
disciplinînd idei și continente —
sînge și fulgere, și înălțînd
din dezbinate, oarbe elemente,
o flacără lucidă pe pămînt!

Nichita Stănescu

Deși răsăritul soarelui...

Deși răsăritul soarelui
e-o treabă bărbătească,
locul unde orizontul urlă
rupt de culorile lui,
îmi place să-l prelungesc
cu-un trup de femeie.

Așa arată iubita mea dormind:
capul ei e un nod cu fundă
și unde i se sfîrșește creștetul
începe aerul dimineții.
Iar inima îmi bate-n coaste
ca un leopard domolit în cușcă,
altfel ar lua-o razna în sus
și-ar ajunge-n curînd să fie
prima inimă din lună.

Emoție de toamnă

A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva
cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta.

Mă tem că n-am să te mai văd, uneori,
că or să-mi crească aripi ascuțite pînă la nori,
că ai să te ascunzi într-un ochi străin
și el o să se-nchidă cu-o frunză de pelin

și-atunci mă apropii de pietre și tac,
iau cuvintele și le-nec în mare.
Șuier luna și o răsar și o prefac
într-o dragoste mare.

Mihai Negulescu

Clipa rară

Trupul meu urca peste lume
ca vîrtejele toamnei, prin timp.
Îl adulmecau de departe cețuri și brume —
și-am rîvnit în coloană de soare să-l schimb.

Te-am căutat și ți-am dat mîinile: stringe-le,
dă-le sevă, partid; dă-le căldură; dă-le vibrare!
Și atunci, prin razele toamnei, simțiì cum îmi
lunecă sîngele.
Deveneam cîntec. Deveneam dragoste. Încumetare.

Reportaj

Comunic neîntrerupt cu prietenii mei
ca antenele cu boltile clare;
drumurile mi-s cîntece pentru ei —
cu vîrste noi îi caută, nerăbdătoare.

Le scriu despre mine, despre tot ce văd
ochii mei limpezi, zilele mele însetate:
catarge electrice, lăsate mereu îndărăt
de fulgerul ce le străbate...

CONVORBIRE CU ILYA EHRENBURG de AL. OPREA

INTERVIU cu AL. DIMA despre MĂIESTRIA LITERARĂ

CAUCIUCUL — Reportaj de H. ROHAN

DISCUȚII CU PRIVIRE LA LITERATURA PENTRU COPII

O critică justă

Analizînd, cu toată atenția, nota apărută în SCÎNTEIA din 6-X-a a.c., „Despre o «polemică» penibilă", colectivul redacțional al LUCEAFĂRULUI își însușește critica și recunoaște că răfuielile cu caracter personal, transformarea florilei în ciomag nu au ce căuta în paginile revistelor literare, în practica discuțiilor noastre.

Este regretabil faptul că, pornind de la buna intenție de a sublinia unele lipsuri din domeniul creației literare, am alunecat, cu o nepermisă ușurință, pe panta unor polemici mărunte și a unor dispute sterile. Anumite inflexiuni cu caracter subiectiv s-au resimțit și în alte materiale publicate în LUCEAFĂRUL.

Așa cum se arată în nota din SCÎNTEIA, „Publicațiile literare au datoria să încurajeze schimbul de opinii creatoare curajoase, rodnice care să dezbată, pe baze principiale, probleme centrale ale literaturii noastre și să nu facă din paginile lor — așa cum au făcut LUCEAFĂRUL și GAZETA LITERARĂ — terenul unor dispute străine spiritului partinic sănătos, caracteristic vieții noastre literare".

Nota din SCÎNTEIA constituie, în același timp, un îndemn de a milita pentru dezvoltarea spiritului de partid în viața literară, pentru o atitudine obiectivă, deschisă, în dezbaterile noastre.

Cu dragoste pentru literatura noastră realist-socialistă, vom continua să ne spunem deschis și ferm părerea în toate problemele esențiale ridicate de creația literară contemporană, combătînd cu consecvență orice abatere de la principialitatea comunistă.

JURNAL DE LECTURĂ

Mihai Beniuc: CULORILE TOAMNEI
Aurel Gurghianu: LINIȘTEA CREAȚIEI
Ion Acsan: PRIMĂVARĂ COSMICĂ

Mihai Beniuc nu e și n-a fost niciînd un peisagist. Îndeajuns de indiferent la cromatica naturii, „culorile toamnei" au, în ce-l privește, exact atîtea șanse de a fi transpuse pe pînză, cum a avut la vremea sa „mărul de lîngă drum". Sensul simbolic, o dată acceptat, ne întrebăm totuși: de ce atîtea privilegii culorilor și nu, bunăoară, semințelor toamnei, mai proprii să denumească nu numai specificul căutărilor de totdeauna ale poetului, ci și anotimpul deplinei înțelepciuni? Anotimpul acesta al vieții e, fără îndoială, prilej de bilanțuri ori de popas, cînd poți privi în urmă, iar lucrul acesta îl face bucuros poetul și-l înțelegem. Poate că popasurile acestea sînt cam dese în ultimul timp și prea mult prelungite. Actualul volum înregistrează și el destule poeme care nu-s decît reformulări sau chiar evocări ale unor vechi izbînzi poetice, de mult și trainic fixate în memoria respectuoasă a cititorilor. De aceea, versuri ca:

„Iar măr mai dulce nu-i la Hesperide / ca mărul meu vestit de lîngă drum, / cu flori, cu fructe, pururea și-acum" sînt, poate, de prisos.

Vîrsta la care ne referim — pentru că poetul ține să ne-o amintească mereu — este însă și vîrsta iscoditoarelor întrebări, cînd ochiul minții și al sensibilității iscusite despică cu înfrigurare simburii lucrurilor, căutînd să pătrundă în miezul lor sau stabilește neașteptate relații între realități ce se considerau monade. A „cînta" dintr-o atare perspectivă materia, viața, realitatea socială și morală nu-i este dat oricui. De aceea, nu poate fi o întîmplare că poemele cele mai interesante ale noului volum sînt chiar acelea care atestă o astfel de preocupare. Lirism obiectiv — obișnuiesc unii să-i spună acestui gen de poezie. Apogeu al lirismului — îi vom spune cînd, fie că lucrurile împrumută limba poetului, ca să ne vorbească, fie că acesta amplifică și tălmăcește vocile universului, ca să le deslușim. O asemenea poezie nu e numaidecît astrală, cum greșit s-ar crede, ea își poate găsi sursa în cele mai dramatice manifestări ale vieții umane. O dovedește clar aceasta poemul „Coborîtorii în maelstrom și luceafărul", evocare dantescă a „saurienilor monștri" dintr-un trecut nu tocmai depărtat, simbolizînd marasmul moral al unei societăți condamnate la pieire. Vîrtejul apelor, înfățișat de poet cu impresionantă exactitate ca:

„Sălbatic joc! Turn fără temelie / Și fără vîrf, cu ape-n loc de zid / Ce-ntr-una te-amenință că se-nchid, / Pe cînd cu smaltul de minuni te-mbie" e nimic pe lîngă capcanele întinse conștiinței:

„Saurienii monștri, azi fosile, / Cu-aceste vălmășaguri inutile, / Cu-această strictă-a firii desfătare, / Nici pe departe n-au asemănare. / Eu am umblat prin groaznicele trîmbe — / Văzui livide trupuri, fețe strîmbe / De spaimă, dar deasupra, cîteodată — / Luceafărul, cu raza neschimbată. / Știam că de-o să-l chem el nu coboară, / Dar așteptam spre ziuă să răsară, / Luptîndu-mă cu monștrii-n tohu-bohu / Și-am cîștigat, tinzînd spre soare, jocul".

Pe aceeași linie de concentrare, în care simbolul e implantat organic în elementele firii, se situează și poemele „Culorile toamnei", „În arborii toamnei", „Marele dirijor", „Tu, lume a păcatului", „Calm", „Final", „Cristale", „Într-o zi", „Mădulare de oțel" etc.

Pe de altă parte, confesia nudă, încercată odinioară într-un poem atît de patetic cum e „Poeților tineri", e reluată cu excelente rezultate, în ambianța deosebită a anilor noștri, în cîteva poeme de amplă și nobilă respirație, dintre care se remarcă „40 de ani", scris cu prilejul aniversării Partidului.

În ce privește tehnica artistică, am remarcat marea mobilitate a sintaxei poetice, care însoțește și captează exact intenția poetului. Cît despre rimă, ar fi, poate, de observat că demiurgic-metalurgic dintr-o poezie, siderurgic-demiurgic din alta, prometeic, proteic și plebeic dintr-o a treia nu constituie un titlu de mîndrie pentru un maestru.

★

Poezia lui Aurel Gurghianu din recentul volum „Lin știea creației" dă pe față o ciudată contrazicere, un soi de inadecvare a componentelor de bază. Majoritatea poemelor mărturisesc un punct de plecare apropape reportericesc și turistic. Poetul se mișcă de preferință printre constructorii de case („Prefaceri", „Străzi în construcție"), observă munca instalatorilor de conducte („Cei trei, în zori"), a pietrarilor de la pavaje („Tablou cotidian"), a furnaliștilor („Furnalele"), a suflătorilor de sticlă („Suflătorii de sticlă", „Vază"), se adresează colectiviștilor („Istorie-n cîmp", „Gînduri în noiembrie", „Cîntecul înfrățirii" etc.) sau vizitează halele unui viitor combinat („Combinatul de lemn"). O călătorie în Uniunea Sovietică îi oferă prilejul să cunoască Leningradul, să rătăcească prin parcul de la Pușkino, să contemple coliba de la Razliv sau castelul de la Gatcina etc. În pofida atîtor mesageri ai realului cîți asaltează versurile sale, stăruie în ele ceva fantomatic, eterat, o reflexivitate însingurată de Cezar pe malurile Senei, chiar dacă sensul meditațiilor sale se situează la antipodul celor ale personajului din poemul lui Eminescu. Alunecînd solemn și imaterial pe lîngă oameni și lucruri, poetul pare mereu a căuta ceva, altceva, poate ritmul și sentimentul timpului nostru care însă prinde anevoie trup pe această cale a contemplării de la distanță. Contribuie la această neîmplinire și încrederea oarbă în falsele prestigii ale abstracțiunii semănată cam peste tot în versurile lui Gurghianu („puternice sînt rădăcinile înfipte-n pămîntul / Istoriei în mersul ei ascendent" — sună două astfel de versuri), precum și o mai veche înclinare, de a adresa saluturi festive („Un gînd pentru munca pietrarilor!", „Un cîntec înalt pentru ei, suflătorii de sticlă!" etc.).

Fugind de spectrele anecdotei, poetul a căzut sub vraja mimetismului. El mimează, dacă nu ne înșelăm, o anume formulă poetică acreditată de unii ca singura valabilă (era să spunem: modernă), cărea-i sacrifică, fără remușcări, o seamă de însușiri ce-i erau proprii. Alcătuire senină, fără aptitudini de introspecție și fără demonie, chiar puțin poznaș și hîtru, cum îl recomanda primul său volum, Aurel Gurghianu se obstinează așadar să-și ferece muza sub peceți de împrumut, ajungînd să scrie despre colectivizare în acest chip:

„Ploi miraculoase-am văzut / Menite să izbăvească memoria / De servituțile fără șir, să le uite. / Era o revanșă: a pămînturilor ce-au stat risipite, / A inimilor, azi cu aceeași bătaie".

și tot astfel, despre țărani:

„Ne gîndim la gesturile de ritual ale plugarului, / Crescute din demnitate — acum dezinvolte".

Mai rar, peisagistul cîmpiei, îndrăgostitul de imagine se face totuși simțit:

„Ori cîte-un mînz galopează ca o flacără / Speriat de singele tînăr ce-l arde". iar emoțiile trăite cîndva îl mai încearcă:

„Trupul blîndelor sălcii veghează departe, / Legănînd copiii. Și brațele lor / Piaptănă apele. Din ramuri / Fluiere vor ciopli copiii. / Cu ele te vor slăvi, nouă cetate / Ce-ți legeni profilul pe Mureș".

Întoarcerea la concret și la uneltele proprii, fără prezumția atitudinilor de poet-oracol, se impune grabnic.

★

Colecția „Luceafărul" s-a îmbogățit cu un nume nou: Ion Acsan. În ciuda faptului că prefațatorul plachetei (Eusebiu Camilar) preferă — abătîndu-se oarecum de la proaspăta datină — să vorbească despre altceva decît despre tînărul poet, poate și dintr-o sfială de a fixa prematur atribute, găsim că tocmai nota personală nu i se poate tăgădui autorului „Primăverii cosmice" și că ea merita o considerare mai puțin avară.

Aceasta nu înseamnă că cititorul trebuie să se aștepte numaidecît la o individualitate lirică impetuoasă, sfărîmătoare de bariere; asemenea apariții sînt mai rare. Ceea ce constituie trăsătura distinctivă a versurilor lui Ion Acsan e mai degrabă grația, desenul delicat, înclinarea spre instantaneul șăgalnic și amuzat. Cu astfel de însușiri și cu o bună tehnică poetică, se poate spune oricînd cîte ceva despre realitatea zilelor noastre și chiar despre „primăvara cosmică". Se înțelege că nu chiar totul și nici la orice fel de scară. Bunăoară, „Nopțile Hunedoarei" pretindeau un martor mai dramatic care să vadă și altceva în pregătirea șarjelor decît „a stelelor piraie" și „generosul tumult sub feerii astrale". Același lucru se poate spune și despre poeme ca „Nopți de august", „În abataj" etc. care se pretează mai puțin la tratarea miniaturală. În schimb, imagistica stelară — tot pe linia grațiosului — e la ea acasă într-o poezie ca „Întoarcerea astronautului", unde crochiul, nu fără unele sugestii argheziene, sensibilizează în chip fantezist, pentru ochiul pămîntenilor neastronauți, comuniunea cu genunile cosmice:

„Uite, genele-mi sînt grele / De atîta praf de stele, / Uite, am în buzunar / Un căuș de colb lunar. / Uite, ți-am adus pe ghete / Pulbere din cinci planete, / Geană, buzunar, botfor / Scuturăl-e pe covor!..."

Imagini suave, prinse în țesătura invizibilă — trainică totuși — a compoziției, se întîlnesc și în celelalte poeme ale ciclului și cu deosebire în poemul care împrumută volumului titlul. Lucru curios și totodată îmbucurător: deși epigramatice, așadar tinzînd spre un final de efect, micile poeme ale tînărului poet (cu excepția citorva) nu par urmărite de obsesia poantei, cu orice preț, care crispează pe mulți imagiști; mai bine zis, poanta aceasta n-are nimic dintr-un mecanism cu surpriză, ci e doar încheierea unei creșteri firești, conlucrare echilibrată de gînd și discretă emoție. Un „Moment pastoral", îndeosebi, realizează din corespondențe plastice sinteza tuturor acestor însușiri, vădind, în același timp, în poet, un anticipator plin de sensibilitate al dimensiunilor bețsugului socialist:

„Se-nveșmînta cu albul iernii tina. / Ningea peste saivane, la Oltina, / Cu fulgi imenși — petale de cais. / Miei nou-născuți, cu mersul nedecis / Uimiți gustau din laptele luminei. / Ningea peste saivanele Oltinei. / Primeau mereu cerețile omături / Mari turme albe grămădite-alături. / În jur peisajul nins: anticipare / De albe milioane de mioare. / Proptiți de zare, pomii, visătorii, / Păzeau pe dealuri turmele ninsorii..."

Am pronunțat un nume: Arghezi. E cazul să-l rostim și pe acela al lui Ion Pillat, de la care pleacă de asemenea nu puține sugestii, în poemele evocînd copilăria („Biografia bunicului", „Popar pe meleagul copilăriei", „Peisaj", „Poeme într-un vers"). Mai sînt și alte influențe, în genere bine asimilate. Mai important decît aceasta e însă faptul că poetul posedă o aleasă cultură poetică, mergînd de la clasicii antichității pînă la moderni, care a educat intrinsul gustul și sensibilitatea, îngăduindu-i să evite stridențele. Nu însă și declarativismul ce-și înalță, ici-colo, capul în cîteva poeme, pornite din îmboldurri mai mult ilustrative.

Cornel Regman

ZAHARIA STANCU la 60 de ani

Zaharia Stancu a împlinit, zilele trecute, șaizeci de ani.

Scriitor cu o îndelungată și rodnică activitate pe tărîmul literaturii și publicisticii, Zaharia Stancu s-a impus în anii dintre cele două războaie ca un poet original, viguros, atașat tradițiilor realiste ale poeziei noastre. El a desfășurat și o intensă muncă de gazetar și publicist, situîndu-se pe o poziție militantă democratică, antifascistă. Articolele și pamfletele sale s-au înscris pe linia criticii sociale vehemente, demascatoare, țintind cu hotărîre în sistemul instituțiilor burgheze din țara noastră. În aceeași perioadă traducînd din poezia lui Esenin, Zaharia Stancu a contribuit la cunoașterea și răspîndirea creației marelui poet.

După Eliberare, însușindu-și, ca și alți scriitori din vechea generație, ideologia marxist-leninistă, metoda realismului socialist, participînd la acțiuni importante în cadrul revoluției culturale, Zaharia Stancu a dat un nou sens elanului său creator.

Apariția romanului „Descult" a constituit un moment însemnat în evoluția literaturii noastre noi, o realizare remarcabilă care s-a bucurat de prețuirea maselor de cititori din patria noastră, cunoscînd și o largă răspîndire peste hotare. „Descult" este un roman de o mare forță epică, evocînd în imagini răscolitoare viața cumplită a țăranilor din cîmpia Dunării în anii de început ai acestui secol, drama sărăciei și a ignoranței, izbucnirea răscoalei de la 1907 și reprimarea ei de către guvernul burghezo-moșieresc. Sînt, în acest roman, scene care au rămas profund întipărite în memoria cititorilor.

Au urmat apoi romanul „Dulăii", povestirea cu puternice accente lirice „Florile pămîntului", ciclul „Rădăcinile sînt amare".

În acest timp, Zaharia Stancu a continuat să fie prezent în publicistică, scriind articole pe teme politice și culturale, a desfășurat o susținută activitate cetățenească, fiind ales deputat în Marea Adunare Națională. În presă au apărut, de asemenea, o serie de poezii scrise de Zaharia Stancu în anii noștri. Editurile au publicat două volume cuprinzînd articole și pamflete din trecut, precum și o culegere de poezii, „Poeme simple", alcătuită pe baza volumelor apărute înainte de 23 August 1944.

Pentru meritele sale în domeniul creației, Zaharia Stancu a fost ales membru al Academiei Republicii Populare Romîne și a primit înalta distincție de Laureat al Premiului de Stat.

Cu prilejul aniversării a 60 de ani, îi dorim scriitorului Zaharia Stancu o viață lungă și rodnică, pentru a crea noi opere de valoare, inspirate din realitățile contemporane.

Luceafărul

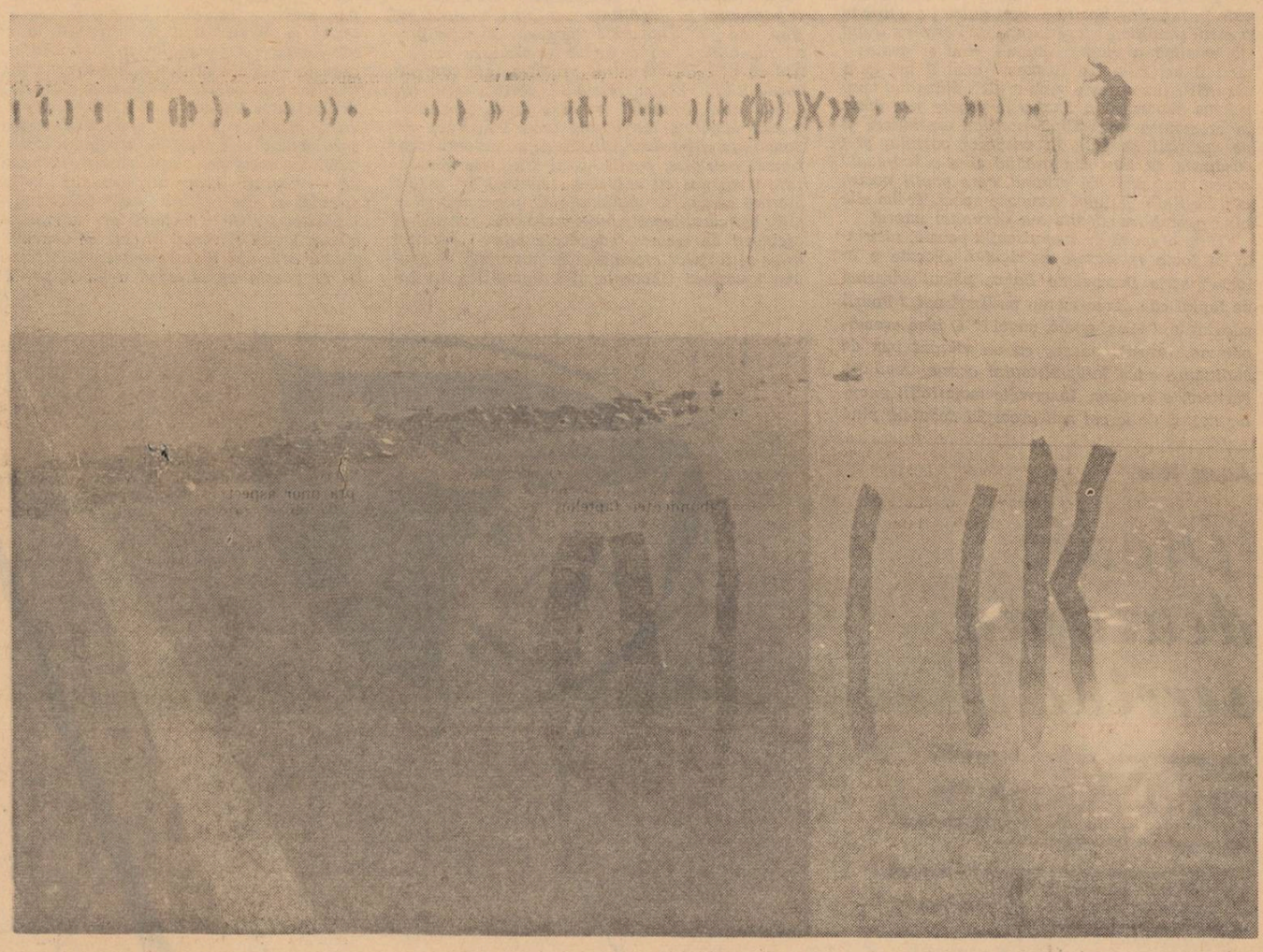

TOAMNA ÎN DELTĂ Foto: S. MENDREA

● note ● note ● note ● note ● note ●

PE BUNĂ DREPTATE

Prin articolul de mai sus, redacția revistei Luceafărul, în lumina criticilor juste din Scînteia, își precizează atitudinea față de polemica nefericită găzduită de Gazeta literară și Luceafărul.

Consider că trebuie să exprim și personal mulțumiri redacției ziarului Scînteia pentru ajutorul pe care mi l-a dat. Într-adevăr avem nevoie de discuții principiale asupra problemelor mari ale literaturii noastre, și nu de dispute mărunte cu caracter de răfuială personală. Călăuzindu-mă după aceste observații drepte, îmi continui „notele" pe marginea unor lucrări ale confraților mei sau a unor aspecte ale vieții noastre literare.

UN PROZATOR IGNORAT PE NEDREPT

mi se pare a fi Remus Luca. Ca și în alte dăți, peste romanul său „Poveste de dragoste" s-a trecut cu destulă ușurință. Cu observațiile critice de rigoare, cărora trebuie supusă orice carte, această povestire interesantă merita o atenție mai mare, dacă ținem mai ales seama că ea inițiază un capitol al luptelor muncitorești din Ardeal. O proză solidă, fără înfloriturI, un șir de fapte bine expuse, iată ce recomandă atenției recenzenților noștri ultima carte a lui Remus Luca.

O DUIOASĂ AUTOCRITICĂ

și-au făcut de curînd conducătorii Teatrului Național în revistele noastre. Unele memorii mai sagace își amintesc însă și de alte promisiuni mai vechi ale tovarășilor în chestiune și se naște bănuiala ca nu cumva frumoasele cuvinte tipărite în presa noastră să fie uitate.

Autocritică? Foarte bine. Vrem însă să vedem și fapte...

MADAM BOVARY ÎN SALOPETĂ?

În două articole publicate de „Gazeta literară", Dinu Săraru atrage atenția asupra denaturării conflictului contemporan în dramaturgia noastră. Cu precizie, cu un scalpel energic, d-sa pune pe masa de operație toată seria de femei neînțelese, apărute ca lăcustele pe scenele noastre. Arătînd că, în fond, la cele mai multe găsim o veritabilă nostalgie mic-burgheză, o costumare a doamnei Bovary în salopetă, autorul celor două articole deschide, de fapt, o discuție amplă la care ar fi de dorit să participe mai ales creatorii de teatru. Adevărul ce se impune după lectura rîndurilor citate este acela că de la Bernstein și dramaturgii canapelei nu mai avem ce să învățăm.

PREZENTAREA GRAFICĂ

a „Gazetei literare" impresionează din ce în ce mai mult pe cititor. Aerisite, elegante, frumos ilustrate, paginile revistei constituie o biruință tipografică neîndoioasă. S-a descoperit, în sfîrșit, că și albul este o culoare, că absența titlurilor înghesuite face plăcere ochiului. Am fi nedrepți dacă n-am recunoaște aceleași calități și revistei „Contemporanul" unde ținuta grafică, de mulți ani, este obligatorie.

PRIMATUL TEXTULUI

Cine a văzut filmul „9 zile dintr-un an" a putut să citească sub imagine un text literar excelent. Cu cadre aproape fixe, desfășurîndu-se cam în aceleași decoruri, pelicula lui Romm se susține exclusiv pe replică. Ironia ascuțită, elogiul eroismului făcut cu discreție și cu umor cald, firescul, sugestia, iată ce însoțesc fazele aparent banale ale scenariului pe care, mărturisim sincer, l-am vrea tipărit pentru frumusețea lui.

Emoția sălii, aplauzele finale au spus, încă o dată, celor care făceau în urmă cu vreo cîțiva ani apologia absenței dialogului în film, că la baza marilor opere ale ecranului stă tot literatura.

CONTRIBUȚIA TELEVIZIUNII

noastre la popularizarea literaturii este foarte însemnată. „Vitrinele cu cărți" sînt în general reușite, și dramatizarea unor fragmente de roman sau nuvele dovedește orientarea justă a redacției respective. Numai o observație de făcut: în textele autorilor, apar, din cînd în cînd, (motivat, firește, de necesitățile de regie) fraze străine, lipite textelor adevărate și, de aici, o impresie penibilă de improvizație și de colaborare nedorită (vezi „Ucigașii" și „Un pumn de caise" în ultimele emisiuni).

Cu un efort de imaginație, aceste inadvertențe pot fi înlăturate.

Eugen Barbu

cronica literară

ION CRÎNGULEANU:
ANOTIMPURILE GRIVIȚEI

Lirica lui Ion Crînguleanu, din volumul său de debut, are drept sursă de inspirație vizibilă ori disimulată, satul și cîmpul Țării de Sus. Cu o notă de discreție, fără ostentație, poetul aduce cu sine amintirea nordului Moldovei. Universul rural îi persistă în imaginație, fără a fi dominant și obsedant. De altfel, lui Crînguleanu e greu să-i stabilești o coordonată unică. Are o mobilitate a inspirației, o ușurință de mișcare în zone diferite de viață. Însă pretutindeni răzbate un fluid liric și un patos romantic tineresc. Versul său alunecă între gingășie, candoare, bărbăție și robustețe. Candidul și viguros-ul, în poezia lui Crînguleanu, nu se exclud, ci se întregesc reciproc. Poetul cîntă frumusețea vîrstei adolescente, încărcată cu idealuri temerare, dar și vîrsta realizărilor în marș, a împlinirilor timpurii, cum remarcă, de altfel, și G. Ivașcu în prefața volumului, scrisă „la obiect" și cu obiectivitate.

Ion Crînguleanu, deși „coboară" și el încărcat cu poeme dintre plaiurile moldovene, are o poezie care nu se poate numi, nici chiar cu ironia care circulă uneori, țărănească; satul și țarina nu-l opresc la poezia agrestă. E o distilare a elementelor și o folosire a lor într-o altă viziune. Abia în poezia în care se îndepărtează de vatra satului — fără să facem un paradox — începe să se simtă prezența lumii rurale. I. Crînguleanu ia cu sine satul, oamenii, cîmpul și îi poartă pretutindeni cu o mîndrie declarată.

M-am oprit în Piața Victoriei / Cînd seara cobora din troleibuze grăbită / Oamenii îmi păreau cunoscuți de cînd lumea, / Și Piața îmi părea cunoscută, / Și lumina, și cerul, și vîntul. / În mine Nordul Moldovei fremăta de păduri, / Fremăta de holde, / De fluier, de joc... / Și eram plin de dor să opresc trecătorii, / Să le cînt pe struna de la marginea țării. (Trandafirii albi).

Confidența nu are nimic nostalgic. Poetul nu ia cu sine acest bagaj emotiv ca pe un tovarăș de peregrinare. E un legămînt lăuntric, o asociere fericită a luminii cu frumusețea vieții care colindă o dată cu firul electric de la un colț la altul al țării. **S-a revărsat în mine lumina curată și tandră. / Răsuflam adînc pînă-n Nordul Moldovei, / Tot satul natal clocotea în sufletul meu, / Toți oamenii satului veneau lîngă mine...**

Visarea poetului este constructivă. „Trandafirii ce înfloresc numai noaptea", „buchetele albe" ale bulevardelor și piețelor vor împînzi Moldova, făcînd-o țară a florilor luminii, aduse de socialism.

Poetul proslăvește condiția socialistă a satului. „Funiile", care legau „sufletele, lumina și brațele", au fost tăiate și rupte de forța mulțimilor.

Soarele, piinea și omul visează, / Frunte în frunte.

Iradiază o bucurie și o liniște a împlinirilor. Totul este trecut într-o ordine astrală, armonia stabilindu-se după principiile vieții noastre.

Lanu-i cît soarele, cît pămîntul, cît visul, / Soarele-i cît fruntea și zîmbetul omului; / Piinea în palmele noastre, / În palmele soarelui / Cîntă deslegată din funii... (Soarele, piinea și omul visează).

Unele note în aceleași poezii par totuși prea afectate, sentimentaliste **(Ah, bucuriile piinii...; V-am iubit holdelor, și-am visat pentru voi)**, iar unele personificări sînt naive **(În sat s-a născut la ziuă un prunc, / Cel mai frumos: / Colectiva... (Tractoriștii).**

Primele poezii din volum sînt străbătute de fiorul tinereții, de un elan candid. Poetul are conștiința că epoca noastră a dat omului nemărginirea puterii sale. Se aud aici unele ecouri îndepărtate din Magda Isanos. **Ochii mei, mîna ridicînd palate și temple. / N-au putut nici cînd să contemple / Răsăritul soarelui pe creștetul lor, / Deși urcau, zidind, lîngă nor; / Ajuns în țărie, căutam odihnă, de frînt — / Dar auzeam poruncă, să cobor pe pămînt! (Inscripții pe brat).**

Gesturile mari, semețe, uneori parcă și un fel de bravadă, proprie tinereții fragede și lipsite de experiență, sînt înfășurate în poezia lui Crînguleanu în faldurile grației și gingășiei. Drept recunoștință mamei care l-a ferit să nu-i coboare steaua „în brațele morții", căutîndu-i „cer senin", poetul îi închină „totul", iar totul este „cerul, cîntul și florile". E o predilecție pentru lucrurile fragile, o sensibilitate care vibrează la tot ceea ce este uman.

Îți aduc cerul, cîntul și florile, / Pentru tine mîngîi viorile / Și mă ridic în soare, cum ai visat, / A-nume, / Să dau porumbeilor zbor peste lume, / Și mă iau la întreceri cu vulturi, în zare, / Să cutreier pămîntul pentru pace și soare (Mama). „Noi umanizăm pămîntul". Noi facem ca pămîntul să apară sălașul omenirii. Variația motivului (Noi umanizăm pămîntul; Noi umanizăm primăvara; Noi umanizăm cerul; Noi umanizăm oamenii) devine însă grepată. Poetul condensase în primul vers toată substanța metaforei. Aceasta era imaginea. Revenirea diluează emoția și din cauza unei încercări de filozofare cam puerilă și des folosită în poeziile lui Crînguleanu. Rămînerea la decorativ, fără a-i acorda un suflu interior suficient, dă poeziei o notă de artificiozitate. Poetul se complace într-o imagistică bombastică, fără consistență. Ideea electrificării și a împrăștierii luminii în sat, după o primă strofă reușită, este compromisă și prozaizată:

Brigadierii au înfipt adînc în pămînt / Stîlpii; / Fiecare bec / Va fi o notă muzicală / Din marele poem al luminii (Nopți fermecate).

Ultima strofă curge pe același făgaș al comunului și al minimei rezistențe, anulînd poezia.

Crînguleanu trebuie să mediteze asupra materialului poetic, să-l cîntărească, să-l preocupe și să-l chinuie ideile, conținutul. Facem această afirmație, tocmai pentru că el are înclinația spre poezia cu semnificații filozofice. De exemplu, în „Ultima recoltă", ca, de altfel, și în alte poezii, ultima strofă e apoetică. **Și totuși, pe cîmpul neîntrecut de bogat / Mîine va crește combinatul spre boltă: / Sînt mîndru de oameni, / De visele lor / Și-am venit să privesc cea din urmă recoltă.**

Este vizibilă, în acest volum, o perpetuă oscilație între poezia pe tiparul clasic și poezia de „notații", în vers alb. Prima modalitate se soldează cu succese. Cea de a doua, credem, e mai nefirească și aparține modei. Pe undeva, se strecoară din afară un cenușiu care, firește, monotonizează, lăsînd pagini ale volumului la nivelul platitudinii. **(Tractoriștii; Port național** etc.). Intervine însă și un adaos liric inutil. Crînguleanu trăiește emoția lirică, dar în atelierul său intim uită sau obosește, închide ochii și dă drumul versurilor în starea lor amorfă. De unde notația „directă", prozaică, declarativă. Semnificația poeziei este spusă și nu dedusă. **Comunismul / E marele țărm /Spre care vîsăm să ajungem, mereu / Oricît ar fi drumul de greu... / Trecem pe pămînt, în adîncuri, prin cer; / Ca un gînd nesfîrșit / E drumul de fier... / Ca un pol de inimi, vagonul împarte / Mereu visătorii, / în fiecare parte (Univers pe cale ferată).** Aceste versuri insignifiante trebuiau să rămînă în coșul de hîrtie al poetului, ca să nu șubrezească o poezie în general reușită. Din „experiența" poeților care cultivă versul alb, Crînguleanu a luat un fel nepoetic de a comunica realitatea, confundînd impresia frustă cu platitudinea: **Iubirea a fost anonimă întotdeauna (Anonimi); Pămîntul nu rabdă nici cît un copil, / Se vrea pieptănat ca o fată / Se vrea semănat și iubit (Galați 1961); Piinea e atentă la noi. (Umanizare); Dragostea noastră e certitudine amplă (Început de an).**

Expresia poetică devine bombastică, forțîndu-se să iasă din climatul călduț al cenușiului: **Îmi doresc o dimineață în care tinerețea / din mine / ar putea izbucni într-un imn de titan, / într-un imn de pace al planetei întregi (Bătrînul vînzător de ziare); Noaptea cliseu negativ al timpului... / Liniștea iernii trece prin universul puterilor, / Verificînd antenele sevei, / Care n-au început să transmită încă / Vuietul, cîntul (Anotimpurile Griviței).**

Este un fel de a epata printr-o imagine inteligibilă, o manieră pernicioasă dezvoltării poetului în viitor. Crînguleanu e un poet incontestabil, dar trebuie să știe să-și valorifice talentul, lăsîndu-l pe albia lui firească. Se impune o exigență de fier, o severitate cu sine însuși pentru a nu mai da poezii nefinisate, umplute cu imagini uzate și cu versuri banale. El trebuie să tindă a avea nu versuri bune, ci poezii întregi bune. Emoția poetică trebuie să fie trăită fără pauze.

Un adevărat reviriment îl constituie în registrul volumului ultimul ciclu. Avem impresia că aici se afirmă temperamentul și sensibilitatea lui Crînguleanu. Lipsește acea căutare epuizantă a originalității de suprafață. E poetul care nu se mai străduiește să-l imite pe Nichita Stănescu sau pe Ilie Constantin. În poezii ca **Setea, A fugit fata cu picioarele goale, Doruri, Ploi, Cîntec de dragoste, Dinspre dimineață, Zarea nu intră-n pămînt...** simți o plinătate a trăirii și o intensitate lirică constantă. Poetul se regăsește pe sine după unele experiențe zadarnice. Se pot cita poezii inspirate, imagini reușite: **A căzut de pe ceruri în ape iubirea: / Vai ce limpede-i marea!... (Frumusețe-n adîncuri); Numai tu străbați cărări prin Timp / Revenind o zi pe anotimp. (Dor); Pădurea se plecase încercănată-n ape / Cu fruntea căutîndu-și rădăcina (Confesiune).** Nu ne referim numai la poezia intimă care e de asemenea foarte bună. Lui Crînguleanu îi este familiar un univers liric în care se aud ecouri ale vieții sale rurale cu unele accente de confesiune, într-o sinceritate juvenilă. Din cînd în cînd, elanul liric erupe, imaginile năpădesc nereținut. Se simte prezența unui poet înflăcărat. Este o încredere și o izbucnire caldă a adolescenței și a tinereții care se descoperă și se dăruie generos oamenilor. El are în față o zare care „nu intră niciodată-n pămînt".

Sînt, în acest volum, suficiente poezii care să ateste un poet chemat să cînte frumusețea lumii noastre, fără zări care apun și dispar.

Marin Bucur

INTERVIU CU AL. DIMA DESPRE măiestria literară

Avem de spus, după datină, cîteva cuvinte care să-l introducă pe cititor în textul unei noi convorbiri.

Cu toate că seriei noastre de interviuri i s-a obiectat între altele — absența dialogului viu și scurt (ca la teatru), nici de data aceasta nu vom prezenta convorbirea cu interlocutorul nostru, în înfățișarea ei strîns dialogată. Am socotit că întrebările noastre trebuie să fie numai niște puncte de plecare, precise și telegrafice, lăsînd răspunsurilor partea cea mai mare a spațiului, pentru ca problemele puse în discuție să fie elucidate în întregime, ori măcar într-o măsură cît mai mare. Interesează mai puțin persoana celui care pune întrebările, cît ideile celui intervievat și contribuția lui la lămurirea unor întrebări atît de mistuitoare cum sînt cele referitoare la măiestria artistică. De aceea, prima întrebare, fără clasicul semn grafic al interogației, s-a și referit la tema generală a seriei de interviuri pe care le-a inițiat revista „Luceafărul".

— Cunoașteți, desigur, obiectul interviurilor noastre...

— Da, am urmărit, cu viu și, aș spune chiar, cu pasionat interes, interviurile anterioare din „Luceafărul" cu privire la măiestria literară. Au dat pînă acum răspunsuri mai cu seamă scriitorii și fiecare — se înțelege — a utilizat propria lui experiență, ceea ce a întreținut, fără îndoială, curiozitatea cititorilor, dar și pe cea a meșterilor cuvîntului, tineri sau bătrîni. Și trebuie adăugat de îndată: nu numai de curiozitate e aci vorba, ci și de reala și lăudabila dorință de a învăța de la alții cu o mai largă și adîncă experiență.

— De data asta ne adresăm unui critic și istoric literar. Ce poate aduce el în plus față de opinia unui scriitor?

— Față de opiniile despre măiestrie ale scriitorilor, cele ale criticilor și istoricilor literari prezintă unele — să spunem — privilegii. Părerile acestora se reazimă pe numeroasele și variatele experiențe ale scriitorilor din trecut și prezent pe de o parte; depășesc, prin urmare, cîmpul mai îngust al mărturisirilor proprii; iar pe de alta — mișcîndu-se cu obiectivitate printre laboratoarele de creație — au posibilitatea comparării și a apropierii mai sigure de adevărurile generale.

Atenția față de problemele complicate, fine și delicate ale măiestriei exprimă, în fond, o recunoaștere explicită a caracterului specific al fenomenului literar și, implicit, o depășire hotărîtă a opiniei sociologist-vulgare, după care conținutul operei interesează în mod aproape exclusiv. S-a ajuns astfel să se înțeleagă de toată lumea că mesajul ideologic își atinge înaltele lui scopuri în literatură numai dacă e servit cu mijloacele adecvate ale artei.

— Ce este măiestria artistică?

— Propunîndu-mi să răspund direct întrebării ce mi-ați pus, trebuie să observ — mai întîi — că procesul măiestriei artistice are, în mod evident, două laturi, și anume, una strict individuală și o alta de caracter mai general. În ce privește latura individuală, ea ilustrează originalitatea scriitorului și justifică, în fond, prin aceasta, însăși identitatea lui artistică. Lirica lui M. Beniuc are coardele ei proprii și nimeni n-o va confunda cu cea a lui Tudor Arghezi, de pildă. Măiestria lor e absolut distinctă, au o valoare evident proprie, și descrierea acesteia — în latura ei individuală — nu va putea folosi celorlalți scriitori. Căci nu dorim imitatori sau epigoni ai marilor maeștri ai poeziei noastre. Obligația criticii e să surprindă, pe cît cu putință, specificul fiecărui scriitor, dar caracterizarea lui nu poate constitui un exemplu pentru ceilalți meșteșugari ai poeziei.

Rămîne însă latura mai generală a măiestriei și, în cadrul acesteia, îndrumările sînt nu numai cu putință, ci și oarecum necesare.

— În ce condiții poate fi dobîndită și perfecționată măiestria artistică?

— În cuvîntarea sa la Consfătuirea pe țară a scriitorilor, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a insistat îndelung și substanțial asupra acestor probleme. Ni s-a vorbit acolo subliniat de *„munca grea asupra paginii"*, de *„ucenicia neîntreruptă pe toată viața"*, de *„strălucirea artistică"* la care scriitorii trebuie să ajungă. În aceeași cuvîntare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că numai acele opere înfruntă timpul, care sînt *„rezultatul cunoașterii adînci, al studiului îndelungat al realității, al unui susținut efort artistic"*. Se vede, prin urmare, clar, că prin măiestrie nu trebuie să înțelegem doar perfecționarea fațetelor formale ale operei literare, ci că procesul ei începe, de fapt, cu studiul conținutului, al realității din jurul nostru. Există și o măiestrie a cunoașterii realității și aceasta prefațează în mod obligatoriu, măiestria propriu-zis artistică. Renumita „documentare" e departe de a fi o oarecare cercetare mecanică a realității. O adevărată sensibilitate de scriitor știe s-o diriguiască și să și-o însușească organic. Măiestria artistică apare însă abia în momentul în care realitatea, pătrunsă prin afinități și poziție partinică, se acordă cu mijloacele expresiei artistice. Arsenalul celor din urmă poate fi însă însușit prin studiul marilor experiențe ale literaturii universale, naționale și a celei sovietice. „Ucenicia" scriitorilor și, îndeosebi, a celor tineri, trebuie înțeleasă în sensul îmbunătățirii continue a metodelor de cunoaștere a realității socialiste și a experienței artei clasice progresiste. Studiul lor trebuie întreprins sistematic, cu condeiul în mînă, organizat și neîntrerupt.

Psihologia creației literare a arătat de mult că măiestria artistică îmbină armonic cel puțin funcțiunile fundamentale ale intuitivității, afectivității, fantaziei și expresivității.

— V-am ruga să zăboviți asupra fiecăreia din aceste laturi, în lumina cerințelor noii literaturi realist-socialiste.

— De acord. Intuitivitatea atestă capacitatea scriitorului de a înregistra amplu și cu rezonanță variatele aspecte ale realității naturale și sociale. E virtutea cuprinderii faptelor bogate din jurul nostru, cu alte cuvinte o manifestare a simțului pentru concret. Imaginea artistică purcede totdeauna, de altfel, de la fațetele individuale ale obiectelor pe care le înfățișează, de la aspectele reale ale naturii și vieții sociale. O operă literară, îndeosebi una epică sau dramatică, trebuie să dea impresia abundenței faptelor, ceea ce sugerează intensitatea și amploarea vieții reale însăși, în ansamblul ei. Criticii noștri de seamă, Ibrăileanu mai ales, au accentuat totdeauna ca element fundamental al măiestriei literare *capacitatea de a crea viața*, personaje verosimile, cadru natural și social expresiv. De unde, firește, nu trebuie dedus că intuitivitatea amenință cu factologia.

— Dar nu vom ajunge la excese descriptive și la prea lungi analize psihologice?

— Desigur că astfel de lucruri, ca și aglomerarea discuțiilor și conversațiilor — sînt baroce și resimțite ca superflue și obositoare. Le-am moștenit, mai cu seamă, de la naturalismul și psihologismul sfîrșitului de veac și, din păcate, ele mai operează încă în unele sectoare ale prozei contemporane.

— Se cere acum mai mult o literatură de fapte, de acțiune?

— Literatura realist-socialistă e, desigur, o literatură de fapte, dar nu una factologică, adică nu o aglomerare fotografică de aspecte lineare și amorfe ale realității. Reflectarea în literatură a acestora din urmă e, în fond, o deficiență a măiestriei al cărei ultim obiectiv rămîne generalizarea, adică selectarea acelor fapte ce freamătă de idei mobilizatoare aplicabile în situații analoge.

S-a vorbit mult, în ultimul timp, de fapte semnificative și de altele nesemnificative, în proza noastră contemporană, dar fără specificări. Nu e greu să se precizeze însă că faptele nesemnificative sînt cele strict individuale din care nu emană suflul larg al generalizării.

— Ați amintit mai sus și de o funcțiune a afectivității. Am dori s-o explicați.

— Funcțiunea afectivității pe care o pomeneam ca o altă față a măiestriei literare, ca și cea a expresivității — de fapt elementul dominant al măiestriei artistice — sînt componente firești ale noțiunii de care ne ocupăm. E necesar totuși să le subliniem rolul în cadrul literaturii realist-socialiste.

Nu putem concepe, desigur, nici o operă literară, oricărui curent i-ar aparține, fără emoție, dar nu putem să nu remarcăm, în același timp, că intensitatea, amploarea și adîncimea afectivității sînt sensibil sporite în literatura noastră actuală. Întrucît artistul și scriitorul descriu o lume care realizează deplina descătușare a omului, așa cum nu s-a întîmplat nici cînd în istorie, un fapt de o asemenea dimensiune nu poate să nu potențeze afectivitatea la maximum. Sensul general al transformării socialiste a lumii palpită în toate faptele vremii noastre, în cele mari și mici deopotrivă, și scriitorul care nu le înregistrează cu emoție alunecă în răceală, formalism și obiectivism.

Dar expresivitatea însăși e determinată profund de afectivitate, și toată greșeala formalismului constă în răceala confecționării imaginilor, lamentabile jucării de tinichea. Căci măiestria literară e departe de a fi o mecanică îndeminare de a combina figurile de stil ale arsenalului tradițional al artei. Expresivitatea e, prin urmare, frămîntată intim de afectivitate, și tinerii scriitori trebuie să ia condeiul în mînă numai în momentul cînd o reală emoție îi cuprinde.

— Acum, un cuvînt despre relațiile dintre imaginație și realitate, dintre plăsmuirea artistică și veridicitate.

— Vechile metode eronate ale creației, care au purces de la romantism și s-au proliferat apoi în zeci de școli decadente, au opus zadarnic fantazia cunoașterii realității, considerîndu-le ca funcțiuni opuse, contradictorii ale capacității creatoare. Opera fantaziei era considerată ca antirealistă și elogiată, de aceea. În fond, imaginația nu e ruptă cu totul de realitate, și marii fantaști romantici, ca de pildă E. A. Hoffmann, au posedat un ascuțit simț al realității, împins uneori pînă la exces. Fantazia — se înțelege — construiește, de fapt, cu elementele realității și din cărămizile ei, opera-i constînd într-o creație pe baza și în sensul realității. Încă de la bătrînul Aristotel, se știe că arta se deosebește de istorie prin aceea că în timp ce ultima povestește fapte real întîmplate, cealaltă se referă la fapte verosimile, adică la fenomene ce ar putea oricînd apare în realitate. Literatura realist-socialistă, prin excelentă reflectare a lumii adevărate, construiește — și ea — cu viguroasă fantazie faptele viitorului în sensul anticipării evoluției dialectice a realității socialiste. Măiestria literară își are, desigur, aci, un cîmp vast de aplicație.

— Care sînt relațiile dintre talent și cultură, dintre inspirație și munca organizată, tenace?

— Răspunsul la această întrebare e aproape cuprins în ultimele mele fraze de mai sus. Căci toată lumea înțelege că simplul talent natural fără cultură, adică fără munca de însușire a moștenirii literare și culturale, nu poate crea opere durabile. Nici măcar creatorul popular, anonimul autor al baladelor și doinelor noastre străvechi, n-a lucrat fără să-și apropie meșteșugul cuvîntului de la strămoșii săi oieri sau plugari. Și el a avut nevoie de o „cultură" fără de care n-ar fi putut făuri nici pe „Toma Alimoș", nici „Miorița", nici strălucitele noastre basme.

Despre *talent* se pot spune, firește, încă multe lucruri, dar aș vrea să atrag atenția aci doar asupra unor aspecte mai puțin subliniate.

De obicei, talentul e o noțiune care se asociază obligatoriu cu inspirația, de unde se deduce — greșit — caracterul lui irațional, inconștient sau subconștient. Din păcate, aceste reziduri mistice mai stăruie încă la unii scriitori nu prea convinși de însemnătatea muncii în procesul de creație. Concepția lor socialistă despre artă i-ar obliga însă să recunoască evidențele și să dea muncii creatoare — teoretic și practic — importanța ei firească în opera elaborării artistice.

În ce privește conceptul de „talent", aș vrea să reamintesc originea lui etimologică (să-mi fie iertată deformarea profesională) din cuvîntul grecesc ce însemna odinioară *balanță* și *greutate* ca unitate de măsură deci pondere și echilibru, nu revărsarea inconștientă și dezordonată a inspirației. Nu am putea contribui, în oarecare măsură, la restabilirea sensului inițial al termenului de „talent", acela de echilibru, cumpănă, ordine rațională și luciditate?

Din cuprinsul noțiunii de *talent*, am mai dori să înlăturăm și alte accepțiuni compromițătoare ca, de pildă, conceperea acestuia ca un har ce arcuiește — în jurul posesorului său — un fel de nimb izolator față de semeni. De aci, o vizibilă îngîmfare și o afișare de superioritate, de aci, tendința de a nu lucra, de a nu se cultiva. Pentru alții, în sfîrșit, opuși celor de mai sus, talentul e un fel de îndemînare, o abilitate în combinarea imaginilor și cuvintelor ca jocurile de șaradă. Și aceștia, ca și cei de mai sus, ignorează adevăratul sens al măiestriei și, îndeosebi, imboldul fundamental al afectivității și al muncii scriitoricești.

— Pentru înlesnirea înțelegerii și cunoașterii omului nou de către tinerii scriitori, care anume socotiți că trebuie să fie contribuția criticului și esteticianului zilelor noastre?

— Nu poate fi pentru scriitorul tînăr, ca și pentru cel de orice vîrstă, o misiune mai înaltă și mai pasionată. Să surprinzi formarea dialectică a omului nou, proces ce se desfășoară sub ochii noștri, iată o temă de o rară valoare etică și ea trebuie să ducă inevitabil la o literatură de tip educativ, nu în sens pedagogic-didactic, desigur, ci în acela al marilor romane educative (Bildungs-romane) pe care le-a scris odinioară Goethe.

— Aceasta e datoria scriitorului. Totuși care e datoria criticului literar?

— Misiunea criticului și esteticianului zilelor noastre e să înlesnească tinerilor scriitori cunoașterea omului nou prin comentarea adecvată a operei lor, prin compararea conținutului ei cu realitatea cotidiană, prin îndemnul perpetuu la pătrunderea adîncă a acesteia, prin paralele frecvente cu omul trecutului etc. Cunoașterea și descrierea omului nou exprimă, de fapt, tendințele umanismului socialist, iar criticul și esteticianul epocii noastre sînt obligați să le aprecieze mereu în raport cu celelalte modalități istorice ale umanismului, vădit inferioare umanismului socialist.

De aceea, criticul și esteticianul contemporan au de îndeplinit o importantă operă de lămurire, am spune filozofică, a tinerilor scriitori, cu privire la misiunea omului nou în raport cu psihologia și concepția celui vechi. Prezentarea omului nou în mod schematic prin insistare numai asupra uneia dintre laturile-i componente sau prin dezumanizarea lui, tratîndu-l ca pe o ființă abstractă, fără adevărate relații față de ceilalți semeni ai lui, e o greșeală ce trebuie neapărat evitată, căci — încă o dată — eroul literaturii noastre actuale e *un om nou* și se cere de aceea adîncirea fiecărui termen component în parte.

— Pentru formarea tinerilor istorici literari care se încearcă acum în studierea moștenirii noastre literare, ce drumuri socotiți că ar fi de urmat?

— Am apreciat totdeauna cu sinceritate, entuziasm și obiectivitate, lucrările tinerilor noștri istorici literari, apărute în ultimii ani. Ei alcătuiesc schimbul nostru de mîine, și toată grija generațiilor mai vîrstnice de istorici literari trebuie să se îndrepte spre aceștia.

Mi-aș îngădui să le cer acestor tineri să acorde studiului izvoarelor mai multă însemnătate, să frecventeze mai viu modelele criticii marxiste, să nu uite o clipă că istoria literară e o disciplină de raportare și comparare de valori sociale. Chiar atunci cînd studiază pe cel mai tînăr prozator sau poet, să-l raporteze la precursorii lui imediați și mai depărtați și numai prin comparație obiectivă să-i reliefeze originalitatea. Din acest punct de vedere, chiar și critica literară a actualității pătrunde în sfera istoriei literare.

Mi-aș îngădui să atrag atenția și asupra altor lacune ale tinerilor critici și istorici literari și, desigur, nu numai ale lor. Mi se pare astfel că uneori spiritul critic degenerează în spirit criticastru, că polemica nu se menține totdeauna la nivelul luptei pentru adevăr, ci coteșe spre mărunte chestiuni nesemnificative. Preocuparea etică trebuie să stea și aci în centrul atenției tineretului cercetător, și conștiința lui socialistă să-i fie un îndreptar perpetuu.

Tinerii istorici literari să ucenicească și ei, ca și scriitorii beletriști, la școala documentării și a noilor metode ale disciplinei lor. Se vorbește, de pildă, atît de mult astăzi, despre stilistica literară, dar unde e aplicația ei la analiza operelor trecutului sau a celor care apar sub ochii noștri? Să ne străduim cu toții să umplem aceste goluri, spre a putea merge și mai departe.

— Datorită impetuoasei dezvoltări științifice și tehnice la care sîntem martori, e de presupus o trecere pe primul plan a literaturii de anticipație?

— Nu sînt partizanul profetizărilor și aș înclina să nu răspund acestei întrebări, dar mi se pare totuși neîndoios că marile descoperiri și invenții ale epocii noastre vor avea un ecou profund și prelung în literatură. Temele științifice și tehnice au apărut, de altfel, în literatură, mai de mult, la noi încă de pe vremea lui Asachi, de pildă, dar adevăratele opere de anticipație au început să se ivească abia în vremea noastră. Nu s-ar putea spune dacă ele vor trece sau nu pe primul plan, cert e însă că noile teme științifice și tehnice vor alcătui un important sector al literaturii actuale și viitoare. Urmînd acest drum, literatura nu va mai putea fi acuzată că se află la coada realității, ci va trece acolo unde îi e locul, adică înaintea prezentului, ca unul din factorii lui anticipatori și îndrumători.

Petru Vintilă

TOAMNA, LA MARE

Mă îndreptam spre Constanța întocmai ca Ovidiu spre Tomis, cuprins de frigul umed al toamnei, sub un cer de plică și cenușă. Trenul înainta vertiginos în noapte, geamul aburit al compartimentului era brăzdat de săgețile de hidrargir ale ploii tomnatice și afară nu se vedea nimic în bezna groasă. În minte îmi reveneau, ca un ecou depărtat, versurile prea tristului Ovidiu:

Pe țărmuri înghețate eu stau
acum la pontul
Cel căruia-n vechime i-au
zis „neospătos".
Căci marea-i vinzolită de vînturi
furioase:
Corabia străină nu are adăpost...

Mergeam, așadar, la țărmul mării, în anotimpul care îmi amintea de cețurile Septentrionului. Eram neliniștit că nu voi mai găsi lumina de aur și de miere a soarelui, dar nici prin gînd nu-mi trecea că nu voi găsi loc la numeroasele hoteluri constănțene.

Am ajuns în toiul nopții la gara de marmură și neon a Constanței.

Am tras la primul hotel care mi-a ieșit în cale și anume la „Continental".

— Aș dori o cameră.

— Nu avem nimic. Încercați peste drum, la „Victoria". Poate să aveți noroc.

N-am avut noroc nici la „Victoria". Portăreasa mi-a răspuns somnoroasă:

— Mergeți dumneavoastră la „Marea Neagră", ori la „Constanța".

Cu valiza aburcată de-a spinare, am bătut în toiul nopții și la celelalte hoteluri. Același răspuns:

— N-avem nimic liber. E plin de străini la noi.

M-am întors la „Victoria". Portăreasa mă uitase, dar în hol am zărit vreo șase călători cu bagaje, nedormiți și triști întocmai ca și mine. I-am spus portăresei:

— Poate știi matale pe undeva vreo adresă... particulară.

— Încercați lîngă magazinul „Gostat".

M-am dus acolo. Am urcat la etajul doi. Am sunat la ușă. A ieșit o bătrînă somnoroasă, cu scufie pe cap.

— N-aveți o cameră liberă?

— S-au ocupat toate. Nu mai avem nimic.

Am coborît în stradă și nu știu ce m-a îndemnat să mă îndrept spre țărmul mării. Undeva, jos, se ghicea nisipul rece și umed al plajei „Modern". Valurile mării vuiau ca într-un cazan cu smoală și argint viu. Orașul părea pustiu, încremenit în somnul său adînc și liniștit, dar iată, nu aveam unde să dorm, umblam lela pe străzi în bătaia rece a buraticului, cu oasele înghețate și cu pleoapele grele ca plumbul, de nesomn și oboseală. Așa am petrecut noaptea, umblînd de la un hotel la altul, de la o adresă la alta, pînă cînd, în zorii vineți, resemnat, mi-am găsit un culcuș modest în gară. Am ațipit chincit, cu picioarele pe geamantan, în zgomotul știut al marilor gări cu trafic neostenit, cu trenuri care pleacă și vin, cu șuvoaiele de călători gălăgioși, ca niște torente și rîuri vii. M-am trezit în lumina dimineții, în zorul sutelor de călători veniți la mare cu ultimul tren, „Tregherii" încărcați de bagaje treceau pe lîngă mine, auzeam zeci de glasuri care întrebau și se căutau, îmi sunau în urechi cuvintele știute din afișele multicolore și din pliantele O.N.T.: Mamaia, Eforie Nord, Eforie Sud, Costinești, Mangalia, 23 August, cuvinte legate prin mii de fire de nisipul fierbinte și de lumina soarelui, plenară, dar eu nu mai eram, cum a fost Ovidiu, trist și îngrijorat, uimit și neliniștit. În jurul meu, freamătul sezonului estival îmi spărgea urechile și-l auzeam aproape, așa cum vuietul milenar al noianului marin răsună estompat în ghiocul de sidef al scoicilor.

Pontul Euxin e frumos și atrăgător chiar și toamna. Șuiele de blocuri și vile care împodobesc litoralul cu arhitectura lor modernă și îndrăzneață sînt pline de turiști. Era și firesc să nu aflu nici o cameră liberă la hotel. Și mă chinuie un gînd: poate că nici la iarnă, cînd vinul dulce al Murfatlarului se va fi limpezit în zăcători, cînd pastrama de capră și de batal va sfîrîi pe grătarul încins, da, poate că nici atunci nu voi găsi o cameră liberă la țărmul de nisip și de calcar al Pontului Euxin. Am să încerc și la iarnă. Dar nici atunci — mi se pare — nu voi putea cînta ca Ovidiu:

„De bag în seamă locul, el n-are nici un farmec"... El însuși, dacă ar reveni pe aceste meleaguri, chiar dacă n-ar găsi loc la hotel și n-ar avea unde să doarmă, și-ar struni într-alt fel corzile citerei, slăvind arta constructorilor care-au împodobit aici, la țărmul mării, un peisaj de basm, un peisaj din o mie și una de nopți, și care nu e pustiu și solitar nici toamna și nici chiar iarna.

Florian Peța

Desen de MIHU VULCĂNESCU

CRITICA DRAMATICĂ ŞI PROBLEMA CONFLICTULUI

În două articole publicate recent în „Gazeta literară", am încercat să abordez cîteva aspecte ale problemei conflictului din piesele noastre actuale. Am ajuns astfel la concluzia că, datorită unei cunoaşteri a vieţii nu îndeajuns de aprofundate şi de bine orientate ideologic, într-o serie de piese şi-a făcut apariţia o anume schemă, pe baza căreia conflictele reale, de actualitate, au fost înlocuite cu probleme minore, facile, uneori false. Tot cu acest prilej subliniam ca pe o problemă deosebit de importantă, căreia este necesar să-i acordăm atenţia noastră sporită, faptul că în unele piese („De n-ar fi iubirile", „Costache şi viaţa interioară", „Febre") adevăraţii reprezentanţi ai lumii noastre spirituale nu-şi află încă imaginea robustă, vie, corespunzătoare şi nu izbutesc, din această cauză, să deţină, aşa cum este firesc, conform realităţii, dinamicii ei, rolul preponderent, activ, hotărîtor în desfăşurarea şi evoluţia conflictului.

Un rol important în sprijinirea şi orientarea activităţii dramaturgilor, din acest punct de vedere, îl are, trebuie să-l aibă, critica noastră de specialitate. Aşa cum arăta *Scînteia*, în articolul care semnala pozitiv dezbaterile din ultima vreme cu privire la problema conflictului, critica a sesizat în mare măsură lipsurile pieselor discutate, atrăgînd atenţia asupra multora dintre ele. Majoritatea celor care au luat parte la discuţiile în jurul problemei conflictului în dramaturgie (V. Rîpeanu, D. Solomon, V. Mîndra, B. Elvin, C. Căliman etc.), au căzut de acord că „de multe ori aceste conflicte nu sînt aprofundate în mod curajos, nu sînt rezolvate în toată intensitatea lor, nu sînt duse pînă la capăt ; escamotarea sau diluarea ciocnirilor care au loc în viaţă duc la rezolvări „călduţe", neconvingătoare, micşorează dramatismul unor lucrări, coboară însăşi valoarea lor artistică" (*Scînteia* — Discuţie despre conflicte). Dar, în unele cazuri, asemenea concluzii judicioase au rămas pur constatative, neîncercîndu-se să se vadă şi „de ce", „datorită căror cauze obiective" s-a ajuns aici — iar atunci cînd astfel de încercări s-au făcut, ori nu s-a mers pînă la capăt cu dezvăluirea lor, ori direcţia principală a analizei a fost îndreptată în cu totul altă parte decît cea reală.

În amintitul articol din *Scînteia* se arată că „numai înfăţişînd în toată intensitatea ei lupta care se desfăşoară între *nou* şi *vechi*, poate fi relevată în chip edificator, emoţionant, întreaga forţă şi frumuseţe a noului biruitor". Literaturii îi revine, astfel, datoria de a înfăţişa, în paginile ei lirice, de proză sau dramaturgie, chipul omului nou, forţa lui, capacitatea lui de a înfrunta vechiul, superioritatea lui morală, rolul lui hotărîtor în această luptă din care iese învingător. Pierzînd uneori din vedere tocmai această sarcină principală, centrală, a literaturii noastre, critica dramatică s-a lăsat ea însăşi furată, după cum vom vedea în analizarea şi aprecierea unora dintre conflictele pieselor discutate, de aparenţa lor de actualitate. Astfel, Valeriu Rîpeanu are perfectă dreptate cînd, în foarte judicioasu său articol „*Intre idilism şi autenticitate*" pune la îndoială explicaţia lui B. Elvin care „susţine că slăbiciunile piesei lui Paul Everac „Costache şi viaţa interioară" s-ar datora faptului că, „dramatic vorbind, nu se petrec evenimente decisive, ci au loc nişte discuţii". „Dacă am aplica asemenea criterii, comentează V. Rîpeanu, ar însemna să situăm piesa lui Al. I. Ştefănescu pe o platformă foarte înaltă : acolo stă să sară în aer un reactor atomic ! Mai mult decît atît nici nu se poate."

Exemple asemănătoare ne pot fi oferite şi de felul cum a fost analizată şi discutată piesa lui Dorel Dorian, „De n-ar fi iubirile". Un mare accent s-a pus în acest caz pe caracterul inovator al piesei, s-a discutat foarte mult dacă este sau nu o piesă de idei, dacă e întemeiat sau nu să fie raportată la punctul de vedere al lui Camil Petrescu, privind o anume specificitate implicată de teatrul de idei (N. Tertulian — D. Solomon), în sfîrşit despre jocul de replici, despre încă alte foarte multe lucruri, de altfel toate foarte interesante, dar mult mai puţin s-a discutat dacă conflictul, aşa cum este el construit, are sau nu o bază logică, şi mai ales dacă ciocnirea dintre nou şi vechi îşi află o semnificaţie pentru realitatea zilelor noastre, despre ponderea pe care o au (sau nu o au), reprezentanţii noului în acest conflict. În general, aşa cum am mai spus, toată lumea cade de acord că Teiu, Boţogan, Frîncu, nu sînt acele prezenţe vii, convingătoare, pe care le-am fi vrut şi care ar fi trebuit să fie, pentru a reflecta veridic realitatea. Uneori, se fac asemenea concesiveniţi îngăduitoare aprecieri : *„Dacă dramaturgul ar fi reuşit să aprofundeze cîteva tipuri ce joacă un rol important în desfăşurarea acţiunii* — Frîncu, Danilov, Anca Mareş — *piesa n-ar fi avut decît de cîştigat*" (Călin Căliman „Febre" — Contemporanul) — apreciere, fără îndoială justă, dar, în esenţă, lăsînd impresia că, mă rog, şi aşa lucrurile stau binişor. Ceea ce contravine realităţii. De altfel, trebue spus că întreaga această cronică se resimte de un entuziasm cam prea puţin controlat, nu mai vorbesc de lipsa de discernămînt. Alteori, însă, asistăm surprinşi la aprecieri cu totul neconforme cu realitatea şi avînd darul să pună în lumină o regretabilă lipsă de exigenţă : *„Consistent sînt conturate* şi figurile lui Simion, Frîncu şi Danilov — în special a celui de-al doilea (!)" etc. (Al. Căprariu : „Febre" — Gazeta literară). Dacă lucrurile ar sta astfel, atunci nu ştiu dacă am mai avea prea multe de reproşat piesei lui Lovinescu.

Or, tocmai în lipsa de consistenţă a acestor personaje, pe care de fapt dramaturgul le şi părăseşte în cea de a doua parte a piesei, cînd greutatea conflictului se deplasează, de pe umerii lor, în cu totul altă parte, se află unul din principalele vicii ale lucrării.

Se întîmplă apoi să asistăm şi la asemenea evoluţii ale discuţiilor, amintind direct de evoluţia conflictului din piesă. Adică se porneşte de la sesizarea justă a ceea ce constituie esenţa slăbiciunilor unui anume conflict, pentru ca discuţia să se desprindă total de datele piesei şi să se desfăşoare în sine. Este cazul cronicii lui N. Tertulian, care, aşa cum am avut prilejul să arătăm, sesizează bine principala carenţă a conflictului din piesa lui Dorian. Dar, pînă la urmă, N. Tertulian izbuteşte să abstractizeze şi el discuţia, ajungînd, cum s-a şi observat, să judece totul în funcţie de o rigidă şi, de fapt, falsă legitate obligatorie, după el, pentru piesele de idei, în ultimă instanţă, un pat al lui Procust.

Problema principală rămîne, după noi, problema creării unor personaje cu adevărat reprezentative pentru realitatea noastră, în ceea ce au ele dominant pe planul conştiinţei, personaje care să fie prezentate *în acţiune*, nu numai ca simpli predicatori ai unor precepte morale noi, care să desfăşoare în faţa spectatorului, — pe scenă, nu în afara ei, cum face Teiu, de pildă —, o luptă ascuţită împotriva vechiului. Crearea unor asemenea eroi, va înlătura, credem, şi pericolul ciocnirilor călduţe, rezolvate cu ajutorul unui tort cu alune. Este exact ceea ce foarte bine spunea Dumitru Solomon cu privire la Teiu, subliniind că „la deficienţa fundamentală a conflictului, contribuie... realizarea nesatisfăcătoare a principiului oponent pozitiv a piesei, Petre Teiu, care trebuia să fie investit cu trăsături umane, să *trăiască*, pe scenă, şi nu doar să formuleze principii juste, în replici într-adevăr inteligente, dar reci" — observaţie formulată cu aceeaşi acuitate şi de Mihnea Gheorghiu, într-o analiză care lărgeşte interesant sfera discuţiei, arătînd că „Tentaţia teatrului rece" nu-şi limitează primejdiile la verb, că avansează spre centrul motor al piesei : „oamenii şi conflictul". Aceasta nu înseamnă însă, cîtuşi de puţin că aceste personaje trebuie să intre în scenă neapărat dezbărate de orice urmă de îndoieli, de frămîntări, în postura de heruvimi. Pentru că, aşa cum sublinia şi A. Băleanu („Problematicităţii, ci prea cunoscutele lamentări specifice mentalităţii mic-burgheze, atunci care sînt aceste mari probleme şi conflicte ? Răspunzînd la această întrebare, voi spune, mai întîi, că aflarea acestor conflicte depinde, aşa cum pe bună dreptate remarca şi V. Rîpeanu, de măsura, de adîncimea cunoaşterii vieţii, noţiune înţeleasă „nu în sensul îngust al documentării, ci ca o atitudine estetică, de fond". Este vorba de înarmarea cu cunoaşterea temeinică a legilor de bază ale dezvoltării societăţii noastre, ale dialecticii acestei dezvoltări, menite să-i dea scriitorului posibilitatea să sesizeze, pe măsura acuităţii spiritului său de discernămînt şi a talentului său, acele elemente care alcătuiesc esenţa conflictelor din viaţa noastră. Sîntem de acord cu Traian Şelmaru cînd scrie că : „E timpul ca ticăloşia, carierismul, meschinăria şi lipsa de ideal, slugărnicia şi dispreţul faţă de om, incapacitatea, laşitatea şi lipsa de răspundere, inerţia, egocentrismul şi indiferenţa faţă de tot ce e pasiune obştească şi entuziasm creator, prostia înfatuată, intriga şi demagogia „principială", sub care se ascund de fapt imoralitatea şi lipsa de principialitate, toate acestea şi încă multe alte rămăşiţe ale blestematei societăţi capitaliste să vină la teatru cu un sentiment de mai mare îngrijorare ca pînă acum, *să ştie că pe scenă există oameni ai zilelor noastre, mulţi şi pasionaţi de tot ceea ce e frumos şi nobil şi cu adevărat uman, cu alte cuvinte pasionaţi de comunism şi tocmai de aceea conştienţi de tot ce e vechi în ei şi în jurul lor, şi hotărîţi să-i spună pe nume, să-l urmărească şi să-l demaşte, sub orice haină s-ar ascunde, să-l lichideze*".

În sfîrşit, ne îngăduim să luăm în discuţie un aspect privind modul în care se desfăşoară activitatea criticii noastre dramatice. Mai întîi vrem să observăm că de o bună bucată de timp critica dramatică abordează cu o tot mai evidentă seriozitate problemele dramaturgiei noastre, că îşi spune tot mai hotărît cuvîntul. Uneori însă — şi aceasta ne priveşte şi pe noi, şi nu în mică măsură — se creează impresia unei anume distanţe între critică şi dramaturgie, în sensul că ne apropiem de lucrările în discuţie cu un astfel de aer : „Ia să vedem noi, cum stau lucrurile cu dramaturgia, ce fac şi ce nu fac dramaturgii". O astfel de poziţie — care, repet, nu ne-a fost nici nouă străină — nu e, firească, de natură să favorizeze cel mai propice climat dezbaterilor noastre. Exigenţa, oricît de ascuţită ar fi ea, nu poate înlocui sentimentul de solidaritate tovărăşească cu munca dramaturgului, de preţuire, în măsura cuvenită, a realizărilor obţinute. Or, în piesele dezbătute, asemenea realizări sînt, şi ele vorbesc de o mai accentuată apropiere a dramaturgilor noştri de viaţă şi de problemele ei. Despre ele s-a vorbit şi nu s-au precupeţi aprecierile pozitive. Aceasta şi justifică însă sporirea exigenţelor noastre ; faptul că avem ce discuta, ne dă prilejul să abordăm cît mai ascuţit problemele dezbătute.

Dar nici luciditatea şi exigenţa în aprecierea lucrurilor nu trebuie confundate cu lipsa de înţelegere a muncii dramaturgului. Avem nevoie de această luciditate şi de această exigenţă, pentru că numai ele ne pot ajuta, pe noi toţi, să ajungem la concluzii menite să îmbogăţească experienţa noastră, să ne îndrepte atenţia spre ceea ce este cu adevărat esenţial în activitatea noastră.

Dinu Săraru

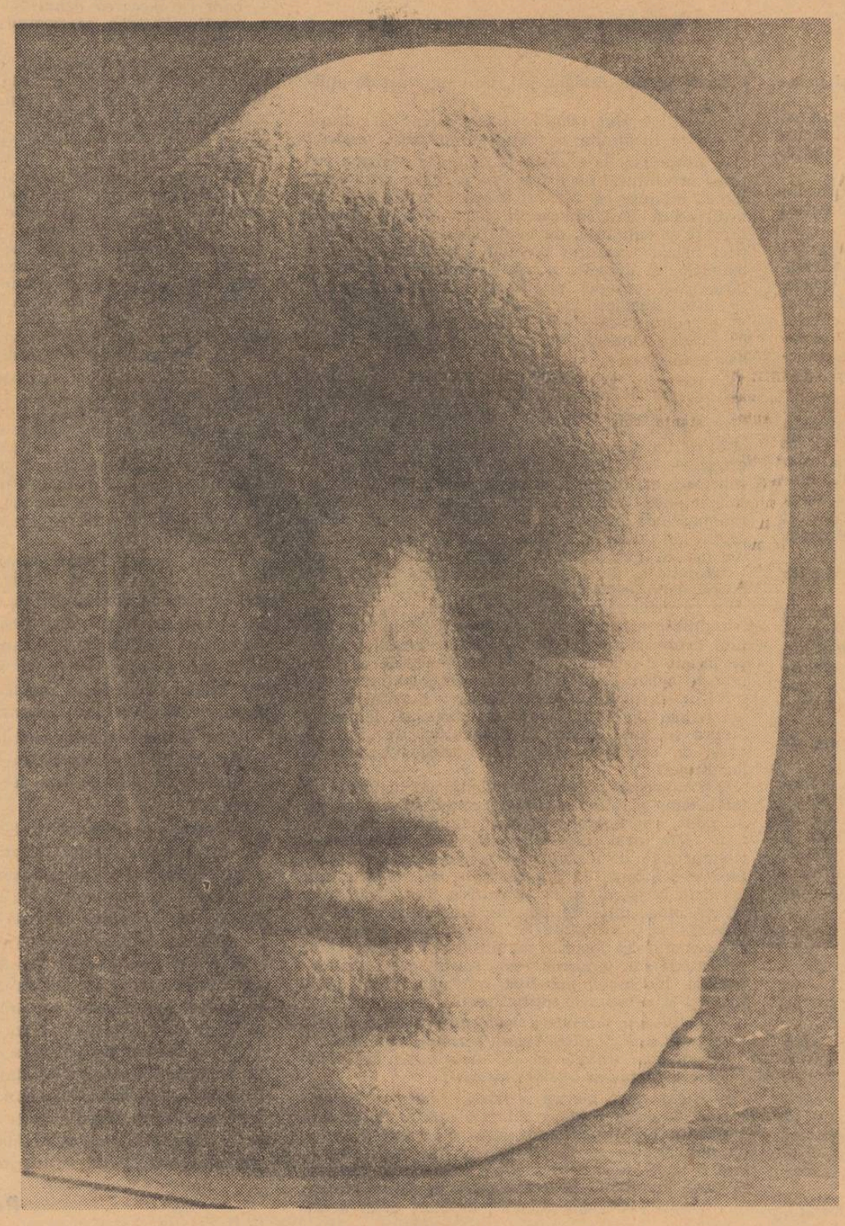

„ŢĂRANCĂ DIN BIHOR" — Sculptură de V. CUPŞA

Despre critica poeziei

În ultima vreme a crescut exigenţa, s-au precizat mai clar criteriile de apreciere, s-a dezvoltat bunul gust, a crescut responsabilitatea criticii. Toate acestea trezesc îndreptăţite sentimente de optimism, de încredere că destinele poeziei se află pe mîna unor judecători din ce în ce mai drepţi şi mai competenţi. Un fapt care trebuie, de la început precizat: criticii (e vorba de cei tineri, întrucît cei din prima categorie au îndeplinit cu strălucire acest deziderat) reuşesc să scoată în relief, cu mai multă intuiţie şi cu o mai convingătoare demonstraţie, specificul ,personalitatea distinctă a poeţilor care formează obiectul analizei lor. Evident că aici sînt încă multe de spus, dar a trece peste izbînzile certe ar fi o eroare. Citind, de pildă, cronica lui Dan Hăulică, la volumul lui Ion Brad, „Mă uit în ochii copiilor", cititorul încearcă un sentiment de satisfacţie, apreciază efortul şi rezultatele criticului, care demonstrează cum reuşeşte talentatul poet să transforme lucruri comune, obişnuite, chiar prozaice, în poezie autentică. Reuşita este asigurată de faptul că I. Brad „etacă temele cu deciziune lirică" şi de aceea „nu e pîndit de pericolul anecdotismului". Ultimele „Profiluri lirice" din „Tribuna" ale lui I. Oarcăsu formulează de asemenea observaţii deosebit de interesante şi de subtile în legătură cu înclinaţiile şi posibilităţile particulare ale poeţilor : Ion Brad, Tiberiu Utan şi Ion Horea. Referitor la aceste articole, ne permitem totuşi să atragem atenţia criticului că uneori îi scapă din vedere tocmai rezultatele modalităţilor folosite de poeţi, modalităţi care apar cîteodată descrise în sine. Este foarte important şi necesar să relevăm violenţa contrastelor, dinamismul imaginilor, folosirea proprie a elementelor peisagistice, particularitatea simbolurilor, dar avem datoria să răspundem mai clar la întrebarea: în ce măsură aceste trăsături caracterizează o unitate poetică valoroasă. Ni s-au părut, de asemeni, interesante ultimele articole ale lui Eugen Simion din „Gazeta literară", („Biografie şi individualitate poetică"), articole care ilustrează efortul lăudabil al criticului de a închega sinteze critice. Încercări în acest sens, şi multe reuşite, se datorează şi lui Matei Călinescu. Aici ne alăturăm, întru totul, dezideratului exprimat, recent, de Al. Căprariu în legătură cu necesitatea angajării în presa literară a unor dezbateri mai adînci, mai nuanţate despre poezia noastră nouă.

Revenind la articolele şi cronicile despre poezie, subliniem încă o dată că s-au realizat progrese vizibile; evident că nu ne putem declara mulţumiţi şi trebuie, în continuare, să cerem celor care se ocupă de poezie mai multe eforturi. Mai apar încă articole şi cronici construite după o binecunoscută şi devenită universală schemă. Se începe cu o laudă care vizează, de obicei, orientarea tematică, urmează o descriere a cîtorva aspecte sau poezii, din care nu înţelegi destul de clar părerea recenzentului, şi totul se încheie cu o revenire la lauda iniţială sau se exprimă încrederea în posibilităţile poetului. După acest tipic e construită, de pildă, recenzia din „Iaşul Literar" a lui P. Ursache la cartea lui N. Tăutu, „Itinerar liric, George Enescu", precum şi recenzia lui Sorin Brateş, din aceeaşi revistă, despre „Distanţe" de Aurora Cornu.

Deşi avem în faţă două cărţi cărora, fără a li se nega meritele, sînt susceptibile de observaţii critice, recenzenţii au preferat laudele nemăsurate, pe care, dacă ar fi să le iei în serios, ar trebui să conchizi că ai de-a face cu două capodopere ! Lauda lipsită de măsură nu foloseşte nimănui, inclusiv poetului discutat şi mai ales lui, iar cititorul nu poate fi niciodată păcălit. Să nu ne înşelăm, deci. De aceea e necesar ca atunci cînd aprecierile sînt prea departe de valoarea reală a poeziei discutate, critica însăşi să intervină. Cronica lui Marin Bucur din „Luceafărul" la cele două volume recente, datorate tinerilor poeţi Mihai Negulescu şi Darie Novăceanu : e scrisă frumos, cu grija descifrării mesajului poetic. Avem totuşi impresia că era necesară o mai mare doză de severitate, aceasta fiind un indiciu al grijii pentru dezvoltarea celor doi poeţi. Despre aceiaşi poeţi a apărut în „Steaua" nr. 7 o cronică semnată de Victor Felea, intitulată „Două debuturi lirice". Criticul vorbeşte despre cei doi poeţi ca despre unul singur, despersonalizîndu-i. Evident că există trăsături comune între Negulescu şi Novăceanu, şi nu numai între ei, dar a-i identifica e şi jignitor. Că le este comună „tematica de actualitate", „amintirea trecutului", „tema moştenirii eroice", „romantismul revoluţionar" etc. e adevărat, dar cu asta am fixat numai genul proxim nu şi diferenţa specifică. De fapt, criticul declară cu candoare : „N-am putea spune spre ce anume se îndreaptă, cu precădere, atenţia unuia sau a celuilalt", şi declaraţia nu-l onorează. Cîteva neînsemnate distincţii din finalul articolului nu-l salvează. Încă mai suferă unele articole sau recenzii de descriptivismul anodin, care exclude orice responsabilitate, descriptivism care pîndeşte cîteodată şi critici încercaţi. Aşa, de pildă, M. Petroveanu, în „Viaţa Romînească" 8, vorbeşte la modul informativ despre volumul „Visele de dimineaţă" al lui Florin Mugur. Criticul este atent să nu omită aproape nici un aspect tematic al poeziilor lui Mugur, ca într-un referat de prezentare, dar spune prea puţin despre specificul acestui volum, despre locul lui în creaţia poetului, eventuaî în ansamblul poeziei actuale.

Prea puţin se vorbeşte în critica literară despre limbajul poetic, despre originalitatea imaginilor, despre forţa verbală. Acest aspect al creaţiei poetice nu se poate omite sub nici o formă.

Cu acelaşi prilej, trebuie să punem şi problema limbajului criticii literare. Nu e cazul să ne alarmăm, cum s-a întîmplat uneori. Critica noastră a înregistrat, şi în acest sector, progrese evidente. Dar automulţumirea e dăunătoare. Tiparele universal valabile, goale de sens ne întîmpină încă. Formulări ca : *timbru poetic particular, concreteţea imaginilor, sensibilitatea realului, prospeţimea versului, patosul trăirii, trăirea intensă, sensibilitate la seismele sociale, paletă bogată, simţ al policromiei, participare afectivă, plenitudinea vieţii, fiorul liric, dinamica interioară* etc. au devenit şabloane, nu pentru că sînt prea frecvente (deşi şi frecvenţa abuzivă le-a demonetizat !), dar pentru că apar mai ales acolo unde nu trebuie, unde nu sînt cerute cu necesitate, ameninţînd să devină ticuri critice. (Fenomenul a fost remarcat şi de S. Bratu în „Gazeta literară"). Desigur că nu poate fi vorba de eliminarea din vocabularul critic a unor astfel de formule, ci de folosirea unor termeni şi a unor formule cît mai corespunzătoare obiectului discutat. Altfel, peisajul poetic apare monoton şi nu din pricina poeziei, cît din neadîncirea analizei critice. Împrospătarea limbajului critic, e necesar să stea ca o sarcină de seamă în faţa criticii literare, într-o măsură mai mare decît pînă acum. Critica literară este şi ea, după cum s-a spus de atîtea ori, o artă şi e bine să ne silim a o ridica pe treptele menirii ei, şi sub acest raport. Trebuie evitate unele formule tip, care revin adesea într-un mod penibil de la o cronică la alta, încît ai impresia că articlierul le are depozitate undeva, şi de-acolo le ia la întîmplare, sau în ordinea în care-i vin la îndemînă.

Se întîmplă că, uneori, din cauza grabei cu care au fost întocmite diverse articole, să întîlnim neglijenţe care coboară nivelul acestor elaborări, chiar dacă în ansamblu erau judicioase şi interesante. Discutînd ultimul volum de poezii al lui Ion Bănuţă, Matei Călinescu arată că sensibilitatea poetului „are marcată, dimensiunea candorii, (formulare nu prea fericită !), dar care ştie totodată să respingă fără ezitări ceea ce este ostil idealurilor poetului". Dar noţiunea de „candoare" nu presupune deloc lipsă de discernere, cum vrea să sugereze criticul. Candoarea presupune şi o sinceritate absolută, astfel că termenii nu sînt deloc opozanţi. Mai departe, Matei Călinescu vorbeşte de „ingenuitatea sincerităţii", alăturare cu caracter pleonastic.

În unele cronici sau recenzii ne întîmpină o regretabilă lipsă de delicateţe critică, semn al unei viziuni critice confuze, care identifică atitudinea poetică cu atitudinea poetului. În recenzia, pe care am mai menţionat-o, la volumul „Distanţe", se vorbeşte clar de „participarea încă timidă a poetei la realităţile vremii de azi", deşi confratele ieşean probabil că nu deţine nici un fel de informaţii misterioase cu privire la felul în care Aurora Cornu participă la sarcinile încredinţate. Sanda Radian, într-o recenzie la volumul de debut al lui Darie Novăceanu (în „Viaţa Romînească"), vorbind de viziunea statuară a poetului, devine mulţioasă afirmînd că „Darie Novăceanu însuşi ajunge statuie". Evident că, nici pe departe, n-am intenţionat să epuizăm problemele legate de critica poeziei. Evoluţia îmbucurătoare a acestei ramuri a criticii literare, progresele de netăgăduit pe care le-a realizat impun, în acelaşi timp, creşterea corespunzătoare a exigenţei.

Pompiliu Marcea

ERATĂ

În numărul trecut al revistei noastre, într-o înşiruire de nume dintr-un articol din pag. a IV-a, a apărut, dintr-o regretabilă eroare tehnică, şi numele poetului Demostene Botez. Facem cuvenita rectificare.

CRONICA LIMBII

Este îndeobşte cunoscut faptul că, dintre toate stilurile limbii, stilul artistic dispune de cele mai variate mijloace de comunicare a unui conţinut de idei.

Autorului unei opere artistice îi este îngăduit să folosească, fără a încălca normele limbii literare, cuvinte aparţinînd oricăreia din sferele vocabularului — cu sensul lor propriu sau cu sens figurat. Şi, în domeniul sintaxei, autorul unui text de literatură artistică se bucură de o mai mare libertate, putînd să recurgă la construcţii (inversiunea, repetiţia, elipsa, raporturi de coordonare şi de subordonare etc.) pe care le întîlnim în alte stiluri ale limbii : ştiinţific, administrativ etc. Atît într-un caz, cît şi în celălalt, scriitorul urmăreşte realizarea unor efecte artistice, menite să înlesnească transmiterea conţinutului de idei al operei literare.

Resursele artistice ale unei opere trebuie deci căutate şi în felul de alcătuire a frazei. Frazele simple şi complexe sînt rezultatul unor moduri deosebite de oglindire a realităţii obiective — firească, în funcţie şi de temperamentul artistic al autorului, — iar efectele stilistice obţinute diferă şi ele de la un caz la celălalt.

Iată un exemplu de folosire a frazelor simple, bazate pe raporturi de coordonare (fragmentul redă încercarea unui marinar de a scrie pe apă, cu şalupa, numele unei fete) : „Pilotul suci cîrma şi schimbă vitezele. Motorul se scutură, pistoanele ţăcăniră ca o mitralieră, şalupa zvîcni parc-ar fi vrut să iasă din apă şi se avîntă de-a curmezişul valurilor către malul opus. Sirena deschisă urla ca o fiară. Radu Sterian, cu mîinile încleştate pe banchetă, rîdea... Părul blond îi flutura pe frunte, sîngele-i vîjîia în tîmple, curentul îi pătrundea trupul viguros, străbătîndu-l ca o scînteie electrică, orbitele-l frigeau... La mijlocul fluviului, pilotul întoarse, fără să închidă sirena, şi porniră bolid spre plajă, prin dîra de foc vărsată de soare. Jocul încălca regulile de navigaţie, marinarii aflaţi întîmplător pe chei se scandalizară, în turnul căpităniei cineva lovi puternic într-o toacă, să-l aducă la ordine pe pilot.." (Fănuş Neagu, **O sută de nopţi**, Luceafărul Nr. 14 (87), din 15 iulie 1962).

Momentele evenimentului surprins de autor — nu interesează aici, chiar dacă sînt îndreptăţite, obiecţiile critice privind cîteva aspecte de conţinut — se pot urmări cu destulă uşurinţă. Desfăşurarea ideilor se realizează într-un singur plan : raportul sintactic dominant, în frazele din fragmentul citat, fiind coordonarea înfăptuită cu ajutorul conjuncţiei copulative **şi**, sau prin juxtapunere : **parcă, fără să, şi, să** (să-l aducă la ordine...), singurele conjuncţii subordonatoare. Succesiunea frazelor, precum şi dispunerea propoziţiilor în frază, corespund înşiruirii logice a faptelor şi înlesnesc cititorului înţelegerea conţinutului de idei pe care autorul vrea să-l comunice.

Mai mult decît atît, structura frazei generează şi menţine, în acelaşi timp, un anumit **ritm**, potrivit căruia se realizează înlănţuirea ideilor. Alături de alte elemente ale artei literare, ritmul, conferă textului calitatea de proză artistică.

Iată un alt exemplu asemănător, în care întîlnim o singură conjuncţie subordonatoare (că) : „Colonelul călărea în fruntea celor două batalioane de teterişti, lăsîndu-se purtat în voie de armăsar. Diavolul (armăsarul — n. n.) păşea în cadenţă şi n-ar fi ieşit din ea „fără ordin" pentru nimic în lume. Era un cal crescut de mic de militari şi disciplina îi intrase în sînge. Din cînd în cînd colonelul îi strîngea frîul şi calul se oprea la marginea drumului. Coloana de elevi se scurgea astfel prin faţa lui. Văzîndu-l, teteriştilor le trecea oboseala, păşeau mai semeţ şi fiecare avea impresia că e ţinta privirii colonelului. Şi nu se înşelau". (Grigore Beuran, **În valea Mureşului**, Tribuna nr. 31 (287) din 2 august 1962).

În operele unor tineri scriitori ne întîmpină uneori şi frazele complexe, rezultat nu atît al raporturilor complicate sintactice, cît al dezvoltării unor părţi de propoziţie şi al numeroaselor determinări cu caracter explicativ : „În faţa barului „Porumbelul alb", aşezat la intrarea în piaţa centrală a oraşului, de unde se vede Dunărea curgînd albicioasă, ca şi cum toţi crapii din adînc ar fi ieşit cu burţile în lumina zilei ce se stingea, George, Maja şi Radu fură întîmpinaţi zgomotos de Jova — falitul, văcsuitor de ghete, care se căsnea să scoată lustrul, cu o fişie de pluş, pantofilor unui marinar" **(O sută de nopţi)**.

Ideea principală, nucleul comunicării, este redată prin propoziţia principală rămasă nesubliniată în text. Determinările, cam numeroase, reprezintă planul secundar al comunicării şi nu sînt indispensabile pentru înţelegerea ideii exprimate de propoziţia principală. În organizarea frazei, ele capătă o semnificaţie deosebită, de natură stilistică, deoarece, prin dezvoltarea mai mult sau mai puţin egală a determinărilor, ca şi prin dispunerea lor simetrică faţă de principală, autorul frazei citate obţine ceea ce numim **echilibrul frazei** — un alt element de susţinere a valorii artistice a textului, de întreţinere a însuşirilor expresive ale comunicării.

De multe ori, însă, îşi face loc, în asemenea împrejurări, tendinţa dăunătoare de a dezvolta, mai mult decît este necesar, părţile de propoziţie sau propoziţiile care formează planul secundar al comunicării : „În stradă, întrecînd cu mult nivelul frontonului, creştea un castan. Coroana lui bogată ţinea în umbră plăcută salonul cu tapete tutunii, unde Maja, îmbrăcată într-o rochie decoltată ce-i punea în valoare umerii pîrguiţi de soare, claviculele fine, şoldurile unduitoare şi sînii mici, pudici, îşi condusese veselă musafirii şi le făcu cunoştinţă cu o prietenă, stenodactilografă, care fuma, răsturnată într-un fotoliu, picior peste picior". **(O sută de nopţi.)** S-au : „Cînd o să apară tancurile, să nu te ascunzi în groapa asta, care văd că-i mai mare ca tine cu o jumătate de metru şi dacă n-o astupi pînă la adîncimea reglementară, dai de dracu cu Vlădoianu, ci să sari din ea şi să năvăleşti asupra tancului cu grenade" **(În valea Mureşului)**.

Se observă, credem, că detaliile tind să acopere esenţialul, lărgind, în acelaşi timp, limitele firesti ale construcţiei. Menţinerea **„cadrului spaţial"** al frazei determină stabilitatea ei, fără de care fixarea nucleului comunicării în mintea cititorului nu se poate face decît în urma unui efort susţinut — oricît de desăvîrşită ar fi realizarea intenţiei stilistice a autorului.

Constantin Cruceru

NOTĂ

Este o măsură în toate lucrurile sau, în orice caz, ar trebui să fie, chiar cînd e vorba de intervenţia unui poet, fie el şi Alexandru Andriţoiu, în discutarea muncii devotate, competente, în ultima instanţă profund patriotică a celor care se ocupă de cultivarea limbii noastre, de scrierea şi rostirea ei corectă. Cu regret şi scuze faţă de colaboratorii noştri, trebuie să spunem că n-a fost nici o măsură în vorbele talentatului poet, aruncate de dragul hazului şi al polemicii cu orice preţ, cu o peniţă prea groasă, într-un articol care ar fi trebuit să ţină locul cronicii limbii în revista Luceafărul *din 15 septembrie a.c. Pornind de la o idee justă, redacţia i-a oferit lui Alexandru Andriţoiu spaţiul necesar exprimării unor opinii în legătură cu limba scriitorilor, din dorinţa de a crea posibilitatea unei confruntări ştiinţifice, de a verifica nişte experienţe obţinute de specialişti şi de literaţi, de a găsi metodele cele mai eficace pentru dezvoltarea şi îmbogăţirea limbii romîne.*

Din nefericire, lucrurile nu s-au desfăşurat în sensul acesta. Tovarăşul Alexandru Andriţoiu, ignorînd sau neînţelegînd specificul Cronicii limbii, a declanşat acuzaţii neîntemeiate şi ironii deplasate, punînd, pur şi simplu, la îndoială competenţa şi cinstea profesională a semnatarilor, printre care trebuie spus că se află oameni de ştiinţă de mare prestigiu şi chiar Laureaţi ai premiului de stat, ca şi poetul nostru. Conţinutul riguros ştiinţific al acestor cronici semnate de specialişti cunoscuţi a stîrnit în rîndul cititorilor un deosebit interes şi o stimă binemeritată. Ceea ce vine în totală contradicţie cu formulările pripite, nenuanţate şi generalizatoare, injectate cu o ironie îndoielnică de către poetul devenit lingvist. Nu putem fi de acord cu aprecierile lipsite de responsabilitate cum sînt de pildă următoarele : ...„un detaşament întreg de sfetnici şi teoreticieni, mulţi dintre ei fără o bogată experienţă în materie (?), dar care se ambiţionează cu tot dinadinsul să dea o mînă de ajutor scriitorului". „... un arsenal întreg de critici şi de admonestări din partea unei pleiade de salvatori, încît, cîtind seria de articole, îţi vine să crezi că limba scriitorilor noştri a ajuns într-un impas alarmant, într-un spital al amorului (?), necesitînd descîntecele lui Anton Pann".

Astfel de aserţiuni sînt departe de a fi nişte confruntări obiective, menite să înlesnească şi să colaboreze atît de necesară între creatorii de frumos şi oamenii de ştiinţă. Eroarea publicării unui asemenea material constă în faptul că Alexandru Andriţoiu nu a discutat cronicile respective în specialitatea lor, în ceea ce ele şi-au propus să realizeze. El a înlocuit realitatea cu o dorinţă subiectivă şi a avut impresia că este justificată blamarea acestor cronici. Eroarea e tot atît de gravă ca şi cînd un anatomist, care studiază cu minuţiozitate musculatura corpului omenesc, ar fi criticat că nu vorbeşte nimic despre frumuseţea superbă a individului supus disecţiei.

Ţinînd seama de aportul substanţial pe care cercetătorii limbii noastre îl au în mînuirea ei corectă de către toţi vorbitorii, socotim că stima creatorilor faţă de această muncă nobilă trebuie să se manifeste în orice împrejurare, independent de faptul că, uneori, s-ar putea ca punctele de vedere să nu coincidă.

I. D. Bălan

CAUCIUCUL

Discurs asupra pneurilor

Reportaj de H. ROHAN

Înainte de a trebui dovedit ei urmele lăsate în praf sau pe asfaltul trotuarelor de tălpile omenești au o valoare documentară, oricît de curios ar părea faptul că într-un discurs despre pneuri punem nu problema autovehiculelor la temelia demonstrației noastre ci problema mersului pe jos.

Motive puternice de ordin istoric, ne îndeamnă la aceasta, deoarece cauciucul de automobil, anvelopa zimțată, cu textura sa din fire de mătase, acest obiect expresiv al civilizației industriale moderne, simbol al vitezei și confortului în cucerirea spațiilor terestre, a avut în trecutul țării noastre o mai mare răspîndire tocmai acolo unde n existau nici automobile, nici confort, nici civilizație: în mediul rural. Cauciucul de automobil a cucerit un loc larg în viața țărănimii sărace.

Ne vom mărgini amintim aici de o mică alcătuire din fier și sticlă, situată pe o muchie de drum, acolo unde sfîrșesc casele satului și începe cîmpul, într-un punct oarecare al panglicii bătătorite care marchează granița dintre ogoare și șanțul de apă al șoselei, o alcătuire ciudată din sticlă și fier — ciudată pentrucă în interiorul ei nu se află nimic. Se vedea numai noroiul uscat, întipărit, păstrat ca mărturie a unei zile de toamnă reci, ploioase, cu vînt desmățat, peste mirișt

Săptămîna poeziei

Sina Dănciulescu

Ora de schimb

Cisternele străcurau în adînc pulsul lung
al țițeiului,
oameni coborau de pe turle.
Îmi strîngeau mîna toropiți de elanuri și ore,
Îmi strîngeau mîna zîmbind (ochii lor
căutau mereu peste
flamura zării asemeni celor deprinși cu-nălțimile)
Și simțeam că au nevoie de mine.

Îi auzeam pretutindeni,
Pe străzi,
printre casele pline de voci și mișcare,
sub luminile crude ce bat aerul cu pinteni de foc...
Ușile se zbăteau de un vînt nevăzut,
ferestre zbucneau în afară,
sclipiri și claxoane jucau pe trotuar...
Îi auzeam pretutindeni —
ca-n marile parăzi, cînd eu trec
dreaptă ca adevărul și toată
lumea-mi calcă pe urme.
La fel ei și-ntorseseră fața spre mine.
Un cîntec! Un cîntec! — strigau.

Și oameni coborau de pe noile sonde.
Oameni se reînălțau peste turlele-albastre.
Faruri se-aținteau vizionar în amurg.
Devenisem izvorul și-orizontul trezit de-acești pași.

Eram confluența și confruntarea lor mare.
Și nu mai eram decît dragostea
cu care ei treceau acum sub portalele
comunismului apropiat.

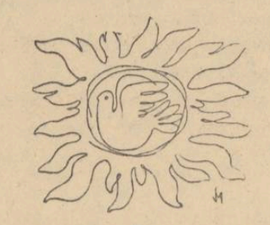

Ana Blandiana

Cosmonaut

Lăsați cerul să mi se facă păr și să fluture beat,
Dați-mi cer să mi-l torn în vine, să-mi fie sînge,
Pentru clipa asta sîngele meu de milenii vărsat
În toate revoluțiile lumii se-ncheagă și plînge.

Lăsați cerul să se scurgă prin mine ca să-l încerc,
Să-i ard buruienile fulgerelor strînse mănunchi;
De-i otrăvit să-l trec prin trup ca printr-un cerc,
Să-i string veninul la mine-n piept și să-l înjunghi.

Voi mîngîiați coapsele zării crude, fecunde,
Îmbrățișați copacii să crească, topiți-vă ochii
de fier,
Fiți gata marea înaltă să vă înunde —
Cer răcoros, cer aburind, cer, cer!

Vera Lungu

Șoimi îmi sînt diminețile

În pliscurile șoimilor
diminețile mele, lucind în albul zilei.
Din dimineață mersul contururile-și ia
și, la porunca lui,
obiectele mi se supun fără să le dau putere.

Și-au pierdut greutatea și plutesc
prinse de aripile-mi — șoimi.

Am năpădit distanțele,
să-ndrept astrele nopților mele.
Plutire în oglinzi strălucitoare,
rîsul meu e legat de rotirea lor
și de fiece lucru
prezent în formele zilelor.

Laurențiu Ciobanu

Zidarii

Și cîntecul se oprește în frunză
Și ni se pare că trece o egretă
Peste simetriile pe care le înființă
Cu umerii de piatră oamenii șantierului.

Chiar sufletul meu e o creangă albă
Și mă uit cu o nostalgie liniștită
După egreta cea palidă
Care a trecut dincolo de vînt.

Și oamenii se ridică și-mi spun
Că ar fi mult mai bine
Să las această creangă tînără
Pe șantierul arid.

Și, de-odată, creanga mea în floare
Se clatină sub strigăte de muncă
Și parcă și regretul absenței unei păsări
Aleargă după zborul de dincolo de vînt.

Focuri

Trec și mă uit către albastrele blocuri
Cum se scufundă liniștile-n bărci de lumină
Și la ferestre sau numai în suflet mari focuri
Se frămîntă-n noaptea citadină.

Cred că se-ntorc de la lucru sudorii
Cu brațele pline de scîntei simulînd artificii
Ca la serbările populare. Trec norii
Căutîndu-și spre ploaie bogatele lor sacrificii.

Tot sînt deschis ca un viscol ușor înafară
Și trec pe lîngă albastrele blocuri,
Cînd în ireversibila seară,
Sau poate numai în suflet, se ridică mari focuri.

Grigore Hagiu

Constructor de tractoare

Gîndul sărit din frunte, viu
a-ncremenit pe dala halei,
puternic și subțire, în șasiu,

iar celelalte gînduri, din rotire,
s-au împlinit în roți cu duici conture,
aceleași, dar mai albe la oprire,

și fierul și oțelul strîns în raza
febrilității mele lacome de cugetare,
s-a rînduit, și-a înflorit în trunchiul
nerăbdătoarelor tractoare.

Ce forță concentrată zace-n voi,
tractoare roșii și strălucitoare,
cu boturile calde încă
și proaspăt emailate de cuptoare!

V-am modelat cu grijă și pe îndelete,
statuia voastră e frumoasă pentru că-s frumos,
și tot ce e mai bun și mai adînc în mine,
pe chipul vostru limpede se vede
și izbitor de luminos.

Asemănare

Trăiesc la baza lumii,
acolo unde și mișcarea
se vede mult mai iute și mai clar,
prea fericit că pot fi solidar
cu cel ce mă visam mai înainte.
Sătul să tot amîn,
zvîrlit din mine înafară,
eu lucrurile iar
mi le-am trecut prin mîini, nervos,
le-am ars sau așezat în trepte,
nestăpînit rîvnind săgeata liniilor drepte.

Și sînt bogat pentru că semăn altor oameni,
și oamenii îmi seamănă uluitor chiar mie,
sînt fericit de-asemănare,
sînt fericit că nu voi mai cunoaște moarte,
cu acești oameni laolaltă adîncind
un univers ce nu ne mai desparte.

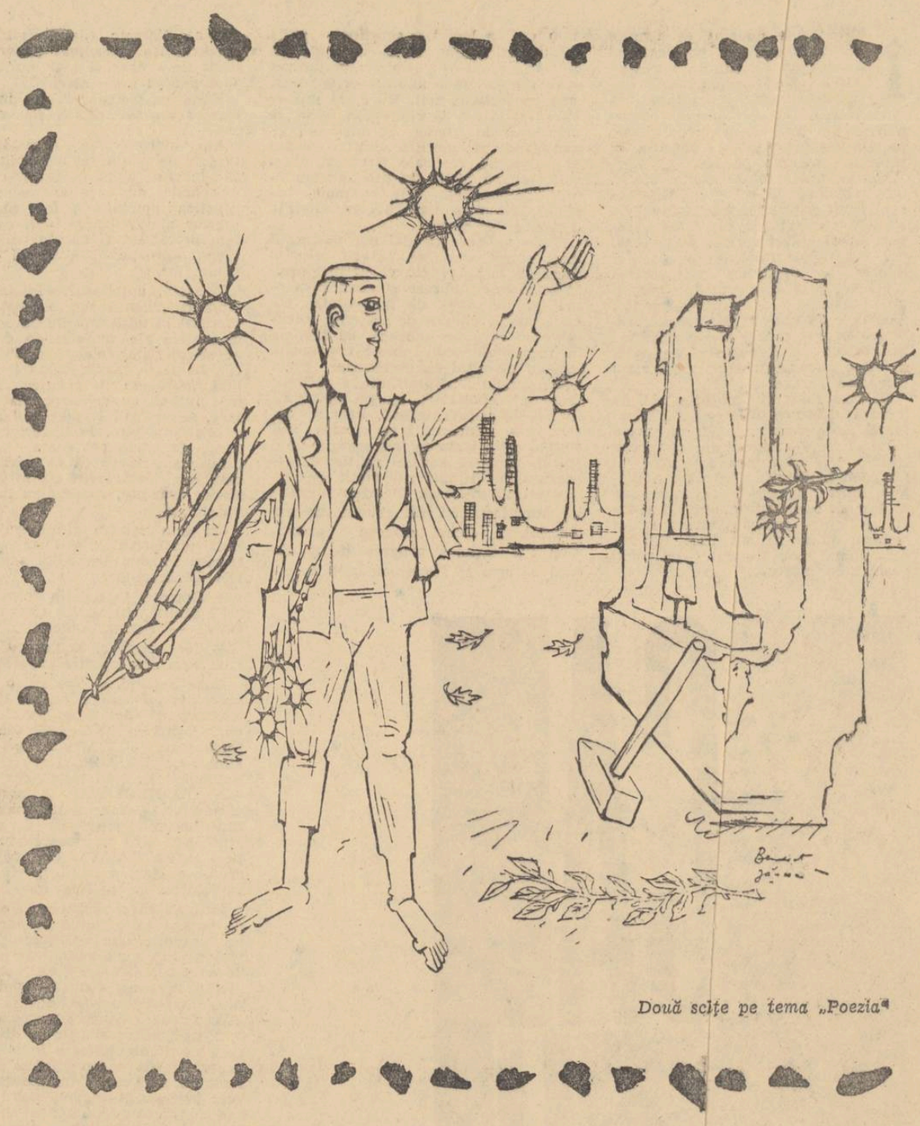

Două schițe pe tema „Poezia"

Ovidiu Genaru

Început

Veneam cu un cîntec pe buze fluturînd
În lumea verticală a colților de stîncă;
Eram entuziasmul la șaisprezece ani,
Candoarea o purtam la piept în partea stîngă.

Îți mai aminte? Mai păstram în gesturi și-n cuvinte
Un clopoțel al școlii... El se-mpletește apoi
Cu sunetul maiur al stîncilor străpunse
În avalanșa cîntecelor noi.

Afară munții reci tăiau cu piscuri slavă.
Se mlădia ca ramul adolescența mea.
A fost întîia oară cînd, spus în cor, îndemnul
„Hei rup", de-o altă vîrstă a mea m-apropia.

Violeta Zamfirescu

Departe ești... aproape

A petrecut cîmpia,
Și umbrele copacilor,
Și riu-aerian a străluciț ovară.
Nu pot să-mi gîtui dorul s să-i dau drumu-n ape.
Departe ești, aproape...
Aproape ești, departe...
Și frunze înghețate par umerii mei goi.
O sanie polară,
Tot lunecă-ntre noi.

PORTRETUL ȘI FATA

de ALEXANDRU CALAIS

S-a întîmplat în vinerea aceea, după amiază. Cînd eram eu de serviciu pe etaj și l-au adus pe bătrînul acela cu hematemeză, cu hemoragie în stomac. Au fost atunci cîteva ceasuri, care altă dată ar fi foarte bine să nu mai fie. Cu oxigen, cu transfuzii. Parcă îl văd și acuma pe feciorul bătrînului: era tînăr, să fi avut treizeci de ani. Alerga disperat pe sală — se pierduse. Trăgea de suportul acela pentru transfuzii — pe urmă l-a urcat în spate și l-a dus așa în salon, cît era suportul de greu. Nora bătrînului s-a nimerit să fie tot soră, la dispensarul din oraș, și m-a ajutat.

Cu bătrînul acela ne-am chinuit două ceasuri: ba cu vitamina K, ba cu Hemosistan, încă o dată cu transfuzii. Pînă la urmă, l-am scăpat. Și nici operație nu i-au făcut. După două luni l-a trimis „șeful" la somno-terapie, să-și vindece ulcerul acolo.

Dar atunci, îndată, știu că am fost foarte mulțumită. Și oricine cred că ar fi fost la fel. Cînd a venit el așa cum a venit, cu Salvarea, alb ca varul și avea tensiunea de aproape nici nu-i mai auzeai inima, și pe urmă să-l fi văzut cum deschide ochii și se uită la tine ca de departe. Ca și cînd într-adevăr s-ar fi întors de pe tărîmul celălalt.

Doctorul Mincu s-a uitat atunci la mine și a dat din cap. Pe urmă mi-a spus: „Du-te, soră Marina, și adu-mi o seringă de douăzeci". Atîta mi-a șoptit, dar parcă mi-ar fi spus: „A fost greu, dar acuma al nostru e!". Am văzut că tot așa l-a înțeles și nora bătrînului și s-a uitat zîmbitoare drept în ochii mei. Și atunci am simțit așa, ca o căldură în capul pieptului. Am plecat să aduc seringa.

La fel mi se întîmplă și alte dăți. Cînd am cîte o bucurie, sau chiar dacă nu e o bucurie, ci numai o întîmplare plăcută, sau dacă văd uneori ceva frumos. Mi se umple inima tot așa. Și parcă, atunci, aș vrea să cînt. Și cînt. Așa eram și acasă, îi seamăn mamei. Am învățat să cînt de la ea. Noi sîntem de la Rîureni din Muscel, de lîngă Dragoslavele. La noi se poartă fote din acelea frumoase, țesute cu fir. Mama e mare meșteră la țesut fote.

Cînd termina cîte o fotă, o înălța, așa, în sus, să joace soarele peste țesătura aceea în fir și peste fluturii de aur și argint. Și de fiecare dată începea mama să cînte. Ziceau vecinele: „Haide, surată, să vedem fota nouă, a de-a isprăvit-o Rădița a lui nea Crisante. Ia auzi-o cum cîntă!".

Altădată, cîntam amîndouă. De fiecare dată îmi spunea: „Cînd are omul o bucurie, să cînte. Cîntă și privighetoarea, cît e de pasăre mică. Uite că se bucură și ea de viață!..."

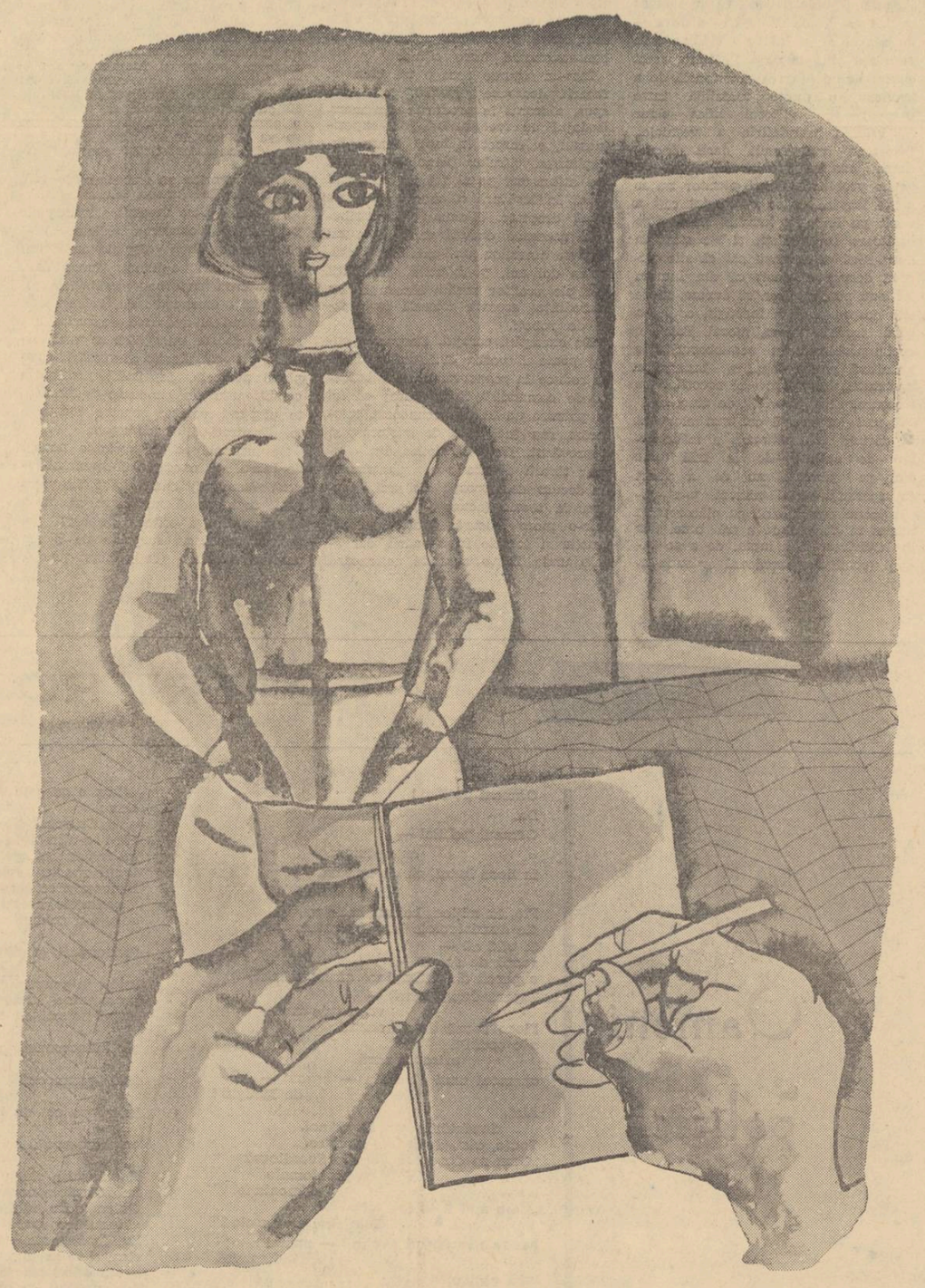

Desen de RADU GEORGESCU

Pe urmă, cînd a murit tata și-a trebuit să mă duc la școala de surori, mama n-a mai cîntat multă vreme. Dar eu nici acum nu mă pot stăpîni...

Așa a fost și în ziua aceea cînd m-a trimis tovarășul doctor Mincu să-i aduc o seringă de la sterilizare. Mi-a părut bine c-a scăpat bătrînul cu viață. Mi-a venit să cînt de bucurie. Dar n-am cîntat, era lume pe sală — doctori. M-am dus repede să aduc seringa.

Și tocmai atunci l-am văzut venind spre mine pe doctorul Vișinescu.

Adică, mai întîi nici nu l-am văzut — el m-a oprit. Deodată mi-a pus mîna pe umăr și-am tresărit. Cînd m-am uitat la el rîdea. Pe urmă, s-a făcut serios și m-a spus: „Soră Marina, doar o clipă, stai așa". S-a depărtat de mine spre perete. La început, nici nu l-am înțeles, ce vrea. Chiar îmi aduc aminte, că m-am uitat nedumerită la dînsul: ce s-o fi întîmplat! Și-l văd că scoate iute din buzunar un caiet lat, așa, cu foi albe, și cu creion. Se sprijină de perete și se uită lung la mine. Pe urmă, — grăbit, cu condeiul pe hîrtie. Abia atunci mi-am adus aminte că el e și pictor: că luase cu un an în urmă premiul al doilea la expoziția artiștilor amatori. La concursul acela am cîntat și eu în finală și mi-au dat mențiune specială.

Să spun drept, m-am gîndit că vrea să mă deseneze așa, în glumă, să-mi facă, cum se zice, o caricatură. Știu eu pentru ce, poate pentru gazeta de perete? Atunci m-am încruntat — mă grăbeam, era și cazul cu bătrînul. Zic: „Tovarășe doctor, vă rog, nu rîdeți de mine. Și nici n-am timp — tovarășul doctor Mincu trebuie să facă glucoză la unul, grav".

Doctorul Vișinescu nici atunci n-a rîs. Doar și-a ridicat ochii de pe caiet și mi-a spus cu o voce care nu știu cum, parcă, i se schimbase: „Să nu te gîndești la o glumă din partea mea, soră Aioanei. Te rog mult, — chiar așa a zis — te rog mult, du-i glucoza doctorului Mincu, sau ce ai de făcut, dar pe urmă vino tot aici". Și-a mai spus o dată: „Să nu te gîndești că e vorba de o glumă".

Eram atît de tulburată de întîmplarea cu bătrînul, totuși parcă mi-am dat seama că n-a vrut să rîdă de mine doctorul Vișinescu. Că vrea cu adevărat să mă deseneze. Știu eu de ce? — zice lumea că așa sînt artiștii. Dar nu puteam să stau deloc și i-am spus la repezeală ce se întîmplase cu moșul de alături. Atunci a înțeles și m-a rugat să viu mai tîrziu, cînd mi-o veni schimbul. Să cobor în sala cea mare de lîngă cancelarie, că în seara aceea el este de gardă. Și către seară m-am dus.

A tot desenat, a tot șters, se încruntase, nu zicea nimic. După aceea, cînd să plec, m-a rugat să vin și a doua zi la bibliotecă, să mă deseneze mai departe. Am dat din umeri, dar m-am dus. Mai întîi, am stat așa, în picioare, cu mîinile în buzunarul șorțului. Ca și atunci cînd ieșisem din salonul cu moșul acela bolnav grav. Pe urmă, doctorul mi-a spus că pot să stau și în fotoliu. Un pic, tot îmi venea să rîd și a rîs și tovarășa Vlăduț, bibliotecara. Dar el, nu știu ce i se întîmplase, că nu rîdea deloc, ci se uita cînd în caiet, cînd la mine, lung. Și odată i-am zărit așa ca o căldură în ochi. Chiar m-am speriat, dar mi-am spus imediat că-i o prostie: doctorul Vișinescu vorbește de doi ani cu o fată și pe urmă nici nu m-am gîndit vreodată la el în feiul acesta.

Nici el, se vede. Cine știe, i-o fi plăcut cum s-a întîmplat să arăt în zilele acelea.

Am venit de cîteva ori la bibliotecă. Dar doctorul Vișinescu n-a vrut să ne arate ce desenase acolo. Se așeza mereu în colțul odăii, cu trusa pe un scaun înaintea lui și nu voia să-l tulbure cineva. Peste cîteva zile, a început să picteze și în culori de ulei. Eu am știut și înainte că pictează — nu degeaba i-au dat premiu cei de la expoziție. Și l-am ascultat: am venit de mai multe ori. Și atunci cînd nu eram de serviciu.

Numai că într-o zi s-a supărat Lică pe mine și mi-a spus că nu mai îmi dă voie să mă duc. Zice: „Ce-o fi vrînd doctorul acela? Ia să nu te mai prind!...".

Lică e prietenul meu. L-am cunoscut cu vreo șase luni în urmă, cînd am avut dincolo, la policlinică, o reuniune și mi l-a prezentat Coca de la fizioterapie. Un prieten de-al bărbatului ei. Lucrează amîndoi la cooperativa de mobilă de pe strada Morilor. Lică e acolo normator.

Mai întîi, am rîs, am crezut că glumește, dar pe urmă i-am văzut roșața aceea de pe frunte, — totdeauna cînd se supără cu adevărat, se înroșește pe frunte. Și nu m-am mai dus. De data aceasta, am zis ca el. Ba, pot să spun că un pic chiar mi-a părut bine. Nu știu, poate și altor fete le pare bine cînd un bărbat se supără pe ele din cauza unui alt bărbat...

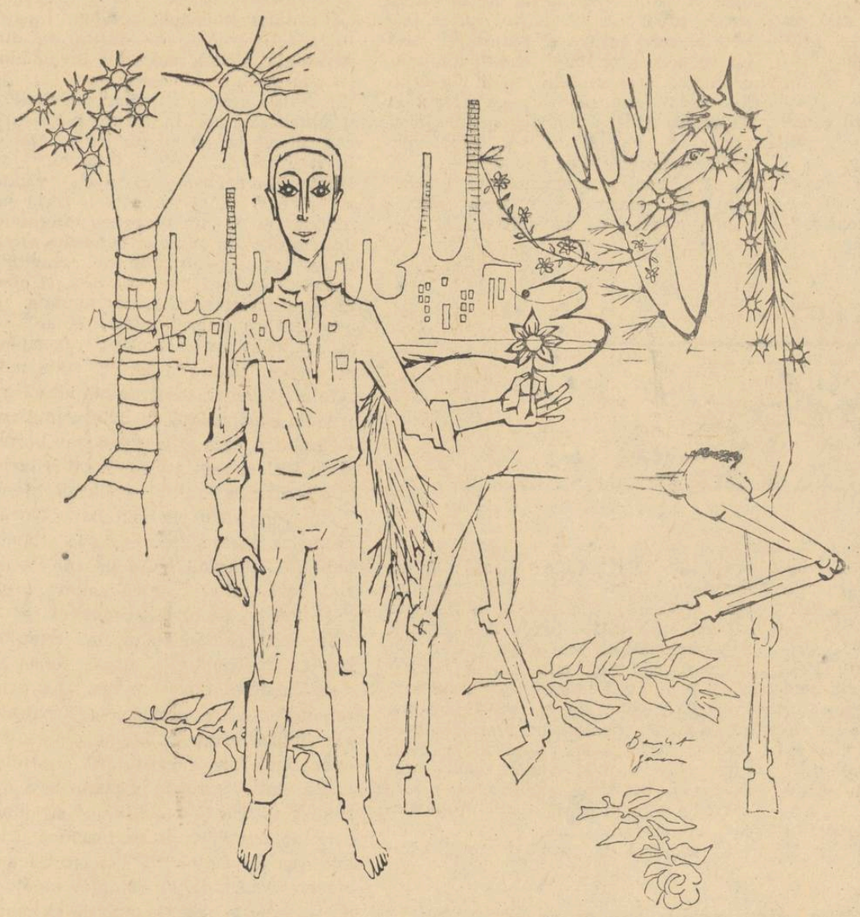

de BENEDICT GĂNESCU

Adrian Păunescu

Pastel puternic

Toamna cade bușită pe treptele
Zilelor linse de viscol.
Pînă la îngheț, rîul a lucrat statui.
Acum, el însuși e statuie.

Luminile țin loc de fructe
Și ard aproape toată ziua.

Sînt linii puternice, spații puternice.
Și firele de iarbă sînt puternice.
Animalele mișcă pămîntul, îl împing cu boturile,
Îl țin suspendat,
Cu dinții încleștați în ierburi.

În vîrful muntelui — oameni.
Pentru că nu pot trece pe celălalt versant,
Pe culoarul prea strîmt dintre munte și cer,
Ei taie cu topoarele pragul cerului
Și aruncă așchiile-n văi, —

Liniile trecerii lor
Se răcesc, se-ntăresc
Și mișcarea pămîntului lasă pe cer
Formele marilor trupuri.

Viscolul umple cu bronz
Formele-acestea.

Sărbătorile păcii

Ne trebuie ani tot mai lungi,
Ne trebuie clipe mai lungi.
Nu-ncap sărbătorile în calendare.
Pentru aceasta, împingem mai sus
Soarele veșnic
Pe o mai lungă orbită
Să se rotească.

Ca Atlas, privirile noastre
Sprijină cerul.
Dar ochii mai mari se deschid,
Cerul mutîndu-l mai sus
Cu un secol.

Vom avea sărbători unanime,
Și fiece clipă, curînd, va avea
O sărbătoare a ei.

Dim. Rachici

Cu sufletul lîngă păduri

Sînt cu sufletul lîngă păduri —
ele n-au paratrăsnete.
Norii vin în pîntec cu gușterii verzi,
Revărsîndu-se peste-ntinderea pașnică.
Sînt cu sufletul lîngă codrii bătrîni,
lîngă tinere crînguri.

Paratrăsnetele lor sînt copacii cei mai înalți,
Cei care scrutează permanent orizontul
Și-n zori ies să-ntîmpine soarele primii.
Fulgerele-i caută adesea pe ei
Prefăcîndu-le trunchiu-n columne de flăcări,
Carbonizîndu-le trupul ce putea să devină vioară,
Sau catarg pe puntea unei corăbii
Navigînd spre un țărm fericit.
Aceasta se întîmplă de obicei noaptea,
cînd pădurile dorm,

Sau sînt cutreierate de gazelele vîntului.
O, ce ruguri imense răsar atunci pe versante!
Pădurile tresar... și-ntîia oară zăresc
Ce lumină măreață sălășluiește în ele...

Ion Chiric

Cu șapca pe ceafă...

La ieșirea din schimbul al doilea

Uzina rămîne în urmă, cuprinsă în densă lumină,
rămîne cu vuietul ei rotind depărtarea,
prin cuptoarele uriașe, retorte în care
se celebrează eternitatea deplinului soare.

Cu șapca pe ceafă, plec înspre casă
și mîinile parcă-și zîmbesc reciproc.
Ici și colo, pe străzi colorate de lună și noapte,
îndrăgostiții lunecă-n zboruri de șoapte.

Tot mai încet se aude orchestra uzinei,
tot mai mult intru-n liniște, ca într-un cring...
Dar un cîntec nostalgic trece prin mine;
și cugetul, răscolit în adînc,
aleargă-napoi, spre-a soarelui matcă.

Victor Nițâ

Cîntec pentru Hunedoara

Mi-i drag acest oraș
cu paime aspre de fier
acest oraș înalt
care poartă-n pieptul lui
un strigăt năvalnic de flăcări
și primăvara roșie a cîntecului meu.

Mi-s dragi străzile lui
de-a lungul cărora-ntîlnesc
deseori, hoinărind,
copilăria mea zvăpăiată,
iar alături de ea,
fremătînd ca un surîs blajin,
o umbră albă de fată.

Mi-i drag acest oraș,
mereu incendiat
de dragoste și steaguri,
mi-s dragi înaltele-i coșuri
prin care-am învățat să privesc
și să măsor cerul.

Și dragi îmi sînt pomii tineri,
pomii de-aceeași vîrstă cu mine;
în trupul meu și-n trupul lor
două sensuri sînt,
două sensuri mereu biruitoare —
rădăcina înfiptă adînc în pămînt
și fruntea năzuind către soare.

Constanța Buzea

Constructori

În pereți s-au înfipt cuburi de lumină.
Soarele răsare din turnul cu ceas.
Toate aceste melodii de primăvară mă caută
În albul odăii în care n-am glas.

Mîinile noastre sînt cristaline.
E un timp în al cărui contur ne răsfrîngem.
O mulțime de copii surprinși de adolescență,
Ca-ntr-un balans unul spre altul aruncă
Segmentele fine ale cărămizilor.

Mă regăsesc în cuvintele care se rostesc,
O ascensiune de crengi în văzduh
Sînt glasurile,
Seara dispar cînd șantierul
Rămîne distins ca un desen luminos,
Dar pe fiecare îl simt
Oricît de departe-ar respira.
Nu se poate să nu ne fi odihnit tîmplele
În aceleași culori.

Într-o margine de oraș,
Uite, se preling în argint trenurile,
Și sîntem la toate ferestrele,
Și primim cu toate chipurile călătoare, aerul,
Mersul pămîntului.
Toți oamenii trec cu o pulbere albă pe buze
Se pregătesc de pace lungă.

Fetele cresc

Fetele cresc,
Simt dintr-o dată lumina,
Părul li se despletește în ea
Ca într-o mare meduzele limpezi.

Fetele cresc —
Albul nu mai e copilărie,
Albul e degetul mic adumbrit lîngă tîmplă,
Albul s-a învăpăiat.

Fetele cresc,
Simt, alergînd, strînse-n virtejuri de vînt,
Văzduhul prin care trec oamenii,
Fetele cresc,
Într-o perpetuă dragoste,
Viața, prin ele, să cînte
Va continua.

VÎRSTELE ȘI MAREA

Lică s-a mai supărat și altă dată, mai demult. Dar atunci n-a fost vorba de altcineva și adică nici supărare adevărată nu se iscase. S-a întîmplat astă iarnă să-l tot las singur, cînd mă duceam la școală, la cursurile serale. Odată, m-a așteptat să mă conducă acasă, de la spital. Și pe drum a început să-mi vorbească așa, tărăgănat: „Ce-ți trebuie, măi, școala asta? Ia mai dă-o încolo! Vrei să ajungi mare doctoriță!... Ăștia de la spital zic c-o să intrați la facultate. Dar pînă atunci, de zece ori o să vă fringeți gîtul, nu o dată". Pe urmă chiar s-a oprit și m-a luat de mînă. Zice: „Uită-te la mine. Am murit eu fără de școală? Și nici acuma nu învăț — am urmat un an cursurile acelea de normator și gata. Slavă domnului, îmbrăcat sînt, de mîncat, mănînc bine, că nu-s bețiv ca alde Petrică al lui Coca ta de aici. Iar acum două luni, știi și tu ce mi-am luat Coca n-are mașină de spălat rufe, iar eu sînt holtei, însă mașină am. Ce școală îmi mai trebuie?...".

Atunci nu l-am ascultat. Nici n-am vrut să aud cele ce mi-a spus. Ca să nu încep să fiu dezamăgită. Atîta prieten aveam și eu. Fete erau destule, dar întotdeauna am simțit nevoia să fie un om înțelegător și bun lîngă mine. Mama era departe, pe altcineva nu cunoșteam pe nimeni.

Mai tîrziu, cînd s-a supărat Lică pentru portret, atunci l-am ascultat. Nu m-am mai dus, cum zicea doctorul Vișinescu, să-i „pozez". Adică numai o singură dată am mai stat într-o dimineață la bibliotecă, tot așa, în fotoliu. Pe urmă i-am spus cinstit doctorului că Lică e supărat și nu-mi dă voie să mai vin. Doctorul s-a uitat la mine, n-a rîs și a zis „bine". Dar n-a vrut, oricît l-am rugat, să ne arate pictura, nici mie și nici tovarășei Vlăduț. Zicea: „Nu vă supărați, o s-o vedeți la expoziție, la casa de creație populară, peste două luni". N-am prea înțeles ce voia să spună, dar n-am mai stăruit. Așa este el, doctorul Vișinescu — puțin cam ciudat.

De exemplu, o dată a operat, mîna a doua, pe un băiețel de vreo opt ani, Nicușor, țin minte că-i spunea, de apendicită. Desigur, cu anestezie locală, fără cloroform, că la copii nu-i voie. Toată lumea știe că internîștii, chirurgii, toți medicii, orice s-ar întîmpla, sînt destul de calmi. Altminteri nu și-ar fi ales meseria asta. Așa că s-a terminat și atunci operația cu bine, l-am luat chiar eu pe băiețel cu căruciorul să-l ajut pe nea Barbu, brancardierul. Trecuseră vreo zece minute, începuse Nicușor să zîmbească. Nu-l durea de loc, doar nădușise un pic pe frunte.

Și atunci numai ce aud în spatele meu „șu-șu-șu". Cînd mă întorc, îl văd pe doctorul Vișinescu că stă sprijinit de masă, la față alb ca varul. Noroc că nu-l zărise copilul — era cu fața spre ușă. „Șeful" și alții cîți erau acolo — nedumeriți; unul i-a dat lui Vișinescu apă să bea, altul eter, altul zice „Ce-i cu tine, Vișină?" Și abia atunci îl aud deodată că șoptește: „Broboanele acelea... Le-ați văzut? Broboanele de pe frunte. Ce s-o fi petrecut pînă acum în mintea asta fragedă? Ce imagini de coșmar?...".

Parcă mi s-a închis atunci și mie inima. Alții au spus că doctorul Vișinescu „exagerează ca deobicei". Știu eu, poate or fi avut dreptate. Așa ca și atunci, la început, cu portretul, cam tot așa — un pic straniu — s-a purtat.

Pe urmă, a trecut mai multă vreme. A venit toamna. Nu s-a mai petrecut nici o întîmplare deosebită. În octombrie a început școala; trecusem acum într-a șasea. La serviciu, m-au lăsat ca și în urmă cu un an: numai în schimbul de dimineață. Cu Lică din nou m-am întîlnit mai rar.

Într-o zi m-a văzut la camera de gardă doctorul Vișinescu și mi-a întins un ziar să citesc ceva pe una din pagini, pătură. M-am uitat — scria că la casa de creație de la noi s-a deschis expoziția aceea a amatorilor.

Eu aproape că uitasem de tablou. L-am întrebat pe doctor. El s-a uitat la mine în felul lui, de data aceasta zîmbind și a zis: „Într-adevăr, portretul este expus. Poate că o să te duci, să-l vezi".

Și cînd să plec: „După aceea, o să te rog să-mi spui și mie. Dacă ți-a plăcut...".

La casa de creație m-am dus chiar a doua zi, că era sîmbătă și n-aveam școală. Eram foarte curioasă să văd tabloul. A venit și Lică împreună cu mine. Tovarășa Vlăduț și altele au spus că se duc să vadă expoziția a doua zi, duminecă.

Drept să spun, portretul mi-a plăcut. Mi-a plăcut foarte mult. Nu pentru că aș fi fost eu înfățișată acolo. Nu știu de ce mi-a plăcut. Uite, așa, cum îmi plăceau cîntecele mamei.

Și chiar atunci cînd ne oprisem înaintea lui, peste cîteva minute am auzit pe cineva că zice: „Vezi, ce frumoasă este fata asta în alb: sora medicală? Uite cîtă lumină are în ochi, cîtă expresie!". Altcineva a mai adăugat că mi s-ar zări în ochi o hotărîre și o bucurie.

N-am priceput chiar totul. Se adunase lume multicică în dreptul tabloului și s-au spus mai multe păreri. Știu doar că de frumoasă nu eram nici acolo frumoasă. E drept, eram eu, semănam bine. Un pic, însă, într-adevăr, parcă nu eram chiar eu. Așa cum spusese lumea; păream oarecum voioasă. Se vede că așa m-o fi văzut doctorul Vișinescu, cînd am ieșit atunci, după amiază, din salon, cînd l-a salvat doctorul Mincu pe bătrînul acela și am vrut eu să cînt.

Dar și acum, îndată după ce am văzut portretul, parcă tot de acasă, tot de cîntecul mamei mi-am adus aminte.

Lică s-a uitat și el, lung, la tablou. Și i-a plăcut și lui. A spus, într-un tîrziu: „E drăguț. Îmi place".

A tăcut un timp, s-a mai uitat, pe urmă a spus: „Numai că, de ce o fi făcut așa de murdar peretele acela din spatele tău? Sur, nu știu cum, cu violet...".

Și-a întors capul la mine și a dat din umeri. Îl aud din nou: „Doar Vișinescu acela al tău te-a pictat la spital. Și aveți acolo foarte frumos: jur-împrejur cu faianță galbenă. Lucește clasă-ntîia!...".

N-am avut cînd să mă supăr pentru „Vișinescu al meu". Tocmai atunci am văzut-o pe doctorița Lambrino de la noi, de la „Medicala unu". S-a uitat și ea la mine, a zîmbit, și-a subțiat buzele ca deobicei și zice: „Bravo, dragă — ai ajuns vedetă!...".

Și-a plecat. Pe urmă eu m-am gîndit din nou la cuvintele lui Lică. Dar nu la ironia despre doctorul Vișinescu.

Mie nu-mi părea că peretele din spatele meu e murdar. Dimpotrivă, nici măcar nu vedeam acolo un perete.

Mi se părea că plutește în jurul meu ca un văl ușor de ceață și m-am gîndit că a avut gînd bun doctorul să facă așa. Parcă ar fi ghicit că atunci cînd afară e o ceață din asta, ușoară, cum se ridică și la noi, seara, din valea Loviștei, și învăluie în zare Turnul Eroilor de la Dragoslavele, mie îmi place să stau înaintea ferestrei, să privesc ceața și cu gîndul — hăt, departe! Să visez îmi place atunci, să mă gîndesc la cîte și mai cîte. La viitor, la ziua cînd poate o să fiu și eu doctoriță. Sau altfel: la omul care trebuie să-mi fie tare drag. Oare să-l fi găsit cu adevărat? La multe visez eu, atunci.

M-am gîndit deodată că uite, acum, parcă îl înțeleg mai bine și pe doctorul Vișinescu, cu toate ciudățeniile lui. Cîte hotare ascunse n-are inima omului!...

După ce am plecat de la expoziție, Lică m-a dus la nea Panait, la „Splendid" să bem bere. Nu mă gîndeam atunci la bere, dar m-am dus. Totuși, în timp ce Lică rîdea cu prietenul lui, ospătarul, n-am reușit să-i ascult. Nu știu de ce, m-am simțit tare tristă. Parcă de cînd eram cu Lică, pentru prima oară.

Am băut un pic din berea aceea. Nu era prea bună. Am încercat să mă gîndesc în altă parte, tot așa, ca altădată: la școală, la viitor.

Fără să-mi dau seama, mi-a venit în minte un gînd: atunci, mai tîrziu, cînd o să ajung și eu să lecuiesc oamenii, niciodată n-am să fiu rea cu ei, ca de exemplu doctorița Lambrino. Am să caut să fiu întotdeauna așa, cu „expresie interioasă", cum zicea lumea că a vrut să mă vadă doctorul Vișinescu.

După ce ne-am băut berea, Lică mi-a spus să mergem la „Central" să vedem „Ultimul meu tango". Un film despre care i-au spus alții, iar acum și nea Panait, că e foarte bun.

Nu știu, poate dacă ar fi fost un alt film și nu „Tangoul" despre care auzisem și eu atîtea, m-aș fi dus. Poate că mai eram tristă și nu m-aș fi dus nici atunci. Dar i-am spus lui Lică, sincer, că nu vreau să văd niciun fel de film.

El s-a înroșit atunci, cum îi stătea în obicei. Chiar m-am uitat, parcă mai curioasă ca altă dată, cum i se face stacojie mai întîi pielea de deasupra sprîncenelor, pe urmă toată fruntea, pînă se pierde către creștetul capului.

Cînd am ieșit de la „Splendid", ningea. Pornise să ningă — niște fulgi mari — dar vîntul nu bătea. Lică era încruntat — se supărase într-adevăr, cu toate că l-am rugat să nu se supere, — și mergea mai departe. Fulgii cădeau între mine și el — și parcă îl vedeam acum printr-un perete de sticlă, nins.

Lică tăcea, dar nici eu nu voiam să vorbesc. M-am gîndit că luni o să mă întrebe doctorul Vișinescu dacă mi-a plăcut portretul de la expoziție.

Ningea mereu, mergeam amîndoi tot așa, tăcuți. Și eu nu știam, parcă deloc nu mai știam atunci: ce-o să-i spun doctorului Vișinescu, cînd am să-l văd, ce-o să-i răspund?...

La o săptămînă după ce am dat bacalaureatul, am plecat într-o excursie prin țară, începu să povestească Vava. Bătrînul urma să ne păzească vagonul. La Sarmisegetuza l-am luat cu mine la o bodegă. Ceilalți dansau în fața gării, iar profesorii rămăseseră în vagon. În bodegă era multă lume.

— Bei un coniac? l-am întrebat pe bătrîn.

— Nu, o bere, mi-a răspuns el.

— Hai mai bine bea un coniac, am stăruit eu. S-a lăsat convins și am băut amîndoi cîte un coniac mare. În bodegă, bătrînul a dat peste o mulțime de cunoscuți, vechi ceferiști, care și-au adus aminte de el, era și unul cu care bătrînul a fost pe aceeași locomotivă și care i-a plătit o sută de rom. Bătrînul a împărțit-o cu mine și am băut-o amîndoi dintr-o înghițitură, apoi ne-am uitat cu coada ochiului unul la altul și bătrînul a avut în colțul gurii un surîs ciudat de parcă ar fi vrut să rîdă de mine. N-am să uit niciodată borcanele de șerbeț din bodega aia, înșirate pe o tejghea de lemn, lîngă cutii de conserve de mazăre, sticlele cu hîrtia prăfuită și arsă de soare. Nu mă atrăgea de fel șerbetul acela, eram bărbat și beam coniac...

Cînd am plecat spre gară, se făcuse cam frig și mi-am îmbrăcat din nou haina. Luna era mare și roșie, așa cum e întotdeauna luna în iulie, și eram din nou fericit. Ceva se terminase în seara aceea, intram la universitate, ceva nou începea, iar eu mergeam lîngă bătrîn și părul lui strălucea ca argintul... Nu știu de ce, dar seara îmi plăcea mult să stau de vorbă cu el, după ce toți se culcau. Ne duceam la fereastră și stăteam de vorbă. Bătrînul fuma țigări proaste, învelite în hîrtie de ziar. Atunci am fumat și eu prima țigară. Trenul alerga prin noapte, străbătînd cîmpiile liniștite a căror tăcere fusese tulburată pînă atunci doar de cîntecul greierilor. Eram bărbat, lumea întreagă era în fața mea, luna pe cer era roșie, iar eu trăgeam primul fum de țigară...

Bătrînul nu văzuse niciodată marea. În primul război mondial a fost prizonier în Siberia. Treizeci de zile a mers pe jos cu gîndul să se întoarcă în țară. Mergi înainte spre mare și ajungi în țară, îi spuneau oamenii. Cînd a fost la trei zile de graniță, s-a urcat într-un vagon de marfă și a ajuns în țară fără să apuce să vadă marea. Mai tîrziu a fost mecanic pe locomotivă, a colindat toată țara, dar marea tot n-a ajuns s-o vadă. Ne îndreptam spre mare și bătrînul era curios s-o vadă. Își luase cu el și un topor. Noi rîdeam cîteodată de toporul lui. „Ne păzești, bătrîne, ne păzești" îi spuneam eu... În a doua dimineață petrecută la mare, m-am ras pentru prima dată. Bătrînul îmi ținea oglinda, ca să văd să mă rad, o oglindă mică, pocnită în două. Mîna bătrînului tremura ușor în timp ce-mi ținea oglinda, stăteam amîndoi în spatele vagonului nostru, eram undeva pe o linie lăturalnică, departe de gară, iar în stînga noastră era un mic delușor cu roșii. Băieții dăduseră drumul la un furtun și acum se spălau rîzînd, stropindu-se cu apă. „Nu știi să te razi, îmi spuse bătrînul, să-ți arăt eu cum se ține mașina". Bătrînul îmi rase el cealaltă parte a obrazului. „O să ai mult de furcă cu alunițele astea două" îmi spuse după ce mă termină de ras. În ziua aceea îl luarăm și pe bătrîn cu noi pe plajă și în locul lui rămase să păzească vagonul un coleg pe care îl durea stomacul. Cînd bătrînul intră în apă făcurăm mare gălăgie în jurul lui. Seara Micu cîntă la ghitară, Napoleon din saxofon și dansarăm pînă tîrziu. Eu am rămas cu Iulia mai mult în fața vagonului, era o noapte caldă. Iulia și-a trecut mîna subțire peste fața mea proaspăt rasă, apoi îmi mîngîie părul. Înainte o sărutasem eu pe gură, buzele ei mai păstrau gustul sărat al mării, părul îi era ușor înăsprit de spuma valurilor. Sus în vagon băieții erau adunați într-unul din paturile improvizate, povesteau aventuri imaginare cu fete, iar dincolo, în celălalt vagon fetele se culcaseră. Bătrînul se apropie de noi. „V-am adus niște pești, ne spuse el, i-am prins în după amiaza asta. Nu-s prea grozavi". Ne dădu fiecăruia cîte un pește, stăteam cu peștii lipicioși în mînă și nu știam ce să facem cu ei. Bătrînul îi dădu briceagul Iuliei și ea le scoase intestinele, apoi îi puse într-o sticlă cu apă.

În noaptea aceea n-am putut să dorm. Eram, cred, ușor îndrăgostit, ușor speriat, ușor fericit, așa cum e orice om la prima dragoste... Au trecut de atunci doi ani, excursia aceea o am și acum clară în minte, cu toate întîmplările ei. Au trecut doi ani de atunci, și iată că bătrînul e acum pe moarte și mi-e teamă că se simte singur, acum înainte de moarte. Aseară i-a cumpărat bătrîna niște biscuiți cu chimion, niște biscuiți fără zahăr. „Fals! Fals!" a strigat bătrînul. „Ăștia nu sînt biscuiți, sînt fals!"

— Tu ce crezi, bătrînul se simte singur, acum, înainte de moarte?

— Poate că se gîndește cum a fost cînd a văzut marea, spuse prietenul lui Vava. Sau poate la coniacul pe care l-ați băut împreună. Are la ce să se gîndească.

— Asta ar fi bine. Și cine știe, poate că nu moare, spuse Vava.

— Eu cred că nu moare, spuse prietenul lui Vava.

— Și eu cred că nu moare. Știi, cînd aveam șapte ani am văzut o înmormîntare într-o duminecă. Și am întrebat-o pe mama: Mamă, ce se întîmplă cînd moare ultimul om pe pămînt? Pe acela cine îl îngroapă? Și bătrînul nu e ultimul om pe pămînt. Și nu e singur. E cu mine. Cînd moare, aș vrea să se gîndească la mine. Și să se gîndească la mare. Și să se gîndească la peștii albi și lucioși pe care mi i-a dăruit. Aș vrea ca în clipa morții să-i vină pe buze gustul țigării pe care am fumat-o împreună și gustul coniacului pe care l-am băut amîndoi. Aș vrea ca mîinile lui să simtă pielea obrazului meu, pe care el l-a ras prima dată. Aș vrea să se gîndească la multe lucruri. Aș vrea să se gîndească la toate.

Sorin Titel

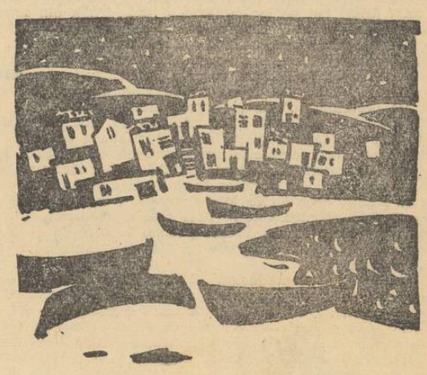

Cercul literar studențesc „M. Eminescu"

Cu mai bine de cinci ani în urmă a avut loc, sub îndrumarea revistei „Viața studențească", ședința inaugurală a cenaclului „Mihai Eminescu" de pe lîngă Casa de cultură a studenților din București. De la înființare și pînă în prezent cenaclul a remarcat și îndrumat nenumărate talente. Tineri studenți, mulți din ei acum profesori și ziariști, ingineri și doctori, au participat cu entuziasm și pasiune la ședințele cenaclului, aducînd propriile lucrări sau exprimîndu-și observațiile și impresiile despre creațiile prezentate. Cezar Baltag, Ilie Constantin, Grigore Hagiu, Darie Novăceanu, Dimitrie Rachici, Corneliu Șerban, Nicolae Velea — ca să citățm doar cîteva nume — și-au citit multe din creațiile lor în ședințele acestui cenaclu. Numelor lor, acum cunoscute din volume sau prin prezența activă în paginile publicațiilor noastre literare li se pot adăuga multe altele (Sebastian Costin, Hr. Zviatos, A. I. Zăinescu, Florian Avramescu) și, firește, enumerarea nu se poate încheia aici.

Considerăm eficientă măsura de a nu limita activitatea cenaclului doar la ședințele de discuții asupra manuscriselor. Astfel, membrii cenaclului (mulți de la facultăți tehnice) au ascultat interesante și instructive opinii despre „idealul estetic al epocii socialiste" (M. Novicov), despre „Măiestria artistică și orientarea tematică a operelor literare" (I. D. Bălan), despre „Probleme ale muncii tinerilor scriitori" (Eugen Frunză), despre „Tehnica poetică" (Marcel Breslașu), Firește, o asemenea inițiativă s-a reflectat din plin în munca de creație a studenților, stimulîndu-le interesul pentru problemele teoretice, clarificîndu-le o seamă de noțiuni, răspunzîndu-se astfel la o mare parte din problemele cărora le căutau explicații. Am sugera în această direcție, pentru viitor, discuții despre măiestrie, cum ar fi „rolul rimei în poezia unui scriitor", „importanța ritmului", „măsura în care elementele de prozodie ajută împlinirea emoției și ideii poetice". Utile, cu propunerea de a antrena în viitor pe toți membrii cenaclului prin orientarea spre cărțile cele mai bune și actuale, au fost și prezentarea unor recenzii, precum și organizarea unor seri literare (spre exemplu cea de la Facultatea de filozofie la care au participat peste 200 de studenți) în care cele mai izbutite lucrări ale membrilor cenaclului au fost citite chiar de autori. Se înțelege, toate inițiativele citate au avut un singur țel, acela de a stimula efortul creator al studenților, de a menține o atmosferă de lucru, de creație. Esențialul în munca cenaclului l-a constituit, cum era și firesc, discutarea lucrărilor membrilor săi, pentru a urmări nivelul dezvoltării fiecăruia, căile pe care ar putea eventual, să le urmeze. Cenaclul s-a dovedit o bună școală a prieteniei literare și a intransigenței. Fără a afișa un academism searbăd, căutînd să dea opiniilor o ținută serioasă și competentă, participanții la discuții s-au apropiat cu atenție de creațiile prezentate, au evidențiat izbînzile, realizarea intenției în opera artistică și au arătat totodată cu înțelegere și curaj nereușitele, locurile comune, nefirești. A fost apreciată astfel înclinația spre poezia de idei a lui Paul Cioriciu, dar combătute versurile formaliste, complicate, scrise doar pentru o imagine în sine, sau muzicalitatea fără conținut a versurilor altora, după cum s-au depistat influențele lecturilor, urmărindu-se în ce măsură ele sînt pozitive sau duc la un epigonism vizibil, fără perspectivă. Și, mai ales, s-a discutat în cenaclu despre retorismul unor versuri și tonul livresc, despre poeziile impersonale, reci, bine măsurate ritmic, dar fără să cuprindă un sentiment autentic. Discernămîntul și spiritul critic au caracterizat discuțiile. Spontaneitatea și sinceritatea, prospețimea poeziilor Gabrielei Melinescu au fost bine primite, ca de altfel și poeziile poetului student Ion Crînguleanu, care nu a frecventat permanent cenaclul.

Au evidențiat înclinații certe poeziile unor tineri, ca Ion Butnaru, Jean Andreiță, Mihai Elin, Ion Teodorescu și alții.

Poate trebuie să subliniem că, pe linia exigenței față de creațiile prezentate, ar fi necesar ca în ședințele cenaclului discuțiile să devină mai concrete, mai la obiect, să se dezbată mai atent anumite probleme ale tehnicii artistice, ale metaforei.

Sectorul de proză, mai puțin bogat, a fost ilustrat prin prezența unor schițe inspirate din viața studenților („Securea de bronz" de V. Hossu), din lumea satelor („Pianul", „Familia", de Iulian Neacșu), a literaturii științifico-fantastice (romanul „Revolta stihiilor" de George Anania, din care un prim capitol a apărut în colecția științifico-fantastică).

Inițiativa Casei de cultură de a alcătui o culegere cu cele mai bune lucrări ale tinerilor poeți studenți merită a fi subliniată, după cum apreciem și preocuparea revistei „Viața studențească" de a publica în paginile ei poezii ale membrilor cenaclului și chiar mici profiluri literare, cu scurte prezentări (Gabriela Melinescu), cu observația că ar trebui să existe o mai mare continuitate în promovarea creațiilor studențești, realizîndu-se în revistă pagini de poezie și proză studențească.

Membrii cenaclului trebuie să fie antrenați mai mult în activitatea culturală de masă, prin realizarea unor texte de brigadă de agitație sau prin discutarea textelor de brigadă în diferite facultăți ; prin scrierea și chiar interpretarea textelor pentru montaje literare, simpozioane literare, procese literare. Ar fi interesantă participarea la activitatea cineclubului Casei de cultură și chiar scrierea scenariilor. Acestea sînt doar cîteva propuneri, menite să îmbunătățească și mai mult activitatea unui cenaclu care, datorită specificului său, cuprinde oameni din imediata vecinătate a cărților și a ideilor. Am mai adăuga acestora necesitatea ca în facultățile tehnice să existe cenacluri literare (cel de la Institutul politehnic, condus multă vreme de criticul literar Gh. Achiței, a avut inițiative și realizări apreciabile) care să recomande cele mai talentate elemente cenaclului „M. Eminescu" al centrului universitar. De asemeni, biroul cenaclului va trebui să se preocupe ca în viitor, la fiecare ședință, să fie invitat cîte un scriitor, tînăr sau vîrstnic, care să împărtășească studenților din experiența sa.

În revistele literare, ca și în paginile „Scînteii tineretului", ar trebui să fie mai des analizate sau prezentate creațiile membrilor unor cenacluri, inclusiv ale celui la care ne-am referit. Au existat inițiative bune în această direcție la „Luceafărul" și „Viața studențească" dar continuitatea unor asemenea acțiuni este evident necesară...

Nicolae Dragoș

Tineri creatori în studențească

Prin profilul ei, revista „Viața studențească" este chemată să contribuie la formarea studentului, dezvoltîndu-i personalitatea sub toate aspectele. Unul din acestea, de care nu se poate dispensa fizionomia complexă a viitorului constructor al comunismului, este cel al educației estetice. Specializarea în domeniul propriu de activitate, izolată de alte cuceriri ale culturii, ar unilateraliza viața noastră spirituală. Sarcinile multiple ale construcției socialiste necesită în toate ramurile de activitate oameni cu un bogat fond intelectual și afectiv, capabili să înțeleagă și să simtă frumusețea acțiunilor pe care le întreprind. In dezvoltarea vieții afective a tineretului studios, arta are un rol de căpetenie și el a fost înțeles în mare parte de redactorii „Vieții studențești".

Călăuzirea studenților pe cărările atît de sinuoase ale artei a fost făcută eficient în ultima vreme, prin materiale care contribuie la educația lor estetică. Intervențiile unor specialiști în diferitele ramuri ale artei, ca George Bălan *(„Studenții și muzica „grea")*, Mihai Novicov *(Studenții și literatura)*, Valentin Silvestru *(Studenții și teatrul)*, T. Caranfil *(Studenții și filmul)* au dotat cu măsură cunoștințele de strictă specialitate și pe cele de cultură generală, beneficiind de o expunere clară, sistematică.

Trezirea interesului pentru artă se realizează apoi, cum e și firesc, prin publicarea lucrărilor literare ale studenților în paginile revistei. Poeziile apărute în „Viața studențească" dau glas recunoștinței pe care tinerii o datorează Partidului, făuritorul vieții noi (Laurențiu Ciobanu : „Autobiografie"), celebrează munca entuziastă și creatoare (Mariana Filimon : „Ora de practică") sau cîntă ivirea noilor constructorii"). Mai neizbutite sînt poeziile prilejuite de activitatea profesională a studenților, cum ar fi cele care au ca temă examenele (Iordan Popescu : „Primul meu examen", Paul Cioriciu : „Festiv de examene"). Se observă că acest gen de poezie a fost solicitat numai în preajma acestor evenimente, de aci aerul lor de improvizație, fără atingere cu viața lăuntrică a studenților creatori.

De puțină atenție se bucură lucrările în proză ale tinerilor studenți. S-a promovat cu precădere schița satirică sau reportajul. O notă bună pentru revistă merită rubrica „In aqua forte" și ciclul de reportaje despre institutele de învățămînt superior, în genere interesante, bine scrise. Ingeniozitate în minuirea satirei arată încercările lui Adrian Dohotaru, care cultivă și reportajul, însă nu cu aceeași izbîndă ,uneori din cauza logicii necontrolate sau a verbiajului. Eroul unui reportaj s-a născut la 24 august 1944 și cînd abia împlinise vîrsta de doi ani (!) s-a proclamat R.P.R. Reporterul ține neapărat ca acesta să vibreze în momentele „cruciale" ale vieții, pentru a-i descoperi inepuizabila rezervă de sensibilitate și nu-l cruță nici de situațiile ridicole : „la 14 ani a primit buletinul de identitate. Ieșind pe stradă, lui Tatu Gabriel îi venea să oprească trecătorii și să le spună, parafrazîndu-l pe Maiakovski : „Priviți! Invidiați-mă ! Sînt cetățean al Republicii Populare Romîne !". Cititorul este îndreptățit să caute în reportajele publicate nu caracterizări plate de personaje, ci imaginea vieții reale, complexe. Aceasta s-ar fi putut realiza prin cultivarea schiței cu conflict etic, deosebit de actuală în raport cu problemele vieții studențești.

La sectorul de critică literară, semnalăm unele articole și cronici literare judicioase semnate de Dumitru Micu, I. D. Bălan, Ion Bucheru. Izbutită și utilă ni se pare pagina închinată lui Caragiale cu prilejul semicentenarului. Uneori însă, alte articole de critică au din păcate în vedere mai ales învățămintele de ordin moral care se pot extrage din cărțile analizate, uitînd să reliefeze originalitatea lor în expresia artistică sau făcînd aprecieri estetice extaziate. În legătură cu „Zborul șoimului" de Marin Mihalache, o carte cu vădite stîngăcii, I. Mihuț vorbește de „artă autentică" și de „un procedeu interesant de evocare : în anumite momente eroul însuși își deapănă propriile amintiri, reconstituindu-și biografia", ca și cînd aceasta ar reprezenta vreo noutate. E adevărat că tinerii critici trebuie să scoată în evidență caracterul exemplar al eroilor, pentru a înrîuri viața morală a cititorilor, însă această latură nu trebuie absolutizată, în detrimentul celei estetice, care formează gustul literar și, în același timp, consolidează influențele receptate. Profilul schițat de Maria Tudor Munteanu poetului Darie Novăceanu se abate oarecum de la schema amintită, atingînd toate laturile poeziei, realizînd o imagine unitară a ei, deși fără prea mult discernămînt.

În linii generale, lucrările tinerilor studenți, publicate în ultima vreme în revistă, sînt interesante mai ales prin orientarea către problemele centrale ale vieții studențești. Ele nu reușesc să evoce însă toate împrejurările acesteia, poate dintr-o grijă prea mare de a nu trata chestiuni fără „utilitate" și ajung astfel la o unilateralizare tematică și la folosirea de multe ori a acelorași șabloane. Sensibilitatea tinerilor creatori nu se trezește subit înainte de examen, ci ea tresare cu fiecare clipă trăită intens. Ei nu iubesc numai blocurile noi, care e firesc să-i impresioneze, ci se iubesc și între ei. Nu e oare de-a dreptul ciudat că, în decurs de peste o jumătate de an, revista nu a publicat nici o poezie de dragoste ? Sondarea cenacelurilor literare (și în special al celor de la Facultățile de filologie, cu o bogată activitate poetică) ar descoperi o rezervă mult mai vastă de simțire, care ar sugera mai mult bogăția sufletească a studenților. În afară de aceasta, revista ar trebui, în măsura în care spațiul o permite, să-i familiarizeze pe studenți cu marile valori ale artei universale și naționale, ceea ce s-a și început prin articolul lui Teodor Ionescu „Mari maeștri la muzeul Brukental". Evocarea unor figuri de însemnătate mondială, al căror devotament pentru știință are un caracter stimulator, ca și a marilor luptători pentru libertate ar fi deosebit de rodnică pentru lărgirea orizontului ideologic și cultural al studenților. Și, în sfîrșit, repartizarea în timp și spațiu a materialelor, cu mai multă diversitate și relief, ar contribui efectiv la îmbunătățirea aspectului artistic al revistei și ar mări puterea ei de pătrundere în masele studențești.

Vasile Sandu

Concursul literar al revistei „Luceafărul"

În întîmpinarea celei de a 15-a aniversări a proclamării Republicii noastre, revista Luceafărul organizează un concurs literar.

Lucrările prezentate la acest concurs vor îmbrățișa problemele majore ale desăvîrșirii construcției socialismului în patria noastră.

Lucrările vor fi trimise pînă la data de 1 decembrie a. c., cu mențiunea „pentru concurs".

Sînt considerate ca intrate în concurs și lucrările valoroase ale tinerilor scriitori și ale membrilor cercurilor literare publicate în acest an în revista Luceafărul.

Se vor distribui premii pentru proză, poezie și critică literară.

Fondul de premii este de 12.000 lei.

Poșta Redacției

George Boitor : Deși versurile nu mai au stîngăcii și sînt, în general, clare, nu reușesc să decolezze de la suprafața unor simple observații poetice : „E o stradă nouă. / N-are nici vîrsta mea. / Iar casele acestea luminoase / au pe ferestre, printre flori și lucruri, / o pudră argintie de ciment, / și aerul din jurul lor vibrează / de cîntec / și de schelele ce-abea / de-o zi au cobotît și au zburat — / ca păsări lucitoare și albastre — / pe locul unei alte demolări..." Sînt, de fapt, niște grațioase locuri comune. Într-o altă poezie, aceeași atmosferă, realizată cu aceleași mijloace : „Mirajul citadin s-a implinit : / Pe ferestre rîd roșii mușcate, / Pereții poartă culorile mării albastre / Și întreaga arhitectură a noilor palate / Are ceva din privirile noastre." Nu e rău, desigur, dar este încă prea puțin față de posibilitățile d-tale.

D. Petrovici : Ne pare bine că, terminînd școala, ai fost repartizat în cel mai tînăr oraș al țării, Onești. Cu atît mai mult cu cît acorzi o valoare de simbol acestui fapt. Primele impresii, destănuite în „Problema aceasta a timpului..." nu sînt însă îndeajuns de organizate poetic. Poemul se pierde în exclamații care diluiază ideile : „Timpul aici e-n mîinile noastre, / E tînăr ca și noi, / E prietenul nostru / Și-n fiecare zi îl înfrumusețăm cu munca noastră, / Da, aici timpul înseamnă muncă și tinerețe ! / Tinerețe și muncă !" Afirmațiile sînt incontestabil pline de adevăr, dar nu implică un proces de creație poetică, fiind la îndemîna oricui.

Florentin Popescu : Deocamdată nu putem înregistra decît intenția. Versurile par spontane, dar utilizează formule depășite : „Vouă, celor 16 ani, / celor 16 unduiri de apă lină, / celor 16 zile senine, / celor 16 clipe / etc. Pentru a reține atenția cititorului, ar trebui ca fiecare vers să vină cu o imagine nouă.

G. Mazilu : Mult idilism, plus vorbe goale : „Acolo pe ostroave pe țărmul meu natal / Mă voi scălda în marea cu vadu-i de coral. / Mă voi culca la umbra de sălcii și de plopi / Ca apa să mă-mproaște cu sărutări de stropi". În primul rînd, vadul este impropriu pentru mare. Apoi, vaduri de coral în țara noastră ? Poate, dar numai ca o comparație... Cît privește dorința exprimată în ultimele două versuri, e prea puțin pentru a genera o poezie ! Nu se poate spune nici „focul unui blid", iar a „trîmbița din liră" în nici un caz ! Pentru trîmbițat există trîmbița. Nu forța sensul cuvintelor.

Vasile Radu Ghenceanu : În unele strofe se întrevăd posibilități : „Soarele meu urcă-n amiaz, cu el / irump pe drumuri căutate. / S-a-ncins în trunchi încă-un inel, / contur durat din ore repetate". („Irump" sună cam căutat în acest context.) Nu ne-a plăcut, însă, „s-a-nfipt cormana lunii în etate" imagine barocă, umflată. Poeziile ni s-au părut asemeni imaginației d-tale : „O stea / ce-a ars pe jumătate". Nu sînt suficient conturate, se grăbesc să ajungă la concluzii.

Irina Talpoș : Sînt, fără îndoială versuri notabile în mai toate poeziile pe care ni le-ai trimis. Din păcate numai versuri izolate, deoarece nici o poezie nu este dominată de o idee clară. Par note risipite prin caiete. Inspirația folclorică ar trebui să te conducă spre lucrări atent finisate, din punct de vedere al imaginei. „Mărul roșu" se apropie oarecum de aceste cerințe poetice, și deaceea o și transcriem : „La mine-acasă în grădină / Un măr casa mi-o lumină. / Aș pleca de lîngă tine, / Roșul tău pe loc mă ține. / Și te frîngi din brîu cu totul, / Mi te-ngreuiază rodul. / Cînd te-ntorci cu ramurile / Umbrești casa, geamurile, / Soarele spre asfințit / Chipul roșu ți-a privit, / Și chiar după soare-apune / Mărul roșu e-o minune". Așteptăm.

Ioniță Făgăraș : Din tot ce ne-ai trimis, reținem aceste două versuri lapidare : „Orice om de pe stradă mi-e un prieten / căruia aș putea să mă destăinuiesc". În rest, prea multă vorbărie.

Nicolaie Cochinescu : De data aceasta, poemele sînt diluate. Imaginile mai grăitoare se pierd în apa continuă a vorbelor. O imagine ca : „În noaptea asta marele telescop astronomic / a trecut Orionul și Leda, / cu ochii lui mari / căutînd mierea albă a altor tărîmuri", — este într-adevăr interesantă, dar ce folos dacă, înainte și după ea, găsim versuri de genul : „Știi oare / cîte fete dansează, / cîte fete visează, / cîte fete sărută / în noaptea asta ?" Aici este o enumerare banală, care poate continua oricît, fără să creeze poezie. Se cere un efort de concentrare, deoarece o idee majoră poate fi lesne minimalizată printr-o tratare superficială.

Vasile Pop : Reproducînd „Cîntec", socotim că îți dăm și răspunsul favorabil pe care, desigur, îl aștepți : „Stelele cerului / le sprijin în două priviri. / O, iubire, / ca să te cuprind / nu-mi trebuie brațele zărilor, / ci numai două cadențe de poem". Ceea ce vrem să subliniem este îndemnul de a nu te opri, totuși, numai la asemenea scurte constatări lirice, insuficiente pentru alte teme sau stări sufletești. Deocamdată, așteptăm cu încredere viitoarele versuri.

Dumitru Țigăniuc : Este evident că d-ta ești nu numai îndrăgostit de poezie. Judecînd după cîteva dintre poeziile trimise, putem afirma că ai depășit stadiul primelor încercări și, deci, sîntem îndreptățiți să așteptăm mai mult. Atenția ne-a fost reținută mai ales de „După furtună" : „Am deslușit o furtună, / Clătinată spre sudul și nordul sever. / Mansa tractorului părea o antenă-ncordată / Și mîna-ntre cîmpuri era, și sub cer / Vîntul cu pielea tulburător de crăpată. / Și muzica vîntului descătușîndu-se-n unde / O adunase antena, și îndelung a vibrat. / După furtună e verticală antena și tace : / Palmele, muzica și-au gravat-o-n pămîntul brăzdat." Tocmai pentru că aici se realizează un echilibru între troni, n-am înțeles de ce în celelalte poezii apelezi la metafore distonante, căutat-originale. De exemplu : „Dealurile, ca un cozonac învechit / Peste măsură, s-au arcuit / Și s-au retras tot mai sus și-au lăsat / Cîmp necuprins și pietros lîngă sat". Adică așa se întîmplă cu un cozonac învechit ? Parcă nu ne vine a crede... Alt exemplu : „Și cîmpul, încovoindu-se ca un pește în cîrlig, / Brazda lăsat-a ca valuri pe apele sparte, / Și-au poposit berzele și crinul aripelor albe / Pînă pe dealuri l-au desfăcut și mult mai departe." Ce anume au desfăcut berzele ? Cîmpul, comparat cu un pește în cîrlig ? Parcă nu prea merge... Ferește-te de astfel de originalități și încearcă, deocamdată, să îți menții linia din „După furtună", care ni se pare mult mai proprie. Și deci mai originală.

Octavian Vora : De fapt, poeziile d-tale sînt un fel de fabule, dar morala lor nu este întotdeauna demnă a sta la baza unor versuri. Iată, de exemplu, „Ouăle" : „Lișița își împleti, voioasă, cuibul, / În desișul stufului, / Și curînd îl umplu cu ouă, / Pe care le clocea / Visînd la cîrdul de pui. / Apele crescură, însă, fără veste. / Dar sălbăteciunea nu se pierdu / Pentru atîta, / Ci înălță cuibul peste ouăle înecate. / Și făcu altele". Care este morala ? In fața unei pierderi, sau a unui insucces, să pornim de la capăt ? De acord, dar această ideea nu simte nevoia unei lișițe și a unei întîmplări exprimate atît de simplist. Celelalte poezii („Scrumbiile", „Caisul" etc.) sînt pe aceeași linie. Versurile închinate cuceririi cosmosului suferă de anemia ideilor poetice.

Elena Pruia : Ne pare rău că v-a descurajat răspunsul, care dealtfel nici nu avea un asemenea scop. Cerem iertare că nu am putut pune în discuție toate poeziile trimise. Am mai explicat și în alte ocazii că ne este cu neputință să procedăm astfel. Pe adresa revistei vin mii de poezii. Ne străduim să răspundem fiecărui autor, dar selecționăm versurile care ni se par mai semnificative. Ceea ce ne-ai trimis acum este hotărît sub nivelul posibilităților d-tale. O poezie intitulată „Poezia" cere, chiar prin titlu, o mare bogăție de idei și imagini. Aceste versuri nu ne pot, deci, satisface : „E un izvor de apă vie / Din care însetat ai bea și flămînzit. / E cerul nesfîrșit bătut cu stele, / E chipul drag al omului iubit. / E amintirea caldă-n prietenie, / E pruncul ce duios îl ții la sîn" etc. Locuri comune. Așteptăm altceva.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI :

Ana Lazăr — **Vaslui ;** Mihai Munteanu — **Slobozia ;** Alexandru Grivița — **București ;** M. D. Glodeanu — **Craiova ;** Ignea Loga — **Nicolinți ;** Pufu Viorica — **Mărășești ;** Octavian Gabriel — **Deva ;** N. Amnaru — **București ;** Constantin Mazilu — **Țicleni ;** Ada Dumitriu — **Constanța ;** Al. Flaviu Țene — **Drăgășani ;** Cristea Mircea — **Bugiuleți ;** Ioana Lăbescu — **Timișoara ;** Ion Durac — **Tîrgoviște ;** Tudor Moldova — **Iași ;** George Pocreanu — **București ;** D. Baloescu — **Reșița ;** Dorin P. Mănăștireanu ; Constantin Voiculescu — **Codăești ;** Chiva Traian — **Giurgiu ;** Ionel Giurcă — **Alba Iulia ;** R. A. Strîmbu — **Sighet ;** Tudor Sorga — **București ;** Luiza Catilina — **Băbăița ;** Virgil Tănase — **Galați ;** Beti Iosif — **Cluj ;** Mihail Mocanu— **Sălcioara ;** N. Prelipceanu — **Curtea de Argeș ;** I. Catană — **Pitești ;** Ave Ichim — **București ;** G. Mazilu — **Giurgiu ;** Vicol Stelian — **Tuțcani ;** Octav N. Trotușanu — **Comănești ;** Al. Popescu Negură — **Arad ;** Octav Mehedinți — **Stîlpu ;** George L. Ostafi — **Suceava ;** Ion Pîrvulescu — **Ciudanovița ;** Ilie Dan — **Bila ;** C. Scutaru — **Boroaia ;** Florea Dincă — **București ;** Carsiad Adrian — **Tătaru ;** Panait Teodor — **București ;** Romeo Negrișor — **Cărbunești ;** Gheorghe Izbășescu — **Onești ;** Macavei Nicolae — **Corteni.**

DEOCAMDATĂ NU :

Marius Pencovici — **Giurgiu ;** D. Stanciu — **Sf. Gheorghe ;** Stanciuc Stan — **București ;** Ion Nichita — **București ;** Gh. Dabija — **Fitionești ;** Erich Kotzbacher — **Onești ;** Titi Gheorghiu — **Vaslui ;** Constantin Platon — **Cluj ;** M. Mihălțan — **București ;** Ion St. Ștefan — **Alexandria ;** Petrescu Alexandrina — **Piatra Neamț ;** Bojian Constantin — **Vutcani ;** Dilancea Dan — **București ;** I. T. Vladu — **Rîmnicu Vîlcea ;** Pavel Constantinescu — **Feteși ;** Sergiu Sîrbu — **București ;** Olaru Elena Nuți — **Galați ;** Romulus Azur — **Oravița ;** Rodica Simion — **București ;** Cornel Nistea — **Aiud ;** Maria Parachivescu — **Tîrgoviște;** Buda Constantin — **Brașov;** Păduraru Dumitru — **Roman;** Bucșa I. Vasile — **Bacău ;** Roman Robu — **București ;** S. Simion — **București ;** Ion Munteanu — **Șoimaru ;** Cristian N. Popescu — **Galați ;** Ostafi Alexandru — **Dorohoi ;** I. Ionescu Modoi — **București ;** M. Mar — **Roman ;** Mîșcoi Gheorghe — **Timișoara ;** G. Neagu — **Făgăraș ;** Emil Galero — **Roșieni ;** Vasile Coban — **Cîrligați ;** Haiducu Maria — **Orașul Dr. Petru Groza ;** I. Jeberean — **Lugoj ;** Jean Cherulescu — **Craiova;** Cătălin Maria — **Buzău ;** Anghel Tecu — **Lehliu ;** Ungureanu Silvia — **București ;** Nicolai Biniță — **Văleni de Munte ;** I. Popescu-Dănești — **Timișoara ;** Cornel Zemora — **Sebeș ;** Boran Vichente — **Voislova ;** Burnel Toma — **Petrești ;** I. D. Tămășanu — **București ;** Antoniu Constantin — **Roman ;** I. Năsturescu — **Pucioasa ;** Grigore Paul — **Satu Mare.**

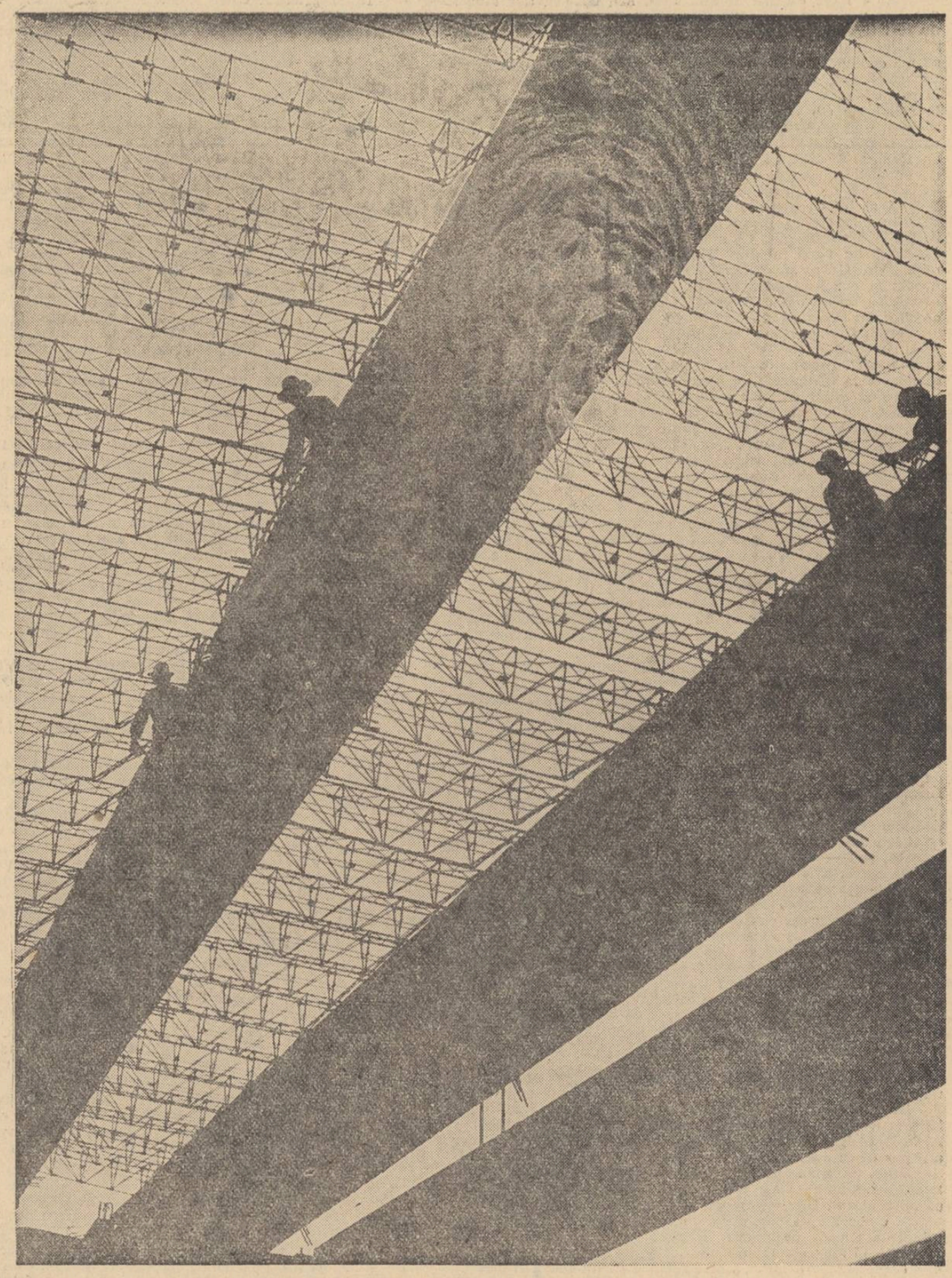

Fotografia de ION MICLE

Spectacole — Arte — Sport — Spectacole — Arte

CUM SE PROGRAMEAZĂ ȘI SE POPULARIZEAZĂ FILMELE...

Multe din realizările obținute în domeniul prezentării filmelor se datoresc și muncii lucrătorilor din Direcția Rețelei Cinematografice și Difuzării Filmului. Dar cu toate succesele obținute, D.R.C.D.F. nu a reușit să se ridice încă la nivelul cerințelor crescînde ale maselor de spectatori, la nivelul sarcinilor importante care-i revin. Așa de pildă, în problema programărilor de filme se face adeseori simțită lipsa de orientare a lucrătorilor D.R.C.D.F. În multe cazuri filmele bune sînt defectuos programate în capitală la cinematografe ca V. Alecsandri și Magheru (cinematografe mici), în timp ce la cinematografe ca Patria, Republica, București, Elena Pavel, rulează filme searbăde, superficiale, lipsite de valoare artistică. A rulat excelentul film „Voci în insulă". Puțini au avut însă norocul să-l vizioneze, pentru că numai după o săptămînă filmul a fost scos. Filmul „Oameni și lupi", realizare a studiourilor italiene, a fost ținut de asemenea prea puțin. În schimb, filme slabe ca „Haiducii din Rio Frio", „N-a fost în zadar", „105 la sută alibi". „Ultimul meu tango", „Numai o glumă", „Un pumn de note", „Mongolii" au rulat neîngăduit de mult.

Filmul sovietic „Mantaua", realizare valoroasă a tînărului actor Alexei Batalov, după povestirea lui Gogol, a fost prezentat în premieră la cinematograful Magheru. După cîteva zile nu a mai rulat aici, ci la două cinematografe mici: 8 Martie și Miorița. Alt caz: la cinematograful Magheru a rulat cîndva un valoros film al studiourilor din R.F.G. „Copiii minune", în timp ce la Republica era prezentată o slabă producție a studiourilor mexicane „Mexicul cîntă". De ce această inversare? Iată și exemple mai recente:

Filmul bulgar „Soare și umbră" a fost înlocuit numai după cîteva zile la cinematograful Patria cu o producție a studiourilor franceze, „Contele de Monte Cristo". În același timp, un interesant film inspirat după o lucrare picarescă „Lazzarillo de Tormes", este prezentat la cinematograful V. Alecsandri. Filmul „49 de zile pe Pacific" a rulat o vreme la Magheru, Gh. Doja și Progresul pentru ca, în același timp, să ruleze la Patria și la alte cinematografe centrale o producție mediocră: „Revista de la miezul nopții". Realizări cinematografice valoroase ca: „Pace noului venit", „Casa surprizelor", „Stele", „Romeo, Julieta și întunericul" etc, au avut o slabă popularizare și au rulat la puține cinematografe concomitent, pe cînd filme ca „Valea vulturilor", „Mongolii", „Muzicantul orb", „Fiul haiducului", „Numai o glumă", „Un pumn de note" etc. au rulat la foarte multe cinematografe. O producție discutabilă a studiourilor italiene, „Vîntul sudului", a rulat la opt cinematografe din capitală în același timp, printre care Sala Palatului R.P.R., Republica și București.

Spectatorii se întreabă, pe bună dreptate: de ce? Care sînt criteriile după care se conduce D.R.C.D.F. stabilind termene uneori supărător de scurte pentru prezentarea unor opere cinematografice de seamă și lungind, pentru „încasări", termenele de prezentare a filmelor slabe?

Problema filmelor „de succes" și a filmelor care ajută îndeplinirea planului de spectatori este falsă, altele timp cît D.R.C.D.F. nu face destul pentru popularizarea filmelor bune, iar conducerile cinematografelor nu dovedesc preocupare în acest sens și spirit de inițiativă. Așa de pildă, materialele de prezentare a filmelor sînt în cele mai multe cazuri șterse, neatrăgătoare, inexpresive, ele rezumîndu-se la redarea chipurilor actorilor principali sau la înfățișarea unor scene nesemnificative.

În ceea ce privește găsirea de noi forme pentru popularizarea filmelor, pentru a se face cunoscute spectatorilor ideile, problematica, eroii, nu se văd rezultate mulțumitoare. Cele cîteva simpozioane, întîlniri ale muncitorilor cu creatorii sau prezentări de filme în întreprinderi sînt cu totul nesatisfăcătoare. Există încă obiceiul de a se populariza filmele pînă la apariția lor pe ecran, pentru a fi apoi cu desăvîrșire uitate.

Problema „încasărilor" nu trebuie să preocupe mai mult decît găsirea unor forme noi de prezentare, atrăgătoare, concludente, care să-i ajute pe spectatori să desprindă cu mai multă ușurință ideile filmului, calitățile lui artistice. Lucrătorii D.R.C.D.F. trebuie să țină seama, în primul rînd, de faptul că filmul a devenit la noi o artă populară, de masă, care contribuie din plin la educarea oamenilor muncii, la mobilizarea lor în vederea construirii socialismului și că trebuie să facă totul pentru ca această misiune a artei cinematografice să fie îndeplinită cu maximum de eficacitate.

Silvia Nicolau

TINERI ARTIȘTI PLASTICI: ION NICODIM

Printre tinerii artiști care încep să aibă o „biografie" mai consistentă și — pînă la un punct — reprezentativă pentru cerințele vremii, este și pictorul Ion Nicodim. Din numeroasa și dăruita pleiadă de artiști formați în anii puterii populare, el s-a dovedit, în ultimii șase-șapte ani, unul dintre cei mai sîrguincioși și mai dinamici creatori — și aceasta pe multiple planuri de activitate.

Nu e singurul cu asemenea plurale preocupări, dar parcă în activitatea lui găsim mai accentuate și mai specific îmbinate străduințile și năzuințele tineretului către o artă de for public, către o artă mai puțin pentru expoziții și muzee, cît pentru împodobirea clădirilor și locurilor publice. Nicodim tinde să întruchipeze tipul artistului „decorator", pentru care deci artele plastice au menirea de a se lega cît mai strîns de arhitectură și urbanism, contribuind la mesajul vieții noi.

Desigur, arta monumentală nu constituie singura modalitate de oglindire a mesajului și caracteristicilor contemporane și uneori prin pictura de șevalet (pe care de asemenea o cultivă, dar vom vedea în ce fel, și Nicodim) se poate spune mai mult și mai esențial despre om și natură, se pot cînta aspirațiile și înfăptuirile constructorilor socialismului. Nu-i mai puțin adevărat că arta de for public, oferă, mai ales în zilele noastre, în condițiile socialismului, posibilități mai directe de comunicare cu masele și tocmai această comunicare directă, mai în văzul vieții celei largi și trepidante, îmbie pe mulți artiști să o cultive, avînd sentimentul că, în felul acesta, sufletul lor se contopește cu însăși creativitatea oamenilor din producție, cu avîntul și năzuințele lor. Mîinile unor artiști ca Nicodim se simt parcă mai vrednice și mai eficiente cînd folosesc nu numai penelul, dar și alte instrumente, cu care cioplesc piatra, scrijelează suprafețele pereților, plămădesc forme și plăci de lut cu diferite imagini stilizate, apoi arse ori smălțuite în cuptoare, pentru a fi aplicate pe ziduri din cărămizi multicolore și, uneori, poroase, spre a prinde și iriza reflexele razelor solare.

La artiștii de tip nou, crescuți în spiritul socialismului, constați, în mod vădit, nevoia de dăruire și comunicare pe care simplii meșteșugari nu o au niciodată. În îndeletnicirea noastră de critic, am întîlnit multe exemplare de meșteșugari comercianți, care declarau cu cinism că nu pun nici o tușă fără bani și calculau cît le renta fiecare mînuire a pensulei ori a dălții. Unul mai bătrîn, plecat peste hotare, îndeamînatec meșteșugar doar cînd era vorba să împodobească cu bani grei, în timpul burgheziei, pavilioanele țării la expozițiile internaționale, încropind cu zelul negustorului picturi murale și mozaicuri, nu s-a obosit niciodată să facă vreo expoziție ori vreun gest gratuit. De aceea, „arta" lui nu a avut niciodată răsunet, fiind „expresia" unui suflet meschin, dezgustător de interesat. Alt suflet, alte năzuințe, altă disponibilitate au artiștii din vremea desăvîrșirii construcției socialiste și mai ales cei mai buni dintre tineri. Ei țin să participe necondiționat la făurirea vieții noi și — ca și în cazul lui Nicodim — de cîte ori nu reiau aceeași operă pentru a fi mai mulțumitoare, pentru a se încerca pe ei înșiși și a răspunde cu cinste cerințelor vremii?

Dar să analizăm activitatea lui Nicodim, care ne pare destul de semnificativă, dacă ne gîndim la tinerețea lui și a altora ca dînsul.

Născut în 1932 la Constanța, copilărind într-o familie de muncitori care au dus greul vieții în cele mai caracteristice condiții ale proletariatului de odinioară, Nicodim a absolvit, în 1956, Institutul de arte plastice „N. Grigorescu". Încă din timpul școlii se făcuse cunoscut prin compoziția „Luchian și Enescu", luîndu-și diploma cu altă compoziție, „Horia, Cloșca și Crișan".

Amîndouă lucrările au fost expuse și nu au scăpat atenției iubitorilor de artă și criticilor dornici să descifreze de la primele manifestări posibilitățile talentului și drumul prielnic dezvoltării ulterioare. Se vedea în ele prezența unei gîndiri mai elaborate, daruri de caracterizare umană și de construcție plastică foarte făgăduitoare. Compoziția cu Enescu cîntînd în fața pictorului țintuit de boală, bunul și mărețul Luchian exprima, pe lîngă altele, însăși venerația tînărului învățăcel față de iluștrii înaintași. Din lipsă de documentare suficientă, Enescu era însă înfățișat prea tînăr, neaccentuîndu-se faptul că marele muzician a venit la Luchian cînd se afla în culmea gloriei și, deci, omagiul său a avut și mai mult preț, decît dacă i-ar fi cîntat un „copil-minune". Cei trei eroi ai poporului, Horia, Cloșca și Crișan, evocați în cealaltă lucrare de debut, aveau veridic și oarecare măreție, dar lucrarea arăta că în cursul elaborării autorul trecuse de la avîntul revoluționar, pe care inițial dorise a-l oglindi, la o înșiruire oarecum statică și fără dramatism a mai multor personaje.

Recent, Nicodim ne-a mărturisit: „În lucrarea aceea cu Horia, pornisem luînd drept pildă elanul lui Delacroix, dar pe parcurs am trecut prin atîtea experiențe de construcție și mișcare, încît nu a mai ieșit ceea ce am dorit". Faptul acesta de insuficientă fixare a concepției și tratării sau de inegală rezolvare a celor gîndite s-a mai petrecut și în alte compoziții, deoarece Nicodim caută mult și nu poate găsi totdeauna ceea ce caută. Așa a fost și cu compoziția „30 Decembrie 1918", expusă în 1957. Aici, coloritul viu și dra-

matic sugera avîntul revoluționar, dar expresia și atitudinile personajelor, redate în mișcare, ar fi avut nevoie de mai multă adîncime și articulație.

Rămînînd încă la pictura sa de șevalet, amintim că, în anii următori, tînărul pictor a dobîndit multe realizări în portrete, ca acel simplu și emoționant „Portret de studentă", în care expresia de meditație a tinereții este vie și autentică, iar ușoara stilizare decorativă și coloritul redus la două-trei tonalități (predominînd albul) ajută la reliefarea expresiei amintite. Reușitele au fost și mai ample în unele peisaje, ca aceea „Priveliște de la marginea Bucureștilor" (1957), remarcabil construită și plină de atmosferă caracteristică, aici atît desenul pictural cît și coloritul propriu-zis fiind stăpînite deplin de către artist. Darul lui Nicodim de a reda poetic atmosfera locală, l-au demonstrat și peisajele dobrogene, expuse în cadrul expoziției personale din iunie 1958. Trecînd de la descrierea mai obiectivă la evocarea lirică, pictorul a creat mai tîrziu acea priveliște bucureșteană cu blocul-turn, profilat într-o atmosferă în care elementele arhitecturale, alăturate turnului, cîntau poemul construcției socialiste. Lucrarea a nedumerit pe unii, ca și alt poem pictural al contemporaneității, acesta realizat cu mijloacele naturii moarte. (Am subliniat, în repetate rînduri, cît de nefericit este acest termen de „natură moartă", cînd tocmai în acest gen pictural se redă deobicei extrasul vieții, oglindirea poetică a ceea ce este viu și nu mort, sau static din realitate).

Imaginea la care ne referim, prezentată la expoziția regională de anul acesta, înfățișa cîteva elemente simbolice ale construcției socialiste: o masă aflată pe un șantier, o haină de muncitor, o mistrie, niște frunze și un fragment cu titlul ziarului „Scînteia". Folosind o pastă aspră și albă, ce-ți sugera nemijlocit tencuiala clădirilor și reliefînd unele porțiuni sau elemente ale imaginii, pictorul a creat o adevărată și vibrantă metaforă poetică.

Paralel cu asemenea căutări și realizări în pictura de șevalet, Nicodim a creat o seamă de lucrări monumental-decorative, direct legate de arhitectura noilor construcții socialiste. Pictura murală de la Casa de cultură a tineretului din raionul N. Bălcescu — înfățișînd aspecte culturale din activitatea tineretului — are deosebite calități de compoziție și ritmică, un colorit viu și optimist, o mișcare expresivă. A făcut două panouri în mozaic la Onești, înfățișînd industria și agricultura socialismului. A lucrat vitralii. A cioplit, cu același simț decorativ, emanînd din uman și necăutînd abstracționismul, unele capete de dobrogene și a împodobit plăci de ceramică smălțuită cu diferite imagini stilizate, inspirate de caracteristicile locului și de tradiția populară. O primă înmănunchiere a acestor variate îndeletniciri de pictor, sculptor, ceramist decorator a avut prilejul să o realizeze, împodobind pereții Casei de oaspeți de la Eforie (1962), unde pe cărămida de sticlă spongioasă, cu diferite nuanțe și reflexe, el a aplicat un relief de teracotă, reprezentînd bogățiile Dobrogei și, de asemenea, plăci de ceramică, smălțuită, cu figuri stilizate de păsări și pești, alături de soarele darnic al locului, aici folosind incrustații și nu reliefarea.

Pasiunea aceasta pentru pluralele modalități de împodobire a exterioarelor și interioarelor și-o manifestă și în alte obiecte și materiale. În 1961, a creat, împreună cu soția sa, specialistă în textile, pictorița Ariana Sorescu-Nicodim „un splendid covor (4,50 m. pe 3,80 m.) făcut din deșeuri de bumbac multicolore. Deși adeseori covoarele au numai motive geometrice, predilecția pictorului pentru concretul uman și transfigurarea lui poetică l-a determinat să înfățișeze, în mare și cu chip de om, soarele, alături de o pasăre parcă descinsă și ea, ca și soarele-om, din folclorul nostru, din imaginația artiștilor din popor, care mereu au umanizat elementele naturii și au dat vietăților tot felul de simboluri. Covorul acesta — cu un colorit în parte luminos, în parte umbrit — simboliza dialogul dintre zi și noapte. Și aici decorativul avea viață și poezie, iar materialul moțos dădea relief figurilor și sugera valori tactile.

Om cu inteligență vie, mereu frămîntat de gînduri și visuri, pictor și poet, iubind lecturile și meditînd pe marginea lor, încă nu lipsit de unele confuzii — căci spontaneitatea sa nu este controlată totdeauna de gîndire, așa cum, uneori, nici creațiile sale nu sînt duse pînă la capăt cu consecvență — Nicodim aspiră, la cei treizeci de ani ai săi, să fie un artist complex, care să răspundă mai din plin cerințelor vieții noi. El își are drept modele stimulatoare pe pictorul sovietic A. A. Deineka, pictor de șevalet și autor de compoziții monumentale în mozaic și frescă, ajuns la o plurală măiestrie, sau pe muraliștii progresiști ai Mexicului și pictorii de mari compoziții revoluționare ai Italiei. Artist și artizan în spirit contemporan, om de bun gust, rafinat în sensul pozitiv al noțiunii — avînd afinități cu multe arte, de la arhitectură la muzică și de la pictură la poezie, el caută tocmai întrepătrunderea acestor arte, spre a le pune în serviciul vieții noi.

Creator cu profunzimi lirice și bogat în fantezie și imaginație, avînd un cert și viu simțămînt pentru culoare și decorativitate, Nicodim este, pentru moment, mai puțin realizat în compozițiile cu oameni în situații concrete, unde trebuie să cîștige mai multă forță de pătrundere și individualizare, pentru ca personajele să fie cu adevărat reprezentative. Este ceea ce se străduiește să dobîndească în compoziția „Eliberarea". În arta cu preocupări accentuat decorative, însă, a dat de pe acum lucruri remarcabile. Nu am dori totuși să se realizeze numai pe făgașul artei monumentale, ci și în acela al picturii de șevalet, unde de asemenea el a progresat — mai ales în peisaje și în acele poeme picturale.

Nicodim urmărește întrepătrunderea dintre arta monumentală și pictura de șevalet. Crede că amîndouă au aceleași țeluri și aceleași mijloace. Aceleași țeluri au, dar mijloacele diferă totuși, chiar dacă un aspect decorativ potențează, uneori, și compozițiile sau portretele de șevalet, ori peisajul și „natura moartă". Pictura de șevalet cere mai multă concretitudine definitorie, oameni adînciți și individualizați, dacă vrea să-și îndeplinească menirea. Realismul socialist oferă infinite posibilități de stiluri și modalități de expresie, dacă nu i se nesocotește țelul suprem: înfățișarea realității în transformările ei revoluționare, în marile semnificații contemporane.

Petru Comarnescu

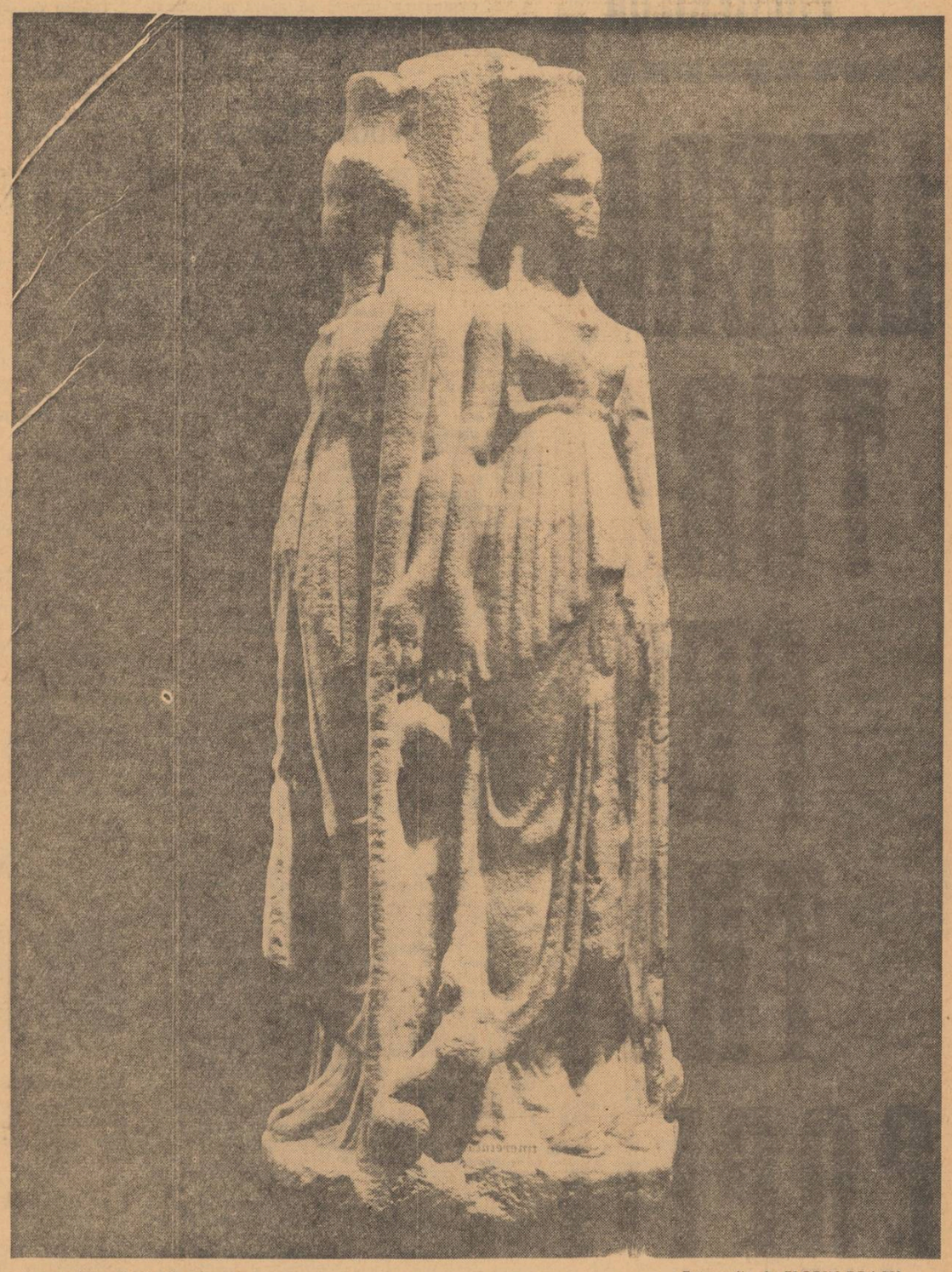

Hecate (Muzeul din Constanța) *Fotografie de FLORIN DRAGU*

Intîlnirea

Campionatul de fotbal a prilejuit anul trecut afirmarea unui talent real: Chiriță de la Metalul Tîrgoviște. Despre dîrzenia și corectitudinea lui am mai vorbit. În ciuda faptului că echipa a făcut cale întoarsă în „B", Chiriță a primit aprecieri unanime, care l-au adus într-o vreme în lotul divizionar secund. Îl cunosc de mult, din anii cînd învățam în aceeași clasă, la liceul „Văcărescu" din orașul lui Cîrlova și Eliade. Avea o pasiune: fotbalul (ați ghicit!) și un idol: portarul reprezentativei maghiare faimosul Grosics. Lovind cu putere mingea de ciorap sau de spumă de mare, în recreații, Chiriță vedea mereu în fața lui un imaginar Grosics pus în dificultate. Poza marelui portar era tăinuită în cartea de istorie, iar performanțele colecționate cu grijă.

Au trecut anii..

Școlarul pasionat a devenit fotbalist cunoscut în chiar orașul copilăriei. Echipa metalurgiștilor are în el o extremă de temut.

După ce a jucat cîțiva ani în campionatul regional și mai apoi în „B", Chiriță a fost — pentru un an — chemat să joace la Petrolul Ploiești, *unul din cluburile noastre fruntașe.*

Chiriță s-a antrenat o vară întreagă cu multă străduință. Urma să debuteze doar în divizia „A", oaza spre care gonesc „cămilele" tuturor formațiilor din țară, adevărat Eldorado populat cu fete morgane.

Într-o zi, antrenorul Oană i-a spus:

— Băiete, pregătește-te! Debutezi!

— Joc în prima etapă?

— Nu, mai devreme. Ne vizitează Tatabanya, *echipă minerească din R.P. Ungară.*

Așadar, înainte de a debuta în „A", extrema stîngă avea să susțină un meci internațional.

A sosit ziua așteptată. Jucătorii salută publicul, portarii se îndreaptă spre postul lor. Dar, uimire! În poarta maghiară apără Grosics, idolul băiatului de la „Văcărescu", cel care are simpatizanți pe toate continentele lumii. Arbitrul fluieră. Dridea primește balonul, îl trimite înainte, lung, la Chiriță, dar un fundaș maghiar e mai iute. Chiriță stăruie, recucerește balonul, trece ca o nălucă printre trei adversari și... șutează cu sete.

Gol!

Tribunele sînt în picioare. E 1—0 pentru Petrolul! *Cel care scoate mingea din plasă e însuși Grosics.*

În minutul 1 al carierei sale sportive internaționale, Chiriță a înscris un gol strălucit, singurul gol al echipei sale în acel meci (1—1) în poarta urmașului lui Zamora și al lui Planicka!

A fost o „întîlnire" memorabilă.

G. T.

N. TONITZA: CLOVNUL

Îndrăgită de tineretul nostru, muzica popoarelor din țările Americii Latine și-a cucerit un loc larg în repertoriile orchestrelor, radioteleviziunii și, firește, al discului.

Nostalgia caldă și cuceritoare a cîntecelor și dansurilor acestor popoare, veselia lor candidă, optimismul caracteristic sînt purtate pe ritmuri dense și pasionale de o rară vivacitate, de o plastică originalitate, vădind împletirea, cu efecte inimitabile, a surselor indiene și spaniole, tinerețea unui folclor multisecular. Este un fapt că astăzi ritmurile de cha-cha-cha, flamingo și calipso înlătură pe acelea, mai tocite, rupte de folclor, prin trecerea anilor, ale jazz-ului nord-american. Încă acum treizeci de ani, Aldous Huxley, călătorind prin America centrală, proorocea succesul de care se vor bucura aceste dansuri.

În țara noastră, folclorul Americii Latine ne-a parvenit prin sursele sale cele mai curate: echipele de tineret de la festivaluri, formații muzicale oneste, netributare prostului gust comercial. O astfel de formație a fost „Los Paraguayos", condusă de Alberto del Parana, formație care ne-a vizitat în mai multe rînduri, precedată de admirabila Margot Loyola, cîntăreața chiliană.

Mai multe discuri „Electrecord" sînt destinate să perpetueze repertoriul variat și bogat al acestei micuțe dar foarte vivace formații. Posibilitățile formației lui Alberto del Parana ni se dezvăluie limpede, de pildă, în celebra „Malaguenia", executată cu brio, într-un aranjament excepțional. Înregistrarea poate fi comparată de discofilii noștri cu altele două, remarcabile și ele: aceea a lui P. și E. Garcia (discul sovietic D-003321) și, pentru încurajare, cu aceea realizată de orchestra Electrecordului — soliști Dorin Ionescu și Dan Constantinescu. O serie de alte melodii consacrate completează discurile: Cascabel, Quien sera, Cu-cu-ru-cu-cu, Maria Dolores, Besa me mucho, Bajo el cielo del Paraguay etc., etc.

Amestecul de melodii dansante, romanțe și cîntece nu diminuează valoarea discului, deși îl privează de o destinație precisă. Cîteva învățăminte se desprind din ascultarea ansamblului paraguayan, ca de exemplu inventivitatea mereu trează a membrilor orchestrei, darul improvizației — fie el și rodul unei munci savante — antrenul excepțional, care nu lasă nici o clipă publicul să respire, nici chiar pentru a remarca textele cam vetuste ale cîntecelor (căci, dacă în cantonetele italiene pîinea și sarea o formează perechea cuore-amore, aici corazon, alma, paloma revin cu o naivă tenacitate), în fine, frazarea cu totul remarcabilă a solistului, care nu tește un cuvînt, un sunet măcar, patosul, elanul său contagios. Ascultat pe disc, ansamblul „Los Paraguayos" pare compus din de trei ori mai mulți membri decît are în realitate, ceea ce nu se prea întîmplă cu ansamblurile noastre de muzică ușoară. Remarcabilă calitatea sunetului — poate datorită, cel puțin în parte, sonorității deosebite a instrumentelor specifice.

Barbu Cioculescu

CONSFĂTUIREA DE LA PALATUL PIONIERILOR

LITERATURA PENTRU COPII

DIN CUVÎNTUL PARTICIPANȚILOR

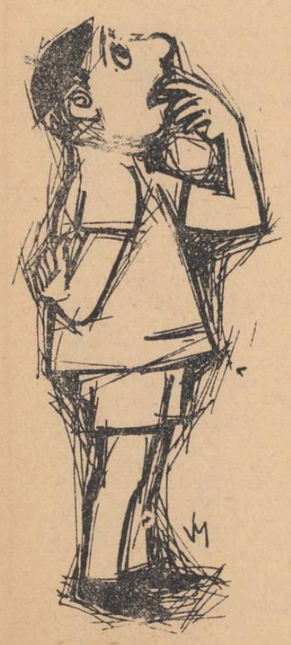

Luni 8 octombrie a.c. a avut loc la Palatul Pionierilor din București, Consfătuirea cu privire la unele probleme ale literaturii pentru preșcolari și școlarii mici, organizată de Secția de Literatură pentru copii și tineret, cu sprijinul Biroului Uniunii Scriitorilor și al C.C. al U.T.M.

La consfătuire au participat, în număr mare, scriitori, critici literari, graficieni, redactori, educatori, învățători și instructori de pionieri.

La începutul consfătuirii, s-a dat citire referatului „Probleme ale literaturii pentru cei mici", reprezentînd opinia în genere judicioasă și bine argumentată, a doi tineri critici literari — Eugen Simion și Matei Călinescu. (Prima parte a referatului a fost publicată în Viața Romînească Nr. 9 a.c., continuarea urmînd să apară în numărul viitor al aceleiași reviste).

În cele ce urmează, reproducem discuțiile pe marginea referatului.

Salutul acad. TUDOR ARGHEZI

Pa să putem face o literatură mai bună a copiilor, trebuie să ne referim la copilul din sufletul nostru, rămas copil și dorit să rămînă copil pentru frumusețea și poezia noastră a tuturor, bunici, părinți, frați și surori.

A păstra copilul în sufletul nostru, nevătămat, este pentru noi părinții și scriitorii o perpetuă tinerețe. Însă trebuie să ne ferim de titulaturile care jignesc copilăria. Trebuie suprimat din edițiile consacrate lor, termenul didactic „literatură **pentru** copii". Copilul este încă din leagăn o personalitate delicată și acest **pentru** am simțit totdeauna că-i supără, cum mă supără și pe mine. Acest **pentru** face o clasă ca de infirmi, care n-au voie să iasă din categorie.

Așteptăm de la scriitorii tineri, care, calendaristic sînt mai aproape de copilărie, literatură tînără într-adevăr.

Esențialul este să nu piară niciodată din sufletul nostru copilul. E de dorit ca nici profesorii, nici învățătorii să nu-și uite pe catedră și la notele de studii, candida copilărie.

Unii din noi uită să surîdă. Aș dori un surîs permanent și fraged pentru toate editurile și toți scriitorii. Problemă esențială de nuanță.

Dați-mi voie să vă îmbrățișez copliărește.

Al. Popovici

Literatura pentru copii, în genere, a căpătat o asemenea dezvoltare, încît ea a depășit de mult faza încurajărilor, se mișcă în propriile ei coordonate, se manifestă ca un sector înaintat al literaturii noastre socialiste.

În acest sens, dramaturgia își are și ea o contribuție nu puțin însemnată. Un teatru de proză pentru copii, douăzeci de teatre de păpuși, emisiuni speciale de teatru pentru copii, o secție de desene animate și filme de păpuși, iată, ca să spun așa, baza materială a dramaturgiei, teatrale și cinematografice.

Avînd în vedere aceste condiții materiale, ne propunem să încercăm să facem o mică incursiune în domeniul realizărilor din acest sector.

Concepția marxist-leninistă, asupra literaturii pentru copii, dezvoltată și adîncită de Gorki, stă ca un îndrumar și dramaturgului.

Față de nivelul general al literaturii noastre, față de nivelul cultural al copiilor noștri, e cazul să ne punem întrebarea dacă și dramaturgia răspunde întru totul misiunii sale.

În ultimii 10 ani, în afara unor creații mai vechi cum sînt cele ale maestrului Victor Eftimiu, „Înșir-te mărgărite", nu foarte mulți autori s-au apropiat de teatrul de copii, cu lucrări care să depășească un interes limitat.

Teatrul pentru preșcolari și copii mici pretinde o acțiune esențializată la maximum, cu o mișcare violentă, în sensul unor contururi bine marcate ale conflictului, cu acțiuni intense și cu multă veselie.

În același timp „morala" trebuie bine gîndită, exprimată precis, implicită acțiunii și conflictului. Sensurile ascunse, voalate, titlul diluat cu apă de flori, sinuos, nu merge la inima spectatorului.

O dezbatere organizată de revista „Teatrul" și publicată în ultimul număr, dezbatere care a reunit scriitori, critici, regizori, actori, a dovedit cît de complexe și variate sînt problemele acestei arte și cît de mult sînt preocupați și pasionați cei mai buni creatori de sensul educativ.

Marele succes al teatrului „Țăndărică" peste hotare, valoarea mereu crescîndă a unor colective din provincie, Cluj, Oradea, Timișoara, Craiova, Constanța, Tg. Mureș, sînt o garanție a faptului că cele mai bune realizări dramatice ca text își vor avea totdeauna o măiastră transfigurare scenică.

Un sector care-și așteaptă de mult împlinirea, este cel dedicat copiilor preșcolari.

Dincolo de cîteva lucrări destul de oarecari, „sectorul" n-are realizări prea remarcabile. „Pogonici" publică din cînd în cînd scenete jucate în numeroase grădinițe și cămine de zi. Însă insuficient.

În ultimii ani, repertoriul teatrelor de păpuși s-a îmbogățit, a crescut ca nivel artistic. În primul rînd s-au făcut încercări — mult mai izbutite — de a se aduce eroul contemporan — pionierul, pe scenă : Mihai Stoian, Gica Iuteș, L. Mușatescu, Mircea Sîntimbreanu, Viorica Huber, Viorica Filipoiu, Mioara Cremene, Lili Marton și în mod deosebit, Valentin Silvestru, a cărui piesă „Necazurile lui Șurubel", s-a bucurat de succes.

Urmînd exemplul lui Gelu Naum, al cărui volum „Cartea cu Apolodor" s-a bucurat, prelucrată dramatic, de un mare succes pe scena Teatrului „Țăndărică", ca și exemplul altor autori ca : Marcel Breslașu („Bondocel"), Nina Cassian („Prințul Miorlău"), scriitorii ar putea da un sprijin substanțial Teatrului de păpuși.

Cu mult succes a apărut eroul pionier pe scena Teatrului pentru Tineret și Copii, în spiritualul și inspiratul „Salut voios". Doi tineri autori, E. Jurist și C. Mustață și-au făcut un debut mai mult decît promițător, abordînd tocmai cele mai stringente probleme ale actualității, privite prin prisma universului copilului de școală.

Trecînd în continuare la unele probleme ale filmului de desene animate și păpuși pentru copii, tovarășul Al. Popovici a spus :

„Filmul de păpuși și ca valoare artistică a rămas în urma teatrului de păpuși.

Varietatea tematică majoră, mijloace de exprimare lapidare concise și mai ales spirituale, foarte spirituale, ritm alert, multă lumină și mișcare, un nivel tehnic și artistic mai elevat, iată ce așteptăm de la creatorii filmelor pentru copii și bineînțeles de la scriitorii scenariști.

E drept, că nici cronicile, articolele teatrale operative, prompte, competente, nu vin totdeauna în sprijinul acestor creații.

Anii comunismului sînt aproape și copiii vor fi cetățenii lui. Datoria noastră e să-i creștem puternici, să-i creștem cetățeni luptători, sensibili și iubitori de frumos totodată.

Teatrul e prima lor treaptă artistică. Să facem ca această treaptă să fie cît mai aproape de culmile artei.

1.000.000 de spectatori copii pe an. E o cifră și totodată, o răspundere, care spune mai mult decît orice.

Octav Pancu-Iași

Realitățile noi cer un limbaj nou, noi modalități de creație chiar cînd, sau poate mai cu seamă, se adresează copiilor mai mici.

Mă întreb : cum poți să scrii despre viață și despre visurile puștilor de azi cu mijloace învechite ?

Întrebarea e firească, pentru că se scriu destule povești și povestioare într-o manieră cu totul desuetă.

Colacul de salvare îl aruncă literaturii noastre pentru cei mici numai studierea temeinică a proceselor etice, morale, cetățenești, care se petrec cu copiii de azi, în familiile lor, în întreaga noastră viață, totul exprimat astfel încît materialul să-și găsească propria haină tăiată după ultimul jurnal al gustului de azi. Nu-i ușor, fără îndoială că nu-i ușor, dar după cîte știu, nici nu corespunde visului nostru de scriitori comuniști căutarea cu luminarea a lucrurilor ușoare.

Pentru aceasta, însă, pretențiile deloc exagerate ale „Luminiței", exigența unor buni redactori ai Editurii Tineretului, nu-i încă destul.

Nu mă refer numai la faptul că radioul, care își motivează lipsa de exigență și, implicit, de gust, prin volumul mare de materiale transmise, ar avea încă multe de făcut pentru stimularea autentică a literaturii noastre noi. Ci, vreau să subliniez, în primul rînd cît de necesară ar fi înscrierea pe o agendă permanentă a Uniunii noastre de creație a dezbaterilor privind literatura pentru cei mici.

Referindu-se la propria sa creație, vorbitorul a spus :

„Obișnuiesc să citesc cărțile pe care le scriu. Și, în legătură cu ele, aș putea să vă spun că există o anumită parte în referat care critică ultima carte a mea, și în legătură cu această critică eu mă declar pe deplin de acord cu ce s-a spus, fiind vorba tocmai de un anumit idilism care înăbușă unele intenții bune, în cîteva povești de-ale mele. Dorința mea de a mă exprima cît mai direct, de a nu ține seama că schița sau povestirea respectivă are o viață proprie și de a mă substitui personajelor, face uneori să mă adresez copiiilor cu un limbaj care nu este departe de o anumită literatură leșinată de acum cîțiva zeci de ani, care făcea „deliciul" copilăriei noastre.

Sînt convins că aceleași observații pe care le pot face asupra creației mele adresate celor mici, toți scriitorii la care eu m-am gîndit, dar nu le-am spus numele, pot să le facă singuri în această ședință, sau în alta".

Amalia Brătescu

(educatoare)

Ascultînd referatul, am simțit o profundă mulțumire, că îmbogățirea și lărgirea ariei tematice a literaturii pentru preșcolari a devenit un obiect principal, în discuție. Noi simțim mare nevoie în munca noastră cu copiii preșcolari, de poezii pentru copiii de 3 și 4 ani. Aceste poezii lipsesc însă. Ele trebuie să cuprindă versuri simple, numai 4, maximum 6 versuri. Trebuie să aibă cuvinte uzuale, fără provincialisme și prețiozități și fără exces de diminutive".

Viorica Iorgulescu

(învățătoare)

Bucățile din manualele școlare constituie o problemă care ar trebui să-i intereseze în mod deosebit pe scriitori. De aceea, vă fac o invitație : poftiți în mijlocul copiilor, veniți alături de ei și ascultați-le părerea în ce privește forma artistică sub care se prezintă bucățile de literatură, începînd cu abecedarul și terminînd cu manualul de citire de clasa a 4-a.

De ce spun acest lucru ?

De pildă, abecedarul. Este prima carte pe care copilul pune mîna. Este cartea care-i deschide copilului drumul către literatură. Bucățile din aceste abecedare și din toate aceste manuale sînt sub orice critică. Poate că nu toate, mai sînt și excepții, dar în general sînt bucăți atît de aride, atît de seci, de lipsite de căldură, încît copilul le învață, pentru că trebuie să le învețe, pentru că este obligat, dar nu pentru că-i plac.

Am notat aici cîteva exemple.

Eu lucrez la o școală de 8 ani. Ascultam o discuție între doi școlari din clasa a doua. După ce citiseră o poezie — îmi scapă titlul — unul spuse : „Așa ceva aș putea să scriu și eu !". Și să știți că nu era prea departe de adevăr !

Aceleași probleme au fost ridicate și de tovarășele Ana Năchescu, directoare la o grădiniță de copii și Olga Mic, învățătoare. În cuvîntul lor au stăruit mai ales asupra cunoașterii mai aprofundate de către scriitori, a vieții copiilor.

Ioana Ricus

(redactor Editura tineretului)

Ar fi mai util ca pe viitor să organizăm dezbateri pe probleme mai specifice : tematica în literatura pentru copii, mijloacele artistice, realul și fantasticul, arta cuvîntului. În special acest din urmă capitol e foarte important și a fost ignorat în referat.

Găsesc necesar să se analizeze mai complex de către critica literară personalitatea scriitorilor luați în discuție. Ca redactor la Editura Tineretului mă interesează, îndeosebi, să aflu cum privește critica literară ultima carte a scriitorului X, dacă acesta urmează un drum ascendent față de lucrările anterioare, în ce măsură aprecierile criticei au avut ecou în scrierile lui, și mai ales, dacă lucrarea respectivă este reprezentativă pentru etapa actuală a literaturii pentru copii.

Dacă am privi activitatea scriitorilor în dezvoltare, am sesiza, de pildă, că, deși „Scrisori pe adresa băieților mei" de O. Pancu-Iași este un succes al literaturii pentru copii — cum afirmă referatul — nu se observă, în schimb, o creștere în ce privește măiestria artistică a scriitorului.

Am observat și cu alte prilejuri un fel de jenă în a discuta deschis lipsurile scriitorilor consacrați. Am impresia că aci critica literară procedează cu unele menajamente. Referatul critică în special pe scriitorii în curs de afirmare, în schimb este rezervat uneori nejustificat în ce privește lipsurile scriitorilor consacrați. Fiind exigenți cu scriitorii de prestigiu, vom ridica nivelul literaturii pentru copii în genere.

Viniciu Gafița

(șeful secției de literatură pentru preșcolari și școlari' mici de la Editura tineretului)

În legătură cu literatura pentru cei mici se pune și problema basmului. Cît loc trebuie să ocupe basmul în literatura pentru copii ? Avem un adevărat tezaur de basme și este timpul să vorbim mai mult despre realizările într-adevăr fantastice ale științei, ale oamenilor muncii din vremea noastră. S-a discutat foarte mult în referat despre cărțile tovarășului Pancu-Iași, ale tov. Sonia Laurian.

Eu sînt de aceeași părere cu referatul, că acești scriitori sînt încă pîndiți de pericolul manierismului. Mai ales la tovarășul Pancu-Iași se simte adesea cum umple pur și simplu pagina cu o serie de glume al căror înțeles este accesibil poate nouă sau altora, de vîrsta noastră, dar care scapă cu totul copilului căruia, de fapt, i-a fost adresată cartea.

În referat nu s-a discutat despre eroul-copil. Și nu întîmplător. Pînă acum în cărțile noastre noi nu avem un astfel de erou bine conturat, un erou care să trăiască cu adevărat, un erou al zilelor noastre.

Alexandru Sen

Raportul mi s-a părut în general judicios și competent, deși n-aș fi de acord cu afirmația făcută undeva că micul cititor nu poate fi cucerit de o literatură fără valoare și că, exigent prin definiție, el știe să se ferească de ea. Din păcate, nu este așa. Multe cărți proaste izbutesc să-l prindă pe micul cititor al cărui spirit critic nu este destul de dezvoltat. Un autor care mimează hazul, care folosește situații comice, paradoxale, va izbuti adeseori să-l capteze pe copil în ciuda lipsei de valoare literară a respectivei scrieri. Cei care trebuie să-l apere pe copil de cărți proaste, sînt adulții : educatorii, criticii literari, părinții, dar mai cu seamă, scriitorii !

Oltea Delarăscruci

(redactor la Editura didactică)

-a pus în discuție aci accesibilitatea lucrărilor pentru copii, ca o preocupare deosebită a scriitorilor. Aș vrea să arăt, că din cele ce am citit, nu mi se pare că s-a realizat această accesibilitate. Întîi, pentru că și astăzi, scriitorii mai dau încă povestiri lungi, poezii greoaie, care obosesc copiii. și în al doilea rînd, în vocabularul prezentat în cărțile pentru preșcolari și școlarii mici, abundă neologisme sau termeni științifici. Chiar dacă le aud la radio, la televiziune, dacă le aud de la părinți vorbind, puterea de pricepere a acestor termeni nu este dezvoltată la copii. Dacă copilul din clasa I-a, a II-a, a III-a elementară ar ști ce înseamnă cosmos, protoni, neutroni, ș.a.m.d., n-ar mai avea rost învățătura.

Tovarășa Vorica Huber care încearcă să explice termenii științifici în povestiri pe înțelesul copiilor, nu reușește întotdeauna, dat fiind, că într-o

poveste de două pagini, tovarășa Huber folosește nu mai puțin de cincisprezece cuvinte greu de înțeles : atom, microscop special, fizicieni, cometă, sistem planetar al soarelui, sistem solar, neutroni, protoni, uraniu, ș.a.m.d. Exemplele sînt luate din povestirea pe care o publică în „Luminița" nr. 8, „De vorbă cu un atom".

Această poveste cred că nu a putut fi înțeleasă nici de un copil din clasa a IV-a elementară, pentru că nu a putut să-i rețină atenția.

Lectura pentru copii vine să completeze lacunele manualelor noastre, pe drept cuvînt criticate de o tovarășă antevorbitoare. Încercăm, în prezent, colaborarea între un pedagog și un scriitor. Scriitorul Eusebiu Camilar își dă contribuția sa, alături de tovarășul Sebeșeanu, la manualul de citire pentru clasa a IV-a, pentru a face față acelor cerințe de azi — calitatea cît mai bună a manualelor noastre.

Ceea ce ne surprinde, este, că scriitorii nu acordă destul interes manualelor didactice ; la concursul pe care Editura Didactică l-a lansat pentru elaborarea unor texte literare legate de tematica programei școlare, nu a luat parte absolut nici un scriitor. Este și o vină a noastră faptul că nu s-a făcut popularizarea cuvenită acestui concurs.

Vreau să rog pe tovarășii scriitori să-și dea contribuția la elaborarea manualelor noi de limbă romînă, care se face tot prin concurs închis și care a fost anunțat în „Gazeta Învățămîntului". Scriitorii noștri pot elabora manuale bune de limba romînă pentru clasele II, III, în colaborare cu profesori pricepuți și sperăm că vom avea într-adevăr un aport prețios din partea Uniunii Scriitorilor.

Mihnea Moisescu

Tovarășii noștri referenți sînt critici literari și este bine venită această consfătuire pentru că critica literară va fi de acum încolo mai atentă la cărțile pentru copii nu numai la ocazii festive, cînd apar o serie de însiruiri și etichetări.

Vorbitorul a criticat apoi, argumentînd, cartea „Nae deșteptul" elogiată de referat.

Revenind la problema umorului voi îndrăzni să mai vorbesc de un scriitor al nostru pe care îl apreciază toată lumea, Pancu-Iași. S-a afirmat că există o anumită tendință spre manierism, lucru care l-a recunoscut și tov. Pancu-Iași.

S-a vorbit despre calitățile uneia din scrierile sale și anume despre povestea în care copilul mănîncă zăpadă, scrisă cu antrenul pe care i-l recunoaștem, pe șase-șapte pagini. Nu știu dacă acest fenomen este atît de semnificativ.

Ocupîndu-se de necesitatea scrierii de basme, scriitorul a spus în continuare :

Nu cred că basmul trebuie să fie neglijat.

Totul este să spunem lucruri noi, pentru că basmul este poate una dintre cele mai atractive forme și una din cele pe care le sesizează copiii mai bine.

Cît despre poziția mea față de volumul meu de povestiri consider că una din bucățile aspru criticate aici a fost în mod foarte just criticată.

În momentul de față cărțile la care lucrez sper să depășească această etapă, și poziția pe care o am față de cartea aceasta este a omului care speră să se maturizeze.

Cuvîntul micilor cititori

Ce cărți ai vrea să se scrie pentru copii ? Aceasta este una din întrebările anchetei literare întreprinse nu de mult printre elevii școlii Nr. 9 din București.

Publicăm mai jos cîteva din răspunsurile elevilor :

Irimescu Nicolae : *„Eu aș vrea să citesc povești care să semene cu poveștile lui Ion Creangă".*

Aurel Marinescu, cl. IV-B : *„Eu aș vrea să se scrie poezii și povești despre vitejia lui Ștefan cel Mare în lupta cu turcii".*

Costin Tiberiu, cl. IV A : *„Eu aș vrea să se completeze cum tata lui Omul Amfibie a scăpat de la închisoare".*

Ohanesian Vartuhi, cl. IV A : *„Să se scrie pentru copii cărți istorice".*

Abraham M., cl. IV A : *„Eu aș vrea să se scrie cărți în care să se arate cum trăiesc oamenii din țările socialiste și capitaliste și din viața pionierilor din țara noastră".*

Mirea Gheorghe cl. II B: *„Despre învățătură și despre cosmonauți".*

Dan Stănescu cl. II B : *„Eu zic să scrie aventuri despre vrăjitori".*

Paucă Elena, cl. II B: *„Eu aș vrea să citesc cărți despre aventuri, despre pionieri și muncitori".*

Fedy Zilberșlag cl. IV A: *„Eu aș vrea să se scrie despre : Instructoarea, Aventurile unui băiat cuminte, Fetița și alte cărți frumoase".*

Popescu Zvetlana cl. IV A: *„Aș dori să se scrie legende, cărți hazlii și cărți fantastice, de groază".*

Corăbianu Brîndușa, cl. IV A : *„Aș dori ca să se scrie cărți în legătură cu : călătorii pe mare cît și pe uscat, viața oamenilor și a animalelor pe diferite continente, și basme".*

Petcu Elizabeta, cl. IV A : *„Învățătură, muncă, pionieri, Iuri Gagarin, Gherman Titov, Nicolaev și Popovici".*

Kevorkian Sorin, cl. IV A : *„Aș vrea să se scrie cărți despre pionieri, despre eroicii aviatori sovietici care zburau spre Leningradul asediat".*

Todea Nicolae, cl. IV B : *„Eu vreau să se tipărească cărți cu aventuri și poezii de T. Arghezi, de G. Topîrceanu și despre viața țăranilor în regimul de democrație populară".*

Dumitrescu Emil, cl. IV A : *„Aș vrea să se scrie povești cu războaie, cu animale sălbatice iar pentru mai mici povești : Capra cu trei iezi și altele".*

Todea Costin, cl. IV B : *„Poezii, mi-au plăcut poezii despre partid. Și aș mai vrea să citesc poezii și cărți despre lupta clasei muncitoare".*

Bodnar Daniel, cl. IV A : *„Aș vrea să se mai scrie o nouă ediție cu „Cheița de aur sau minunatele pățanii ale lui Buratino".*

Marin Sorescu

Preferînd formula „criticii literare în pilde", inaugurată la noi de Topîrceanu, Marin Sorescu a făcut observațiile de mai jos, în legătură cu maniera facilă în care înțeleg unii autori să scrie pentru copii și cu lipsa de exigență cu care, uneori, critica literară primește aceste „creații".

Parodii

T. DUMBRĂVEANU :

BROSCUȚA [1])

Țupa-țupa, huța-huța
Unde e broscuța ? Nu e broscuța ![2])
Riul face zdrang-zdrang-bang-plici-cli
Trebuie că e p-aici.

Poate este, dragii mei
La tătucul ei cîrstei.
Dacă broasca brosculeana ar fi pitpala
Ooare s-ar putea sui și-ntr-un copac ?

Cîssa-cîssa, ca de borangic,
Nu știu nici eu ce să mai zic.
Ic — nic, pic — sic, fic — ic
Face broscuța cînd îi dă măicuța ei la ora șapte
să pape lăptic.

Iar mașinile fac fiș — fiș, fiș — fiș
Pe străzile bătrînului Cluj.
Povestea e că unde te-ai ascuns broscuță afurisită ?

Uf, ce creatură subită !

[1]) Versuri pentru mititei.

[2]) Pentru preșcolarii de un an și două săptămîni, versul al doilea din prima strofă se va înlocui cu versul : „Cîsa — cîss, ar — iar, bac — țiu, bac — țiu" mai ușor de memorat pentru ei, iar versul al doilea din strofa a treia se va înlocui cu versul : „Clip — clap, clap — clini, clap— clici, clip — clap" care rostit mai repejor aduce în memoria acestor pre școlari curgerea lină și impetuoasă a apelor din Carpații Meridionali (N.A.).

GEORGE DUMITRESCU, RADU ȚI PĂUNA RĂZVAN, AL. SEN, MIOARA CREMENE

MAGAZINUL CEL MARE

Magazinul cel mare
De toate are.
Poți să-ți iei
Tot ce vrei :
Jucării și pălării
Și motociclete
Și cratițe
Și jucării.

Are și pînză de olandină.
Ici colo mai vezi cîte-o mașină
De călcat pantalonași
Dar are
Și pantalonași ca un om mare.

Are baloane, ruj de buze,
periuțe de dinți,
pentru copii și părinți.

Pînă la etajul trei,
Te urci, dacă vrei,
Cu liftul
Să-ți iei spirtul.
Are și ștechere
Meștere.

CUVÎNTUL CRITICII :

Setea de cunoștințe a celor mici, pusă față în față cu realitatea care ne înconjoară, zi de zi tot

mai bogată și mai frumoasă, — iată tema acestei poezii. In versuri simple (nu simpliste) copiilor li se dă o imagine grăitoare de ceea ce se află într-un magazin din zilele noastre. Aceasta se face cu intuiția pedagogică a unui Komenski sau Pestalozzi, dar și cu uneltele unui autentic și delicat poet. Remarcînd, ca unul din mijloacele artistice de bază ale acestei poezii, enumerația (procedeu stilistic cu reale posibilități de cuprindere a vieții complexe) să ne oprim puțin asupra versurilor:

„Poți să-ți iei
Tot ce vrei"

In dosul lor se ascunde faptul că magazinul acesta „mare" este un magazin modern, adică un magazin cu auto-servire. *Acest adevăr ne e sugerat subtil cu ajutorul unor verbe care toate pot să joace rol de predicat și care în cazul de față arată puterea („poți") voința („vrei") și luarea („să iei"). Faptul că aceste versuri se compun mai mult din verbe, așa cum am spus, arată totodată și ritmul rapid în care se face azi servirea populației.*

Să analizăm acum strofa:

Jucării și pălării
Și motociclete
Și cratițe
Și jucării.

Așa cum în marile simfonii muzicale se face auzită din cînd în cînd, cîte o stridență, tocmai pentru a sublinia armonia, cuvîntul „cratițe" introdus aici are menirea de a-i face atenți pe copii că în viață nu vor avea parte numai de plăceri și bucurii, ci se vor izbi și de inerentele greutăți, de „cratițe" (evident, ei nu cunosc sensul de cuhne al acestui termen, dar îi impresionează prin sonoritatea lui rigidă, țeapănă). Revenirea la sfîrșitul strofei la „jucării", după această străfulgerare a greutăților vieții, e fericită, redîndu-le copiilor buna dispoziție și optimismul.

Iată, așadar, cum, vrînd să realizeze o simplă poezie pentru copii, autorii (Fericită această osmoză de talente! Cu cît poeții se vor grupa mai mulți, cîte zece-cincisprezece la un loc, cu atît creațiile lor pentru preșcolari vor fi mai miezoase), reușesc cu mijloace în genere sobre, să facă mult mai mult, să creeze o poezie pe cît de autentică, pe atît de profundă în sensuri care uneori se refuză la prima lectură. Am putea chiar s-o numim poezie filozofică pentru preșcolari.

Avem de spus un cuvînt și despre „spirtul" din strofa penultimă, care unora li s-ar părea prea „găsit", introdus numai de dragul rimei (într-adevăr memorabilă). Nu știm dacă ați văzut vreodată vreo sticlă de spirt care se evaporă, se vaporizează. Vrei să-l vezi și nu e, totuși îi simți prezența, care este inefabilă și intangibilă ca și „frumoasa fără corp" din legendă. Tocmai acest lucru vor să ne demonstreze ei: puritatea sufletească a copiilor, dorința lor de transfigurare, de ascensiune către un ideal (numit în cazul de față cu un termen familiar copiilor, dar cît de adecvat: spirt.) Aici apropierea dintre spirt și spirit credem că s-ar putea face, deși nu sîntem siguri, dacă autorii au fost conștienți, sau numai au intuit fericit cuvîntul. Pentru că vorbim de proprietatea și acuratețea cuvintelor, trebuie să observăm că dacă poezia debutează cu un cuvînt concret („magazinul") ea se încheie cu unul abstract („meștere"). E însuși drumul parcurs de înțelegerea infantilă după principiul (am zice propriu pedagogiei moderne și nu vetust roussoist) de la apropiat la îndepărtat, pe care — în ciuda otioasei cecități tradiționale, și venind chiar peste capul acestora — nu trebuie să-l uităm cînd ne adresăm unor „mititei".

Finalul poeziei („Are și ștechere / Meștere") plin parcă de un entuziasm sprințar drăcesc, galopant, sugerînd frust realitatea prin grupurile consonantice șt, ch, bine plasate în structura intimă a cuvintelor, dar cu atît mai avîntat, lasă deschisă o fereastră spre împlinire. „Ștecherele" sînt, evident, un simbol. Și ce altceva ar putea simboliza ele decît lumina, lumina electrică (adică cea descoperită de om) prin urmare lumina în adevăratul și tulburătorul înțeles al acestui cuvînt?

Mioara Cremene

Un scriitor pentru copii alege îndeobște între două ipostaze: aceea a unui bătrîn povestitor, avînd undeva la îndemîna sa eternul și invizibilul sac de povești sau încearcă să se coboare la nivelul unui copil, erou al cărții sau cititor, în ai cărui ochi limpezi, plini de naivă prospețime, lumea înconjurătoare se răsfrînge în culori de un farmec deosebit.

Ambele atitudini sînt, cum s-ar zice în limbaj actoricesc, rolul de compoziție. Pentru că nici Creangă, nici Arghezi, nici Sadoveanu n-au așteptat, spre a povesti copiilor, bătrînețea, și fiindcă întoarcerea la copilărie reprezintă, orice s-ar spune, pentru autor, un efort de imaginație, de recunoaștere și sensibilitate.

Și cînd spunem întoarcere la copilărie, nu atingem decît o parte a problemei. Pentru că nici unul din noi nu ne-am bucurat și nu avem printre datele copilăriei proprii, peisajul lumii în completă transformare, așa cum se oferă el astăzi privirii celor mici pentru că altele sînt astăzi experiențele copilăriei, mediul înconjurător, școala și familia, între alte zone sînt azi plasați polii bucuriei și ai tristeții infantile.

Este vorba deci, într-un fel, păstrîndu-se datele psihologice de bază, de un alt erou mic, de un alt copil. Și dacă cea dintîi ipostază, aceea a bătrînului băsmuitor, reprezintă tradiția, — o tradiție fructuoasă și de o mare frumusețe în întreaga lume — nu mai puțin adevărat este că scriitorul modern de literatură pentru copii preferă cea de a doua atitudine — care-i îngăduie să pătrundă în sufletul și în imaginația copilului — atitudine mai dificilă, dar oferind mari bucurii de descoperire, atît cititorului mic cît și celui matur.

Ion Hobana

Referatul — după părerea mea — este întocmit în chip judicios cuprinde observații interesante și constituie, fără îndoială, un obiect de discuție, de meditație pentru fiecare dintre noi, ajutîndu-ne în meserie și în realizările noastre viitoare.

Eu aș dori din toată inima, și nădăjduiesc să nu rămînă un simplu deziderat, ca tovarășii critici să continue să se ocupe și pe viitor de literatura pentru copii, în așa fel, încît să putem primi ajutorul lor și de aici înainte.

Despre basm și oportunitatea lui s-a vorbit și astăzi ca și cu alte prilejuri.

Ar trebui să cădem de acord că nu putem discuta la modul general, că nu putem aborda sau respinge basmul ca modalitate de expresie. Există basme și basme. Eu sînt, de pildă, pentru „Legendele Țării lui Vam", „Prastia năzdrăvană" ș.a.

Atunci cînd basmul este folosit pentru a dărîma mitul și superstiția el este foarte folositor.

Acum, în legătură cu problema editării lucrărilor științifice pentru copii. Este o problemă care nu-i privește numai pe copii. Avîntul științei și tehnicii cunoaște astăzi proporții nemaiîntîlnite. Față de acest avînt se constată o rămînere în urmă a literaturii în general și a literaturii pentru copii în special.

Sînt puține cărți care să explice pe înțelesul celor mici fenomenele naturale și sociale, de la foc și pînă la sateliții artificiali. Copiii întreabă despre orice și Gorki spunea undeva: să răspunzi la întrebarea copilului că trebuie să mai crești, să mai aștepți înseamnă să-i înăbuși o dorință de cunoaștere. Părinții și uneori educatorii sînt puși în situația să răspundă „mai așteaptă, ai să mai crești". Noi trebuie să facem totul să putem răspunde, să răspundem în cît mai mare măsură întrebărilor copiilor.

În ceea ce privește manualele, eu cred că pînă acum Editura didactică nu a folosit în suficientă măsură sprijinul forurilor care ar fi putut să-i dea un ajutor susținut.

Mă refer atît la ajutorul Editurii tineretului cît și la cel al Secției de literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor, care cunosc mai bine creația și șantierul literar al celor care scriu pentru copii.

Problema manualelor privește pe toți cei care sînt legați de educarea comunistă a copiilor. Cred că trebuie luate măsuri pentru întărirea acestei colaborări, în așa fel încît la viitoarea noastră întîlnire, pe care o nădăjduiesc cît mai aproape, să nu mai auzim atît de multe critici la adresa manualelor didactice.

Lili Marton

Noi, scriitorii maghiari din R.P.R., cunoaștem foarte bine literatura pentru copii în limba română. Vreau să spun ceva despre revista noastră, sora geamănă a „Luminiței". Noi vrem să facem o revistă foarte actuală și pentru aceasta căutăm să găsim o formă specială pentru copii.

În acest sens am încercat să folosim un nou gen în literatura pentru copii și anume reportajul.

Reportaj pentru copii? Există, și cred că trebuie să se dezvolte împreună cu celelalte genuri ale literaturii pentru copii, deoarece realitatea noastră trebuie să se oglindească direct în literatura copiilor. Trebuie să creăm un reportaj corespunzător fanteziei bogate a copiilor. Trebuie să scriem despre evenimentele minunate din țara noastră, despre oamenii și tineretul crescuți și educați de partidul nostru, despre frumusețile și realizările patriei noastre și ale țărilor prietene. E o muncă nu numai frumoasă și utilă dar, trebuie să recunoaștem, și foarte grea.

Am citit multe reportaje din revistele noastre pentru copii, despre fabrici, orașe, oameni, despre peisajele patriei noastre. Acolo unde scriitorul a ținut seama că trebuie să creeze o formă nouă, reportajele au fost reușite, cîtă vreme cele care imitau reportajele pentru adulți, erau nereușite.

În continuare, vorbitoarea a arătat cum a scris ultima ei carte de reportaj pentru copii, rod al unei călătorii în Uniunea Sovietică.

Ion Bică

(redactor șef la Editura tineretului)

Mainte de a face aprecieri asupra referatului vreau să vă prezint o imagine a evoluției literaturii pentru copii, urmare a grijii permanente, a preocupărilor deosebite manifestate de partid și de statul nostru în legătură cu dezvoltarea acestui sector de literatură în țara noastră, parte integrantă a marii noastre literaturi.

Cum foarte bine știți, Editura Tineretului a fost creată în octombrie 1948. Ea a publicat de-a lungul acestor ani 4 615 titluri din care mai mult de jumătate se adresează copiilor, într-un tiraj total de 73 505 000 exemplare.

In 1949, Editura Tineretului a editat 10 titluri pentru copiii într-un tiraj de 76 000 exemplare, pentru ca în 1960 să editeze 105 titluri destinate copiilor într-un tiraj de 2 465 000 exemplare, în 1961, 131 titluri, într-un tiraj de aproape 2.000.000 exemplare și în 1962 să aibă înscrise în planul editorial 148 titluri într-un tiraj total de 4 138 000 exemplare.

Cred că nu mai este nevoie de nici un comentariu. Vă dați seama de creșterea vertiginoasă a acestui sector important al literaturii din țara noastră, el s-a dezvoltat cu contribuția celor mai valoroase condeie din țara noastră.

Totuși, la ora actuală, există o mare nevoie de cărți pentru copii, de cărți valoroase, care să se adreseze sufletului copilului.

De aceea socotesc că punerea în discuție aici de către Biroul Uniunii Scriitorilor, cu ajutorul C.C. al U.T.M. a unei asemenea probleme, va fi de natură să ne dea un real ajutor, ale cărui efecte se vor vedea în anii următori în ceea ce privește îmbunătățirea substanțială a calității literaturii destinate copiilor și în același timp îmbogățirea ca număr de titluri a producției destinate acestor categorii de cititori.

Nu insist prea mult asupra acestor lucruri. Vreau să vă spun că începînd cu ultimii doi-trei ani, noi ne preocupăm la Editura Tineretului să publicăm cît mai multe cărți bune pentru preșcolari și școlarii mici și într-un tiraj tot mai mare, să îmbunătățim prezentarea grafică a acestor cărți, dar din păcate nu am primit suficient sprijin din partea celor mai valoroase forțe scriitoricești.

În încheiere, vorbitorul a adresat un călduros îndemn poeților și prozatorilor de a scrie mai mult pentru copii.

Baruțu Arghezi

Iați-mi voie să vă vorbesc neliterar, în calitate de... profesor de educație fizică, meserie legată direct de copii și copilărie, surîs, joc și dispoziție. Știu de la copii că ei vor să fie eroi — au și dreptul. Pionierii își au eroii lor, zburdalnicii din școală au pe Rică și Tică, ba în vacanță, ba în dezacord cu legile fizice, ba leneși, ba harnici. Cei mici nu-și au încă eroii lor activi, atractivi, dinamici și populari.

Literatura celor mici are nevoie și de asemenea eroi categorici.

Copiilor le plac mult culorile și desenele cărților care apar foarte îngrijite în ultima vreme. E interesant de remarcat că, citindu-li-se textul și arătîndu-li-se pozele, ei reține mai mult desenul — o notă bună pentru desenator și prezentarea grafică. E un semnal de alarmă pentru scriitori.

Dumneavoastră, prieteni ai copiilor, știți că numai în mijlocul copiilor fiind, putem să-i înțelegem, să ne facem înțeleși și să stabilim un contact direct. Nu-mi aduc aminte să fi întîlnit prea des prin școli și grădinițe, cu excepția unor serbări, scriitori între copii. Fără să fie dădacă, scriitorul pentru copii ar trebui să vie printre copii, printre profesori și învățători ca să vadă, să audă și să scrie. Cred că etapa actuală de organizare a școlilor și grădinițelor și creșelor poate oferi cele mai bune condiții și scriitorilor ca și compozitorilor de muzică pentru cei mici. De aici mai putem face o remarcă — textele cîntecelor pentru copii sînt ori prea greoaie, ori superficiale. Textul de cîntec e poezie — poeții dacă s-ar gîndi și la cîntec și compozitorii care ar citi mai multe poezii, ar da copiilor desigur încă o preocupare și o mulțumire.

O dată, într-o tabără, a venit un compozitor. A stat o vară întreagă și toamna cînd toți așteptam cîntece frumoase, el a declarat că a trăit o vară fără inspirații. Sîntem fericiți că scriitorii, mai mult sau mai puțin călători, sînt mai practici și mai dinamici — asta ne-o dovedește în general biblioteca și vitrina librăriilor. Ca profesori și învățători așteptăm scriitori, poeți și compozitori printre noi și printre copii, cu brațele deschise.

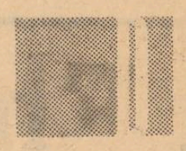

Stancu Stăncuța, instructoare superioară de pionieri, a arătat că e nevoie de mai multe poezii scurte, ușor de memorat, de scenețe pe care copiii să le joace

Ana Marcu

Tovarăși, am vrut să vorbesc despre tematica pentru copiii din grupa mică. Noi n-am reușit încă să scriem asemenea poezii sau povestiri, să dăm acele imagini pe care copiii le așteaptă, acele desene care să-i ajute să-și îmbogățească limbajul și să se exprime. Nu e ușor. În această privință, contribuția scriitorilor nu se ridică la nivelul cerințelor. Povestirile simple pline de fantezie, desenele expresive, care să ajute munca educatoarelor, nu sînt suficiente. Este nevoie de mai multe plachete și pliante în imagini cît mai frumoase și cît mai atractive, care să stimuleze atenția și imaginația micilor cititori.

Avînd în vedere și experiența pe care am avut-o ca redactoare — aș propune **Editurii Tineretului** culegeri de legende care să le dea primele noțiuni de cunoaștere, care să le explice unele fenomene ale naturii pe înțelesul lor, a tuturor minunilor universului copilăriei.

Pentru că am ascultat aici pe tovarășii de la editură care ne-au prezentat situația apariției cărților, trebuie să vă spun că deși lucrurile ne erau cunoscute, totuși ne-au apărut într-o lumină uluitoare pentru noi, atît în ceea ce privește cifrele de titluri, cît și tirajele excepțional de mari. Îmi exprim bucuria că putem vorbi despre asemenea realizări pe plan editorial și aceasta cu atît mai mult cu cît am avut ocazia să cunosc situația și din țările occidentale, unde nu e vorba nici pe departe de astfel de realizări. Acolo poți număra pe degete producțiile autohtone și dacă sînt cîteva cărți din literatura universală, apoi ele sînt colosal de scumpe, inaccesibile maselor largi.

Natalia Oargă

(educatoare)

Noua programă pentru învățămîntului preșcolar a inclus, la capitolul respectiv, teme, care ne ajută pe noi educatoarele la realizarea și la formarea acestor trăsături ale omului de tip nou: familiarizarea copiilor cu aspecte din lupta comuniștilor din ilegalitate, semnificația zilei de 30 decembrie, ziua înfăptuirii R.P.R. și cunoașterea realizărilor obținute sub conducerea P.M.R. în anii regimului democrat-popular; cunoașterea unor momente semnificative din viața și activitatea lui Lenin, povestiri despre sărbătorile clasei muncitoare, iată atîtea teme bogate. Părerea mea este că în operele scriitorilor s-au abordat prea puține teme de această natură, bine înțeles, mă refer la acelea care sînt scrise pe înțelesul copiilor preșcolari.

Silvia Docan

(Șef adjunct al Secției de propagandă și agitație a C.C. al U.T.M.)

Tînăra generație din țara noastră este înconjurată cu o deosebită dragoste și atenție de către Partidul și Guvernul nostru și de către întregul nostru popor. Problema pe care am dezbătut-o astăzi are o importanță deosebită pentru educarea comunistă a copiilor, pentru formarea lor de viitori constructori ai comunismului din patria noastră.

Formarea caracterului socialist al tineretului și copiilor impune — așa cum și astăzi s-a spus și destul de clar, aici — să se creeze o literatură cu un fond de idei foarte bogat și valoros, care să insufle copilului dragostea față de patrie și față de partid, care să ne ajute să creștem o generație plină de entuziasm pentru munca creatoare și pentru binele poporului nostru.

In Editura Tineretului, în publicațiile C.C. al U.T.M., au apărut pînă acum lucrări valoroase care și-au adus pe deplin contribuția, s-au dovedit a fi bune organizatoare ale activității cu cei mici. Fără a nega succesele incontestabile pe care literatura pentru copii le înregistrează în anii puterii populare, și care reies tot din materialul prezentat și din discuțiile purtate, consider totuși că literatura pentru copii a fost oarecum vitregită și că scriitorii au încă mari obligații față de copii.

Este cunoscut și toți am spus astăzi aici că încă de la vîrsta cea mai fragedă, copiii vor să dezlege tainele realității înconjurătoare. Ei văd înălțîndu-se blocuri, ei văd la fabrica pe care o vizitează poate cu școala, poate cu alte prilejuri, o mulțime de mașini pe care nu prea le înțeleg. De asemenea, ei aud vorbindu-se, fie la radio fie de către părinți, acasă, în diverse situații, despre minunatele realizări ale științei și tehnicii. Aud de asemenea vorbindu-se despre realizările unor colective de muncitori fruntași și despre foarte multe probleme care îi înconjoară. Toate acestea constituie pentru ei probleme mari pentru care manifestă un deosebit interes și cred că este de datoria tovarășilor care lucrează în acest domeniu ca să răspundă la aceste uimiri ale lor, la multiplele întrebări care le pun.

Pentru a răspunde cerințelor muncii de educație, pentru a crea opere de valoare, tovarășii scriitori trebuie să cunoască foarte bine lumea copilului de astăzi, preocupările lui. Numeroase colective de educatori, învățători, instructori de pionieri, profesori și mai ales copii, manifestă foarte mult interes și ar dori foarte mult ca scriitorii să vină să le vorbească, să le citească din creațiile lor, să-i cunoască, să se cunoască reciproc.

Din păcate, în ultimul timp, sînt prea puține întîlnirile vizitele pe care scriitorii le fac acestor colective de copii.

Cred că și Uniunea Scriitorilor ar trebui să acorde mai multă atenție acestui fapt.

Noi am primit multe scrisori, foarte mulți tineri precum și educatorii care lucrează cu cei mici au cerut ca să meargă scriitorii la ei, în mijlocul colectivelor de copii. Or, această lipsă de

legătură cu viața, cu realitatea, are ca efect lipsa cărților din care micul cititor să desprindă chipul impunător al clasei muncitoare, care să-l familiarizeze cu glorioasele tradiții de luptă, creații despre tînărul colectivist, bineînțeles la nivelul de înțelegere al copilului.

De asemenea, avem nevoie și de cărți care să satirizeze micul leneș, micul șterngar, pe cei răi. Apoi, cărți care să-i îndemne pe copii să viseze la ziua de mîine a patriei lor, la propriul lor viitor și care să oglindească întreaga complexitate a vieții școlare și pionierești și relațiile de tip nou care se formează între copii și maturi.

Teme sînt suficiente și viața ridică foarte multe probleme. Nu vrem să spunem că nu sînt opere valoroase în domeniul acesta al creației literare, dar se pare că în raport cu cerințele actuale ale muncii de educație, trebuie ca tovarășii scriitori să depună mai multe eforturi.

Sîntem datori să dăm opere valoroase care să bucure și să contribuie la formarea în spirit comunist a noii generații de copii.

Lucia Olteanu

(redactor șef al revistelor literare pentru copii)

In sală sînt foarte mulți tovarăși învățători și educatori și beneficiind de această situație vreau să vorbesc despre eficiența literaturii adresată preșcolarilor.

Tovarășii învățători și educatori urmărind reacția copiilor la lectură, au la îndemînă criterii sigure de a aprecia în ce măsură lucrarea respectivă este accesibilă, în ce măsură modalitățile alese de scriitori sînt potrivite pentru a transmite nu numai idei, dar a impresiona sufletul gingaș al copilului.

Îndrumarea lecturii copiilor, pentru a-i face să descopere tot ce este frumos în cartea de povești, începînd cu ideile și sfîrșind cu cuvintele noi pe care trebuie să și le însușească, este o muncă delicată și cere din partea educatorilor efort, pregătire și mai ales artă.

Revista **„Arici Pogonici"**, destinată cititorilor preșcolari, sau mai bine zis ascultătorilor preșcolari — cu un spațiu restrîns, 16 pagini numai, și o mare parte din acesta destinat ilustrațiilor, cum e și firesc nu-și poate propune să răspundă tuturor sarcinilor educației. De aceea ne-am propus să aducem o contribuție la educația comunistă a copiilor într-un domeniu mai delicat, unde nu există o experiență, explicîndu-le o serie de noțiuni noi, complexe, foarte scumpe nouă, pe care ei le aud acasă, la grădiniță, pe stradă, pretutindeni.

De pildă, noțiunea de partid, de patrie. A explica sensul profund al unor asemenea noțiuni este o sarcină delicată, grea și plină de răspundere. Ne-am propus de pildă să educăm sentimentul patriotic la copiii preșcolari, folosindu-ne în primul rînd de lucrurile extraordinare care se petrec în țara noastră, de înfăptuirile poporului nostru sub conducerea partidului.

Modalitatea cea mai potrivită, cea mai operativă și cea mai directă ni s-a părut a fi reportajul literar. Dar acest gen literar pe care educația în spirit realist l-a impus și în literatura pentru copii, are trăsăturile sale specifice, care-l deosebesc de reportajul literar adresat maturilor.

De asemenea, găsirea celor mai potrivite soluții de a face prin literatură educația tehnico-științifică a celor mici, ca și scrierea de scenete pentru preșcolari, au cerut experimentări îndelungate.

Este deci foarte necesară o legătură mai strînsă între dumneavoastră, educatorii și noi, lucrătorii din redacții și din edituri, pentru că de fapt cu toții avem același scop, să creștem cît mai frumos copiii care ne-au fost încredințați spre educare.

Ion Brad

(Secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.)

Cred că putem aprecia că o bună parte din dezbaterile care au avut loc au însemnat un aport important la judecarea obiectivă a stadiului în care se află literatura noastră dedicată copiilor și totodată s-au pus în evidență laturile semnificative, noi, și rămînerile în urmă, scăderile asupra cărora trebuie să ne oprim mai îndelung.

Referatul, repet, reprezintă părerea personală a doi critici. Important este că în ultimii doi ani am stîrnit, oricîte nevoințe, interesul criticilor și sperăm că de acum încolo își vor apleca cu atenție privirile asupra acestui domeniu literar și mai mult. Referatul și tovarășii care au vorbit au reliefat destul de limpede, aș zice eu, chiar cu mîndrie, succesele pe care le-am obținut pînă acum, și cred că ele nu sînt puține chiar în ultimii ani la care se referă discuția noastră. Avem mulți scriitori, chiar unii scriitori noi despre care n-am vorbit pînă acum, avem cărți, deci avem despre ce discuta. S-a ivit astfel și ideea limpede că secția noastră de literatură dedicată copiilor ar trebui să organizeze discuții speciale, pe anumite probleme, pe genuri, chiar pe anumite cărți și cred că pe viitor așa trebuie să facă. Să nu mai lăsăm să treacă doi ani pînă să ne întîlnim și să discutăm, chiar și sub această formă, cu scriitorii și cu criticii literari. E limpede că toate aceste preocupări ale noastre izvorăsc dintr-o foarte importantă misiune pe care Partidul nostru a încredințat-o scriitorilor: aceea de a fi educatori, de a contribui din plin la formarea omului nou, la formarea conștiinței socialiste a celor mai tineri cetățeni ai patriei noastre.

Știm cu toții că la Congresul al III-lea și-apoi în cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința noastră pe țară, s-a subliniat în mod deosebit sarcina urieașă pe care o are munca de educație pentru formarea conștiinței socialiste, muncă ce include în mod firesc, ca latură importantă, literatura.

Atunci cînd vorbim despre copii, pe viitor trebuie să avem totdeauna în față ideea aceasta că ei vor fi constructorii comunismului în țara noastră. În raport cu acest adevăr trebuie să ne dirijăm munca noastră, sarcinile noastre, realizările și năzuințele pe care desigur că le vom îndeplini. Cred că în acest sens putem formula ca o cerință categorică, aceea ca literatura dedicată copiilor să aibă în miezul ei preocuparea de a reflecta codul moral care trebuie să stea la baza societății socialiste și societății comuniste de mîine și de a reflecta acele trăsături care să ajute la formarea unor caractere puternice, însuflețite de idealurile mărețe ale comunismului.

Cred că niciodată nu va fi prea mult dacă în discuțiile noastre vom sublinia de fiecare dată necesitatea preocupărilor în acest sens, a rolului educativ al literaturii dedicată copiilor, și nu numai copiilor.

Pe noi ne preocupă în întreaga literatură la ora actuală, problema reflectării unor conflicte puternice și reale din viața de fiecare zi, fiindcă fără asemenea conflicte, fără prezentarea în mod profund realist a vieții din jurul nostru, nu poate să existe o literatură bogată în conținut, o literatură profundă, și multe teme tratate numai la suprafață vor eșua, multe cărți vor rămîne superficiale.

În acest sens, cred că este deosebit de important ca în literatura pentru copii să subliniem ideea că numai în astfel de înfruntări directe ale noului cu vechile mentalități, cu vechile deprinderi, cu influența morală și ideologiei burgheze, numai prin asemenea conflicte puternice, se pot forma, se pot pune în lumină, caracterele noi și puternice. Pe copii îi impresionează caracterele acestea puternice care răspund setei lor de eroism, dorinței lor de frumos, de luptă, de-a înfăptui lucruri deosebite.

În acest sens trebuie să subliniem că este necesară lupta împotriva dulcegăriei, împotriva literaturii siropoase. Dar e bine să adăugăm că în literatura dedicată copiilor trebuie să avem mare grijă de latura lirică — i-aș spune eu — de gingășia, de finețea care se cer atunci cînd ne îndreptăm cuvintele și gîndurile noastre către inima copilului. El este mult mai receptiv atunci cînd i te adresezi cu gingășie, decît cu lucruri reci, seci și uneori chiar brutale.

Educarea sensibilității, a gustului pentru frumos, a dragostei pentru tot ceea ce este nou și înălțător în viață cred că ține chiar de codul acesta moral, de necesitatea formării unui om foarte sensibil.

In ce privește limba literară, s-a spus că avem nevoie de o expresie modernă, fiindcă tratăm probleme moderne. Trebuie să avem grijă să nu tăgăduim importanța cunoașterii limbii poporului nostru, a acelei limbi pe care o întîlnim în basme, în poveștile și cîntecele populare. Știm foarte bine că mereu estetica marxistă atrage atenția asupra legăturii acestela cu folclorul, cu reflectarea vie, artistică, a sentimentelor poporului. Cred că în ceea ce privește literatura dedicată copiilor, sarcina de a cunoaște foarte bine creația poporului este mult mai mare.

Toate aceste probleme se leagă foarte firesc de problema cunoașterii vieții copiilor. Aici dificultățile sînt mari, înfăptuirile însă sînt cam mici și cred că avem un cîmp vast deschis în față; trebuie să știm să ne folosim de toate posibilitățile.

In legătură cu genurile, eu nu vreau decît să repet ceea ce s-a mai spus și altădată că toate genurile literare sînt importante afară de genul plicticos. Mai ales cînd ne referim la literatura pentru copii cred că acest lucru trebuie să-l repetăm mereu, fie că e vorba de scenete, de literatură științifico-fantastică, de scenariu de film sau de basme. Totul este să scrii cu talent și să ai ceva de spus, să ții cont de puterea de înțelegere a copiilor. Scuzele în acest sens că facem numai cîteva catrene explicative pe marginea unor ilustrații foarte frumoase, cred că nu stau în picioare.

Cred că munca editurilor și a revistelor este un lucru foarte important, și că un lucru tot atît de important este munca tovarășilor care alcătuiesc manualele școlare. În această privință este absolut necesară o colaborare mai largă. Pînă acum, la Uniunea Scriitorilor, n-am primit nici măcar un telefon în vederea unei asemenea colaborări. De aceea, de acum înainte va trebui să înlăturăm această deficiență. Toate forțele creatoare, ajutate de opinia dumneavoastră exigentă, a celor care transmiteți literatura copiilor, vor contribui la o autoexigență mai mare, la un îndemn mai puternic pentru toți scriitorii care lucrează în acest sector al literaturii, de a da într-adevăr acele cărți „istorice" pe care le dorește școlarii și pe care noi toți le dorim din toată inima.

Cîțiva dintre participanții la Consfătuire, văzuți de SILVAN. De la stînga la dreapta: Marcel Breslașu, Ion Brad, Mioara Cremene, Octav Pancu-Iași, Al. Sen, Alecu Popovici, Vladimir Colin, Mircea Sîntimbreanu și Eugen Simion.

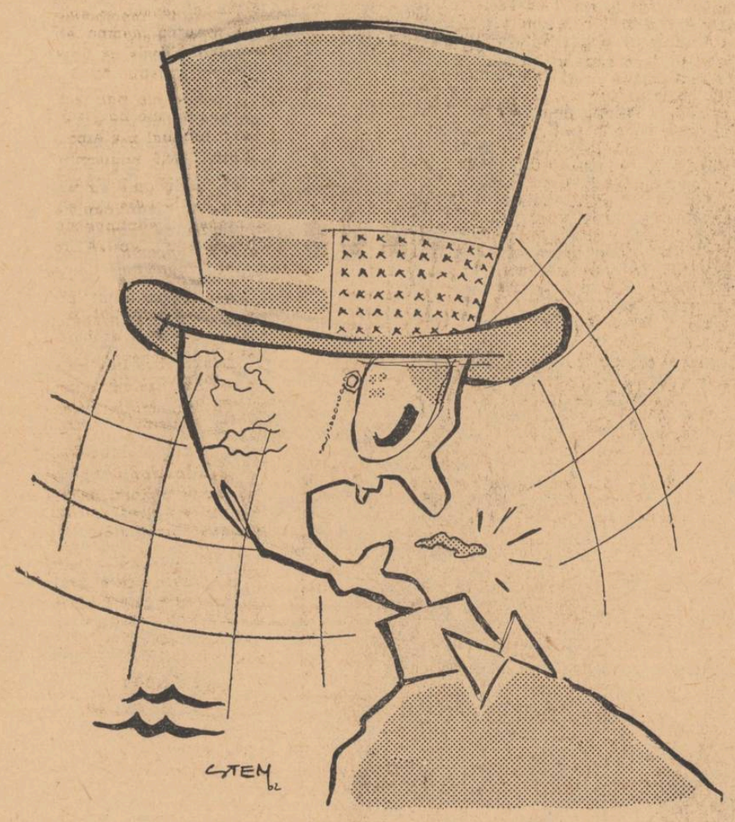

Ar înghiți-o... dar se frige !

Desen de ȘTEFAN MUNTEANU

Convorbire cu Ilya Ehrenburg

Interviul de față ar fi avut forma cunoscută, așezată, tradițională, cu epuizarea cuminte a tuturor problemelor, cu descrierea schimburilor de amabilități, a cafelușelor, etc., dacă nu mi-ar fi fost divulgată profesia. Căci ziariști, scriitori, cititori îi fuseseră oaspeți lui Ilya Ehrenburg, dar din partea criticilor se pare că nu existaseră astfel de tentative de violare a granițelor cabinetului său de lucru. Este de notorietate publică inimiciția domniei sale față de urmașii lui Aristarh.

Tot timpul discuției n-am știut după ce să mă iau, după zîmbetul său fin dar bun și citeodată amuzat sau după privirea sfredelitoare a ochilor săi albaștri, cu scăpărări care-mi aminteau că sînt un presupus dușman al tagmei literaților.

La început, pînă a nu mi se cunoaște starea civilă de critic, convorbirea era amenințată de idilism. Se adăuga și faptul că, în urmă cu aproape doi ani, Ilya Ehrenburg cerind din Romînia o seamă de informații despre Panait Istrati, — a cărui figură a și evocat-o în ultima sa carte, — eu avusesem cinstea de a-i trimite datele necesare. Urmase un cald răspuns de mulțumire, de unde se trăsese și elanul cu care am acceptat seducătoarea propunere a redacției ca, profitînd de călătoria mea la Moscova, să încerc a-i lua un interviu.

Și într-o dimineață, cînd după mai multe zile de ploaie sicîitoare, perdeaua norilor se ridicase și se împrăștiase în sfîrșit din fața soarelui de august, într-o dimineață limpede, candidă și surîzătoare, căutam casa de pe strada Gorki, cu emoția firească de dinaintea întrevederii cu autorul atitor cărți cunoscute în lumea întreagă. (Dintr-o statistică pe care o avusesem la îndemînă aflasem că numai în perioada dintre 1941 și 1947, operele lui Ilya Ehrenburg fuseseră editate de 87 de ori în 26 de țări).

Ajuns la apartamentul indicat de la etajul al VII-lea sînt obligat să mă opresc : tot felul de mașinării, cabluri, un zgomot surd și trepidant, vinzoleală, scăpărări de lumini, comenzi, etc. : se filma interiorul locuinței sale. Natalia Ivanovna, secretara maestrului, se grăbește să ne scoată din încurcătură, conducîndu-ne pe un culoar strîmt, către un salon, credeam eu, de așteptare. Este deschisă însă ușa de la o cameră obișnuită și de pe un fotoliu se ridică un Ehrenburg îmbătrînit, adus de spate, cu părul și mai sur și cu ochii de un albastru cețos, — un Ehrenburg cum nu l-am văzut în nici o fotografie și de aceea impresia a fost și mai puternică.

Sîntem invitați să luăm loc pe un divan și se folosesc obișnuitele formule de politețe. Denunțarea profesiei mele îl înviorează parcă dintr-o dată, întocmai ca un vechi ostaș care ar auzi zăngănitul armelor, și cu gesturi de o tinerețe neașteptată, declară : „Critic ? Criticii sînt dușmanii mei... de clasă". Urmează citeva caracterizări tot atît de puțin îngăduitoare. Povestește că pe cînd fusese de virstă școlară, persoana pe care nu putea în nici un chip s-o sufere, fusese monitorul clasei care nota pe toți cei care nu erau cuminți, pe cei care mîzgăleau banca, care se înțepau cu penițele etc. Cam aceleași sentimente i le-ar provoca meseria criticilor. Un zîmbet subțire mă invită să fac haz de necaz. Pentru a nu-mi mări stingherealа, schimbă subiectul conversației, aducînd vorba despre Panait Istrati. Sînt întrebat dacă am urmărit publicarea unor capitole din cartea sa, în „Novîi Mir" și dacă sînt de acord cu ceea ce a scris despre autorul „Chirei Chiralina". Răspunsul meu afirmativ, cu complimentele de rigoare, nu-l satisface. Se vede că agreiază în chip deosebit discuțiile colțuroase, de o sinceritate aspră „spartană". Face apel la instinctele „războinice" care presupune că trebuie să dormiteze în fiece critic, pentru a afla „rezervele" pe care le am față de modul cum e făcută evocarea scriitorului romîn. Molipsit de franchețea cu care domnia sa își exprimă opiniile, îndrăsnesc să mărturisesc că evocarea fiind admirabilă mi s-a părut, totuși, pe alocuri, puțin literaturizată.

Primesc un „Nu înțeleg" care mă îngheață. Afurisindu-mă în gînd pentru vorbele scăpate, încerc să explic că e vorba de impresii strict subiective care țin de „istoria" aprecierilor și sentimentelor mele față de Panait Istrati. Cu ani în urmă îl admirasem pe vagabondul brăilean, ca pe o figură de o poezie inedită, asociindu-l misterului depărtărilor, neliniștii plecărilor, feeriei orientale etc. Dar apoi, cu trecerea timpului, nu știu de ce a început să-mi fie lehamite de această poetizare și acum am ajuns în extrema opusă și ori de cîte ori se scrie despre Istrati ca despre un „calif oriental" deghizat ca vagabond ș.a.m.d. am o reținere aproape instinctivă...

Lui Ilya Ehrenburg i s-a părut că această apreciere ascunde cumva intenția mea de a diminua valoarea lui Panait Istrati ca scriitor, din pricina erorilor grave pe care i le cuprinde biografie, drept pentru care a adus exemple menite să convingă că e pe deplin posibil „divorțul" între aceste două planuri : viața și opera creatorului. „Turgheniev de pildă, în „Fumul" cu acea poezie delicată care-i era specifică, proslăvește curajul eroinei de a nu renunța la dragostea ei, împotriva tuturor adversităților. Dar exact în aceeași perioadă, după cum ne dovedește corespondența sa, își silea fiica să se căsătorească cu un bărbat pe care aceasta nu-l iubea... Importante în ultimă instanță, la un scriitor sînt operele și nu feluritele accidente sau erori din viața sa personală. Panait Istrati a făcut un mare serviciu Romîniei, popularizînd peste granițe icoane ale meleagurilor ei".

Mă folosesc de această cotitură a discuției pentru a-mi atrage și mai mult gazda pe terenul acestui subiect, care mă interesa în chip direct.

„În memoriile D-voastră remarcați un fapt curios : cărțile lui Panait Istrati au fost mult citite, mai precis devorate la apariția lor, nu numai în Franța dar și în alte țări, ca, bunăoară, Uniunea Sovietică unde, cum arătați, atinseseră enorme tiraje. Dar astăzi, constatați că ar avea o slabă audiență la cititori, fiind în mare măsură uitat.

Cum vă explicați acest destin, aș îndrăzni să spun, paradoxal ?"

— Literatura lui Panait Istrati a plăcut mai ales prin caracterul ei pitoresc, în sensul bun și adevărat al cuvîntului. Cititorii din Franța ori din Uniunea Sovietică delectîndu-se cu „istoriile" sale cu briganzi sau vagabonzi își satisfăceau și setea lor de a ști ceva despre viața de prin acele locuri (Romînia, Grecia, Egipt) care mai constituiau încă un „terra incognita". Mai ales că Istrati știa și să povestească ; era un povestitor înăscut. Depăna scornelile fierbinți ale fanteziei sale cu atîta pasiune, încît el însuși ajungea să fie captivat și chiar să creadă în ele, cu naivitate. Da, era un original povestitor. Povestitor dar nu scriitor. Singur mi-a mărturisit — asta de cîteva ori. În orice caz, n-avusese dreptate Romain Rolland cînd îl numise „Gorki balcanic".

De ce este mai puțin citit astăzi ? Cred că acesta e destinul literaturii de acest gen. „Kira Kiralina" este, de pildă, o povestire frumoasă, dar nu poți s-o citești decît o dată sau de două ori sau la răstimpuri mari. Nu te îndeamnă la o lectură mai des repetată. Același este cazul și cu unele din cărțile lui Gogol. Cel mai mare succes în timpul vieții scriitorului l-a avut „Taras Bulba" care mi se pare a fi o carte slabă, iar „Mantaua" abia mai tîrziu a fost descoperită și apreciată așa cum trebuie.

Imi frămînt mintea ca să aleg o temă cît mai atrăgătoare, cu care să-l ademenesc în continuare pe Ilya Ehrenburg, pentru a nu întoarce convorbirea iarăși la punctul critic de la început. Măsurile de precauție se dovedesc însă inutile. Cu o întorsătură fulgerătoare a frazei — ca o pleasnă de bici — Ilya Ehrenburg precizează „Dar în ce constau contradicțiile dintre noi în interpretarea figurii lui Panait Istrati, nu prea m-am lămurit". Și cu un zîmbet fin cu care voia să îndulcească constatarea: „Se vede că așa mi-e sortit mie să nu mă pot niciodată înțelege pe deplin cu criticii".

Încerc să îndepărtez fulgerele care se încrucișează deasupra capului meu cu această întrebare : „Dumneavoastră ați făcut cîteva comparații între Panait Istrati și unii scriitori ruși. Ați putea să exprimați impresia particulară pe care v-a lăsat-o literatura romînă, din cît o cunoașteți, în raport cu alte literaturi, poate cu literatura rusă ?"

— „Nu sînt critic" este refuzată la început întrebarea. Apoi, după o scurtă reflectare : „Ar fi greu de răspuns. O comparație mecanică a literaturii ruse cu literatura romînă ar fi o prostie. Drumuri de creație particulare, perioade de evoluție diferită... Astfel, literatura rusă în secolul al XIX-lea atinsese culmi importante, pe cînd literatura romînă, după cum mi se pare, ajunge la acest stadiu abia la începutul secolului al XX-lea, sau greșesc ? În orice caz am citit prea puțin din literatura romînă pentru a face generalizări".

Nu scap totuși prilejul pentru a-l chestiona în legătură cu scriitorii romîni pe care îi cunoaște. În capul listei este trecut Mihail Sadoveanu și sînt repetate o serie de considerații care au mai fost reproduse în presa noastră, cuprinzînd stima domniei sale față de această uriașă personalitate a literelor românești. Din poezia lui Tudor Arghezi a citit o seamă de traduceri, și regretă că n-o poate parcurge în original. Același regret și-l exprimă și față de versurile lui Mihai Beniuc — care-i este cunoștință veche — ca și față de creația altor scriitori romîni, întîlniți la Moscova sau chiar în Romînia. Astfel, anul acesta, întorcîndu-se de la o ședință a Consiliului Mondial al Păcii, s-o oprit cîteva zile în București. La o masă prietenească cunoscîndu-i-se vechea dragoste pentru vinul romînesc s-au destupat cîteva sticle de Cotnar. Vinul însă nu mai i-a plăcut ca în alte dăți. ...În Romînia vine totdeauna cu plăcere. Mai reține impresii vii de la prima vizită, în 1945. Între altele nu poate uita o petrecere țărănească unde i-a cunoscut pe țăranii romîni, oameni dintr-o bucată, cu un ușor spirit de bravadă, dar sentimentali, ușor impresionabili, cîntînd cu ochii înlăcrămați, vechi cîntece de dragoste sau de dor.

Aria conversației a cuprins cele mai diferite subiecte, dîndu-mi posibilitatea să admir din plin subtila artă de a discuta, arta de „causeur", cu toate că în unele puncte mă aflam în dezacord cu aprecierile domniei sale.

Au fost atinse aspecte ale arhitecturii orașului București. Nu-i plac unele dintre construcții pentru amestecul dintre stilurile vechi cu cele moderne. Are în schimb cuvinte de laudă față de blocurile de locuit care i se par chiar mai frumoase decît cele din Moscova.

În altă ordine de idei, exprimă o nemulțumire cu caracter personal : faptul că ultima sa carte n-a fost încă tradusă în Romînia. Se ridică de pe fotoliu și îndreptîndu-se către o etajeră cu cărți care aproape acoperă un perete, caută cîteva exemplare în diferite limbi, pentru a mi le arăta.

Profit de acest scurt răgaz pentru a arunca o privire în jurul meu. Cabinetul de lucru al lui Ilya Ehrenburg, așa cum observa și Victor Vîntu în cartea sa de interviuri cu scriitorii sovietici, nu este de loc somptuos sau cum ar fi înclinat să creadă unii, ultramodern. Dimpotrivă, — cu mobilele care poartă patina timpului, cu rafturile simple de cărți, și mai ales, detaliu surprinzător, cu sentimentalele glastre cu flori din ferestre — sugerează atmosfera unei intimități calde, aș zice de ordin tradițional. Singurele semne ce trădează intelectul rafinat al stăpînului camerii, sînt tablourile și gravurile de pe pereți, mai puține decît mă așteptasem și după cele ce se spusese — cred că numai acelea, care-i susțin diverse amintiri din peregrinările sale. Iar cît despre vestitele pipe, le găsesc nu ordonate în rasteluri,

cum erau pe timpul vizitei lui Victor Vîntu, ci strînse de-a valma, deasupra biroului, într-o voluminoasă scrumieră.

Arunc o privire rapidă asupra carnețelului, devenit inutil o dată cu învolburarea discuțiilor și mă îngrozesc, vizita a ajuns la sfîrșit și eu nu ridicasem multe din problemele hotărîte în redacție, dintre care cea de căpetenie se referea la creația tinerilor.

Atac acest subiect, fără nici un preambul.

— „Într-adevăr, la noi, s-au afirmat multe și interesante talente tinere. Eu am deplină încredere în viitorul lor". Întrebarea mi se întoarce însă, ca un bumerang. „Dumneata, din cît îi cunoști, pe care-i apreciezi mai mult ?". Înșir o listă de tineri prozatori în frunte cu Tendriakov. Sînt corectat. „Tendriakov nu mai e un scriitor tînăr". Imi dă dreptate în privința lui Iuri Kazakov. Întrebarea se repetă cu tinerii poeți. Intenționat, nu trec, între aceștia, numele lui Evtușenko. Ilya Ehrenburg nu uită să-l amintească, ca și pe Robert Rojdestvenski.

— „Am introdus în discuție și numele tinerilor poeți pentru că aceștia mi se par chiar mai interesanți decît tinerii prozatori. Sînt însetați după ceea ce e nou și inovator... De altfel, după părerea mea, la ora actuală, poezia este aceea care ocupă primul loc în literatura noastră".

Timpul destinat convorbirii se scursese. Gazda caută totuși să mă mai rețină, închipuindu-și probabil că severitatea cu care-i admonestase pe critici sau ghimpii unor replici m-or fi speriat, de aceea vine cu întrebări pașnice, menite să „destindă" relațiile dintre noi : cum e vremea în București, ce-am văzut în Moscova etc. La plecare, cu un zîmbet bun, părintesc, care reușește să topească, pentru o clipă, gheața privirilor, se miră: „Ei, cum poate să se termine într-un mod atît de pașnic convorbirea cu un critic ?".

...Am coborît cu liftul. Pe străzi mă întîmpină aceeași dimineață limpede, candidă și surîzătoare.

Al. Oprea

„Ave Maria", Franco și tinerețea Spaniei

Despre tinerețe s-a vorbit, pare-se și la recenta reuniune de la Geneva. Mai mult, ordinea de zi a acestei reuniuni a fost tocmai tinerețea. Tinerețea și îndeosebi soarta acesteia.

Vorbitorii, savanți de notorietate mondială, s-au urcat, rînd pe rînd, la tribuna prieteniei, expunîndu-și crezul în viitorul de lumină al noilor generații, sau acuzînd, pe bază de documente și fapte de necontestat, pe acei care obligă tinerețea la pieire.

La această reuniune nu a putut participa nici Miguel de Unamuno, nici Machado, nici Lorca. Ei nu ar fi putut veni chiar în cazul că Franco, cel care slujește poporul spaniol de mai bine de 25 de ani în funcția de călău și „conducător de stat", le-ar fi dat voie ; căci ei, îndrăgostiții de cultură și tinerețe, au pierit. Cîteștrei au pierit datorită regimului franchist sub care trăiește și se sacrifică azi tinerețea Spaniei.

De un sfert de secol tineretul spaniol este sacrificat. Și cele mai multe greutăți le întîmpină studențimea. Septuagenarului Francisco Franco nu-i place cultura. El aparține, prin sînge și concepție, acelei categorii de oameni cărora li s-ar putea spune cu un singur cuvînt fariseu, iar în două, adepții întunericului.

Spania a fost una din primele țări din lume în care s-a înființat o universitate : Salamanca, 1243. Fără îndoială că fondatorii acestui izvor de cunoaștere nu s-au gîndit că în 1937, un semianalfabet, generalul fascist Millan Astray, va striga în fața profesorului Unamuno : „Moarte inteligenței"!...

Unamuno a înfruntat rușinea cu liniște și încredere în viitor : „Venceréis, mas no convencereis !" (Veți învinge, dar nu veți convinge).

Franchismul a învins. Dar exact cum a prevăzut Unamuno, nu a convins.

Studențimii spaniole i s-a creat încă din 1939 o organizație a sa, singura permisă, oficială și obligatorie : SEU-ul (Sindicato Espanol Universitario).

Astăzi, studențimea spaniolă și-a creat organizațiile ei, e drept, nepermise, neoficiale și obligatorii, dar singurele din care tineretul universitar (cu excepția adepților politicii falangiste) dorește să facă, sau face efectiv parte. Nici „dialectica pumnului și pistolului", nici structura universitară care favorizează pasivitatea, nici faimoasa politică tenebroasă Opus-dei și nici „Ave Maria" — cu care se deschid cursurile dimineața — nu i-a convins pe studenți de utilitatea lipsei de orizont și de „avantagiile libertății" franchiste.

Dimpotrivă, ei au înțeles că numai de poporul sărac și asuprit vor putea fi privite orizonturile de aur ale socialismului.

Gruparea Socialistă Universitară, Blocul Socialist al Tineretului din Catalania, Federația Universitară Democrată a Studenților, Tineretul Socialist din Madrid, Uniunea Tineretului Comunist, iată numai o parte din adevăratele universități în care se educă azi, clandestin, studențimea spaniolă.

Degenerat în scolastică medievală, clericalism și obscurantism, învățămîntul universitar franchist se bucură azi de prestigiul cel mai de jos, de cea mai proastă faimă. Profesorii, cei mai buni, au fost dați afară pentru „rebeliune militară" ; alții au luat de la început drumul exilului, făcînd cinste Republicii Spaniole îngenunchiate pentru moment, la catedrele din America Latină și mulți dintre ei zac de ani de zile sub gratii de celulă. Dar și aici ei sînt tot profesori, profesori în tot înțelesul cuvîntului, pentru deținuții care cred în victoria definitivă.

Astăzi, la catedrele universităților din Spania țin prelegeri, popii, alquaziliii, nepricepuții — falangiștii. Și dacă nu pot să sădească lumină în sufletul studenților, sînt în schimb în stare să scoată oricînd din buzunar, sau de sub sutană, pistoletul american pentru a-i coborî pe studenți în întuneric.

În plus, taxele de înscriere și frecvență, precum și condițiile de studiu și trai îi împiedică pe foarte mulți să poată urma cursurile superioare. Iar cei care le urmează o fac cu nenumărate sacrificii, împlinind rînd pe rînd tot felul de meserii, dintre care nu lipsesc : hamalîcul, văcsuitul ghetelor, etc.

Cei mai fericiți sînt aceia care își pot găsi o slujbă de chelner sau cel puțin măturător de restaurant sau hotel.

Și totuși, peste toate aceste greutăți, în rîndul studențimii spaniole s-a format în timpul acestor ani o unitate de opinie, de convingeri politice și solidaritate cu poporul spaniol.

Tăria acestei unități s-a verificat pentru prima dată în 1951, cînd la greva generală a muncitorilor din Barcelona s-au alăturat toți studenții acestui centru universitar.

În 1956 peste 2000 de studenți madrileni au demonstrat pe străzile capitalei, cerînd ținerea Congresului Național al Studenților, drept la cultură pentru toți tinerii, libertatea opiniei, etc.

Toate aceste manifestări au culminat în vara acestui an, cînd la greva generală a minerilor asturieni s-a simțit deplinul atașament al studenților din întreaga peninsulă. Zile în șir, universitățile au rămas pustii. Examene ? Studenții dădeau într-adevăr examene : de revoluționari, de solidaritate cu clasa muncitoare.

Toate acestea dovedesc încă o dată cu inteligența nu a murit. Dimpotrivă, ea s-a călit, s-a purificat de multe din vechile concepții și începe să fie simțită ca o forță de neînvins în lupta pentru libertate a poporului spaniol.

Venită la Festivalul Internațional al Tineretului și Studenților de la Helsinki, în vara acestui an, delegația studenților spanioli a adus cu ea nu greutățile prin care trece ci optimismul care caracterizează azi tinerețea Spaniei. Ei au vorbit cu înflăcărare de lupta pe care o duc și au mulțumit prieteniei și solidarității tineretului din întreaga lume cu cauza lor.

În 1572, Fray Luis de Leon, unul dintre cele mai strălucite capete ale Spaniei de atunci, poet și profesor, denunțat Inchiziției pentru traducerea „Cîntării cîntărilor", este arestat în timpul prelegerii și închis la Valladolid. După cinci ani, Fray Luis de Leon, pus în libertate, s-a prezentat în fața studenților și primele cuvinte spuse au fost : „După cum spuneam în prelegerea de ieri...", ca și cînd absența lui ar fi fost de cîteva ore.

Optimismul, lupta împotriva franchismului și solidaritatea studențimii spaniole de azi, sînt fapte care dovedesc că istoria poporului spaniol, departe de a fi fost întreruptă, curge cu tinerească impetuozitate către victoria libertății.

Darie Novăceanu

Un îndemn către tinerii sculptori romîni

Augusto Murer : „Femeie la soare"

Cunoscutul sculptor italian Augusto Murer, care a făcut de curînd o călătorie în țara noastră — după o expoziție a operelor sale, organizată la București acum cîteva luni — a scris pentru revista „Luceafărul" un articol intitulat „Un îndemn către tinerii sculptori romîni". El vorbește despre problemele sculpturii în lemn — domeniu în care lucrează — și face, cu acest prilej, unele observațiuni și constatări care privesc sculptura noastră. Publicăm mai jos acest articol.

În drumurile mele prin Romînia, m-a impresionat faptul că pînă în cele mai mici sate ale țării există o casă a culturii. E un semn neîndoielnic că problema studiului și școlii a fost temeinic luată în seamă și că i se dă o rezolvare pe largi baze populare. Mi-am dat seama că manifestările artistice ocupă un loc important în dezvoltarea culturii romîne actuale.

În chestiunea specifică care m-a atras, a artelor figurative, prima mea constatare este aceea că artiștii romîni se dedică cu entuziasm — și fără grija zilei de mîine, cum se întîmplă în alte părți — muncii lor. Am cunoscut numeroși artiști, mai ales sculptori, cu care am avut bogate schimburi de idei. Mi-am putut da seama că sculptura românească ocupă un loc important în Europa și că artiștii romîni sînt de talie europeană. Între noi a existat o profundă înțelegere, în ce privește dorința de a glorifica pe omul muncii, și de a-i glorifica nu în chip academic ori formal, ci exprimînd poezia muncii. Pe lîngă temă, există în sculptură o muzicalitate. Am notat, mai ales la cei tineri, o astfel de concepție de lucru. Trebuind să tratăm o temă bine definită, sîntem ispitiți adesea de a povesti prea mult, în dauna poeziei. Voi da exemplul unui coleg romîn, de care sînt foarte aproape, fiindcă tratăm aceeași materie, lemnul. Este vorba de Geza Vida. În sculptura lui Vida există o întreagă lume, axată pe adevăr, dar în execuție sculptorul demonstrează o invenție care stă între vis și realitate. Nu se simte, în operele lui, numai figura fizică, ci reiese spiritul însuși al acestui popor, cum se întîmplă în grupul de „Dansatori", pe care l-am văzut la muzeu, sau în grupul de răsculați. Artistul manifestă un deosebit simț al compoziției arhitectonice. Aflăm la el acel respect al lemnului, pe care nu-l poate avea decît cel care cunoaște bine meșteșugul său. Toate acestea folosesc tinerilor. Îndemn pe tinerii sculptori romîni să încerce mai mult materia lemnului, să și-o însușească. Vor fi răsplătiți cu minunate satisfacții, pentru că planta — lemnul — este o materie vie, cu o formă bine definită. Înainte de a începe sculptura, lemnul sugerează artistului o formă plastică, pe care ochiul său o realizează pînă la capăt. Există apoi în Romînia unele regiuni care au o bogată tradiție a sculpturii în lemn. E deci o sarcină a tinerilor să ducă mai departe această tradiție, tratînd temele umane noi, din viața actuală a poporului romîn.

În acest punct este cazul să notăm că în sculptura în lemn există o întreagă posibilitate de a rezolva în modul cel mai poetic, problema dificilă a raporturilor dintre conținut și formă. Materia lemnului prezintă limite, dar și avantajii. Limita stă în aceea că lemnul ne leagă de o formă determinată. Artistul trebuie să facă un efort mai mare spre a depăși această limită și tocmai un asemenea efort aduce cu el un spor de inventivitate. Artistul folosește toate venaturile, nodozitățile etc, pentru a crea o atmosferă, care unește tema cu o viziune mai poetică. Eu însumi, lucrînd în lemn, a trebuit să învîng și să depășesc formele tradiționale, tocmai în virtutea unor obstacole care mi-au dat posibilitatea și stimulentul să creez un realism poetic. Prin aceasta nu am ajuns la forme abstracte — pe care eu nu le împărtășesc. Artistul, fiind o minte avansată, trebuie să cunoască și experiențele negative, în cazul cînd din acestea poate scoate foloase pentru progresul artei figurative, fără a se lăsa ispitit de un tip de artă de care, și în Italia, cei tineri încearcă acum să se libereze, cu cele mai bune rezultate. Asupra acestui subiect există la noi o vie polemică. Noi artiștii, care tindem să exprimăm umanitatea în care credem, luăm parte la această polemică, dovedind cu lucrările noastre că reînnoirea sculpturii nu poate veni decît de la un contact direct cu poporul, protagonist al gîndirii și al artei noastre.

Augusto Murer

• note • note • note • note •

Soldatul de la Maraton servește lui A. Turkov să exprime (în articolul „Profesionism și spirit inovator" apărut în „Voprosi literaturi" Nr. 3, 1962) o idee critică interesantă, privind deosebirea dintre „profesionism" și „spirit inovator" la scriitori. „Un Hercule cu cea mai splendidă musculatură dar care nu săvîrșește o faptă de vitejie, nu mai are dreptul să poarte acest nume glorios", spune Turkov, referindu-se, evident, la scriitorul „profesionist", care scrie „bine" dar nu dă nici o operă de valoare. În schimb „fericitul vestitor al victoriei grecilor asupra perșilor la Maraton a rămas celebru pentru totdeauna" (fără să fie numaidecît „un Hercule cu cea mai splendidă musculatură"), fiindcă „ostașul grec era însuflețit de bucuria victoriei, de patriotism".

Această contrapoziție este imediat completată de criticul sovietic într-un chip care-i dă întreaga greutate : „Dar, așa cum afirmă istoricii, ostașii greci erau foarte bine pregătiți și din punct de vedere fizic. La drumul acesta lung (făcut de soldatul de la Maraton) a pornit nu primul slăbănog — n-ar fi ajuns chiar dacă era însuflețit de cel mai fierbinte patriotism — ci unul din cei mai buni atleți ai oastei. **Noutatea** vestită de el i-a adus recunoștința eternă a compatrioților, care au apreciat totodată și **capacitatea lui de a duce la destinație această noutate".** Este cazul scriitorului care nu face simplu „profesionism", ci e un scriitor adevărat.

★

O mare parte din întinsa corespondență pe care Alexandr Fadeev o întreținea cu prietenii săi — îndeosebi cu cei mai vechi — a fost adunată și cercetată în mod sistematic. Un prim material din această corespondență a apărut în 1962 la Moscova, cu titlul „Povestea unei tinereți", sub îngrijirea lui Serghei Preobrajenski. Volumul conține cea mai mare parte a scrisorilor romancierului adresate vechilor săi prieteni.

Figura lui Fadeev, văzută în această oglindă a tinereții sale, apare deosebit de vie. Ea este îmbogățită cu acele trăsături intime care în viața cotidiană ies mai puțin în evidență, dar care, în paginile unei scrisori, își caută o cale de exprimare și definesc laturi importante ale unei personalități.

Ceea ce voim să subliniem cu acest prilej este valoarea documentară deosebit de interesantă, din punct de vedere literar, a multora din scrisorile lui Fadeev, care se leagă cu chipul eroilor din „Tînăra Gardă". Prietenii din adolescență și tinerețe cărora le scrie Fadeev, cu o căldură inepuizabilă, cu amintirea într-una proaspătă a gesturilor și manifestărilor lor, i-au slujit romancierului la conturarea cît mai concretă a personajelor din „Tînăra Gardă", prin acele „amănunte" — fizionomice, afective, de conduită — izvorîte din experiențele fierbinți ale epocii de tinerețe. Însuși Fadeev, în una din scrisorile sale adresate Alexandrei Kolesnikova, scrie : „Ai citit „Tînăra Gardă" ? Ei bine, izbucnirea lirică care începe cu „Prietene, prietene !" este adresată lui Grișa Bilimenko, amicul meu, care mă aștepta totdeauna cînd ieseam de la școală, să facem drumul de întoarcere spre casă...".

Boris Polevoi scrie despre corespondența lui Fadeev : „Aceste scrisori nu au numai o valoare istorică, ele sînt admirabile, sincere, inteligente, aureolate de romantism și descriu cu pasiune epopeea primei generații a tinerilor sovietici".

Polevoi se referă, cu alte cuvinte, la acea altă „tînără gardă", tot așa de minunată în eroismul ei, care a participat la primele etape ale construirii socialismului în Uniunea Sovietică. Prietenii vechi cărora le scrie Fadeev, evocînd viața comună din adolescență, fac parte din acea generație.

Volumul de corespondență intitulat : „Povestea unei tinereți" este deci o nouă „Tînără Gardă" a lui Fadeev.

D. V.

Există în Portugalia o puternică mișcare literară îndreptată împotriva dictaturii lui Salazar. Ea se afirmă, fie fățiș — înfruntînd rigorile regimului și ale cenzurii —, fie în exil, ca cea spaniolă, fie în opere care circulă clandestin în lăuntrul țării. Printre acestea din urmă, semnalăm un mare poem intitulat „Cîntecul țării scufundate", scris de Natalia Correia, una din vocile cele mai noi ale poeziei portugheze. Poemul pornește de la cunoscuta revoltă a vasului „Santa Maria" și a căpitanului Galvao contra guvernului dictatorial portughez. El conține un inspirat și aspru rechizitoriu al abuzurilor regimului „paternalistic". Este alcătuit din 63 de strofe. Vasul „Santa Maria" devine, în acest poem, un simbol al țării, ieșită, în sfîrșit, pe linia de plutire a libertății, contrapus „țării scufundate" sub balastul dictaturii. Natalia Correia, cunoscută prin mai multe culegeri anterioare de versuri, își cîștigat un loc de primul plan în poezia combativă portugheză. „Cîntecul țării scufundate" a fost tradus în mai multe limbi străine. De curînd, el a apărut în întregime în italieneste, în paginile revistei „L'Europa letteraria".

★

Revista „Rovesnik" dedicată tineretului progresist din întreaga lume (apărută sub auspiciile Comsomolului) este salutată de „Pravda" cu deosebită căldură. „Tinerii din țara noastră și tineretul din lume au un nou prieten, spune ziarul. Ei sînt nu numai cititorii acestei reviste, ci eroii principali în paginile sale".

Colaborează la această revistă cunoscuți scriitori și publiciști sovietici și străini și autori tineri de prefuțindeni.

★

Konstantin Simonov, cunoscutul romancier și poet sovietic, a prezentat de curînd publicului, printr-un scurt elogiu apărut în revista „Iunost", pe tînărul poet debutant Roman Solnțev. El declară că ținea de mai bine de doi ani legătura cu acest poet, pe care l-a socotit vrednic de a fi sprijinit.

★

O polemică interesantă întîlnim la un moment dat, în capitolul „Tradiție și inovație", cuprins în cunoscutul volum de studii critice al lui A. Ivascenko „Insemnări despre realismul contemporan".

Criticul sovietic se referă la un articol publicat de Vera Ketlinskaia și intitulat „Să căutăm un alt corespondent", în care se poate citi o afirmație ca aceasta : „Tradițiile maiakovskiene trăiesc, deseori, și în dorința scriitorului de a interveni activ în viață, și în negarea oricăror canoane în domeniul formei".

Practic vorbind, „negarea oricăror canoane în domeniul formei deschide calea către tot felul de pseudoinvenții, așa cum arată numeroase exemple din arta secolului al XX-lea", spune Ivascenko. În linie de principiu, deși scriitorii se deosebesc din punct de vedere formal, totuși ei sînt totdeauna legați în această privință, de anumite tradiții comune. „Romancieri ca Șolohov și Fadeev — amintește Ivascenko — sau ca Fedin și A. Tolstoi, sînt legați de tradițiile literaturii clasice ruse". Este, apoi, îndoielnic că tradițiile maiakovskiene în domeniul formei constau în „negarea oricăror canoane".

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 6 luni ; 18 lei — 9 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Biblioteca oraș-Sibiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V. — Nr. 21 (104) — 1 NOIEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

TRĂIASCĂ CEA DE A 45-A ANIVERSARE A MARII REVOLUȚII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE!

STEAUA ROȘIE

Acum patruzeci și cinci de ani, pe cerul istoriei, pînă atunci întunecat și orb, și-a urcat statura luminoasă steaua roșie cu cinci colțuri. Mulțimile flămînde și asuprite, milioane de soldați din noroiul și flăcările tranșeelor, popoarele care trăiau în genunchi, sub biciul colonialiștilor, toți aceia care erau exploatați, umiliți, persecutați, oropsiți, au avut dintr-odată revelația copleșitoare, inimaginabilă că, de acum înainte, soarele va răsări și pe ulița lor.

Nu fusese singurul asalt asupra cerului trufaș și criminal. Cu patruzeci și șase de ani mai înainte — proletarii parizieni ridicaseră în slăvi „cu un curaj nebun", pînza roșie. Dar buimăciți în fața cerului de care pentru prima oară se aflau atît de aproape, șovăiseră, comiseseră greșeli, ceea ce facilitase ca fapta lor să fie *„sugrumată de lupii, de porcii, de dulăii infami ai vechii societăți"*, cum se exprimase, cu inima îndurerată, Karl Marx. Fusese sortit ca asediatorii victorioși să fie muncitorii ruși, bărboșii putiloviști, matrozii încinși cu benzi de cartușe, mujicii în haine de soldați și, în cerul bătrînesc și ciinos de iarnă, aceștia să facă să explodeze — în pofida legilor naturii, dar după adînci și drepte legi sociale — primăvara.

Din clipa în care steaua roșie cu cinci colțuri s-a înălțat, n-a fost zi în care buldogii întăriți ai reacțiunii, cu schelălăituri bezmetice, să nu-i anunțe pieirea. Dar chiar în acea perioadă grea pentru primul stat din lume al muncitorilor și țăranilor, cînd trupele intervenționiste și albgardiste ocupaseră Arhanghelscul, Permul, Orenburgul, Rostov-pe-Don, Baku, Așhabadul etc., Lenin, în scrisoarea adresată muncitorilor din Europa și America, relatînd aceste succese temporare ale reacțiunii internaționale, declara, profetic: *Fiecare lună de luptă grea și de mari jertfe consolidează cauza Puterii sovietice în întreaga lume, slăbește pe dușmanii ei, pe exploatatori*".

Și, iată, sărbătorim astăzi aproape o jumătate de veac de la Revoluția din Octombrie și, cu fiecare an, a crescut considerabil puterea Uniunii Sovietice și prestigiul ei în lume. Lîngă steaua cu cinci colțuri, ilustrînd adevărul viu al învățăturii marxist-leniniste, au răsărit alte stele alcătuind o roșie constelație către care se îndreaptă năzuințele și încrederea întregii omeniri.

In acești patruzeci și cinci de ani, adevărul despre prefacerile fundamentale realizate de popoarele Uniunii Sovietice s-a impus în deplina sa grandoare, destrămînd perdeaua de minciuni și calomnii, — unele atît de stupide încît o istorie a modului în care a fost comentată Revoluția din Octombrie de presa și radioul burghez va constitui pentru viitorime una din cele mai hazlii lecturi. Neînțelegerea sau opacitatea care s-au manifestat se datorau în parte și faptului că, în această țară din răsăritul Europei, se răsturnaseră din temelii principii considerate de veacuri ceva obișnuit, firesc ori chiar sacrosant.

Nu se propovăduise oare, de la amvon și pînă la catedră, că ține de ordinul firescului ca unii să fie stăpîni și alții slugi? Și iată că orînduirea sovietică, lichidînd exploatarea omului de către om, înlăturase clasele trîntorilor și dovedise că oamenii muncii care creează bunurile necesare societății sînt și singurii capabili să conducă societatea.

Nu se păruse, oare, ceva normal, pînă atunci, ca în relațiile dintre țări să primeze dreptul celui mai puternic, dreptatea celui care are bîta mai mare? Și iată că apare un stat care, drept act al său de naștere, proclamă „Decretul păcii", hotărînd ca lege supremă în relațiile dintre toate popoarele: egalitate în drepturi, respectul reciproc și ajutorul dezinteresat.

Nu se teoretizase, oare, de către mințile „subtile" ale cărturarilor aserviți sacului cu bani, că orice răsturnare care ar aduce la putere masele ar avea drept consecință oprirea în loc a progresului omenirii? Și iată că Uniunea Sovietică, datorită tocmai energiilor inepuizabile ale maselor, descătușate în cadrul orînduirii socialiste, din una din țările cele mai înapoiate din Europa, a ajuns una dintre cele mai puternice și, în unele ramuri, întîia din lume.

Îmi vine în minte un interesant articol publicat de Paul Vaillant Couturier în „L'Humanité" (9 mai 1927) pe marginea primului zbor întreprins peste Atlantic. Acest raid — considerat, la nivelul de atunci al științei aeronautice, drept „o încercare temerară"! — era salutat astfel: „Și această victorie colectivă este un nou pas către unitatea omenirii". Nu se putea însă opri să nu noteze cu amărăciune: *„Fără îndoială — societatea capitalistă este aceea care a finanțat raidul, scontînd pe beneficiile unei publicități monstruoase necesare pentru comenzile viitoare, comenzi civile și — evident — comenzi de război"*.

Este un titlu de mîndrie pe care nu ne sfiim să-l afișăm că în unul din capitolele cele mai glorioase ale acestui ev: zborurile în Cosmos, pionieratul și superioritatea categorică aparțin țării constructorilor comunismului și astfel nu scopuri comerciale sau de agresivitate la adresa altor țări prezidează și impulsionează noile descoperiri, ci elanul sincer pentru dezvoltarea științei universale și pentru asigurarea viitorului luminos al popoarelor.

În Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — după cum se știe — sînt preluate, întregite și aprofundate crezurile cele mai înaintate ale trecutului, iluminate fiind de ideologia și etica noii societăți, visate de veacuri.

Normele etice, principiile umaniste întronate de Marea Revoluție din Octombrie exercită, în anii noștri, o influență hotărîtoare în rezolvarea problemelor capitale ale vieții internaționale.

Ideea revoluției socialiste, ideea eliberării popoarelor de sub jugul colonial, principiile coexistenței pașnice cîștigă adeziunea unui număr tot mai mare de popoare, devenind o forță materială invincibilă.

De cînd în lume, bezna preistoriei a fost sfîșiată de marile adevăruri ale comunismului, forțele reacțiunii imperialiste nu-și mai pot îndeplini, după bunul lor plac, planurile înrobitoare, antiumane, războinice. Ele sînt constrînse să țină seama de imperativul rațiunii și al realității.

Un exemplu recent care confirmă încă o dată atitudinea plină de răspundere față de soarta întregii lumi, consecventa politică de pace a Uniunii Sovietice, îl constituie și inițiativa guvernului sovietic, menită să lichideze criza provocată de forțele agresive ale S.U.A. în zona Mării Caraibilor.

Propunerile pline de înțelepciune și luciditate politică ale guvernului Uniunii Sovietice s-au bucurat de un larg ecou în toate țările, dovedind odată mai mult că soarta păcii și a progresului uman este indestructibil legată de lupta pentru socialism și comunism.

Privind uriașa statură a stelei cu cinci colțuri, masele de pretutindeni simt că-și fortifică nădejdile și elanurile — steaua roșie reprezentînd pavăza și steaua polară a tot ceea ce are mai de preț omenirea. Sau cum spune poetul:

„Și-a urcat pe cer statura mare / Steaua cu cinci roșii zimți, / Îngrozind vrăjmașa înstelare / Steaua cu cinci roșii zimți. / Stele noi porniră să răsară / Împrejurul stelei roșii, / Fluxurile lumii se umflară / Sub lumina stelei roșii". (*Constelația noastră* de N. Labiș).

Al. Oprea

Desen de N. ȘERBAN

CAUZA CUBEI — CAUZA POPOARELOR IUBITOARE DE PACE

În urma acțiunilor agresive ale cercurilor reacționare din S.U.A. împotriva Cubei, asupra întregii omeniri a planat, mai acut ca oricînd, primejdia unui război atomic.

De aceea sînt cu atît mai profunde satisfacția și recunoștința popoarelor față de poziția plină de înțelepciune și clarviziune a guvernului sovietic care a luat inițiative curajoase în vederea lichidării focarului periculos creat în regiunea Mării Caraibilor.

Oamenii de bună credință din întreaga lume știu că măsurile și propunerile Uniunii Sovietice, expuse în mesajele adresate de N. S. Hrușciov președintelui Kennedy, au fost determinate de dorința activă de a apăra pacea, de a feri popoarele de consecințele unui război nuclear. Aceste propuneri și măsuri demonstrează totodată tăria Uniunii Sovietice, încrederea în forțele proprii, convingerea fermă că frontul păcii este puternic și invincibil.

Inițiativa luată de guvernul sovietic pentru reglementarea prin tratative a crizei provocate de cercurile agresive din S.U.A. a îngăduit omenirii să respire ușurată, să-și pună mari speranțe în rezolvarea pașnică a problemelor internaționale litigioase. Dar vigilența nu trebuie să slăbească nici o clipă. Mințile înfierbîntate ale unor politicieni irresponsabili din Statele Unite continuă să urzească planuri agresive împotriva Cubei, contrarevoluționarii cubani adăpostiți în S.U.A. și în alte țări ale Americii fac declarații războinice, desfășoară o activitate criminală de pregătire a unor noi invazii în Cuba.

Opinia publică mondială își exprimă speranța că guvernul Statelor Unite, răspunzînd glasului rațiunii, se va abține de la măsuri nechibzuite, va ști să țină în frîu pe ațițătorii isteriei războinice și își va îndeplini obligația de a respecta integritatea teritoriului cuban. Se pune cu stringență în momentul de față problema garantării neamestecului în treburile interne ale Cubei libere și suverane, a înlăturării posibilităților unui nou atac armat pe care-l pregătesc cercurile cele mai agresive.

În declarația sa, primul ministru al Cubei, Fidel Castro, a formulat măsurile care, paralel cu altele, sînt menite să asigure securitatea Cubei, măsuri privind încetarea blocadei economice instituite de S.U.A., încetarea oricărei activități subversive, a organizării de invazii ale mercenarilor, a trimiterii de spioni și sabotori pe teritoriul Cubei, încetarea atacurilor piratерești de la bazele militare americane, încetarea violării spațiului aerian și a apelor teritoriale cubane, evacuarea bazei militare de la Guantanamo etc.

Aceste cerințe au găsit un larg ecou și sînt sprijinite de toate forțele iubitoare de pace. Uniunea Sovietică, țările socialiste, întreaga omenire progresistă se află alături de poporul cuban, exprimîndu-și solidaritatea cu lupta sa nobilă pentru apărarea libertății și securității naționale. Cauza Cubei este cauza tuturor popoarelor care iubesc pacea și libertatea.

Declarația guvernului Republicii Populare Romîne a afirmat poziția fermă a țării noastre de sprijinire a luptei eroice a poporului cuban, de reglementare pe calea tratativelor a problemelor litigioase cu scopul de a face să triumfe rațiunea și pacea.

Calea tratativelor, deschisă de măsurile și propunerile Uniunii Sovietice, este singura cale care duce la slăbirea încordării internaționale, la menținerea și consolidarea păcii în lume.

Ștefan Iureș

Dialog continuu

Apel general: cu bătăile inimii.
Apel general: cu silabele versului.
Apel general: de la prima la ultima pagină.

Pleacă din inima beată semnalele
neliniștite impulsuri lirice,
peste întinderea mărilor unduie,
fulgerător depășesc continentele.

Gata, s-au dus; iar în urma lor — liniște.
Ce se întîmplă?
Ce faceți voi, cîntece?

Poate-ați ajuns în craterul vulcanilor?
Poate v-a prins în vîrtej revoluția,
poate-un cutremur, o grevă gigantică?
Poate-au căzut peste voi piramidele?

Inima tace de-setea ecoului.
Casa vecină și lumea se zbuciumă,
trei miliarde de posturi puternice
inima mea prin văzduhuri mi-o caută.

Trec pe recepție. Trec pe recepție,
Trec pe recepție. Trec pe recepție...

DIN VIAŢA UNIUNII SCRIITORILOR

În zilele de 29 şi 30 octombrie a.c., a avut loc la Uniunea Scriitorilor o discuţie între o delegaţie de scriitori din R.P. Ungară care ne vizitează ţara şi mai mulţi prozatori, dramaturgi, poeţi şi critici literari.

În cadrul acestui rodnic schimb de experienţă, au fost prezentate de către scriitorii maghiari şi romîni referate asupra unor probleme ale dramaturgiei, prozei şi poeziei actuale. La discuţii au participat: Doboszy Imre, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P. Ungară, V. Em. Galan, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din R.P. Romînă, Tatay Sándor (R.P.U.), Marcel Breslaşu, Eugen Jebeleanu, Dioszegi András şi Kockas Sándor (R.P.U.), Ov. S. Crohmălniceanu, I. D. Bălan, Valeriu Rîpeanu, Traian Şelmaru, Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Szász János şi Savin Bratu.

Subliniind importanţa şi utilitatea continuării unor astfel de dezbateri, în încheiere au luat cuvîntul tovarăşii Doboszy Imre, conducătorul delegaţiei de scriitori maghiari, Ov. S. Crohmălniceanu şi V. Em. Galan, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din R. P. Romînă.

★

Simbătă 27 octombrie a.c. a avut loc şedinţa de lucru a Comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor din R. P. R.

La primul punct al ordinei de zi, a fost discutat felul în care biroul Uniunii scriitorilor, filialele şi secţiile au îndeplinit sarcinile stabilite de comitet pentru anul în curs.

De asemenea au fost aprobate acţiunile care vor fi îndeplinite pînă la sfîrşitul anului curent, printre care: o şedinţă lărgită a comitetului de conducere dedicată dezbaterii problemelor conflictului contemporan, lupta dintre vechi şi nou, aportul criticii la dezbaterea fenomenului literar contemporan; continuarea întîlnirilor cu cititorii şi organizarea unei analize a muncii tinerilor scriitori membri ai cercurilor literare din regiunile Banat, Hunedoara şi Oltenia etc.

La cel de al doilea punct al ordinei de zi, comitetul a luat în discuţie şi a rezolvat cereri de primire ca membri şi membri stagiari ai Uniunii Scriitorilor precum şi unele contestaţii.

Cărţi sovietice

Alexandr Bek: REZERVA GENERALULUI PANFILOV

Vera Panova: ROMAN SENTIMENTAL

Cartea lui A. Bek este, într-un fel, continuarea romanului „Şoseaua Volokolamskului", dar acţiunea ei e de sine stătătoare.

Într-o convorbire pe care o are cu povestitorul, eroul cărţii, Momîş-Ulî, îi spune:

„Dumneata şi cu mine sîntem prea mici ca să vorbim omeniriî. Şi, totuşi, trebuie să îndrăznim. Lumea vrea să ştie cine sîntem. Răsăritul şi Apusul întreabă: cine eşti tu, om sovietic? Noi le-am dat răspunsul în război. Am răspuns nu în limba flecarilor, în care se poate turna cu uşurinţă orice balivernă, ci în limba disciplinei, a luptei, a focului. Niciodată nu am vorbit despre noi înşine atît de convingător ca pe cîmpul de luptă, pe front..."

Cine vrea să cunoască coordonatele sufleteşti ale omului sovietic creat de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice va afla o parte din ele şi în cartea lui Alexandr Bek. Zaev, Borzjanov, Rahimov, Dordia, Tolstunov, Filimonov, Bednii, Proharov, Abil Djilbaev, Varia Zaovrajina, etc, sînt oameni simpli sovietici care, fiecare în parte, se acoperă de gloria faptelor de eroism. Autorul însuşi pune pe unul din eroi, generalul Panfilov, să-şi exprime gîndurile faţă de Momîş-Ulî în legătură cu dîrzenia de neînfrînt cu care îşi apără pămîntul patriei ostaşul sovietic: „Rupt de comandamentul său, lăsat de capul lui, omul sovietic, educat de partid, a luat el singur hotărîri. A acţionat fără ortimp de cîteva săptămîni. Sub avalanşa faptelor, scriitorul se mişcă abil, insistînd asupra acelora care îi slujesc să lumineze destinul personajelor, să le contureze puternic caracterul. Bek se dovedeşte şi un bun analist.

Paginile în care sînt descrise reacţiile lui Zaev, de la condamnarea lui la moarte prin împuşcare în faţa frontului, pînă la anularea pedepsei, rivalizează cu cele mai reuşite lucrări de analiză. Minuţia cu care este realizată ţesătura romanului impresionează.

Alexandr Bek nu este un portretist, dar posedă calitatea de a sugera în acţiune liniile generale ale unui personaj, detaliul lăsîndu-l în seama imaginaţiei cititorului. Detaliul îl interesează în descrieri de situaţii şi nu în portret. Aşa se încheagă chipul generalului Panfilov, — Vizionarul, — cum îl numesc subalternii, personaj în genul lui Ceapaev.

Romanul lui Alexandr Bek aduce înaintea cititorului imaginea eroismului oamenilor sovietici, glorificaţi în atîtea cărţi care au pătruns în circuitul literaturii universale.

S. Ilin

„Îmi place munca mea. Văd că nenumăratele noastre eforturi... au un rezultat folositor pentru Puterea sovietică şi pentru partid. În asta constă sensul şi fericirea vieţii mele".

E mărturisirea comsomolistului Seoma Gorodniţki, la care ar fi subscris atîţia dintre tinerii evocaţi de Vera Panova în „Roman sentimental". Intraţi în viaţă în primii ani ai Puterii sovietice, în urma Marii Revoluţii Socialiste, ei se angajează cu tot entuziasmul vîrstei la construirea noii orînduiri. Conştiinţa utilităţii lor compensează regretul de a nu fi putut participa la lupta contra albilor şi a intervenţioniştilor. Refractari pasionaţi faţă de tot ce aminteşte modul de viaţă burghez, călduţ şi stătut, intransigenţi pînă la exces uneori, ei uită aproape să se îngrijească de viaţa personală. Aceşti tineri, porniţi pe fapte mari, dar explicabil naivi, se străduiesc să devină oameni exemplari şi caută cu seriozitate să-şi lămurească tot felul de probleme etice. Omul munceşte ca să trăiască sau trăieşte ca să muncească? Se cuvine ca un comsomolist să se îmbrace elegant, cînd vreme muncitorii din ţările capitaliste abia îşi duc zilele? Ar fi nimerită înfiinţarea unor aşezăminte pentru creşterea copiilor, urmînd ca aceştia să fie separaţi de părinţi?

Să nu uităm că e vorba de o epocă a căutărilor. Se fac primii paşi spre o lume nouă. Viaţa trebuie trăită altfel decît înainte. Dar cum?

Rezolvarea acestei chestiuni nu-i deloc uşoară, mai ales pentru oamenii formaţi în focul revoluţiei, puşi acum în situaţia de a răspunde de altor exigenţe, în condiţiile păcii. Tentaţia odihnei fără griji, întărită şi de convingerea că, la urma urmei, au făcut destul, îi îndepărtează pe unii dintre foştii luptători de noile frămîntări.

Aparent, aceştia sînt activi, îndeplinesc chiar funcţii de răspundere, se bucură de stimă şi încredere, dar ceva s-a frînt într-înşii.

Ilia Gorodniţki, vechi revoluţionar, devine pe nesimţite un ins comod şi aşezat, încîntat de sine, înclinat spre o existenţă care nu mai are nimic comun cu idealul socialist. Tot aşa, Kuşlea, ostaş roşu în războiul civil, om de bună credinţă, dar mărginit şi şubred sufleteşte, ajunge un fel de beneficiar satisfăcut al înfăptuirilor sovietice.

Semnalînd pericolul stagnării, al poticnirii în meschinărie, scriitoarea aduce, implicit, un elogiu oamenilor consecvenţi, integri, consacraţi cauzei comuniste fără rezerve.

Reconstituire lirică, înjghebată din amintirile episodice ale lui Şura Sevastianov, personajul central, cartea Verei Panova prezintă o dezbatere vibrantă a problemelor majore care frămîntau societatea sovietică la începuturile ei, şi care încă n-au încetat să fie actuale.

Corneliu Morariu

● note ● note ● note ● note ● note ● note ●

SĂPTĂMÎNA POEZIEI a adunat laolaltă toate generaţiile de stihuitori într-o pornire generoasă de a duce pretutindeni cuvîntul frumos şi a-l spune poporului însetat de cultură. Aşa cum sublinia şi marele nostru confrate, Tudor Arghezi, această iniţiativă a partidului şi guvernului a stîrnit un interes deosebit. Zecile de mii de iubitori ai versului, prezenţi în sălile unde s-au ţinut şezătorile, ne scutesc de orice comentariu. Poeziei i s-a acordat în viaţa noastră socială fotoliul de orchestră.

UN GRUP DE TINERI SCRIITORI din Bucureşti a întreprins un raid fulger în regiunea Oltenia cu ocazia Sărbătorii recoltei, *ţinute în comuna Dăbuleni. Ziarul* Înainte *din Craiova, din partea căruia a pornit această interesantă iniţiativă, a dedicat evenimentului o pagină specială. In reportaje, poezii şi cîteva reuşite portrete, ecoul festivităţii rurale şi-a găsit un cadru foarte potrivit. Iniţiativa ar trebui continuată.*

LITERATURA COSMETICII. Un comunicat al ministerului comerţului interior, se pare, ne aduce la cunoştinţă că numele unor produse cosmetice au fost schimbate. Astfel, luăm la întîmplare: nu vom mai avea antisudorificul Odorono, *el se va numi* Bicaz; Emulsia demachiantă, cu suc de castraveţi, Mimoza *(respectivul text pretinde că Mimoza este o* denumire străină, *în sfîrşit !) va căpăta sau a căpătat numele de* Bucureşti *(!!!), şi — ca să n-o lungim:* loţiunea dezodorizantă Ideal *(tot numire străină, chipurile, ca şi pudra compactă* Opera) *este relegitimată cu duiosul titlu:* Doina.

Toate bune, dar fantezia tovarăşilor porniţi să încurce femeile se opreşte la cinci denumiri noi: Bicaz, Doina, Peleş, Bucureşti şi Romplast, *pentru 35 de produse. Dacă ne gîndim că* becuri Bicaz *n-avem, cum ar fi firesc şi că, în schimb, în prăvălii se pot cere scobitori* Bicaz, *şi chiar* salam Bicaz, *umorul de care dau dovadă unele servicii comerciale atinge sublimul.*

MAI PUŢIN UMOR pare să aibă, de la o vreme, „Urzica", singura noastră publicaţie satirică. Aşa cum recomanda şi „Scînteia", ar fi necesară primenirea numelor colaboratorilor care au îmbătrînit, silindu-se să ne facă să rîdem.

HARNICUL CRITIC LITERAR Paul Georgescu a publicat, între altele, o cronică literară la volumul lui Beniuc „Culorile toamnei" în ziarul „Romînia liberă", cu un simţ al anticipaţiei remarcabil, cum s-a întîmplat şi în alte cazuri. Iată însă că „Viaţa Romînească" nr. 10, după o lungă absenţă a cronicii literare, publică o recenzie bine argumentată pe marginea aceluiaşi volum. Semnatarul... tot Paul Georgescu. Să fi uitat criticul să spună totul în prima sa cronică, să nu mai aibă redutabilul lunar şi alţi observatori ai vieţii noastre literare? Cine ştie!...

DEBUTUL ÎN DRAMATURGIE al scriitorului Nicuţă Tănase (Băiat bun, dar cu lipsuri) *n-a făcut gaură în cer, dar nici încercarea totală a criticii teatrale de a-l situa pe autor dincolo de scenă nu este justificată. S-au semnalat carenţele celor trei acte, s-a arătat că limbajul colorat al personajelor este întrebuinţat în cantitate prea mare şi i s-a spus fără menajamente că firul dramatic al piesei este destul de subţire.*

Noi credem că s-a exagerat mult pentru că publicul reacţionează cu multă vioiciune şi aplaudă la scenă deschisă. Eroii acestei comedii din timpurile noastre sînt autentici şi au spontaneitate. La o analiză mai atentă, se vede bine că intriga nu e chiar atît de şubredă şi că, de pildă, Fărîmiţă este un erou memorabil. Strîmbatul din nas la teatru este un obicei la fel de urît ca şi mîncatul caramelelor. Surprinde că o piesă cel puţin tot atît de valoroasă ca şi „Mi se pare romantic" este primită cu ostilitate generală. Să nu uităm că există şi un argou intelectualist, foarte la modă în paginile autorilor aşa-zişi deştepţi!

NICHITA STĂNESCU se impune cu fiecare ciclu de poeme publicate ca unul dintre cei mai talentaţi poeţi ai noştri. Lepădînd unele copilării *şi* teribilisme, *găsind mereu cuvîntul cel mai potrivit, acest poet original face să vibreze sufletele iubitorilor de poezie. O pană delicată, o sensibilitate remarcabilă, o informaţie în lectură, evidentă, iată ce lasă să se ghicească un profil de nădejde.*

SE ADUCE LA CUNOŞTINŢĂ celor interesaţi că autorul acestor note *nu voieşte să se creadă că în spaţiul de mai sus se face cronica literară. Scurtele noastre observaţii n-au pretenţia de a da certificate, ele au o amprentă personală ce poate fi desminţită oricînd de timp, de argumente şi chiar de alte impresii la fel de lipsite de pretenţii.*

Eugen Barbu

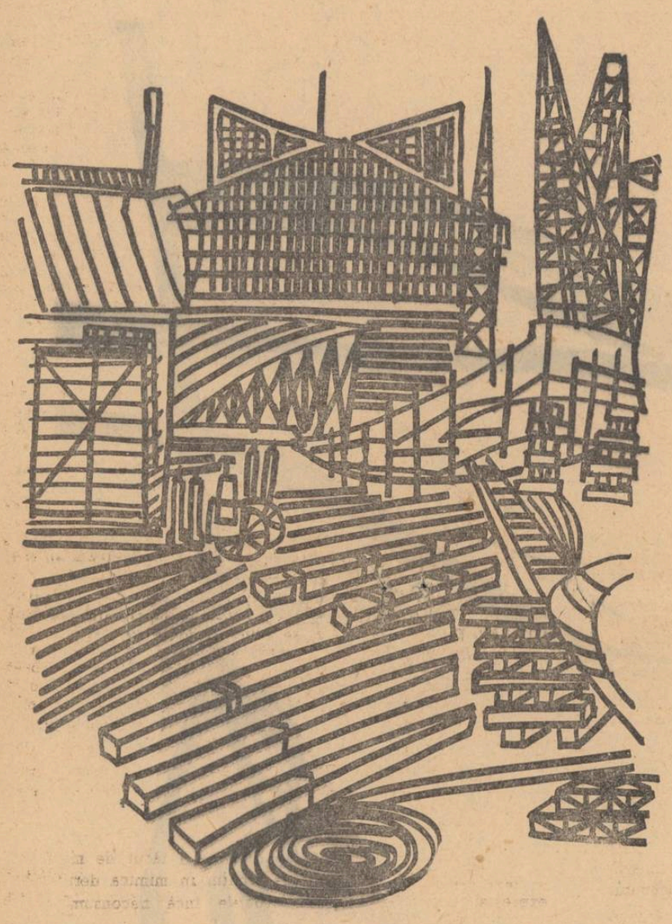

Desen de V. NEAGU

cronica literară

NICUŢĂ TĂNASE:

CE OAMENI, DOMNULE!

Satira noastră e optimistă. Într-o societate ca a noastră, care a declarat război deschis împotriva a tot ceea ce este depăşit, perimat din viaţa şi din conştiinţa oamenilor, satira este constructivă, o unealtă şi o armă de luptă de mare eficacitate.

Înfierînd cu îndrăzneală anumite vicii, rămăşiţe şi lipsuri, bătîndu-şi joc de ele şi înecîndu-le în ridicol, ea ne ajută să le extirpăm din viaţa noastră ca pe ceva dăunător, să le lichidăm. Minuită cu pricepere, lupa cu lentile puternice a acestui gen literar scoate la iveală, ca pe microbii dintr-o picătură de apă, duşmanii noştri de tot felul, de la îngîmfaţi pînă la arivişti, de la palavragii şi pînă la cataveneii occidentali pe care ni-i arată în mărime — sau, după expresia lui Marcel Breslaşu — „în micime naturală".

Din păcate, recolta noastră satirică din ultima vreme este încă debilă.

Satira este încă un teren prea puţin cercetat, unde trebuie făcute largi şi curajoase defrişări.

Meritul lui Nicuţă Tănase care se pasionează după florile cu petale amare ale satirei este că el aduce în această acţiune, pe lîngă entuziasmul cuceritor, un talent autentic. Scrierile sale anterioare, ca şi cele mai bune bucăţi din acest volum, sînt pledoarii pentru satiră, demonstraţii artistice că în această etapă cînd lupta între vechi şi nou are loc îndeosebi pe plan ideologic şi moral, satirei îi revine un rol însemnat.

Care sînt eroii ultimei sale cărţi, „oamenii" care provoacă iritarea satirică a autorului? Într-o izbutită schiţă intitulată „Deschid o întreprindere", scriitorul îi denumeşte singur, cu vocabularul său specific: „Mangafale, giurumele, chiulangii, risipitori, hoţi cu şi fără cazier, tîrnositori de mangal, specialişti în bătutul apei în piuliţă de bronz şi în piuă de lemn, escroci cu state vechi şi noi, mincinoşi, băgători de beţe în roate (...), pesimişti, arzători de gaz lampant, pisălogi". La aceştia se mai pot adăuga: ciubucarii, linguşitorii, pseudoinovatorii, demagogii etc. E vorba, prin urmare, de o faună destul de bogată. Remarcăm procedeele ingenioase pe care le găseşte autorul ca să ridiculizeze aceste tare care ne vin din trecut. Cam sceptic în ce priveşte posibilităţile sale de a realiza o satiră „obiectivă", nepotrivită de altfel temperamentului său, Nicuţă Tănase intervine direct în acţiune, îşi pune la punct personajele, le admonestează didactic. Ba mai mult: în multe din schiţele din volum, autorul devine chiar subiectul, „satirizatul". Printr-un artificiu admis în satiră, scriitorul trece prin fel de fel de peripeţii şi metamorfoze, care de care mai neobişnuită, moare de vreo cîteva ori, primeşte vizite stranii, încearcă diverse profesii etc. Printr-o simplă deşurubare, de pildă, a capului propriu şi înlocuirea lui cu un altul străin, el devine pe rînd înfumurat, parazit, chiulangiu, ba chiar şi... port-ţigaret. Modalitatea mi se pare, cum spuneam, interesantă, aptă de realizări valoroase. Absurdul, ca procedeu de reliefare a realului, a fost folosit adeseori de către scriitori cu strălucite rezultate. (Să ne amintim numai de povestirea lui Gogol „Nasul"). În acest fel, întrînd perfect în pielea personajelor sale, scriitorul are posibilitatea să le cunoască în detaliu „pe viu" năravurile şi defectele. Căci de îndată ce-şi înşurubează diversele capete, acestea îşi trădează apartenenţa, „îşi dau în petec". „Ce credeţi, dragii mei? Ce credeţi că am făcut eu în cele trei zile în care am purtat capul împrumutat de nea Nicu? Am furat". Reacţia e categorică, spontană, ca după un vaccin puternic. Iată-l în primele clipe după ce şi-a pus pe umeri capul unui înfumurat, apostrofîndu-l pe un vechi amic care îndrăznise să i se adreseze autorului direct cu „Nicuţă": „Care Nicuţă? Sînt Nicuţă cu tine? Eu sînt tovarăşul scriitor Nicuţă... M-auzi? „Maestre Nicuţă", că încă n-am murit". („Cum a funcţionat subsemnatul avînd pe umeri un cap înfumurat").

Cu un ochi atent la ceea ce se petrece în jur, scriitorul ştie să depisteze aspectele nocive, să surprindă din realitate ceea ce e vechi, depăşit, ceea ce trebuie combătut. Servilul este „omul de tergal", poţi face ce vrei cu el, să-l cocoloşeşti, să-l înnozi şi să-l desnozi fără ca tergalul să dea semne de şifonare. Cu o singură condiţie însă: să-i fii şef. („Omul de tergal") Uneori satira sa operează cu uneltele fabulei.

Vulpoiul încearcă prin vechea-i metodă, demascată încă de La Fontaine, să obţină de la el o referinţă bună pentru a fi încadrat ca vînzător la Compescaria. El îi dă scriitorului asigurări verbale de mare probitate, de dorinţa lui fierbinte de a o rupe cu trecutul: „Vreau să încep o viaţă nouă. Să întru şi eu în rînd cu lumea". („Cum m-a aiurit un vulpoi bătrîn"). Elefantul i se plînge că-l înşeală nevastă-sa, maimuţa... „cu un leu de-al Dinei Mihalcea" („Nu mai fi elefant"). Autorul se dă în vînt după asemenea întîmplări, colecţionează speciile şi animalele rare, cu o grijă de zoolog. Uneori de-a valma cu şerpii boa, dromaderii, panterele, el achiziţionează şi cîte un individ din cei care se mai întîlnesc pe ici pe colo. Astfel face rost pentru colecţia sa de un procesoman: „O piesă foarte rară, pe cale de dispariţie (...) A dat în judecată 1/2 din locuitorii raionului în care locuieşte, 1/3 din cei care locuiesc în raionul Tudor Vladimirescu şi în ultimul timp a început să cheme în judecată şi pe cei din raionul Bălcescu. De ce-i dă în judecată? Pe unul că i-a dat fum în ochi, pe altul că i-a călcat pe umbră". E semnificativă în această privinţă schiţa „Deschid o întreprindere" pe care am mai amintind-o. Criticînd de data aceasta nu prin intermediul unei alegorii, ci direct, Nicuţă Tănase închipuie o întreprindere originală în care ar fi adunaţi la un loc numai chiulangii, leneşi, escroci, servili etc.: „Am luat această iniţiativă, lăudabilă de altfel, ca să scap celelalte întreprinderi de ei. Să meargă treaba acolo mult mai bine, dacă o să reuşesc să-i atrag pe toţi în întreprinderea mea, o să fie bine, pentru că intenţionat nu mi-am asigurat întreprinderea şi oamenii contra incendiului. Poate...". Ideea este foarte interesantă, de comedie. În unele bucăţi din acest volum, şarja autorului e însă cam moliie, nu este dusă pînă la capăt.

„Satira — spunea scriitorul sovietic S. Mihalkov într-un articol publicat anul trecut în revista „Komunist" — e satiră numai atunci cînd supără pe cineva, îl scoate din sărite, îl face, în neputinţa sa, să se plîngă, să scrie o dezminţire, adică atunci cînd întîmpină rezistenţă din partea acelora împotriva cărora este îndreptată şi care, din această cauză, e sigur că nu o pot primi cu aplauze". Or, n-am putea pune mîna în foc că toţi chiulangiii, şperţarii etc., vizaţi de Nicuţă Tănase, au fost „scoşi din sărite". Şi mai e ceva. Oare dincolo de aceste „subiecte" (nu tocmai atît de fragede în literatura noastră din ultimii ani) nu mai există oare şi alte aspecte negative care să merite a fi condamnate? Tocmai pentru că-l apreciem pe Nicuţă Tănase, apreciem fantezia sa bogată, credem că el ar trebui să-şi canalizeze verva îndeosebi spre acele laturi mai grave, care sînt cu atît mai dăunătoare cu cît sînt mai greu de depistat.

Volumul „Ce oameni, domnule" e o culegere de foiletoane. Foiletonul, fără să aibă mînia teribilă şi distrugătoare a pamfletului, îşi propune în genere nu desfiinţarea, ci corijarea criticatului, atragerea atenţiei acestuia, printr-o zgîrietură uşoară „din vîrful peniţei". Această modalitate literară i se potriveşte ca o mănuşă talentului lui Nicuţă Tănase, înclinaţiei sale spre ironia uşoară. Căci Nicuţă Tănase nu e un „coroziv", n-are vitriol în cuvinte, ci e un satiric blînd, care acordă o mare importanţă umorului.

Să nu cerem însă autorului „Derbedeilor" un umor sec, „englezesc" care se gustă cerebral, zîmbind mai mult cu creierii decît cu buzele. Dimpotrivă. Ca să provoace rîsul, Nicuţă Tănase procedează mai de grabă ca celebrii umoriştii din filmul mut, prin aglomerarea pînă la refuz a tot felul de gaguri, prin introducerea unor elemente de farsă etc. E un comic popular care nu trebuie dispreţuit. Şi volumul de faţă ni-l arată pe Nicuţă Tănase în postura unui povestitor de haz, a unui jovial (el ar spune „şuietist") interesant, mereu gata să-ţi istorisească ceva. Naraţiunea lui e antrenantă, te cucereşte prin tonul familiar: „Ei, dar papagalul e cu totul altceva. Am pus mîna cum v-am mai spus, pe un papagal deştept (şi unde mai puneţi că l-am luat şi în rate?!). A fost o pleaşcă pe capul meu. Vorbesc cu el, cum aş vorbi cu Mihai Stoian ori cu Mirel Dragu". (Ironiile mi se par însă deplasate. Nicuţă Tănase cade uneori într-o fabulaţie măruntă, fără nici o semnificaţie).

Mai ales două sînt izvoarele umorului acestui scriitor: mînuirea abilă a dialogului şi argoul. Multe dintre foiletoanele din acest volum sînt adevărate scenete care s-ar putea reprezenta. Iată-l pe scriitor stînd de vorbă cu un gropar:

— 'm dai voie?
— Cu plăcere.
— Mă cheamă Gheorghe.
Mă recomand şi eu.
— 'm pare bine.
— Şi mie.
— Sînt gropar de meserie.
— Ce coincidenţă! Eu sînt umorist.
— 'morist? Hm, nu prea mor oamenii de rîs.

În ceea ce priveşte vocabularul, Nicuţă Tănase scoate, aşa cum s-a mai remarcat, efecte valoroase din limbajul de coloratură argotică a unei anumite categorii umane. Dar tocmai acest limbaj îi joacă şi cele mai multe feste autorului. În foiletonul „Cum a funcţionat subsemnatul cu un cap de chiulangiu", ni se reproduce o scrisoare a unui „şmecher": „Mă, ăsta cu capetele! Eşti vreun deştept? (E bine că sînt?! Paranteza aparţine subsemnatului). Eşti valabil! Le întorci tu ca la Ploieşti, da' merge. Cum de nu s-a luat nici un Nea Stelian de tine pînă acum! Sanchi, zici că eşti şmecher? Vere, dacă eşti şmecher, înşurubează-ţi capul pe care Mîndel ţi-l pasează prin poştă..." etc. În cazul de faţă să zicem că cititorul va admite acest limbaj ca pe un mijloc cu care scriitorul încearcă satirizarea celui în cauză. Dar a întrebuinţa aceleaşi expresii atunci cînd e vorba de cu totul alte categorii de oameni, e o exagerare. În multe schiţe, autorul şi eroii vorbesc de-a valma şi otova acelaş limbaj „tare". Scriitorul i se adresează astfel împăratului Septimiu Sever: „Şi cum dracu, împărat, şi faci de servici? Fraier!" („O şedinţă de spiritism".) Altă dată Adam spune: „Am *întins*-o puţin din rai" („A venit Adam la mine") sau dumnezeu însuşi îi ceartă pe umoriştii: „Sînteţi fraieri" („Ciubucarul"). Nicuţă Tănase are capacitatea „gîndirii prescurtate", servindu-ne uneori adevărate aforisme, pline de inteligenţă şi spirit. Alteori însă, din păcate, alunecă într-o facilitate regretabilă, comună. O adevărată plagă care ameninţă proza lui o constituie, credem, mania „bancurilor". Le întîlneşti la tot pasul, cam prăfuite, minimalizatoare şi multe tot atît de multe ca diminutivele în poezia prepaşoptistă. A spune că iaurtul e „gem de vacă" şi că cineva „a urcat muştele în pod şi le-a luat scara", nu mi se pare o mare scofală umoristică. Ne mai împiedicăm de asemenea aici de un întreg hăţiş de paranteze care lungesc gratuit textul, paranteze de genul: „Mi-am (verb auxiliar. Dacă aţi şti cît timp a trebuit să pierd pentru a învăţa verbele! Mai bine de patru ani. Şi pentru ce! Ca să vorbesc corect? Mersi. Dar să piardă omul atîţia ani? Eu mi-am, tu ţi-ai, el şi-a, noi ne-am, ei şi-au etc., etc. Le văd la gramatică"). Cu un mai pronunţat spirit de autocontrol, aceste deficienţe puteau fi înlăturate. Asemenea artificii nu pot înlocui desigur profunzimea observaţiei pe care am fi dorit-o mereu prezentă. Uneori, se creează impresia că avem în faţă o ciornă de schiţă satirică la care autorul intenţiona să revină dar căreia, pînă la urmă, i-a dat drumul în forma brută. I-am dori lui Nicuţă Tănase mai puţină grabă în elaborare, o literatură mai densă. Şi mai multă decizie satirică în atacarea subiectelor.

Marin Sorescu

Erată

In cronica cinematografică semnată de Al. R. la filmul „Lazarillo de Tormes" publicată în revista Contemporanul din 28 septembrie a.c. s-au strecurat următoarele erori:

„O Spanie feudală, o Spanie, canonică, dominată de preceptele orgoliului (dintre ele „la limpieza del sangre"[1]) era, poate, cel mai răspîndit), o Spanie unde, (aici nu trebuia virgulă; n.n.) cei mai mulţi, (nici aici nu trebuia; între subiect şi predicat, după un obicei din bătrîni, nu se pune; n.n.) aveau regină (sic!) foamea. (În romineşte nu se spune „a avea regină"). Era epoca de mare (sic!) supremaţie (există oare şi mică supremaţie?) mondială şi (aici trebuia o virgulă; n.n.) în acelaşi timp (aici alta; n.n.) de mare decadenţă internă a Spaniei. Era „Siglo de oro"[2]) (perioada cuprinsă între mijlocul secolului al XVI-lea şi sfîrşitul secolului al XVII-lea)..." Şi mai la vale:

„...La rîndul său Lazaros (poate; Lazaro; n.n.) de Tormes este primul „picaros" (altă greşeală de tipar: singularul este „picaro", cu accent pe i; n.n.) adus în literatură. Tradus direct, „picaros" (eroarea de tipar persistă; n.n.) înseamnă hoţ. În fapt, proza de acest gen a lărgit sfera termenului (aici iar trebuia o virgulă; n.n.) „picaros" (încă o dată? Vorba franţuzului: „Jamais deux sans trois!" sau cum ar spune romînul: „Trei în lume? Nu se poate!"; n.n.) devenind sinonim cu „descurcăreţul" în viaţă. Povestindu-şi la persoana întîia (corect: „întîi"[3]) viaţa, Lazaros (Errare humanum est, perseverare...:) de Tormes aduce (sic!) punctul de vedere al celor năpăstuiţi..."

„În cele patru mari episoade ale ecranizării (Lazarillo slujeşte rînd pe rînd, un orb, un cleric, un hidalgos (lar! Singularul e HIDALGO; S este semnul pluralului; n.n.) sau un buldero[4]) — (plasator de indulgenţe) copilul învaţă ce înseamnă înşelăciune, minciună, furt, devine — pe scurt — un „picaros" (Este evident că autorul are un fixism morfologic: PLURALISMUL; n.n.) Drept care facem cuvenitele rectificări.

---

[1]) Adică „puritatea sîngelui" (pentru cine nu ştie limba spaniolă; pentru cine ştie, corect: „la limpieza de la sangre"): n.n.

[2]) Adică: Era „Secol de aur": nearticulat. Articulat, cum s-ar fi cuvenit să fie, trebuia scris „el siglo de oro", în limba spaniolă articolul proclitic el corespunzînd articolului enclitic romînesc.

[3]) Vezi Gramatica limbii romîne, vol. I, Editura Acad. R.P.R., p. 238).

[4]) Buldero: altă greşeală de tipar: bulero, de la bula-bulă. Dar unde e consecvenţa? Bulero-buldero nu e, oare, cuvînt spaniol? Şi dacă da, atunci de ce nu capătă şi el un s final ca toate celelalte?

★

Am salutat cu bucurie buna deprindere pe care revista „Vînătorul şi pescarul sportiv" şi-a însuşit-o, de la o vreme, de a publica, la rubrica „Dicţionarul nostru", cîteva rînduri menite să limpezească înţelesul vreunui termen, vreunei expresii de care vînătorii şi pescarii sportivi au nevoie pentru a se înţelege între ei sau cu alţii, atunci cînd vine vorba despre treburi de-ale breslei lor.

În numărul din august al revistei „Vînătorul şi pescarul sportiv" autorul rubricii „Dicţionarul nostru" ţine însă cu tot dinadinsul să ne demonstreze că undiţei nu mai trebuie să i se spună undiţă — termenul ar fi prea arhaic — ci... l i n i e!

De multă vreme, sculei clasice a pescarului sportiv tot romînul îi zice, invariabil, undiţă. E un cuvînt frumos şi sugestiv: vine de la u n d ă, de la unda apei pe care o mîngîiem, o pipăim, cum spun pescarii, cu undiţa.

Deschizînd „Dicţionarul limbii romîne moderne" poţi citi limpede: Undiţar = pescar cu undiţa. Undiţă = unealta de pescuit alcătuită dintr-o vargă flexibilă de care este legată o sfoară avînd la capăt un cîrlig ascuţit în care se pune momeala. Cît despre linie, nu găseşti în dicţionar decît, linie ferată, linie de conduită etc., etc.

De ce dar doreşte cronicarul nostru să reînvie pescuitul „a la ligne" al unor boiernaşi din trecut care preferau să gîngăvească pe franţuzeşte, ca nu cumva graiul lor să semene cu cel vorbit de popor?

Aşa că rugăm să se revină: în loc de linie, tot... undiţă.

INTERVIU CU

MARIN PREDA

DESPRE

măiestria literară

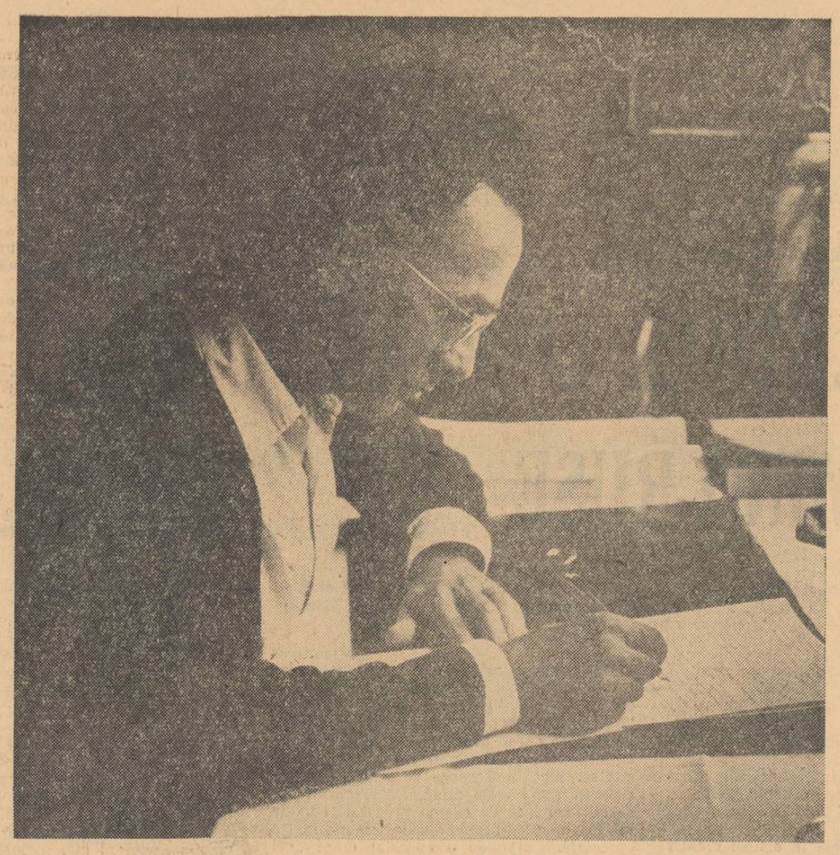

Dacă un Tudor Arghezi, de pildă, vorbește așa cum scrie, formula verbală a autorului „Moromeților" diferă întrucîtva, printr-o particulară dificultate, destăinuind parcă arderile încă neconsumate ale laboratorului intim. Verbul acestui original prozator, așezat în formula strălimpede și antologică a paginii tiparite, se caută altminteri în convorbire, cu icnetul izvorului obligat să disloce bolovăniș. Apoi (ca să folosim un termen la modă) scriitorul e un „elaborat", deci și un sever cu sine. O cenzură atentă, excesivă poate, luptă mereu cu desfășurarea vie a gîndului. Pentru toate acestea, poate, pauzele devin expresive, fruntea mereu încruntată mobilează spațiul unei idei, degetele, mînuind o cheie imaginară, dislocă de pe perete hieroglife evidente numai pentru narator. E păcat că textul interviului e văduvit de această culoare particulară și, într-un fel, de farmecul acestei miniaturi dramatice pe care o constituie monologul. (Ne amintim de Ilie Resteu, personajul din splendida „În ceată"; naratorul își refuză îndrăzneala invectivei eroilor săi, drept care cutezanța lui e tăcută, punctată doar, pentru edificarea auditorului, cu un rîs satisfăcut: „Ai priceput, nu-i așa?"). Regretăm, deci, că nu putem reproduce cu arta lui Marin Preda această schiță de portret în care subiectul încearcă a-și defini, cu alte mijloace, liniile, altminteri cunoscute, ale aceleiași fizionomii.

Primele replici ale interviului, — spuse la telefon, ca răspuns la rugămintea noastră de a ne acorda această întrevedere:

— Pe dumneavoastră, la „Luceafărul", vă văd preocupați de măiestria literară...

— E titlul rubricii noastre de interviuri.

— De acord cu interviul ce mi-l cereți, dar cu o condiție: să nu vorbim despre măiestria literară.

A doua zi, în camera de lucru a scriitorului... Atac frontal, cu întrebarea a cărei eficiență, în ce privește stimularea conversației unui scriitor, ni s-a probat nu o dată: dacă scriitorul are de spus ceva cu privire la critică?; dacă e mulțumit, dacă socotește că i-au fost sesizate, de către critica literară, toate intențiile din opera sa?... Dar scopul nu e atins. Ni se răspunde să nu discutăm despre critică... Să nu discutăm despre critică, pentru că ar trebui să spunem, în cazul acesta, că ea are tendința să înțeleagă prea multe, să atribuie operei literare prea multe idei, încărcîndu-i bagajul și riscînd, prin asta, s-o cam înstrăineze de cititor. Ceea ce ar fi o observație prea usturătoare — adaugă scriitorul — și ar necesita o prea lungă discuție.

Apoi:

— Ce alte lucruri vă mai interesează?

— Cîteva date despre debut... Dacă e adevărat, de pildă, că ați atribuit un sens polemic primelor dvs. lucrări, față de proza românească închinată problemelor satului? Ni s-a părut a desluși în „Întîlnirea din pămînturi" o ostentație a glasului propriu, grija de a nu-l pierde în concertul general, ba, parcă, de a-l opune acestuia...

— Altceva?

— Despre geneza „Moromeților"...

— Alte întrebări?

— Oare problema deschisă cu eroul dvs., Ilie Moromete, o considerați închisă o dată cu ultima filă a cărții? L-ați părăsit pe erou într-un moment foarte critic al destinului său... Nu vă solicită, în perspectiva preocupărilor dvs. literare, o continuare a destinului „Moromeților" în împrejurările actuale?

(Clipe de tăcere. Oare am forțat o discreție? Sîntem înștiințați că la toate aceste întrebări vom primi un singur răspuns...).

„MOROMEȚII" ȘI „TEMA POVESTITORULUI"

— N-am vorbit pînă acum nimic despre această carte a mea — începe scriitorul — și nici în prezent nu pot s-o fac. Aș putea să povestesc cu ușurință cum am scris-o, adică să spun istoria ei propriu-zisă, a felului cum a luat ea naștere și cum s-a împlinit, așa cum povestim o ispravă oarecare cînd sîntem puși în situația de a o povesti. Dar nu tot atît de ușor aș putea să explic și cauzele care m-au îndemnat s-o scriu, mai precis, scopul urmărit. Fiindcă acest scop nu mi-a fost niciodată foarte clar ori, mai bine zis, în întregime foarte clar. Și dacă împrejurările nu mi-ar fi dat brînci să devin scriitor profesionist, poate că și azi această carte ar fi stat în sertar sau ar fi fost sacrificată în folosul altor cărți care îmi zumzăiau pe vremea aceea în cap, cu subiecte dramatice și spectaculoase... Subiecte care mă obsedează de altfel și astăzi și la care n-am renunțat.

— Întrerupem șirul ideilor dvs. cu o indiscreție. Dacă n-ați fi precizat că aceste subiecte vă obsedează și astăzi, nu v-am fi întrebat... Despre ce subiecte e vorba?

— Pălesc subiectele tratate de mine pînă în prezent față de acelea care mă obsedau. Sînt tot din universul țărănesc și n-am să relatez niciunul, fiindcă mi-ar fi foarte greu și pentru că țin prea mult la ele. Într-unul dintre ele fusese **topit** Moromete însuși. Se numea Matei Dimir și apărea, în 1950, într-o situație specifică, într-un conflict în care protagoniștii sfîrșeau unul ucis, altul executat pentru ucidere, iar alții la închisoare pe diferite termene. Nu mi-a reușit acel roman și atunci am revenit la „Moromeții".

— Deci cartea Moromeților, dacă înțelegem bine, exista pe atunci.

— Bineînțeles, „Moromeții" nu exista pe atunci în forma în care există ea acum tipărită, ci doar în embrion, eroul principal traversînd cîteva scene de bază, cum ar fi de pildă scena în care e descrisă masa Moromeților, discuția cu perceptorul, scena ieșirii la seceriș și scenele finale; mai existau cîteva scene în care era implicat cel mai mic dintre moromeți, și cîteva portrete (portretul Guicăi și al lui Traian Pisică). Restul — adică mai bine de jumătate din ceea ce este azi „Moromeții", precum și tema timpului răbdător cu oamenii, cărora le proteja iluziile — lipsea.

— Cum vi s-a impus această temă?

— Mi s-a impus la ultima formă, într-un mod foarte firesc: era tema lor, a țăranilor. Ceea ce m-a făcut însă să țin mulți ani neterminat acest roman a fost absența temei personale, intime a povestitorului. Care era tema povestitorului? Oare el nu juca, la rîndul său, un rol în aceste fapte? Povestitorul n-a găsit răspunsul, dar a apărut ideea că s-ar putea ca acest răspuns nici să nu existe. Mi-am zis atunci că nu face nimic, există o temă a țăranilor și merge și fără tema mea, o să vedem mai tîrziu dacă există sau nu o temă a povestitorului; și în cazul că există și o poate însoți pe cea a țăranilor, voi adăuga și voi șterge zece sau cincizeci de pagini și voi introduce astfel tema mea. În cazul în care pentru tema mea, se va dovedi că e necesar să adaug nu zece pagini și nici cincizeci, ci unul sau mai multe volume, care să preceadă sau să urmeze „Moromeților", atunci chiar că publicarea acestui prim volum nu-mi va aduce nici un prejudiciu. Dimpotrivă, ar putea, prin forța împrejurărilor, să-mi sugereze **tehnica** expunerii temei mele.

— Și care a fost rezultatul?

— Au trecut de atunci șapte ani, am scris între timp două povestiri mari și un nou roman, țăranii au făcut saltul revoluționar spre alte forme de viață, și tema mea, pe care o așteptam și la care reflectez și acum ori de cîte ori termin o nouă carte, nu vrea să se lase întrezărită. Eu însă am răbdare. S-ar putea ca ea să nu fie, dar datoria mea este s-o caut. Această idee, care de obicei lipsește scriitorilor cînd termină o carte și care mă face să cred în existența unei teme a povestitorului ce n-a fost exprimată, cred că provine din sentimentul de insatisfacție — sau de uitare care nu s-a produs — cu privire la destinul tuturor eroilor din cartea mea: n-am spus, parcă, tot ceea ce aveam de spus...

— Deci, o continuare a „Moromeților"...

— Cu toate acestea — retează scriitorul — ideea de a continua romanul, de a urmări în noile condiții istorice destinul moromeților, nu-mi excită voința, și orice hotărîre este anulată de absența răspunsului cu privire la tema mea. Să fie oare o gravă greșeală de orientare? Nu se poate scrie fără tema povestitorului? Nu pot fi descrise destinele eroilor urmărind biografia lor pe scena vieții sociale? Și, la urma urmei, ce înseamnă această „temă a povestitorului"? Există ea în toate cărțile care se scriu? Poate fi descoperită la o analiză a criticii sau a unui ochi atent al cititorului? Poate să nu fie descoperită, poate să fie chiar lucrul cel mai puțin interesant sau izbutit din opera literară demnă de acest nume. Dar ceea ce e sigur e că uneori nu se poate scrie fără ea, chiar dacă gîndirea aceasta e o gravă eroare. Iată, deci, pentru ce m-am ferit mereu să povestesc despre felul cum am scris acest roman. Așa cum am spus la început, aș putea să relatez cu plăcere istoria scrierii lui propriu-zise, fiindcă ea este strîns legată de debutul meu și, în general, de tot ceea ce constituie mai tîrziu, pentru orice scriitor, fondul **amintirilor** și mai ales al **mărturisirilor** lui literare.

— Așteptăm cu nerăbdare s-o faceți!...

(Dar scriitorul se răzgîndește:)

— La vîrsta la care se află în prezent generația noastră, adică toți cei care au acum 30—45 de ani, spiritul ne este prea încordat de efort ca să putem să povestim cu calmul și surîsul necesar despre cărțile pe care le-am scris.

(Nu ne rămîne decît să dirijăm discuția pe alte tărîmuri. ..Dar pe care? Scriitorul nu poate fi deturnat din firul lăuntric al monologului. Trebuie să ne gîndim la acele întrebări care să secționeze formal monologul pe probleme).

PRINTRE CĂRȚILE LUMII

— Fiindcă sîntem, totuși, la capitolul începuturilor, îngăduiți-ne o curiozitate. Este vorba de izvoarele care au alimentat creația dvs. Sub ce auspicii literare v-ați dezvoltat, ce scriitori vă plac din literatura străină?

— Am iubit, ca elev și ca tînăr scriitor, literatura rusă, pentru sinceritatea ei zguduitoare și am admirat pe cea franceză, pentru distanța ei atît de potrivită față de lucruri (nici prea aproape de viață și de moarte, ca să cadă în extaz față de una sau să se sperie de alta, nici, prea departe de ele, ca să bată cîmpii metafizicii și falselor înălțări, în timp ce, jos, bestia umană să ucidă și să dea foc pămîntului).

— Cîteva nume de scriitori preferați...

— Cînd vorbesc despre literatura franceză, încep cu Villon și mă opresc, bineînțeles, la Proust și la Sartre. În prezent, dacă vreți neapărat cîteva nume, citesc, cum cred că citește orice scriitor căruia îi place meseria pe care și-a ales-o și nu vrea să devină prizonierul propriei lui viziuni sau al prejudecăților, tot ceea ce aud sau descopăr singur că are valoare în literatura contemporană. Am citit în ultima vreme, într-o versiune franceză, cîteva romane de Joseph Conrad, scriitor englez de origine poloneză, contemporan cu Proust. Mi-au plăcut, în special, „La Folie-Almayer" și „Le nègre du Narcisse", acesta din urmă atît de frumos, încît n-ar fi rău dacă ar fi tradus și în românește (dacă editurile n-ar traduce numai pe Laxness, Graham Greene, Galsworthy, traduși și retipăriți la infinit, ci și alți scriitori de merit.) Mi-au plăcut și mie, ca la toată lumea, ultimele povestiri ale lui Hemingway. Am citit apoi o foarte bună povestire de Pavel Nilin, „Cruzime", romanele traduse în franțuzește ale lui Thomas Mann — scriitorul care, de asemeni, e prezentat publicului nostru doar prin „Buddenbrook" și cîteva nuvele. Nu văd de ce romanele „Doctor Faustus", „Muntele magic" și „Moarte la Veneția" ar fi de neglijat. Mi-a plăcut apoi să citesc, cum am mai spus o dată, romanele și povestirile lui W. Faulkner, tot în franțuzește. Fac din nou o observație cu privire la traduceri. Critica literară scrie, de pildă, sub nasul cititorului român, despre o mulțime de cărți ale acestui autor, despre romane și nuvele ale altor scriitori mari din literaturile străine, cum ar fi Kafka și alții, cu aerul că aceste cărți sînt îndeobște cunoscute și că publicul va pricepe, deci, subtilitățile emise de acești critici și publiciști literari cu privire la orientarea filozofică, socială, din operele acestor scriitori. (Uneori se scriu chiar studii întregi în care e criticată concepția lor). N-ar fi oare de dorit ca și cititorii să poată verifica justețea unor asemenea judecăți?

„RISIPITORII" — O EXPERIENȚĂ INEDITĂ

— Am dori, cu voia dvs., să discutăm acum despre „Risipitorii"...

— Cartea abia a apărut...

— Putem să presupunem că iubitorii scrisului dvs. o cunosc, că au cumpărat-o din primele zile.

Scriitorul e încă nehotărît:

— Despre ce am putea discuta?

— De pildă, despre semnificația acestui roman în dezbaterea problemelor de morală contemporane, pe linia reînnodării unor tradiții ale prozei noastre citadine...

(Acordul s-a încheiat, deși scriitorul se destăinuie cu vizibilă greutate, parcă împotriva voinței. Răspunsurile sale au, ca și pînă acum, acel aspect confesional, care te domină, tăindu-ți cheful de întreruperi. Mimica devine mai expresivă; mîinile se încordează într-un efort nevăzut, sprijinind parcă urcușul ideii, pentru ca, la sfîrșit, s-o aplaude, salutîndu-i degajarea din lestul interior).

— Intențiile mele în ce privește „Risipitorii" n-au mers atît de departe — în orice caz, nu am premeditat acest lucru — de a reînnoda tradiția prozei noastre citadine. (Precizări, punctări cu mîinile). Problemele dezbătute nu sînt specifice numai capitalei, ele pot foarte bine să fie ale oricărui intelectual sau activist de partid, profesor, inginer, medic, muncitor, om de știință, în oricare loc l-ar fi trimis profesiunea lui. Singurul lucru care am dorit să fie specific bucureștean a fost prezentarea familiei muncitorești și a cîtorva trăsături caracteristice muncitorului bucureștean, mentalității lui. Pentru a descrie orașul propriu-zis, cu viața lui specifică, acea viață care este numai a acelui oraș și care nu seamănă cu a altuia, poezia lui caracteristică, expresie a așezării geografice și a caracterului oamenilor, nu a stat în specificul penei mele, și nici nu m-a interesat, lăsînd la o parte faptul că Bucureștiul a fost bine descris înaintea mea de către Matei Caragiale, I. M. Sadoveanu și, în ultima vreme, de Eugen Barbu. Dacă am reușit să redau numai ceea ce era strict necesar, din atmosfera capitalei noastre, unui conflict care se petrece în București, se poate considera că nu e puțin lucru. În ce privește problemele morale propriu-zise, ridicate cu intenție de acest roman, e mai important de văzut ce prizează ele asupra cititorilor. S-ar putea ca aceia care au citit „Moromeții" și celelalte lucrări ale mele din viața satului să aibă de învins un sentiment de acomodare, în primele cîteva zeci de pagini ale noului roman. La întrebarea: ce m-a determinat să părăsesc un univers în care mă mișcam în voie și să atac probleme de genul celor atacate în roman, aș putea să răspund că această carte se apropie mai mult de ceea ce am dorit eu să spun în literatură decît povestirile mele cu subiect țărănesc, cum ar fi „Desfășurarea", „Îndrăzneala", „Ferestre întunecate" (exceptînd „Moromeții"). Era și el, acest roman, în forma în care îl concepusem eu inițial, una dintre cărțile la care m-am referit la începutul interviului nostru, adică dintre cele cu subiecte dramatice și spectaculoase, care îmi zumzăiau în cap. Ceea ce era dramatic și spectaculos pe plan exterior — și, bineînțeles, și interior, — dar mai ales dramatic și spectaculos în sensul subiectului și nu al semnificației faptelor — a fost părăsit însă în cursul elaborării, în luptă cu propria mea lipsă de experiență și cu aceea a literaturii noastre contemporane, în ce privește asemenea teme.

DESPRE PROFESIUNEA DE SCRIITOR ȘI: ÎNTRE VIAȚA PUBLICĂ ȘI MASA DE SCRIS

— Acest „portret în oglindă" al cărții (și, într-un fel, al dvs.) ne-a trezit interesul unei discuții mai ample, tocmai despre „lipsa de experiență a literaturii noastre în ce privește anumite teme", cum v-ați exprimat. Care este, după opinia dumneavoastră, punctul în care scriitorul începe să fie responsabil direct de mersul general al literaturii? Dar, mai întîi, v-am ruga să ne spuneți ce părere aveți despre profesiunea de scriitor și care ar fi, după dvs., obligațiile scriitorului față de profesia lui?

— Scriitorul trebuie să lupte împotriva prejudecăților în meseria lui și să facă tot ce poate ca această meserie să progreseze. Nu e un secret pentru nimeni că în sînul oricărei profesiuni se strecoară și oameni care iubesc nu atît profesiunea, cît avantajele ei. Cînd numărul acestor oameni depășește un anumit procent, profesiunea respectivă se degradează. Scriitorii, mai ales, trebuie să fie foarte atenți la acest fenomen, deoarece prejudiciile în literatură sînt greu de demonstrat, nu e ca în arhitectură sau în industrie, unde pagubele se exprimă în mînă de lucru irosită și materie primă risipită, ușor de calculat.

— N-ați vrea să vă referiți la un anumit aspect?

— Iată, de pildă: ca în orice meserie, există și în profesiunea noastră un progres al ei ca știință sau ca tehnică literară, progres care nu poate fi străin de conținutul ideologic al literaturii. Nimeni, de pildă, n-ar trebui să mai povestească acum într-un mod naiv care ține de începuturile unui gen. Și, cu toate acestea, în ciuda conținutului ideologic revoluționar, socialist, există destui scriitori care au rămas la asemenea forme învechite. Progresează și ideea despre artă ca atare, despre profesiune ca atare. Unii nu țin seama de acest lucru. Există o veche cucerire a ideii despre artă, care la noi este foarte adesea ignorată. Am s-o formulez în toată simplitatea ei: o operă de artă trebuie înainte de orice să placă, pur și simplu, să capteze atenția, cu alte cuvinte trebuiesc respectate niște legi după care este captată atenția gîndirii umane, legi care nu pot fi arbitrare. Unii confrați nu respectă aceste legi; ni se anunță o povestire cu un subiect de dragoste, să zicem, ca pe urmă, pe parcurs, să se descopere că prin asta scriitorul înțelege istoria unor greve; sau se începe un roman în care după primele o sută de pagini înțelegi că la sfîrșit eroul o să intre în gospodăria agricolă colectivă sau că o să accepte ideea pe care la începutul cărții o respinge. Sau vine un oarecare erou pozitiv din afară ca să organizeze nu știu ce întreprindere sau gospodărie de stat. Și nu te îndoiești nici o clipă, chiar de la primele zece pagini, că unui asemenea om, așa cum îl prezintă scriitorul, n-o să i se întîmple nimic grav și că o să izbutească deplin. E limpede, din aceste exemple foarte cunoscute de noi toți, că sînt încălcate cuceririle făcute anterior în profesia noastră, pur și simplu sînt înlăturate legile după care se construiește o povestire și, sub pretextul că în societatea noastră nu există imprevizibilitate în ce privește mersul societății, atunci nici în cel al destinelor individuale nu există. Cititorul e foarte ocupat în această epocă și nu observă tot timpul cum merge meseria noastră ca să ne ajute prin refuzul de a ne citi; ne acordă credit, ne citește, ni se epuizează edițiile, dar și cînd o să observe, o să fie cam greu să mai dregem cărțile noastre proaste. Cine vrea să scrie în viața lui o carte bună nu se poate să nu fie îngrijorat de problemele noastre profesionale. Și responsabilitatea scriitorului începe de la cartea sa — punctul cînd ia hotărîrea gravă de a o trimite la tipar — și se termină la cartea altuia, cînd o citește și este dator să intervină dacă crede că ea nu e scrisă în spiritul adevărului și cu exigența maximă de care este în stare autorul ei în acea perioadă a formării lui. Nu e vorba aici de cărțile fatal slabe, ci de cele care puteau, în mod evident, să nu fie slabe.

— Acum, o ultimă întrebare, tangentă observațiilor dvs.: e vorba de raportul dintre masa de scris și viața publică a scriitorului, problemă care a fost dezbătută și la Conferința pe țară a scriitorilor. Ce ne puteți spune?

— În ce privește relațiile cetățenești ale scriitorului cu viața publică, în societatea noastră, în care sînt atîtea de făcut, el e foarte adesea solicitat să părăsească pentru cîtva timp masa de scris și să se prezinte fie în fața publicului, fie să conducă sau să stea într-o ședință, fie să scrie un articol de jurnal sau să ia parte la o acțiune cu caracter cultural. Ar fi o greșeală să refuzăm aceste solicitări ale vieții obștești, cu atît mai mult cu cît din această activitate directă în viața socială pot să ia naștere subiectele viitoarelor cărți. Ar fi justificarea superioară a acestor activități, pe lîngă faptul că se aduce o contribuție reală în revoluția culturală. Cu alte cuvinte, activitatea obștească, pentru cei care sînt astfel multilateral înzestrați, se confundă aproape cu profesiunea lor de scriitor. Mai rău ar fi dacă nu s-ar profita de acest dublu avantaj și, deși cunoști în adîncime unele probleme de mare interes — cunoaștere care este fructul acestor activități — întors la masa de scris să construiești subiecte imaginare, să faci o literatură în care relațiile și problemele reale ale vieții sînt pur și simplu date la o parte și inventate altele...

★

Mîinile și-au încetat travaliul, vocea a tăcut de mult. Monologul continuă în încruntările frunții, în mimica derutantă a expresiei, destăinuind parcă arderile încă neconsumate ale laboratorului intim...

Ne retragem sfiit, în vîrful picioarelor, să nu-l tulburăm.

Ilie Purcaru

DE AMICIȚIA

În anul 44 înaintea erei noastre, vestitul orator și filosof al antichității, Marcus Tullius Cicero, a compus un mic tratat intitulat Laelius, de amicitia (Laelius, despre prietenie) *în care pune trei personaje ale istoriei romane: Laelius, Fannius și Scipio Augurus, să convorbească despre amiciție.*

Legenda și istoria au reținut cîteva cazuri, destul de rare, de prietenie. De exemplu, prietenia între Castor și Pollux, eroii mitologici, deveniți simbol al acestui sentiment. Sau întîmplarea cu Damon și Phintias, siracuzani uniți printr-o amiciție trainică. Phintias, în urma unui denunț, fiind condamnat la moarte de către Dionysos, tiranul Siracuzei, i-a cerut acestuia îngăduința să plece în cetatea vecină ca să-și pună în ordine anume treburi, să se dezlege de niște obligații. Făgădui că se va întoarce în ziua și la ceasul hotărît pentru execuție și plecă după ce Damon, prietenul lui, se puse chezaș cu viața proprie. În ziua împlinirii sentinței, Phintias, ale cărui treburi se dovediseră a fi mai complicate și mai greu de rezolvat decît păreau, nu apăruse încă. Damon s-a îndreptat, liniștit, spre locul supliciului, în hohotele de plîns ale întregului popor al cetății, adunat în piața publică. Era convins că nu din lașitate întîrzie Phintias. Și, într-adevăr, cu puțin înainte de clipa fatală, acesta s-a ivit, alergînd spre eșafod. În tumultul emoției generale, cei doi prieteni și-au disputat fericirea de-a muri unul pentru celălalt. Întîmplarea a avut ecouri, dar nu multe au fost cazurile de manifestare, în acest fel, a prieteniei. Oricum, amiciția rămînea un sentiment individual, o relație între doi indivizi izolați. Între două popoare, prietenia se ridică la rangul unui sentiment colectiv.

„Prietenia nu se naște din utilitarism și nici nu tinde spre acest gen de foloase..." spunea Laelius prietenilor săi. Și, mai departe, adăuga: „...cu cît e mai strălucitoare virtutea cuiva, cu atît mai mult te simți atras prin simțăminte prietenești față de el".

Aceste idei fundamentale ale dialogului ciceronian își păstrează și astăzi nealterată valoarea morală. „Strălucitoarea virtute" de care vorbea Laelius este, pentru noi, socialismul. Socialismul pe care l-a construit poporul sovietic, comunismul, pentru înfăptuirea căruia luptă astăzi, iată „strălucitoarea virtute" care a atras poporul nostru. Și nu numai poporul romîn. Spre simbolul acestei prietenii de nezdruncinat între țările socialismului victorios, se simt atrași toți oprimații lumii de astăzi.

Acesta este uriașul salt calitativ pe care l-a făcut sentimentul de prietenie: de la individul izolat la colectivitatea umană; de la doi oameni la o mulțime care crește mereu, cucerind, în numele unor idei măreți, orașe, țări, continente, pămîntul întreg.

Luna aceasta este închinată prieteniei dintre poporul romîn și poporul sovietic, dintre țara noastră și țara comunismului. Ca în fiecare an, este un prilej de bilanț fericit al realizărilor reciproce în munca și lupta pentru cauza nobilă a construirii unei vieți noi. Și, ca în orice bilanț, există cifre și exemple, izbînzi și depășiri. Dacă le-am înșira numai, și ne-ar trebui multe pagini. Le cunoaștem cu toții din viață, din cărți.

Mie, dați-mi voie să vă istorisesc o întîmplare. Undeva în Ardeal, în '44, trupele sovietice eliberaseră un sat. Unui ostaș sovietic plin de pulberea luptei, și însetat, un bătrîn țăran din partea locului i-a ridicat spre buze o coșă cu apă. Soldatul a dus încrezător vasul la gură. Și-a zîmbit sieși, chipului său obosit ce-l privea reflectat din oglinda apei. Țăranul îl privea cu ochii umezi de recunoștință. Și privirea lui a descoperit, printre crengile și frunzele arinilor din față, o armă dușmană îndreptată spre pieptul omului care își potolea setea, spre pieptul rusului eliberator, al prietenului. Nu avea timp să-l prevină și s-a năpustit cu un gest firesc, de sacrificiu, să acopere cu trupul lui trupul oaspetelui care-i trecuse pragul în țară. Primele gloanțe le-a primit bătrînul țăran romîn. Dar o rafală de automat nemțesc nu e totuna cu o săgeată pe care, în rarele pilde de prietenie și sacrificiu ale istoriei trecutului, o poate opri un piept de prieten. Și rusul — ostaș tînăr, necunoscut — a căzut împreună cu rominul — bătrîn țăran dintr-un sat oarecare, pe Arieș, pare-mi-se. Au pecetluit amîndoi o prietenie a lor care dura de cîteva clipe.

★

Istoria a reținut numele celor doi tineri siracuzani — Damon și Phintias — pentru că asemenea întîmplări erau excepționale pe vremuri. Secolele și le treceau din gură în gură, exemplar, ca să nu le uite.

Istoria n-a reținut numele tînărului rus și pe cel al țăranului romîn. Asemenea întîmplări s-au petrecut peste tot. Pe Arieș și pe Mureș, pe Criș sau pe Tisa, în pusta ungară și-n munții Tatra, lîngă Varșovia sau pe Oder. Dar secolele și le vor trece din gură în gură, exemplar, pentru că nu le vor putea uita.

O veche zicală, întîlnită în înțelepciunea mai tuturor popoarelor, consemna, pînă nu de mult, o stare de fapt: prietenia ESTE o floare rară.

Cer iertare nobilei și respectabilei umbre a filosofului Cicero. Din Cîmpiile Elizee unde acum, desigur, stă de vorbă cu Laelius, cu Fannius și cu Scipio Augurus despre prietenie, va fi, fără îndoială, de acord cu noi:

Pînă nu de mult, vechea zicală s-a dovedit adevărată: prietenia ERA o floare rară.

Astăzi, prietenia este o uriașă grădină de flori, ce tinde să îmbrace întregul pămînt. Primul grădinar care a realizat minunea este omul sovietic. Iar floarea e o specie nouă. Numele ei: COMUNISMUL.

Romulus Vulpescu

CONSULTAȚIE

RELAȚIILE LITERARE ROMÎNO-RUSE

Mai mulți cititori ne-au solicitat publicarea unor date în legătură cu circulația literaturii române în Rusia. Publicăm mai jos articolul tovarășului Iurii Zaiuncicovski de la Universitatea „Lomonosov" din Moscova.

Interesul manifestat de societatea rusă din trecut față de cultura și moștenirea literară a poporului romîn a fost determinat în cea mai mare parte de relațiile politico-economice existente între Rusia și Principatele Române, relații care s-au dezvoltat în procesul luptelor comune împotriva Imperiului Otoman.

Primele lucrări ale clasicilor literaturii române apărute în Rusia aparțin lui Dimitrie Cantemir: „Istoria Imperiului Otoman" (Moscova, 1743) și „Descrierea Moldovei" (Moscova, 1789). Apariția acestor lucrări se datora nu numai prestigiului deosebit și autorității de care se bucura, în Rusia membrul Academiei ruse, consilierul intim, și prietenul apropiat a lui Petru I, dar și datorită valorii acestor cărți.

La începutul secolului al XIX-lea apar în rusește primele studii despre creația populară română. În această privință, un merit deosebit îi revine lui A. F. Hașdeu, tatăl marelui scriitor romîn.

În revista „Vestnik Evropi" (Curierul Europei) din decembrie 1830 nr. 23 — 24, de pildă, au fost publicate cîntece românești în traducerea lui, iar în revista „Teleskop" (1883, 14) a apărut un articol amplu: „Cîntecele populare române în traducere rusă". Deosebit de însemnat este faptul că, în acest articol, A. F. Hașdeu a definit încă de atunci, extrem de precis, forța caracterului popular al artei în procesul general de dezvoltare a culturii. „Numai cultura contemporană — scria el în articol — a știut să arate importanța deosebită a caracterului popular reflectat la fiecare popor simplu în mituri, cîntece și proverbe".

După primul contact al cititorului rus cu diferitele aspecte ale vieții și culturii poporului romîn, interesul lui pentru manifestările spirituale ale poporului vecin a crescut. Drept răspuns la numeroasele întrebări ale cititorilor, revista a început să publice articole în care erau tratate cele mai de seamă probleme ale dezvoltării literaturii române, în care se vorbea despre creația unor anumiți scriitori și erau prezentate scurte date biografice.

Revista „Istoriceski Vestnik" (Mesagerul istoric) din martie 1880, a publicat un articol intitulat „Literatura română". Acest articol constituie o încercare de a face cunoscute, în linii generale, cititorului rus, principalele etape de dezvoltare a literaturii române. Autorul atrage atenția asupra îmbinării originale a imaginilor păgîne și creștinești din mitologia populară asupra dezvoltării ei ulterioare de la sfîrșitul evului mediu în tradițiile cîntecului popular. În această trecere în revistă se vorbește despre creația lui V. Alecsandri, C. Negruzzi, Eliade Rădulescu, C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, care, pe drept cuvînt, sînt considerați „părinții școlii literare" românești. În analiza calităților artistice ale poeziei române se pune un accent deosebit pe creația lui Alecsandri. „Doinele" lui — scrie autorul articolului — „constituie o podoabă a literaturii române, majoritatea lor meritînd din plin să fie traduse în limba rusă pentru ca noi în sfîrșit, să putem cunoaște cît mai de-aproape acel spirit care-i animă pe cei mai de seamă reprezentanți ai națiunii române".

Întîlnim și scurte caracterizări ale creației lui Bălcescu, Kogălniceanu, Donici, Beldiman, Sihleanu, Bolintineanu, Crețeanu, Bolliac, etc.

Un loc aparte îl ocupă în articol creația lui Costache Negruzzi.

Cu un deosebit interes e urmărită personalitatea lui Costache Negri, despre ale cărui versuri se spune că „au un caracter extrem de original, purtînd amprenta unor autentice realități pătrunse de ironie și batjocură; nimeni n-a cunoscut mai bine ca dînsul societatea românească și nimeni n-a luat-o mai grozav în derîdere".

În domeniul prozei sînt amintiți Gane, Slavici, Odobescu.

În cronicile literare de la sfîrșitul secolului trecut cu privire la literatura română observăm lipsa acelor „introduceri" ample în care să se vorbească de istoricul cutărui proces literar. E un indiciu prețios! El constituie o mărturie a faptului că, pentru cititorii inițiați, începuturile literaturii române erau destul de cunoscute. Pentru a confirma cele spuse, să ne adresăm articolului publicat în revista „Slaveanskie Obozrenia" (Revista slavă), Sankt-Petersburg 1894 sub titlul „Trecerea în revistă a celor mai de seamă opere istorice și literare române din anii 1892 — 1893". În paginile acestei reviste, atît de larg răspîndită în Rusia, au apărut nume de autori care, prin creația lor literară, au intrat în patrimoniul literaturii române clasice. Sînt interesante caracterizările făcute în articol. De pildă, Delavrancea era socotit cel mai de seamă prozator. Nuvela lui romantică „Trubadurul" este foarte apreciată. Caragiale e apreciat drept „cel mai de seamă dramaturg" care, prin profunzimea analizei psihologice, amintește de Dostoievski. Despre povestirile lui I. Creangă, „talentatul scriitor romîn, mort de timpuriu acum trei ani la Iași" se se spune: „Erau așteptate cu mare nerăbdare de către cititorii romîni. Ele sînt scrise într-un limbaj artistic popular și sînt în genul operelor scriitorului rus Leskov".

Numele lui Ion Slavici este amintit în legătură cu apariția operelor lui în cinci volume.

În același articol se vorbește pentru prima dată despre polemica aprinsă dintre Dobrogeanu-Gherea și Titu Maiorescu. Este interesantă poziția revistei față de această polemică. T. Maiorescu „socotit pînă nu de mult cel mai de seamă critic literar romîn, după o polemică destul de îndelungată în „Revista nouă" și „Convorbiri literare", dar mai ales cu Dobrogeanu-Gherea în revista „Literatura și Știința" a pierdut o parte din gloria sa". Iar „Gherea — un fel de Belinski, Dobroliubov, romîn — pe drept cuvînt este socotit astăzi cel mai de seamă critic literar romîn". Natural că putem să nu fim de acord întru totul cu aprecierile date de autor, dar în linii generale ele constituie o expresie a acordului deplin față de victoria obținută de tendințele democratice în dezvoltarea literaturii române. Acest lucru se vede deosebit de clar în aprecierea meritelor lui Gherea în prima perioadă a activității lui creatoare: „aproape că nu există publicație contemporană în Romînia care să nu vorbească de Gherea".

Dar oricît de amplu, și științific era prezentată viața literară din Romînia, operele originale ale literaturii beletristice rămîneau totuși prea puțin cunoscute cercurilor largi de cititori. Și, pe bună dreptate, scria N. A. Rubakin, cunoscutul bibliograf rus din acea vreme: „În ceea ce privește literatura română, cititorul rus nu poate să-ți facă o idee despre ea doar după articolele din „Dicționarul enciclopedic" sau „Marea enciclopedie", deoarece în lista pe care o avem noi este trecută doar o culegere de povești scrise de o regină a Romîniei, care — e locul s-o spunem — nici nu este de origine română. Cu toate acestea, pentru cititorul rus ar fi interesant să facă cunoștință cu unii autor romîni, ca de pildă, Rosetti, Ghica, Caragiale și alții"[1]).

După publicarea operelor originale din creația populară și a cronicilor literare au început să apară traduceri izolate din proza și poezia celor mai cunoscuți autori romîni din acea vreme. E adevărat că primele lucrări în proză n-au fost publicate separat. Ele intrau în anumite manuale didactice.

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea traducerile din literatura română capătă un caracter mult mai amplu. De pildă, în revista „Ruskaia mîsli" (Gîndirea rusă) a fost publicat un sonet a lui Eminescu în traducerea academicianului Korș[2]).

Totuși trebuie să spunem că publicarea unor opere literare românești avea un caracter întîmplător. De cele mai multe ori acestea erau opere care, prin conținutul lor romantic și ritmica lor, erau pe placul cititorilor ruși. Astfel au fost publicate versurile lui Văcărescu „Întîlnirea"[3]), „Infidela"[4]). Romantismul operelor literare române atrăgea prin noutatea caracterelor, prin exotismul său, contrastînd cu romantismul european, mai bine zis cu cel german, care pătrunsese în toate povestirile publicate în reviste între anii 1870-1890

Cu toate acestea, ar fi greșit să exagerăm rolul exotismului în dezvoltarea interesului manifestat de societatea rusă față de creația originală românească. Constatînd la început o atracție, exotismul cedează locul criteriului politic atît în selecționarea operelor cît și a autorilor. De pildă, în publicarea sonetului lui Eminescu putem bănui anumite motive de ordin social-literar din acea vreme, care constituiesc o mărturie cu privire la alegerea tendențioasă a versurilor poetului. Este îndeobște cunoscut că literatura burghezo-liberală din ultimul deceniu al secolului trecut se orienta spre romantismul pasiv. Desconsiderînd creșterea mișcării muncitorești, burghezia liberală întorcea spatele realității refugiindu-se într-o lume iluzorie, convențională, misterioasă, adică spre tot ce caracteriza „poezia secolului bolnav". Tragismul trăirilor intime ale lui M. Eminescu era înțeles doar în sensul care le convenea și era pe placul romanticilor liberali, pasivi. Revista „Ruskaia misli" n-a publicat versurile lui Eminescu despre natură, în care se vădește dragostea lui față de folclor.

Caracterul tendențios — demonstrativ se vădește mai ales în alegerea operelor lui Al. Vlahuță, I. Slavici, N. Gane, M. Sadoveanu. Majoritatea erau în tonul „temei țărănești" din literatura rusă narodnicistă. Astfel Al. Vlahuță devine, cel mai cunoscut prozator romîn în Rusia.

Dragostea și interesul presei periodice ruse față de creația lui Vlahuță se explică prin caracterul democratic al operelor lui, despre care se scrie într-o introducere: „Dintre scriitorii romîni Al. Vlahuță este acela care în prezent se bucură de o simpatie deosebită, dobîndită mai ales prin schițele și poeziile în care este exprimată dragostea lui sinceră față de popor, cunoașterea lui profundă și ura față de asupritorii lui[5]). Redacția ilustrează umanismul și democratismul operelor lui Vlahuță prin publicarea unor povestiri originale, departe de a fi alese la întîmplare și care se potriveau cu situația politică din Rusia de atunci: „Pe ogorul boierului", „Socoteala boierului", „Viața"[6]). Pentru a se asigura împotriva unor eventuale neplăceri din partea poliției, traducerile au fost semnate cu inițialele L. S. Revista, sau altă persoană interesată din redacție, n-ar fi putut alege un paravan mai sigur pentru a-și exprima poziția critică față de regimul existent. Revoluția ce se pregătea să izbucnească în 1905 îi îndemna pe cei care erau animați de idei înaintate să caute diferite mijloace pentru a ocoli cenzura țaristă. În cazul de față, schițele lui Vlahuță au jucat un rol însemnat. Și după revoluția din 1905, operele lui Vlahuță continuă să fie publicate, servind aceleași scopuri politice.

Publicarea mai tîrziu a unor lucrări de I. Slavici („Scormon"), N. Gane („Cum va da Dumnezeu"), M. Sadoveanu („Cozma Răcoare") ne-o putem explica prin interesul manifestat de intelectualii narodnici pentru acest gen de literatură.

Povestirea „Cozma răcoare" a lui M. Sadoveanu era precedată de un articol introductiv în care se scria între altele: „Printre prozatorii romîni, M. Sadoveanu, ocupă un loc destul de însemnat. Fugind de marile orașe, detestîndu-le în operele sale, Sadoveanu zugrăvește de cele mai multe ori viața satului și a tîrgușoarelor pe care o cunoaște de minune".

Cu toată „sărăcia" relativă a traducerilor din operele clasicilor literaturii romîne, pentru cititorul rus din acea vreme ea nu era mai puțin cunoscută decît ori care altă literatură din Europa.

Socotind numărul general de traduceri publicate, de cronici literare și alte articole privind literatura diferitelor țări din Europa din acea vreme, trebuie să afirmăm că literatura română ocupă un loc de seamă, urmînd după literatura unor țări ca Franța, Germania, Anglia. În ceea ce privește numărul și diversitatea publicațiilor originale din operele clasicilor romîni, datele prezentate în acest articol sînt departe de a fi definitive.

Iurii Zaiuncicovski

1) N. A. Rubachin: — „Printre cărți" pag. 146.
2) „Ruskaia misli" — 1891, Moscova, nr. 5.
3) „Neblîurdateli" („Observatorul") anul XVI sept. 1897 pag. 153.
4) „Niva" („Ogorul") — 1908, nr. 1 pag. 426.
5) „Schițele lui Al. Vlahuță, „Jurnal dlea vseh", („Revista pentru toți") — 1902 nr. 1 pag. 565 — 567.
6) „Jurnal dlea vseh" (Revista pentru toți" 1902, nr. 1, pag. 63 — 67.

GEORGE CĂLINESCU ȘI MONOGRAFIA LITERARĂ

Mai vechi sau mai noi, biografiile și monografiile literare ale acad. G. Călinescu marchează evoluția autorului din punct de vedere ideologic. Ele reflectă încă de la început o serie de trăsături pozitive, potențate în ultimele lucrări datorită concepției științifice care le stă la bază.

În cele ce urmează, ne propunem să reliefăm cîteva din aceste trăsături, așa cum se desprind ele din analiza critică a *recentei monografii* închinate poetului Grigore Alecsandrescu.

Să ne oprim mai întîi asupra a două trăsături caracteristice ale monografiei literare la G. Călinescu: importanța acordată încadrării operei în restul activității scriitorului, explicarea ei prin amănuntul de viață și mediul social, pe de o parte; atenția acordată prezentării în același timp științific documentate și artistice a biografiei scriitorului, pe de altă parte.

În noua monografie, autorul, acordînd aproape jumătate din spațiu biografiei lui Grigore Alecsandrescu, extinde cercetarea pe baze marxiste, accentuînd asupra influenței mediului social-politic.

Cît despre atenția deosebită acordată documentării științifice aceasta se face simțită de la primele pagini.

Deschizînd cartea, încă de la primul capitol te întîmpină înșirate într-un stil fără înfloriturі artistice, stil de proces verbal, nenumărate date în legătură cu familia poetului, cu rude reale sau presupuse ale sale și ale părinților, date care se rostogolesc în avalanșă pe mai bine de zece pagini.

Într-o formă delicată, o cronică apărută în „Gazeta literară" reproșa acad. G. Călinescu tocmai balastul documentar.

Să fie însă o simplă „ironie la adresa arhivisticii în materie de istorie literară", cum presupunea Ov. S. Crohmălniceanu, autorul cronicii sus amintite? (Gazeta literară, 1962, nr. 29, p. 2).

De fapt, explicația este cu mult mai complexă și vizează însăși concepția care stă la baza elaborării lucrării, în întregul ei.

Mai întîi, în ce privește atenția deosebită acordată familiei lui Grigore Alecsandrescu, autorul monografiei demonstrează a fi consecvent concepției sale referitoare la influențele eredității și ale mediului familiar.

Cît despre stilul folosit în pasajele susmenționate, nu este de fapt, vorba de cît de un procedeu artistic bine cunoscut, pasajele amorfe dînd mai multă strălucire sclipirilor de diamant ale celor care urmează, iar descrierea minuțioasă a ambianței contribuind la înțelegerea și prezența vie a personajelor. Or, acad. G. Călinescu, așa cum observă pe bună dreptate și Ov. S. Crohmălniceanu, este artist chiar și atunci cînd face istorie literară.

Pe de altă parte, istoria literară este de multă vreme pentru G. Călinescu în primul rînd istorie. „Istoria literară este — cu anume condiții proprii, un capitol al istoriei generale" — sublinia el într-un moment de cotitură ideologică (*Jurnalul literar*, 1947, nr. 1 p. 1). Istoricul, deci și istoricul literar — se arăta mai departe în același studiu — „inventează" pe baza documentelor. „Epica istoricului se cuvine să fie seacă, limitată la colisiunea documentelor în fapte istorice".

Această concepție asupra istoriei literare îl face pe autorul monografiei despre Gr. Alecsandrescu să recurgă adesea la document, într-un stil direct, pentru a evita romanțarea. E întreprinsă în acest scop o vastă muncă de documentare, pentru a epuiza pe cît posibil toate sursele existente, cumpărînd acte, scotocind prin arhivele și jurnalele vremii, călătorind pe urmele personajului, luînd legătura cu urmașii acestuia. Tot ceea ce poate arunca o lumină cît de slabă asupra trăsăturilor personalității lui Gr. Alecsandrescu, asupra vieții și activității acestuia, este apoi folosit pe larg sau în treacăt, în funcție de cantitatea de material documentar existent sau de importanța lui pentru biografia poetului. Este o operă de reanimare a omului și activității lui artistice la orizontul contemporaneității, în care deducțiile sau analogiile împlinesc lacunele lăsate de trecerea vremii asupra documentului.

Dacă în ce privește viața și prezentarea activității lui Gr. Alecsandrescu, urmărite tot timpul în ambianța social-culturală sau în mijlocul evenimentelor politice ale vremii, acad. G. Călinescu folosește metoda istorică, analiza operei se face în partea a doua a monografiei după metoda comparatistă. Ea este prezentată tematic și în contextul literaturii romîne și universale.

Se demonstrează astfel că integrarea unui scriitor în curentele dominante ale vremii sale, departe de a-i știrbi din personalitate, slujește tocmai pentru a scoate în evidență aspectele deosebite, inedite, prin care el aduce o contribuție substanțială la acestea.

Prin poezia sa — căreia i se dedică, cum e și firesc mai bine de trei sferturi din studiul operei — Gr. Alecsandrescu se integrează în general romantismului european, nu fără influențe însă și din epocile anterioare. Și mai ales, nu fără un aport original.

Prin meditații și elegii, „poezia lui Gr. Alecsandrescu este cea mai puternică expresie a lamartinismului la noi", cu alte cuvinte a genului de romantism practicat de scriitorul francez, care „nu făcea altceva decît să dezvolte lirica neoclasică a secolului al XVIII-lea".

Meditațiile lui Lamartine erau însă religioase. Ale lui Gr. Alecsandrescu sînt politice și sociale.

Poezia erotică nu înseamnă prea mult în definirea calităților sale de creator, ea menținîndu-se „la nivelul micii poezii sensualiste a sec. XVIII-lea". În schimb — subliniază acad. G. Călinescu — prin „capodopere" ca *Umbra lui Mircea la Cozia* sau Anul *1840*, prin epistolele care se încadrează în genul satiric, dar unele, cum este *Satira duhului meu* și în cel dramatic, însfîrșit prin fabulele sale Gr. Alecsandrescu se înscrie printre precursorii lui Eminescu, ai lui Macedonski și ai altor mari scriitori care au ilustrat literatura noastră.

Analiza tematică a operei dă — după cum se vede — prilejul lui G. Călinescu să urmărească pe lîngă evoluția literară a lui Gr. Alecsandrescu și dezvoltarea poeziei sale în cadrul poeziei universale și evoluția unor motive de-a lungul veacurilor să facă incursiuni largi în literatura vremii, dezvăluind prin asocieri originale aspecte noi pentru cititorul de azi.

Nicolae Liu

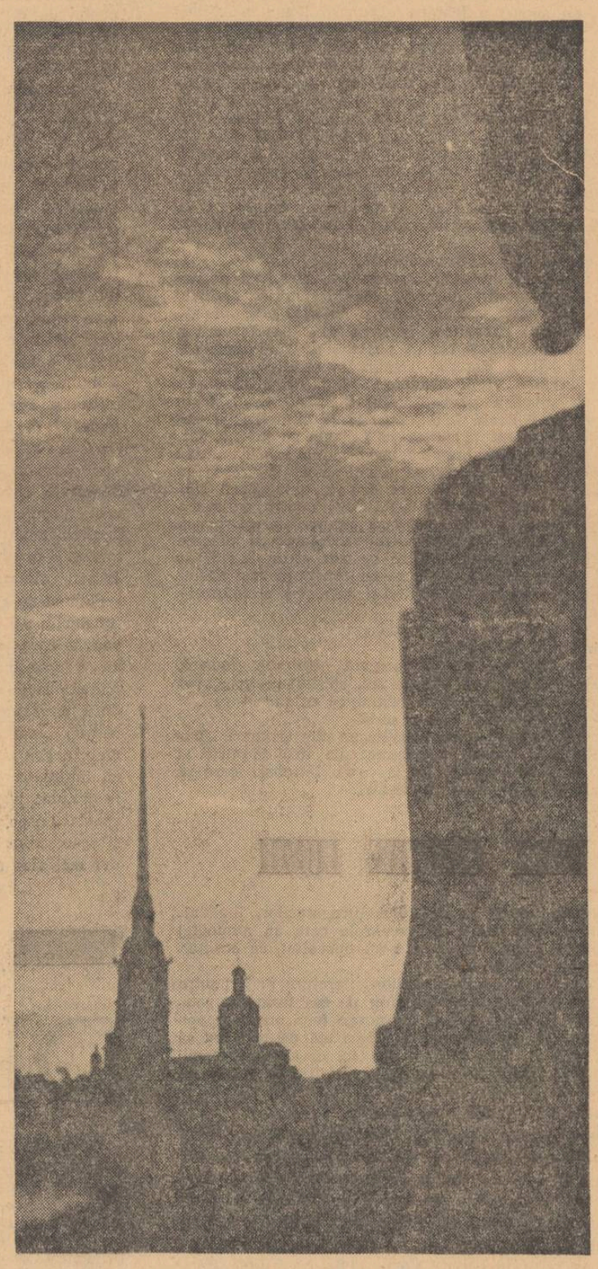

LENINGRAD

Ce traducem?

Cu toată convingerea trebuie să subliniem de la început că în domeniul tălmăcirilor din literatura sovietică și clasică rusă s-au realizat succese incontestabile. Activitatea de traducere a operelor scriitorilor ruși s-a desfășurat, în genere, planificat, după criterii ferme, de valoare și într-un ritm susținut. În ultimul timp se observă însă un decalaj între ritmul în continuă creștere al apariției de opere originale inspirate din bătălia pentru construirea comunismului și ritmul editorial al traducerilor, o sensibilă rămînere în urmă față de dezvoltarea literaturii din Uniunea Sovietică. E desigur un succes faptul că cititorii noștri au astăzi la îndemînă în limba română, operele de bază ale lui Gorki, Alexei Tolstoi, Șolohov, Gladkov, Fedin, Serafimovici, Leonov etc. Cititorii noștri cunosc bine și creația scriitorilor din generația „mijlocie", precum Vera Panova, Boris Polevoi, Fadeev, Pogodin, Em. Kazakevici, Tvardovski etc. Dar mult mai restrînse sînt cunoștințele lor despre viața literară sovietică din zilele noastre, mai săracă e imaginea pe care și-a format-o despre fenomenul literar sovietic contemporan, cu trăsăturile lui deosebite, cu personalități reprezentative și probleme specifice.

Să luăm numai un exemplu. Premiul „Lenin" pe anul 1962 a fost acordat, între alții, poetului Ed. Mejelaitis, iar pe 1961 poetului A. Prokofiev. Nici una din aceste opere poetice cărora li s-a conferit înalta distincție nu a fost tălmăcită în românește. De altfel, în popularizarea poeziei sovietice din zilele noastre există destule carențe. Cititorii noștri au auzit de nume ca Solouhin, Rojdestvenski, Vinokurov, Evtușenko, Voznesenski, Rimma Kazakova, Bella Ahmadulina, știu că versurile lor sînt viu discutate în Uniunea Sovietică. Dar cititorii noștri nu cunosc din creația acestor poeți decît ceea ce publică presa literară, și e neîndoielnic că în această privință tălmăcirile întîmplătoare ce apar în paginile *Gazetei literare*, ale *Luceafărului*, *Tribunei*, *Secolului 20* aduc un real serviciu popularizării poeziei sovietice contemporane. Dar este evident că eficacitatea acestui sistem de difuzare a traducerilor este scăzută în comparație cu cea realizată prin volume. Pe de altă parte, dacă revistele și ziarele pot contribui într-o oarecare măsură la opera de răspîndire în traduceri a poeziilor, e mai greu să realizeze, acest lucru cînd e vorba de creații în proză, mai ales cele de oarecare amploare, (deși, de pildă, *Secolul 20* a întreprins unele acțiuni promițătoare pe această linie). Pînă acum editurile noastre nu au tradus din creația lui G. Baklanov și I. Bondarev, deși acești prozatori de talent nu mai sînt la prima lor operă. Încă nu au apărut în românește o serie de lucrări importante, de prestigiu, ale tinerilor scriitor care au îmbogățit patrimoniul literaturii sovietice din ultimii ani, ca de pildă *Continuarea legendei* de A. Kuznețov, *Colegii* de V. Axionov, *Zăcămîntul cel mare* de G. Vladimov. La plenara Uniunii Scriitorilor ce s-a desfășurat la Moscova la sfîrșitul lui septembrie s-au rostit numele multor tineri prozatori și dramaturgi, ale căror opere constituie manifestări originale, interesante și valoroase ale literaturii sovietice de astăzi. Unele din aceste nume reprezentative pentru „generația a patra" sînt deș menționate în diferite articole pe teme de literatură sovietică ce se publică în presa noastră (ca V. Konețki, B. Sergunenkov, Iurii Kazakov, Iulian Semionov, A. Gladilin, A. Pristavkin etc.). Dar editurile nu i-au înlesnit cititorului nostru contactul cu majoritatea din creațiile acestor tineri prozatori. Ne gîndim că s-ar putea realiza totuși culegeri de schițe și nuvele (specii cultivate intens în literatura sovietică de azi) care să contribuie la o cunoaștere mai largă a tinerei proze sovietice.

Un alt sector în care ar fi de remarcat unele carențe editoriale este cel al lucrărilor de critică și istorie literară. Pînă acum cîtiva ani a existat o preocupare permanentă și cu efecte rodnice de a tălmăci diferite monografii, studii de critică, teorie literară și estetică. De o bucată de vreme, acest bun obicei pare a fi fost părăsit. Nu vom insista asupra importanței și utilității unor atari traduceri, care se adresează — și cu egal folos — cadrelor didactice din învățămîntul mediu și superior, studenților, elevilor, cercetătorilor științifici, ca și în genere, tuturor iubitorilor de literatură. Ele sînt nu numai o prețioasă sursă de informare, dar și un valoros exemplu pentru însușirea metodei marxist-leniniste de cercetare a literaturii, pentru reconsiderarea unor cazuri mai complexe de scriitori etc. E neîndoielnic că pentru munca istoricilor și criticilor noștri literari ar fi fost de un real folos traducerea unor lucrări interesante și de prestigiu apărute în ultima vreme în U.R.S.S., ca, de pildă: *Insemnări despre realismul contemporan* de A. Ivașcenko, *Problemele realismului*, de V. Dneprov, *Problemele realismului în literatură* de S. Petrov, *Literatura universală și contemporană* de T. Motileva. *Lenin și problemele de istorie și critică literară* — culegere de articole editată de Academia de Științe a U.R.S.S., *Realismul socialist în literatură universală*, culegere de articole publicată de Academia de Științe a U.R.S.S. etc. Lista ar putea fi amplificată, citindu-se o serie de monografii (Tolstoi, Dostoievski, Gorki, Cehov, Thomas Mann, Romain Rolland, Brecht etc.) istorii ale literaturilor franceză, germană etc.).

Nu credem că am epuizat lista eventualelor titluri ce ar fi meritat să figureze în planurile editoriale. Poate că se vor mai adăuga sugestii. Iar editurile vor medita asupra lor.

Tatiana Nicolescu

Un manual sovietic de limba română

De curînd a apărut la Moscova, în Editura Institutului de relații internaționale, un Curs practic de limba română *a cărui autoare este A.S. Sadețkaia. Dacă ținem seama de faptul că e primul manual sovietic mai dezvoltat (340 pagini) de limba română publicat în Uniunea Sovietică, apariția lui poate fi considerată un eveniment; pentru cine a avut prilejul de a-l cunoaște este o datorie plăcută ca în luna prieteniei romîno-sovietice să remarce această nouă manifestare concretă a unei prietenii care se întărește necontenit.*

Limba română a constituit în repetate rînduri un obiect de studiu pentru mai mulți lingviști ruși și sovietici. Acest interes științific, a cărui creștere s-a concretizat în ultimul timp în numeroase lucrări consacrate de lingviștii sovietici limbii romîne, poate fi el însuși o dovadă de prietenie, dar mai grăitor este în această privință interesul manifestat de cercuri mai largi de cetățeni sovietici prin frecventarea secțiilor de limba română existente la multe institute de învățămînt superior și prin exprimarea dorinței de a studia individual limba română.

Manualul de care ne ocupăm răspunde acestei dorințe de inițiere în studiul limbii romîne, fiind destinat în primul rînd studenților, dar și amatorilor de studiu individual.

Autoarea și-a organizat materia predată în două părți: un curs introductiv de fonetică împărțit în 10 lecții și cursul principal, cu 27 de lecții. Primele zece lecții, mai scurte, cuprind reguli de pronunțare (cu exemple de cuvinte și apoi de propoziții, dispuse chiar în mici texte) și cîteva noțiuni elementare de gramatică. Lecțiile din cursul principal sînt construite după următoarea schemă: un text de bază însoțit de vocabular, explicarea unor expresii, remarcarea sinonimelor, antonimelor, omonimelor și a unor familii de cuvinte, două sau mai multe probleme de gramatică (se reiau aici și problemele schițate în lecțiile introductive), unul sau două texte de „lectură curentă", care pînă la lecția a 20-a sînt însoțite și ele de vocabular; fiecare lecție se încheie cu exerciții foarte variate și foarte numeroase. După cele 27 de lecții cursul propiu-zis se încheie cu patru texte scurte din presa românească. Urmează cîteva tabele gramaticale cu caracter de sinteză (lista unor verbe cu alternanțe, tabele de declinare etc.) și apoi aproape 40 de pagini de „Texte pentru lecturi suplimentare, dictări și relatări orale". La sfîrșitul manualului este un vocabular.

Este cu deosebire evidentă grija autoarei de a depăși scopul predării limbii printr-o contribuție adusă la cunoașterea, sub diferite aspecte, a poporului romîn. Chiar printre textele date la lecțiile din cursul propriu-zis se găsesc titluri ca „Republica Populară Romînă" (p. 99), „Muzeul de artă de la București", (p. 109) sau „București" (p. 199), ca să nu mai vorbim de informațiile despre țara noastră cuprinse și în textul exercițiilor (de ex. la p. 101), de asemenea titluri de opere literare ale unor scriitori romîni ca Anton Pann, Creangă, Odobescu, Vlahuță, Caragiale, Sahia, Sadoveanu. Dacă aceste texte sînt totuși puține în raport cu cele obișnuite în orice manual de limbă construite pentru necesități de predare, aceasta se datorește principiului didactic de a se porni de la noțiuni simple și cunoscute din mediul familiar elevilor. Suplimentul este alcătuit însă în exclusivitate cu scopul de a forma la cei ce învață limba noastră o imagine cît mai complexă a vieții poporului romîn și a valorilor lui culturale și sociale, constituind o adevărată inițiere în cunoașterea istoriei poporului și a literaturii romîne. Se prezintă aici pagini din trecutul de luptă al poporului nostru, de la întemeierea țărilor românești pînă la greva de la Grivița, și figuri de eroi ai clasei muncitoare. Se fac prezentări a nu mai puțin de zece scriitori (C. Negruzzi, Gr. Alecsandrescu, V. Alecsandri, I. Creangă, M. Eminescu, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, M. Sadoveanu, T. Arghezi și M. Beniuc) și se dau unele texte alese din operele altor scriitori clasici și contemporani (N. Bălcescu, Al. Vlahuță, Geo Bogza, Maria Banuș, Zaharia Stancu, V. Em. Galan). O selecție de proverbe, zicători și ghicitori deschide o poartă și spre cunoașterea producțiilor populare.

Este de necontestat meritul autoarei în această privință: felul cum folosește textele de limbă pentru popularizarea realităților românești arată că nu e numai specialistă în limba română, ci și cunoscătoare a poporului romîn, prietenă în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Acest merit al manualului nu poate fi umbrit de o seamă de insuficiențe care pot fi observate. Chiar aspectul didactic al manualului, care este în general bine realizat — în modul cum reușește să cuprindă elementele de bază ale structurii gramaticale a limbii romîne și ale vocabularului ei, să dozeze cunoașterea lor și să obțină fixarea prin exerciții — nu este scutit de unele observații. Dintre acestea mai important mi se pare faptul că la Vocabularul de la sfîrșitul manualului nu au fost cuprinse cuvintele din textele suplimentare și din exercițiile de fonetică, adică tocmai cele care nu au fost explicate nici în cuprinsul cursului și că lecțiile de fonetică par cam încărcate de cuvinte care rămîn nefolosite în textele ulterioare. De asemenea poate fi discutată ordinea prezentării unor elemente de gramatică, mai ales a celor din lecțiile introductive: de ce se începe cu articolul enclitic, de ce se dau adjectivele posesive înaintea pronumelui personal etc. sau utilitatea procedeului de a da substantivele cu articolul nehotărît niște la vocabularul diverselor lecții (niște părinți p.83), se pot remarca unele repetiții și în schimb exerciții în care se cer cunoștințe nepredate încă, lipsa unor probleme ca folosirea prepoziției pe la acuzativ, repetarea complementului direct și indirect prin pronume personale neaccentuate etc. În ce privește aspectul propriu-zis lingvistic, deși autoarea dovedește cunoașterea limbii romîne, sînt mai multe lucruri de observat: în afară de observațiile referitoare la probleme de specialitate propriu-zisă, a căror discuție n-ar avea rost în acest loc, se pot face și considerații mai generale. Se remarcă în manual unele inconsecvențe în aplicarea regulilor ortografice și în special a regulilor de despărțire a cuvintelor în silabe și a punctuației, aspect complicat uneori și de existența greșelilor de tipar. Mai important este faptul că se găsesc uneori cuvinte care surprind prin forma sau construcția lor, de ex. expansie (p.19 coloniță (p. 53, 60 etc), a se reține în contexte ca „ne reținurăm pentru mai mult timp la secțiile..." (p. 183) sau „ai să te rețiі aici cel puțin vreo două ore" (p.204 forme gramaticale ca ceainicuri (p. 79) și mi-a sunat (fratele meu) cu sensul „mi-a telefonat" (p. 143) volumuri (p. 80), am trebuit, ai trebuit (p. 146, 153) și mai ales întrebuințări greșite ale prepozițiilor (muncitorii de la fabrici — p. 75 —, pe tribună pentru în tribună — p. 75, 82 — pe Piața Roșie... au loc — p. 179, merg acasă din teatru, conjugați la Viitorul — p. 94, 102, etc.) și ale unor forme verbale (de perfect).

Mi se pare mai potrivit de discutat în acest cadru o problemă care poate interesa și alcătuirea manualelor noastre școlare, și anume problema textelor date „după" scriitori. Am subliniat mai înainte numărul mare de bucăți literare din manualul discutat aici: trebuie să precizez însă că numai cele cinci poezii din suplimentul poartă mențiunea „de" (Eminescu, Alecsandri etc.); textele în proză sînt toate „după" (Caragiale, Sadoveanu etc.). Folosirea unor texte adaptate este un procedeu didactic cunoscut.

La aspectul lingvistic al textelor adaptate sînt însă cîteva lucruri de spus. Verificînd trei texte date „după" I. L. Caragiale, am avut surpriza să constat că „Triumful talentului" nu rrebuie prezentat cu generalul „după", ci cu „de": textul e reprodus întocmai. De asemenea, nu mi se par absolut necesare unele modificări din „Bacalaureat" și „Arendașul romîn". În prima bucată citată sînt mai multe reduceri justificate, dar rămîn inexplicabile înlocuirea unor tipuri verbale cunoscute (răspunse în loc de răspunde, așteaptă în loc de aștepta), înlocuirea lui unde mergem? cu unde plecăm? sau a lui la dreapta cu la stînga; în „se uită la mine aiurit", cuvîntul aiurit e înlocuit cu mirat, dar mai departe se lasă „holbează ochii la mine și mai aiurit". „Arendașul romîn" are textul reprodus aproape în întregime, scurtările limitîndu-se la unele cuvinte.

Dar observațiile pe care le-am formulat interesează mai puțin. Important este că avem în A. S. Sadețkaia o prietenă și că manualul ei, făcut pentru prieteni, ne va cîștiga și mai mulți prieteni. Considerațiile făcute aici au la bază acest sentiment.

Mioara Avram

Pe firul vorbei

Cel fel de om este Sebastian Săceleanu?

Recunosc. o asemenea întrebare nu se prea potrivește în capul unei proze epice, care ar fi trebuit, să înceapă altfel, știu eu, cu o descriere de natură, de pildă „Afară plouă mărunt", sau cu sesizarea unei atitudini semnificative: „de-o jumătate de oră ea se uită în oglindă" sau, în tot cazul, cu ceva în genul ăsta.

Dar ce să fac, dacă m-a izbit la acest Sebastian Săceleanu, de profesie inginer petrolist, încă tînăr, tocmai o anume alcătuire contradictorie a persoanei lui? Și întrebarea s-a născut, firește, ca o necesitate. Dar să fiu mai explicit. Pur și simplu n-am putut să înțeleg, chiar din clipa cînd l-am cunoscut, cum se face că un inginer, deci un om al calculului exact — al unei activități aspre, practice, lucide, preocupat toată ziua de granice, sape, de cantitățile de metri forați, de compoziția chimică a noroiului etc. să fie în intimitatea lui atît de romantios. Asta o sesizezi imediat, din cel mai neînsemnat amănunt, cum ar fi colecția lui de fotografii, care reprezintă sonde poetice profilate în amurg sau oglindindu-se în luciul apei, pomi înfloriți sub care stau fete melancolice cu privirea pierdută în zare. Sînt sonde obișnuite de foraj — nr. 432, cu talpa la 1731 de metri — sînt fete obișnuite, ca Mărioara lui Toader, de pildă, cărora fotograful amator le-a estompat farmecul inedit al determinării concrete, pentru a le învălui într-o notă comună de dulce sentimentalism...

Dar poate că, totuși, argumentul ăsta cu pozele nu este suficient de convingător. Poate că e de vină aparatul de fotografiat și nu mîna și ochiul celui în cauză. Dar Sebastian Săceleanu nu se dezminte nici ca interlocutor. De-ndată ce părăsește domeniul metrilor forați, al economiilor și al prețului de cost, vorbirea sa capătă un ton patetic și evocator: „Cîte gînduri și visuri trăiesc în sufletul fiecărui sondor!... Unul în timp ce ascultă granicul, se gîndește ce va da sonda aceea. Altul, poate ,e îndrăgostit, și cînd șterge uleiul de pe motor, se gîndește la iubita lui...". La fel ca și în poze. O notă dulce de sentimentalism învăluie totul. Oare el, Sebastian Săceleanu, ca inginer, care zi de zi stă de vorbă cu Popescu, Bănică sau Sfetcu, crede într-adevăr că ei sînt așa, sau datorită unui automatism al imaginației, căpătat prin obișnuință, nu-și poate evoca impresiile decît sentimentalizînd totul? Cea de a doua alternativă pare mai plauzibilă. Lui Sebastian Săceleanu îi place să fie romantios, patetic, să epateze. El zice, de pildă, dînd glasului un ton adecvat, grav: „Orice sondă are trei destine. Ori i se montează un cap de erupție, ori i se pune o placă pe care scrie „abandonat", ori izbucnește din ea un crater cu o flacără la mijloc. Nici un cimitir nu e mai trist decît o sondă fără viață. Cîte visuri se duc o dată cu ea..." E obișnuinta poză romantică de la începutul secolului trecut...

Totuși, Sebastian Săceleanu nu mi-ar fi trezit mai mult decît curiozitatea de-a da de rostul unui caracter încîlcit, nu și dorința de a scrie despre el, dacă la un moment dat, prin potopul acela de confesii lirice și afirmații epatante, n-aș fi simțit vibrația unor sentimente autentice. Brusc, poate fără voia lui, el deveni interesant. Îmi vorbea, bine înțeles, tot despre dînsul, tot exaltat, dar — lucru curios — aceasta nu mă deranja.

— Cea mai plăcută, cea mai frumoasă zi din viața unui inginer este ziua cînd se pune în funcție un nou șantier. Ziua asta se ivește după luni și luni de muncă și de încordare, ca un soare printre nori de furtună. Stai în mijlocul oamenilor, la fel de emoționați ca și tine, cu ochii ațintiți la sondă și vezi că apar gaze... Și te-ntrebi: va fi petrol? Dar apare apă. Aștepți din nou, cu încordare și te-ntrebi: Va fi și petrol? Dai dispoziție să se facă o operație de spălare. Și te-ntrebi: Acum va ieși petrol?... O asemenea zi am trăit în M... zi pe care n-am s-o uit niciodată în viață.

Da, în momentul acela mi-a plăcut să-l ascult. Era mărturisirea unei emoții puternice, directe — frumoasă și impresionantă prin ea însăși — și ca atare neavînd nevoie să mai fie înfrumusețată. De altfel, Sebastian Săceleanu, vorbindu-mi, retrăia cu atîta intensitate vechile emoții, încît uitase să mai fie romantios. În clipa aceea era el însuși, cel adevărat sau așa cum poate ar fi trebuit să devină, dacă...

— O asemenea zi am trăit în M... repetă Sebastian Săceleanu, povestind mai departe. Ziua aceasta revenea să se adauge altora, dinaintea ei, de asemenea unice în felul lor... Fiindcă zilele trăite în M. constituie perioada cea mai frumoasă din viața mea. Țin minte — iertați-mă că mă abat de la șirul povestirii — clipa aceea cînd am intrat prima dată în aceste ținuturi de basm. De jur împrejur, munții, ca o cetate, pe toată întinderea orizontului, iar în mijlocul lor o vale încîntătoare, valea I... Era în iunie, natura trezită încă din primăvară era în toată puterea tinereții ei. Veneam cu un camion. Am spus șoferului să oprească, am ieșit din cabină și m-am urcat deasupra. Am vrut să pătrundă în mine, o dată cu mirsemele purtate de vînt, farmecul acestor locuri. Aici am avut norocul să încep meseria mea de petrolist și să sap primele sonde. Tot aici, am trăit și cea mai frumoasă zi, ziua împlinirii mele ca om, cînd a intrat în funcțiune prima sondă. Mă legasem sufletește de oamenii din satul în care era șantierul nostru. Îmi plăcea firea lor, liniștită ca a unor înțelepți, portul, istoria, pe care au cercetat-o din cărți, citind tot ce era în legătură cu regiunea; îmi plăceau horele lor, petrecerile; îmi plăcea să stau la taifas cu bătrînii satului, transcriam cîntecele și baladele lor... Înțelegeți, oamenii aceștia, care-mi deveniseră atît de apropiați, pe care-i iubeam, ca pe frații mei, așteptau să dăm petrol. Nu se supărau, dacă pentru o sondă trebuia sacrificată o casă, sau o grădină... Ei singuri mi le ofereau... Înțelegeți, ei știau și cu atît mai mult noi, cei de la foraj, că petrolul va deschide un nou capitol în viața lor. La punerea în funcție a sondei se strînsese tot satul. Și ei așteptau privind sonda: vine petrol? Nu vine petrol? Atunci am priceput întreaga răspundere a muncii mele. Eram în mijlocul lor, mai emoționat decît toți laolaltă, fiindcă interpretam fiece nou amănunt din evoluția sondei. Ce să vă spun, că am simțit cînd a apărut primul șuvoi de țiței? Bucurie? Emoție? E de prisos să vă explic. Se înțelege de la sine. Da, acesta este petrol, curge petrol — mi-am zis —. Sonda aceasta este prima. Vor urma altele. N-am înșelat speranțele acestor oameni... Eram fericit, pătruns de-a-ntregul de sentimentul că m-am realizat pe deplin. Puteam să mor. Știam că n-am trăit zadarnic. Restul de clipe s-au adăugat. Atunci am fost întreg.

Totuși, Sebastian Săceleanu m-a interesat, în ciuda firii lui contradictorii. Astfel s-a născut ideea să scriu despre el, întocmai cum este în realitate, fără să-l transform într-un erou ideal, trecîndu-i sub tăcere scăderile.

A doua întîlnire cu Sebastian Săceleanu a avut loc la București, după vreo două luni de zile, timp în care ne-am trimis unul altuia cîte o scrisoare.

Ne-am dat întîlnire să luăm masa de prînz la Bufetul Ambasador.

Interlocutorul meu nu se dezminți, încercînd să mă epateze din capul locului:

— Am să-ți povestesc viața mea în douăsprezece capitole. Fiindcă numărul doisprezece are un înțeles simbolic, că 3 sau 7.

— Un moment — intervenii. Ca ascultător cer eu o favoare: aceea de a-mi spune părerea după fiecare capitol. Dumneata ești ca omul cel iute de picior din poveste, căruia trebuie să-i atîrni la picior o roată de moară ca să meargă normal.

Remarca asta nu-i prea făcu plăcere, totuși surîse, apoi începu să povestească.

— Prima imagine a sondei în viața mea; o flacără noaptea. Atît. Nu știu cîți ani aveam. La vîrsta de trei ani — cifră stabilită după îndelungi calcule — am văzut o sondă în erupție, dus pe brațe de un văr de-al meu. Cînd am crescut mai mare — să fi avut 8-10 ani, mă jucam de-a sonda cu copiii salariaților din schelă. Am ridicat în curte, cum m-am priceput o sondă, un fel de jucărie, bineînțeles. În loc de granic, niște cutii de metal. Am instalat o pompă de mînă. Noroiul îl aduceam cu găleata de la sondele adevărate, murdărindu-ne ca niște diavoli. Fiecare din copii îndeplinea fun ia din schelă a tatălui. Se plătea și salariu, în mărci metalice, convertibile în fructe. Am instalat chiar o butelie de gaz în spatele sondei, și-i dădeam drumul ca să evităm erupțiile. Un moment comic: într-o zi, cînd a intrat în curte un funcționar bătrîn, am slobozit sistemul nostru de erupție, băgîndu-l în sperieți. A rupt-o de fugă, apoi ne-a ocărît... După cum vezi, m-am dezvoltat ca un copil normal... Asta e schema primului capitol... Aștept piatra de moară...

— Nu e nevoie. Ai mers cu picioarele pe pămînt. O singură nedumerire: cum de-ți mai amintești de acea flacără, văzută la o vîrstă atît de mică?...

— O văd ca prin ceață: Ceva care-mi joacă înaintea ochilor. Sau poate că mi-a povestit mama și am impresia că am văzut-o aevea.... Mama îmi povestea întotdeauna despre flacăra aceea...

După o scurtă pauză, reluă:

— Și-acum, capitolul doi: primul meu contact cu petrolul. Trebuie să-ți atrag atenția că sondele despre care ți-am vorbit nu erau petroliere. Cu petrolul m-am întîlnit mult mai tîrziu. Veneam la examenul de admitere în facultate, într-un camion. Pe Valea Prahovei, la Scorțeni, pare-se, mi-a ieșit în cale prima sondă. Am rugat pe șofer să oprească și am alergat pe cîmp, ca să ma prosternez la picioarele ei... Citisem multe cărți de tot felul, și romane și reportaje senzaționale despre petrol. M-a impresionat mai ales „Flăcări" de Radu Tudoran. Primisem cartea cadou de ziua mea de la mama... Alte impresii tot la capitolul: anii de studenție. În primul an de practică, intru de-a dreptul în dramatica luptă cu stihia oarbă. La schelă văd pentru prima dată un incendiu, o flacără înaltă, care în amurg, mai ales, cînd lumina zilei se pierde, capătă niște admirabile nuanțe de roșu și portocaliu. Ce poate fi mai încîntător decît un amurg? Anul următor, tot la practică, la schela de la Buștenari, dau de o imagine deosebită: sonde vechi, dărăpănate, prăbușite, — ca niște pietre funerare dintr-un cimitir, și în mijlocul lor o sondă de foraj, în plină activitate, înconjurată de nori de aburi. Atunci m-am hotărît: mă voi specializa neapărat în foraj, ca să dau viață locurilor și nu să asist la îmbătrînirea înceată a sondelor. N-aș putea rezista multă vreme în fața unui astfel de spectacol... Înțeleg, dacă mi-ar zice careva să mă duc la Paris sau la Polul Nord, — eu aș prefera — fără să ezit — Polul Nord...

Asta e tot. Aștept părerea...

— Mă simt dezolat. Cînd povestești faptele ca atare, ești cît se poate de pozitiv.

— Cum explici asta?

— Eu știu. Probabil că, metamorfoza se produce cînd începi să comentezi sau să faci filozofie...

— Răbdare. Încă n-am terminat... Poate am să-ți fac o surpriză...

— Capitolul trei, — continuă Sebastian Săceleanu. Trec peste anii studenției, ca să ajung mai repede la ceea ce ne interesează, petrolul.

Profesorul m-a sfătuit să plec pe șantier. „Ești tînăr — mi-a spus. Practica în schelă e un capital, care oricînd îți va fi util". Am plecat chiar în localitatea unde copilărisem. Revederea cu locurile natale a fost emoționantă, mai ales că sosisem cu trenul într-un amurg... Ți-aș putea descrie, după trecerea atîtor ani, cum arăta cerul, — fiindcă nu toate amurgurile sînt la fel... Dar îți zic atît: a fost cel mai frumos amurg pe care l-am văzut în viața mea. Dumneata descrie-l cum poftești. În fine, revederea cu cei dragi, cu băieții cu care copilărisem etc... Mi se da să forez o sondă însemnată — țin minte și acum — cu un ics pe hartă, făcut cu creionul chimic... Eu însă cunoșteam locul: acolo se afla o salcie bătrînă pe care am și fotografiat-o... Foștii mei prieteni din copilărie, tovarășii de joc, sînt acum împreună cu mine la o sondă adevărată. Mă bucuram de considerația lor. La atelier, cînd am nevoie să fac urgent o piesă, băieții rămîn peste program, stau și noptea... Nu-i așa că e emoționant? ... Tot aici fac un lucru cu care mă mîndresc, deoarece e o mare izbîndă morală. Mă port bine cu cel mai înverșunat dușman al tatălui meu. Datorită lucrăturilor lui, tata, tot inginer, a trebuit să se pensioneze înainte de vreme. Cum se zice a fost îndepărtat. Cînd am venit eu, intrigantul s-a speriat. Credea că o să mă răzbun. M-am purtat frumos, cu generozitate. L-am angajat la mine ca normator. Mai mult, cînd s-a îmbolnăvit l-am vizitat la spital. Văzîndu-mă la căpătîiul lui, a început să plîngă: „Cum, dumneavoastră? După toate cîte v-am făcut? Nimeni n-a venit să mă vadă; nici chiar prietenii și dumneavoastră. Vă rog din suflet să mă iertați"...

— Și l-ai iertat? — am intervenit eu.

— Da.

— Deși erai convins că e vinovat?

— Da. Ca să-i demonstrez că-i sînt superior prin generozitate. Asta a fost răzbunarea mea...

— Ei, la o surpriză ca asta chiar că nu mă așteptam... — spusei sincer uimit. Asta-i prea de tot...

— Ce, nu mă crezi?

— Te cred, te înțeleg — dar nu te aprob de loc...

— Ce, iar am fost romantios?...

— Și încă cum. Asta aduce a răzbunare gen Monte-Cristo. Mai rău, e aplicarea unui principiu moral anacronic, stupid: „Nu faceți rău dușmanilor voștri; rugați-vă pentru păcatele lor. Dacă unul îți dă o palmă, întoarce-i și obrazul celălalt"... Iartă-mă, dar ți-am promis să fiu absolut sincer: e o generozitate lipsită de demnitate...

— Bine, dar l-am făcut să-mi ceară iertare...

— Ei și, unde-i izbînda? Te-ai gîndit că omul acesta s-a purtat rău și că într-o altă ocazie ar putea să se poarte la fel...

— Am vrut să-i demonstrez că-i sînt superior...

— Splendid gest... n-am ce zice! Ce dovadă de umanitate, de sublim... Numai că se lovește ca nuca-n perete de realitățile veacului nostru... Lasă-mă să-ți explic... Omul secolului nostru trebuie să fie lucid, intransigent față de rău... Toți criminalii de război, comandanți de lagăre de exterminare varsă lacrimi de crocodil în boxa acuzaților... Cu asemenea principii nu schimbăm lumea, generosule. Ca dovadă că morala religioasă, promovîndu-le, n-a extirpat răul, ci din contra l-a extins, l-a adîncit...

Vroiam să adaug că pe bună dreptate, omul simplu consideră asemenea generozități ca fiind naive, spunînd: „Omul bun e prost" — dar am tăcut, văzînd că, ieșirea mea îl descumpănise, pe celălalt. Parcă a suflat un vînt rece. Pierdusem contactul sufletesc, necesar unor destăinuiri.

— Cred, totuși, că sînt un om demn — reluă el discuția, după o lungă tăcere. Ai s-o vezi chiar în capitolul ce urmează. Tot în perioada cînd lucram ca „gazist" am cunoscut o studentă din Cluj... Fata mi-a plăcut, era brunetă, sentimentală, purta cozi — slăbiciunea mea. Se părea că nici eu nu-i eram indiferent. Eu sufăr, cum îți spuneam, de boala epistolelor. Simt nevoia să fac confesiuni. Așa că, am început s-o asaltez cu interminabile scrisori, pe care le expediam una după alta, fără să mai aștept răspunsul... Poate că o amuzam, poate că-i plăcea să primească zilnic o scrisoare la cămin, de la un inginer, ceea ce-i flata vanitatea, poate că, mai știu eu de ce... Fiindcă răspundea în doi peri, așa și așa... De lămurit, m-am lămurit mai tîrziu, cînd am plecat s-o văd la Cluj. Ne-am dus împreună la un bal studențesc. Aici, într-un moment, cînd ea mă credea plecat la bufet, am surprins-o, fără să vreau, discutînd cu o colegă. „La Gogu țin, însă e nehotărît, nu știu dacă mă va lua de nevastă. Ar fi și Florică, dar e prea tînăr... Așta, inginerul, ține mult la mine, însă...". N-am auzit ce-a întrebat-o colega. Simpatia mea i-a răspuns: „Îl păstrez așa, pentru orice eventualitate. Mă gîndesc că un inginer, totuși, nu e rău...". Mi-a fost extrem de rușine că auzisem discuția, de parcă aș fi spionat-o înadins. Am plecat și mi-am frecat obrazul cu apă rece. În capul meu era un întreg haos. Doar un singur gînd clar: trebuie să plec de aici cît mai repede și am plecat fără să-i spun nimic. Nu i-am răspuns nici la cele două scrisori ale ei, pe care le-am rupt fără să le citesc... Ei, ce spui?

— Ai reacționat firesc, și cred că ea a înțeles, fără explicație, deși cîteva rînduri măcar de politețe puteai să-i trimeți. Dar ia — răspunde-mi sincer: de ce, de data asta n-ai mai căutat să fii generos?

— Știu eu? Nu m-am gîndit. Dar cred că nu puteam să reacționez altfel. Nu mă lăsa inima.

— Și ai procedat just. Ai blamat atitudinea ei, printr-o reacție normală. N-ai mai căutat să pozezi, să dovedești nu știu ce principii abstracte... Pe dumneata te strică ceea ce am zis și mai înainte ,în glumă, tendința spre speculație filozofică, spre visarea ruptă de realitate... Te-ai încrezut orbește într-un sentiment ce nu exista încă, din partea ei, ai idealizat-o, fără nici o rezervă lucidă, și ca-ntotdeauna, cum se-ntîmplă celor romantioși, care nu țin seama de realitate, — ai căzut în dezamăgire... „Prea mult un înger mi-ai părut / Și prea puțin femeie" — vorba poetului. În orice caz, ai fost mai bine decît în capitolul precedent...

Remarca mea l-a încurajat, așa că — ajungînd la cafele — el îmi relată capitolul următor mult mai calm.

— Cînd săpam la o sondă de explorare, lîngă Oradea, am reușit să fac o faptă bună. Am împăcat doi soți bătrîni care se certaseră dintr-un lucru de nimic. Stăteam la ei în gazdă. Amîndoi erau foarte simpatici și eu i-am îndrăgit. Se împăcau foarte bine. O dată însă, bătrînul a venit cam cu chef și și-a repezit nevasta. Dînsa i-a răspuns un cuvînt greu. S-au certat. A doua zi, bătrînica își strînge lucrurile și-i zice: „Te las sănătos, plec la mama". Erau foarte ambițioși. Nici unul nu vroia să cedeze. „Nu-i nimic, a spus bătrînul țanțoș ca un cocoș, am fost în tinerețe ordonanță la un ofițer — știu să mă descurc și singur". Eu am încercat pe toate căile să-i împac. Și n-am dus-o de loc rău, ducînd această muncă diplomatică. Bătrînul, care uitase rețetele mîncărurilor pe care le pregătea ofițerului, pregătea zilnic doar un singur fel: pasăre friptă. Au căzut sub cuțitul său toți puii și rațele din curte. Eu trăiam ca-ntr-o pensiune de lux. Mîncam pui fripți pe săturate apoi mă duceam în vizită la bătrînica! Ea începea să mă compătimească: „Vai și vai de mine. Ați rămas doi bărbați singuri. Cred că ești mort de foame". Eu ca s-o pot s-o înduplec să se întoarcă, mă căinam c-o ducem prost. Dînsa, ca să afle știri despre bătrînul ei, mă poftea la masă. Nu prea a fost ușoară, cum vezi, munca de diplomat. Mi se făcuse lehamite de pui fripți. Eu mă îngrășasem, pe cînd ei, săracii slăbeau. Tactica mea! Vorbeam fiecăruia despre cît de greu o duce celălalt, rămas singur. Și uite așa, în urma insistențelor mele l-am înduplecat mai întîi pe bătrîn. „Bine, zice — plec în oraș și dacă la întoarcere o găsesc acasă, făcînd de mîncare, n-am să pomenesc nimic despre trecut...". Eu am alergat la bătrînă. „Vino, neni dragă, că el o să te ierte...". „El să mă ierte? Dar cine a greșit?..." face ea țîfnoasă. Am încercat s-o dreg: „Vino că te așteaptă... A zis că dacă vine din oraș și te găsește acasă...". Dar nici așa n-a mulțumit-o: „Cum a spus — mă întrebă ea. Să-l aștept acasă, ori mă roagă să mă-ntorc acasă?...". I-am dat un răspuns diplomatic, făcînd-o să înțeleagă ceea ce dorea ea. În fine, văd că-și ia legăturica cu lucruri și se-ntoarce acasă. Cînd vede dezordinea din casă, ravagiile făcute printre păsări își pune mîinile în cap. Apoi, se-nduioșează, chiar se-nvinuiește pentru asprimea ei, intră în bucătărie și face de mîncare... Seara, îl văd pe bătrîn că intră în curte, deschide ușa, vine la ea bucuros, o sărută... Nici astăzi nu pot uita privirea lui, mai întîi plină de teamă — o fi venit, n-o fi venit? — apoi, luminată de bucurie cînd a văzut-o în bucătărie... Iată și capitolul cinci... Ce observații ei?

— Nici una. Dimpotrivă, mi-a plăcut cum ai reacționat și cum ai povestit. E aproape o schiță gata scrisă...

Sebastian Săceleanu consultă ceasul.

— E ora patru. Am stat ceva la taifas. Hai să-ți mai povestesc un capitol ca să fie șase. Restul pe mîine... Îți dau eu un telefon...

— De acord.

— De fapt, nici nu e prea lung. Lucram, tot la explorare la T... Teren dur, cu presiuni mari. Forajul înainta cu viteză de broască țestoasă. Directorul schelei, mă cheamă la el și-mi zice: „Dacă ajungem la sfîrșitul lunii la 300 m ești bun de felicitat". Eu mă pun pe treabă. Vorba aia — trag tare. Aveam de altfel și un brigadier bun. La sfîrșitul lunii ajung la 700 m. Cînd mă prezint la director, și-i spun ce-am realizat, el se uită cu reproș la mine: „Cum? numai atît?".

Aici, Sebastian Săceleanu tăcu brusc. M-am adresat ca unui om adormit:

— Ei, numai atît?

— Asta e tot.

— Parcă e o anecdotă.

— Pentru mine însă are un anume tîlc. Un superior nu trebuie să se arate niciodată mulțumit de subalternii săi...

— Sau altfel formulat: un conducător trebuie să fie exigent... Asta ai vrut să zici?...

— Întocmai. Deci am încheiat șase capitole. Acum, la revedere și pe mîine...

Aș fi vrut ca a doua zi să-i cer unele lămuriri. Mi se părea tot capitolul ăsta fără cap și coadă. Poate că interlocutorul era grăbit să ajungă la vreo întîlnire și din cauza asta l-a scurtat. Sau poate, este un capitol de umplutură, ca să iasă fix douăsprezece cu totul. Amîndouă alternativele erau la fel de posibile, avînd în vedere caracterul lui Sebastian Săceleanu. Misterul capitolului șase a rămas însă pe veci nedezlegat. A doua zi, nici a treia, nici a zecea n-am mai primit telefonul promis. În timpul verii am primit o ilustrată dintr-o stațiune balneară. Atît. I-am scris la schelă. Nu mi-a răspuns. Ce se întîmplase? A trebuit să-l caut eu, peste cîteva luni, la oficiul unde lucra, ca să obțin continuarea celeilalte jumătăți. Între timp, el se răzgîndise, din cine știe ce motive. Am reluat munca de lămurire de la capăt, — așa că rezolvarea misterului din capitolul șase a căzut pe plan secundar.

Cea de-a treia întîlnire a avut loc toamna. Ploua fără întrerupere. Norii se tîrau pe pămînt, cenușii.

Am mers așa, în tăcere, vreo douăzeci de kilometri, pînă în dreptul unor sonde, aflate în foraj. Aici eu și Săceleanu ne-am dat jos, ca să apucăm pe-un drum lăturalnic. Noroiul era prea mare ca să poată intra mașina. Ne-am înțeles cu ceilalți, ca la ora 7 seara să-i așteptăm din nou la șosea.

Plouă, plouă mărunt, cenușiu. S-a lăsat întuneric, deși e abia ora 4 după amiază. Spre surprinderea mea, Sebastian Săceleanu se înveselește:

— Ei, ce zici de vremea asta? Acum are farmec să umbli prin schelă. Cînd e senin nu-i nici o scofală.

Eu, însă, toț la ale mele adusei vorba:

— Hai, să vedem ce urmează în capitolul șapte.

— Bine, dar aici nu poți nota...

— Nu-i nimic. Am o memorie trainică și fidelă. Sînt în stare să reproduc cu exactitate o discuție care a durat două-trei ore.

— Capitolul șapte ar fi cel cu regiunea M... — spune el cu o încetineală ce nu-i era caracteristică...

— Da. Despre asta mi-ai vorbit. Intrarea dumitale triumfală sus pe un camion. Privelișteа unui ținut de basm. Oamenii de acolo. Ziua cînd a intrat în producție prima sondă... Testamentul dumitale, unde să fii îngropat... Ar mai fi ceva de adăugat?...

— Cîteva amănunte. Mi-am construit o casă de lemn, cum se obișnuiește prin partea locului. Eram în vorbă cu o fată de prin Oradea — adică îi scriam scrisori. Vroiam s-o iau de nevastă și i-am pregătit un palat tip Săceleanu... Dar a trebuit să plec din schela aceea... Intrasem în conflict cu contabilul șef pentru niște state de salarii cărora eu le contestam valabilitatea... întrucît, după părerea mea conțineau nume fictive... Am sesizat ministerul... A fost trimisă o comisie de control... Pe urmă sondele de foraj au fost mutate în altă parte... Toate acestea mi-au produs o asemenea stare de depresiune încît... Am vîndut casa unei Marii cu cozi, care trebuia să se mărite și mi-am dat demisia... M-am făcut geolog...

Am continuat să mergem prin ploaie. Cerul cenușiu începea să se întunece. Din loc în loc, prin norii de ceață jucau flăcări singuratice... Probabil, că dezilucia lui Săceleanu — mă gîndeam — provine tot din visurile sale romantioase care nu țin seama de realitate. S-a izbit de greutăți și a dat înapoi. Dar nu i-am spus nimic.

— Ce-a fost după asta? — am reluat eu firul, ceva mai tîrziu...

— Am devenit geolog... Mă faci dumneata poet și mai nu știu cum, dar geologii sînt și mai poeți decît mine. N-au o viziune exactă, inginerească a lucrurilor, — deși să nu crezi că lucrează pe ghicite. Raportul meu, la sfîrșitul campaniei, este primit cu superelogii. Eu însă nu eram satisfăcut. „Ia te uită, am tras cîteva linii acolo, am fixat cîteva cote și sînt felicitat... În timpul ăsta, ca inginer de foraj aș fi pus în funcțiune douăzeci de sonde, săpam optzeci de mii de metri... Aș fi rezolvat instrumentații complicate, chit că n-aș fi dormit nopțile..." Pe scurt, nu eram satisfăcut cu munca mea de nomad, cu rucsacul în spinare prin coclauri. Mi se părea că trăiesc degeaba, fără rost... Și astfel, într-o primăvară, era într-un amurg, aud din depărtare bătăile unui gater, sau ale unui motor... Alerg prin pădure, prin tufe, crengi tot mă izbesc în față, mi s-agață de haine... Aveam impresia că aud pompele unei sonde, cu toate că știam că e imposibil... Totuși, alerg mai departe. Zgomotul se aude din ce în ce mai deslușit. Mirosul de gaze îmi întărește senzația că sînt în apropierea petrolului... Bineînțeles că, așa cum mă așteptam, a fost o iluzie... Eu însă am simțit nemijlocit, cu toată ființa mea, că trebuie să mă întorc înapoi, la... munca mea.

În fața noastră se arată sonda spre care mergeam. Turla ei se pierde în cenușiul-întunecat al înserării. Oamenii forfotesc la lumina palidă a becurilor. Se pregătesc să înceapă forajul. Sebastian Săceleanu stă de vorbă cu brigadierul, dîndu-i îndrumări scurte. Lucrul continuă. Unii sudează derivația, alții curăță „lada". Se frezează dopul de ciment. Înainte de introducerea sapei, Săceleanu se apleacă și aruncă o monedă de cinci bani în gura sondei...

— De ce? — îl întreb.

— Nu știu. E un vechi obicei.

Granicul pornește zguduind platforma. Cu scîrțîit metalic, coloana coboară. Se oprește. I se dă o mișcare de rotație, și auzim primul șoc al sapei care se înșurubează în stratul de pămînt...

Ne-ntoarcem de acolo pe același drum, dar acum e întuneric de-a binelea. Plouă în continuare... Ne orientăm după farurile camioanelor, care trec pe șosea....

— Ce-aș mai putea să-ți spun? — vorbi Săceleanu în timp ce călcam masa nedeslușită, clisoasă de pe drum. — Am venit la schela asta și ce fac aici, ai văzut dumneata...

— Asta e totul? Parcă era vorba de douăsprezece capitole.

— Și acum cîte sînt?

— În cel mai bun caz nouă. — Da, asta e tot.

— Nu știu de ce dar eram decepționat.

— Și-aici cum te simți? — L-am întrebat.

— Bine. Vreau să fiu de folos oamenilor, adică să lupt pentru tehnica nouă să dau cît mai multe economii... Printr-o organizare și muncă demne de un inginer... Asta urmăresc... Nu mă-mpac însă cu lucrul de mîntuială, cu acel „sapă repede și oricum", numai să facem cît mai mulți metri, să realizăm planul... Cu o jumătate de sapă, cu un sfert de pompă... numai repede și iar repede! Dar ca să-ți faci o idee despre munca mea, mai stai de vorbă și cu alții... Dacă nu-ți ajunge materialul, mai combină cu ce ți-au povestit alții. Așa fac scriitorii...

Nu i-am răspuns nimic. Mergeam alături, ca două umbre, privind luminile mișcătoare de pe șoseaua din fața noastră. Mă gîndeam: „Ce rost are să combini? Tocmai asta n-aș fi vrut. În fond, intenția mea chiar de la început, n-a fost, să creez un erou, ci să-mi explic un om. Și într-o oarecare măsură, lucrul acesta este mai greu.

Am ieșit la șosea, ca să așteptăm mașina care trebuia să ne aducă înapoi, la birourile schelei:

— Îmi ești dator cu un răspuns... Știi care? — îmi spuse Sebastian Săceleanu, ferindu-se de luminile orbitoare ale unui camion care trecu în plină viteză.

Eram din nou, cufundați, amîndoi, în cel mai desăvîrșit întuneric. Lumina fulgerătoare parcă ne apropiase. I-am spus:

— Mi-a plăcut la dumneata dragostea pentru munca asta. Ești legat de schelă, de oameni, — cum să-ți explic — cu toată ființa... Parcă și șoseaua asta face parte din dumneata. Și asta e mult... E esențialul...

Era liniște și întuneric. Circulația se mai potolise. Ceața probabil s-a mai ridicat, fiindcă luminile sondelor îndepărtate se zăreau mai clare. Am vorbit iar:

— Ce să-ți mai spun? Cu timpul, sînt sigur, te vei lepăda de poza asta romantic-desuetă. Schela te va șlefui, te va face mai simplu... Și mie, de cînd umblu în petrol, mi s-a întîmplat asta...

Liniște și întuneric. Apoi, iar o lumină orbitoare. Dar nu e mașina noastră, ci un camion al schelei. Sebastian Săceleanu îl oprește. E ora opt. N-are rost să mai așteptăm. Ne urcăm pe platforma de sus și plecăm mai departe. În urma noastră, prin întuneric, se văd luminile sondelor...

de V. NICOROVICI

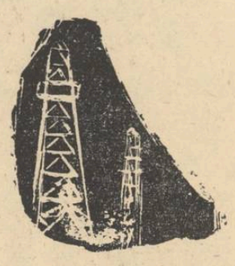

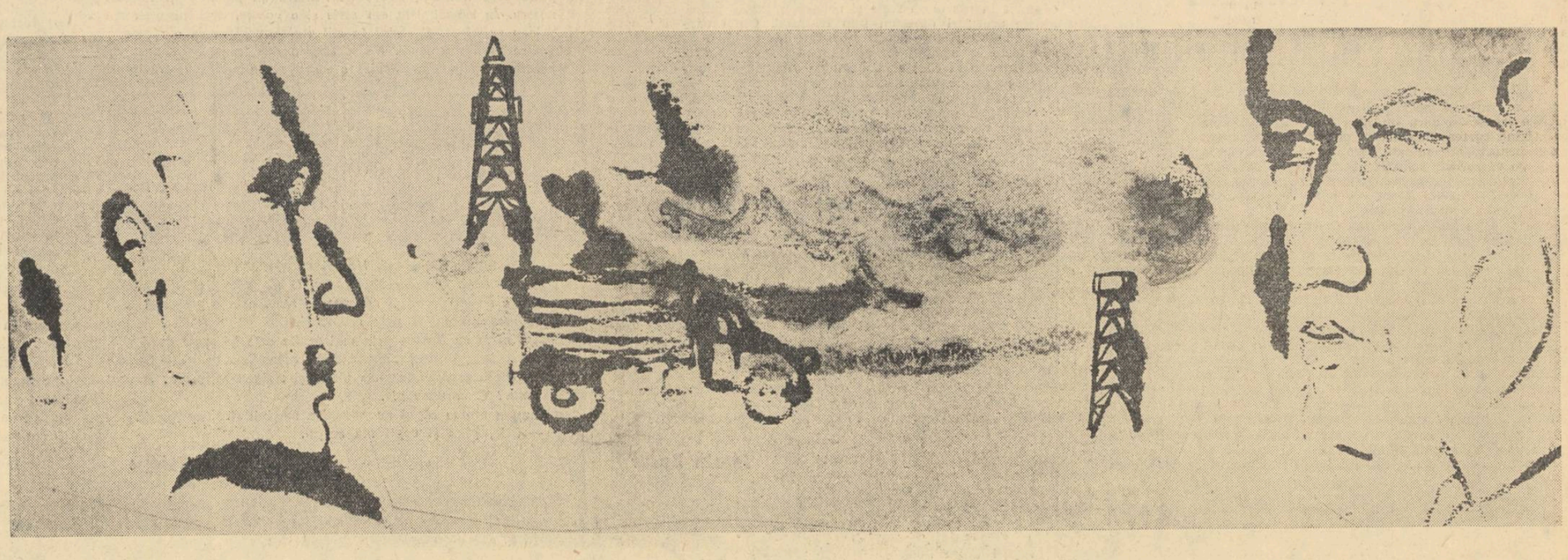

Desen de RADU GEORGESCU

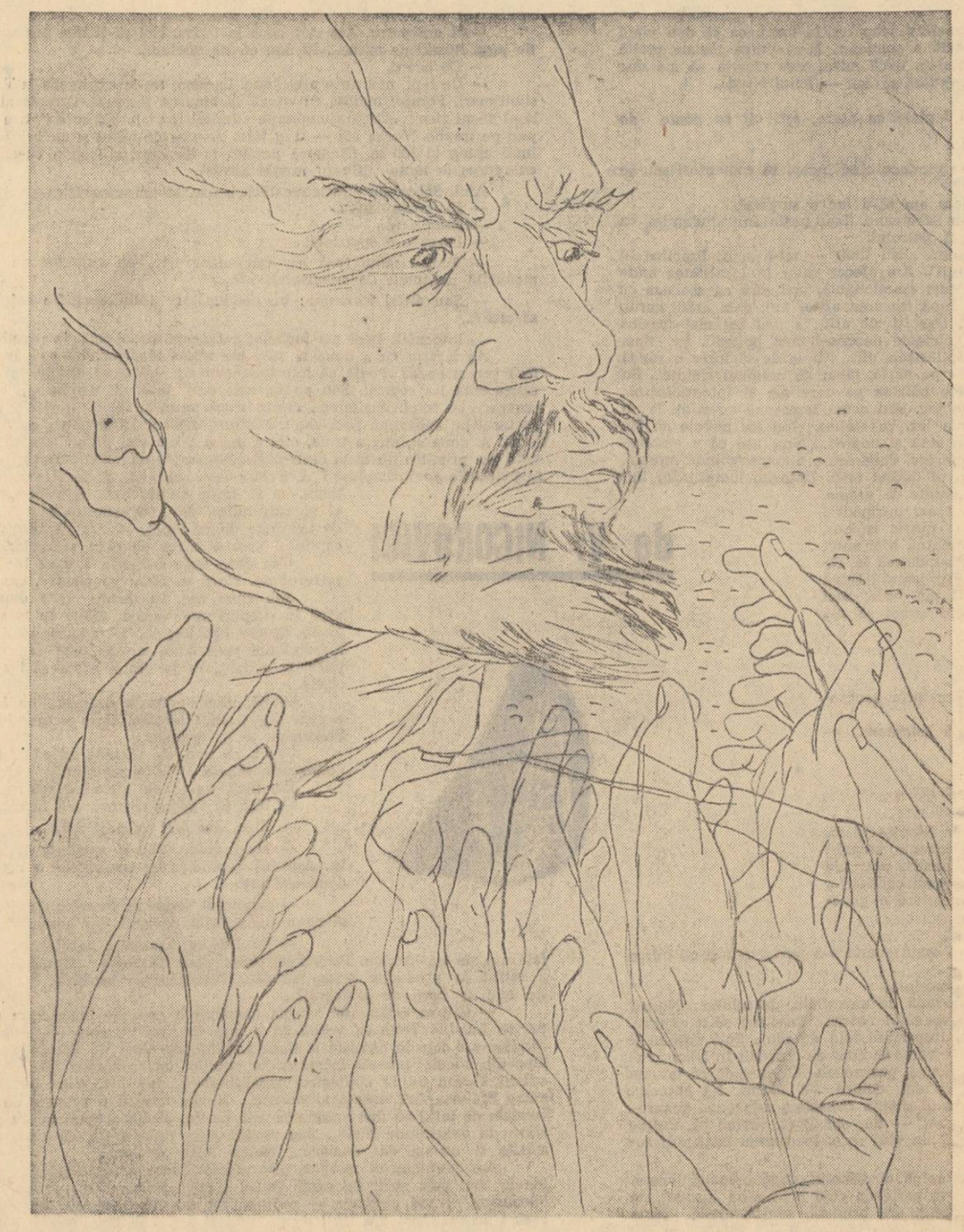

LENIN

Ilustrație de LIGIA MACOVEI

Secvențe sovietice

Gînduri săpate pe un zid al Kremlinului

Intrînd în Piața Roșie, observi un lanț nesfîrșit de oameni care se mișcă imperceptibil, de undeva, din parcul exterior al Kremlinului, pînă la intrarea în Mauzoleul Lenin. Pe ploaie sau vînt, căldură caniculară sau viscol, în fiecare zi de vizită, aceeași mulțime, așezată ordonat, se apropie cu emoție.

E un veșnic și proaspăt salut, adus în acest Pantheon sobru, lui Vladimir Ilici Lenin, nevoia unei comunicări permanente. Numele *Lenin* este piatra de hotar între întuneric și lumină, despărțind trecutul de prezent, legînd prezentul de viitor. Gîndirea și capacitatea de conducere, pe care n-a avut-o nici un conducător pînă la el, era acumularea puterii zecilor și sutelor de milioane de truditori ai ciocanului și ai gliei dintre cele două poluri. Geniul lui Lenin mobilizează, organizează, îndrumă, teoretizează, aprinde din această tensiune a spiritului și a sufletului o torță care va arde fără sfîrșit, deschizînd maselor muncitoare drumurile spre fericire. Răscoalele și revoluțiile declanșate aprins contra asupritorilor se terminaseră, pînă la Marea Revoluție din Octombrie, în primă etapă, lăsînd steagurile deschise pe baricade. Una, mai de durată, alta abia consemnată în documente ori hotărîtă în întruniri, sau care avansa pînă la luarea puterii — sfîrșeau îngenuncheate și mutilate. Durata lor era de ceasuri, de zile, de luni. Învățătura marxist-leninistă, consolidată prin practica revoluționară a proletariatului, a garantat popoarelor victoria revoluției proletare pe durata umanității.

Privim Mauzoleul... Ochii lui Lenin sînt închiși ca pentru un moment de meditație și de adîncire a lucrurilor, cu o iradiere luminoasă în expresie.

Oamenii trec procesional, descoperiți, atenți să rețină cît mai mult în secundele pe care le au la dispoziție. Totul este simplu și sobru. Interiorul, în care se află cripta transparentă, căptușit în marmoră roșie și neagră, refractă parcă în această liniște acorduri dintr-un imn triumfal. Omul care a ctitorit un ev istoric și care a cîștigat o biruință trainică peste veacuri odihnește în somnul de veci într-un veston militar kaki, ca în fotografia în care e înfățișat pe o bancă la Gorî, alături de tovarășa sa de viață. Mauzoleul, lîngă cetatea Kremlinului, n-are proporția Pantheonului. Mai strălucitor decît templul lui Zeus și mai grandioasă decît piramida lui Keops este, prin valoarea de simbol istoric, acest patrulater de marmoră ridicat pe latura dinspre Kremlin. Cugetînd la cît datorează omenirea acestui geniu, aici, în fața lui, te cutremuri de ideea că „unul din semințiile noastră", cum spune Maiakovski, a început, prin puterea poporului, o nouă facere a lumii.

Geniul lui Lenin nu e o lumină orbitoare și singuratică, arzînd totul împrejurul ei, ci raza care ajunge fiecărui om simplu ca un fir al destinului său viitor. Tunetele și erupțiile vulcanice nu vor fi produs un vuiet mai puternic și mai înfricoșător pentru stăpîni, decît hotărîrea de luptă cu care comuniștii au pătruns în piața Palatului de Iarnă pentru a-l asedia, la chemare lui Lenin. Cuvintele leniniste, pentru că se identificau cu gîndurile oropsiților și asupriților, au ținut loc de manta și de cizme, au chemat la atac, au arătat drumul, au orientat și au îmbărbătat, au mîngîiat frunțile biciuite, au potolit dorurile, sădind credința adevărului și a nădejdii într-o eră nouă.

Din Piața Roșie, imaginîndu-ți, în ceasul de înnoptare, urmele luminoase ale rachetelor care înconjoară pămîntul și luna, — gîndești că saltul în cosmos al omului sovietic pornește de la această frunte.

Marin Bucur

Kostea și porumbul

Vreme de mai bine de o oră, avionul a zburat de la Krasnoiarsk spre Suşenskoe. Sub noi fugea halucinant taigaua acoperită de soare, luminînd cerul cu albul pădurilor de mesteceni, rîurile limpezi și drepte, stîncile albastre, ca niște faruri imense, stabilind direcțiile pentru navigatorii văzduhului.

La Suşenskoe, avionul a aterizat pe o pajiște nesfîrșită. Kostea Konstantinov — cu care vorbisem cu două ore înainte la telefon — mă aștepta la marginea pajiștei, alături de un „Moskvici" de culoare cărămizie. S-a urcat la volan și a pornit. Kostea nu părea să aibă mai mult de 25 de ani (și am aflat mai tîrziu că chiar atît avea), purta ochelari și avea ochi oblici, de asiatic. Tăcea și învîrtea agitat volanul. Se vedea că nu e chiar priceput în meserie. Cîteva șanțuri le-a trecut cu destulă greutate, iar o dată era chiar să ne răstoarne. De fiecare dată, Kostea îmi zîmbea însă blajin, ca să mă liniștească.

— Nici o grijă, „Cucuruznaia" se descurcă și-n situații mai grele.

„Cucuruznaia" era porecla mașinii, și aveam să aflu mai tîrziu de unde îi vine.

Kostea m-a dus direct la muzeu, adică să vizitez casa în care și-a petrecut cîțiva ani de exil Vladimir Ilici Lenin, la sfîrșitul secolului trecut. Apoi ne-am dus al sediul comitetului raional de comsomol (uitasem să vă spun că el este primul secretar al comitetului). M-a invitat într-o sală lungă în care se afla un birou și un telefon. Restul dădea impresia unei săli de expoziție agricolă: vitrine cu știuleți de porumb, borcane cu semințe de porumb, planșe înfățișînd tulpine și știuleți în diferite faze de dezvoltare. Adică, peste tot, porumb. L-am întrebat dacă acesta este biroul lui sau o expoziție agricolă.

— E biroul meu, a precizat el. Mie-mi place foarte mult porumbul și de aceea am aici tot felul de știuleți și boabe. De aceea și mașinii i-am spus „Cucuruznaia". Am primit-o în dar pentru rezultatele obținute în cultivarea porumbului.

Cu Kostea Konstantinov am stat apoi de vorbă și am călătorit împreună vreme de două zile.

Pasiunea vieții lui (poate chiar o obsesie, în sensul frumos al cuvîntului) este porumbul. Imediat după terminarea institutului a venit în acest raion ca agronom, iar la un an de zile a fost ales prim secretar al comitetului raional de comsomol. Devenind activist, Kostea n-a renunțat la agronomie, la pasiunea pentru porumb. Ba dimpotrivă, el și-a dat seama că acum se poate ocupa și mai bine de asta.

Care a fost (și este încă) ambiția lui? Să demonstreze practic că în aceste ținuturi siberiene porumbul se poate adapta în bune condițiuni, în ciuda verii foarte scurte. În această cutezătoare inițiativă, Kostea și-a luat ca părtași pe comsomoliștii din raion. Ei au hotărît ca în fiecare sat să cultive experimental un lot cu porumb.

Acțiunea a început într-o primăvară. Kostea a făcut instructaje cu tinerii din fiecare sat, un fel de cursuri de pregătire. Nimeni nu știa pînă atunci cum se cultivă porumbul, aceasta fiind o plantă necunoscută pentru siberieni. Kostea alerga zi și noapte de la un sat la altul. Apoi a sosit vremea însămînțatului. În fiecare sat, Kostea lăsase cîte un termometru. Din oră în oră, tinerii luau temperatura solului și-i telefonau la raion. Cînd a socotit că este momentul, Kostea a dat indicația să se înceapă însămînțatul. În zilele acelea, a umblat din sat în sat, cu motocicleta, necruțînd nici nopțile. Însămînțările au decurs bine. La prașilă au fost unele greutăți. Comsomoliștii aveau treburi și în alte sectoare, ori prașila trebuia făcută exact atunci cînd trebuia. Au venit în ajutor pionierii, care în vacanță au prășit zeci de hectare.

Prima recoltă a fost bună — în medie 3.500—4.000 kg. boabe la hectar. Cu un geamantan plin de știuleți, Kostea a plecat la Krasnoiask, la Institutul Agronomic, unde s-a sfătuit îndelung cu profesorii săi. Din discuții, a tras concluzia că trebuie să lupte pentru obținerea unui soi nou, un hibrid care să se dezvolte rapid și să suporte mai bine frigul toamnei.

Dar, ca să nu lungim prea mult povestea, Kostea Konstantinov a dovedit în cele din urmă celor din raion că și la ei, în inima Siberiei, se poate cultiva cu succes porumbul și că în felul acesta se poate dubla numărul vacilor de lapte și al porcilor.

— Asta-i o politică foarte serioasă, mi-a spus el. Porumbul e o bogăție mare și dacă facem treabă cu el... cum să zic, îndeplinim o sarcină de partid de prim ordin. Asta le-am explicat eu băieților, și ei m-au înțeles. Trebuie să mă mai înțeleagă și alții. Pînă la urmă reușesc. Visul meu e să văd, peste vreo doi ani, 25 000 de hectare cu porumb în raionul nostru. În sensul ăsta am scris și o poezie, deși nu prea mă pricep suficient. E scrisă în stil maiakovskian, ca o chemare. Apare în ziarul local. N-am scris-o din intenție artistică, ci pentru propagandă. Ascultă o strofă (o transcriu în traducere literală):

Neputincioase —
frigul și zăpada
Bat în retragere,
se supun.
Victorios
cucuruzul înaintează
în flancuri,
Știuleții rid
cu dinți aurii

— Destul de frumoasă, l-am încurajat eu.

— Mă rog... O primă încercare. O să facem și o brigadă artistică cu un program adecvat pe tema asta a porumbului și o să mergem cu ea prin colhozuri.

Am mers cu Kostea prin mai multe sate în acele două zile. Cînd vedeau intrînd „Moskviciul" cărămiziu pe ulița principală, copiii țopăiau într-un picior și strigau pițigăiat: „Cucuruznaia! Cucuruznaia!".

Kostea scotea capul pe fereastra mașinii și rîdea fericit.

— Uite, pînă și copii mă susțin.

Ion Băieșu

Reîntîlnire cu Cehov și Ostrovski

Privești balansoarul în care-i plăcea lui Cehov să-și legene gîndurile, trusa medicală care prin finețea ei amintește trusa de lucru a unei domnișoare, ghetele, mantaua (ai văzut zeci de fotografii cu Anton Pavlovici, dar abia ea îți lămurește adevărata lui statură — era destul de înalt) aspră, mare, grea, care pare să mai ascundă și acum frigul, frămîntările și durerile pe care scriitorul le-a întîlnit în drumul său prin insula Sahalin. Sub ochii tăi mantaua păstrează, familiar, curbura spatelui, trădînd ceea ce s-a petrecut cîndva în inima gingașă și dreaptă care-a bătut prea grăbit sub postavul grosolan. Inima aceasta știa să simtă, să deosebească adevărul de minciună, să *vadă*. Aflat aici, la Ialta, în anul 1902, Cehov spune: „Am trecut printr-o vreme grea, de lincezeală... Se apropie prefacerea... Am cotit-o brusc... În sud, la noi, valul se ridică puternic... În popor e mare fierbere... Rusia zumzăie ca un stup... Veți vedea ce va fi peste doi-trei ani. Nici nu veți recunoaște Rusia... Cîtă forță, cîtă energie și cîtă încredere există în popor... Extraordinar!".

Ne amestecăm și noi în mulțime și continuăm vizita. Casa-muzeu A. P. Cehov se află pe o străduță liniștită, cu locuințe arătoase și împrejurimi verzi. În curte, oameni de toate vîrstele, de toate profesiile, sosiți aici să cunoască locul în care, timp de patru ani, a trăit și a creat Anton Pavlovici. Clădirea n-are nimic spectaculos, dimpotrivă, am zice că e de o simplitate nobilă, că-i gospodărească, trainică, și-atît. Mult, mult alb, nespus de mult alb și nicăieri obiecte masive, mobilă impunătoare. Fiecare lucru păstrat cu evlavie în această casă, clădită după indicațiile personale ale scriitorului, are grație, transparență și îți reține atenția tocmai prin discreția pe care o degajă. Nimic nu ține să-ți facă impresie, să-ți subjuge ochiul: nici spătarele delicate ale scaunelor din sufrageria în care Cehov și-a băut în atîtea rînduri ceaiul, nici fața de masă cu franjuri fragile, nici biroul simplu, practic și de bun gust. Aici, la biroul acesta, și-a scris ultima sa piesă, „Livada cu vișini", isprăvită la un an înaintea morții. Aici, la Ialta, veneau să-l vadă Gorki, Cuprin, Bunin, Mamin-Sibiriac. Aici, nu departe de Ialta, la Gaspra, unde Lev Nicolaevici Tolstoi urma un tratament, se întîlnesc cei doi corifei ai literaturii ruse. „Ah, — spune titanul de la Iasnaia Poliana, despărțindu-se de Cehov, ce om admirabil: simpatic și modest, cuminte, ca o domnișoară! Și mersul îl are ca o domnișoară. E pur și simplu minunat".

Nu, nu putem părăsi casa-muzeu înainte de-a face un popas, cît de scurt, în grădină. Cîte nu se povestesc despre ea: „Locul cumpărat de Anton Pavlovici... departe de mare, de chei, ba chiar și de oraș (astăzi e în plin oraș — n.a.) fiind un adevărat maidan... pe care creșteau cîțiva peri piperniciți. Treptat însă, prin îngrijirea lui Anton Pavlovici... maidanul s-a transformat într-o grădină minunată, plină de flori și fel de fel de pomi... Anton Pavlovici a schițat planul grădinii. A fixat locul fiecărui pom, al fiecărei bănci. Apoi a comandat copaci, arbuști și pomi de prin toate părțile Rusiei. În scurgerea anilor, a plantat meri, peri și alți pomi fructiferi care au dat niște roade minunate. Avea în grădină și un mesteacăn, care-i amintea de natura nordică, și pe care-l iubea nespus de mult. Era mîndru de trandafirii cățărători pe care-i îngrijea cu mîna lui, de eucaliptul plantat lîngă o bancă unde-i plăcea să se odihnească...".

Și iată că ne este dăruit un trandafir din grădina lui Anton Pavlovici. Un trandafir roșu.

Încheiem vizita cu impresia că ne-a fost pus dinainte încă un volum de A. P. Cehov, postum, autobiografic, inedit.

★

Soci. Sîntem la casa memorială „Nikolai Ostrovski". E un adevărat muzeu dăruit Revoluției, tot așa cum scriitorul însuși s-a dăruit pe sine și pe eroii săi, aceleași cauze nobile, măreț: Revoluția.

Și aici, în ceea ce vedem și simțim, întocmai ca pe vîrful A—Hun (unde-am fost martori ai întîlnirii dintre munte și mare) ni se pare că luăm parte la întîlnirea a doi eroi legendari: Nicolai Ostrovski și Pavel Korceaghin. Și dintr-o dată înțelegem profund sensul major al cerinței: scriitorul să se confunde cu opera sa! Stăm acum în dormitorul scriitorului — și-n același timp camera sa de lucru — tapetată în tonuri sumbre pentru ca lumina să nu-i stinghereacă ochii prea bolnavi și pe bună dreptate ne întrebăm: cine, Nicolai Ostrovski sau Pavel Korceaghin a adresat cititorilor săi, prin radio, pe patul de suferință și luptă, la 12 octombrie 1935, aceste cuvinte: „Lucrul cel mai de preț este să fii luptător, să nu te tîrăști în coadă".

Cine, Ostrovski sau Korceaghin a spus: „Sînt doar o picătură în care se reflectă soarele Partidului": Fără îndoială că așa putea vorbi doar Ostrovski-Korceaghin.

Cu cît străbați mai multe încăperi ale muzeului, impresia aceasta se precizează. Iată o fotografie a gării Sepetovca, cum a cunoscut-o scriitorul în tinerețea sa și cum a cunoscut-o eroul cărții, în „Așa s-a călit oțelul". De asemenea, uzina electrică din Sepetovca, unde a muncit și Ostrovski în tinerețe, și deci și Korceaghin.

Și iată și carnetul său de comsomolist. Numărul: 8144911. Datat: 1919. Aici te miră la început faptul că nu-l vezi trecut în carnet și pe eroul literar. Pe urmă dai de notele din școală: e primul pe clasă. La loc de cinste, carnetul roșu de partid, Datat: 1924. Numărul: 285973.

Și astfel, rînd pe rînd, îl privești pe Nikolai-Pavel lucrînd la construirea unei linii ferate, apoi în mijlocul copiilor, ai dinaintea ochilor primul exemplar din vestita sa carte, purtînd dedicația dată mamei sale: „...învățătoarei mele veșnice și paznicului meu devotat", citești decretul prin care i se conferă scriitorului „Ordinul Lenin", te oprești dinaintea carnetului său de membru al Uniunii Scriitorilor, semnat de Maxim Gorki, dai peste harta Spaniei plină de steguțe care-l țineau la zi cu situația operațiunilor militare, închini un gînd pios amintirii sale cînd dai peste ediția de doliu din „Așa s-a călit oțelul", scoasă de sub tipar cu o banderolă neagră, în chiar ziua incinerării lui Nikolai Ostrovski, cercetezi în cele din urmă cu atenție volumul „Așa s-a călit oțelul" pe care-l citeau, în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, membrii „Tinerei Gărzi" și poza în care un grup de mitraliori, pe front, citește aceeași carte în răstimpul dintre două lupte. De pe perete lipsește un singur instantaneu: Iuri Gagarin vizitînd muzeul și vorbindu-le celor care se aflau de față, despre pilda de eroism și dîrzenie comunistă, pe care i-a servit-o Nicolai Ostrovski și eroul său drag, Pavel Korceaghin.

Mihai Stoian

PIAȚA ROȘIE — MOSCOVA (Vedere panoramică)

Fotografia I. ION MICLE

Ion Horea

Octombrie, pe Argeș

la muzeul Goleşti, cu întîia şcoală rurală în limba romînă

Octombrie, pe Argeș, ne-ntîlnești
Și-aici pe urma fraților Goleşti.
Lumina ta ne-a strîns cîndva în poală,
Ne-a pus în brațe cărțile de școală,
Din cîntecul și șoaptele mămuchii
Să deslușim minunea dintre buchii,
Din casa sprijinită-n umbra vremii
N-am fi putut rîvni la academii,
Dar timpul se despătura în foi,
Foșnind în umbra casei printre noi -
Ce liniște-i în jur, și nici un semn
Cioplit pe fața stîlpilor de lemn,
Și dascălii ne sînt plecați departe —
Amiaza se deschide ca o carte,
În sus, pe dealurile în terase
Și-n vițele-mpletite și rămase
Ca tresărirea gîndului, în vînt,
Ori ca lumina strînsă oarecînd,
Spre care-adeseori tăcut revii
Din uliță, alături de copii.

— Coboară limpede ca mierea,
Și curgi pe șesuri roditoare,
Fodoaba mea, lumină, tu, puterea,
Tu, libertate, foșnet și culoare,
Te-nlimpinăm cu frunțile mai drepte
Ca-n nici o altă toamnă. Te-am rîvnit,
În firul grîului să se deștepte
Izvorul tău din infinit —
Coboară, ploaie de luceferi, deasă,
Cu apa așteptată în pămînt,
Să te oprești la fiecare casă
Și să pornești cu fiecare gînd.
Octombrie, pe Argeș, cine-mi spune
Ce fire de lumină-ai să-mpletești?
De ești minune, fie și minune!
Lumina ta coboar-o să-ncunune
Și amintirea fraților Goleşti!

Petre Ghelmez

Cuvintele

Cuvintele mă ademenesc ca ielele
În pădurea lor fermecată,
Unde ard comori neștiute,
Unde cad stelele,
Unde se zămislește viață
Ca-n viața cea adevărată!
Aici,
În fiecare silabă se ascunde-un ecou,
În fiecare semn se bănuiește un sens;
Sunetul vechi se topește-n cel nou;
Curgînd ca un aur lichid, luminînd intens.

Uneori,
E ca un uragan purpuriu,
Ca o roiire de sori ce prin spații străbat!
Sînt cuvintele bucuriei, acestea,
Le aud și le știu
Tunetul nemuritor,
Peste zările lumii pînă la cer înălțat.
Alteori,
E ca o mînie de valuri, —
Vuind din adîncu-nnoptat lung-prelung,
Ca o prăbușire dureroasă de maluri,
Prin cine știe ce suflet,
Unde razele speranței nu mai ajung...
Cunosc cuvintele întîmpe-apoi,
Ca un parfum,
Pe califeaua apusului,
Scuturat din suavele flori de cîmpie,
Cuvintele de dor: nesfîrșire-nsorită de drum,
Cu apa fîntînilor veșnică, vie.
Cunosc cuvintele grave,
Ca un sunet de clopot profund,
Stăruind în auz;
Cuvintele-adevărului: stele cutezătoare,
Mergînd ne-ncetat înainte,
Spre țărmi care-apar și s-ascund;
Decantînd în raza lor vie
Tot ce-i amestec cețos și confuz.

Dar, în afară de acestea,
Mai cunosc un cuvînt.
Un cuvînt emoționant ca un început de lume
Și tot așa de firesc.
În ecourile lui
Se leagănă astăzi întregul pămînt!
Visurile — corăbii de aur —
Din portul acesta pleacă
Și, împlinindu-se,
Tot aici poposesc.
E un cuvînt în care secolii
și-au concentrat, răbdători,
Rezonanțele, esențele tari;
Oamenii — toate speranțele și bucuriile
lor peste vreme!
E un cuvînt pe care-l scriu aici,
Cu litere mari,
Cu propria-mi viață:
COMUNISM.

Corneliu Sturzu

La o fereastră, în Moscova

Masa, odaia
și jucăria din palmă:
boaba unei rachete planînd
peste un glob de culoare albastră.
Iar dincolo de fereastră
luminile Moscovei semnalizînd.

Fiecare cartier e un aeroport de pe care zboară
spre mine urări,
fiece stradă —
prelungită pînă la țărmul continentelor —
un drum pentru milioanele de „bine-ai venit!"

Desfăcute-s perdelele zăvorîte
și vîntul îmi flutură părul,
asemeni mătăsii ce cîntă pe turnul Kremlinului.
Simt fluxul fierbinte-al oțelului
alergînd să-mi mîngîie obrajii
și tropotul renilor în tundra-nghețată,
pîlpîind cu nările umede
frunzișul aurorelor boreale.
Ascult țipătul dur al metalelor
pe mesele de operație ale frezelor
și foșnetul apelor limpezi
pe covorul de Buhara al pustiului.
Mă amețește parfumul rodiei coapte
căzută în iarba livezii,
sub lacrima lunii tremurînd pe geana Kazbekului.
Undeva, dedesubt,

urcă răsuflarea grăbită-a vagoanelor
ce aleargă mereu
cu povara antracitului în spinare.

Toate se-adună aici,
topindu-se-ntr-un unic șuvoi —
aliaj nemaivăzut vreodată —
din care oamenii aceștia,
prietenii mei, neuitați,
au modelat incandescenta rațiune-a rachetei —
obelisc de pe treptele căruia văd
zorile limpezi ale Comunei.

Adrian Munțiu

Glas în revoluție

Glasul meu
Trece prin toate bucuriile lumii
Și nu mi-i
Teamă că flautele se vor sparge în jur;
În mine cuvîntul e mai matur,
Are o mie de vîrste acum
Și o mie de chipuri.
Izvoarele mi-au cizelat nedomolite nisipuri
Și mi le-au întins strălucind la picioare.
Simt încă un umăr lîngă umărul meu
Și încă o floare.
Cine-mi cere zîmbetul, depărtările, cine?
Zilele se sting năpraznice-n mine,
Ca să se nască o zi mai frumoasă;
Mi-i brațul vioară din adîncul lumii scoasă
Și spulnik,
Rotindu-se în juruj fiecărui om;
Mi-i cîntecul rădăcină însetată de pom
Întoarsă lacomă-n adînc după apă;
Inima nu mai poate să-ncapă
Doar într-un singur piept;
Toate bucuriile, toate le-aștept,
Să-mi răscolească cerul și marea,
În mine e tot mai albastră depărtarea.
O, glasul meu
Trece prin toate bucuriile lumii
Și nu mi-i
Teamă că flautele se vor sparge în jur,
În mine cuvîntul e tot mai matur.
Undeva,
Azi noapte s-a născut un copil sau o stea.
Împingeți zările cu încă o treaptă,
Tinerețea lui o vîrstă nouă și-așteaptă
Și un cer mai înalt
Pentru întîiul asalt —
Al mîinilor ce pîlpîie lacom și caută...
Răscolitoare, arderea noastră prin el
Nu va mai muri niciodată.

Corneliu Șerban

Gînd pămîntean

Cu ochi uimiți de-atîtea frumuseți
îmi place-așa, să rătăcesc pe stradă...
De drumurile-acestea poate veți
afla, cîndva, mai mult, dintr-o baladă.

Petre Cristian

Erupții solare

A fost vreodată-njunghiat soarele?
Spada ar pieri, topită
Sub perpetuul viscol de raze.
Cuba e soarele Caraibilor.

Sînt inimi fierbinți,
Ținute cîndva în umbre de piatră,
Care — descătușate — devin imense erupții solare;
O asemenea inimă e Cuba!

Dar, oameni, cineva cată să tragă
Peste pienarul răsărit, obloane crăpate...
Ci voi, veghind, grăbiți zenitu-acestui soare
În solidaritate!

Ion Budescu

Sentiment al cîmpiilor

Am venit aici, la răscrucea cîmpiilor,
aici unde s-au întors tractoriștii cei tineri
să are... Eram activistul viitoarelor noastre recolte.

Treceam peste brazde cu pașii greoi — și, deodată,
cum ai lovi în cutia unei vechi violine,
parcă-ntrebîndu-mă, poate chemîndu-mă,
pămîntul mă înconjurase cu miresme de grîne,
mă înconjurase cu o lume de brazde și pace...

Ca și cum mă trezeam dintr-o călătorie-ndelungă,
venea către mine din toate părțile cîmpul,
alerga împrejur fremătînd către mine
și atunci m-am oprit. Și teamă mi-era să mai merg
să nu se întoarcă cîmpia-napoi, lăsîndu-mă singur...

Vai, cum venea pămîntul din zare,
de dincolo de zare,
și oamenii aceia ce ară îi căutam cu ochii măriți
și era minunat să te simți în mijlocul cîmpiilor
și era o cavalcadă-a cîmpiilor lunecîndu-mi
în suflet.

Se făcea atît de densă țărîna venind către mine,
de jur împrejur în culori uimitor de reale, încît
mi se părea că devin mai subțire, mai demn,
și mai nalt, ca un țipăt de bucurie imensă
ce-ar vrea să cuprindă pămîntul pînă departe.

Eram la răscrucea cîmpiei cu timpul,
cu orele acestea superbe ale patriei mele,
și știam că totul se petrece în numele pîinii
sub soarele aburind în amiaza de martie.
Mă bucuram adolescent în numele pîinii,
aici unde timpul e un cîmp nesfîrșit,
purtînd tractoriștii cei tineri spre mine,
mereu către mine, mereu către mine...

PREȘEDINTELE COLECTIVEI

reportaj de N. Velea

O formulare mai „frumoasă", mai „metaforică" ar părea căutată și nu s-ar aplica atît de potrivit nici omului, nici felului cum muncește. Pentru că tovarășul Constantin Cazacu, președintele gospodăriei „16 Februarie 1933" din Jariștea, este exact ce se înțelege, ceea ce trebuie să se înțeleagă printr-un președinte de colectivă (Și, probabil, cîndva, dicționarele și enciclopediile vor trebui să înregistreze și să definească și această noțiune, așa cum au înregistrat pe cele de „profesor", de „medic", sau „savant").

Președintele este un om energic.

Energia președintelui din Jariștea este egală și liniștită, se dozează înțelept de-a lungul zilei-muncă. Degajă sentimentul maturității, al rotunjimii.

El trece zilnic, de la 5 dimineața pînă — uneori — peste miezul nopții, printr-o mulțime de situații pe care trebuie să le judece exact și realist, pentru a găsi dezlegările cele mai potrivite.

Urmărind rezolvările pe care le dă, descoperi cu o satisfacție mereu împrospătată armonizarea dintre om și responsabilitățile sale.

Tractoriștilor care defrișează în punctul Scînteia le trebuie asigurată cazarea. Unde ar fi locul cel mai potrivit? Președintele se consultă cu cei din consiliu, pe urmă hotărăște:

— La Mitică Abazan. E și spațiu, e și aproape și stau și sub geana pădurii. Au răcoare.

Se urcă într-un camion încărcat cu saltele și pături și merge acolo unde se amenajează dormitorul. După ce totul e pus la punct, președintele mai privește o dată, circular, camera. Parcă lipsește ceva.

— A, da. Un difuzor. Sînt tineri, nu-i putem lăsa fără muzică. Aranjează cu stația de radioficare și într-o oră difuzorul e instalat.

★

Una din grădinițe nu mai are pătrunjel. Președintele se duce la grădina de zarzavat și rezolvă „problema pătrunjelului". Trimite un coș plin și totodată îi spune șefului de echipă Stănoiu să scoată 500 kg. de ceapă și în locul ei să pună pătrunjel. „Pentru necesități".

★

— Voi, „a șaptea" — îi arată brigadierului de la a șaptea — Vedeți că aveți la capul unei tarlale o grămadă de măracini. Să-i cărați mai încolo ca să se poată ara.

★

— Tovarășe președinte, — cere un șef de echipă — ne-ar trebui pentru mîine o căruță de cărat araci.

— Nu se poate. Mîine toate sînt la borceag.

— Tovarășe președinte...

— Nimic, borceagul.

— Tovarășe președinte.... mai roagă omul.

— Nutrețu' n-are sărbătoare și nu suferă întîrziere. Aracii pot să mai rabde — e neînduplecat președintele.

★

La grădină e înconjurat de cîteva femei.

— Tovarășe președinte, brigadierul Manea a vociferat la noi cu niște cuvinte ce nici nu se pot scrie.

— Maneo, ia să te aud — îl cheamă președintele pe brigadier. Și vocea lui e jumătate amuzată, jumătate severă.

Brigadierul rămîne descumpănit, nu știe pe care dintre jumătăți s-o creadă și privește intimidat. Președintele îl apostrofează și, de data aceasta, vocea lui e fără echivoc, e aspră:

— Să nu mai aud lucruri d-astea!

★

În ziua următoare, pe bascula din fața sediului se cîntăresc căruțe cu borceag. În urma unui car imens, umplut cu borceag, pășește un pui de găină mic și neglijabil.

— Îl vezi? mi-l arată președintele. A fost născut la incubator și n-a avut cloșcă. Merge după car și se întoarce la crescătorie. Vezi, ce „cloști" am crescut noi?

★

Duminică, președintele de la „16", care e și vicepreședintele sfatului popular, ține într-o sesiune a sfatului un referat despre drumurile comunei Jariștea. După ce arată teoretic că „îmbunătățirea și restrîngerea drumurilor pot aduce foloase comunei", indică practic că una din potecile care duc la siloz trebuie transformată în drum, iar un drum care duce la una dintre vii poate fi părăsit și împrejmuit. Deputații au încuviințat propunerile de poteci deschise și de drumuri închise.

★

Într-o seară, cînd credeam că am prins o clipă de răgaz, l-am rugat pe Constantin Cazacu să mi se istorisească.

— M-am născut în satul Poiana Părului, a început el. Taică-meu — Ștefan îl chema — avea 2 hectare de pămînt și noi eram șapte frați. După ce ne-am săltat, am început să muncim fiecare pe la avuții satului. Asta pînă m-a prins războiul.

(Dar răgazul în care speram că-l aflasem pe președinte era aparent. Pe ușă intră un colectivist, operat, întors de curînd de la spital, care cere un ajutor de boală. După ce aprobă cererea, președintele urmează).

— Am luptat pînă la Praga. Mi s-a acordat decorația „Eliberarea de sub jugul fascist". Din 1946 m-am întors din nou la muncile cîmpului. În 1949 am fost agent agricol. (Din nou ușa se deschide și pe ea intră grăjdarul Cirus Năstase care arată, printr-o cerere, că sacii care i-au fost imputați, au fost pierduți într-adevăr din neatenția lui, dar că roaba care i-a fost iarăși imputată „e nejustă". Pentru că a luat-o Toma Alexandru „ca să-și termine temelia casei noi și înapoi n-a mai adus-o". Președintele citește hîrtia, o propune hotărîrii consiliului și continuă):

— În 1950 am fost ales deputat comunal și vicepreședinte al sfatului. Între '52 și '53 am fost secretar de sfat. În 1954 am devenit președinte de colectivă. Am primit Ordinul Muncii clasa III-a.

★

M-am despărțit de Cazacu, președintele de la „16" din Jariștea într-o duminică. El, împreună cu cîțiva colectiviști, își luaseră familiile și merinde și urcaseră sus, la punctul Scînteia, să prînzească împreună cu tractoriștii. Stăteau cu toții la umbra unui nuc, împrejurul unei mese lungi, de peste douăzeci de oameni. De aici, de la acest punct aveai perspectiva întregii gospodării. Dar viile, grădinile, fostele lanuri de grîu sau orz și casele oamenilor le vedeai fragmentate de conturul „Kirovurilor" și buldozerelor tractoriștilor, trase în apropierea mesei.

Președintele conducea masa și discuțiile de la masă, cu aceeași energie calmă și echilibrată pe care o avusese în celelalte zile de lucru ale săptămînii.

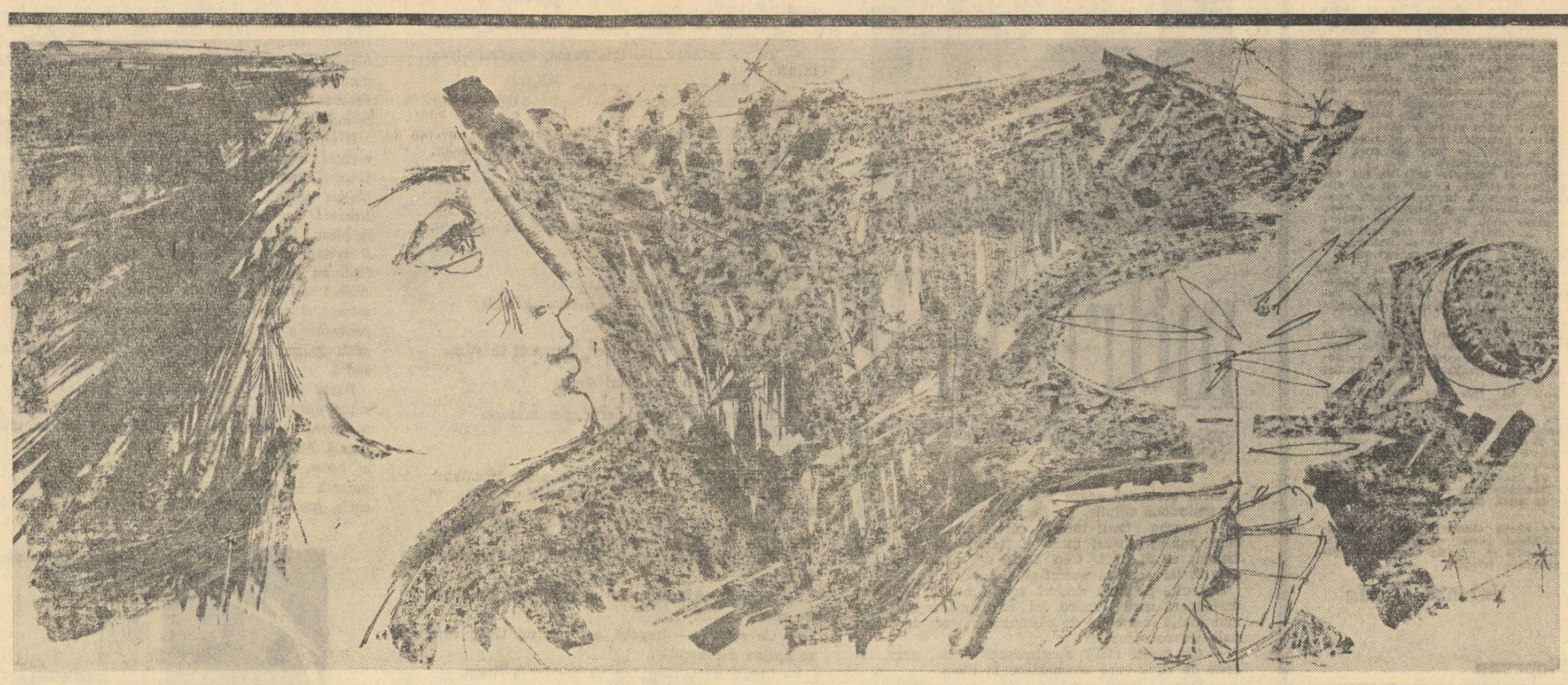

Desen de S. ALFONS

Mă mulțumesc cu bucurii terestre;
să-mi limpezesc trăirile în vin,
să-mi licăre lumină la ferestre,
să nu mă simt, de ce iubesc, străin.

Spiralic înălțîndu-mă cu gîndul,
să aflu rostul celor cîte sînt;
pe om mai sus și mai presus aflîndu-l,
în curcubee strîns și iar răsfrînt.

Mă bucur dar de cîte-s ale noastre,
de cîte-s bune și duioase-n noi...
Iar cînd a fost și am urcat spre astre,
cum știți prea bine, m-am întors la voi.

Gabriela Melinescu

Doar cît iubesc...

Pămîntul se rotește nesfîrșit,
în stele, cu păduri, cu ape line...
Doar cît cuprinde inima — e-al meu;
doar cît iubesc, atît îmi aparține.
Și trebuie să urc, și să veghez
cinstit, pămîntul rodnic al iubirii;
și trebuie să spulber și să scad,
cu gesturile largi ale furtunii,
pămîntul sterp al urii și-al minciunii!
Pămîntul se rotește rotunjit
de gîndurile ce-l străbat sub frunte,
ieșind din cîmpul soarelui și-al lunii;
și se cuprinde-n mine, prelungind
imensa respirație a lumii.

Adrian Păunescu

Cea mai frumoasă natură

Fiecare culoare purta o armă pe umăr;
Tinere paturi de puști se zvîrcoleau în copaci
Și pădurile creșteau mai repede.
Metalele se purificau în fugă,
Înrolîndu-se în pereții blindatelor,
Soarele răminea și noaptea pe cer,
Sau pe-o parte de cer, de deasupra ta.
Anotimpurile deveniseră elastice —
După nevoile bătăliei.
Izvoarele răsăreau acolo unde
Gura unui rănit chema: apă!

Toate pentru victoria ta, Revoluție!
Și cînd victoria a sunat
Demobilizarea naturii,
Cînd fiorul electric al creației
A fost restabilit,
Mulțumind călduros pentru prietenia
Și înțelegerea cu care natura te-a-nsoțit în lupte,
Tu i-ai dat forma cea mai frumoasă,
Sîngele cel mai sănătos,
Oamenii cei mai sensibili, să o lumineze,
Partea de cosmos cea mai prielnică vieții.

Și lîngă inima ta, pe străzile obișnuite
Și pe celelalte străzi — steagurile roșii —
Anunțînd începutul unor drumuri de flăcări spre cer,
Pentru a-i reda focul împrumutat,
Te leagănă și te laudă cea mai frumoasă natură,
Revoluție!

POȘTA REDACȚIEI

F. Șerban: „Demonstrațiile antirăzboinice" sînt mult prea fragmentare, constituind cel mult un punct de pornire, nu lipsit de interes. Unele sînt transcrierea de locuri comune, ca „Sînge și aur". „Cine spune că aurul n-are gust, n-are miros / Minte: / Încercați între dinți o monetă de aur / și gura se va umple pe dată / De mireazma omenească a sîngelui, / De gustul lui sărat,/ Sărat ca și lacrimile, / sărat ca și sudoarea, /Cu care tot aur se cumpără!" Nimic nou, ca idee sau tratare, nici o vibrație personală. Celelalte se salvează de acest mare neajuns, dar, repetăm, sînt mult prea telegrafice.

Carmen Atanasiu: Nu este greu de observat că sînt primele încercări, pline de influențe și stîngăcii. Citește mult și... mai încearcă.

Mariana Stoian: Același răspuns.

D. Dumitru: Cam neclare unele imagini: „Voi sări în șeaua dimineții / O dată cu zorii / și vom merge împreună / Să strîngem covorul albastru al nopții, / Vechi și găurit de molii, / Ce-a acoperit aseară ziua. / Covorul îl voi lăsa zorilor / Ce-l vor acsunde cu grijă / Să nu-l vadă soarele; /Iar ziua o voi lua cu mine / S-o dăruiesc muncii, / O veche prietenă". Poate fi lăsată noaptea în paza zorilor? Și anume pentru a... nu fi văzută de soare? Simbolul este contradictoriu. În general, imaginile pe care le creezi nu reușesc să redea un sentiment pregnant. Deocamdată au aerul de ciorne.

Stela Costan: Sînt cadențe egale purtînd imagini uzate: „E asfințit de soare, treptat s-aprind lumine, / În iarba înflorită cu dor m-aștepți pe mine / Ca să privim de-aproape cum trece Carul Mare / Pe bolta înstelată cu mici mărgăritare etc. O dată declanșat un asemenea mecanism, versurile se înșiră fără nici o strălucire. Bineînțeles, nu ritmurile sînt de vină, ci materialul poetic. O imagină banală supără prin ea însăși, dar cînd se mai și repetă? La distanță de patru versuri d-ta vorbești despre „bărbatul fără seamăn, un răsărit frumos de soare" și de „omul răpit din soare". Nu e prea mult?

Mircea Constantinescu: Ton de romanțe ieftine, vechi de multe decenii: „Privind pe geam cerul noros / Îmi amintesc întîia noapte / Cînd am înfiripat din șoapte / Un vis atît de frumos...". Forma de rondel scoate și mai mult în evidență, prin repetiții, aceste scăderi. Finalul coboară și mai jos: „Privirile mi-arunc sfios / Prin cameră. Tainice șoapte / Se-aud de-alături, însă toate / Se pierd pe rînd..., dispar prin dos... / Și-mi amintesc întîia noapte." Celelalte, la același nivel.

Nicolae Sameș: Fără îndoială, intimitatea manuscrisului nu este nouă pentru d-ta. Versurile mărturisesc sensibilitate și preocupare pentru expresie. Dacă nu ne putem opri, deocamdată, alegerea asupra unor poezii, este din pricina existenței unor tendințe fie de rarefiere tematică, fie de prozaism. Pentru perioada de început în care se află versul d-tale, acestea sînt obstacole oarecum firești și înlăturarea lor depinde numai de d-ta. Rarefiere: „Iarnă... Ninge mereu / Pe stradă și în parc... / Ninge mereu. / Pe străzi se topesc / Fulgii de nea... / În parc înfloresc / Aidoma lor / E viața: / Înflorește prin cei ce-o-ndrăgesc!." Versurile sînt prea palide și cuminți pentru a sugera ideea respectivă, ca și în alte poezii din grupul pe care ni l-ai trimis. Prozaism: „Păsesc alături de acești oameni simpli / antrenați în fremătătorul proces al muncii, / Oameni care gîndesc la ziua de mîine / și la celelalte ce vor urma" etc. Imaginea nu este nici evidentă, nici conținută. Versurile d-tale se plasează în prezent între aceste două deficiențe. Sîntem convinși că îți vei găsi calea exprimării autentice.

Constantin Mihail: Un stil voit trepidant, cam depășit, cu atît mai mult cu cît îmbracă „descoperiri" lirice tîrzii: „Abia acum am înțeles că viața pornește din noi / din arterele noastre roșii, / din fețele noastre arse de soare și dure, / din descifrarea celor 1000 de sensuri noi / care ne-nconjoară febra timplelor sure. / Abia acum am înțeles / că viața pornește din stradă, / din zgomotul acesta anacronic / ca motor cu benzină: / din oamenii aceștia cu hainele bătate de ulei / care mureau în fiecare zi cu un gram mai puțin de hemoglobină." S-ar mai puteta cita și alte exemple. Sînt comentarii pe teme generale și cunoscute. Credem că te-ai apropia mai mult de poezie dacă te-ar preocupa aspectele concrete ale actualității.

Mihu Dragomir

Cațan Florentina — *Alexandria*; *Lucec Dumitru* — *București*; Sergiu Dincă — *Blaj*; I. Ciuchi; Popescu Cristian — *Galați*; Alexandru Misiugan — *Bistrița*; Aristică Băghină — *T. Severin*; Dincă Florea — *București*; Grigore Paul; Grădinaru Gh.; Drăgănescu Ioan; Abdișa Abdișa; Dionisie Ghiță — *Pitești*; Liliana Brînduș; Pufu Valerica; Lupu Elefterie — *București*; Iordache Cecilia — *Bîrlad*, Fundescu Petre — *Vidra-Galați*; Cornelia Savetscki — *Iași*, Gheorghe Fifirig — *Bacău*; Romeo Magheresсu — *Craiova*; Buda Constantin — *Brașov*; Romeo Nenișor; P. Dragomir — *Iași*; Ion Alexandru Angheluș — *Huși*; Maria Marin — *Bacău*; Tudor Sorga — *București*; Popovici Volker — *Timișoara*; Dr. Eugen Bucur — *București*; Valeria Rusu — *Roșiești*; Ion Damian — *Tîrnăveni*; Brutaru Constantin — *Roșiori*; D. Petrovici — *Timișoara*; Dan Cristescu — *Timișoara*; Ion Cițcoveanu — *Cluj*; Sităruș Mircea — *Tîrgoviște*; Adrian Dumitrescu — *Cîmpulung Muscel*; Florin Țene — *București*; Nicolae Rogobete — *București*; I. Chiculiță — *Brăila*; Soare Dan — *Predeal*, Radu Emil; Victor Bănoc — *București*, Beti Iosif — *Cluj*; Müler Traian — *Petroșani*.

Mai trimiteți!

V. Rădoi — *Galați*; Mihai Cupcea — *Cluj*; Grădinarul Gh. — *Făgăraș*; Man Al. Vasile — *Arad*; Victor Bănac — *București*; Sorin Savinescu — *București*; Ion Negescu — *București*; Al. Florin Țene — *București*; Iordache Aioanei — *Constanța*; Scrieciu St. Haralambie — *Seaca de Cîmp*; Oprea I. Gabriel — *Găești*; Croitoru Nicolae — *Moreni*; Elena Toader — *București*; Salșievici D. — *Ploiești*; Mihăițean M. — *București*; M. Lefter G. D. — *Ploiești*; Anghel F. Dumitru — *Lucăcești*; Breabăn Viorica — *Siret*; Urca Emil — *Alba-Iulia*; Titi Gheorghiu — *Vaslui*; Sandra Blazu — *București*; Ștefan Vasii — *Lugoj*; Gheorghe Valeriu — *Pitești*; Guinea Octavian — *București*; Gornea Paul — *București*; Simion Rodica Michaela — *București*; Clavel Octavia — *București*; I. G. Trifa — *Cîmpeni*; Paula Bănică — *Vizantea*; Gheorghe Popa — *Mediaș*; Al. Bucuroiu; Andrei Florin Ionescu — *București*; Matei Grigore — *Zorleni*; S. Simion — *București*; Nicolae Lăpuștescu — *Hunedoara*; Avram Ion — *Cîmpulung Moldovenesc*; Gheovache Valeriu — *Pitești*; Ion Burcă — *Brașov*! Gheorghe Filip — *Dumbrava*; Marius Pencovici — *Giurgiu*; George Florian — *Iași*; *Deocamdată nu.*

O culegere a tinerilor poeți dobrogeni

Placheta de versuri, publicată de către Casa regională a creației populare — Dobrogea, constituie, înainte de toate, un poem colectiv închinat muncii omului contemporan, făuritorul noului peisaj dobrogean. Autorii — un buchet de tineri, mulți dintre ei debutanți — se arată dornici să surprindă în versuri, sugestiv și emoționant, ceva din frumusețea zilelor noastre.

Orientate spre o tematică actuală, vizînd probleme specifice atmosferei înnoitoare, dinamice a vieții oamenilor deltei și stepei dobrogene, multe din poeziile lor atestă vocație. Ne atrag atenția, în primul rînd, cele semnate de tînărul Vasile Petre Fati. Iată o strofă din „Șantier, noaptea":

„Luna se oprește pe mortarul proaspăt
și noi o zidim între cărămizi
ca Meșterul Manole".

O poezie de debut a Ninei Preda reține prin candoarea cu care este cîntat sentimentul de dragoste. („Ferestre"); Ioana Iliuță vădește un simț matur de a surprinde frumusețea faptelor obișnuite peisajului dobrogean actual, în debutul său „Orașul nou — Năvodari".

Demonstrînd pe alocuri certe posibilități de exprimare lirică, Nicolae Fătu și Ștefan Raicu nu realizează totuși o poezie vibrantă, mulțumindu-se să înregistreze fără căldură faptele. N. Fătu, spre exemplu, obține o imagine inedită, cînd compară gara din Constanța cu un albatros („Un albatros rămas într-un picior / în așteptări firești și cunoscute / cu ochii de jăratec orbitor / cu-aripile pe zare desfăcute"...), dar în restul poeziilor („Microcentrală", „Întîlnire cu marea") ideea pe care vrea s-o comunice apare cîntită. Tema din „Întîlnire cu marea" este interesantă, dar senzația resimțită la prima vedere a mării, devine ridicolă în interpretarea autorului. Eroul, un tractorist... „Stringea-n pumn o probă, pe furiș (de mare — n.n.) cînd pornea în zori la seceriș".

Ștefan Raicu imprumută versurilor sale un ton declamator. Poemul „Bogați sîntem, oameni" nu este altceva decît o notație prozaică, în care abundă semnele de întrebare, exclamațiile și liniile de dialog, fără a se obține vreun efect. În „File pentru viitor", stilul plînge și / „...suspină / Sub reci cuțite de combină", iar în „Îndiguire" oamenii se războiau cu apa avînd „pumnii goi și foamea-n gînduri" (!)

Volumul mai reține atenția prin lucrări ca: „Recunoștință" de Octavian Georgescu, „Zidurile Doftanei" de Vasile Terezea, „Partidului" de Stanislav Popescu, „Note în port" de Sanda Ghinea și „Inscripție pe luciul mării" de Ivinarh Vartic.

Era bine dacă unii dintre autorii prezenți aici nu s-ar fi lăsat furați mai ales de contemplarea rece, pasivă a faptelor din care își extrag sursele poemelor. De aici lucrări sărace în conținut, plate, de un ton tipător.

În unele poezii își face loc idilismul (vezi „Microcentrală" de Nicolae Fătu, „Cîntec pentru delta mea" de Aurora Contescu sau „Tractoriștilor" de O. Georgescu). Alteori, comparația cu trecutul, întreprinsă pentru ilustrarea transformărilor de azi, are caracterul unei simple lipituri, nu se integrează organic poeziei („Îndiguire" de Șt. Raicu; „Litoral" de N. Fătu). Alături de imagini izbutite, unele poeme alinează metafore învechite sau enigmatice. (Pentru Mariana Filimon, de pildă, Dobrogea este o „zînă a hoidelor").

Formulînd aceste cîteva observații, salutăm apariția plachetei constănțene, dorind ca tot mai multe case regionale de creație să prezinte numeroșilor cititori de poezie asemenea culegeri.

Valentin Borda

Ștefania Plopeanu

Fericire

Bate-mă, vînt,
Încolăciți-mă, șiruri de aer...
Sînt atît de fluidă...
Ca o flacără mă preling
Peste fruntea zăpezie a orașului
Sărutînd ochii caselor
Și creștetul greu de flori al salcîmilor.

Asurzește-mă, mare!
Biciuie-mi trupul cu panglici de stropi
Să mi-l port, lunecos ca un pește-n adînc
După comorile tale de cîntec și basm...

Înecă-mi, seară, făptura de salcie
În oceanul tău cu ape subțiri;
Am o tonă de poezie în mine...
Toarnă-mi vin din urciorul lunii pe pleoape,
Aruncă-mi măcar o poală de stele
Și-am să fiu zîna acestui
pămînt!

Aprinde-mă, soare!
Treci prin pălăria mea
de spice și maci
Și zdrențuie-mi buzele,
Să mă clatin peste întreg
pămîntul,
Să cuprind toată planeta cu brațele,
De fericire că trăiesc
În lumea aceasta a tinereții!

Iordan Popescu

Creația

Omul e vioară!
E de-ajuns să-l atingi,
Ca să răsune un cîntec de primăvară
Sau trist să-i răsune strunele,
Lumea toată se strînge în el
Și pleacă din el modelată și caldă.
Omul i-a fost vioarei model
Și cîntă ca să nu ardă.

ANTOLOGIA POȘTEI REDACȚIEI

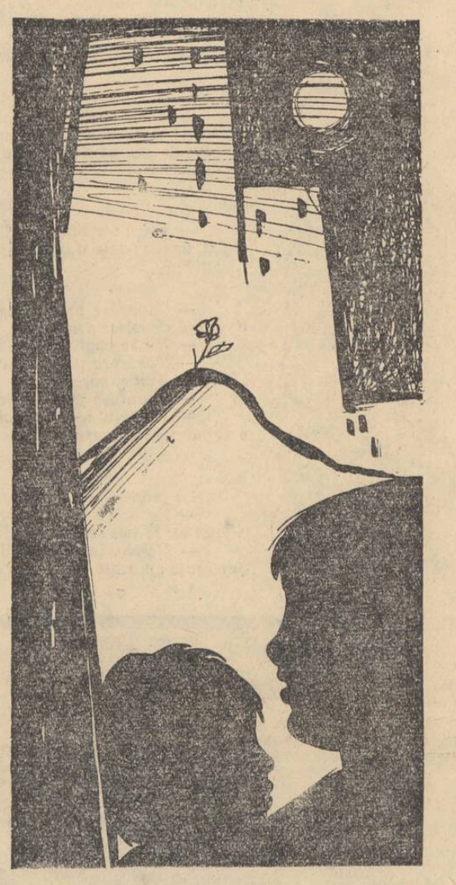

mărțișorul

Sorin scoboară scara blocului, sărind deodată, cu amîndouă tălpile, pe fiecare treaptă, și ascultă cu o ureche glasul mamei, care-i amintește că la cinci ani ești băiat mare și trebuie să te porți frumos cu ăi mici. Căci Sorin s-a mutat în bloc aseară, iar acum a pornit să-și cunoască vecinii.

Înșiruite pe două rînduri, svelte, blocurile noi se desfășoară spre Dunăre. Ici, colo, printre ele, se mai înalță mormane de pămînt și resturi de materiale de construcție.

— Ce faceți aici? apostrofează Sorin, grav, un grup de copii care scormonesc în nisip.

— Dar tu cine ești?

— Eu? Sorin.

— Sorin? Ce Sorin?

— De la 10. Apartamentul... M-am mutat aseară.

— Buletinul! Dă buletinul repede,îi cere încruntat unul bucălat și tuns chilug.

— Eu...? N-am buletin. Ochii lui Sorin trec neliniștiți de la unul la altul.

— O frunză, o frunză, se milostivește de el, fetița din grup. — Na! — și-i întinde repede o frunză mototolită.

— Poftim, se conformează băiatul.

Celălalt o ia fără grabă, o privește atent pe amîndouă părțile și pe urmă i-o înapoiază indiferent și trece la loc.

— De-a ce vă jucați? își revine Sorin.

— Construim un bloc.

— Fără sfoară?

— Merge, îi răspunde, cu un gest convins, bucălatul.

— Nu, se dărîmă — se opune Sorin și trage la repezeală din buzunar capătul unei sfori. Măsor eu.

— Da' pe ei nu știi cum îi cheamă.

Dezamăgit, Sorin bagă sfoara la loc.

— Ăsta negru-i Dan.

Dan era într-adevăr negru, tuciuriu de-a binelea peste tot și-și completă prezentarea singur.

— Trei ani. Frate cu el. (El era Cristian, bucălatul).

— Paula și Titel stau la 50.

— Tot la noi în bloc?

— La noi, sigur.

— N-am de ce să leg sfoara, se întoarce Sorin la treburi.

— Dă-i bățul, Titel.

— Dacă mă lasă să țin.

— Pe urmă țin eu, se oferi Dan.

— Sfoara-i a lui Sorin — sări Paula.

— Vă dau eu de lucru — îi potoli Sorin. Acum tu ești încărcător, Dan. Pune pămînt în roabă.

— Hai, Paula, facem cărămizi, o chemă Cristian.

— E destul un om la cărămizi. Tu fă schele.

— Da' inginer?

— Inginerul măsoară. Tu ești maistrul. Ia-ți echipa.

— Echipă, ascultați comanda — se conformează repede Cristian. Faceți cum v-a spus tovarășul inginer.

Așa s-a împrietenit Sorin cu noii lui vecini. Pe urmă, sfoara a înhățat-o Dan, care și-a trecut-o de-a curmezișul pieptului și s-a oprit cu spatele în fața lui Sorin. Căuta vizitiu.

— Nu se mai merge cu caii.

— Ba se merge. La zarzavat.

— Mergem, hai!

Sorin a stat puțin pe gînduri, apoi și-a improvizat un bici. Nu trebuia să-l supere pe ăla micu.

— Stai că mai vine un mînz, îi oprî Titel, cînd să prindă hățurile și se alinie alături.

— Hai de-a școala, îi chemă Paula.

Îndată, elevii se așezară pe brînci înaintea ei și prinseră a scrie sîrguincios în nisip, ca niște veritabili școlari, de-acum cîteva veacuri. Numai Titel, nedisciplinat, șterse scrisul celorlalți cu piciorul.

Paula se simți în drept să-l urecheze, ca pe un neastîmpărat, iar frate-său începu a plînge zgomotos, cu vădită intenție.

— Te aude mama, se alarmă învățătoarea.

— Să audă, zmiorcăi acesta, furios. La școală nu bate.

— Nu bate, întăriră, neașteptat, ceilalți.

— Treci în clasă. Tu nu ești bună de învățătoare, se aprinse Cristian.

De-a școala n-a mai mers, dar s-a alcătuit pe loc o familie care se muta în bloc. Se înserase aproape, cînd improvizații părinți, se apucară să-și scuture de nisip odraslele, ca să-i aducă acasă. Deodată, Paula țipă speriată.

— Mișcă!

În hol, sorin se întoarse prompt s-o certe pentru ce sperie copiii. Rămase însă cu privirea în direcția arătătorului Paulei și constată încurcat:

— Mișcă ceva....

Copii se adunară ciorchine și priviră cu toții. În vîrful movilței de pămînt dintre blocuri se mișca într-adevăr ceva. Ca o pălărie ciudată, care se înclina într-o parte și în alta, neregulat, salutînd pe cineva nevăzut.

— Trebuie să vedem ce-i, se dezmetici Sorin.

— Trebuie, întări Titel.

— Tu nu te băga, i-o tăie Paula, apucîndu-l de mînă.

— Să mergem acolo, propuse Cristian.

Imediat Dănuț făcu speriat legătura cu basmul de aseară.

— Dacă-i zmeul...

— Zmeu-i mai mare, mă, îl contrazise frate-său.

— Poate-i pajură, nu se lăsă acesta.

— Pajura zboară.

— O fi marțian, presupuse încet Paula.

— Ce-i aia?

— E ăla, nu aia. E un om de pe alt pămînt. Așa ca ăsta.

— Cum a venit aici?

— Cu racheta.

— E rău? vru să știe Sorin.

— Poate s-a supărat că am făcut gălăgie.

— Tu l-ai bătut pe Titel.

— Mi-e frică, scînci Dan.

— Dă mîna. Nu mai mișcă, îl potoli Cristian.

— Da, nu mai mișcă...

— Mă duc să văd, hotărî Sorin.

— Du-te, îl mînă Titel.

— Mă duc — și Sorin porni spre arătare.

— Mișcă! țipă iar Dan.

Sorin se trase iute înapoi.

— Dacă te înghite?

— E lîngă casa noastră, îl încurajă bucălatul. Se teme el. Eu trebuie să am grijă de Dan... se scuză el.

— Dați-mi un băț. Pun basca în vîrf să i-o întind la nas. Dacă o ia, fug.

— Uite, îi întinse repede Titel bățul de la măsurători.

— Trebuie să vedem, vorbi Sorin, agățînd basca. Se sperie copiii.

— Ce copii? — întrebă, amuzat, un tînăr care se oprise și-i asculta.

— Copiii mici, răspunse cu prestanță Sorin.

— Voi sînteți mari, te pomenești că d-aia stați aici după ce se întunecă și vă așteaptă acasă!

— Nene, e ceva acolo, îi arătă nehotărîtă Paula.

— Un marțian, adăugă Titel.

— Un marțian? Oho!

— ...

— Te pomenești că vi-i frică?!

— Nnnnuuu! protestară ei.

— Aha! atunci haideți să-l vedem, voinicilor.

Titel se înființă rapid lîngă tînăr și i se agăță de mînă. Acesta îl strînse bărbătește și porni spre movilă. Copiii îl urmau în tăcere, ca la o expediție, călcînd ușor, pipăind parcă cu toate simțurile locul. Intraseră într-o zonă de umbră. Arătarea se clătina tacticos înainte, neluîndu-i în seamă. Mai erau cîțiva pași.

— Iiiiuuu! chiui Titel și o zbughi înainte.

— O floale mare, albă, se bîlbîi Dan.

— O bătea vîntul..

Năvăliră cu toții, în jurul florii, făcură o horă.

— Haideți copii, îi chemă tînărul. Am îngropat frica. Marțienii o să-i vedem altădată....

Maria Petra

OGLINDA DE BRONZ

Inginerul Mihai Bujeșca coborî scara dinspre biroul șefului, călcînd, ca de obicei, cu picioarele altuia. Cînd intrase acolo, avusese presimțirea că o face în mod inutil, că la fel ca și în alte ocazii, o să fie privit cu neîncredere, sau, în cel mai bun caz, n-o să-l ia nimeni în seamă.

Și doar avea de propus ceva util, la ordinea zilei; se lucrau în atelier, pe o comandă specială, niște uși din plăci de bronz, care trebuiau șlefuite fără să se vadă valuri pe ele. Se lucrau mai mult manual, dar, cu tot lustrul auriu, imaculat, tabla lăsa să se vadă niște onduleuri, la fel ca o oglindă care face chipurile hidoase. Și totul trebuia luat de la capăt. Dar cum? Și cum să împaci și termenul de livrare, și calitatea lucrului?

Poate că soluția lui, cine știe...

Era numit în atelier numai de cîteva luni, și avusese în acest timp ocazia să încurce treburile în așa fel, încît unii îl consideraseră un om total lipsit de capacitate, iar alții, mai binevoitori, lipsit de interes. Lucru cert, că nu inspira nimănui încredere, cu aerul lui șovăielnic cînd era vorba de luat o răspundere, cu veșnica lui manie de a complica și de a scoate tot felul de greutăți, acolo unde nu era cazul. Nu reușea să se impună în fața nimănui, pentru că nu spunea niciodată ceva precis, sigur, și asta se cere unui inginer în primul rînd. Cu obrazul lui grăsuliu, cu umerii căzuți, și cu glasul întotdeauna moale, inginerul nu inspira decît o anume indulgență acordată oamenilor lipsiți de personalitate, care înghit orice fel de glumă, fără ripostă.

Lipsit de dibăcie în mișcări, ca și în cuvinte, nu se supăra niciodată; cu asta ar fi părut un om cumsecade și atît.

În sinea lui, considera că cel mai grav defect pe care îl are este chelia, uluitor de avansată pentru un om abia trecut de 26 de ani. Într-adevăr creștetul lui pleșuv atrăgea izbitor atenția, constituind prilej de întrebări nedelicate, de sfaturi binevoitoare și grijulii, sau de glume usturătoare din partea sexului slab, cu privire la podoaba capilară.

Îi era necaz că nu i se dădea crezare, nici cînd era vorba de istorisit vreo „aventură", cum făceau colegii ceilalți, prin tramvai sau în timpul gustării, la birou, pentru că nimeni n-ar fi crezut că poate tenta vreo fată, cu mutra lui urîțică, pistruiată, cu nasul lătăreț, proeminent și comic, și mai ales cu proverbiala nepricepere în a însăila măcar o discuție interesantă.

Foștii colegi de facultate, acum ajunși în posturi de răspundere, mărturiseau că în școală, Mache — așa îi spuneau și acum, familiar, după vechea poreclă — îusese bunicel la carte, jongla cu integralele, dar cînd, și atunci, nu era în stare să emită o opinie proprie, să înfrunte vreo idee, cu alta, nu pentru că nu ar fi avut opinii și idei, ci pentru că nu vedea nici o scoțală în a combate ceva.

Într-un fel, deviza lui era: „lasă omul să creadă ce vrea", ca un fel de pretext pentru comportarea lui moliie, un fel de bonomie leneșă. Mulți credeau despre el că e un băiat bun și atîta tot, mulțumindu-se a-l lua peste picior.

Încununat de această aureolă, „inginerul Mache" ajunsese să fie ocolit de unele răspunderi la un moment dat, i se încredință dințau sarcini mărunțele, care ar fi intrat în atribuția unui maistru sau șef de echipă, sau chiar dispecer. Motivul era bineînțeles, „acomodarea", limită care trecuse cam de multișor pentru el.

Dar în dimineața aceea, coborînd scările cu niște desene subțioară, avusese dintr-odată revelația faptului că pur și simplu nu face nimic. De sus, din capul scării, foriota din atelier i se păru pentru prima oară străină, ceva îl îndepărta, se simțea aruncat asemeni unui lucru greoi și inutil sub acțiunea unei forțe centrifuge, rătăcit undeva pe margine, în afara zbaterii aceleia complicate și creatoare.

Oamenii își vedeau fiecare de ale lui, preocupați în jurul mașinilor, a bancurilor de ajustaj.Cu fiece treaptă coborîtă, inginerului i se păreau că oamenii sînt tot mai departe de el, că nu-l ia nimeni în seamă, că el nu e legat de nimic, poate să facă orice, să plece sau să stea o oră, să se uite aiurea prin atelier.

Și toate începură să i se pară urîte și ne la locul lor, halatul de pe el i se păru îmbibat cu pilitură de fier și ulei ars, e drept, nu prea era curat halatul lui, dar cine ar fi avut pretenția?

Trecînd prin fața panoului de onoare, își privi chipul în sticlă, ca într-o oglindă, și-l cuprinse o deznădejde indescriptibilă; îi strălucea scăfîrlia ca o bilă de bronz proaspăt lustruită, iar pe față începînd de sub ochi, brobonise barba, o barbă fără culoare definită, cînd roșcată, cînd blondă sau negricioasă.

Își trecu mîna peste față, o mînă cu degete conice, albicioase, și, ca să-și tempereze reaua dispoziție, zîmbi strîmb. — Ei și, ce-mi trebuie să mă irit acum pe chestia că nu mi-a fost luată în considerație propunerea... O să-și bată capul ei, și pînă la urmă o să iasă. Și cu mine și fără mine, treaba în atelier tot o să meargă.

...Și barba asta, ia uite ce nenorocire. Oare de ce nu s-o fi inventat ceva să nu mai crească barba? În fiecare zi, dis de dimineață, dă-i cu lama pe obraz, în loc să mai atipești puțin. Urîtă chestie!

...Dar de ce n-o fi luat-o în considerație? În loc să muncească oamenii atît ca să netezească tabla de fieșturi, cu pile și tot felul de polizoare, mai bine băgam ramele direct pe raboteza mare, luau o față dreaptă și apoi șlefuiau. Nu mai ieșeau „valurile Dunării".

— Îți iei dumneata răspunderea că nu vor fi stricate ramele, dacă le pui pe mașină? îl întrebase șeful de atelier, privindu-l țintă, de parcă paguba se și făcuse, și el, inginerul, era de-a dreptul vinovat.

— O, asta nu, fiindcă omul care lucrează pe mașină trebuie să răspundă, eu doar am zis așa, — răspunsese moale.

— Și ramele cum le prinzi de mașină? Cu șioară? Și dacă rămîne tabla prea subțire cînd rabotezi din ea? săriseră maistrul și controlorul. Atît așteptase să se spună, și se cocoșase sub greutatea atîtor întrebări ce trebuiau lămurite, care de care mai complicate.

(Ia te uită în ce m-am băgat, mai bine tăceam!)

— Să se cerceteze la fața locului — mai spusese așa, impersonal, ca să umple tăcerea ce plutea prin norii albaștri de fum. Fumau toți odată.

— De ce ocolești sarcinile, tovarășe inginer? La ce stai dumneata în atelier? Așa, ca mobila? sărise fript controlorul, enervat la culme de calmul surîzător al lui Bujescu. — De ce nu-ți bați capul să dai o soluție cumsecade? Alții se zbat, și dumneata...

Noroc că se înecase și-l apucase o tuse lungă, altfel cine știe ce mai turuia controlorul ăsta. Tocmai în fața șefului. Ce neobrăzat!... Dar așa e cînd ai ghinion...

I se părea că toți ochii năvăliseră pe el, suspect, îl măturau în răspăr, și el e dator să înfrunte șuplciul.

Înghițise în sec. Luase niște desene de pe masă, cu gestul care să arate că, „nu se mai bagă în lucruri de astea, treaba lor" și se strecurase încetișor pe ușă. Auzise bine, sau vreo iluzie auditivă pronunțîndu-se „inginer..." cu un ton a „halal să-ți fie"?

Apa de la arteziană era prea rece și dinții îl dureau. „Trebuie să am carii, asta mai lipsea". În drum se opri în dreptul unei freze, și lucrătorul grăbit, poate și din joacă, îl stropi cu o puzderie de șpan ud, care i se risipi pe pantofii și pe halat.

Mache îl privi cu niște ochi de ciine bătut și se depărtă fără să mai spună rîzînd, — dă-te dracului.

— Ce-o fi cu el? L-au luat la întrebări pe bietul Mache.

★

— Tovarășe inginer, tovarășe inginer, vă cheamă sus șeful!

— Las' că mă duc eu (ce-or mai fi vrînd cu mine?)

Scările i se părură din nou abrupte. Cu fiecare treaptă se făcea mai cald.

— Soluția dumitale e singura posibilă. (L-a luat din ușă). Se poate prinde rama pe mașină. Ne-am gîndit la ce ai spus dumneata, și se vede că ai avut o idee bună! (Ce i-or fi găsit? Adineauri m-ar fi luat de urechi!).

— Ce părere mai ai dumneata? Mai ai ceva de spus?

Și deodată, toți se uitau la el, îl admirau pe el, care n-a avut cine știe ce idee, dar a găsit chițibușul. „Trebuie să fi fost inspirat, uite ce înseamnă să vorbești, să ai curaj". Și dintr-o dată inginerului îi deveniră dragi ramele acelea, tabla cu valuri, raboteza, șeful...

— Sigur că e bună! (De ce n-am spus asta și acum două ore? Mare nătărău!) Și sînt convins că va merge. Ce mai am de spus? Știți ce, vin eu în schimbul III și supraveghez lucrarea. Pe răspunderea mea!

Toma Dumitru

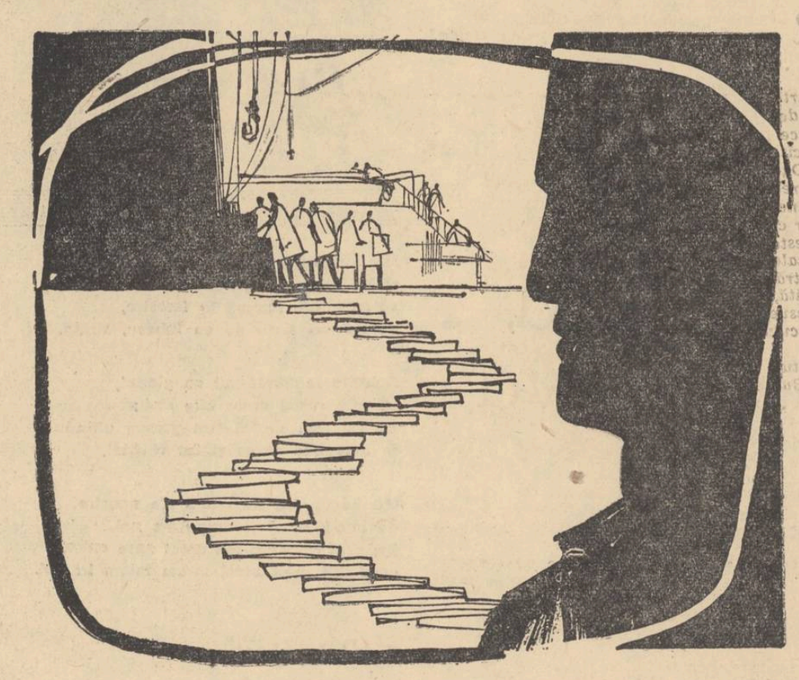

Desene de MIHU VULCĂNESCU

Răspuns cititorilor

În revista „Tribuna" tov. Vasile Bonta, tehnician miner la Salina-Dej, face cunoscută cititorilor nemulțumirea unui grup de muncitori și tehnicieni ai acestei întreprinderi, nemulțumire provocată de inexactitățile cuprinse în reportajul „Sarea" de Romulus Zaharia, apărut în „Luceafărul" din 1 septembrie 1962.

Analizînd scrisoarea din „Tribuna" (o scrisoare identică a primit și redacția noastră) apreciem ca justă critica făcută de tovarășul Vasile Bonta, care întreprinde o atentă confruntare a reportajului cu realitățile Salinei. A reieșit că autorul reportajului a prezentat eronat unele date privind oameni și aspecte ale procesului de producție.

Apreciind că unele afirmații privind caracterul reportajului literar sînt discutabile, sîntem recunoscători tovarășului Vasile Bonta, pentru sesizarea pe care ne-a trimis-o, și rugăm și pe alți cititori să-și spună părerea asupra materialelor pe care le publicăm...

„LUCEAFĂRUL"

Spectacole - Arte - Spectacole - Arte - Spectacole

PE MARGINEA FESTIVALULUI FILMULUI SOVIETIC

Profilul etic al eroului

Festivalul cinematografic din cadrul lunii prieteniei romîno-sovietice a înmănunchiat anul acesta cîteva producţii foarte diferite ca tematică şi acţiune, ca modalităţi de exprimare şi valoare, dar asemănătoare prin dorinţa comună a creatorilor lor de a dezvălui esenţa eticii omului sovietic.

Fără îndoială că în fruntea filmelor izbutite din festival atît pe planul conţinutului de idei, cît şi pe planul realizării artistice, stă „9 zile dintr-un an", acest tulburător poem închinat frumuseţii spirituale a comunistului. Mai presus de propria viaţă, Gusev, eroul filmului, pune lupta pentru fericirea omului. Pentru că în conştiinţa lui Gusev, acest fiu devotat al Partidului Comunist, viaţa nu există sau nu trebuie să existe fără fericirea celor din jur, fără progres, fără pace. Era necesară prezenţa lui Gusev în camera imediat apropiată radiaţiilor, sau reuşita experienţelor putea avea loc şi fără acest risc ? Din punct de vedere ştiinţific, poate că nu era necesară. Dar creatorii filmului au dorit să arate un lucru mult mai important : minunatul profil moral al acestui om sovietic. Mihail Romm, regizorul filmului, a realizat aici o demonstraţie de idei, idei de înaltă valoare morală. Şi nu a făcut-o în mod abstract, ci aducînd în faţa noastră oameni vii, adevăraţi, reprezentativi. Este Gusev un om deosebit prin forţa lui de sacrificiu, prin curajul şi devotamentul său, prin cinstea şi puritatea lui spirituală ? Oare în locul lui un alt cercetător al institutului de fizică atomică nu ar fi procedat la fel ? Răspunsul este limpede : Gusev este la fel cu oricare comunist sovietic. Ca şi profesorul Sinţov, el îşi jertfeşte viaţa pentru triumful ideii, care nu e numai una ştiinţifică, ci şi etică. Nu veţi vedea adesea pe chipul lui Gusev zîmbete, sclipiri de veselie. Gusev e un om aparent închis, ursuz. Dar chipul lui exprimă o bogată şi complexă viaţă interioară. Este minunată scena în care bătrînul tată îşi întreabă, temător parcă, fiul : — „Şi... ai făcut şi bombe ?" — „Am făcut !" „Dacă noi nu le-am fi făcut, astăzi noi doi n-am mai fi existat şi nici jumătate din omenire"...

Dacă dialogul ar fi continuat, Gusev fiul ar fi adăugat poate : Dar noi fabricăm mai întîi sateliţi şi nave cosmice pentru că vrem să străpungem spaţiile, să cucerim cosmosul pentru oameni. Acesta este crezul ştiinţific şi etic al lui Dmitri Gusev. Spuneam că pe chipul lui Gusev nu prea vei întîlni veselia. Dar omul acesta respiră un nemărginit optimism. Este optimismul care însoţeşte munca şi încrederea lui în victorie, care-l face pe erou să scrie soţiei şi prietenului, chiar în ziua premergătoare operaţiei a cărei reuşită e îndoielnică : faceţi-mi rost de o pereche de pantaloni şi dăm o raită printr-un restaurant.

Simţul răspunderii se manifestă la Gusev în cele mai dificile momente. Situaţiile care-i pun viaţa în primejdie nu-l determină să acţioneze prin concesii, prin abateri de la idealul său. Pentru că munca şi rezultatele muncii se confundă cu idealul său de viaţă sau devin ideal. Contaminat cu radiaţii pentru a treia oară, Gusev nu se lamentează. Îşi continuă munca plin de pasiune pînă în momentul în care intervenţia medicilor devine indispensabilă. Este oare aceasta o renunţare conştientă la viaţă ? În nici un caz. Este expresia perseverenţei, a demnităţii umane, a luptei pentru viaţă, este sfidarea morţii în numele unor valori umane supreme.

Puterea educaţiei comuniste apare evidentă şi atunci cînd este vorba de prietenie sau dragoste. Conflictul determinat de prezenţa unui alt bărbat în viaţa celei ce-i va deveni soţie, nu-l face pe Gusev să renunţe la un sentiment profund şi statornic, cel al prieteniei, care se întemeiază pe o constantă încredere în cei apropiaţi lui. Mai mult. Este vorba de încrederea în viaţă, în muncă şi în rezultatele muncii şi, mai presus de toate, de încrederea în oameni, în capacitatea lor, în puritatea lor spirituală, în fidelitatea lor faţă de idealul comun.

Spiritul de sacrificiu şi îndrăzneala creatoare, aceste două însuşiri fundamentale ale lui Dmitri Gusev, nu lipsesc nici altor eroi din celelalte filme prezentate în cadrul festivalului.

Iat-o pe Svetlana din „Casa de la răscruce", dezvăluindu-şi tenacitatea sufletească, tăria de caracter în aşteptarea iubitului plecat pe front. Nu este o simplă alăturare a cuvintelor : după ce vom învinge, Igor se va întoarce. Aceasta este convingerea fermă în numele căreia Svetlana — o fată simplă, de o rară sensibilitate — se alătură luptei, devine ostaş al armatei sovietice. Actorii punctează cu discreţie etapele de încadrare a Svetlanei în freamătul luptelor de front.

Svetlana nu părăseşte casa de la răscruce, pentru că acolo, după victorie, se va întoarce Igor. Ea crede în întoarcerea iubitului, aşa cum crede în victorie. Insistenţele căpitanului Suzdalev rămîn fără ecou pentru că se lovesc de iubirea necîntită a Svetlanei pentru logodnicul plecat. Şi sufletul cinstit al căpitanului va vibra şi el în faţa acestei admirabile încrederi a fetei în victoria deplină, în ziua reîntoarcerii tuturor iubiţilor, soţilor şi fraţilor plecaţi pe front.

Înaltul umanism al acestor eroi este expresia cea mai deplină a eticii comuniste învingătoare, a superiorităţii morale a omului crescut şi educat de partid.

Silvia Nicolau

CRONICA DRAMATICA

OCEANUL

de ALEXANDR ŞTEIN

(Teatrul Tineretului)

Această piesă te cheamă în miezul atîtor probleme ale vieţii (şi ale artei dramatice), deschide atîtea căi către înţelegerea sufletului omenesc, încît, scriind despre ea, te simţi împovărat de o misiune grea şi de îndoiala de a şti să o duci la capăt în chip onorabil. „Oceanul" e o povestire dramatică despre marinării flotei din Pacific, dar este oare numai atît ? Dezbaterea lucidă şi pătimaşă la care iau parte personajele piesei, schimbul aprig de idei (şi ideile au aici tăişul şi sclipirea săbiilor de Toledo, dar, mai ales, cuprind *viaţă*, autentică şi proaspătă...), înfruntarea pe ringul valorilor morale nu-şi limitează sarcina artistică la sfera concretă de existenţă umană pe care şi-a ales-o dramaturgul. Pe Platonov şi Ceasovnikov îi vedem confruntîndu-şi convingerile şi argumentele nu doar pe puntea de comandă a contratorpilorului „Vzvolnovannii", ci pe toate punţile de comandă din toate sectoarele frontului uriaş al constructorilor comunismului.

Lupta a ieşit din vechile coordonate şi niciunul dintre personajele piesei, indiferent de cantitatea şi gravitatea slăbiciunilor sale, nu este un duşman al vieţii noi, un contrarevoluţionar (deşi pe scenă se rostesc vorbe foarte tari în şi cu acest sens). În condiţiile date, dacă un dramaturg vrea să mă convingă de adevărul vieţii de dincolo de rampă, îşi va obliga personajele să-şi apere răspicat adevărul lor, al fiecăruia în parte, va da, la început „şanse egale" termenilor opozanţi ai conflictului.

Îl cred, îl înţeleg şi îl aprob pe Ceasovivkov cînd, cu sinceritatea sa aspră şi juvenilă, îşi strigă dreptul la realizare, la creaţie, cînd se zbate să-şi afle un drum al său în viaţă. Nu-l mai cred, nu-l mai înţeleg şi nu-l mai aprob pe Ceasovnikov în momentul în care Platonov, inflexibil şi maiestuos în convingerile sale — acest admirabil ostaş al principiilor comuniste — sfărîmă, punct cu punct, cu o severă luciditate, întregul eşafodaj afectiv-teoretic al lui Ceasovnikov care acum îmi pare umflat, ridicol. Îl aprob şi îl cred pe Platonov. Şi iar mă apropii de Ceasovnikov, care apără gîndirea intensă, ideile noi, viaţa spirituală superioară, pentru ca, o dată cu replica precisă şi imbatabilă a lui Platonov, să înţeleg că Ceasovnikov pledează, în realitate, pentru o retragere laşă din prima linie, pentru un refugiu la adăpostul călduţ al pretextului intelectualist, să văd împreună cu Platonov în spatele tinărului frămîntat de propriul său destin, fantoma mic burgheză. Numai în acest fel, chemat fiind să participăm, să judecăm, să trăiescă dezbaterea de pe scenă, mă pătrund eu, spectator, de adevărul (unic !) pe care mi-l comunică dramaturgul prin cuvintele lui Platonov. (Unele de neuitat : „Aşadar, după tine, un intelectual nu poate trage în duşmanii patriei ? Dar un muncitor poate? Tu să scrii poezioare şi alţii să tragă în locul tău ?")

Dar Platonov însuşi mobilizează oare aceeaşi luciditate şi probează aceeaşi înţelegere profundă a lucrurilor în toate împrejurările, aşa cum a făcut, de pildă, cînd a luptat cu orice preţ pentru menţinerea lui Ceasovnikov în flotă ? Dezvăluind raporturile lui Platonov cu Anecika, soţia lui, dramaturgul dă — de data aceasta el — o replică tăioasă concepţiei simplificatoare a personajului-zeu, fără fisuri şi impurităţi, desprins parcă dintr-o stîncă de granit şi şlefuit la mm². Critica obişnuieşte să ia în rîs acele personaje-şablon care în activitatea socială se comportă ireproşabil şi care, pentru a se arăta complexe, fac tot soiul de gafe mic burgheze în viaţa de familie. Platonov este însă un om integru, pe care-l dezgustă la un moment dat preocupările mărunte, lipsa de orizont a soţiei sale şi ai dori să-i dai dreptate, să-l justifici. Totuşi, în replica Anecikăi, rostită în şoaptă („Cum de te-ai schimbat *tu* atît de mult, Saşa ?") descoperi sensuri noi, mai profunde, ale relaţiilor dintre cei doi soţi şi te încearcă indignarea faţă de acest om care, înălţîndu-se pe scara socială şi spirituală, n-a făcut nici cel mai mic gest de a-şi apropia soţia, de a-i înţelege universul spiritual şi a-i deschide orizonturi mai largi. Aici, într-o problemă cu mult mai delicată decît cazul Ceasovnikov, Platonov se dovedeşte nepregătit, mediocru şi, el însuşi, însoţit de fantoma mic-burgheză, pe care, în mod subiectiv, o detestă cu furie. Şi iese la iveală că dîrzenia şi probitatea lui Platonov, pentru care este respectat şi iubit de subalterni, devin, în anumite zone intime ale caracterului său, duritate şi opacitate. Platonov se prezintă astfel ca un om care nu s-a pregătit deplin pentru marele examen al intrării în comunism, oferind încă, acolo unde observaţia socială pătrunde mai greu, puncte vulnerabile.

Există în piesă şi o a treia atitudine, a celui de-al treilea „muşchetar", Kuklin, care a păşit în viaţă o dată cu Ceasovnikov şi Platonov. Kuklin este lipsit de talent, de vocaţie şi acrit de nereuşita sa în viaţă, de unde invidia care-l stăpîneşte, „urmărind" — cum spune el — cariera lui Platonov, succesul strălucit al acestuia. Este invidia josnică a omului care nu mai dă înapoi în faţa unei ticăloşii (care nu mai poate da înapoi) şi care e capabil de orice pentru a-şi răzbuna propria ratare : Kuklin îl denunţă pe Platonov, bunul său prieten, pentru că acesta a tăinuit o abatere de la regulamentul militar al lui Ceasovnikov.

Dramaturgul analizează cu o veritabilă forţă de pătrundere acest sentiment al ratării, arătînd cum existenţa superficială, meschină, călduţă a lui Kuklin îl îndepărtează din ce în ce mai mult de propria sa realizare. Între Kuklin, pe de o parte, şi Platonov — Ceasovnikov, pe de altă parte, se deschide o prăpastie de netrecut, prăpastia care desparte frumuseţea morală de micimea sufletească.

În conflictele de esenţă etică pe care le aduce în scenă, A. Ştein a ocolit schematismul şi situaţiile simplificatoare, a mers, o dată cu viaţa, pînă în cele mai profunde resorturi ale psihologiei personajelor sale, a răscolit curajos dramele umane autentice cu intenţia, de adevărat artist, de a le supune judecăţii spectatorului contemporan. Eroii lui, Platonov, Anecika, Ceasovnikov, se frămîntă cu înverşunare pentru că se vor puri şi demni, pentru că aud cîntecul amăgitor al sirenelor trecutului şi vor, şi trebuie (altfel nu *concep*) să se smulgă acestor chemări, pentru că nu-şi recunosc alt rost decît acela de ostaş al revoluţiei. Dar dezbaterea aprinsă care se poartă pe scenă, alimentată de forţa unor principii morale majore, ne cucereşte tocmai pentru că prilejuieşte o întîlnire dramatică de *idei şi caractere*, o verificare în *luptă* a conştiinţei comuniste. (Mă îndoiesc de dreptatea acelor dramaturgi sau critici ai noştri care îşi imaginează că se poate înscena *o bătălie a conştiinţei cu ea însăşi*, la invitaţia mai mult sau mai puţin reverenţioasă a unor stimuli externi, şi că acest război intestin, fără caractere, fără *oameni*, se poate numi piesă contemporană).

★

Regizorul D. D. Neleanu, care a montat spectacolul „Oceanul" la Teatrul Tineretului a înţeles şi valorificat semnificaţiile cu caracter general ale piesei lui Ştein, a situat personajele în postûri simbolice, fără a le răpi însă acea viaţă concretă care mediază contactul spectatorului cu ideile vehiculate pe scenă. N-am văzut nici cabina lui Platonov, nici puntea de comandă a vasului, nici casa de la kilometrul 8 a Maşei, ci un unic decor în tot cuprinsul piesei (realizat de regretatul Tony Gheorghiu) care ne-a sugerat însă, pe rînd, şi cabina, şi puntea de comandă, şi parcul, şi casa Maşei : o construcţie de metal cu multe planuri pe verticală, permiţînd mişcarea simultană pe „etaje", dar mai ales urcarea şi coborîrea, de cele mai multe ori fără scară, a personajelor, paralel cu evoluţia replicilor şi a gesturilor lor.

Este un spectacol în care „vedem idei", dar şi oameni, un spectacol care emoţionează tocmai prin strălucirea caldă a ideilor în ciocnirea lor dramatică. Un colectiv de actori, în general excelent îndrumaţi, a transpus cu însufleţire concepţia regizorală, dînd viaţă personajelor frămîntate ale dramaturgului sovietic. Gh. Ionescu-Gion (Platonov) e aspru şi prietenos, caracter de oţel, conştiinţă de cristal, lucid, remarcabil în dialogul agitat cu Ceasovnikov din actul I. Încă o dată trebuie admirat acest actor pentru modul în care susţine şi transmite încărcătura *de idei* a rolului, pentru emoţia cerebrală, nu mai puţin puternică decît cea afectivă, pe care o impune spectatorului.

În rolul Anecikăi, Leopoldina Bălănuţă nu se dezminte. Sensibilă, simplă, supusă şi apoi voluntară, Anecika trăieşte prin tînăra actriţă o veritabilă revoluţie interioară. Lirismul şi jocul deschis al Leopoldinei Bălănuţă, vibraţia aparte care dă mişcării sufleteşti a personajului interpretat o modulaţiei profundă, îi confirmă încă o dată calităţile actoriceşti deosebite.

Stamate Popescu a realizat un Ceasovnikov agitat şi, cumva, mulţumit în răsfăţ, un tînăr sincer şi preocupat de rostul său în viaţă, mai puţin, însă, chinuit de controverse lăuntrice, de căutarea zbuciumată a idealului etic. Actorul a intuit mai bine latura bătăioasă a personajului.

În rolul de loc uşor al lui Slavka Kuklin, Constantin Codrescu s-a orientat perfect : amărăciunea şi durerea unei existenţe nerealizate întîlnesc la Kuklin un suflet mic, stăpînit de gelozia degradantă a omului care ajunge să urască succesul prietenilor. Şi Kuklin apare, astfel, nu ca un ticălos în esenţă, ci ca un om care n-a ştiut să-şi construiască propria viaţă, care a călcat, din egoism, sentimentul sfînt al prieteniei.

Maşa e şi ea o dezamăgită, o nerealizată, căreia viaţa i-a servit o lecţie bine meritată. Dar ea nu s-a coborît la murdăria sufletească a fratelui ei, Slavka, ci a continuat să creadă — e adevărat, cu egoism —, în posibilitatea recuceririi lui Platonov, pe care îl iubeşte sincer. Interpreta (Doina Tuţescu) n-a valorificat însă fondul amar al existenţei personajului. În roluri episodice, Arcadie Donos (Zadornov) şi Jana Gorea (Leolea) au fost la înălţime, subliniind cu umor caracterul personajelor respective. Trebuie menţionat din nou aportul substanţial al unui „personaj" care se numeşte „lumina" (creator : Titi Constantinescu) şi care, alături de ilustraţia muzicală (Timuş Alexandrescu), a imprimat spectacolului un dramatism de esenţă cinematografică.

În sfîrşit, nu vom uita unele replici ale acestui poem dramatic mulţumită şi traducerii de frumoasă ţinută artistică semnată de Emma Beniuc.

Dumitru Solomon

„La ora H şi-un sfert... concert"

Bineînţeles că la început a fost prologul. Apare un păpuşar, apoi nişte păpuşi încremenite, care prind viaţă sub mîna maestrului. Interesant pretext. Păcat că, deşi mă aflam în rîndul al doilea, precipitarea actorilor (matineu !) a făcut să nu înţeleg boabă din textul rostit sau cîntat... Apar apoi doi tineri : el şi ea. El îi face — aţi ghicit — o declaraţie de dragoste, iar ea îl întreabă :

—„Nu crezi că începi prea devreme cu declaraţiile ?

— Nu. Am 28 de ani".

Şi cei doi dispar. Le ia locul un tînăr care cîntă ceva. Din nou, în ciuda celor cinci microfoane, nu s-a înţeles nimic, decît finalul fortissimo :

„Te-am iubit şi te iubesc
Te-am iubit şi te iubesc".
etc. etc.

După „Te-am iubit şi te iubesc" în scenă pătrund doi pictori care se duelează cu penelele, lovindu-se peste spate şi făcînd fel de fel de salturi. Este o satirizare a...coafurilor exagerate ! Unul din „pictori" începe să plîngă, iar celălalt îi usucă lacrimile cu un tampon de sugativă, întrebînd :

—„De ce plîngi ? De mila ei ? (a persoanei ce se bănuieşte a fi astfel coafată, n. n.)

— Nu. De mila ta".

Aici, trebuie să fim de acord cu textierul.

Apoi, fără nici un preambul, un pamflet extern lipsit de orice originalitate, în versuri de tipul :

„După ce-mi iau sumuliţa,
Pa, pa şi ceau, ceau bambiţa".

Urmează un cuplet pe tema mereu nouă a egalităţii dintre bărbaţi şi femei şi pe fondul aplauzelor, prezentatoarea anunţă cu voce gravă, joasă :

„—Spania ! Frumoasa Spanie suferă !".

După o melodie din „Frumoasa Spanie", unul dintre prezentatori anunţă senin că :

„Mai sînt gestionari de cooperativă care confundă bunurile proprii cu cele obşteşti",

„— Iliuţă, se cunoaşte că eşti băiat deştept !

— După ce ?

— Nu faci mătreaţă.

— Mă, dar ăsta e paharul tău.

— După ce ştii ?

— Are mătreaţă !"

Discuţia celor doi gestionari este întreruptă de o dispută a cuplului de lăutari, obiectul fiind microfonul :

— „Asta-i megafon, mă ?

— Nu.

— Da' ce-i ?

— Microscop.

— Ba nu, e mixoscop !".

La aceste cuvinte, unul dintre protagonişti îl apucă de nas pe ţambalagiu, făcînd gestul de a i-l trece peste strune. Concluzia :

„— Ţi-am acordat nasul".

Şi, după 17 minute, finalul : „Lalele, lalele.

De ce aţi umblat la lovele?"

Între aceste numere, soliştii, fără a acorda atenţia cuvenită dicţiei, trec val-vîrtej prin faţa microfoanelor. Surprind o discuţie în rîndul din faţa mea :

— De ce i-o fi schimbat cuvintele ?

— Cui ?

— Păi, melodiei. A mai cîntat-o şi adineaori.

Uimire. Nu era aceeaşi melodie. Cel puţin, aşa atestă titlurile : „Vecinico, paşii tăi", „Cînd deschid fereastra", „Numai tu" etc. Însă melodiile seamănă uluitor între ele aşa după cum seamănă şi gesturile soliştilor : toţi parcă se află pe biciclete, în plină cursă, pedalînd de zor.

Nu a lipsit, bineînţeles, tabloul cu „Dansul decadent" care, de o bucată de vreme, este prezent în mai toate programele de estradă ca un punct forte ; atîta numai că mişcările ce se voiau satirizate în numitul tablou se află în repertoriul coregrafic al soliştilor care, cu toate aceste eforturi, mai găsesc vreme să cocheteze cu sala, făcînd spirite de tipul :

„— Eşti singură, duduiţă ?"

Cam aşa arată spectacolul „La ora H şi-un sfert... concert" (de Hari Negrin), prezentat la Iaşi de secţia de estradă a Teatrului de stat din Piteşti. De loc grijă pentru unitatea spectacolului. Prea puţină grijă pentru calitatea textelor, bazate pe „poante" vechi cu umor de calitate îndoielnică. Păcat de verva cuplului Gigi Niculescu—Traian Ionescu, de talentul Lidiei Creţu, de omogenitatea orchestrei, de buna sincronizare a mişcărilor balerinelor (minus, bineînţeles, discuţiile pe care membrele corpului de balet le poartă fără jenă în timpul evoluţiilor), de bunele intenţii ale soliştilor (dintre care unii ştiu să şi cînte, nu numai să execute mişcări sincopate), de textul spiritual al tabloului „Adela" etc.

În ansamblu, „La ora H şi-un sfert... concert" satisface pretenţiile publicului cam... pe un sfert.

Mircea Radu Iacoban

TINERI ARTIŞTI PLASTICI

OVIDIU MAITEC

Toate artele cer eforturi de concentrare şi o îndelungată chibzuire a mijloacelor de expresie, dar, mai mult poate decît celelalte, sculptura le cere, deoarece gama ei de figuri, atitudini, mişcări, ritmuri este mult mai restrînsă decît a picturii, de pildă, şi în principal se bizuie pe mesajul figurii umane. Dacă viaţa este infinită, în ideile şi expresiile ei, sculptura monumentală trebuie ca din relativ puţinele atitudini, mişcări, gesturi ale trupurilor umane să găsească mereu modalităţi noi de expresie pentru a răspunde noilor conţinuturi de viaţă. Da — aşa cum zicea un celebru sculptor — „un cap este un univers de detalii", dar autorul de monumente, de forme tridimensionale în spaţiu, trebuie să aleagă şi să accentueze cele mai caracteristice trăsături şi atitudini, care să-şi păstreze semnificaţia de la distanţa cuvenită, înscriindu-se armonios în spaţiu, şi neacceptînd să devină un lucru desuet, banal. Nu orice trăsătură şi nu orice mişcare poate fi folosită de sculptură, care-şi are legile şi materialele ei, greutatea şi ritmurile ei.

Cîte statui, făcute mai ales după primul război mondial prin diferite colţuri ale Bucureştilor, nu ne întristează sau ne alungă privirea, tocmai pentru că au o înfăţişare urîtă şi nu transmit ideea sau sentimentul năzuit? Dacă am face o statistică a operelor de sculptură într-adevăr izbutite, am vedea că numărul lor este mult mai mic decît acela al picturilor, precum numărul sculptorilor înnoitori şi cu adevărat semnificativi se dovedeşte mult mai mic faţă de acela al pictorilor în aceeaşi situaţie. Şi aceasta de-a lungul întregii istorii a artelor.

Într-o şedinţă a Uniunii Artiştilor Plastici, maestrul Ion Jalea şi-a exprimat admiraţia faţă de soluţiile ingenioase şi îndrăzneţe ale unora dintre tinerii sculptori, formaţi în anii puterii populare. Firească, aceasta se explică şi prin condiţiile prielnice de care se bucură în socialism creatorii, prin avîntul pe care aceştia îl trăiesc laolaltă cu toţi constructorii lumii noi.

Totuşi, printre artiştii mai tineri există încă unii care se bizuie mai mult pe talentul şi îndemînarea spontană, pe darul de a modela şi construi cu prea mare uşurinţă formele, fără a se concentra îndeajuns asupra modalităţilor de expresie, fără a trăi mai adînc noul vremii, fără a se disciplina printr-o muncă din ce în ce mai exigentă, completată cu formarea unei culturi cît mai largi. Şi printre tineri, ca şi printre artiştii mai vîrstnici, există unii — din fericire, puţini — care nu lucrează decît pentru comenzi şi pentru expoziţiile de Stat, neîmbogăţindu-şi experienţa şi atelierul cu încercări fără o satisfacţie materială imediată, dar atît de necesare adevăratei realizări, găsirii unui stil propriu.

Pildă de artist exigent cu sine însuşi este sculptorul Ovidiu Maitec. Un artist care munceşte mult, gîndeşte şi mai mult, îşi formează temeinic o cultură generală şi de specialitate. Dacă nu este mulţumit de o operă, la care a lucrat totuşi mult, nu o expune. Dacă socoate că ideea năzuită nu şi-a găsit rezolvarea cea mai fericită, o reia, dîndu-i o nouă formă. De aceea a şi expus relativ rar şi nu a participat la unele expoziţii colective, pentru care totuşi se pregătise. Proiectele şi realizările sale sînt însă totdeauna autentic trăite şi bine gîndite, şi cum acest sculptor se dedică mai mult sculpturii monumentale şi foarte puţin portretului de interior, se înţelege că eforturile şi elaborarea sînt mai stăruitoare şi mai îndelungate.

Născut în 1925, la Arad, Ovidiu Maitec a avut o copilărie şi o adolescenţă foarte chinuite, cu episoade de mizerie materială şi crize sufleteşti care ar putea alcătui un zguduitor roman.

A dat în toamna anului 1944 examenul de intrare la Academia de Arte Frumoase din Bucureşti şi a căzut (350 candidaţi pentru 60 de locuri, plus favoritismul care mai dăinuia). A intrat însă în 1945 în şcoală, unde l-a avut ca profesor pe Corneliu Medrea, şi a absolvit-o în 1950. Apoi, timp de şase ani, a lucrat, sub conducerea profesorului Dr. Gh. Ghiţescu, în cadrul catedrei de anatomie artistică. În 1954—1955, a deţinut bursa Paciurea, care i-a asigurat un atelier şi condiţii de lucru bune.

Pădureanca de OVIDIU MAITEC

Prima lucrare (expusă în 1953) a fost „Pacea" (o mamă cu copilul), viu compusă şi modelată şi care, într-o formă îmbunătăţită şi mărită, figurează astăzi într-un parc din Giurgiu. Participă în anii următori la concursul pentru statuia lui Eminescu şi obţine comanda pentru un monument la Cluj, ce urmează a fi în curînd ridicat. Din figura poetului se desprinde acel lirism nobil şi răscolitor, care i-a însoţit suferinţa, visarea, lupta pentru dreptate. Alte reuşite sînt figura statuară a „Minerului" (1957) — un tînăr miner, întruchipînd pe muncitorul conştient şi devotat al vremurilor noastre, apoi bustul compoziţional al unui tînăr „Brigadier" (1958—1959) şi al „Utemistei" (1962), lucrări în care se surprind, de asemenea, trăsăturile omului nou, ale tînărului din anii socialismului. Veridicitatea, căldura, adevărul psihologic caracterizează aceste chipuri pline de încredere în viaţă şi devotîndu-se cu toată energia menirii de constructori ai lumii noi.

Lucrările acestea i-au adus o deosebită preţuire. „Minerul" a fost expus în 1958 la Moscova, în cadrul Expoziţiei Ţărilor Socialiste şi, totodată, sculptorul a fost răsplătit în acelaşi an cu premiul Academiei R.P.R. acordat tinerilor artişti. Împreună cu „Minerul" — figură statuară, modelată mai detaliat — a avut în expoziţia de la Moscova şi relieful „Pădureanca", înfăţişînd cu forţă şi în linii stilizate, în sensul artei populare, figura dîrză şi plină de demnitate a unei muncitoare. Relieful acesta, împreună cu „Ţăran din Oaş plecînd la festival" de Ion Vlad constituie poate cele mai fericite modalităţi de a evoca noul în stilul viu al artei noastre populare. Lucrat în piatră de Măgura, relieful acesta, pe cît de simplu pe atît de viu şi semnificativ, emoţiona pe privitor, aşa cum chipurile de oameni noi îi transmiteau măreţia şi avîntul lor interiorizat.

Cele mai complexe eforturi creatoare şi care dovedesc maturitatea artistului şi gînditorului, exigenţa şi originalitatea lui autentică sînt însă proiectele de monumente pentru eroii de la Doftana, şi pentru recentul monument închinat artei, care va fi curînd ridicat pe faleza de la Eforie-Sud. A făcut două proiecte pentru slăvirea eroilor comunişti de la Doftana. În primul, mai complex şi pe care sculptorul îl consideră prea complicat, apăreau, la baza unui zid, mai multe personaje, iar în registrul de sus, simbolizînd flacăra revoluţionară, figura unui tînăr. Al doilea proiect, a cărui machetă se află la Muzeul de Istorie a P.M.R., înfăţişează, pe un paralelipiped, trei coloane asimetrice (amintind locul unde creşteau cei trei pruni dintr-o vale a Doftanei şi unde comuniştii îşi comunicau planurile şi năzuinţele revoluţionare), iar, alături de coloanele înalte, figura avîntată a unei femei, întruchipînd Revoluţia.

Pentru un alt monument, Maitec a construit — în proiectul său — două femei, aşezate de o parte şi de alta a intrării, una ţinînd secera, alta ciocanul şi care subliniau măreţia şi verticalitatea construcţiei arhitectonice. Pentru litoral, a creat un monument plin de măreţie, forţă şi poezie. Un stîlp de unsprezece metri se înalţă în văzduh, profilîndu-se pe întinsul mării, iar la bază, pe un postament masiv, se află capul uriaş al unei femei, simbolizînd arta. Simplitatea întregii compoziţii şi mai ales expresia cu adevărat monumentală a acelui cap, care sugerează forţa gîndirii şi avîntul artei, arată maturitatea şi ingeniozitatea monumentalistului Ovidiu Maitec. Volumul cu contururi unghiulare al capului-simbol are puternice trăsături definitorii. Stîlpul are o serie de figuri săpate, care potenţează ideea compoziţiei. În legătură cu această recentă lucrare, sculptorul ne-a spus : „Sentimentul pe care ţi-l impune o sculptură trebuie să-l transmiţi privitorului. Transmiterea trebuie făcută nu prin anecdotică, prin imitarea grosolană a naturii, ci în primul rînd prin însuşi sentimentul pe care l-ai trăit şi care te-a călăuzit cînd ai realizat lucrarea".

Planuri de viitor ? Se gîndeşte să realizeze într-un nou centru urbanistic al Galaţilor o compoziţie monumentală „Sport şi Artă". Vrea să folosească acolo un alt element arhitectonic, pe care să-l înnobileze prin figuri umane.

Petru Comarnescu

5 întîmplări din CUBA

De cînd a înălțat steagul victorios al Revoluției, Cuba, mica insulă pierdută în largul mării, a căpătat semnificații istorice uriașe, cucerind simpatia și dragostea popoarelor din întreaga lume.

Neîncetat amenințată de acțiuni agresive din partea S.U.A., Cuba — acest teritoriu liber al Americii — s-a transformat într-un simbol al luptei pentru libertate, reprezentînd un exemplu luminos pentru popoarele Americii latine.

Pericolul creat în zona Mării Caraibilor, în urma acțiunilor nesăbuite ale cercurilor reacționare din S.U.A., a adus din nou în atenția întregii lumi Cuba eroică, mobilizînd în apărarea ei forțele puternice ale păcii.

Răspunzînd interesului și dragostei cu care poporul nostru urmărește înfăptuirile poporului frate cuban, publicăm impresiile de călătorie de mai jos — instantanee din munca pașnică și realizările Cubei de azi.

de POP SIMION

Călciiul lui Ahile

Ziua se numea duminica și calendarul insulei o notează așa : **22 de julio 1962, ano de la Planificación.** Eram de cinci minute în Cuba și țigănușul din aerogară mă opri, îmi zise **hola amigo** și-mi dădu ziarele. Scria în ele că după-amiază, devreme, la orele 3, Dorticós și Fidel vor fi în parcul Latino-american, la întîia și fastidioasa paradă a sporturilor, un elogiu adus sănătății, puterii.

N-am timp să mă gîndesc la mine; mă grăbesc să fiu acolo. Călătoria mea cubană începea în chip fericit.

Ziua avea un simbol al ei.

Cu un an în urmă, vorbind la miting, Fidel ceruse poporului să-și găsească timp pentru sport, să dobîndească această disciplină spre a-și fortifica organismul pentru eforturile pe care le solicită revoluția. Ca să fie mai bine înțeles, își lepădă bluza de soldat și acolo, în plină tribună, între microfoane, începu să facă sport ; își disciplina mușchii prin largi mișcări ale brațelor. Făcură la fel miniștri, conducători de armată, academicieni, guvernul întreg ; mișcarea, ritmul ei se transmiseseră în popor, deveniseră un bun al lui. Mai greu a fost cu acei diplomați rotofei care se mișcau, incomod și icnit, împiedicați de burțile lor legate în bretele, de osînza revărsată peste gulerul de celuloid.

Așadar, conducătorul revoluției făcea sport în fața poporului ; îi învăța pe oameni să se deprindă cu un lucru nou, util.

După un an, poporul se aduna în arenă să facă sport în fața lui Fidel. Stadionul vuia ; lumea purta cocarde cu tipărit „EN JAMAICA TAMBIEN VENCEREMOS [1]). Era consemnul zilei ; se apropiau jocurile latino-americane de unde sportivii Cubei libere trebuiau să se întoarcă victorioși.

Desfășurați în simetrii de-a lungul gazonului, mii de atleți participau la un festival al vigoarei și tinereții, făcînd exerciții de gimnastică. Pentru omul venit din Europa, unde sportul are tradiție, evenimentul nu părea prin nimic ieșit din comun și chiar nu era. I-am descoperit noutatea, valoarea, ceva mai apoi, dincolo de armonioasa mișcare a brațului, a trupului.

Dar ce se întîmpla pe stadion ?

Mai întîi copiii, tinerețea aflată pe întîia și fragedă ei treaptă. Constituiți în cercuri, jucau un fel de „coroana e rotundă", „mi-am pierdut o năfrămuță", fugeau împrejur, săreau ca broasca, ori se strecurau pe sub arcul deschis al picioarelor depărtate. Am înțeles că era o întrecere a iscusinței, a agilității ; parcurgînd numărul de mișcări dinainte știut, se adunau buchet cu vizibilă grabă și, satisfăcuți că și-au încheiat truda înaintea celorlalți, rideau.

Au trecut apoi în rînduri strînse, în pas ritmat și ușor, coloanele asociațiilor sportive, spre a se desfășura în geometrii felurite. Zic, au trecut aceste coloane, pentru că poporul aflat în gradenele stadionului, ridicat în picioare, aplauda frenetic, ritmîndu-le mersul cu bătaia palmelor, îi răsplătea prin strigăte încurajatoare : „Așa !... De acord !... Foarte bine !"

Nu înțelegeam ce se întîmplase.

— Tu nu-i vezi ? Merg într-o anumită ordine, îmi spuse careva.

Așadar, Cuba aplauda virtuțile disciplinei, cucerire mai nouă a mulțimilor. În insulă, mersul cadențat, simetria, mișcarea sincronizată, erau socotite drept inutilitate, amuzament ieftin, lux. Proasta tradiție a fost frîntă de armata lui Castro încă în Sierra Maestra ; epopeea de acolo a început prin cuvîntul disciplină. Și virtutea aceasta a coborît în țară, era prezentă pe stadioane. Ordinea în gîndire, în voință, în acțiune, impune o disciplinare a mișcării.

Era prea mult soare și dăruirea prea mare ca să pot bănui că printre cei ce se scăldau în apele entuziasmului nostru se află un trădător, un **vendepatuas.** Am aflat curînd după aceea.

Nu-mi dădu prin minte că ai putea fi stîrpitură, **senor** Hernández Amoros. Te știam vedetă sportivă și atît ; îți iertam orgoliul, țîfna de băieței alintat. Pentru mine erai vigurosul cerb negru dezlănțuit în jocul de basse-ball. De aceea te-am așezat într-un loc luminos al memoriei mele, încît, rostindu-ți numele, mi se tăia respirația, nobilă spurcăciune.

În duminica aceea erai în coloana care a țîșnit ca o flacără albă pe stadion, traversîndu-l sub legănarea torței prin care solii cubani la Jamaica promiteau să aducă victoria. Și au adus-o, dar tu ai trădat, ai fugit, te-ai vîndut pe arginți. Și iar revin la duminica aceea pentru că îți erau în tribune părinții ; făceau semn cu batista, se ospătau bînd coca-cola și nimeni nu era ca ei. Se afla în al nouălea cer bătrînul Pedro, văcsuitorul de ghete și la fel era și Ida, mama-ți creolă, spălătoreasa din Miramar. Mă grăbesc deci să-ți smulg din amintire sfințenia acelei zile, și-ți arunc în loc blestemul-descintec :

Fie-ți vulnerabil călciiul, ca cel al lui Ahil din vechime ; uralele ce ți-au sunat cîndva în urechi transforme-se în valurile unor nedomolite regrete, care să-ți poarte epava, fără busolă, nume, catarg, pe mările moarte ale însingurării ; dolarii care ți se dau drept răsplată să puiască guzgani, să-ți roadă tinerețea încet, negrăbit, cu dinții subțiri ai beției și desrădăcării ; în ochii tăi frumoși, de culoarea speranței, să stăruie obsesiv doar imaginea sură a unui zgîrie-nori și niciodată flacăra verde a palmierului înălțat sub cerul cuban...

De fapt, de ce îmi pierd timpul cu tine ? Tu nu erai acolo duminica aceea ; nu te-am văzut, nu te cunosc. Acolo era Cuba care își aplauda tinerețea în marș.

Camioneta

Strada mi-i o iubită statornică ; mă atrage, mă subjugă, mă recheamă. Are o mie de farmece și mi-am făcut o artă din a ști să i le smulg, îndelung, negrăbit, cu o plăcere aleasă. Cînd cobor în stradă, timpul mă părăsește total, rămîn singur cu ea ; privesc.

Poate de aceea n-am trecut nepăsător pe lîngă camioneta de culoare portocalie. Era un Ford, tip '57 și staționa în piațetă, lîngă El Morro, în soare. I-am dat ocol să știu dacă are cauciucurile tocite, dar l-am zărit pe șofer și mi-am uitat intențiile. Sta pe vine, cu șapca profesională lovită pe ceafă și trabucul strecurat după ureche ; scria ceva cu pensula pe bordajul mașinii, în timp ce soarele îi cădea în spinare, scoțîndu-i sarea din trup. AHORA TRABAJAMOS PARA CUBA — tresărea coada de veveriță muiată în vopsea, pictînd în soare și jocul îi suna frumos : **Acum lucrăm pentru Cuba.**

Uneori se ridica omul, lungan, și umblînd pe loc, își risipea amorțeala din mușchi ; alteori, sprijinit de digul sur al falezei, își închidea un ochi, să-și dea seama de reușita lucrului său. Apoi, iar se ciucea, acolo, în stradă, pe piatra îngustă a rigolei, lîngă vasul cu miniu de plumb.

Neatent, i-am luat soarele și el mă simți. Nu se grăbi să mă vadă ; îmi vorbi stînd cu spatele, fără să facă cea mai mică mișcare.

— Vrei pesemne să-ți car un coș de banane, o legătură de trestie dulce, ori, te pomenești c-ai divorțat, ești becher, îți iei calabalîcul, te muți...

— Nu-ți cer nimic, sînt un pieton oarecare, i-am spus.

— Păcat ; cu trei pesos îți căram bulendrele pînă în Quinta Avenida, ori chiar mai departe ; ai de-a face, **amigo,** cu cel mai ieftin șofer din Havana, vorbi cu ușoară părere de rău și, părăsindu-și unealta, se răsuci, să știe cum arată omul ce refuză să-i fie client.

— **Tú ruso,** îmi spuse descoperitor. Dă-mi un foc.

— **Soy rumano,** i-am zis, scăpărînd din brichetă.

Mă studie între două fumuri și rîse din ochi.

— Te cunosc, îmi spuse, **como no ?** și îmi vorbi de înălțimea sondelor, de Gopo, de tractorul fabricat într-un oraș din Carpați. Mi-am dat seama atunci că voi întîrzia lîngă omul cu mașina portocalie.

Se numește Fernando, iar mașina-i poreclită Alicia, zveltă, ușoară, dansează pe străzile Cubei, ca Alicia Alonso pe scenă. L-am întrebat despre rostul cuvintelor cu care își împodobea vehicolul public. Mi-a răspuns stînd în soare, jucîndu-se cu coada de veveriță pe bordajul mașinii.

— O viață întreagă am fost cărăușul yankeilor. Le căram coșurile la Varadero, la plajă. Le căram coșurile cu bunătăți, bărcile cu care se plimbau pe apă, băuturile cu care se îmbătau, îmbrăcămintea cu care se maimuțăreau, negrii care îi serveau. Podeaua taxiului meu mai are încă mirosuri tari de **Jonny Worker sin soda,** de icre, de tutun aromat. O mai spăl din cînd în cînd cu furtunul...

AHORA TRABAJAMOS PARA CUBA scrie acuma pe căruța lui de fabricație americană. Cară cu ea material revoluționar, steaguri, pancarte, fără a cere un pitac. Milițianul din colț îl salută, strigîndu-i **compañero.** Omul de la volan îi răspunde din mers, e grăbit ; muncitorii pe care îi are în mașină trebuie să ajungă în Piața Revoluției, la manifestație, unde vorbește Fidel.

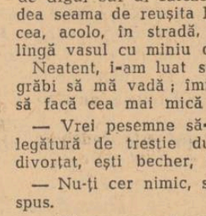

Pielea de salamandră

Micul Francisco e blond, și pentru că nu-i ca toți ceilalți, copiii cartierului se deprinseră să rîdă de el, să-l zădărască, să-l scuipe, să-l facă os boieresc, pui de **gusanos.** Copiii se jucau de-a revoluția și aveau nevoie de un tip de yankeu, pe care putea să-l întruchipeze Francisco. Protestele lui nu putură decît să sporească batjocura. Voind să iasă din cercul ei de foc, începu să lovească, să muște, să înjure — dar lucrurile acestea plăcură colegilor lui înfierbîntați de joaca sălbatică ; Francisco dovedea talent în rolul pe care i-l încredințaseră.

Felul său de a fi trebuia să se modifice în funcție de noua situație. Se obișnui să nu plîngă cînd, izbit în nas, îl podidea sîngele ; încăierările zilnice îi întăriră mușchii brațelor, pumnii, plămînii, învățîndu-l să lovească mărunt, cu metodă, la părțile dureroase, încît se trezi bătăușul cartierului. L-am cunoscut așa.

Intram în Camagüey aducînd cu noi o seară albastră, cum i se potrivește bine acestui oraș. Brusc, calea ne fu barată de o ceată de copii antrenată într-o luptă inegală. Șoferul se dădu jos să facă dreptate, să elibereze strada. Ieși din viermuiala de trupuri, șchiop, rupt, zgîriat, micul Francisco.

— Merg cu voi, să mă plîng pentru asta lui Fidel, ceru el și dădu să urce în mașină.

Șoferul îl opri cu o întrebare ;

— Cum dovedim că nu ești **gusanos ?**

— Cu pielea de salamandră, zise convins Francisco cel blond și pentru că noi știam la ce se referă, așteptarăm pînă fugi băiatul în prima casă și se întoarse de acolo cu ceva greu.

Tîra după el o cașchetă, o parașută, strînsă pachet și un costum verde-gălbui, ca pielea de salamandră, în care am recunoscut echipamentul invadatorilor Cubei. Bluza avea emblema răzbunării pe mînecă — steagul Cubei, copleșit de o cruce albă, simbolizînd „sfințenia" crimei.

Întorc pielea de salamandră pe dos, să-i văd eticheta, firma, locul unde a fost întocmită. Descifrez aceste cuvinte : RED HEAD BRAND — FITSCHE SPORT și un număr de ordine. Așa dar mister 2506 era un sportiv venit să facă base-ball în cască blindată și cu parașută. Și, ce eroare ! Armata revoluționară l-a luat drept altceva, cu o totală lipsă de înțelegere, l-a deposedat de „materialul sportiv".

Cel ce comisese această eroare era studentul Gregorio Junco, fratele lui Francisco cel blond, acum, căpitan, la post, undeva pe graniță.

Pielea de salamandră avea buzunare interioare, prevăzute cu fermoare și butoane. Ele au adăpostit cîndva bombe de mînă, grenade. Acuma sînt goale. Copiii, descoperind o nouă perspectivă a jocului lor, burdușesc buzunarele acestea cu bombe de mango și cocos care, azvîrlite la o oarecare distanță, produc explozii lăptoase. I-am lăsat pe copiii cartierului istoviți de război, înfulecînd schijele cărnoase și dulci ale acestor pașnice arme de la tropice. Era ora cînd în Camagüey seara e albastră ; iar copiii își încheie jocurile lor nefirești, ciudate, aspre,

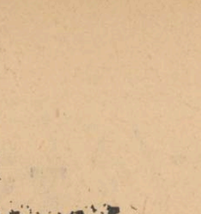

Tobele tac

Clipa aceea trebuie să fi fost uluitoare ; am ajuns acolo după un ceas, după două, vreau să zic că trecu un timp oarecare. Aerul avea o uscăciune mortală, vibra ; se petrecu ceea ce se petrecu nu atît în stradă, cît în psihologia mulțimilor. Bucuria țipată se logodise cu tristețea cea mai adîncă, așa cum logodite trăiesc lumina și umbra.

Orășelul se cheamă NIQUERO și era în plin carnaval. Se dansa așadar, dezlănțuit, tropical ; și se cînta acolo, cu glas înalt, încît veniră păsările cerului să învețe cîntecul ; și era o beție a culorilor, a mișcării, a pasiunilor amestecate.

Dar pe sub bolțile de hîrtii colorate a trecut sufiul morții și străzile au înghețat ; carelor alegorice le-au pleznit roțile, au tras lîngă bordură, iar catîrii mascați primiră ovăz ; vicleimul își lepădă pelerina bălțată, își aruncă în stradă rîsul, mustățile false și uită glumele.

Intram în orașul în care murise carnavalul și nu știam ce se întîmplă. Pe străzile pustii picau zdrențele unui amurg sîngeriu. Doream să întîlnesc pe cineva, un om, un copil, o femee, dar acel cineva nu se ivea. M-am gîndit să mă opresc în piață, acolo lîngă podoabele balului, să-mi țip întrebarea :

— Hei, de ce tac tobele ; de ce nu mai cîntă ghitara ? !

Atunci am zărit cortegiul. Părea bătut de vînt, valul omenesc avea o legănare ușoară. Pasul mulțimii era pipăit și nesigur, strîmtorat oarecum, bulucit, deși strada avea deschidere mare ; caldarîmurile albe, ca de cretă, măsurau optsprezece picioare. Capul coloanei îl formau niște bărbați cu sicriul pe umeri. Înaintau greu, părînd că suie undeva, deși strada nu era în pantă, așa că nu suiau nicăieri, pur și simplu mergeau. Cei ce veneau după ei înșirați în neorînduială, se simțeau obligați să suie la fel ; pășeau cățărat, băteau aerul cu brațele, înotau prin tăcerea aprinsă de rugurile asfințitului.

— Pe cine înmormîntați ?

— Pe Frank País, mi-a răspuns o negresă.

Dar Frank País murise de mult, intrase în istorie, era unul din martirii Moncadei.

— Nu, el trăiește, îmi zise negresa. Moare doar o zi pe an, în Iulie...

Se împlineau cinci ani de la moartea lui Páis și în oraș fusese înjunghiat pentru o zi carnavalul. Oamenii cinsteau memoria eroului lor, făcîndu-i o înmormîntare simbolică.

A doua zi tobele de piele de cîine începură să bată. Fiara petrecerii se sculă din morți și avea puteri neîntrebuințate.

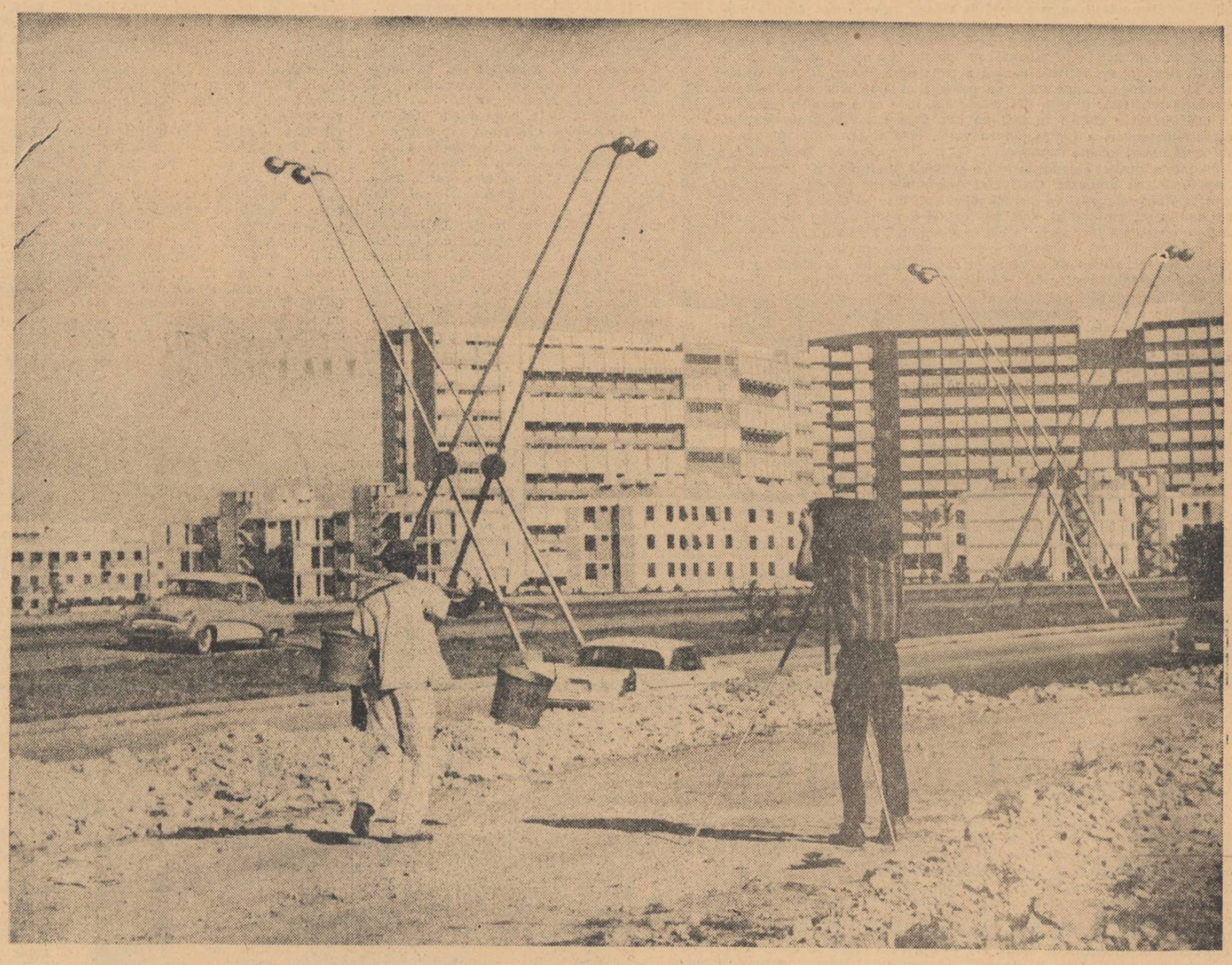

Noi blocuri de locuințe la Havana

Zbor planat

Pe șosea, spre Pinar del Rio, un panou avertizează : „Din ordin superior nu clacsona în raza gospodăriei. Avem vietăți gingașe, se sperie din nimic și pier." Trebuie să aflu care sînt vietățile acelea ; cotesc pe drumeag. La fața locului dau peste Hipolito.

Îl întreb dacă are o armă de vînătoare, praf de pușcă destul și alice cu boabe mari, să împroaște văzduhul, pe care îl găsesc, orice s-ar zice, cumplit. Bătrînul îmi răspunde că nu, n-are o asemenea sculă, că nici nu-i dădu prin minte să-și dorească o armă de foc ; ideea însăși îl miră, i se pare năstrușnică. Răspunsul este, veți vedea de ce, anapoda, și ; mă uit mai bine la om și îl văd puțin la trup, uscat de bătrînețe ; e atins, îmi pare, de un somn al vîrstei, nu știe ce vorbește, îl iert. Poate n-ar trebui să rîdă atita cu gura lui decalcifiată, dar el rîde, are ochi de copil și o sprinteneală prin care își minte infirmitatea piciorului stîng, jumătate de lemn. Cu atît mai mult mi se pare o necuviință că Hipolito n-are asupra lui o armă de foc, o pușcă, una bună, cu țevi suprapuse, care să bată departe, să apere cu ea avutul pe care i-l dăduse statul în pază. Și avutul acesta nu-i oarecare, încît îl pui într-un loc și rămîne acolo. Avutul acesta e viu, risipit și are picioare ; trăiește aiurea, sub cerul deschis.

El, Hipolito, e omul rațelor. Are în grijă o baltă pe care mișună 150.000 de asemenea vietăți, care măcăie, se dau la fund, caută păianjeni de apă. E alb poporul de rațe și guraliv și leneș și prost ; aș zice că-i un spectacol să vezi cum se mișcă pe apă, dacă n-aș ști că-l pîndește mereu o primejdie. Deasupra bălții, la mică înălțime, stăruie moartea cu aripi, cu gheare și clonț. Sînt ulii de stîrvuri, răpitoare ruginii, răspîndite în Cuba ca la noi ciorile, toamna. De aceea ziceam că Hipolito ar avea nevoie de armă.

— Fii calm, e o pasăre fără curaj, spune omul, nu atacă ce-i viu.

— Totuși așteaptă, zic.

— Da, e de acord Hipolito, stăruie, caută vietatea beată de slăbiciune, răpusă de boală, stîrvul ; atunci înfulecă pofticios, își ridică prada în cer. Dar îmbătrînești pînă vezi o asemenea scenă.

— De ce ?

— Le acord vamă mică, cel mult doi la sută, spune el științific.

Întîrzii în soare, cu ochii la cer, să văd scena rară. Căldura umedă mă istovește, mă îmbată, îmi strecoară în trup o greutate de plumb. În văzduh e pulverizat oceanul, pe al cărui țărm ne găsim ; îi simt pe umeri apăsarea umed-sărată. Soarele pare că a coborît atît de jos, încît îl duc în spinare, ori, dacă nu, e pe undeva deasupra capului, atîrnă în palmier, îmi seacă creierii. Iar ulii aceia se rotesc necurmat, mînați în vîrtejuri planate. De la un timp, soarele și căutătura îi ucid, le iau respirația, zborul lor devine învălmășit, molatic. Sînt păsări grele, pline de ambiție și forță. Au un fel nerușinat de a sta, aproape omenesc, cumva hîit, pe vine, cu picioarele depărtate. Se spurcă în țărînă, golindu-se ca din furtun ; se apleacă apoi să-și vadă isprava, dar nu se mișcă din propria lor scîrnăvie. Rămîn țepene, cu clonțul în vînt și adulmecă, așteaptă, urmăresc viața din jur cu ochi galben, sticlos.

Lupta lui Hipolito cu natura de aici are cicluri de cîte 56 de zile, timp destul ca o rață să prindă greutatea de 5 livre, să fie adică aptă pentru un destin culinar. Apoi iar o ia de la capăt, avînd grija puilor, vietăți fragile pe care le topește o fărîmă de soare, un zgomot. Hipolito le ascunde soarele, pitindu-i după perdele din fir de manila, le ia zgomotele pe o rază de cîteva mile, a împînzit șoselele cu inscripția aceea severă adresată șoferilor.

Și ulii așteaptă, se rotesc, antrenați în vîrtejuri, ca apoi să-și scoată istoveala din trup stînd pe vine, la mal. Hipolito duce cu ei un război psihologic. Armele sale sînt evoluate, moderne și se cheamă așa : soare filtrat, porumb cu soia, apă clorată, cură de liniște și, citeodată, seringa cu antibiotic. S-a deprins să trăiască cu aceste păsări mari, răpitoare ; le are, cum se zice, la mînă, face cu ele ce vrea. În zadar au ulii aceștia nume frumos, AURAS TINOSAS, și tot în zadar sînt veniți din aerul tare al înălțimilor ; Hipolito le-a frînt semeția, i-a făcut lași, slabi, domestici, zdrențe cu gheare și ochi, antrenate într-un zbor bleg, la o aruncătură de băț. Se vede că n-au nici o vlagă, caută odihna mereu. Își tăvălesc trupurile lutoase în nisipul murdar de la marginea apei, acolo se purică, se spală, se spurcă, stau în neștire, cu clonțul în vînt, privind cu ochi galben, sticlos, viața care nu le aparține.

Soarele e atîrnat în palmier și se amuză de Hipolito cel șchiop, care a încurcat păsările de pe pămînt cu cele din cer.

---

[1]) **În Jamaica vom învinge, de asemenea.**

APA VIEȚII VEȘNICE

M-am reîntîlnit în anul acesta cu Sadoveanu, de patru ori. De trei ori la Neamț și o dată la Oașa, pe Valea Frumoasei. Întîia oară, eram cu mașina — și cînd fascicolul farurilor s-a oprit pe poarta înaltă de lemn din aleia de brazi, toți tovarășii mei au simțit dintr-o dată același nedefinit tremur lăuntric : intram în împărăția de simbol a lui Sadoveanu — și această împărăție de simbol nu mai avea împărat. Casa cu verandă și trepte de piatră mijea solitară în amurg, înălțînd vălătuci subțiri de fum prin hornuri. Am pășit prin aceleași odăi ceruite, sub aceleași lămpi de fier, între aceiași pereți cunoscuți pe care — minune — trezit de căldura sobelor din amorțeala vreunei crizalide, se zbătea moale un fluture de zmalț, azur și aur domnesc, un fluture cu toate culorile și amintirile verii stropite pe aripi.

Apoi am umblat prin desișurile Pocrovului cu zăpada proaspătă încă nebătută de picior omenesc ; ne-am suit și la cetatea Ioaniților și a vînătorilor lui Ștefan să luăm unghiuri de vedere, și am zărit pe malul celălalt, dincolo de vechiul șanț de apărare, urme de cerb lungind creasta și pierzîndu-se tainic în pădurea de dantelă și chiciură ; am mers pe iazul înghețat de lîngă Vovidenia demonului tinerețelor, sub ale cărui copci săpate în gheață bolboceau crapii bătrîni de Salonta ; am oprit o zi și la Fălticeni, unde odinioară nu se întîmpla niciodată nimic — și alte zile am bătut pădurile ninse și încremenite ; cărările ne erau tăiate de semne de căprioară.

M-am mai gîndit și le-am spus-o și tovarășilor mei că tot ce-am văzut noi în acele zile, cernerile scuturate de pe cetini, razele de soare tăind oblic golul dintre trunchiuri, tăcerile, urmele de sălbăticiuni, toate acestea la un loc erau marea și niciodată secata „apă a vieții", din care el băuse și ne îndemna să bem și noi, fără sfială.

★

A doua oară am reîntîlnit Neamțul, în mai. Jur-împrejur, decorul se redeșteptase în fiorul pur al întîiului fir de iarbă, al întîiei flori și-a întîiei gîngănii zumzuitoare. Lunca Nemțișorului și pădurile Rișcăi pluteau într-o ceață transparentă ca o gigantică pînză de păianjen întinsă între ape, munți și cer. Era rece, limpede, mirosea a primăvară — și merii de pe dealuri își împrăștiau în vînt petalele lor roze de confeți de bal. Curtea casei lui Sadoveanu și cărările pădurii erau pline de floarea paștelui. Aveam cu mine pe Tomi, fostul springer de vînătoare al maestrului. Un timp a ciulit urechea la syonurile nedeslușite de chemare ale pădurii. Apoi s-a suit pe trepte — amușinînd spre jilțul înalt cu spătar de lemn, în care diminețile îi plăcea lui Sadoveanu să stea cu un pled pe genunchi, privind neclintit pădurea și ascultîndu-i și el chemarea.

Seara nu funcționează lumina, căci e sîmbătă și cei de la gaterul din Nemțișor nu lucrează pînă luni. Se-aprind luminări. Fotoliul din dreptul biroului masiv de nuc e în umbră și parcă stingher printre celelalte mobile. Din nou simt golul casei, totuși *prezența* locatarului în aduceri aminte. Luminările filfîie pe tablourile agățate pe pereți. Unele din ele le-a țintuit poate chiar scriitorul acolo: tablourile fiului lui, Miti, ale lui Ștefan Constantinescu, Baba sau Neli Știubei. De lîngă cămin, bustul cioplit de Baraschi păstrează pe buze și-n răsturnarea abia conturată pe spate a capului, un fel de semeție malițioasă. Umbrele joacă pe marmură și am impresia că în casa asta n-a murit nimeni și nici nu va muri vreodată.

★

Spre începutul toamnei, străbat masivul Cibinului și pe la vîrful Cîndrelu și Frumoasa, cobor în valea Sebeșului, la Oașa. Vroiam apoi să trec Șurianu, să mă las în valea Jiului și să urc iar pe Retezat. Pînă la sfîrșit, am rămas la Oașa, de-acolo am plecat la Obîrșia Lotrului și prin valea Vidrutei și a Mănăilesei am coborît la Voineasa și la gura Lotrului, în Brezoi.

De la Păltiniș, de unde-am pornit la Oașa, drumu-i lung, iar ghidul turistic e mărinimos cu cele 12 ore ale sale, de mers pe creastă. Eu am făcut 14. Am ajuns la micuța cabană în jurul orei 8, pe întuneric (plecat de la 6 dimineața). Întreaga vale nu suna decît în bolborul Sebeșului și în vuetul brazilor stîrniți de un vînt înghețat. Dinspre Șurianu răbufneau nori negri de zăpadă, acoperind rapid pleoapa rotundă și roșie a lunii.

Cabana era aproape goală. Cabaniera mă servește cu un ceai cald, și-mi dă un pat.

— Dă-l tu, Rudi, spune cuiva.

Din umbra unui culcuș săpat într-unul din pereți, se ridică o umbră înaltă și intră în aura lămpii de gaz. Tresar. Omul are un obraz slab, cu dinți mari și galbeni, desveliți sub gura veșnic în contracție. Ceva în figura lui mi-e cunoscut... Rudi — și-aici e Oașa. N-a scris Sadoveanu de un Rudi în *Poveștile de la Bradu Strîmb*, Rudi cu cele două fete ale sale, ba nu, trei, Doina, Margareta și Viorica — vînătorul și pescarul Rudi, tovarășul de singurătăți și isprăvi cinegetice ale povestitorului ?

— Dumneata ești Rudi Cernota ?

— El, răspunde posomorît bătrînul, arătîndu-și dinții de lup și ferind din palmă flacăra jucăușă a gazorniței.

A doua zi dimineață, am stat de vorbă cu Rudi Cernota în pădure. Îmi arată așezarea de vînătoare a lui Sadoveanu, foarte aproape de cabană, pe un mal în care pîrîul Salanelor se varsă în Sebeș. Rudi îi spune „apa Frumoasei". Casa, care-i tot o cabană de lemn, are cerdac proaspăt vopsit în verde și privește drept spre bradul bătrîn și îngemănat crescut un pic pieziș pe mal. Al doilea trunchi al bradului e mai tînăr și are mai puțină barba-caprei între cetini. Vrasăzică asta-i casa de la Bradu-Strîmb. Mă uit la casă : liniște deplină. „În ea locuiesc acum niște salariați de-ai I.F.E.T.-ului", îmi spune Rudi. Cîteva șorțulețe albastre și pantalonași de copil spînzură la o fereastră cu oblonul dat într-o parte.

Aici a vînat, a pescuit și a scris.

— Acum, mata ai văzut-o pe Doina, aud lîngă mine vocea lui Rudi. Ea ți-o făcut ceaiu, ieri.

Într-adevăr, în bucătăria cabanei meșterise la oala cu ceai o femeiușcă micuță, cu ochi frumoși, îmbrăcată în tricou gros și pantaloni pescărești. Crezusem că-i o turistă oarecare.

— E fata mea d-a doua. Cînd era uite-așa — arată cu palma lui mare și noduroasă — o scăpat aici în casă. Domnu Sadoveanu scria singur la birău. Cînd ridică ochii de pe coală, numa ce-o vede pe fătuță uitîndu-se la el. Domnu Sadoveanu a prins a zîmbi, o mîngîie pe păr și-și vede de treaba lui cu scrisa. Da' Doina îl trage de mînecă și-i zice : „Mata n-ai limbă de nu vorbești ?" D-atunci, oridecîteori o vedea domnu Sadoveanu, o oprea și-i vorbea : „Am, dragă, limbă și vorbesc ca toată lumea". Așa i-o zis. Am ș-o fotografie de la el. Și m-o pus și-n cărți.

★

A patra reîntîlnire cu Sadoveanu din anul acesta, s-a petrecut de curînd, spre sfîrșitul lui septembrie.

Urma, împreună cu secretarul maestrului, să facem o călătorie mai îndepărtată și mai bogată în locuri și priveliști, cu punct de plecare Neamțul, după aceea nordul Moldovei, valea Bistriței, Maramureșul prin pasul Prislop străjuit de grohotișurile înzăpezite ale Pietrosului și Ineului — și-o tăietură lungă pe la Borșa, Moiseiu Dej, Cluj, Sebeș și valea Oltului.

Sosim la Neamț, în timpul prînzului. Focul din sobe împrăștia o boare plăcută de moleșeală. Focul e aprins, căci, deși soare și senin serile sînt sticloase, reci.

Pînă se pregătește masa, ies în verandă și privesc. Pădurea-i nebrumată și abia și-a schimbat coloritul în roș și ruginiu spre creștetul copacilor. Jos, printre meri și păpușoi îngălbenit, sticlește metalic colțul iazului. Finețele-s pline de brîndușe. Turnurile Vovideniei sînt proaspăt văruite. Liniște. Liniștea aceea a Neamțului, pe care o bănuiesc că se-ntinde stăpînitoare pînă la Cetatea cu greu întrezărită în valurile suprapuse de soare, tremurînd undeva departe, peste păduri și coame de munți.

Seara, privesc din nou de pe verandă. Stelele ard cît farfuria, roșii și strălucitoare. Motorul gaterului din Nemțișor păcăne mereu ca o inimă înăbușită. Pe drumul Braniștei scîrțîie carele încărcate cu lemne ale pădurenilor porniți spre Pipirig. Apoi, la stînele de pe Rișca suflă ca-ntr-un fior prelung buciumul. Mă gîndesc că toate astea sînt obișnuite locului — dar cel care le-a ascultat atîția ani nu le va mai asculta niciodată ; în puține zile se împlinește acea completă mișcare de revoluție a pămîntului, de milioane de ani aceeași fixînd în timp scurgerea exactă a datei implacabile cînd frunzele pălite ale teiului lui Eminescu s-au adunat și peste mormîntul proaspăt săpat alături. Nici frunțile noastre plecate de atunci nu se pot uita.

Fără să vreau, întorc capul : la colțul dinspre ușă, în jilțul înalt cu spătar de lemn, mi se pare că-l văd pe Sadoveanu, cu pledul pe genunchi, privind neclintit ca-ntotdeauna pădurea — și tot ca-ntotdeauna ascultîndu-i chemarea.

Al. Struțeanu

CONFLICTUL ȘI VIZIUNEA SCRIITORULUI

(Însemnări pe marginea unor volume ale tinerilor prozatori)

Discutînd volumele de proză ale scriitorilor tineri, critica literară a explicat impasul unor schițe prin mediocritatea temelor abordate, prin îngustimea ariei de inspirație a autorilor. Astfel, Ov. S. Crohmălniceanu, în cronica sa despre Ion Arieșanu, îl îndemna pe tînărul prozator să pună în joc o miză mai mare, iar Mihail Petroveanu, opinînd asupra recentelor volume ale lui Ilie Tănăsache și Grigore Beuran, apărute tot în colecția „Luceafărul", motiva lipsa de interes a unor schițe din volumele amintite și prin „caracterul restrîns al ariei tematice" (Gazeta literară din 18. X 1962).

Punctul de vedere al celor doi critici e valabil în măsura în care autorii, la prima lor carte, sînt îndemnați să abordeze cu mai multă îndrăzneală conflictele esențiale ale epocii noastre. Cît privește aria tematică a schițelor celor trei prozatori tineri de care ne vom ocupa (Ilie Tănăsache, Grigore Beuran, Ion Arieșanu) nu este atît de îngustă pe cît pare. Arieșanu întreprinde sondaje interesante în medii deosebite, creionînd cu finețe figuri de țărani colectiviști și de muncitori. Tănăsache se ocupă cu dezinvoltură și de țărani, și de pescari, și de copii, aducînd o notă de prospețime și pitoresc prin eroii săi, după cum Grigore Beuran se mișcă degajat în lumea rurală, în mediul muncitoresc sau în cel al intelectualilor.

Ceea ce credem că scade valoarea acestor volume apărute recent în colecția „Luceafărul" nu este numai lipsa de îndrăzneală a autorilor în abordarea unor teme majore, cît mai ales lipsa de adîncime în tratarea temelor, o insuficientă elaborare a conflictului. La lectura acestor volume, în paranteză fie zis, alcătuite la întîmplare, în sensul că însumează cam tot ce a scris fiecare autor, constatăm o subțiere a conflictului schițelor, o săracire și o aplatizare a problemelor, cu totul nedorite.

Conflictul este viu disputat de critica literară, tocmai pentru că el cristalizează efortul artistic al autorilor în prezentarea aspectelor realității. În volumele tinerilor prozatori de care ne ocupăm, conflictul îmbracă de multe ori aspecte nesemnificative. Multe schițe din cele trei volume amintite — fără a conține idei neinteresante — dau impresia unui lucru confecționat, neterminat, rămînînd la stadiul unor intenții nerealizate. Explicația fenomenului o putem afla ținînd seama și de tematica schițelor, dar mai ales de o anume viziune cam alterată de idilism, cam edulcorată asupra realității contemporane, cum remarca și M. Petroveanu în „Gazeta literară". Plecînd de la un punct de inspirație comun se pot scrie atît schițe bune, cu conflicte puternice, adevărate, cît și schițe nesemnificative. Orice fapt aparent banal poate ascunde semnificații majore, poate avea implicații social-morale adînci. Principalul este ca scriitorul să le afle și să le comunice cititorului la un nivel corespunzător.

Un exemplu în acest sens îl putem da analizînd două schițe din volumul lui Ion Arieșanu. Cînd autorul a știut să exploreze, la adîncimea cuvenită, faptul de viață, a scris o schiță bună, convingătoare — e vorba de „Agnes Schilling". Cînd s-a menținut la suprafața lucrurilor, a ratat un conflict puternic întîlnit în realitate, lipsindu-l de semnificația adevărată — așa cum se întîmplă în „Întoarcerea lui Dionisie".

Revenind la „Agnes Schilling", autorul a surprins cu finețe și cu profunzime transformarea din sufletul impietrit al femeii care și-a pierdut familia în război. Deși au trecut anii și viața s-a schimbat în jurul ei, ea însăși muncind în colectivă și neducînd lipsă de nimic, Agnes Schilling nu participă decît formal la viața nouă a satului. Casa ei, mare și goală, e la fel ca mai înainte, fotografiile copiilor la locul lor, și Agnes trăiește, o vreme, din amintiri. Faptul că păstrează casa intactă, că se opune închirierii, ca străinii să nu-i tulbure trecutul, nu-i aduce nici o mîngîiere. Dimpotrivă, abia prezența tinerilor tractoriști în casa ei îi va reanima sufletul uscat de amărăciune și singurătate. Autorul a surprins, în toată complexitatea, zbuciumul interior al personajului ; datele conflictului, deși banale, sînt puse în valoare cu talent.

De ce apare totuși plat conflictul într-o povestire de mai mari proporții, cum este „Întoarcerea lui Dionisie" ?

Intenția autorului de a prezenta drumul lung, plin de obstacole pe care-l are de parcurs înțelegerea unui țăran sărac, de la situația umilă de slugă a socrului său pînă la dobîndirea propriei demnități, este evident interesantă. Conflictul între blîndul Dionisie și socrul său este urmărit adesea pe parcurs cu suficientă acuitate, dar autorul complică inutil, vrînd să sugereze complexitatea relațiilor din viață. Asta, în definitiv, nu era rău, dacă autorul ar fi fost consecvent cu sine. La un moment dat, Dionisie se trezește în fața unei noi probleme de dezlegat : nevasta, de dragul cărei a acceptase să se bage slugă, nu mai comunică cu el, e misterioară, rea și de neînțeles... chiar pentru cititor. Ion Arieșanu nu dă o rezolvare adecvată conflictului, acestui nou aspect al lui, urmărindu-l într-o evoluție firească, ci s-a grăbit parcă să scape de el, alegînd soluția cea mai facilă: neînțelegerea dintre Iulia și Dionisie era doar aparentă; Iulia se gîndea și ea să intre în colectiv, ceea ce și face, punîndu-l pe Dionisie în fața unui fapt împlinit, cerîndu-i să iscălească și el hîrtia de intrare.

Dar rezolvarea e neveridică, anulînd tot zbuciumul de pînă atunci al eroului. Autorul însuși a simțit că povestirea scade pe neașteptate și atunci i-a mai adăugat un episod : Dionisie îl bate pe socru, deoarece se opunea dorinței lor de a se înscrie în colectiv și pentru asta face pușcărie. Dar de acum încolo începe o altă povestire.

Așadar, aplatizarea conflictului are loc aici datorită nu unei tematici înguste, ci unui mod cam simplist de a interpreta fenomenele, pe care-l întîlnim și la Grigore Beuran sau Ilie Tănăsache. Tratarea exterioară, facilă a unor fapte de viață duce la scrierea unor schițe aparent fără cusur, dar care nu spun mare lucru despre realitatea noastră nouă. Conflictul în asemenea schițe pare că nu lipsește, că el se desfășoară în planul moral.

Așa, de pildă, se întîmplă în schițe ca „Cine va fi gazda" de Ilie Tănăsache, sau „Ochi adînci" de Grigore Beuran.

În schița lui I. Tănăsache, cititorul este îndelung pregătit pentru o înfruntare decisivă : Filip, un pescar ambițios și iute la mînie, sparge petrecerea la care fusese invitat împreună cu întreaga brigadă de către Vasile Condrea, șeful brigăzii vecine care deține locul întîi în întrecere. Totul a pornit de la o glumă, aparent nevinovată prin care invitații erau ironizați fiindcă pierduseră întrecerea.

Cînd, peste cîtăva vreme, fruntașii sînt amenințați să piardă întrecerea pentru că li se rupe o plasă, Filip este cel care se oferă să le-o repare, cu ezitări — ce-i drept—însă totul se termină bine și repede. Filip devine subit un om de treabă, un om cu conștiință înaintată, și cu asta povestirea s-a încheiat, conflictul s-a rezolvat.

Pentru ce a pregătit autorul cu atîta minuție un moment critic, dacă acesta se consumă atît de repede și de neconcludent ?

Întreaga semnificație a schiței e diminuată, dacă eroul nu evoluează convingător. Și Filip nu este, în punctul critic al procesului său moral, un erou convingător.

Faptul că o colectivistă demască într-o adunare generală pe un brigadier cu apucături hrăpărețe, care dosește din bunurile gospodăriei, nu ni se pare deloc un fapt oarecare. Într-o schiță ca „Ochi adînci", însă, fenomenul este sărăcit de sensul său adevărat. Faptul putea apărea grăitor pentru nivelul de conștiință spre care se îndreaptă treptat, sub influența colectivului, cei mai înapoiați sau îndărătnici oameni, dacă autorul nu și-ar fi absolvit cu ușurință eroul. El l-a pus să-și facă autocritica și să dea vina pe nevastă-sa. Lipsind astfel conflictul de dimensiunea lui reală, de adîncime, grăbind spre un final frumos, autorul a căzut în păcatul idilismului.

Cînd tematica schițelor rămîne neîncorporată artistic, datorită unei viziuni simpliste, edulcorate asupra realității, ea apare desigur plată, neinteresantă. Lipsa de adîncime în interpretarea ciocnirilor din realitate se răzbună : schițe abordînd aspecte noi rămîn fără prea mare ecou.

Evidențierea unor aspecte din actualitate, cum este de pildă transformarea conștiinței omului în condițiile noi create de societatea socialistă, este meritorie. Esențial este însă să li se atragă atenția scriitorilor tineri asupra modului cum transfigurează artistic aceste fenomene de viață. Este o problemă importantă, asupra căreia atrăgea atenția și tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvîntul său la Conferința pe țară a scriitorilor : „Opere care să-și croiască drum spre inima oamenilor, înfruntînd cu trăinicia lor timpul, nu pot fi scrise din fuga condeiului, ci sînt rezultatul cunoașterii adînci, al studiului îndelungat al realităților, al unui susținut efort artistic, al muncii de migală a creatorului..."

Eugenia Tudor

EROI REALI? CONFLICTE VERIDICE?

Scrisoare către redacție

Ca cititor, mă bucură fiecare lucrare literară în care descopăr că setea de frumos animă personajele, că subiectul, conflictul, surprind un moment dramatic din viață — acest proces de continuă înnoire, în care neîncetat dispare vechiul, urîțenia și se afirmă ceva nou și minunat. Și, cum bine știm, scriitorul trebuie să ne convingă că eroii trăiesc sau ar putea trăi în realitate.

În legătură directă cu conflictul, aș vrea să mă refer la problema subiectului. Sub acest aspect, dacă cititorul se interesează în primul rînd de subiectul unui roman sau al unei povestiri, faptul nu trebuie privit ca o insuficiență a gustului său artistic. Am citit în acest an numeroase lucrări cu un subiect interesant, cu un mesaj clar. Amintesc, în acest sens, ampla povestire „Omul de lîngă tine", de Ion Băieșu, nuvela „Mări sub pustiuri" de Dumitru Radu Popescu, „Culesul dintîi" de George Bălăiță, „Odaia" de Titel Constantinescu ș.a.

Mi s-a părut foarte interesant construit conflictul povestirii lui Ion Băieșu. Drama intimă a comandantului taberei de brigadieri părăsit de soție nu se consumă în zbateri confuze și sterile. Eroul rezistă demn la suferința ce-l încearcă, fără exaltări dezolante sau angoase ridicole. „Sînt un om normal care muncește la fel ca și înainte — spune eroul — care nu plînge în fața nimănui, smulgîndu-și părul din cap, nu m-am îmbătat să cad prin șanțuri de necaz... Sînt normal, nu ? Atunci pentru ce toate astea, spune-mi te rog ?" E în această întrebare o imensă durere nemărturisită aparținînd unui om al zilelor noastre. Cititorul nu află în final dacă Anișoara se va reîntoarce la acest om minunat, dacă firul rupt al căsniciei lor se ve reînnoda, dar cititorul îl crede pe scriitor, cînd acesta încheie povestirea sa încredințat că „omul ăsta va fi fericit pînă la urmă".

Eroul povestirii lui Ion Băieșu este veridic, de aceea și conflictul „Omului de lîngă tine" mi se pare veridic. Discutînd despre povestirile „În treacăt" de N. Velea și „O sută de nopți" de Fănuș Neagu, Mircea Braga afirma, într-un articol, apărut nu de mult, că falsul nu trebuie căutat în conflictul acestor lucrări, care ar fi „veridic și pe măsura realității noastre socialiste", ci „în neidentificarea personajelor cu actul de viața surprins". Cum poate fi însă un conflict veridic, dacă nu e pus în mișcare de personaje veridice ? Poate oare conflictul să devină un simplu cadru, un fel de decor în mijlocul căruia scriitorul face să se miște personajele sale ? Un asemenea conflict-decor descoperă în ultimă instanță o cunoaștere insuficientă a vieții, o gîndire artistică lipsită de profunzime, măiestrie literară deficitară.

În povestirea „Cuvîntul florilor" („Tribuna", oct. 1962), Pavel Aioanei a intenționat să dezvăluie saltul din conștiința unui muncitor. Un om suferă de singurătate — iată o temă care poate genera un conflict de mare dramatism. Dar conflictul în povestirea lui Pavel Aioanei nu-i condiționat nici de frămîntările personajelor și nici de datele elementare ale realității sociale în mijlocul căreia trăiește eroul. Pentru a dezbate tema singurătății unui om, autorul a închipuit cu destulă facilitate un conflict, clădindu-l pe un teren despre care, se pare, dispunea de puține cunoștințe.

— „M-am săturat de viața asta !... — se spovedește în sfîrșit Horațiu singurului său amic.

„Oare de ce oamenii de la noi nu mă iubesc ? " se întreabă cu o falsă amărăciune Horațiu. Și cu o ușurință descurajatoare pentru acei cititori care au crezut, fie chiar și o clipă, în adevărul dramei lui Horațiu, el se declară gata să părăsească șantierul unde „nu e iubit", dar care l-a primit candidat de partid. Poți crede cît de cît într-un asemenea conflict ? Desigur că nu. Ceea ce supără aici este flagranta neconcordanță cu logica vieții. O problemă oarecum similară întîlnim și în povestirea „A plecat Ștefan" de Corneliu Leu („Gazeta literară" din 13 septembrie 1962). În această povestire, scriitorul explorează universul conștiinței unor tineri mecanizatori. Explorarea aceasta e făcută însă dintr-un unghi curios.

De ce înscenează Ștefan plecarea aceea penibilă, lăsîndu-și tovarășii de muncă perplecși („Costea spune că i-ar fi venit să-l înjure sau să-l scuipe-n ochi, sau, măcar, să-l tragă înapoi de guler și să-i spună : „Măi Ștefane va să zică așa pleci tu !... Măi Ștefane nu te credeam laș ; spune măcar o vorbă la despărțire"). De ce trebuie să interpreteze rolul retrogradatului, ca apoi să se dovedească la plenară că de fapt „el este omul care aduce progresul" ? !

Cred că o falsă problemă declanșează și conflictul povestirii „Din adîncul orașului" de Traian Coșovei. Eroul povestirii este un pictor, se pare talentat, care ani în șir trăiește cu o profundă fobie față de peisajul citadin. Civilizația modernă provoacă ura mărturisită împotriva acestui „teribil pîntec de beton" care este orașul. Și iată că după mulți ani, instantaneu, pictorul care căptușise ferestrele apartamentului său cu kilograme de carton și storuri groase, are deodată revelația mirificei nopți a orașului. Totul se transfigurează, jocul fantastic al luminilor închipuie un tablou genial cu un „colorit sclipitor". Nici zgomotele unor basculante care zguduie pereții „nu-i strică buna dispoziție". Dimpotrivă, e entuziasmat că zgomotul acesta (care ani în șir i s-a părut o oroare, un atentat la frumos) „se potrivește de minune cu peisajul". „Ani de zile omul se simțise prizonier în mijlocul acestor vechi blocuri de piatră, se simțise despuiat de toate frumusețile la care orice om are dreptul, de care orice om are nevoie, ca de aer. Se simțise aproape bolnav fără cerul lui, fără zarea lui"... etc., etc.

Puțin mai încolo, vrînd probabil să accentueze dramatismul acestui conflict debil, scriitorul îi aduce aminte eroului său de frumusețile vieții campestre. Urmează o chinuitoare frămîntare interioară a eroului care nu-și iartă greșeala de a fi putut crede că singura frumusețe măreață, demnă de penelul său, este peisajul nocturn al orașului văzut de la fereastra apartamentului. Eroul filozofează și se autocritică sever, cu cuvinte grave și mari. („Era gata să moară în inima lui omul întreg, minunat, mîndru și demn, plămădit din soare și din stele, din nemărginire și priveliști : acel om care nu putea trăi decît cu soare, cu aer și nemărginire" etc. etc.). În sfîrșit, eroul încearcă să împace ambele frumuseți ale orașului și țarinei, promițîndu-și că după cîtva timp se va reîntoarce „pe dealuri, în cîmp". Așadar, acțiunea se reîntoarce în punctul inițial. Conflictul declanșat teribil sfîrșește la un nivel coborît. Pseudo-filozofia eroului nu are puterea necesară pentru a-l susține. Singur povestitorul dă crezare ciudatelor și neînțeleselor frămîntări ale pictorului, justificînd destul de nebulos „suferința" eroului său („Toți „suferim" acum o suferință luminoasă, mare, ca o bucurie"...).

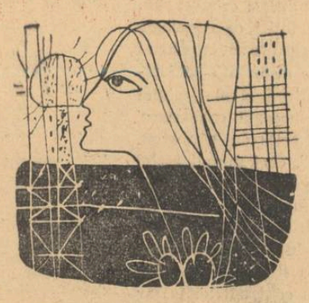

Traian Coșovei este un scriitor talentat. Afirmația e bine acoperită de cărțile sale. De aceea pot spune deschis că nu am crezut o iotă din suferința bizară a pictorului și mă întrebam : dacă într-adevăr așa stau lucrurile, de ce eroul său nu face schimb de locuință sau de ce nu se mută la țară ?

E evident că talentul scriitorului nu a putut salva de la eșec această lucrare cu totul rarefiată, în substanța adevărată a vieții.

Asemenea povestiri cu eroi debili și conflicte superficiale apar cînd scriitorul intră într-un deficit de cunoaștere a realității, cînd studierea vieții se face conform acelei rețete ironizate cîndva de poetul Tvardovski :

„Romanul este deja scris,
Ei vin, respiră aerul,
Încearcă betonul cu bastonul
Confruntînd cu viața noul lor volum".

Maria Luiza Cristescu
studentă anul II Filologie
București

SUCCESIUNEA GENERAŢIILOR ŞI UNITATEA ŢELURILOR

În luna septembrie a. c. a avut loc o plenară a conducerii filialei din Moscova a Uniunii Scriitorilor Sovietici, dedicată creaţiei scriitorilor tineri. Ea a fost precedată de un schimb de opinii în presă şi va fi urmată de o consfătuire unională. Un număr special al revistei „Voprosî literaturî" s-a ocupat tot de creaţia tinerilor. Lucrări noi ale tinerilor poeţi, prozatori, dramaturgi, critici au apărut şi în alte reviste. Materialul astfel adunat e vast şi merită să fie analizat multilateral. Citeva observaţii preliminare pot fi totuşi făcute de pe acum, cu atît mai mult cu cît ele ni se par utile şi în raport cu preocupările tineretului scriitoricesc de la noi.

A fost unanim combătută orice contrapunere o unei generaţii de scriitori sovietici alteia. Nu întîmplător presa burgheză încearcă tot felul de speculaţii de acest gen. Vitalii Ozerov în articolul de fond din „Voprosî literaturî" („Tinereţea sentimentelor, maturitatea gîndirii") a citat cu indignare încercarea unui critic american (William Koney în „New Republic") de a-l prezenta pe un tînăr poet sovietic ca pe un răsvrătit. Despre continuitatea ţelurilor şi a preocupărilor scriitorilor sovietici au vorbit şi cei vîrstnici şi cei tineri. „Fiecare scriitor, în virtutea individualităţii sale, scrie despre ceea ce este al său şi în felul său. — a spus la plenară autorul romanului „Colegii", V. Aksionov — dar din toate aceste „variaţii" se naşte un singur torent, călăuzit de acelaşi vînt. Acest vînt este dorinţa sinceră şi serioasă de a zugrăvi veridic — în spiritul Congreselor al XX-lea şi al XXII-lea — realitatea noastră şi de a face o literatură adevărată. Unitatea nu se realizează de loc după criteriul vîrstei".

Totodată a fost definitiv condamnată şi poziţia anacronică a unor critici — de altfel foarte puţini la număr — care încercau să pună sub semnul îndoielii însăşi existenţa unei noi generaţii de scriitori. Literatura noastră e unică, spunea L. Sobolev, dar în ea activează „un detaşament numeros şi foarte puternic de scriitori tineri". Iar romancierul siberian A. Isbah vorbea despre existenţa evidentă a „legăturii dintre generaţii", dar şi a „estafetei generaţiilor".

În diferite articole s-a arătat că noua („a patra") generaţie de scriitori sovietici, despre care anul trecut a vorbit atît de inspirat Konstantin Fedin, a intrat în literatură nu pentru că unor comentatori le-a plăcut s-o numească aşa, ci pentru că într-adevăr numai în cîţiva ani viaţa literară s-a îmbogăţit cu nume noi care, cu uimitoare rapiditate, şi-au cîştigat popularitate. E vorba de Anatolii Kuznețov, Anatolii Gladilin, Gheorghi Vladimov, Iulian Semionov, Eduard Sim, Vasili Aksionov, Iurii Kazakov, Anatolii Pristavkin în proză, Evghenii Evtuşenko, Robert Rojdestvenski, Anatolii Poperecinii, Vladimir Ţibin, Andrei Voznesenski, Rimma Kazakova, Bella Ahmadulina şi alţii în poezie, I. Edles, Blinos şi Şatrov în dramaturgie, A. Lebedev, V. Lakşin, I. Mann, V. Turbin, în critică. (Şi n-am înşirat decît cîteva nume ale unor autori mai „discutaţi"). Toţi aceştia formează o generaţie nu pentru că ar fi „apropiaţi" ca stil sau din punctul de vedere al gusturilor artistice împărtăşite. Dimpotrivă: noua generaţie de scriitori sovietici e destul de „pestriţă", fiind formată din oameni foarte diferiţi şi prin preocupările tematice şi prin „maniera expunerii" (şi în poezie şi în proză) şi prin preferinţele artistice. Între „tinerii scriitori" sînt frecvente dispute însufleţite. Ei formează totuşi o generaţie pentru că au intrat în literatură într-o anumită perioadă istorică şi năzuiesc — cu toţii — să dea răspuns — prin creaţia lor — problemelor pe care această perioadă le-a pus.

Ne referim la perioada de după cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S., perioadă luminată şi însufleţită de istoricele hotărîri ale acestui congres. Iar problemele — cele pe care le-a pus în faţa poporului sovietic măreţul program al construcţiei desfăşurate a comunismului. În mod firesc scriitorii tineri caută să arate cum se comportă în noile condiţii istorice oamenii de o vîrstă cu ei. Ei tind să surprindă trăsăturile morale ale eroului generaţiei lor. Valorificînd experienţa acumulată de întreaga literatură sovietică, văzînd în „eroul" generaţiei lor pe continuatorul operei acelora care „s-au născut în furtună", iar apoi prin lupta şi munca lor au zidit şi au apărat grandiosul edificiu al statului sovietic — citadela socialismului şi a libertăţii — scriitorii celei mai tinere generaţii a literaturii sovietice caută cu înfrigurare să arate — în acelaşi timp — în ce constă, în ce trebuie să constea aportul specific la cauza comună, a acelora care n-au apucat să cunoască decît în copilărie tragedia războiului, iar de maturizat s-au maturizat în anii exploziei de iniţiative creatoare de după congresul al XX-lea, în acţiunea amplă a P.C.U.S. de restabilire a normelor leniniste în toate inelele vieţii obşteşti. „Sîntem noi în stare să fim la înălţimea măreţei tradiţii moştenite?" — iată întrebarea pe care o repetă mulţi din eroii romanelor şi nuvelelor semnate de scriitorii tineri.

Opinia publică sovietică — între altele şi la consfătuirea privitoare la munca ideologică, convocată anul trecut de către C.C. al P.C.U.S. — a cerut organizaţiilor scriitoriceşti şi criticii să manifeste faţă de scriitorii tineri maximum de înţelegere, dar şi maximum de exigenţă. Au fost condamnate şi încercările izolate de a atribui tinerei generaţii în bloc tot felul de „vicii" şi „păcate", dar şi atitudinile de „proslăvire" necritică, neconstructivă. Discuţiile din presa literară sovietică, cît şi cele de la recenta plenară, au reliefat care sînt „cuceririle" incontestabile ale celor din „a 4-a generaţie", dar şi laturile vulnerabile ale creaţiei lor.

„Cuceririle" sînt rezultatul cunoaşterii nemijlocite a vieţii. De obicei tinerii reflectă în lucrările lor aspecte de viaţă pe care le-au cunoscut, mai mult: „le-au trăit" — cum citim în multe răspunsuri la o anchetă iniţiată de „Voprosî literaturî". Iar în aprecierea realităţii se călăuzesc de imperativele luptei pentru triumful moralităţii comuniste. Intoleranţa militantă faţă de tot ce este incompatibil cu normele de viaţă comuniste, faţă de toate aspectele vechiului care n-au fost încă lichidate, faţă de făţărnicie şi minciună, faţă de atitudinile individualiste, interesate — iată cum ar putea fi caracterizat — evident foarte pe scurt şi — vai! — foarte sumar — patosul acestei creaţii, atît de variate şi atît de pline de viaţă.

Dar — şi asta nu e curios de loc! — parcă din această apropiere prea strînsă de realitatea trăită izvorăsc şi unele laturi mai slabe ce au fost analizate şi ele — cu multă înţelegere tovărăşească — în cadrul recentelor dezbateri. Practica creaţiei a dovedit că „realitatea trăită" ca atare nu e suficientă pentru realizarea unor opere de largă semnificaţie estetică. Experienţa personală se cere să fie conjugată cu cunoaşterea mai amplă, mai multilaterală a vieţii, condensată în experienţa istorică. De pildă, tînărul şi talentatul prozator Aksionov (şi nu numai el) a fost criticat că uneori se tîrăşte în coada unor personaje nereprezentative, în loc să se ridice pînă la poziţia estetică superioară, corespunzătoare experienţei colective a poporului. În general, participanţii la discuţie au apreciat pozitiv tendinţa unor tineri de a „reda" căutarea înfrigurată a răspunsurilor, caracteristică unor tineri care abia intră în viaţă, dar i-au şi avertizat pe unii că a se limita la atît înseamnă a nu valorifica toate posibilităţile pe care le oferă creaţiei metoda realismului socialist. După cum o observă pe bună dreptate V. Ozerov, unui scriitor i se cere nu să cunoască doar faptele, dar şi „să aibă şi o concepţie adînc gîndită asupra vieţii, ca să se poată orienta în şirul pestriţ de fapte şi să pătrundă legătura intrinsecă între ele". A avea un orizont larg, înseamnă „a cunoaşte mai mult decît poate să cunoască un singur personaj, a vedea mai departe decît el". Discuţiile sovietice au reliefat din nou că adevărata piatră de încercare pentru un talent artistic e gradul în care reuşeşte să reliefeze ceea ce e mai înaintat, mai nobil, mai reprezentativ pentru epoca de construire a comunismului, într-un cuvînt ceea ce este mai frumos în sensul cel mai deplin al cuvîntului. După cum observă, referindu-se la poezie, criticul V. Ognev: „Simţul noutăţii lumii care construieşte comunismul, a elementelor ei creatoare — iată care ar trebui să fie patosul poeziei tinere, adevărata ei unitate, contribuţia ei istorică".

Şi alţi participanţi la discuţie au abordat în acest sens problema inovaţiei în creaţia literară. Este semnificativ şi instructiv că controversele privind valabilitatea sau nevalabilitatea cutărui procedeu au fost foarte puţine. Căutarea în toate domeniile este încurajată în Uniunea Sovietică, iar intoleranţa dogmatică, condamnată. Însă atunci cînd cineva pretinde că „inovează" literatura „descoperind" manierele consumate cu 30—40 de ani în urmă, i se atrage atenţia că America nu poate fi descoperită de două ori. De altfel, pînă şi „teribilul" inovator Voznesenski a recunoscut, în răspunsul la ancheta revistei „Voprosî literaturî", că problemele formei sînt secundare. Dominantă în creaţia tinerilor scriitori sovietici este căutarea formei cît mai eficiente, în stare să comunice mai pregnant, mai viu, mai deplin, conţinutul major al epocii.

„Generaţia a 4-a" a scriitorilor sovietici e o generaţie de tineri talentaţi, entuziaşti, plini de neastîmpărul căutărilor. Eliberîndu-se de unele exagerări, de altfel specifice vîrstei, adîncind efortul creator în contactul fecund cu experienţa întregii literaturi sovietice, inspirîndu-se mereu mai puternic din măreţele victorii ale poporului, această generaţie îmbogăţeşte literatura sovietică şi cea universală cu opere din ce în ce mai remarcabile.

Mihai Novicov

— Vulturul: — *Evident, atenteză la securitatea mea.*

Desen de G. RADU

O importantă acţiune a scriitorilor din Argentina

Un grup de scriitori dintre cei mai de frunte ai Argentinei au dat publicităţii o Declaraţie deosebit de importantă. Ei anunţă constituirea unei Uniuni a scriitorilor argentinieni care să activeze energic pentru: 1) apărarea libertăţilor democratice; 2) apărarea libertăţii de opinie; 3) apărarea culturii naţionale; 4) solidaritatea cu revoluţia cubană; 5) solidaritatea cu popoarele Americii latine şi ale lumii care se ridică pentru eliberarea lor. Totodată, ei păşesc la două prime iniţiative de organizare şi acţiune, şi anume: 1) o democratizare a societăţii care grupează din punct de vedere sindical pe scriitorii argentinieni şi străini care locuiesc în Argentina (S.A.D.E.), prin aducerea la îndeplinire neîntîrziată a rezoluţiilor celor patru congrese ale acestei societăţi, care au preconizat reprezentarea proporţională şi sistemul federativ; 2) convocarea unui Congres al scriitorilor latino-americani care să unifice lupta scriitorilor din întregul continent.

Ne dăm seama, îndată, din însăşi enunţarea punctelor fundamentale ale Declaraţiei scriitorilor din Argentina, că ne aflăm în faţa unei mişcări de mare anvergură a acestor scriitori, destinată să aibă repercusiuni de seamă pe întreg continentul latino-american, precum şi o rezonanţă puternică printre confraţii de pretutindeni şi în opinia publică din întreaga lume.

Semnatarii Declaraţiei îşi afirmă convingerea că „niciodată cultura nu trebuie să rămînă departe de totala criză care nelinişteşte dramatic popoarele Americii latine, pentru că valorile spirituale sînt legate indestructibil de situaţia politică şi socială în care aceste popoare se zbat".

Toată această acţiune a corpului celui mai ales al intelectualităţii argentiniene se încadrează în climatul de luptă intensă al poporului argentinian şi al popoarelor din America latină pentru o efectivă independenţă naţională faţă de ingerinţele nordamericanismului şi pentru democraţie, progres şi dreptate socială.

Coborînd în arenă în formaţiune compactă spre a spune astfel şi într-un spirit intransigent, curajos şi larg văzător, scriitorii din Argentina semnalează cu putere nivelul de acuitate pe care l-a atins „totala criză" în care se zbat popoarele Americii latine, ca şi dezvoltarea viguroasă a mişcării progresiste în aceste părţi. Ei vin să arunce în balanţă în mod răsunător „cultura care nu poate şi nu trebuie să rămînă departe" de o acţiune care creşte şi se înteţeşte necontenit, spre a obţine rezultatele decisive pe care le merită. Un impuls generos, un accent de entuziasm străbate din Declaraţia fermă de la Buenos Aires.

Socotim cu deosebire vrednic de reţinut faptul că pentru prima oară este luată în considerare neîntîrziată o acţiune pe plan continental, o luptă unificată a scriitorilor din America de sud — care au, în fond, aceleaşi probleme de rezolvat — prin convocarea unui Congres general, aşa cum prevede punctul final al Declaraţiei.

Vestea care ne soseşte din Argentina este îmbucurătoare.

D. V.

Csanady Janos face parte din delegaţia de scriitori din R. P. Ungară care ne vizitează în prezent ţara la invitaţia Uniunii Scriitorilor. El aparţine acelei generaţii de poeţi maghiari care s-au afirmat după Eliberare. S-a născut într-o familie de ţărani, a devenit ucenic, mai tîrziu muncitor. A terminat Facultatea de Dramaturgie a Institutului de Artă Teatrală şi Film din Budapesta. A publicat trei volume de versuri, care vădesc preocupările sale poetice legate mai ales de problemele eticii noi, socialiste.

Csanady Janos

Sub arcuri de beton

Uzina-n care m-au crescut bărbat
munca şi timpul tinăr, depărtat,
azi mă primeşte-n prag de soare —
lumina-i joacă limpede în faţă,
cu vorbe calde simt că mă răsfaţă,
cu tot ce mi-a rămas cîndva datoare.

Şi sumbră-a fost aceastâ casă nouă,
sumbră şi dură;
ci-n schimbul orelor de trudă grea
băiatului uzina îi punea
mari aripi bărbăteşti pe umăr
sub arcuri de beton, fără de număr.

Cel ce plecase trist de la cîmpii,
brodate pînă-n cer de ciocîrlii,
din satul ca un templu-ntunecat
venit lîngă ulei şi fier să-i crească
umbra de rob şi soarta omenească —
aici parcă mai liber a zburdat.

O viaţă dezgolită şi pustie:
nu i s-a dat mai mult!
Şi meşteri dîrji — cuvîntul — vijelie
crescut de fronturi, fără melodie,
şi marşuri şi tumult,
care arzînd cu veselia noastră
spre roşul cer porniră să-nfiorească.

În loc de cîmpuri — focuri şi maşini;
eu totdeauna le-am ştiut cuvîntul,
în loc de cîmpuri — focuri şi maşini,
lume de fier şi oameni noi şi-avîntul,
eu totdeauna le-am ştiut cuvîntul, —
din nou la poarta ta, uzină
mereu întors cu faţa spre lumină,
cuvinte calde-ţi spun, că sînt dator,
la jumătate drum spre viitor.

În romineşte de **ION BRAD**

„ESENŢA CĂUTĂRII" — UN INTERESANT DIALOG CRITIC, APĂRUT ÎN REVISTA „OKTIABR"

Toate generaţiile tinere trec printr-o frămîntare de creştere, de „căutare", dar nu toate generaţiile se află, din acest punct de vedere, în aceeaşi situaţie istorică. Acest adevăr este elementar. El devine însă o chestiune complexă, pe cît de importantă, atunci cînd e vorba de a-l ilustra în concret, în cadrul unei literaturi determinate. Ni se pare, de aceea, extrem de interesant dialogul, plin de controverse, adesea încordate ori scăpărătoare, pe care revista sovietică „Oktiabr" îl publică în numărul său cel mai recent, între doi critici tineri, Lev Anninski şi Larisa Kriaciko. Această discuţie este intitulată de revistă „Esenţa căutării".

Literatura sovietică tînără este plină de vitalitate, de elan şi de iniţiativă. Critica şi-a concentrat din plin atenţia asupra acestei afirmări rapide a noii generaţii de scriitori, pentru a o surprinde cît mai just şi a o sprijini, spre o orientare cît mai bună. Dialogul dintre Lev Anninski şi Larisa Kriaciko face parte din această intervenţie activă a criticii, complimentară în chip natural pulsului creaţiei de azi a tinerilor scriitori sovietici.

Dialogul are o admirabilă spontaneitate şi vioiciune. Anninski se bizuie mai mult pe premiza intrinsecă, implicită, formală, am putea spune, a „căutării", proprie procesului de creştere al oricărei tinere generaţii literare, şi caută să extragă din ea cît mai multe argumente, în felul cum vede dezvoltarea tinerei generaţii sovietice de scriitori. Kriaciko se centrează, în genere, pe o premiză egal de valabilă, dar mult mai rodnică, aceea a situaţiei istorice în care se petrece procesul de „căutare" la tînărul scriitor; poziţie pe care o socoteşte cea mai indicată să poată duce, cu adevărat, la identificarea „esenţei căutării". Situaţia istorică în cazul de faţă — ca dimensiune inerentă a procesului de „căutare" — se concretizează, prin tema însăşi a discuţiei, în realităţile măreţe, fundamentale şi decizive ale construirii comunismului în Uniunea Sovietică şi în faza lor de după Congresul al XX-lea al P.C.U.S. Firește, Anninski nu neglijază de loc acest aspect al discuţiei, după cum Kriaciko nu diminuează valoarea sbuciumului de „căutare" în sine, ca stimulent al formării personalităţii tînărului scriitor şi al viabilităţii eroului său.

Chiar în prima sa intervenţie, Anninski afirmă: „Vă amintiţi ce concluzie a tras „Komsomolskaia Pravda" în cursul anului trecut, din rezultatele anchetei sale asupra tineretului: aceea că socialismul a creat o generaţie minunată în istoria omenirii, din punctul de vedere al nivelului general de cultură şi al bogăţiei de resurse principale deschise în faţa omului". Pornind de la această constatare, el se socoteşte îndreptăţit să admită tînărului scriitor sovietic şi tînărului său erou o înclinare, fie chiar excesivă uneori, către sbuciumul „căutării", căci numai astfel ei — scriitorul tînăr şi eroul său — vor ajunge să exprime, să găsească un mod de reflectare adecvată a acestei generaţii minunate, bogată în resurse principale, pe care socialismul a creat-o în Uniunea Sovietică. „Spiritul căutării generale, care a cuprins tînăra noastră literatură, este firesc, spune Anninski. Idealuri mult prea înalte sînt infiltrate în suflete, pentru a putea tolera comoditatea ştearsă. Este adevărat că aceste căutări sînt pline de nerăbdare şi deseori ele sînt contradictorii. Dar şi acest lucru este firesc".

Anninski aduce un argument semnificativ, în motivarea pe care o face „spiritului căutării", văzut mai ales în unele manifestări negative ale lui, în „neîndeminatecele compromisuri", în „afectările" şi adesea în insuficienta aderenţă la realitate a unor tineri scriitori, în ceea ce el numeşte — desigur într-un mod prea polemic — „donchijotismul" care se manifestă la unii din ei. În timpul Marelui război, aceşti scriitori erau nişte copilandri. Anul 1941 „i-a separat de fraţii lor mai mari. Cei mari au plecat spre apus, iar ei spre răsărit. Copilăria lor în timpul evacuării n-a fost uşoară, totuşi războiul nu i-a atins cu frontul lui. Peste 15 ani ei au intrat în literatură. Spiritul civic, gîndirea înaltă, comunismul a pătruns în sufletul lor pentru totdeauna. Numai că ei nu cunoşteau viaţa. Şcoala din acea perioadă era ruptă de producţie şi nu i-a făcut să devină mai practici. Devotaţi unui ţel înalt, ei au învăţat tîrziu şi cu greu să gîndească realist şi independent".

Larisa Kriaciko aşază, încă de la primele replici, problema „căutării" pe un plan fundamental. Astfel de „căutări" sînt inevitabile în toate timpurile, spune ea, şi ele nu trebuie să fie considerate o trăsătură specifică a unei generaţii determinate, cum face Anninski pentru actualii scriitori tineri sovietici. Desigur „convingeri de-a gata — citează ea pe Pisarev — nu pot fi cerute de la prieteni, nici nu se procură din librării. Fiecare trebuie să şi le facă singur". „Dar — precizează mai departe, mergînd în miezul lucrurilor — deosebirea principală dintre generaţia lui Pisarev şi a noastră constă în faptul că în epoca noastră, pentru prima oară în istorie, omenirea dispune de o metodă ştiinţifică puternică şi obiectivă, de cunoaştere a lumii, metoda dialectic marxistă". Puţin mai departe, referindu-se în primul rînd la o anumită notă „confuzionară" proprie spiritului excesiv al „căutării" la unii scriitori tineri sovietici, ea revine la premiza fundamentală de mai sus, cu o replică totodată ironică şi substanţială ca aceasta: „După părerea mea — spune ea interlocutorului ei — tinerii dvs. „căutători de adevăr" amintesc destul de viu de acea văduvă a lui Pisarev, care ştie foarte bine ce nu-i trebuie, dar nu ştie deloc ce-ar dori. Abaterea de de la metoda ştiinţifică a cunoaşterii şi transformării realităţii duce la haosul „căutărilor".

Cei doi critici trec la o confruntare concretă a preferinţelor lor, citînd nume de autori tineri şi observaţii asupra operei lor. Anninski menţionează pe Aksionov şi Gladilin, Evseeva şi Ahmadulina, pe Voznesenski, Pankratov, Evtuşenko. „Dvs. recunoaşteţi — spune el colegei sale — că ei se bucură de atenţia cititorilor şi sînteţi nevoită să căutaţi în mod serios o explicaţie a acestui fapt". Kriaciko se arată mai exigentă, faţă de tînăra generaţie de scriitori sovietici, dar e dispusă „să noteze cu satisfacţie ceea ce este pozitiv la foarte mulţi autori". Ea se opreşte mai mult asupra lui Gordeiciuk, Rojdestvenski, Peredreev şi alţii. „Îmi place tot ceea ce înaripează pe om, tot ceea ce deschide în faţa lui lumea în minunăţia sa optimistă şi în nemărginita diversitate a diapazonului său de sentimente". „Poezia deschide posibilităţile de măreţie care sînt în om şi eu sînt pentru o poezie luminoasă, care însufleţeşte şi înalţă". Ea este de acord că talentul însemnează totdeauna căutare, dar face observaţia că „talentul-căutare" nu coincide cu „talentul-confuzie". Căutînd să dea un contur mai precis ideii sale, Anninski afirmă că „cea mai de seamă trăsătură, a celor mai de seamă reprezentanţi ai tineretului literar sovietic este căutarea creatoare, dorinţa activă de a gîndi" şi dacă există anumite confuzii în unele cazuri, acestea constituie trăsături reale în mişcarea literară tînără şi ele nu trebuie desfiinţate, ci lămurite. Ironizîndu-l mai întîi pentru a-şi fi „revizuit greutatea specifică a poziţiei sale" — ceea ce Anninski neagă — Larisa Kriaciko, învinuită la rîndul ei de a fi împotriva „căutării" răspunde: „Căutarea în artă, asemeni specificului concret şi specificului estetic, se înţelege de la sine. Nu despre acest lucru trebuie să discutăm, ci despre *esenţa căutării*. După mine această esenţă constă în căutarea drumurilor care duc către o deplină umanizare a omului, către afirmarea stării sale sociale de creator şi de stăpîn al vieţii. Această esenţă constă în crearea unor relaţii şi sentimente vrednice de înalta lui vocaţie umanitară".

Dialogul din revista „Oktiabr", redat de noi în liniile sale principale, reprezintă, fără îndoială, o interesantă contribuţie la dezbaterea problemelor care se pun în faţa tinerilor scriitori sovietici şi eroului lor.

Dragoş Vrînceanu

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99: Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca oraș-Sibiu

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V, — Nr. 22 (105) — 15 NOIEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

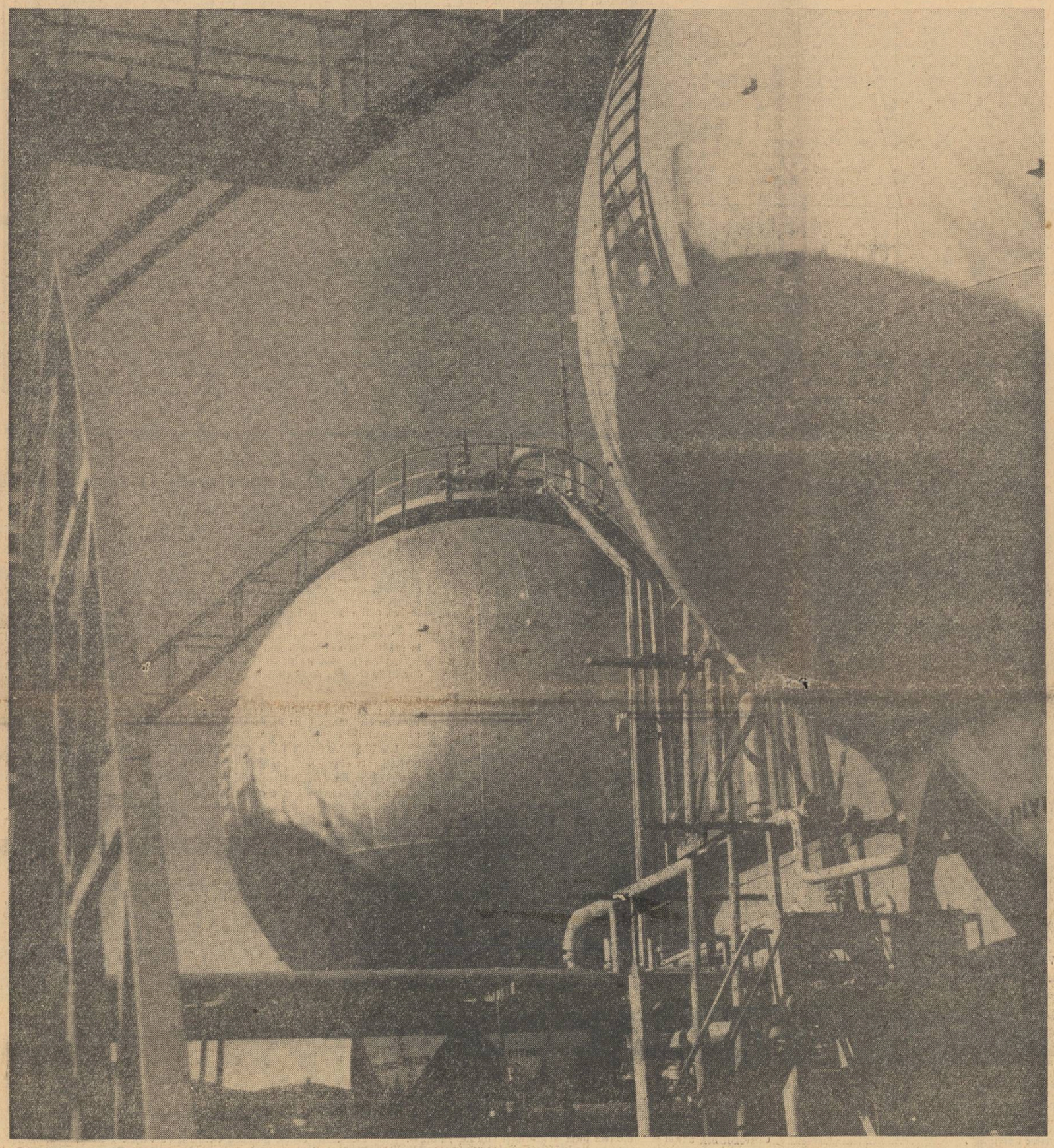

INDUSTRIE

Fotografie de Dan Grigorescu

Ion Brad

Cîntece în trepte cosmice

Vlaicu

Știți ce visa
Calculînd ?
Și încă din ziua pe cînd
Își mai singera
Peste cîmpuri picioarele
Ca să-și ridice, fie și-un metru,
Pasărea geniului de pe pămînt ?
Visa ziua în care
Soarele
Nu va mai pîndi pe Icar
La porțile cerului
Ca un dulău care mușcă
Și va pulea să zboare spre el
Hrănindu-și motoarele
Cu praf de pușcă.

Setea

Nu de oceanul de sus
Ți-a fost frică vreodată,
Ah, zburătorule !
Singur ai spus —
Numai de setea din tine,
De setea aceea înăuntă,
Răzbunătoare,
Arzînd în creier, în vine,
Prelungită în fiecare șurub.

Numai setea de zbor,
Ca un vultur rival,
Te-a ucis în văzduh !

Cenușa zburătorului

Cum am putea să-l mai privim altfel ?
Cenușa lui e pasăre de-oțel.

În jurul globului zburînd inel —
Cenușa lui e pasăre de-oțel.

Din astre-ntors, pornit din nou spre țel —
Cenușa lui — tot pasăre de-oțel !

La 80 de ani

Ciudată vedenie !
Și totuși așa e —
Azi ai fi fost un bunic
Care-ajută nepoților
Să descurce pe hărțile cerului
Drumul ce-l taie
Cosmonavele.

Poate deasupra Carpaților
Degetul și privirile
Ar fi tremurat un pic
Cu amintirile.

Da, ai fi zis,
Cîndva o dungă de munte
Ca un zid de bazalt se-nălța
Între zburători și cerul închis.
Și ca să te creadă copiii
Le-ai fi arătat cicatricea din frunte.

Priviți, le-ai fi zis,
Și eu m-am lovit
De zidul dintre om și înfinit,
Zid pentru voi, zburătorilor,
Definitiv năruit !

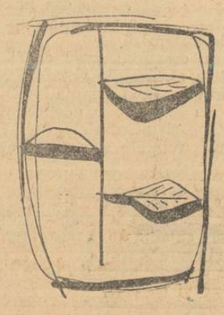

MESAJ TÎNĂR

Noi ne-am născut în timp de război, în timp ce se săvîrșea oribila crimă „Nacht und Nebel" împotriva umanității, în urletul sinistru al sirenelor, cînd orașele lumii se îndoliau în ruini fumegînde.

Noi ne-am născut în noaptea cînd comsomoliștii Tinerei Gărzi înfruntau călăii, cînd cei din Maquis luptau pentru Franța, cînd era asasinat Ian Opletal iar Julius Fucik își scria jurnalul.

În zorii înghețați, cînd pașii Zoiei lăsau pe zăpadă cîte o stea purpurie.

Cînd ziduri de Doftane, surpîndu-se, eroii au rămas nemuritori, atunci ne-am născut. Și visurile lor au trecut în noi și asupra noastră, ca niște trăsături morale ale generației.

Sîntem o generație care a învățat multă istorie, și noua geografie a globului a configurat sub ochii noștri cele cinci coordonate definitive ale viitorului :

Pace, Libertate, Muncă, Egalitate și Fericire.

Da ! Sîntem fiii marii Familii Socialiste.

Brațele noastre tinere se întind și se unesc pe meridianele și paralelele pămîntului în cercuri concentrice...

Acolo, la Moscova, la Universitatea popoarelor „Patrice Lumumba", se întîlnesc toate speranțele luptei comune a studenților de culoare, hăituiți de rasiști, a celor care dorm pe sub poduri laolaltă cu șomerii, a tinerilor greviști din Valladolid... în timp ce alții, pe vechea lor epavă, întețesc cursa înarmărilor și infectează cosmosul cu explozii nucleare, cu spioni „Midas".

Și nopțile, tăcerea lor perfidă, în care își întinde hidoasa caracatiță tentaculele ciunte spre Marea Caraibilor...

Timpanele noastre, milioane și milioane înregistrînd teletipurile agențiilor de presă...

Mitingurile noastre : Viva Cuba ! Viva Cuba ! L-am auzit pe Fidel Castro vorbind în Piața Revoluției din Havana. Și ploaia, care începuse deodată...

Și prima voce, simplu, ce spuse din mulțime :

— Acoperă-te Fidel !

Și gestul lui, după ce soldații aspri și bărboși cu mii de voci îi porunciră : Acoperă-te Fidel !

Am fost și noi atunci, pe ploaie, în Piața din Havana !

Au tras și în noi mercenarii gusanos !

Și am căzut strigînd : Ven-ce-re-mos !

Atît de-aproape ne e sora Cubă de peste mări și țări !

Mesajul dumneavoastră, tovarășe Nikita Hrușciov, a rechemat Rațiunea. Și ne-am întors iar la liniște și studiu... și la scrisorile noastre către primii cosmonauți, deși toate răspunsurile primite sună la fel :

„Studiază, studiază, studiază !".

Acum, vrem să ne gîndim din nou la tot ce ne aparține. Să ne gîndim intens la toate, în cele mai mici amănunte.

O clipă, am fost ca înaintea unei inevitabile și dureroase despărțiri de vîrsta cînd ești convins, că timpul face parte din averea ta personală, ca dragostea, ca frumusețea, de pildă, ca planurile de viitor, mai ales...

Da, să ne gîndim în liniște la toți prietenii și tovarășii apropiați, la înclinațiile noastre spre toate științele și artele, menite să aducă noi valori umanității.

O să deschidem larg ferestrele să intre toate certitudinile noastre, aerul tare și curat al înălțimilor.

Acestea sînt grădinile noastre, balcoanele albe și construcțiile noastre ! Dacă am fi arhitecți ori poeți, dacă am fi... Dar cîte sînt de făcut după atîtea victorii ale clasei muncitoare, cînd, în oțel și marmori, durată-i trăinicia.

Iată un tînăr oarecare, un prieten, un tovarăș de-al vostru care cutreieră parcurile pe rînd, acum în preajma serii, și se miră de culoarea frunzelor, copacilor și se uimește de atîtea perechi de îndrăgostiți, cîți sînt în toamna asta, neașteptat de lungă și tulburătoare.

Să știți că încearcă să facă o statistică a perechilor înamorate care i-au ieșit în cale. Dar nu izbutește nici măcar o evidență aproximativă. Pentru că el însuși are sentimentul că așteaptă, că „ea" va veni din clipă în clipă. Că undeva e o bancă „numai" a lor, ninsă de jur împrejur cu toate frunzele roșii din toamna aceasta.

Că, îmbrățișați, vor aștepta ca orașul să-și aprindă luminile, și noaptea stelele.

Pe undeva, în infinit, vor căuta, „constelația bucuriei". Pe acolo trebuie să treacă *Marte 1*, să transmită noi semnale.

Estimp, el îi va încălzi mîinile atît de mici și reci cu degete subțiri pătate de iod, ca de cerneală școlărițele.

Estimp, ea o să se mire, de mult ce tare-i bate inima. Și desigur pînă la urmă se vor certa iarăși de la „Wells".

Atunci cînd mîinile ei mici și reci cu degete subțiri pătate de iod se vor încălzi, ca două aripi de pasăre în zbor, *Marte 1* va transmite semnalele.

Atunci, ochii ei vor sclipi și în toată lumea se va auzi inima fetei bătînd nebunește.

Atunci, se va face liniște în Marea Caraibilor : hidoasa caracatiță se va încolăci pe sine cu șerpii ei ciuntiți și se va da la fund, cu ochiul sticlos de Ciclop.

Atunci, acolo-n Cuba, micuții se vor trezi din somn și vor scotoci în buzunarul tatălui bărbos, după cofeturi. Și tatăl va pune deoparte pușca și-i va juca pe genunchi !

Atunci, fața cunoscută a lunii va zîmbi matern.

Atunci, se face din nou dimineață și noi vom intra cu toții în aula imensă a „Universității popoarelor", știind că, în Galații noștri, ca și la Krivoi Rog, o tînără femeie, într-o cabină de plexi-glas, preia, comanda unui întreg laminor.

Știind că Uricanii, Lupenii și Petrila, alături de Glubokaia produc atîta minereu cît la un loc toate minele înainte de revoluție.

Știind că aurul alb se scurge de la Nipru la Angara, ca un fluviu continuu de lumină.

Știind că la uzina „Vladimir Ilici" brigada lui Perovski intră în schimbul întîi, o dată cu ortacii Hunedoarei.

Știind că-n Karakum, colhozuri culeg roade ca-n Bărăganul nostru.

Și comunismul înfăptuindu-se, înseamnă că tinerețea lumii părtașă îi va fi !

Gica Iuteș

Jurnal de lectură

AUGUSTIN Z. N. POP: Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu • GRIGORE BEURAN: Ochi adînci

Istoria literară, fiind în primul rînd **istorie,** are nevoie de documente, de fapte care să întregească osatura evenimentelor biografice. Augustin Z. N. Pop, prin cele 350 de documente inedite Eminescu, rezultat al unei cercetări de zeci de ani, în arhive și biblioteci, dă o nouă biografie eminesciană. O biografie directă, alcătuită din documente și completînd unele goluri, corectînd date, profiluri, portrete. Avem în d-sa un cercetător pasionat al tezaurului eminescian. **Contribuțiile documentare** ale lui Augustin Z. N. Pop deschid drumul unui corpus eminescian de documente. Firește, există în bibliografia poetului de pînă acum contribuții valoroase publicate și risipite prin reviste și ziare, unele uitate. Ar fi util dacă s-ar stringe toate aceste materiale într-un volum.

Autorul volumului de față alege căi neștiute, aprofundează analiza și informația privitoare la biografia lui Eminescu din surse rămase sub praful arhivelor. E o operă de migală, necesitînd o pregătire prealabilă sigură și o documentare savantă. Ascendenții îndepărtați, neamul Eminovici-lor în zbaterea pentru o relativă prosperitate, frații Eminescu risipiți pe toate meleagurile, unii dintre ei cu un destin tragic ca al poetului, găsesc în autorul **Contribuțiilor** un biograf atent și minuțios. În privința lui Eminescu, documentele inedite se grefează pe momentele capitale ale biografiei sale.

În general, documentele nu sînt simple „anexe", probe materiale ale ipotezelor și opiniilor formulate de istoricii literari. **Contribuțiile documentare** sînt o vastă bibliografie eminesciană, nu doar **un** adaus la ceea ce se știa pînă acum. Fonduri de stat și colecții particulare au fost cercetate, descoperindu-se documente revelatorii care certifică unele ipoteze sau anulează altele. Firește că acțiunea nu e epuizată, absolutul fiind imposibil și în materie de istorie literară. Istoricului literar însă îi va da prilejul unei meditații profunde asupra vieții poetului, îi va completa viziunea în lărgime și adîncime. E de datoria Editurii Academiei care a sprijinit această inițiativă publicînd volumul de documente să persevereze în continuarea seriei și să stringă în **corpus** toate documentele publicate privind biografia lui Eminescu.

(Serviciul tehnic al editurii trebuia, ținînd seama de valoarea volumului, să dovedească o exigență mai mare în prezentarea facsimilelor și fotografiilor. Fiind o carte cu documente, reproducerea lor trebuia socotită un act serios, important. Autorul probează prin facsimile autenticitatea unui document. Dar cu ce, cînd operația tehnică este nereușită, cliseul fiind reprodus pe o hîrtie proastă, care „suge" literele și le face neinteligibile. La fel și în ceea ce privește calitatea reproducerii fotografiilor. A se vedea, de pildă, morminul lui Eminescu, unde nu se deslușește nici o literă din strofa scrisă și nici un detaliu al bronzului; de asemenea, masca mortuară, mormîntul Veronicăi Micle, doliul presei pentru moartea lui Eminescu).

Alături de exegeza critică de mare anvergură a lui G. Călinescu și de monumentul pe care i-l reclădește an de an Perpessicius, volumul cu documente publicat de Augustin Z. N. Pop este mărturia aceleiași abnegații și a respectului sacru pentru memoria lui Eminescu.

★

Credem că e timpul să nu mai socotim merit unic faptul că un scriitor debutant în colecția „Luceafărul" are, cum se specifică în prefață, „preocuparea permanentă de a reflecta fenomene ale vieții noastre contemporane, aspecte semnificative, culese din curentul uriaș al transformărilor revoluționare în care e angajat din plin poporul nostru în drumul său spre socialism". În activitatea scriitorilor, această „preocupare permanentă" este intrinsecă creației și indispensabilă, exprimîndu-se în modalități și tonuri infinite. Un aspect general nu-l putem atribui ca un specific particular. In special, cînd e vorba de un debutant, e de dorit sinceritate și efort de a sesiza ceea ce aduce el nou, micul **curent** pe care îl provoacă în mișcarea literară. A umbla cu vorbe mari și a spune exact ceea ce s-ar putea spune despre orice scriitor, înainte de a te hotărî să-l discuți serios, e metoda unor critici, dar nu și o metodă critică.

Beuran este cunoscut de ani de zile din paginile revistelor clujene. Multe dintre schițe au fost publicate acolo. Prozatorul clujean urmărește în deosebi reflexul vieții sociale în plan moral. **Ochi adînci** nu e o metaforă a căutărilor sale în adîncime. În schimb, îi este proprie o notație proaspătă, neliteraturizată, ceva comun cu reportajul. Schițele sale se caracterizează prin această simplitate și necăutare de efecte literare. Instantaneele din schițe înregistrează secvențe din medii felurite în deosebi din cel țărănesc, prinzînd gesturi care vorbesc de la sine despre transformările survenite în conștiința oamenilor. Un țăran e năucit că trebuie să întocmească un referat științific, face calcule și prezintă o adevărată lucrare la nivelul agronomului. Acela care știa numai gromovnicul, ghicitul în stele și leacurile băbești face socoteli și se exprimă într-un limbaj intelectual **(Lucrare științifică).** Sofia Tălianului se ceartă cu președintele colectivei, care e moliu, pentru că nu știe să se impună în fața organelor superioare, apărînd interesele colectiviștilor **(Sofia Tălianului).** Traian Măcicășan, zootehnicianul, s-a sfădit cu nevasta pentru că un ziarist a povestit în presă, după datele obținute de la ea, avatarurile **lămuririi** sale **(Necazuri).** Oamenii țin ședințe, fac socoteli, răspund la chemările obștești, dovedesc simț de răspundere și solidaritate cu colectivitatea rurală. Viața a intrat pe un făgaș al liniștii creatoare a muncii, al consolidării cuceririlor obținute.

Categoric că în acest perimetru uman, Grigore Beuran are la îndemînă suficiente teme literare, iar cele pe care le-a ales nu suferă de mediocritate. Carența principală a compozițiilor sale, care-i atacă ca un morb substanța epică, pe unele prăbușindu-le total, este insuficienta adîncime, fabulația naivă și, uneori, ridicolă. Pitorescul, spre care se hazardează autorul, îi face continuu feste. Temele, importante, nu emoționează însă, deoarece sînt arid tratate, nu sînt atinse de marele fior al artei. Amănuntele din schița **Ochi adînci** sînt, printre altele, omorîrea a trei găște ale colectivei de către un șofer beat, umplerea cu paraziți a puilor gospodăriei etc. Beuran confundă adevăratul sens al conflictului cu mici neînțelegeri și incidente. Oare adevărata îrămîntare a ajutorului de șofer, din schița cu același nume, este că tovarășul său de drum, luînd un pasager în cabină, face o cursă ilegală și acceptă mita (Pasagerul era medicul repartizat într-un sat de munte)? Firește că în acest caz nu putem vorbi de un conflict etic semnificativ, real, profund.

În schița **Nu e cazul,** două surori se ceartă noaptea pe zestre și una și-alta trage de partea ei romanul **Pămînt destelenit.** Zestrea nu mai interesează sub aspect material. Dialogul însă e pueril:

„— Șolohov e al meu. Eu ți-am vorbit prima dată de Davidov. Sînt îndrăgostită de el și gata.

— Ba e-al meu. Ia tot ce vrei, dar te rog să mi-l lași mie...

— Ar putea să-ți fie rușine... Eu ți-am vorbit prima dată de Davidov.

— Ba eu. La arie..."

Mama se sperie. Alisandru, tatăl lor, e sculat pentru a aplana cearta fetelor. Apoi, la miezul nopții, după unsprezece și jumătate, începe o discuție rizibilă în legătură cu pocirea numelui lui Davidov, (amintind de unele farse din **Urzica**) făcîndu-se haz pe seama inculturii mamei. Alisandru începe la miezul nopții să-i facă educație literară nevestei.

Se observă de nenumărate ori, în schițele lui Beuran, o suficiență în tratarea temelor literare. Lipsesc momentele sufletești mari, dramatice. Totul e plat. Autorul își consumă temele în descripții mărunte. Soțul și soția vorbesc despre apartament ca despre o curiozitate și încep o îndelungă discuție dacă e bine sau nu ca să le dea musafirilor cipici în picioare pentru a nu murdări parchetul viitoarei lor locuințe. Ea e o proastă, pentru că nu știe încă ce înseamnă cuvîntul **estetică...**

Schița **Însoțitorul de tren** este de aceeași calitate artistică. Scriitorul e lipsit de auto-exigență față de ceea ce scrie. Descrierea tipului de lingușitor servil al funcționarului față de șef e ratată din capul locului. Tribulațiile funcționarului care însoțește vagonul cu mobila șefului său sînt înfățișate sub orice limită. Amintim scenele cu prinsul mușteior și păstrarea cadavrelor în cutia de chibrituri pentru a-i arăta doamnei, cu probe, abnegația lui față de șef sau aceea cu prinsul șoarecelui de sub studio.

Despre ce conflicte și probleme majore de viață putem vorbi pe marginea acestor schițe? E o neglijare vădită, tocmai a actelor cu semnificație în conjunctura vieții morale a oamenilor de azi. Autorul rătăcește pe drumuri lăturalnice, trece pe lîngă zăcămîntul adevărat, confundînd adeseori tona de pămînt cu gramul de uraniu.

Marin Bucur

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Secția de proză organizează, vineri 16 noiembrie a.c. ora 17,30, la Casa scriitorilor, o discuție despre ultimul volum de nuvele al lui Eugen Barbu, — „Prînzul de duminică" —, pe baza unui referat al criticului Radu Popescu.

Pentru a înviora și mai mult viața noastră literară, revista Tribuna *din Cluj a găsit o formulă nouă și originală: se iau toate numele colaboratorilor săi, se amestecă bine — eventual într-o căciulă redacțională — apoi se presară în paginile „Tribunei" sub materiale întîmplătoare. De exemplu, să zicem că poetul X trimite redacției o poezie, iar prozatorul Y o schiță, trei reportaje și niște cuvinte încrucișate. Poezia lui X va apărea semnată de prozatorul Y; schița lui Y — semnată de cronicara cinematografică Z; iar poetului X i se va*

răspunde la poșta redacției: „Mai trimiteți".

E o metodă interesantă care, nu ne îndoim, va da roade, stimulînd foarte mult, atît imaginația cititorilor, cît și căutările îndrăznețe, creatoare ale scriitorilor respectivi. Inaugurarea acestei noi metode publicistice a și fost făcută în numărul din 18 octombrie a. c. al „Tribunei", cînd poezia „Dar inimile bat", trimisă revistei de tînăra poetă ieșană Mariana Costescu, a apărut... sub semnătura lui Florin Mugur. E un început modest, dar care promite. Apreciind noua modalitate publicistică, adoptată de revista clujeană, facem totuși cuvenita rectificare.

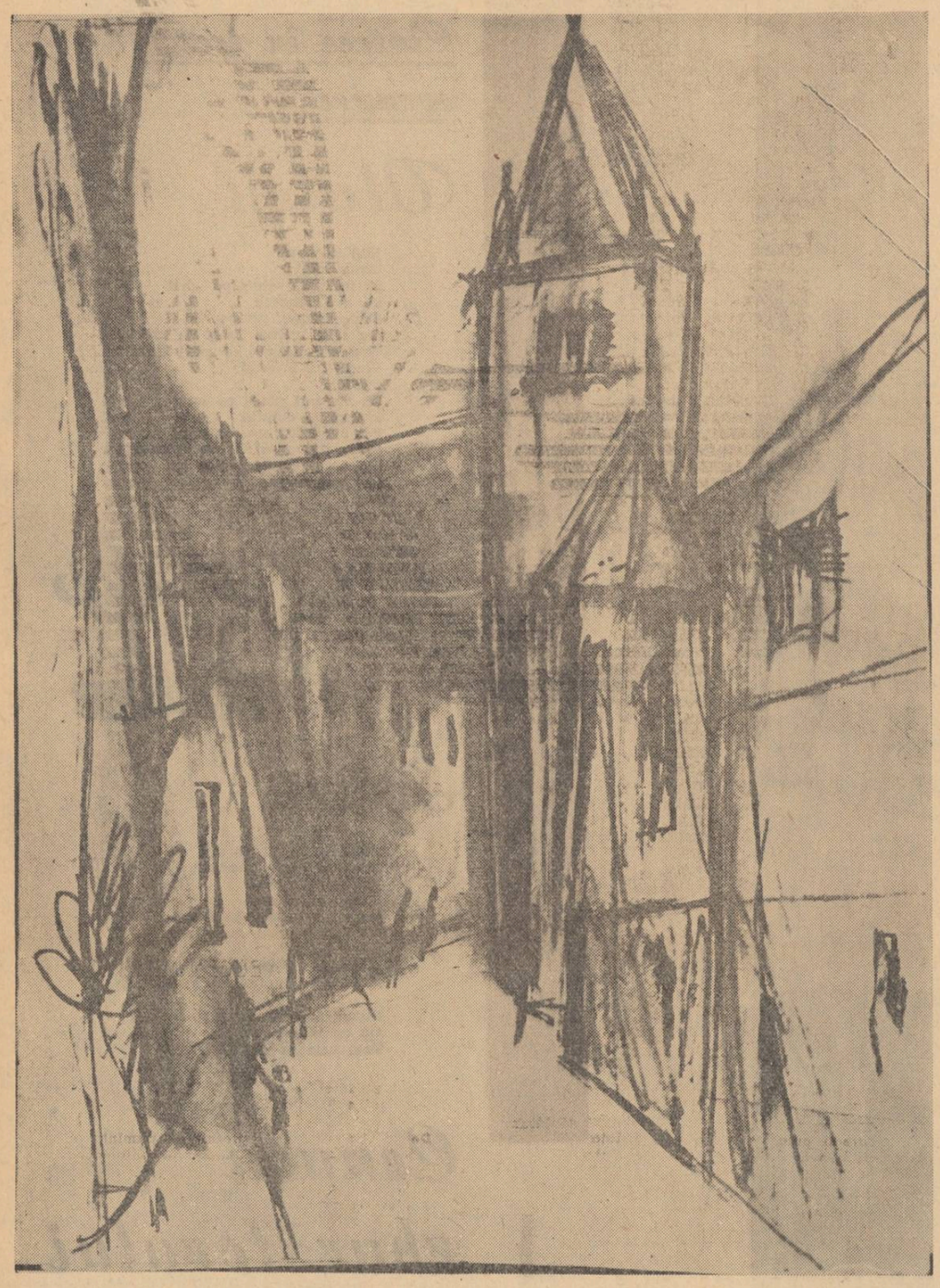

EUGEN MIHAESCU — *STRADĂ VECHE DIN PRAGA*

●note●note●note●note●note●note●note●

GAZETA LITERARĂ publică un remarcabil fragment de roman al prozatorului **Pop Simion,** intitulat **Chirilă.** De multă vreme, nu am găsit în paginile colegilor noștri o observație atît de ascuțită, un stil atît de colorat și mai ales o imagine atît de impresionantă a unor oameni despre care nu s-a scris destul.

OSCILAȚIILE CUTREMURĂTOARE între adorația cea mai pură față de unele texte și scormonirea foarte adîncă în altele ale criticului Ov. S. Crohmălniceanu continuă. Îi dorim din toată inima revenirea la obiectivitatea ce-l caracteriza într-o vreme, condiție fără de care un observator literar nu poate supraviețui.

SE DĂ BOJOC ÎN EMINESCU! C. Prisnea, într-un foarte interesant articol publicat de revista **Contemporanul,** atrage atenția organelor de resort din Sfaturile Populare asupra unor impietăți culturale săvîrșite mai de mult de unii nomenclatori. A numi, scrie dsa, o piață **Eminescu** sau **Coșbuc** este o exagerare..

Pe marginea acestei observații salutare a lui C. Prisnea, ne imaginăm un scurt dialog.

— Tanti, se dă bojoc în **Eminescu!**

— Mersi! Am luat ieri din **Coșbuc.** A, să fi găsit puțin hrean era altceva...

Un munte, o colină, un parc pot fi numite **Eminescu,** dar o piață? Ia să fim serioși!

O SCRISOARE sosită la redacția noastră ne semnalează peripețiile operelor de artă ale fostului muzeu **Simu,** al cărui local, așa cum se știe, din pricini edilitare, a fost demolat în urmă cu doi ani. După mai multe mutări, în sfîrșit, s-a găsit un local pentru el în strada Biserica Amzei 5-7. Toate ar fi fost bune: picturile și sculpturile sînt la adăpost, numai că drumomania urmărește prețioasele obiecte de artă. **Bibliotecii orășenești** i s-a fixat, printr-o ultimă hotărîre a Sfatului popular al raionului 30 Decembrie, același domiciliu, ați ghicit, urmînd ca fostul **Muzeu Simu** să fie transportat în localul **Muzeului Geologic.** Nu e păcat că, de 2 ani, publicul nu poate să admire operele de artă ale muzeului, sub un acoperiș? Se împacă atitudinea nepăsătoare a unora cu grija deosebită, permanentă a statului nostru pentru păstrarea comorilor de artă?

DACĂ N-AȚI ȘTIUT — a existat și un război de SUCCESIUNE! Noutatea este publicată într-un număr recent al „Magazinului". Cînd te gîndești cîte energii se cheltuiesc pentru a afla astfel de lucruri, chiar că-ți vine să dai cu căciula de pămînt de entuziasm!

PORTRET ÎN CÎTEVA RÎNDURI. Firoscosul nu e lipsit de plăcerea afirmării, numai că apare totdeauna tîrziu, cu panaceul în palmă, după ce a încercat prudent cu degețelul umezit în gură, dacă, înainte, deasupra și în jur, mai ninge, mai plouă sau mai bate vîntul. Cel mai inofensiv model de firoscos e acela care apare pe la ostrețe, cu un creion mărunt și-și dă cu presupusul. Nu spune mai nimic, nu turbură apele, dar vrea să fie băgat în seamă. Nu are teorii, nici idei: **spune!** Atît...

Al doilea gen de firoscos e un fel de croitor de întors cuvîntul pe dos. El te coase la două rînduri sau la cîte vrei cît ai clipi. Ai spus **Gavrilă,** el aude **milă,** vorbești despre ecranul lat, dînsul afirmă cu mîna pe inimă că i-ai spus că poartă izmene portocalii (ceea ce la urma urmelor ar fi nostim!) Pentru ca să-l contrazici, trebuie să umbli cu textul la briu și cu lupa de citit **mare.** Cum hîrtia are memorie, nu ne rămîne decît să-l lăsăm să moară de inaniție în insectarul nostru.

LA ULTIMA ȘEDINȚĂ a CONSILIULUI CINEMATOGRAFIEI, au fost invitați și cîțiva scriitori (era și timpul!) Din păcate, numărul lor nu a fost prea mare, consfătuirea aceasta — concurînd cu o altă întrunire a minuitorilor de condei și a cititorilor, la Onești.

Raportul a fost sever — critic și a subliniat pe bună dreptate rămînerea în urmă a scenariului literar, fapt care a dus la eșecuri repetate (3 reușite din 12) — e vorba de producția pe anul 1962. In cuvîntul lor — scenariștii, regizorii, compozitorii de film și redactorii cinematografiei au subliniat necesitatea de a se trece la o muncă serioasă, la un salt calitativ cerut de multă vreme de către masele noastre de spectatori.

SCÎNTEIA de simbătă publică un foarte frumos fragment de poem, semnat de Maria Banuș. O mare elevație, o claritate a cuvîntului, o emoție ce se transmite imediat cititorului, iată calitățile certe ale versurilor poetei.

Eugen Barbu

cronica literară

VOCI PUTERNICE

VICTOR FELEA

În poezia „Sînt omul care construiește", ce deschide, oarecum programatic, noul său volum de versuri, **Voci puternice,** Victor Felea vrea să înlesnească criticului și cititorului nedescurcăreț emiterea unei judecăți de valoare cît mai exactă asupra operei sale, precizînd discret într-un vers: **„Glorie și strălucire voi da oricărui lucru ieșit din mîinile mele"** și avertizînd în altele că: **„Eu** (adică Victor Felea) **peste toate trebuie să mă înalț. Să fiu văzut de departe ca munții".** E aici, firește, un limbaj metaforic, menit să exprime încrederea în puterea creatoare a poetului, încredere atît de necesară oricărui artist. Hipertrofia aceasta a eului obligă însă pe poet și stîrnește în cititor exigențe, poate prea mari. Trebuie spus, dintr-un început, că nu toate poeziile ieșite din mîna poetului „au căpătat glorie și strălucire". Sînt destule poezii în acest volum lipsite și de gloria unei clipe și chiar de-o strălucire efemeră, alături de altele inspirate și autentice.

De obicei, cînd se întîlnesc încercări poetice nereușite, anoste, criticii invocă tot felul de explicații exterioare, ignorînd adesea pe una esențială: **lipsa de inspirație... de vibrație intensă în fața vieții.** Căci ce altceva poate fi cauza atîtor nereușite? Poetul știe multe despre viață, știe unde se găsește frumusețea și poezia vremii noi „printre giganții de metal, hrăniți cu foc", „lîngă oțelari și topitori", „lîngă strungari și montatori". A văzut „frumusețea preciziei", „a lucrului minuțios făcut". „Lîngă mecanici și fochiști — zice el — am aflat poezia drumului"; în sate a descoperit „o frumusețe nouă" care stăruie pe fețele oamenilor „ca lumina zorilor pe creste de munte", în fine, a găsit frumusețea în sufletul tovarășilor „neobosiți constructori".

Totul e bine, chiar excelent, pînă aici. Poetul e conștient de toate marile resurse de poezie pe care le conține epoca noastră. Lucrul cel mai greu începe însă acolo unde el trebuie să treacă poezia din viață în creația sa. Deși are impresia în piesa **Ecouri** că „din tot ce în lume se întîmplă, / Nimic nu-[i] rămîne străin, nimic nu [îl] ocolește" că „fruntea [sa] e antena ce prinde / neliniștea și dragostea fraților [lui], precum și „cîntecele lor viguroase, nostalgice...", universul său artistic e îndeajuns de monocord și de sărac. Asta din pricină că Victor Felea sesizează temele poetice ale vieții, dar nu întotdeauna le și transpune în poezie autentică.

Am să iau un exemplu, cred concludent. Bucata „Eroi anonimi" după titlu și intenție vrea să vorbească despre oamenii care creează cu brațele și mintea lor bunurile societății noastre. Dar cititorul nu află nimic despre acești oameni, nimic despre sentimentele și năzuințele lor. Poetul vorbește aproape exclusiv despre cuvintele sale care par a deveni ele „eroii anonimi":

„Pentru voi, constructori navali, asurziți de zgomotul fierului,
Aceste cuvinte asemenea șoaptelor vîntului
prin sălciile de la marginea Dunării;
Cuvinte largi și unduitoare
ca valurile acestui fluviu străvechi;
Cuvinte aeriene și limpezi,
asemeni luminii de primăvară
învăluie cîmpiile Bărăganului;
Cuvinte de laudă cu miresmele florilor și ale ierbii,
Cuvinte asemenea navelor
purtînd din capăt în capăt de lume
Amintirea faptelor voastre anonime".

Se pare că el însuși e conștient de acest lucru mărturisind undeva: **„Neliniștit mă zbat între viață și poezie".** În unele versificări, Victor Felea mai mult enunță deziderate, teme, decît transfigurează artistic. De aceea, ne întîmpină, nu o dată, în versurile sale, o răceală și o uscăciune care rivalizează cu proza cea mai lipsită de vibrație. Uneori, poetul încearcă poezia lucrurilor, ca în **Șlepul,** dar nu reușește să capteze vreun fior liric, să-l fixeze într-o imagine. Tot ce reținem e regretul său că deși șlepul **„e o magazie plutitoare", „nimeni nu-l ia în seamă aici în umbra înaltelor remorchere".** Alte dăți, vrea să descifreze, într-un gest mărunt, mari semnificații, dar și atunci nu depășește notația seacă, nu reușește să sublimeze faptul de viață, să-l încarce cu semnificații etice și filozofice contemporane.

În poezia **„Un om, pe cîmp"** țăranul sărac de altădată, acum președinte de colectivă **„își scoate pălăria, plin de respect"** în fața priveliștii oferite de **„firul verde al grîului",** și **„tulpina porumbului, șovăitoare"** din hotarul fără sfîrșit. Și-atît.

Victor Felea vrea să abordeze teme mari, pretențioase, cu mijloace simple. Din păcate, simplitatea se transformă însă în simplism și naivitate, într-o poezie ca **Peisaj atomic,** de exemplu:

„Mii de oameni
Au fost spulberați în univers ca o pleavă măruntă,
Asta nu vă spune nimic,
Atițători ai războaielor?
Pămîntul întreg poate fi spulberat în univers
ca o pleavă măruntă.
Nici asta nu vă spune nimic?"

E, în unele poezii ale lui Felea, ceva hibrid, nefiresc, un decalaj supărător între grandilocvența cu care se mărturisește și se afirmă eul poetic și între datele obiective ale poeziei, îndeobște mult mai modeste. Mai e, cum am arătat, un decalaj între sesizarea elementului poetic din viață și transfigurarea lui artistică. Cititorul are astfel sentimentul unei actualități simulate numai.

E salutară, desigur, preocuparea lui Victor Felea pentru temele actualității. Dar asta nu e totul. Poetul demonstrează singur acest lucru — și prin contrast — în poeziile reușite. Există în volumul „Voci puternice" un număr de poezii realizate care au o rotunjime a imaginii, o finalitate estetică limpede, emoționantă. Poezia „În bibliotecă", de pildă, e un elogiu discret, nuanțat, al farmecelor lecturii, al înțelepciunii cărților, poetul reușind să creeze, totodată, prin niște notații sugestive, și-o atmosferă autentică. În **Zidăria,** împlinește un portret de muncitoare, schițînd o biografie lirică, mișcătoare, cu sensibilitate ascuțită:

„Orfană veneai dintre umbre, o mică făptură
Flămîndă și aspră ca vița sălbatică,
O mică făptură pierdută în lume. Aveai
O singură zestre — o floare-a surîsului,
O floare albastră în adîncul privirilor.
Așa ai ieșit din pustiul războiului
Și-ai intrat printre oameni, chemată
Să pui cărămizi — cărămizi pentru-o lume mai bună —
Cu mîinile tale mici de copilă.

Cărămizi — cărămizi
Și gestul bătrînului meșter care te-nvață
Cuptoare să-nalți și furnale. Și rîsul sonor
Al glasului tău fericit, năzdrăvană,
Sunînd peste ani".

O piesă dintre cele mai izbutite ni se pare **Șantier,** lucrată miniatural cu o reală forță sugestivă și cu o autentică prospețime a tropilor. Imaginea grandioasă a comunismului se reflectă parcă firesc într-un strop de rouă:

„O, peisaj matinal!
Prospețime, puritate, lumină fără echivoc.
Reflectorul puternic al soarelui
Dezvăluie scena pe care oamenii se mișcă grăbiți,
Unde toți și toate se întrec
S-aducă mai aproape viitorul —
Priviți!
E șantierul comunismului,
Impunător și liniștit".

Cînd poetul participă cu toată personalitatea sa în procesul de reflectare a realității, cînd peste datele obiective ale vieții trece

de I. D. BĂLAN

fiorul său liric, poezia e adevărată și emoționează. În acest sens, semnalăm **Numele tău,** un imn vibrant închinat **Poporului, Oamenii,** un elogiu al oamenilor simpli „totuși nu atît de simpli încît să-i poată cuprinde un singur epitet". **Întîiul satelit artificial** pe care poetul îl vede ca un „ochi al științei moderne" care „privește pămîntul de unde nimeni nu l-a privit", **Plecare,** un fel de elegie **senină** pe un colocviu între poet și grădina copilăriei.

„Te-ai veștejit, grădină, te-ai făcut pustie
Asemenea tristeți: ai ajuns
Un templu mort și dezgolit
Prin care trece vîntul nevăzut și plînge,
Plînge că nu știe cînd se duse vara,
Vara și atîtea clipe dragi
Cînd rătăcea prin cartier — visînd.
Te-ai veștejit, grădina mea, și iată
Mă duc și eu la tine,
Îmi schimb pentru o vreme lăcașul.
Atît ne-a fost împreună să stăm,
Zece ani. Zece ani ce s-au dus
Ca un cîrd de cocori străvezii...

Într-un vers din poezia „Suflare nemărginită", Victor Felea se întreabă: Cine sînt eu? Și care-mi este mesajul? Și-și răspunde singur în tonul acela grandilocvent de care aminteam la început: „Eu m-am născut /din infinita dorință de-a cînta / frumusețea și-adevărul; / din infinita credință în măreția și frumusețea omului" etc.

E bine așa! Dar așteptăm să se vadă mai mult în creația sa poetică, să auzim cu adevărat vocea lui puternică în corul liricii noastre.

BALADA ȚĂRANULUI TÎNĂR

de ION GHEORGHE

Desen de EUGEN MIHAESCU

...cu gîndul la Lazăr Cernescu

El a cîntat la sărbătoarea despărțirii,
cînd tînăra împărăteasă, căprioară de argint,
văzută-n codru, urmărită și ajunsă,
fusese dată împăratului cel tînăr
și-acum se despletea ca salcia, de plins.

A mai cîntat și-o vîrstă a arcașului
din care au zburat, vuind, săgeți de aur
atît de iute-ncît frunzișul, clătinat de vuiet,
a ars misterios pînă la țintă
și-acolo-n capătul acelui drum de foc
s-a arătat deodată casa nouă.

Și a văzut, cînd mirele trecea mireasa dincolo,
că-l despărțea un văl de vîrstă-albastră
de tînăra pereche care se-ascundea;
și-a mai văzut cum, ridicîndu-și părul de pe față,
zeița focului domestic îi zîmbea,
căci îl recunoscuse dintre toți
deoarece-i slujise casa tînără și lui.

Acum își aminti de toate, melancolic,
își aminti că este tînăr și-ncercat
asemeni unui cerb lîngă perechea lui
alăturea de care-alunecă elastic, iedul...

Pe lîngă el, cu tălpile împinse grav în piatră,
urca aceea care-l zămislise și purtase
și ea înduioșată ca apusul verii,
îngrijorată de tăcerea lui;
recunoștea prin codru semnele de-apropiere,
distanța înainte pîn-acasă,
și drumul înapoi pînă la nuntă.

Și pentru că tăcerea lui făcuse frig în munți
bătrîna povestea, ca pentru un străin,
pe unde vor ajunge casele din Rusca
de parcă el n-ar fi știut nici drumul,
nici peșterile munților natali;
de parcă-aveau de gînd să se despartă
pentru o lungă trecere de vreme
și după care el se va întoarce-acasă
nemaiputînd să-și recunoască locurile
fără aceste lămuriri pe care i le dă...

Dar numai frunza se lovește-nduioșată
de rătăcirea vorbelor bătrînei
și pietrele mișcate de izvoare
se macină sonor și se așează-n prund
și sevele letargic amețite de repaos
se bănuiesc în ultima mișcare la lumină;
și ramurile, descărcîndu-se de fructe,
pletoase își revin la starea dinainte —
pe cînd erau ne-ngreunate de belșug,
și-acum trosnesc asemeni lucrurilor noaptea.

Și-n toată-această pace și ajungere,
lovind în porțile de aur ale codrilor,
cu paturile armelor de pradă,
dădură buzna ei, cei șase.

O vînă de izvor, ca o conductă de cristal,
s-a spart strivită peste cizmele acelora;
tufișurile încordate-asemeni cozilor de steaguri
se rupseră și se-aplecară cu flamuri lepădate
iar lespezile de sub care-alunecase pacea
porniră-n avalanșă spre ape și livezi
și-nspăimîntat pierzîndu-și legăturile pe creng
se desfăcură cuiburile în pădure
iar lupii se treziră lacomi și victorioși
cu gurile înfipte-n piepturile cerbilor...

O mare bănuială se iscase între toate
și-aceia șase l-au înconjurat cu armele
și fierul se lovea tăcut de el
încît durerea circula ca un curent cumplit
pînă la inimile cerbilor trîntiți sub lupi.

Aceea care îl purtase și-i dăduse-nățișare,
simțind toată durerea și primejdia,
s-a despletit ca iedera, sălbatec,
și-nășurindu-se cu brațele pe el,
îl apăra cu aripile amîndouă
dînd strigăt de amenințare și de moarte.

Cei șase îi pîndiră strigătul
punîndu-și pieptul între hohot și izvoare
de parcă glasul ei ar fi ajuns pe ape,
ca un semnal secret întruchipat de-o floare.
Zîmbeau apoi mințind-o și înspăimîntînd-o
că i-l vor lua deoarece cunoaște codrii
și locurile unde-și țin ei armele...

Acum greșea întîia oară maica,
de spaimă pentru viața lui greșea;
ea nu vedea nici cornul armei sprijinit
în coasta lui, ca semn de-amenințare.

Iar el își tăinuia-nceputul morții
tăcînd de-acum încolo pentru totdeauna,
tăcînd de milă pentru părul ei împrăștiat
de pulberea din ochii vieții,
pe care nu voia să-l vadă umilit...

Tăcea cu gîndurile-ntoarse spre perechea lui
știind ca un cerb cu coarnele-aplecate înainte
să poată să se-ndepărteze puiul.

Tăcea să poată să se-ndepărteze mama
neumilindu-se de propria-i greșeală,
greșeala că îi crede-acum.

Și-acum ei îl răpeau
și codrul rămînea-ndîrjit
căci fiarele urlau de bucuria prăzii
și cerbii lui gemeau de amețeala morții
și numai el intra tăcînd în luptă,
tăcerea fiindu-i singura putere.

★

Acum sta îngrădit de arme și aștepta
căci, fără libertate ancorat
de un catarg imaginar al infamiei,
aceia îl batjocoreau neputincioși.
Neputincioși deoarece ei înșiși fără libertate
îndeplineau ambiția pletoasei căpetenii
așa cum îi dezlănțuia cu-un semn de fluier
sau tot cu-același semn îi apuca de zgărzi.

Pășunea se-ntindea ca o arenă de granit
din loc în loc oprită de lespezi în ruină
și el își amintea că parcă mai urcase
pe punțile acestui eșafod:
de două ori l-au zdrumicat pe roată
și parcă-și amintește- același vînt
la care se rugase și mai înainte
să-i stingă tronul roșu-n care l-au înscăunat
de teamă că știa să lupte cu țăranii lui...

De ce să li se-arate-nspăimîntat
acum, cînd toți ai lui cunosc puterea
și li se-aud victorioase carele de luptă
acolo-n văile de unde l-au răpit?

El le știuse zăcătorile de arme
și-a pus pe ele semne cunoscute de ai săi
și-aceștia, la care este-acum prizonier,
pierdură armele și bătălia-mprăștiați.

Acum îl vor distruge și simte că-l distrug
deoarece îl răscolesc cu pluguri de tortură
și crește vînătă durerea ca un rug
cu toate rădăcinile nesățioase.

Și poate în curînd cirezile comune
și turmele hălăduind la iarbă sățioasă,
boncăluind pe-aici pășunile,
vor paște lujerii durerii și-ai tăcerii.

De-ar ști cîtă putere tînără, de germinație,
absoarbe piatra măcinată, de sub el,
și cîte rînduri de pășune se vor naște
din sîngele țăranului acesta,
ar căuta alt soi de moarte.

Dar îl cutreieră cu vechile unelte de tortură
și ca-ntr-un arbore scobit ei umblă
de parcă au pierdut ceva acolo,
orbiți de furie că nu găsesc nimic.
Și poate că ei caută ceva, într-adevăr;
puterea care l-a întruchipat pe-acest țăran.
mai iute așezat la marile schimbări
și-n alianțele de luptă-n care a purtat
detașamentele de sate-alături de oraș.

Oare, tăcerea lui îi îndîrjește într-atît
încît, ca-ntr-o legendă nouă-l rup
de brațul drept, dezaripîndu-l?

Această mînă nu era a lui demult
de cînd purtase cărțile esențiale ale luptei.
de cînd înfăptuise semnul unic al partidului.

Altfel de ce nu-l lasă-ntreg și-adăugat
cu toate cîte i le-a luat naturii —
și ea convinsă greu, învinsă-n foamea ei
și obligată pîn-la urmă să-l primească
așa cum a primit toți fiii de țărani.
De ce acum, cînd fiarele și le-a mințit
să nu-l sfîșie prin pădurile ei mari;
de ce acum, cînd apele și le-a întors
să nu-l înece-n codril-ntunecați;
cînd focul și l-a-ndepărtat de leagănul sărac,
și l-a strunit să nu-i mirosă urmele-n pășuni,
de ce nu-l apără de-aceste-alcătuiri
mai crîncene ca apa, ca focul și ca foamea?

Doar fiarele care-i așteaptă după stînci
aduse de mirosul sîngelui stîrnit,
pricep cumplita bucurie-a celor șase
pe cînd îi rup picioarele ca pe bușteni.

Ci nimenea nu poate să explice
că pașii-aceia s-au înfiorat de dorul aspru
pe care-l ia pămîntul față de țăranul lui
atunci cînd îi visa o altă-nfățișare —
a holdelor și-a turmelor comune.

Iar fiindcă-a lăudat frăția ne-ntinată
care-a cuprins orașele și satele
au smuls și rădăcina vorbelor din el.

Și parcă rup pămîntul după tuberculi
și nu știu dacă ei nu caută un fruct miraculos
din care s-a născut puterea tuturor;
pe care, dacă l-ar găsi în el și l-ar zdrobi,
ei cred că ar întoarce vechile priveliști,
puterea lor pierdută pentru totdeauna.

Ci iată-i, în sfîrșit, ajunși la inimă,
acolo unde nu credeau să fi ajuns
ideile prin toate rădăcinile împurpurate.
Acum s-a rupt tăcerea-n care se legase
și-un hohot tragic arse munții peste piscuri
ca un cordon incandescent desfășurîndu-se.

Dar ceea ce ei se-nvoiseră de la-nceput
înfăptuiau cînd îi scoteau, ca pe o mască,
înfățișarea cunoscută, de pe chip,
cumplit slutindu-i cu tortura...

Pe undeva, punîndu-și palmele la ochi,
natura lăcrăma ca o zeiță albă
căci se mîndrea cu forța tînărului ei țăran
care-și putuse duce pîn-aici viața
cu semeția răbdătoare-a spiței lui...

Atunci cînd ei l-au aruncat pe prundul
de piatră usturată-al unei peșteri, —
de unde se-nălța, asemeni unui fum de jertfă,
neîncetatul strigăt al durerii,
atunci zeița se întunecă și plînse-n hohote
și ape mari se desprindeau de cer
și-o ploaie vînătă se desfăcu peste podiș..

Ci vîntul arunca destoinic trîmbele de apă
pe fața tînărului său țăran, —
pe care-n fiecare toamnă o-ncercase
și care-acum fusese șteasră, anulată
prin neîndurătoarele unelte de tortură
să nu se vadă chipul cel adevărat,
să i se pîngărească amintirea și durerea
să-l uite-ai lui, iar ei să-l ponegrească.

Încărunți zeița-n toate ramurile codrilor
și ploaia fluiera din plete albe
iar pe arena de tortură și pe munți
și peste satele lovite
se răsturnase tragic iarna.

★

Numai vîntul umblă-n munți nelinișit,
ca un rîs se-auzirile între umerii bătrînei,
pe cînd pași-i scapă dungile de piatră;
de trei ori schimbați de-ncălțămintea neagră,
satelor umblîndu-le cărările,
frunza răsturnînd-o codrilor...

Descheiat la piept aleargă vîntul
nerecunoscînd pe nimeni, nedeosebind,
dezlegîndu-i mamei capetele șalului cărunt,
fumul adăposturilor întorcîndu-l
focul celor șase întinzîndu-l și rupîndu-l
ca pe-o buruiană roșie crescută peste pietre.

Pe cînd toți s-au tras ca melcii-n casele de iarnă,
pe cînd focul clatină pereții peșterilor
negru zugrăviți cu cele șase umbre
numai vîntul și cu maica umblă lumea lungă:
vîntul fluierînd pe două guri sticloase, de cavaL,
maica semănîndu-i numele feciorului cu buzele —
numele pe care-aceia vor să-l ponegrească...

Maica umblă ca o pasăre fără aripi,
neagră ca o umbră pedepsindu-se,
și cu lacrimi arse spală numele feciorului
întinat peste ruini de case și sălașe,
și brodat cu sînge pe scrisori de spaimă
cu venin atins în crîncene mesaje.
Ne-nțeleasă și uitată trece și aude
cum cer oamenii pedeapsă, blestemînd;
brațele ca vreascurile codrilor să se usuce,
pașii să rămînă nemișcați, ca lemnele.
(O, de fapt cuvintele-ancestrale, de pedeapsă,
umplu aerul ca niște stoluri cobitoare
și se lasă negre-asupra celor șase...)

Pe cînd ea, prin sate, adunînd feciorii,
le-amintește pușcă peste care au veghiat,
drumul fiarelor la gurile de piatră,
le-amintește că feciorul ei nu poate, nu știe
să împrăștie sălașele, să pustiască,
turmele desperechindu-le și oamenii,
sîngele cirezilor duioase
pe zăpadă să-l deșerte,
răsturnat să fumege în ape...

Iar acesta este semnul maicii
după care-și știe dușmanii și frații.

De-ar fi pom lipit cu glezna de pămînt,
maica s-ar usca și-ar putrezi de umilință,
nemaidîndu-le răgaz și umbră mîngîierii;
dacă-ar fi izvor la turmele-nsetate,
tulbure ar trece maica și-ar seca
pentru bănuiala mare pedepsindu-i, —
pentru răzbunarea fiului pierdut.

Și cînd trece podurile fără ape
mi le umple pînă-n zori cu lacrimi
iar livezilor cuprinse de zăpadă
glasul ei le umezește crengile
și le scutură zăpada somnoroasă;
le trezește mugurii cu bocetele
pînă înviază lutul în livezi
și se-aude primăvara pregătindu-se;

Nou belșug de ierburi și de turme se vestește —
poate cea mai mare răzbunare-a maicii..,
N-a fost de ajuns că l-a întruchipat,
că, rugîndu-se zeiței să-l primească,
zi de zi s-a umilit crescîndu-l;
că, păzindu-l de împotrivirile naturii
de-ncercările și de momelile-i de abur
l-a adus întreg să fie-al tuturor;

N-a fost de ajuns că lacrimile ei
îl înfășurară îmbibate-n firele cămășii —
trebuie să plîngă peste numele-ntinat de-aceia,
să i-l înălbească-n lacrimi...
Ca o pînză de argint e numele lui scump
și odată-l vor așterne peste drumuri,
peste piscuri și pe poduri, îndelung;
ca pe un covor curat și luminos,
vor intra pe niște porți de sărbătoare.
Pîn-atunci ea l-l păzește și i-l poartă
ascunzîndu-și plînsu-n ei, ca-ntr-o năframă...

Căci din bobul lacrimii de maică
dus de tine, doamne, vîntule,
arde ghiața peste apele oprite
și se-aude primăvara pregătindu-se.

Cînd întîrzie zăpezile la umbră
maica dă ca după vulpi cu pușca
și se sperie zăpezile și fug
și din ploaia focului aceia
se ridică mugurii de floare.

Iar cînd bate pietrele-amorțite
ies feciori parcă din piatră și din lut
ca o mare oaste-mpărătească.

Și-nșiroară oastea munții pînă sus
ca un fluier auriu, necruțător.
Dincolo de șirul armelor în vuiet
maica-și pune pașii-n dungile de piatră
ca pe-o scară albă ridicîndu-se,
regăsindu-și fiul într-un cuib de piatră
ca pe-un vultur cu aripile căzute.

O tăcere neînchipuită copleșește
ca o lipsă crîncenă de aer,
încît gloanțele din cele șase arme
nu mai pot porni și-au ruginit de-o dată.

Și de-atîta încordare și tăcere
iarba se aude înțepîndu-le bocancii
și trecînd prin piepturile celor șase.

Ibis

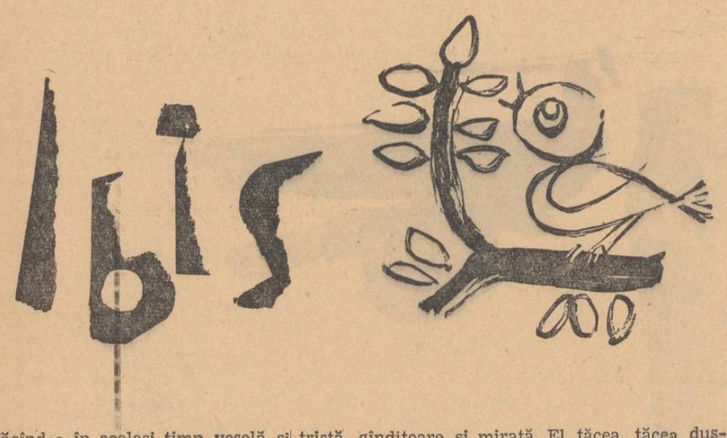

Gherman, venind acasă de la fabrică (era într-o zi frumoasă de aprilie, în jurul orei patru) își întrebase soția :

— Vrei să ieșim astăzi ?

— Pînă la barieră ? — ripostă ea rîzînd. (În ultima săptămînă ieșiseră de două ori cu motocicleta și de fiecare dată, la cîțiva pași de bariera orașului, avuseseră pene de cauciuc). El o privise mirat, mîncase în tăcere, apoi trecu și se schimbă dar abia după o jumătate de ceas, cînd se suiră pe motocicletă, ea observă că Gligor, soțul ei, era într-adevăr, posomorît. Avea un fel de supărare agresivă, accentuată, o față cu trăsăturile îngroșate cum poartă actorii de comedie pentru o vizibilitate bună pînă la ultimele scaune ale sălii. Ea era o femeie mică, grațioasă, aproape slabă ; alături de statura lui masivă părea o formă sculptată dintr-o materie abia mai densă decît aerul. (El îi spunea adeseori „Ibis" deși o chema Livia, gîndindu-se la acele păsări minuscule și foarte vii ce trăiesc în apropierea marilor aligatori). Starea lui specială o contraria, îi dădea stări extreme de spirit, făcînd-o în același timp veselă și tristă, gînditoare și mirată. El tăcea, tăcea dușmănos și întocmai ca zgomotul puternic și regulat al motorului, supărarea lui respira cu o intensitate de neînfrînt. Agățîndu-se de spatele soțului ei, Livia privea copacii rari de pe marginea drumului, pămîntul arat, oamenii ce lucrau încă, pădurile, rîurile peste care treceau și cîteodată norii și cerul. Adeseori uita ce o preocupă, uita de supărarea lui, uita chiar și de el, de motocicleta lui, uita unde se găsește, lăsîndu-se dusă, smulsă mereu, alunecînd pe acea linie ce se mișca paralel cu pămîntul, cu șoseaua dură de sub ea pe care n-o atingea dar care îi imprima acea mișcare de val. Ascultînd cîtva timp numai zgomotul motorului, se gîndi : — Ah, bărbații sînt mereu aliați ! — părîndu-i-se că ritmul exploziilor are în el ceva ostil. Atunci își aminti din nou de el și îl întrebă :

— De ce n-ai oprit ?

— Ce ? strigă el întorcînd capul.

— De ce n-ai oprit la barieră, suflă ea, apropiindu-și buzele de urechea lui, trebuia să oprești.Am fi rîs...

El nu răspunse ; își curbă spatele, sporind viteza (șoseaua se mișca în stînga lor pînă departe, liberă kilometri întregi) și ea tăcu, lipindu-se de spatele lui ca să se apere de vînt. După vreo patruzeci de minute el coti la dreapta pe un drum de țară și apoi, aproape un kilometru, prin iarbă, pe marginea unei rîpi nu prea înalte. Aici era locul lor, descoperirea lor, o pădure de altitudinea joasă la care se găsea. Era un fel de oază în vegetația mediocră din jur, un palat al liniștei nemăsurate ce îi atrăgea adeseori și al cărui secret îl păstrau cu o tenacitate copilărească. Livia sări de pe motocicletă și după primii pași stîngaci, amorțită de nemișcare, păși în pădure. Gligor o urmă, după ce culcase motocicleta în iarbă și amîndoi se îndreptară încet spre vechiul lor drum.

— Oho ! — strigă Livia, sărind să atingă crengile brazilor, cu o neobișnuită suplețe — oho ! oho ! Ce casă liniștită avem, Gligor !

— Casă liniștită ? — întrebă el, încă posomorît, ridicînd o sprînceană și ușor, colțul buzelor.

— Aici e ca într-o peșteră — vorbi ea strigînd mereu, cum făcea de obicei, aici, în pădure, învîrtindu-se în jurul lui, în jurul brazilor de pe marginea drumului, în jurul propriei ei ființe — ca într-o peșteră albastră ! Al-bas-tră ! ! — strigă ea spre stalagmitele uriașe, din jur. Se apropie apoi de Gligor și i se atîrnă de braț :

— Eu sînt femeiușca ta slabă — spuse, alintîndu-se-mică, subțire și slabă... Eu sînt invenția ta, Gligor !...

— Tu ești femeia mea, Ibis ? — o întrebă el, aplecîndu-se spre ea cu grijă, zîmbind pentru prima dată în această după-amiază.

— Eu sînt femeia ta ! Sînt mică, subțire și slabă...

— Mică și slabă ?... — o întrebă el, blînd, urmărind cum făptura ei ușoară se mișcă încet, în ritmul rar al respirației sale — atît de puternic i se agățase de braț.

— Nu e nevoie să fii tare — spuse Gligor — eu sînt pentru amîndoi și încă mai ajunge ! Aici rîse ușor și mîndru ca de obicei cînd vorbea de forța sa fizică excepțională. — Vrei să te legăn ? Ea înălță capul, surise și el o ridică cu o singură mînă și continuînd să meargă, o leagănă ușor, în ritmul pașilor săi. Livia se ținea cu o teamă prefăcută de brațul său și din cînd în cînd scotea mici sunete ascuțite, de sălbăticiune. Ajunseseră curînd la o cabană veche, părăsită — ținta tuturor drumurilor lor — probabil coliba vreunui fost paznic. Intrară, (aveau ascunse într-un perete o pătură, tacîmuri, chiar și o lampă mare, veche, de gătit) și se întinseră pe jos, sub acoperișul prin care se vedea cerul) Gligor voise odată să repare coliba, dar Livia nu-l lăsase : — Așa — spuse ea — e un semn că nu trece nimeni pe-aici !

— Bine — spuse el — dar noi trecem, nu-i așa ?

— Nu — făcu ea, alintîndu-se ca o pisică — dacă o vom lăsa astfel, stricată, nu vom trece nici noi. Sau vom trece — se corectă ea, văzînd că el se încruntă — dar așa, ca în vis ! Fără să stricăm nimic din ce atingem...

— Mîță mică, elastică ! — făcu el, ciufulindu-i cu grijă părul, neînțelegînd exact ce voia ea să spună, dar cedînd, așa cum făcea de obicei, conștient mereu de forța lui nemăsurată.

Peste cîteva minute el adormi și cînd se trezi, afară se întuneca. Livia clădise peste trupul lui, din crengi mari de brad, un fel de construcție paralelipipedică, un sarcofag verde. Gligor se trezi probabil de mirosul tare al bradului și cu un gest dărîmă întreaga și complicata construcție de deasupra sa. Ea îl privi uimită și la cele cîteva întrebări ale ei, el răspundea rupt, cu o enervare abia acoperită.

— Să ne plimbăm prin pădure — propuse ea, ridicîndu-se.

— Dă-mi apa — porunci el, întinzînd mîna spre mica damigeană în care țineau apa. Bău și apoi spuse : — Nu mă mai distrează nici un fel de... ce te uiți așa ? — se răsti el fără să ridice vocea, scuturîndu-se de brad. — Știi că-mi place să dorm aici. Ce te-apuci să...

— Era un castel de mirosuri tari — răspunse ea, mereu mirată, privindu-l cu atenție — l-am construit pentru tine. Voiam să mă gîndesc la tine chiar cînd tu...

— Da — da ? — bombăni el, bînd încă o dată — nu te mai afecta... Castel, palat ! Mă mai și plictisești !

Livia rămase uimită și poate pentru că ochii ei îl priveau cu prea multă insistență, el se enervă deodată :

— Ce mă fixezi așa, ca o... strigă el deodată și vru să se întoarcă... ca o biată ființă nevinovată ! își completă el fraza și ea zîmbi. Atunci el făcu ceva neașteptat : întinse brațul și o lovi. Era pentru prima dată că îi se întîmpla asta și de spaimă el începu să strige :

— Da — da ! — striga el — castel de mirosuri tari ! Nenorocito ! Crezi că n-am observat, joi, cum te uitai la Dumitrașcu ? Nemernico, umblai pe lîngă el în felul tău de mîță nevinovată, care știi că te prinde și-i aruncai ocheade sfruntate ! Mi-e scîrbă ! Toată după-amiaza am vrut să ți-o spun, dar...

Livia stătea nemișcată și îl asculta cu capul plecat. Totul împietrise în ea, așa cum în trupul cuiva, înțepenit de somn sau de moarte nu mai trăiește nici o amintire. Joi seara fuseseră la Dumitrașcu, directorul-adjunct al fabricii unde lucra Gligor și la această seară se referea el. El plecă de lîngă ea, aproape fugi, în prada aceleiași enervări care îl stăpînise toată după-amiaza și în curînd se auzi duduitul motorului. Livia tresări și fugi după el, strigînd : — Gligor ! Gligor !

Duduitul se îndepărta, ea alerga și îl striga încă, rămăsese singură în acel palat al marei liniști, între stalagmitele uriașe ale brazilor. Era speriată și un ușor sentiment de vinovăție plutea deasupra ei. O acuzase atît de neașteptat și de brutal încît ea aproape îl crezuse. Făcu pe jos drumul pe marginea rîpei, prin iarba înaltă și uscată, dar după abia cîțiva pași pe șosea, îi zări farul sosind din față și-apoi ritmul familiar al exploziilor înăbușite care se apropiau de ea parcă în zig-zag așa cum îți sare în întîmpinare, cu putere și timiditate, marele cîine-lup, blîndul și uriașul prieten. Gligor intrase fără o vorbă, ea se urcă și se prinse de spatele lui și-apoi porniră brusc.

În drumul spre casă ea plînse încet și se simți din nou vinovată, dar a doua

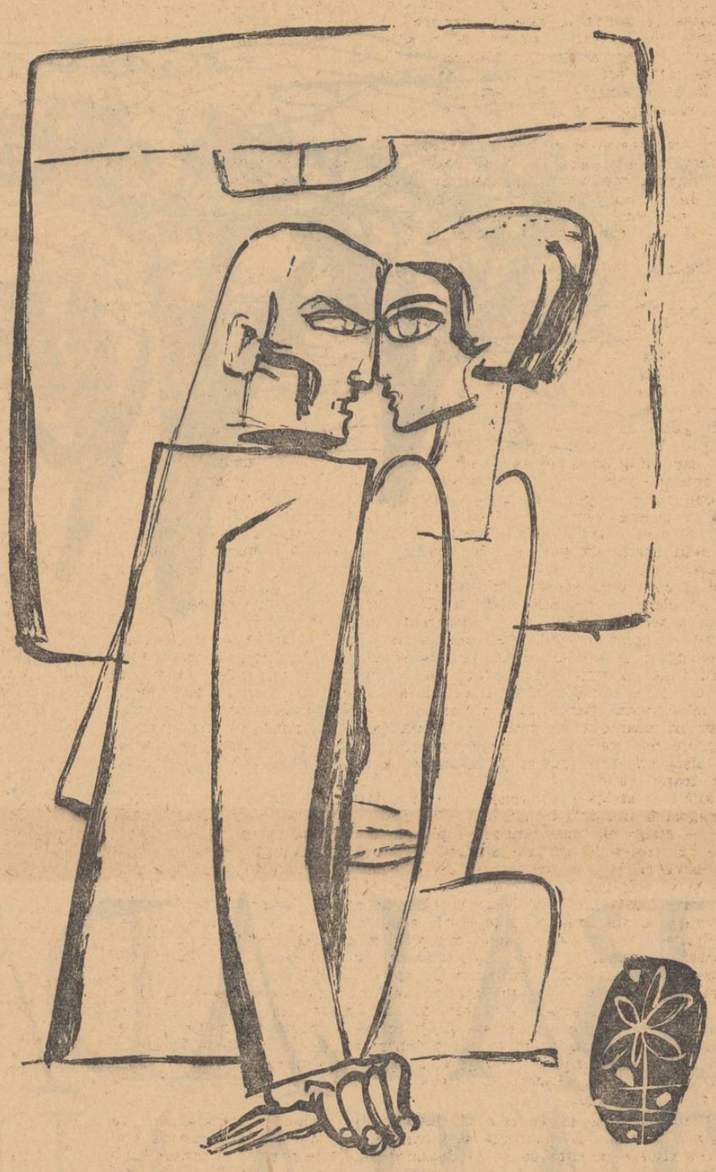

Desen de N. ZAMFIR

Indoliații... fără durere

...La început aproape neobservat, apoi din ce în ce mai des, s-au înmulțit oamenii îmbrăcați în ciorapi funebri.

M-am întîlnit într-o zi cu o veche prietenă care purta și ea ciorapi funebri. Poate că n-am greșit, urmînd-o...

— Bună seara, zisei fetei, cu inima bătîndu-mi de spaimă.

— Primesc să mă-nsoțești, mă încurajă ea și dacă n-ai treabă rămînem împreună acolo. Sînt atît de singură.

Forfecară lîngă mine elasticele picioare funebre, menținînd cadența mea, și așa lucii cum erau, îmi părură unse cu nămol. Mă uitai mai atent, cum te uiți de obicei la o veche cunoștință întîlnită pe neașteptate. Descoperii farmecul acestei ființe care părea mai înaltă decît era. Arăta nemulțumită că era obligată să parcurgă acel drum către locul unde fusese invitată și unde înțelesei că mă invitase și pe mine. Se mai desprindea din făptura ei un fel de a părea cu orice preț cochetă și pentru că îi cunoscusem de mult cinstea-i înăscută, observai că nu și-o putea ascunde, față de mine, oricîte piedici și-ar fi pus. Într-un fel, mă îndemna s-o scuz. După fiecare sută de metri străbătută pe strada aceea goală, luminată egal de un șir de stîlpi cu globuri albastre, descopeream detaliile acestei cochete. Părul, învolburat cu ajutorul lămîilor și a albușurilor de ouă, avea o ciudată asprime, înrudită cu a paielor vechi. De sub coafura aceasta, înaltă, aparținînd parcă unui alt cap, unuia de uriaș, se desena o față mică, smeadă, cu ochi codați. Pleoapele-i erau unse cu un albastru-negru, cam așa ceva. Acei ochi încercănați, cu rimel, se uitau din vreme în vreme la mine cu o dezamăgire nemaipomenită. Nu-i plăceau pantalonii mei cu manșete, haina la două rînduri, cămașa prea albă și bănuiesc că nici cravata dintr-o singură culoare. Înțelesei asta fără să mi-o spună. Se bonsumflă doar și atunci observai că buzele îi sînt unse cu ruj, făcînd să le dispară conturul. Pe mijloc avea o cingătoare de metal iar de această centură de alamă se izbea un disc de pămînt ars, atîrnat de gît cu un lanț grosolan și lung, puțin coclit, după cîte mi-am putut da seama. La încheietura mîinii stîngi, alt lanț răsucit de mai multe ori, ținea la capăt un totem, geamăn cu cel de la gît. La fiecare mișcare suna ca un cîine scăpat dintr-o cușcă, cu zalele zornăind pe asfalt. Descoperindu-mi mirarea, privirile ei îmi cerură din nou scuze, iar ale mele la fel, pentru vina de a fi fost îmbrăcat „desuet". Ajunsesem în dreptul unui bloc. O luă înaintea mea ducînd în dreapta și în stînga, clopotul fostelor și al jupoanelor, care foșneau uscat. Urcai și eu după ea, ascultînd acel scîrțîit. Gambele ei negre se mișcau cu un ritm dintr-odată grăbit, de parcă în clipa aceea și-ar fi adus aminte că e în întîrziere și că o așteaptă vreo pedeapsă. Îmi făcu semn. Avea cheia unei uși de la etajul 3, o răsuci cu o discreție și cu o prudență surprinzătoare, după ce mai înainte lipise urechea de lemnul ușii, încercînd să prindă cu auzul nu știu ce. Îmi atrase atenția să umblu încet. Vrui să-mi scot pantofii, ea-mi spuse că e de ajuns să calc pe vîrfuri.

Intrarăm mai întîi într-un vestibul, strîmt ca o carceră. Abia încăpurăm, eu, fata și fustele-i înfoiate. Pe geamul ușii care ducea dincolo, de unde venea o larmă surdă erau desenate ca pe un vitrou crîmpeiele figurilor de dans ale unor perechi surprinse încremenit în linii frînte, ca oglindite într-o apă. Trecurăm și de ușa aceea. Ne treziră într-un loc care mi se păru ciudat, în mijlocul unor oameni îmbrăcați în cămăși negre, așezați pe covor cu spatele lipit de rama unui studio, privind cu toții derularea lentă a unei benzi de magnetofon, uitîndu-se fix la ochiul lui magic.

Niciunul nu se sinchisi de intrarea noastră. Nici o față nu se întoarse către noi. Ascultau ca în transă despletirea unui glas, care se tînguia atît de amarnic, acompaniat de ghitare electrice, prelungind parcă peste o cîmpie întinsă sau peste o apă fără sfîrșit acel strigăt disperat.

Fata mea își luă liniștită o scrumieră de metal de pe măsuță, mă trase de mînă să mă așez lîngă dînsa, pe covor. Observai că locul ei și al partenerului erau libere. Mă întinsei alături. Ea puse între noi scrumiera și-și alinie chipul lîngă celelalte, căpătînd dintr-odată o mască sumbră, exact ca a lor. Noi eram a cincea pereche venită acolo. Un bec palid ascuns sub un clopot de sticlă, lumina din unghiul opus camera plină de fum. Fata mea adăugă acestui fum niște panase bogate din țigara din care trase cu poftă, lăsîndu-se de îndată absorbită de glasul ce se tînguia. După aceea gura ei fantomatică scoase mecanic trîmbe de fum străvezii cu miros acru, care ridicîndu-se dincolo de coafura-i înaltă și intrînd în razele veioeuzei dansau pe peretele din stînga. Spre o sticlă pîntecoasă de coniac așezată la picioarele celor de acolo se îndreptă mîna unui cu degete lungi, o prinse de gît și ducînd-o la gură înghiți lacom de două ori. Fata mea, ceru sticla, înainte ca omul să o așeze de unde o luase. Trase și ea mai multe înghițituri liniștită, ca și cînd ar fi băut apă, întinzîndu-mi-o. Refuzai.

Privii în sfîrșit, cele cinci perechi de picioare, ale băieților nu mă interesau. Fetele erau toate cu ciorapi negri. Vîrfurile pantofilor foarte ascuțite, îndreptate în sus. Unele picioare erau lipite, altele unul peste altul, urmăreau, într-un ușor tremur, desenul muzical al tînguirii. Și fata mea voia să pară copleșită de tristețea cîntecului și de aceea își juca și ea vîrful pantofului. Observai că cele mai ascuțite vîrfuri erau ale ei.

Mă uitai la obraji. Erau trasț, afară de-ai omului care sorbise adineauri din sticla de coniac. Toate chipurile purtau o pecete stranie. Cu mult mai stranie decît ale fetei mele. Păreau sfîșiați de niște dureri lăuntrice și necunoscute mie, cuprinși parcă de o blazare disperată. Poate și cîntecul să fi avut contribuția lui, nu-mi dădeam seama.

Tăcerea aceea mă apăsa. Nu eram obișnuit cu ceea ce vedeam. Afară de magnetofon, în rest, obiecte și oameni stăteau cufundați într-o mutenie pe care nimeni nu încerca s-o rupă. Cîntecul începu să se apropie de sfîrșit, ca o locomotivă sonoră intrînd în stație. Peste ochii șterși, luminați slab, se lăsară pleoapele domol spre a dovedi cîtă savoare au descoperit în acordul final. Totul se opri, și sfîșietorul cîntec, și țipătul acela al Lucianei Poli. Nimeni nu se mișcă. Banda se învîrti mai departe. Dădui să mă ridic. Voiam să plec cu orice preț, să mă smulg de pe această insulă a disperării, a ciorapilor funebri, din bezna aceea ciudată unde nimerisem. Simțeam o teribilă nevoie de mișcare și aer. Dar n-a fost după voința mea. Mîna energică a fetei se crispă pe brațul meu în timp ce gura fantomatică îmi șopti:

— Urmează un cîntec grozav, stai !

Oricît s-ar crede că pînă la urmă n-am cunoscut glasurile de-acolo, să știți că totuși le-am auzit. Doi băieți cu breton începură să discute. Aveau breton și cearcăne negre. Aduceau, dacă te-ai fi uitat numai la chipurile lor de la guler în sus, cu niște fete. Paravanul de umbră, lăsat pieziș de veioeuză și care-i acoperea pînă sus ca o cuvertură neagră, mi-a înlesnit impresia că acolo nu se aflau decît nouă fete. Numai auzindu-le vocile îmi dădui seama că greșisem, începură să vorbească totuși doi bărbați. Reînnodau o discuție întreruptă poate înaintea venirii mele acolo. Blondul din dreapta fetei mele zise unui șaten lunguieț la față și cu ochii aproape de nas :

— Zi așa...

Trecură cîteva secunde și celălalt îi răspunse.

— În felul ăsta.

— Adică ?

— Vezi, tu, nu e rea. Să știi... Dar mă plictisește i-am spus de-atîtea ori : destul.

— Și s-a lăsat ?

— Are vreun interes ? Auzi... mă place...

— Și cum rămîne ?

— Încurcată.

— Și-acuma, unde-i ?

— Acasă, bocește.

— Păi bine, și bărbia celui blond arătă către partenera șatenului.

— Să știe și Pui, zise șatenul, în timp ce mîna-i firavă cuprinse gușița celei de alături, întorcînd-o cu fața-n lumină. Cine nu mă merită... suferă !

Partenera încreți nasul cîrn, pistruiat și-l privi docilă.

— Să vorbim de altceva, propuse șatenul și mișcarea lui nemulțumită produse panică. Toți de-acolo simțiră că subiectul în care se vîrîse ca un nepoftit blondul, îl supărase pe șaten. Blondul se făcu palid. Se sperie și el de lipsa de abilitate de care dăduse dovadă. Șatenul era capricios din fire, putea să le strice toată seara, el fiind, după cîte înțelesei, proprietarul magnetofonului. Avea dreptul dacă-l supără cineva să-l închidă, să tragă ștecherul din priză și să plece. Numai asta îi lipsea blondului, i-ar fi sărit toată lumea în cap.

Prietena mea îmi explicase totul, dintr-o suflare, punîndu-mă la curent... Părea și ea neliniștită.

— Ai schimbat pistonul ? se gudură dintr-odată blondul bucuros că în sfîrșit găsise prilejul să aducă vorba despre motocicleta șatenului, adică despre marea lui slăbiciune. Dintr-odată temerile se risipiră. Însăși fata mea se mișcă ieșind din panică. Glasul șatenului împrăștie încordarea care plutise o vreme, printr-un „da".

— Prinde ceva ? i se învioră glasul blondului.

— Numai ceva ? ! exclamă cu dispreț, 80 la curbe îți place ?

— Frumooosss ! exclamă cam tare.

— La drum întins 100—110 ca nimic. Întreab-o, zise și apucă iar bărbia pistruiatei, care se linguși cu ostentație.

— Ei, bravo, se entuziasmă blondul, de circumstanță, și ochii șterși îi luciră încîntați că au evitat catastrofa.

Glasul șatenului, care nu mai răspunde, încheie astfel discuția.

Dintr-odată în încăpere se auziră alte voci ușoare, vocile celorlalți. Sporoviau două cîte două, după cum perechile se risipeau adineaori prin cameră. O pereche se așeză la fereastră prin care se zărea firma luminoasă de peste drum, desfășurată deasupra unei întregi fațade de bloc nou. Altă pereche se lungise obosită pe studio. Mă întrebam ce i-o fi istovit într-atît pe cei doi tineri, nu-mi puteam da seama. Trăseseră pernele sub cap și cum erau așezați de-a latul, privirile lor se înfundară în pîcla neagră a tavanului, acolo unde se strîngea fumul ca niște mari voaluri negre, ca însăși țesătura ciorapilor funebri, plutind și tremurînd la fiecare răsuflare.

Blondul și perechea sa, după încetarea discuției penibile se ridicară și se aplecară apoi curioși deasupra magnetofonului, tot ca un semn de prețuire închinat proprietarului, adică șatenului, rămas cu partenera pe covor. Pistruiata nu mai contenea să-și frece obrazul de pieptul bărbatului cu stăruința specifică femeii care voia să-i arate cu orice preț iubirea. Din timp în timp îi potrivea cravata și-i scutura genunchii de un praf imaginar. Discuțiile se încolăceau în aerul înecăcios și greu, în care se mai amesteca și unda unor ape de colonie, cu care-și stropiseră desigur veșmintele înainte de a ajunge aici.

Noi, cea de-a cincea pereche, ne ridicarăm și ne așezarăm pe două scaune din dreapta ușii, așa încît priveam și ascultam tot ce se petrecea în odaie, complet nestingheriți.

Cei de pe divan, după lămuririle date de prietena mea, sorbeau în silă ultimele pahare acre ale unei iubiri care se anunțase parfumată ca un vin vechi de Dobrogea.

— Așa, domniță, zise tînărul cu chip osos, cu o voce limpede, — făcuși pe dracul în patru și te-așezași pe perna din față a Wartburgului lui Cornel Alterescu și te fiți cu el peste tot.

— Nu mă plictisi cu reproșurile, ai un fel tîmpit de a te preface gelos. Sare în ochii oricui că ești hoț, și adăugă mai puțin arțăgoasă : și la urma urmei a venit toamna, să le mai îngheațe și altora genunchii pe motocicleta dumitale. Eu mi-am făcut stagiul. Mi-e lehamite cît m-a zdruncinat șaua toată vara. Află că în spatele parbrizului e altceva ; închis, plăcut, cald, nu praf, nu ochi scoși, radio pus încet, e o nebunie. Pe-o șosea goală : pam-pam-pam ! Pam-pam-pam ! Fata își jucă picioarele funebre în aer ca și cum ar fi jucat pe o podea verticală.

Obrazul slab luminat al lunganului voia să se arate nepăsător, dar nu izbutea. Din pricina furiei îi jucau mărunt mușchii sub pielița subțire și cătrănită a obrazului.

— N-a fost vorba, îl admonestă fata, cînd ne găsim pe altcineva să ne despărțim fără nici o remușcare ? Fără regrete, dom'le. Te cam întrecuși cu gluma. Craiule ! Omul holurilor (spuse aceasta ca și cînd ar fi spus om al apelor, al stîncilor al zăpezilor).

Tînărul încercă din nou să se acopere de un cer de nepăsare dar gelozia pesemne îl împiedica. Se întoarse către fată, așezîndu-se într-un cot și se răsti :

— Toți de-aici te cunosc, pot să vorbesc nestînjenit, ca între noi, nu ți se pare că le faci fără perdea ?

— Ascultați-l, se apără fata, luînd drept martor întreaga cameră, ascultați-l pe mironosit. Dacă s-ar trage perdelele la holurile cinematografelor, printre ele te-aș zări oricînd cu mîna după mijlo-

---

Spiritele a venit abia la nunta de argint

Tata. Cîtă vreme a trecut oare de cînd am încetat să repet fără rost cuvîntul acesta ? Cîte strădanii să-i pot atribui un sens ? Cîte căutări să găsesc ființa unică în stare să poarte numele de tată ?

Întoarcerea tatălui meu atît de mult dorită a destrămat această stare de neliniște tulbure. Brutal, trecutul a năvălit în mine, trezind tot ce amorțise. Și mă cuprinde revolta, și mă sufoc, și aș vrea să fug din camera asta unde se zbat zîmbete și gînduri vinovate, unde plutește o fericire ciudată.

Mama pare să fi uitat totul. Își ascunde prost bucuria pe care i-o descoperi în ochii lucitori, în ridurile mărunte din jurul gurii, în mișcarea înviorată a șolduri-lor. Are aerul unei adolescente după primul sărut, sigură de a fi în posesia unui secret de nedescoperit altora. Involuntar, ceilalți au adoptat o atitudine similară. Pentru ei, pentru ceea ce fac și spun, mă copleșește rușinea — o rușine sub care mînia arde mocnit. Le-aș arunca în față adevărul : că bucuria lor e mincinoasă și umilitoare, că se înșală închipuindu-și că trecutul poate fi îngropat.

Dar eu ? Eu oare nu mi-am pierdut capul ? Și gîndurile, de unde pleacă și unde se întorc dacă nu la el ?

Îl studiez atent pe tata în fiece clipă cînd sîntem împreună. Vreau să-l cunosc, să aflu despre el tot ce mi-ar putea ajuta să descopăr acel ceva, care să-mi elibereze sentimentele reținute ; doresc să am tată, și pe el mi-e încă greu să-l accept în calitatea asta. Încă din copilărie, ura, dragostea și revolta se suprapuneau în sufletul meu într-un sentiment complex, greu de definit. Retrăiesc acum sentimentul acesta, puțin schimbat și mi se pare că dac-aș scăpa de el, iubirea mea s-ar arăta pe față fără rușine. În înțelegerea mea, tată înseamnă țara din basm, văzută doar în închipuire. Este momentul să confrunt închipuirea cu realitatea.

O fi simțind ce se petrece în mine ? „Fata asta a noastră e o mică răutate, gata să mă sfîșie" îi spune el mamei și mi-e grozav de nesuferit să-l aud pronunțînd cuvinte românești cu accent străin. Mama zîmbește conciliant și mă mîngîie pe creștet, ca în copilărie, reușind să-mi sporească necazul. Continui să-l privesc fără să-mi pese că m-a observat. Uluită, mă regăsesc în chipul lui pe mine, îi văd pe fratele meu Sandu și pe sora mea Adina. Uneori mi se pare că întrezăresc și o rază din zîmbetul mamei. Ce ironie să fim adunați în figura acestui domn în vîrstă pe care pînă mai ieri uitasem că l-am văzut vreodată ! „Asta putea fi familia". Mă surprinde propria-mi constatare și totuși regret că n-o mai puteam lua de la capăt.

Prezența lui ne-a tulburat mersul firesc al zilelor. Aproape în permanență sîntem lîngă el, însă, prinși în rețeaua gîdurilor noastre, adesea nu schimbăm decît cîteva vorbe indiferente. Sînt momente de încordare inconștientă cînd fiecare rămîne uitat în tăcerea lui grea, amețitoare. Pentru noi toți, suplinindu-ne, vorbește el. Ne-a povestit atîtea despre călătoriile și oamenii pe care i-a cunoscut, încît mă simt ca după lectura unui roman de aventuri. Exuberanța și veselia lui nu pot ascunde însă o ușoară tristețe blazată, scăldată în acea fericire pe care trebuie s-o guste delegatul unui fost oficiu de turism, — ajuns, în sfîrșit, acasă, așezat în fotoliul lui comod din fața căminului. Eleganța rece a hotelurilor, a cabinelor și a barurilor de pe vapoare, a cabanelor alpine, politețea indiferentă a turiștilor, au rămas undeva departe, iar el se simte satisfăcut să gîdile cu vîrful pantofului lustruit pisica cenușie care i se freacă de picioare. Pare, alteori, un biet voiajor comercial, volubil, din deprinderea meseriei. După ce, o viață, și-a lăudat marfa, simte, în cele din urmă, nevoia să spună cum e de fapt, dar o face pe obișnuitul lui ton de reclamă menit să intereseze, să atragă, să cucerească.

— Londra e un oraș prea vechi, înghesuit și murdar. Ceață, magazine și oameni scrobiți. Nu seamănă nici pe departe cu noi. Eh, ce să mai vorbim, oftează el. Apoi se adresează mamei : n-ai ce vedea acolo, Mary dragă.

Mama roșește (se rușinează de noi sau i-e necaz) căci el spune „Mary" uitînd că e numele „celeilalte", sau al „celorlalte".

— Ce-i tot spui „Mary", îl admonestează Adina pe față, fără să-și dea seama că insistența asupra incidentului nu-i face nici o plăcere mamei.

— Marinarilor li se mai întîmplă, aruncă el scuza cu o jenă abia mascată.

Ascultîndu-l, n-ai zice că a lipsit dintre noi mai bine de douăzeci de ani, timp în care numai mama știe cum s-a descurcat : o femeie singură cu trei copii în brațe. Și totuși, niciodată, n-am auzit vorbindu-l de rău. Dimpotrivă, cînd am crescut, în rarele noastre discuții despre el, îl apăra. Spunea că a plecat pentru noi, să ne înlesnească viața și se va întoarce curînd. Suferea totuși și trebuie să fi fost numeroase împrejurările cînd siguranța ei a fost pusă la încercare. Ca atunci cînd a luat-o Adina la rost. N-avea încă cinci ani și, într-o seară, înainte de culcare — cine știe ce trecuse prin mintea ei de copil — a început ca din senin :

— Noi avem tată, mămico ?

— Ce întrebare ! Sigur că da.

— Eu nu-l știu ! L-am văzut ?

— Bine-înțeles. Dar l-ai uitat.

— De ce l-am uitat ?

— Erai micuță cînd a plecat...

— A plecat ? Unde ?

— Departe.

— De ce ?

— Să aducă bani.

— De ce ?...

Și deschisese niște ochi mari, întrebători și nevinovați, iar privirea mamei juca în lacrimi. Mama a schimbat vorba și a culcat-o, dar cînd să plece de lîngă ea, Adina a insistat rugător :

zi, în jurul orei cinci după amiază, soții Dumitrașcu împreună cu încă doi inși pe care nu-i cunoștea, le sosiră în casă și uimirea ei atinse culmea cînd află că el, Gligor, îi invitase. Fu o seară deosebit de reușită. Cei doi necunoscuți erau doi proaspeți ingineri, bursieri ai fabricii, prieteni vechi ai lui Gigor, și după plecarea musafirilor el se arătă față de ea de o amabilitate și atenție aproape exagerată. Livia încerca încă un amestec de teamă, dar el cu un singur gest reteză totul, o ridică în sus, o legănă, o strigă „Ibis, Ibis" în toată casa, deși se găsea în brațele lui.

A doua zi, luni seara, el veni tîrziu acasă, plecă cu motocicleta și se întoarse aproape de miezul nopții, beat. Se ținea foarte bine, ea îl recunoștea însă după ochii ce ardeau nemaipomenit și după precizia exagerată a mișcărilor.

— Da — da — mormăia el, încet, dezbrăcîndu-se cu o mare atenție — ești o fățarnică ! Nu ești decît o biată fățarnică, o pisică vicleană ! Pleacă ! — izbucni el cînd ea vru să se apropie, îmbrîncind-o — îți plac ochii albaștri ai lui Dumitrașcu ?

— Dumitrașcu ? — întrebă ea — Dumitrașcu n-are ochi albaștri ! Sînt ca și ai tăi.

El nu-i răspunse, dar o privi cu atîta dispreț, încît ea simți o tentație puternică să plîngă. Începu să privească cu insistență obiectele cele mai nesemnificative, încercînd să le definească, cunoștea exercițiul acesta greu care abstrage totdeauna atenția, și fără să-l privească, îl auzi culcîndu-se mormăind mereu, insultînd-o. La un moment dat, el o întrebă :

— De ce nu pleci, de ce nu ieși ? Cum de ți-a pierit orice urmă de mîndrie ?

— „Tocmai — gîndi ea — pentru că nu mi-a pierit mîndria...", dar îndată se sperie de aroganța răspunsului ei și tăcu, stînd nemișcată pînă ce el adormi. Atunci se apropie de pat, stinse lumina și îl mîngîie multă vreme pe întuneric. Gligor dormea dar mîngîierile ei erau atît de insistente și de ușoare în acelaș timp, ca niște rotunde semne de întrebare ale trupului ei, ale înțelegerii ei, peste limbajul lui grosolan și imperfect, în care instinctul ei nu credea, încît el tresărea cîteodată cu putere, căzînd din nou în somn apoi, ca un pește uriaș, arcuit.

Două zile el nu-i vorbi, iar în a treia, miercuri, se întîmplă acea scenă îngrozitoare, de neînchipuit. Gligor veni devreme de la fabrică, refuză să mănînce și se plimbă aproape un ceas prin dormitor, ea îl auzea prin ușa rămasă deschisă. Apoi ieși și cu o voce straniu de liniștită îi porunci să plece.

— Unde să plec ? — întrebă ea și se ținea bine să nu izbucnească în rîs. În același timp, o teamă, nelămurită, îi încercuia inima.

— Pleacă ! — spuse el îmbufnat, neprivind-o, de o mare furie stăpînită Ea nu răspunse nimic și atunci el se apropie și o lovi din nou, a doua oară. De data aceasta însă, cu atîta putere, încît ea se clătină și căzu. Se ridică însă imediat, ca un arc și se apropie de el ștergîndu-se mereu cu mîna la gură, avînd o senzație de neînchipuită fierbințeală a buzelor. Gligor rămase uimit de curajul ei, n-o mai lovi, în schimb vorbi mult, cu brutalitate, umblînd cu pași mari în jurul ei. În apropierea staturii lui masive, greoaie, lucrurile se clătinau, se mișcau, săltau ca niște mărunte jucării de lemn ce se lovesc între ele într-un mare furgon, dus în trapul cailor.

— Mi-e silă ! — strigă el, înăbușit — ești o fățarnică, încerci să mă înșeli, să terfelești dragostea noastră frumoasă ! Să pleci imediat din această casă, pleacă, pleacă ! — striga el, montîndu-se — pleacă, înainte să se întîmple o nenorocire ! De cîte ori trecea în dreptul staturii ei subțiri, nemișcate, mișcările sale deveneau convulsive ca și cum ar fi vrut s-o lovească cu putere, s-o trîntească, s-o însîngereze și se stăpînea cu întreagă ființa sa. Furia creștea în el ca o mare ce se revarsă mereu peste iimite ; Livia, în mijlocul acestei izbucniri nemaipomenite, unice în viața ei, sta dreaptă, înțepenită, singurul semn ce o trăda era paloarea ei desăvîrșită. Ceea ce se întîmpla era atît de absurd încît avea o ciudată senzație că trăiește o irealitate, avea o senzație de vis. Adeseori cînd visezi, ești conștient de acest fapt și aluneci împreună cu sfera incertă a visului într-o altă sferă mai largă, care pare a realității. Era un fel de realitate în realitate și ea era mult mai intimidată de acest fapt decît de izbucnirea lui Gligor. Două ore dură această scenă după care ea se retrase și își adună lucrurile. Aproape de miezul nopții. Livia plecă din oraș cu trenul la o depărtare de circa 400 de kilometri, în Ardeal, unde se aflau părinții ei. Din gară, înainte de a pleca, trimise un bilet lui Dumitrașcu, prietenul lui Gligor, cu cîteva rînduri în care îl ruga să-l viziteze pe soțul ei, rămas singur.

Călători toată noaptea și a treia zi după sosire primi o scrisoare de la Gligor pe care n-o deschise. El continuă să-i trimită, aproape zilnic, timp de trei săptămîni cîte o scrisoare pe care ea nu le deschidea, deși le păstra pe toate. După o lună de la plecarea Liviei, el sosi în orașul părinților ei și ea îi dădu toate scrisorile, nedeschise. Gligor se ascundea sub o înfățișare de om obosit, ocupat, grăbit de a se întoarce cît mai repede la lucru. În fața scrisorilor sale, închise, pe care ea i le înapoie cu simplitate (ca pe niște jurăminte inutile) întreaga sa aparență, acea crustă de om hărțuit de răspunderi se sbîrci, se sparse și căzu.

În seara aceleeași zile ei plecară împreună, cu trenul de noapte. Erau aceiași în drum spre gară, pe peron (așteptînd trenul ce întîrzia), în tren, același puternic Gligor, aceeași Livie „mică, subțire, slabă", era același contrast vădit, aceeași „disproporție armonioasă". Erau aceiași, însă mai era ceva, ceva nou, neașteptat în relațiile lor, ceva insezisabil la prima vedere, dar pe care ei îl simțeau, îl trăiau, ceva care dincolo de aparența micilor lor gesturi, a obișnuitelor priviri afectuoase îi făcea pe amîndoi mai gravi și mai înțelepți pentru încă multă vreme de acum încolo. Pentru a înțelege bine acest lucru, e nevoie să redăm un fragment din ultima lui scrisoare trimisă Liviei, scrisoare pe care ea nu o deschisese pentru că îi intuia prea bine cuprinsul.

Iată acel fragment :

„...sînt cuprins — scria el — de o rușine nemăsurată pentru că am fost atît de slab în fața ta, eu cel puternic. Într-adevăr, sînt un laș, un slăbănog, **pentru că eu am fost cel care a greșit,** da, eu am fost cel care a întins mîna după o altă femeie, dar acest lucru nemaipomenit, monstruos în dragostea noastră curată, nu l-am putut purta singur, eram prea slab pentru asta. **Tu,** tovarășa mea iubită, l-ai dus împreună cu mine, tu singură l-ai purtat și l-ai învins. În sîmbăta aceea după masă, înainte de a pleca în pădure, am simțit pentru prima dată tentația, atunci cînd te-am învinuit pentru prima dată... luni luptam încă, dar în celelalte zile alunecam... dar ce înșir eu aici aceste cuvinte neroade, grosolane, tu ai înțeles totul mult mai repede și mai adînc. Ai înțeles și că joi s-a întîmplat acel lucru josnic, absurd... nu, nu, absurd a fost ceea ce am făcut apoi, te-am alungat (pentru că eu trebuia să plec) și... Livia, Livia, tovarășa mea iubită ! Aș da oricît să nu citești aceste rînduri, o silă fără margini mă înecă, dar trebuie trăit totul, dur, pînă la sîrșit. Mă umilesc pînă la pămînt în fața ta, eu cel slab și slăbănog acum în fața ta, femeia mea puternică. Cum, cum s-a putut întîmpla aceasta ? Cum să te readuc ? E uimitor, tot ceea ce trebuia să se întoarcă împotriva mea, eu am întors împotriva ta... cînd eram copil, tatăl meu avea un brici scump, alb, din fildeș, moștenit de la bunicul. Într-o zi eu l-am luat și am ascuțit niște creioane colorate cu el (ciudat cum de-mi amintesc și acest amănunt cu creioanele colorate ?) și l-am știrbit. Cînd a descoperit asta, tătuca care era un om drept dar foarte sever, l-a chemat pe fratele meu, care era mai mic decît mine și foarte năzdrăvan, și l-a somat să recunoască fapta. Fratele meu a negat, cum era și firesc și atunci tătuca l-a bătut cu cureaua pînă la sînge. **Eu am asistat la toate acestea** plîngînd, tremurînd de spaimă, și de rușine, dar neavînd nici o secundă curajul de a mă denunța ! Iată acum, acest episod caraghios, inventat, cu Dumitrașcu... După plecarea ta, mi-a răsărit deodată, neașteptat de clară, întîmplarea cu briciul, din copilărie și m-am speriat. Am văzut pînă la fund toată ticăloșia purtării mele cu tine. În această lună de singurătate, nu știu dacă am dormit în totul șapte-opt nopți. Am fumat pînă la greață, am umblat pe jos kilometri întregi, ți-am scris zeci de scrisori pe care le-am rupt și am plîns, am plîns ca un copil !...".

. . . . . .

În tren, soții Gherman au stat puține minute în compartiment. Toată noaptea au petrecut-o în picioare, pe culoar, dorind să fie singuri. Stăteau alături unul de celălalt și își vorbeau cîte odată, uzînd de cuvinte puține, aproape numai de monosilabe.

— Ibis ! — spunea el — ce noroc, ce noroc am eu !

— Nu e noroc — spunea ea, privind fantomele întunecate ce alunecau prin fața ferestrei, rîurile nemișcate, pădurile, pămîntul, norii albi, transparenți, luna ovală, cerul — nu e noroc, e dragoste, dragoste...

— Ibis — spunea el după o vreme, rîzînd scurt — acum eu sînt cel care ar trebui legănat. Ibis, mă iei în leagăn ?

Ea nu răspundea, zîmbea mereu, liniștit, amintindu-și ceea ce îi evoca el : cum o ridica cu un braț și o purta atît de strîns legată de corpul lui încît trupul ei întreg se mișca în ritmul respirațiilor lui. Dar acum, în amintire, această scenă dura nesfîrșit de mult, mișcările lor se descompuneau ciudat și o trenă lungă, ca un abur dulce, curgea din lucruri, din mișcări...

— Ibis, Ibis ! — spunea el — e nemaipomenit să fii cu mine acum, atît de repede, atît de firesc...

— Mă întorceam la tine în fiecare zi — spunea ea, rar. Acum nu e decît una din acele nopți cînd mă întorc la tine...

Pămîntul întreg se mișca în jurul lor, pămîntul întunecat, nemișcat, cerul alb, străveziu pe care alerga luna, pămîntul întreg alerga, aluneca în jurul lor ca în jurul unui miracol. Ei doi stăteau alături ca două statui cioplite în materie dură, ca două siluete ce fac cu mîinile o mișcare alungită, de vis, o mișcare consecventă însă, aceeași, puternică, ca zîmbetul nesfîrșit al metalului.

Nicolae Breban

---

cul sau umerii unei femei. Că nu e seară, gelosule, să nu măsori o talie. Pam-param-pam ! încheie ea discuția, desenînd cu picioarele funebre, pe podișca invizibilă noi pași, cu o cruzime cu care-și scoase partenerul din sărite.Redus la tăcere se săltă pe telurile canapelei zvîrlindu-se în sus, apoi se plecă bîjbîind pe marginea covorului căutînd sticla cu coniac.

— Să înceapă, porunci înecat de ultima înghițitură. Atunci îmi dădui seama, că acela era stăpînul garsonierei și chiar al coniacului, dar cu mult mai puțin al fetei, care-l scoase din sărite. Ea își juca mai departe picioarele funebre, strigînd parcă dinadins ostentativ : pam-param-pam !

Blondul porni magnetofonul, primind încuviințarea șatenului, de care pistruiata își freca într-una obrazul.

Cei de la fereastră se așezară repede, exact în locul de mai înainte, ca niște spectatori conștiincioși, sprijinindu-și din nou spatele de rama studioului ; după exemplul lor, toți ceilalți se aliniară. Fata mă trase și mă trezii așezat lîngă dînsa. Perechea de pe studio se rostogoli pînă ajunse pe covor. Cele cinci perechi de picioare funebre se înșirară în dreapta mea.

— Urmează un cîntec grozav, mă anunță fata. N-apucă să termine, că magnetofonul dezlănțuii niște sunete sincopate și toți cei de acolo fură cutremurați dintr-odată de un frison. Fețele rămaseră placide, numai umerii și o dată cu ei brațele începură să puncteze ritmul. Parcă dedesubtul dușumelelor s-ar fi instalat o herghelie de cai pe spinarea cărora se scuturau toți cei de acolo. În sfîrșit auzii și niște silabe. Un fel de îngăimări la început, abia șoptite, dar pe măsură ce saxofoanele de pe bandă și tobele bubuiau alternativ fugărindu-se, se întețiră glasurile :

— A-hu-a-hu-hu-hu-hu !

Umerii se smuceau și mai mult, potrivit cu repeziciunea cîntecului mereu întețită. Hu-hu-hu. O mînă, alta bineînțeles decît cea de adineauri, se întinse după sticla cu coniac jucînd-o și pe ea în ritm. Mă uitai la prietena mea surprins. Același obraz împietrit și alb, iar printre buzele decolorate ca ale clovnilor, același „hu-hu-hu". Bău și ea coniac, se înecă, tuși cu răsuflarea tăiată. Obrazul i se acoperi de sudoare, scoase din gît, temător să nu-și piardă șirul și parcă un anumit drept, — același „hu-hu-hu".

Apoi se izbiră două palme. Le urmară altele, pînă ce nouă perechi de palme sincopară o dată cu muzica. Asupra mea privirea fetei de alături se năpusti plină de reproș, văzîndu-mă că rămîn în urmă.

— Acum fă și tu așa, n-ai încotro : hu-hu-hu ! Și umerii ei galopau îndemnîndu-mă.

Bătui și eu din palme de mîntuială. Și cînd dădui să strig, constatai, că nu pot scoate din gît aceste două silabe atît de necesare ca să scap de priviri și de reproșuri.

Nu se mai fumă o vreme, dispăru și sticla de pe covor. Cîntecul continua, mîna fetei rămase pe-a mea și-o căldură insuportabilă mă năpădi, trecînd poate și din trupurile celorlalți, poate din aerul greu. Asudasem. umezind spatele și piepții acelei cămăși prea albe. Sunetele jazzului nu încetau, cum nu încetează ploile puternice reci, mohorîte.

Mă simțeam stingher, cu atît mai mult cu cît o nouă privire a fetei, urmată de un șfat binevoitor, îmi atrase atenția că am părul prea lung și dat peste cap și ceafa prea clasică.

— Doar ești tînăr, îmi spuse și iar începu să strige hu-hu-hu.

Noul val de sunete și bătăi din palme căpătă forme exagerate. Totul se schimbă dintr-odată. Oamenii se ridicară ca la comandă întîi în genunchi, apoi în picioare și începu o adevărată sarabandă în același ritm îndrăcit și sacadat. Eu fugii de pe covor lipindu-mă de ușă.

Fata mea îmi făcu din mînă să mă întorc. Eu îi făcui semn că nu știu să dansez. Atunci ea duse degetul la obraz, arătîndu-mi că n-am rușine. Sări drept în mijlocul dansatorilor, dezlănțuind mișcări atît de violente, care mă făcură să cred că voia să-și ispășească pedeapsa că mă adusese pe mine acolo și se compromisese. Văzui astfel picioarele funebre la lucru. Zăpușeala crescu, obrajii femeilor se acoperiră cu sudoare, dar nu surprinsei pe acești obraji nici un fel de bucurie, nici un zîmbet, măcar o umbră de mulțumire, doar oamenii aceștia se distrau. Cel puțin așa credeam, că se distrau.

Mi-a stăruit cîteva minute pe buze, rugămintea să se deschidă geamul. Dar îmi fu frică că nu voi fi nici auzit, nici ascultat. Picioarele funebre vizavi de ale bărbaților cu pantaloni foarte strîmți, se agitau ostentativ, frenetic. Dansau întrecîndu-se să fie cît mai dezarticulat scălămbăite. Parcă-și făceau în ciudă unii altora, căutînd să realizeze figuri cît mai complicate. Orice s-ar spune era o întrecere îndrăcită. Nu încetară nici să strige hu-hu-hu ! La un moment dat zgomotul, mișcările, țipetele celor de acolo deveniră asurzitoare, gîfîiturile atît de aprinse și pe undeva dureroase ca ale unor oameni supuși la torturi, și apoi fugăriți.

Mă trezii puțin speriat și alunecai pe lîngă zid, spre ușa prin care de aci vedeam figurile dansatorilor desenați pe ea. Nu găsii nici o deosebire între cele de pe sticlă și cele vii.

O deschisei ușor, o închisei la loc, privii temător din vestibulul ca o carceră, de data aceasta ceva mai largă, căci lîngă mine nu mai erau fustele partenerei mele și mă trezii dincolo de ușa de lemn, alergînd pe o scară pe care nu se auzeau decît pașii mei. În stradă îmi regăsii liniștea.

Fără să fi pus un strop de alcool pe limbă eram complet buimăcit și mă legănam. Pînă acasă mi se păru nu știu din care pricină că din fața fiecărui bloc vîntul răcoros de septembrie mătura liniștit, încet, gospodărește, ca pe niște rotocoale de funingină, toți ciorapii funebri ai orașului...

Eugen Teodoru

Desen de RADU GEORGESCU

— Hai, spune-mi te rog, de ce ?...

Nu e nimic ciudat în purtarea mamei de-acum, totuși mie mi se pare cu desăvîrșire inexplicabilă și nemotivată naturalețea cu care l-a primit pe tata. Iubire ascunsă, uitare, indiferență, ce să fie ? Iar el de ce s-a întors ? Pentru mama, pentru noi ? Din curiozitate sau îngrozit de singurătate printre străini ? Să-l fi chemat patria ? Oricare ar fi motivul, întîrzierea, n-am să i-o pot ierta niciodată...

Eram în taxiul care ne aducea de la aeroport. Tăceam de multă vreme. El poate se sfia de soțul meu Mircea, a cărui privire o surprinsesem urmărindu-l prin oglinda șoferului. Eu plimbam în minte o singură întrebare stupidă : de ce și-a cumpărat Mircea o haină așa de strîmtă, care să-i îngusteze umerii în halul ăsta ? Deodată, însă, tata m-a întrebat fără nici o introducere :

— Spune-mi Gigi, mama... nu cumva s-a măritat ? Sunetul „r" cursese gîlgîit, ca în engleză.

— Și de-ar fi așa ? L-am privit obraznic și fără milă drept în ochi !

— Aș merita pedeapsa. M-aș resemna.

— Credeam că te-ai întoarce... Îmi făcea plăcere răutatea

— Unde să mă întorc ?

— Cum „unde" ? De unde ai venit !

— Oamenii se întorc numai acasă și după cum vezi eu am făcut-o. A doua oară nu se mai poate.

Mă așteptasem să se înfurie, ba chiar dorisem, însă spusese totul cu un calm surprinzător. Era obosit. Buzele îi erau arse și părea cumplit de însetat.

Mașina gonea. El deschisese ochii larg, nesățios. Eu, iarăși, tăceam. Mă gîndeam la mama. Cum va arăta așa modestă și îmbătrînită lîngă bărbatul ăsta de șaizeci de ani, cărunt dar viguros încă. Mai cu seamă nu-mi puteam imagina întîlnirea lor. Adina pierdea o zi de practică să fie lîngă mama ; de cîțiva ani, mama suferea de inimă și ne puteam aștepta la orice. Dar nu s-a petrecut nimic deosebit ; mama n-a leșinat și nici măcar n-a vărsat o lacrimă. Adina povestea că mama, înainte de venirea noastră de la aeroport, a trebăluit prin casă : a șters praful, a adus din grădină flori, le-a așezat într-un vas și după ce și-a spălat mîinile s-a așezat la oglindă. „Cred că el n-a îmbătrînit așa mult ca mine" a zis în treacăt, ca și cum ar fi fost singură. S-a pieptănat pe îndelete. Cînd a auzit poarta, a tresărit pălind, s-a ridicat și ne-a ieșit în întîmpinare. S-au îmbrățișat lung, fără să se sărute. Tata o strîngea la piept, și cum era cu un cap mai înalt, o ascunsese parcă de propriile-i priviri, care i-o arătau așa cum, poate, era și din vina lui.

Ieri a fost „ziua pomenilor", cum a numit-o Sandu mai tîrziu, cînd a refuzat ceasul adus de tata pentru el. Eu am primit o fustă de tergal în carouri. O pipăiam ca să-mi arăt interesul în timp ce hotăram în sine-mi : „Trebuie s-o iau... se supără mama... Dar, tată, nepriceput ce ești, de lucruri avem noi nevoie de la tine ?"

— Ai ales-o bine, îmi place. Mulțumesc. Și l-am sărutat pe obraz.

— Mă bucur că-ți place, s-o porți sănătoasă. Magda, uite, asta-i pentru tine, o chemă el pe mama, arătînd un pachet, dar se indispune ca un scamator fără public, pentru că mama nu se bucura așa cum ar fi dorit el.

Nu se bucură de lucruri, dar se bucură de el. Într-un fel necunoscut nouă, care mă face geloasă. Ca și cum din zece copii el ar fi nou-născutul căruia trebuie în permanență să-i porți de grijă, uitînd de ceilalți, mari, pe picioarele lor. Există în atitudinea ei o detașare de noi, o îndepărtare, care în orice caz nu este înstrăinare ; s-a apropiat de el fiindcă așa era firesc, e perechea ei în viață. Legătura lor stă deasupra înțelegerii noastre.

— Mai știi, Magda, cînd lucrai la ăsta ? întrebă el ținînd delicat, cu două degete, marginea unui milieu așternut pe masa lustruită. Și nu se uită la ea. Mama zîmbește amintirii, unei imagini pe care n-o cunosc.

— Da. Trebuia să se nască Sandu...

O vreme despre care nu știu nimic. Se iubeau ! Cum era mama, frumoasă sau numai „așa și-așa" ? Dar el ? Se gîndea atunci că o s-o lase atîta vreme singură ? Îi surprind discutînd cîte ceva, mama e îmbujorată, el se plimbă prin cameră cu mîinile în buzunar. Mă așez la locul meu dar simt că sînt inutilă, deși prezența mea nu-i incomodează, iar conversația lor se poartă în continuare în același ritm.

Sandu și-a făcut apariția de-abia la o săptămînă după ce-l anunțasem. Mama se aștepta să-și aducă nevasta, dar eu eram sigură că va veni singur, ceea ce s-a și întîmplat. Astfel încît la masa noastră de familie cînd, în sfîrșit, am fi putut fi toți, era totuși o absență.

— Dar ce-i cu Rodica ? l-a întrebat mama îngrijorată pe Sandu. S-a întîmplat ceva la fabrică ?

— Nu. Nu-i nimic deosebit. E în examen.

— Așa ?... E studentă soția ta ? l-a întrebat tata.

— Nu. A urmat seralul și-și pregătește maturitatea, i-a răspuns Sandu, indispus să-i dea relații.

Apoi ne-am așezat la masă. În timp ce serveau supa, se așternuse o asemenea liniște, încît parcă auzeai cum suie spiralat aburul din farfurii, destrămîndu-se difuz spre fereastra deschisă. Mă întrebam ce i-o fi venit mamei să gătească supă. „O fi una din mîncărurile lui preferate", am conchis și apropape am tresărit cînd am auzit vocea lui Sandu rupînd tăcerea care devenise chiar stînjenitoare.

— Dumneata cît rămîi la noi ? l-a întrebat brusc cu tonul gazdei față de musafirul nepoftit.

Am fost surprinsă ; era primul lucru la care mă gîndisem și eu cînd l-am întîmpinat la aeroport și discuția din mașină nu-mi alungase neîncrederea. Adina se uită speriată la mama care se ridicase înainte de a-și sfîrși Sandu vorba și, cu privirea lăsată, strîngea farfuriile ca să aducă friptura. Se oprise și aștepta cu teancul de farfurii în mînă.

Mama era tulburată. Îi tremura cuțitul cu care despica friptura și ezita să vorbească dar, neașteptat, interveni soțul meu Mircea, tăcut de obicei.

— Mama-soacră are viața ei, care nu e tot una cu a noastră. N-aveți dreptul să-i dați sfaturi și să vă amestecați în viața ei !

— În schimb ne dai dumneata nouă sfaturi, îl întrerupse Sandu și mă privi mînios, de parcă eu trebuia să răspund de greșelile soțului.

— Nu ești prea bătrîn ca să refuzi sfaturile, spuse tata. Vorbea reținut și-mi apărea alt om decît cel împotriva căruia mă revoltam. Continuă pe același ton neținînd seama de nervozitatea și ostilitatea feciorului vîrstnic :

— Mama voastră e și soția mea. Numai ea poate decide.

— Și am decis de mult, zise mama ca și cum tot ea ar fi vorbit și înainte.

N-am înțeles exact ce anume a decis : să ne părăsească plecînd cu el în altă localitate, să-l ierte, să rămînă el cu noi sau pur și simplu să lege, deși tîrziu, familia destrămată. Era însă în glasul ei o căldură și o hotărîre, care nu lăsau loc echivocului și-am simțit că o iubesc mai mult ca oricînd și-am mai simțit că o parte din această iubire trece și asupra lui. Asta nu mă oprea însă s-o privesc ca și ceilalți, cu siguranța că va da explicații, dar ea tăcu, rugîndu-l, printr-un semn discret, pe Mircea, să toarne vinul. Era un Cabernet uleios care juca rubiniu în paharele de cristal. Pe fața de masă, strălucitor de albă, paharele joase și largi păreau pete de sînge sau poate trandafiri înfloriți tîrziu, în toamnă.

Eram înstrăinați, duși pe gînduri. Eu aveam impresia că de-abia acum am fost pusă în fața vieții și mă gîndeam : ce-mi rezervă viitorul ?

Adina ședea în picioare lîngă mama, mototolea un șervețel de hîrtie, absentă. Bărbații fumau, preocupați, fiecare în felul lui : Mircea — elegant, Sandu — cu sete, aproape fără să elimine fumul, iar el — ponderat, trăgînd din țigară la intervale regulate. La invitația mamei am ridicat paharele.

— Pentru fericirea ta, mamă, a zis Sandu și a dat paharul pe gît, fără să ciocnească cu nimeni.

Vinul acesta se bea în timp, sorbit pe îndelete și Sandu o știa bine. De aceea gestul lui mi-a dat să înțeleg că se grăbește, și așa a fost, căci s-a ridicat de la masă primul. Ca în copilărie i-a mulțumit mamei și a sărutat-o pe frunte, așa cum se obișnuise de mult.

Sandu nu-și adusese nici un bagaj, așa, că nimeni n-a observat plecarea lui. Pe mine m-a rugat să-l însoțesc la gară. N-am vorbit nimic în troleibuz și nici pe peron cînd am rămas singuri. Avea nevoie doar de prezența mea. Trenul venea din triaj. Cînd a ieșit la fereastra compartimentului, i-am spus :

— S-o trimiți pe Rodica la mare. Trebuie să se odihnească după examene. Și trebuie să-l cunoască pe tata.

Ana Barbu

Victoria Ana Tăușan

Armonioasa mișcare

Luăm fiecare cu noi
o amintire,
acolo, peste munții de ploi
prăvăliți din nemărginire.
Aripile se apleacă, să-nsemne
vorbe de vînt și de zare.
Tăcuți, înțelegem mai mult
— glasul s-ar mistui în motoare —
peste o clipă ori două, vom fi
suliți zvîcnite din soare...
Apoi,
cerul amețește cu noi,
se-nvîrte nebun cu fiecare,
în pleoape se zbat
amintirile ce le-am luat
la plecare...

Între cer și pămînt,
n-avem timp de gîndit
care-i cea mai armonioasă mișcare —
departe, în galaxii,
sau în inima noastră cutezătoare.
Visările simt rotiri ancestrale,
voluta privirii peste orizonturi aleargă
Magnet uriaș, cîmpia
atrage, stelele, parcă.
Dar acum plutim peste întinderi,
marea-i cenușie, neagră, albastră,
lutul vuiește primenit dedesupt,
între țărmuri senine.
Și nu mai gîndim decît
să fie zborul neîntrerupt
și, Pavel Korceaghin, întotdeauna la tin

Constanța Buzea

Liniște

Minerii primesc electrizați frumusețea peșterii,
Poate pentru că în firea lor
Au ceva din tenacitatea izvoarelor
Care s-au zbătut să treacă prin munte,
Încolonîndu-i stîncile,
Punîndu-le să împietrească într-o continuă curgere
Spre centrul pămîntului sau spre cer.

Undeva, foarte aproape, sînt galerii,
Umbra luxuriantă a vechilor păduri
S-a bătătorit peste arbori
La prăbușirea aceea de lemn însorit, suculent
Piraiele s-au spart în bucăți.

Am privit o hartă în relief a frunzelor
Tăvălite pe cioburi mari de steril.
Drumul sevei secase, și totuși,
Pietra n-a rezistat și s-a topit
Sub zvîcniturile vii ale soarelui.

Vine afară o vară fierbinte cu aer ușor
În care se rotesc vînturile
De jos în sus, de sus în jos,
Dar în liniștea constrînsă aici,
O liniște prin care poți să treci,
Se aud foșnind galerii.

Miron Scorobete

Vă voi duce cu mine...

Nu mai dansa peste pieptul meu gol,
nu mai dansa atîta, lumină și tu, aspră cîntare
și voi, valuri prea dragi înveninate de sare,
Toamna-și anunță paloarea în pînzele-ntinse pe ghiol.

Toamna va fi pe peron la plecare, cu mult înainte,
vom săruta-o fugar și vom porni mai departe,
sărutul acela în noi, ah, cît va arde !
Dar vom ști să-l ascundem sub banale cuvinte.

Dar nu mai dansați peste inima mea,
nu mai dansa atîta, lumină și tu, aspră cîntare
și voi, valuri prea dragi înveninate de sare,
nu vă sfîrșiți în jocul acesta cu inima mea.

Vă voi duce cu mine sub pămînt, sub Paring,
ori pe tarlalele mele imense, pe cîmpul deschis,
ori în poemul cel mai frumos dintr-un alt Manuscris ;
nu mai dansați peste inima mea acum cînd vă string.

Vă voi duce oriunde, nici eu nu știu unde,
sînt atîția pe plajele lumii, eu sînt unul din ei,
sînt fiecare din ei,
orice durere a lor în voi și în mine răspunde.

Acum nu mai dansați peste pieptul meu gol,
tu, naivă lumină, și tu, aspră cîntare,
și voi, valuri prea dragi înveninate de sare.
Mai dansați, mai dansați, peste pieptul meu gol.

Maria Octavian

Orașul nou

Lîngă o coloană urc,
Brațul, brățară, se înfășoară
Pînă-ntr-un inel de nor,
Unde primii inelul logodnei ușor.

Pașii urcă, sînt pașii mei,
Ce-mping treptele și le sprijină ;
Foșnesc ca o sărutare
Ce nu vrea să-nțirzie

Prea multă, sub alba sulfare.
Lună, arcuiește-mi geana-albastră
Ce lunecă-n foreastră.
Și ce bine
Seamănă orașul meu cu mine.
Cerule, -n oglinda visătoare
Ce dreaptă sînt,
Și sînt frumoasă tare.

INTERVIU DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ CU

G. Călinescu

G. Călinescu „inabordabil", care ar refuza căldura unei discuții apropiate și strîngerile de mînă emoționate... Ne-am convins că nu e decît o legendă. Interviul de față nu a fost luat prin intermediul vreunui oracol. După ce l-am anunțat că revista „Luceafărul" dorește să-i ia un interviu, am ezitat, în virtutea legendei, să ne prezentăm și așteptam, cu îndoială, invitația. Cînd s-a telefonat peste cîteva zile la G. Călinescu, cu întrebarea cînd pot veni reporterii pentru interviu, profesorul a răspuns mirat: „Bine, dar de ce nu au venit pînă acum?"

Reporterii au pregătit cît mai multe întrebări. S-au înarmat cu întrebările altora, poeți, critici, prozatori, cu întrebările unei noi generații de utemiști în ale scrisului, doritori să afle, să învețe, să caute. Să afle, să învețe, să caute — este dorința tinerilor. Dar tocmai aceste atribute de îndrăzneț explorator și călăuză în domeniul artei au făcut din artistul și profesorul G. Călinescu un om mereu tînăr, vibrînd la cele mai înaintate idei ale epocii noastre, polarizînd în numele lor, sub climatul solar al personalității sale, numeroși discipoli și admiratori.

Dar artistul ne răspunde mereu, așa că interviul de față nu poate constitui o surpriză. Dialogul lui cu timpul, cu sine însuși, cu contemporanii e mereu proaspăt, sclipitor și fertil. Fertile sînt și răspunsurile. G. Călinescu ne răspunde ca făuritor de modele în literatură și critică, ne vorbește prin publicistica optimistă, ancorată în dezbaterea noastră contemporană, la zi. Ne răspunde ca artist, ca profesor, ca activist social. Interviul nostru n-a însemnat decît o continuare a acestui colocviu.

G. Călinescu ne-a primit în camera sa de lucru, în haine de lucru.

REVISTELE ȘI SCRIITORII TINERI

— V-ați pus adesea problema conștiinței de sine a scriitorului român. Un rol de seamă în această privință l-ați acordat revistei literare, menită să-l solicite pe scriitor în domenii cît mai variate ale artei, ale relațiilor cu viața. Sîntem azi în fața unor date cu totul noi în problema formării și realizării scriitorului, a locului său în societate. Socialismul îi recunoaște scriitorului un rol constructiv de seamă, acordă serioase responsabilități artei sale, îl atrage spre nobile misiuni obștești — îi oferă condiția mult dorită de a fi cîntăreț, filozof, constructor și în același timp „sfetnic" — ca să folosim ceva din atributele idealului pe care l-ați prefigurat în „Șun". În împrejurările și condițiile cu totul noi oferite scriitorului, ce roi considerați că ar reveni revistei literare? Socotim utile asemenea reflecții în revista „Luceafărul" care lucrează în genere cu scriitori aflați la începutul formării lor.

— Revistele de altădată, în generalitatea lor, erau un mijloc pentru scriitori de a se face cunoscuți. Ele se nășteau, adesea, din inițiativa unui grup care spre a fi semnalat arbora și o anume teorie literară, publicînd un „manifest". Tinerii, ca să fie admiși, luau, printr-un mimetism inocent, coloarea revistei. Eu am trimis la *Sburătorul* o poezie sau două, ce-i drept foarte stîngace, pentru care am primit un răspuns indulgent. La modă, în acel cerc, erau poeziile criptice. Am fabricat două în acest stil și mi-au fost îndată publicate.

Azi revista are un rol considerabil mai mare. Toți sîntem angajați într-o operă grandioasă de construcție și vă închipuiți că monumentul literar, prin caracterul lui de permanență și universalitate ocupă un loc de frunte în șantierul nostru obștesc. Arta se naște din viață, misiunea fundamentală a unei reviste este de a așeza pe tînărul scriitor socialist în fața frumuseților vieții noastre, zicîndu-i: aci sînt cărbunii, frați întunecați ai diamantelor, mai folositori poate decît ele, colo sînt fîntînile arteziene care presară rouă pe imensele culturi, aici sînt uzinele, dincolo sînt palatele muncitorilor. Fără îndoială, Uniunea scriitorilor înlesnește tinerilor autori perceperea directă a tuturor aspectelor muncii noastre de azi, foarte mulți fac reportaje. Însă arta este transfigurare și problema e de ordin estetic. Revista trebuie să îndrumeze, sugerînd, spre viața tot mai complexă, mergînd de la infinitul mic al microscopului pînă la macrocosmul telescopului, de la încolțirea seminței pînă la fizica cosmică. În ce mod? Relevînd din literatura universală și română, în primul rînd socialistă, chipul cum o temă de înfățișare prozaică sau aparent neductilă pe nicovală, ia în mîinile unui artist cu fantazie arborescențe neașteptate. Scriitorii mari și unele școli literare de altădată au revelat contemporanilor fragmente de univers, din păcate foarte limitate. O revistă are datoria, azi, să deschidă toate porțile către frumusețe. Scriitorul nu va asimila totul, se va entuziasma de o latură a vieții noi, și se va duce apoi singur să se inspire și să se documenteze, pentru că din vizitele fugitive în fabrici și uzini nu te-ntorci decît cu un mic vocabular tehnic, esența vieții trebuie sorbită cu buzele și simțită cu inima. Din tema „încolțirii cartofilor" Tudor Arghezi a scos semnificații surprinzătoare. Un exercițiu interesant ar fi ca pe o temă dată, să zicem „turnarea oțelului în forme" mulți tineri să se inspire și să scrie simultan. După aceea ar urma discuția asupra rezultatelor, spre a determina cauza reușitelor sau a ratărilor. Altfel de îndrumare, fără îmixtiune, nu văd. Aș adăuga doar că nivelul teoretic și stilistic al revistei se cade să fie excepțional.

TINEREȚEA ARTISTULUI

— Vorbind revistei „Luceafărul", vă adresați mai ales tinerilor. Fără intenția de a face o metaforă, — vă aflați în plină lume a visurilor. Aproape fiecare tînăr cu înclinații literare își propune „etape", căi artistice multiple, în care să rămînă mereu tînăr și să fie, desigur, mereu inovator... de la începuturi pînă la „izbînzile grele" ale maturității. Din îndelungata dumneavoastră muncă și experiență, în domenii literare atît de variate, le puteți mărturisi ceva? Adolescența, Roma, lirica tăinuită, Viața lui Mihail Eminescu, Poesii, Cartea Nunții, întîile studii de critică și istorie literară...

— A vorbi eu despre mine este greu. Un scriitor nu ia cunoștință despre sine decît prin reacția contemporanilor și a posterității, precum n-am ști cum arătăm la față dacă nu ne-am privi în oglindă. Și încă imaginea cu oglinda este insuficientă pentru că judecata asupra figurii noastre o dăm tot noi. Iar noi sîntem foarte parțiali cu noi înșine. Dar în fine, unii scriitori stîrnind la contemporani reacții violente și contradictorii trebuie să stea mult timp în fața oglinzii pînă ce aburul se usucă și figura apare mai clară. Afară de asta, el nu-și va vedea niciodată chipul său în viitorul care-l depășește presupunînd că nu se va destrăma ca un nor. Așadar a vorbi despre felul cum am ajuns la „izbînzile grele", este, pentru o conștiință adîncă, o problemă gravă. „Izbînzile" înseși dacă le luăm cu sensul de „succese" pot fi înșelătoare. Ar trebui deci esteticește să definim ce înseamnă în artă „izbîndă", ceea ce ne-ar duce prea departe. Nu am nici o idee, nici înfatuat bună nici demoralizant rea despre mine, ci doar o prezumție autorizată de contemporani că pot lua parte la competiția artistică. Înțeleg prea bine că întrebarea a fost pusă spre a se obține, în vederea tinerilor, o mărturisire utilă asupra traiectoriei de la dibuiri la ceea ce, fiind vorba de alții, s-ar numi opere de măiestrie. Calitatea fundamentală a artistului socotesc a fi „ingenuitatea", capacitatea de a rămîne mereu uimit de univers și a-l redescoperi mereu altfel. Măiestria constă în a nu distruge sau stînjeni această ingenuitate, într-o foarte studiată simplitate.

DESPRE ROMAN ȘI EROI

— Nu intenționăm să vă punem întrebări „capitale"... Sîntem reporteri, în cazul de față mesageri ai unor discuții care au loc frecvent în rîndul tinerilor, mai ales în ceea ce privește romanul. „Problematica de prim ordin a epocii noastre, cutreierată de evenimente multiple și contradictorii — aduce în planul central al creațiilor literare, romanul", — spun unii tineri, la care alți tineri adaogă: „Important în romanul actual ni se pare eroul matur, cel care face legătura între două lumi. Cu el ne aflăm în fața unui destin dramatic, purtător al unor întrebări istorice, el vine spre noi, dacă nu cu sisteme, cu atitudini pe care revoluția fie le-a nimicit, fie le-a modificat, îmbogățindu-le". „În acest caz — spun alții — datele esențiale ale romanului citadin, de pildă, se prezintă schimbate. Dispare fatalitatea... viața capătă o finalitate; personagiile cardinale ale literaturii românești nu mai sînt inadaptabilii, singuraticii, ariviștii...". „Dar să vorbim și despre perspectivele romanului"... spun alți tineri, „munca în socialism e afirmarea de sine a omului. Vorbim azi de muncitorul intelectual, de țăranul-agronom. Sînt personaje pe care le dorim în centrul romanului". Dar unii, pornind de aici, ajung la problema „intelectualizării" romanului. În sfîrșit: „Preocuparea centrală în romanul actual ni se pare a fi conflictul etic..."

Vă invităm deci, tovarășe profesor, la acest „scurt" colocviu despre viață și roman...

— Scurtul colocviu la care mă invitați mă sperie prin numărul mare de întrebări cu care mă întîmpinați. Dacă prin *eroul matur* unii înțeleg, precum mi se pare, omul din societatea burgheză care s-a îndreptat, dramatic, cum spuneți, spre lumea nouă, atunci se cere romancierului să scrie *roman istoric*. Va veni în curînd vremea cînd scriitorii nu vor cunoaște decît „eroi maturi" născuți în lumea socialistă. Ar mai însemna, după această opinie, că nu sînt interesante decît romanele scriitorilor maturi de azi care au trăit în deceniile anterioare revoluției. Ceea ce este o restricție impusă ingenuității scriitorilor maturi înșiși. Eu am încercat a analiza astfel de eroi. Ei aveau limite, pe care eu azi nu le am. De aceea i-am părăsit. Ca să-i înțeleg aș avea nevoie de documente. În mine, din cauza ingenuității de care v-am vorbit, a dispărut amintirea subiectivă a tranziției.

Sînt de acord că romanul se ocupă de zona înaltă a conștiinței, de eternul uman, ființele instinctuale, infirme fiind de domeniul patologiei. Dar m-aș feri de a vorbi de romanul „intelectualului" sub cuvînt că muncitorul însuși, ceea ce este adevărat, a devenit un intelectual. Asta ne poate duce la eroarea de a crede că intelectualul profesionist e mai interesant decît muncitorul instruit. Însă nu e rar cazul cînd intelectualul de profesie e foarte frust sufletește și foarte puțin indicat ca „erou pozitiv". În general inadaptabilii, singuraticii literaturii burgheze aparțineau categoriei intelectualilor. Putem în anume cazuri să explicăm solitudinea lor prin reaua întocmire socială, totuși nu e de neglijat faptul că unii dintre ei, putînd, n-au luptat împotriva inicvității. „Intelectualizarea" romanului mi se pare primejdioasă mai ales prin faptul de a fi o invitație la romanul problematic, distins, scos din frămîntările proceselor intelectuale. Sub pretextul de a avea complici pe muncitorii-intelectuali, unii vor voi să se întoarcă la Proust și încă și mai rău, la André Gide. Obiectul romanului este omul etic, adică activ, nu integral bun ci perfectibil, nu damnat la rău ci educabil. Cred că nici Aristot, întrebat, n-ar răspunde altfel.

A FI POET...

— V-ați ocupat, la Cronica optimistului, în repetate rînduri, de poeții tineri. Le puteți vorbi acum ceva despre prezența în evenimentele contemporane, despre actualitatea poeziei, viabilitatea ei? Despre actual și contemporan **în poezie...**

— Între *contemporan* și *actual* este de făcut această distincție calitativă. „Contemporan" este ceea ce trăim sub ochii noștri în acest minut, „actual" ceea ce, pornind din contemporan, rămîne multă vreme în actualitate. În literatură (fie poezie, fie proză) ne interesează actualul din contemporan, adică umanul, universalul, fără ca prin asta să fie nevoie de a șterge urmele contemporanului. A îndemna pe poet (și pe romancier) să descrie mereu și amănunțit evenimentul zilei este a pune în primejdie creația socialistă însăși. Cînd poetul, de pildă, se limitează la o tablă de materii jurnalistică (intrarea într-un apartament nou, tractorul, barajul de la Bicaz etc.), este imposibil să nu cadă într-o anume ariditate, fără veritabilă „actualitate" sau într-o prețiozitate și o delirantă fantazie cu care încearcă să vindece inaderența, artistică, la temă. Ceea ce ne interesează pe noi este ca poetul să se entuziasmeze, să iubească, să aibă sănătoase tristeți, să vibreze în fine cu toată gama sentimentelor ca om nou în fața unei lumi noi. Nu-l sfătuesc să șteargă, deliberat, urmele contemporanului și ocazionalului. Trăim evenimente care stîrnesc comoții și emoții. Fără contemporan nu există actual. A nu face din accidental un program, a nu te academiza în ocazional, aceasta e regulă artistică. Ingenuitatea scoate singură esența prezentului.

CRITICI ȘI SCRIITORI-CRITICI

— Fiind vorba de educarea bunului gust al mărelui public, criticul profesionist, deci și tînărul critic, au, în etapa actuală, pe lîngă preocuparea de a descoperi talente și de a îndruma cititorii, și răspunderea de a face operă de activist, de militant. În numele acestei educații, de prim ordin în socialism, criticului nu i se oferă oare, în acest fel, generoasa posibilitate de a fi exigent cu lucrările discutate, ca și cu sine însuși, în ceea ce privește promovarea frumuseții ideilor noastre, a inteligenții și adîncimii expresiei? Apoi: Dacă sînt critici care dovedesc în profesia lor pregătire și condei de scriitor, nu e necesar ca și scriitorii să se îngrijească de a deveni, într-un fel, critici? S-ar obține o interesantă colaborare pe plan estetic. Avem rar prilejul să vedem în presa literară cum scriitorii (poeți sau prozatori) dezbat pe larg lucrarea unui confrate. Am ajuns deci la delicata problemă: scriitorii și polemica.

— Un critic bun, ceea ce înseamnă un om cu gust și pînă la un punct un artist, prin chiar faptul de a face critică e un activist și contribuie la educarea bunului gust al marelui public. Căci nu alta e misiunea criticului decît a distinge frumosul de urît, motivînd prin citate convingătoare și sprijinindu-se pe principii estetice. Prin urmare, fiind foarte adevărat că educarea în vederea perceperii frumosului e un comandament al societății noastre, problema este nu atît de a-i care cronicarului să fie exigent, ci de a descoperi cît mai multe adevărate talente critice, dotate cu gust și cu voință de cultură.

Scriitorii pot profesa critica, avînd în vedere că creația însăși deși ingenuă nu e un act simplist spontan ci și de reflecție. Un artist care nu are nici o părere despre arta altora mi se pare o absurditate și este știut că marii artiști iar nu criticii au descoperit pe marii lor contemporani. În general însă scriitorul poate să ajute pe alții, explicîndu-se și pe sine, tratînd despre scriitorii foarte îndepărtați de persoana sa fie în spațiu, fie în timp, iar cînd e vorba de contemporani apropiați numai descoperind cu generozitate un talent. Deocamdată, polemica între „confrați" s-a dovedit acerbă, și mai bine decît să dăm cititorilor un spectacol demoralizant, să încercăm a avea cît mai mulți critici buni care, simțindu-se responsabili față de viitor, sînt feriți de bucuria de a extermina.

ISTORICII LITERARI ȘI PERCEPȚIA FRUMUSEȚII

— Revistele săptămînale și lunare își pun și ele problema formării tinerilor istorici literari. Circulă părerea, în cadrul unor reviste, că acești tineri ar tinde să fie exclusiv oameni de bibliotecă, specializați pe secțiuni foarte limitate de ordin bibliografic. Acordînd toată considerația disciplinei severe de bibliotecă, de studiu și informație exactă, revista literară — se spune adesea — îi invită pe tînărul istoric literar să se dovedească prezent în dezbaterile actuale ale moștenirii literare, precum și să facă operă de creație; în studii și monografii să depășească „informația strictă"...

— Între istoricul literar și criticul cronicar comună este condiția ca și unul și altul să aibă percepția frumuseții. Însă istoricul literar este un om

de știință și ca atare în mod fatal (afară de rare excepții) un specialist. Nu putem invita pe arheolog să-și dea părerea despre pictura modernă. Reconstituirea trecutului pe temeiul documentelor e sarcina *actuală* a istoricului literar și ea permite opera de creație. A solicita pe folclorist ori pe cercetătorul istoriografiei vechi să ia parte la dezbaterea despre un roman nou, ar fi fără sens. Dar vorbiți de „dezbaterile actuale ale moștenirii literare", deci de literatura mai veche. Evident, astfel de dezbateri se țin în forurile competente, de pildă, la *Institutul de Istorie literară și folclor*, și totdeauna în scopul de a folosi o informație bine condusă la interpretarea *științifică* a moștenirii literare. Nici nu cunosc studii și monografii, ori cît de modeste ar fi ele, care să se limiteze la „informații stricte". Dar necesitățile științei cer ca în afară de „studii și monografii" să apară culegeri de documente, repertorii bibliografice. Să ne ferim de a pune pe plan secundar prepararția științifică sub pretext de „creație". De fapt ceea ce trebuie să întărim la unii tineri formați în medii jurnalistice e tocmai disciplina severă de bibliotecă și informația exactă și pe deasupra o serioasă cultură ideologică cu care să se ajute la interpretarea științifică.

— Despre munca la noua Istorie a literaturii romîne...

— Volumul I este tipărit în faza de machetă, se va lua în dezbatere în cîteva săptămîni și va apare la începutul anului viitor. Celelalte volume sînt și ele în lucru.

— La Cronica optimistului ați vorbit despre poetul Lucian Blaga. Ați putea adăuga ceva acum, despre poeziile sale valoroase, în întîmpinarea apariției volumului de versuri pregătit de Editura pentru literatură ?

— Gînditorul abstract Lucian Blaga a stat pe o poziție greșită și mai ales a inculcat atitudini riscate. Poetul este însă mare, nota lui fundamentală fiind un simț acut al materiei în vibrația ei cosmică. Citez două versuri admirabile dintr-o poezie publicată recent în *Contemporanul :*

„De cîte ori prin văi un trăznet mai lovea,
neștiutor de bezne crinul alb pocnea".

precum și o extraordinară senzație de voluptate în prezența semințelor germinatoare (în culegerea *Primăvară de aur) :*

„Copil, îmi plăcea, despoiat de veșminte
să intru-n picioare în cada de grîu,
cufundat pîn-la gură în boabe de aur.
Pe umeri simțeam o povară de riu".

Proiectele dumneavoastră literare : poezie, roman, monografie...

— În afară de voința tenace de a duce la bun sfîrșit sarcina de a elabora în colectiv *Istoria literaturii romîne*, preocupările mele personale sînt strict literare.

„SÎNT OM AL PREZENTULUI"

Nu vom descrie interiorul camerei de lucru a profesorului G. Călinescu. A vorbi cu aproximative și zgomotoase amănunte despre muncitorul pe care l-am găsit în haine de lucru, printre uneltele sale zilnice, ar însemna să-l tulburăm pe artist. Nu vom încerca, deci, un portret. I-am prezentat întrebările scrise — și, în fața noastră, G. Călinescu le-a parcurs dîndu-ne sentimentul că și în acest fel își continuă lucrul și că nu trebuie să fim stînjeniți. Mărturisim că, în afară de răspunsurile pe care ni le-a transmis în manuscris nedactilografiat, exact în ziua și la ora la care ne-au fost făgăduite, profesorul ne-a răspuns la unele întrebări încă în momentele vizitei noastre, mai pe larg decît aci, vorbindu-ne cu prietenie și plăcere și despre proiectele sale intime de lucru, despre modul cum muncește la cea mai proaspătă carte a sa ; cum îi descoperă capitolele, eroii... Dar să nu ne îngăduim a încredința tiparului mărturisirile care privesc munca delicată de șantier a scriitorului. Ar fi o „colaborare" nepermisă. Pentru cititorii „Luceafărului" am obținut de la G. Călinescu promisiunea că vor avea în curînd un fragment de roman. Despre ce vorbește romanul ? Amintim cuvintele pe care G. Călinescu ni le-a spus înainte de încheierea întîlnirii noastre : „Sînt om al prezentului" — și a făcut cu brațele gestul unui arcaș care întinde coarda să țîșnească săgeata. I-am prezentat în acea clipă un caiet al nostru, în care transcrisesem poezii din lirica sa tăinuită, — anume din volumul „Lauda lucrurilor" (care e programat să apară cu variante proaspete și cu o seamă de titluri noi în Editura pentru literatură). Primind caietul cu poezii, mîinile — care făcuseră gestul energic și iocos al arcașului — au căpătat mișcări delicate. Adusesem în fața profesorului nostru, lira... Așa s-a încheiat interviul despre munca în reviste, în roman, în critică și istorie literară : G. Călinescu ne-a citit din poeziile sale. „Șun se odihnește de treburile împărătești, cîntînd" — ne-am amintit. Ne-a citit mult sau, mai corect, ne-a zis poeziile sale — cum îi place profesorului nostru să spună. Cîntecul întîrziat : *„Plasa svîrlită odată pe tărmuri tinerești / O trag acum umilată de-o zbatere de pești".* Lauda materiei. Tristețea este stearpă...

Încheiați lectura interviului nostru cu G. Călinescu, așa cum s-a terminat de fapt acest interviu : cu poeziile, pe care ni le-a zis, odihnindu-se, profesorul, autorul de romane, istoricul și criticul literar, deputatul G. Călinescu.

Interviul a fost luat
de Ștefan Bănulescu
și Ilie Purcaru

G. CALINESCU

LAUDA LUCRURILOR

Trandafirul

Mirosind trandafirul suav
Mă gîndesc la ceva veșnic și grav,
La Ahile spărgînd Ilionul
La Chaldei ridicînd Babilonul,
La soarele coborînd în Ocean
Spre-a roși păduri de mărgean.
Trandafirul își trage esența
Coloarea și magnificența
Din sîmburele de nestemate
Și flăcări îmbălsămate
Cu care metalele ard
De ani un miliard.
Trecînd peste ei vreo albină
Dealtfel mireasmă leșină,
Cît este de tare nectarul
Cunoaște prea bine bondarul.
Împinsă de un cănon numeric
Floarea se desface sferic
După cerul cu planetele-n șir
Care miroase a trandafir.

Tristețea este stearpă

În nouri, ca profeții, să nu stai nici odată,
Nu te răzni de-ai tăi,
Tristețea este stearpă, iar fapta lăudată,
Voios să cînți prin văi.

Fii fraților tăi pildă, de ești cu-nvățătură,
De mări isprăvi te-apucă,
Pe ciomenea cea tare fă loc de arătură
Și mările usucă.

Pădurea nu te-nșele cu plinsetele-i vane,
Înfinge-n trunchi toporul,
Cuptorul înroșește, fă secere, clocane
Pentru întreg poporul.

În loc să-nalți cu spada, sălbatic călăreț,
Un groaznic osuariu,
Tractorul ia de hățuri și fi-vei mai măreț
Decît trufașul Dariu.

Cîntecul întîrziat

Cîntecul meu a stat dospit pe sub pămînt
Încît acum se-aprinde scoțînd văpăi în vînt

Sau se repede-n slavă, un puț arțezian
Scoțînd imense jerbe de joc aerian.

Aburul înghețat pe geam în evantaliu
A prins contur fantastic și s-a făcut vitraliu.

Abia am scos cîndva suspinul unei plîngeri,
Acum îmi vine svonul unui concert de îngeri.

Sînt ca un lac pacific, neturburat sub lună,
În care zace-o floță zdrobită de furtună.

Plasa zvîrlită odată pe țărmuri tinerești
O trag acum umilată de-o zbatere de pești.

Plăpînd arbust atuncea cu mici flori efemere
Sînt azi copac robust încovoiat de mere.

Rupte în bucățele hîrtiile de ieri
Au încolțit în juru-mi păduri de palmieri.

Un must subțire, ciar, de mult în urmă cern
Acum e gros și negru ca vinul de Falern.

Poemul scris cu aur pe o foiță ușoară,
Îmbălsămat de timp, miroase a scorțișoară.

Linogravură de PONGRÁCZ ANTONIA (Cluj)

Pepenele verde

Harbuz, colosal smarald
Crescînd pe pămîntul cald
Vas lucrat de mîini persane
Tăiat în meridiane

Din care la razele lunii
Beau fazanii și păunii,
Smăltuită verde mîtră,
Uriașă, dulce chihlră,

Pictată nucă de coco
De vreun aztec la Tezcoco,
Fruct demn de cedrii giganți
Din țara cu elefanți,

Fagur sferic de Himet,
Chiseaua cu-nghețat șerbet,
Planetară besactea
Cu șaluri turcești în ea.

Din funduri adînci de mine
Sugi roșața de rubine,
Cu catran de minereuri
Vopsești sîmburii de jeuri.

Din munții cu chihlibare
Scoți parfumurile rare,
Prin vrej din ghețuri îți trece
Sucul zaharat și rece.

Prin lungile tale cozi
Sorbi seve din antipozi
Și carnea-ți arată fața
Soarelui din Guatemala,

Contraste

În viață am fost plin de contraste
Cu zile albe sau nefaste.

Am fost centaur în poieni
Și o șopîrlă-n buruieni,

O sepie stropind cu tuș,
Un alb pe mare pescăruș,

Ostaș purtînd sabie grea,
Curtean în mînă c-o lalea,

Suav ca îngerii din Rai,
Războinic ca un samurai,

Un sfînt Francisc smerit sub glugă,
Attila neclintit la rugă,

Gînguritor ca turturica,
Impenetrabil ca pisica,

Cuprins de flăcări ca pădurea,
Tăios și rece ca securea,

Tumultuoasă cataractă,
Bazin de marmură compactă,

Sofist ironic din Elada,
Fanatic, sumbru Torquemada,

În aria vieții un Socrate,
Neliniștit ca Mitridate,

Atlet senin de Policlet,
Extravagant, nocturn Hamlet,

Suind pe creste colosale,
Tînjind turcește pe sofale,

Descins din craiul Netinav
Și dintr-un prost, nemernic sclav,

Paraginâ de bozii plină,
Cu cipri și cu mirți grădină,

Un pin cu fruntea maiestoasă,
O salcie plîngînd pletoasă,

Un măr domnesc cu carnea bună,
Otrăvitoare mătrăgună,

Bison cu pielea-nămolită,
Păun cu coada zugrăvită,

Nebun ca neamul lui Atrid,
Poet ca regele David.

Lauda materiei

Tot universul nu este
Decît joc de mari curcubee,
În scripetul lumii celeste
Eu sînt așezat pe-o scîntee.

Ce este-n planetele șapte
Se-ascunde în elemente
Bolta e stropită cu lapte
În lapte-s de stele fragmente.

Cerescul așezămînt
Are un intim consonant,
Diamante găsești în pămînt,
Pămîntu-i pe cer diamant.

Lăudată fie cascada,
Lăudată fie marea,
Minunată este zăpada,
Sfărîmicioare e sarea.

Vulcanii falnic detună
Cîntă safirele clare,
În aer frunzele sună
Grindina vine călare.

Elefanți trec cu trompa groasă,
Armăsarii pe cîmpuri zburdă,
Tresaltă-n țărînă, voioasă,
Cîrtița oarbă și surdă.

De cimitir nu se teme
Fluturul ce-n aer scrie,
Din morți răsar crizanteme,
Greerii cîntă-n sicrie.

Căldura se-mpacă cu gerul,
Zvîcnind materia crește,
De păsări se-ntunecă cerul,
Balta se umilă de pește.

Pădurile se-nmulțesc robuste,
Pășunile exală efluvii,
Lăudați întinsele puste
Lăudați mărețele fluvii.

Impostură

În adolescență eram foarte „trist",
Un veșnic himerist,
Pășind sigilat de destin
Ca un posibil nou Lamartine,
Contemplînd ale soarelui funeralii
Cu profil de medalii.
Eram numai piele și os
Și mă credeam (cu mîndrie !) tuberculos.
Simulînd pași obosiți și stîngaci
Mă plimbam în parcuri printre copaci,
Răsfoind teatral cîte o carte
Ca să fiu observat de departe
Sau priveam lumea noros și indirect
Ca Melancolia lui Dürer Albrecht.
Și toate erau numai impostură
Căci ciocoteam de bucurie și ură,
Convins că într-un lustru
Voi deveni ilustru
Și lumea o să mă desfete
Și-o să fiu remarcat de fete.

Acum sînt dimpotrivă afabil,
Rezervat, însă sociabil.
Deși port o togă, solemnă hlamidă
Am totuși ținuta timidă
Și cînd vine spre mine de tineri un stol numeros
Mă ridic în picioare sfios
Și gonindu-mi iute secreta visare
Răspund fără poze la fiecare.
Azi am gravitatea celui care-a biruit
Dar la suflet sînt îndoit,
Pierzînd vîlvătaia focoasei călduri,
Se-ngrămădesc în mine păduri.
Pe vremuri, încrezut,
„Gîndeam" spre a fi văzut,
Dar acum cînd spiritul mi-e de probleme fecund
Mă rușinez și m-ascund.
Și cînd fete șoptind mă-ntîmpină ades cu
„Asta este Călinescu"
Cercetez locul, emisferic,
Să văd mi s-a dat acest nume generic,
Căci eheu, eheu,
Nu mai am vanități de Eu.

La Pontul Euxin am fost să pun întrebări,
S-aud tumulte de mări
Și ca Ovid de pe mal
Să contemplu spumă și val,
Ferindu-mă de ipochimeni
Am așteptat ca-n preajmă să nu fie nimeni
Și-atunci abia mi-am pus capul în palme
Spre-a apei deavalme
Noros și indirect
Ca Melancolia lui Dürer Albrecht.

Cu mîinile-amîndouă

De mult pe-al nostru crug
Eu aveam chip și grai,
Vedeam solarul rug.
Iar tu Til nu erai.

Sclipeau comete, stele,
Zăpada cea ușoară ;
Cu diamante grele
Ploua în cîte o vară.

Călcam iarba nebună
Mai naltă decît omul,
Ședeam drept și-n furtună
Mă scuturam ca pomul.

Răcoare îmi da rîul,
Mă-mbălsămam cu crinul,
Ca mierea-mi părea grîul,
Plin de tărie vinul.

Dar cîteodată totuși
Tînjeam în acest rai,
Creșteau platani și lotuși
Iar tu Til nu erai.

Mă întrebam pe unde
Întîrzii și colinzi,
Te căutam în unde
De ape și oglinzi.

Știam c-o viață vie
Din viitor mă chiamă
De-a cărei gingășie
Mi-era și dor și teamă.

Dar într-o zi vestită
O ușă s-a deschis,
Frumoasă și smerită
Tu ai descins din vis.

Mi-ai zis, zîmbind : „Sînt eu !
„Cu mîinile-amîndouă
„Te chem în veacul meu
„Spre-o primăvară nouă".

VIAȚA CERCURILOR LITERARE

MAI MULTĂ RĂSPUNDERE...

Devenite astăzi fenomene de masă, arta și cultura au pătruns adînc în cele mai îndepărtate colțuri ale țării, creînd minunate condiții pentru afirmarea și dezvoltarea numeroaselor talente care altădată erau sortite unei fatale dispariții. Partidul și statul nostru socialist acordă în permanență atenție și sprijin, îndrumînd cu grijă mișcarea culturală de masă, expresie a marilor transformări revoluționare petrecute în țara noastră după Eliberare. Numeroși tineri care s-au afirmat mai întîi în cercurile literare muncitorești, sătești, de pe lîngă Casele de cultură ale tineretului, au fost ajutați să-și dezvolte talentul, să și-l verifice în confruntarea cu cititorii, prin publicarea lor în presa centrală, în revistele literare.

Numeroase cercuri literare au adăugat frontului nostru literar talente autentice, datorită modului în care au știut să îndrume și să-i crească pe tinerii care au prezentat aici primele lor producții literare. Pot fi menționate în acest sens cercurile literare: „D. Theodor Neculuță" al Casei de cultură a tineretului din raionul 1 Mai, „G. Bacovia"-Bacău, „M. Eminescu" al Casei de cultură a studenților din Iași, cele din Constanța, Hunedoara, Timișoara, Cluj, Galați etc.

Oricît de însemnate ar fi însă realizările obținute pînă acum, nu trebuie să uităm totuși că în fața cercurilor literare stau sarcini importante care nu întotdeauna au fost îndeplinite cu întreaga răspundere. Este vorba, în primul rînd, de lărgirea permanentă a colectivelor, de influența din ce în ce mai mare pe care trebuie s-o aibă cercurile literare mai ales în rîndurile tineretului. Unele dintre ele, chiar dintre cele cu activitate mai îndelungată, s-au mulțumit să activeze cu un număr fix de membri, fără a se preocupa de lărgirea continuă a cercului de colaboratori, de popularizarea în rîndul tineretului a activității cenaclului, de descoperirea unor noi talente.

Trebuie de asemenea să observăm că în unele cazuri nu se face o selecție atentă, responsabilă, a lucrărilor ce urmează să fie citite, că de multe ori membrii cenaclurilor sînt siliți să asiste la lecturi total neinteresante, care nu au nici o legătură cu realitățile noi din țara noastră, iar uneori nici cu arta. Mai pătrund pe alocuri aici oameni de formație învechită, debutanți perpetui care asaltează de zeci de ani muzele, acele „bătrîne speranțe literare" care în artă au rămas la nivelul secolului trecut. Ei încearcă adeseori să abată discuțiile pe un drum fără finalitate, retrograd, expunîndu-și concepțiile lor perimate despre artă, concepții străine realismului socialist. Din păcate, nu întotdeauna atitudinea celorlalți membri ai cenaclurilor față de aceste manifestări este fermă, intransigentă.

Discuțiile pe marginea lucrărilor citite în cenaclu, se știe, au un rol deosebit în realizarea unui climat sănătos în munca de creație și, mai ales, în formarea ideologică și artistică a celor care bat la porțile literaturii, în dezvoltarea talentului pe o cale proprie, originală, rodnică. De asemenea ele trebuie să orienteze creația literară către temele majore ale realității socialiste, pe baza spiritului de partid care este o condiție și o trăsătură fundamentală a literaturii noastre noi. În anumite cercuri literare, însă, aceste discuții au încă un nivel ideologic și politic scăzut, nu urmăresc obiectivele centrale ale timpului nostru, nu realizează acea confruntare necesară a creației literare cu realitatea. Multe din ele se mențin la un nivel elementar, școlăresc, fie analizîndu-se, cu mai multă sau cu mai puțină competență, imaginile, tropii etc., fie mărginindu-se la criteriul strict tematic. Prin ruperea conținutului de idei a lucrărilor de forma lor artistică, se practică de către unii o critică formalistă, lipsită de eficacitate, derutantă. Pe de altă parte, acei care nu văd mai departe de tema lucrării, ignorînd necesitatea unui înalt nivel artistic, aduc prejudicii de aceeași gravitate în munca de îndrumare a talentelor. Birourile de conducere ale cenaclurilor nu iau întotdeauna atitudine față de aceste moduri de a face critică.

Trebuie să avem în vedere și faptul că cercurile literare, în afară de sarcina lor principală, aceea de a promova și îndruma tinerele talente, mai au și misiunea de a sprijini prin forțele proprii activitatea cultural-artistică din întreprinderi, cămine, case de cultură. E necesar să se acorde o atenție mai mare creării textelor pentru brigăzile artistice de agitație, șezătorilor și serilor literare. Trebuie oglindită mai intens viața cenaclului în ziarele de uzină, în ziarele regionale, în presa literară, în culegerile editate de Casele de creație. Multe cenacluri organizează acțiuni cu scopul de a cunoaște realitățile diverse ale construcției socialismului (vizite în uzine, fabrici, gospodării colective etc.). Aceste lăudabile inițiative trebuiesc popularizate, extinse, contactul direct cu viața trebuind să stea permanent în atenția tuturor cercurilor literare.

Există la Uniunea scriitorilor o comisie de îndrumare a cenaclurilor literare. Deși ea are ca sarcină principală sprijinirea activității acestor cercuri, asigurarea unui nivel ideologic și artistic corespunzător, nu întotdeauna această sarcină a fost îndeplinită satisfăcător. Uniunea scriitorilor s-a mulțumit mai ales să răspundă unor solicitări venite din partea cercurilor literare și n-a avut inițiativa, prin comisia de îndrumare special constituită în acest scop, de a veni în întîmpinarea problemelor de ordin general, de orientare a activității cenaclurilor. Din partea comisiei de îndrumare se cere mai multă răspundere în acțiunea importantă de sprijinire a cercurilor literare. Același lucru se poate spune și despre unele filiale ale Uniunii scriitorilor, precum și despre unele case regionale de creație, în sarcina cărora cade, deopotrivă, sprijinirea cercurilor literare din regiune.

Revista „Luceafărul" pentru care promovarea tinerelor talente este o misiune de prim rang a manifestat și ea o preocupare insuficientă, sporadică pentru dezvoltarea cercurilor literare, pentru publicarea celor mai talentați membri ai lor. Considerăm că este o datorie de onoare a revistei noastre de a continua cu mai mare răspundere acțiunea sa de oglindire a activității acestor rezerve importante ale frontului nostru literar. Ne vom strădui ca tinerii talentați din întreaga țară să găsească oricînd găzduire în paginile revistei noastre, să fie primiți cu căldură și dragoste, să fie ajutați să se dezvolte pe plan literar.

Ileana Roman
(Cercul literar T. Severin)

Pîinea

După lupta cu spicele,
Satul s-a întors acasă.
Bucuria își flutură petalele
În privirile lor de mătasă.
După lupta cu apele aurii,
Armatele pîinii se întorc în spre case,
Victorioase,
Și pline de cîmp,
Cu zările pe umeri,
Cu frunțile mai arse.
Vin oamenii cu privirile fluturînde — steag,
Se-ntorc acasă să răstoarne zările
Și cîmpul în prag.
Bucuria cu privirile pure
Își flutură frunzele,
Precum o imensă pădure!

Ligia Tomșa
(Cercul literar Arad)

La țărmul Dunării

Stau singură în fața Dunării,
Cu dimineața așternută pe umeri ca o maramă străvezie
În ape,
Toamna-și spală culorile
Și dinspre țărm
Vîntul aduce miros aspru de bitum și fier încins.
La șantierul naval,
Ciocanele pneumatice lovesc ritmic fruntea niturilor roșii
În coapsa neagră a șlepurilor.
Și fiecare lovitură-n nit
Dunărea o ia ca pe un fruct rotund din creanga toamnei
Și-o rostogolește peste ape,
Amplificînd-o înmiit.
În curînd,
Țărmurile vor vui de semnalele plecărilor
Și portul va rămîne-n urmă
Ca un cuib sub streașina Orșovei.
Curînd,
Șlepurile — acești delfini uriași —
Vor despica Dunărea-n două,
Grele de grîu și de dragostea oamenilor de aici.
Și m-am întors cu fața către oameni,
Să-i adun într-un cîntec de laudă,
În dimineața aceasta ce-mi cuprinde cald umerii
La țărmul Dunării,
Cu toamna foșnindu-și mătăsurile în ape.

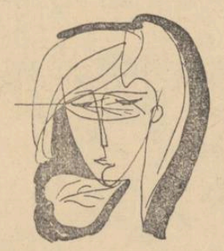

Vasile Pop
(Cercul literar Hunedoara)

Definire

Am venit în lume ca zbor și ca ostaș
al timpului din care lumina-se-nfiripă.
Sînt satul care dă năvală în oraș
cu fiecare casă — alb zvîcnet de aripă.

Frămîntu-mi roș de cîntec e un peron de gară
cu veșnica maree de oameni și cuvinte.
Nicicînd nu știu de-i ziuă ori e seară,
că trenurile pleacă și vin în ritm fierbinte.

Cîntec de dragoste

Ne uităm unul la altul
fără să ne știm numele...
De atîta emoție
privirea și-a scăpat în jos.
Melodia-i cerul prăbușit pe asfalt
cu foșnetul pleoapelor...
Mai tîrziu eu am venit să-ți dau
lumina ochilor mei.
Și cînd am ridicat în văzduh
cerul,
niciunul din noi nu știa
care privire-i a lui.

Din problemele unui cenaclu

La Reșița, important centru industrial al Banatului, funcționează de mai mulți ani cercul literar „Maxim Gorki", care reunește circa 35 de ucenici ai scrisului, de diferite vîrste și profesiuni.

De la tînărul strungar Ignea Loga pînă la vîrstnicul zugrav Iulian Popescu, și de la eleva Viviana Trocan pînă la Ion Mihuța, calculator la serviciul energetic al uzinelor, cercul literar se mîndrește pe drept cuvînt cu un mănunchi de iubitori ai literaturii, porniți cu modestie și seriozitate pe drumul realizării unor lucrări personale în care viața combinatului siderurgic, a uzinei de construcții metalurgice, ca și a întregului oraș, să-și afle oglindirea.

Cu sprijinul filialei Uniunii scriitorilor din Timișoara și a Casei regionale a creației populare, cercul literar reșițean a avut anii trecuți o activitate rodnică: au apărut numeroase pagini în ziarul local, realizate de membrii cercului, au fost sprijinite unele brigăzi artistice de agitație, s-au organizat concursuri și șezători, au fost îndrumați spre literatură o seamă de tineri talentați, printre care Virgil Vieru, care cultivă o proză plină de vioiciune, bogată în observații asupra vieții din uzină, sau Viviana Trocan, ale cărei versuri, încearcă să dezbată problemele etice ale tinerei generații.

Insistăm aici asupra elementelor tinere intrate recent în cerc, fiindcă setea lor de dezvoltare va trebui să nu se mai izbească pe viitor de unele atitudini nesănătoase, frecvente pînă nu de mult la unii dintre membri. O atmosferă tovărășească, de lucru, propice dezvoltării talentelor, o principialitate consecventă și imparțială în aprecierea lucrărilor, sînt obiective de prim ordin care trebuie să stea în atenția conducerii acestui cerc.

În cercul literar de la Reșița și-au găsit loc într-o vreme discuțiile neprincipiale, certurile în plină ședință, persiflarea, jignirile directe. Ion Mițu, Ion Codreanu, Cornel Ebetiuc, Nicolae Stroescu formau o așa-zisă „elită", (renume cu nimic justificat de creația lor), un fel de autorități invulnerabile, ale căror opinii confuze erau debitate cu îngîmfare în ședințele cercului, reușind să intimideze întrucîtva chiar pe responsabilul cercului.

Rezultatul a fost că o seamă de membri, mai tăcuți, dar perseverenți și talentați, au început să lipsească de la ședințele cercului. Pagina de literatură din ziar a început să apară tot mai rar. Activitatea cercului scădea cu fiecare zi.

Ce răspuns la problemele lor de creație puteau afla, într-o asemenea atmosferă, Mihai Grosariu, Ignea Loga, Virgil Vieru și alții care, în dorința de perfecționare continuă, își puneau toată speranța în opinia tovarășilor de cerc?

Ce mîndrie putea fi pentru aceștia că sînt colegi cu Ebetiuc Cornel, criticat deseori pentru ieșirile sale grosolane, sau cu Mircea Vătafu, repetentul de la seral, cu Nicolae Stroescu, care s-a pretat nu o dată la meschinării menite să învenineze atmosfera, altfel tovărășească din cerc?

Faptul că biroul cercului, după consultările necesare, a hotărît scoaterea unora dintre aceștia, rezolvă numai parțial și nu totdeauna în modul cel mai indicat problema realizării unui climat favorabil creației. Nu trebuie uitat că biroul n-a avut totdeauna suficientă fermitate, cedînd uneori vocilor ridicate, neținînd cu seriozitate și calm concluzii pe marginea celor discutate, favorizînd confuzia în mintea participanților.

Dacă în privința unora dintre ei (Ebetiuc și Mițu) s-a luat hotărîrea „pedagogică" de a-i face să înțeleagă că scrisul implică o anumită ținută morală, e cazul să se treacă neîntîrziat și la alte măsuri, solicitînd în acest scop ajutorul organizației de tineret, pentru ca sarcina lăudabilă ce și-au luat-o cei din cerc să nu rămînă pe seama întîmplării.

Coordonarea activității unui cerc literar e de neconceput fără spirit partinic, fără pasiunea romantică a tinereții. De cei pe care i-am primit odată în mijlocul nostru, în cercul literar, (pe baza unor certe promisiuni), ne putem despărți la un moment dat, dacă faptele lor impun aceasta. Dar oare se face deobicei totul pentru a preîntîmpina o asemenea situație?

Nu pledăm în favoarea celor ce au fost îndepărtați din cerc. Faptele justifică hotărîrea. Dar dacă s-a ajuns pînă acolo, e un semn că pe undeva, în anumite sectoare ale activității, atenția pentru dezvoltarea talentelor s-a manifestat inegal.

De la cercul literar din Reșița așteptăm vești ca acelea pe care ni le dau oțelarii și constructorii de mașini. Așteptăm lucrări literare care să vorbească despre minunatele realizări în producție, despre creșterea nivelului de trai, despre conștiința nouă, socialistă.

Mihai Negulescu

Un nume nou: GEORGE SURU

Întîlnit pînă acum la antologia poștei redacției din revista noastră sau, mai des, în „Scrisul bănățean", George Suru, tînărul student timișorean, își înscrie de data aceasta numele în șirul „numelor noi" ale Luceafărului.

Prilej de deosebită bucurie atît pentru el cît și pentru noi, dar în același timp și de o mai matură reflectare asupra dezvoltării sale viitoare.

Versurile lui de pînă acum conțin multe observații lirice pline de autenticitate, asociații imagistice inedite, încercări de a investiga zone ale sensibilității omului contemporan aflate mai puțin în atenția confraților săi.

Toate acestea ne dezvăluie un talent preocupat să-și găsească un timbru poetic cît mai propriu.

Succesul îl va fi cu atît mai apropiat, cu cît versurile sale vor depăși cu mai mult curaj stadiul notațiilor lirice interesante, cu cît ele vor fi străbătute de curenții de înaltă tensiune ai unor idei poetice și ai unor semnificații mai majore. Astfel gîndirea și argumentația sa poetică vor deveni mai mature, capabile să transfigureze mai deplin realitatea noastră tot mai fertilă pentru poezie.

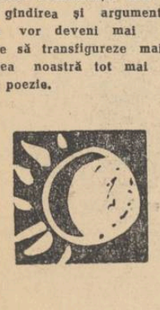

Joc de copil

Soarele s-a născut în brațele sale
Ca un balon pur, avid de înălțimi;
L-a luat în brațe, l-a aruncat pe arbori,
Și șuier de muguri s-a auzit în ramuri...

Umerii săi leagănă văzduhul
În rotirea călușeilor cu ochi de vopsele.
Și cînd călușeii, în ecou de clopot,
Se odihnesc, văzduhul îl rotește mai departe...

Cu pieptul de iarbă, cu mîinile de frunze,
Prinde anotimpurile ca pe niște corăbii
De hîrtie, puse pe ape
Într-un răsărit multicolor...

După ce numele și l-a scris în ele
Și din nou le așează pe ape,
Își saltă rîsul pînă peste astre
Și îl întoarce, aprinzîndu-le pe rînd...

Dormitor pe șantier

S-au stins și țigările cu trup lunar —
Ochii preocupărilor pentru ziua de mîine...
După pleoape se adună bucuria
Care dimineața va întîmpina
Venirea soarelui...

A mai rămas doar somnul, limpedele somn,
După ce munților te-ai dăruit cu sufletul;
Mușchii s-au destins — flamuri aprinse
Ce își pregătesc freamătul izbînzii
Înălțat peste toate muchiile zării...

Pădurea în jur cu lăncii verticale,
Sens unic al iubirilor de-nait,
Însingeră stelele... Prietenul în somn
A întins mîinile și văzduhul tot
S-a rotit spre geam ca un volan în curbă.

Către un prieten

M-am întors spre geam. Ninge.
Cu fiecare fulg ce se adaugă
Întinderii albe,
Renasc în mine întîlnirile noastre,
Atît de puternic,
Încît frigul s-a făcut căldură...

Îți amintești?... Sub pădurile ninse
Îți spuneam că întreg m-aș ascunde sub zăpadă
Ca un gorgan plin de osemintele
Stelelor arse și al luminilor pierdute.

Îți scriu întors spre geam și privind zăpada...
Dar acum mă simt viguros ca o mie de izvoare,
Unul lîngă altul, pline cu apă vie,
Și din care stele țîșnesc, țîșnesc mereu...

Am douăzeci de ani și încă ceva
Și lîngă mine frigul cel mai crîncen
S-a făcut căldură, mustind aurie...

Da, am douăzeci de ani și încă multe stele
Care în mine s-au aprins din nou
După ce-au murit în înaltul cerului...
Îți scriu fiindcă știu: dacă lumina

Nu mi-aș pune-o în scrisoarea aceasta,
Tata, și mama, și fratele, și orașul
S-ar scula acum în miez de noapte
Și ar crede cu toții că a venit dimineața...

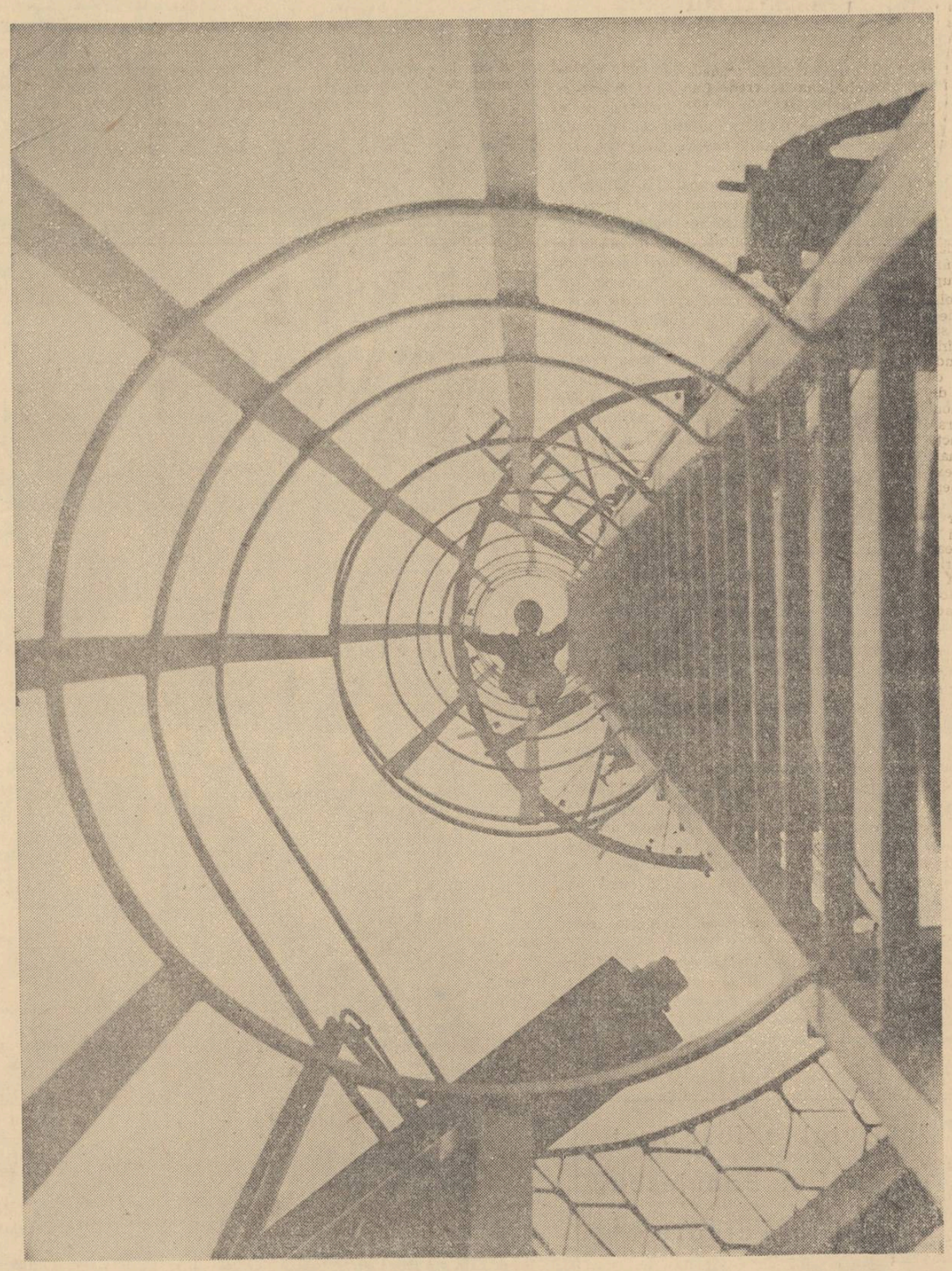

CUPOLĂ

CONFLICTUL ÎN PROZA CONTEMPORANĂ ŞI UNELE PROBLEME ALE CRITICII

AL. OPREA

Discuţia despre conflict se află la ordinea zilei în revistele noastre literare. Numeroase articole cercetează această problemă din variate unghiuri şi-i acordă diferite înţelesuri, se studiază relaţiile care există între conflict şi alte elemente ale operei literare, se verifică viabilitatea conflictului în anumite genuri sau specii, etc. Din păcate asistăm la prea puţine schimburi aprinse de opinii. Exceptînd unele dispute mai mult de cuvinte, faţă de o problemă atît de complexă ca a conflictului s-ar părea că în rîndurile criticilor s-a ajuns la un consens tacit. Atîta pace şi bună înţelegere într-o dezbatere despre conflict sună aproape paradoxal. Idilismul combătut aiurea s-ar putea zice că şi-a găsit un refugiu printre noi, criticii.

În cadrul dezbaterii, este adevărat, s-a strîns un interesant material de observaţii şi idei, dar nu se poate afirma că nu mai există probleme care să necesite clarificări sau că s-ar fi discutat cu toată ascuţimea cauzele pentru care într-o seamă de opere, conflictele actualităţii sînt ocolite sau atenuate etc. Chiar în modul în care se desfăşoară, în ultima vreme, discuţiile, apar aspecte ce pot fi criticate. Astfel în centrul atenţiei unor articole, a început să stea discutarea laturilor formale ale conflictului literar, în vreme ce problemele de conţinut continuă să fie abordate cu timiditate. Ca exemplu aş cita articolele ce alcătuiesc o pagină a Gazetei literare din 1 noiembrie a.c. şi în care sîntem invitaţi să discutăm dacă mai are rost ca în romanul realist socialist să apară un unic conflict central, dacă conflictul poate fi sau nu spectaculos, dacă, în sfîrşit, tot ceea ce ţine de „acţiunea unei naraţiuni" este totuna cu conflictul sau reprezintă numai „forme de exteriorizare epică ale acestuia".

Mă grăbesc să precizez că atenţia care se acordă acestei probleme, a formelor pe care le poate avea conflictul literar, se explică şi ca reacţie împotriva modului rigid în care a fost tratată, la început, de către unii, problema conflictului.

Acest defect l-au avut, bunăoară, judecăţile primite de unele schiţe în articolul lui Leonard Gavriliu „Exigenţele conflictului etic contemporan". Ideea de la care s-a pornit era preţioasă dar din ea s-a făcut un fel de calapod care se aplica mecanic celor mai diferite creaţii. Astfel, schiţa lui Radu Cosaşu „Musaca non figurativă" era admonestată pentru că eroul-povestitor „nu întreprinde nimic pentru a aduce la realitate o fostă colegă de facultate care pictează nişte «monstruozităţi», prepară musacale garnisite cu fire de păr şi caută căi lăturalnice pentru a-şi asigura succesul într-o pictură echivocă". Leonard Gavriliu recunoaşte singur viziunea satirică a schiţei care n-ar fi permis, ca atare, relatarea unor momente cu caracter „pedagogic".

Un tratament asemănător se aplică şi schiţei lui Sorin Titel „Darul" (schiţele au fost publicate în „Gazeta literară"). „Aici eroul se refugiază în aceeaşi atitudine defetistă faţă de o fată fără alt cusur decît frivolitatea". În ce-o fi constat atitudinea defetistă a eroului? În aceea că se desparte de o fată care n-are alt cusur „decît frivolitatea"? (Adică ce alt cusur ar mai fi trebuit să aibă?).

De fapt, terorizat de ideea rolului pedagogic al conflictului etic, criticul, a trecut pe lîngă semnificaţiile cu adevărat educative ale schiţei care înfăţişează cu destulă fineţe opoziţia ireductibilă ce ia naştere între orizontul moral al tînărului timplar, îndrăgostit de munca sa şi mentalitatea uşuratică, frivolă a fetei.

Astfel de exagerări şi interpretări eronate, ivite în unele articole, justifică, pînă la un punct, teama ca nu cumva, în cadrul dezbaterii, să se promoveze numai un anumit tip de conflict. De aici avalanşa precizărilor, a delimitărilor. Au început să se aducă noţiunii de conflict atîtea amendamente şi corectări, încît frică ne e că, ceea ce va rămîne pînă la urmă nu va mai semăna de loc cu ceea ce toată lumea înţelege în mod normal. G. Dimisianu, privind cu milă la cei care prin conflict înţeleg „înfruntarea directă a unor idei, forţe sociale, eroi", punea faţă în faţă două schiţe după care conchidea: „dacă nu orice schiţă sau povestire are obligaţia, cum se crede uneori, de a ilustra o contradicţie decisivă, un moment de încordare extremă, ea are în schimb datoria (observaţi ce se contrapune, n. n.) de a ne sugera într-un fel sau altul, că faptele înfăţişate au o determinare etică sau socială puternică, conţinînd semnificaţii profunde".

Ne îndoim că n-ar subscrie la această afirmaţie vreunul dintre scriitorii care idilizează.

Dar la urma urmei cuprinzînd momente de încordare extremă sau medie, spectaculoase sau nu, unul central sau mai multe, esenţial e ca în operele literare să fie oglindite, cu adevărat conflictele actualităţii, să fie zugrăvită, în toată adîncimea, lupta dintre vechi şi nou.

Simt nevoia s-o spun răspicat: prin conflict, să fiu iertat, trebuie să înţelegem... conflict, adică înfruntare şi luptă între forţe sociale adverse, între purtătorii unor concepţii opuse, sau între elementele noi şi cele vechi din conştiinţă, luptă care indiferent de forma pe care-o îmbracă, datorită împrejurărilor concrete, se desfăşoară, conform unei legităţi dialectice şi duce în chip necesar la sancţionarea vechiului şi la triumful noului. Cît priveşte modurile în care pot fi înfăţişate în opera literară conflictele realităţii, acestea pot fi cît mai diverse în funcţie de intenţiile scriitorului, de trăsăturile obiective ale materialului de viaţă. (Paul Georgescu precizează că „există etape ale luptei de clasă care radicalizează extrem termenii conflictului" ceea ce înseamnă că se pot găsi circumstanţe atenuante pentru scriitorii care au folosit în romanele lor un unic conflict central).

Nuvela lui N. Velea „Întîlnire tîrzie" este una dintre cele mai bune creaţii din proza tinerilor, nu pentru că respectă nu ştiu ce criteriu formal — ci pentru că izbuteşte să dea viaţă unui conflict profund veridic care asigură o amplă generalizare ideologică-poetică. Pus între liniile de forţă ale acestui conflict, caracterul lui Vilă dezvăluie faptul că bucuria şi echilibrul său moral — definitorii şi pentru alţi eroi ai lui Velea — au şi o faţetă negativă, reprezentînd tendinţa către o ocrotire egoistă a liniştii „eului" său în faţa eventualelor tulburări venite din afară, din ciocnirea cu viaţa. De aci deznodămîntul dramatic: nu îndrăzneşte din timp să-şi limpezească deschis, bărbăteşte relaţiile cu Vica, tot amînă cu laşitate pînă cînd întîmplările iau un curs care nu mai poate fi schimbat.

Am făcut aceste consideraţii dorind ca din numeroasele aspecte ale conflictului să subliniez unul singur asupra căruia voi reveni şi anume rolul pe care-l are în dezvăluirea adevăratei valori a caracterului uman. Mi se pare evident că numai în cadrul luptei dintre nou şi vechi ai posibilitatea să discerni ceea ce e cu adevărat pozitiv de ceea ce se ascunde sub aparenţe înşelătoare, să deosebeşti sunetul scrîşnit, al tinichelei lustruite de cel amplu, profund al aurului. Se cunoaşte celebra maximă după care omul în latura cea mai adîncă a existenţii sale se dezvăluie în acţiune. V. I. Lenin în polemica sa cu ideologii narodnicismului ne oferă aceste argumente la care am putea să medităm: **„După ce criteriu să judecăm «gîndurile şi sentimentele reale» ale personalităţilor reale? Se înţelege că acest criteriu nu poate fi decît unul singur: acţiunile acestor personalităţi şi, întrucît e vorba de «gînduri şi sentimente» sociale, trebuie să adăugăm, acţiunile sociale ale personalităţilor...".**

★

Pertorarea în abstract obosind şi supărînd chiar în discuţii teoretice, voi căuta să nu părăsesc terenul — sigur dar şi accidentat — al exemplelor concrete.

...Nu mi-a plăcut articolul „Viziune reportericească", deşi ilustrează parţial acele calităţi de eseist pe care le-am admirat nu odată la Radu Cosaşu. N-am înţeles ce vrea să demonstreze. (În afară, desigur, de punerea la punct a criticilor pentru „analiza mult mai zgîrcită, dar n-are importanţă, a schiţelor reuşite" din ultima sa carte).

Luînd drept cal de bătaie expresia „viziune reportericească" întîlnită în articolele care criticaseră cîteva dintre schiţele sale, Radu Cosaşu ne atrage atenţia că viziunea reportajului „s-a dovedit rezistentă artistic, capabilă să atingă marile emoţii, ca şi teatrul şi nuvela". Urmează nume ca: Malaparte, Bogza, Ehrenburg etc. Aflăm, în continuare, că diferitele genuri literare se hrănesc „unul din „viziunile" celuilalt". Prilej pentru alte nume: Thomas Mann, Saint-Exupery, Hemingway. Ei şi? Care critic şovăie în a susţine aceste teze care se pare că fac parte dintre adevărurile axiomatice. Ne-ar fi bucurat dacă un reporter pasionat de problemele actualităţii, precum Radu Cosaşu, în loc să invoce acele nume ilustre, şi-ar fi coborît privirea la exemple curente din revistele noastre şi şi-ar fi spus părerea asupra lipsurilor de care suferă, în prezent reportajul literar.

Că reportajul face parte din regatul literaturii? Da, dar, în momentul de faţă, după cum se ştie, reportajul care se publică în revistele noastre e prea mult literatură şi aproape de loc reportaj. Radu Cosaşu ridică însă în slăvi, ca o particularitate specifică, tocmai această insuficienţă, negăsind destule cuvinte cu care să elogieze persoana reporterului, faptul că reportajul „solicită la maximum sensibilitatea reporterului, afectele, credinţele sale"... „Nici un fapt, nici un om nu se impune în reportaj dacă nu se hrăneşte şi nu se colorează cu sîngele reporterului". Aşa o fi, numai că un reportaj — dacă e reportaj şi nu eseu sau poem în proză — ne interesează, întîi şi întîi, în măsura în care descoperă nu afectele şi credinţele autorului, ci fapte şi oameni din realitate, făcînd sondaje în problematica reală a zilelor noastre. Cît priveşte caracterul liric al reportajului, nu cred că ar fi nevoie în această direcţie de pledoarii în plus, deoarece, în ultima vreme, reporterii au început să scrie literalmente în versuri. (A se vedea reportajele de altfel frumoase, ale lui Ştefan Bănulescu).

Dacă ar fi avut în vedere asemenea probleme, Radu Cosaşu ar fi înţeles poate şi ce înţeleg criticii prin termenul „viziune reportericească" (în definitiv dacă totul se reduce la o ceartă de cuvinte de ce nu propune el altă expresie?). Ar fi înţeles şi faptul că într-o seamă de schiţe prin descrieri reportericeşti — poftim, altă expresie — se încearcă să se ocolească prezentarea conflictelor adînci din realitate.

Se cuvine să amintim că în presa noastră s-au publicat şi alte articole care pornesc tot de la critica ce s-a adus unor schiţe ale lui Radu Cosaşu. Al. I. Ştefănescu a venit în apărarea schiţelor „Noapte cu proces" şi „Noapte cu baraj în arc" atrăgîndu-i atenţia, între altele, lui Matei Călinescu cum că argumentele sale ar viza schematismul şi nu idilismul. (Asta zic şi eu apărare!) De curînd Eugen Luca a găsit o nouă explicaţie a aprecierii defavorabile de care a avut parte schiţa „Noapte cu proces" şi anume dezamăgirea criticilor în cauză care se aşteptau să vadă **descris** conflictul şi nu **sugerat**. În realitate, sînt complicate artificial lucruri extrem de simple. „Noapte cu proces" e o schiţă slabă — cred că nici Cosaşu în sinea lui n-o consideră grozavă — putînd să servească perfect ca exemplu pentru acea „zugrăvire superficială, pur ilustrativă a realităţii", menţionată în nota publicată de „Scînteia" pe marginea discuţiilor despre conflict. Faptul că se consumă cerneala pentru tot felul de pledoarii şi justificări — deşi Radu Cosaşu are la activul său suficiente schiţe izbutite — dovedeşte cît de bine funcţionează tendinţele apologetice în cazul unor scriitori şi totodată că în faţa încercărilor de a se discuta cu toată adîncimea modul în care se reflectă în literatura noastră conflictele actualităţii se întîlnesc rezistenţe din partea acelora care, pentru a actualiza un vechi adagiu, sînt mai prieteni cu Platon decît cu adevărul.

În aceeaşi categorie ar putea fi inclusă şi cronica lui Ion Lungu la „Casa". Romanul lui Vasile Rebreanu, aşa cum a constatat majoritatea recenzenţilor, are consistenţă mai ales în acele linii ale subiectului care urmăresc destinul întortocheat şi contradictoriu al lui Isaia Iota. (Aici se valorifică şi subtila artă, a autorului, de poet în proză). În ceea ce priveşte însă conflictul care se leagă de evoluţia gospodăriei colective din sat, tot majoritatea recenzenţilor a căzut de acord, chiar dacă unii au spus-o mai protocolar, că prezintă o mare doză de convenţional şi facilitate. Se simte, în acest caz că autorul n-a pornit de la meditaţia asupra unor fapte cunoscute direct în realitate, ci de la probleme gîndite în birou pentru necesităţi de demonstraţie. Mă voi opri asupra unui incident — notat dacă nu aprobator oricum neutru de criticul clujean — şi legat de faptul că instructorul de partid a primit o cerere de înscriere în gospodărie fără a şti că ţăranul respectiv îşi vînduse boii. De această întîmplare se face mare caz în roman: comuniştii trec prin ample frămîntări morale, duşmanii jubilează, iar pentru Dura devine un fel de cumpănă în viaţa sa. Dar de ce greşeală s-a făcut vinovat instructorul de partid? Putea să nu primească această cerere pînă nu se interesa de starea prezentă a animalelor de tracţiune şi a atelajelor agricole ale acelui ţăran? Dar această din urmă operaţie nu intra în atribuţiile sale, ci în cele ale adunării generale, numai adunarea generală putînd să decidă şi în privinţa cererii şi în aceea a bunurilor cu care trebuie să se prezinte însul în colectivă. În schimb, împrejurări reale care ridicau în faţa activistului probleme de viaţă dificile sînt vizibil simplificate pentru a nu da cumva prea multă bătaie de cap personajului. (Şi e păcat, Dura putea fi un personaj foarte interesant). Chiar I. Lungu recunoaşte că instructorul de partid îşi dă seama încă de la început că reprezintă Patie şi acoliţii săi, explicîndu-ne însă că avea nevoie de dovezi mai multe pentru a declanşa şedinţa din finalul romanului.

Desigur că slăbiciunile pe care le-am semnalat afectează aspecte generale ale romanului şi nu putem considera decît ca indulgente şi subiective concluziile lui I. Lungu care, după ce în cronica sa se învîrteşte în jurul acestor probleme, termină atrăgînd cu gravitate atenţia asupra „episoadelor insuficient sudate".

★

În cadrul confruntărilor de pînă acum, m-am referit la o seamă de exemple care ilustrează decalajul ce există între unele opere literare şi profunzimea conflictelor din realitate. Lista ar putea fi desigur mărită. Mi se pare însă că nu prezintă importanţă atît aglomerarea de exemple, cît mai ales, judecarea acelor concepţii care prezidează un asemenea decalaj. Nu constituie o întîmplare faptul că în discuţiile noastre din ultimii ani, conflictul ocupă un rol atît de important. Aceasta ţine de specificul noii etape istorice în care ne aflăm, precum şi de străduinţa scriitorilor de a descoperi caracterul specific al conflictelor contemporane.

Formulez un aspect dilematic al problemei: oare din moment ce nu mai există clase antagonice, din moment ce influenţe ale mentalităţii vechi se pot întîlni şi la oameni care prin alte însuşiri pot fi folositori societăţii şi oricum sînt educabili, toate acestea nu fac ca ascuţimea conflictelor să dispară, ca opoziţiile violente şi ireductibile dintre indivizi să caracterizeze doar perioadele trecute? O asemenea frămîntare mi s-a părut că o întrezăresc spre pildă în articolul lui Paul Everac „Despre conflictul dramatic şi problemele actualităţii" („Viaţa Romînească", nr. 7/1961). Într-un şir de observaţii pertinente asupra dramaturgiei contemporane Paul Everac, lovindu-se de schimbările survenite în faza actuală în caracterul conflictelor, mergea pînă la a deprecia rolul comediei satirice „cu consecinţe de descalificare a personajelor" în favoarea „comediei amabile, de ris îndulgent". Raţionamentul nu era departe de cel schiţat de noi. Din moment ce, în prezent, „proporţia dintre purtătorii aceştia ai vechiului şi între cenzura morală exercitată de oamenii cu adevărat constructivi este schimbată hotărîtor în favoarea celor din urmă" reiese că „purtătorii de racile ale vechiului" „au încetat parţial să fie tipici". Această din urmă expresie nu se datoreşte pur şi simplu unei formulări neglijente, realmente la baza tuturor teoriilor care se tem de diminuarea caracterului dramatic al conflictelor în actuala perioadă istorică se află influenţe ale concepţiei dintre tipic ca medie statistică sau ceea ce e mai răspîndit. În acest mod menirea literaturii ar fi aceea de a ilustra adevăruri generale înţelese ca nişte entităţi incremenite şi nu de a înfăţişa cu pasiune fenomene vii, văzute în procesul complex al dezvoltării lor, al luptei dintre vechi şi nou. Literatura, după cum se ştie, reflectă generalul prin individual; răsunetul unor opere literare în conştiinţa cititorilor este determinat de veridicitatea cu care se redă şirul de întîmplări prin care-şi face loc necesitatea istorică. Aceste întîmplări pot fi dintre cele mai diferite, mai contradictorii, uneori paradoxale. În astfel de situaţii individuale s-ar putea ca reprezentanţii vechiului nu numai să nu stîrnească „ilaritate prin nişte tribulaţii de moment — cum opinează tov. Everac — dar chiar pentru o perioadă limitată să aibă o anumită ascendenţă asupra noului." Să ţinem seama că în momentul actual cînd ideologia şi morala constituie domeniul principal al luptei de clasă, vechiul apare rareori într-o stare nudă, făţişă, luînd înfăţişările cele mai diverse, mergînd pînă la a poza în ultra sprijinitor al noului. De aici, caracterul uneori destul de dificil al luptei, ceea ce dezavuează temerile unor creatori cum că în actuala epocă istorică sursele dramatismului s-ar împuţina. Se poate afirma, chiar, că în prezent flăcările dramatismului se pot transporta prin conducte mai de adîncime.

Într-o consfătuire restrînsă iniţiată de Biroul Uniunii scriitorilor în vederea pregătirii viitoarei dezbateri despre conflict, unii dintre participanţi au cerut, pe drept cuvînt, să se combată concepţia după care conflictul artistic ar fi o transpunere mecanică a contradicţiilor de ordin general din realitate. Pe acest teren eforturile criticilor se află încă la început. Aş cita totuşi pozitiv articolul lui Ion Lungu din „Gazeta literară", unde se argumentează convingător că opera literară nu poate fi considerată o anexă în imagini a manualelor sociologice.

De ce mă opresc mai mult asupra acestui aspect? Pentru că, neţinîndu-se seama de formele specifice în care contradicţiile generale ale vieţii se reflectă în literatură, într-o seamă de cazuri — în unele articole de critică, în practica unor redactori de reviste şi editură —, se manifestă neînţelegeri tocmai faţă de dramatismul unor situaţii individuale incluse în acel şir de întîmplări prin care triumfă — uneori după eforturi grele şi jertfe — nobilele idei ale revoluţiei.

Cer iertare cititorilor că mă voi servi din nou de exemple care n-au o dată recentă, dar acestea pun în termenii cei mai evidenţi teza ce o urmărim. Astfel, dintr-un articol mai vechi al lui Mihai Gafiţa, apărut în Gazeta literară, mi-a rămas în minte următoarea caracterizare făcută unui roman care apăruse fragmentar în reviste: „De aceea, privit pe episoade, romanul contrariază adesea pe cititori prin lipsa de apreciere a faptelor, deşi în ansamblu construcţia conduce către un sens precis, acela al forţei de neînvins a socialiştilor". Cum ar putea fi un roman privit pe episoade? Şi din moment ce în ansamblu, construcţia cărţii conduce către un sens **precis**, acela al forţei de neînvins a socialiştilor, cum poate să mai contrarieze adesea pe cititori prin lipsa de apreciere a faptelor? N-aş fi reprodus poate acest citat dacă dînd peste un alt articol al aceluiaşi critic „Forţa exemplelor pozitive ale vieţii" (9 noiembrie 1961), alături de afirmaţii juste, n-aş fi reîntîlnit ideea de mai sus: „Se ivesc cazuri cînd, în cîte o scriere, de proză sau de teatru, cu teme din actualitate, **poziţia** scriitorului, considerată în liniile ei generale, este una justă, sensul rezolvării faptelor este unul corespunzător vieţii, adică pozitiv, dar în raportul dintre pozitiv şi negativ, balanţa se apleacă violent în favoarea acesteia din urmă". Criticul caută să mai netezească asperitatea unor termeni, fără a reuşi să scape din laţul contradicţiei. Dacă poziţia scriitorului considerată în liniile ei generale este una justă, dacă sensul rezolvării faptelor este corespunzător vieţii, adică pozitiv, atunci cum se poate ca în raportul între negativ şi pozitiv, balanţa să se aplece şi încă **violent** în favoarea negativului? Nu cumva sînt vizate acele momente de scurtă durată, dar complicate, pe care le poate naşte în realitate dialectica sinuoasă a luptei dintre nou şi vechi — în sensul celor discutate mai sus? S-ar părea că da. (Această concepţie am întîlnit-o manifestată în forme rudimentare în unele dintre scrisorile publicate în **Luceafărul** cu ocazia discuţiilor purtate pe marginea schiţei lui Velea, **În treacăt**).

În judecata critică nu are un rol important criteriul cantitativ — numărul de pagini închinat descrierii noului sau vechiului — ci cel calitativ, care ţine de intuirea valorilor intrinseci ale unei creaţii. Există opere care prinzînd în reflector vechiul, proslăvesc cu frenezie victoria noului. Şi altele, în care apar întîmplări deosebit de tragice, dar înconjurate de un nimb strălucitor. Secretul stă în poziţia ideologică înaintată a scriitorului, care luminează parcă dinăuntru toate elementele unei creaţii, astfel încît şi atunci cînd apar momente întunecate, cititorii pot să simtă, vibrînd, acordurile eroice şi triumfale ale revoluţiei.

Viciul lucrărilor negativiste n-a constat, pur şi simplu, în prezentarea aspectelor negative din viaţă, ci în viziunea criticistă şi defetistă, îngust mic-burgheză care le-a patronat. A înfăţişa viaţa veridic, în toată complexitatea contradicţiilor ei, e o caracteristică esenţială a artei realismului socialist.

★

Critica literară a primit cu toate onorurile — şi acesta este un merit al ei — schiţele unor tineri care surprind conflicte ale actualităţii, mai ales cele de ordin etic. Fără a se manifesta acelaşi entuziasm în toate cazurile s-au publicat mai multe articole despre schiţele lui Velea, Nicolae Ţic, Radu Cosaşu ş. a. În cîmpul analizei au intrat şi povestirile lui Fănuş Neagu, deşi în deosebi cele deficitare, fără a se reveni asupra unor exemple valoroase din care aş aminti **Păpuşa** (de o poezie aspră, eroul, preşedintele gospodăriei colective, reprimîndu-şi cu bărbăţie pornirea nedemnă de a se răzbuna pe acela care-i sedusese soţia). Schiţele lui Dumitru Radu Popescu au fost mult mai salutate decît propriu-zis discutate, deşi ridică probleme importante. Voi da tot un exemplu mai vechi, „Un punct" (o polemică cu mijloace sobre, specifice autorului, împotriva mentalităţii acelor tineri care se complac într-o existenţă de paraziţi). Au mai fost menţionate în presă schiţe ale lui I. Arieşeanu, Manole Auneanu etc. Preocupările vădite de aceşti autori — lista e departe de a fi completă — constituie un fenomen deosebit de preţios pentru literatura noastră, defrişîndu-se zone noi ale conflictului contemporan. Aspectul acesta ar merita să fie analizat pe larg, ceea ce nu se poate face în cadrul articolului de faţă, care are un obiect limitat, acela de a ridica unele din problemele care considerăm că s-ar cere elucidate în dezbaterea despre conflict.

Amintesc aceste schiţe deoarece discutînd despre formele în care unii autori ocolesc lupta dintre nou şi vechi din realitate, nu putem să nu menţionăm pe una dintre acestea, se pare cea mai lesnicioasă: abordarea unei problematici etice abstracte. E curios, dar acolo unde ne-am aştepta să ne întîmpine o poziţie combativă, intransigentă, fiind vorba de lupta împotriva influenţelor ideologiei şi moralei burgheze, în unele schiţe ne trezim într-o atmosferă călduţă, concesivă, şi chiar atemporală. Aspecte etice ca: sinceritatea, cinstea, ş.a. pornindu-se de la ideea justă că reprezintă elemente inseparabile din codul moral al omului nou, sînt tratate în sine, fără acel relief ideologic al zilelor noastre, nivelul problematicii nedepăşind astfel limitele unui umanitarism vag care în nici un chip nu poate fi confundat cu umanismul socialist. Ca un rezultat al abstractizării conflictelor, socialul e într-atît sublimat — mai ales practica socială — încît dacă te-ai lua după unele schiţe, oamenii noştri nu se transformă pe ei înşişi, transformînd realitatea, ci se autodesăvîrşesc spiritual în furtunoase conciliabule cu ei înşişi sau în amare şi solitare războaie cu „eul" lor cel vechi, — întocmai după cum Münchausen voia să se salveze de la înec trăgîndu-se singur de păr.

Tendinţa pe care am descris-o se reflectă desigur în grade şi sub aspecte diferite: în unele cazuri fiind expresia unor erori de concepţie în ceea ce priveşte înţelegerea caracterului actual al luptei de clasă, în altele, reprezentînd stadii de tranziţie în evoluţia unor autori sau avînd rolul unor experienţe artistice care se ivesc inevitabil în dezvoltarea complexă a unei literaturi.

Mai grav ni se pare faptul că în exerciţiul ei curent, critica nu adoptă cu consecvenţă o atitudine activă şi cu adevărat critică, în aşa fel, încît scriitorii să găsească totdeauna aprecieri lucide asupra încercărilor şi dibuirilor lor nu o dată dramatice. Se mai întîmplă ca unii dintre critici să dovedească o vervă spumoasă şi un spirit combativ treaz numai cînd e vorba de autori care nu şi-au cucerit deocamdată o notorietate. (Aţi observat că în trei dintre ultimele articole publicate pe tema conflictului în **Luceafărul** şi **Gazeta literară** exemplele grave de idilism sînt luate din creaţia lui Grigore Beuran?) În schimb, în faţa autorilor apreciaţi, mai ales cînd aceştia se remarcă printr-o originalitate aparte a talentului, nu numai că obiecţiile se formulează pe un ton ruşinat, dar uneori se face chiar un titlu de cinste din a face apologetică. Voi da un exemplu din atitudinea criticii faţă de creaţia lui Nicolae Velea. În cadrul dezbaterii organizate de revista Luceafărul se ajunsese la o apreciere obiectivă asupra schiţei **În treacăt**, precizîndu-se atît calităţile ei, cît şi limitele ideologice şi artistice. În unele articole apărute în cadrul discuţiei despre conflict, este reluată analiza acestei schiţe, dar numai sub semnul laudelor, supralicitîndu-se în mod vizibil calităţile ei de conţinut. Se afirmă astfel, fără ezitare, că schiţa lui Velea demască formele subtile de manifestare ale ideologiei burgheze. Dar orice analiză riguros ştiinţifică va dovedi că schiţa avînd un punct de pornire autentic şi inedit, în modul în care se desfăşoară, nu depăşeşte viziunea unui umanism abstract, întrucît tendinţele anti-sociale concretizate în dorinţa de a trăi în provizorat pot duce la astfel de deznodăminte în oricare societate.

Nu este însă singurul caz cînd Nicolae Velea este lipsit de un ajutor real din partea criticei. După debutul său care-l consacra ca pe unul dintre talentele cu mari perspective, în unele dintre schiţele sale s-au făcut simţite tendinţe de idilizare şi de abstractizare a faptelor din realitate. Nu numai că aceste aspecte n-au fost detectate şi discutate cu toată atenţia — ceea ce ar fi contribuit poate la o dezvoltare mai complexă a creaţiei ulterioare a lui Velea — dar au fost şi justificate prin tot felul de teoretizări. Nu sînt de acord cu aprecierea vădit exagerată conţinută într-una din notele lui Eugen Barbu cum că teza „bucuriei de a trăi" ar fi avut un caracter diversionist, dar nu pot să nu observ că avea dreptate cînd o punea în legătură cu idilismul unor creaţii şi care, sub auspiciile acestei teze, din cusur clar pentru toată lumea devenea, ca prin minune, o calitate subtilă, vizibilă numai pentru anumite minţi.

Căci discutînd factorii care au favorizat tendinţele actuale de ocolire a conflictelor realităţii, nu trebuie să dăm totul numai pe seama aplicării mecanice a unor teze sociologice juste în generalitatea lor. Trebuie să adăugăm că opoziţia faţă de raţionamentele simplificatoare s-a produs la unii critici în detrimentul raportării operelor literare la tabloul general al realităţii. Aşa se şi explică de ce în discutarea schiţelor cu o problematică etică nu s-a făcut demarcaţia cuvenită a elementelor cu adevărat inovatoare. Ba mai mult, în crearea confuziilor care au existat în interpretarea formelor actuale ale luptei dintre vechi şi nou şi-au adus contribuţia şi unele articole de critică în care se discută pînă la refuz de „conflictul etic" văzut ca o entitate separată de planul social. Ni se par binevenite, în acest sens, precizările aduse de Paul Georgescu în acea parte a însemnărilor sale despre conflict din Gazeta literară, unde argumentează judicios că în esenţa lor conflictele etice sînt sociale.

În cadrul dezbaterii prezente mi se pare că ar trebui să se sublinieze adevărul că nu pot fi înfăţişate conflicte adînci, cu rezonanţe puternice în conştiinţa cititorilor, fără o cunoaştere temeinică a practicii sociale a maselor constructorilor socialismului. Trăsăturile morale noi ale contemporanilor noştri, care atrag pe bună dreptate interesul scriitorilor, nu iau fiinţă nici spontan şi nici prin eforturi de autosugestie într-un cadru îngust al existenţei, ci în sfera unei ample practici revoluţionare, adică altfel spus, oamenii capătă însuşiri noi, se „autodesăvîrşesc spiritual", înfiinţînd şantiere, luptînd pentru introducerea unor metode noi de muncă şi împotriva spiritului rutinier, apărînd şi dezvoltînd proprietatea obştească, manifestînd intoleranţă faţă de neprincipialitate, necinste, carierism etc. Desigur, scriitorul poate să se oprească numai asupra anumitor aspecte sau să urmărească efectele lor sau să le privească din orice unghi ar dori, dar antena spiritului său de observaţie aici trebuie să fie înălţată. Undeva, pe la început, citam din polemica lui Lenin cu narodnicii. În continuarea citatului dat, ideologul narodnicilor era avertizat că **„izolînd personalităţile reale de condiţiile sociale concrete, el este lipsit prin aceasta de posibilitatea de a studia adevăratele lor gînduri şi sentimente".**

Numai operele care pătrund în esenţa vieţii realizează conflicte adînci, de o mare forţă generalizatoare, încît discuţia asupra acestor conflicte echivalează cu o discuţie asupra unor coordonate esenţiale ale epocii. După lectura unor asemenea opere, cititorul parcă soarbe aerul tare al înălţimilor, simte nevoie să se analizeze cu exigenţă, să privească atent realitatea şi să înţeleagă cu spirit de răspundere cerinţele contemporaneităţii.

A înfăţişa conflictele adînci din realitate nu e totuna cu a adera la o modalitate sau un stil artistic. Se verifică, cu acest caz, sensibilitatea partinică a scriitorului în sesizarea formelor actuale ale înfruntării dintre vechi şi nou, pasiunea sa nu numai în a oglindi transformările din viaţă, dar şi în a ajuta la înfăptuirea acestor transformări, răspunzînd frămîntărilor şi întrebărilor acute pe care şi le pun contemporanii. Zugrăvirea conflictelor veridice ale actualităţii este incompatibilă cu ocolirea problemelor dificile, cu lustruirea realităţii, cu conformismul etc. Aşa se explică de ce înfăţişarea unor conflicte puternice, este intim legată de realizarea unor creaţii cu adevărat rezistente şi profunde.

Fotografie de ION MICLE

Colectiviști

CONSFĂTUIREA ORGANIZATĂ DE „LUCEAFĂRUL" ÎN COMUNA FURCULEȘTI RAIONUL ALEXANDRIA

DESPRE LITERATURA DE ACTUALITATE

În ziua de 28 octombrie a.c. a avut loc la Furculești, raionul Alexandria, o consfătuire a scriitorilor cu cititorii din comună.

La consfătuire au participat scriitorii: Florența Albu, Mihu Dragomir, Ion Gheorghe, Al. Ivan Ghilia, Ion Horea, Corneliu Leu, Șerban Nedelcu, și redactori ai revistei „Luceafărul".

Consfătuirea a fost deschisă de tov. Marin Ivan, secretar al comitetului raional de partid Alexandria, care a urat bun venit scriitorilor și a înfățișat, apoi, cîteva din realizările gospodăriei colective din Furculești.

În continuare, tov. Al. Oprea, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", i-a prezentat pe scriitorii veniți la consfătuire, arătînd și care sînt scopurile acestei discuții. Între altele, vorbitorul a spus:

Dorim ca tovarășii care vor lua cuvîntul să fie cît se poate de deschiși, să vorbească în tocmai cum ar vorbi dacă s-ar afla la o ședință obișnuită a gospodăriei colective. Tovarășii scriitori au venit tocmai pentru a afla părerea dvs., ce anume v-a plăcut din cărțile pe care le-ați citit și ce anume nu v-a plăcut. Pentru un scriitor din zilele noastre nu există un lucru mai de cinste decît aceia de a scrie cărți despre care cititorii să spună: într-adevăr așa este viața, ea este așa cum o prezintă acest autor. Pentru scriitor, un ajutor deosebit de prețios îl constituie critica dreaptă, deschisă pe care i-o aduc cititorii săi.

Luînd cuvîntul în numele scriitorilor prezenți la consfătuire, tov. Șerban Nedelcu a spus: Am fost primiți aici, la dvs., cu multă căldură, cu mare cinste, pentru care vă rămînem foarte îndatorați. Foarte îndatorați v-am rămîne și dacă în această adunare v-ați exprima totodată obiecțiile dvs. la cărțile scrise de noi.

Tov. GHEORGHE CHIVU,
colectivist

Am citit cu multă plăcere lucrarea „Victoria de la Oltina". Scriitorul ne înfățișează o parte din trecutul îndurerat și plin de neajunsuri al oamenilor de aici. Aflăm din carte cum trudeau și munceau pe pămînturile chiaburilor sau cum munceau la fabrica de cărămidărie și țiglărie pentru a-și cîștiga existența zilnică oameni ca Ilie Dincu, Vasile Popa, personajele principale ale cărții. Autorul a redat conștiința înaintată a cîtorva țărani care au luptat pentru înființarea gospodăriei agricole colective „Victoria", cum e, de pildă, Ilie Dincu, în prezent președintele gospodăriei agricole colective, sau Gheorghe Batală — propagandiști neobosiți ai colectivizării în comuna Oltina. Am aflat cum a înflorit gospodăria colectivă „Victoria", cum a devenit ea milionară prin munca bună, de calitate a membrilor ei. Valoarea acestei lucrări constă în faptul că arată o serie de metode și procedee de lucru care în perioada actuală duc la întărirea economică și organizatorică a gospodăriilor colective.

Tov. GHEORGHE VOICU,
colectivist

Înainte de a vorbi despre cartea „Cu mîinile noastre", scrisă de Corneliu Leu, o să-mi permit să dezvălui ceea ce am pe inimă.

Pentru a doua oară în mijlocul nostru se află minuitorii condeiului care se interesează de rezultatele dobîndite în cadrul gospodăriei noastre colective. Noi toți am dori ca un tovarăș scriitor să stea mai mult timp aici, pentru a scrie ceva și despre această Vale a Urluiului. Spun aceasta, pentru că sînt multe de scris despre gospodăriile noastre „Viață Nouă" din Spătărei și „7 Noiembrie" din Furculești.

Vă rog acum să-mi dați voie să mă adresez direct tovarășului Corneliu Leu.

Am citit cartea „Cu mîinile noastre". O serie de întîmplări descrise acolo sînt asemănătoare cu unele fapte petrecute și în comuna noastră, Furculești, la cele două gospodării colective. M-a impresionat mai ales capitolul IV intitulat sugestiv „De unde atita încredere".

Modul în care vorbiți despre munca lui Gheorghe Peicu, secretar al comisiei reformei agrare din acel sat și secretar al comitetului de partid din comună, mi s-a părut convingător.

Ați reușit să puneți în lumină felul în care chiaburimea a încercat să lanseze zvonuri dușmănoase cu privire la Gheorghe Peicu căutînd s-o facă pe soția lui, Leana, să și retragă cererea depusă pentru intrarea în gospodărie.

Am citit cu emoție cum a procedat Leana, soția lui Gheorghe, atunci cînd a primit scrisoarea trimisă de Gheorghe din Uniunea Sovietică, cum a mers chiar la chiaburi acasă și a combătut zvonurile lansate de ei, cum i-a lămurit pe unii țărani care voiau să-și retragă cererile.

La întrebarea pusă de Gheorge soției sale: „De unde atîta încredere?" ea a răspuns — „De unde ai căpătat-o și tu".

Am mai reținut felul în care Mihai Bădiță a popularizat broșura închinată plenarei din 3—5 martie 1949, cum a reușit el să învețe carte la vîrsta de 40 de ani, devenind redactor la gazeta din gospodărie și corespondent la mai multe ziare din Capitală.

Frumos ați scris și despre Gheorghe Stan, cum a venit din război, din munții Tatra, și întors în comună, s-a înscris la gospodărie, ajungînd fruntaș. După un an de zile el se lasă însă dus de vorbele chiaburilor și lipsește un timp de la gospodărie pentru a munci la chiaburi.

Ați căutat să scoateți la iveală toate faptele petrecute înainte de constituirea gospodăriei și cîtva timp după constituirea ei, felul cum colectiviștii de la Ceacu au reușit prin munca lor să creeze o gospodărie multimilionară.

După mine, trebuia să se fi dat mai multe exemple organizatorice, să se fi vorbit mai mult despre brigadierii Nițu Constantin, Gheorghe Prisacă, Ion Mavrig.

Exemple ca acelea cuprinse în cartea dvs. s-ar putea găsi și în gospodăria colectivă „Viața Nouă" din Spătărei, sau în gospodăria colectivă „7 Noiembrie" din Furculești.

În anul 1950, la consfătuirea gospodăriei colective „Viața Nouă", au intrat în colectivă numai 30 de familii, cu 135 ha teren arabil, în prezent ea are 905 familii cu 2.600 ha teren arabil și un fond de bază de peste 3.660.000 lei.

Zvonurile mincinoase ale chiaburimii s-au manifestat din plin și în satul Spătărei, fapt care a făcut ca o serie de colectiviști ca Marin Pisică, Călin Ion și alții să se retragă din gospodărie.

Cred că s-ar putea scrie o carte care să vorbească despre munca colectiviștilor din Spătărei.

Tov. GHEORGHE MANDRAGIU,
colectivist

Tovarășul Chivu care a vorbit înaintea mea, și-a spus părerea despre o carte pe care am citit-o și eu: „Victoria de la Oltina". Este o carte frumoasă (în special începutul mi-a plăcut foarte mult) și am citit-o cu mare atenție.

Vorbitorul a arătat că l-a impresionat modul în care scriitorul realizează contrastul dintre trecut și prezent și felul în care descrie dezvoltarea gospodăriei colective. Apoi a citat cîteva zicale din carte care vorbesc despre trecutul plin de lipsuri al țăranilor, ca aceasta: „Oile mănîncă piatră, oamenii urlă și latră".

Este foarte frumos, a spus vorbitorul. Am citit și în „Mitrea Cocor" al lui Mihail Sadoveanu multe cuvinte cu tîlc, de pildă: „S-a dus pe drum de-ntors", care mi-au plăcut mult.

Din cînd în cînd în cărțile scriitorilor ar fi bine să apară astfel de expresii populare, așa cum apar ele la Ion Creangă.

Mi-a plăcut foarte mult „Setea" de Titus Popovici. După părerea mea sînt însă aici cîteva expresii care nu pot să placă. S-ar putea să o citească și un copil sau un adolescent și cred că nu ar fi chiar educativ pentru ei.

Aș dori ca romanele să fie scrise simplu, pe înțelesul tuturor.

Vreau să mă adresez tovarășilor poeți. Unele poezii ale lor se învață foarte greu de către copii, pentru că sînt scrise într-o formă neobișnuită, fără rime și sînt foarte lungi. Dacă privim la mărețul șantier al țării noastre, sînt atîtea transformări, încît cred că s-ar putea scrie foarte mult și foarte bine. Țara noastră socialistă trebuie să fie mereu o sursă de inspirație pentru poeți, care ar fi mai bine să scrie poezii clare, mobilizatoare, ușor de învățat, de reținut. Dacă aș vorbi de Eminescu, bunăoară, cred că o oră n-aș termina. Vreau să spun, mi-au rămas în memorie poeziile lui, ca și ale lui Vasile Alecsandri. Ei au ceva care te face să le înveți mai repede versurile și să le reții în memorie.

Cred că nu numai poeții din trecut pot să aibă rime bogate, versuri frumoase, ci și poeții noștri de astăzi

Tov. AL. IVAN GHILIA

Cuvîntul dvs. ne-a mers la inimă. Dvs. aveți simț poetic, sesizați lucrurile frumoase din vorbire și ați știut să descoperiți în cărți ceea ce au ele bun și frumos și încălzește inima omului.

Noi am dori tocmai observații de acest fel să ne faceți. Ne-ar interesa foarte mult observațiile pe concret: ce vă place mai mult în cărți și ce nu vă place. Tovarășul Mandragiu a venit cu observații foarte interesante și pe linia aceasta am dori să continuie discuțiile.

Tov. ALEX. SĂNDULESCU,
medic, directorul spitalului din Furculești

Am avut bucuria să particip și la trecuta întîlnire cu scriitorii care au venit la noi. Am să încerc să spun aici ceea ce ar spune fiecare colectivist din sală, pentru că îi cunosc bine pe acești oameni, în mijlocul cărora m-am născut și alături de care lucrez de 18 ani, ca medic.

Oamenii noștri citesc mult și cu multă pasiune. Astăzi ei citesc cu nesațul celui care vrea să cuprindă într-un timp cît mai scurt, lucruri cît mai multe și mai bune.

Noi, în general, în momentul în care citim o carte (cînd spun „noi" mă integrez și eu în marea masă a colectiviștilor) am dori ca de la cartea respectivă să obținem totul, atît sub raportul conținutului cît și al formei, al stilului, tot ce ne poate încălzi sufletul și ne poate înaripa imaginația, dorința de a realiza cît mai mult.

Am citit cartea tovarășei Florența Albu, „Cîmpia soarelui".

Cartea nu este un roman, nu este nici o monografie, este un omagiu.

Cartea e scrisă foarte frumos, poetic, sînt unele pasaje care m-au mișcat profund. Niciodată nu mi s-a părut Bărăganul atît de frumos ca în descrierea Florenței Albu. Mai ales toamna și vara. Este drept că mă așteptam să-l văd mai frumos primăvara, dar în carte primăvara este descrisă cu mai puțină intensitate, cu mai puțină emoție.

Am găsit în „Cîmpia soarelui" o serie de eroi, unii interesanți, alții mai puțin interesanți, alții și mai puțin interesanți.

Despre figura agronomului, pot spune că e plină de poezie, ca și mediul ambiant, locul lui de muncă. Socotesc însă că este puțin prea poetizată descrierea. Ar fi trebuit stăruit mai mult asupra personalității lui. E vorba de un om care pune în practică diverse directive. Știți însă ce așteaptă cititorii de la Florența Albu? Așteaptă ca acest personaj să exprime toată forța și toată energia de care dispune. Aș fi vrut să văd un agronom viteaz, energic, să facă mai mult decît fac 50 de tractoare cu forța, cu energia lui.

O altă figură din carte, Nea Fane, cel care scapă de la înec cîrdul de porci, este realizată cu mijloace cum modeste. E drept, el este un om timid, nu prea îndrăznește, dar, nu știu de ce, parcă aș fi vrut măcar la sfîrșit să fie înlăturată această timiditate a lui. Aș fi vrut pînă la sfîrșit să se producă transformarea pe care dorim să o vedem în eroii cărților dvs., să vedem un Nea Fane schimbat ca atitudine, ca viață, ca mentalitate.

Medicul de raion, alt personaj al cărții, este într-adevăr un om deosebit, un bun activist cultural și politic. Am impresia însă că medicul de raion a fost prezentat prea sentimental.

Eu văd altfel un medic de raion. Este într-adevăr un om care, la fel ca inginerul, manifestă conștiinciozitate în aplicarea directivelor pe care le primește.

Dar cunosc medici, chiar în Bărăgan, care cu toată abnegația și devotamentul, pornind din casă în casă, din sat în sat, din om în om, au făcut acte de adevărat eroism.

Vreau să vă dau un exemplu. Pe Bărăgan s-a petrecut un fapt deosebit în timpul viscolului: o femee dintr-un sat a făcut o sarcină extrauterină. Trebuia operată, nu se putea ajunge la spital. Telefoane disperate cereau ajutor în tot raionul și la București; nimeni însă nu putea ajunge. Avioanele sanitare nu puteau pleca, zăpada era prea mare. Un aviator de la Aviasan își oferă serviciile. Un medic a mers împreună cu el în Bărăgan, străbătîndu-l prin viscol, a ajuns în satul respectiv și, pe o masă de bucătărie, la lumina unui opaiț, a operat bolnava și a salvat-o.

Este un caz de eroism care merită, după părerea mea, să fie prezentat în cărțile scriitorilor noștri.

Am dori să se scrie de asemeni și despre realizările gospodăriilor colective de la noi. Colectiviștii de aici au surpat, în 1948, dealurile și, după 30.000 de zile de muncă voluntară, au canalizat izvorul satului. Sînt aceiași oameni care, în 1951, cu circa 30.000 de zile de muncă voluntară, au adus 4.000.000 kg. materiale și, singuri, au construit un spital modern.

Convoaie de 200 — 300 de care, zilnic, timp de trei ani în șir, au cărat materialul necesar spitalului, iar oamenii cu brațele lor au înălțat acest edificiu. Faptul este cît se poate de semnificativ.

În încheiere, vorbitorul a cerut să se scrie mai mult și mai bine despre viața colectiviștilor.

Tov. TATIANA MARIN,
învățătoare

Am citit cartea „Șapte inși într-o căruță" de Paul Anghel. Am făcut cunoștință cu foarte multe personaje ,dintre care m-a impresionat în mod deosebit figura lui Moș Patraulea.

Mă întreb, însă, de ce tocmai Moș Patraulea, care este un simplu colectivist, are inițiativa în gospodărie, iar președintele și ceilalți colectiviști pare că sînt în urma acestor inițiative? Mi se pare cam neverdicică situația.

Pentru ca să iasă mai bine în relief caracterele personajelor, ar fi trebuit să apară la începutul cărții și ședința din toamnă, cînd s-a purtat discuția în consiliu, să vedem cum s-a discutat, cum și-a impus președintele punctul de vedere și de ce a cedat pînă la urmă, acceptînd ideea celorlalți de a nu cumpăra camion și de ce tocmai Moș Patraulea este acela care în ultimă instanță rezolvă această problemă?

Cartea are însă și multe lucruri bune, interesante.

Am să mă refer acum la o altă carte și anume: „Învățătorii" de Șerban Nedelcu.

Mărturisesc sincer că prima

parte a ei a reușit să trezească în sufletul meu o adevărată ură împotriva legionarilor și am înțeles abia acum ce a însemnat această mișcare; pentru că sînt prea tînără și nu am cunoscut realitățile din trecut.

În partea a doua, urmărind acțiunea, am împărtășit parcă o părere de rău pentru soarta lui Vasile Nisipaș, cînd l-am văzut că nu știe să se orienteze. Eu aș fi vrut să fie un tînăr revoluționar, să nu greșească.

Aș dori ca Vasile Nisipaș, după întoarcerea de pe front, să se transforme. Eu îl văd transformîndu-se, apropiindu-se mult mai mult de oameni, devenind mult mai conștient, mai activ.

Aș fi vrut, de asemeni să se precizeze mai clar dacă un alt personaj al cărții, Mircea, a fost ucis sau nu.

Voi recomanda romanul „Învățătorii" și altor cititori, deoarece socotesc că este o carte folositoare și plină de viață.

Mă gîndesc că ar fi bine ca dvs., scriitorii, să scrieți mai mult despre și pentru tineret. Căutăm cărți despre adolescență și ele nu prea există. De ce?

În altă ordine de idei: s-au scris poeme ca „Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș" de Dan Deșliu. Am dori ca astfel de poeme ample să oglindească și procesul istoric de încheiere a colectivizării.

Vorbitoarea s-a referit apoi la unele expresii întîlnite în „Setea" și „Moromeții" care — a arătat ea — îi provoacă dificultăți în activitatea pedagogică, fiind nevoită să le citească în fața elevilor.

Sînt foarte bune romanele „Setea" și „Moromeții" a spus vorbitoarea, dar cuprind prea multe expresii vulgare, pe care nu le putem pronunța.

În poezie apar unele expresii din care, de multe ori, nu înțelegem nimic. Folosesc dicționarul și tot nu reușesc să descifrez șaradele unor poeți. Dacă se ridică atît de „sus" poezia, cum se mai poate ridica cititorul la nivelul ei?

Tov. STANCU MIRCEA,
colectivist

Am citit de curînd romanul „Întîlnirea" de Constantin Chiriță. Din această carte reiese cum se străduiesc muncitorii să introducă noi metode de lucru.

Alexandru Severin a căutat să facă un strung automat care să îmbunătățească procesul de producție, fabricînd cît mai multe piese.

Socotesc că Alexandru Severin a lucrat de unul singur pentru realizarea planului său, fără a cere sprijinul tovarășilor săi muncitori, fapt care a dus la foarte mari greutăți...

Scriitorul nu a scos în evidență munca colectivă a muncitorilor

De la 1 ianuarie pînă la 1 septembrie 1962 la biblioteca Căminului cultural din Furculești au fost citite peste 7.846 cărți de aproape 1.120 de cititori. Cîteva din volumele cele mai căutate: Maxim Gorki: Mama, I. L. Caragiale: Momente și schițe, Mihail Sadoveanu: Baltagul, Prus: Faraonul. Din literatura actuală: Descult de Zaharia Stancu, Moromeții de M. Preda, Setea de Titus Popovici, Versuri de Mihai Beniuc, Drum în cîmpie de Ștefan Bănulescu, Scrisori din Bărăgan de Al. Ivan Ghilia și altele.

din cadrul fabricii. După cîte știm, muncitorilor nu le este caracteristic individualismul.

Fără să mai povestesc și despre alte cărți pe care le-am citit, aș vrea să vorbesc despre dorințele noastre în legătură cu cărțile. Aș vrea să se scrie mai mult despre oamenii care se interesează de bunul mers al treburilor obștești. Să se scoată în evidență cei care caută să îndrepte lucrurile, care își pun tot sufletul cînd e vorba de colectivă. Astfel de oameni sînt foarte mulți la noi și aș putea să-i amintesc pe tov. Mohora Marin, Lungana Florea, Boboc Constantin, Radu Dumitra. Ei se preocupă în permanență și de educarea celor care încă nu-și dau bine seama de ce au de făcut. Am dori mai multe cărți cu caracter educativ pentru tineret. De exemplu, băiatul meu, Florea Mircea, care e șofer, ar vrea să citească o carte despre șoferi, iar fata, Ioana Mircea, elevă, ar dori cărți despre formarea omului nou, a conștiinței socialiste, cărți din viața oamenilor de știință.

Pe mine m-ar interesa în mod deosebit să citesc o carte despre viața marelui nostru poet Mihai Eminescu. L-am citit și știu pe dinafară multe poezii ale lui, dar din viața lui cunosc prea puțin. Cred că ar fi bine să se scrie despre el.

La noi la bibliotecă am căutat și nu am prea găsit piese de teatru despre gospodăriile colective. Este aici o piesă „Povestea cu șorțurile schimbate" de Constanța Bratu care nu mi-a plăcut. Noi am vrea să punem în scenă, să jucăm într-o piesă bună, care să vorbească despre lucruri pe care noi le avem la inimă. Aș vrea să spun că ea trebuie să aibă personaje puține și decoruri simple că să putem face față. Foarte bune ar fi cărțile despre cosmos, dacă există viață în alte planete. Aș vrea să pun o întrebare tovarășilor scriitori: de ce nu mai scrie nimeni azi așa cum scria Caragiale? De ce nu satirizează năravurile vechi care se mai întîlnesc astăzi la unii oameni. Chiar în comuna noastră sînt unii care ar putea fi criticați: Albu I. Alexandru, Vlad Vasile, tineri care nu se prea țin de lucru, nu respectă oamenii, sau Pană A. Florea care stă toată ziua gurăcască sau merge la vînătoare de iepuri, dar nici acolo nu face mare treabă.

Tov. FLORIAN E. PÎRJOL,
brigadier

Am ascultat pe ceilalți tovarăși care au vorbit înaintea mea despre operele apărute în ultimul timp. O parte din ele le-am citit și eu. Și juste sînt aprecierile și criticile aduse operelor respective.

Eu sînt brigadier la gospodăria din Furculești și cunosc munca depusă de colectiviști, efortul lor pentru mărirea producției la hectar. În personajele apărute în cărțile pe care le-am citit, am văzut figura multor colectiviști din brigada mea.

Spre exemplu, în cartea „Victoria de la Oltina" colectivistul Vasile Mitu, unul din cei mai buni cosași din Oltina, Tăgui Nicolae și Stoian A. Gaie, care au obținut producții sporite de sfeclă la hectar.

Scriitorul Paul Anghel a reușit în lucrarea sa să zugrăvească cu precizie figuri de adevărați eroi luptători pentru bunăstarea și fericirea tuturor.

Prin ziare am citit de multe ori reportaje, articole, schițe care au vorbit despre munca dusă de colectiviști pe ogoare.

Aș vrea să vorbesc mai mult de schița „Dialog" de Titel Constantinescu, apărută în *Gazeta literară*.

Cred că autorul a intenționat să scrie o schiță în care să biciuiască anumite rămășițe din viața oamenilor. Dar nu știu dacă a reușit și eu cred că nu a reușit. Un reporter se duce într-un sat să scrie un reportaj. În satul respectiv el se interesează mai mult de frumusețea locurilor decît de viața oamenilor, e mereu cu capul în nori, dorește să bea cafea. Pînă la urmă el se transformă foarte repede, ca la teatru, printr-un singur dialog cu un moș.

Nu mă îndoiesc că există și asemenea reporteri (la noi însă nu am dori să vină), dar felul cum este arătată transformarea lui nu mi se pare convingător. Prea se face repede. Moșul cu care stă de vorbă este prea deștept. El vorbește ca un bibliotecar, este foarte bine informat nu numai de ce se petrece în comună dar și despre ce trebuie să scrie reporterul. E ceva cam forțat. Aș dori ca în schițele, reportajele ce apar în ziare, în reviste și cărți, să fie arătată viața ce se desfășoară la noi în sate, figuri de colectiviști fruntași, metode întrebuințate în mărirea producțiilor la ha, a producțiilor de lapte și carne, folosite de unele gospodării colective. Iar cînd se face literatură satirică să fie satirizate cu talent și forță prin schițe, piese de teatru, aspectele negative din unele sectoare de activitate. De aceea eu cred că tovarășul Stancu Mircea care a vorbit înaintea mea avea dreptate să amintească aici numele marelui nostru Caragiale, de la care se pot învăța foarte multe lucruri.

Tov. FLOREA LUNGANA,
colectivist

Vreau de la început să-mi exprim bucuria că s-a organizat în comuna noastră această întîlnire cu scriitorii, dîndu-ne astfel posibilitatea să ne spunem și noi părerea despre scrierile care oglindesc viața nouă a poporului.

Citind romanul „Casa" de Vasile Rebreanu am revăzut în parte tabloul ce reprezintă transformările revoluționare pe care le-au trăit satele noastre.

Mi-a plăcut cum Ion Dură, activistul de partid, reușește să se facă iubit de o serie de oameni cinstiți din satul Poeni. El trăiește din plin viața satului, viața gospodăriei colective. Se bucură cînd gospodăria merge bine și este trist cînd gospodăria întîmpină greutăți.

Socotesc că în acțiunea romanului nu s-ar fi petrecut atîtea nereguli la gospodărie dacă autorul ar fi văzut în Ion Dură un activist care lucrează cu un colectiv mai larg de membri de partid și alți agitatori. Și romanul ar fi ieșit și mai veridic, căci nu cred că Ion Dură să nu fi avut concursul președintelui Sfatului Popular, al secretarului și poate și al cadrelor didactice, deși erau în vîrstă.

Ion Dură, după cum îl zugrăvește autorul, lucrează mai mult singur pentru a lămuri oamenii să se înscrie în gospodărie.

Vreau să-l văd pe Ion Dură în volumul II înfăptuind opera de întărire organizatorică-economică a gospodăriei din Poeni. Multe pagini ale romanului se ocupă de familia lui Iroftei Udilă, roasă de contradicții, care este continuu asaltată de îngrădirile la care statul nostru a supus elementele exploatatoare. Asistăm la descompunerea acestei familii, dar nu știm care îi este viitorul. Probabil că aceasta se va vedea mai clar din volumul II.

Eu o văd pierind, deoarece singurul element al ei — și anume Isaia — care ar fi putut să trăiască și să fie folositor gospodăriei prin puterea lui de muncă este răpus de dușmanii lui și în același timp ai gospodăriei. Isaia are momente de rătăcire, momente cînd este stăpînit de gîndul de a se îmbogăți. Deci singurul motiv mai puternic de a se înscrie în gospodărie este Salomia?. S-ar putea și aceasta, dar de ce nu se arată ce schimbări s-au produs în

gîndurile, concepțiile Salomiei de a se înscrie în gospodărie?

Nu știu în ce măsură este adevărat, dar este mai slab redat modul cum în conducerea gospodăriei s-au strecurat oameni ca Batir și Mitușa, unul președinte și altul contabil. Nu sînt bine conturate relațiile lor cu alte elemente interesate în destrămarea gospodăriei. Desigur nu aceștia sînt oamenii ce caracterizează conducerile gospodăriilor colective. Nu vreau să spun că astfel de manifestări nu există în satele noastre, dar ele sînt demascate repede de organele de partid și de stat, de oamenii cinstiți și clarvăzători.

Dacă așa se petrec lucrurile în realitate, romanele trebuie să reflecte această realitate cît mai puternic și mai veridic, în așa fel încît să ne convingă de adevărul ei, să ne ajute în munca noastră.

Tov. DRAGOMIR MARIN,
colectivist

Pentru mine, ca tînăr, este un lucru de mare importanță că pot să discut cu dumneavoastră. Vreau să învăț cît mai mult despre viața care abia începe pentru mine, să învăț cum să mă comport față de oamenii alături de care trăiesc.

Este adevărat că numai experiența părinților noștri sau chiar a locuitorilor statului nostru este prea săracă. Spun săracă, făcînd o comparație cu viața lui Gheorghe Vidrășan descrisă în romanul „Poveste de dragoste" al lui Remus Luca. Scriitorul se adresează tinerilor utemiști de la Mureșul, dar tot așa de bine ni se adresează și nouă utemiștilor din Furculești.

Eu socotesc că autorul reușește să trezească în orice tînăr sentimentul de dragoste față de partid, admirație și respect față de comuniștii care au luptat în anii grei ai ilegalității.

Pentru tinerele noastre fete, pentru soțiile noastre, Lina este un prețios exemplu.

Romanul este un document artistic important despre lupta comuniștilor.

Trăsăturile de caracter ale lui Vidrășan, acest luptător educat de partid, format în focul bătăliei contra regimului burghezo-moșieresc, pentru eliberarea de exploatare, și le dorește orice tînăr de azi.

Autorului îi aduc mulțumiri pentru acest frumos roman și aș dori să mai scrie un roman cu personajele Elisabeta Mănișor și Eugen Măruț.

★

În încheiere, tovarășii Al. Oprea și Marin Ivan au subliniat importanța acestei consfătuiri, arătînd că observațiile interesante care au fost făcute asupra unor lucrări literare le vor folosi scriitorilor în activitatea lor de creație.

Răspundem cititorilor

Mai multe scrisori primite la redacție din partea unor profesori și elevi ne-au solicitat lămuriri în legătură cu orientarea și profilul revistei transilvănene „Luceafărul".

Publicăm în acest număr articolul tovarășului D. Micu, lector universitar.

Revista „Luceafărul" și mișcarea literară din Transilvania

Întrucît cursurile universitare trezesc un interes deosebit prin problemele pe care le ridică în legătură cu moștenirea literară a trecutului, periodizarea literaturii, teoria și știința literară, revista „Luceafărul" deschide în coloanele sale o discuție critică, în scopul sprijinirii colectivului însărcinat cu alcătuirea Tratatului de istoria literaturii române.

Ca și dincoace de munți, în Transilvania viața literară cunoaște un avînt nou după 1900. Paginile ziarelor se deschid — în deosebi acelea ale *Tribunei* și *Rominului* din Arad, ale *Drapelului* din Lugoj — mai larg producțiunilor literare, apar noi reviste, precum *Luceafărul* (1902), *Revista Politică și literară* (Blaj 1906), *Pagini literare* (1916); se înmulțesc semnăturile, celor cunoscute adăugîndu-li-se altele noi, ca Octavian Goga, Ion Agîrbiceanu, Zaharia Birsan, Al. Ciura, Horia Petra-Petrescu, Liviu Rebreanu (din 1908) ș. a. Poezia și proza (în dramaturgie nu se creează nimic demn de reținut),înregistrează noi realizări mai ales în direcția adîncirii „realismului popular", pentru care pledase, încă în deceniul al noulea al secolului trecut, *Tribuna*. Orientată dintotdeauna spre sat, literatura Ardealului îl prezentase o vreme mai cu seamă sub aspectul pitorescului datinile, portul etc. Satul transilvănean devine acum, în proza lui Slavici, ceea ce era în realitate: o lume în care oamenii luptau să trăiască mai bine, în care se înfruntau interese și ambiții. Pe calea deschisă de Slavici merg Ion Agîrbiceanu și, într-un anume fel, O. Goga, iar mai apoi Rebreanu. Și ei sînt solicitați — într-o mai mare măsură chiar, de tot ce era aspru și sumbru la țară, neignorînd însă — cum nu le ignorase nici Slavici — manifestările colective ale vieții spirituale, creînd pe temelia literaturii populare. Ca urmare a acestui fapt, Transilvania dă, în primele decade ale secolului nostru, ca și după aceea, o nouă contribuție substanțială la dezvoltarea scrisului artistic românesc în sensul unei evoluții corespunzătoare naturii sale specifice.

Expresia cea mai plină și o permanentă forță stimulatoare a noului avînt pe care l-a luat literatura română de peste munți a fost revista bilunară *Luceafărul*, apărută la 1 iulie 1902 în Budapesta, transferată în 1906 la Sibiu. Intitulat *În loc de program*, articolul introductiv din numărul 1 prezintă noua publicație ca o revistă de studenți, fără mari ambiții.

Pe cît de modest apare cuvîntul de deschidere, pe atît de însemnat a fost roiul jucat de *Luceafărul* în mișcarea literară din Ardeal și din Rominia în general. După cum bătrîna *Familie* a și mai bătrînului Iosif Vulcan, care — asemeni întemeietorului — își trăia după 1900 ultimii ani, obosiți — fusese organul afirmării acelui clasicism, atît de naiv, adesea, în manifestări, ce stîrnea entuziasmul lui Sanielevici, tot astfel *Luceafărul*, continuînd și dezvoltînd tradiția *Tribunei* (ziar ce încetează însă în 1903), devine (cu toate concesiile făcute idilismului epigonilor lui Coșbuc) organul „realismului poporan". Coexistînd cîțiva ani cu *Familia*, noul astru al literaturii o înlocuiește în toate privințele, din 1906, cînd acesta apune.

Comitetul de redacție al *Luceafărului* era format din studenți români ai universității din Budapesta, rămași, cei mai mulți, notorii numai prin prezența numelor pe coperta revistei. Octavian Goga e trecut printre simplii membri. El este însă de pe acum sufletul revistei, mai ales colaborarea lui dă paginilor acesteia nerv.

Dacă Octavian Goga este poetul *Luceafărului*, Ion Agîrbiceanu este principalul său prozator care publică din paginile ei încă din primul an.

Este pentru întîia oară în istoria literaturii române cînd doi scriitori de seamă se împun ca atare prin colaborarea lor la o publicație din Transilvania. De obicei, scriitorii ardeleni își cîștigau celebritatea abia după trecerea munților, după ce erau „lansați" de vreo revistă de dincoace. Așa s-au petrecut lucrurile cu Slavici, cu George Coșbuc, cu Ion Popovici-Bănățeanul, ce s-au afirmat în *Convorbiri literare*, Coșbuc publicase, e drept, o capodoperă, *Nunta Zamfirei*, înainte de venirea la București, dar în conștiința publică poetul avea să intre abia după 1899.

Spre deosebire de toți scriitorii de origine ardeleană premergători, O. Goga și I. Agîrbiceanu, colaborînd și la periodice din vechea Rominie, și-au publicat majoritatea celor mai reprezentative opere într-o revistă din Transilvania.

Printre colaboratorii ardeleni ai *Luceafărului* mai figurează, în afară de Rebreanu, căruia, în 1908 i se publică *Otilire* și *Codrea*, iar în 1909 *Răluiala*, bănățeanul dialectal Victor Vlad Delamarina, povestitorul popular și neobosit culegător de folclor Ion Pop-Reteganul.

Continuînd o fructuoasă tradiție a *Familiei*, *Luceafărul* solicită permanent colaborarea scriitorilor de dincoace de Carpați, ardeleni și neardeleni, devenind prin aceasta o revistă a țării întregi. Nu e vorba de colaborări de curtuozie, ci de o prezență vie, continuă, în paginile publicației de la Budapesta și Sibiu a unor poeți ca Șt. O. Iosif, D. Anghel, Victor Eftimiu, Elena Farago (Fatma), D. Nanu ș.a. și, mai ales, a unor prozatori precum Mihail Sadoveanu, I. Al Brătescu-Voinești, I. A. Bassarabescu, Al. Cazaban, Emil Gîrleanu, N. Dunăreanu. Sporadic, colaborează scriitori din generațiile mai vechi: Slavici (proză și amintiri despre Eminescu), Duiliu Zamfirescu (versuri și „scrisori romane") A .Vlahuță (proză și amintiri despre Eminescu), Coșbuc. Lui Caragiale i se reproduc *Ion, Florea Voevod, În Nirvana* și articolul *Ion Brezeanu*.

Luceafărul a fost o revistă literară a întregii țări nu numai prin faptul de a se fi bucurat de colaborarea mai tuturor scriitorilor români de frunte, ci și prin poziția adoptată de ea față de mișcarea literară de dincolo și de dincoace de munți. Departe de a se fi resemnat a fi o modestă publicație regională, care să consemneze palide manifestări culturale locale, *Luceafărul* s-a străduit să oglindească viața literară din întreaga Rominie — și nu numai s-o oglindească pasiv — ci să participe totodată la desfășurarea ei. Mulți dintre criticii revistei sînt aceiași cu ai unor publicații bucureștene. Astfel, „dările de seamă" (recenziile) le semnează, în 1910 — 1911, mai ales Ilarie Chendi. Gh. Bogdan Duică trimite regulat, din 1905, „scrisori din București", în care comentează, de regulă, actualitatea literară. Dă și articole de istorie literară. Frecvent apare, în primii ani, semnătura lui I. Scurtu. Nu rareori, în revistă văd lumina articole diverse de N. Iorga. Colaborează de asemeni V. Pîrvan, G. Murnu (cu articole de istorie), E. Lovinescu.

Probleme ce agitau viața literară de dincoace erau viu dezbătute și în *Luceafărul*. În 1905 revista deschide o anchetă printre prozatorii din „regat", oferind prin aceasta cititorilor din Transilvania o imagine cuprinzătoare a literaturii române din acel timp. O altă anchetă amplă, de data aceasta privitoare la poporanism, este deschisă în 1911. În cadrul ei își expun părerile, între alții, Caragiale, Ion Slavici, M. Sadoveanu, I. Agîrbiceanu, Ilarie Chendi, M. Dragomirescu, E. Lovinescu ș.a.

Angrenat în viața literară românească, *Luceafărul* și-a avut orientarea proprie, neputînd fi asimilat vreunuia dintre curentele din vechea Rominie. Prezentînd revista ca unul din organele sămănătorismului, N. Iorga substituia realității o dorință a sa. E adevărat că *Luceafărul* a luptat pentru unitatea națională, nici nu putea proceda altminteri, dacă voia să exprime năzuințele poporului. Lupta națională dusă de masa românilor asupriți din imperiul habsburgic avea însă cu totul alt conținut decît naționalismul promovat de cercurile politicianiste burghezo-moșierești de la București. În timp ce *Sămănătorul* a fost pus de N. Iorga în serviciul tendințelor reacționare, *Luceafărul* a servit, mai mult sau mai puțin consecvent, tendințelor progresiste populare. E adevărat că revista n-a urmat, în problema națională, calea revoluționară internaționalistă, singura într-adevăr justă și eficientă: calea luptei maselor asuprite, indiferent de naționalitate, împotriva claselor exploatatoare, dar nici nu s-a postat — mai ales la începuturile ei — pe poziții șovine. Format asemeni tuturor scriitorilor români din Ardeal sub influența culturii germane și maghiare, Octavian Goga, în ciuda unor concepții politice și ideologice confuze, care mai tîrziu vor evolua într-un șovinism ultrareacționar — a acordat în revistă, alături de alți colaboratori, o atenție deosebită familiarizării cititorilor români cu literatura progresistă a altor popoare. Astfel, el a publicat pe lîngă *Tragedia omului*, traduceri din Petőfi și din Ady. În genere, Luceafărul a acordat ospitalitate traducerilor din ungurește, contribuind prin aceasta la cunoașterea de către romîni a valorilor culturii poporului maghiar.

D. Micu

CURSURI UNIVERSITARE—AL. PIRU

Literatura română veche

Studenții și marele public simțeau mai de mult nevoia unei prezentări de sinteză a literaturii noastre de la începuturi și pînă în secolul al XIX-lea.

Predînd cursul de istoria literaturii vechi, Al. Piru a citit operele de seamă ale acestei literaturi și, ajutat de metoda și tehnica studiilor de critică și istorie literară, a trecut cu curaj la publicarea acestui curs într-o carte care, deși nu e originală, ci de compilație, e totuși binevenită, fiindcă nevoia ei se simțea mai de mult. Tov. Piru prezintă problemele destul de limpede, scrie atrăgător, cu nerv.

Specialiștii citesc cu un interes deosebit cartea aceasta pentru a constata ce aduce nou ca material, interpretare, concluzii, metodă și ipoteze. La o lectură atentă se constată multe merite ale cursului, dar și anumite deficiențe.

Astfel, nu mi se pare justă împărțirea istoriei literaturii române vechi în două epoci: pînă la întemeierea statelor feudale române și de la întemeiere pînă la pacea de la Kuciuk Kainargi (1776).

Periodizarea aceasta pe care tov. Piru o face după o schițare laconică a istoriei limbii române (p. 14) este, de altfel, mai mult formală pentru că dînsul expune materialul pe secole: sec. XV (p. 15—29), XVI (p. 29—85), XVII (p. 86—290), XVIII (p. 291—594).

O periodizare științifică trebuie să urmeze după părerea noastră, diferitele faze de dezvoltare a societății: perioada feudalismului timpuriu, dezvoltat, stagnant și în descompunere.

În analizarea operelor, Al. Piru urmează o metodă consacrată: originea operei, redarea conținutului de idei cu citarea de pasaje ilustrative, valorificarea și influența ei asupra literaturii române de mai tîrziu. Autorul aduce unele contribuții noi, mai ales în legăturile pe care le stabilește între literatura veche și cea clasică și modernă română sau universală.

Al. Piru remarcă, de exemplu, dramatizarea evangheliei apocrife a lui Nicodim de către Calderon de la Barca. Compară traducerea Psaltirii în versuri a lui Dosoftei cu Psalmii lui Tudor Arghezi, cu ai sf. Francisc.

Pasajele reproduse nu sînt întotdeauna cele din tratatele mai vechi. Al. Piru alege cu gust și altele noi. Analiza este făcută cu finețe, apreciindu-se just valoarea artistică a textelor.

Cel mai amănunțit este analizată limba lui Ion Neculce în care, însă, Al. Piru reproduce exemplele și valorificarea lor după studiul temeinic al acad. Iorgu Iordan pe care, de altfel îl și citează.

Cu acest prilej, autorul cursului dă, în comparație cu I. Neculce o remarcabilă caracterizare a limbii și stilului lui M. Sadoveanu ca o sinteză între stilul popular și cel cult.

Avem însă de formulat și o serie de nedumeriri, completări, observații, care ar putea îmbunătăți lucrarea într-o nouă ediție.

Considerăm că epoca slavonă este tratată insuficient. Astfel, despre primele tipărituri în limba slavă ale călugărului sîrb Macarie din Cetinie (1508—1512), care aducea litera de la Veneția, nu se pomenește nimic.

Dintre reprezentanții școlii ardelene este menționat numai Samuel Micu (1745—1805), și aceasta doar ca traducător prodigios de cărți teologice (!) și al Bibliei (p. 429—430). De ce numai atît? Unde sînt ceilalți reprezentanți ai școlii ardelene? Poate că Al. Piru a renunțat la ei pentru că aceștia activează mult după pacea de la Kuciuk-Kainargi din 1776 cînd, după autorul cursului, se încheie epoca literaturii vechi.

Considerăm și noi că școala ardeleană nu se încadrează în literatura veche. Atunci, însă, nu era cazul să fie menționat nici Samuel Micu, el aparținînd unui moment istoric distinct.

Anul 1776 este depășit și de alți autori, pe care totuși Al. Piru îi tratează: Ienăchiță Văcărescu, Alecu Văcărescu etc.

În altă ordine de idei. Titlul operelor slave trebuia dat și în original, corect și complet. Din titlul slav al „Învățăturilor lui Neagoe" lipsește cuvîntul **„svojemu"** (al său). Puținele cuvinte care sînt date în slavă sînt scrise greșit. În această grafie au alt sens sau nu mai au nici unul. De ex. **oćst** (curat) în loc de **ust** (gură) (p. 169); **jego** (al lui) în loc de **nebo** (cer); **suetv** (?) în loc de **suetu** (a deșertăciunilor) (p. 140); **Dibgopoie** în loc de **Dlugopole** (p. 52) etc. Aceeași operă se citează odată cu titlul **„Zlatostruja"** (pag. 42) altădată **Zlatostruj**. Traducerea mai exactă e „curentul, șuvoiul de aur" nu „valul de aur". **Pobiedonoseț** nu înseamnă **„sfînt** purtător de biruință" (p. 20) ci numai „purtător de biruință, victorios".

Al. Piru e prea categoric în unele interpretări, afirmații și concluzii, care au nevoie să fie susținute documentat cu texte și argumente.

De exemplu, părerea că dintre vechile texte slavone **Savina Kniga** și **Codex Suprasliensis** s-au scris pe teritoriul locuit de romîni (p. 7) s-ar putea demonstra numai pe cale **lingvistică** de către un slavist. Sau părerea, nesemnalată de cercetătorii mai vechi, că isihasmul, care a fost un curent foarte puternic în literatura bizantină, s-a afirmat și la noi nu e argumentată. Nu precizează nimic despre esența isihasmului, ce cărți și manuscrise slavo-române sînt isihaste, de unde deține informația, deoarece lucrarea citată: I. I. Mayendorf, **Grigoire Palama** (Louvain 1939) nu se ocupă de literatura slavo-română.

Povestirile slave despre Vlad Țepeș nu sînt „ruse și de sursă germană transilvăneană) (p. 24). Ele sînt scrise pe la 1486 în medio-slava carpatică din nordul Transilvaniei de un ortodox, care trăia la Budapesta și în Transilvania. Autorul a folosit unele tradiții din sud și cele știute de el personal despre Țepeș Vodă și copii lui la curtea lui Matei Corvin. Este deci o operă **originală** cu caracter anecdotic și cu elemente de cronică.

Nicolae Olahul a putut prea puțin să sprijine umanismul în Transilvania, pentru că, după îndelungi călătorii prin Europa, a activat mai mult în nordul fostei Ungarii și în Slovacia, înființînd la Tîrnava prima universitate slovacă pentru pregătirea elementelor catolice.

Despre unele probleme, oarecum stabilite științific, Al. Piru se exprimă destul de vag. De ex.: „Cu mult înainte de întemeierea statelor feudale, rominii au trebuit să primească și ei limba slavonă ca limbă de cult, aceasta fiind atunci o condiție a ortodoxiei" (p. 7). Acest lucru nu s-a putut petrece mai înainte de a doua jumătate a sec. IX pentru că nu mai atunci slava devine prin opera genială a lui Chiril și Metod o limbă de cult.

Spre sfîrșitul secolului al IX-lea liturghia slavă s-a răspîndit în nordul Transilvaniei și Maramureș din Marea Moravie, iar în sec. al X-lea s-a răspîndit din Bulgaria pe întreg teritoriul fostei Dacii. Aceste concluzii sînt expuse atît în studii speciale (Romanoslavica I, 1958) cît și în noul tratat de Istoria Rominiei, vol. I. Nu peste tot slava a fost o condiție a ortodoxiei. Croații folosesc și azi în cult slava și cea mai veche scriere a slavilor, **glagolitica**, deși sînt catolici.

La introducerea limbii române în scris a contribuit și indemnul venit de la mișcarea husită, chiar dacă „învățăturile husiste nu au avut ecou puternic în sufletele rominilor". Mai organizat și mai susținut a contribuit la aceasta mișcarea reformei luterano-calvine. (V. Al. Rosetti, O. Densușianu). Sînt cărți cu idei calvine, care se scriau în mai multe limbi ale populațiilor din Transilvania și Maramureș. Introducerea limbii române în scris a fost cerută și de necesitățile economice, sociale și didactice ale societății românești. Au demonstrat-o Șt. Ciobanu. P. P. Panaitescu, Dan Simonescu etc.

Problema originalelor slave ale vechilor cazanii românești este mult mai complexă decît așa cum o prezintă Al. Piru.

Chiar **Tîlcul Evangheliilor** tipărit de diaconul Coresi în 1564 are slavonisme în text și note tipiconale scrise numai în slavonă, care dovedesc că ea nu s-a tradus exclusiv din ungurește după cartea lui Petru Melius Ilhasz. **Cazania a II-a** sau Cartea de învățătură tipărită la 1581 s-a tradus din slavona rusă. Chiar vestita prefață care se consideră originală este traducerea aproape cuvînt cu cuvînt a prefeței de la Cazania (Ucitelinoe evangelie) tipărită în slavona rusă, la Zabludov, în Lituania (1569), de primul tipograf al slavilor de răsărit, Ivan Feodorov, ajutat de Mstislavet și cu sprijinul material al kneazului Gr. A. Hodkievici. Varlaam traduce cazania din medioslava ucraino-rusă după colecția de omilii a lui Calist. Dar sub acest nume apar și omilii din colecția lui Ioan Caleca. La bază stau deci originale grecești ajunse la noi prin intermediul slav. De aceea, tema: **Amărîta furtuna** nu a putut ajunge în cazaniile lui Coresi din copia vestitei opere didactice **Fiore de virtu** făcută de pepa Ion Rominu la 1620 și păstrată în Codex Neagoeanus. Aceasta e o temă mai veche și provine din originalele grecești. Asupra trecerii acestei teme în cazanii și la Ienăchiță Văcărescu, Al. Piru insistă de două ori (p. 246 și 548). Au spus-o însă și cercetătorii mai vechi, dar Al. Piru nu amintește pe nici unul.

Al. Piru preia cu scepticism, tot din cercetările acestora, știrea că **Fiore di virtu** s-a tradus în sec. XVI-lea din limba italiană în română de Gherman. După unele cercetări serioase și după constatările noastre, traducerea aceasta s-a făcut chiar în secolul al XV-lea, de către Gherman, dembitarul lui Ștefan cel Mare, care a fost trimis la Veneția prin 1478, deci la un an după ce **Fiore di virtu** apăruse aci în ediția a doua. Tot în secolul al XV-lea, spre sfîrșit, s-a tradus din română în slava de redacție răsăriteană. Versiunea aceasta a fost studiată de învățatul rus, M. Speranski. Textul slavon amintit în treacăt de Al. Piru, ca descoperit de curînd „cu traducerea interlineară, în limba română" (p. 244) datează de pe la începutul sec. al XVI-lea. Important este faptul că **versiunea slavă este tradusă după cea românească și nu invers** cum afirmă tov. Piru, fără a preciza de cînd este acest text bilingv, unde se află, ce redacție are versiunea slavă, etc. Versiunea românească este probabil o copie după traducerea lui Gherman din sec. al XV-lea. Manuscrisul se află în Biblioteca Acad. R.P.R.. Limba se deosebește mult de textele traduse din slavă; este frumoasă, destul de curgătoare și cu numeroase latinisme, italienisme etc. Astfel că printre cele mai vechi texte în limba română trebuie să considerăm și traducerea vestitei opere **„Floarea darurilor"** sau **Albinușa**, tradusă din italiană direct în română.

Pentru cercetător și chiar pentru orice cititor problema cea mai spinoasă din cartea lui Al. Piru este aceea a izvoarelor și a modului lor de folosire. Al. Piru nu citează nimic **între ghilimele**, nu indică precis autorul, opera, pagina. Nu face acest lucru nici cînd reproduce aproape textual informații prețioase ale cercetătorilor noștri. Acest lucru este obligatoriu chiar într-un curs.

Tov. Piru are o bibliografie pe care o citează „în mare" după o serie de capitole și la sfîrșit dă o listă sumară de lucrări ca bibliografie generală. Cititorul nu poate verifica ce a luat autorul cursului din izvoare și de unde. Operele citate sînt înșirate întîmplător, nici alfabetic, nici după specialitate, — **izvoare — texte, studii.**

Bibliografia cu privire la cărțile bogomilice e săracă și amestecată cu aceea referitoare la cronografe (p. 217). Nu se menționează nici primul izvor contemporan bogomilismului: Predicile prezbiterului Cosma din sec. X în ediția învățatului rus **Paprujenko.** Nu se citează izvorul occidental Torquemada, nu se fac trimiteri la studiile și textele publicate la noi de B. P. Hașdeu, ș.a.

Sublinierea unor deficiențe alături de meritele cărții tov. Al. Piru despre „Literatura veche" nu urmărește decît îmbunătățirea unei eventuale ediții noi a acestei cărți, de reală necesitate pentru marele public și pentru studenți.

Pandele Olteanu

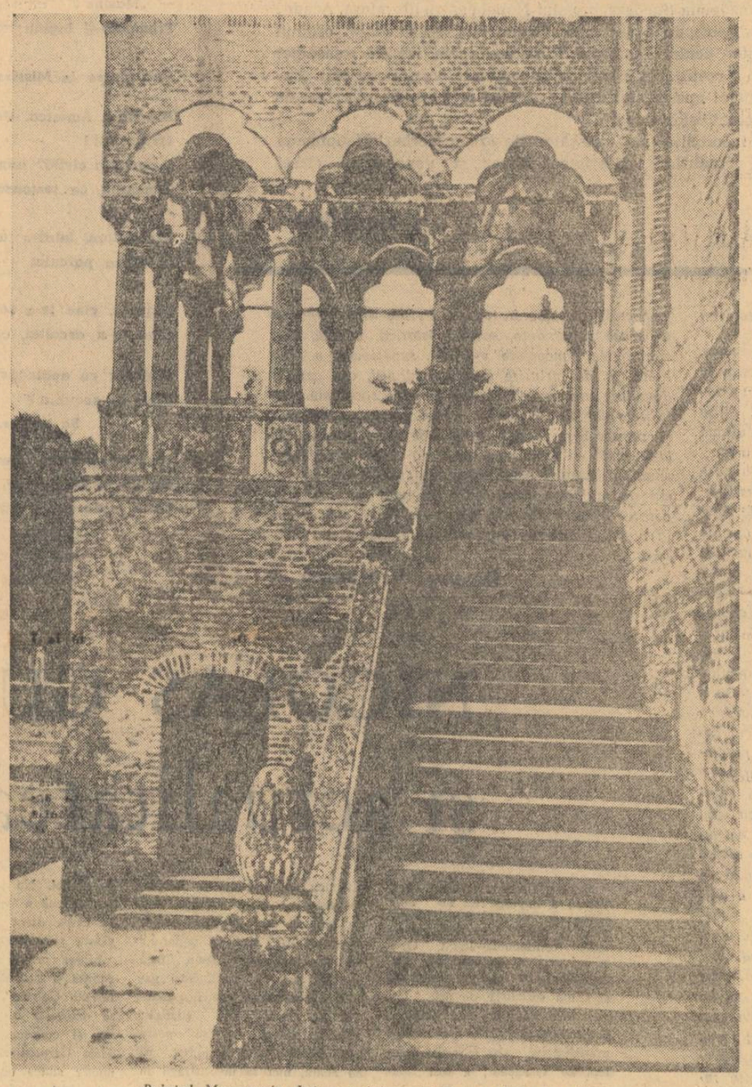

Palatul Mogoșoaia. Intrarea foișorului de pe fața de răsărit

Cursurile universitare și sarcina lor științifică

Implinind o nevoie de ordin didactic-universitar, cursurile nu rămîn totuși niște manuale pentru studenți.

Rostul cursului universitar, operă de elaborație, este de a da studentului posibilitatea să-și lărgească orizonturile intelectuale, să gîndească asupra fenomenelor literare, să cîștige în planul erudiției literare, al sensibilității percepției critice a operei de artă și al educației gustului pentru frumos. Căci azi repetă studentului anul nașterii scriitorului și lista copiată a principalelor lucrări, însoțită de rezumate pe care le-a mai citit și în manualele școlare și în prefețele Bibliotecii pentru toți sferele Bibliotecii școlarului, nu reprezintă mai mult decît sfîrșitul profesorului din liceu. Studentul, viitorul specialist în literatură, cere ca prelegerea să fie operă de istorie și critică literară. Pentru că Facultatea de filologie este o școală de specializare, nu de inițiere. Tocmai de aceea cursurile de literatură română se cer pregătite la un nivel înalt, intelectual și profesional (Cursurile speciale sînt un exemplu). Noi avem tradiții strălucite în istoria fostelor Facultăți de litere. Cursuri ținute în fața studenților au devenit opere de o valoare notorie, pentru că prelegerile erau capitole ale unui tot teoretic, închegat. Cursurile lui N. Iorga publicate apoi ca opere de sine stătătoare (Istoria literaturii române — sinteză), ale lui G. Ibrăileanu (litografiat, ajuns o raritate), Al. Philippide, Ov. Densușianu, N. Cartojan, Iorgu Iordan, G. Călinescu, Al. Rosetti, Tudor Vianu, au fost opere de contribuție la cultura românească, nu doar titluri înscrise în anuarele Universității. Cursurile lor erau opere de îndrăzneală, originale, care au îmbogățit patrimoniul nostru cultural. Catedra universitară era și o tribună a științei creatoare, ea nu se limita la respectarea normelor didactice.

Opere astăzi apreciate în cultura noastră ca Istoria literaturii române *(de N. Iorga),* Istoria literaturii române vechi, *(de N. Cartojan),* Istoria limbii române, *(de Ov. Densușianu),* Introducerea în filologie românică *(de Iorgu Iordan),* Istoria limbii române *(de Al. Rosetti),* Estetica. studii de stilistică, comparatistică *(de T. Vianu), au fost cursuri universitare, cu punctul de plecare în prelegeri, cînd nu au rămas ele însele prelegeri. Principiile de estetică ale lui G. Călinescu sînt prelegerile ținute la Universitatea din Iași.*

Dacă în epoca lor asemenea cazuri readuceau în dezbaterile științei filologice ori în valorificarea operelor literare puncte noi de vedere, azi, fără îndoială, contribuția catedrelor universitare este cu mult mai importantă. Cursurile trebuie să fie intervenții competente, curajoase în discuțiile privind acțiunea de revalorificare a moștenirii literare. La Facultățile de filologie, literatura română între cele două războaie mondiale, de pildă, este predată de critici valoroși, cu o prezență activă în viața literară. Dar cursurile care se țin studenților rămîn un secret profesional al catedrei. De ce, bunăoară, cele mai multe, redactate de ani de zile, nu s-au litografiat măcar, ca să poată fi discutate public? În felul acesta ar fi fost stimulat procesul de revalorificare și catedra ar fi dobîndit un prestigiu bine meritat. Autorii cursurilor așteaptă oare să se rezolve problemele dificile ale istoriei literare în afara Universității? Știm că unele studii publicate de Ov. S. Crohmălniceanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și alții, sînt foarte apropiate de prelegerile ținute în fața studenților, că volumul lui Paul Cornea, studiile lui Al. Dima, G. C. Nicolescu, C. Ciopraga, Emil Boldan au fost inițial prelegeri, dar de ce nu se publică cursul integral de literatură modernă, cursul de literatură clasică (epoca Eminescu, Caragiale, Creangă) cursul de literatură contemporană? Tov. Al. Piru a publicat sub forma unui volum, cursul de literatură română veche și inițiativa este lăudabilă. Chiar dacă unele teze sînt discutabile, Al. Piru încearcă o interpretare nouă a materialului, face posibilă o dezbatere asupra problematicii literaturii române vechi. Atunci de ce și alte cursuri, care se pregătesc de ani de zile, unele cu mult înaintea cursului de literatură veche, nu devin bunuri publice? Ar fi interesant de știut cum sînt tratați autorii contemporani, cum este sistematizată materia, criteriile de periodizare, rezultatele sintezelor critice, etc. Cursurile speciale — privind un autor, un curent, o mișcare, sau o revistă — ar trebui de asemenea publicate. Fragmente din toate acestea apar în reviste, ocazional și fără continuitate. Sîntem informați că o parte din aceste cursuri se află într-un stadiu editorial avansat. Este de așteptat, însă, o acțiune susținută care să facă larg cunoscută activitatea științifică a cadrelor didactice.

În faza de pregătire a Tratatului academic de istoria literaturii române, cursurile de literatură română trebuie să ajute efectiv la clarificarea unor aspecte spinoase, dificile ale procesului literar. În acest fel, cursurile universitare ar constitui, pe lîngă funcția lor didactică, o contribuție indiscutabilă la dezvoltarea științei literaturii.

I. Mureșanu

I. D. LĂUDAT:

Istoria literaturii române vechi

Istoriografia literară burgheză ne-a lăsat moștenire cu privire la epoca veche un număr foarte restrîns de cercetări științifice, contrastînd cu o cantitate impresionantă de ipoteze discutabile, de prejudecăți și de clișee pedagogice menite să le răspîndească de la înălțimea și prestigiul catedrelor. Aproape că nu există capitol, oricît de limitat, unde să nu ne lovim de starea de provizorat în care se află problema respectivă, atît sub raportul informației, cît și al interpretării. Sintezele și majoritatea studiilor de literatură română veche aparute în trecut pot servi ca punct de plecare și material documentar numai atunci cînd sînt abordate critic și cu prudență, și mai ales cînd sînt verificate și completate prin cercetări personale. Sub raportul ideilor generale și al imaginilor de ansamblu, preluarea critică cere din partea cercetătorului de azi un efort și mai susținut.

Sarcina lui I. D. Lăudat a fost deci grea și delicată. Un curs universitar se adresează în primul rînd specialiștilor, fie ei și în devenire, și cere un alt mod de a aborda și prezenta materia. Ca să răspundă exigențelor, el trebuie să fie rezultatul unei informații exhaustive, unei cumpăniri personale a diferitelor probleme în litigiu, și unui efort de sinteză ce lasă totodată vizibile treptele pe care s-a ajuns la concluzia finală; fiindcă studentul trebuie pus, cum se zice, în „curentul" unei discipline, și nu numai în fața produsului finit al dascălului său.

Un curs poate pune în circulație, mai mult decît o carte, erori trainice, clișee depășite, moștenite din trecut, idei generale care nu mai corespund cu stadiul actual al cercetărilor. Și, ceea ce e mai grav, el poate da studentului iluzia că limitele disciplinei coincid cu limitele cursului, Iată de ce asemenea lucrări se cer examinate cu cea mai mare atenție și rigoare critică, în interesul celor care se pregătesc să fie profesorii de mîine ai școlilor noastre medii, și viitorii cercetători ai literaturii române vechi.

I. D. Lăudat se achită în general satisfăcător de sarcina grea pe care și-a asumat-o. Lucrarea sa poate fi consultată cu folos de cei ce fac primii pași în această disciplină. Autorul n-a putut evita însă consecințele situației amintite la început.

Examenul nostru critic, care lasă la o parte calitățile reale ale cursului, nu va urmări să scoată la iveală nici deficiențele lui ca atare, ci să discute o serie de afirmații și clișee pe care i le-a transmis folosirea nu întotdeauna suficient de critică a materialului bibliografic. Vom încerca totodată să sugerăm cîteva din posibilitățile care se deschid tinerilor cercetători. Literatura română veche, disciplină tratată de obicei într-o manieră destul de neatrăgătoare, oferă celui ce o studiază cu atenție și pasiune, satisfacții științifice superioare, și îl pune în contact cu un moment glorios din evoluția culturală a poporului nostru.

Cursul lui I. D. Lăudat începe cu reproducerea „clasicei" (în istoriografia burgheză) împărțire a literaturii române vechi **în scrieri religioase** („biblii, cazanii, liturghiere" etc.), **istorice** („letopisețe, anale sau cronici") **juridice** (pravile) **și cărțile populare.**

Mai este oare nevoie să demonstrăm că Biblia nu aparține culturii române mai mult decît oricărei alte culturi care a tradus-o și a folosit-o? Că **liturghierele, molitfelnicele, mineele** etc., etc. sînt cărți de cult alcătuite în grecește și în cuprinsul culturii bizantine, și ca atare numai traducerea lor în românește și procesul tipăririi și răspîndirii lor sînt fapte de cultură română, care însă nu ne dau dreptul să le anexăm literaturii române? Extinzînd sistemul asupra secolului XIX ar trebui să înglobăm literaturii române pe Voltaire, Pușkin, Lamartine, Byron etc., pentru că și operele lor au fost traduse, citite și luate ca izvoare de inspirație de către scriitorii noștri!

Cazaniile, scrieri în cuprinsul cărora intervenția creatoare era permisă (ceea ce nu se putea întîmpla cu Biblia și cărțile de cult) aparțin direct **literaturii** române numai prin pasajele care se vor dovedi originale în urma unei colaționări integrale și amănunțite cu originalele lor **slavo-bizantine.**

Fiindcă în sintezele din trecut, cu care studentul are de a face în procesul lui de documentare, s-a acreditat părerea că vechea literatură română este în cea mai mare parte o literatură religioasă, creată de biserică și pentru uzul ei, autorul ar fi trebuit să sublinieze metoda greșită cu care s-a „umflat" capitolul „literatură religioasă", repartizîndu-i-se opere ce nu aparțin culturii române decît prin faptul că serveau cultului bisericesc sau se copiau pentru nevoile culturale ale unor cititori români. În realitate, numărul de scrieri religioase care aparțin direct literaturii române este, comparativ cu cele laice, mult mai redus. **Viața Sfîntului Nifon Patriarhul Țarigradului** este, sub înveliș hagiografic, o scrierere eminamente politică, redactată la curtea și sub supravegherea lui Neagoe Basarab, menită să justifice în fața contemporanilor și posterității politica acestuia și să-i glorifice domnia. **Psalmii** lui Dosoftei sînt tot o operă de literatură propriu-zisă, de poezie.

Socotim de asemenea că literatura noastră veche este destul de bogată în opere autentic literare spre a nu avea nevoie de menționarea **pravilelor** între scrierile ce o compun. Oricît de nediferențiate ar fi fost genurile, dacă putem vorbi de o „literatură religioasă" fie și numai pentru rolul jucat de imaginație în alcătuirea vieților de sfinți, nu putem vorbi de o „literatură a pravilelor". Nimeni nu confundă azi colecțiile de legiuri cu romanele lui Sadoveanu sau cu poeziile lui Arghezi, și este greu de crezut că în sec. XV—XVIII existau oameni care să se delecteze citind Nomocanonul lui Matei Vlastaris, Pravila lui Vasile Lupu sau Îndreptarea legii, unele dintre ele interzise formal „mirenilor"

Obiecții trezesc și unele formulări din paragraful despre periodizare. Nu ne putem ocupa în perioada feudalismului timpuriu (sec. X—XIII) de „nașterea și dezvoltarea statelor slave din sudul și răsăritul Europei, de nașterea și dezvoltarea culturii popoarelor acestor state și răsfrîngerea binefăcătoare a înfrîngerilor etc., etc.", ci de cultura română din această perioadă (cîtă o cunoaștem sau o presupunem), fiindcă periodizarea se referă la evoluția ei. Celelalte le studiem cu scopul de a lămuri mai bine această evoluție. Problema periodizării epocii vechi n-a fost, deoarece, rezolvată în istoriografia noastră, așa încît, în stadiul actual, putem fi în general de acord cu modul cum o prezintă autorul.

Valoroase prin intenția care le-a dat naștere, capitolele **Importanța statelor slave pentru dezvoltarea politică și culturală a Țărilor Românești** și **Formarea culturii popoarelor slave din jurul Țărilor Române** (p. 16—25) rămîn din nefericire la nivelul atins de materialul utilizat de autor (evident Procopovici, Cartojan, Ciobanu), la care se adaugă manualul de **Istoria Rominiei** pentru școala medie (vol. I din tratatul **Istoria Rominiei** a apărut totuși în 1960, v. II în 1962). Este mult prea puțin, și ar fi o gravă eroare să se creadă că numai atît se poate spune, chiar în stadiul actual al bibliografiei. Autorul s-a mulțumit cu informațiile elementare din istoricii literari amintiți, ignorînd bogata bibliografie rusă, bulgară, sîrbă, care i-ar fi putut da posibilitatea să schițeze cu adevărat un cadru pentru dezvoltarea culturii române, și să sugereze studenților, în locul cîtorva noțiuni disparate, imaginea unui amplu proces cultural petrecut în răsărit și sud-estul european în sec. X—XIV, proces în care ne-am integrat și noi. Din păcate, în virtutea unei vechi tradiții, istoricii literaturii române vechi nu știu limbile slave **(afară de Șt. Ciobanu, P. P. Panaitescu și I. C. Chițimia)** ceea ce, la scara secolului XIX ar echivala cu a vorbi despre influența franceză în operele lui Heliade și Grigore Alexandrescu, fără să fi citit niciodată în original pe Voltaire sau Lamartine și avînd noțiuni foarte vagi despre cultura franceză. Ei nu consideră necesară nici o orientare serioasă în istoria politică răsăriteană. Consecințele neplăcute nu lipsesc.

I. D. Lăudat emite unele teze direct eronate. Autorul crede că: **„Athosul trimitea în diferite țări misionari, cu scopul de a organiza viața bisericească de acolo după modelul celei trăite de ei la Muntele Athos.** Aici s-au format **misionarii care au creștinat popoarele slave în rit ortodox".** (p. 20). Nu știm cui datorește autorul această idee despre Athos și rolul lui în cultura și viața religioasă răsăriteană (bibliografia citată nu o cuprinde), dar astfel formulată ea nu corespunde realității. Athosul n-a putut forma misionari pentru creștinarea slavilor, pentru motivul că organizarea lui este mult mai nouă decît apariția culturilor slave și, firește, posterioară creștinării slavilor. Ideea creștinării slavilor prin misionarii de la Athos nu poate fi deci primită.

Mai grav ni se pare următorul paragraf: „În cursul veacului al XII-lea, în urma fărîmițării feudale a Rusiei Kievlene la nașterea pe malul Nistrului un important stat rusesc cu capitala Halici (...). Acest cnezat, cunoscînd organizarea social-politică de tip feudal, deci **superioară orînduirii sclavagiste în care trăiau populațiile romanizate din aceste părți** (subl. noastră) și-a exercitat influența asupra lor, făcîndu-le să treacă la o orînduire superioară. Așa că moldovenii au cunoscut organizarea de stat feudală încă din veacul XII prin legăturile strînse pe care le-au avut cu statul rusesc de la Halici" (p. 19—20). Pentru autor, pe teritoriul Moldovei a existat deci orînduire sclavagistă pînă în secolul XII, cînd, — după el — nu exista încă un popor român format, ci „populații romanizate". Despre obștea sătească autorul nu spune nimic. Trimitem, pentru rectificarea unor asemenea erori, la cele 2 volume apărute pînă acum din tratatul Istoria Rominiei (vol. I, p. 577—578, 799—806 vol. II, p. 100—103. Aceeași orientare în istorie o trădează și paragraful despre creștinarea și cultura „ucrainenilor" **(în sec. X (!)),** (p. 21—22). Dar în acea epocă exista un popor rus unitar, și numai începînd din sec. XIII, după c

COMEMORARILE CONSILIULUI MONDIAL AL PACII

GERHART HAUPTMANN

La recomandarea Consiliului Mondial al Păcii, azi 15 noiembrie a.c., are loc sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Gerhart Hauptmann, scriitor cu renume mondial. În bogata sa creație literară de poet dramatic — Hauptmann este preocupat înainte de orice să dezvăluie aspectele negative ale societății vremii sale, o dată cu frămîntările sale sufletești.

În cei 60 de ani de creație artistică, poetul a fost realist critic ca în „Țesătorii", simbolist în „Înălțarea la cer a Anișoarei", clasic în „Iphigenia la Delphi" și uneori romantic, cum apare în „Fiica catedralei". Creația sa artistică oglindește însă în mod veridic realitatea și ca atare întreaga sa operă este o expresie vie a vieții poporului german, din timpurile vechi și pînă în pragul construirii socialismului.

Îndată după prăbușirea fascismului, bătrînul dramaturg a fost vizitat de poetul Iohannes R. Becher, căruia i-a promis că va participa cu însuflețire la refacerea culturii germane într-un spirit democratic. Într-adevăr, în mesajul său către poporul german, din 4 octombrie 1945, G. Hauptmann se arată gata să-și aducă contribuția sa și să participe la crearea unei atmosfere de convietuire pașnică.

Cu toate că din aproape toate dramele sale se desprinde un suflu revoluționar, totuși Hauptmann, ca și L. Tolstoi, credea că umanizînd și ridicînd pe om, vor înceta și suferințele celor exploatați, a căror soartă îl preocupa, și cărora le dorea un viitor mai bun.

Exploatarea muncitorilor de către păturile dominante germane l-a preocupat încă din prima sa dramă, „În zori", reprezentată în 1889, în care ia atitudine față de unii proprietari de mine, care își hrăneau cîinii cu prăjituri, în timp ce argații lor mureau de foame. Realismul său devine și mai puternic în a doua sa dramă, „Țesătorii", prin care pur și simplu trezește în noi revoltă și dezgust față de fabricanții silezieni, care în perioada anilor 1840—1844 exploatau la sînge pe muncitorii înfometați și siliți să-și astîmpere foamea cu coji de cartofi, carne de cîine, ba chiar și cu hoituri de cal. Autorul, deși nepot de țesător, șovăie însă să îndemne direct la revoltă, și muncitorii înfometați, aduși pe scenă, motivează distrugerile și acțiunea lor de pedepsire a fabricanților astfel: „Ni-e foame și vrem pîine. Vrem să trăim, atîta tot". Critica vremii a văzut, pe bună dreptate, în această răscolitoare dramă socială „o condamnare indirectă la pieire a orînduirii capitaliste", iar poliția berlineză a interzis cîțiva ani reprezentarea ei, pe motiv că ar îndemna pe muncitori la răzvrătire. Abia după un răsunător și îndelungat proces literar ea a putut fi jucată la „Deutsches Theater", fapt ce l-a determinat pe împărat să renunțe la loja ce-o avea acolo.

Din mulțimea operelor sale mai amintim doar cîteva: „Clopotul scufundat" și „Sărmanul Heinrich", amîndouă avînd ca temă puterea mîntuitoare a dragostei, „Înălțarea la cer a Anișoarei", o copilă orfană de mamă, chinuită de un tată beției și care pe patul ei de suferință visează o viață mai fericită; comedia „Blana de biber", o biciuire în hohote de rîs a prostiei unui iuncher ajuns șef de poliție și în același timp o satiră amară la adresa burgheziei; „Ereticul din Soana" exprimă convingerea unui călugăr că e mai natural să trăiască în chip păgîn, decît după modul creștin; „Cartea unei pasiuni", care tratează divorțul de prima sa soție și marea epopee în 9.000 de versuri „Till Eulenspiegel", după modelul homeric, în care cîntă în hexametri suferințele omenirii în urma primului război mondial. Este una din cele mai grele opere din literatura germană, cu multe cuvinte create de autor.

Omul, în vasta operă a lui G. Hauptmann, se găsește situat între cei doi poli ai existenței, mereu revoltat și într-o continuă luptă cu el însuși, în năzuința sa spre mai bine și spre a crea ceva mai bun, în sensul legendarului Prometeu. Frămîntarea aceasta a sufletelor entuziaste și dornice de realizări nobile în folosul umanității constituie tocmai nota specifică a operei hauptmanniene.

Azi, dramele sale sînt traduse în aproape toate limbile și jucate pe aproape toate scenele lumii. E semnificativ faptul că în orașul erou Leningrad, asediat de hitleriști, oamenii sovietici aplaudau piesele lui G. Hauptmann. Dintre țările în care ele au fost mai mult gustate citam: Franța, Japonia și mai ales Rusia.

În limba română s-au tradus „Țesătorii" (Tg. Jiu, 1896 și București 1958), „Clopotul scufundat" (Buc. în 1911 și 1930), „Suflete stinghere" (Buc. 1922), „Blana de biber" (Buc. 1958), „În zori" (Buc. 1958), „În amurg (Buc. 1958) și „Iphigenia la Delphi".

Toate dramele sociale ale lui Hauptmann constituie o critică necruțătoare la adresa „imperialismului iunchero-burgez", cum așa de sugestiv caracterizase Lenin (Opere, vol. 32, pag. 334) Germania lui Wilhelm al II-lea, acel Kaiser de tristă memorie care a fost unul din dușmanii de moarte ai marelui și temerarului scriitor.

Pentru vasta sa operă literară închinată triumfului binelui, frumosului, umanității și în care el a pus cu măestrie artistică, pentru prima dată în literatura germană, problema emancipării oamenilor muncii, Academia Austriacă i-a decernat în 1896 premiul Grillparzer, iar în 1912, Academia Suedeză, premiul Nobel pentru literatură. Academia din Berlin, abia după prăbușirea imperiului, i-a decernat ordinul „Pour la mérite" pentru literatură. Cu acea ocazie, marele romancier Thomas Mann a rostit aceste memorabile cuvinte, valabile și azi: „Socialismul timpului nostru cinstește în autorul pătruns de milă față de țesători, pe poetul celor săraci".

Consiliul mondial al păcii sărbătorește azi în Gerhart Hauptmann un geniu al omenirii și un prieten sincer și devotat al clasei muncitoare.

I. Hurdubeț

ABERAȚII ESTETICE OXFORDIENE

Face „vîlvă" în cercurile academice și mondene engleze așa-zisa „filozofie de la Oxford", amestec hibrid de „pozitivism" și de misticism camuflat, una din formele contemporane crepusculare ale idealismului. Nu ne-ar interesa în nici un fel „vîlva" acestui curent filozofic care, în rezumat, predică „tăcerea", pentru că, vezi doamne, „soluția problemei vieții este dată de negarea acestei probleme" cum sună una din sentințele sale cele mai savante; n-am avea, prin urmare, nici un zor să menționăm moda filozofică de la Oxford — centru universitar faimos prin tot felul de mode, introduse de tinerii visconți anacronici care învață acolo prin tradiție —, dacă nu am socoti că tezele estetice ale acestei învățături reprezintă astăzi una din aberațiile cele mai mari și izbitoare ale esteticii decadente occidentale.

Ne grăbim, deci, să reproducem aceste teze estetice oxfordiene în formularea lor textuală cea mai esențială: „Limbajul dacă este logic, nu spune nimic", afirmă esteticienii de la Oxford, în frunte cu maestrul lor Gilbert Ryle. Dar „limbajul care pretinde să spună ceva (de exemplu poezia, n. n.) este un limbaj bolnav". Poezia nu ar fi, prin urmare, decît „un fenomen maladiv al limbajului".

Așadar, artistul — potrivit acestei doctrine estetice — nu are de ales: ori se socotește pe sine un om care debitează baliverne și „nu spune nimic", (a vorbi după legile cele mai riguroase ale gîndirii, înseamnă a nu spune nimic!) ori trebuie să se interneze în sanatoriu, pentru că nu vorbește normal, pentru că limbajul lui, tocmai cînd el îl consideră mai sănătos, adică în opera lui poetică, este un „limbaj bolnav".

După această concepție, — cum ușor se poate vedea — arta cuvîntului, poezia, ar deveni de neconceput. Căci, dacă ea are idei, dacă folosește un limbaj logic, „nu spune nimic", iar dacă eventual spune ceva, sau cum zic învățații de la Oxford, „pretinde a spune ceva", acest lucru se datorește unui limbaj care trebuie respins, fiindcă nu este sănătos. Unde se află atunci locul poeziei, literaturii?

Înfundătura aceasta a esteticii decadente este în adevăr uluitoare, aberația afirmațiilor devine, am putea spune, epocală, dacă o socotim — cum și trebuie — demnă să consemneze un sfîrșit de epocă, în apoteoză, al esteticii decadente însăși. Subliniem că nu avem în față de loc niște idei estetice improvizate pe colțul mesii de vreun publicist amator în materie, spre a da naștere la dezbateri de cafenea în Londra, Paris sau New York. Așa-zisele postulate estetice de mai sus aparțin unor „specialiști" — specializați mai ales în tot felul de înfundături de gîndire, pe care le numesc pompos „adevăruri ultime".

Firește, soarele răsare chiar dacă nu vrea cocoșul — poezia și literatura continuă să fie poezie și literatură, în ciuda faptului că esteticienii de la Oxford cred că le pot sfărîma în cei doi dinți ai cleștelui de carton al dilemei lor: pe de-o parte „limbajul logic, care nu spune nimic", pe de alta „limbajul care pretinde a spune ceva, dar este un limbaj bolnav".

Totuși ce soluție propun, spre a ieși din impas, domnul Gilbert Ryle și discipolii săi, cum definesc ei arta? Aici ne așteaptă — dacă lingviștii ne îngăduie expresia — o surpriză banală. Arta, ni se spune, este „un joc iresponsabil" ori, cum se afirmă în altă parte, „o fugă în iresponsabilitatea jocului". Am înțeles! Ne aflăm, iubiți cititori, în fața perimatei teorii a „artei ca joc", în fond a „artei pentru artă". Dar de ce oare au mai avut nevoie esteticienii de la Oxford de niște argumente așa de deșuchiate, ca cele cu limbajul, să revină la sus-numita teză? Pentru ca moda să prindă mai bine? Este drept că ei aduc în discuție ceva nou, dar acest adaos nu prea pare în sprijinul concepției respective. Întorcîndu-se la „arta ca joc", ei precizează foarte limpede că este vorba de „un joc iresponsabil", adică de un joc patologic, maladiv. Fără îndoială, gura păcătosului adevărul grăiește.

Am putea spune că și noi sîntem de acord cu afirmația lor, dar, firește, cu o precizare: arta decadentă, dacă este prea adesea maladivă, patologică, nu este un simplu „joc", ceva „gratuit". Ea exprimă o condiție de măcinare profundă a spiritualității burgheze, neliniștea și dezorientarea unei lumi sociale care se prăbușește; totodată ea încearcă, în mod nu tocmai „iresponsabil", o diversiune condamnabilă, slujind scopuri retrograde de evaziune din realitatea istorică, a artistului, a cititorului.

Aberațiile estetice ale filozofilor de la Oxford au o singură explicație. Teoria lor este, în fond, teoria inspirației poetice bolnave care caracterizează astăzi o așa de mare parte a poeziei decadente occidentale. Este fructul găunos cules dintr-un pom uscat și putred, care nu putea da decît acest fruct. Numai că esteticienii de la Oxford se exprimă greșit, exact invers decît trebuie. Nu poezia este rezultatul vreunui limbaj maladiv, ci limbajul poetic decadent este creat de bolile de care suiere o parte a poeziei occidentale. Este suficient să ne gîndim la limbajul suprarealist, ca vehicul al atîtor inspirații morbide, ale suprarealismului. Putem de aceea spune foarte bine: la așa poezie, așa estetică a poeziei!

Poezia și literatura nu sînt un „joc" și cu atît mai puțin un „joc iresponsabil". Ele sînt activități de mare răspundere, socială, istorică, umană, sînt moduri de cunoaștere valabilă, superioară, a realității, și de înrîurire asupra realității, așa cum o dovedesc marea artă clasică și arta socialistă. Feluritele aberații la care a ajuns estetica decadentă — printre care se numără și cele ale „filozofiei de la Oxford" — confirmă o dată mai mult haosul spiritual al culturii occidentale burgheze, care, în cazul de față, s-a întins pînă în unul din vîrfurile acestei culturi, pînă la catedrele celei mai vechi instituții academice engleze, universitatea din Oxford.

Dragoș Vrînceanu

ANDREI VOZNESENSKI

SEQUOIA [1] LUI LENIN

Nu de mult, în paginile „Luceafărului" se consemna între altele, efervescența deosebită pe care o cunoaște tînăra poezie sovietică în ultimul timp. Printre poeții citați drept cei mai reprezentativi pentru acest nou avînt al liricii sovietice actuale figura și numele lui Andrei Voznesenski, din ale cărui poezii revista noastră a avut satisfacția de a mai publica.

Creațiile acestui poet, care au stîrnit cele mai vii comentarii în paginile presei literare, în „Liter aturnaia gazeta" și „Komsomolskaia Pravda" sînt cuprinse în poemul „Para în trei colțuri" publicat de revista „Znamia". Poemul are ca obiect, metaforic vorbind, „descoperirea Americii". Din el face parte și fragmentul de mai jos.

California: la tot pasul o limuzină.
Aicea soarele miroase-a rășină.
Parcul imens de sequoia suind pînă-n cer
i-a închinat lui Ulianov un conifer.

„Sequoia lui Lenin? I"
— Pil!
Fierbere. Iad. Explozie. Trotil.
„Sequoia lui Lenin? I"
— Face ravagii
Șeriful își trage la luțeală nădragii
și cu limba scoasă ca un baset,
dă buzna la primar, în cabinet.

— „Excelență, răscoala-i la ușă, din vina
rădăcinilor de la Moscova, rădăcina..."
— „Mașina!"
Primarele-și înghiți trabucul.
— „Help, șerifii!"
Și-o șterse în Mississippi.

Alarmă-n America. Urlă sirenele, mirile.
La posturi!
„Populația civilă" tremură-n adăposturi.
Tancurile, ca țestoasele, se tîrîie.
. . . . . .
Excavatorul intră-n funcțiune și sapă, și sapă,
în inima parcului — o groapă.
. . . . . .
Sequoia, cine te-a sădit, ce grădinar?
Cine te-a ascultat, conifer secular?

„Plăcuța cu dedicație, la topit! Comunistă!
Gata cu sequoia!"
Ba nu! există!

La douăsprezece punct pe cadran,
din 24 în 24 de ore, la meridian,
peste pădurea de zgîrie-nori —
fulgerînd
sclipitor,
scăpărînd
ca o coroană
diafană
de parașută,
rază
din reflectorul
vertical
al
tulpinii
luminează,
crește
sărbătorește
cu zborul
luminii,
suie
sus, peste.
Sequoia nu e
și, totuși, este!

La fel,
ca dintr-un tainic frunzar,
deasupra Moscovei răsar,
înflorind uriașe calicii,
jocurile de artificii.

Fiecare își are sequoia. Noi
răsădim ca-ntr-o grădină conștiința — altoi.

Sequoaia mi-e tovarăș bun,
ea mi-e lumina tutelară
oriunde-aș fi, în orice țară.
Pe ocean în plin taifun,
pierdut în carnaval, spre seară
cînd de puteri sleit mă simt

m-afund ca-ntr-un bazin de-argint
sub aria coroanei lui

și-mi deapănă cîte-o poveste...

Sequoia nu-i?
Sequoia este!

1 Specie de conifer gigant, caracteristic ținutului californian.

În românește de **ROMULUS VULPESCU**

NICOLAS GUILLEN și actualitatea literară cubană

Nicolas Guillen, marele poet cuban, a împlinit nu de mult vîrsta de 60 de ani. Telegramele și urările i-au sosit de pe toate continentele lumii. Opera lui a făcut pretutindeni cunoscută Cuba oprimată de ieri și Cuba socialistă de azi. Cel mai bun dar pe care Uniunea Scriitorilor din Cuba l-a făcut președintelui său, neobositului luptător sexagenar, a fost apariția a două importante publicații „Gaceta de Cuba" și masiva revistă bilunară „Union", amîndouă puse sub egida U.N.E.A.C.-ului (Uniunii scriitorilor și artiștilor din Cuba).

Nicolas Guillen a prezentat publicului cuban amîndouă aceste publicații. „Care este profesiunea de credință a intelectualilor și artiștilor cubani, uniți cu poporul lor, luptînd pentru el — ei fiind una cu poporul? — scrie Guillen. Ei spun încă o dată prezent, credincioși patriei și conștienți de răspunderea lor socială". El adaogă: „Munca noastră nu se poate opri. Nimeni nu va putea să ne abată, nici să ne sustragă de la ea. „Gaceta de Cuba" este o tranșee, nu numai pentru a rezista, ci spre a înainta către o patrie pe deplin liberă..."

În jurul lui Nicolas Guillen se grupează, în aceste publicații, cei mai de seamă scriitori și artiști contemporani, care au luptat, au contribuit la victoria Revoluției. Nu lipsește semnătura postumă a celui care a socotit Cuba drept a doua și adevărata sa patrie: Hemingway.

Marea revistă „Union" înlocuiește și dezvoltă fosta „Nueva Revista Cubana". Organizarea ei se datorește lui Nicolas Guillen și cunoscutului romancier Alejo Carpentier. Primul său număr aduce un mănunchi de colaborări de frunte: poezii de Manuel Navarro Luna, Virgilio Pinera, Fayad Ianis, Nivaria Tejera; un fragment de roman de Alejo Carpentier, studii critice semnate de Juan Marinelo, rector al Universității din Havana, Angel Augier, Rene Porocarrero.

Merită a fi semnalată în chip deosebit o contribuție a gînditorului argentinian Ezequiel Martinez Estrada, unul din cei mai entuziaști susținători din America Latină, ai Revoluției cubane. Estrada este autorul unui studiu de mare anvergură — care s-a bucurat de un deosebit succes, intitulat: „Analiza funcțională a culturii", carte distinsă cu premiul de critică „Casa de los Americas".

În expunerea sa din revista „Union", Estrada se adresează intelectualilor cubani și latino-americani, spre a examina împreună care sînt căile pe care poate fi realizată „o mare cultură populară socialistă cubană" și „în ce stare de spirit trebuie abordată această operă". El se ridică împotriva acelor intelectuali și scriitori de pretutindeni care „formați în cercuri închise și parfumate" ar mai încerca să-și apere creația ca pe o „proprietate personală". Inteligența și talentul nu sînt „privilegii sui-generis" ci sînt „bunuri sociale". Estrada amintește că apostolul cuban Marti nu s-a întrebat niciodată „în ce mod ar putea servi cu inteligența sa Revoluția, ci în ce fel Revoluția ar putea să se slujească mai bine de el, — nu de vreuna din calitățile sale, ci de întreaga sa ființă".

N. Roura

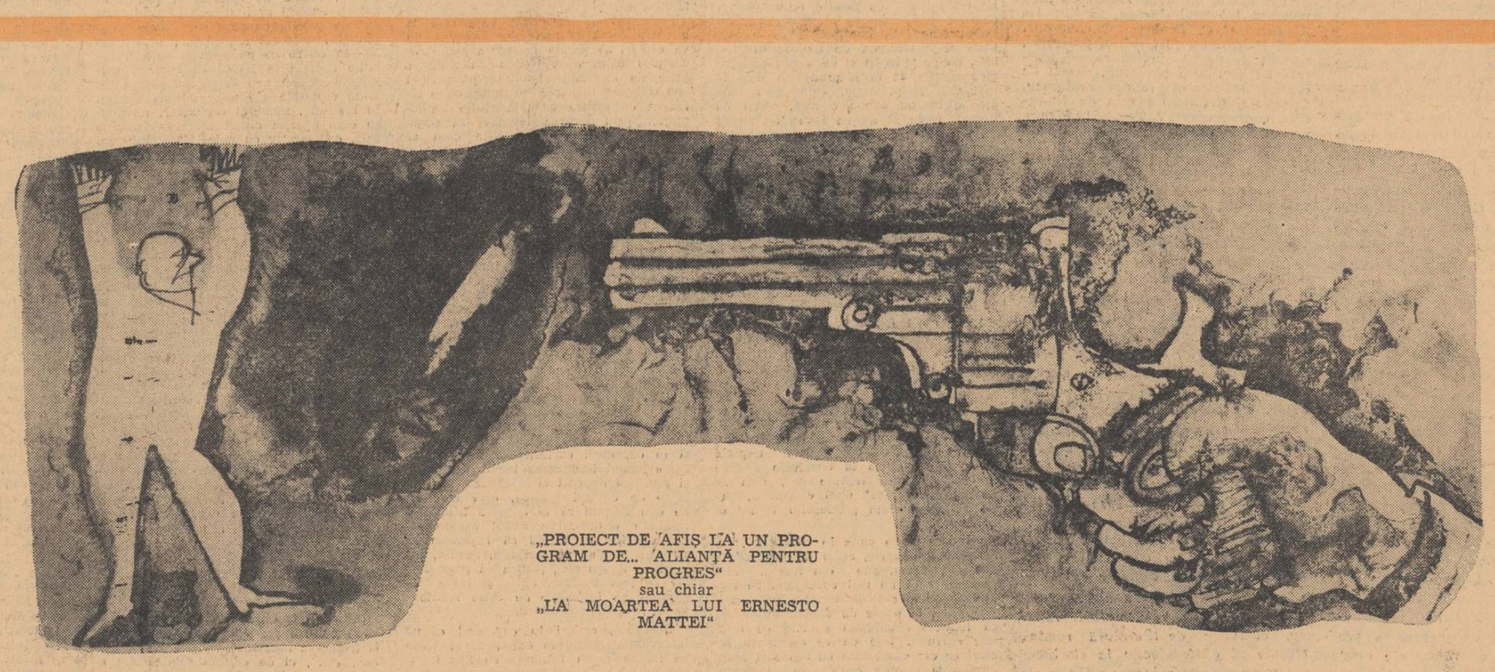

„PROIECT DE AFIȘ LA UN PROGRAM DE... ALIANȚĂ PENTRU PROGRES"
sau chiar
„LA MOARTEA LUI ERNESTO MATTEI"

Desen de G. RADU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA; Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99: Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul; Combinatul poligrafic Casa Scînteii

1964

Biblioteca oraş-Sibiu

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V. — Nr. 23 (106) — 1 DECEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ŞI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Darie Novăceanu

Ne despărţim treptat...

Ne despărţim treptat şi în tăcere
De arborii adolescenţei.
Iată-ne : intrăm
Sub un cer nou, mai nalt, care ne cere
Să fim bărbaţi, să ştim deosebi
Răspunderea de simpla încercare.

E-o despărţire-obişnuită, ca pe un peron
De-un tren ce pleacă gol spre depărtare,
Sau ca pe-un mal, de-un riu care ne duce
Doar chipurile în oglinda lui
Spre-o cunoscută sau necunoscută mare.

Şi-am fi ridicoli dacă-n această oră
Am flutura batiste-ngînduraţi :
Munţii nu-s trişti cînd către dimineaţă
Nocturne peisaje mor peste cîmpii
Şi-o nouă, aşteptată auroră
Înscrie-n frunze cu văpăi uşoare
Trecerea lor în altă zi.

Ne despărţim, atîta tot, intrînd
Sub un cer nou pe care-l ştim prea bine :
E cerul comunismului. Sub el
Noi sîntem prima generaţie căreia îi revine
Dreptul de-a-l locui şi înfrumuseţa.

Ne despărţim treptat şi în tăcere
De arborii adolescenţei.
Iată-ne : intrăm
Sub un cer nou, mai nalt, care ne cere
Să fim bărbaţi, să ştim deosebi
Răspunderea de simpla încercare.

Szekely Janos

Platani

Peste vîrf medieval de turle,
Unde vise-n zbor nu mai pătrund,
Suie, în tăcere-nvăluite,
Patinate ramuri de platani.

Frunze rotunjite de lumină
Oglindesc văpaia verii-n ele,
Şi-n prelunga umbră a tulpinilor
Uneori, scînteie de stele bat.

De un veac staţi muţi, pierduţi pe gînduri,
Neclintiţi din loc, bătrîni platani,
Ce-aţi văzut de cînd sălaţi privirea
Între floarea parcului şi cer?

Aţi zărit piciorul zvelt al fetei,
Cînd trecea slujindu-i pe boieri?
Dar păunu-albastru, plin de ifos,
Cum păşea ca domnii pe sub frunze?

Cîte-mbietoare castelane
Îşi roteau pe lîngă voi mătasea?
Dar spînzurătoarea de alături
Cum părea lîngă iubirea lor?

Arbori albi, frunzişul vostru ştie
Şi eroii care au luptat,
Să alerge prin castelul sumbru
Căprioara roşie-a libertăţii.

Cornul brazdelor împunge zarea
Şi sub cerul dimineţii-albastre,
Peste-ntinderile arăturii,
Trece fata, pasărea cîmpiei.

Cînd s-o odihni la umbra voastră
Cu surîsul ameţit de vise,
Scuturaţi-vă din frunze soarele,
Mîngîiaţi-i ochii, albi platani.

În romîneşte de VIOLETA ZAMFIRESCU

ZEIŢA FORTUNA — Detaliu

(Descoperire arheologică din regiunea Constanţa)

CONFLICT ŞI ACTUALITATE

Nu sînt un teoretician, aşa că aceste consideraţii trebuie privite sub semnul amatorismului critic. Intervenţia subsemnatului este o recidivă, pentru că nu e prima oară cînd ne amestecăm într-o problemă cu consecinţe destul de importante pentru viaţa noastră literară.

S-a observat pe bună dreptate că există destui autori care, deşi scriu despre oameni ai zilelor noastre, nu sînt actuali, că nuvelele, schiţele şi, de ce n-am spune-o, romanele lor sînt neinteresante, au false conflicte — de unde o impresie de cenuşiu şi plictis iremediabil (modele mai vechi au existat, slavă Domnului!). Cărţi reputate din nebăgarea de seamă a criticii, consacrate numai pentru că păreau rezultatul unei munci laborioase de ani de zile, la examenul timpului se dovedesc simple încercări de a surprinde realitatea zilelor noastre, care numai neinteresantă nu este. Ca să reiau un exemplu dat de Marin Preda : într-o gospodărie agricolă de Stat, aflată în paragină, vine un nou director şi, după o sută de pagini, ai şi aflat totul despre el. Se poate spune că nu avem de-a face cu un roman plasat în actualitate? Da, cu bunăvoinţă, ne aflăm în plină actualitate. Numai lipsa de meşteşug a autorului care a suprimat interesul pentru acţiune de la capitolul doi se situează în afara actualităţii. Să trec acum în domeniul mai spectaculos al industriei. Un roman voluminos ne aruncă de la început în mediul tumultuos al unei uzine. Descrierea agregatelor, păstrînd un ton reportericesc de nivelul mediocrităţii, are undeva totuşi un fior. Te aştepţi ca în acest decor să întîlneşti nişte oameni formidabili. Din convorbirile lor îţi dai seama că autorul şi-a transcris jurnalul de lectură, în formă de dialog. O falsă intelectualitate, o jalnică pornografie cînd e vorba de relaţiile amoroase şi, mai ales, o schelărie rudimentară a cărţii, fată împresia definitivă în momentul abandonării ei. Este autorul în actualitate? Nu este, răspundem noi, pentru că el n-a priceput esenţialul : sufletul contemporanilor. Lista poate fi continuată, dar nu intenţionăm să facem o statistică a nereuşitelor. Poate o încercare de explicaţie a eşecurilor ar fi utilă. Treaba mi se pare simplă : scriitorii respectivi au venit cu o experienţă *de acasă*, cu o oarecare prejudecată despre roman, au făcut, e drept, unii dintre ei, lungi documentări, dar — ori lipsa de inteligenţă artistică, ori talentul şubred i-a oprit în faţa realităţii. La unii, se poate vorbi despre o grabă care-i duce la înfrîngeri literare, la alţii, pur şi simplu de o incapacitate de a intra în miezul lucrurilor.

S-au găsit oameni care să înfeudeze actualitatea calendaristicii. După aceşti teoreticieni, numai ceea ce s-ar petrece AZI ar interesa publicul cititor, şi situarea unui conflict important şi real în trecut ar trebui condamnată iniţial. Este evident, pentru cei de bun simţ, că vitrina nu este raftul cu brînză în care marfa se alterează dacă nu e servită pînă la închiderea magazinului. Concepţia aceasta primitivă a fost combătută. În Uniunea Sovietică, se găsiseră, de asemenea, critici care condamnau pe acei ce scriau încă despre Războiul de Apărare a Patriei, moment esenţial în viaţa poporului sovietic. Eroarea de gîndire nu trebuie să ne răpească spaţiul, aşa că nu vom insista.

Am mai spune că termenul de conflict a fost descoperit cam tîrziu. El este reclamat cu insistenţă tocmai pentru că s-a căzut cam des şi cam prea mult în platitudine. Pentru noi, este evident de mult că literatură nu se poate face fără conflict. Nu cunosc operă reuşită, în toată literatura lumii, în care ceva să nu se opună cuiva. De ce nu merg la public unele filme? Pentru că scenariile nu au conflicte profunde! Cine crede că numai pe scena teatrului trebuie să existe o luptă între caractere se înşală. Luaţi cea mai aparent banală schiţă a lui Cehov şi o să vedeţi ce teribilă încleştare se află sub rînduri!

Problema esenţială rămîne descoperirea conflictului în actualitatea socialistă. Citesc, cum este firesc, schiţele şi nuvelele publicate de către revistele noastre literare. Nu se poate spune că schimbul de mîine al prozatorilor nu este asigurat. Se scrie frumos, nu lipsesc modele ilustre mimate cu consecvenţă, dar asta nu deranjează cînd modelul merită osteneala de a fi imitat, supărînd numai superficialitatea alegerii subiectelor. Un ţăran îşi sparge farfuriile vechi cu năduf năzuind la un tacîm preţios, semn al emancipării la sate (Costache Anton). Un şofer, de prea mult bine, îşi minte logodnica, şi aceasta, disperată, se aruncă din autocamion, murind. În mijlocul unui ocean de lapte, imprudentul îşi dă şi el duhul! (N. Velea). La malul Dunării, au loc petreceri repetate cu vermut la care iau parte femei fatale şi piloţi de cursă lungă. Se stabilesc unele identităţi, se petrece un accident grav, totul se aprinde, şi, cînd crezi că unul dintre eroi îşi va trimite iubita la închisoare, totul se termină în coadă de peşte. (F. Neagu). Un soţ îşi înşală soţia şi strigă „hoţii", cum se obişnuieşte în lumea pikpokeţilor, femeia fuge la părinţi, şi don-juanul are remuşcări. Totul se încheie cu o împăcare neverosimilă. (N. Breban). Iată, povestite pe scurt, cîteva dintre cele mai recente schiţe şi nuvele ale scriitorilor noştri mai tineri, toţi foarte talentaţi, precizăm.

Ce se observă cu uşurinţă? Că s-a redescoperit dragostea, cum remarca pe bună dreptate cineva, dar într-o formă care trebuie să ne pună pe gînduri. N-o să fim ipocriţi ca să spunem că în societatea noastră nu există divorţuri şi soţi înşelaţi. Tribunalele ne-ar contrazice cu uşurinţă. Dar lumea aceasta a adulterului este ea atît de atrăgătoare încît să concentreze într-un timp scurt şi cu frenezie atîtea condeie? Nu mai sînt tineri care se iubesc sincer, nu mai există poveşti pure de iubire care să amintească de Romeo şi Julieta? A terminat societatea noastră cu toate eforturile pe care le are de făcut? Casele, uzinele şi universităţile noastre s-au ridicat singure ca în poveşti? N-a pus nimeni mîna pe o cărămidă, n-a vrut nimeni să surpe, ca în legenda lui Manole, zidurile ridicate peste noapte? Avem în jurul nostru numai îngeri? Noi nu credem. Ce se întîmplă atunci? De ce unii din scriitorii noştri talentaţi merg către false conflicte? De ce li se pare că abandonarea unei pasiuni şi desfacerea unui contract nobil făcut la Sfatul Popular reprezintă în exclusivitate încleştarea cea mai teribilă în societatea noastră? Nu e vorba oare şi aici de o falsă înţelegere a termenului de conflict şi de actualitate?

Recomandări s-ar putea face, dar nu sîntem noi cei mai în măsură să le emitem. Literatura „părăsirilor" rămîne în continuare, de-a lungul timpurilor, un izvor nesecat de drame, şi cititorul va găsi totdeauna vreme ca să-i acorde cîte ceva din timpul său. Condiţia obligatorie ar fi ca această literatură să aducă totuşi şi ceva nou. A spune că nu se poate descoperi încă ceva nou în acest domeniu e o exagerare; remarcăm numai că publicul vrea să se regăsească în cărţile noastre, aşa că, acordarea unui spaţiu exagerat problemei divorţului este cel puţin o imprudenţă. Gînditorul care lucrează la strung şi aspiră mereu la ceva nou, la simplificarea procesului de producţie, inginerul visător în stare să ne ofere oraşe de sticlă şi beton peste noapte, scutind sudoarea a mii de constructori, savantul care luptă, în faţa microscopului, cu moartea, merită tot atîta atenţie cît disperatul pierit, ce ironie, într-o mare de lapte!

Oare lupta în conştiinţa oamenilor dintre ceea ce a rămas vechi, inert şi periculos şi chemarea avîntată a dăruirii pentru colectivitate, uciderea acelui diavol numit *Al meu* şi victoria lui *Al nostru* nu reprezintă forme ale conflictului de actualitate? Crede cineva că lupta în conştiinţă e o luptă uşoară? Locul scriitorului împiegat de Tribunal, contabil al faptelor mărunte va fi luat cu siguranţă de către scriitorul-filozof, înarmat cu concepţia cea mai înaintată asupra societăţii, concepţia marxist-leninistă.

Incheind, nu pretindem că am spus ceva însemnat în legătură cu conflictul şi actualitatea, ştim foarte bine că se poate discuta încă şi chiar aşteptăm şi alte intervenţii ale scriitorilor noştri.

Eugen Barbu

LUCIAN BLAGA: ANTON PANN
(fragmente din piesa în trei acte, cu acelaşi nume)

AL. SIMION: LA MARGINEA ORAŞULUI
(fragment de roman)

ION ŢÎRLEA: CONVERTIREA MARŢIENILOR
(povestire ştiinţifico-fantastică)

PROBLEME ALE CONFLICTULUI

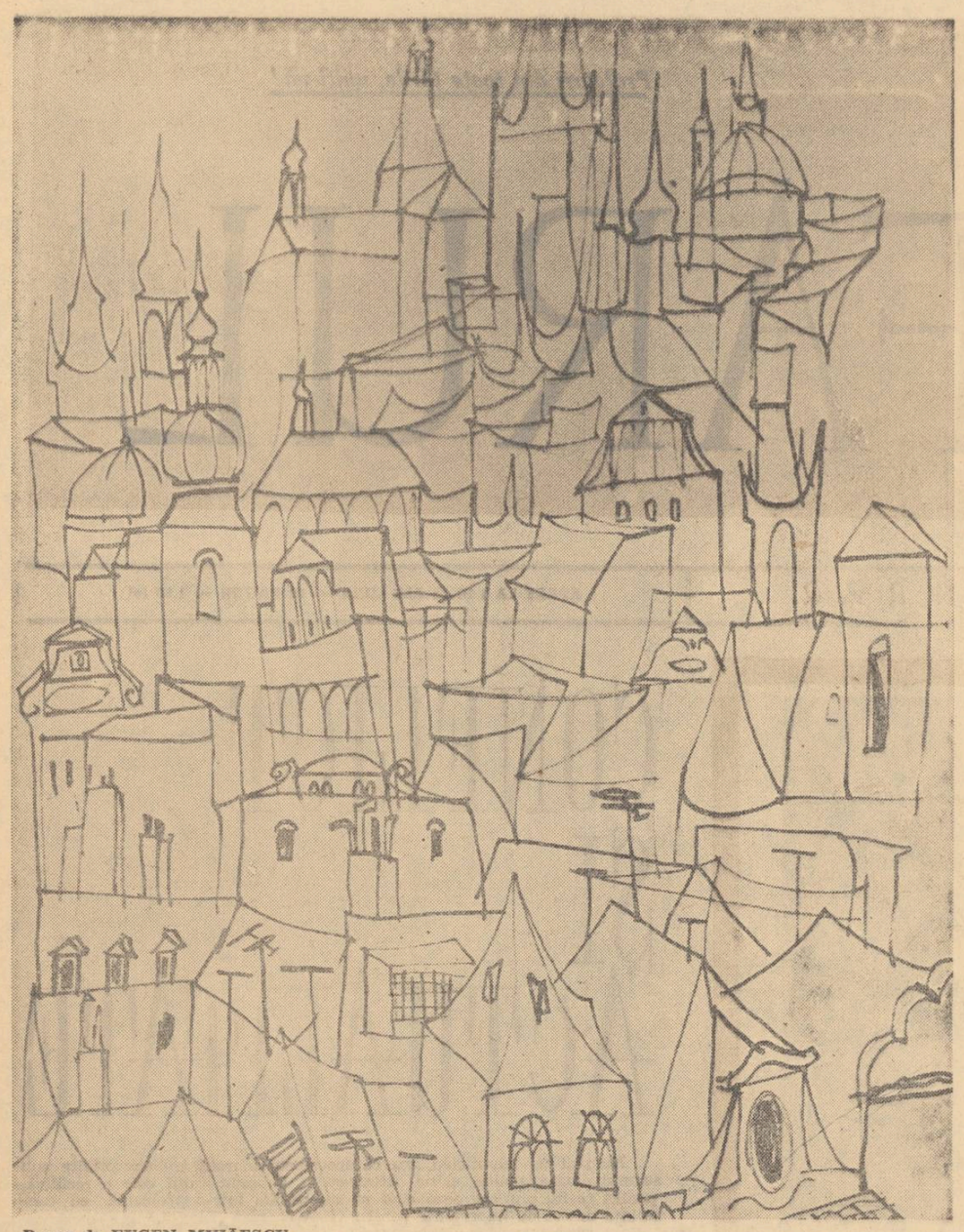

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Jurnal de lectură

MARCEL BRESLAŞU: Alte „nişte fabule"
ADRIAN MUNŢIU: Vîrsta cunoaşterii

În cele mai diverse întrupări ale sale, lărgind în toate direcţiile accepţiunea tradiţională a genului, fabula reprezintă pentru Marcel Breslaşu o modalitate a atenţiei faţă de real, concret şi actual, un chip de a verifica — prin controlul practicii nemijlocite — trăinicia visului, gradul de adaptare a visului la realitate. Prefaţînd „nişte fabule mici şi mari pentru mari şi mici" (1946), poetul spunea că el concepe fabula ca un „chenar aievea" al visului, vrînd să ne convingă — prin răsfrîngerea directă a lumii şi printr-o activă nevoie de delimitări — cîtă realitate cuprinde visul său. Voia să ştie foarte precis dacă nu cumva avînturile sale se îndepărtează într-o închipuire nedefinită, vagă, şi al cărei contact cu resursele originare ale vieţii ar fi fost — cu urmări nefaste pentru poezie — întrerupt. „Am simţit nevoia — zicea pe atunci poetul — să mă strîng, / să pipăi pămîntul sub picioare... / M-am răfuit cu fiecare pom, cu fiecare floare..." Nevoia aceasta este una de motivare profundă a sentimentelor — şi din satisfacerea ei a rezultat partea cea mai originală a poeziei lui Marcel Breslaşu, fapt atestat şi de recenta culegere. Liric şi sentimental prin vocaţie, poetul a resimţit necesitatea unei atitudini ofensive — şi pentru a se face ascultat de oameni, poetul a înţeles că nu-i ajung gesturile patetice, chemările, îndemnurile ; uneori trebuie „să dai cu lira după ei !" ca eficienţa versului să fie mai mare. E nevoie — spune poetul altundeva — să-ţi cîştigi „dreptul" de a visa, fabula fiind un foarte nimerit mijloc de a cîştiga acest drept, un chip de a te diferenţia de „colegul visător (întotdeauna) şi care, cu burta la soare, stă şi scrie frumosul pastel LUNA". Risipind o cantitate apreciabilă de spirit şi ingeniozitate, mereu în polemică (deşi nu oricînd fericită) cu felul grav şi sentenţios, foarte econom în cuvinte, al fabuliştilor clasici — de modelul cărora se îndepărtează voios, motivînd că „de la o vreme încoace nu mai trebuie vorbit oamenilor ca unor dobitoace" — scriitorul menţine totuşi unele din prerogativele genului — în primul rînd *gesticulaţia* încărcată de tipicitate a personajelor, în al doilea rînd corespondenţa planului fizic cu un plan mai larg, al semnificaţiilor morale, apoi, în al treilea rînd, — şi de astădată cu un succes aproape constant — oralitatea stilului, fidelitatea faţă de limba vie, vorbită.

Fabula politică este cel mai bine reprezentată, „trimiterile" la fenomenul actualităţii sînt aici de o remarcabilă eficacitate, cu condiţia, firească, să-şi păstreze pînă la capăt desenul clar tipologic (aceasta este, s-ar putea spune, singura însuşire existentă, inflexibilă a fabulei de oricînd, singura însuşire absolut rezistentă la inovaţii). În unele cazuri (în „La poarta fabulei" — cum s-a mai spus) claritatea desenului tipologic ameninţă să se piardă sub presiunea şuvoiului de cuvinte. Foarte izbutită ca fabulă politică, plină de înţelesuri pregnante, străbătută de un convingător suflu polemic — este „Vulpea mărinimoasă", variantă contemporană a fabulei cu vulpea liberală, chemată să figureze, de astădată, falsa smerenie şi demagogia — tot mai ineficace — a propagandei imperialiste. Comedia dezinteresării, candoarea falsă prost asimilată, a diplomaţiei burgheze ce se face a nu pricepe neîncrederea cu care sînt întîmpinate propunerile sale, substratul adevărat al doctrinei „renunţării la suveranitate", „deschiderii graniţelor" etc. — toate acestea capătă o reprezentare vie.

Alte fabule au, de asemenea, o adresă politică precisă şi „farmec" contemporan. Hiena mărturiseşte că preferinţa sa pentru cadavre nu e absolută, ar renunţa la ea şi ar înghiţi chiar şi victime vii, are însă de pus o întrebare ca să se liniştească : dacă nu cumva acestea s-ar împotrivi — chip de a sugera că, adesea cruzimea este apanajul şi expresia laşităţii. În altă fabulă, iepurele declară, la rîndul său, că nu e fricos, aşa cum îndeobşte se crede, dimpotrivă nu duce lipsă de curaj („— Curaj ? Curaj am eu întotdeauna, / dar uneori... mi-e frică să-l arăt" etc.) Primejdia care ameninţă acest gen de literatură este prea marea volubilitate care face, uneori, să se piardă nu numai „ideea", dar şi efectul şi hazul. Însuşirile (ca şi anumite laturi discutabile) ale fertilei activităţi de fabulist desfăşurată de Marcel Breslaşu, şi care-i asigură un loc original în contextul literaturii noastre, s-ar cere analizate mai pe larg. Prilejul nimerit pentru o astfel de analiză îl constituie desigur recenta apariţie — în „Biblioteca pentru toţi" — a volumului „Dialectica poeziei şi nişte fabule".

★

Placheta apărută sub titlul „Vîrsta cunoaşterii" ne fixează atenţia asupra unui debut concludent care aduce cu sine realizări certe şi promisiunii mari. Tînărul Adrian Munţiu — premiant I la concursul de poezie al revistei *Luceafărul* pe anul 1959 — dovedeşte de pe acum, înainte încă de a-şi fi cristalizat virtualităţile, şi înainte chiar de a-şi fi afirmat o personalitate originală — însuşiri deosebite, sensibilitate, siguranţă în expresie, o „respiraţie" de poet autentic, avînt liric-oratoric, multă înlesnire în tratarea temelor deajuns de diverse care-l solicită în drumul larg al cunoaşterii şi înţelegerii. Problema este să nu oboseas-că prea curînd, o dată cu trecerea fazei adolescente, să dea un conţinut mai substanţial elanurilor începutului, să-şi fortifice aceste elanuri prin experienţă proprie. El cîntă acum setea de cunoaştere, dar va trebui să cînte cunoaşterea însăşi, victoriile, înfrîngerile şi din nou victoriile prilejuite de „cunoaştere", în sensul profund şi grav al cuvîntului. Se apropie de realitate — şi aici e un prim punct cîştigat — cu o mare încredere, generos şi pur, avid de trăiri şi certitudini. Acest prim pas tînărul poet îl evocă frenetic, cu o exuberanţă de bună calitate, sinceră, convingătoare, cu o voinţă ardentă de a primi ecourile şi chemările patriei socialiste, — de a le integra fiinţei sale mai profund şi de a le rămîne — cu gravitate — credincios, în actul unei dăruiri totale : „Azi vreau să cînt. În mine e-un cer albastru, pur, / Oglinzi, oglinzi în suflet mi se rotesc fugare, / De mă ucid o clipă, mă nasc în fiecare, / În dansul lor sînt chipul văzut jur împrejur. / Şi tinereţea, spadă, vreau să mi-o-nfig în timp / Sub noul arc voltaic ce-mi luminează ţara (...) Lăsaţi în lături zările să cadă !" (*Certitudine*). Direct, cu o claritate adesea pătrunzătoare — sau metaforic, cu o fantezie îndrăzneaţă, tînărul poet vorbeşte despre sine, despre lume, despre raporturile sale cu lumea, într-un fel caracteristic adolescenţei, el se simte ca un nou Ulise „dezlegat de catarg" chemat de „zările oraşului", uimit de noutatea şi infinitul vieţii, lacom de lumina care creşte în jur. Ca Nicolae Labiş, resimte dureros, — dar într-un fel „dureros" care e, firească, al adolescenţei, adică prea puţin dramatic — mari remuşcări pentru vremea irosită, pentru tot ce s-ar fi cuvenit să facă şi n-a făcut, şi scoate din această timpurie remuşcare energii noi („Cît timp am irosit în zadar ! Între o clipă şi alta aş fi putut să desferic munţi şi izvoare. / Atîtea foi stau albe şi goale-n buzunar, / Nescris, cuvîntul muşcă în carnea lor şi doare.") S-ar zice că e oarecare gradilocvenţă aici, oarecare exagerare patetică, gesturi prea crîncene — e adevărat — dar astfel de ipostaze nu stau rău adolescenţei poetice. Cu condiţia să nu devină o modalitate de a ocoli profunzimea de conţinut, condiţie, din păcate, nerespectată întotdeauna de poet. În versurile sale bune, energia mişcării, a gestului liric se însoţeşte cu vigoarea formulărilor bine înrădăcinate în conţinutul lor, ca în această poezie intitulată programatic *Cuvîntul*. „Cuvîntul niciodată nu l-am ştiut supus, / Ci colţuros ca o margine spartă de stîncă / Şi răzvrătit ca jnepii înfipţi în ceaţă, sus. / În iarna grea a pietrei nedomolite încă. / Dar l-am dorit în rană fier roşu să ardă, / Nu doar o simplă jertfă în mode şi tipare, / Să-mplînte flăcări vii, în noi, în fiecare !". Într-un chip cam paradoxal, dacă ţinem seama de vîrsta autorului, şi totuşi atît de caracteristic acestei vîrste în stare să trăiască intens şi sincer tot ce, de fapt, n-a trăit efectiv — ne sînt evocate ororile obsedante, crimele fără număr săvîrşite de fascism împotriva umanităţii (merită să fie amintite „Nopţile de la Auschwitz", „Zbucium", „Sfîrşitul Annei Frank" şi altele). Volumul conţine latenţe bogate şi, în realizarea lor deplină, tînărul poet va trebui, desigur, să învingă multe ispite (retorica abstractă, încrîncenarea, cunoaşterea cam declarativă a realităţii) să le depăşească.

Lucian Raicu

Ceva despre proza lui D. R. Popescu

Ceea ce se impune în primul rînd ca o constatare favorabilă scriitorului este sentimentul autenticităţii care străbate majoritatea paginilor romanului şi face vie atmosfera satului, după cum imprimă vitalitate unor caractere demne de reţinut. Atenţia scriitorului este îndreptată îndeosebi spre realizarea unei imagini artistice complexe care să lumineze adînc resorturile morale ale eroilor săi, puternicul, complicatul proces de transformare a conştiinţelor, determinat de ideile revoluţiei socialiste în lumea satului românesc de astăzi.

Nu vom mai insista asupra acestui roman, şi el însă putea să facă obiectul discuţiei despre conflict, în aceeaşi măsură ca şi schiţele lui Nicolae Velea, Fănuş Neagu, R. Cosaşu, N. Ţic etc.

Dar, în ultima vreme, Dumitru Radu Popescu a dat la iveală cîteva nuvele inspirate îndeosebi din anii de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial, a căror valoare nu poate fi consemnată doar în elogiile particulare. *Mări sub nisipuri*, *Moroiul*, *Căruţa cu mere*, sînt de pildă, lucrări care îl impun pe Dumitru Radu Popescu atenţiei generale ca pe un prozator prin excelenţă modern (aici cred că nu mai e cazul să ne explicăm cu privire la termen). Este o proză densă, frumoasă, de o factură simbolică, menită să dea faptelor descrise o rezonanţă tulburătoare. Scriitorul luminează cîteva episoade care opun, într-un conflict de mare profunzime psihologică, două concepţii de viaţă diametral opuse, zugrăvind în persoana unor eroi cu valoare simbolică, chipul spiritual a două lumi încleştate într-o luptă deschisă. Aceste nuvele au un conţinut profund demascator, iar demascarea se face explicit de pe poziţiile noastre, ilustrează concepţia noastră de viaţă, punctul nostru de vedere actual. Nu ştiu cum ar putea fi clasificat conflictul acestor povestiri, dar cred că nu acest lucru este important, ci mesajul care se degajă din acest conflict, iar mesajul exprimă idealurile noastre.

Iar conţinutul actual al acestor nuvele este expus cititorului în imagini artistice valoroase, convingătoare, care îl cîştigă pe cititor, îl fac să citească cu pasiune nuvela, îi trezesc interesul, îl captivează. Despre acest aspect al problemei s-a vorbit iar gestie a desfăşurării faptelor, ceea ce evidenţiază o dinamică întîmplătoare originală, avînd darul să solicite atenţia cititorului, dar şi gîndirea lui. Să ne gîndim, de pildă, cum evoluează faptele în povestirea *Mări sub nisipuri*. Un tînăr licean are sarcina să demonteze podul care leagă un mic orăşel ardelean de restul regiunii şi astfel să împiedice retragerea plănuită a ocupanţilor hitlerişti. Acţiunea afectează riscul capital, dar tînărul nu şovăie. Interesant descris, procesul psihologic prin care trece acest tînăr relevă idei valoroase, ţinînd de înţelegerea menirii în viaţă. Scriitorul se dovedeşte un artist matur în arta dezvăluirii treptate a sentimentelor pe care le trăieşte tînărul în toată complexitatea lor, şi în faţa cititorului se înalţă un inspirat poem al adolescenţei. Totul se realizează prin fapte în aparenţă mărunte, banale : vizita la fata căreia nu i-a mărturisit niciodată c-o iubeşte, răsfoirea unui ierbar, ascultarea atentă a tic-tacului a două ceasuri unite pe mîna adolescentului şi rezumînd timpul şi viaţa etc. Şi fiecăruia din aceste fapte mărunte scriitorul a ştiut să-i imprime atîta semnificaţie şi atîta căldură umană, încît cititorul urmăreşte tulburat scenele, retrăind alături de eroi nu numai emoţia, dar şi o mare înţelegere filozofică a vieţii. Prozatorul are darul sensibilităţii la culoare, la vibraţia aerului, şi la ceea ce se numeşte „timp". Acel „timp de trăit şi timp de murit" de care vorbeşte Erik Maria Remarque. Materializarea timpului în proza lui D. R. Popescu aminteşte apoi de Hemingway. Poate şi maniera, dar este vorba de o experienţă asimilată organic, nu de o pastişă. E şi aici o remarcabilă artă — aflată în plină cristalizare — a scrisului frumos, a frazei bogate, colorate, picturale. dar plină de adîncime şi, dincolo de aceasta, profund personală, pentru că exprimă o optică personală, un timbru personal. D. R. Popescu gradează savant evoluţia faptelor, ştie să le încarce emoţional, cu un simţ al măsurii demn de invidiat. Despre acest lucru vorbeşte şi *Moroiul*, nuvela în care ni se zugrăveşte impresionantul chip al ţăranului oltean Ristea. Eroul te cucereşte cu demnitatea lui inalienabilă, cu căldura lui sufletească, cu zîmbetul lui înţelept şi fermecător. E iarăşi aici un poem, de data aceasta închinat muncii şi patriotismului fierbinte, bucuriei de viaţă. Prin opoziţie cu el, se definesc în nuvelă monstruozitatea fascistului Kent şi caracterul oscilator al intelectualului Toni, cu întregul şi durerosul său proces de înţelegere tîrzie.

Sînt în aceste nuvele, şi în piesa *Dumitru Popescu*, şi în *Ploaia*, ca şi în *Zilele săptămînii*, conflicte actuale ? Nu se poate nega acest lucru. Şi, încă o dată, nu cred că în clasificarea lor stă sarcina noastră, ci în relevarea corespondenţei lor pe un plan artistic major cu realitatea acestor ani. D. R. Popescu intră în literatura noastră ca o mare speranţă, iar noi îi sîntem datori prin atenţia noastră, prin spiritul nostru critic, nu criticist, aşa cum un bun şi priceput grădinar este dator să-şi aplece fruntea şi să asculte cum urcă seva într-un cireş înflorit pentru că în zilele unor săptămîni viitoare va trebui să se întoarcă de la el cu un coş plin cu acele minunate fructe roşii

Dinu Săraru

Gr a Tă

În calitate de cititor al revistei „Luceafărul", mai mult chiar, de prieten care ţin la prestigiul acestei preţioase şi dinamice publicaţii, ţin să vă informez că, datorită superficialităţii cu care a fost citită cartea subsemnatului, recenzentul M. Bucur (v. „Luceafărul" din 15 XI 1962) îmi atribuie paternitatea schiţei „Însoţitorul de tren". Poate că subsemnatul a suferit un acces subit de amnezie; de aceea vă declar sincer că nu îmi aduc aminte să fi scris în viaţa mea o bucată literară cu acest titlu. Am consultat, pentru mai multă exactitate, volumul, precum şi sumarul lui, şi nu am dat peste un asemenea titlu.

De aceea vă rog să publicaţi prezenta scrisoare drept erată.

GRIGORE BEURAN

N.R. — Într-adevăr, schiţa criticată în „Luceafărul" nu se intitulează „Însoţitorul de tren", ci „Însoţitorul de vagon".

Printre propunerile „care ar putea nu numai lărgi discuţia (despre conflict n.n.) ci ar face-o mai concretă, mai eficace", se numără aceea de a fi cuprinse „în sfera preocupărilor reportajul, poezia şi dramaturgia" („Confruntare cu viaţa" de Mihai Gafiţa, „Gazeta literară" nr. 46, 15 noiembrie a.c.).

Facem cuvenita rectificare : dramaturgia a intrat de mai multă vreme „în sfera preocupărilor". Tot în „Gazeta literară" s-au publicat aproape zece articole despre conflict în dramaturgie (autori : A. Băleanu, C. Căliman, B. Elvin, V. Rîpeanu, D. Săraru, D. Solomon, Al. I. Ştefănescu).

...Ansamblul italian Bodunio concertează la Bucureşti. Această informaţie ne este transmisă cu toată seriozitatea de rubrica respectivă din „Flamura Prahovei" (Nr. 3355/21 noiembrie 1962).

Dincolo de dubla greşală de ortografie (mai mult sau mai puţin scuzabilă) nu înţelegem cum orchestra Electrecord dirijată de Alexandru Imre s-a transformat ad-hoc în... ansamblu italian.

(Sesizarea a fost primită din partea tovarăşului Valeriu Naum, com. Poiana Vărbilău, regiunea Ploieşti).

note note note note note note

În două numere ale Gazetei literare — *ultimul 47 din 22 nov. a.c.* — *Valeriu Rîpeanu publică un substanţial articol consacrat unor probleme fundamentale ale procesului de moştenire literară, văzut în spiritul învăţăturii marxist-leniniste. Solid fundamentat teoretic şi sprijinit pe exemple elocvente, studiul lui Valeriu Rîpeanu militează pentru discutarea mai temeinică, mai nuanţată a problemelor de istorie literară. În spiritul acesta, el corectează convingător unele interpretări înguste şi superficiale manifestate în studiile de istorie literară, arată pericolul nivelator al unor formule stereotipe care se aplică mecanic la fiecare scriitor, fără a se ţine seama de specificul personalităţii sale.*

Referindu-se la scriitori plini de contradicţii şi la probleme deosebit de delicate, articolul lui Valeriu Rîpeanu are meritul de a lărgi universul de preocupări al istoriei noastre literare, de a adînci şi nuanţa unele probleme ale moştenirii literare, de a pune într-o circulaţie mai vie şi mai justă unele valori ale trecutului nostru cultural.

●

Într-o surprinzătoare contradicţie cu bunele tradiţii ale Contemporanului *de altădată, — care discuta cu atîta pasiune cursurile universitare, mergînd pînă la a înfiera actele de plagiat ale pseudosavanţilor cocoţaţi pe catedrele primite de la socri o dată cu dota mireselor — ni se pare articolaşul din pagina a 3-a a* Contemporanului *de vineri 23 nov. a.c. Făcînd aluzie la ilustrul înaintaş al* Contemporanului *de astăzi, nu credem „că-i dezinformăm pe studenţi" nici că le „insuflăm un suveran dispreţ pentru el", cum ar putea socoti anonimul care a redactat articolaşul intitulat :* Unele iniţiative ale Luceafărului *şi care se teme că o referire la „iluştrii înaintaşi" ai catedrelor de azi de la catedra de literatură română" a Facultăţii de filologie din Bucureşti e făcută cu rele intenţii „strivitoare".*

Articolul din Contemporanul *este în întregimea lui o răstălmăcire bazată pe afirmaţii insinuante şi pe procese de intenţie dintre cele mai ciudate.*

Luceafărul, ca o revistă ce se adresează tineretului, deci şi studenţilor, a avut iniţiativa — pe care o va continua — de a discuta în general despre „Cursurile universitare şi sarcina lor ştiinţifică" într-o însemnare a lui I. Mureşanu şi de a analiza concret două cursuri de literatură veche.

Contemporanul e iritat şi lasă să se înţeleagă că nu-s de competenţa Luceafărului atari preocupări. Asta rămîne să aprecieze cititorii.

Faptul că Luceafărul se ocupă acum de cursul lui Al. Piru şi exprimă părere care contrazice judecăţile apologetice anterioare din alte reviste este blamat cu iritare, invocîndu-se argumentul suprem că probabil cursul va lua un premiu de 5.000 de lei. Dacă, la vremea lui, Dinicu Golescu a avut haz măsurînd valorile estetice cu stînjenul, azi nu-i mai şade nimănui bine cînd măsoară o valoare ştiinţifică într-o ipotetică răsplată bănească, redusă la o cifră cu trei zerouri în coadă.

Despre reaua credinţă a anonimului care a redactat articolul din Contemporanul, *vorbeşte şi următorul exemplu. Tovarăşul I. D. Bălan e întrebat admonestator cum poate explica faptul că, fiind lector la catedra de literatură română şi lucrînd şi în redacţia Luceafărului, „i-a venit chiar atît de greu să-şi informeze just colaboratorul (I. Mureşanu, n.n) şi să-l ajute în muncă ?"*

E vorba de imputarea potrivit căreia articolul lui I. Mureşanu nu a vorbit nimic despre faptul că unele din cursurile membrilor catedrei de literatură română de la Facultatea de filologie din Bucureşti se află sub tipar. Răspunsul e simplu şi chiar foarte la îndemînă. Nu i-a venit de loc greu tovarăşului I. D. Bălan, ca dovadă în articolul lui I. Mureşanu e prezentă următoarea frază : „Sîntem informaţi că o parte din aceste cursuri se află într-un stadiu editorial avansat".

Nu ştim cît de specialist e gazetarul care a redactat respectiva notă, dar ştim că profesorul Pandele Olteanu este unul din cunoscuţii noştri specialişti în domeniul literaturii vechi şi al limbii slave, în care s-au exprimat atîtea valori ale culturii noastre vechi.

●

De multă vreme, mai toţi criticii noştri sînt angajaţi într-o aprinsă discuţie despre conflict. Unii sînt chinuiţi de problema definirii conflictului (dacă e categorie estetică, element al formei sau o problemă de conţinut) — alţii nu se dumiresc asupra modalităţilor de exprimare a conflictelor în opera literară (poate să fie spectaculos sau nu, înfăţişat direct sau sugerat, principal, unic sau despletit în mai multe planuri).

Credem că e timpul să se discute, în sfîrşit, şi despre... conflict.

I. D. Bălan

Discuţiile din ultima vreme cu privire la conflictul în proză au luat o amploare deosebită. Se vorbeşte foarte mult despre sensul noţiunii de conflict, despre natura acestuia, se fac clasificări, toate, fără îndoială, interesante, dar, pe undeva, se lasă totuşi impresia că obiectul principal al discuţiei n-a fost încă atacat frontal. Să ne explicăm. E de observat că majoritatea celor care au luat, pînă acum, parte la acest interesant colocviu, îşi întemeiază aserţiunile prin aplicări mai ales la cîteva schiţe şi povestiri, mereu aceleaşi. Acestea aparţin, în mod exclusiv, unor tineri scriitori, de altfel foarte înzestraţi, al căror merit stă în aceea că abordează aspecte evidente pentru o actualitate stringentă, dar, după cum s-a văzut, nu izbutesc întotdeauna să răspundă cu toată competenţa artistică sarcinilor propuse. Astfel, cred eu, discuţiile n-au putut duce la generalizări, nu s-au putut trage concluzii pe deplin edificatoare. Aceasta însă pentru că discuţia a fost, cum spuneam, limitată la cîteva schiţe, omiţîndu-se lucrări remarcabile din analiza cărora s-ar fi putut deduce unele învăţăminte mult mai folositoare. Aşa, de pildă, nu înţeleg de ce nu s-a vorbit încă despre poziţiile cîştigate, din acest punct de vedere, prin lucrări ca acelea semnate de scriitori aflaţi în plină maturitate a talentului, cum sînt Titus Popovici — mă refer la „Setea", la problematica ei şi la creionarea tipului Mitru Moţ, Eugen Barbu — nuvelele ultimului său volum oferind prilejul unor observaţii pline de interes, în sfîrşit, Marin Preda, al cărui roman, *Risipitorii*, integrat discuţiei, ar fi avut darul să limpezească şi mai mult discuţia.

Nu s-a vorbit, apoi, despre creaţia unui tînăr scriitor, excepţional dotat, cu privire la care în discuţii particulare se fac aprecieri elogioase, cum este Dumitru Radu Popescu. Din cînd în cînd, însă, cîte o notiţă anonimă îi atrage şoptit atenţia prozatorului că nu ştiu unde, în care bucată, paragraf, moment etc., nu ştiu care personaj face ceva neconform cu dialectica realităţii. S-ar putea să mi se răspundă că D. R. Popescu, în ultima vreme, n-a abordat o tematică actuală. Am însă impresia că despre noţiunea de actualitate şi-a făcut loc o părere cel puţin unilaterală. Se vorbeşte despre actualitate ca despre anul 1962. Sfera noţiunii de actualitate a fost aşadar, după părerea mea, restrînsă în mod artificial, şi sînt scriitori care, supuşi unui astfel de punct de vedere, riscă să rămînă în afara atenţiei criticii. Nu cred, aşadar, că despre V. Em. Galan nu se mai poate vorbi, ca despre autorul romanului *Bărăgan*, pentru că problema gospodăriilor de stat a evoluat şi nu se mai află de mult în situaţia descrisă de autor. Evident, nimeni nu poate nega că sarcina imperioasă a literaturii este de a zugrăvi realitatea zilelor noastre, şi aceasta poate să fie şi a anului 1962, dar nu aspectul calendaristic este cel determinant.

Revenind la Dumitru Radu Popescu, trebuie să spunem că şi el a scris un roman profund actual chiar şi din punct de vedere al situării în timp : *Zilele săptămînii*, dar, critica a scris totuşi mai puţin despre el, decît despre alte cărţi.

ZILE ȘI NOPȚI pe șantier

ROMEO POPESCU
maistru — Șantierul Combinatului chimic de la Craiova

Depășindu-se pe marele șantier al Combinatului chimic din preajma Craiovei, reporterul a întîlnit, în persoana unui tînăr maistru, un alt reporter... Un reporter-erou, care și-a notat într-un caiet, zi de zi, de vreun an încoace, toate evenimentele mari și mărunte pe care le-a trăit sau le-a observat pe acest șantier.

Un jurnal foarte personal, dar și o cronică de construcție; deci file de istorie.

Am preferat unei viziuni „din afară" a șantierului, această viziune intimă, proaspătă și exactă. Romeo Popescu nu s-a vrut scriitor. Nu s-a gîndit nici o clipă, începînd jurnalul acesta, să-l pună cîndva pe masa vreunui editor. (Astăzi, însă, îl întrebăm: de ce nu?...). Transcriind cîteva file din jurnalul tînărului maistru, ne-am gîndit că, poate, și alți tineri, din alte șantiere, fabrici sau sate, vor fi ispitiți să-i urmeze exemplul.

20 octombrie 1961.

...Toți tehnicienii ieșim pe teren, cu planurile de situații în mînă, pentru a identifica locurile viitoarelor obiective.

În jurul nostru, cît vezi cu ochii, cîmpia. Pădurea în fund. În fața unei roți mari din lemn, cu diametrul de cel puțin 5 metri, dispusă vertical, și prevăzută cu o serie de cupe înșirate pe un lanț, ca niște mărgele, ne-am oprit. Roata e acționată de un dispozitiv de angrenaje, pe cît de rudimentar, pe atît de interesant. Forța motrice o constituie doi boi care se învîrtesc în cerc, mereu și mereu. Nu știu cum de nu căpiază.

Cu gesturi de scamator, un coleg scoate la iveală, de sub mîneca hainei, un cronometru. După un minut, ne anunță: „Rotații, 1,5 pe minut. Randament, 25—30%. Acționare animală".

Lîngă această roată a vestiților grădinari de lîngă Craiova, supranumită de ei „Roata belșugului", și care reprezintă un sistem de irigație pentru o suprafață de maximum 1000 metri pătrați, se va construi în viitorul apropiat, mai precis chiar de săptămîna viitoare, fabrici de îngrășăminte chimice care vor face să rodească sute de mii de hectare...

4 noiembrie 1961.

Se angajează încontinuu muncitori. Astăzi apărură pe șantier echipele conduse de Preda Dumitru și Leoveanu Nicolae. Sînt dintr-o comună învecinată, numită Brădești. Șefii celor două echipe par băieți dezghețați. Iau seama cu mare atenție la lucrări. Par nemulțumiți. S-ar zice că se așteptau la lucruri mai complicate. Se temuseră, poate, că nu le vor pricepe. Întreabă ce au de lucru. Li se dau scule de la magazie. Lopeți, cazmale, tîrnăcoape. Fără cozi. Așa ceva, deocamdată, nu există la magazie. Al lui Preda și Leoveanu caută urgent să se descurce cu resurse locale. În cîteva ore, uneltele lor au deja cozi lustruite ca din strung cu ajutorul unor cioburi de geam.

27 noiembrie 1961.

Iarna ne-a luat cam nepregătiți. Este un frig tăios aici, în cîmpie. Deocamdată, focul nu se face decît afară, pe șantier. Un singur birou are sobă de zid, dar strîmbă și cu tencuiala căzută. I-ar mai trebui un burlan și un „cot" pentru a putea fi folosită. Dar cine să le facă? Zidarii? Dulgherii? Săpătorii? „Noi!" au răspuns fierarii betoniști. E mai aproape de meseria lor. Îl vor face cum s-or pricepe.

Într-adevăr, peste vreo 2 ore, fierarul betonist Marin Cîmpeanu s-a prezentat cu un burlan de toată frumusețea. E foarte greu de descris. Seamănă cu un fel de telescop, iar la încheieturi e lipit cu pămînt galben și legat cu sîrmă. Au fost montate cele două „capodopere", cot și burlan. S-a făcut focul, dar fumul năvălește în cameră. E coșul înfundat. Ciorile, care au avut mii de cuiburi în pădure, și le fac acum pe unde apucă; și le-au făcut și pe coșul acesta. Fiindcă pădurea e pe ducă, o alungă buldozerele.

2 decembrie 1961.

În sala de mese, amenajată provizoriu într-o baracă, s-a făcut căldură bine, încă de dimineață. La prînz, ciorbă fierbinte și mîncare de vinete. Felul trei, plăcintă cu mere. Gîlcescu, administratorul cantinei, merge printre mese și culege felicitări ca un actor în seara debutului. Unii dintre muncitori socotesc de cuviință că nu și-a făcut decît datoria și nu-i dau nici o atenție. Administratorul se resemnează. Poate n-am făcut totul ca să fie bine, se gîndește el. Dar lasă-i să se deschidă cantina cea nouă cu injectoare de combustibil, mese „lux" cu cristal, încălzire cu calorifer, veselă nouă. Și atunci să-i văd pe ăștia, tot nemulțumiți or să fie?

12 decembrie 1961.

Ciorile, vechile noastre cunoștințe, care s-au mutat provizoriu în zăvoiul Jiului, fac raiduri dese deasupra șantierului, prevestind vreme proastă.

15 decembrie 1961.

Ploaie amestecată cu ninsoare. Echipele lui Ungureanu Stancu și Oprea Ion se apropie de cota definitivă a unor fundații. Motopompagiul, moș Pavel, trage apa de zor. Lucrăm în cisme de cauciuc, șoldiere, pufoaice. Peste cîteva zile, turnarea fundațiilor. Dacă scăpăm de asta, „în sus" va merge mult mai ușor. Dar astăzi, în zori, apele rîului s-au umflat, gata să înece materialele depozitate pe mal. Echipa lui Ungureanu Stancu a luat hotărîrea să le deplaseze mai departe, în cîmp. Foarte bună hotărîrea lor, numai că trebuia luată ceva mai devreme.

Au salvat de la înec o bună parte din materiale, pînă cînd le-au venit ajutoare: un buldozer și încă o echipă. După altă oră de lucru, prin apă pînă la genunchi, orice pericol de inundație s-a stins.

— Unde-o vrea să ajungă și rîul ăsta, mă fraților?! — se plînge Ungureanu, pîndindu-ne cu un ochi: așteaptă felicitări...

22 decembrie 1961.

A nins și ieri, și alaltăieri. Începînd de la ora 10 dimineața, temperatura fiind favorabilă (peste 3° C), s-au turnat betoane în fundațiile unde lucrează Ungureanu și Oprea. Operația a durat pînă la 4 după amiază, cînd temperatura încă staționa. Betoanele au fost acoperite și am plecat cu toții, morți de oboseală, acasă.

Către seară, temperatura a scăzut brusc. Pericol la beton! Acoperit, acoperit, dar trebuie și foc!

Inginerul Vlad Popescu a plecat de-acasă, din Craiova, împreună cu meșterul Ceami Nicolae, „să organizeze încălzirea". M-au cules și pe mine din drum.

Mergeam prin întuneric spre fundații, cînd ne-am poticnit: ce dracu', avem vedenii? Deasupra plăcilor de stufit care ocroteau betonul, pilpîie în noapte nori ciudați, flăcări roșii. Ne-am apropiat. Toate cele 4 sobe ardeau din plin. Fumul negruroșcat ieșea în valuri pe coșuri. O umbră se apleca peste sobe, alimentîndu-le cu cărbuni și cu lemne. Nu era altul decît Ungureanu Stancu. Locuiește într-o comună apropiată. Văzînd că gerul se întețește, l-a luat și pe văru-său, unul Coandă Ilie, și au venit împreună să facă focurile. Ne-au rugat să le lăsăm țigări, ca să le-ajungă pentru toată noaptea. Ungureanu Stancu ăsta e doar un oarecare șef de echipă la „necalificați"...

27 decembrie 1961.

Pămîntul este înghețat tun. La săpături nu se mai lucrează decît cu tîrnăcopul. Dar se lucrează!

28 decembrie 1961.

Astăzi, în sala de mese, muncitorii l-au chemat pe șeful șantierului ca să-i aducă la cunoștință un lucru, pe care l-au găsit nedemn a fi discutat într-o ședință de producție.

Au avut grijă să-l aducă și pe gospodarul-șef al dormitoarelor și grupului social... Despre el era vorba. I-au spus-o verde: e îngîmfat, răspunde arogant, amenință, înjură, și măcar de-ar schimba la timp lenjeria de pat... S-a format o comisie care să cerceteze plîngerile. Cu tot gerul, Muscalagiu o să transpire cîteva zile.

6 ianuarie 1962.

A sosit astăzi, de la Craiova, meșterul Kiss-Baci, și de la Petroșeni, inginerul Pantelemon Buzuloiu. Meșterul este în vîrstă, cu părul alb complet, tip de bănățean robust și cu timbrul vocii ridicat. Poartă întotdeauna, în timp de iarnă, fular, dar numai așa, de formă, deoarece nu se încheie la gît niciodată. M-a informat Ionescu Traian care-l cunoaște, că n-a purtat cravată niciodată. N-o poate suferi. Îl sufocă. Inginerul Buzuloiu, venit de la Petroșeni, este de prin părțile noastre, oltean din Gorj. Amîndoi alcătuiesc „lotul de canalizări și lucrări hidrotehnice".

Vorbesc încontinuu de „canalizarea meteorică", de „canalizarea chimică", de „ciclul I și II", în timp ce zeci de tineri, strînși în jurul lor, îi ascultă cu gura căscată.

8 ianuarie 1962.

...În întreg șantierul, lîngă fiecare obiectiv de lucru, cîte un foc sau două. Privită de departe, o întindere așa de mare semănată cu focuri parc-ar fi tabăra lui Napoleon sau a lui Kutuzov.

15 ianuarie 1962.

Astăzi se excavează, mecanic, un deal uriaș, ca să facă loc unei viitoare construcții. Această construcție va fi una din cele mai mari; se construiește numai din elemente prefabricate.

5 februarie 1962.

Un viscol cum n-am văzut. Întreaga întindere a șantierului este periată de la un capăt la altul de răbufnirile crivățului care împrăștie cioburi mărunte de zăpadă sticloasă. Ca să pot să respir, mă pitesc jos, sub o rîpă, într-o potecă, și stau acolo pînă mă descoperă inginerul...

11 februarie 1962.

Aseară am fost de serviciu pe șantier. La ora 10, am intrat în „pîine". Cu mare greutate am putut să ajung la corpul de gardă, și din cauza viscolului, și din cauza dulăilor pe care paznicii îi lasă slobozi. Datoria mea era să controlez punctele din șantier înzestrate cu paznici, să anunț depozitul central dacă vin materiale în gară și să veghez asupra securității șantierului.

Bate un vînt tăios. Am îmbrăcat un cojoc mițos, cu puțin miros de argăseală, dar neglijabil pe lîngă calitățile calorifice, și am pornit-o prin șantier, împreună cu șeful pazei.

Totul părea adormit, chiar și luminile becurilor, neclintite de nici o adiere de vînt. Singurul loc unde „mișca" ceva era cazanul de presiune pentru stația de betoane. Din coșul locomotivei se desfăceau, în noapte, valuri groase de fum; și asta, n-aș putea spune de ce, mă bucura, îmi dădea un sentiment de liniște, de încredere. Dar cînd m-am întors acolo după 12 noaptea, fumul se făcuse subțire. Am mers cu șeful pazei acolo. La ușa focarului, fochistul dormea pe o scîndură. Am controlat presiunea: 1,5 kg/cm². Normal, trebuia să fie peste 4 kg/cm².

L-am trezit pe „înfractor" și i-am arătat manometrul. În loc să ne mulțumească, ne-a amenințat că dacă ne mai amestecăm acolo unde răspunde el, se supără, și el e-al dracu' cînd se supără: ne face raport. Ca pedeapsă, am pus un paznic să-l viziteze din 10 în 10 minute și să-l întrebe dacă doarme.

28 februarie 1962.

A fost angajată o nouă echipă de pavatori, meșteri vestiți, de prin Balș. Îi conduce Constantin Păun. Dar nu vor — nu pot, pretind ei — să înceapă lucrul, pentru că nu au condiții. Vor să facă lucrări de calitate. Or, terasamentele nu sînt bine uscate, stratul de balast ar trebui cilindrat, piatra sortată, și cîte altele. Cu toate aceste lucrări pregătitoare a fost însărcinat Preda Dumitru...

13 martie 1962.

Soare. Miroase a primăvară. Ici-colo, colți de iarbă crudă, printre frunzele uscate de anul trecut. Toată lumea e veselă. Un descărcător de la vagoane cîntă. E un băiat din Cotofeni, l-am mai auzit cîntînd. Cîntec de dor și of, ritmat de lopata ce se-nfige zdravăn în balastul ud. Cineva se oprește lîngă el:

— Da' știi să cînți, vere!

— Știu. (Și așa, din vîrful buzelor, parcă plictisit): Păi am luat și premiu pe raion.

— În pauza de la prînz, să vii la sindicat. Să întrebi de tov. Bulacu, ăsta-i cu culturalul. Da' să vii neapărat. Facem brigadă artistică. Vii?

— Viu. Știu să cînt și cu fluierul.

— Viu și eu. se bagă altul, pe nume Avram Ion, din Orășani. Eu cînt din solz de pește.

La ora 12, a luat ființă brigada artistică de agitație a șantierului nostru.

14 martie 1962.

Sub un șopron, zarvă mare. Mă apropii. Povestește Leoveanu Nicolae cum l-a aruncat într-o leasă cu mărăcini pe Preda Dumitru, cînd erau dănaci și umblau după fete.

— Era mic și-al dracu'. Era cu 5 ani mai mic și se ținea după mîne ca mînzu'. Nu puteam să scăp de el.

— ...Păi să vă spun eu ce-i cu mărăcinii— se necăjește Preda. A furat poarta unei fete, fiindcă n-a ieșit în drum, la băieți. După ce m-au pus pe mine să o duc în spate, ca Păcală, vreo 300 de metri, a aruncat-o el într-o fîntînă. Ne-a luat pe toți jandarmul Burici și ne-a dus la post, unde își avea și locuința. Ne-a pus să spălăm vase, să-i legănăm copilul, să cărăm apă, să udăm grădina. Văzînd că n-are de gînd să ne dea drumul, am scris pe o bucățică de hîrtie: „Leoveanu a aruncat poarta în fîntînă", și am pus-o la vederea șefului. Și Leoveanu ăsta, ca să-mi arate că e mare și deștept, m-a aruncat în mărăcini.

...Mă uitam la ei. Consăteni, prieteni, dar grozav de geloși unul pe altul. Sînt șefi de echipă, „specialiști" deocamdată în săpături, și se întrec între ei. Nu au decît cîteva luni de la încadrare.

23 martie 1962.

Dimineață, din nou ceață, dar cald. Peste o oră apare. soarele.

O situație gravă la lotul condus de ing. Bucurenciu Gheorghe:

Stația de betoane i-a furnizat 4 basculante de beton, să-l toarne în fundații. Acest lucru s-a întîmplat chiar la ora 12, cînd echipa condusă de Răduț Ion era în pauza de prînz. Inginerul Bucurenciu i-a poftit, să facă bunătate și să le lase masa. Dacă mai zăbovește o oră, betonul face priză. Astfel invitați, oltenii s-au supărat: „Ce ne-o fi luînd pe tonul ăsta, ca pe niște inși fără conștiință?" — s-au întrebat ei, fără să-l vadă pe inginer. La rîndu-i, auzindu-i, inginerul s-a supărat foc de supărarea lor. Și a plecat. Au descurcat situația două echipe, conduse de doi comuniști, Ceuciu Constantin de la Răcari și Păunoiu Constantin din Vîlcea, satul Băbeni. Într-o jumătate de oră — s-au angajat ei — betonul va fi turnat și vibrat.

Între timp, ai lui Răduț iau foc. Sar la ceilalți: dacă se ating de lucrul lor, le rup picioarele! Dar Ceuciu nu se sperie. Cu atît mai mult Păunoiu, care (strigă el cu voce tare) a înfruntat cu divizia Tudor Vladimirescu pe hitleriști, pînă-n Tatra! L-a decorat însuși comandantul frontului!

După acest schimb de vorbe, echipa lui Răduț e amenințată să se destrame. Se ceartă între ei: „Trebuia să"... „Ba nu trebuia să"...

Dar se trezise în ei sentimentul ambiției sănătoase. Au rămas după program și au lucrat pînă la ora 18. Săreau scîntei din lopeți. Au depășit norma zilnică cu 35%.

24 martie 1962.

Piatră!... Multă piatră! Piatră și nisip! cer pavatorii lui Păun. Au în față mii de metri pătrați care trebuie pavați, dar știindu-se harnici, de pe acum se gîndesc la ziua cînd vor isprăvi cu lucrul. „Ce-o să facem, mă, după aia?".

Tocmai cînd să-l lăudăm, Păun dispare. A plecat de la lucru cu o oră mai devreme. „Unde-i?". „Păi s-a dus, zice, la nu'ș'ce fundații, zice că are o treabă...".

26 martie 1962.

Ieri, duminică, pavatorii lui Păun au lucrat. A fost zi frumoasă, vor să recupereze zilele de ninsoare și ploi. Unul dintre ei, Marica Constantin, zis și „Popa", fiindcă a fost în tinerețe țircovnic, i-a asigurat, pe un ton de prefăcută gravitate, că nu li se întîmplă nimic dacă lucrează duminica. „Da' ce, mă, noi te-am întrebat dacă ni se-ntîmplă ceva? Io-te la el, ne crede înapoiați!"

28 martie 1962.

...Primul pavator din Ungurenii Balșului, de unde-i Păun, a fost Grigore Vlăduțescu, în prezent pensionar, în vîrstă de 83 de ani. Avea 13 ani, cînd s-a făcut pavator. Prima lui lucrare a fost pavarea străzii Lahovari din Craiova, cunoscută de bătrîni cu numele „Peste pod". Pavarea s-a făcut cu grinzi de lemn, ca un pod. Fiul și nepotul lui Vlăduțescu lucrează pe șantier, la Păun. Zic c-o să-l aducă o dată și pe bătrîn, ca să așeze și el un metru pătrat de pavaj pe un mare șantier al socialismului...

29 martie 1962 — 13 aprilie 1962.

N-am mai notat nimic de 2 săptămîni. Cauze obiective: m-am însurat.

În acest răstimp, am aflat și de ce plecase Păun mai devreme, în ziua de 24 martie, de la lucru. I se spusese că la fundațiile unei fabrici fusese dezgropat un obuz de tun. Păun i-a desfăcut ghiuleaua și din corp a făcut un mai pentru bătut pavajul. Capsa era încă nepercutată, dar nu mai prezenta pericol. După vre-un sfert de oră de bătut cu maiul, s-a încins. O detunătură anemică, un hohot de rîs, și „Popa", puțin speriat, i-a tras o „Veșnică pomenire"...

19 aprilie 1962.

Zi-record, în cinstea lui 1 Mai. Pavatorii lui Păun au un adversar de temut în echipa lui Ștefănescu Constantin.

Excavatoriștii parcă au înnebunit. Învîrt excavatoarele în viteză uluitoare; parc-ar fi jucării. În 35 de secunde, o basculantă e încărcată. Alta la rînd! Dar de unde atîtea mașini? Fiecare șofer a efectuat peste 50 de curse pînă la ora 14, și-a depășit norma încă de-acum.

Excavatoristul Stegăroiu, al cărui ajutor e unul Ploieșteanu, a ametit de atîtea învîrtituri. Se lungește pe iarbă și-l roagă pe Ploieșteanu să-i ia locul. Ăsta abia așteptă să comande singur excavatorul. „De s-ar îmbolnăvi mai des!" Și-a dat o palmă peste gură. Pornește la atac. Cîteva încercări neizbutite. Titularul mașinii îi dă, din iarbă, indicații severe. Ploieșteanu reușește. Bravo! Fără emoții!... Înainte!... Încarcă basculantele cu pămînt și zîmbește. Șeful și-a revenit, vrea să urce. Ploieșteanu refuză să coboare. Îl sfătuiește să meargă la dispensar. Cu amețeala nu e de glumit... Poate da complicații.

Seara, bilanțul. Ștefănescu, pavatorul, cu echipa lui, fruntași pe întreg șantierul. Au depășit norma cu 72 la sută. Mai buni și decît ai lui Păun!

2 mai 1962.

Ieri: camioane deschise, flori, kilometrii întregi parcurși de coloana noastră... După masă, adunare la Giormane, la lac. Cîmpie, pădure, covoare de iarbă. Pleduri întinse. Mese întinse. Bere, vin, miei.

Brigada artistică și-a improvizat scena pe două camioane așezate spate în spate. În fund se profilează decorul împrimăvărat al pădurii. Un decor foarte reușit. Noi, la șantier, nu-l mai avem...

5 mai 1962.

Astăzi veni un ziarist de la București. Vrea fapte, fapte aparte, eroice. Stă de vorbă cu secretarul U.T.M.-ului, dar nu-i mulțumit. Îmi dau seama ce-ar vrea. Vrea un tînăr care să fi stat suspendat pe cablul macaralei două ore ca să salveze un turn de răcire; macaraua să fie apoi reparată, totul să se termine cu bine etc... etc. Secretarul mă prezintă: Uite, avem un tovarăș care notează zilnic ce se petrece pe șantier. Vi-l pun la dispoziție!

...Poftim. Cu plăcere! A citit prima pagină, apoi pe-a II-a. Notează. Se pare că a găsit ce-i trebuie. De-ajuns! Bu nu: îmi cere informații suplimentare. Îmi mulțumește și pleacă. Fapte eroice n-are. Să vedem dacă face vre-o ispravă cu ce și-a notat. Cred că da, că de aia e ziarist. Să scrie la gazetă, nu cum fac eu, să notez într-un caiet, care să zacă într-un sertar pînă-i îngălbenesc foile.

10 mai 1962.

O construcție gigantică, realizată cu mari eforturi, e gata: ocupă un întreg deal excavat... E amplasată în punctul cel mai inaccesibil al șantierului. Luni de zile, la această construcție nu s-a putut ajunge cu nici un mijloc, nici chiar cu Kirovul. Materialele s-au cărat, de la sute de metri, cu targa. Plăcile prefabricate au fost cărate cu cobilița. Oltenii au excelat. Erau specialiști. Acum hala e gata. În fața ei, unde erau munți de noroi, e o platformă uriașă de beton; drumuri pavate fac posibilă legătura cu întreg șantierul.

26 mai 1962.

Astăzi au apărut niște inși veniți de la București, de la întreprinderea ANTICOROZIVA. Au adus cu ei aparate care se folosesc la sudura pieselor din mase plastice. Au lucrat cu ele la sudarea unor coloane absorbante, coloane care vor sta foarte mult timp în apă și deci nu e recomandabil să le faci din metal. Soluția: mase plastice și specialiști de la „Anticoroziva", deocamdată. Mai tîrziu, specialiști din șantier.

Mai tîrziu? Chiar azi, pe lîngă meșterii bucureșteni s-au tot învîrtit niște băieți, olteni, din echipele lui Tincu Dumitru și Ispas Andrei. Într-o pauză, unul din ei a pus mîna pe un aparat. Nea Ilie, șeful specialiștilor din București, nu s-a supărat. Ba chiar l-a ajutat, l-a învățat cum să facă.

29 mai 1962.

E seară. Tai peste cîmp, spre oraș. Pe calea ferată trece un tren personal. Nici un călător nu stă pe bancă. I-a atras la geam feeria luminilor răspîndite, ca într-o galaxie, pe aceste hectare. I-au atras la geam luminile intermitente și vii ale arcurilor electrice de sudură. I-au atras macaralele cu brațe lungi și înalte, care duc materialele sus, tot mai sus, spre ultimele etaje, spre sfîrșitul construcției...

15 iunie 1962.

Muncă voluntară, la amenajarea terenului de fotbal.

August 1962.

În raza locului meu de muncă, există un aparat de radio portativ. E al dulgherilor. Le trebuie, zic ei, ca să știe ora exactă.

Ora 11.30. Muzică populară românească. Între timp, automacaraua a lansat sub apele rîului, într-o sferă metalică, un echipaj de muncitori care instalează acolo un puț.

Emisiunea se oprește. Crainicul anunță: în Uniunea Sovietică a fost lansată pe orbită o nouă navă cosmică, Vostok 3, la bordul căreia se găsește un ofițer tînăr, numit Nicolaev. Ne adunăm toți în jurul cutiuței emițătoare. Hotărîm să lansăm, sub apele Jiului, un nou puț, în cinstea lui Nicolaev, cu toate că lansarea era planificată pentru a doua zi.

7 septembrie 1962.

Muzică... Ce muzică poate fi mai frumoasă decît sunetul primei roabe de beton, turnată într-un radier armat? Decît zgomotul pe care-l face vibratorul mecanic în betonul proaspăt turnat, spre a-l face compact? E mai frumoasă ca o bucată de Liszt. (Îmi spune mereu nevasta de Liszt). Pe Liszt nu-l pricep. Pe cînd asta... Ei, poate c-o să-l pricep și pe Liszt.

Octombrie 1962.

Au început cursurile de calificare pentru muncitorii șantierului nostru. S-a dat, cu cîteva luni în urmă, un examen pentru fiecare specialitate în parte: instalator, dulgher, zidar, zugrav, sudor etc.

Cine-s elevii? Și Preda Dumitru, și Leoveanu Nicolae, și Ungureanu Stancu, și pavatorii lui Păun...

Cine sînt profesorii? Ingineri, maiștri, eu...

Ora 19. Clopoțelul sună. Se intră cu clopoțel, doar e școală. Ora începe. Se face apelul. Un singur absent, la instalatori. (Este motivat. A rămas să termine o sudură. Vine mai tîrziu, cu o mașină specială).

Începe o epocă nouă în viața șantierului nostru, epoca învățăturii, a ridicării la nivelul ultimelor cuceriri ale științei, epoca tehnicii moderne și a automatizării. Începe o epocă nouă. Începem noi bătălii. Cum vor fi?

Aurel Storin

PORTRET DE PLANETĂ

„Pămîntul este tulburător de frumos"
(G. S. TITOV)

Se văd oceanele,
ca niște ochi ai pămîntului.
și munții,
ca o frunte-n bătaia
gîndurilor!
Se disting zăpezile,
căruntețea planetei.
Și se mai văd
stelele care țipă de strălucire,
și cerul,
inelul albastru-al acestui pămînt.

„Pămîntul este tulburător de frumos"...

Așa cum
tulburător de frumoși
sînt ochii
iluminați de cutezanțele
zborului!
Ochii aceștia,
care poartă în ei,
ca-ntr-un medalion,
portretul planetei!

Liviu Călin

CĂTRE ARBORI

Din văpaia iubirii în pădure
copacii nu se vor aprinde,
nici florile, din iarba umedă,
n-au să schimbe culoarea în merinde
pentru feții frumoși din basme,
nici drumurile nu se vor căuta în flăcări.

Frunzele și crengile au să fie mai dese
ca vîntul de luceferi, ploile să nu le mai apese,
ca luna să nu mai toarcă firul ei de chihlimbar
sau de lînă,
cum vrei să-i spui ceții cînd are ochi de
lumină.

În văpaia iubirii din pădure
somnul e o pasăre necunoscută.
Cuvintele sule și cîntă pe ramuri.

Vasile Nicolescu

SETE

Văpăi de ocru, flăcări răsucite
în țărmii galbeni plopii ard nespus,
trofee de-aur din adîncuri scite,
gavotă-a lunii pe oglinzi ce nu-s...

Umane trunchiuri, plopii-ar vrea să prindă
într-o-ncleștare Dunărea, -ntr-un jar.
Dar ea trecînd, continuă oglindă,
le fură trupul mistuindu-i iar.

Măcin, octombrie 1962.

Adrian Dohotaru

OMUL DE LA MIEZUL NOPȚI

El a venit ca Olandezul zburător
Ud pînă la piele de lună,
Mi-a cerut un foc de țigară
Cît un licăr de stea, mi-a zîmbit
Mulțumindu-mi că ne-am întîlnit
Și a plecat mai departe...

Cine era omul acela albastru și-nalt
Cu stropi de var și de stele pe umeri,
pe piept,
Ca decorațiile unui general,
Purtînd încă flamura unui sărut
Pe buzele pregătite să cînte?

Știu că ținea orele nopții sub braț
Înșirate pe scara lui de zugrav,
De hornar sau de culegător de stele...

Poate coborîse de la un ultim etaj
Lăsînd în pereți pentru cei care vin
Doar aripile-i albe de visător;
Poate i-a ajutat unui prieten mai vechi
Să se mute în casa lui nouă
Ca într-o altă planetă
Curată cum e bobul de rouă;

Poate a coborît dintr-un tei sau castan,
Alungînd din albia sevelor crengile moarte,
— Amintiri care dor și se cer spulberate;
Poate s-a întors de pe cîmp,
De aceea pașii lui împlîntau în pămînt
Semințe din care să crească ecouri...
Sau poate a coborît dintr-un ultim tramvai
Vrînd să intre în schimbul de noapte
Ca scafandrii în mare,
După stelele care s-au înecat...

Cine era? De unde-a venit tocmai el
La-ntîlnirea aceea nocturnă pe care
Nu îmi aduc aminte să o fi programat?
Știu doar atît: că-mi era cunoscut
De pe stradă sau dintr-o baladă,
Că mi-a cerut un foc
Și a plecat mai departe grăbit
Ca și cum
Făcea parte dintr-o coloană în drum
Și se temea să n-o piardă...

Rodica Iulian

MĂR

Te-am rotunjit privindu-te pe ram,
Cînd miezurile ți le răzvrăteai spre soare;
Cu mîngîierile mi te duram,
Glob de tumult și de culoare.

Te țin în palmă-adînc înfiorat,
Un bulgăre încandescent de stea.
Porți în semințe tot ce-ai învățat,
Din mîngîierea soarelui și-a mea.

Ovidiu Genaru

PARTIDULUI

Tu mi-ai făcut sufletul frumos,
cu armonii și mări neliniști
și mi-ai apropiat soarele,
încît atingîndu-l să nu mai pot
trăi fără el niciodată.
Îți mulțumesc cu simple cuvinte,
ca arborii, ploii lor
după o mie de ani de secetă.

Joacă aura visului meu
pe lucrurile făcute, pe cele nefăcute,
pe uneltele pîinii, pe cele ale vinului,
pe secere și pe ciocan
ca un foc pe comoară.

Mariana Costescu

CÎNTEC DE ZI

Știu că nu azi se va naște poemul,
— întîiul meu poem —
despre oameni și despre orașe.

Azi, nu sînt decît flacăra vie
a frunzei pe care adoarme
puiul de cerb ostenit al iubirii.
Azi, nu sînt decît un liliac înflorit,
o oglindă sau un izvor
pentru ochii care întreabă:
— cînd ai să vii?

— Peste o zi!
După ce voi pleca, va fi o zi lungă cum
sînt cele polare.
Drumul meu va fi saltul prelung, bogat
în rotiri, pe orbitele stelelor.

Uite-l, m-așteaptă!
Și la porțile fiecărui oraș,
lumina curge prin cabluri, sunînd:
în fiecare fereastră
văpaia liliacul meu
e mereu mai albastră.

Și un ecou:
Mîine, ziua polară va începe din nou.

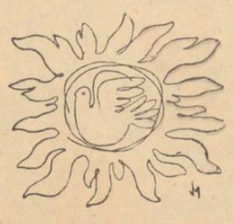

FRAGMENT DE ROMAN

LA MARGINEA ORAȘULUI

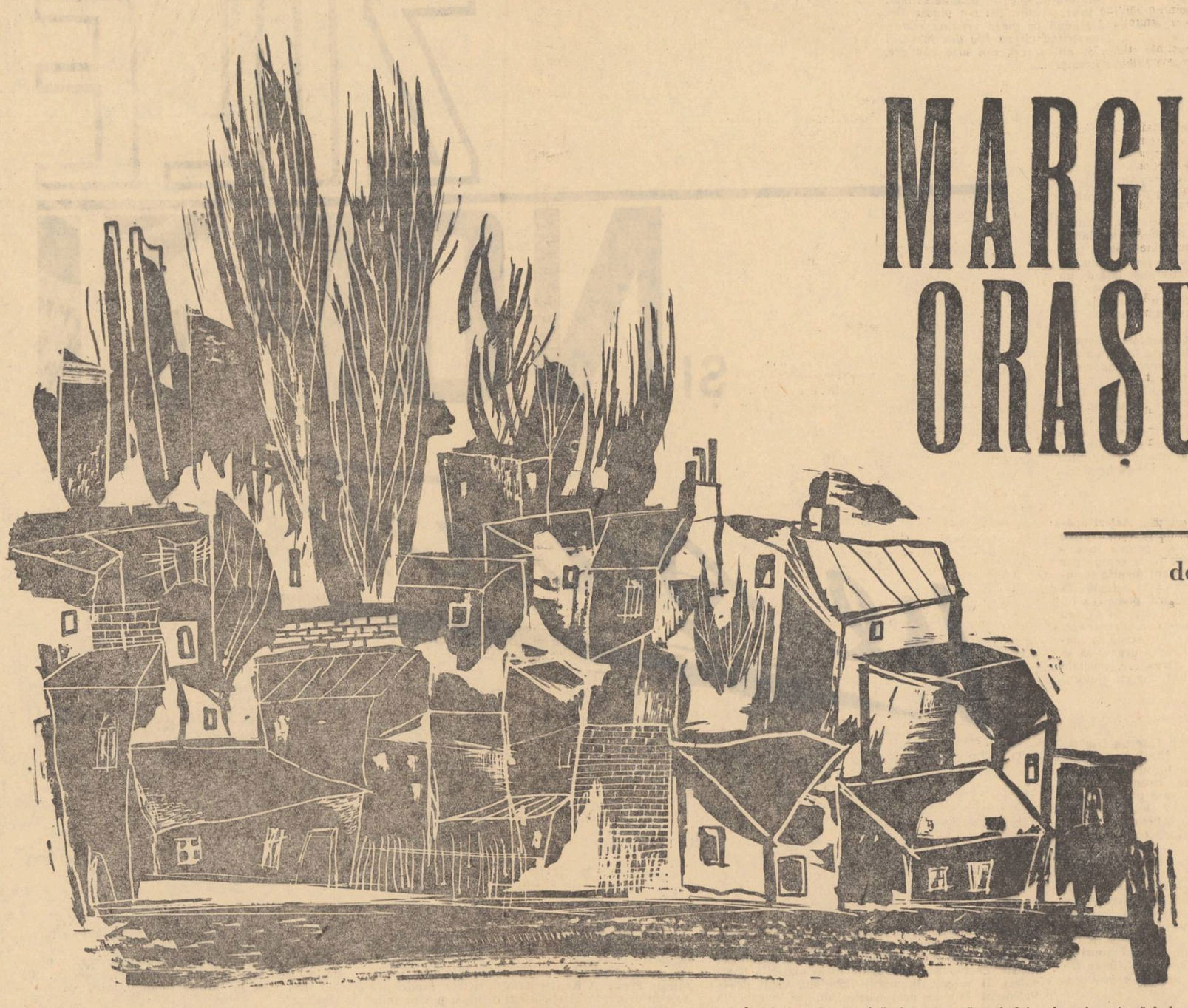

de AL. SIMION

Erau seri în care se strîngea la Talpalocu aproape întreaga fabrică: Anton, apoi Mihuț, de asemeni gaterist, Lae Urcanu, sortier vechi, pe vremuri sindicalist și social-democrat, Ghiță Forăscu, cercularist și încă mulți alții. Se învîrteau în jurul ulucului, jucau soț și fără soț, aruncau înverșunați bilele sau, dacă n-aveau bani, priveau curioși de pe margini.

— Și tu... ? se răstea Anton.

Nu voia pentru nimic în lume să-și vadă feciorul la popice. Mircea însă nu se înspăimînta. Îi întorcea spatele și se amesteca printre băieți. Petre Ursoiu, fiul fierarului Ion Ursoiu, Vasilică Bălan, al lui Bălan Cișu, Robert Krause, prieteni de nădejde, îl primeau cu brațele deschise.

Se mutau pe urmă cu toții în cîrciumă și dădeau pe gît, înainte de plecare, cîte o drojdie. Se întîmpla să și întîrzie; de bucurie, de supărare, ori pur și simplu de dragul unui păhăruț. Se întîmpla să întîrzie și Anton. E'drept că nu-i prea tihnea băutura căci Aneta, nevastă-sa, nu-i ierta rătăcirile. Victor, mezinul, răsărea de îndată între mese și-l trăgea stînjenit de mînecă.

Da, o mai încurca Anton. Cine n-o mai încurcă însă din cînd în cînd?

. . . . . .

...În anii buni se lucra ziua și noaptea. Bătaia ritmică a gaterelor, șuierul strident al circularelor, fluierele sirenei intraseră în obișnuința locuitorilor întregului cartier.

Cu ajutorul unei instalații rudimentare se despicau la „Bradul" butucii, încă de la începutul lui 1900. Mica făbricuță ajunse apoi obiectul unei refaceri din temelie. Regiunea bogată în păduri de conifere oferea posibilități avantajoase de exploatare. Fu construită o hală impunătoare; i se adăugă după criza economică din 1929 o nouă secție de gatere, una de tîmplărie și una de lăzi pentru fructe.

Încărcată de stive înșiruite pe grinzi groase la uscat, curtea ocupa o suprafață imensă. Ea răspundea printr-o poartă în două canaturi spre periferia străzii Ștefan cel Mare, arteră vie, de scurgere a circulației orașului. De cealaltă parte îi tivea marginea rîul, tulbure și zbuciumat în dreptul joagărului mecanic, dar și cu iazuri și ostroave pierdute în liniște. Doar circularul retezînd cîte un ciot îndărătnic vuia pînă departe; și cobzecul, pe sub dinții căruia țapinarii împingeau butucii scoși din apă spre a fi potriviți la lungime, uruia continuu și adormitor.

Purtînd undița pe umăr și cutia de rîme sau lăcuste într-o mînă, oamenii ieșiți din schimb plecau să prindă pește în lunca Bîrnosului. Se formase acolo la gura de vărsare a rîulețului Bîrnos în Bistrița o adevărată deltă pe care privirea abia izbutea să o cuprindă. Pe petice de pămînt cufundate în verdeață creșteau răchite cu crengile subțiri și jilave, încovoiate sub greutatea lor, tufe de măceși, buruieni mustind de umezeală. Ierburile, împărăție a gîzelor, ajungeau pînă la glezne sau chiar pînă la brîu. O punte fragilă, balansîndu-se amenințător la mijloc, ducea spre o insuliță mai înaltă și ferită de năvala puhoaielor de primăvară.

La lumina zilei lucrătorii se foloseau de undiță au de crîsnic. Pentru noapte căutau însă locuri scunse unde aruncau pripoane cu zeci de cîrlige. Uneori rămîneau alături de veghe pînă în zori.

Cîmpul din preajma Bîrnosului arăta pustiu. Terenul inundabil nu permitea să fie folosit pentru cultivuirea materialului lemnos. Păsteau slobozi iarba uneiodată cosită boi și cai voinici de tracțiune, care transportau cheresteaua la gară, și capre sau oi tinghere cumpărate, la tîrgul săptămînal, de muncitori tînjind încă după viața de țară.

Cu timpul se raseră însă movilele, se umplură gropile, se înfipseră în pămînt pari pentru porți și apăru stadionul „Bradul". Duminică de duminică se organizau meciuri zgomotoase și fotbalul deveni distracția principală nu numai a tinerilor dar și a bătrînilor. Încurajînd preocupările sportive, direcțiunea împărți gratuit echipamentul necesar pentru cei 11 membri ai echipei. La meciuri asista cîteodată însuși Ferne, acționarul de bază, stăpînul de fapt al fabricii și contribuia generos la susținerea chefurilor care se prelungeau pînă a doua zi în zori. Jucătorii udau astfel victoria sau își ridicau moralul după o înfrîngere. Luni dimineața intrau în fabrică mahmuri, cu cearcăne vinete sub ochi și nu arareori cu capetele sparte și semne însingerate pe obraz.

La întretăierea dintre cursul rîului și gardul de margini care despărțea „Bradul" de uzina textilă „Piderman" se ridica șirul lung al așezării muncitorești alcătuit din aproape 40 de locuințe micuțe a cîte una sau două camere fiecare. Prispe lungi din dulapi geluiți mărgineau rîndul de case pe ambele laturi. Cea din față era mai înaltă, cea din spate mai scundă. Șoproane de scînduri serveau drept bucătării vara și depozite de lemne, iarna.

Pe podișca îngustă dintre locuințe și magazii domnea întotdeauna agitația.

Pocnetele focurilor de brad în sobe se împleteau cu bolboroseala ciorbei fierbînd în oale și susurul apei în căzănelele de pe plită. Gîngureau învîrtindu-se printre fustele mamelor pruncii. Zburau cuvintele de ocară împotriva obraznicilor care alergau val-vîrtej și răsturnau totul în calea lor.

— Lua-v-ar naiba... parc-au dat turcii.

O fetiță răsfoia pe prispă filele cărții de citire iar alta mărunțea cu ochii lăcrimați ceapa într-o farfurie.

Din pragurile bucătăriilor, femeile se întindeau uneori la vorbă. Găteau ciorbă de fasole, ori de cartofi și taifasul în jurul grijilor gospodărești se isca nespus de ușor. Se plîngeau de scumpete, de lăcomia precupeților, mai bîrfeau niței, istorisindu-și în taină întîmplări obișnuite și neobișnuite. Se împrumutau la nevoie cu un pic de untdelemn, de zahăr sau cu cîțiva lei pentru o pîine sau o pungă de mălai pînă la avansul de sîmbătă. Dacă nu găseau înțelegere se reîntorceau la ale lor, scormonind gînditoare jeraticul și își încercau norocul pe la vecinele mai îndepărtate. Trimiteau cîte un copil după cumpărături. Smuls de la joc, bietul pornea ca la spînzurătoare trăgînd în urmă coșul de papură plesnit și reparat în zece locuri.

În preajma amiezii mișcarea de obicei se înviora. Scîndurele uscate de brad întețeau focurile; se îndepărtau cu cleștele rotițele de pe plită. Flacăra izbucnea prin deschizătura rotundă astupată repede de ceaunul pus la încălzit. Răsunau de pretutindeni șfîrîiturile joandrei învîrtojindu-se treptat sub apăsarea necontenită a melesteielor. Lopățelele umezite loveau coca aurie desprinzînd-o de tuciul înroșit și într-o clipită zeci de mămăligi apăreau răsturnate pe zeci de funduri, pregătite la îndemînă. Tocmai la vreme, căci sirena șuiera de prînz. Farfuriile răsăreau pe mese.

Albi de rumeguș, lucrătorii înaintau pe drumușorul podit dintre șoproane și locuințe cu legături de lemne în spinare sau pe umăr, obosiți și flămînzi. Strigau din mers „bună ziua", își zvîrleau povara și se scuturau de praf.

La masă se vorbea puțin. Mai cîrtea vreun băiețandru împotriva borșului acru; mama îl poftea înciudată să lase nazurile, iar tata plictisit și cîteodată furios arunca dintr-o parte priviri nemulțumite spre scandalagiu. Bea pe urmă ceva și își ștergea cu dosul palmei buzele. Se lungea pe patul tare, acoperit de un țol pestriț și se odihnea 10-15 minute. Căra la rugămintea nevestei o căldare de apă de la fîntînă, crăpa o cioată, ori fuma o țigară pe prispă la umbră.

Podișca se umplea din nou de lucrători scurgîndu-se înapoi spre fabrică. Porneau mașinile și văzduhul vibra de vuietul lor. Zumzăiau abrichturile atelierului de tîmplărie, iar la șlaifăraie polizoarele împrăștiau scîntei albe și fără viață, sub dinții răsuciți ai fierăstraielor.

. . . . . .

Mircea umbla hai-hui pe străzi, prin curtea fabricii, pe malul rîului. Colinda împreună cu Petre Ursoiu, prieten din copilărie, lunca Bîrnosului și înnoptau adesea sub cerul liber, veghind în jurul unui foc de vreascuri pripoanele aruncate în apă. Se întîmpla să dea din cînd în cînd peste ei Neculai Urcanu.

— Ce mai învîrtiți, măi?

— Iacă, o învîrtim și noi, răspundea sec, Mircea.

— Aha, se dumirea Urcanu și zîmbea.

Îi invita uneori pe la dînsul, în vizită. Mircea încuviința rece, din politețe și în ciuda stimei pe care i-o purta sortierului, nu se ținea totuși de cuvînt. Se temea; nu atît de Imser cît de istoria complicată în care Imserul l-ar fi împins.

Se mai petrecu însă un lucru care-l zăpăci și-l scoase din șirul oricăror alte preocupări.

Trecea tocmai într-o seară prin fața lăcătușeriei și oftaturi înciudate undeva, prin preajmă, îl făcură să-și încetinească mersul. Privi de afară, în lungul coridorului strîmt al băștii — subsolul halei de gatere — și zări o fetișcană care se tot căznea să salte în spinare o legătură de lemne pentru foc.

— Ce te uiți! Hai, ajută-mă.

Ah, tu, se dumiri Mircea. Se apropie și cercetă sacul.

— Proastă mai ești, măi Constanță, o certă dînsul. Trebuie legat la gură. Și Mircea legă sacul la gură. Îl trînti apoi pe-o rînă și se așezară amîndoi pe burta lui umflată.

— Odihnește-te!

Ea se supuse tremurînd.

— Mi-e frig!

— Babele, observă Mircea.

— Da, acum sînt zilele babelor, își aminti Constanța.

Mircea își aprinse o țigară.

— Ai început să fumezi?

— Așa... cînd simt nevoia. Voi să lepede fumu pe nări, se înecă și-l cuprinse tusea.

— Am răcit. Să plecăm?

— Nu, se rugă ea. Să mai stăm oleacă.

Mircea scuipă printre dinți.

— Tare tutun.

Fata chicoti.

— Ia trage și tu, îi propuse Mircea și-i puse chiștocul între buze. Constanța aspiră și-i suflă fumul în față.

— Te pricepi! constată Mircea dezamăgit.

— Ihi! Înveselită îi căută mîna. Încă o dată!

Mircea o prinse de degete, îmbrățișîndu-i apoi umerii.

Pînă nu demult, Constanța se rostogolea încă în joacă din vîrful piramidei de rumeguș înălțată în coasta fabricii. O fetiță slăbuță și negricioasă ca atîtea alte fetițe... Nici n-o luase în seamă și iată că o dată cu primăvara se petrecuse marea minune. Spărgîndu-și coaja crudă bobocelul dăduse în floare, desfășurîndu-și primele petale. Își răsucea gîtul după ea ori de cîte ori îi apărea în drum. Subțire, cu rochia înfoiată la piept ieșise peste iarnă din copilărie. Nu-i venea a crede... Iar fata călca mîndră de farmecele noi în stăpînirea cărora intrase și de puterea cărora părea conștientă.

— M-am încălzit, spuse ea.

— Și eu!

Mircea o sărută în fugă pe lobul urechii.

Ea sări pe neașteptate în picioare.

— Haidem!

Cu sacul în spinare Mircea părăsi băsca. Pe cer nici o stea, în urmă, lăpăitul pantofilor vechi și scîlciați ai Constanței. Ocoliră rîndul de case pe la capătul dinspre rîu.

— Așteaptă-mă acolo și mîine, îi șopti Mircea la despărțire.

Prin deschizătura ușii pătrunse o dungă de lumină.

— Ce-ai rămas pe prispă, se răsti Lina Tița la fiică-sa. Mărunță și uscată, avea fața numai crețuri.

Constanța împinse legătura peste prag.

Se văzură în seara următoare și-și vorbiră și tăcură alături în semiîntunericul aceluiași coridor, ceasuri la rînd.

— Îmi pare atît de bine că ai venit, îi mărturisi el.

— Și mie...

Plin de însuflețire, Mircea îi povesti despre pescuit, despre stăpînu-său, Cîndea, și cele două fete ale lui, urîte ca muma pădurii, despre Petre Ursoiu, despre un chef la Păuleț.

Ea îl asculta gravă, sorbindu-i lacomă fiece cuvînt. Și întîlnirile lor continuară aproape două săptămîni. Sosiră transporturi bogate de plute, se prelungi orariul de lucru și se mutară lîngă soclul de piatră al hornului imens din curte. Aburii calzi îi fereau aici de răcoare.

— Maică-ta nu te ceartă pentru întîrzierile astea? o întreabă el odată.

— De ce să mă certe?

Mircea ridică din umeri.

— Doarme la noi de multe ori Moroșanu, așa că de-aș lipsi și pînă dimineața, mare nenorocire n-ar fi, îi explică Constanța.

Legăturile dintre gateristul Moroșanu și Tița nu erau un secret pentru nimeni, mărturisirea aceasta directă îl puse însă pe Mircea în încurcătură. El recunoscu în tonul firesc al fetei nu atît indignare, cît mîhnire. Viața maică-si o obosise.

— De-am avea două camere..., se plînse Constanța.

— E cam greu, o căină Mircea.

— Moroșanu aduce vin, iar mama ba se vaită, ba se tăvălește pe dușumea de rîs. I s-a urît bătrînului de nevastă și prăpădește vremea cu Tița.

Mircea o fixa curios. Nu se gîndise pînă acum la traiul pe care cele două femei îl duceau la o aruncătură de băț de locuința lor. Dezvăluirile fetei, fără să însemne pentru dînsul noutăți, îl șocau totuși pentru întîia oară.

— Nu se poartă rău Moroșanu. Are cîteodată grijă de mine, spunea Constanța cu indiferența și căldura unui om relatînd fapte care nu-l priveau nemijlocit și personal. De aceea cuvintele sunau straniu. Aud prin somn cum o roagă pe mama să nu zbiere că mă trezește. Mie însă nu-mi pasă. Le țin din cînd în cînd tovărășie. Bătrînul îmi toarnă în pahar și mă îndeamnă să-l dau de-a dușca. Tița mă ocărăște, ea zice să nu beau, mă face de dezmățată. Moroșanu mă apără. După el nu sînt dezmățată, nu am suflet de dezmățată, sărutul meu e de sfîntă. Iar mama clatină din cap, toate săruturile cică sînt la început sfinte. Adevărat?

— Nu știu.

— De ne-ar da Ferne încă o cămăruță. Da' nici vorbă... își exprimă Constanța părerea de rău. De-aș fi singură te-aș putea chema pe la mine. Ai veni?

— Păi... sigur...

Îi trecură fiori prin șira spinării. O înțelegea oare sau n-o înțelegea? I se părea de nepătruns și totodată de o limpezime de cristal. Sinceritatea copilărească și uneori fierbinte a tonului ei amenința să-l covîrșească.

— Pînă la șase sau șapte ani l-am prins încă pe Clem. Îl ții minte?

— Clem, neamțul de la lăcătușerie? întrebă Mircea. Prieten de-al tatei. A murit atacat. Îmi amintesc și înmormîntarea. N-avea pe nimeni...

— Ba da, pe Tița. Au trăit o vreme împreună.

— Ia uite, dom'le!

— Eu sînt fata lui Clem. Mi-a zis mama...

După o scurtă pauză, continuă.

— Nu mi-a fost tată după lege, de aceea nu-i port numele. Clem se veselea la trezie și nu la beție. Mult l-a iubit mama. Cînd îl vedea — îl vedea rar în ultimii ani — se înseninа la obraz, se făcea mai frumoasă. Clem mă lua în brațe, mă arunca în tavan și vorbea cu mine nemțește, dar eu nu pricepeam. Îmi cumpăra bomboane... Rîdea și rîdeam și noi. După țuică — îi plăcea țuica — îi sărea însă țandăra din te miri ce. Trîntea scaunele de pămînt și urla de să se prăvălească pereții. Mama îi lipea de gură o ceașcă de moare — păstra anume pregătită moare de varză — și-l culca, îi trăgea din picioare bocancii și-l dezbrăca. Dimineața Clem se bucura iar. Și se întîmpla să nu mai știm apoi de dînsul săptămîni la rînd. Umbla aiurea. Mama se ștergea într-una la ochi. Și eu îi duceam dorul pentru că nimeni nu mă zvîrlea în sus și nu mă iubea cum mă iubea Clem. Odată s-a dus și nu s-a mai întors. S-a prăpădit la Bisericani, la spitalul de oftico și. Așa...

— Om de omenie, Clem. L-am auzit pe tata povestind. La greva de după război, Clem cică l-a scuipat în obraz pe un ofițer, pe aghiotantul colonelului Polcea. Nu bănuiam însă că ți-a fost tată.

— Pe un ofițer? se miră Constanța. Pentru ce?

— Oamenii au cerut mărirea salariilor și altele, îi explică Mircea. Au ieșit pe străzi cu steaguri roșii, dar au năvălit peste ei soldații colonelului Polcea, șeful garnizoanei. Mulți au înfundat atunci temnițele.

— Se poate să-l fi scuipat pe ofițerul acela. Clem nu se temea. După moartea lui, nimeni nu m-a iubit. Mama a ajuns arțăgoasă și rea. Tu mă iubești?

Mircea își lipi buzele de tîmpla ei caldă.

Cum să nesocotească încrederea fetei? Ar fi trebuit s-o ocrotească. Și se simțea tot mai stingherit. Pentru că n-o iubea, sau i se părea că n-o iubește sau i-ar fi fost rușine să se recunoască într-un asemenea rol. Se mai rafinase doar, căpătase puțin lustru de lichea. Bătea pragurile bodegilor din cartier și ale cafenelei cu biliard unde beau bere la mesuțele de prin colțuri prostituatele. Înnopta apoi pe la una dată dracului de pe ulița țigănească. Se putea astfel lăuda și dînsul cu cîte ceva. Grosolănia și chiar disprețul, ostentativ afișat față de fete se purta ca un titlu de bărbăție în cartier. Iar Mircea, deși nu-i venea întotdeauna la îndemînă, n-ar fi făcut, pentru nimic în lume, excepție de la asemenea reguli. Era însă mai mult un joc; pentru că nici el și nici ceilalți băieți n-aveau aerul înfricoșător pe care țineau totuși, neapărat, să-l aibă. După copilăria-i oarecum însingurată, Mircea se străduia îndeosebi să fie la fel ca toată lumea. Pentru Constanța el devenise însă o portiță spre lumină. Seninătatea și fericirea cu care i se dăruia îl zăpăceau. Cum s-o înșele? Înțelegerea dezamăgirii pe care i-ar fi produs-o astfel, îl seca de puteri. Nu îndrăznea de aceea să mearg prea departe. Îi zburlea părul, o săruta pătimaș la infinit. Fața ei prelungă, ochii ei niței oblici, liniștiți, gravi și triști, îl urmăreau în somn.

Constanța începu a-i pîndi la poartă sosirea și a-l însoți prin curtea fabricii spre casă.

Oamenii observară și-i luară fără întîrziere în primire prin glume și priviri semnificative, unii cu prietenie, alții cu răutate. Constanța nici nu se sinchisea însă, înconjurîndu-și iubitul cu o afecțiune nedezmințită în văzul întregii lumi. El, să intre în pămînt de rușine. Îi spuse pe șleau că nu-l încîntă asemenea întîlniri.

— Îs bună de pipăit numai la întuneric! păli ea.

Mircea o repezi. Ar fi dorit să o audă vorbind mai delicat.

— Doar nu te-oi pipăi pe stradă, înaintea oamenilor.

Constanța surîse.

— Ți-aș trage zece palme. Ochii care îi scăpărau fulgere se umeziră.

— Să te vedem, replică el pe jumătate îmbunat de lacrimile ei, pe jumătate iritat de sechestrul pe care încearcă să-l pună asupra lui.

— Ascultă dragă, îi ceru apoi apucînd-o de umeri, nu-ți vîrî în cap prostii. Adăugă pe un anumit ton. Nu ți-am făcut nici un rău.

Îi dădea de înțeles astfel că se simte liber de orice obligații și în afara oricăror eventuale imputări.

— Ce înseamnă rău ?

Mircea răspunse răgușit :

— Pricepi tu...

Nu, nimeni nu pricepea nimic sau mai bine zis el nu pricepea de astă dată nimic. Petrecu apoi cîteva ore în tovărășia băieților și rezemat de tablițile metalice ale podului de peste Bîrnos se strădui să-și uite necazurile. „Fire-ar să fie, se certă noaptea tîrziu, în drum spre casă. Parc-ar fi maica precista. Cu femeile să te porți tare... și pînă la capăt !... Dă-le-n colo !...“

O revăzu curînd lîngă soclul de piatră al hogeagului. „Pînă la capăt“, repetă pentru sine înciudat și amărît. Nu, ei nu-i putea dărui ceva în parte, creîndu-i iluzia falsă că-i dăruie totul. Îl opreau respirațiile întretăiate, genele lungi clipind prea des, mirosul părului și prospețimea frunții ei.

De aceea o necăji.

— Prostuțo !

Ea oftă ușurată.

Mircea își zise apoi că deși au copilărit împreună parcă nici n-ar cunoaște-o.

— Ba te cred un îngeraș, ba o șireată de n-ai pereche. Continuă răutăcios pentru sine. Mărul nu sare departe de pom, iar maică-ta a schimbat bărbații ca batistele.

— Nu știu, spuse Constanța.

Mircea tresări.

— Păi cum ?

Ea tăcu. Fața îi arăta atîta suferință și frămîntare încît Mircea nu-și putu reține un zîmbet.

— Ei lasă, șopti dînsul și o îmbrățișă.

Constanța se desprinse ușor și rosti tulburată.

— Mircea !

El nu desluși nimic deosebit în glasul ei și o cuprinse de mijloc.

— Da...

— Să fim împreună... !

Îl fixa nemișcată cu luminițele ochilor ei adînci și strălucitori.

Mircea răspunse bîlbîit, pe ocolite :

— Să mă însor ? Mi-ar rupe tata coastele. Pînă după armată nu... zău.

— Eu și așa... îi distinse Mircea ireal de clar cuvintele, pentru că ești altfel decît ceilalți și ai milă de mine și-ți sînt un pic dragă, da, îți sînt un pic dragă !... Dar ți-e teamă să nu m-agăț de gîtul tău și să nu te mai las să răsufli pe urmă. Nu trebuie să-ți fie teamă... nu !... După o clipă întrebă speriată :

— Te-ai supărat ?

Mircea se perpeli pe jar întreaga noapte. Își dovedi că e un idiot și că scrupulele lui nu fac doi bani. „De-ar afla băieții s-ar prăpădi de rîs“. Sub focul propriei batjocuri decise să se comporte bărbățește. „Cere, îi dau“, cugetă golănește și pocni din buze. Să mi se strecoare printre degete asemenea bunătate... Aș fi zărghit“. Cumpără sîmbătă seara vin, îl ascunse sub haină și porni la întîlnire. „Să fie distracția mai mare“. Se opri la o bodegă și consumă la tejghea o drojdie. Pălăvrăgi apoi cu niște cunoscuți pînă se întunecă afară. Plecă aranjat și cherchelit. „Dacă mă așteaptă în stradă, vai de ea“. Constată însă indignat că la poartă nu-l aștepta nimeni. Se calmă. Încă puțin și lîngă soclul hogeagului... Se rezemă nehotărît de gard și o zări pe Anica Buruiană, o fată de 20 de ani bălană și voinică traversînd leneșă strada.

— Propteși zidul ? glumi ea. Și ce ai în buzunare ?...

Mircea îi arătă gîturile sticlelor și o ciupi de bărbie.

— Mergem ?

— Unde ? se minună Anica. Ea îl simpatiza de mult pe Mircea, dar oricum

— Pe cîmp. Numai noi doi...

— Aha, las'că... Rușine, porcule. O să mă plîng tatii.

Mircea se sperie.

— Da' ce ți-am zis, nu ți-am zis...

— Îți închipui că-s de alea, măgarule, îl întrerupse Anica furioasă. Una, două să-mi vii cu asemenea vorbe...

— Zău că n-am... ! gîngăvi Mircea.

Ea se liniști și-i reproșă mîhnită.

— Să mă fi chemat și tu mai întîi la cofetărie sau la un cinema. Să-mi fi cumpărat și tu o cutie de fondante... chiar așa, fără nici o atenție...

— Dacă-s secătură... m-am îmbătat... să vezi, am să-ți cumpăr...

Se dezlipi de gard și se retrase de-andăratelea. Apoi țîșni ca scăpat din pușcă. Se trezi pe o uliță întunecată în spatele uzinei hidroelectrice. Recunoștea vag locurile. Ciocăni la geamul luminat al unei căsuțe cu prispă de lut.

— Cine-i ? Țipă o femeie dinăuntru.

Mircea căpătă curaj.

— Eu !

— Care eu și ce naiba poftești ?

Ușa se deschise și văduva Rădița apăru în prag. Era îmbrăcată într-o rochie înflorată de sărbătoare și pudrată din belșug. Cu ochii vioi, neastîmpărați, arăta totuși trecută de-acum, ușor ofilită. Crețuri subțiri îi brăzdau obrazul în jurul gurii.

— Ah, izbucni ea uluită. Se reculese repede și spuse stăpînă pe sine. Intră. Ai înțepenit ca o statuie.

De la masă urmărea scena un bărbat străin. Mișca într-una din mustățile-i negre răsucite în furculiță. Îl măsura pe Mircea bănuitor și înciudat.

— Ei, nenicule...

Mircea se bîlbîi încurcat.

Un gît de sticlă ieși la iveală de sub poala hainei.

— Frumos din partea ta, îl lăudă femeia. Pune-le pe masă. Și pentru că dînsul se codea, îndeplini veselă operația în locul lui. Lucrăm în aceeași fabrică, vorbi ea și uite că a vrut să ciocnească cu noi, să-mi ureze noroc la măritiș.

Mircea se holbă mirat.

— De unde ai aflat ? întrebă ea galeș.

— Nuuu... nu-mi amintesc... „Un cuvințel n-ai suflat pînă acum, ah tu“, o înjură în gînd Mircea.

Deșertă la rînd două pahare în sănătatea tinerilor căsătoriți. Mustăciosul își descreți fruntea. Turnă la toată lumea al treilea rînd, apoi al patrulea. Îl cuprinse de umeri pe musafir și-l sărută plescăind zgomotos. Prinse a îngîna tremurat o melodie chinuită.

Mircea îl împinse îndărăt pe scaun și aruncă o privire ucigătoare înspre femeia care-i zîmbea pierdută peste capul soțului ei.

— Cum te cheamă ? auzi ca prin vis o întrebare hîrîită.

— Soarbe zamă.

— Cum ?

— Nu te lua după el, rosti împăciuitor Rădița. S-a îmbătat săracul.

— Te-ai îmbătat ? hîrîi din nou vocea bărbatului.

Mircea stupi disprețuitor printre dinți. Trase spre sine o ceașcă plină. Cineva îl scutură însă de guler și stropi reci îi sărira în sîn.

— Ce-ai căutat la dumneaei ?

Mircea rînji prostește. O lovitură la rădăcina nasului îl ameți. Desluși urletul înspăimîntat al femeii și în clipa următoare zbură în stradă. Se împiedică de un pietroi și se rostogoli de-a berbeleacul. Buimăcit, rămase o vreme întins pe pămînt. Frigul nopții îl învioră. Aspiră mireasma grea a uliții. Cîinii lătrau înnebuniți în jur. Părăsi mahalaua cu capul greu, sprijinindu-se din cînd în cînd de pereții și gardurile ulițelor.

* * * * * * * * * * * *

Se ascunse mai multe zile de prieteni și cunoscuți. Și pe neașteptate îi pică în vizită însuși Pașcanu.

— Ce-i cu tine ?

Mircea bolborosi două, trei fraze de scuză. În adîncul inimii se bucură. Numai dintr-un sentiment de jenă, nu revenise singur, fără îndemnul cuiva la sediu. Îi purtase dorul. Încheie lectura unui roman împrumutat de la bibliotecă și cu el în dinți se înființă sîmbătă după-amiază la Imser. Fu primit frățește. Se iscă în jurul său un adevărat tărăboi. Recunoscu, e drept, și priviri ironice, neîncrezătoare.

Mara îl întrebă sincer îngrijorată :

— Ai fost bolnav ?

Mircea întrezări o portiță de scăpare de la explicații prea complicate, pe care nici nu ar fi reușit să le formuleze limpede, pentru că nu le gîndea limpede și aruncă vina pe o răceală, firească de altfel în prag de primăvară.

— Și te-ai însănătoșit ? insistă Mara.

Îl trase apoi într-un colț al verandei unde dezveli dintr-o bucată de ziar sculpturi miniaturale și delicat colorate în ocru și verde.

— Îți plac ?

— Oh !

Îi plăceau foarte mult. Iar prevederile luate de Mara pentru a i le arăta sporiseră desigur valoarea lor.

— Dacă vrei să știi, declară ea, au fost lucrate din miez de pîine.

— Cine ți le-a...

Ea îl întrerupse cu un deget la buze.

— Sînt de la Dumbrăveni, de la tovarășele noastre... Le strînse la loc în hîrtie.

Mai apoi Pașcanu îi explică.

— Le vindem pentru colete de alimente și îmbrăcăminte. Îi vorbi pe larg despre Ajutorul Roșu și despre măsurile de ajutorare a deținuților politici.

Curios, Mircea îi ceru unele amănunte asupra vieții din închisori și află lucruri pe care nu le-ar fi bănuit niciodată. Umblă cîteva zile gheboșit parcă. Se simțea profund tulburat și în același timp asprimea și sacrificiile unei asemenea vieți îl speriau. Copleșit de uimire regreta bucuriile simple și veselia nepăsătoare a zilelor sale de odinioară. Nu mai putea trăi, însă, cum trăise pînă atunci. Citea mult. Înghițea carte după carte, căutînd enigme și soluții pentru enigme, în fiece pagină, în fiece rînd.

Redescoperea în cuprinsul lor lumea. Slăbise și căpătase cearcăne. Ochii, fața, întreaga ființă îi radiau de neastîmpăr. Vedea totul în culori noi și desprindea tîlcuri noi din lucruri și fapte vechi.

— Ia spune-mi, cîți au fost uciși ? își întrebă într-o seară tatăl.

Bătrînul clădea tocmai la uscat surceluțe pentru focul de dimineață. Se scutură încruntat.

— La greva de după război, preciză Mircea.

— Da' ce te-a lovit ?

— Uite așa !

— Au fost !

— Și condamnați la închisoare ?

— Și !

Răspundea abrupt și morocănos.

Mircea ascultase nu o istorie, ci zeci de istorii legate de acele timpuri ; ținea să mai asculte însă una.

— Eh, i-o reteză Anton.

Își smulse haina din cuier și dispăru pe ușă.

— Ai căpiat, mîrîi el de dincolo de prag.

Mircea zîmbi compătimitor și despături ziarul cumpărat la chioșcul de la pod. L-am cam luat repede, își spuse. El însuși fusese însă luat repede. Dintr-un univers nimerise într-altul. Și nu-și regăsise încă echilibrul. Lacom de explicații pentru nenumăratele taine ivite prea brusc, gonea, deschizînd poartă după poartă prin labirintul pe care se voia stăpîn. Desigur că se mai rătăcea uneori.

— Ei bine, i se adresă Pașcanu, într-una din zilele următoare, e cazul să-ți încerci puterile și-aici. Îi vîrî în mîini „Muncă salariată și Capital“. Mircea parcursese doar cîteva broșuri de popularizare a marxismului. Din Marx nu citise încă nimic. Își exprimă de aceea unele temeri. Bănuia că-i va veni greu. Paul Pașcanu ridică din umeri.

— Oricum, trebuie să începi.

Se aflau dincolo de Bîrnos; în Ghirlești. Cerul acoperit de stele scălda drumul într-o lumină argintie, liniștitoare.

Pașcanu începu să-i vorbească în șoaptă, vădit emoționat. Toate cunoștințele sale filozofice, economice, istorice, literare intrară în joc spre a-i demonstra și susține ideile. Apelă la Malthus și Feuerbach, la Ludovic al XIV-lea și Nicolae al II-lea, caracteriză, cum putu, epocile sclavagistă și feudală, evocă numele lui Gorki și Sahia...

Lecturile neregulate la lumina lămpii de gaz după zece ore de muncă în fabrică și alte 4-5 ore de muncă la Imser sau de întîlniri la colțuri pustii de stradă și în case conspirative, îl pregătiseră prea puțin pentru vaste incursiuni sociologice. Era mistuit însă de dorința de a arăta caracterul logic al convingerilor sale, baza lor științifică de neclintit. Cine i-ar fi luat în seamă în astfel de momente poticnirile mai mici sau chiar mai mari ? Se referi la Hegel și la dialectica marxistă, înjură idealismul în numele materialismului, străduindu-se să dovedească caracterul istoric necesar al victoriei proletariatului.

* * * * * * * * * * * * *

Străbătură o potecă îngustă șerpuind printre două șiruri de case mărunte spre gîrlă și panglica tulbure a apei le apăru brusc înainte. În stînga se profilau contururile masive ale fabricilor „Piderman“, în dreapta armătura vopsită în roșu a stăvilarului de pe Bistrița.

Se așezară pe niște pietroaie. Zumzetul unei dragline în funcțiune răsuna tremurat pînă la urechile lor. Un bătrîn pescar trecu dîndu-le bineț. Mircea surîse nostalgic. Îl cuprinse dorul după insulița singuratică cu ierburile pînă la brîu și răchitele plîngătoare din cotul Bîrnosului.

— Să ne ducem pe acolo, propuse el.

— Neapărat !

— La pripoane te pricepi ?

Primele becuri de pe marele pod al Bistriței sclipiră la orizont. Un frig ușor se lăsă peste cîmp.

— Ce-i asta ? îl întrebă Mircea pe Pașcanu care îngîna ceva asemănător unui marș lent.

— Un vechi cîntec revoluționar.

— Mai tare !

Pașcanu se înveseli.

— Îmi pare rău, dar n-am voce. Oricum, nu ne-aude nimeni.

— Și dacă ne-ar auzi ?

— Depinde...

— Un agent.

— Ne-ar pofti la siguranță. Ți-e frică ?

* * * * * * * * * * * *

Și Mircea uită de Constanța, iar cînd o reîntîlni i se păru din cale afară de simplă și vulgară.

— Să ne vedem, se rugă ea. Își încălcase mîndria, ațîninîndu-i drumul.

— Nu pot ! răspunse dînsul.

— De loc ?

— Sînt ocupat !

Ea îl urma gîfîind.

— Trebuie să-ți spun ceva.

— Spune ! i se adresă rece Mircea.

— Nu acum !

— Ei, atunci altă dată, consimți indiferent Mircea.

— La noapte, îl imploră ea.

Mircea avu o senzație de slăbiciune. Chipul ei — ia să nu-l mai privească ! — și vocea ei mîngîietoare ca un sunet de clopoțel și atît de chinuită...

Îi răspunse mișcat.

— Am treabă...

— Unde ?

Mircea rămase o clipă, în cumpănă.

— La Imser.

— Ce-i asta ?

Înapoiată, o compătimi Mircea și-i explică fără chef.

— Împrumut o carte și ascult o conferință.

— Nu minți ? își exprimă Constanța îndoiala.

Mircea se încruntă, jignit.

— Na-ți-o bună !

— Da' ce nevoie ai tu de conferință ? se interesă Constanța nedumerită. Mai dă-o-n colo !...

El o învălui într-o privire ușor disprețuitoare și plictisită.

— Uite că am !

Făcură cîțiva pași în tăcere.

— La noapte... insistă slab Constanța.

Discut cu ea și termin, hotărî Mircea. Și socoti preocupat :

— Mîine voi fi într-un loc, poimîine de asemeni nu se poate, răspoimîine, adică joi... și joi nu se poate... vineri... vineri îți convine ?

— Tîrziu, suspină Constanța.

* * * * * * * * * * * *

Fetele de la Imser citeau literatură, comentau însuflețite „Fontamara“ lui Ignazio Silone și „Cimentul“ lui Feodor Gladkov. Recitau versuri din Maiakovski sau Garcia Lorca și visau la revoluție. Mara umbla sub braț cu „U.R.S.S. azi“ de Alexandru Sahia și-i cita entuziasmată fragmente din volum. Cînta „Avanti Popolo“ și rostea înlăcrămată de emoție numele „La Passionaria“. „O femeie... Irina Georgescu, a fost întemnițată la Dumbrăveni cinci ani“ îi mărturisi ea. Peste o săptămînă i-o arătă. Era blondă cu obrajii trași și palizi, în vîrstă de 27-28 ani. „A născut... acolo... îi povesti Mara. Dar pe tovarășul ei îl cunoști ?“ Nu, nu-l cunoștea. „O să-l cunoști“, conchise ea încurajator. Îl saluta în șoaptă „Rotfront“ și continua pe o voce scăzută : „Am întîlnit ieri pe unul... care a fost la greva de la Buhuși. Numai ce a ieșit din închisoare“. Și Mircea se străduia să priceapă întreg sensul acestor sfîrșituri și jumătăți de frază.

Iar Constanța rămase într-o altă lume. Vineri seara, prins de treburi își aminti de întîlnire după ora fixată. Simți o ușoară strîngere de inimă. Între noi nu mai e nimic comun, se consolă el, înăbușindu-și astfel dorința de a o revedea lîngă vechiul lor hogeag și de a o mîngîia și săruta așa, fără nici-un rost.

Acțiunea romanului se desfășoară în anii premergători celui de al doilea război mondial. În centrul ei se află pregătirea unei mișcări revendicative într-o colonie de muncitori forestieri și pe acest fundal are loc procesul de transformare revoluționară a tînărului Mircea.

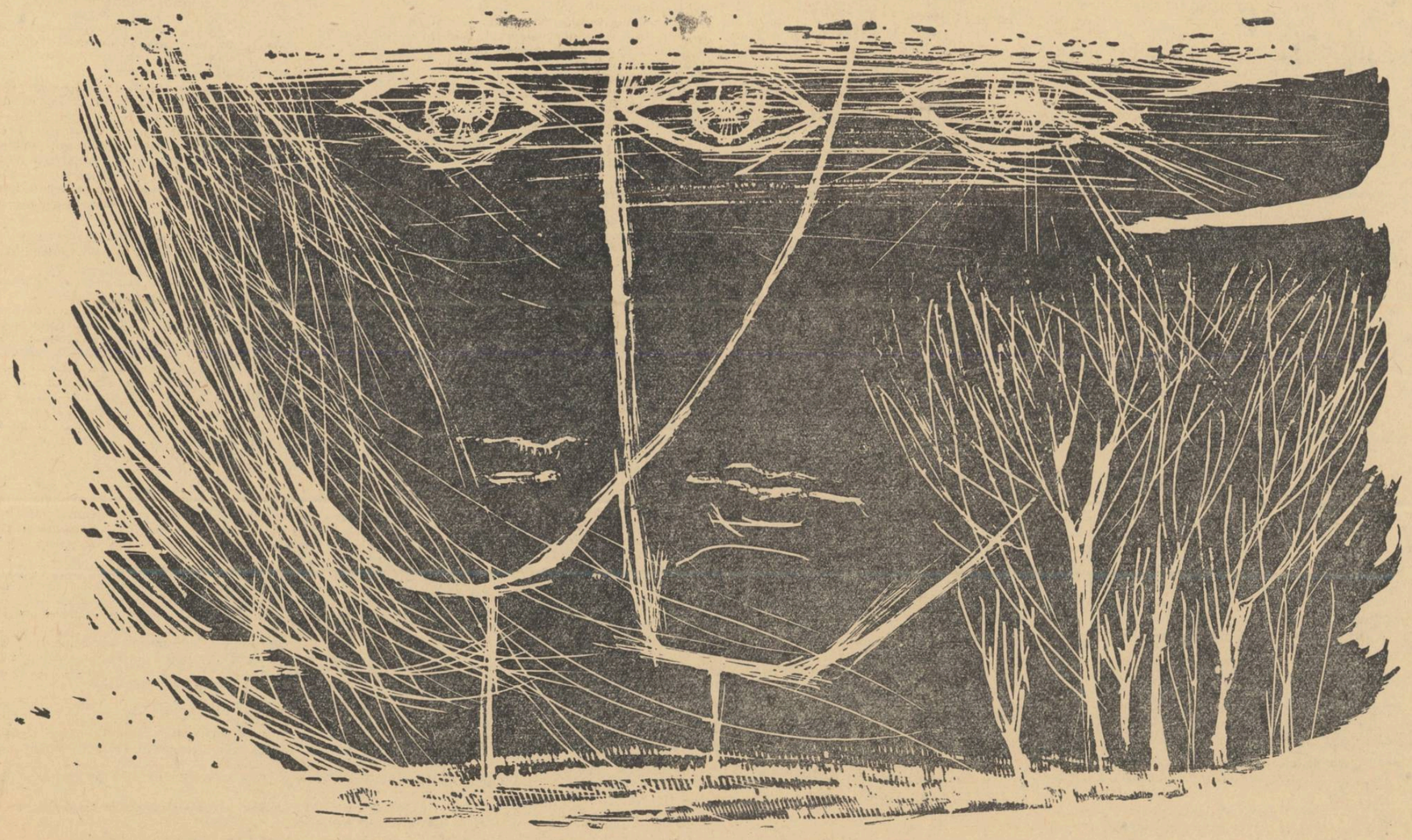

Desene de EUGEN MIHĂESCU

Gheorghe Tomozei

ÎNTÎLNIRE ÎN COSMOS

Gagarin !
Titov !
Nikolaev !
Popovici !
Patru nume lunecînd în văzduhuri, peste orașe,
scăpărătoare,
patru nume rotunde, ca patru roți, uriașe,
ale Carului Mare !
Patru nume, ori patru versuri,
ori patru puncte cardinale,
spre care călătorim prin universuri
o dată cu săgeata busolei, printre fluide cristale.
Patru nume, ca patru litere de neon stelar !
Putem compune cu ele scrisori de iubire,
sînt patru lespezi etern mișcătoare, de hotar,
între noi și nemărginire.
Ce tineri sînteți, prieteni ! Abia
ați trecut de o sută de ani, împreună,
Și asta e puțin pentru străvechea noastră stea
iluminată de lună...
Vreau să vă-ntreb, zburători către planete noi,
tinere inimi printre planetele moarte,
nu-i așa că vă gîndiți la noi,
la noi, la fiecare-n parte ?
Am aflat că Nikolaev și Popovici s-au întîlnit,
potrivit înțelegerii, undeva, dincolo de marea înălțimilor, caldă,
că au fost punctuali și că au pornit
la drum, laolaltă.
Au plecat, printre nezărite scînteie
ca doi băieți la o-ntîlnire cu-o fată și — ca totdeauna —
fetii-i va fi greu să aleagă-ntre ei
și fata s-ar putea să fie Luna...
Prin voi andromedele ni-s apropiate,
ca sărutul, ca iarba,
ca fumul ploii peste lutul ars.
O, cît de bine seamănă lianele stelelor cu barba
bătrînului profesor de cosmonautică, Marx !
Am scris acestе rînduri în ziua primei, cosmice întîlniri
cînd zburătorii vorbesc de dincolo de zări :
Mai mult cer pentru flămîndele lumii priviri,
mai multă liniște pentru înbrățișări :
Pace pentru spice, pentru revederi, mai mult loc
pentru întîlnirea de pe peronul gării, ori din orașul îndepărtat,
printre zăpezi, sub al apelor joc
ori printre stelele spre care-am zburat !
Azi Comunismul auru-și desface
și-naltă — vii — din trupul tău, planetă
în fiecare zi, un an de pace.

și-n fiecare zi, cîte-o rachetă !

INVENTATORUL GAROAFEI

Amintirii lui Lorca

Ay, Federico !
Parcă ieri, sîngele tău a țîșnit
sub luna îmbătrînită.
...Douăsprezece umbre goneau,
pe cai de calcar goneau
spre inima poetului.
L-au recunoscut :
era el, inventatorul garoafei,
El, trimisul Luceafărului pe pămînt.
(deci
pus în slujba unei puteri străine)
el
clopot al dragostei.

Au bătut în obloanele inimii
și s-au zărit patru ferestre
cu geamuri limpezi.
Le-au zgîriat cu pumnale.
(„Deschide !“)
le-au sfîrtecat cu gloanțe
și-n iarbă s-au rostogolit garoafe,
garoafe roșii, roșii, roșii,
și dacă nu li s-a răspuns
au intrat, călări
pe căi de piatră,
în inima încă vibrînd.

Ay, Federico —
chitară de sînge !

Garoafele își săpau drum în lut,
se zvîrcoleau, purpurii,
— guadalquivir de petale —
peste cîmpiile lumii.
Inima spartă de potcoave-a rămas uriașă,
ca un munte cu o mie de cratere,
acoperit de arbori
și cîntece
între păsări și fluvii.

...Cînd ucigașii poeților
vor fi-ngenunchiați,
ay, Federico,
iubirii-i vom da numele tău !

CIUDATA MOARTE A CUVINTELOR

„...Verena, Veronica, Vreona, Vanover“...
Eminescu către Veronica

Poetu-n ceas de veghe, scriindu-i Veronicăi
și iscălind sonetul sfîrșit, cu flori de tei,
iluminat de-un fulger al toamnei într-o clipă-i
aproape, prin văzduhul pălind, de ochii mei.

...Se aduna în file a Teiului chemare,
șoapte de-alint, silabe de mister,
de dragoste-ncărcate, de liniști și-adorare :
Verena, Veronica, Vreona, Vanover...

Iubirea lui, sfîrșită, pe-a noastră o-mpietri.
Cuvintele iubirii, în noi, nu sînt întregi !
În pulberi sîngerinde, prin timp le risipi
și în astrale țăndări, le despărți sub cer
cel ale cărui șoapte amare le-nțelegi :
Verena, Veronica, Vreona, Vanover...

VISCOL ALB

Viscol alb împrejmuie
hotarele sparte
care mai dăinuie
între aici și departe...

E o sete de zbor
care ne duce
amețitor,
din răscruce-n răscruce.

Umerii nu-s doar ai mei,
nici ochii nu sînt.
Te poți sluji de ei
printre stele arzînd.

Prietene, prin flăcări te du
cu brațele mele, prelungi ;
eu am să sîngер, dar tu
ai să ajungi !

Viscol alb, viscol nebun
al vîrstelor fără moarte,
lasă-mă să apun
între aici și departe...

anton pann

ÎN LOC DE INTERVIU CU Lucian Blaga

DESPRE ARTĂ ŞI IZVOARELE ARTEI

În numărul trecut al revistei noastre „Luceafărul", G. Călinescu, adresîndu-se scriitorilor tineri, îl numea pe Lucian Blaga : „poet mare", cu „un simț acut al materiei în vibrația ei cosmică". Mărturia proaspăt încredințată de profesorul Călinescu atrăgea atenția asupra distincției care trebuie făcută între poet și „gînditorul abstract" care „a stat pe o poziție greșită și mai ales a inculcat atitudini riscate".

E rolul criticii să adîncească această distincție, determinînd cu principialitate pozițiile obscure și greșite ale „gînditorului abstract", îndreptînd cu atenție instrumentul analizei științifice și avizînd cu prudență și asupra acelor puncte unde gîndirea filozofică se infiltrează în roca sănătoasă a poeziei. Firești în cadrul marii acțiuni de revalorificare a moștenirii literare dintre cele două războaie, asemenea operații critice, aplicate asupra operei poetului Lucian Blaga, vor îmbogăți patrimoniul culturii noastre — pe care însuși artistul, în ultimii lui ani de viață, s-a străduit să-l sporească, adăugîndu-și opera cu pagini noi, în care vibrează o nouă lumină.

Privite în strînsă legătură cu celelalte lucrări create de Lucian Blaga în ultimii ani, publicate sau rămase în manuscris, versurile apărute în ultimul timp în „Steaua" și „Contemporanul" ne vădesc un poet receptiv la ideile mari ale prezentului socialist ; un poet a cărui arie sensibilă a fost fecundată de înțelesurile noastre contemporane și ale cărui strune s-au înseninat : „O lumea... / ne este un senin veșmînt. / Că ești cuvînt, că ești pămînt, / nu te dezbraci de ea nicicînd. / O, lumea e albastră haină, / în care ne cuprindem, strînși în taină, / ca vara singelui să nu se piardă / ca vraja basmului mereu să ardă." (Vară de noiembrie). O dialectică gravă a muncii și poeziei : „Ușor nu e nici cîntecul. Zi / și noapte — nu-i nimic ușor pe pămînt ! / Căci roua e sudoarea privighetorilor / ce s-au ostenit toată noaptea cîntînd".

Atingînd aceste clape ale poeziei mai noi a lui Blaga, — care poate oferi puncte prețioase de perspectivă în problemele spinoase ce stau în fața preluării critice, științifice, a moștenirii sale literare, — îmbiem pe specialiști la o discuție amplă, profundă, purtată sub semnurile generoase ale vremii de azi. Poate că multe din întrebările noastre își vor afla răspuns căutînd nu numai slova tipărită, ci, mai ales, acele pagini din urmă, nepublicate. (Dar nu numai poezia, ci și publicistica din ultima vreme a scriitorului aduce mărturii grăitoare. Revista „Contemporanul" a tipărit în numărul său din 9 noiembrie a.c. un pamflet viguros îndreptat de Lucian Blaga împotriva transfugului fascist și pseudo-literatului Emil Cioran, pe care-l numea : „depresiv grandilocvent care se complace într-un univers contaminat de haos", „rătăcit" înscris printre „artiștii" „care și-au smuls rădăcinile din solul patriei"). Putem afla, astfel, răspunsuri la multe din întrebările pe care însuși poetul și le-a pus către sfîrșitul drumului său, cum și rezolvările pe care a încercat să le dea în lumea nouă a timpului nostru :

Care e locul artistului în societatea vremii lui ? Care trebuie să-i fie izvoarele artei ? Cum trebuie să se împletească, oare, cîntecul său cu cîntecul poporului, astfel încît propriul cîntec să rămînă nemuritor ? Cum trebuie înțeles sacrificiul de sine al artistului, în raport cu idealul pe care-l slujește ? Cum trebuie folosită — și în ce scop — înzestrarea personală, talentul, geniul, ca armă de modificare a omului, ca instrument în lupta pentru a spori „lumina lumii" ? Care este, așadar, funcția cuvîntului înnobilat prin artă, ca vehicol al celor mai luminoase idei ale timpului ?

Dar acestea sînt, de fapt, întrebările unui interviu. Și poate că multe din ele își vor afla răspunsul, cugetat cu ostenală și artă de poetul Lucian Blaga, tocmai în fragmentele din lucrarea postumă pe care o publicăm alăturat. (În acest scop, prin fragmentele alese, am căutat să dăm cititorului o imagine sugestivă asupra întregului piesei, asupra notelor ei fundamentale și a cursului de acțiune și de ritm dramatic).

Aplecîndu-se asupra vieții lui Anton Pann — unul dintre cei mai străluciți purtători ai poeziei poporului, el însuși un „erou popular" în înțelesul baladei — Lucian Blaga caută cîteva înțelesuri fundamentale privind locul și funcția artistului în vremea lui. Nu poate fi, credem, întîmplătoare o asemenea alegere pe drumul limpezirilor poetului în anii noștri. Vom putea, deci, considera această piesă de teatru cu atît mai valoroasă pentru noi, cu cît ea se prezintă și ca un document care ne vorbește despre concepția reconsiderată a poetului asupra artei, izvoarelor ei, și asupra misiunii sociale a artistului.

Cum s-a limpezit oare această temă, cu o rezonanță vădit contemporană, în conștiința artistului, cum s-a apropiat el de erou și de epoca sa, cărora întrebări le-a dat răspuns în această alegere ?

Fiica poetului, Dorli Bugnariu-Blaga (care ne-a încredințat manuscrisul piesei) ne-a dat cîteva prețioase deslușiri privind geneza operei, de la profunda investigație documentară a artistului, pînă la decantarea materialului uman într-un laborator care-și reînnoia mijloacele. Piesa „Anton Pann" a fost scrisă de Lucian Blaga după 23 August 1944, la Sibiu. Textul ei a fost definitivat la Brașov, orașul în care locuise poetul înainte de primul război mondial, ca elev al liceului „Andrei Șaguna". Lumea Brașovului („urbe la întretăierea a două împărății"), îi era așadar familiară poetului ; casa în care locuise era chiar în Scheii Brașovului, locul unde e plasată acțiunea piesei. (Casă foarte veche, care există și azi, evocind prin ambianța ei pașii cîntărețului). Ca să-și definitiveze piesa, Blaga a revenit aici în anii de după Eliberare, continuîndu-și investigațiile, adîncindu-le, pătrunzîndu-se de aroma epocii lui Anton Pann, dar cu o privire mai proaspătă asupra istoriei și a artei în genere. Figura cîntărețului Anton Pann e dintre acelea care pun unui scriitor probleme dificile, în primul rînd de ordin critic. Ne referim la plasa forțelor obscure cu care atîtea legende și istorii — străine de adevăr — îi învăluiseră chipul și arta sa populară, în veacul care s-a scurs de la moartea „finului Pepelei". Lucian Blaga își propune tocmai să restaureze chipul cîntărețului popular într-o nouă lumină, apropiată înțelegerii noastre contemporane, încercînd să ni-l redea într-o imagine de activă și fertilă tinerețe artistică ; și, pentru aceasta, îl confruntă cu o bogată galerie de figuri ale epocii, cu izvoarele și tezaurul popular milenar, pătruns în scrierile sale. Piesa împletește și desfășoară organic două destine : al lui Anton Pann și al luptătorului haiduc Groza. Ea încearcă astfel să devină un elogiu adus cîntărețului legat de popor, prezentînd și o imagine despre protestul din acea vreme împotriva misticismului acerb și organizat care voia să-l țină captiv pe Anton Pann, să-i coboare conștiința de artist, să-l umilească pînă la condiția de sero docil. În conflictul acesta între erou și epocă ni se pare a deslușit un alt răspuns al poetului, în care Lucian Blaga ia partea vremii noastre. Protopopul Niculaie de la Scheii Brașovului apare în piesă atît ca inamic al artei și înțelepciunii din scrierile lui Pann, cît și ca dușman al încercărilor poporului de a lovi în opresori. În scenele piesei, rolul a ceea ce reprezenta Niculaie se întîlnește astfel cu rolul represiv al puterei ; ca și cu acela, destructiv, al vechiului editor, mai rapace decît coana Safta, și ea editoare, de mahala, a zicalelor și cîntecelor de amor ale lui Anton Pann.

În încleștarea aceasta dintre forțele obscure, antisociale, și umanitatea generoasă a poetului, care putea fi destinul eroului piesei ? Iată altă întrebare de interviu... Era normal ca destinul cîntărețului popular să se desfășoare spre tragic, după cum la fel de firesc, în viziunea reconsiderată a lui Blaga, ni se pare finalul piesei, pătruns de încredere într-o superioară rezolvare a istoriei. Luptătorul Groza îi aduce lui Pann — cel mistuit de sacrificii eroice și de dăruirile de artist — iubirea pierdută, pe Ioana ; dar clipa revederii e vecină cu clipa morții sublime a artistului care, deși doborît, e victorios, își atinge marele vis de a zări măcar imaginea unei alte vieți, renăscute, după arderea mistuitoare a celei dintîi. Ultimul tablou al piesei prefigurează drumul spre o altă societate, căreia Anton Pann n-a ajuns și n-a avut cînd să-i poată trece pragul, a cîntat doar spre ea, de departe, în momentul grav al morții.

Dar să nu depășim prea mult rosturile noastre de reporteri.

Critica literară va ști foarte bine și în mod adînc să caute și să găsească locul meritat al piesei, atît pe linia evoluției operei de scriitor a lui Lucian Blaga, cît și în concertul literaturii noastre de după 23 August. Prezentînd această piesă, în cadrul rubricii noastre de interviuri, încercăm să continuăm cu alte mijloace dezbaterea noastră despre problemele literaturii, în care chestiunea revalorificării moștenirii literare ocupă un loc de seamă.

Ștefan Bănulescu
și Ilie Purcaru

PIESA IN TREI ACTE
(fragmente)

PERSOANE

ANTON PANN, 30 ani, poet și cîntăreț de stradă
IOANA, 25 ani, soția sa
GABI, 5 ani, fiica lor
COANA SAFTA, 60 ani
Protopopul NICULAIE
Poștașul PANȚU, 30 ani
CIURCU, tipograf
NAPOLEON FURNICĂ
SPUDERCA
BIDU } **tovărășie**
COCORANDU
NUȘCA, 22 ani, circumăreasă
Domnișoara CATINCA STINGHE
Cîțiva panduri și alte cîteva persoane fără nume cu roluri mărunte.
Acțiunea se petrece într-o urbe la întretăierea a două împărății prin anii 1830.

ACTUL I
TABLOUL I

Interiorul unei circiume vechi în Scheii Brașovului, cu tejghea uzată, scaune, mese, laviție, mușterii. Deasupra tejghelei e scris : „La povestea vorbei". Lumină de zi senină. Un ceas de perete arată ora 10½. Un iz de drojdie plutește în aer și fum străpuns de raze. Cîțiva bețivani de meserie stau la o masă și cîntă o melodie, care îngînă sunetul clopotelor de biserică. Anton Pann, la o altă masă, mai în față, singur, cufundat în sine, scrie. O tînără circiumăreasă servește.

SCENA I

Anton Pann, Spuderca, Bidu, Cocorandu, Nușca și alți mușterii.

COCORANDU, BIDU, SPUDERCA : *(cîntă)* E-pi-tro-pia ! E-pi-tro-pia ! Bim-bam-bum ! Bim-Bam-bum ! E-pi-tropia ! Epitropia ! Bim-Bam-Bum !

SPUDERCA : *(strigă)* Anton Pann, te cheamă clopotele la biserică ! Și dumneata n-aude, n-avede ! Cică a zburat cucul din ceas în pădure ! *(în clipa aceasta ușița ceasului de perete se deschide, apare un mic cuc, care face o singură dată : cu-cu).*

BIDU : N-a zburat cucu ! Dar lui Anton Pann nu-i place să-l audă. I-a cîntat o singură dată ! Un an îți e mai întinde veleatul, Anton Pann.

La ceasul acesta ar trebui să cînți troparele în strană — și dumneata potrivești stihuri la circiumă ! Are să vie epitropia după dumneata cu pandurii ! *(cîntă iar, urmat de Spuderca și Cocorandu).*

Epitropia ! Bim-bam-bum !

PANN : *(parcă nu i-ar fi auzit, face un efort să iasă din sine. Cu un gest, care taie fumul, ia contact cu lumea dinafară).* Vedeți voi raza asta, măi blajinilor ? O poți pipăi... O poți prinde cu mîna ! Cînd atingi minunea — iese din ea fum și praf ! E ca o explozie ! S-a rătăcit raza printre voi — și voi rîdeți. Vă muncește hazul — dar toate-s pînă la o vreme. Poftim numai încoa la masa mea !

BIDU : *(către Pann)* Te uitai cam jucăuș adineaori — pînă dincolo de pereți ! Și ți-am cîntat ca să te aducem la loc !

PANN : Glasul vostru sună a doagă de bute și gîlgîie tulbure și gros ca drojdia ! Cînd vă aud, aș mai sta ! Zilele trec și nu mă-ndur să plec ! Poftim încoace, trejilor ! Cocorandu, Bidu și Spuderca !

. . . . . .

NUȘCA : *(se-ntoarce cu o tavă cu trei pahare și cu d-ale mîncării).*

COCORANDU : Ha-ha-ha ! Pelin și covrigi ! Păstramă și ridichi ! *(cei trei încep să înfulece)*

NUȘCA : *(rămîne în picioare)*

BIDU : *(cu gura plină)* Cînd lacomii ăștia au auzit de pelin și covrigi, li s-au înecat ochii în lacrimi, dar lăcomia de multe ori strică omenia și d-aia n-are ursul coadă. Ochii omului sînt din mare, că se bucură tot la mare. Dar ce folos de-o fi lacom la tot ce vede și sărac la minte ! Că musca pentru puțină dulceață își răpune viața, iar șoarecele nu-ncape pe gaură și-și leagă și-o tigvă de coadă ! De multe ori cine îmbrățișează multe, puține adună, căci doi pepeni într-o mînă nu se pot ține și cu curu-n două luntre nu poți ședea. Lacomului cît să-i dai, el nu zice ba. De la cinci pîni miezul, de la nouă colaci coaja. El aduce închinare pîntecului pastramă și ridichi, ca să se-mplinească scriptura, că două bătăi strică, dar două mîncări nu ! *(rîd toți și poftă)* Iar rîsul ajută la-nfulecare ! Dacă șarpele ar ști să rîdă — nu i s-ar opri broasca-n gîtlej !

PANN : Au curs bine zicalele din gura păcătosului, gata înmănunchiate și gata de tipar.

SPUDERCA : Nu-i prea miroase gura a teasc de tiparniță !

COCORANDU : Teascul ăsta înghite gogoși !

BIDU : Înghite gogoși, dar scoate proverbe !

PANN : Ei, băieți, de flecare-ntelepciune — un covrig !

COCORANDU : *(îi șoptește lui Pann ceva la ureche)*

PANN : Cocorandule, asta a fost proastă, trebuie să plătești gloabă !

BIDU : Cînd cămila a voit să dobîndească coarne, și-a pierdut și urechile !

PANN : Pentru sănătatea cui închinăm astăzi băieți ?

SPUDERCA : Să închinăm pentru haiducul Groza, în ciuda cîrmuirii !

PANN : Să ne trăiască haiducul Groza !

BIDU : Să mai cutreiere țara cu spaimă și bucurie ! *(tus patru beau)*

PANN

Umblă Groza, umblă zău,
pe la Bran la iăgădău —
Pe drumul Rîșnovului
prin țara Brașovului.
Coviltirele străine
ei răscrucea le-o aține.
. . . . . .
Ziua ei și-aprinde vatră
între iezere și piatră.
Noaptea vine pînă-n Schei,
dă mîndruțelor cercei.
Și la una-i spune-n șoaptă
la căldură noaptea toată :
Cine ți-a mai da cercei,
Să se spînzure ca ei !

SPUDERCA : Pentru mîndra neștiută ! *(se ridică paharele)* Hei Nușca, ziua-ți porți cosițele legate, dar noaptea cine ți le vede lungi de-ți bat pulpele ?

BIDU : Cine-o fi mîndra aceea care-l ia-n primire pe Groza, la căldură — noaptea toată ? N-ai prins vreo știre, Nușca ?

NUȘCA : Eu nu scot vorbe nimănui !

BIDU : Ca și cum vorbele trebuie scoase — ca să umble !

NUȘCA : Adică — ce fel ?

BIDU : Ei, Nușca, n-ei spune că haiducul încă nu ți s-a făcut cunoscut, că noaptea pe la ceasuri mici după ce pleacă toți mușterii...

NUȘCA : Bine că se crede așa — încaltea crește faima circiumei !

SPUDERCA : Vestea și faima i-o faci tu, Nușca !

NUȘCA : Vrei să mă iei de pe picioare cu vorbe călduțe ? !

PANN : *(o prinde de bărbie)* Ian stai puțin — cum sînt ochii tăi, Nușca ?

NUȘCA : Căprui, Anton Pann, dar acu trebuie să fie verzi, pentru că privesc afară, și afară-i senin albastru !

PANN : Îți joacă ochii în multe culori, Nușca ! Așa-și schimbă și haiducul costumele și înfățișarea. De luni de zile ne ține-n încordare ! Ba c-a fost văzut colo, ba c-a fost zărit dincolo. Cineva a găsit o potcoavă pe sub Piatra Craiului, altul a dat cu ochii de-o umbră prin țancurile Postovarului ! Ce n-aș da să-i văd și eu o dată strălucita față !

NUȘCA : Cum să i-o vezi, Anton Pann, de vreme ce și-o schimbă de la o zi la alta ? El nu lasă în urmă decît așa — cîte-o potcoavă, cîte-o umbră.

PANN : Cîte-un zvon și cîte-un dor ! *(mică pauză)*

NUȘCA : Așa e — cîte-un zvon și cîte-un dor ! Dar pe mine să nu mă prea amestecați în treburile și poveștile haiducului ! *(se vîră să șadă între ei)* încai faceți bunătate de-un pic de loc, că parc-aud ceva — și am nevoie de adăpost ! *(se aude de afară vag zvon de cimpoi)*

. . . . . .

SCENA II

Aceiași, ursarul, ursul

URSARUL : *(cîntă din cimpoi)*

URSUL : *(se ridică-n două labe și joacă).*

Cîțiva se așează iar la mese, se urmărește jocul ursului, — spectacolul ține cîtva timp întrerupt de exclamații : Uite-l măi ! Mare-i Doamne ! Pînă-n grindă ! Bată-l pustia ! — *Apoi cimpoiul conține, ursul s-așează, toți aruncă bani spre ursar, care adună.*

URSARUL : Scoală, Moș Martine, că nu mi se mai alege nici ceas de odihnă, nici ceas de cîștig cu tine ! Scoală și arată-ne unde sălășluește sfîntul duh !

URSUL : *(se ridică și merge în două labe spre Anton Pann, însoțit de curiozitatea și încordarea celor de față. Ajuns aci, ursul s-apleacă și-i linge pe Anton Pann pe frunte. Nușca a sărit, țipînd. Toți rîd.)*

. . . . . .

PANN : Mă unse cu roua botului și cu mirosul primăverii : M-a uns și m-a ridicat în scaun ! Ce sînt acu ? Craiu ori vlădică ?

URSUL : *(mormăie ceva la urechea lui Anton Pann)*

BIDU : Mai tare, Moș Martine, s-auzim și noi !

URSARUL : Ești alesul, jupîne Anton Pann : Asta vrea să-ți spună pe limba lui, dobitocul !

TOȚI : Vivat alesul !

URSARUL : Hei Martine, acu să dai în brînci pînă unde s-a ascuns diavolul !

URSUL : *(sare pe patru labe după Nușca)*

NUȘCA : *(fuge pe după mese, țipînd ; ursul după ea. Se stîrnește mare zarvă. Ursul o ajunge într-un colț...)*

URSARUL : *(către Nușca)* Ei, ți-a descoperit ursul farmecele ! Pasă-mi-te pe acolo s-ascunde cineva !

SPUDERCA : E urs sau om ?

BIDU : O fi haiducul Groza !

COCORANDU : I-o fi plesnit haiducului prin cap și asta !

URSARUL : Pipăiți-l la rădăcina urechilor — și-ți vedea !

BIDU : Să mai joace o dată !

URSARUL : Sus, Martine ! *(începe să cînte iar din cimpoi. Ursul joacă. Ies apoi cîntînd și jucînd).*

SCENA III

Aceiași, fără de ursar și urs

. . . . . .

(s-aude afară un pocnet de carabină)

PANN : *(tresare)* Ce-o mai fi și asta ?

TOȚI : *(sar la fereastră)* Pandurii din cetate ! *(tropote afară)*

BIDU : Nu-ți spuneam, jupîne Anton Pann, că vin pandurii să te ducă la biserică ! ? *(toți rîd. Intră trei panduri).*

SCENA IV

Aceiași, trei panduri

ÎNTÎIUL PANDUR : Sus mîinile ! *(toți ridică mîinile, numai Pann și Cocorandu nu)*

PANN : Cocorandule, tu de ce nu ridici mîinile ?

COCORANDU : *(le ridică)*

ÎNTÎIUL PANDUR : *(către Pann)* Dar dumneata de ce nu le ridici ? Sus mîinile !

PANN : *(nu ridică)* Ce-i, pe cine căutați ?

AL DOILEA PANDUR : Pe haiducul Groza !

PANN : *(mucalit)* Să nu trageți, panduri, că încă nu mi-am scris testamentul și trebuie să las avere mare-n urma mea !

ÎNTÎIUL PANDUR : *(către Pann)* Tu ești Groza !

PANN : E mare cinstea ce-mi faceți !

ÎNTÎIUL PANDUR : Cine ești dumneata ? Ce-mi umbli cu șoalda și cu prefăcătorii ? !

PANN : Ba să mă iertați ! Eu nu-s haiduc. Eu nu-s nimic. Eu nu sînt decît Anton Pann, poet și cîntăreț de stradă !

AL TREILEA PANDUR : Umblă Groza pretutindeni și-și schimbă obrăzarul de la un colț de uliță la altul !

PANN : Păi — ce față am eu ?

SPUDERCA : Pe aici n-a fost decît un ursar, un urs și un cimpoi ! Au fugit prin grădină-n sus !

PANDURII : *(ies în grabă)*

SCENA V.

Aceiași, fără panduri

TOȚI : *(rămîn o clipă liniștiți și respiră ușurați)*

NUȘCA : Ei, care-a fost haiducul ? Ursarul sau ursul ? Sau poate că unul din panduri ?

SPUDERCA : Să stăm și să ne-ntrebăm ! Vedeți, la ghicitoarea asta nu m-am gîndit ! Nici ursarul, nici ursul — nici vreunul din panduri ! Se ține Groza de gîmbușlucuri ! S-o fi schimbat în cimpoi ! *(din grădină se mai aud pocnete de carabină. Cei din circiumă se-nghesuie la fereastră să privească. Apoi liniște. Toți se-ntorc de la fereastră și se privesc).*

PANN : S-au rătăcit cu gîndul pandurii că eu aș fi haiducul ! Măi blajinilor, seamăn eu cu un haiduc ?

NUȘCA : Semeni, Anton Pann, dar numai cînd îmi sufli mie cîntece de lume !

TABLOUL II

(Un salon în stilul epocii, biedermeier, foarte încărcat și amestecat cu obiecte, mai ales icoane, răsăritene. Două ferestre în fund, cîte-o ușă în dreapta și-n stînga. Prin ferestre se văd coperișe de vechi burg și două turnuri, unul de la Biserica Neagră, celălalt de la Sfatul Cetății. Pe masă o oală de pămînt cu floare. Coana Safta și Anton Pann șed la masă. Pe-un scaun fesul turcesc al lui Anton Pann).

SCENA I

Coana Safta, Anton Pann

PANN : *(citește o gazetă : „Foaia pentru inimă și minte", dar întreține și o conversație cu coana Safta)*

COANA SAFTA : *(cu un teanc de scrisori în față, le desface, le citește și le alege)*

PANN : Dacă m-ajuți numai cu povețe ca d-alde astea, n-am dres nimic, coană Safta ! Mă vor încolți creditorii din toate părțile și atunci nu-mi mai rămîne decît să-mi pun amanet acest prea cinstit fes al meu, în care de atîtea ori mi-am tras la sorți norocul și viața. Sau să iau calea codrilor !

COANA SAFTA : Dacă nu-ți bagi la cap zisele mele ! Cheltuiești peste puteri. Mai stringe cureaua !

PANN : Parcă n-aș stringe-o ! Mata nu vezi ! Sînt ca un țîr !

COANA SAFTA : Ei fi, dar ești bine căpătușit, și pe dinafară nu se prea cunoaște. Dimpotrivă, judecînd după înfățișare, s-ar zice că ai cam ieșit din matcă — de-o vreme.

PANN : Nu crește carnea pe mine de mulțumire ! Asta-i burtă de copil sărac. Încolo sînt piele și os ! M-au umflat grijile !

COANA SAFTA : Și nopțile de veghe lungă !

PANN : Dacă n-am răsunet nici la dumneata, atunci nu mi-ar mai rămîne decît frunza verde... căci fesul n-are preț decît cu capul meu împreună, iar de lumina din dosul frunții nu mă pot lipsi ! De unde închei că tot numai codrul mi-ar fi izbăvirea ! Am s-o iau pe urmele haiducului ! Într-un fel începutul l-am și făcut, fără voia mea. Ascultă, coană Safta, deunăzi pandurii mi-au pus carabina în piept. Mi-au pus gînd că eu aș fi haiducul Groza ! Eu, care nu sînt decît furnizor de stihuri la curtea matale ! Au și tras pandurii !

COANA SAFTA : *(speriată)* Ce ? Au tras ? Nu mă speria !

PANN : Noroc că n-a răspuns cocoșul ! Altfel îmi dam ortul, iar mata ai fi rămas cu dobînda !

COANA SAFTA : Cu ce dobîndă, mă rog ?

PANN : Mai întrebi ? Cu dobînda că n-ar mai trebui să-ți plătești furnizorul de versuri. Ai fi scăpat ieftin. Ce te-ai fi făcut însă fără de ajutorul meu ?

COANA SAFTA : Vorbești alandala, verzi și uscate, ca un măscărici ce ești ! *(pauză scurtă. Pann citește iar în gazetă, coana Safta prin scrisori)*

COANA SAFTA : *(a deschis un plic, rîde)* Anton Pann, ca să vezi... Un oarecare își trimite în plic data nașterii, a lui și a ibovnicei. Dorește a ști de se potrivesc. El e din zodia racului, ea — din a fecioarei !

PANN : Se potrivesc de minune cele două flăcări ! El e unul care din patru în patru anotimpuri strică logodnele, iar ea umblă ca una ce-i osîndită a rămîne veșnică mireasă ! Vin inimile toate la mata să ceară sfaturi și să caute mîntuire !

COANA SAFTA : Ca la spital ! *(cercetează alte scrisori)* Uite altul ! Ista dorește niște stihuri pentru iubită !

PANN : De șase ani, de cînd m-am mutat peste munte de la Tîrgoviște și-am rămas apoi ca o nălucă fără de căpătîi în Scheii Brașovului, inima mea trebuie să iubească pentru toți vîrstnicii și nevîrstnicii ! Vor stihuri cu toții, parcă n-ar fi chip de dragoste și fără stihuri ! Amoroasă cetate ! Primăvara plutesc aici prin văzduh stihurile, ca toamna funigeii !

COANA SAFTA : Vrei să spui că ai descălicat cu bucuriile tale aici pe la noi cam în neguri ! Eu găsesc că meseria de stihuitor nu e prea anevoioasă. Pe urmă mai și aduce cîte ceva ! *(își sună cheile)*

PANN : Cîntă cocoșul, dar soarele nu răsare !

COANA SAFTA : Nu pricep pe unde bați !

PANN : Află de la mine, coană Safta, că n-am să mai dau față cu mata, cîtă vreme ocolești învoielile ! Am să scriu deacu la „Foaia pentru inimă și minte". Surîzi dumneata, dar eu nu glumesc. Am și început. Cei de la Foaie mi-au tipărit versurile închinate haiducului Groza !

COANA SAFTA : Și ca un necopt ce ești, îți dai cu părerea că aceia au să te plătească mai cu zor decît mine ! Stai puțin și cumpănește ! Și mai virtos nu te grăbi ! Cîntecul ți l-au tipărit, dar numele — nu ! A apărut poezia ta — cum s-ar spune — ca un copil găsit la răscruce de drumuri. Cu scîncete și fără autor !

PANN : Nu te trudi, coană Safta, cu bănuieli nelaloc. Eu sînt vinovatul care le-am trimis poezia așa — fără nume !

COANA SAFTA : Pasă-mi-te nu vrei să-ți iei numele în deșert, fiindcă îți de biserică !

PANN : Chiar dintr-o asemenea pricină — nu ! Dar aș putea oare să iscălesc cîntece de haiducie și de iubire, eu — cîntărețul de la Sfîntu Niculaie ? M-alungă epitropii !

COANA SAFTA : Te alungă epitropii ! Ei vezi — parcă eu nu știu !

PANN : Sînt sătul de viața asta, și nu doresc decît s-o închei. Rătăcesc tot prin fundături ; ies din una, dau într-alta. Cînd văd o punte, se-nchide poarta. Cînd se deschid porțile, se ridică punțile. Alta era să fie soarta mea, altă ! Dar pe semne mi-a furat-o cineva. Mi-a furat-o haiducul Groza ! Iar dacă mi-a fost dat să fiu poet, atunci din naștere trebuia să devin poet dezmetic ! Dar m-a despoiat ursita și am rămas chiar și fără putința de a-mi semna versurile. Iată-mă astfel poet domol, la dispoziția coanei Safta !

COANA SAFTA : Nu te mai jelui, că n-ai cui ! Și afară de aceea poate că poștașul va aduce astăzi ceva — ca să-ți mai îneci o parte din griji ! *(bate cineva la ușă, rar și distinct de trei ori)* Vorbești despre poștaș și poștașul în poartă ! Poate ți-a intrat Dumnezeu în voie !

SCENA II

Aceiași, poștașul Panțu

PANȚU : *(intrînd)* Sănătate, coană Safta ! Aveți maldăre de scrisori ! *(vine, pune un teanc enorm de scrisori pe masă)*

PANN : Cît turnul Vavilonului, și să mai suspine coana Safta că afacerile nu merg !

PANȚU : Numai haiducul Groza mai primește atîtea răvașe !

PANN : Da' pe alea unde le lepezi ?

PANȚU : Pe tavă de mușchi verde în margine de stejeriș ! Acolo-i hotarul fără de statornicie al lui Groza și acolo îl întîmpină visările juneței ! Toate fetele îi scriu — din Schei și de mai departe ! De mirat numai că pandurii nu-i dau de urmă ! Eu mă prind cu oricine că cel ce face pe haiducul este săptămîna întreagă — om cum se cade și cu rosturile lui în toată legea, vreun cetățean așezat și cu slujbă la-mpărăție chiar în Brașov ! N-ați luat seama că haiducul Groza își încearcă loviturile numai duminica sau în zilele de sărbătoare, adică în răgazuri cînd nu-l ocupă slujba ?

PANN : Oricum, tare-mi plac loviturile ce le potrivește ! Mai încălzește cineva și pe nevoiași ! Are fantezie haiducul ! Pe poeți îi scutește de orice osteneală de a mai născoci basme, iar pe panduri îi încurcă mai mult cu îndrăzneala gîndului decît cu desișul codrilor. Este în Brașov unul singur, care ar putea să le facă la fel isprăvile, nu cu fapta, dar cu închipuirea, și-acela sînt eu, Anton Pann !

PANȚU : Mă uit la dumneata, domnule Anton Pann, și te ascult. Îmi dai așa ca un ghimpe de bănuială ! N-ai vrea să ne oprim o leacă ! Nu care cumva poetul fără de nume care-nchină cîntece haiducului Groza în „Foaia pentru minte" — ești chiar dumneata ?

PANN : Nu zic ba și n-am de ce să mă ascund. M-ai ghicit, amice ! Și așa de-a dreptul și fără înconjur, ceea ce înseamnă că și un poștaș poate avea fantezie ! Îmi pare numai rău, că nu te pot întreba la fel : poștașe Panțu, n-ai vrea să ne oprim o leacă ? Nu care cumva dumneata ești cetățeanul rostuit și cum se cade, care în zile de sărbătoare își încearcă norocul la drumul mare ?

PANȚU : Îndoiala ar fi la locul ei, dar n-ar dovedi nimic sau mai bine zis îndoiala ar dovedi doar că o închipuire atît de aprinsă, care ar schimba pe un poștaș în haiduc, nu are nici chiar un poet !

COANA SAFTA : Palavre și joc ! Vînturați mai mult pleavă decît grăunțe ! Bani n-ai adus ?

PANȚU : În zi de marți ?

COANA SAFTA : *(prefăcută)* Așa e — uitasem !

. . . . . .

SCENA III

Coana Safta, Pann

PANN : Cu alte cuvinte, socoteala a fost ușoară. An n-am cîștigat, ăstimp am păgubit, la anul trag nădejde ! Vorba aceea : cine nu-i dator, e destul de bogat ! Ascultă, coană Safta — vrei s-auzi o poveste ? O născocesc acu și-o ferec de-a dreptul în rime !

O văduvă-n vîrstă, bătrînă, zbîrcită,
cu doi dinți în gură, barba ascuțită,
nas cît pîlălăgeaua, la vorbă-nțepată,
cu ochii ciacîră, fața mohorîtă,
peste tot negoasă și posomorită,
umblă-ntunecată și tot înnorată !
Cîntă-i lele cîntecul,
Că mi-e drag ca sulletul !
Neaga — Neaga reaua
sparse mahalaua !
Cu nimenea în lume nu se are bine,
se ceartă cu sine cînd n-are cu cine.
Slugi, cîine, pisică — îi bate cu sudalme
și pentru o muscă își dă singură palme.
De ar ii, cum umblă veche o zicală,
cerul tot hîrtie și marea cerneală
ca să se descrie — ar ii puțintele
toată istoria astei muieri rele

(pauză de o clipă)

COANA SAFTA : De ce te-ai oprit ? Aștept să-mi spui povestea ! Pînă acu n-ai intrat decît în tindă. Ai descris pe Sfînta Vineri !

PANN : Ah — pe sfînta Vineri, care-nchiagă și apele ! Chiar așa ! Aștepți povestea ? Ai s-o vezi cu ochii matale, Coană Safta, nu mai e nevoie să mă ostenesc ! Are să se depene singură povestea asta. Mie o să-mi ardă inima, iar pe sfînta Vineri are s-o ducă la judecata de apoi ! Deocamdată îngăduie-mi să suspin o dată : oh, tinerețele mele — unde ați rămas ?

COANA SAFTA : Caută-ți de drum !

PANN : Ar trebui atunci să mă iau tot cu ochii-n sus după drumul robilor !

COANA SAFTA : Tu, Anton Pann, tu — cu cele treizeci de toamne aurii ale tale, te tînguiești așa ?

PANN : Cum ai zis ? Eu cu cele treizeci de toamne ale mele ? Au fost mai multe coană Safta : toate anotimpurile mele au fost toamne — doldora de amărăciune și de rugină ! N-am avut în viață decît o singură primăvară, primăvara cînd am cunoscut grădinile Ioanei mele ! Cu primăvara aceea în brațe, ar fi trebuit de-acolo de la Tîrgoviște s-o iau peste Dunăre spre porturile grecești, dar am fost șui și am trecut munții spre cetatea cu neguri, unde mi-e dat acu să-mi port jugul și fesul. Ce cîntec aș fi nimerit atunci și pe ce strune aș fi cîntat ! Aș fi scris versuri în limba zeilor, nu în limba scheilor ! Astăzi aș fi poet în vreun ostrov grecesc. Poate în Rhodos, sau în Chios, în Mitilene sau Patmos !

. . . . . .

COANA SAFTA : Îți ai tu nemulțumirile tale, Anton Pann, dar în cele din urmă recunoști și tu ! Cultul iubirei înfrumusețate, căruia i s-a dus faima, de-aici se răspîndește în cetatea noastră, de-aici din salonul meu, de la școala ritmului și-a poeziei !

PANN : Parcă vorbești de pe ceea lume ! Ți-ai însușit tonul sublim ! Dar oare de ce n-ai spune școalei matale pe nume ? Zi-i „Spitalul Amorului" și ne-am înțeles !

COANA SAFTA : Răutățile tale nu rănesc nici cît razele unei candele de icoană !

PANN : Și asta-ți vine foarte la socoteală. Ce-ți pasă că-ntr-o zi — în raiul matale eu am să dau peste dracul ? *(bate cineva la ușă)*

COANA SAFTA : Poftim ! *(intră Ioana)*

SCENA IV

Coana Safta, Pann, Ioana

IOANA : Bună ziua, coană Safta ! *(către Pann)* Anton Pann — aici erai ?

COANA SAFTA : Poftim, Ioano ! Ce surpriză ! Dar unde-i fetița ?

IOANA : A adormit pe canapea și mi-a fost nu știu cum s-o trezesc !

PANN : Mă bucur, Ioano, că ai venit !

IOANA : *(șade)* Te-am căutat prin toate.....

PANN: *(o întrerupe, foarte calm)* Las' Ioano — că rostesc eu cuvîntul! Tu să nu-l pronunți! M-ai căutat prin toate — circiumile din Schei! Prin — circiumi!

IOANA: Dacă-i urît cuvîntul — de ce mă silești — să.....

PANN: *(calm)* Ioano, eu nu te silesc! Dimpotrivă, totdeauna am căutat să te țiu departe de toate astea. Ca un vis aș vrea să treci prin lumea asta. Tu, Ioano, tu poți să rămîi, ceea ce ești. Lumină, numai lumină! Dar eu?

IOANA: Dacă ai ști, coană Safta — cu cine stă la masă Anton Pann — prin circiumi, și cu cine se ține de pozne prin iarmaroace și pe uliță!

PANN: Ioano, vezi, aici greșești! Pentru un poet nu există societate nepotrivită! Putem noi oare, noi — neadormiții, chinuiții, nerăsplătiții luminii — să ne scutim de atingerile acestea cu tărîmurile, cari ne strică pînă-n măduvă? Nici un cîntec și nici o înțelepciune n-ar ieși din strunele noastre, dacă am ocoli atingerile!

IOANA: Cum zici tu — așa să fie! Cum crezi tu — așa e bine! Las' să ningă, să plouă, numai vreme rea să nu se facă!

PANN: Iată-mă Ioano, așa sînt eu, și cînd ai treizeci de ani, cum le-am făcut adineaori socoteala, nu te mai schimbă nimeni!

IOANA: Rău ai ajuns!

PANN: Asta-i încă puțin. Am învederate sorți de-a ajunge și mai rău!

IOANA: De ani te tot lauzi....

PANN: Las' Ioano, nu mă descuraja și tu! Am să-l spun eu — cuvîntul! De ani mă tot laud cu cartea la care scriu.

IOANA: Uite, eu nu mai cred!

PANN: Și totuși, ai s-o vezi, Ioano. Și are să fie Povestea Vorbei o carte, în care înțelepciunea se toarce singură ca poveștile din O mie și una de nopți! Va mirosi cartea, îmbelșugat și pestriț, ca piața de lîngă Turnul Sfatului, cu adieri de verdețuri și pește, de cașcaval, de garoafe și mătăsuri. Și vor suna vorbele precum galbenii zarafilor, cari stau cu șetrele în șir, schimbînd florini austrieci cu ruble rusești și cu parale otomane. Și Povestea Vorbei va fi hotarul dintre apus și răsărit!

. . . . . .

COANA SAFTA: Parcă a bătut la ușă — ca o mînă mică... *(se duce, se uită)* Ha! O pisică! *(deschide)* Gabi! *(intră Gabi, o fetiță ca de 5 ani)*

SCENA V

Aceiași, Gabi

IOANA ȘI PANN: Gabi!

GABI: *(vine, își freacă încă ochii de somn)* M-am trezit și-am venit.

IOANA: Ți-am spus să nu mai pleci niciodată singură de-acasă!

PANN: *(se ridică)* *Hai la tătucu!*
Primăvară mică
cine te ridică?

GABI: *Vară mare*
mă ridică,
ridică,
pînă-n soare!

PANN: *(o înalță sus, sus și-o coboară repede)*

GABI: *(rîde cînd e dată vertical în jos)* Încă o dată — fă-mă mare cît turnul de la Biserica Neagră!

PANN: Cît întunecatul cela — de-acolo? — Nu, am să te fac și mai mare! Te fac mare, mare cît bucuria tăticului! *(O ridică încă o dată, și Gabi rîde iar, cînd e dată în jos)*

GABI: Pe dănuș în jos — luneci frumos! Și te gîdilă.

PANN: Spune-mi tu mie acu — ce cauți aici?

GABI: *(îl prinde de-un smoc de păr din cap)* Te duc acasă — de-un fir de mătasă! Dar să taci mulcom!

PANN: Uf, coada calului! Gabi, nu mai trage!

GABI: Tata țipă, boul rage!

PANN: Vasăzică — nici una, nici două, — ci să vin acasă! Deocamdată nergeți voi frumușel înainte, că pe urmă vin și eu. Mai avm aici niște trebușoare. Nu-i așa, coană Safta?

COANA SAFTA: Este, scumpelor, este. Și ne-am trudit și pînă acu — de-a lăt inima din noi!

IOANA: Ei, laide, Gabi. Zi frumos: la revedere!

GABI: *(face o reverență)* La revedere! *(se duc spre ușă, din ușă Gabi se-ntoarce, vine pînă la masă)* Vreau să-l iau și pe tătucu! *(ia fesul de pe scaun și-l pune pe cap și fuge rizînd pe ușă afară, pe care Ioana o deschisese în așteptare. Ușa se-nchide după ele)*

. . . . . .

ACTUL II

TABLOUL I

(Lîngă Poarta Cetății — ziduri vechi, medievale, cîteva case în linia zidurilor, una mai la o parte cu patru turnulețe. Noapte. Felinare lumnează miop printre copaci, pe alee).

SCENA I

Pann, pe urmă Paznicul de noapte

PANN *(se plimbă singur pe sub copaci, fluieră ușor o melodie. S-aude bătînd dintr-un turn ora 11)* ...opt, nouă, zece, unsprezece!

GLASUL PAZNICULUI: *Hört ihr Leut und lasst euch sagen*
die Uhr hat elf geschlagen.
Bewahrt das Feuer und das Licht —
damit Kein Unglück nicht geschiecht...
(s-apropie Paznicul, cu pași grei, misterios tiriți)

PANN: Vine paznicul.

PAZNICUL: Guten Abend!

PANN: Bună seara!

PAZNICUL: A, sunteți — romîn?

PANN: Romîn, firește. Toată ziua sînt romîn, numai la ceasul acesta sînt gata să-mi trădez neamul și să mă prefac în privighetoare!

PAZNICUL: *(ridică un moment felinarul, ce-l poartă în mînă)* Cînți, jupîne Anton Pann, cînți — nu te-ncurci!

PANN: Din copilărie m-am trezit sufiind... Dar cum se ace că mă cunoști?

PAZNICUL: Cum nu mi-aș cunoaște chiar și pe-ntuneric rușteriii! Știu eu — și cum le bate inima și cum le ticăie easul!

PANN: Mi-arăți în care casă locuiește familia Stinghie?

PAZNICUL: Vezi colo-n întuneric? Casa din zidul cetății...

PANN: Mulțumesc.

PAZNICUL: Vrei să dai o serenadă? Fără chitară, fără alăută?

PANN: Cu oarecare-nconjur ne-ntilnim. Chiar serenadă n-am să dau, dar caut să născocesc un cîntec. Ascultă, Hans...

PAZNICUL: Ascult, numai cît eu nu sînt Hans!

PANN: Mare minune — un neamț care nu e Hans! M-ai putea lămuri puțin — cum și de ce ai strigat adineaori?

PAZNICUL: Ca să fugă tîlharii! Haiducul Groza a tăiat ieri noapte drumul unui negustor — chiar la Timișul de sus către Predeal!

PANN: Cînd a trece-o dată Groza prin Brașov, trebuie să-i pui mîna-n ceafă, Hans!

PAZNICUL: N-am să mă potolesc, și de-oi pune mîna pe el, cer juzilor să-l spînzure pe fereastra acelui turn în ruină pe dealul din față! La ceasul acesta gîdele dă tîrcoale gorganului cu căpățînile, foarte doritor de a mai vedea o dată pe cei ce-au ispășit!

PANN: Ești prea crunt, Hans! Adică de ce l-ai spînzura? Face și Groza bine — cum poate: ia de unde este și-mparte unde nu-i!

PAZNICUL: Ia de unde este și-mparte unde nu-i! Dar asta nu-i creștinește.

. . . . . .

PANN: Nu m-aș mira să vină într-o noapte la plimbare prin cetate, îmbrăcat taman ca dumneata, cu felinar în loc de ghioagă, și să strige așa cum făceai adineaori. Cum ai cîntat! Mai zi o dată — că-mi plăcu!

PAZNICUL: *Hört ihr Leut and lasst euch sagen*
Die Uhr hat elf geschlagen!

Așa am strigat, am cîntat, am spus și-am zis!

PANN: Ar afla el multe, Groza... și foarte trebuincioase despre curțile astea zăvorite cu lacăte de șapte sute de ani!

PAZNICUL: Herrgott — cîtă spaimă împrăștie! Toată lumea se-ntreabă și se teme. Cînd se-ntîlnesc doi pe întuneric, s-aude: stai, cine-i? Unde-i? Ăsta-i!

PANN: Paznice Hans, ți-aș da îndemn să nu mai treci pe la Biserica Neagră, că haiducul și-așterne cîte o dată, precum se spune, chiar acolo în pod. Și pentru un pui de somn bine face! Cui i-ar trece prin minte să-l caute chiar prin văzduhul lăstunilor și al liliecilor! O dată s-ar fi îmbrăcat ca un sfînt de piatră, și se uita din capul unui stîlp — din vîrful unui pinten de la Biserica Neagră — în piață, într-o zi de tîrg cu mare forfotă!

PAZNICUL: Ce îndrăzneală! Și de-acolo te-a văzut și pe dumneata, jupîne Anton Pann, ciupind florăresele și înșelînd pe-un zaraf c-un galben otoman!

PANN: Avea pe semne haiducul vedere largă în toate!

PAZNICUL: Mă duc, că altfel îi crede că eu-s Groza!

. . . . . .

SCENA II

Pann, apoi Ioana

PANN: *(se plimbă, pe loc, ca-n așteptare)*

IOANA: *(vine din dreapta)*

PANN: Ioana — tu?

IOANA: *(liniștită)* Cînd ai închis ușa în urma ta — am plecat și eu. Și m-am ținut tot pe urmele tale, la ceasul ăsta fără țipenie de om pe uliți!

PANN: *(calm)* Te ții prin beznă, Ioano — după păcatele mele.... și tremuri toată!

IOANA: Tremur, Anton Pann, și pătimesc — că nu mai înțeleg cum mă țin laolaltă. Și inima mi s-a făcut mică de tot, că nu știu ce ai să-mi spui. Eu ridic cuvîntul și eu sînt cea care mă tem! Între noi doi, care-i cel ce face judecată și care-i cel ce așteaptă osînda?

PANN: Îți spun tot, tot ce poftești!

IOANA: Și faci tot-tot ce doresc?

PANN: Așa-mi este dat, Ioano!

IOANA: Și nu-mi tăinuiești nimic?

PANN: Ți-am tăinuit vreodată ceva?

IOANA: Tremur toată și ard! Ia-mă în brațe, Anton Pann, du-mă acasă — și vino și tu!

PANN: Ce vorbe sînt astea, Ioano? — du-mă acasă și vino și tu!

IOANA: Da, să mă iei în brațe, să mă duci acasă și să vii și tu. Dar să vii cu adevărat!

PANN: Și dacă pentru astăzi mi-am făgăduit cuiva focul și jocul — ce ne facem?

IOANA: Dacă ar fi numai joc — ți l-aș lăsa! Dar e în tine și altceva! Și nu mai dorm de-atîtea nopți și nu mai pot!

PANN: Este, Ioano, recunosc. Este în mine și altceva, este oarecare nebunie și-un vuiet care cere ceva, un pic de zare și-un strop de îngăduință — să nu mi se numere pașii, să nu mi se măsoare drumurile, să nu mi se cîntărească cuvintele. Este în mine o nebunie care vrea să se cheltuie, și-o căldură care crește cînd se dăruie, care se stinge cînd vrei s-o aduni!

IOANA: Anton Pann, tu știi — față de tine, mie mi se taie puterile și glasul! Și nu mai pot nimic. Și totuși aș putea și eu ceva. Aș putea bunăoară să plec. Atunci nimenea n-ar mai sta în pragul tău — să măsoare, să numere, să cîntărească....

Desen de N. ZAMFIR

PANN: Ioano — iarăși pragul cu amenințările și cu vorbe dincolo de orice măsură! Bine, sînt așa cum mă știi, dar ce ne rămîne? Îmi spui tu ceva, îmi dai tu vreun sfat? Cînd te ridici în prag — de ce nu vrei să cuprinzi cu privirea și toată starea în care ne găsim și de care mi-e silă să mai vorbesc?!

IOANA: Da, așa e... Necazurile, neajunsurile, bucata de pîine pentru noi și pentru Gabi... Toate astea încerc și eu, te rog să mă crezi, toate astea încerc și eu să le adun în mine și să țiu cu ele cumpănă suferințelor multe, cari nu mă privesc decît pe mine! Anton Pann, nu trece ușor peste tremurul și tulburarea mea! Spune-mi... spune-mi... vreau să știu... să ne închipuim că am scăpa cumva de starea în care ne găsim. Ți-ai mai făgădui și-atunci altor ființe — sufletul și jocul?

PANN: Te-aș minți — spunîndu-ți că nu! Eu nu te-am obișnuit să-mi primești cuvintele cu îndoială. Îngăduie-mi Ioano, să-mi port cel puțin fața de tine inima, ca un pahar prin care vezi! Cu cît mă îngrădești mai puțin, cu atît viața mea este mai mult a ta. Numai a ta. Arde jeraticul în pahar, Ioano, nu-l stinge!

IOANA: Tu — Anton Pann — vatra mea aprinsă! Dacă ai rămîne la mine, dacă te-aș simți totdeauna în preajmă, m-aș zdrobi de două ori pe cît mă zdrobesc și am ieși noi la liman, într-un chip...

PANN: Cu — sărăcia?

IOANA: *(întărește din cap)*

PANN: Cu sărăcia, da. Dar crezi tu, Ioano, că acel cîntec, spre care mă-ndrum, poate să-nceapă așa, stînd la masă? Între patru pereți focul n-are vînt. Între gratii — aripile sînt chiar și pentru păsări o povară! Eu trebuie să mă ciocnesc de oameni, de lucruri, să-nfrunt valul și-ntîmplarea.

. . . . . .

TABLOUL II

(O odaie la Anton Pann, sărăcăcioasă, mobilată sumar. Un ceas atîrnă de perete, mort, cu greutățile căzute pînă jos. La început odaia e goală, în întuneric. S-aud bătăi în ușă. Nu răspunde nimeni. Paznicul și cu Anton Pann intră, cu un felinar.)

SCENA I

Paznicul, Pann

PANN: *(strigă)* Ioana, aprinde luminarea! Nu te speria! Sînt eu!

PAZNICUL: Te poți sprijini de ceva, jupîne Anton Pann?

PANN: Este aici, chiar lîngă ușă, o canapea. Lasă-mi brațul. Așa. Ioana, Ioana! Unde ești? De ce nu răspunzi?

PAZNICUL: *(deschide ușița felinarului și, cu o hîrtie ce ia foc din flacăra felinarului, aprinde luminarea din sfeșnicul de pe masă)*

PANN: *(șade pe canapea)* Deschide, rogu-te, ușa ceea și vezi. Trebuie să fie dincolo, Ioana. De ce tace? Să fi adormit? Fetița mea doarme și ea — acolo.

PAZNICUL: *(deschide ușa spre dreapta, se uită din prag)* Nu e nimeni. Pe canapea, nimeni. În pătuc, nimeni. Numai pături răvășite.

PANN: Nimeni? Nimeni? Ioana? Gabi? Fetița mea?

PAZNICUL: *(s-a-ntors din ușă)* Nimeni, Anton Pann. De unde le luăm?

PANN: Ioana mea — Adineaori — Nu este un ceas de cînd ne-am despărțit. Mi-a spus să întru-ncet, să nu trezesc fetița! Am o fetiță, Hans, de cinci ani — Gabi...

PAZNICUL: *(întoarce felinarul prin odaie și ascultă în tăcerea nopții)* Nu s-aude nimic. Bătăile ceasului în turn — departe!

PANN: Au fugit. Ioana a plecat și-a luat și fetița.

PAZNICUL: Dacă a plecat, s-a-ntoarce iar!

PANN: Ioana? — Nu! Nu se mai întoarce! Toate mi se aburesc, dar asta o văd limpede. De-acuma voi fi singur, Hans!

PAZNICUL: Anton Pann — eu — eu nu sînt Hans, și nici măcar neamț nu mă descopăr. Eu sînt ceea ce graiul meu îți spune că sînt. Și numai cîteodată mă schimb în paznic de noapte, cum dumneata te prefaci în privighetoare. Și umblu, cu pași grei, tiriș, prin cetate — parcă aș duce în spate veacurile, și aud buhele strănutînd, și strig:

Hört ihr Leut und lasst euch sagen
Die Uhr hat elf geschlagen!

PANN: *(cu spaimă stăpînită)* Stai puțin — Stai, să mă adun! Cine ești dumneata? Hans, d-ta ești — moartea! Glasul parcă l-aș mai fi auzit! Stai — stai — uite că nu mă dumiresc — Ești-undeva — și nu te găsesc...

PAZNICUL: Nu te speria, Anton Pann, eu nu sînt moartea. Ni se-ncrucișează cărările și strig uneori pe sub bolțile cetății, așa cum totdeauna s-a strigat. Dar nu sînt ceea ce ți se năzare. Sînt paznicul de noapte, atîta tot — și paznicul s-a întîlnit c-o privighetoare. Ceea ce e foarte firesc.

PANN: Da — e foarte firesc, paznice de noapte! Misteriosule paznic — prieten al buhelor — ai venit? Te primesc! Spune-mi ce vrei? Vrei să mă duci?

PAZNICUL: Să te duc? Dimpotrivă! Avem alte griji, Anton Pann. Înainte de toate trebuie să vedem ce s-a-ntîmplat! Haide, întinde-te în pat. S-aduc un doctor?

PANN: Ajută-mi să mă culc în casa asta de om sărac. Casă-n trei pereți și cu ușa prin pod. Și adu-mi un doctor.

PAZNICUL: *(i-ajută)*

PANN: *(se-ntinde pe pat)*

PAZNICUL: *(îi trage papucii și haina)* Cămașa e plină de singe.

PANN: Moartea îmi scoate papucii și haina. Și eu o trimit după doctor.

PAZNICUL: Își face și ea slujba. Stingace și fără-ndemînare.

PANN: Ia o năframă din scrin și pune-mi-o pe rană. Unde-i Ioana? A plecat în noapte. Nu, n-a plecat. S-a ascuns. Trebuie să fie la Coana Safta. Nu te supăra. Du-te Moarte peste drum la casa din față, bate la fereastră, spune-i că sînt rănit. Să poftească de grabă, să-și facă slujba, la vatra ei.

PAZNICUL: *(a luat o năframă din scrin, i-o pune pe rană)* Mă duc... să văd! *(iese)*

TABLOUL III

SCENA I

Pann, Coana Safta

. . . . . .

PANN: Între acești pereți mai pocnesc cîteodată podelele — și se mai aud pașii... pașii lor... Dar n-am de ce să mă prind în ocolul meu... Cu gîndul mă port tot spre alt tărîm... Pentru cele din preajmă am un ochi care vede totul și mîini care pipăie — pentru tărîmul spre care mă port, am o rană deschisă în loc de ochi... Coană Safta, mi-e aproape teamă să mai întreb... Nici astăzi — nici o veste?

COANA SAFTA: Ce vînt s-o aducă, Anton Pann? Tot iscodim și cercetăm, de săptămîni, în fel și chip. Sînt încredințată acu că Ioana nu se ține nici prin Schei, nici prin cetate... Am fi primit noi vreun semn...

PANN: Să fi trecut munții? Să se fi pierdut într-atît? Să se fi dus la Tîrgoviște? Dar acolo nu mai are pe nimeni!

. . . . . .

SCENA II

Pann, Coana Safta, Ciurcu

CIURCU: Bună ziua, domnule Anton Pann!

PANN: Tocmai la dumneata mă gîndeam, domnule Ciurcu!

CIURCU: Am primit scrisoarea dumitale, și iacă am venit să ne înțelegem. În mare — primesc. Rămîne să statornicim și amănuntele!

PANN: Așa cum îți scriam? Ești gata de a-mi tipări cărțile? În răstimp de-un an?

CIURCU: Neapărat! Sînt totuși și unele riscuri — domnule Anton Pann, nu trebuie să ni le ascundem. De aceea vom împărți cheltuielile de tipar și de hîrtie.

PANN: Și cîștigul?

CIURCU: La fel — desigur! Din cheltuieli plătești jumătate numai decît după ieșirea în vileag.

PANN: Și cînd îmi curge cîștigul?

CIURCU: Pe măsură ce se vînd cărțile!

COANA SAFTA: Roțile învoielii sînt bine unse cu duhot, dar afacerea miroase prost — tot a duhot! Mai întîi ce-ți surîde dumitale, domnule Ciurcu? Anton Pann acopere jumătate din cheltuieli — de unde și din care pungă? Și al doilea, aceeași întrebare: ce-ți surîde domnule Ciurcu, căci cărțile nu se vor vinde! Cine cumpără zicale și cine — stihuri? Mai curînd mă văd pe mine vînzînd covrigi, decît pe Anton Pann vînzînd zicale!

PANN: Așa ar fi, coană Safta, dacă toată lumea ar spune covrigi și ar minca zicale ca dumneata! Și pe urmă de unde știi dumneata că n-aș avea puteri să plătesc jumătatea cheltuielilor?!

COANA SAFTA: N-are, domnule Ciurcu, cum n-am eu frumusețe în obraji. Mă jur!

. . . . . .

CIURCU: Să încheiem contractul, Anton Pann! *(s-așează la masă, ia o hîrtie și pana de gîscă de-alături)*

PANN: Poftim — scrie!

CIURCU: *(începe a scrie)* Subsemnații, Anton Pann, poet, și Petroniu Ciurcu, proprietar de tiparniță și meșter tipograf... am hotărît și ne-am învoit... astăzi în ziua de Ispas în anul 1830, de la facerea lumii 7338...

ACTUL III

TABLOUL I

(Un pridvor, cu stîlpi de cărămidă în colțuri, cu stîlpi de lemn vechi printre. În stînga și în fund grădină încă neînfrunzită, dar bătută cald de soare. În dreapta perete și ușă spre o odaie. Din stînga urcă niște trepte în pridvor. Pe stîlpi viță de vie cu mugurii mari, nedesfăcuți. Anton Pann, slăbit de boală, în halat într-un scaun larg, în fața unei mese, flancată de două lavițe)

. . . . . .

(S-aude un pas greu — urcînd treptele în stînga; urcă Protopopul Nicolaie)

SCENA II

Pann, Panțu, Protopopul Niculaie

PROTOP. NICULAIE: Bună ziua, domnule Pann! Mi s-a spus că se urcă anevoios treptele astea la dumneata!

PANN: *(încearcă să se ridice)* Anevoios e drumul, cu suișuri, dar răuvoitorii pun vina pe treptele mele, părinte Niculaie!

PROTOP. NICULAIE: Las', numai las! Nu te osteni!

PANN: *(tușește)*

PANȚU: *(își ia servieta de pe masă, se retrage mai spre colț).*

PANN: Poftim, părinte, luați loc. Vă rog să-l iertați pe domnul Panțu. El singur, poștașul nostru, mai trece pe-aici, ca să-mi fie-ntr-ajutor!

PROTOP. NICULAIE: *(a luat loc)* Rămîi, domnule Panțu, rămîi — Tin chiar să fie cineva de față la cele ce avem de schimbat.

PANN: Trebuie să fie lucruri din cale afară, părinte, de vreme ce aveți nevoie de martori!

PROTOP. NICULAIE: Uite, Anton Pann, pe drumurile anevoioase, despre cari am scos împreună o vorbă adineaori, s-au întîmplat lucruri, ce ne-au fost de mare mirare!

PANN: Fiece drum își cere întîmplările și se laudă cu ele! Bănuiesc că acelea, la care vă gîndiți, ar putea să aibă vreo legătură cu mine. Firește — întîmplările din țara asta au totdeauna cîte-un cîrlig și în soarta mea.

PROTOP. NICULAIE: Ar fi s-o spunem, căci într-adevăr întîmplările din țara asta au totdeauna și cîte-o legătură cu dumneata, cînd nu sînt în legătură cu haiducul Groza! V-ați luat la întrecere!

PANN: Și tocmai pe mine mă paște nenorocul de a nu mă fi-ntîlnit niciodată cu Groza!

PROTOP. NICULAIE: Nu s-au sfîrșit zilele — și poate că ți se va mai da prilejul!

PANN: Totuși nu prea bănuiesc înfruntarea ce mă pîndește!

PROTOP. NICULAIE: Să-ți ajut eu? — N-o fac bucuros, dar n-am încotro. Biserica Sfîntul Niculaie, la care te-ai tocmit cîntăreț, nu te-a mai văzut de-o vreme. Mi se pare că se-mplinește anul...

PANN: Boala asta — care se-ntinde ca o cronică — părinte Niculaie.

PROTOP. NICULAIE: Ne-am silit să înțelegem și-am fost cu foarte creștinească îngăduință. Epitropia a ținut seama de această boală, cu toate că n-ar fi fost prin nimic îndatorată! Se spune că nenorocirea, care te seacă, ți-ar veni de la o întîmplare ce nu trebuie să întîlnească tocmai pe-un cîntăreț de strană!

PANN: N-am nici o vină — așa mi s-a abătut!

PROTOP. NICULAIE: Nu ne prea-nțelegem la cuvinte.

PANN: Așa cum m-a întîlnit pe mine, întîmplarea ar fi putut să dea față cu oricine, chiar și cu D-voastră, Părinte Niculaie!

PROTOP. NICULAIE: Ba te rog, obrazul meu să nu-l prea aduci în dispută. Eu nu-mi rod coatele cinstei prin circiumi, nici nu întrețin cu snoave pe toți căscă-gură prin iarmaroace. Și nu scriu stihuri de amor și nici cîntece de haiduc!

PANN: Asta ne mai trebuia, Părinte Neculaie, să scrieți și D-voastră stihuri pentru haiducul Groza! Ar fi rămas de poveste biserica din Schei. E un mare noroc că de la D-voastră nu așteaptă nimenea stihuri!

PROTOP. NICULAIE: Dar de la D-ta așteaptă?

PANN: Se face poate c-am fost născut pentru așa ceva!

PROTOP. NICULAIE: Vrei să zici că ești din spiță...

PANN: Se ține meteahna de mine ca umbra.

PROTOP. NICULAIE: Cînd omul are asemenea metehne din naștere — mai cată să le și ascundă.

PANN: Cînd umbli prin soare, se ivește și umbra! Și-atunci n-ai ce-i face!

PROTOP. NICULAIE: Anton Pann, uită-mi-te mai virtos în ochi! Spune-mi, cu mîna pe inimă, nu te-ncearcă niciodată — rușinarea?

PANN: Dacă voiți, vă fac și această plăcere, Părinte Niculaie, pun mîna pe inimă și mărturisesc că încă n-am mîncat din pomul acela...

PROTOP. NICULAIE: Din care pom — mă amăgești — că n-ai mîncat?

PANN: Din pomul acela care te face să te rușinezi de goliciunea în care te-ai născut!

PROTOP. NICULAIE: O aduci pe după deget cam tare de departe, frate Anton Pann! Din pomul acela a mîncat unul pentru toți, și de-atunci rușinea se ține de noi!

PANN: *(calm)* De mine, nu. Eu nu prea știu ce-i rușinea! Asupra mea păcatul strămoșesc n-a trecut. Păcatul strămoșesc ocolește pe poeți. Noi poeții sîntem scutiți! Pe noi poeții nu ne fericește soarta cu moștenirile, nu știm de ce ne-ar ferici tocmai cu această moștenire la care nimenea nu ține!

PROTOP. NICULAIE: E treaba D-tale să crezi cum crezi. Eu n-am venit aici să-ți țin un logos. M-am înființat doar ca să prind știre de cum te mai miști și să te întreb cam ce gînduri ai, după ce prin felul d-tale ai adus biserica în neplăcere.

PANN: Cînd mă voi îndrepta, am să-mi fac iarăși slujba din cuvînt în cuvînt, cum mi se cere! *(tușește)*

PROTOP. NICULAIE: Cînd te-i îndrepta! — Ei, Anton Pann, pe mine mă-ncearcă părerea că atunci ai să cînți prin stranele codrilor! Dumneata de o parte, haiducul Groza de alta! Și-o să schimbați glasurile, fără de-a mai ține seama de rînduială, după pofta inimilor și drese cu rădăcini de leac!

. . . . . .

PANN: Cîntăreț prin stranele codrilor... Dacă asta-i hotărîrea epitropiei, nu-mi rămîne decît să mă supun. Cu toate că nu mă prea așteptam!

. . . . . .

SCENA III

Pann, Poștașul Panțu

PANȚU: *(s-a apropiat, îi pune mîna pe umăr)* Eu nu te las!

PANN: *(îl privește mulțumitor)* Făcu ce făcu și lovitura căzu! Surdă și grea! De-acu vor veni pe rînd și toate celelalte! Știi, Panțule, cine umblă prin țară cu alai mai mare decît împăratul?

PANȚU: Dacă mi-i spune...

PANN: Nenorocul, Panțule. El ține la obrazul lui — și nu umblă niciodată singur! *(s-aud în dreapta niște pași grei)* Auzi? — Vine!

PANȚU: Cine?

PANN: Alaiul împăratului... Bum-bum-bum! *(bătăi în ușa din dreapta, vine de-acolo tipograful Ciurcu)*

. . . . . .

CIURCU: Ei, las' — nu te speria! Nu-mi vreau rău mie, dar nici D-tale! Trei din cărți au apărut în ianuarie și-a patra la începutul acestei luni. Mi se pare că am avut și oarecare învoială. Cum te-ai mai socotit cu jumătatea cheltuielilor de tipar?

PANN: Să-mi mai dai o păsuire, domnule Ciurcu. Mi-a fost cu neputință să mă mișc. Cum era să fac rost de bani?

CIURCU: Sînt prins și eu cu ușa din toate părțile, te rog să mă crezi. Pe urma cărților de poezie, eu n-am niciodată nici un cîștig. Le tipăresc ca un om ușuratic ce sînt, pentru frumusețea faptei și de dragul poeților. Nu mă aștept la cîștig, dar nu înțeleg să culeg chiar pagubă!

PANN: Dacă nu mă înșel, cam așa vorbesc toți proprietarii de tiparnițe. Ei nu profită niciodată nimic. Ușuratici și nechibzuiți, ei au numai pagubă. Totuși din asemenea pierderi, ei izbutesc a-și clădi case în mijlocul cetății, sporind de la o zi la alta. Și ridică fruntea în văzul tuturor. Totul numai din pierderi...

CIURCU: Ei, nu spun eu că nu cîștig. Dar cîștig cu „Visul Maicii Domnului".

PANN: Asta o spui, deoarece cu Maica Domnului nu ai contract... Dacă „Visul Maicii Domnului" ar avea și un autor, i-ai spune că nu cîștigi nimic cu cartea și că averea toată îți vine numai din tipărirea anunțurilor de înmormîntare!

CIURCU: Prea rătăcim pe departe, Anton Pann. Să ne întoarcem la ale noastre. Vrei să plătești sau nu vrei?

PANN: Eu aș vrea, dar nu pot!

CIURCU: Atunci sînt nevoit să pun sechestru pe cărți...

. . . . . .

SCENA V

Pann, Poștașul Panțu

PANN: Mi se strînge inima, gîndindu-mă: Oare acu cine mai vine? N-apuc bine să răsuflu — și altă năpastă! Atîta îmi rămăsese nedijmuit — cărțile și ce mai ghicești prin preajmă. Ai să vezi că omul va pune sechestru și pe pătucul în care dormea Gabi... Ce prigoană și ce osîndă din toate părțile! Urgia e mai mare decît păcatele ce trebuie să le ispășesc!

PANȚU: Anton Pann, a sosit ceasul să mărturisesc despre mine. N-am vorbit încă nimănui despre cele ce-i afla, că-i primejdie!

PANN: *(face ochii mari)* Pentru numele lui D-zeu — ce s-a-ntîmplat? Vorbește!

PANȚU: Ești gata să asculți?

PANN: Mai vine-o lovitură? *(cu încordare)*

PANȚU: Va fi — cum să ți-o spun? O lovitură de necrezut! Da, — va fi ca o lovitură — ca o uimire — va fi o mare surpriză pentru dumneata, Anton Pann! Să te aștepți la orice. Va cădea un fulger aici lîngă dumneata. Ține-ți bine inima în piept să nu sară, de spaimă sau de bucurie! Bate, Anton Pann, și inima mea, cu o putere ca niciodată, acum cînd îți fac mărturisire! Eu sînt haiducul Groza!

PANN: Groza, stăm într-adevăr, față în față?

PANȚU: Stăm! Ascultă — ți-aduci aminte de glasul acesta?

— Așa, Moș Martine, acu să ne arăți unde s-a ascuns diavolul!

PANN: Glasul ursarului de la Povestea Vorbei!

PANȚU: Îți mai aduci aminte de glasul acesta? Hört ihr Leut und lasst euch sagen Die Uhr hat elf geschlagen!

PANN: Glasul paznicului de noapte!

PANȚU: N-am fost niciodată departe unul de celălalt, Anton Pann.

PANN: Poștaș — haiduc — ursar — paznic de noapte...

PANȚU: Zece chipuri — și-o singură persoană! Cine ar fi bănuit, nu-i așa?

PANN: Stai să mă culeg, că m-ai împrăștiat. M-ai împrăștiat cît e valea de largă!

PANȚU: Și-acu spune-mi, ce pot să fac pentru dumneata? Că eu pot orice!

PANN: Îmi face bucurie — așa — să mă uit la dumneata și să te văd.

PANȚU: Vreau să te ridic, Anton Pann. Vreau să te ridic din tinjeala în care te pierzi și te topești! Cheltuielile pentru cărți, înșelăciunea lui Ciurcu — astea-ți fac griji? Sfînta simbrie de la biserică, slujba pierdută, astea te macină? Lasă-le-ncolo! Pe la răspîntii, eu pe mulți îi dezbrac de surtuc și de strălucire, pe dumneata te dezbrac numai de griji! Aici în pridvorul acesta, sub poală de munte, deasupra cetății — e așa de frumos... Lipsește numai ceva... ar trebui să se-audă prin preajmă glasul fetiței și-al Ioanei! Îmi iau însărcinarea să ți le caut și să ți le-aduc!

PANN: Știi care-i mîhnirea cea mai grea —?

PANȚU: Las', Anton Pann!

PANN: Îmi închipui că s-ar putea întîmpla să mai trăiesc — iar peste zece ani, peste douăzeci de ani, cutreierînd ținuturi și locuri, să trec o dată întîmplător pe lîngă Gabi, să trecem unul pe lîngă celălalt, și să nu ne cunoaștem... Ea să nu știe cine sînt eu, eu să nu știu cine e ea — și fiecare să-și vadă de drum, și-apoi să nu ne mai vedem niciodată! Îmi aduci pe Ioana și pe Gabi? — Asta nu-i este cu putință nici haiducului Groza! Poate că Ioana a murit, și fetiței cum să-i mai dau de urmă? Poți să aduci pe Ioana din moarte sau din alt tărîm?

PANȚU: Din alt tărîm — nu, dar din viață!

. . . . . .

— *CORTINA* —

Din viața Uniunii Scriitorilor

În zilele de 24 și 25 noiembrie crt. a avut loc la Lipova consfătuirea cercurilor literare din regiunile Banat, Hunedoara și Oltenia. La această importantă manifestare a vieții noastre culturale au luat parte peste o sută de tineri poeți, prozatori și dramaturgi, membri ai numeroaselor cercuri literare de pe lîngă uzinele, cluburile și casele de creație populară din cele trei regiuni, ca și ai cenaclurilor literare de pe lîngă filialele Uniunii Scriitorilor din Timișoara și Craiova. Dezbaterile desfășurate în cele două zile ale consfătuirii au fost urmate de seminarii practice cu privire la munca de creație literară și de numeroase ședințori și întîlniri cu cititorii din orașele și satele raioanelor Arad și Lipova. Lucrările consfătuirii, la care au luat parte reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, ai Uniunii Scriitorilor, ai Comitetului de stat pentru cultură și artă, ai Casei centrale de creație populară, au constituit un eveniment important al vieții noastre literare, o manifestare elocventă a grijei și dragostei față de preocupările și problemele specifice legate de dezvoltarea măiestriei artistice a celor ce alcătuiesc schimbul de mîine al literaturii noastre realist-socialiste.

În numărul viitor al revistei vom publica în extenso dezbaterile acestei importante consfătuiri.

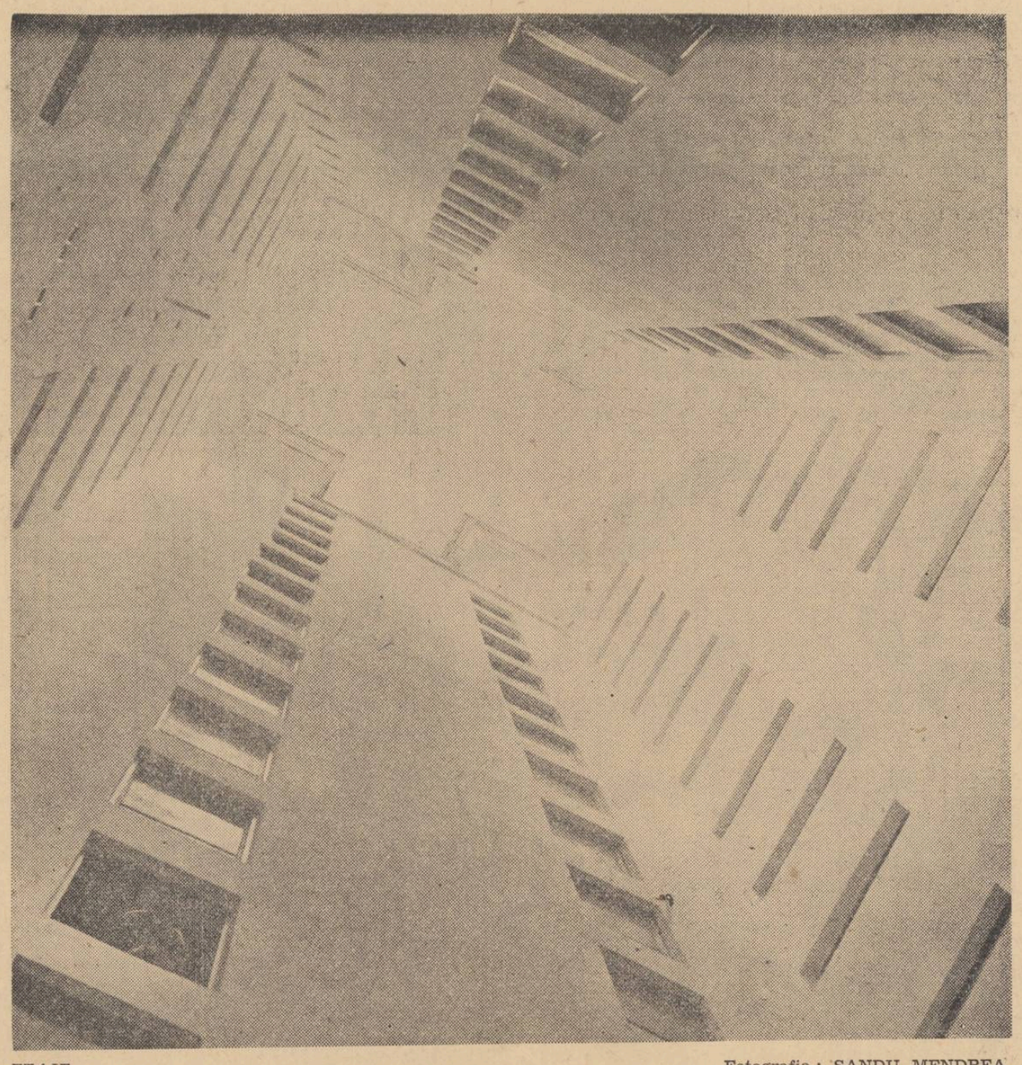

ETAJE Fotografia : SANDU MENDREA

ÎN MIEZUL VIEȚII ORAȘULUI MUNCITORESC

Se împlinesc în acest decembrie șase ani de cînd mai mulți tineri entuziaști, iubitori de literatură, au înființat la Hunedoara un cenaclu literar, „Flacăra".

Începutul, ca oricare alt început, a fost greu. Vitalitatea și tinerețea cenaclului însă s-au afirmat din plin, arătîndu-și roadele. Astfel, după numai un an de existență, cenaclul a participat efectiv la alcătuirea primei culegeri literare pe regiune, „Flori de foc". La fel s-au întîmplat lucrurile și cu cea de a doua culegere „Am crescut cu tine, Hunedoară" sau cu placheta festivă „Drumul nostru". Hunedorenii nădăjduiesc că și cea de a treia culegere, în curs de apariție, va confirma încă o dată activitatea intensă a acestui cenaclu. Dar cum s-a ajuns la aceste rezultate? În primul rînd, trebuie amintită grija membrilor cenaclului ca majoritatea lucrărilor citite în ședințele de lucru să fie inspirate din realitatea imediată, — orașul și oamenii săi; ceea ce nu înseamnă ca lucrările respective să aibă numai un superficial colorit local. Scriind despre Hunedoara, ei s-au străduit ca lucrările lor să aibă un caracter general, reprezentativ pentru avîntul uriaș al întregii țări. Hunedorenii se pot mîndri astfel cu succese, ca publicarea de numeroase poezii în paginile ziarelor cotidiene, „Scînteia", „Scînteia tineretului", „Munca", precum și în coloanele revistelor de specialitate „Luceafărul", „Gazeta literară", „Contemporanul", „Scrisul bănățean", mai cu seamă în „Tribuna". Însă cea mai de seamă realizare publicistică hunedorenii o consideră apariția cu regularitate a paginii literare în ziarul local „Uzina noastră", (actualmente „Flacăra Hunedoarei").

Ședințele literare și emisiunile la stația de radioficare a orașului, uneori chiar la posturile centrale de radio, sînt tot o modalitate de popularizare a cenaclului, a realizărilor sale.

În urma acestor acțiuni, rîndurile membrilor s-au îmbogățit cu mulți tineri începători (Mircea Tuță, Horia Vasiloni, Cornel Cristache, Ion Drăgănescu și alții).

Desfășurîndu-și activitatea sub îndrumarea comitetului orășenesc de partid și a comitetului sindical din întreprindere, cenaclul s-a străduit să se integreze în viața cultural-artistică a orașului. Problema aceasta s-a ridicat cu mai multă stringență la consfătuirea cercurilor literare din regiunea Hunedoara, în mai 1960.

Analizînd activitatea cenaclurilor din Hunedoara și Deva, conferința a trasat cîteva sarcini de perspectivă

care să slujească la orientarea pe viitor a tuturor cenaclurilor din regiune.

Respectînd aceste indicații, cenaclul hunedorean a continuat publicarea unor pagini literare, emisiunile la stația locală de radioficare, ședințele literare printre muncitori, funcționari, elevi și soldați. Rîndurile și forțele cenaclului s-au mărit, cuprinzînd noi membri ca: Vasile Pop, Nonu Avrigeanu, Doina Mihuț, Ion Maier, Mircea Popa, Iancu Defta.

Întărind legătura cu compozitorii locali și cu cei din București, s-au creat texte pentru cîntece de masă. Astfel, în repertoriul corului Combinatului, laureat la cel de al VI-lea Concurs pe țară, au fost incluse, pînă acum, 4 texte (semnate de membri ai cenaclului). Formația de dansuri, laureată a aceluiași concurs, a apelat și ea, deseori, la sprijinul cenaclului care i-a oferit texte pentru strigături și texte pentru diferite cîntece cuprinse în dansuri cu

temă. Cu ocazia diferitelor spectacole festive, poeții hunedoreni au fost incluși în program cu recitări ale versurilor proprii.

Dar legătura dintre viața cenaclului și activitatea cultural-artistică a orașului s-a manifestat, în mod deosebit, prin repartizarea membrilor săi la diferite brigăzi artistice de agitație. Programul brigăzilor artistice din Combinat a căpătat astfel o formă artistică mai bună, iar membrii cenaclului au beneficiat de încă un contact direct cu oamenii Hunedoarei noi.

Păstrînd mereu această legătură, care se realizează înainte de toate prin însuși faptul că membrii cenaclului lucrează în Combinat, tinerii scriitori din Hunedoara doresc să scrie lucrări cît mai inspirate, care să reflecte imaginea Hunedoarei noi, imaginea grandioasă a țării.

Victor Nițâ
membru al cercului literar „Flacăra", student la Facultatea de Filologie din București

Intîii pași spre fluviu

Se aflau departe de tabără, în pădure, singuri ei doi, porniseră devreme, în urma ploii, să caute ciuperci. Era dimineață, iarba era udă. Fetei i se udaseră sandalele negre, lucioase, și lipăiau la fiecare pas. Mai fuseseră de cîteva ori după ciuperci tot așa pe ascuns și, deși n-au găsit niciodată, s-au hotărît să mai încerce totuși azi. Peste cîteva zile se termina vacanța, tabăra se închidea, iar ei trebuiau să plece la școli.

Undeva, sună un clopot; sunetul se auzi foarte clar, ei grăbiră atunci pasul, apoi se opriră și rîseră, deoarece știau că sună masa, iar ei nu sînt acolo și asta o va înfuria iarăși pe instructoarea aceea blondă, plină de pistrui.

Se aflau aproape de luminișul unde se obișnuia să fie aprins focul de tabără. Cenușa era udă, ploaia o risipise mult în jur, cățărînd-o pe pomi, înnegrindu-le tulpina. Dincolo de luminișul acesta pădurea se rărea, apoi se sfîrșea cu totul, iar ei pășeau acum pe traversele căii ferate și uitaseră de ciuperci. Sorin culesese o floare, fata i-o luase, o prinsese în păr. Era o floare gălbuie, nu prea mare, și, cu floarea asta în păr, prinsă mai sus de ureche, Adina era parcă și mai frumoasă, iar băiatul, privind-o, se întristă fără să știe de ce.

Cerul era foarte senin, în față se zărea cantonul și, prin valurile de abur ce se ridicau din iarbă, cantonul, mic și singuratic, tremura ușor. Cei doi, urcați fiecare pe cîte o șină, mergeau în echilibru. Fata călca mereu alături, de aceea Sorin o luă de mînă, să o ajute. Pășind astfel pe cele două șine, Sorin se gîndi că fiecare merge pe un drum al lui și, privind luciul șinelor ce fugeau departe, o întrebă:

— Unde se întîlnesc șinele astea?

— Habar n-am — rîse fata și icni scurt, călcase iarăși alături, călcase rău și pierduse o sandală.

Părăsiră calea ferată și, luînd-o pe poteca de alături, Sorin observă tîrziu că fata tace și atunci îi dădu drumul. Pe potecă nu mai avea rost să o țină de mînă. Adina se înveseli iarăși.

Tăceau amîndoi. În jur era o liniște desăvîrșită, peste această liniște tăcerea lor era prea mare. Din mers, mîna ei începu să-l atingă, la început rar, apoi tot mai des, iar cînd șuierul locomotivei spintecă aerul, Sorin simți cum în pumn îi tresare mîna moale, caldă, a fetei și nu-i mai dădu drumul.

Trenul veni încet, oprindu-se în dreptul lor, la canton. Semnalul era închis. Locomotiva pufăia și lui Sorin îi plăcu nespus pufăitul acesta mulțumit al locomotivei. Îi plăcură și vagoanele lungi, vopsite proaspăt, îi plăcură și călătorii, îi plăcură mult. Călătorii aceștia îl vedeau cum se plimbă prin fața lor cu o fată, cu o fată pe care o ține de mînă.

Cum ajunseră lîngă locomotivă, un jet de aburi țîșni brusc, floarea zbură din părul Adinei și fata se opri surprinsă.

— Prostule! — strigă ea în sus, către mecanic.

Acesta rise, arătîndu-și dinții albi, sănătoși.

— Să știi că ești prost! — strigă și Sorin, dar trenul tocmai pleca și nici el nu-și mai auzi strigătul.

Figura neagră, veselă, a mecanicului apăru iarăși la geam și, chiar după ce trenul coti pentru a intra pe pod, lui Sorin i se păru că mai simte plutind în aer rîsul acela al omului.

Se ridicară din iarbă și Adina își netezi cu greu poalele ude ale rochiei ce i se lipeau de picioare. Avea părul ciufulit, ochii îi străluceau de ciudă și neputință, și sentimentul acesta cumplit, pe care îl simțea și Sorin, îi apropie pe amîndoi, iar el se pomeni că își plimbă degetele prin părul fetei, așezîndu-l ușor, cu mișcări prelungite, pe deasupra urechilor.

La început îi privi atent părul, să i-l așeze ca lumea. După aceea îi privi ochii, iar Adina se uită și ea în ochii lui. Rămaseră astfel mult timp, el îi mîngîia mereu părul, acum așezat, și deodată i se păru că zărește în ochii ei o teamă nelămurită, iar teama asta îl cuprinse și pe el.

Se retrase cîțiva pași, în ochii lor fu acum doar mirare, o mare mirare încremenită și atunci izbucniră în rîs, căci altceva nu puteau și nici nu știau ce să facă.

Era cald, o căldură din aceea veche, de sfîrșit de vară, de sfîrșit de vacanță, o căldură de prînz, iar ei umblau acum pe malul fluviului și apa strălucea în soare și nu părea adîncă.

— Dacă n-ar fi așa tîrziu, am face o baie — vorbi Sorin.

— Dar putem face, ne stoarcem repede costumele și plecăm imediat.

Se dezbrăcară. Sorin se simți stînjenit cînd văzu cum fata își trage rochia peste cap și rămîne într-un costum de baie albastru, din lînă subțire, tricotată. Așa cum era acum, Adina avea în ea ceva străin, mișcările îi erau mai mlădioase parcă.

Apoi fugiră pe mal să se încălzească și la urmă se întinseră în iarbă așteptînd să se zbicească.

Stăteau culcați pe spate, clănțăneau din dinți și priveau cerul. După o vreme, pe Sorin îl cuprinse o amețeală plăcută; privind mereu cerul acela depărtat, i se păru deodată că el, Sorin, se află undeva foarte sus și că, dacă ar avea o piatră în mînă, ar putea s-o lase să cadă în cer. Se răsturnase parcă întreg pămîntul și Sorin vru să-i spună Adinei cum s-a răsturnat, iar cînd aplecă capul spre ea rămase încremenit.

Fata îl privea. Și era foarte aproape. Era atît de aproape încît, datorită mișcării, Sorin îi atinsese cu buzele obrazul și colțul gurii.

— Mergem? — întrebă ea și nu era supărată.

— Mergem — răspunse Sorin și abia acum bucuria îi năpădi sufletul.

— Mîine venim iarăși, iar dacă va ploua, ne ducem să vedem castelul acela părăsit, da?

Își smulse rochia din iarbă și dispăru în stufărișul prăfuit de pe mal. Sorin își culese și el pantalonii și, în timp ce căuta un loc mai dosnic, unde să-și stoarcă chiloții de baie, își aminti că nu cunoaște adresa fetei, că nu poate să-i scrie sau să-i trimită fotografii după plecarea din tabără.

„Am să-i cer chiar astăzi adresa și cm să-i scriu de foarte multe ori" — se hotărî el, pășind îngîndurat, ascultînd cum troznesc uscăturile sub cauciucul tenișilor.

Cînd socoti că s-a îndepărtat îndeajuns, se strecură în dosul unui tufiș, la întîmplare, și, în aceeași clipă, țipătul subțire și urît al fetei îl opri locului, înspăimîntat. La cîțiva pași de el, Adina goală, se ghemui fulgerător, acoperindu-și pieptul cu mîinile firave, prea subțiri ca să-l ascundă cu totul. Costumul de baie îi scăpase din mînă, iar ea tremura toată și îl privea cu ochi mari, îngroziți.

— Pleacă! — îi strigă. Ce vrei?

Se ghemuise la pămînt, iar vocea îi era răgușită și caraghioasă.

— Pleacă, n-auzi? Prostule! — mai țipă ea și începu să plîngă.

Sorin dădu să meargă spre ea, să ajute într-un fel trupul acela chircit și albicios, dar ceea ce citi atunci în ochii fetei îl făcu să se întoarcă, să plece.

O așteptă pe mal, acolo unde făcuseră baie, unde ea își lăsase sandalele. O așteptă mult, privind sandalele acelea uscate, scorojite de soare. I se părură acum urîte, murdare, iar Sorin știu că s-a petrecut ceva rău, ceva ce nu ar fi trebuit să se întîmple.

Adina veni, avea fața schimonosită de plîns și băiatului i se făcu iarăși milă de ea. Vru să-i ia mîna, dar Adina se feri, își încălță sandalele, le încălță așa, fără să-și clătească picioarele, și plecă repede.

O ajunse în dreptul căii ferate. Un timp merseră alături, fără să vorbească, apoi ea mări pasul, începu să alerge. O văzu cum fuge spre pădure, cum se pierde printre copaci.

Horia Pătrașcu

Ilarie Hinoveanu

Seară în port

Joc de lumină și de apă.
Răcoarea toamnei ninge foi,
La jgheabul cerului s-adapă
Luceafărul spălat de ploi.

Pe lanțurile ancorate
Coboară ceața somn tîrziu,
Ca niște turle de palate,
În vînt, catargele se-nscriu.

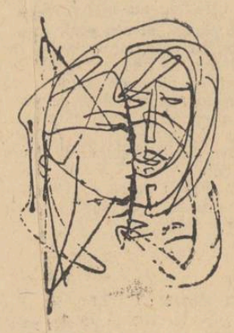

Ecoul pașilor pe punți
Cu vata nopții se-mpreună,
Pe gura apelor din munți
Se lasă liniște de lună.

Cîrmacii la cabine-au tras
Pe geamuri, storurile-albastre,
Visează navele-n popas
Plecări din țărmurile noastre.

Din felinare cad fluide
Cuțite de lumină, iar
Lung glasul clapelor deschide
Armoniei-un marinar.

De-un dor, de-un prag îndepărtat,
De-o seară, de-o privire ască
În așteptări, s-a revărsat
Armonica — spre zare-ntoarsă.

Dialectică

În apă ard imagini de plopi și depărtări,
Cu stele mari și ruguri de zări întredeschise.
În apă ard imagini de-nnoptarceri și plecări
Mereu în amintire, mereu în alte vise

Amiaza arde-n spice — prelung exod solar
Întîrziat pe cîmpuri ca o visare lină,
Amiaza arde-n tine cu-naltu-i temerar,
Lumină peste umbră și umbră pe lumină

Mocnitele cuvinte mi se aprind treptat
Sub frunte, ca-ntr-o apă de timp și depărtare,
Și vin mereu și pleacă mereu — învolburat
Exod de poezie în inimi și-n visare.

Petre Dragu

Simbol

De după geam, sfios, în noaptea brună,
Copilu-ntinde palmele spre lună;
Profilul ei îl pare jucărie
Sau, dintr-un pepene rotund, felie.

Ar vrea să-l fie lunei mari haiduc —
S-o fure și să-i mestece dulceața,
Să-și mizgălească cu lumină fața
Și să-l rămînă-un simbur pe năsuc.

O palmă mică, -ntinsă ca să fure,
Pe geamul rece a lăsat cinci dire...
Și luna se străvede clar prin ele
Ca prin cinci colțuri ale unei stele.

— De lună, ca s-o ai și să te-nrouri,
Ne mai despart, copile, firavi nouri;
Dar îi va șterge timpul cu năframa,
Cum o să șteargă, mîine, geamul, mama.

POȘTA REDACȚIEI

Luminița Roman: D-ta simți într-adevăr nevoia de a scrie versuri, dar nu scrii întotdeauna ceea ce ai simțit efectiv, recurgînd și la postúri desprinse din auzite sau citite. Nu s-ar putea spune că lipsesc imaginile, dar, în general, versurile se conturează mai ales prin ritm și rimă, adică prin prea puțin. Atunci cînd lirismul nu este „căutat", versurile capătă un timbru sincer: „Deschid larg porțile inimii, / Intrați în convoiuri, imagini iubite, / Intrați voi, mări întinse, / Intrați, păduri de soare, necuprinse". Nu căuta, deci, să „compui", ci să scrii despre ceea ce te impresionează.

Cristea Mircea: Versuri corecte, ceea ce înseamnă și plus și minus. Plus, pentru că se pot citi fără să-ți faci rezerve pe parcurs. Minus, pentru că reiau imagini întîlnite des în alte poezii tinerești: „Anii tineri sosesc pe aripi de noi cînturi, / Sub frunte li se bat buchete de avînturi. / Licoarea clocotită a vieții, prin artere, / Nestăvilită curge, în rîuri de putere". Cu mai mult discernămînt, credem că vei reuși să te îndepărtezi de locurile comune.

Sandu Varga: Imitații stîngace după lecturi de calitate îndoielnică: „Vara trece și ne lasă / Amintirea ei trecută, / Toamnă e, dar ce ne pasă, / Toamna nu-i plăcută? / Soarele a-mbătrînit / Ce e drept o vară-ntreagă / Razele abia se-ncheagă, / Toamna a venit". Și așa mai departe... Dar poate că ne înșelăm: lecturile pot fi de bună calitate. În cazul acesta, recitește-le cu atenție.

Stelian Vicol: Sînt promisiuni în caietul pe care ni l-ai trimis, dar și neglijențe. Transcriem, dintre promisiuni, catrenul „Cîntecele noastre": „Cîntecele noastre-s stoluri de cocori / Sau flori pe care vîntul le adie, / Și cînd ne pierdem printre oameni și culori / Din fiece cîntec se mai rup o mie". Neglijențe? Să citățm numai un vers: „Frunza toamnei îmi cade pe timpan și sună precum de-aramă un ban"... Un zgomot ar mai putea să cadă pe timpan, dar frunza? Chiar ca figură de stil e prea forțat. Trimite-ne, deci, poezii noi, revăzute cu grijă.

M. Vasile: Tumultul vorbelor e mai puternic decît intenția. Se aude doar o cadență zgomotoasă: „Tînăr, eu sînt colțul ierbii de pe creste temerare / Frăgezit cu stropi de rouă și-mbătat în stropi de soare, / Arc nevlăguit ce-n zare năzuințele-și aruncă, / Să le-nchege, să le-azvîrle în viitorile de muncă". Unele versuri renunță la orice aspect poetic, rămînînd silabisirea numirilor de pe o hartă: „Tinerețea mea-i un fulger ce vestește primăvara, / Cîntecul purtat pe buze ce-mpînzește toată țara, / București, Galați, Constanța, Roman, Cluj și Hunedoara". Poezia se obține prin alte mijloace, de aceea trebuie să renunți la cele citate.

Paul Arega: Ne-ai trimis încercări mai mult decît inegale. Dintre ele, reținem acest „Creion", care ne dă tot dreptul să sperăm în versurile d-tale viitoare: „Te așteptam de-atîtea timp încît / Și timpul aștepta și el să treacă. / În ceasul vechi, cîte-un sonor sărut / Punea pe fruntea orei, s-o petreacă. / Și-acum, în toamna roșie de rod, / Ești mai aproape decît gestul care / Mi te va da. Dar stai, mai stai un ceas / În limpedele-ajun de sărbătoare..." Autenticitatea sentimentului, ca și conciziunea imaginei ne arată că vei putea da mult mai mult, într-un viitor nu prea îndepărtat. Așteptăm, deci, noi versuri, pe care le-am dori născute din clocotul epocii noastre.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI:

Ion Negescu — *București*; Nicolae Huțul — *București*; Titianu M. *Botoșani*; Ioan Ghiur-Paulean — *Cluj*; Isidor Liberman — *București*; Nichifor Dragomir — *Sibiu*; Dumitrescu Ion — *Ploiești*; Tudor Sorga — *București*; Mazilu Gheorghe — *Giurgiu*; Pîrlog Costel — *București*; Nicolae Bălan — *Tulcea*; Sasu Aurel, Mircea Țurcanu — *Tecuci*; Dumitrescu Ion — *Ploiești*; Marbat Brad Sărbănești — *Gurabarza Hunedoara*; Fundescu Petre — *Vidra, Focșani*; Dovleac Dumitru — *București*; Florea Dincă, Zota Florica — *Cărpinișlea-Buzău*; Sava Roșu — *Galați*; Grigore Paul — *Satu Mare*; Nete Ion — *București*; Aldea Alexandru — *Cotu Văii Dobrogea*; Dîrlea Traian — *Jimbolia*; P. Arghir — *Mediaș*; Gheorghiu Alexandru — *București*; Dumitru Grigoraș — *Iași*; Ioan Lăzescu — *Timișoara*; Marin Mihai — *București*; Ștefania Plopeanu — *București*; Stanciu Stan — *Com. Mărițta raionul Lehliu*; Cotomschi Mihai — *București*;

DEOCAMDATĂ NU:

Jean Arcereanu — *Arad*; Octavian Carpian — *București*; Dragoș Angela — *Timișoara*; Scrieciu Haralambie — *Piscu Nou Calafat*, Coman Ion — *Hunedoara*, Jean Cherculescu — *Craiova*; Lazu Ion, V. Rădoi — *Galați*; Popescu Canon — *Com. Dănești Oltenia*; Sohodol Lelese — *Hunedoara*; Elena Voinea — *Oasele, Galați*; Rădulescu Ion — *Urziceni*; Titi Gheorghiu — *Vaslui*; M. Glodeanu — *Craiova*; Ion Budărescu — *București*; Grădinaru Gh. — *Cîrțișoara Făgăraș*; Nuțu Crișu — *Timișoara*; Constant Nicola — *Vaslui*; Marina Nistoreanu — *București*; Dușan Arhazanovici — *Vulcan — Petroșani*; C. St. Modînjac — *Beiuș, Crișana*; Teleman Dore — *Roman*; Ică Gavril Chiuzbaian — *București*; Cazan Elena — *București*; Faida Ecaterina — *Tg. Măgurele*; Gh. Simionescu — *București*; George Damian — *Rădăuți*; Frigian Nicolae — *Săcele Brașov*; Grațian Jucan — *Cîmpulung Moldovenesc*; Cigarra de Este — *București*; Radu Tica, Paul Epureanu — *București*.

În atenția corespondenților noștri

Din dorința de a urmări metodic și totodată eficient dezvoltarea tinerilor scriitori, redacția a luat hotărîrea ca toți corespondenții săi din localitățile unde funcționează cercuri literare să-și trimită lucrările prin intermediul acestora. Cercurilor literare le revine sarcina de a lua în discuție lucrările în vederea îmbunătățirii lor, a unei prime selecții. Printr-o muncă colectivă, cercurile literare au astfel posibilitatea să-și aducă o contribuție însemnată la promovarea tinerelor talente.

O asemenea măsură, pe lîngă faptul că ne va înlesni o muncă mai temeinică cu colaboratorii din provincie, va stimula totodată activitatea cercurilor literare.

Colaboratorii din localitățile în care nu funcționează cercuri literare vor trimite lucrările lor direct, pe adresa redacției.

Spectacole - Arte - Spectacole - Arte - Spectacole

CONFLICTUL ÎN COMEDIA CINEMATOGRAFICĂ

Producția noastră cinematografică este deficitară în ceea ce privește comedia inspirată din actualitate. Nu am în vedere aici numărul filmelor ci conținutul lor slab, superficial. Principalele noastre comedii : „Și Ilie face sport", „Ilie în luna de miere", „Cu Marincea e ceva", „Pe răspunderea mea", „Băieții noștri", „Alo ? ...ați greșit numărul", „Nu vreau să mă-nsor", (nu iau în discuție ecranizările), se remarcă printr-un mod îngust, unilateral de a privi viața, prin incapacitatea autorilor de a descoperi în înșeși ideile abordate sensurile adînci ale conflictelor.

O viziune superficială, goana pentru a obține cu orice chip succesul de public se relevă în multe din secvențele filmului „Alo ? ...ați greșit numărul", creat în 1958. „Alo? ...ați greșit numărul" înscrie pe peliculă momente din viața studenților de la Conservatorul de muzică și de la Institutul de artă teatrală și cinematografică. Obiectivul principal al satirei este studentul Victor Mancaș, personaj înzestrat cu multe calități, dar ușuratic, superficial, tentat de succesele ușoare. Un asemenea caracter devine în mod obiectiv, în societatea noastră, centrul atenției colectivului, care se va strădui să-l îndrepte. Transformarea eroului se face însă negradat, brusc, la sfîrșitul filmului. În această privință, autorii fac apel la formule cărora nu le lipsește deloc naivitatea și schematismul. Secvenței balului i se asumă sarcina de a lămuri lucrurile și de a descurca toate țițele încîlcite, fapt care imprimă conflictului artificialitate.

Cu toate slăbiciunile sale, filmul „Alo ? ..ați greșit numărul" nu poate fi comparat, însă, cu cel pe care studioul cinematografic „București" l-a produs cu cîțiva ani mai tîrziu : „Nu vreau să mă-nsor", despre care se poate spune cu convingere : iată cum *nu trebuie* făcut un film. Confuziile și superficialitatea scenariului, nu fac decît să contribuie la crearea unei imagini deformate a realităților noastre, a vieții oamenilor muncii. Faptul că autorii filmului au situat acțiunea într-un cadru muncitoresc nu poate convinge. Nu se vede că în film este vorba de muncitori, de o întreprindere textilă, în sfîrșit, de adevăratul profil moral al omului contemporan. Problematica de bază—contrapunerea a două mentalități diferite de viață — este estompată prin crearea unui conflict secundar pe care autorii filmului îl lasă, de altfel, nerezolvat.

Conflictul acesta ține de atitudinea muncitorilor față de muzica lui Manta. Dar nu rezultă cu claritate dacă muncitorii manifestă rezerve față de muzica lui Manta din cauză că este arhicunoscută și degradată de o interpretare necorespunzătoare (al 400-lea spectacol relevă o înscenare ridicolă, convențională) sau din cauză că stilul ei displace interpreților din mișcarea de amatori. Acest conflict incită de asemenea la dezbaterea altei probleme care este, din păcate, doar enunțată. E vorba de atitudinea lui Manta, compozitor cu renume, îmbătat de succese, față de sarcinile obștești. Se pare că Manta nu-și respectă angajamentul luat la Uniunea Compozitorilor de a ajuta mișcarea artistică de amatori nu numai datorită faptului că este în permanență distrat. În mod deliberat el se debarasează de aceste sarcini trimițînd un „înlocuitor". Atitudinea sa comodă se relevă și în faptul că el, departe de a-și propune sarcini noi de creație, este preocupat doar de reorchestrarea propriei operete. Poziția creatorilor filmului față de acest personaj cu un rol important în declanșarea conflictului dramatic nu este consecvent critică.

Referindu-se la cîteva producții cinematografice nereușite, printre acestea fiind

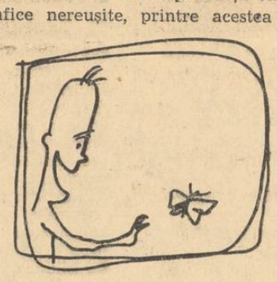

și filmul „Nu vreau să mă-nsor", articolul din „Scînteia" intitulat „Discuție despre scenariul filmului artistic", scria : „Nereușite — deoarece în loc să aprofundeze realitatea de astăzi, aceste filme prezintă numai semnele ei exterioare, înfățișînd, de pildă, cu amănunțime documentară, aspecte ale procesului de producție într-o mare întreprindere, dar nepropunîndu-și sau neizbutind să insiste asupra unor procese sufletești, asupra dezvoltării caracterelor în cadrul unui conflict prezentat cu forță dramatică și artisticește convingător"...

Comedia este un gen popular, iubit de mase. Ea posedă virtuți combative și educative de mare valoare. Dar, cu toate că publicul îndrăgește comedia, realizările cinematografice în acest domeniu, la noi, nu au ajuns încă, în general, la înălțimea exigențelor sale. Oare nu este vorba la cineaștii noștri în primul rînd, de o flagrantă necunoaștere a vieții ?

Carența aceasta se manifestă, de altfel, și într-o comedie nu lipsită de calități : „Post-restant". Iată personajele acestui film : un băiat timid, unul îndrăzneț și o fată, iubită de cel timid, sedusă de cel îndrăzneț... Dar conflictul care ia naștere pe aceste coordonate nu dovedește nici veridicitate și nici fantezie, originalitate ! „Post-restant" are și el unele momente interesante, unele secvențe cărora nu le lipsește autenticul. Ele sînt însă puține și, la o analiză sumară a atitudinilor personajelor și a situațiilor, se trădează artificialul.

De ce un om inteligent, talentat, frumos, sensibil, atent, iubitor, pasionat etc., etc. nu place fetelor ? Și de ce cred autorii că dintre doi oameni : unul foarte rău, unul foarte bun, fetele îl preferă pe cel mai rău ? Personajele centrale apar astfel neveridice, artificiale. În cazul acesta și conflictul, firește, stă sub semnul convenționalului schematic. Autorii filmului au vrut să ne dezvăluie profilul spiritual al omului de azi, dar au făcut-o, din păcate, pe baza unui conflict șubred prin înșeși premizele sale.

Filmul are totuși ceva bun. Acest „ceva" se datorează regiei și este ceea ce se cheamă „al doilea plan". Acest „al doilea plan", care aduce în fața privirilor spectatorilor peisajul nou al țării, apare de sine stătător și adevărat, autentice. Ceea ce spectatorul urmărește însă îndeosebi într-un film este conflictul, *primul plan*. Și acest prim plan al dramaturgiei, cum spuneam, nu este realizat la un nivel artistic corespunzător. „Post-restant", „Alo ? ...ați greșit numărul" sau „Nu vreau să mă-nsor", nu sînt singurele filme deficitare din punctul de vedere al scenariului. Avînd în vedere un număr important de filme realizate la Studioul „București", raportul secției artistice a Consiliului Cinematografiei, prezentat recent la ședința de lucru, spunea printre altele :

„Există o adîncă incompatibilitate între posibil și real, între ceea ce creatorii și centrul nostru de producție cinematografică au îndrituirea să dea și ceea ce dau, de fapt, pe ecran — adică acele lucrări lipsite de originalitatea artistică, de patos cetățenesc, de autenticitate, filmele rupte de viață... Problema scenariilor filmelor noastre constituie pîrghia saltului calitativ pe care cinematografia națională trebuie să-l facă în scurt timp..."

Sperăm că acest salt calitativ va avea loc cît de curînd și se va face simțit și în domeniul comediei.

Creatorii noștri trebuie să țină seama că publicul vrea să rîdă mult, sănătos, optimist, trebuie să țină seama că, așa cum spunea Herțen, „rîsul nu-i deloc o glumă și nu putem renunța la el".

Silvia Nicolau

Cu privire la repertoriul Filarmonicii

Un început de stagiune este deobicei un prilej de bilanțuri și speranțe pentru publicul spectator, de priviri retrospective și planuri de viitor pentru instituțiile artistice. Filarmonica noastră bucureșteană a început un nou an de activitate, în care o așteaptă noi sarcini generate de creșterea continuă a interesului maselor pentru muzică, de exigențele mereu sporite ale celor ce doresc să cunoască valorile artei universale și naționale. Elementul care definește în ce măsură concertele simfonice răspund misiunii lor educative este repertoriul. Oare din acest punct de vedere programele orchestrei simfonice a Filarmonicii de stat „George Enescu" sînt la nivelul cerințelor actuale ?

Indiscutabil s-au făcut unele progrese, prea puține însă pentru ca repertoriul să fie un adevărat mijloc de educare artistică. Din păcate, vechea racilă a limitării la un număr redus de lucrări binecunoscute persistă încă în alcătuirea programelor. S-ar putea răspunde că publicul iubește aceste piese și este mulțumit să le mai audă încă și încă o dată. Nu contestă nimeni că audierea repetată a simfoniei a V-a de Beethoven, de pildă, este folositoare, dar scopul educației muzicale nu este fixarea în conștiința auditorului a cîtorva opere de mare popularitate, ci stimularea gustului, lărgirea orizontului său printr-o imagine cît mai completă a creației muzicale ; la aceasta se poate ajunge numai printr-un repertoriu bogat, multilateral, structurat logic și pe criterii bine definite. Numai astfel publicul nou, dornic să se cutive, va căpăta o imagine complexă asupra marelui repertoriu clasic și contemporan, iar cel familiarizat deja cu viața de concert va putea să-și completeze cunoștințele cu lucrări noi.

Sarcina lărgirii repertoriului se impune colectivului Filarmonicii noastre, cu atît mai mult cu cît nivelul tehnic și artistic deosebit de ridicat al interpretărilor sale, succesele înregistrate peste hotare, îl obligă să-și împlinească înalta misiune. nu pe linia minimei rezistențe, ci cu avînt și convingere.

Eforturile principale trebuie îndreptate mai întîi împotriva rutinei și inerției în alcătuirea repertoriului, care trebuie să țină seama ca sarcină de primă importanță de promovarea creației contemporane românești.

Este de văzut cum s-a reflectat aceasta în programele ultimelor 2 stagiuni : 12 prime audiții românești — cam 6 pe stagiune. Nu e prea puțin ? Oglindește această cifră marele avînt pe care-l trăiește azi creația națională ? De altfel, chiar lucrările prezentate nu sînt dintre cele mai noi și interesante. Unele și-au așteptat rîndul ani de zile, și acum, aduse tardiv în fața publicului, nu mai constituie o carte de vizită semnificativă pentru compozitorul respectiv, care între timp a evoluat ; iar altele pur și simplu nu sînt alese cu suficientă exigență. În schimb, există numeroase lucrări de valoare care așteaptă confruntarea cu publicul și care nu-și găsesc loc în programele Filarmonicii. În această privință, Capitala a rămas cu mult în urma vieții muzicale clujene, care ocupă azi primul loc pe țară în promovarea creației contemporane românești, cu cel mai mare număr de prime audiții.

Cît despre reluări, ele aduc adesea pe estrada de concert lucrări palide, neglijînd altele care ar merita o revenire. Și aci se pune întrebarea : de ce nu face parte din repertoriul permanent și nu se cîntă mai des Simfonia II și III, Uvertura de concert, Suita III sătească, Simfonia de cameră de *George Enescu ?*

Nici în ceea ce privește repertoriul clasic, universal, programele nu sînt mai judicios orientate. Selecția pieselor se face la întîmplare și în virtutea obișnuinței. Majoritatea compozitorilor apar mereu cu aceleași lucrări, nu totdeauna bine alese : Mozart figurează numai cu vreo 3 simfonii, iar Haydn cu 2 dintre cele mai puțin reprezentative, în timp ce dintre Simfoniile londoneze, culmi ale creației sale, publicul nostru nu cunoaște aproape nimic. Uriașa operă a lui Händel ajunge la noi sub forma unui singur Concerto grosso, *iar Corelli contează și el ca autorul unei unice lucrări pentru orchestră :* Sarabandă, Gigă *și* Badinerie. *Beethoven și Brahms revin mereu în programe, dar numai parțial, cu un număr limitat de opere : Beethoven cu* Simfoniile III, V, VII *și Brahms de preferință cu* Simofnia I. *Departe de noi gîndul de a le elimina din repertoriu, dar acești „zei" cum îi numea Enescu, au mai scris și alte capodopere pe care am vrea să le auzim.*

Chiar din secolul XIX — favorizat în general — lipsesc momente esențiale : lipsesc uverturile și simfoniile de Schumann, Mendelsohn-Bartholdy, se cîntă prea puțin Schubert, iar de Liszt nu auzim decît aceleași și aceleași Preludii. *Ca să nu mai vorbim de marii simfoniști ai veacului trecut, Bruckner și Mahler, absenți aproape cu desăvîrșire. Școlile naționale : cea spaniolă, nordică (cu excepția* Concertului pentru pian de *Grieg), poloneză, cehă (indicată doar de* Simfonia V *și* Concertul pentru violoncel *de Dvorak) nu au decît rareori reprezentanți în programe. Din școala națională rusă, atît de bogată în opere de seamă, s-ar părea că Filarmonica nu cunoaște decît un singur compozitor, Ceaikovski, și acesta autor a numai 2 simfonii — a V-a și a VI-a — și a cîtorva lucrări concertante.*

Aceeași nejustificată omisiune se observă și în privința altor perioade din istoria muzicii. Astfel, din preclasici nu se cîntă mai nimic, Școala de la Mannheim este complet ignorată și însăși opera măreață a lui Bach e slab reprezentată. Succesul înregistrat acum 2—3 ani de ciclul Concertelor brandenburgice, *ne-a arătat că publicul nostru știe să prețuiască adevăratele valori chiar dacă sînt îmbrăcate într-o haină mai austeră, ca de altfel și reușita prezentării* Pasiunei după Evanghelistul Matei. *Dar Pomenind de* Pasiunea după Matei, *atingem o altă problemă : absența aproape totală a lucrărilor vocal-simfonice. Mai toți marii compozitori au scris și în acest gen. Nu se poate concepe o cultură muzicală completă fără cunoașterea marilor creații vocal-simfonice datorite lui Händel, Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Berlioz, Brahms, Verdi, Fauré, Mahler, Bruckner, Honegger, Bartók, Prokofiev etc. Și această insuficiență este cu atît mai inexplicabilă cu cît Filarmonica întrunește un cor bine instruit, și soliști vocali de valoare. În programele acestor săptămîni a figurat o primă audiție a oratorului* De strajă Păcii *de Prokofiev, alături de* Missa solemnis *de Beethoven. Este îmbucurător, dar cu două flori numai, nu se face primăvară.*

Dispunînd de o formație vocală atît de amplă, Filarmonica ar putea, în colaborare cu soliștii Teatrului de operă și balet, să contribuie la popularizarea repertoriului mai puțin cunoscut, prin prezentarea în concert a unor opere pe care din diverse motive nu le putem vedea pe scenă. Bineînțeles, nu este vorba de a dubla prima noastră scenă lirică dînd în concert Boema *sau* Traviata, *ci de a aduce în fața publicului unele opere de Händel, Mozart, Gluck, Berlioz, Wagner, Debussy, Ravel, Mussorgski, Prokofiev și alții, pe care nu avem ocazia să le auzim altfel. Reușita încercare făcută cu* Orfeu *de Gluck ar trebui să servească de exemplu și îndemn.*

Procedînd prin eliminare, s-ar putea deduce că măcar mu-

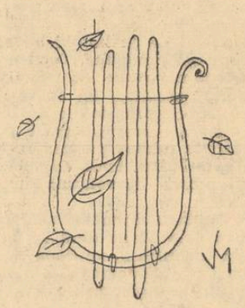

zica contemporană se bucură de o situație privilegiată. E drept că în ultimele stagiuni am avut ocazia să auzim cîteva lucrări contemporane, totuși nu suficiente pentru ca să ne familiarizăm cu opera marilor creatori ai zilelor noastre. Repertoriul sovietic, ceva mai bine reprezentat, cuprinde doar cîteva lucrări importante de Șostakovici, Prokofiev, Kabalevski și Haciaturian, prea puține pentru a demonstra multilateralitatea și complexitatea căilor de dezvoltare ale muzicii sovietice. Am vrea să ascultăm lucrări mai recente, să completăm cu nume noi lista compozitorilor sovietici audiați. Simfonia II *de Haciaturian este desigur foarte iubită de publicul mare, dar el va aprecia cu același entuziasm orice lucrare nouă valoroasă.*

În ceea ce privește muzica contemporană din celelalte țări, ea este de asemenea deficitar oglindită. Nume ca Stravinski, Bartók, Honegger, Hindemith, Britten, Milhaud, Malipiero, Janacek, Kodaly, Martinu, Suchon, Szymanowski etc. apar mult prea rar în programe.

Noua stagiune ne promite unele noutăți, nu însă în măsura în care am fi dorit-o. Concertul de deschidere a stagiunii 1962—1963 a putut descuraja pe cei mai optimiști. Conform lăudabilei inițiative stabilite de la o vreme, el a avut loc în sala uzinelor Semănătoarea *în mijlocul muncitorilor. Programul, accesibil e drept, dar nu mai variat ca în trecut, a cuprins :* Rapsodia I *de George Enescu,* Simfonia spanioală *pentru vioară și orchestră de Lalo și* Simfonia a VII-a *de Beethoven. La cîteva zile distanță, orchestra Radioteleviziunii a prezentat la clubul* Crivița Roșie, *un program de deschidere în care se putea găsi aceeași* Rapsodie I *și aceeași* Simfonie spaniolă. *Este un exemplu edificator pentru fantezia și varietatea care prezidează la întocmirea auditoriului concertelor simfonice. Pentru ca astfel de situații să nu se mai repete, ar fi util ca la planificarea programelor să existe o colaborare, o consultare reciprocă între conducerile orchestrelor simfonice ; o armonizare a repertoriilor lor ar fi cu siguranță în folosul instituțiilor respective și a publicului. Din împărțirea echilibrată a sarcinilor în așa fel încît programele să cuprindă o arie cît mai largă din zonele neexplorate încă, viața muzicală a Capitalei n-ar avea decît de cîștigat.*

Desigur este imposibil ca toate lipsurile să fie lichidate într-o stagiune, dar urmărind cu mai multă consecvență țelul educativ al activității ei, concentrîndu-și atenția asupra aspectelor deficitare, Filarmonica ar putea răspunde tuturor doleanțelor iubitorilor de muzică, constituind un exemplu pentru instituțiile similare din alte orașe și totodată o școală de realizări de înaltă ținută artistică.

Elena Zottoviceanu

TINERI ARTIȘTI PLASTICI

GEORGE APOSTU

PETRU COMARNESCU

Un atelier modest ca așezare și orînduire, cu zeci de pietre albe, dure, poroase, în care s-au înscris figuri umane, alături de trunchiuri de copac și panouri de nuc și scoruș — toate însuflețite de frumusețea artei. Nu lipsesc nici statui și statuete de gips, dar acestea-s mai rare și ascunse îndărătul masivelor blocuri de piatră umanizată. Abia te poți mișca printre atîtea fragmente ale carierelor și pădurilor. Niciun ungher gol, iar pe masă, între cărți și reviste, alte construcții de piatră, lemn, ipsos. Pereții sînt tapisați cu desene și reproduceri, cînd acestea nu fac loc iarăși vreunei plăci de piatră, metal, lemn, vreunei măști sau siluete. Această revărsare de imaginație umană și de materiale ale naturii își are, însă, o ordine proprie și poartă pecetea unui gînd unic, coerent, în vie desfășurare. Artistul a menținut în toată creația sa de pînă acum sufiul vieții contemporane, chiar dacă metodele și procedeele diferă, conferind cîteodată unor viziuni mai arhaice mesajul noului, iar alteori căutînd forme cît mai noi pentru noul vremii.

Ai avea tot dreptul să crezi că atelierul acesta — prin tot ce cuprinde — ar fi al unui artist vîrstnic. Pietrele cioplite direct, luturile modelate, lemnele crestate îți povestesc multe despre puterea creației, inspirată de viață și de materialele — ele însele figurînd viața — ale naturii. Atelierul și munca artistică, aprig concentrată, într-însul, aparțin însă unui artist tînăr, sculptorul George Apostu. Nu este singurul caz de artist laborios, care deci lucrează nu numai pentru comenzi și expoziții, ci din nevoie de formare temeinică, de realizare de sine, pentru a corespunde cît mai mult cerințelor vremii. Ultima dată cînd i-am vizitat atelierul, plecaseră destule lucrări mari în piatră și lemn pentru Expoziția de Stat și pentru concursul litoralului și, totuși, abia li se simțea lipsa. Forța de producție a artiștilor noștrti de astăzi — maeștri sau mai tineri — este uimitor de bogată și variată, deoarece și artiștii participă la avîntul general al construcției socialiste și și-au însușit o disciplină riguroasă și continuă.

La Apostu munca stăruitoare se îmbină cu mari exigențe artistice. Remarcabil este faptul că el lucrează în primul rînd în piatră și lemn, pe care le cioplește direct. Iar construirea de forme în asemenea materiale este mult mai dificilă decît modelajul în pămînt moale, în lut sau argilă, dar, uneori, rezultatele duc la o monumentalitate, pe care rar o obții prin modelarea lutului. În primăvara anului acesta, el a stat trei luni în vîrf de munte, la Măgura, pentru a scoate piatră din cariera de acolo și a ciopli pe loc. Blocurile acelea de piatră, care — ca în viziunea lui Aristoteles și în căutările de la Carrara ale lui Michelangelo, își cereau umanizarea prin forme cît mai semnificative, — au fost adevărate... pietre de încercare pentru tînărul artist. Cum au fost pentru atîția alți cioplitori ai pietrei, de la meșterii din popor la Brancuși — dacă ne referim la lemn — la Geza Vida și Romulus Ladea.

Urmaș al unei bogate tradiții populare și „culte", tînărul sculptor respectă caracteristicile și frumusețea materialelor oferite de natură și le cioplește, înțelegîndu-se cu ele și făcîndu-le să primească amprentele vieții contemporane. În blocuri de piatră, masive, grele Apostu a construit cu forme pline, rotunde, molatece — folosind uneori stilizarea obișnuită meșterilor din popor — figura unei Sudorițe, *a unei* Textiliste, *a unei* Femei de pescar, *precum și un grup statuar intitulat* Hiroșima. *Acest grup reprezintă trei mame cu copii în brațe și sculptorul îl vede definitivat în granit. Este o lucrare puternică, întruchipînd un protest împotriva înarmării nucleare. Capetele pline de expresivitate, ca acela numit* Candoare, *torsuri feminine și o* Maternitate, *ingenios compusă, fac parte din această serie de pietre cioplite direct, înscriind figuri și chipuri umane în blocuri lapidare, unde se accentuiază masivitatea, robustețea, plinătatea formelor. Mai rar apar sveltețea sau elansarea, care, în schimb, se remarcă în sculpturile recent făcute în lemn, unele în formă de stîlpi, altele în volume aproape plate, cu euritmii și trăsături nu totdeauna simetrice, acestea mai vădit călăuzite de arhitectura și arta populară. Reliefuri în piatră sau lemn, ca* Plutași *și* Colectiviste, *amintesc de sinteza și de stilizarea artei populare, unele rămînînd însă la forme prea arhaice, prea încătușate. Sînt printre acestea unele cu caracter doar experimental, peste care de sigur că artistul va trece curînd.*

În afară de interpretările folclorice — unele voit arhaizate și deci cu mesaj restrîns, altele ducînd, dimpotrivă, la monumentalitate expresiile umane, într-un mod plin de autenticitate și semnificație, sculptorul a creat lucrări modelate mai concret — dar și acestea văzute în mare, adică în proporții și cu concetrare monumentală. Ne referim la expresivele lucrări statuare : Furnalist *(prezentat anul acesta la Expoziția regională, la* Bust de muncitor *(prezentat la Expoziția Portretului) și la capetele de copii, dintre care cu unul, expus în cadrul Festivalului Tineretului de la Moscova, tînărul artist s-a făcut cunoscut.*

George Apostu a început să se afirme prin 1958, mai întîi cu portrete de interior, trecînd apoi la sculptura monumentală, cioplită direct, căreia îi dedică principalele străduințe. Anul acesta a început și cioplirea lemnului. S-a format relativ repede și cu mari eforturi, acest tînăr născut în 1934, în comuna Stănișești, regiunea Bacău, și care pînă în adolescență nu a văzut nicio sculptură monumentală. După terminarea școlii medii la Tecuci, el a intrat la Institutul de Arte Plastice N. Grigorescu, începînd ca ceramist. După un an și jumătate de studii în atelierele de ceramică, el a reînceput școala, ținînd să se consacre sculpturii. A absolvit-o în 1959, manifestîndu-se stăruitor de atunci încoace.

Apostu este un artist interiorizat, concentrat, capabil de mari eforturi. Meditează, citește, visează și își caută cu dîrzenie și cumpătate drumul propriu. Pare mai greoi și mai vîrstnic decît este în realitate. Cînd îl cunoști mai bine, descoperi un gînditor, un cetățean profund atașat realității revoluționare, un artist plin de gravitate și seriozitate, ceea ce însă nu-l privează de o subtilă imaginație și de simțul umorului. Imaginația îi este la fel de puternică și vie ca și munca lui aprigă cu pietrele și arborii, cu lutul și metalul.

Spre deosebire de alți artiști tineri, care se consacră mai multor arte — de pildă I. Nicodim — Apostu crede că trebuie să te devotezi din răsputeri unei singure arte. În convorbirile cu dînsul, ne-a impresionat judiciozitatea părerilor sale despre maeștrii artei noastre din prezent și din trecut, despre artiștii din popor, despre profesorii săi — conștiința clară și precisă a ceea ce înseamnă fiecare, a calităților dominante din creația lor. Judecăți pline de autentică înțelegere și recunoștință — ceea ce nu este un fapt prea frecvent la unii tineri, care socot că lumea începe cu ei. Această disponibilitate spirituală, constructiv orientată, este o chezășie pentru viitorul tînărului și îndrăznețului artist.

TÎNĂRĂ ȚĂRANCĂ

Desen de BENEDICT GĂNESCU

CONVERTIREA MARȚIENILOR

SATIRĂ ȘTIINȚIFICO-FANTASTICĂ

de ION ȚÎRLEA

„În ultimul timp, pe Marte au fost descoperiți tot mai mulți strămoși !".

Vestea aceasta străbătu Universul cu rapiditatea sunetului cosmic accelerat de puternicele vibratoare din punctele de interferență. Ea fu atît de senzațională, încît cei mai renumiți savanți din toate galaxiile lăsară munca științifică pe seama creierelor electronice, ei înșiși deplasîndu-se la fața locului. Marte, pur și simplu, se suprapopula, ceea ce fusese pînă acum strict interzis de către Institutul demografic de coordonare intragalactică. Savantul marțian Bu descoperise o metodă de reanimare a cadavrelor aflate în sud-vestul planetei Marte, Centura a 4-a, pe meridianul de gheață — cum este denumit acest meridian pe care Marte își situează polul frigului. Vădit lucru că și procesul de conservare a fost uluitor. E deajuns o concentrare de raze vitale calculate de Bu, și omul, strămoșul acestor timpuri și al acestei vieți, își revine ca după un lung leșin.

Cu cîteva zeci de ani în urmă, două dintre cadavrele reanimate au făcut senzație. Descoperirea acelui om cu chelie și fustă — Joseph — și a mea — pentru că eram împreună cu el — reporterul Popescu.

Îmi amintesc perfect cum am ajuns pe Marte. Era în 1986... Statele Unite ale Americii anunțaseră plecarea în cosmos a unui prelat. (Ar trebui să vă explic ce însemna „prelat" și atîtea alte cuvinte. Sper însă că nu e nevoie să mai complic lucrurile, întrucît aparatele actuale de reanimare a noțiunilor dispărute vă vor dezvălui toți termenii necunoscuți din această carte). Cum spuneam, S.U.A. anunțaseră plecarea unui prelat în cosmos. Acest prelat afirmase că el nu crede o iotă din descrierile cosmonauților sovietici din Marte și că zboară într-acolo pentru a se întîlni cu o ființă atotputernică, atotfăcătoare, care ar fi creat Universul și oamenii. Acest fel de ființă pe atunci era crezută stăpîna tuturor lucrurilor și ființelor. Prelatul spusese că are nevoie de un reporter, făcînd apel la Uniunea internațională a ziariștilor, în acest scop. Ceruse cu insistență un om de talent, care să fie ateu și, dacă se poate, „din Răsărit".

U.I.Z.-ul m-a însărcinat pe mine cu însoțirea prelatului în marea sa călătorie cosmică. A trebuit să accept acest zbor. O făceam în numele adevărului. Toată lumea era încredințată că n-am să mă las influențat de nimic. Pe deasupra, cunoșteam foarte bine fenomenele cerești, cosmosul — mai efectuasem cîteva călătorii pe cosmonavele sovietice — într-un cuvînt, avîndu-se în vedere calitățile mele, curajul de care dădusem dovadă, am fost desemnat să iau parte la zborul prelatului, lansarea și ghidarea cosmonavei făcîndu-se de pe Pămînt.

Am salutat Pămîntul de la bordul navei astrale cu două locuri, instalat în spatele prelatului. Totul a fost minunat pînă cînd s-a întrerupt legătura radio. Pe atunci, oamenii se aflau la primele lor zboruri cosmice, iar rachetele americane, rămase mult în urmă, se defectau foarte des. Pînă la defectarea instalației radio, transmisesem necontenit reportajele mele în care strecuram ironii la adresa pastorului. Nava noastră cosmică se îndrepta spre Marte, unde cosmonauții sovietici descoperiseră condiții pentru dezvoltarea unei prime civilizații astrale.

Astronava își continua drumul. Trecusem de Lună și ne îndreptam vertiginos spre Marte aflat la perigeu față de Pămînt. Pînă în clipa amartizării, mi-aduc aminte totul... Ba țin minte chiar și primii pași ai domnului părinte printre ghețurile acelea enorme. Pe urmă nu știu ce s-a întîmplat. Am adormit... am murit...

...Și iată-mă azi în fața amintirilor din acești cîțiva zeci de ani petrecuți pe Marte, simțindu-mă dator să scriu — pentru nevoile documentare ale Institutului de studiere a vieții strămoșilor : „Istoria vieții și isprăvilor părintelui Joseph". Ce păcat că nimeni n-o să mă înțeleagă așa cum m-ar fi înțeles oamenii în 1986 ! Acum, interesul științific pe care-l prezintă problema va șterge complet aspectul atît de hazliu al lucrurilor. Dar iată-mă bătrîn și datoria mea e datorie. Sper că citind această carte, veți izbuti în sfîrșit să-l înțelegeți pe părintele Joseph, a cărui viață vi s-a părut tot timpul o enigmă.

Primul capitol cosmic

În jurul părintelui Joseph s-au strîns o mulțime de savanți din diferite galaxii, în frunte cu marțianul Bu. Medici, ingineri, arheologi, istorici vor să-l readucă în starea normală vitală, așa cum m-au adus și pe mine cu cîteva ore mai înainte. Mă apropii de unul din oamenii aceștia înalți, curioși, și îi strig :

— Ce interes aveți să-l treziți ?

Uriașul se scuturâ de parcă l-ar fi izbit un viscol pe pielea goală.

— Vorbește mai încet, că nu te-aud. Avem amplificatoare aplicate pe piele ; nu știam că vorbiți tot atît de tare ca și noi.

— Ce interes aveți să-l mai treziți și pe el ? repet eu întrebarea în șoaptă.

— Păi și ăsta e strămoșul nostru !

Mă uit la părintele Joseph cu interes crescînd și cu ciudă, dar și amuzat de felul cum își realiza întîlnirea „cu lumea cealaltă". Încă mai stăruie în el inerția specifică leșurilor. Dar a mișcat o mînă și și-a deschis pleoapele. „Ce onoare pe el" — îmi zic, gîndindu-mă la interesul științific pe care îl prezenta. „Să serveaască tocmai cine știe căror demonstrații materialiste !...".

— De unde știți că și el e strămoșul vostru ? îl întreb eu pe uriaș.

— Am aflat. Și tu ești strămoș de-al nostru. Savanții marțieni au reușit să descifreze mîzgăliturile aflate în buzunarele tale.

— Cum adică, au izbutit ? Ce mare lucru era de făcut ?

— A fost destul de greu. Cu ajutorul aparatelor de reanimare a noțiunilor dispărute, savanta Li de la Muzeul Cosmic aflat pe Lună a identificat mîzgăliturile tale și ale părintelui Joseph, adică scrisul — o metodă rudimentară de consemnare — și a mai descoperit că în buzunarele părintelui Joseph era scrisul unui popor care se numea american sau englez — e greu de precizat. Fapt este că am aflat destule amănunte despre tine și despre părintele Joseph. Dar, apropo, ce însemna pe timpul vostru cuvîntul acesta ?

— Care ?

— Părinte !

— Păi în cazul de față...

— Cum adică, avea mai multe înțelesuri ?

— Da. Și, în cazul de față, însemna ceva care azi nu se mai poate explica. (În cele cîteva ore de la reanimare, mă pusesem la punct cu o bună parte din studiul vieții marțienilor pe care și azi îl mai continui). „Abate", „părinte", „popă", „călugăr", „prelat" și o sumedenie de alte cuvinte însemnau în fond unul și același lucru — răspunsei eu.

— Interesant — spuse uriașul, gînditor. „Părinte", după cîte înțeleg, nu era o noțiune tocmai precisă.

— Pentru mine unul era, dar pentru alții... Cine ar fi putut preciza sensul exact al acestui cuvînt ?

— Și ce însemna pentru tine ?

— Un iluzionist.

— Stai puțin. Ce e aia „iluzionist" ?

— Asta-i că nu pot să-ți explic. Ar trebui să știi cîte ceva și despre ființa atotputernică, dar cred că n-ai auzit niciodată de ea.

— Mărturisesc că nu, îmi răspunse.

Ignoranța savantului în materie de viață strămoșească mă uluia. Oare cîți ani trecuseră de la amartizarea noastră în Centura a 4-a ?

Al doilea capitol cosmic

În sfîrșit, strădaniile lui Bu fură încununate de succes. Părintele Joseph se sculă în capul oaselor după ce îngurgitase tot felul de poțiuni cosmice reconfortante.

Un venusian care ședea de-o parte pe un fotoliu de raze, suspendat în imponderabilitate, i se păru părintelui Joseph că semăna leit cu ființa atotputernică și atotcuprinzătoare.

— Înaltule stăpîn al cerului și al pămîntului, mărite domnul nostru, se aruncă el înlăcrimat în fața venusianului. Emoția îl copleșea.

Savanții galactici tăceau în așteptarea altor reacții ale strămoșului lor. Părintele Joseph, însă, împietrise în poziția culcat.

— Asta se cheamă prosternare, îi șoptii eu savantului de lîngă mine.

— Ce e aia prosternare ?

— Ei, un joc care-a dispărut de mult — zisei eu, dîndu-mi seama că n-am să-i pot explica.

În clipa următoare, Bu se apropie de prelat, zicîndu-i :

— Ridică-te, părinte. După cîte știu, voi pămîntenii vechi aveați obiceiul de a răci, ceea ce se spune că era destul de dăunător.

Nu știu ce s-o fi petrecut în mintea părintelui Joseph. Își ridică încet bărbia și nasul din țărînă și îndrăzni să-l privească pe cel care-i vorbise. Își holbă ochii la Bu, zgîindu-se într-una ca un copil. Și probabil că îl asemui pe Bu cu Petre — chelarul.

— Mărite chelar, — i se adresă el — n-aud trîmbițele Ierihonului. Ce fel de înviere din morți e aceasta ? Apoi, confident, la urechea lui Bu :

— Păi învierea din morți e un eveniment mare, mărite Petre ! Cum s-o faceți așa pe mutește, unde s-a mai văzut ? În apocalips scrie despre vremea de apoi ca despre cea mai mare organizare festivă de care se vor bucura cei care au trăit cu frica ființei atotputernice în suflet !

În clipa aceea, părintele Joseph mă zări pe mine și nu prea-i veni să-și creadă ochilor.

— Cum — strigă el — un păcătos ca ăsta în împărăția ființei atotputernice ?

Al treilea capitol cosmic

Mi-a trebuit multă vreme ca să-l conving pe prelat că nu ne aflăm în rai, ci că reînvierea noastră se datora savanților galaxiei străvechi, pe care o cunoștea și el, din Flammarion. Norocul meu a fost că pe atunci, în Centura a 4-a, descoperirile de strămoși, care erau readuși la viață, erau foarte frecvente. Cu fiecare vechi pămîntean înviat, preotul se convingea tot mai mult că ne aflăm pe Marte și că într-adevăr, el nu era decît un înviat din morți — treabă în care ființa atotputernică n-avea nici un amestec.

Într-o zi, mă luă de-o parte și îmi șopti :

— Popescule, tu ai observat că marțienii ăștia au uitat complet de cel de sus ?

— Ce le mai trebuie lor cel de sus ? i-am răspuns eu. Nu-i vezi ? Zboară prin aer cu ornitopterele lor mai bine decît arhanghelul Gavriil și au scaune de raze fotonice, de milioane de ori mai fastuoase decît tronul ființei atotputernice. Apropo, mata te-ai așezat vreodată pe un asemenea scaun ? Sau ai zburat cu un ornitopter ?

— Ei, toate astea le-am făcut eu, că nu m-am lăsat pînă nu mi-au arătat toată planeta, dar tu nu-ți dai seama că, fără credință, toți sînt condamnați la iadul cel veșnic ? Trăiesc în belșug, și bogăția e un viciu care aduce atîta rău societății !...

— Ia mai lasă-mă, Joseph ! — îl despopii eu, cu gînd să-i scot din cap preocupările străvechi. Ai observat tu apucăturile urîte ale bogătașilor de pe vremea noastră, aici ?

— N-am observat, dar, în cartea veche a ființei atotputernice...

— Încă din 1986 ți-am spus că biblia a fost scrisă de oameni care nu cunoșteau cosmosul ! Pe timpul cînd a fost concepută și cît a mai avut o oarecare valabilitate cartea aceasta, bogăția era într-adevăr hidoasă ! Ea aducea tot răul pe pămînt și mai ales iadul acela, care se numea sărăcie !...

— Totuși, trebuie să coordonez viața marțienilor după un ideal înalt. Domnul nu-mi va ierta nepăsarea. Rolul nostru, al trimișilor lui, este să-l slujim pînă la capăt. Adu-ți aminte de misionarii noștri plecați — cu ce sacrificii ! — în Orient, în insulele îndepărtate, în Africa și Australia, printre canibali. Îmi dau seama că-mi va fi foarte greu să explic acestor marțieni învățătura ființei atotputernice, pentru că ei au altă înțelegere, dar cu cît misiunea mea va fi mai grea, cu atît răsplata dumnezeiască va fi mai mare.

Mi se părea atît de nefiresc că Joseph își mai debita bazaconiile sale și după milenii de stare cadaverică, încît îmi venea să blestem faptul că ghețurile din Centura 4-a ne conservaseră atît de bine. Mă temeam chiar să nu ne facă de rușine în fața marțienilor. Acum, îmi venea să-i vorbesc de adevăratul rol al misionarilor care au dus cu ei popoarelor „înapoiate" teoriile sărăciei umane... concept dumnezeiesc împotriva căruia nu se poate face nimic. „Iată — îmi venea să-i spun — nu mai există sărăcie. Ce părere are dumnezeu despre asta ? Voi propovăduiați resemnarea și speranța în vremea de apoi. Nu-i nimic — le-ați spus — îndurați aici jugul exploatării, că mare va fi răsplata domnului pe lumea cealaltă. O să vedeți ce bine o s-o duceți acolo !... Îndurați, îndurați, căci suferința e marea voastră încercare lăsată de cel atotputernic !"

Al patrulea capitol cosmic

Creștinarea marțienilor ? Iată cel mai greu lucru pentru un prelat, mai ales că abatele Joseph era foarte des chemat în cele mai perfecte laboratoare pentru a fi studiat. Dintre toți strămoșii, el era cel mai problematic pentru marțieni, aproape neverosimil. În fața acestui fenomen, unde era vorba de explicarea unor abstracțiuni imposibile, aparatura de reanimare a noțiunilor dispărute nu făcuse altceva decît să definească niște termeni inexplicabili, cu ajutorul altor termeni inexplicabili. Nimeni nu înțelesese nimic. De ce fel de „fericire de dincolo" era vorba ? Și ce era „fericirea", nu cumva modul de a trăi al marțienilor ? Și pe urmă, ce înțelegea prelatul prin „casă de evlavie", „slujitori ai ființei atotputernice", „rai", „iad" și prin cuvintele „tiului ființei atotputernice" ? Ca strămoș și ca oaspete însă, marțienii îl tratau cu foarte mult respect, făcîndu-i toate gusturile atît cît i le puteau înțelege.

În primul rînd, bunul Joseph — unul din puținii vechi slujitori ai domnului, care credeau în viața de apoi — se gîndi că marțienii aveau nevoie de o „casă de evlavie". Se stabili într-un centru economic, cu gînd să crestineze întîi acea așezare. Era convins că, pe urmă, învățătura evlaviei va străbate întreaga planetă și va cuceri, în ultimă instanță, tot cosmosul.

Devenise — ca să zicem așa — prieten cu Bu, deși acesta nu înțelegea mare lucru din ideile lui. Totuși, politicos, aproape că renunțase la activitatea științifică pentru a-i face strămoșului său pe plac.

— Am nevoie de o casă de evlavie — îi zise părintele Joseph într-o zi.

— Nu te supăra, dar de unde să-ți aducem noi o casă de evlavie dacă nu știm nici cum arată ?

— Nu e nimic. Eu am s-o desenez, iar voi o s-o construiți după desen — răspunse Joseph.

Joseph făcu desenul cu toate amănuntele de rigoare, în trei luni, iar casa de evlavie a fost gata într-o clipă. Părintele Joseph se arăta atît de mulțumit, încît marțienii nu mai puteau ei înșiși de bucurie. Cînd îl vedeau cum se foiește în sutana lui mare și neagră, cum dă tîrcoale construcției aceleia ciudate cu turnuri și cruci, se minunau. Nu înțelegeau ce vrea, dar dacă îi plăcea lui casa asta, n-aveau decît să-i mai facă vreo zecedouăzeci. Bu, chiar îl întrebă :

— Mai vrei una, părinte ?

— Nu ! Deocamdată mi-ajunge asta. Dar aș mai vrea un Institut teologic.

— Desenează-l, părinte, și ți-l facem cît ai clipi.

Părintele se puse pe treabă. Iarăși desenatul dură mai mult decît construirea. Acum, părintelui îi trebuiau enoriași.

— Stringe-i pe cei mai buni dintre locuitorii acestui oraș — i se adresă el lui Bu.

— Păi, ne e greu părinte. La noi toți oamenii sînt buni.

— Atunci, adu-mi vreo șaptezeci de orășeni și în special bătrîni, femei și copii. Vreau să încep să le explic cartea ființei atotputernice.

Al cincilea capitol cosmic

Savanții tuturor galaxiilor studiau de multă vreme problema regăsirii somnului natural, somn mult mai regenerator decît cel artificial. Pierderea somnului natural se considera o pierdere destul de însemnată, și marțienii nu erau învățați să aibă pierderi.

Noi, însă, aparțineam cam anului pămîntesc 2000, așa că, dormind normal, fără acțiunea aparatelor marțienilor pentru adormit, stîrnirăm un interes științific enorm în rîndurile medicilor cosmici. Spun drept că și noi ne străduiam să le dăm tot concursul, în afară de Joseph, căruia îi umbla capul după ale lui.

Se bucura de un regim special, pentru că, pe el, tot ce nu era problemă de ordin divin nu-l interesa. Și noi, dacă am fi cerut-o, am fi fost lăsați în pace, dar cum era să cerem una ca asta ? Eram tratați atît de duios și le eram atît de dragi marțienilor, încît în unele momente, personal, izbuteam să simt filiația milenară prin care omul ajunsese ceea ce era acum.

Dar să ne ocupăm mai departe de Joseph, pentru că, deși noi ne străduiam să ne dăm toată contribuția în problema studiului somnului natural, el, în această privință, ne-a eclipsat pe toți ceilalți „strămoși".

Folosindu-se de bunăvoința lui Bu, Joseph convocă prima adunare în casa de evlavie cu vreo șaizeci-șaptezeci de locuitori ai marelui centru economic. Era foarte amuzant să vezi ornitopterele marțienilor garate în fața sfîntului lăcaș, de parcă îngerii — arhangheli și serafimi — își lăsaseră acolo aripile.

— Ascultați, fraților marțieni, fii și fiice ale lui Iehova, cred într-o ființă atotputernică, atotștiutoare... spunea el.

Slujba dură o oră încheiată. La început, marțienii îl ascultară cu o curiozitate ușor de explicat. Cu timpul însă, începură să dea semne de oboseală și să caște, fenomen necunoscut pînă atunci pentru ei.

— Deocamdată, atît — își încheie Joseph prelegerea despre noțiunile de bază ale doctrinei ființei atotputernice.

Toți „enoriașii" erau foarte fericiți. Căscatul era atît de plăcut, încît ieșind din casa de evlavie, se apucară să-și miște maxilarele în fel și chip, doar, doar vor retrăi senzația. Văzînd că nu izbutesc, se întoarseră în lăcașul evlaviei și cerură să li se repete slujba. „Ce progres" ! — jubila Joseph. „Nu degeaba spunea episcopul despre mine că am talent !" Predică din nou cu același efect. Într-un tîrziu, sosi și Bu, care avusese alte treburi urgente de rezolvat pînă atunci. Știința-sa iradia de încîntare, instalat în amvonul fastuoasei case de evlavie. Unul din enoriași se apleacă spre savant și-i șopti :

— Bu, am căscat !

Savantul știa despre ce e vorba. (Ca medic, studiase îndelung problema somnului natural, în cei patru sute de ani ai vieții sale. Acum observase la noi, la strămoși, că somnul natural provoacă un căscat ciudat, care pare să fie foarte plăcut). Din clipa aceea, interesul său pentru slujbă nu mai slăbi. Cum nu fusese însă de la început, avu de regretat îndeajuns de mult ; toți marțienii se porniră pe căscat și el nu. Părintele Joseph spunea :

— ...Cînd a venit el pe pămînt, oile Domnului erau ca o turmă rătăcită, plină de ciulinii păgînismului și ai credinței în zei. El a spus că ființa atotputernică e una singură și că a trăi pentru ea e tot ce poate fi mai bun pe pămînt. „Sînteți săraci ?" — i-a întrebat trimisul, pe pămînteni. „Da" — au răspuns aceștia. „Fericiți cei săraci, că aceia vor moșteni împărăția cerurilor" — a continuat cel ce venise să-i mîntuiască. Și atunci, le-a spus parabola cu cele cinci pîini"...

Evident, marțienii nu înțelegeau nimic, dar cum Joseph le spusese că trebuie să fie foarte atenți la cuvintele lui, îi urmăreau plini de respect ideile și cîte ceva parcă mai înțelegeau. De pildă, cuvintele : „trebuie să trăiți în sărăcie și cumpătare" îi făcură să rețină că trebuie să trăiască în sărăcie, dar ce era sărăcia nimeni n-ar fi putut spune. Savantul Bu, de necaz că nu căscase și el, se apucă să-l întrebe pe Joseph ce e aceea sărăcie !

— Nepricopsiților, i-ați uitat de tot pe strămoșii voștrii, îi binecuvîntă cuviosul.

— Mărturisim că da. Sînt mii de ani de-atunci după calculele noastre, răspunseră marțienii, într-un glas.

Apoi, prelatul se apucă să le explice societatea veche pămînteacă, cu oameni împărțiți în bogați și săraci, promițîndu-le că le va da el însuși un exemplu de ceea ce înseamnă să fii sărac. Își dădea însă seama că, în conjunctura actuală, a fi sărac însemna pur și simplu să refuzi belșugul care ți-era la îndemînă, pe cînd altădată, sărăcia avea la bază faptul că nu se ajungea. Exista în vremurile strămoșești o societate care preconiza tocmai belșugul de acum, și Joseph își dăduse seama încă de atunci că acesta era embrionul viitoare: necredințe totale în ființa atotputernică. Sigur că da, ce ar mai fi așteptat oamenii de la cel de sus, cînd ar fi fost în stare să-și facă singuri totul, pînă și o viață de apoi paradisiacă ?!

— Ia spuneți-mi, în tot universul, nu e nici un colțișor mai sărac ? Adică, vreau să spun : unde omul să n-aibă ce mînca și ce îmbrăca, să fie batjocorit, rău la suflet, urît ?

De vreme ce noțiunile nu le erau cunoscute, marțienii răspunseră că nu. Atunci, Joseph se apucă să le explice ce este sărăcia, treabă al dracului de grea pentru unul care face pionierat în privința aceasta. Începu apoi să pledeze pentru reinstaurarea sărăciei, aruncînd anateme înverșunate asupra păgînilor de marțieni care și-au permis să strice orînduirea lăsată de ființa atotputernică. Bieții marțieni începură să sforăie cu o pasiune care niciodată nu li se mai întîmplase, pentru că somnul artificial era lin. În evlaviosul lăcaș, „heruvimii" parcă murmurau în cor o osana pentru cel care izbutise să le readucă somnul natural. Însuși Bu ajunsese să caște și, dornic de a experimenta somnul natural... pe propria-i piele, îi mai puse prelatului cîteva întrebări.

Al șaselea capitol cosmic

Din ziua aceea, recunoștința marțienilor pentru Joseph nu mai avea margini. Îl întrebară ce-și mai dorește.

— Să mă faceți păstorul vostru. O să recrutez dintre voi și cîteva milioane de slujitori ai ființei atotputernice, le dau funcții și-i instruiesc în Institutul teologic. Convertirea voastră la creștinism în felul acesta, va progresa rapid.

Marțienii fură de acord. În taină, numiră cuviosul institut, Institutul pentru retrezirea somnului natural, așa că tot mai mulți seminariști sosiră să învețe, de fapt, cum pot recăpăta somnul natural atît de rîvnit. În tot cosmosul se discuta aprins despre marea cucerire a marțienilor și se proiecta răspîndirea, în viitor, a minunatelor somnifere, în toate galaxiile.

Dar se întîmplă ca nici unul dintre seminariști să nu reziste pînă la capăt prelegerilor lui Joseph. Toți simțeau o atît de mare plăcere să sforăie, încît cu toată conștiința datoriei pe care o aveau nu puteau să nu guste măcar în treacăt din poțiunea evlaviei.

— Leneșilor, îi afurisea profesorul. Ei însă nu știau ce înseamnă „leneși", așa că nu se simțeau jigniți și continuau să adoarmă cu o conștiinciozitate rară.

Secretariatul general intergalactic hotărî să folosească, pentru învățarea înțelepciunii evlaviei, roboți. Genială idee ! Niciînd Joseph n-ar fi putut avea colaboratori mai zeloși. Aceștia, într-o lună, știau pe dinafară toată „cartea" ființei atotputernice și toate explicațiile lui Joseph. Într-o lună, zic, pentru că și posibilitățile de predare ale părintelui Joseph erau limitate. Altfel, pentru ei, n-ar fi fost cine știe ce ispravă să învețe toată teologia într-o zi. E drept că era o învățătură mecanică, dar o reproduceau atît de fidel, încît Joseph n-avea decît să-și admire patosul în ei, ca-ntr-o oglindă. Roboții se apucară să instruiască și ei alți roboți, așa că misionarii evlaviei și somnului natural se înmulțeau văzînd cu ochii.

— Tii, ce somn am tras, obișnuiau marțienii să spună în loc de bună ziua. Robotul nostru e un adevărat specialist !

Vă spun drept, acum, după ce Joseph a plecat de-a binelea în lumea de dincolo, că eram puțin îngrijorat cînd își începuse activitatea. De unde să știu eu că doctrina evlaviei poate avea și laturile ei bune ?

PROBLEME ALE CONFLICTULUI

Ca cititor, urmăresc cu atenție discuțiile din presa de specialitate pe tema oglindirii în literatură a conflictelor reale, din viață. Deși aș prefera să citesc opere literare care să soluționeze în chip pozitiv disputele în jurul conflictului, ridic totuși următoarea obiecție: încercările de a prezenta în literatură aspectele etice ale conflictului dintre nou și vechi în mod izolat, rupt de condițiile sociale complexe care dau naștere noilor trăsături morale ale constructorilor socialismului, echivalează cu gestul de a întoarce spatele vieții, realității.

...Îmi amintesc o scenă, aparent fără semnificații deosebite. Un grup de pionieri vizita uzina în care lucrez. După ce au făcut cunoștință cu oamenii, după ce au parcurs ciclul tehnologic de construcție a combinelor, pionierii au fost întrebați: „ce v-a plăcut mai mult?" Răspunsurile au avut un caracter diferit, potrivit preocupărilor, experienței și temperamentului fiecăruia.

De regulă ele se grupau în jurul preciziei, îndemânării unor muncitori și „deșteptăciunii" unor mașini. Un răspuns însă a răsunat aparte în corul vocilor copilărești:

— Am văzut un ucenic, care, din greșeală, în loc să nimerească fierul cu ciocanul și-a lovit degetul. L-a durut de i-au dat lacrimile...

Pionierul nu și-a dus ideea până la capăt fiind întrerupt de instructoare.

— Ei, lasă doar nu asta te-a impresionat cel mai mult. Când aici sînt atîția muncitori fruntași și mașinile...

Cred că instructoarea de pionieri s-a situat aproximativ pe poziția unor literați care refuză să vadă frumosul în chip dialectic, preferind să consemneze descriptiv efectul fără înțelegerea cauzelor, să acorde atenție exclusiv formei de manifestare a NOULUI, fără să dezvăluie procesul de apariție, de dezvoltare a acestuia. Să explic. Nimeni nu poate contesta frumusețea muncii unui forjor care transformă cu măiestrie o bucată de metal într-o piesă cu o geometrie dificilă. Dar forjorul în cauză a ajuns la îndeminarea de azi, la maturizarea sa profesională (și nu numai profesională), trecînd obligatoriu prin stadiul ucenicului care își mai lovește uneori degetele și lăcrimează. Vorbind la figurat, nu

putem nega valoarea estetică a unghiei înnegrite de lovitura ciocanului. Eliminarea greutăților (bineînțeles a celor reale, nu inventate la masa de scris), ocolirea condițiilor sociale care reprezintă izvorul și terenul de manifestare a conflictelor etice sărăcesc substanțial analiza și, deci, înțelegerea procesului de apariție a NOULUI, a FRUMOSULUI.

Cum prin natura preocupărilor mele profesionale sînt legat de ceea ce se numește îndeobște **viața clasei muncitoare contemporare** mi-aș permite să abordez unele aspecte ale conflictelor reale **exclusiv în condițiile concrete ale uzinei.** Precizez că nu pledez pentru îngustarea tematicii, pentru revenirea la schița sau romanul „industrial" în sensul negativ al cuvîntului (producții „literare" în care viața spirituală a muncitorului să fie înlocuită cu descrierea unor procese tehnologice care, oricum, pot fi mai bine prezentate într-o carte tehnică). Chiar dacă în cele ce urmează își va pune amprenta o anume „deformație profesională", esențial mi se pare faptul că, indiferent de mediul în care scriitorul își plasează eroii, nu poate, fără riscul eșecului, să ridice un zid între etic și social, între efectele morale ale unor cauze sociale. În mod concret, referindu-ne în cazul de față la **viața clasei muncitoare,** ar fi absurd ca cineva să încerce să descopere elementele luptei dintre nou și vechi în domeniul etic, făcînd

abstracție de sfera esențială de manifestare a personalității muncitorului și anume **activitatea productivă.**

...Intuind poate legătura dintre gazetărie și beletristică (sau, cine știe, dorind poate să simplifice operația de „documentare") unii scriitori care vin în întreprinderea noastră se opresc obligatoriu la o haltă: gazeta de uzină.

— Vreau să fac portretul unui muncitor interesant — mi s-a adresat un tovarăș scriitor-oaspete.

Desigur, aș fi putut să-i replic tovarășului că toți oamenii sînt interesanți în felul lor, dar am renunțat în fața demonstrației de elocință a interlocutorului.

— Prin interesant înțeleg un om care are o viață spirituală bogată...

Bun. Conform legilor ospitalității l-am condus pe oaspete la locul de muncă al unui fruntaș în întrecere.

Reproduc, cu unele prescurtări, schimbul de replici.

Scriitorul: Despre inovații am mai scris. Știu că muncitorul de azi are preocupări mult mai largi. Nu intenționez să scriu un reportaj de producție. Altceva. Vreau să scriu despre ceea ce gîndești d-ta... Ceva care, înțelegi, să nu se refere la mașini, ci la oameni... Înțelegi, nu?

Muncitorul: ?!

Scriitorul: (cu multă răbdare, pedagogic) Să fiu mai explicit. Muncitorul de azi are preocupări spirituale bogate. De pildă, ce te preocupă pe d-ta în momentul de față?

Muncitorul: Uite, ne aflăm în ziua de 10 și pînă acum n-am primit de la turnătorie piesele. Iar o să avem „asalt" la sfîrșitul lunii. Mă gîndesc cum să scăpăm de pacostea asta...

Scriitorul: Iar producție... Nu m-ai înțeles. D-ta, acasă, nu discuți doar cu nevasta că turnătoria nu v-a trimis piesele...

Muncitorul: Poate așa, direct, nu discut. Dar mă întreabă: de ce ești supărat? Ce să-i răspund? Îi povestesc și despre turnătorie. Aici este vorba și de **salariul meu** (pentru zilele cînd aștept piesele, nu-mi plătește nimeni) dar și de faptul că din pricina „asaltului" se cam strică mașinile. Apoi, sînt președintele secției sindicale. Oamenii mă iau în răspăr: ce dracu faci tu ca președinte că tot vorbim despre ritmicitate și treaba nu se îndreaptă?

Scriitorul: Vezi, astea nu sînt subiectele cele mai indicate pentru literatură. Cele mai bune opere literare, citești nu? (muncitorul răspunde afirmativ) nu s-au scris pe tema ritmicității sau „asaltului" în producție...

Muncitorul: Nu știu ce vreți să aflați de la mine. Doar n-o să inventez acum ceva „special". Mă înțeleg cu nevasta, o iubesc, nu calc în străchini, cum se spune, n-am întentat cerere de divorț...

Scriitorul: Ei, și d-ta, acum...

Muncitorul: Și apoi să vă mai spun ceva. Îl citesc, de pildă, pe Balzac. Mare scriitor! Dar despre ce vorbea el? Despre cămătari și polițe, despre bancheri și falimente, despre afaceriști și speculații la bursă. Asta era „producția" personajelor lui Balzac. Producția noastră, după cum știți, este alta. Eu nu vorbesc despre polițe, dar nu pot să nu amintesc despre SDV-uri și bolțuri, despre strunguri și plansaibe, despre ritmicitate și lucru în „asalt". Dacă greșesc, spuneți-mi. Nu mă pricep la literatură...

Scriitorul nu s-a dat bătut. Cum discuția se prelungea, am plecat la treburile mele. Peste cîteva ore, oaspetele a revenit în camera redacției.

— Ca să vezi, domnule, ce șmecher (șmecherul era muncitorul). Mi-a tot vorbit despre bolțuri sau alea, cum se numesc, plan...

— Plansaibe — îi suflu eu

— Da, plansaibe, ca pînă la urmă să aflu un lucru foarte interesant. Știi cu ce se ocupă în timpul liber? Crește scatii, sticleți, porumbei...

N-am putut să nu invidiez perseverența și perspicacitatea oaspetelui nostru care pînă la urmă — vorba sa — tot a descoperit elementul esențial al universului spiritual al muncitorului în cauză și îl va putea astfel „umaniza" în viitorul reportaj.

A căuta conflicte puternice cu implicațiile și complicațiile lor în sfera conștiinței celor ce muncesc **în afara** procesului de muncă este o operație, după părerea mea, zadarnică.

Nu vreau să fiu crezut pe cuvînt. Voi aduce dovezi pe baza experienței pe care a acumulat-o gazeta noastră de uzină, oglindind și participînd la rezolvarea unor conflicte reale.

Lupta pentru realizarea ritmicității producției a antrenat în acest an efectiv majoritatea forțelor uzinei, constituind axul vieții ei economice, politice, cultural-educative. De ce i s-a acordat o asemenea importanță? Lucrul „în asalt" are urmări deosebit de negative asupra tuturor laturilor producției: se realizează în perioada „asaltului" produse de calitate inferioară, se uzează anormal utilajele, se intensifică eforturile fizice etc.

În această luptă s-au înfruntat — așa cum a rezultat și pînă acum — poziții diferite; o bună parte (am spune partea principală) a preocupărilor oamenilor a fost consacrată găsirii căilor pentru îmbunătățirea tehnică și organizatorică a producției. Dacă vrem să vorbim despre VIAȚĂ în condițiile prezentării literare a muncitorului nu putem deci ocoli și o astfel de temă.

Este, practic, imposibil să enumerăm, fie chiar sumar, toate conflictele dintre nou și vechi care s-au produs într-un colectiv format din mii de oameni, într-o perioadă relativ îndelungată. Aș mai vrea să subliniez însă prin cîteva exemple, diversitatea conflictelor care au avut totuși ca izvor sau cadru lupta pentru ritmicitatea producției.

1. La criticile ce li se aduceau în legătură cu lipsa de ritmicitate a producției, directorul tehnic al uzinei și inginerul șef invocau, de obicei, „cauze obiective", încercînd chiar să teoretizeze necesitatea lucrului în asalt. Teoria consta, în esență, în următoarele: oamenii nu

treimi dintre muncitorii uzinei sînt tineri), tehnica nouă nu era utilizată la randamentul preconizat, iar, pe de altă parte, timpul productiv de muncă era irosit în proporții de 8—12 la sută. Iată alte premize ale unor conflicte între nou și vechi.

a. În condițiile tehnicii moderne este absolut necesară înlocuirea forței motrice mușchiulare cu dispozitive. Introducerea dispozitivelor la atelierul forjă a întîmpinat rezistență din partea muncitorilor mai în vîrstă, virtuoși în modelarea

DESPRE CONFLICT ȘI DESPRE „ÎNCĂRCAREA PREȚULUI DE COST"

pot demonstra măsura capacităților lor decît în condiții grele. Recuperînd într-o săptămînă ceea ce n-au făcut în alte trei, oamenii sînt puși într-o stare de „luptă", gîndirea le este stimulată, entuziasmul se transformă într-o pîrghie principală a sporirii producției. „Chiar noi, conducătorii, ne simțim în deplinătatea forțelor noastre atunci cînd trebuie

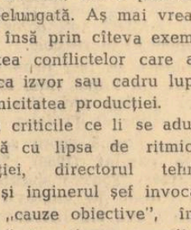

să adoptăm operativ soluții îndrăznețe; creștem sub raport tehnic și organizatoric literalmente de la o zi la alta". Inginerul șef, — autorul tezei de mai sus — în urmă cu 12 ani muncitor, mai păstra nealterate imaginile anilor 1944 — 1947, cînd starea „de luptă" reprezenta, într-adevăr, climatul în care se călea oamenii, și se consolidau trăsăturile noii conștiințe. Așadar, una din cauzele lucrului în asalt izvora din viziunea subiectivă a unui conducător tehnic care nu reușise să sesizeze deosebirile calitative dintre o etapă și alta și să acționeze în consecință. Ar fi prea simplu și chiar eronat să numim aceasta conservatorism. Este vorba de contradicțiile în concepția unui om care, în mod esențial, prin ideologia sa, prin datele principale ale biografiei sale, nu putea să se situeze pe o poziție retrogradă și totuși... Aici, mi se pare, se conturează un conflict etic cu rezonanțe în sfere variate ale conștiinței.

2. Lucrul în asalt era provocat și de nefolosirea rațională a capacităților de producție. Pe de o parte, dată fiind lipsa de experiență (două

lună cu timpul necesar fabricării a 10 combine. Dar, „obiceiul" despre care vorbeam avea implicații mai largi. De teamă ca soții lor să nu prăpădească o parte din salariu pe băutură, unele neveste se postau la poarta uzinei, în fiecare zi de salariu.

Cheflii nu mai puteau scăpa. Unii încercau adevărate manevre tactice, doar doar să înșele vigilența soțiilor. Așadar, un fenomen negativ al producției avea implicații și în viața familială. Rezolvarea conflictului dintre masa principală de muncitori (caracterizați prin simțul înalt al disciplinei) și categoria cheflilor nu s-a produs lesne, ci în urma unor importante acțiuni. Așa, de exemplu, soțiile unora au fost invitate să povestească în fața colectivului de muncă isprăvile „veselilor" lor soți. Bineînțeles că „eroii" nu s-au simțit prea bine. In alte cazuri s-a mizat pe încredere. Unii și-au luat angajamentul că se vor duce cu banii direct acasă, dacă soțiile nu-i vor mai aștepta la poartă, să-i „facă de ris". Comitetul sindicatului a vorbit cu soțiile în cauză și schimbarea în bine, într-adevăr, a survenit. Deschizînd o paranteză, aș vrea să povestesc un caz lateral, legat de zilele de salariu. In afară de soții, la poartă așteptau în acele zile și unii care încercau să vîndă fel de fel de fleacuri, printre care tablouri de un gust îndoielnic. Nu s-a recurs la o măsură administrativă. La club s-a deschis o expoziție cu lucrări valoroase de artă plastică, s-au ținut conferințe în legătură cu frumosul autentic și numărul cumpărătorilor de tablouri vulgare, antiartistice s-a redus considerabil. Unul dintre vînzători, P. A., a fost chiar convins de muncitori să renunțe la „profesia" sa. Astăzi el este lăcătuș în uzină.

3. Stimularea inițiativei oamenilor a ridicat pe primul plan nume noi de organizatori talentați ai producției. S-a produs un proces de selecție care a dus la promovarea de elemente noi și înlocuirea celor necorespunzătoare. Un inginer tînăr, Claudiu Corban, care avea prejudecata că în uzină nu se poate desfășura o muncă științifică, antrenat în procesul luptei pentru o producție ritmică, avînd deci posibilitatea să-și valorifice aptitudinile, a parcurs în numai un an drumul de la simplu proiectant la funcția de dispecer șef al uzinei. El remarca într-o discuție „Visam ca dizertația mea să fie în fond o invenție deosebit de importantă. N-am renunțat la ideea invenției, dar ca temă de dizertație mi-am ales ritmicitatea producției".

4. Aproape nu există ședință, consfătuire de producție, la care numele lui C. S. să nu fie citat negativ în legătură cu lipsa de ritmicitate a producției. C. S. a deținut și deține o funcție importantă de conducere. Este un om plin de idei, o fire romantică. Rupt într-o anumită măsură de situația reală, alergînd tot timpul după „noutăți" care nu puteau fi oricînd și oricum aplicate, el suferise o serie de eșecuri. N-a avut nici tăria să se opună unor măsuri greșite preconizate de superiorul său direct. Ajunsese, în acest complex de împrejurări, să fie doar un simplu „executant", fără inițiativă. Criticile la adresa sa continuau. Se punea chiar problema înlocuirii lui. Comitetul de partid n-a împărtășit însă un asemenea punct de vedere și a analizat mai adînc cazul lui C. S. Ajutat să coboare „pe pămînt", să-și pună în practică unele idei valoroase (organizarea liniilor tehnologice pe familii de piese cu specific înrudit, reducerea timpilor auxiliari la prelucrările mecanice etc.), C. S., după propria lui expresie, a „renăscut" (a spus-o la recenta conferință a organizației de partid a uzinei). Să nu luați drept o glumă faptul că C. S. se înțelege acum mai bine și cu nevasta. Nu-i mai fulgeră și tună totul ca înainte, cînd treburile îi mergeau pe dos.

5. O brigadă de la atelierul subansamble nu putea lucra ritmic, datorită faptului că o altă brigadă (din atelierul preparat) nu livra piesele la timp. A izbucnit un conflict destul de ascuțit (certuri, folosirea invectivelor). Cei de la preparat au spus: „Veniți voi în locul nostru, să vedem ce scofală veți face". S-au cerut aprobările respective și cele două brigăzi și-au inversat rolurile. O experiență nouă care a avut urmări pozitive pentru perfecționarea muncii ambelor colective. Pe plan spiritual s-a realizat în acest proces și o apropiere între oameni, întărirea spiritului colectivist. S-a născut și o „idilă" între doi dintre membrii celor două brigăzi, o idilă care s-a soldat cu o nuntă organizată de 27 de „nași".

Să ne oprim deocamdată aici cu exemplele. Nu știu care este valoarea literară a faptelor prezentate mai sus, în ce măsură ele pot constitui un material brut pentru creația literară, un aspect însă este cert: *mișcările sufletești ale omului muncii nu pot fi rupte artificial de munca propriu-zisă, elementele noii conștiințe apar și se dezvoltă pe terenul fertil al activității productive concrete.* Pornind de la fapte asemănătoare celor prezentate mai sus, este imposibil ca scriitorul să nu găsească ceea ce, în mod normal ar trebui să caute: în ce măsură condițiile sociale influențează, determină acțiunile, universul spiritual al omului muncii. Repet: în cele de mai sus nu mi-am propus decît să demonstrez corelația dintre social și etic în condițiile uzinei noastre. Faptele prezentate nu pot, firește, spune totul despre muncitorul zilelor noastre, despre întreg universul lui spiritual.

★

Din cîte cunosc, nemulțumirea unor tovarăși din uzină față de unele producții literare care înfățișează *viața clasei muncitoare* provine tocmai de acolo că nu se recunosc în paginile acestor producții, nu găsesc răspunsuri la problemele care-i frămîntă.

Pentru că tot am pornit pe linia folosirii exemplelor, iată încă unul, nu din viață, ci dintr-o producție literară. Este vorba de un fragment de roman consacrat clasei muncitoare, apărut în „Gazeta literară" sub semnătura lui Teodor Mazilu. Autorul precizează într-o notă care însoțește fragmentul: „Depășind pitorescul artificial și descriptivismul ca să zic așa „clăpăug" prezența muncitorului în literatură capătă o importanță etică și filozofică".

Deși ciudata despărțire între etică și filozofie nu dovedește prea multă claritate teoretică (ceea ce impunea de la început unele rezerve), împreună cu unii tovarăși din colectivul redacțional al gazetei de uzină (în majoritate muncitori) ne-am aplecat cu interes asupra fragmentului de roman. Ce am putut citi? Doi tineri (care în intimitate vorbesc astfel: „fără critică nu există progres"... „critica te ajută în muncă" etc.) intră în conflict. Motivul? Unul dintre ei lipsește nemotivat de la lucru în fiecare luni. Este, bineînțeles, scuturat de brigadă. Se supără. Ghiciți pe cine? Pe prietenul lui. De ce? pentru că și el l-a criticat? Nu, dacă vă închipuiți o asemenea rezolvare „schematică", comiteți o gravă eroare. Se supără pe prietenul lui pentru că... nu l-a criticat. Această reacție neobișnuită la orice om obișnuit nu este explicată în nici un fel. Dacă cititorul încearcă cu mijloace proprii să priceapă ceva și parcurge în continuare fragmentul se încurcă fără ieșire. Cum se comportă în alte împrejurări tînărul care se face vinovat de acte de indisciplină? El își îndeamnă cu seriozi-

tate prietenul să citească, îi ține prelegeri despre ce înseamnă o atitudine sănătoasă în dragoste („dacă n-o iubești, nu încurca fata") etc. Avem de a face cu un demagog? Nu. Scriitorul precizează că acestea sînt convingeri intime, statornice, organice. Cum este atunci posibil ca un om cu concepții înaintate, un „purtător" al înaltelor idealuri ale contemporaneității" — cum declară scriitorul — să lipsească, nu întîmplător, ci sistematic, în fiecare luni, de la lucru? Scriitorul răspunde: tînărul în cauză, acordeonist amator, cîntă (pe gratis) duminica la nunți și, obosit lunea nu mai poate să lucreze.

Conflictul este evident inventat, în sensul negativ al cuvîntului, pentru că manifestările descrise nu aparțin unor oameni vii, care, oricît de complicați ar fi, nu pot să acționeze în toate împrejurările total ilogic.

„Se cam încarcă nejustificat prețul de cost" — a remarcat unul dintre muncitorii care au citit fragmentul de roman.

În concluzie? Așteptăm opere literare care să oglindească conflictele reale din viață și să ne ajute direct în biruirea a tot ce frînează mersul înainte, în generalizarea elementelor viguroase ale noului. Material faptic, materie primă, după cum o dovedește experiența modestă a unei singure întreprinderi, există din belșug.

Teodor Brateș
redactor șef al gazetei de uzină „Semănătoarea"

Noi ipostaze și noi justificări ale idilismului

Discuția despre conflict a cuprins întreaga presă literară, dar cum s-a mai remarcat, destul de rar părerile emise de participanți au avut un caracter mai ascuțit, mai pregnant. Toată lumea este de acord că e necesar ca literatura actuală, spre a avea o rezală forță de iradiație asupra contemporanilor, să înfățișeze, în dialectica lor complexă, conflicte specifice realității zilelor noastre; conflicte puternice, încărcate de semnificații social-filozofice înalte, în care să fie angajate efectiv destine individuale reprezentative pentru lupta între nou și vechi. În plan teoretic un asemenea acord este binevenit, dar el trebuie să constituie doar punctul de pornire al unei dezbateri eficiente, la „obiect", care să supună unei analize pătrunzătoare fenomenul literar curent. Precizările de ordin general, excesul de subtilitate la nivelul abstracțiilor nu pot duce decît la blînde divergențe cu privire la o nuanță sau la alta și la transformarea discuției într-o doctorală ceartă de cuvinte (constatîndu-se, pînă la urmă, că în esență toată lumea dorea același lucru...). E destul de neplăcut de constatat, apoi, că atunci cînd se trece la exemplificări, sînt examinate cu severitate, pe un ton drastic, mai cu seamă opere ale unor debutanți, din ale căror stîngăcii sau naivități se extrag lecții cu valoare generalizatoare pentru întreaga noastră literatură. Fără a-mi propune să dezbat în acest articol numeroasele probleme ridicate de discuția despre conflict (și care nu-i lipsită și de aspecte pozitive), aș vrea să mă opresc asupra cîtorva confuzii în măsură să explice parțial acel decalaj existent încă între conflictele din viață și cele reflectate literar. Este vorba de felul cum, uneori, au fost combătute (de fapt numai aparent combătute și în fond justificate prin tot soiul de argumente ocazionale) tendințele idilice în proza și dramaturgia noastră.

Am încercat să arăt și cu alt prilej că stadiul actual de dezvoltare a literaturii realist-socialiste la noi face dificile manifestările „brute", nediferențiate, ale idilismului. Vom asista la o infiltrație idilică în proză și în dramaturgie mai „subtilă", mascată cu dexteritate prin folosirea unor mijloace literare cîteodată foarte evoluate. Ceea ce demonstrează că idilismul unor conflicte tratate de scriitori nu se poate explica, așa cum sugera cineva, prin unele carențe de „măiestrie", ci printr-o optică greșită, asupra reflectării artistice a luptei între vechi și nou. Problema ilustrativismului a fost atinsă în discuțiile despre conflict și — acesta e unul din aspectele pozitive menționate — concludent elucidată. Dacă pe planul social larg, contradicțiile fazei de desăvîrșire a construcției socialiste nu au un caracter antagonic *(căci nu mai există clase antagonice), în relațiile dintre individzi lupta între vechi și nou poate lua, adeseori, formele unei opoziții dramatice, plină de dinamism. Rezistența vechiului, care se metamorfozează și uneori ajunge chiar să mimeze noul pentru a induce în eroare, este îndîrjită, și spre a triumfa, noul trebuie să-și angajeze în luptă toate resursele. Dacă termenul final al ciocnirii este inevitabila victorie a noului, aceasta nu înseamnă că avem de-a face cu un proces liniar și univoc, previzibil — la nivelul conștiințelor individuale care se înfruntă — în toate etapele lui. Misiunea scriitorului constă tocmai în detectarea fațetelor inedite, a momentelor complicate și ascuțite ale luptei, pentru a înfățișa, în toată grava ei frumusețe, victoria noului. Ilustrativismul (care este una din ipostazele, în literatură, ale îngustimii dogmatice) procedează la o translație mecanică a caracterului contradicțiilor din ansamblul societății în zona individualului, încălcînd dialectica reală a generalului și particularului. Se reactualizează astfel (cum atrăgea atenția și Al. Oprea, în articolul din numărul trecut al „Luceafărului") teoria greșită a tipicului ca medie statistică. Fapt este că idilismul tinde adesea să se legitimeze dintr-o concepție estetică de felul ilustrativismului.*

După cum idilismul începe a se manifesta în forme mai ascunse, tot așa pledoaria în favoarea lui nu va fi deschisă, directă. Nici un scriitor sau critic nu va susține că poleirea idilică a realității e un lucru bun, care trebuie salutat și încurajat. Dimpotrivă, cuvîntul „idilism" îi va provoca o sfîntă indignare, o veritabilă ieșire polemică. Problema este de a recunoaște, cu instrumente critice diferențiate, ipostazele mai noi ale idilicului și de a arăta în ce măsură simplifică ele, sau atenuează, sau, uneori, chiar deformează conflictele din realitate. Nu combatem o simplă vocabulă, ci efectele practice ale unor prejudecăți care trebuie înlăturate. Ce forme a luat justificarea critică a idilismului? (Aici a jucat un rol, de loc neglijabil, și spiritul apologetic). În locul unor enumerări de generalități, aș prefera să trec la analizarea unor exemple.

Începînd din vara trecută, în „Gazeta literară" s-a desfășurat o dezbatere în jurul conflictului dramatic, la care au participat mai cu seamă critici dramatici. Supunînd unui examen fără menajamente, dar judicios, o serie de piese de teatru, ei au desprins concluzii utile pentru îndrumarea creației dramatice (au fost convingător criticate unele tendințe idilizante, în articolele semnate de D. Solomon, V. Ripeanu, Călin Căliman etc.). În acest context a apărut distonant articolul „Există un conflict tip?" al lui Al. I. Ștefănescu (G. L., 28/1962), replică polemică dată în special lui D. Solomon și în genere „mai tuturor criticilor dramatici" care n-ar fi înțeles (opacitate? rea voință?) piesa „Camera fierbinte". Argumentele teoretice ale autorului ilustrează acele prejudecăți care se manifestă încă în abordarea problemei conflictului. Dar să citîm: „Dumitru Solomon crede de pildă că «forța conflictului actual e determinată de împotrivirea îndîrjită, nu o dată violentă, a ceea ce este vechi în conștiința omului». Fără a fi falsă, această asertiune este însă oarecum unilaterală, ea părînd a neglija rolul ofensiv al noului în formația conștiinței socialiste". Și, după ce subliniază că, în lupta dintre nou și vechi, noul reprezintă factorul motor (ceea ce e just), Al. I. Ștefănescu conchide: „O formulare cum este cea citată, mi se pare a fi un răsunet întîrziat al acelei categorii de opere literare din primul deceniu de după Eliberare în care autorii lor se descurcau mai bine cu zugrăvirea vechiului, în timp ce, deseori, nu reușeau să fie suficient de convingători, atunci cînd se străduiau să înfățișeze forțele noului". Iată ce intenții i se atribuie lui D. Solomon, care, în paragraful din care Al. I. Ștefănescu citează doar o jumătate de frază, afirma că lupta dintre vechi și nou nu e o simplă înfruntare formală. În continuare, Al. I. Ștefănescu se străduiește să demonstreze că deficiențele unor piese, care soluționează convențional, idilic, conflictele dramatice, nu ar proveni dintr-o „optică greșită", ci dintr-o anume lipsă de măiestrie, (deși e limpede că în astfel de cazuri e vorba de o „optică greșită", ținînd de ilustrativism). Nu peste mult timp de la publicarea acestui articol, același Al. I. Ștefănescu („A fi sau a nu fi idilic", G. L. 36/1962), se arăta revoltat de faptul că am criticat pentru evidentul lor idilism, două schițe de Radu Cosașu, din volumul care în ansamblu mi-a plăcut. „Nopțile tovarășilor mei". Analizînd cu o grijă afectuoasă și totodată didactică acele bucăți cu un conflict diluat, scriitorul căuta să dovedească profunzimea viziunii lui Radu Cosașu etc., etc.

Pe Eugen Luca („Profunzime și spectaculozitate", G. L. 44/1962), îl supără faptul că discuțiile despre conflict nu ar avea un nivel teoretic mai înalt, că în loc să generalizeze, prea mulți critici analizează din punctul de vedere al conflictului, fenomenul literar concret (deși, după cum am încercat să arăt la începutul acestui articol, tocmai în excesul de teorii și în insuficienta abordare curajos analitică a faptelor literare constau deficiențele de pînă acum ale dezbaterii). Și, după această introducere, E. Luca emite o „teorie": în perioada de construcție socialistă în care există încă, pe plan social, contradicții antagonice de clasă, conflictele literare au un „caracter spectaculos"; după lichidarea claselor antagonice, literatura nu mai are de înfățișat decît conflicte etice, care se definesc prin „profunzimea" lor. Diferențierea stabilită îmi pare arbitrară, pentru că nu văd de ce un conflict de clasă n-ar fi și profund, iar unul etic n-ar putea fi și spectaculos, violent, angajînd intens destinul personajelor. „Teoria" lui E Luca mi se pare cu atît mai criticabilă cu cît, conformîndu-se ei, autorul vine în apărarea acelor scriitori care — pentru că azi conflictele sînt predominant etice — nu mai „descriu" ci doar „sugerează" conflictul. Se fac în articol speculații încîlcite pentru a se demonstra, în literatura lui Marin Preda, că, etic și „deloc spectaculos", conflictul „dintre Munteanu și Sîrbu nu e, deci, mai puțin profund decît cel dintre Ilie Barbu și Ghiocioaia, bunăoară. Dimpotrivă, fiindcă etc., etc.". La un mod apologetic se atribuie apoi calitatea de profunzime schiței „Noapte cu proces" de Radu Cosașu. Spiritul critic al lui E. Luca se exercită asupra debutantului Gr. Beuran și asupra acelor critici, victime ale gravei erori de a confunda spectaculosul cu profunzimea.

Discuția asupra conflictului etic — făcîndu-se doar vagi precizări asupra naturii lui sociale și uneori promovîndu-se tendința spre un fel de eticism abstract — favorizează apariția unui idilism didactic. *Rupte de conexiunea firească a determinărilor sociale, de cadrul concret al luptei dintre nou și vechi, așa cum se desfășoară aceasta în viața de azi a țării, „sugerate" numai, conflictele etice își pierd caracterul contemporan, participînd la sfera unor desuete dileme umanitariste.*

Firește, faptul că numeroși scriitori, mai ales tineri — pornind de la indicațiile cuprinse în documentele celui de al III-lea Congres al P.M.R. — își propun dezbaterea cu mijloace literare a unei problematici de esență etică (neîncetata creștere și întărire a conștiinței socialiste, în lupta cu rămășițele moralei burgheze și mic-burgheze) merită să fie salutat ca un fenomen pozitiv. Se pot cita, pe această linie, o serie de încercări îndrăznețe de a depista contradicții mai complicate, mai dificil de rezolvat. Se întîmplă însă ca, uneori, să fie ocolite problemele reale, inedite, ale formării omului nou în dinamica revoluționară și să fie înlocuite cu dileme abstracte (cum ar fi clasica antinomie între datorie și pasiune etc.). Au început să apară, de asemenea, în proza noastră tot felul de personaje care se confruntă aproape exclusiv cu ele însele, care vor să se autodepășească și autoperfecționeze în numele unor idealuri „general umane", care rostesc confesiuni sau lungi monologuri interioare etc. Tendința eticistă poate duce uneori la propunerea unor soluții care au tangențe mai degrabă cu spiritul mic-burghez decît cu cel socialist. Pentru că mi-e mai la îndemînă, voi da un exemplu pe care l-am mai folosit — o schiță din volumul, altfel interesant, „Vîntul de seară" de N. Țic („Un fum de țigară"). Optimistul șef de echipă Ioniță sărbătorește la el acasă, împreună cu tovarășii de muncă, absolvirea examenelor la „seral". Expansiune tinerească, „bucurie de a trăi" etc. Tîrziu seara (la acea oră s-au închis nu numai debitele de tutun, dar și restaurantele), Oros, fumător pasionat, constată că nu mai are țigări. Ce e de făcut? Mai ales că și ceilalți participanți la vesela adunare și-au terminat țigările. Ioniță caută peste tot și, în sfîrșit, găsește o țigară scuturată în fundul unui buzunar. Dar, cu un egoism condamnabil, n-o oferă lui Oros, păstrînd-o s-o fumeze singur, înainte de a se culca. Voia bună se destramă și prietenii pleacă — era de altfel tîrziu. Ioniță e asaltat de teribile remușcări, procese de conștiință și, după ce-și dă seama că s-a purtat urît, cu furie „strivi țigara sub talpă și coborî în goană să-și afle prietenii". (Un critic spunea că această schiță idilic-didactică „pune în lumină necesitatea de a combate reminiscențele individualismului burghez", nici mai mult, nici mai puțin!).

Pledoaria — sub forma creației literare sau a opiniilor critice — pentru eticizarea în sine a conflictelor literare, le lipsește pe acestea de specificitatea contemporană și de eficiența educativă, făcîndu-le apte de a încorpora tendințele unui neoidilism didactic (consecințele posibile ale abstractizării etice sînt mai multe, aici mi-am propus însă să ilustrez numai una din ele).

Matei Călinescu

Un „interviu telefonic" — mai ales cînd interlocutorul se află la mii de kilometri — preia cel mai adesea, prin forța lucrurilor, limbajul sec, precipitat, al telegramei. Întrebările se condensează la maximum: fise de telefon... Iar răspunsurile se văd obligate să se dezbrace de multe din comentariile, precizările și exemplele care fac farmecul conversației așezate, tihnite. Solicitînd un asemenea interviu scriitorului B. Polevoi — în legătură cu cea de a IV-a conferință pe țară a tinerilor scriitori sovietici — l-am rugat, deci, să ne schițeze doar în cîteva linii, sumare, problemele legate de acest important eveniment al vieții literare din U.R.S.S.

— Cum întîmpină opinia literară din Uniunea Sovietică cea de a IV-a consfătuire a tinerilor scriitori?

— Aș îndrăzni să afirm că în istoria literaturii sovietice nu a existat încă o perioadă în care să se fi remarcat un aflux atît de puternic de tinere talente. Zeci de nume noi, de scriitori talentați — prozatori, poeți, publiciști, scenariști — s-au afirmat și se afirmă cu strălucire în acești ani. Tineretul acesta a acumulat o anumită experiență. Literatura noastră s-a îmbogățit cu un număr de cărți care așteaptă să fie discutate, analizate. Se ridică probleme noi care se cer clarificate și rezolvate. Toate aceste fapte explică de ce opinia literară din Uniunea Sovietică așteaptă cu nerăbdare și interes Consfătuirea tinerilor scriitori.

— Care sînt, după părerea dumneavoastră, realizările cu care se prezintă tînăra generație de scriitori la această consfătuire?

— În primul rînd aș vrea să spun că, după părerea mea, nu trebuie despărțită creația tinerilor de cea a scriitorilor de vîrstă mijlocie și nici de a celor ce au devenit „clasici".

Eu consider că tinerii scriitori, cei mai cunoscuți și mai talentați dintre ei: prozatorii Vasili Axionov, Iulian Semionov, Anatolii Gladilin, Anatolii Kuznețov, poeții Robert Rojdestvenski, Evghenii Evtușenko, Vladimir Kostrov, Bella Ahmadulina, Rimma Kazakova etc., continuă și dezvoltă cele mai bune tradiții ale prozatorilor și poeților din generația „mai bătrînă".

Repet și subliniez: *dezvoltă*, întrucît moștenirea literară nu poate rămîne închistată, încremenită și dacă arta încetează să se mai dezvolte, să se transforme, ea își pierde din farmec, din frumusețe.

— Care credeți că sînt sarcinile ce revin literaturii celor tineri?

— Aceleași ca și în fața întregii literaturi sovietice. Literatura trebuie să meargă în pas cu contemporaneitatea, cu zborul ei înainte, să

La telefon:

Boris Polevoi

scoată în evidență elementele noi, să lumineze oamenilor calea spre viitor. Aș spune că literatura trebuie să-și însușească ritmul zborurilor cosmice. Și mărturisesc că, după părerea mea, tineretul reușește să facă lucrul acesta cu mai mult succes. Aș zice că tinerii au un fler deosebit pentru problemele contemporane. Și pentru aceasta nu putem decît să ne bucurăm.

— Cum s-a pregătit revista „Iunosti" în vederea Consfătuirii tinerilor scriitori și care sînt preocupările ei de viitor?

— Critica noastră discută foarte mult despre tînăra generație de scriitori. Cred însă că s-au emis și unele păreri confuze, mai ales cînd a fost vorba de analize și aprecieri concrete.

De aceea, revista *Iunosti* în loc de a purta dezbateri pe tema „ce este generația a patra", a preferat să facă următoarea experiență. Numărul 10 (pe luna octombrie) al revistei a fost pe de-a-ntregul consacrat celor mai tineri scriitori — prozatori, poeți, publiciști. În acest număr apar 25 de autori dintre care majoritatea publică pentru prima oară. Redacția a lăsat cititorilor libertatea de a judeca pe baza acestor materiale care sînt tendințele, idealurile tinerei generații de literați.

La partea a doua a întrebării e mai greu de răspuns. Avem de gînd să publicăm în fiecare număr opere ale tinerilor scriitori, fie debutanți, fie nume deja cunoscute cititorului sovietic. Astfel, la începutul anului ce urmează, vom publica nuvele și romane de Vasili Axionov, Iulian Semionov, Anatolii Gladilin și probabil de Anatolii Kuznețov. Va fi interesantă și experiența literară întreprinsă de o personalitate cunoscută, dar în alt domeniu... al militariei. E vorba de vechiul meu prieten din vremea războiului, generalul Alexandr Rodimțev, de două ori erou al Uniunii Sovietice, care a scris o nuvelă atît de interesantă, de vie, plină de prospețime tinerească, încît își justifică prezența în revista noastră. Și, desigur, vor mai fi multe alte nuvele, povestiri, poezii.

„A PATRA GENERAȚIE" A SCRIITORILOR SOVIETICI

GRIGORII BAKLANOV

de TATIANA NICOLESCU

Ca și alți reprezentanți ai „generației a patra" Grigorii Baklanov s-a afirmat în literatura sovietică ca un zugrav al războiului. Într-un interviu acordat revistei noastre **„Lucafărul"** scriitorul mărturisea: „Am început să scriu după război. Aveam pe atunci douăzeci și trei de ani și războiul a fost cel mai de seamă eveniment din viața mea. De altminteri, toți oamenii din generația noastră și-au format biografia și însușirile omenești în război".

Aceste prime încercări literare au fost urmate de creații din ce în ce mai substanțiale și mai realizate, care au impus numele tînărului scriitor atenției criticii și publicului cititor. Astfel că deși scrie din 1946, cum el singur o afirmă, Grigorii Baklanov se socotește scriitor de profesie din 1954. Printre lucrările sale cele mai însemnate din cele create pînă acum se situează: nuvelele **Pentru un petec de pămînt** (1959), **Morții tac** (1961) **Un munte de durere** (1962). Toate inspirate din evenimentele și faptele anilor de război. În zugrăvirea acestei teme, care a inspirat numeroase opere ale literaturii sovietice de două decenii încoace, Grigorii Baklanov, a adus note proprii, originale. În locul frescelor de mare amploare, a desfășurărilor grandioase de bătălii la care participă mulțimi uriașe de oameni, al glorificării eroismului excepțional, spectaculos, Grigorii Baklanov a sugerat imaginile mai restrînse — spațial și temporal — ale războiului. **Pentru un petec de pămînt** se cheamă foarte semnificativ nuvela care i-a adus primul său mare succes. Într-adevăr, tabloul războiului este aici redus la o frîntură, el îmbrățișează „un petec de pămînt", un cap de pod, pe care cîțiva oameni îl apără cu înverșunare împotriva atacurilor dușmanului. Un petec de pămînt pe care se duce o luptă, nu mai puțin aprigă, dar care, desigur e lipsită de spectaculosul marilor ciocniri și bătălii. Autorul e atras de „istoria" unui asemenea „petec de pămînt", tocmai pentru că apărarea lui înseamnă eroismul modest și eroi de cele mai adeseori în anonimat, fără să facă, pe de altă parte, mai puține sacrificii. El ne-o spune răspicat, chiar de la începutul nuvelei, prin gura eroului principal, Motovilov: „Cînd se va termina războiul și oamenii își vor aduce aminte de el, se vor cita marile bătălii care au hotărît rezultatul lui, care au determinat destinele omenirii. Războaiele rămîn întotdeauna fixate în amintirea oamenilor prin marile bătălii. Și în rîndul acestora nu va fi pomenit capul nostru de pod. Soarta lui e asemenea soartei unui singur om, în comparație cu destinele unor milioane. Dar noi, noi nu vom uita acest cap de pod... Un petec de pămînt! Cîte vieți a costat însă apărarea fiecărui metru al lui!"

Același tablou restrîns, al unui sector îngrădit din ampla desfășurare a războiului ne oferă și nuvela **Morții tac**, care înfățișează un moment greu de luptă din viața unei unități de artilerie. O frîntură din dramele războiului ne apare în schița **Un munte de durere.**

Am putea spune că această viziune este colorată de un profund umanism, de o adîncă dragoste și prețuire a omului, pentru ostașul de rînd, pentru eroii ale căror nume nu vor străluci în paginile letopisețelor, dar al căror sacrificiu a contribuit la victoria comună. Nu toți au parte în război să înalțe steaguri. Mai numeroși sînt cei care luptă ca ostași anonimi. Deși nici ca oameni nu sînt mai răi și nici mai puțin viteji — spune ofițerul Babin. **(Pentru un petec de pămînt).** Nuvelele lui Baklanov numără puține personaje: ofițerii Motovilov, Babin, Iațenko, infirmiera Rita, ostașii Saenko, Pacenko, Sumilin, Knezințov. **(Pentru un petec de pămînt),** Inenko, Vasici, Ușakil **(Morții tac)** etc.

Zugrăvind destinele acestor oameni față în față cu istoria, autorul acordă deopotrivă atenție zugrăvirii faptelor lor, acțiunilor lor, cît și gîndurilor, meditațiilor, sentimentelor lor. Acestea din urmă formează adesea un fel de leit-motiv liric ce străbate toate nuvelele și pe fundalul cărora se profilează manifestările exterioare ale omului. Așa, de pildă, în nuvela **Pentru un petec de pămînt,** toată istoria militară, propriu zis de luptă, este continuu însoțită de meditațiile liricofilozofice ale lui Motovilov, asupra vieții și a morții, identificate cu antiteza pace război. Contrastul dintre viața de pace și starea de război este ca un permanent joc de alb-negru pe care se profilează relalitățile.

Baklanov știe să înfățișeze pregnant, concret, figurile umane și o face fără exces de amănunte, de descriere. Autorul merge pe linia laconismului, și a expresivității specifice lui Cehov, al cărui discipol se declară. E ceea ce se remarcă, de pildă, în portretul lui Babin, al lui Iațenko, în peisajele nocturne, în descrierea revărsatului zorilor **(Pentru un petec de pămînt)** sau în zugrăvirea prizonierului polonez **(Un munte de durere).** Portretul exterior al omului îi reține atenția atît cît este necesar pentru a ni-l prezenta viu, palpabil. Mult mai mult loc ocupă analiza psihologică, descrierea lumii lăuntrice a omului, în clipele de răgaz între două lupte, în așteptarea unui atac sau chiar în focul bătăliilor. Monologurile interioare ale personajelor (Motovilov, Inenko etc.) se împletesc cu comentariul autorului sau cu acela al unor eroi despre ceilalți. Îndeosebi este amănunțit descrisă psihologia omului în război în nuvela **Pentru un petec de pămînt,** prin personajul central Motovilov, om integru, cinstit, devotat patriot. Motovilov e tînăr iubește viața, dorește nespus de mult să trăiască, se gîndește cu duioșie și durere la bătrîna sa mamă și totuși în clipele hotărîtoare nu se dă în lături, nu pregetă să apere pînă la capăt „petecul de pămînt". Cu pătrundere și vigoare este descrisă micimea sufletească a lui Işcenco, un laș, care și-a părăsit tovarășii în clipele grele, și care folosind lipsa de dovezi hotărîtoare reușește să iasă basma curată.

Concentrînd perspectiva războiului la imaginea microcosmică a „petecului de pămînt", Baklanov nu-l izolează de destinele istorice majore și nu coboară semnificația generală, înaltă, a evenimentelor. Lupta pentru un „petec de pămînt" este o parte din lupta măreață pentru pămîntul sovietic, pentru Patrie. Prin concentrare și reducere la suprafețe mici, imaginea apare puternic reliefată, individualizată, sintetizînd în sine calități și valori generale, de largă aplicare. „Iată-l acest petec, petec de pămînt sovietic, al nostru, cum am fi putut să-l cedăm!" spune Motovilov, și în reflecția lui răsună accentele patriotice proprii tuturor oamenilor sovietici ce s-au ridicat pentru apărarea Patriei. De asemenea, în destinele cîtorva personaje, în viața lor sufletească, se reflectă destinele, gîndurile, sentimentele proprii multor mii și milioane de ostași sovietici.

Concentrîndu-și acțiunea, dominînd balastul, toate detaliile de prisos, Grigori Baklanov manifestă predilecție pentru conflictele ascuțite, puternice, pentru situațiile dramatice, de mare tensiune. În general, nuvelele lui sînt susținute ca de niște pivoți de cîteva asemenea momente. Cu un episod dramatic se deschide nuvela **Pentru un petec de pămînt:** moartea unui ostaș, în timp ce aducea de mîncare celor de la capul de pod. Astfel de momente se succed: moartea Musiei, moartea lui Sumilin, moartea lui Babin. Deobicei asemenea episoade de mare tensiune izbucnesc brusc, fără pregătire, într-o atmosferă aparent calmă. Un bombardament neașteptat întrerupe scena senină a culesului dudelor și ucide pe Musia. Babin moare într-un moment cînd pericolul iminent părea îndepărtat. Apariția deportatului polonez **(Un munte de durere)** se face în atmosfera calmă și veselă a primelor zile de pace.

Grigorii Baklanov știe să reliefeze imagini și tablouri viguroase, pline de dramatism, impresionante. Pentru aceasta el nu recurge la situații neobișnuite, la efecte melodramatice, la îngrămădiri de detalii. El procedează de cele mai multe ori apelînd concomitent la rațiunea și inima cititorilor săi, îndemnîdu-i să devină judecători ai cazului sau faptei zugrăvite. E vorba de un dramatism ce implică acceptarea sau refuzul unei anume idei. El rezultă de cele mai multe ori din ciocnirea între umanism și antiumanism. De aceea, nu întîmplător unul din procedeele des folosite de autor este al antitezei. Alteori cel al repetiției de fapte sau gesturi cu valoare deosebită.

Astfel în finalul nuvelei **Pentru un petec de pămînt,** imaginea copilului ținut pe genunchi de Motovilov, față în față cu coloanele de prizonieri nemți, accentuează ideea de omenesc, de pace, în opoziție cu cea de moarte, ucidere. Plin de dramatism este paralelismul de situații pe care se întemeiază schița **Un munte de durere.** Neamțul, un fost ss-ist, cere plata pentru porcul împușcat de ostașii sovietici încartiruiți în ferma lui după terminarea războiului. Dar același neamț a aruncat altă dată porcilor copilul unei deportate poloneze, pe care aceștia l-au sfîșiat.

Grigorii Baklanov este un scriitor tînăr. Creațiile lui de pînă acum ni-l arată ca o personalitate originală, ca pe un scriitor cu talent incontestabil și individualitate bine marcată. Dar desigur că aceste creații sînt numai începutul unui drum rodnic și bogat în succese. Autorul a și anunțat apariția pe curînd a unui roman **Iulie 1941** — cu aceeași temă a războiului, după cum ne-o arată chiar titlul — și a unei nuvele ample **Străinul** inspirată din viața contemporană a oamenilor sovietici.

„ÎNTREABĂ DE NAȘU PESTE TOT"

Pe marginea unui roman existențialist

DRAGOȘ VRÎNCEANU

Romanul „La pitié de dieu" al scriitorului francez Jean Cau a luat premiul Goncourt pe anul 1961. El e tradus, la ora de față, în cîteva limbi occidentale. Acest roman se situează, în literatura „noului val", alături de unele volume ale lui Robbe Grillet, Samuel Becketh, Nathalie Sarraute și ale altor cîțiva reprezentanți mai cunoscuți ai curentului literar care se socotește a deține încă „afișul" în mișcarea literară franceză contemporană. Jean Cau este un romancier relativ tînăr și, neîndoios, el încearcă un pas „înainte".

Intîiul lucru care ni se pare evident, citind romanul lui Jean Cau, este din nefericire acela că „noul val" începe a curge din ce în ce mai tulbure. Putem spune că socotim nu departe timpul cînd — tocmai din cauza sporirii impurităților care pătrund mereu, în mod deliberat, în compoziția literaturii „noului val" — această literatură va sfîrși într-o deplină stagnare. O asemenea soartă evolutivă este, în modul cel mai vădit, în natura însăși a romanului existențialist. În adevăr, dacă doctrinarii curentului ar folosi o terminologie mai deschisă și dacă ei și-ar îngădui fantezia unei imagini definitorii, totodată plastică și critică, n-ar găsi poate o caracterizare mai potrivită pentru romanul existențialist ca aceea de roman-mlaștină.

După cum se știe, „noul val" proclamă în chip programatic intenția sa cea mai fermă de a desființa cadrele — am putea spune albia — romanului ca gen: acțiune, împrejurări, caractere. Acest lucru e bine cunoscut. „Romanele noastre — spune Robbe Grillet — nu au ca scop să creeze personaje ori să povestească întîmplări". Bernard Dort spune: „Eroul nostru nu există încă"... Să nu ne lăsăm înșelați de acest „încă". Romanul existențialist nu aspiră — și nici nu vrea acest lucru — către închegarea unui erou, ci către disocierea unor pretinse potențialități sau a unor „seve" ale vreunui erou specific, ca și cum un botanist și-ar propune să recolteze sucul hrănitor al stejarului, spre a-l prezenta drept ghindă. Dar toată această doctrină, în practică se depășește pe ea însăși. Literatura existențialistă în această formă — ca și în altele — vrea să disloce, în scrisul literar, sau dacă voiți „aliterar" — cum îi place adesea să spună — nu numai romanul ca gen, ci însăși cunoașterea, normele eticii, organizarea imaginii estetice, structura percepției reale — amestecînd totul într-un produs inform și stagnant, din care ies la suprafață numai niște clăbuci mîloși ai subconștientului uman, alternați cu țîșniri de luciditate abstractă.

Acesta e și cazul romanului „La pitié de dieu" al lui Jean Cau. Ni se pare chiar că această operă este prototipică pentru ilustrarea romanului-mlaștină. Care este, mai întîi, subiectul ei? A vorbi de subiect, în înțelesul obișnuit al cuvîntului, este impropriu în cazul de față. Să vedem care ar putea fi elementele unui subiect: niște oameni se află reuniți într-o celulă de închisoare, care nu este localizată nici în timp, nici în spațiu. Acești oameni au comis „una sau mai multe crime". Ei sînt de exemplu: Doctorul, suferind de epilepsie, care „trebuie să-și fi omorît soția". Avem apoi pe Alex, o prostituată, sau „vreun prieten al Doctorului"; Eugène, soția lui Alex (dar Alex, după cum am spus, poate fi și o femeie); în sfîrșit, Mach, mama lui Eugène și în același timp cuscrul ei

(sau al lui). După cum se vede, figurile curg una într-alta, dincolo de identitate și sex și ele se prelungesc monstruos în povestirile lor. La un moment dat Alex propune Doctorului să-i trateze, pe el Alex (sau pe ea), ca pe un cal și explică: „Mă doresc cal pentru a ride". Dar de ce? Doctorul avea „un rîs molipsitor de copil și se scuza de această dispoziție a sa jurînd că este cal". El spunea: „Sînt gata să mă prezint la un abator și să declar solemn că sînt cal. Accept să merg în patru picioare, să mănînc iarbă, să trag în ham". Am putea crede că Doctorul glumește, dar greșim. El e foarte serios și se realizează pe sine ca „antipersonagiu". El se sustrage lui însuși, ca om determinat, și aspiră să se confunde, cu ce? Cu un animal, cu animalitatea în sine? Acest lucru rămîne imprecis. Afabulații care nu tind către un contur, ca cele de mai sus, jocuri și invenții mintale bizare sau numai zănatece, plăzmuiri delirante ori „profetice" continuă fără încetare pe întreaga masă de cîteva sute de pagini a romanului. Dar nimic nu se mișcă. Deținuții ajung a-și confunda personalitățile și viețile. Ei sfîrșesc „într-un fel de osmoză". Doctorul este declarat, pînă la urmă, „dumnezeu".

Jocul dintre real și imaginar, în acele marginj fecunde consimțite de creația artistică, întruchipează în acest roman însuși factorul destructiv al operei literare, tocmai prin exasperarea lui, adică prin transformarea facilă a echilibrului dintre realitate și invenție, — din necesitate estetică, în truc brutal.

Tot ce se poate spune despre figurile din „La pitié de dieu" este că ele par a prefera niște prezumtive stări difuze, instinctuale, impulsive, telurice, de cea mai precisă marcă retrogradă, trădînd însăși esența reacționară a existențialismului. Este vorba de cultul primitivității și inclusiv al forței, contemplat nu în întruchipări determinate, ci în veleități „abisale".

Aceste figuri mai exprimă, dar în mod destul de haotic, așa-zisa „solitudine a insului", care ins încearcă să iasă din această condiție, declarată totuși dinainte fatală, pe căile cele mai comode, meschine și de mult compromise, acelea eruptiv patologice. În această categorie intră, de exemplu, pornirile furioase antisociale. „Într-o zi — spune unul din „antieroi" — am intrat într-o sală de bal și am văzut o aglomerație de bărbați și de femele care dansau. O durere ascuțită mi-a sfîșiat măruntaiele și am ieșit afară să vomit. Vroiam să ucid pe acela sau aceea care m-ar fi atins. Nu vreau să fiu atins. Dacă abia simt atingerea cuiva, urlu mușc și omor". Același „anti-personagiu" făcea mai înainte o declarație absolut contrară: „În mijlocul unei imense piețe goale, urlu de moarte. Aș vrea să merg în pasul, în același pas cu o sută de mii de oameni... Aș vrea să fiu un individ amestecat cu un milion de indivizi care toată ziua transportă pămînt într-un mic coș... Am văzut acest lucru la cinema și am dorit din toată ființa destinul uneia din acele furnici luate la întîmplare... Aș vrea să-mi petrec toată viața într-un vagon de metrou".

Toate aceste oscilații, de simplă dispoziție personală, ale „anti-eroului", nu ne impresionează, firește, de loc. Pretinsul nod „metafizic" al „solitudinii insului" este tăiat din totdeauna, — în cadrul colectivului angajat în năzuința către înaltele țeluri sociale. Rezolvarea problemei „Solitudinii răsului" este dată de romanul existențialist — fie zis fără a bagateliza întru nimic lucrurile — după zicala românească: „Întreabă de nașu peste tot, dar numai la el acasă nu se duce".

HEINZ KAHLAU (R. D. G.)

De va veni...

De va veni sfîrșitul să mă ceară
n-aș vrea să fiu zănatecul vînat
gonit și-mpresurat. N-aș vrea să cad
ca frunzele rămase fără vară.

Vreau să sfîrșesc cum într-o toamnă nouă
cad fructe coapte, liniștite, la pămînt;
asemeni lor de greutate frînt
să duc pămîntului sămînță nouă.

Să amurgesc ca-n liniște — acordul
final; ca vinul în arome tari.
din zbor să cad, ci nu din cortul
zădărniciei și-al plictisului amar.

Pentru Cristina

În palmele mele culci mica ta față
tînără, palidă, caldă.
Ochii tăi, ce în totul se scaldă
prea puține știind despre viață,
gura ta mică
neștiutoare nici de sărut
nici de tristețile grele —
au atîta liniște-n ele
că, deodată, mi-e frică.

Fața mică din palmele mele-ți ridici,
privirea ta pieptu-mi pătrunde...
E oare făptura-mi atît de matură
să-ți poată răspunde
cînd va fi-n lumea-ntreagă aceeași căldură
ca în palmele mele, aici?

În românește de MIHAI NEGULESCU

„Integrarea economică" a Europei occidentale în Comunitatea atlantică...

Desen de G. RADU

NOTE NOTE

Revista „Il Contemporaneo" care apare la Roma a ieșit, cu ultimul său număr, sub conducerea lui Carlo Salinari, cunoscutul critic, autor al volumelor „Miturile și conștiința decadentismului italian" și „Chestiunea realismului", cel mai de seamă dintre reprezentanții italieni ai criticei literare științifice. Revista își propune cu acest prilej să devină „și mai precisă și riguroasă în elaborarea pozițiilor sale", reafirmînd intenția ei de a lupta fără răgaz pentru „elaborarea unei noi culturi italiene inspirată de marxism".

Carlo Salinari începe — o dată cu acest prim număr din „Il Contemporaneo", pe care îl conduce — o serie de studii de reconsiderare a întregei mișcări literare italiene a secolului XIX, în lumina criticei științifice.

Ultimele poeme ale lui Robert Desnos, scrise între 1942—1943, puțin înainte de arestarea sa de către naziști, au apărut de curînd în editura „Gallimard", sub titlul „Calixto suivi de Contrée". Printre ele se află poezia „Profeție", deosebit de remarcabilă. Poetul anunță Parisului un viitor limpede, care va fi cîndva „cel mai frumos afluent al Senei".

„Testamentul" de Tudor Arghezi a apărut în revista italiană „Tendenze", în traducerea lui Salvatore Quasimodo, deținător al premiului Nobel. Editorul „Parenti" din Milano anunță că va tipări ediția a doua a „Antologiei poeziei române". Editura „La Pietra" din Roma anunță de asemenea, apariția în curînd a romanului „Răscoala" de Liviu Rebreanu.

Revista „Conferencia" (Nr. 35, 1962), care apare în Mexico, publică — sub semnătura directorului ei List Arzubide — un studiu asupra operei lui Mihai Sadoveanu, prezentînd pe copertă chipul marelui scriitor romîn.

Criticul mexican se oprește asupra romanelor lui Sadoveanu, insistînd îndeosebi asupra „Zodiei Cancerului", „Baltagul" și „Mitrea Cocor".

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca oraş-Sibiu
BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V. — Nr. 24 (107) — 15 DECEMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ŞI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

N. GRIGORESCU
BĂLĂIOARA (detaliu)

Tiberiu Utan

Salcie între ape

În blinda noapte-a Deltei, o salcie uitată,
departe de pădurea de sălcii a poenii,
îşi legăna, înstrăinată,
singurătatea stearpă şi fără rost. Vedenii
sub conul alb al lunii populau
întinderile apei, dansînd ameţitoare —
fantome-n straie albe cu trupuri frînte, sau
întîrziate gîşte zburătoare...
Sia copleşită-n valuri cum călăreţu-n şea
cu moartea pe genunche, -n cavalcadă,
şi colb de aur luna asupră-i azvîrlea
ca salcia să-apară şi mai întunecată.
Un stîrc velin, cu foarfeca tăiat,
trezit, bătu din aripi, şi-a zburat
schimbîndu-şi adăpostul.
Lichidele oglinzi
stelara înălţime o răsturnau în baltă.
Cu ochi de putregaiuri şi fosfor, suferinzi,
doar salcia aceea sta singură şi-naltă.
Eu visele în unda cu stele am zbătut
într-o sudoare rece şi-ncordată :
atît de singuratec copac n-am mai văzut
şi n-aş vrea să mai văd vreodată.

Flamingo

Frumoasa pasăre flamingo,
hrănindu-se aproape numai cu căldură,
am întîlnit-o undeva în sud,
Legănătoare graţie roşcată,
dans pe cuţite, ritm şi purpur viu...

Plecaţi în lună, dacă vreţi,
spre ea vă-arunc o scară de mătase, —
pe mine însă
lăsaţi-mă aici
cu-ntreaga bucurie
a fiecărui lucru nou.
Rămîn
[illegible]
cu zidul umed încă, la Arad,
unde-n oglinzi triunghiulare fără număr
pămîntul iernii soarele absoarbe
şi-un gest pulverizează ploi.
Într-o inversă primăvară
dau lujerii de roşii, se aprind
gulile albastre, iar salata
mi-ascultă paşii
cu urechiuşi ciulite la pămînt...
Hectare şi hectare şi hectare
de vară şi căldură
captivă-n mine pentru totdeauna...

Frumoasă pasăre flamingo
te-aştept să vii...

Nu o mie de cîntece

Nu o mie de cîntece. Unul
de la început şi pînă la sfîrşit,
cu pumnii sîngelui meu bătînd
în uşile voastre. Înstrăinat de linişte,
fără singurătate sînt. Memoria, —
o singură peliculă, una,
de treizeci şi trei de ani.
Un tren nesfîrşit de vagoane
în necontenită mişcare,
pe toate liniile ferate,
cu despărţiri şi plecări
şi călători-amintiri
coborînd şi suind. Nu,
o mie de cîntece nu socotiţi
că am scris. Unul,
de la început şi pînă la sfîrşit.
Fără singurătate
viaţa-i un singur cîntec.

ŞTEFAN TRIPŞA
Erou al Muncii Socialiste

CONFLICT ŞI VIAŢĂ

Hunedoara, cu marile şi modernele ei agregate, atrage ca un puternic magnet pe scriitori şi artişti. Fascinaţia — dacă-i pot spune aşa — are întrucîtva temei. Hunedoara dă nu numai cele mai mari şarje de oţel românesc, dar şi „şarje" de înaltă conştiinţă muncitorească. În fiecare an, zeci de scriitori, pictori, compozitori vin la Hunedoara şi se documentează. Asistă la elaborarea şarjelor, colindă uzinele, stau de vorbă cu oamenii. Unii se stabilesc cu lunile în oraşul muncitoresc al Hunedoarei. Mulţi dintre ei, foarte mulţi, m-au căutat şi m-au întrebat despre diferite probleme de viaţă. Cu cîţiva scriitori m-am împrietenit : le cunosc lucrările scrise despre Hunedoara sau despre oţelarul Ştefan Tripşa. Vrînd nevrînd, am fost nevoit să mă pricep niţeluş la literatură ca să pot răspunde autorului, direct sau mai pe ocolite, dacă mi-a plăcut sau nu cum a sucit condeiul. Din nefericire, cu tot acest adevărat pelerinaj scriitoricesc la Hunedoara, nu mi-au fost prea mult solicitate părerile, pentru simplul motiv că romanul Hunedoarei socialiste se ambiţionează parcă să-şi întîrzie apariţia. Bănui că această întîrziere se datoreşte în mare măsură şi documentării turistice a unor scriitori. Să mă explic : scriitorul vine la Hunedoara, furnalele îl uimesc, laminoarele îl încîntă, cocseriile îl entuziasmează, blumingurile îl extaziază. Şi astfel, din uimire în încîntare, şi din entuziasm în extaz, el trece prin Hunedoara fără a-i cunoaşte istoria frămîntată, care este în primul rînd a oamenilor, a constructorilor ei.

În urmă cu un deceniu, aici băteau primele tîrnăcoape, astăzi Hunedoara dă patriei zeci de mii tone oţel anual. Istoria fiecărui furnal, a fiecărui agregat, este scrisă cu multă sudoare şi trudă umană. În poveştile din „1001 de nopţi" era de ajuns să învîrţi inelul fermecat pentru ca orice dorinţă să ţi se împlinească. Aici, vrerea partidului a fost inelul fermecat care a transformat Hunedoara în cetatea de oţel a ţării. Voinţa partidului şi lupta titanică a omului cu pămîntul, cu metalul, cu gerurile aspre şi furtunile, cu propria lui conştiinţă care uneori îl trăgea îndărăt.

O foarte mare parte din constructorii Hunedoarei au venit din satele învecinate şi din satele din întreaga ţară. Făurirea conştiinţei lor muncitoreşti a mers în pas cu construcţia Hunedoarei. Făurind minunăţiile Hunedoarei, transformînd radical aceste locuri, oamenii se transformau concomitent şi ei înşişi. Acest proces nu s-a desfăşurat lin, şi nici astăzi nu se desfăşoară lin, de la sine, fără contradicţii, fără dificultăţi. Lucrările au început în condiţii aproape de pionierat, avînd ca utilaje mecanice doar cîteva betoniere şi troliu. An de an, şantierele Hunedoarei au crescut apoi în întindere şi forţă. Hunedoara, şcoală a muncii, e o realitate : aici, în zece ani s-au calificat în 40 de meserii diferite aproape 25.000 de oameni. O comparaţie e adesea folosită în ceea ce priveşte Hunedoara : În zece ani s-au excavat 5 milioane m.c. de pămînt. Din cantitatea de pămînt transportată pe şantierele Hunedoarei s-ar putea ridica o piramidă de 600 m. înălţime, adică de 6 ori mai mare ca piramida lui Keops. Autorii acestei „piramide" uriaşe sînt muncitorii, animaţi de dorinţa vie de a face viaţa mai frumoasă.

Scriitorii însă trebuie să scrie nu despre „muncitori", în general, ci despre *muncitor*. Cu alte cuvinte, fiecare muncitor are caracterul său, o vîrstă oarecare, o profesiune, interese, calităţi şi unele mici defecte care îi sînt proprii. Laolaltă îl reprezintă ca om viu, adevărat. Dacă scriitorul creează o carte despre „muncitori" în genere, el poate banaliza tema, şi-ţi poate tăia pofta de a-l mai citi. Ştiu că se spune despre literatură că e ştiinţa despre sufletul omului, şi nu despre sufletul oamenilor în general. Accentuez această idee deoarece sînt convins că multe rebuturi literare apar dintr-o insuficientă cunoaştere a vieţii sufleteşti a omului, a conţinutului luptei reale care are loc în conştiinţa lui. Şi rebutul întotdeauna doare.

Rebutul în oţel se datorează superficialităţii şi insuficientei pregătiri profesionale. Cred că rebutul literar apare din aceleaşi pricini. Cînd scriitorul stă doar cîteva ore în oţelărie, oricît ar fi de talentat, scrisul său va atinge problemele la suprafaţă. Cartea sa va fi neconvingătoare. A scris repede, grăbit să-şi vadă numele tipărit. Există însă şi altfel de exemple. Îmi amintesc, de pildă, cu plăcere, de un tînăr poet, N. S., venit în documentare la Hunedoara. Cu dînsul vorbesc astăzi despre oţel ca şi cu un topitor cu mulţi ani de meserie. Omul, curios şi interesat realmente, a aflat şi a citit o grămadă de lucrări despre oţel. Într-o zi prînzea la mine. După primele linguri de supă primesc un telefon :

— Tripşa, vino degrabă. Cuptorul Nr. 4 are o groapă.

Mă scuz oaspetelui şi dau să fug. Poetul după mine. — „Se răceşte supa — îi zic. Stai locului şi mănîncă. Mă întorc îndată". A venit totuşi cu mine. Controlez eu vatra cuptorului şi mi-l iau la rost pe primul-topitor care ţinuse cuptorul degeaba trei ore. Apoi dau drumul la încărcare. Numai după ce şarja a fost asigurată, poetul a plecat la Bucureşti. După vreo două zile primesc o scrisoare de la dînsul în care se interesa dacă şarja a reuşit şi cum îi merge cuptorului. Dorea să ştie în amănunţime ce m-a făcut să nu opresc lucrul, deşi exista pericolul de perforare a cuptorului.

Altădată am admirat curiozitatea şi tenacitatea unui prozator pe care-l cunoaşteţi, S. F. Într-o situaţie critică pentru Oţelăria nouă, cînd, datorită unor cauze tehnico-organizatorice s-au produs 8 perforări, am stat 4 zile şi 4 nopţi în Oţelărie. Îmi aranjasem un pat de campanie lîngă un cuptor şi, în condiţii de mare tensiune, am început intervenţiile asupra perforărilor „la cald". 4 zile şi 4 nopţi, S. F. n-a părăsit oţelăria. Picotea lîngă mine, pe pat, şi iar se trezea, hotărît să nu piardă nimic din „bătălia aceasta eroică pentru oţel" — cum spunea dînsul. În loc de 8 luni, cum creditau unele tratate, reparaţiile au fost terminate în 50 de ore.

A fost o înfruntare nu numai cu tehnica veche, dar şi cu concepţiile învechite, cu spiritul rutinar. Scriitorul a plecat din această „bătălie" cu multă experienţă. A văzut lucruri interesante, a constatat „pe viu" ce înseamnă un conflict în viaţă, în producţie, cum acţionează vechiul şi cu cîtă îndîrjire îşi apără poziţiile şi, bineînţeles, a asistat la ceea ce în reportaje se numeşte triumful noului.

Curiozitatea activă este un semn bun. Atunci scriitorul iubeşte cu adevărat viaţa, se interesează nu birocratic de oameni, de preocupările, de bucuriile şi necazurile lor. Condeiul nu trebuie muiat într-o călimară cu apă de trandafiri. Cunoscînd necazurile omului, scriitorul caută cauzele lor, descoperă rădăcinile unor fenomene negative. Carierismul, lichelismul, laşitatea, parazitismul, egoismul nu se manifestă deschis, pe faţă, dar veninul lor ascuns îmbolnăveşte uneori viaţa oamenilor cinstiţi.

Scriitorul nu poate spera în succesul cărţii sale, dacă nu gîndeşte că scrisul său e aşteptat şi pentru contribuţia ce poate s-o dea la mobilizarea opiniei publice împotriva manifestărilor înapoiate, la lichidarea rămînerii în urmă a conştiinţei unor oameni.

(Continuare în pag. 8-9)

Jurnal de lectură

ION HOREA: „Flori de păpădie"; AL. ANDRIȚOIU: „File de cronică"; CĂLIN GRUIA: „Onică"

Ion Horea își încondeiază grațioasele *Flori de păpădie* pentru pionieri, în fața cărora vine cu paleta sa de poet al naturii și al peisajului romînesc. Urcăm iarăși prin vii și livezi grele de roade, coborîm pe cîmpiile întinse, unde sub brazdă încolțește bobul de mărgăritar al sămînței, ne abatem spre apele Deltei, în împărăția stufului, cu lacomi pelicani și pescărușii sprinteni. Într-un loc, ne încîntă sugestia mișcării și a cromaticii :

„Care tată, care mumă
L-au albit atîta-n spumă
Și l-au aruncat în vînt
Din stufișuri și pămînt,
Prefăcîndu-se că-l scapă
Pe sub cer și pe sub apă ?"

(Pescărușul)

într-altul, concretețea imaginii :

„Poți avea un lac de pește,
Cît zici pește-l pescuiește,
Și prin gîtul cît o ușă
Îl cocoloșește-n gușă".

(Pelicanul)

Ion Horea e, cum s-a mai spus, un euforic, un Pan, care nu prididește să cînte din nai, proslăvind natura, munca, germinația, rodul. Îmbătat de culori și arome, el afișează exuberanța unui elev în vacanță. Toate aceste trăsături specifice lui Ion Horea și, în același timp, calități ale poeziei sale le cunoșteam și din volumul *Coloană în amiază*. Față de ele, autorul nu adaugă prea mult în *Flori de păpădie*. Desigur, poeziile din recenta plachetă sînt noi — unele ca *Primăvara, Cocostîrcul, April, Iunie, Frumusețile toamnei*, purtînd un mesaj special pentru elevi :

„Te mîngîie ca o mamă
veșnic darnica natură
și-ți mai spune să iei seamă
să te porți la-nvățătură."

Dar, în genere, poetul își trage seva tot din pastelurile mai vechi, pe care uneori le transcrie în variante ușor manieriste :

„Să ducem dealurile goale
Și să întoarcem valea seacă
În mierea florilor livezii
În vița viei și-n prisacă."

Reluarea pe aceeași treaptă a unor motive și imagini, valoroase în stadiul inițial, duce la monotonie, așa cum folosirea unor termeni speciali, cu caracter regional, întunecă versul („Flori de cîmp și *bortoțin*" „Și mai sus lîngă *acăț*" „Și mai larg decît *mahuna*").

Cînd Ion Horea a scris poezii atît de originale, unanim apreciate, ca cele din volumul *Coloană în amiază*, dovedind incontestabila maturitate a talentului său, nu cred că i se mai potrivește reminiscența de lectură fie chiar și arghezian㠠:

„Floare de mărgăritar
Încărcată cu nectar
Cu mireasmă și cu har"

(Stupul)

A scrie pentru copii nu e de loc ușor, iar cei care continuă să creadă într-un fel de rabat artistic pe care l-ar acorda acest sector se găsesc într-o gravă eroare. Iată, spre pildă, volumul *File de cronică* de Al. Andrițoiu. Poetul își propune o sarcină de o importanță deosebită și anume să evoce momente din istoria Partidului Muncitoresc Romîn.

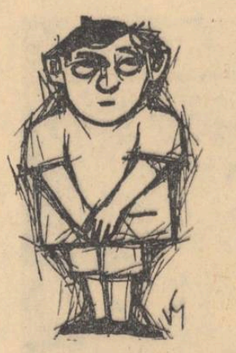

Într-adevăr, ca filele unei cronici, se succed faptele care au contribuit una cîte una la victoriile poporului în lupta contra exploatării și la eliberarea patriei de fascism : înființarea partidului, luptele greviste, anii ilegalității, insurecția armată. Pentru fiecare, Al. Andrițoiu încearcă un tablou, menit să aibă o mare putere educativă asupra tinerețului. Și, parțial, reușește, ca în *Lupeni, 1929* :

Cîndva, pe Valea Plîngerii, pe Jiu
Cădeau mineri cu-obrazul pămîntiu,
. . . . . .
Voi adevărul-acesta nu-l uitați
Istoria din cărți cînd o-nvățați !"

Atîta vreme cît Andrițoiu găsește imagini concrete, spre a exprima caracterul furibund al luptei împotriva asupririi burgheze (de ex. *Partidului, Foița de țigară, Lacătul*), el răspunde bine sarcinii pe care și-a asumat-o. Cînd nu mai depune efortul de a descoperi asociații noi, inedite, autorul cade în facilități, reia unele imagini, epitete și rime pînă la istovire. Se observă în acest volum al lui Andrițoiu o regretabilă comoditate poetică. Altfel n-o putem numi, văzînd cum autorul atîtor poeme autentice din culegerile mai vechi a epuizat aici pur și simplu termenii de comparație. Sîntem întîmpinați adesea de „litere de aur", „porți de aur", „temelie de aur", de rime desuete ca „drumul pribegirii" — „temnița-nrobirii", de imagini didacticiste. Cred că Andrițoiu confundă simplitatea cu simplismul, poezia pentru copii cu jocul pueril. Ce să rețină cititorul din următoarele versuri de romanță dulceagă ?:

„La blocul nou muncitoresc
Lumini în geamuri strălucesc
Iar cînd spre seară bat zefirii,
Foșnesc în jur trandafirii
Toți trandafirii

În blocul nou muncitoresc
Eu cu părinții mei trăiesc
Și, vin la geamuri totdeauna
Și soarele semeț și luna
Vin totdeauna."

Desigur, nimic altceva decît o imagine convențională, regretabilă pentru un poet de talentul și valoarea lui Al. Andrițoiu. Volumul *File de cronică* ar fi fost cu mult mai util și mai interesant pentru cititor dacă autorul depunea strădanii mai mari în direcția adîncirii artistice a unor teme atît de patetice și emoționante. N-a scris oare Andrițoiu aceste *File* cam grăbit, în fuga condeiului ? De ce ?

★

Nu s-ar putea spune că din recentele povestiri ale lui Călin Gruia elevii nu trag anumite învățăminte. Eroismul lui Onică, cel care-și pune viața în primejdie spre a da ajutor unui luptător comunist urmărit de jandarmi, curajul lui Ion Roșu, care scapă caii colectivei din vîlvătăile unui incendiu, în sfîrșit, spiritul gospodăresc și dragostea față de învățător ale altor personaje sînt fără îndoială pilduitoare. De ce totuși avem impresia că autorul scrie într-o manieră ilustrativistă ?

Mai întîi, pentru că el nu respectă întotdeauna realitatea psihologică a copilului, pe care o tratează de obicei din afară. Personajele sale (copiii) dovedesc o maturitate nefirească, filozofînd și acționînd ca niște oameni mari. Așa se întîmplă cu Onică, pentru care în timpul războiului totul e limpede ca lumina zilei, el știind foarte precis cum să procedeze în situațiile cele mai neprevăzute.

În al doilea rînd, Călin Gruia își încarcă povestirile cu fapte și descrieri de prisos, care umbresc evoluția personajelor centrale și desfășurarea acțiunii. Tendința de a relata împrejurări istorice cunoscute, în mod discursiv, determină o considerabilă scădere a dramatismului în povestirea **Onică**. Aceeași situație o găsim în **Pata albă**, unde grupul de pionieri cedează deseori primul plan în favoarea unui vițel, zugrăvit de autor cu minuție.

Se pare că singurele povestiri în care Călin Gruia a surprins fără denaturări psihologia copilului sînt **Cuvinte încrucișate** și **Într-o iarnă**. Aici, atît conflictul cît și compoziția contribuie la conturarea unor eroi viabili, precum orgoliosul Dinu, și la sublinierea unor trăsături specifice elevului de azi, ca dragostea și respectul pentru profesori. Cele două povestiri, inspirîndu-se din actualitate, trezesc interesul, educă folosind mijloacele artei, spre deosebire de banalele povestiri **La malul apei** sau de **Ceru-i senin**, unde exigența autorului a coborît mult prea jos. O narațiune ștearsă și o construcție cam încîlcită dezamăgesc pe cititor, cu atît mai mult, cu cît această apreciase, în volumele anterioare ale lui Călin Gruia și, parțial, în cel de față, folosirea cu succes a dialogului dinamic, a caracterizărilor concise și a surprizei artistice.

Al. Săndulescu

Radu Stanca formulează aforisme destinate actorilor tineri (în Tribuna nr. 49). Printre altele : «Iată de ce nu trebuie să te sperii niciodată de cronicarii dramatici și de verdictele lor : aceștia, sărmanii, nu sînt altceva decît niște corbi care, mergînd pe urma ta, se hrănesc cu una din pieile moarte pe care le-ai părăsit în drumul permanentei tale „năpîrliri" artistice».

De acord cu judicioasa apreciere dată cronicarilor dramatici de către Radu Stanca. Ne rezervăm însă dreptul să

EraTă

semnalăm doar o greșeală de tipar : nu cuvîntul năpîrliri trebuie pus între ghilimele, ci cuvîntul artistice.

În povestirea „Iazul" de Nicolae Busuioc, (Scrisul bănățean nr. 10), întîlnim această propoziție : „Ciuda i se revărsa, înfigîndu-i-se în fiecare fibră".

Erată : „Ciuda i se înfigea, revărsîndu-i-se în fiecare fibră" sau, mai corect : „Fibra i se revărsa, înfigîndu-i-se în fiecare ciudă", sau și mai corect : „Fibra i se înfigea, revărsîndu-i-se în fiecare ciudă".

●note●note●note●note●note●note●

O TĂCERE DE MOARTE *s-a lăsat în jurul excepționalului poem al lui Ion Gheorghe, „Balada țăranului tînăr", publicat recent de revista noastră. Să-și fi tocit criticii într-atîta simțul observației, să fie ei chiar atît de ocupați cu deslușirea limitelor conflictului (care conflict este de mai multe feluri și trebuie să fie neapărat puternic !), să fi plecat ei pe teren în documentare ? Nu știm ce să mai credem...*

DAȚI-NE BANII ÎNAPOI ! *Pe vremuri, la bîlciuri, se obișnuia ca atunci cînd onoratului public să nu-i placă cum fusese tăiată, cu fierăstrăul, femeia minune sau cum înghițise fachirul ditamai sabia, mulțimea să strige că vrea banii înapoi.*

De un asemenea sentiment am fost cuprinși și noi și spectatorii care au asistat la proiectarea filmului „Vară romantică", cea mai tristă peliculă realizată vreodată de studiourile noastre. Rar se pot întîlni atîta diletantism, cu atîta lipsă de simț artistic, atîta improvizație cu atîta lipsă de răspundere.

O MASĂ ROTUNDĂ CU ABSENȚI. *„Gazeta literară" a organizat o masă rotundă la care a invitat o serie de scriitori ca să-și spună părerea în legătură cu reportajul. Genul literar cel mai la modă în ultimul timp a fost ilustrat, cum se știe, de nume ilustre la noi și dacă unii vorbitori, foarte puțini, și-au mai adus aminte de înaintașii lor, cei mai mulți s-au oprit în cuvîntul lor numai la opera lui Radu Cosașu, pare-se corifeu și teoretician unic al-muzelor uneltelor. Despre paginile dedicate de Tudor Arghezi Griviței Roșii n-auzise nimeni, despre spendidele reportaje ale lui G. Călinescu nu auzise nimeni, despre unii dintre cei mai talentați reporteri tineri pe care-i avem : D. R. Popescu, Ilie Purcaru și Ștefan Bănulescu, n-auzise nimeni.*

De cam mulți n-auzise nimeni și-atunci de ce să ne aflăm în vorbă numai ?

O STRĂDANIE FOARTE LĂUDABILĂ *îndeplinește editura „Meridiane", publicînd foarte frumoase volume de artă. Reproducerile operelor celor mai însemnate ale marilor noștri pictori ar putea fi și mai reușite, și o strădanie în plus ar aduce acel spor de calitate dorit de toată lumea.*

NE PLACE DIN CE ÎN CE MAI MULT *revista „Secolul 20". Sporindu-și exigența față de alegerea textelor, cu admirabila prezentare grafică de pînă acum, această publicație a obținut și în țară și peste hotare succese remarcabile. I le dorim și pe viitor, munca redactorilor meritînd să fie aplaudată.*

OVID CROHMĂLNICEANU-SOLDAT *„Gazeta literară" de joi publică un foarte interesant articol despre cartea subsemnatului, „Prînzul de duminică". Cum sîntem în cauză, n-o să intervenim, fiind de părere că stabilirea valorii volumului îi privește pe alții. Ceea ce remarcăm însă, e faptul că, pornind de la o metaforă, desigur, cunoscutul critic dramatizează situația în care se afla înainte de a scrie „pledoaria" sa, apărînd în postura de infanterist, silit să se strecoare printr-un baraj de artilerie, pînă la obiectivele propuse. Agilitatea sa ne apare cam gratuită, dacă ținem seama că, în realitate, tirul despre care caută să ne convingă că ar fi existat în jurul acelei culegeri de nuvele, este inexistent. O cercetare a recenziilor apărute în presa noastră l-ar duce pe autorul articolului la concluzia că avem de-a face mai curînd cu o bătaie cu flori decît cu schije (în socoteala aceasta neintrînd cețoasa și lunga demonstrație a lui V. Em. Galan). Oricum, îi dorim lui Ovid Crohmălniceanu să scape cu bine și în intemperiile și primejdiile la care este atît de des expus.*

EXCELENTE JURNALELE CINEMATOGRAFICE ale studioului Sunia pe care le vedem în fiecare săptămînă pe ecrane. Textul comentariilor semnate de Eugen Mandric sînt salutate cu multă satisfacție de către spectatori. Felicitări și operatorilor !

VIGUROASE și pline de poezie ni s-au părut Cîntecele împotriva morții *semnate de curînd de Eugen Jebeleanu. Mai vrem...*

POETUL CICERONE TEODORESCU *a încredințat revistelor noastre cîteva fragmente din vastul său poem în pregătire „Povestea Ioanei". Aceste versuri suferă pe alocuri de didacticism și de folosirea stîngace a folclorului. Cunoscînd opera mai veche a încercatului stihuitor, ne întrebăm dacă nu e cazul unor exigențe imperioase.*

DOUĂ POEME REMARCABILE *publică A. E. Bakonski în „Contemporanul". Renunțînd la mimarea unor maeștri străini, simplificînd construcția versului, poetul a reușit să ne emoționeze.*

Eugen Barbu

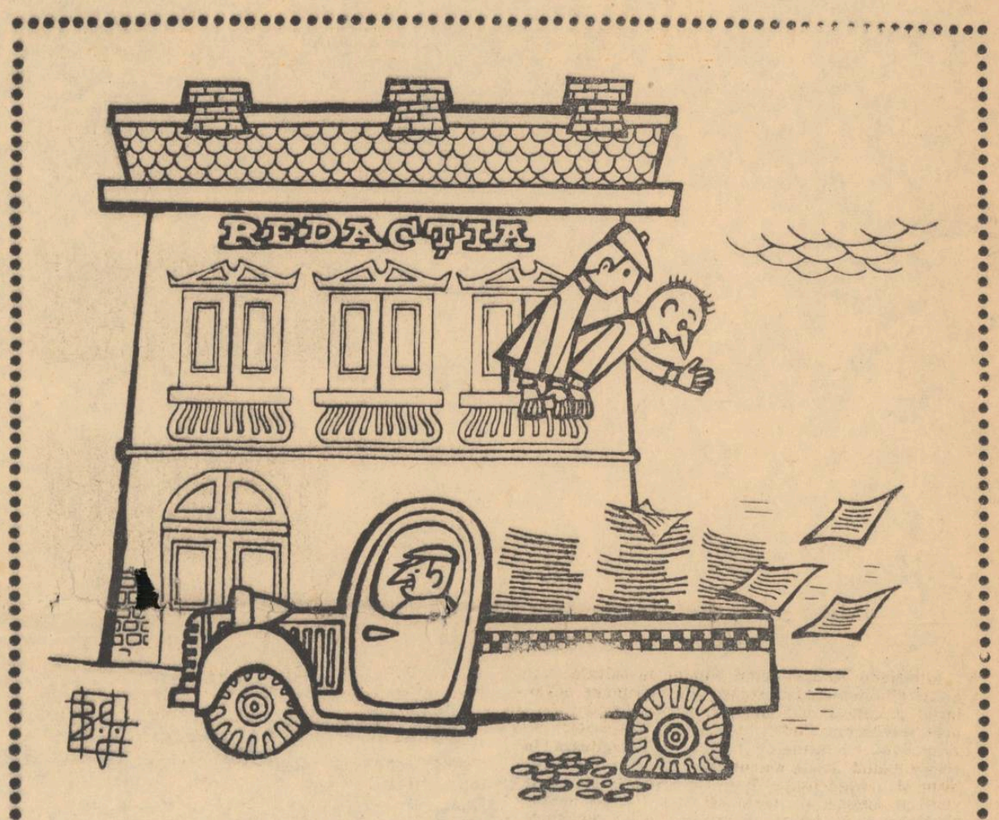

— Iar a adus Popescu un articol despre necesitatea conciziunii în publicistică. Desen de BENEDICT GĂNESCU

„POVESTE DE DRAGOSTE" ȘI RECENZENȚII EI

de MIHAI NOVICOV

În literatura despre eroica luptă ilegală a comuniștilor, „Poveste de dragoste" de Remus Luca ocupă un loc aparte. Însemnătatea romanului rezultă din cel puțin două calități indiscutabile : în primul rînd, prezentarea amplă, în întreaga ei complexitate, a biografiei unui luptător ; în al doilea rînd, înfățișarea activității comuniștilor nu doar în laturile ei spectaculoase, dar și în existența diurnă. Tenacitatea, tăria de caracter a eroilor, mai ales a eroului principal, este reliefată convingător și pregnant.

Despre „Poveste de dragoste" s-au scris cîteva cronici și articole interesante (sub semnătura lui G. Dimisianu în „Gazeta literară" din 16 august a.c. ; a lui D. Micu în „Contemporanul" din 21 septembrie, a lui Matei Călinescu în „Scînteia" din 14 noiembrie ș.a.). Așa încît nu vom prezenta din nou romanul și nici nu vom mai sublinia meritele și neajunsurile evidente ale cărții.

Ne vom mărgini să reluăm unele probleme care ne-au părut interesante, semnificative printre altele și în lumina discuțiilor actuale privitoare la căile de dezvoltare ale literaturii noastre realist-socialiste.

G. Dimisianu a fost primul care a reproșat autorului o anumită inconsecvență. Romanul începe prin referirea la o situație contemporană. În fabrica „Mureșul", unii tineri au o comportare nedemnă, incompatibilă cu morala proletară. Pentru a combate asemenea manifestări, comitetul U.T.M. se adresează bătrînului ilegalist Gheorghe Vidrășan cu rugămintea de a ține o conferință despre morala proletară. Acesta, deși se pregătește temeinic pentru o simplă expunere „de o oră", ajuns în fața auditorului, se lasă furat de amintiri și, pe nesimțite, deapănă povestea întregii sale vieți. G. Dimisianu vede o slăbiciune a cărții în aceea că referirile la prezentul declanșator al acțiunii sînt nesemnificative. „Firesc ar fi fost — spune criticul — ca factorul care declanșase, în fond, întreaga acțiune a cărții... să stea mereu în atenția scriitorului, ceea ce în carte nu se întîmplă. După ce schițează un cadru de viață contemporană... scriitorul retează aproape toate punțile care fac legătură între trecut și actualitate...". Și mai categoric e Nicolae Manolescu. Într-un articol din „Contemporanul" („Conflict și modalitate compozițională în roman — nr. 44 din 2 noiembrie 1962), referindu-se și la o cronică anterioară a lui Silvian Iosifescu care susținea că „scriitorul dă mai puțin decît promite", cronicarul „Contemporanului" decide rituos că „autorul uită el însuși (sau se face că uită) confruntarea inițială, povestea lui Vidrășan devenind tema propriu-zisă a romanului".

Pe de altă parte, fără a analiza volumul din punctul de vedere amintit, Dumitru Micu apreciază că „romanul lui Remus Luca nu e în consecință o «poveste de dragoste» cum anunță titlul, ci o carte despre lupta comuniștilor pentru doborîrea orînduirii burghezo-moșierești. Se desfășoară, e adevărat, adaogă criticul, și istoria unei iubiri — triste — în paginile cărții, a iubirii conjugale dintre Gheorghe și Lina Vidrășan „dar nu ea susține edificiul romanului". Deci, din nou „povestea" n-ar avea corespondență cu situația contemporană care a provocat-o.

Analizată superficial, cartea lui Remus Luca îndreptățește, într-adevăr, asemenea reproșuri. Omului i s-a cerut să vorbească despre morala proletară, dar îi vine greu să facă doar teorie în fața unui auditoriu de tineret (deci neastîmpărat și nerăbdător); totodată Vidrășan știe că ședința a devenit necesară din cauza comportării nedemne a unui tînăr în dragoste... Deci, în loc să facă teorii, n-ar fi mai bine să povestească istoria dragostei dintre el și Lina, soția lui ?... Da... e mai bine, însă, angajîndu-se să povestească doar istoria dragostei, Vidrășan își povestește întreaga viață... Este oare *nejustificată* această întorsătură ? Apare ea ca nemotivată din punct de vedere psihologic ?

Prin felul cum răspundem la aceste întrebări, începem să ne deosebim de ceilalți cronicari. După părerea noastră, tocmai „întorsătura" neașteptată (în locul unei veritabile „povești de dragoste", plină de suferințe, speranțe, împliniri și dezamăgiri provocate de iubire — „o carte despre lupta comuniștilor") dă romanului lui Remus Luca o semnificație mult mai adîncă. Momentul declanșator — care spre părerea de rău a cronicarilor ar fi nesocotit — e contradicția între comportarea în muncă a unui tînăr („e cel mai bun strungar în secție") și părerea lui despre dragoste („are o concepție nu știu cum să vă spun — de fluture... că dragostea-i numai așa, ca un joc.. vine și se duce"). Urmează că lui Vidrășan îi revenea sarcina să explice tinerilor ce loc trebuie să ocupe dragostea în viața unui comunist. Dar oare așa ceva se poate explica, rupînd dragostea de viață, fără deci a se povesti întreaga viață ? Nouă ni se pare că Remus Luca a intuit foarte bine fondul problemei : nu poți iubi după rețete : omul iubește după cum trăiește, dragostea este totdeauna doar o latură a unei existențe (care nu poate să nu fie mult mai complexă), dragostea poate fi într-adevăr și pînă la capăt *frumoasă* numai dacă și viața omului e *frumoasă*. Răspunzînd în acest mod la o problemă care-i frămîntă pe tinerii de azi, ni se pare că Remus Luca e foarte aproape de cunoscuta precizare făcută cu peste un veac în urmă de Marx. Raporturile de dragoste trebuie judecate după următorul criteriu : „în ce măsură *necesitățile* omului au devenit necesități *umane*, deci în ce măsură *celălalt* om a devenit pentru el o necesitate ca om, în ce măsură a devenit, în ceea ce viața sa are mai individual, totodată și membru al colectivității".

Dumitru Micu susține că dragostea între Gheorghe Vidrășan și Lina a fost „tristă". Depinde ce înțelegi prin „tristețe". E drept, a fost bogată în renunțări, dar — poate în mult mai multă măsură decît atîtea iubiri pasionate — bogată și în satisfacții într-adevăr și pînă la capăt *umane*, așa cum le definește Marx. Romanul lui Remus Luca — istorisind întreaga viață a unui activist al Partidului Comunist — ajută tinerilor de azi să înțeleagă de ce pentru a avea bucurii adînci și durabile în dragoste, omul trebuie mai întîi să ducă o viață de asemenea natură încît să le merite. Dragostea cu adevărat umană e imposibilă fără demnitate și fără respectul demnității, iar acestea se cîștigă numai prin încadrarea omului în lupta pentru apărarea libertății umane, în lupta care se identifică azi cu lupta clasei muncitoare, cu lupta comuniștilor,

Acei care văd în partea de început a romanului „Poveste de dragoste" doar un „pretext" sau un „procedeu" compozițional, după părerea noastră greșesc. E vorba de ceva mult mai important : de sublinierea unei atitudini noi, comuniste față de dragoste, ceea ce se realizează — așa ni se pare cel puțin — destul de bine. Fără istorisirea întregii vieți a lui Vidrășan, răspunsul cu care el era dator tinerilor de la fabrica „Mureșul" n-ar fi fost complet. Așadar, realizarea corespunde intenției, ceea ce într-un fel și Matei Călinescu, o recunoaște : „discutînd despre ceea ce este în fapt cartea sa, nu despre ce ar fi putut să fie, trebuie să remarcăm că Remus Luca a creat o figură izbutită de muncitor comunist, luptător eroic și modest, demn și generos".

Dumitru Micu e de altă părere. Criticul susține că „prezent tot timpul înaintea ochilor noștri, eroul rămîne un chip de muncitor înlocuibil oricînd cu un altul, nu devine o individualitate". O atare apreciere echivalează de fapt cu anularea oricărei valori a cărții. Dacă ar fi consecvent cu el însuși, Dumitru Micu ar fi trebuit să susțină că Remus Luca a ratat nu doar „povestea de dragoste", dar și întregul roman, ceea ce se întîmplă după părerea criticului pentru că „întreaga această perioadă din viața eroului și a mișcării muncitorești este istorisită cursiv, nu fără nerv, dar *istorisită* nu *zugrăvită* (sublinierile sînt ale lui D. M.) în imagini cuceritoare prin forța ineditului". Dar e valabilă oare această opoziție antitetică ? Un fragment de viață istorisit nu poate fi zugrăvit în același timp ? Și invers : zugrăvirea (în literatură) nu presupune și istorisirea ? Și — în sfîrșit — pe ce susține D. Micu aprecierea sa atît de nefavorabilă (pe care, de altfel, el însuși o desminte apoi, îndată ce începe să se refere la părțile concrete ale volumului) ?

De bună seamă, volumul lui Remus Luca e inegal : nu toate evocările sînt la fel de puternice și are dreptate D. Micu atunci cînd apreciază între altele episodul grevei de la Bradu. Revenirile la prezent suferă de o anumită stereotipie ; în dezvăluirea sentimentelor reciproce care-i leagă pe cei doi eroi principali, Remus Luca nu s-a putut elibera de un anumit sentimentalism idilizant (bun, poate, în alte cazuri, ca în nuvela „Într-o dimineață de mai", de pildă, dar stringent într-o narațiune prin natura ei atît de aspră). Unele episoade — cel din închisoare, de pildă — trădează și o informație insuficientă. Viața în închisoare — în orice închisoare — nu se putea desfășura așa cum e înfățișată în volum, ci era întotdeauna, în ciuda aparențelor, mult mai frămîntată, mult mai plină de dinamism. Dar susținem că, în ciuda acestor neajunsuri, romanul „Poveste de dragoste" e o carte izbutită. Gheorghe Vidrășan este și un muncitor comunist tipic, dar este totodată și un caracter distinct, are un neastîmpăr al său specific, un neastîmpăr care nu se manifestă prin izbucniri violente, ci se consumă în interior și se convertește în tenacitate, în stăpînire de sine. Cînd stă „așa întins pe acoperiș" (e vorba de luptele din Ungaria în 1919) sau „la vreo fereastră", nici nu se gîndește „la altceva decît la ăla care atacă și cum să-ți alegi insul dintre ei și cum să-i urmărești fără să-ți risipești muniția". Cînd însă i se spune că trebuie să se retragă, „Vidrășan înțelege greu situația. Nu-i intră în cap... De ce să lași ? Mai bine să mori. Dar nu mai spune nimic. Se apucă și el de lucru și bate cu ciocanul furios, pornit". Cînd se întoarce acasă, pe de o parte se complace în liniștea atît de neobișnuită, lîngă soție, într-o casă curată, însă... De altfel îl caracterizează bine chiar soția : „Văd eu, Gheorghe, că tu n-ai să te astîmperi cît trăiești". Am putea continua cu exemplele, dar spațiul nu ne permite. Sperăm că o vor face cititorii înșiși. Gheorghe Vidrășan e un tip de luptător revoluționar, un tip complex, bine individualizat, cu o viață sufletească bogată. Și, spre deosebire de alte figuri de luptători, individualitatea sa se manifestă — cum de altfel au subliniat-o și alți cronicari — nu numai în viața personală, dar și în *stilul* său de muncă, ceea ce e foarte important.

Ni se pare că Dumitru Micu n-are dreptate nici atunci cînd acuză cartea de o anumită uscăciune în relatarea faptelor istorice. Dimpotrivă, faptele sînt totdeauna înfățișate ca fiind văzute de oameni, ceea ce le conferă viață. Evocarea revoluției din fostul imperiu austro-ungar e sobră, dar și de un pitoresc sugestiv. Cartea îmbogățește experiența noastră cu trăirea, într-un fel nou, a multor aspecte ale luptei cunoscute doar din istorie. Nu este o simplă „ilustrare" a istoriei, ci o reconstituire inedită a ei — aproape în tot cuprinsul romanului. Totodată, cartea e bogată și în probleme de viață dar — explicabil — nu în dileme hamletiene care să sfîșie niște suflete slabe, ci în probleme de muncă, uneori foarte grele, pentru a căror rezolvare, voința omului trebuie să se încadreze poate într-o mai mare măsură decît pentru soluționarea unor „blestemate" contradicții interioare. Cartea lui Remus Luca e o veritabilă carte despre revoluționari și asta-i conferă o mare valoare.

N-am fi intervenit, poate, atît de înflăcărat în „apărarea" „Povestei de dragoste", dacă n-am fi simțit în tonul unor cronici o nuanță de subapreciere îngăduitoare, cu totul neexplicabilă. Cînd Dumitru Micu spune că „biografia eroului central — povestitorul, și, prin ea, o seamă de crîmpeie din istoria luptei ilegale a partidului prind viață, în cuprinsul cărții, *într-un mod dacă nu cu totul original, oricum interesant*" (sublinierea mea — M.N.), nu putem să nu ne simțim „oricum" revoltați. De ce are nevoie *această* carte de *asemenea* rabaturi ? Tot astfel cum nu-l putem înțelege pe G. Dimisianu cînd, în cronica sa, acordă mult mai mult spațiu unei probleme în definitiv formale, decît conținutului — atît de bogat în semnificații — al romanului. În această atitudine se află poate și reflexul unei prejudecăți de care ar trebui să ne vindecăm : că o carte (un roman, în speță) e interesantă doar atunci cînd se bizuie pe frămîntările unor eroi sfîșiați de contradicții ireversibile. Că adevăratele „probleme" ar fi doar aici. Nouă ni se pare însă că adevărul e altul, că epoca noastră e epoca unei indiscutabile maturizări a umanității. Lupta pentru triumful socialismului și al comunismului aduce pe primul plan al istoriei figura eroului întegru, angrenat în rezolvarea unor probleme care solicită toate forțele sale sufletești și-i conferă o nemaiîntîlnită demnitate. Este eroul pe care-l consacră în literatură metoda realismului socialist.

INTERVIU CU AL. PHILIPPIDE

DESPRE MAIESTRIA LITERARĂ

Adresîndu-ne poetului și omului de cultură care e Al. Philippide, am pregătit un chestionar bogat, întins pe cîteva file. Sînt întrebările tinerilor care urcă scările redacției noastre. Sînt întrebările, frămîntările și dilemele celor ce încă digitează în artă, dibuind notele autentice, oscilînd între epigonism și „originalitate cu orice preț", vrînd să le evite pe ambele și, lucrul cel mai norocos pentru ei, să nu cadă, totuși, în prima... Sînt problemele celor ce și-au serbat de curînd majoratul, „tinerii cei mai tineri", de care maestrul Al. Philippide s-a ocupat nu o dată, dovedind că-i iubește și-i înțelege ca un contemporan.

În fața părului alb, reporterul s-a oprit o clipă, deconcertat... Numai o clipă. A fost de-ajuns să pună primele întrebări, și răspunsurile declanșate instantaneu, ca o reacție în lanț, pînă-n pagina de revistă, ne-au readus imaginea tînărului cu ochelari de student, de pe fila 752 a „Istorici literaturii romîne" de G. Călinescu.

Condiția contemporană a poeziei

— Se spune că epoca noastră este epoca poeziei. Omul socialist e un optimist, un candid și un focos, bucurîndu-se de prezent, avîntîndu-se temerar în construcția viitorului. Calități ce vizează direct poezia, dîndu-i — am zice — o utilitate cotidiană. Dar mai sînt și alte opinii: se pretinde că epoca noastră, atît de bogată în evenimente, trezește omului contemporan, mai mult ca oricînd, curiozitatea, apetiția către tumultul „vieții exterioare". Din aceste pricini, priza cea mai puternică la public ar face-o proza, romanul. (Ca să nu mai vorbim de cinematograf!). Ce însușiri, ce arme trebuie să-și procure poezia contemporană — se întreabă cu neliniște unii — pentru a nu fi zdrobită de aceste formidabile concurențe, pentru a capta interesul publicului? Iată-ne în fața unei probleme... Sau, poate, o falsă problemă? (Un estet occidental propune următoarea soluție: „distrugerea ritmului", „invenție homerică hiperuzată", ținînd de vîrsta primară a poeziei, și care contravine „spiritului atomic exploziv" — aritmic — al veacului nostru. Cum vă sună o asemenea soluție?) V-am ruga să ne vorbiți, așadar, despre condiția contemporană a poeziei...

— Ar putea fi vorba de o concurență între genurile literare sau chiar între arte diferite, atunci cînd genurile literare sau artele ar coincide perfect în ce privește natura lor, mijloacele lor de expresie și, mai cu seamă, bucuria pe care ne-o dau și emoțiile pe care ni le provoacă. Dar fiecare din ele ne mișcă în mod diferit și atinge în noi alte fibre. O poezie bună stimulează gîndirea, te îndeamnă la meditație. De asta, o poezie trebuie făcută cu inteligență, nu numai cu sentiment. Desigur că ea trezește sentimente, evocă și provoacă stări afective, dar o poezie care se mulțumește numai cu atîta, nu este completă. Asta însă nu înseamnă deloc că poezia trebuie să enunțe, să dezvolte și să comenteze idei, așa cum ar face un studiu sau un eseu, — să fie ceea ce germanii numesc *Gedankenlyrik*, lirică de idei, care expune idei, fiind așadar ceea ce obișnuit se numește poezie filozofică. Această poezie e seacă și nepotrivită prin definiție, o dată ce își propune să realizeze un scop care nu e al ei, ci al activității științifice. Bucuria intelectuală pe care o dă poezia e de altă natură. Poetul lucrează în primul rînd cu corelații și cu asociații, încercînd să găsească acele *corespunderi*, dintre care cîteva le amintește Baudelaire într-o poezie celebră: *„Natura e un templu ai cărui stîlpi trăiesc/ Și scot adesea turburi cuvinte, ca-ntr-o ceață; / Prin codri de simboluri petrece omu-n viață/ Și toate-l cercetează c-un ochi prietenesc"*. Poezia nu are nevoie să-și procure arme noi ca să înfrunte „concurența" celorlalte genuri literare sau a celorlalte arte. Cu mijloacele pe care le are, poezia poate „capta" oricînd cu succes interesul publicului. Dintre aceste mijloace, principalul mijloc este ritmul. Ritmul este în poezie factorul fundamental; este singurul care deosebește în chip hotărît poezia de proză, este însăși condiția de existență a versului. *Fără ritm, nu există vers.* Versul fără ritm este o absurditate, este tot așa cum ai spune focul fără căldură. Fără ritm, poezia este proză, o proză care poate avea mari calități de stil, care poate fi plină de gîndire poetică, poate fi construită cu un mare meșteșug în ce privește armonia frazei și echilibrul perioadelor, dar care este și rămîne proză. O astfel de proză poate fi mai poetică decît o poezie alcătuită din versuri corecte sau mediocre; totuși, din punct de vedere formal, ea nu este, nu poate să fie decît proză, fiindcă nu are ritmul necesar existenței versului.

— Relativ la mediocritate... Ați militat, prin însăși arta dumneavoastră, împotriva „poeziei mărunte" („rugină nefolositoare/ sufletelor viitoare"...). Dar pronunțîndu-vă împotriva „liricii care expune idei"... nu considerați, totuși, că una din notele fundamentale ale poeziei de azi ar trebui să fie meditația, în scopul unei lirici de altitudine, de maximă elevație spirituală? (Pentru că însuși poetul, în definitiv, trăiește în condiția unor mari evenimente istorice, care-i supun sensibilitatea la moduri înalte de percepție!).

— Am spus că există versuri corecte dar mediocre. Aici e primejdia. Poezia nu suferă mediocritatea. Asta a spus-o răspicat Horațiu în *Arta* lui poetică: *„Poeților nici zeii, nici oamenii nu le îngăduie să fie mediocri"*. Într-o societate plină de entuziasm creator cum este societatea noastră socialistă, această exigență exprimată de poetul latin este mai la locul ei decît oriunde și decît oricînd. Avem astăzi un public cititor numeros și pretențios care știe tot mai bine să deosebească metalul prețios de tinicheaua poleită. Scriitorii noștri trebuie să se silească să fie la înălțimea unui public cultivat și, cînd e nevoie, să ridice pe cititor la nivelul unei literaturi excelente și nu să se scoboare ei, făcînd concesii unui gust superficial, la o literatură mediocră care țintește la efecte ieftine. Lucrul acesta e adevărat pentru toate genurile și toate speciile literare. Nu există specie literară inferioară. Talentul care o cultivă poate fi mai viguros sau mai slab. O schiță veselă, o poezie umoristică, o comedie bufă, o farsă — cer, ca să fie pe o treaptă înaltă în propriul lor domeniu, un talent stăpîn pe mijloacele lui și sigur în ceea ce face, tot așa cum cere asta oricare altă specie literară, tragedie, roman, poem epic sau odă.

Despre inovație

— Poate că ați dori, lărgind discuția despre „exigențele epocii", să vă spuneți cuvîntul în mult dezbătuta problemă a mijloacelor contemporane de expresie. Încă demult, dumneavoastră ați luat atitudine împotriva așa-numitului „modernism" formalist, gol de substanța vieții, împotriva celor ce însămînțează, absurd, „grîu în Sahara și palmieri la cercul polar". Practic, grîul în Sahara devine posibil... Dar în poezie? — se întreabă tinerii. Cum vedeți inovația formală în poezie, cît de departe putem zbura cu cuvîntul, fără să neglijăm fundamentele?

— Modernism mi se pare — mi s-a părut întotdeauna — un termen nepotrivit și vag. Să întrebuințăm mai bine termenul de avangardism. Au fost, după cum se știe, o mulțime de curente de avangardă — cu pretenții de înnoire totală a conținutului și a expresiei. Cel mai răsunător a fost suprarealismul — răsunător prin atitudinea de scandal a protagoniștilor săi. Suprarealiștii reduceau activitatea literară la scormonirea inconștientului și a subconștientului. Din acestea, prin mecanismul scrierii automatice, adică punînd pe hîrtie, fără control, tot ce le trecea prin cap la un moment dat, ei scoteau un minereu de fapte psihice, pe care îl lăsau în stare brută, nelucrat, incomunicabil și ininteligibil chiar pentru conștiința din adîncurile căreia fusese scos. Această rețetă a dat greș atunci cînd a fost aplicată (adică în toată poezia suprarealistă). Încercările de a exprima, după metoda suprarealistă a „dicteului gîndirii", felii complete de viață psihică, adică de a transcrie automatic viața interioară la un moment dat, n-au ajuns la nici un rezultat artistic, lucru de altfel foarte firesc, o dată ce rețeta suprarealistă este negarea artei, tăgăduirea poeziei, desființarea ei. Poezia nu înseamnă desfriul verbal și bîiguiala inconștientului. Am spus chiar de la începutul acestor observații că poezia se face cu inteligență. Așadar, rețeta suprarealistă cade prin definiție.

„Cît de departe putem zbura cu cuvîntul"? Și pînă în metagalaxie dacă vreți, cu condiția să nu se piardă niciodată legătura cu poezia pămîntului... Entuziasmul poetic se măsoară după calitatea expresiei. Poeții să aibă grijă ca aceasta să fie comunicabilă. Să nu uite preceptul lui Horațiu, citat adineauri.

— Să trecem acum la exemplele practice... V-ați ocupat, în mai multe articole risipite prin revistele literare, de poeții tineri ai zilelor noastre. N-ați dori să vă sintetizați impresiile, să schițați — în linii generale — peisajul liricii tinere actuale?

— Răspunsul pe larg la această întrebare ar cere mai mult spațiu decît avem aici. Tabloul liricii noastre actuale este produsul condițiilor noi de viață pe care poetul, ca orice alt om, le are în lumea socialistă. Omul, în această lume, nu se mai poate simți izolat. Un sentiment adînc al solidarității umane leagă pe toți membrii societății socialiste, și acest sentiment le dă o încredere în ei înșiși, un entuziasm și o bucurie de a trăi care desigur că nu rămîn fără ecou în creația poetică, dimpotrivă, formează chiar elementele fundamentale ale acestei creații. Sentimentul singurătății, deznădejdea, impresia dureroasă a zădărniciei, iată lucruri care în poezia realist-socialistă nu mai au nici un motiv de existență. Viața sufletească nu este, prin asta, sărăcită, este înviorată. În măsura în care descresc zonele de noapte ale conștiinței, cresc zonele ei de lumină, în care marile sentimente fundamentale au un loc tot mai larg iar mișcările sufletului, de la cele mai ascunse, pînă la cele mai evidente, se pot produce cu o intensitate mai mare. Lucrul acesta se observă la mulți dintre poeții noștri tineri, cu o personalitate deja formată, cum sînt Ion Brad, Tiberiu Utan, Ion Horea și alții mulți, despre care am avut prilejul să scriu articole prin reviste.

Între afectivitate și inteligență

— S-a agitat mult, în ultimii ani, ideea intelectualității tînărului poet, a bagajului său cultural. S-a insistat mai cu seamă asupra necesității însușirii disciplinelor filozofice, a esteticii în primul rînd. Cei care fac poezie „fără să știe cum fac" (străini, așadar, chiar și de propriile lor procedee artistice) au fost îndemnați să treacă de la meșteșug la inginerie... Opiniile după care clarificarea ar ucide „clarobscurul poetic", ar pulveriza fantezia, nu mai au de mult circulație.

Demarcația între „candoare" și „naivitate" e certă. Și totuși... Care este, de fapt, rolul lucidității în poezie? — se întreabă unii tineri poeți. Și... dacă întrebarea nu vi se pare prea „absolută": care sînt marginile pînă unde poate merge luciditatea, fără a dăuna procesului de creație? Dar mai întîi, există oare asemenea margini? În sfîrșit, cum se poate rezolva, în faza incipientă a scrisului, „criza" pe care o presupune lupta între irupția spontană a sentimentelor și disciplina intelectului?

— Am spus deja că, după părerea mea, poezia se adresează intelectului și că la activitatea poetică contribuie nu numai afectivitatea, ci și inteligența. Așadar, intelectualitatea nu se pare cu totul nepotrivită cu activitatea poetică. Dar în afară de asta, cultura este necesară talentului pentru ca el să se poată dezvolta. Cultura ajută pe scriitor să-și perfecționeze mijloacele de expresie și să-și definească individualitatea. Curiozitatea intelectuală nu trebuie să lipsească unui talent adevărat. Un scriitor fără cultură este sortit unei epuizări repezi. Și acum, ceva despre luciditate. Artistul adevărat e mereu conștient de munca pe care o face. Nu lucrează niciodată „fără să știe cum lucrează". Arta cere organizare și disciplină.

— Dar vă întrebam, mai sus, despre limite...

— În limitele — care sînt foarte largi — ale acestei organizări și ale acestei discipline, poetul poate să fie fără grijă, că nu-și pierde „libertatea". A lucra fără să știi ce lucrezi și cum lucrezi înseamnă să aplici rețeta suprarealistă a scrierii automatice. Și nu cred că poeții noștri, crescuți și educați în spiritul realismului socialist, vor acest lucru.

— Neîndoios! Și fiindcă sîntem la acest capitol, v-am ruga să împărtășiți tinerilor cititori — și poeți — și alte observații ale dumneavoastră privind psihologia actului de creație. Să extindem, deci, discuția despre rolul lucidității... Să vorbim despre ceea ce se cheamă, printr-un termen consacrat, „inspirație". „Inspirația e spontană", se spunea cîndva. Azi, foarte mulți tineri poeți, apelînd la exemple celebre (printre care și exemplul lui Eminescu), spun că inspirația nu trebuie așteptată, că, în anumite condiții, ea poate fi provocată și stimulată. Ce le puteți împărtăși acestor tineri, din bogata dumneavoastră experiență poetică?

— Sînt termeni care ar trebui dați afară din limbajul criticii literare. Un astfel de termen este inspirația. E un cuvînt de natură mistică, analog cu harul, care exprimă influența imaginară a unui duh al creației poetice venit din regiuni supraumane și vizitînd pe cîțiva aleși. Totul e colosal de vag și de obscur. Imaginea bardului cu ochii la cer care așteaptă în extaz să coboare asupra lui duhul inspirației este ridiculă și termenul de inspirație nu mai poate fi întrebuințat astăzi decît în bătaie de joc, cu scop umoristic. Acest termen care nu exprimă nimic trebuie înlocuit cu acela de gîndire poetică.

— Și cum ați defini această „gîndire poetică"?

— Aș defini-o drept acea mișcare a minții care, trecînd peste orînduiala obișnuită a fenomenelor sau peste aparențele obișnuite ale fenomenelor, găsește în lume apropieri și afinități sau deosebiri și contraste care uimesc și dau sentimentul frumuseții. A gîndi poetic nu înseamnă numaidecît a gîndi în imagini, și expresia gîndirii poetice nu este numaidecît metaforică. Eminescu are foarte puține comparații, foarte puține imagini, totuși poezia lui este încărcată de gîndire poetică. A gîndi poetic nu înseamnă a înfrumuseța în chip artificial lucrurile, realitatea; înseamnă a *descoperi* frumusețea lucrurilor, a realității. Realitatea noastră socialistă e plină de frumuseți. Poetul nu are nevoie de nici o inspirație ca să le descopere, are nevoie să le observe cu adîncime și să le interpreteze poetic. Acesta e și sensul care trebuie dat oglindirii realității. Realitatea trebuie reflectată interpretativ ca să capete o valoare artistică. Altfel, rămîne literă moartă.

Îndrumare, influențe, critică...

— „Luceafărul" — care e o revistă scrisă de tineri și pentru tineri — socotește deosebit de utile reflecțiile dumneavoastră asupra importanței și modalităților îndrumării...

— Am vorbit despre asta mai pe larg, acum de curînd, într-un articol intitulat *„Critica în ajutorul poeziei"* și care a apărut în „Gazeta literară" din 22 noiembrie. Critica îndrumează prin însuși faptul că arată lipsurile și defectele.

În ce privește pe poeții debutanți, ei au la îndemînă azi numeroase înlesniri și posibilități de manifestare. Sînt încurajați și îndrumați în cenacluri, la secția de poezie a Uniunii scriitorilor, în paginile revistelor săptămînale, în care un loc larg este consacrat descoperirii și scoaterii la iveală a tinerelor talente. Editura pentru literatură le pune la dispoziție o colecție specială... În asemenea condiții, e sigur că nici un talent nu mai poate rămîne necunoscut și nepus în valoare.

— ...Și în vînzare...

— Și în vînzare!

— Unii tineri, însă, își aleg singuri îndrumătorii. Ne referim — după cum bănuiți — la maeștrii pe care și-i iau drept modele. Situație cu avantaje, dar și cu riscurile pe care le știm: „teroarea maeștrilor" nu e o simplă figură de stil... Ce-l sfătuiți pe tinerii respectivi, ce trebuie să facă ei pentru a păstra, din această situație, cît mai mult avantajele, reducînd riscul la minimum?

— Un scriitor tînăr trebuie să se ferească de imitații, dar să nu se teamă de influențe. Influențele se asimilează și, asimilate, devin o hrană și un stimulent pentru creația proprie. Imitația e lucru mecanic, sterp și mediocru. De obicei, se imită ceea ce este la suprafață, maniera, ticurile, particularitățile stilistice care, dacă nu sînt susținute de personalitatea *întreagă* a scriitorului și sînt luate izolat, nu au valoare artistică.

— Cazul lui Arghezi, Ion Barbu...

— ...De exemplu *ușure* și *dește*, care sună bine cînd le întrebuințează Arghezi, distonează cînd sînt întrebuințate de altcineva. Ele au valoare numai cînd sînt susținute de marea personalitate poetică a lui Arghezi. Influența lui Arghezi nu se exercită prin folosirea unor cuvinte întrebuințate numai de el și înzestrate de el cu valoare artistică. Influența privește conținutul, tonul, cîntecul adînc, nu particularitățile lexicale. Pe scurt: influența e un fenomen de cultură, imitația e un fenomen subaltern, de reproducere mecanică a unor semne exterioare, o operație papagalicească.

— Și acum, cîteva păreri privind nu cultura, nu cărțile, ci viața însăși a poetului tînăr. Hemingway îi sfătuia pe tinerii scriitori să fie veșnic îndrăgostiți. Asta i se părea o condiție esențială a viabilității talentului lor... Ni se pare și nouă că o pretimpurie blazare, de pildă, echivalează cu sfîrșitul talentului, că a nu vibra la evenimentele mari ale vieții duce imediat la uscăciune și rigiditate în artă...

— Aș sfătui numai atîta pe scriitorii tineri: să-și potrivească viața în așa fel încît să nu-și sărăcească talentul.

— Un cuvînt despre traduceri: dumneavoastră, care ne-ați dat minunate echivalențe românești ale lui Baudelaire, Rilke, Lermontov etc., n-ați dori să vorbiți tinerilor despre importanța muncii traducătorului, ca act de cultură, dar și de creație? Și despre importanța acestei munci pentru formarea personalității poetice proprii?

— O traducere este un act de cultură, iar mai ales cînd e vorba de poezie, de versuri, ea este, într-un fel, un act de creație, fiindcă traducătorul-poet reconstruiește, creează din nou, în limba lui, originalul. N-aș putea spune că munca de traducător contribuie numaidecît la formarea personalității poetului, dar ea înseamnă în mod sigur un exercițiu folositor. La formarea personalității contribuie mult, așa cum am mai spus, lectura, asimilarea unei culturi cît mai vaste și mai variate. Traducerea este un act valoros prin el însuși și care cere o îndeminare deosebită, aș spune chiar un talent special, *care nu se confundă cu talentul poetic în general*, dar care poate exista împreună cu acesta în același individ.

— O ultimă chestiune — de mare importanță pentru înflorirea liricii tinerilor — s-ar referi la modalitățile critice de a discuta poezia. Să pornim, deci, de la limbajul propriu al poeziei... Simplificînd întrucîtva datele, ne aflăm uneori în fața următoarei primejdii: criteriile care se aplică în mod obișnuit prozei, — unii critici tineri le aplică și poeziei. Ar veni cam așa: ca să ajungă la concluzii critice asupra cutărei poezii, criticul respectiv traduce, mai întîi, versurile în proză, pentru a putea aplica judecăți valabile în genere prozei. Oare e vorba doar de o chestiune de finețe critică — mai mare în cazul poeziei, mai mică în cazul prozei? Sau este vorba de a folosi, în cazul poeziei, instrumentele critice adecvate? Ce sugestii dați în privința acestor instrumente, ce pretenții aveți — ca poet — de la ele? Ce critici tineri vă plac, din acest punct de vedere?

— Criticul trebuie să cunoască bine tehnica artei de care se ocupă. Nu are nevoie să fie romancier ca să vadă lipsurile și calitățile unui roman, dar trebuie să știe cum se construiește un roman. Nu are nevoie să fie el însuși poet remarcabil ca să judece un poem, dar are nevoie să știe ce condiții trebuie să îndeplinească o poezie ca să fie bună, să știe ce înseamnă gîndire poetică, să știe care e funcția metaforei, să cunoască bine regulile (și neregulile) versificației, să știe, cu alte cuvinte, ce știe un poet cultivat. Am remarcat cu satisfacție această atitudine și aceste cunoștințe la mulți critici tineri, la I. D. Bălan, Matei Călinescu, Eugen Simion și alții...

Închid caietul de însemnări. Dincolo de lentile, un surîs prietenos, nu lipsit de o ușoară maliție. Poetul e convins că derutele din întrebări nu sînt „ale tinerilor", ci ne aparțin...

Să ripostăm?

Timpul hărăzit interviului a fost de mult depășit, prelungind o dezbatere care-a furat, poate, prea mult, în folosul Criticii, din clipele Poeziei.

...Și totuși, dezbaterea continuă. Colocviul cu poetul este mult mai bogat decît am putut reproduce în aceste pagini. El ar putea alimenta, cu idei originale, o dezbatere-seminar cu tinerii poeți, de un apreciabil folos. Al. Philippide întrunește în personalitatea sa și poetul țișnirilor din „Stînci fulgerate", și cenzorul lucid al sentimentelor din „Versuri în vuietul vremii", și migălosul căutător de valențe al versului romînesc — care-l așează printre iscusiții meșteri ai poeziei. Dar Al. Philippide își întregește personalitatea prin aceea a unui subtil și încercat eseist, cercetător pasionat al esteticii versului — pe care-l înțelege nu numai cu spontaneitatea fierbinte a poetului, ci și sub unghiul superioarei înțelegeri a intelectualului cu vastă cultură. Toate aceste trăsături le vom regăsi, înflorite pe o altă scară a spiralei, în volumul nou de versuri care se află sub tipar la E.P.L. — și care va da, desigur, noi și originale răspunsuri la întrebările tinerilor, în ucenicia lor lirică...

Ilie Purcaru

REALISM-REALISM SOCIALIST

În cadrul preocupărilor de istorie literară, revista noastră va acorda, cu prilejul aniversării a 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Romîne, o atenție mai mare problemelor literaturii contemporane, publicînd articole de sinteză cu privire la evoluția și caracteristicile creației literare de după 23 August 1944. Începem seria acestor articole cu cel de față.

Nicăieri nu se petrece, poate, mai violent divorțul între voință și ideal ca în romanul „Ion". Aici găsim o splendidă demonstrație a dezumanizării pe care o produce capitalismul : pofta de pămînt și de avere stinge orice licăr de omenie. Ceea ce n-a izbutit să împace eroul realismului critic a fost dorința de ascensiune cu criteriile omeniei. Rezumînd lucrurile, putem alinia, pînă la urmă, personajele vechilor romane în două șiruri principale : învinșii și profitorii. Tipul învingătorului, văzut și ca un exponent al unei cauze de generozitate, aparține realismului socialist.

Urletul de satisfacție, după reușita vicleniei, la Dinu Păturică („Ciocoii vechi și noi") îl reîntîlnim, izbucnind fățiș sau convertit lăuntric după gradul de stilare, la Tănase Scatiu („Viața la țară", „Tănase Scatiu"), Lică Trubadurul („Concert din muzică de Bach", „Rădăcini" etc), Tănase Vasilescu Luminăraru („Patul lui Procust"), Stănică Rațiu („Enigma Otiliei"), Gore Pîrgu („Craii de curtea-veche"). Romanul românesc a creat o galerie impresionantă de figuri, care marchează diferite etape din asalturile arivistului burghez. Firi energice, ambițioși, construind planuri complicate de parvenire socială, ei pun o tenacitate fără scrupule în înfăptuirea lor. O dată ce romanul oglindea fidel înfiriparea și extinderea relațiilor capitaliste în societatea trecutului, cu aspectele specifice dictate de fuziunea burghezo-moșierească, era firesc ca exploziile voinței de ajungere să rețină atenția scriitorilor. După cum era firesc ca și eșuarea celor ce nu se puteau acomoda la această ordine socială — să le smulgă acorduri de tristețe, efuziuni lirice chiar de la primele construcții epice românești. Ne întîmpină o procesiune de înfrînți : funcționari umili de provincie asfixiați de monotonie și mizerie (la Bassarabescu, Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Cezar Petrescu), intelectuali avizi de dreptate, dar incapabili să renunțe la himere și să dea protestului în fața normelor burgheze un suport social, ca în tulburătoarele romane ale lui Camil Petrescu.

Opoziția tragică între energie și aspirațiile nobile caracterizează deci realismul critic. Precumpănea sub diferite moduri și o neîncredere în aptitudinile omului simplu. Totuși, lauda omului din popor a susținut două culmi ale vechiului roman : Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu. Dacă la unul vigoarea răscoalei țăranului, saturat de foamete și umilințe, s-a manifestat într-o dezlănțuire vulcanică, la celălalt, alături de tipul revoltatului, colțuros, întunecat, gata să-și reverse dintr-o dată durerile înăbușite, apare și tipul visătorului înțelept, prieten cu apele, cu munții și cu pădurile, înzestrat cu o experiență de veacuri, răbdător și sigur de ivirea justiției.

Bineînțeles, aceste coordonate le preia și realismul socialist dîndu-le un orizont nou. În atitudinea față de omul simplu recunoaștem o trăsătură hotărîtoare a literaturii actuale. Majoritatea dramelor trecutului se petreceau în decorul vieții de familie a claselor avute, iar dacă scriitorul ieșea în stradă, el nu depășea adesea cu privirea aria de observație fixată aprioric. De vină erau și prejudecățile mediului. Condescendent, Eugen Lovinescu, care a pledat lăudabil pentru dezvoltarea romanului citadin, admitea eventualitatea unei opere românești de valoare pe linia obiectivității epice și a analizei psihologice, doar dacă ea se inspira de la anumite stadii de „civilizație", cu alte cuvinte din mediul burghez. Omul muncii era socotit un erou rudimentar, inapt să susțină masivitatea romanului, fiindcă după opinia unei anumite estetici, el avea gesturi puține și previzibile, fără inefabil.

Teoria realismului socialist a răsturnat clasificările jignitoare și retrograde, practica literară a demonstrat imensele resurse ale eroului popular. Pentru întîia oară, prisosul de vitalitate, dîrzenia, spiritul activ se înrolează în serviciul înaltelor năzuințe morale. O sinteză a realității pe care numai muncitorul și țăranul revoluționar au putut-o înfăptui. În chipurile istovite de eforturi realismul socialist descoperă trăsături de umanitate și generozitate. Un univers al contemplației și al cugetării, al năzuinței spre preocupările superioare ale spiritului, un univers care altădată, într-o anume literatură, era apanajul unor categorii de elită, îl aflăm într-o nouă grandoare în cadrul muncii.

Am subliniat, implicit, prin exemplele menționate, mai sus, caracterul direct, apăsat, cu accent pe forța senzației, al realismului critic românesc. Nu există prozator mai însemnat care să nu destăinuie pofta de a picta scene desprinse din realitate, receptate cu toate simțurile. Astfel se și explică **vigoarea frustă** a acestui realism, creat de scriitori avizi de viață, îmbătați de miresmele ei, atenți la tresăririle ei. La Creangă, la Slavici, la Rebreanu, reproducerea vieții are o materialitate aproape brutală. De aceea și critica socială în romanul vechi capătă o violență elementară, situațiile sînt expuse franc, aproape de pamflet, cu pregnanța martorului ocular.

Nimeni nu va înțelege însă particularitățile realismului critic românesc dacă nu va ține seama și de obsesia formei, care-i stăpînește necontenit pe cei mai buni prozatori. E o tradiție a viziunii artistice, care-și pune pecetea chiar pe caracterul frust al descripției. Năvală a senzațiilor vieții, ordonate însă cu rafinament estetic ! Odobescu, Creangă, Caragiale sau Sadoveanu erau stiliști, trăiau magia cuvîntului, mărturiseau dorința de a da o **formă** realismului. Ceea ce spune Arghezi despre autorul „Momentelor" : **„Ca Flaubert, prințul chinuiților, Caragiale căuta ore-ntregi, zile-ntregi, cuvîntul cel bun, elasticitatea insinuantă, sau asprimea, sau ritmul unei fraze"**, se potrivește mai mult sau mai puțin tuturora.

Sînt direcții ale literaturii vechi pe care realismul socialist le continuă, acordîndu-le izvoare proaspete, adăugîndu-le elemente cu totul inovatoare. (Bineînțeles, aici ne referim numai la unele puncte de comparație între vechiul realism și realismul socialist, fără a ne propune să cuprindem toate laturile unei probleme complexe).

Așediat de forțele capitalismului, Ilie Moromete din romanul lui Marin Preda, își apără tenace nu numai petecul său de pămînt, ci și o lume a oamenilor și a reveriilor, a aspirațiilor spirituale, incompatibile cu interesele mercantile. Tolănit în iarbă, scrutînd fizionomia norilor, Darie („Desculț") nu strînge numai ură împotriva boierilor și a chiaburilor, dar acumulează și o înțelegere asupra lucrurilor, care-l înalță peste hotarul instinctelor și al pornirilor obscure.

Martor și participant la o epocă revoluționară, definită prin uriașul avînt al maselor muncitoare, scriitorul realist socialist beneficiază de o înțelegere mult mai adîncă asupra istoriei. Ce-i este caracteristic ? O **conștiință a întregului**, rezultat al cuprinderii complexității mecanismului social, cu ierarhizarea științifică a forțelor în luptă, cu delimitarea factorilor determinanți, cu intuiția dialecticii înaintării — scriitorul realist socialist fiind înarmat cu cea mai avansată concepție despre lume, marxism-leninismul ; o preocupare febrilă, pasionată pentru mișcările masei, — altădată un fundal amorf — pentru transformările survenite în convingeri și în mentalitate pe spații întinse, transformări declanșate de Revoluție ; un interes din ce în ce mai pronunțat pentru toate formele activității spirituale înviorate de materialismul dialectic și istoric — confruntări de idei pe planul filozofiei, cristalizare a principiilor eticei socialiste, desferecată de prejudecăți și convenții, progrese ale științelor exacte și consecințele lor teoretice etc. Victoria realismului socialist a coincis, într-o direcție a dezvoltării romanului românesc, cu ridicarea nivelului său de intelectualitate, cu întărirea caracterului problematic. Omul nou are curiozitatea explorării tuturor domeniilor cunoașterii și judecă evenimentele de la altitudinea atinsă de gînditorii revoluționari ai veacului.

Nu e vorba doar de curiozitate, ci mai ales de sete de angajare. Apropierea de viața poporului, asimilarea concepției clasei muncitoare au înrădăcinat, în scriitorul nou, spiritul de intervenție activă în desfășurarea istoriei. Scriitorul realist socialist pledează în favoarea unei cauze, stăruie în dezbaterea unor idei, pune **probleme**. De aci extinderea ariilor de investigare ca să recepteze tot ceea ce interesează conștiința umanității în secolul al XX-lea. O ieșire în larg încurajată de caracterul inovator al literaturii clasei muncitoare și de fondul ei etic, — cel al marilor răspunderi implicate de Revoluție. Toate acestea văzute prin prisma eroului central al literaturii noi, omul simplu, reprezentantul poporului, în interiorul temei dominante, munca, pornind de la ea.

Contactul omului simplu cu marile probleme ale existenței constituie tema majoră în romanele lui Marin Preda, V. Em. Galan, Titus Popovici, Eugen Barbu, Teodor Mazilu etc. Mitru Moț din „Setea" traversează un proces de înțelegere pînă a obține certitudinea revoluționară și se hotărăște să aprecieze situațiile după criteriile moralei socialiste. Țăranii lui V. Em. Galan sînt avizi să priceapă și să interpreteze evenimentele, trăiesc fervoarea deliberărilor etice. Ca muncitor revoluționar, Vițu („Bariera") simte mulțumire cînd contribuie la emanciparea spirituală a tovarășilor săi, lămurindu-i asupra aberației ordinei burgheze și asupra exigențelor idealului comunist. Strădania de a ridica în literatură probleme, de a înfățișa transformări de conștiință este o însușire prețioasă evidentă în activitatea unor tineri prozatori contemporani.

Ca să înțelegem acest impuls de dezbatere etică, de angajare în problematica epocii, să nu uităm că el este un efect al abordării unei noi tematici, rar și palid înfățișată în vechiul realism. Romanul marilor dislocări sociale, în care mulțimile au o entitate precisă și joacă un rol hotărîtor în mersul istoriei — se afirmă impetuos în literatura nouă („Șoseaua Nordului", „Pe muche de cuțit", „Străinul"). Actualitatea muncii în fabrici, pe șantiere, pe ogoare a devenit sursa esențială de inspirație. Dorința de a cunoaște în adîncime realitatea, de a pătrunde viața interioară a oamenilor muncii, constructorii socialismului, îi animă pe scriitorii noștri. Pe drumul realismului-socialist literatura română a obținut realizări remarcabile.

Desigur, pentru reflectarea măreției realității socialiste, mai rămîn multe îndatoriri de îndeplinit. Apar încă relativ puține cărți în care să fie oglindite, cu forța și grandoarea lor reală, aspectele cele mai înaintate din munca uzinelor și a gospodăriilor colective, bogăția vieții lăuntrice a constructorilor lumii noi, conflictele proprii luptei pentru înlăturarea deprinderilor vechi și dezvoltarea conștiinței socialiste.

Un îndreptar fundamental care sintetizează sarcinile de răspundere ale oamenilor de literatură și artă este Cuvîntarea rostită de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a scriitorilor : **„În această etapă istorică de dezvoltare a societății noastre, literaturii îi revine misiunea de mare răspundere de a contribui prin toată forța ei de înrîurire la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, la făurirea omului nou, a moralei socialiste, a atitudinii noi față de muncă și societate, la înlăturarea din conștiința oamenilor a influențelor ideologiei și educației burgheze. Creația literară are menirea de a reflecta puternicul avînt al construcției economiei și culturii socialiste, schimbările în modul de viață al poporului, de a zugrăvi chipul luminos al muncitorului, al țăranului colectivist, al intelectualului, de a cultiva în inimile oamenilor mîndria patriotică, îndemnîndu-i la noi fapte eroice, pentru triumful celor mai înaintate idei ale timpului nostru, ideile comunismului".**

Răspunzînd chemării partidului de a ridica pe înalte culmi nivelul ideologic și artistic al literaturii noi, scriitorii demonstrează forța și fecunditatea metodei realismului socialist.

S. Damian

CURSURI UNIVERSITARE :

ISTORIA LITERATURII ROMÎNE DE MARIA PLATON

(ANUL II, PARTEA I)

Cursul ținut de Maria Platon la Facultatea de filologie a Universității „A. I. Cuza" din Iași și apărut anul acesta la Editura de stat didactică și pedagogică își propune să discute literatura română din perioada modernă, al cărei început se fixează, potrivit noilor principii de periodizare, la mijlocul secolului al XVIII-lea. Trebuie să arătăm că, în reconstituirea istorico-literară a acestei interesante perioade a literaturii noastre, Maria Platon nu s-a situat la înălțimea sarcinilor care i-au revenit. Pentru alcătuirea cursului, autoarea a depus eforturi vizibile, în sensul că a consultat o bibliografie bogată, extrăgînd un număr apreciabil de date și informații. Dincolo de acest material documentar, cursul nu mai prezintă însă nici interes, nici valoare, aflîndu-se, în ceea ce privește interpretarea și expunerea acestei interpretări, la un îngrijorător de scăzut nivel științific.

Dacă nu am vedea scris pe copertă 1962, am avea convingerea că respectivul curs a fost redactat cu mulți ani în urmă, într-o etapă de dibuiri istorico-literare, deoarece nu corespunde stadiului superior pe care l-a atins astăzi știința noastră literară. Întregul curs este plin de interpretări sociologist vulgare, de sentințe șablon, de aprecieri dogmatice. Astfel, Maria Platon utilizează procedee de mult depășite, rupînd în mod arbitrar interpretarea faptelor literare de prezentarea cadrului social-politic și economic în care s-a dezvoltat literatura noastră în epoca modernă. Introducerile mai multor capitole sînt simple lecții de istorie și economie politică, destul de prolixe, schematice și aride, fără nici o raportare la fenomenul literar, compilînd manualele și tratatele de specialitate. Astfel, ca să explice apariția Școlii ardelene, autoarea înlocmește o lungă listă de date sociale și economice, vorbind chiar și despre întreprinderile miniere, despre meșteșugării, precizînd că agricultura **„intră în circuitul marfă-bani"** (p. 20) etc. Tot astfel procedează și în capitolul intitulat **Cultura și literatura română în perioada premergătoare anului 1848**, în care se referă mai puțin la fenomenul literar din epoca respectivă și foarte mult la producția de cereale, la instalațiile forestiere, la morărit, la atelierele de prelucrarea pielii, la exploatarea sării, la dezvoltarea drumurilor și șoselelor etc., **etc., pe multe, extrem de multe pagini.**

Optica sociologist-vulgară este evidentă mai ales în discutarea scriitorilor și a operelor lor. Pe Anton Pann, de pildă, îl admonestează pentru că n-a fost, pur și simplu, un revoluționar. **„Nemulțumirea scriitorului** — spune Maria Platon — **nu se transformă totuși într-o atitudine clară și hotărîtă. El nu trece dincolo de haz, de șarjă, nu este un revoltat social. În „Povestea vorbei" sînt zicători și istorioare ale căror comentarii și morală propusă (sic !) dovedesc chiar și o atitudine conformistă. Uneori face și jocul claselor exploatatoare..."** (p. 365—366). Maria Platon judecă operele scriitorilor după scheme prestabilite, le pretinde tendințe și semnificații pe care, în condițiile de atunci, nu puteau să le aibă. Tot astfel este admonestat Gh. Asachi pentru că **„sentimentele pe care le nutrește față de țărănime nu evoluează spre o critică vehementă a exploatării"** (p. 267), iar Grigore Alecsandrescu deoarece **„n-a fost conștient că la baza progresului social stă elementul esențial al luptei de clasă"** (p. 441). Viziunea sociologist-vulgară o duce pe Maria Platon la exprimări confuze, lipsite de sens. Spre exemplu : **„Creația artistică a lui Grigore Alecsandrescu cunoaște o mare varietate de specii literare, care sînt tot atîtea arme de luptă ale scriitorilor vremii în dărîmarea orînduirii vechi"** (p. 442).

Absența unei ținute științifice se observă și în capitolele de analiză și interpretare a unora dintre operele scriitorilor. Autoarea nu reușește să depășească limitele unui didacticism inferior, analizele pe care le întreprinde reducîndu-se la o nesfîrșită înșiruire de platitudini, de observații puerile. Lăsăm la o parte **rezumatele** lungi, în maniera **„aici vedem"**, **„ni se povestește că"**, **„sîntem obligați să constatăm că"**, **„autorul ne arată cum"**, etc., etc. Nu-și justifică existența într-un curs universitar în primul rînd platitudinile și aberațiile pe care autoarea cursului le debitează cu o surprinzătoare dezinvoltură. Seriozitatea cu care Maria Platon face astfel de afirmații devine, de nenumărate ori, de-a dreptul ridiculă. Iată ce scrie referitor la semnificațiile **Țiganiadei** : **„Dar în viață sînt și momente serioase, tragice, iar scriitorul nu uită să alăture la comic și tragismul vieții, care în stil se reflectă prin umor, acel haz de necaz propriu poporului român** (p. 130—131). Cum de a ajuns autoarea la concluzia că **„hazul de necaz"** e propriu poporului român ? Să nu mai vorbim de opinia că tragismul vieții **„în stil se reflectă prin umor"** ! O afirmație la fel de naivă, dar cu pretenții de observație adîncă, este și aceasta : **„În versurile sale, Conachi n-a cîntat o singură femeie, ci un șir întreg și cu aceleași cuvinte, pentru că multiplicarea sentimentală nu-i cerea daruri deosebite de invențiune poetică"** (p. 211). Ce-o fi însemnînd **„multiplicare sentimentală ?"**.

Maria Platon vede în oricare scriitor de după 1800 un creator cu un **mare potențial artistic, exagerînd peste limitele îngăduite valoarea primilor făuritori de literatură română. Pe Alecu Văcărescu, de pildă, îl prezintă drept „autorul unei poezii grave, severe, cu caracter social și patriotic"** (p. 138). Sensurile activității lui Anton Pann sînt de asemenea, **exagerate.** În același stil sentențios ridicol, Maria Platon scrie : **„A. Pann nu s-a ocupat numai cu literatura, ci și cu alte arte. Muzica era marea lui pasiune. În perioada în care el se preocupa de această artă, exista la noi un curent muzical care lupta pentru o muzică națională, populară, împotriva melodiilor grecești și turcești, bisericești și laice, cu largă circulație în primele decenii ale secolului al XIX-lea. A. Pann s-a încadrat în această mișcare patriotică și a reușit, ca nimeni altul, să cureță muzica noastră națională, religioasă și laică, de influențele străine, pe care le-a înlocuit cu motive de inspirație populară"** (p. 357). Maria Platon face afirmații gratuite. Pe ce argumente se sprijină cînd spune că Anton Pann, **„ca nimeni altul"**, a reușit **„să cureță muzica noastră națională, religioasă și laică, de influențele străine"** ? E greu de susținut acest lucru. Și apoi, de ce nu precizează autoarea care au fost reprezentanții acelui **„curent muzical"** din primele decenii ale veacului trecut care luptau împotriva melodiilor orientale ?

Cursul Mariei Platon abundă, cum se vede, în afirmații gratuite, lipsite de coerență logică. Despre Vasile Cîrlova spune că **„s-a impus prin însușiri care, la începuturile poeziei noastre, au fost numai ale lui, și de aceea contemporanii i-au făcut o frumoasă atmosferă"** (p. 375). O afirmație ininteligibilă, văduvită de orice sens și claritate științifică, se referă la Grigore Alecsandrescu : **„Nu numai opera sa afirmă, în chip implicit, o concepție artistică realistă, care îi asigură, cu toate curentele europene ce i-au înrîurit, continuitate în idei și atitudini"** (p. 441). Despre ce **„curente europene"** este vorba ? Au fost aceste curente în opoziție cu idealurile estetice și patriotice ale poetului ? Cine asigură și cui **„continuitate în idei și atitudini"** ?

Autoarea se și contrazice de nenumărate ori. Astfel, **Scrisorile** lui Costache Negruzzi, despre care se spune că **„sînt scrise fără pretenții literare"**, sînt caracterizate, în aceeași frază, drept **„un succes al genului epistolar în literatura noastră"** (p. 497). În alt loc sîntem informați că Alecu Văcărescu **„a avut o moarte năpraznică întîmplată, se pare, la Constantinopol, în împrejurări rămase necunoscute"** (p. 189). Dacă afirmă că se pare că a murit la Constantinopol și că **„împrejurările au rămas necunoscute"**, atunci cum de știe că moartea a fost **„năpraznică"** ? Lui Gh. Asachi îi recunoaște un **„rol modest în domeniul creației artistice"**, dar îl prezintă în aceeași frază drept **„una dintre figurile reprezentative ale istoriei noastre literare de pînă la 1840"** (p. 274).

Pentru a ne edifica asupra stilului neîngrijit, în care este redactat cursul, citîm, la întîmplare, cîteva exemple :

Dinicu Golescu **„ca bun gospodar ce este, boierul muntean apreciază totul gospodărește"** (p. 229).

„Budai-Deleanu a fost cel dintîi care a conceput preamărirea trecutului istoric" (p. 112).

„În crearea sau alegerea unor asemenea nume se străvede simțul fin de limbă al autorului" (p. 117).

„Ajutat de o puternică imaginație și înzestrat cu sufluł măreției epice..." (p. 128).

„Trăsăturile fizice și morale ale personajelor, realizate în adîncime, reies sugestiv, original și artistic" (p. 128).

„Scrise cu un susținut conținut de probleme serioase" (p. 497) etc., etc.

Un curs universitar nu trebuie neapărat să revoluționeze istoria literară, dar are menirea să aducă o contribuție reală, științifică, la înțelegerea fenomenului literar discutat. Sub acest aspect, cursul Mariei Platon este total deficitar. În cele peste 500 de pagini ale cursului rareori întîlnim o părere originală, personală. Abundă șabloanele, schemele, rezumatele stereotipe, aprecierile arbitrare. Cursul Mariei Platon este, în fond, o compilație făcută cu mijloace rudimentare, transplantînd materialul cules din diverse izvoare la un nivel didactic extrem de scăzut, fără orizont ideologic și claritate științifică. Uneori compilația este împinsă peste limitele îngăduite, apropierea de textele consultate fiind prea izbitoare. Să dăm un singur exemplu. În capitolul consacrat poeților Văcărești, Maria Platon a transcris fraze întregi din comentariile care însoțesc ediția **Primii noștri poeți** apărută la ESPLA în 1954, ediție care nu este îngrijită și comentată de autoarea cursului.

În ed. „Primii noștri poeți" p. 6 :

„Erotismul senzual, de factură neoanacreontică, sentimentalismul lacrimogen, tînguirea și nefericirea din cauza supliciilor amorului sînt de asemenea atribute specifice ale liricii lor, impuse de însăși poziția lor de clasă... Improvizate la petreceri, în ceasuri de destăinare personală..."

În curs, p. 184 :

„Erotismul senzual, de factură neoanacreontică, sentimentalismul lacrimogen, nesfîrșitele tînguiri din cauza suferințelor pricinuite de amor, tonul convențional sînt însușirile specifice ale celor mai multe dintre aceste poezii, însușiri impuse de însăși poziția de clasă a autorului lor. Ele sînt improvizate la petreceri, în ceasuri de destăinare personală..."

În ed. „Primi noștri poeți" p. 7 :

„Sentimentele și îndatoririle lăsate moștenire de Ienăchiță și-au găsit cuvenitul răsunet atît la urmașii săi direcți, dar mai ales la ceilalți poeți care au venit după ei".

În curs, p. 188 :

„Sentimentele și îndatoririle lăsate moștenire, profund actuale și astăzi, au găsit răsunet la urmașii săi direcți și, mai tîrziu, la poeții care au venit după ei".

Cursul de istoria literaturii române al Mariei Platon nu corespunde așadar sarcinilor pe care trebuie să le îndeplinească o lucrare științifică universitară.

Teodor Virgolici

CAVALER TRAC — *Descoperire arheologică din regiunea Constanța*

DENSITATEA STILULUI

Diversitatea aspectelor limbajului artistic de azi este dominată de un vizibil efort spre calitate, cerință fundamentală a muncii din toate sectoarele de activitate obștească. În paginile noilor volume, cititorul mai atent poate întîlni rezultatele pozitive ale acestui efort, sub forma înnoirii și concentrării imaginilor artistice; acestea sporesc capacitatea de exprimare prin limbă a celor mai subtile și nuanțate idei și, prin ele, tensiunea afectivă a eroilor descriși capătă modulații diferențiate în relieful sensibil al cuvintelor cu grijă alese, ca să exprime exact și colorat intenția scriitorului.

Una din laturile semnificative ale acestei tendințe generale se observă în pitorescul expresiei și în variatele forme ale adaptării limbii literare la particularitățile conținutului. Densitatea și dinamismul relatării sugerează ritmul intens, febril al construcției contemporane; simplitatea limbajului se asociază cu noutatea construcției stilistice, pentru a lumina tabloul realist al vieții sociale.

Am citit numeroase pagini ale scriitorilor mai tineri, unii publicați acum pentru prima dată, pagini bine gîndite, cu subiecte clar concepute și scrise cu vădita preocupare de a da un lucru finit, supravegheat atent și nu rareori concentrat la maximum. Citatele ilustrative sînt la îndemîna oricui : „Lumina era tare și grea. Se vedeau pietrele pe fundul apei, acolo pe unde ar fi trebuit să curgă apa, dacă n-ar fi secat. Pietrele păreau niște oase rotunde, niște rotule, ori niște cranii micșorate de căldură. Bicicleta înainta leneș de-a lungul rîului spre pod. Ceasul bătea la catedrală ora două... Soarele ardea și vara părea de lut încins". (D. R. Popescu, „Steaua", 1962, nr. 8, p. 7); sau : „Arșe toată ziua, plin de veselie, pe un cîmp care mirosea aspru a urzici crude și dulceag a lințiță din pîraie. La capul locului, cînd întorcea și cotea brăzdarul din pămînt, sclipătul alb al acestuia îl amețea și-l legăna". (N. Velea, „Gazeta lit.", 1962, nr. 41, p. 4); „Duduitul se depărta, ea alerga și îl striga încă, rămăsese singură în acel palat al marei liniști, între stalagmitele uriașe ale brazilor. Era speriată și un ușor sentiment de vinovăție plutea deasupra ei. O acuzase atît de neașteptat și de brutal încît ea aproape îl crezuse". (N. Breban, „Luceafărul", nr. 22, p. 4). S-ar putea da alte numeroase exemple din recentele volume de proză publicate în colecția „Luceafărul".

Interesează acum, tot din perspectiva cantității, și o altă problemă pe care o putem analiza din diferite puncte de vedere. Surprind încă destul de des în paginile de proză inegalitatea nivelului limbii și construcțiile stilistice contrastante printre pasajele de bună calitate. În paginile „Luceafărului", Mihai Beniuc scria : „Produsul muncii literare se cere prin natura lui să fie mereu nou, scutit de servitutea șabloanelor și tiparelor; scrisul este o profesiune care se învață mereu de la o operă la alta" (nr. 14, p. 3).

Dacă este așa, de ce se creează impresia unei comodități în mînuirea limbii literare, atunci cînd paginile se încarcă inutil în acest fel : „Cînd simțea în fiecare vorbă dispreț adînc al socrului, cînd își dădea seama că-l lovește cu cuvintele ca pe-o slugă rea, cînd nu găsi înțelegerea unui tată-socru, îl năpădi tristețea... În grădină, deasupra pomilor negri se anina ca un lemn galben, lucitor, luna." (I. Arieșeanu „Anii adolescenței", p. 111) ; sau : „Ca un stei în mijlocul unui ocean de pasiuni, viețuia căpitanul. El își putea permite această principialitate, pentru care se bătea cu pumnii în piept, deoarece, nefiind însurat, n-avea o gospodărie și deci nu avea nevoie de oameni de lucru." (Al. Șahighian, **Viscolul**, 1962, p. 17).

Ca cititor, ne întrebăm în asemenea cazuri : ce vrea să spună comparația atît de fadă a lunei cu un lemn galben, lucitor, sau ce înseamnă în context **principialitate**, din al doilea citat ? Desigur că nu vom judeca bucățile respective prin prisma unor pasaje mai puțin supravegheate stilistic. Dar cînd autorii citați ne-au dovedit că posedă capacitatea reală de a da mesajului o formă artistică originală, nu este păcat ca narațiunea să se împiedice de șovăiala sau umplutura cuvintelor, de descumpănirea frazei, sau de construcția fadă, inexpresivă, copilărească ?

Densitatea stilului nu trebuie să îngăduie jocuri gratuite de cuvinte, cum n-ar trebui dusă pînă la enunțul sec, discontinuu, aproape neelaborat în contextul sărăcit de imagini sugestive : „Se pun oarecare speranțe în mine. Dar stau prost cu educația. Stau prost cu ideile. N-am mai citit o carte de trei zile : Sînt o catastrofă.' (N. Țic, **Soarele**, „Gazeta lit." nr. 46, p. 4) ; „Și găsi un băiat. Tot ingîner. Agronom. Făcea naveta. Îl tenta o căsătorie la oraș. S-ar fi stabilit și el pe la secție, pe la sfat, pe undeva, numai să aibă un motiv plauzibil. Și o nevastă era un motiv plauzibil." (I. Arieșeanu, p. 186).

Economia verbală, cu respectarea cerințelor esențiale ale unui limbaj artistic precis, original, nuanțat, este, evident, impusă de ritmul vieții de azi și de progresul literaturii noastre moderne. Ea însă nu va sacrifica principiul clarității de dragul transcrierii cinematografice, cu obositoare construcții eliptice, sau cu juxtapuneri de enunțuri telegrafice. Căci efortul către densitate, despre care vorbeam la început, poate da și alt rezultat, pe care l-a formulat o dată într-un vers Horațiu : **Brevis esse laboro, obscurus fio** (mă străduiesc să fiu scurt, dar devin obscur). Aceasta este într-adevăr o problemă capitală legată de creația contemporană, de toate variantele limbajului artistic, deoarece fondul vechi al lexicului este în continuă prelucrare sub condeiul scriitorilor noștri.

Celălalt aspect stilistic, opus tendinței ilustrate mai sus, adică hipertrofia comentariului și îngroșarea amănuntului descriptiv, de obicei mai departe de șablon, adesea nu se justifică în economia lucrării literare : „Nu răspundea nimănui, călca îndesat, cu mersul său caracteristic, gata să sară peste șosea (? !), în cîmpie și să scape. Șoseaua era înaltă, cu șanțuri late pe margini, făcute parcă anume, ca oamenii să meargă pe ea drept, fără abatere." (N. Auneanu, **Copacul**, „Gazeta lit." nr. 46, p. 4) ; sau : „Și ca și cum lor, copiilor, n-ar fi putut să le împărtășească întîmplarea, fiindcă ei n-ar fi înțeles, sau ar fi înțeles prea puțin și lucrul acela trebuia neapărat să i-l explice cuiva mai mare, care pricepea măcar cîte ceva din viață, continuă cu întreruperi și cu o grabă ciudată, răsfirînd fulgii cafenii de pe pîntecul păsării, plini de pete de lut." (C. Țoiu, **Rața**, ib. nr. 31, p. 4). Destul de frecvente sînt acumulările unor atributive în aceeași frază : „De pe banca din spatele meu se ridică un băiat de vreo douăzeci și patru de ani și, scuzîndu-se în dreapta și-n stînga pentru bombeurile călcate, se apropie de fată, care mai stă în apropierea ușii, neștiind cum să iasă din încurcătura de traiste, pe care cîteva țărănci le lăsaseră în mijlocul drumului." (G. Beuran, **Ochi adînci**, 1962, p. 92).

Am citit de curînd o foarte interesantă mărturisire a lui Francisc Munteanu, în legătură cu elaborarea romanului său **Terra di Siena** : „Cu un an în urmă încă, **Terra** avea 400 de pagini. Munca de „scurtare", de rescriere în stil cinematografic, a durat mai mult decît însăși scrierea cărții. Nu știu în ce măsură, căutînd, impunîndu-mi acest stil lapidar (poate termenul e prost ales) el a servit intențiilor mele. Mă tem că uneori am exagerat. De exemplu : un capitol care în forma inițială a avut peste 20 de pagini, după mai multe rescrieri s-a redus la 5 (cinci) rînduri !..."

Este desigur o virtute pentru un scriitor să se știe concentra, să spună exact și în chip original ceea ce are de spus. După unii scriitori mari, e și mai mare calitatea de a ști să te „rescrii", pentru că această practică întărește spiritul autocritic, adîncește viziunea realistă asupra ansamblului și, fără nici o îndoială, perfecționează limba operei literare. Dispare balastul diluării, ca și pasajul obscur, schematic, monoton ; dispar și repetările de cuvinte, de construcții, uniformitatea ucigătoare a acelorași moduri și timpuri verbale, se consolidează inovația metaforică, asocierile izbutite de cuvinte din care țîșnește lumina nouă peste pagina întreagă. Această latură metaforică a limbajului artistic este încă destul de firavă în multe scrieri ale tinerilor autori. Ei ar trebui să urmeze două îndemnuri ale maestrului Tudor Arghezi ; unul mai vechi, tipărit pe prima pagină a primului număr al „Luceafărului" : „Fă ucenicie lungă, cu credință și neîntrerupt lîngă hîrtie, peniță și cerneală" (**Luceafărul**, 1958, nr. 1, p. 1), altul citit acum, înainte de a încheia acest articol : „În grăire, treacă-meargă, oamenii pot să se facă înțeleși. Dar a scri e a gîndi nu din buze, ci de mai sus : condeiul implică evoluții și rafinament și, Doamne iartă-mă, stil. El nu se mulțumește să înșire : zugrăvește și dă simburele concentrat, orice cuvînt ascunzînd în fondul lui un punct diamantin, iar practica lecturii face condeiul exigent." (Tabletă, „Gazeta lit.", 1962, nr. 47, p. 1).

Gh. Bulgăr

FORȚA MORALĂ A SATULUI SOCIALIST

de PAUL ANGHEL

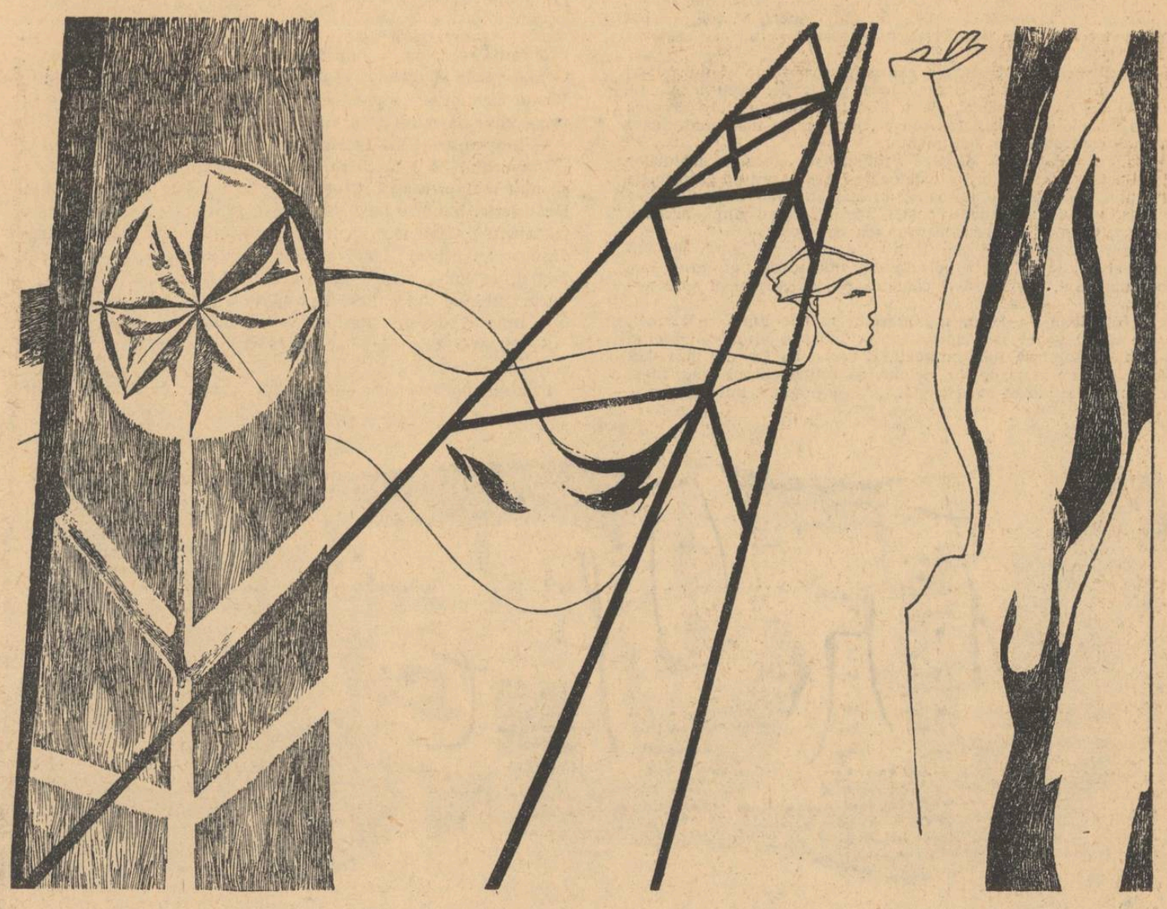

Desen de N. ȘERBAN

Povestea satului românesc a fost, sub calvarul unei istorii sumbre, povestea anonimatului.

Indivizii, rînduiți în generații, cu sau fără acte de stare civilă, se iveau și piereau cu destinul plantelor, sub puterea uniformizantă a timpului obscur, grămădind sub aceeași țărînă de toate.

Povestea satului e o filă de țărînă. Lutul nu reține urma slovelor. Scrisă cu hieroglife de vegetale, această carte a țărinei își pierde memoria, arată cu plugul în fiecare an.

Povestea satului era povestea anonimatului și neputinței. În trînta dintre om și pămînt, ultimul biruia cu bălăria, cu rîpa, cu uscăciunea sau cu zăporul, cu puterea dură și subtilă a geologiei, în fața căreia primul nu putea opune mai nimic.

Omul, adică plugarul, a smuls puțin din multul pămîntului, împărțindu-și setea de seve în aceeași aspră existență, laolaltă cu toate viețuitoarele cîmpului. El a fost la fel de umil ca și cîrtița, la fel de încăpățînat ca și buruiana, la fel de fragil ca planta semănată, la fel de temător și de viclean ca sălbăticiunea. Cine a cîntat și exaltat aceste virtuți defensive ale țăranului, punîndu-le sub semnul farmecului natural, transformîndu-le în specific, făcea elogiul înapoierii satului, uita voit îngenunchierea omului față de natură și față de celălalt om.

Era obsedantă, și pînă la urmă s-a transformat în simbol al muncii țărănești, imaginea omului trudind de unul singur pămîntul. Imaginea rezuma elementar toată istoria raportului om-natură, din începuturile sale arhaice, conservată în același început fără capăt, ca un blestem asupra muncii țărănești. Luat la orizont, într-un raccourci de lingă pămînt, omul mînînd vitele sale și împingînd cu brațele plugul, părea că ară emisfera, că trage după el discul de lut de care se află împiedicat.

Cît culegea?... Brazda trasă din răsărit în asfințit însăila pe scoarță o linie subțire, pe care pășea familiar, numărînd boabele adeseori aceleași și la semănat și la cules.

Și totuși rar, rar dar apăsat, atît cît să zguduie bine istoria, anonimii deveneau o putere. O putere cu dezlănțuiri de stihie, cu izbucniri aprige și elementare, ca și ale naturii pe care o înfruntau și de la care învățau pe tăcute.

Împuneau un nume, un Ion, un Gheorghe, un Horia, ca să se retragă apoi în același sumbru anonimat, după ce lăsau în urmă resturile dezlănțuirii lor de cutremur.

Slăbiciune și forță în același timp. O forță care își găsea rar și după legi obscure clipa măreață de coeziune, dar o forță explozivă distrugătoare, ca reflex al unei primejdii ce-i amenința. O forță care n-a ridicat diguri și n-a clădit cetăți, fiindcă întors înfrînt din apriga ciocnire de clasă, omul s-a aplecat să cultive și mai departe același pămînt secătuit.

Cînd avea să se transforme această teribilă capacitate de energie a țărănimii într-o forță aptă să zidească, să contribuie major la progresul social? Ce mobil istoric putea provoca o constructivă coeziune a energiilor risipite ale satului, unindu-le și dirijîndu-le spre un țel înalt? Cînd această masă de anonimi, abandonată în ignoranță și ocolită de istorie, avea să-și dea toată măsura de talente și personalități?

Aceste întrebări și-au găsit răspunsul istoric prin trecerea satului la socialism, proces început la noi în urmă cu treisprezece ani, ale cărui roade capătă acum, în condițiile colectivizării încheiate, o nouă și strălucită certificare.

Un dig, un deal, o casă de cultură...

Apele înundau în fiecare an pămîntul...

Un deal, măcinat de torenți, se năruia peste case...

O școală se muta toamnă de toamnă, din casă în casă, ca o sarcină de lăieți fără cort, în căutare de adăpost...

Cel puțin în primele două din cazuri, instinctul primejdiei ar fi trebuit să-i silească pe oameni să se unească, organizînd măcar un simulacru de apărare.

De ce n-au făcut-o? Să vedem, pe rînd!

Pămînturile a optsprezece gospodari din Averești erau inundate în fiecare an, primăvara și toamna, de o gîrlă care în cursul verii seca. Cei optsprezece, în care intrau și săraci, și mijlocași, și destui cu avere, nu reușiseră în cursul timpului să se înțeleagă asupra gîrlei, să-și unească eforturile și s-o dreneze. Nu se puteau înțelege asupra cum și cît să contribuie fiecare, ca să nu fie tras pe sfoară de celălalt, nu se puteau pune de acord asupra cîștigurilor eventuale pe care le-ar fi dobîndit, — lăsîndu-se pînă la urmă loviți, în egală măsură, de aceeași calamitate.

În nordul unei alte comune, tot din Moldova, un deal de loess, străbătut de pînze de apă freatică, se ruina falie cu falie, amenințînd să transforme casele și gospodăriile într-un cimitir. De cîțiva ani, cei cu gospodăriile pe coastă se tot mutau mai la vale, urmăriți de avalanșele de pămînt, privind nenorocirea neputincioși. De la cine ar fi putut cere ajutor? Nenorocirea îi lovea numai pe cei de pe coastă, dar cei de pe coastă, singuri, nu puteau să lupte cu dealul. L-ar fi putut, poate, înfrunta întreaga comună, organizînd o mare ofensivă de stăvilire a avalanșelor și salvînd în felul acesta un pămînt util. Util, dar numai pentru cei în cauză. Ce interes ar fi avut s-o facă ceilalți? Întreaga comună privea deci cu brațele încrucișate, dar cu o infinită curiozitate, cum cîteva zeci de case se prăbușeau treptat, acoperite cu pămînt.

O școală este, totuși, utilă tuturor. Dar la Runcu, un sat cu cîteva sute de familii, construcția unei școli s-a amînat ani după ani, prin refuzul cîtorva mai înstăriți de a-și aduce contribuția. (Unul din ei a preferat să-și mute „școala" acasă, celălalt să-și trimită copiii la învățătură, la tîrg, — restul satului, printr-o grevă sui generis, s-a abținut să mai dea bani, pînă cînd „le-o veni la toți mintea la cap"). Și copiii au alergat în fiecare toamnă și iarnă, cu trăistuțele în spate, după această școală ambulantă, pe care n-a reușit s-o fixeze și s-o înalțe decît în alt moment istoric.

Faptele cheamă serii de fapte. Toate se așează însă pe aceleași semnificații.

Este limpede, spre exemplu, că țăranii din Maramureș sau cei de pe dealurile Bîrladului și Tutovei, avînd coastele la vale, în sensul torenților, își dădeau seama de nenorocirea pe care o provoacă, desființînd pămîntul de cultură prin acest tratament barbar. Vedeau cu ochii lor cum solul fertil fuge la vale, lăsînd în urmă lutul sterp, — dar se puteau opri? Arătura pe curba de nivel cerea să treci de-a curmezișul peste haturi, cerea să uiți de ce-i al tău și al vecinului, ca să salvezi pămîntul, iar ca să te aperi împotriva dezastrului, ar fi trebuit să organizezi o apărare colectivă.

Este limpede, de asemeni, că pentru țăranii din zona de nisipuri oltene, ca și pentru cei din zona pămînturilor inundabile, conștiința pericolului funcționa ca și soluția instinctivă pe care fiecare o purta cu el. Gestul constructiv, unind eforturile tuturor, rata însă, oprit în hatul interesului mărunt. Un pod, promis ani după ani de agenții electorali și construit pînă la urmă cu osteneala satului, o biserică ridicată cu pantahuza, cu tablou votiv în pronaos, reprezentîndu-l pe cîrciumar, „o școală ca vai de ea, cîrpită dintr-o magazie, sînt singurele „monumente" colective de construcție ale unei epoci.

Oare simpla renunțare la mica proprietate, simpla înlăturare a haturilor să fi adus după sine, ca reflex imediat, această spontană descătușare de energie, fructificată larg în vastele acțiuni constructive întreprinse la sat, la puține zile după colectivizare?

Fapt este că, pentru întîia oară, satul a luat cunoștință de puterea sa, de marile lui virtuți creatoare, imediat după ce frîna micii proprietăți a fost înlăturată, — ca un trup sănătos eliberat de constrîngeri, bucuros și uluit de mișcările sprintene pe care le face pentru întîia oară. Am asistat la începuturile acestui proces, încă din 1949. Părea atunci mai mult o demonstrație, primele cinci din cele aproape zece mii de gospodării colective de azi fiind niște prime „loturi experimentale", niște prime încercări de nouă formulă socială, urmărite de satele martor, de toate celelalte sate, cu o imensă și neliniștită curiozitate. Dar fiecare an a adus roadele lui. Ceea ce se credea încercare în 1949, s-a dovedit a fi, cu prilejul Consfătuirii de la Constanța, însuși drumul trainic spre progres al țărănimii, iar într-o altă etapă, 1961, cu prilejul Consfătuirii de la București, legitimarea istorică a celor mai înalte rezultate. Socialismul a devenit o stare de spirit dominantă la sate. Chemarea Consfătuirii, „Veniți alături de noi!", a putut căpăta, astfel, autoritatea morală care a dus la biruința deplină a gospodăriei colective la sat.

Acest proces, cu amplă desfășurare pretutindeni, a avut și are, ca prim semn, o surprinzătoare și imediată degajare a gîndirii, a fanteziei colective, a capacității de a cuprinde interesele noi ale obștei, de a „vedea", de a plănui.

Pentru cine a luat parte la primele adunări generale din primăvară, în condițiile încheierii colectivizării, la elaborarea primelor planuri de muncă, la discuția pasionată și îndrăzneață a perspectivelor, acest nou spirit ivit atunci, chiar în acele zile febrile, sub ochii activistului sau ai reporterului, a fost semnul evident al marilor prefaceri, pe drumul cărora s-a angajat satul.

Nu era vorba de un miracol săvîrșit peste noapte. Asistam la un moment hotărîtor de salt pregătit prin îndelungi și migăloase acumulări, în cursul celor aproape două decenii de educație politică și cetățenească, de perseverentă acțiune de culturalizare, desfășurate în sînul maselor țărănești de către partid.

Era surprinzător să constați, în aceste adunări generale sau în ședințele tinerelor consilii de conducere, cum aceiași oameni, cu care dusesem munca de convingere numai cu o săptămînă în urmă, aduceau propuneri îndrăznețe de transformări funciare, indicau surse necunoscute de bogăție, plănuiau mari construcții de folos obștesc, într-o dezlănțuire impresionantă de fantezie colectivă.

N-au lipsit desigur contradicțiile, bruscarea imediată a unor interese meschine, luptele pentru influențarea președinților, dispunerea unor foloase de grup sau de familie, dar nota dominantă a acestor adunări de început a stat sub semnul acestui nou spirit constructiv, declanșat prin simpla unire a energiilor disparate.

Ce vom construi? Cîte dealuri vom terasa, ca să le umplem cu livezi și cu vii? Ce suprafață vom iriga, unde vom construi digul? Dar fermele? Dar uzina electrică? Dar căminul cultural?... Visuri cu neputință de plăzmuit de unul singur, planuri irealizabile cu acoperirea unei precare averi personale, nădejdi refulate, îndrăzneli acoperite sub povara necazurilor de-o clipă, au izbucnit neașteptat de impetuos, sub girul gospodăriei colective.

Și pentru întîia oară, această forță s-a pus în mișcare.

Președintele de la Averești, Neculai Areanu, îmi spunea astă primăvară, în zilele Sesiunii extraordinare de la Pavilion, cum cei optsprezece gospodari din sat, împreună cu alte cîteva sute, au și pornit să stăvilească gîrla cu pricina, la mai puțin de o lună după încheierea colectivizării. Mi-a împărtășit atunci, într-o pauză a lucrărilor, planurile lui, planurile satului colectivist. Aveau de gînd să irige o bună suprafață de pămînt, porniseră să teraseze cîteva dealuri, începuseră defrișarea arboretului parazitar de pe cîteva coaste cu pămînt fertil.

Gospodarii din cealaltă comună, Dogari, cei cu dealul care se surpa peste case, îmi vesteau prin președintele lor, cu același prilej, că gospodăria a întreprins imediat, chiar în cursul acestei primăveri, o mare ofensivă pentru stăvilirea dezastrului, la care participă toți colectiviștii, îndrumați de specialiști. Pentru întîia oară, aici, ca și în alte zeci și zeci de sate, arăturile din această primăvară s-au făcut pe curba de nivel, inițiindu-se totodată primul plan de stăvilire a eroziunii și de fertilizare a pămînturilor degradate.

Ați văzut o asemenea armată de colectiviști lucrînd la un dig? I-ați fi putut vedea chiar în primăvara acestui an, în timpul revărsărilor din aprilie, cum s-au bătut să-și apere ogoarele, opunînd apelor dezlănțuite ale Dunării, ale Siretului, ale Jiului, dezlănțuirea a sute și mii de oameni, înverșunați în hotărîrea lor de a le învinge. I-ați fi putut vedea, în nordul Dobrogei, construind digurile de la Bugeac sau Mîrleanu, sau digurile de dincoace de fluviu, de la Modelu, de la Curcani, de la Dorobanțu, de la Roseți, de la Spanțov, așa după cum dincolo, în Moldova, i-ați fi putut vedea ieșind cu mîile să stăvilească eroziunea unor pămînturi prost folosite, prin terase și prin perdele de arbori. I-ați fi putut vedea luptînd, mobilizați de comuniști, să îndulcească asprimea secetei care a lovit, în unele regiuni, ogoarele, muncind și mai bine pămîntul, luînd măsuri obștești de apărare și dobîndind în multe locuri recolte neașteptate pentru condițiile acestui an. Fructificînd elanul începutului, i-ați fi putut urmări traducînd imediat în faptă măsurile votate de ei înșiși în primăvară sau astă iarnă, abordînd pe un front larg desfășurat toate complexele probleme ale marii gospodării și creîndu-și, astfel, primele momente de adevărată coeziune constructivă, în care se reazimă forța noului sat.

Satul a început prin a modifica însuși cadrul lui geografic, printr-o amplă, rațională, științifică desfășurare de energie, înarmat cu instrumente moderne pe care învață din plin a le folosi. Ca un adevărat erou folcloric, deșteptat dintr-o nefirească letargie, el își încearcă brațele zidind lăcașuri, tăind trepte în dealuri abrupte și urcînd pe ele păduri de pomi fructiferi.

Iar în această frenetică deșteptare, acest om colectiv, neînchipuit de puternic, modificînd vechiul leagăn al unei copilării zgîrcite și umile, se modifică pe sine.

Un om își descoperă vecinul...

Alegerea președintelui dintr-un sat de pe Bahlui ca și alegerea brigadierilor sau a membrilor în consiliul din același sat, au provocat o adevărată furtună.

Omul al cărui drum îl urmărisem în cursul muncii de colectivizare, un mijlocaș, talentat gospodar, îmi spunea și de data aceasta, pilduitor:

— Poftim vedeți? Nu se poate face nimic la noi!

Era cel care, încă din primele seri, urmărind la tablă calculele comparative, clătina sceptic din cap. Neîncrederea lui îl exaspera pe reporter, care ostenise producînd argumente. Și totuși omul era „lămurit". Pipăind cu temeinicia fiecărui fapt, judecînd cu o logică personală cifrele, dînd crezare lucrurilor văzute în colectivele vecine, clătina totuși sceptic din cap.

— La noi nu merge... Nu-i cunoașteți pe ăștia de la noi.

Și priveliștea generală, pentru care înclina în fond, se destrăma sub argumentele de ordinul locului. Cutare era hoț, cutare era mai mult viclean decît deștept, cutare era leneș.

Dar, întorcînd unghiul celorlalți, al vecinilor, asupra lui, am constatat că lucrurile nu stăteau mai bine. Propus să primească o muncă de răspundere, în aceeași adunare generală în care s-au discutat candidaturile, acest gospodar plin de calități a fost întîmpinat cu critici vehemente.

Oamenii, practic, nu se cunoșteau. O neîncredere veche, rod al claustrării fiecăruia după gardurile micii gospodării, indiferența, suspiciunea reciprocă, ostilități de familie sau grup alimentate din nimic, îi făceau rezervați unii față de alții, atunci cînd izbucneau adversiunile ființe.

I-am văzut congestionați și uneori deprimați de povara grelelor răspunderi, dispuși în unele cazuri să apuce drumul pericul os al demonstrației de forță, al rezolvărilor de unul singur, găsind totuși pînă la urmă, cu ajutorul oamenilor de partid, calea care ducea spre formarea unor talentați organizatori și conducători de oameni.

Cinsprezece țărani cu apucături și însușiri diferite, maturizate pe parcela de pămînt a fiecăruia, puși la aceeași masă, în fața primului plan de muncă pentru un sat întreg, urmăriți de reacțiile diferite ale unui sat care nu-și dăduse încă primul examen constructiv, iată un tablou multiplicat în serii, al primelor nopți din această primăvară.

Centrul satului s-a mutat chiar în primele zile, de la Șiatul Popular, rămas un simplu loc administrativ, la gospodărie care a polarizat astfel interesele tuturor, adunîndu-le treptat într-un mănunchi activ, într-un prim nucleu de forță.

— Vasile, nu mai munci atîta boii, îngrijește-i, că nu-s numai ai tăi!

Această primă reflecție critică, aruncată nu întîmplător vecinului lipsit de grijă față de animalele în proprietate obștească, a creat spontan între cei doi o altfel de legătură, critică, activă, cu ecou social. Munca lui Vasile nu-i mai putea lăsa indiferent de vecin, ca pînă acum, și, de aceea, acest Vasile trebuie ținut sub ochi, povățuit, mustrat, îndemnat, iar dacă nu și nu, adus în fața adunării generale.

Munca laolaltă devine astfel cel mai temeinic examen de cunoaștere a însului, stabilind norme noi de apreciere între om și om, noi legături de solidaritate, premize pentru stimă și respect reciproc.

După o primă acțiune colectivă, de amploare, defrișarea a cîtorva hectare de arboret, muncă desfășurată cu mare entuziasm și isprăvită într-un timp record, același sceptic gospodar, conducătorul unei echipe care făcuse minuni, mărturisea, înundat de bucurie:

— Ca să vezi, uite că și ăștia de la noi pot cîte ceva!...

Drumul către selectarea și fixarea trăsăturilor noului tip moral care apare la școala muncii colective, drumul către impunerea acestor trăsături ale moralei noi întregii colectivități, este de acum larg deschis și, cu toate dificultățile și contrazicerile proprii unui asemenea proces, acest drum se vădește plin de roade de la început.

Dînd un cîmp vast de dezvoltare realităților și meritelor personale, înclinărilor constructive, priceperii și talentelor, gospodăria stimulează și creează condiții de afirmare tuturor, descoperind adevărate valori și făcîndu-le să strălucească.

Simion Uscat de la Cinlic, regiunea Hunedoara, ca și Isaia Negruț de la Sandra, ca și Ana Sincu din Tia Mare sau ca Lazăr Olariu din Păpăuți, erau toți simpli muncitori cu sapa, robiți necazurilor mărunte, și fără păcate. Și totuși ei — numai cîțiva din cei ce s-au ilustrat la Consfătuirea Colectiviștilor, — s-au acoperit de stima întregii țări, prin simplu fapt de a descoperi în munca lor de crescători de vite, pomicultori sau grădinari, o vocație, o pîrghie de preț în lupta pentru propășirea tuturor.

Urmărindu-i în muncă pe oameni ca Gheorghe Goina de la Sintana, ca Viorel Uibaru de la Lenauheim, ca Mircea Anghel de la Grindu, din Bărăgan sau ca Ilie Dincu de la Oltina, și ca mulți alții, pe pieptul cărora strălucește sau va străluci steaua de erou, nu poți să nu remarci, peste diferențele personale, acele trăsături nobile ale moralei comuniste, care-i despart definitiv de vechiul țăran.

S-au format rapid, ca organizatori și gospodari pricepuți, cu un larg orizont cultural, cu o mare cunoaștere și dragoste de oameni, cu o inepuizabilă energie și dăruire de sine, s-au format mai rapid în aceeași vreme cît a fost necesară copiilor lor să ajungă de la alfabet la ecuații, în aceeași vreme cu gospodăriile lor colective, care, pornind de la nimic, au ajuns multimilionare.

Alături de ei, și o dată cu ei, au crescut și s-au format nenumărați alți oameni bravi, fiindcă de abia acum, în condițiile belșugului și a luptei pentru belșug, în condițiile luptei generoase pentru ridicarea tuturor la cultură și civilizație, satul nostru poate să-și dea adevărata lui măsură, în oameni.

— Dă-mi cîțiva oameni de nădejde care să reprezinte gospodăria.

— Alege!

Și acest «alege» subînțelege oameni înconjurați cu o aureolă de merite și stimă.

Stăpînirea pămîntului...

Am urmărit cu strîngere de inimă variațiile barometrului din acest an, cu gîndul la ogoarele vlăguite de arșiță, cu ochii în zarea toridă, de scrum.

Acolo, în Dobrogea, îmi spuneam, seceta trebuie să facă ravagii. Nu mă puteam repezi pînă acolo, dar de peste Dunăre soseau știri alarmante.

N-a mai plouat de la 13 mai...

N-a plouat nici în iunie... nici în iulie... nici în august...

Un prieten, întors de la Oltina, atît de familiară și dragă mie, mi-a adus de acolo vești, care de care mai amare: brațul Dunării a secat, balta s-a retras la cîteva hectare, un cerb prăpădit de sete a venit pînă la marginea satului, fără teamă de ciini sau de oameni. L-au adus colectiviștii, leșinat, la dispensarul veterinar, iar doctorul Selim l-a îngrijit cu atenție, fără folos. Sfiosul și superbul animal, găzduit cu atîta dragoste și îngrijit în condiții de spital, a sucombat, ucis de arșiță.

Ce se întîmplase atunci cu mîile de oi ale gospodăriei, cu mîile de porci, cu mîile de păsări? Ce se întîmpla cu porumbul, peste care de atîtea săptămîni nu căzuse măcar un strop de ploaie?

Prietenul întors de la Oltina nu putuse căpăta nici un răspuns. Nu era chip să stai de vorbă nici cu Ilie Dincu și nici cu ceilalți. Se aflau zi și noapte pe cîmp, muncind de-a valma cu tractoriștii, răscolind țărîna fierbinte, în valurile de praf dobrogean.

Orișicare om valid, apt de muncă, se afla în acele zile pe cîmp. Campania de primăvară din anul trecut, desfășurată tot în condiții de secetă, și care mă impresionase prin încordarea și duritatea ei, era în aceste condiții noi, un joc de pionieri.

Și arșița era neîngăduitoare, otrăvind și aerul, și umbra, și nopțile...

N-a plouat toată luna august... Dar n-a plouat nici în septembrie, nici la cules...

La cules?!... Ce să culegi? Ce-au putut culege oamenii mei de la Oltina?

Producții record pentru acest an de secetă, dar producții bune pentru orișicare an normal, fiindcă oltinenii au recoltat aproape 2.000 kg. de grîu la hectar, pe o suprafață de 1.000 ha. și peste 2.800 kg. de porumb la hectar, pe o suprafață egală. Viile au întrecut măsura, peste 70 vagoane de struguri, vitele — cu toate scăderile — au dat producții mulțumitoare, aducînd gospodăriei venituri bune pentru condițiile acestei veri.

Dar Oltina, după cum observasem de la început, este una din gospodăriile bune din Dobrogea. Fiindcă în acest an de secetă aspră pentru pămînturile dintre Dunăre și Mare, Dobrogea în ansamblul ei a răspuns calamităților din vară, ca o adevărată stăpînă a naturii.

Trăinicia drumului agriculturii socialiste s-a verificat încă o dată, cu prisosință.

Omul a devenit stăpînul deplin al pămîntului, sfărîmînd în grădina lui înflorită, ca un stăpîn adevărat.

Iată omul, iată roadele lui.

Ion Crînguleanu

PATRIA

Am început să te simt încă din ceasul dintîi,
Cînd mi-ai dat aerul și pămîntul,
Cînd mi-ai pus soarele tău căpătîi
Și m-am iluminat
În privirea ta căutîndu-l.

Am început să trăiesc, și să visez pentru tine,
Cînd rosteam întîiul cuvînt:
Poate „pîine" sau „mamă"
Și simțeam puterea ta cum se răsfrînge în mine,
Ca un cer nesfîrșit
Care-n zboruri mă cheamă.

Iată-mă-s tînăr ziditor ce visează
Cu pieptul deschis ca un glas, ca o boltă,
Spre soarele tău neclintit din amiază,
Peste leagăn,
Și iubiri,
Și recoltă.

Te slăvesc prin bătaia inimii mele,
Prin cuvîntul aprins în poem și iubire
Și fruntea mi-o plec în apa ta,
Să mi-o spele,
Și fac istoria tot mai viu să respire.

Florența Albu

PĂMÎNTULUI, ÎN NOIEMBRIE

Îmi ești drag așa, posac, ostenit.
Miezul tare s-a făcut cafeniu și dulce;
pînă departe,
pînă unde-ntlnești cerul,
cum te-ai întîlni pe tine,
pînă acolo te-ai făcut cafeniu și senin.
Departe ești infinit
și numai cu cerul
mai poți să te-ntreci
în înțelegere.
Poate de-aceea, culorile noastre
— cafeniul, albastrul —
se armonizează
ca o idee, cu altă idee.

Dar mie mi-ești drag așa,
posac,
cu zarea — frunte imensă
abia atinsă de pasăre
prin galbena risipă a frunzei de agud.

Uneori numai un nor,
de o culoare naivă,
vine să te-ntrebe, pămîntule,
— ce altceva s-ar potrivi
înțelepciunii tale posace,
dacă nu
ochii lui,
copilărește uimiți,
peste imensitate?

Drag îmi ești toamna,
în noiembrie, ca acum:
liniști egale,
drumuri pierdute departe
și verdele grîului, abia aburit;

Bătrînul visează
și cafeniul are o lumină străvezie
ca marea cu pești
și nu țipă nici o culoare,
nu țipă lumina;

E numai un aer adînc, potolit,
în care toate se scriu clar,
cum ai scrie pe o tăbliță neagră:
muncă,
dragoste,
viață.

Nichita Stănescu

SFÎRȘIT DE ANOTIMP

Eram atît de atent,
încît se stingea-n cupole amiaza,
iar sunetele înghețau în jurul meu,
prefăcîndu-se-n stîlpi răsuciți.

Eram atît de atent,
încît plutirea ondulată-a mirosurilor
se prăbușea-n întuneric
și parcă niciodată n-aș fi-ncercat
frigul.

Deodată,
m-am trezit atît de departe
și de străin,
rătăcind înapoia chipului meu,
ca și cum mi-aș fi-nvelit simțurile
cu relieful fără de noimă a lunii.

Eram atît de atent,
încît
nu te-am recunoscut, și, poate
că vii mereu,
în fiecare oră, în fiece secundă,
și treci prin așteptarea mea de-atunci,
ca prin fantoma unui Arc de triumf.

ÎMI AMINTINDU-MI DE RĂZBOI

Un arc de întuneric aplec, atunci cînd las
fruntea să-mi cadă sub culori
și uneori îmi pare că-i numai un răgaz
și că se rupe timpul, îmi pare alteori.

Pietrificat, auzul în romburi și ovale
ferigă e în stratul de grafit.
Un fierăstrău cu dinți de lucie răcoare
se-afundă-n trunchiul lui necontenit.

Mișcarea rece, sacadată,
e dinainte înapoi
cu dinți de fierăstrău mușcînd se-arată
reci, amintirile din noi.

Un arc de întuneric aplec cîteodată
și o durere rece mă face să-l dezdoi.

TROFEUL

Gara orașului nostru a rămas de cînd mă știu neschimbată, cu toate urgiile prin care a trecut; cutremur, rebeliune, război, chiar și un masacru — ploi, furtuni, zăpezi, viscole — bat niște viscole cumplite prin partea noastră, cînd se așterne iarna.

Nu știu cum, dar gara a rămas pentru mine și nu numai pentru mine, pentru întreaga mea generație, greu încercată, un fel de mod al vieții. Ea a însemnat pentru noi, plecarea către moarte și întoarcerea din ea, locul celor mai zguduitoare și mai contradictorii sentimente.

Cînd o vedeam că dispare astupată de coamele dealurilor de silueta semaforelor, a budelor de ciment sau de garniturile triajului, ne înăbușea aproape, un strigăt. Cînd dimpotrivă se mărea, venind spre ochii noștri, scoțînd capul după aceleași dealuri, ca o ființă, sentimentul era covîrșitor.

Plecarea spre front am făcut-o din această gară, de sub bolta ei uriașă de sticlă pornită din zidul drept, umbrind forfota mulțimii, venită să-și conducă pe cei ce plecau spre necunoscut.

Eu dîrdîiam de frică, și zîmbeam, vai de lume ce zîmbet, către acel pachet de oameni lipiți unul de altul ca și cînd s-ar fi așteptat să fie împușcați. E vorba de familia mea. Mă sfredeleau cu privirile lor lacome, să rețină chipul meu, toate trăsăturile, știind ce m-așteaptă. „Aia e mama", îmi înregistra mintea în timp ce gura vorbea cu toți deodată, veselă, cu gingiile și buzele palide, pesemne. Mă strîngeau vestonul, centura, bocancii, totul mă strîngea, erau prea mici pentru mine. Mantaua făcută colac și așezată în bandulieră era ca totdeauna cu mine. Nu mă părăsise. Răscroiala vestonului strîmt mă ustura. Cureaua armei zbîrnîind de-a curmezișul pieptului, încins de căldură, mă sugruma. Îmi curgea sudoarea pe față, pe trup.

Mama își scotea batista din mînecă și mă ștergea cu răbdare. Ce gest dumnezeesc pot avea mamele. Și la ce credeți că mă gîndeam: că mă ciuruie nemții și mă întorc fără viață și tot așa o să facă cu aceleași priviri înghețate cu care mă adună acum în inima ei, o să mă privească și-atunci iar batista o să-i astupe ori gura să nu mai țipe, ori o să-mi alunge musca de pe buze. Așa o să facă. O să țipe ca toate mamele din mahalaua noastră cînd îi se aduc băieții striviți sau înecați. O să mă așeze în antreul în care se fac de obicei nunțile și unde se întind morții. De acolo, din antreu, pe urmă în aceleași strigăte, sicriul va fi dus la pataşcă. Asta numai dacă o să am norocul să mă întorc rănit grav ca frate-meu. M-am scuturat înfiorat, dar nu mi-am dezlipit ochii de la mama, mă uitam într-una la ea, la tîrlîgii îmbîcsiți de praful curții noastre, la scaieții agățați de fustă ca niște podoabe sărace.

Iar îi simt batista bîjbîindu-mi fața. „Stai, caut s-o rog în gînd, să-mi rămînă în nări mirosul ei".

Tata e așa cum a ieșit din depou, în pantalonii lucioși de lucru, cu cămașa sură îmbîcsită de ulei și cărbune, deschelată la gît, lăsînd să se vadă sternul uscat și cele două clavicule ca două cioturi de aripă oprite între gît și stern mînjite de funingine. Obrajii lungi au asprimea celor trăiți o veșnicie în fum. Pare cu mult mai speriat decît mama. Sînt băiatul lui cel zdravăn. Pe cel mare, ciumpănit de branduri la Nicolaev, tot în gara asta l-au adus. Eram pe același peron și așteptam să se deșerte trenul cu răniți. Tata trecuse ca și acum din atelier peste linii și stătea lîngă mine, uitîndu-se la omul scurtat de sub pătura brancardei din care mustea sîngele. Pînă la ambulanța din piața gării, unde se îmbulzea lumea, cîțiva stropi răzleți din sîngele familiei mele s-au împrăștiat pe dalele gării. Așadar, gara asta este stropită cu sîngele nostru. Pe brancardă vedeam o jumătate de obraz și un singur ochi. Ochiul verde al fratelui se uita la noi, cum se uită un calcan. Restul capului era ascuns sub un maldăr de bandaje. Tata își freca într-una mîinile cu cîlți și spunea:

— Bine-ai venit, bă Petrică, lasă...

Dar ochiul lui Petrică se uita la el, alungîndu-l. Îl implora să nu-l mai privească. Ținea mult la tata, de la el a învățat lăcătușerie. Mîndria lui veche țîșnea prin acest ochi de calcan, izgonindu-l. Ochii tatii încărcați cu un fel de disperare răspundeau acelei priviri: „Măi al dracului nenorocire, ce-o să mai faci tu pe lume, cum o să te descurci"?

Cînd ieșirăm din gară îi mai spuse o dată:

— Bine că ai venit. Restul... vedem noi.

Se întoarse la depou, iar eu rămăsei să mă țin după convoiul de autosanitare.

Priveam un spectacol — convoiul sanitar de culoare kachi cu cruci roșii pe el; mașina a treia din cap ducea trei sferturi din fratele meu.

M-am întors acasă. Am luat-o pe soră-mea, maică-mi nu i-am suflat o vorbă, am urcat ripele deasupra fluviului și acolo pe coasta pîrjolită, în pustiul locului, cu ochii pe apele plumburii ale Dunării i-am spus că fratelui nostru îi trebuie peste vreo lună-două, un cărucior; ca al oloagei din poarta bisericii Sf. Ion. Sor-mea a sărit ca arsă în picioare, s-a tras în lături, nimerind cu tălpile în spini, s-a uitat la mine încruntată și cu mîndria rănită a strigat:

— Nu se poate, minți!

Atunci am ridicat și eu din umeri strîgînd:

— Ce n-aș da să pot minți...

Tăcurăm apoi, ascultînd vîntul șuierînd cu glasuri de șerpi. Privirile ei ca și ale mele căutau, din același impuls, clopotnița bisericii Sf. Ioan, pierdută în grămada de acoperișuri, care se vedeau în vale printre copaci, străzi șerpuite și stîlpi de telegraf. Numai pentru urechile noastre, sînt sigur că numai pentru ele, — schiloada, (poate la ora aceea nici nu se afla acolo) — ajunse la noi o dată cu vîntul, milogeala ei; Menta! Menta! Ajutați-mă! Mentaaa.

Înspăimîntată de gîndul cerșitului, femeia ținea pe o scîndură deasupra rotilelor cîteva borcane în care zăceau acoperite de praf și muște, batoane verzi de mentă; nu i le cumpăra nimeni.

Spre seară, bărbatu-său o ridica din poarta bisericii, împingînd-o cu furie, spre casă și pe toată strada, chiar de ploua sau fulguia ori cădeau frunze, se auzeau mai bine în zilele goale de zgomote, uruitura roților grosolane și... „Menta! Menta! Ajutați-mă! Mentaaa".

După scăpătat, plecarăm din pustia ripelor negre și ne auzeam auzind și prin somn: „Menta! Ajutați-mă! Mentaaa!"

A doua zi, fratele muri în mașina din care nu-l scoseseră pentru că în saloane nu mai era loc!

Ia uită-te, acuma la sora mea. E în pîlcul familiei, cu picioarele goale, cum o știu de copilă. M-a condus și ea la gară, după ce, o lună întreagă, (era mai mică decît mine) ne-a pîndit cu alte haimanale, cînd făceam instrucție pe la Țiglina sau pe la Calica și a învățat cîntecele noastre de pifani.

I le cînta maică-mii, dîndu-i vești despre obrazul meu umflat de arșiță și de nădușeală. Cu pietre îi goneau gradații, dar nu plecau. Își fereau picioarele, sărind ca țapii și se tîrau după coloană, îngînîndu-ne:

„Hai pornim la drum,
Hai în munți acum,
Lupta noastră n-a sfîrșit.
Pînă mîine o să piară
Nemții ce ne-au cotropit"

Acum ea rîdea de mine. Cred că era singura care rîdea de pe tot peronul. Avea de ce, arătam îngrozitor cu casca pe cap și plin de sudoare, strîmbîndu-mă ori de cîte ori mă mișcam. Fiecare smucitură îmi stîrnea dureri. Mai rîsese ea de mine o dată la un Paște, cînd tata îmi luase o pereche de bocanci de ocazie, mici și scorojiți, cu o piele tare că abia puteam merge. Mi le-a uns cu grăsime zicînd că se lasă; atîta rău. De cîte ori îi încălțam, călcam ca pe cioburi de sticlă. Rîdea ca atunci, împroșca cu hohote scurte aerul zăpușitor, pentru mine și mai de nesuportat decît pentru ei. Scutura capul cu păr blond, tuns scurt și cu ochi albaștri de gîscă neastîmpărată. Pînă la urmă, tata o pocni zdravăn. Se stăpîni să nu plîngă, dar nici nu mai rîse.

— Ia vezi ce faci cu echipamentul ăsta, îmi atrase tata atenția, după ce tăcuse cîtăva vreme. Ascultă ce spun eu. Te duci pe copcă dacă rămîi cu el.

Auzi tu, mai zise, vezi ce faci acolo. Fii cu ochii în patru. Nu te băga ca prostul. Tu ai mai rămas.

Soră-mea încetă deodată să mai rîdă, căutătura-i albastră se schimbă cu toate că boarea veseliei nu-i pieri cu totul din ochi. Se uită și ea cu luare aminte de parcă atunci s-ar fi trezit din somn și și-ar fi dat seama de tot ce se întîmpla. Așa mulți i-am lăsat, strînși unul în altul, pe mama cu batista leoarcă de sudoare; cînd a ridicat-o mi s-a părut că și-o zvîntă.

Tata sta întunecat la gîndul că nu mă mai putea opri și de-acum încolo va trebui să-mi număr ceasurile. Veselia soră-mii înghețase pe buzele care i se strînseră brusc și se răciseră. Apropie în fugă gura de bărbia mea, pînă acolo ajunse, trebui să mă smulg dintre ei, fugind spre scara vagonului; se dăduse plecarea. Îi mai văzui alergînd o dată cu talazul mulțimii de-a lungul peronului și apoi se opriră, iar tat își ștergea într-una mîinile cu cîlți...

Dealurile galbene din față cuprinseră între ele trenul și pe măsură ce pătrunserăm în viteză pe liniile de la poalele lor, șterseră spațiu din coada vagoanelor, gara, astupînd-o.

★

Am trecut prin multe, dar toate se cufundară pînă la urmă în apa neagră a războiului care le înghiți împreună cu mizeria, cu groaza. Le luă locul bucuria triumfului, care-l trăirăm la Brno. Pînă acolo luptarăm cu divizia noastră. O parte rămaseră în spitale, alții în morminte. Nu ne întoarserăm atît de mulți cîți plecaserăm, dar ne întoarserăm destui. Printre ei mă aflam și eu, teafăr, întreg, fericit, și, n-am să vă ascund că mă cuprinsese o aprigă dorință de dragoste. Mă chinuia aproape tot timpul, dorul de viață și de o iubire mare, curată; de fapt pînă atunci nu iubisem niciodată. Prin toate arterele mele tinere, zvîcnea această văpaie și-mi păstra gîndul numai acolo. Cît drum am făcut, numai cu ochii după fete mă țineam. Și slavă domnului, țară ca a noastră bogată în fete, mai rar. Prin toate gările, văzui boiurile lor subțiri, cam subțiri ce-i drept, din pricina lipsurilor. Au îndurat și ele ca toată lumea. Patria a strîns cureaua amarnic ca să trimită frontului, ceea ce trebuia. Și ele și-au rupt de la gură. Nu mă lăsai ademenit însă de nici una din acele fete subțiri și frumoase pe unde staționa trenul. Le dădui cîte o conservă, le îmbrățișai în fugă. Ele se lăsau bucuroase și nepăsătoare fiindcă-și așteptau flăcăii. Văzîndu-ne pe noi, se gîndeau la ei. Nu mai aveau mult și trebuia să apară și ai lor. Cît era ziua de lungă, tot prin gară stăteau.

— Reghimentul cinspe Munche, văzutu-l-ați, vinie? Vinie? Vinie, nurlio, vinie, e în urma noastră! Pînă atunci fătencoace să te hrănesc și să te iau puțin în brațe. Să ai putere să-l aștepți, ziceam și le întindeam cîte un pumn de zahăr cubic și altul cu pezmeți de războiu.

În schimb, ele ne dăruiau merele cuibărite între sîni și noi le mușcam așa calde. Ne săturau ca pe frați în timp ce clanțăneau și toboșarii satului, veniți și ei în gară, suflau și bubuiau asurzitor, lemn de beți, fiindcă toți de-acolo îi convingeau numai cu sticla de pălincă, să rămînă pîn-o vení „reghimentul cinspe Munche". Și așa, încetul pe încetul rămaseră în urma noastră și ochii fierbinți ai ardelencelor și sînii lor plini cu poame și zarva din stații și bubuiturile tobelor scuturate ca de friguri. Ne apropiam de gara noastră care ne aștepta între dealuri.

O doamne!, cînd am văzut-o scoțînd umerii de piatră dintre dealuri ca un uriaș și cînd i-am văzut bolțile de sticlă împodobite cu pînza tricolor, fluturată de vîntul de apă al dimineții, mi s-a tăiat răsuflarea. O lumină fără seamăn o acoperea.

Tocmai această gară îmi păstra și marea surpriză. Tot drumul de la Brno încoace, tînjisem după o față de pe malurile noastre, după o dunăreancă cu păr întunecat și priviri negre; înaltă, cu mersul legănat ca apa, mers de înotătoare sau de vîslașă. O visasem dormind chinuit pe băncile de lemn ale vagoanelor, acre de fum și reci din pricina geamurilor sparte, pe care le-am astupat cu mantaua mea, să nu mă izbească curentul în plin, să nu mă întorc bolnav. (Mai mare rușinea, după atîta potop de schije și gloanțe, cîte trecuseră pe lîngă mine).

Iat-o în gară. Va să zică tot gara mi-a dăruit-o, scoțînd-o dintr-un tren sosit cu un minut înaintea noastră, dintr-un tren care venea din Palanca. Se tăbîrcea din greu cu un geamantan din lemn, îndesat cu făină, după cum mi-a spus mai tîrziu.

Pe ea mi-au căzut ochii, i-am sărit în ajutor, coborînd-o cu geamantan cu tot în brațe de pe scara înaltă a vagonului. Aveam aita putere, c-o dusei zece metri și-o strînsei de început să igniască, zvîrcolindu-se că-i intrase în șoldul rotund, colțarul de fier al valizei. S-a smuls ca o sălbatecă din brațe. Simțise cum îi adulmecasem lacom părul cu miros de sodă și apă de Dunăre.

— Șezi frumos omule, spuse cu obrajii întunecați de părul răvășit și ajuns în față.

Întîlni curînd privirea mea, cu ceea ce pusesem într-însa și se îmbună pe loc, apucînd fără altă vorbă centura pe care o petrecusem pe sub mînerul bagajului și porniram cumpănind greutatea. Ieșirăm din gară, spre Mazepa și de-acolo spre Dunăre.

— Cum te cheamă? Vedeam eu că-i crescută pe maluri.

— Leanca, îmi zise, potrivindu-și părul după urechi să nu-i mai lunece. Așa fac dunărencele, ca în apă să nu le întunece privirea. Mă lăsă să mă uit la ea. Mi se auzeau pînă la malul apei, țintele bocancilor și sunetul baionetei vechi, lovite de șold sau de gamelă. Ei nici măcar suflarea nu i se auzea. Avea pantofi cu talpă de sfoară, o fustă de pînză cafenie, împroșcată cu flori galbene, care odinioară, or fi fost desigur mai vii; acum le decolorase soarele și spălătura.

Numai bluza de mătase de parașută era nouă și lucea, stînd zbîrnă pe sînii pietroși și pe umerii plini. Avea un aer îndrăzneț și dîrz.

„Phii ce fată frumoasă!" îmi spusei. Apoi îmi adusei aminte că trebuie să mă fi așteptat careva dintre ai mei în gară. Eu nici n-am avut răbdare să-i caut. Acuma iată-mă-s aproape de Dunăre, gata să mă arunc și-n apă dacă mi-ar fi cerut fata asta, pe care am visat-o de amar de vreme. Treceam printre camioane, căruțe și oameni. Cu cît portul se apropia și-i auzeam vuetul, în loc să mă fi bucurat, eu deveneam mai nepăsător, la tot ce se petrecea în jur și nu mai aveam ochi decît pentru dînsa. Din vreme în vreme, simțindu-mi privirile, mîngîind-o din creștet pînă la glezne ca niște degete înfrigurate, îmi zîmbea cu fața ei ovală oacheșă și nas drept, amintind de niște strămoși greci sau bulgari. Prin partea noastră, sîngele-i amestecat; poate de aceea și oamenii îs atît de frumoși.

Sîntem din locurile unde niciodată nu stă vîntul și cum bătea în față, mie îmi răcorea gîtul și fruntea, ei îi spulbera părul și-i arcuia mătasea albă pe sînii tari. Turburarea trezită de făptura ei mă copleșise. Cîștigasem războiul, iar fata de care mă lega centura pe care o ținea strînsă în mîna ei, mi se părea a fi împreună cu dînsa, trofeul războiului meu, cea dintîi dragoste din viața mea, de asta mi-am dat seama de la început.

„Trofeule nu vorbești, o mustrai în gînd, ești prea scump Ce-i drept te-am cîștigat cu greu. O țară întreagă a luptat s-a-lunge nemții, să-i fugărească, o generație a luptat, poate și mai multe și eu cu ei, pentru ca însfîrșit să te am aci în preajmă. Tu ești chipul liniștii mele.

Trăsei aer din aerul dunărean, care mă răcorea din ce în ce mai mult, simțeam mirosul pescărîilor, amestecat cu al frunzelor de salcie, cu mirosul de coloniale, de fum gras din cosurile vaselor. Și deodată, deasupra cheiurilor, a fumului, a catargelor între cer și port, văzui plutind în lumină pescărușii. Țipau.

Oho! Dunăre, te-am regăsit, Dunăre! Vin să mă închin la tine, cu frumoasa Leanca, pe care numai tu ai făcut-o s-arate așa. Tu ești măiestra, care dai gîngășie fetelor noastre, De mici le scalzi goale în apa ta, le întărești mușchii, le arcuiești șoldurile, pui văpaie în pulpe și sînii, le mlădii mijlocul, tu le ești cea de a doua mamă, prima oglindă, tu le speli într-una și le ții curate.

— Leanca, strigai deodată, făcînd-o să tresară. Parcă pierduse orice interes pentru mine, iar gîndul îi zburase aiurea, poate printre pescărușii rotitori de deasupra.

— Ce-i?

— Nimic. Voiam să știu a cui ești. Și dacă mai e departe pînă la voi.

— După al doilea colț, îmi spuse. De-acolo mă descurs singură.

— Ba, nu, protestai, eu te duc pînă în poarta casei.

— Mulțumesc, nu te mai obosi. E destul și-atît, îmi spuse mai străină ca adineauri, lungind pasul vrînd parcă să scape mai iute de mine sau să mă scutească de efort?!

Mă încăpățînai și strigai la ea pe un ton ridicat:

— Te duc pînă dincolo de poartă, zisei, pînă în casă, pînă la ai tăi, fiindcă am o vorbă cu ei.

— Da de unde-i cunoști, mă rog, știi cine sînt? mă întrebă nedumerită.

— O să-i cunosc prin tine

— Asta-i altă treabă, îmi spuse întărind glasul, întrebîndu-mă mai departe, ce nevoie ai?

— De tine am nevoie, nu de ei. Dar fără ei, nu poți fi a mea.

— Ce vorbești? tărăgăni cuvintele cu semeția femeii frumoase și pufni în rîs. Dar mă rog pe mine nu mă-ntrebi? Așa din senin ți-a venit să mă ceri?, mă luă ea mai departe peste picior.

Neștiind încotro s-o iau de teama bîlbîielii, trebui să tac. Eu, care făcusem războiul și pătimisem atîtea, îmi pierdusem graiul. Vorbele mi se părură potrivnice pornirilor mele. Înghețai. Lăsarăm amîndoi o dată geamantanul jos, gata de lămuriri. Centura se odihnea pe munchia îngustă deasupra lacătului sub mîner. Îmi săltai ranița și îmi scosei boneta leoarcă de pe cap. Rămăsei cu bila goală; din pricina insectelor, ne tunsese chilug, la intrarea în țară. Stăteam încremenit sub privirile ei iscoditoare și mă simții deodată urît. Îi explicai în sinea mea: „Leanco, nu-s vinovat că arăt așa. Ce să fac? A fost război, o să vezi tu, cînd m-oi întrema și mi-o crește părul. Cînd oi lepăda jegul ăsta de pe mine, o să arăt altfel nu așa jigărit. Oi face cîteva băi fierbinți în albia casei, m-oi răcori în Dunăre, o să vezi".

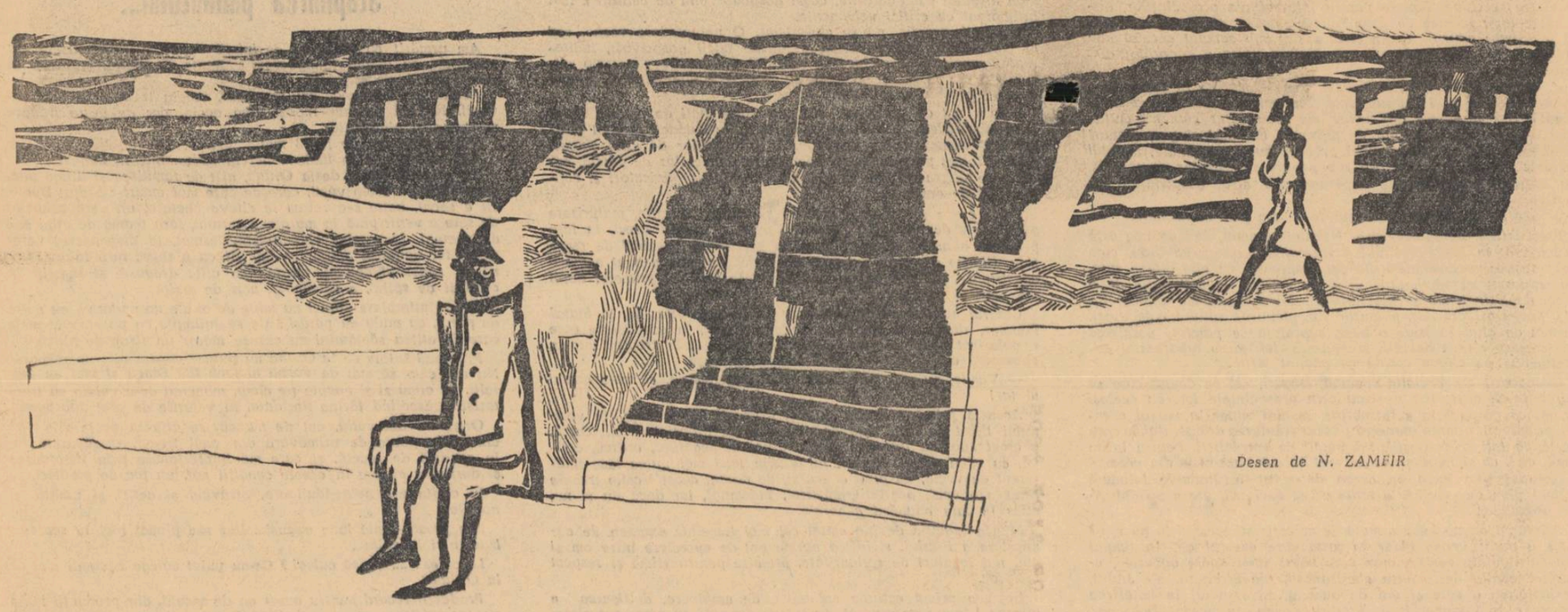

Desen de N. ZAMFIR

Ana Șoit

Poem de dragoste Partidului

Ieri, m-au căutat vîntoasele,
Cît m-au căutat...
De la miază-zi, la miază-noapte,
Și mi-au rănit visele, — frumoasele -
În palme mi-a mai rămas,
Cenușă amorfă a stelelor ce-au ar
În înălțime,
Și-un tremur de rîndunică
Ostenită de zenit...
O, de-aș putea uita,
Cenușa rece — a stelelor de ier
Și numai ție Comunism
Îți încredințez visele mari,
Ca unei nave ce pornește-n viitor
Uneori,
Visez ca anii mei să semene
Cu păsările albe,
Că toate astrele pentru mine răsar,
Preschimbă-mă în floare și treamăt!
Sau într-un cîntec neuitat măcar!...
Învață-mă să-mbrățișez furtuna,
Cu mîini de flăcări-nalte pîn- la cer,
Eu cred în stele care nu mai pier
Statornicite-n timp pe totdeauna,
Vreau tinerețea fără moarte-a ploii
Care se dăruie pămîntului cu sete,
Azur, să mi-l revărs cîntînd în plete,
Să-mi înfrunzească-n suflet, pașnic, plopii,
Și fericită-așa ca niciodată,
Eu ușile-o să le deschid spre larg,
Ca două brațe drepte de catarg,
Să te primesc, tot sincer tulburată,
Cu ochii arși, fără de lacrimi,
Te-am așteptat vieți de-a rîndul,
Așteptările s-au trecut în cîntec,
Tu ai venit, cald, luminîndu-l.
Dragostea ta,
Pentru care-și străbate pămîntul
Să-l înfloresc cu visele,
Să-l încălzesc cu inima,
Dragostea ta,
Este demnitatea umană
Spre care tind.
Cînd mă vei întreba
Cum am trecut prin viață,
Am să-ți pot răspunde:
— Iubind

Sebastian Costin

Drumurile

Drumurile nu vor să rămîie
Așternute-n văi, în șleaul lor, cuminți.
Drumurile se adună în călcîie,
Se prefac în fulgere fierbinți.

Pașii umblă-n liniște, se pare,
Se răstoarnă-n glod, perechi-perechi.
Dar în fiecare pas, în fiecare,
Se răzbună — un drum din cele vechi.

Osteneala adunată din atîtea bezne
Străbătute de la cap la cap, pe jos,
Osteneala mușcă-amar din glezne,
Face pasu-adînc și dureros.

Însă drumul, drumul negru și subțire
Șerpuiește mai departe, către sat, năuc
Peste-un ceas, va fi și el o amintire
Strînsă-n talpa grea, de cauciuc.

Platon Pardău

Joc de toamnă

După amiaza, copiii umplu curtea
cu jocuri de toamnă.
Se prefac în meri și caiși — unii,
alții aleargă cu închipuite coșuri sub braț,
ating umerii primilor, ca pe niște crengi nevăzute,
mimînd o toamnă de fructe aurii și roșii.
Apoi vine o pasăre albă,
mînînd frunzele ce-au să cadă, de-aramă;
cu o anume seriozitate, această fetiță —
mereu e aceeași —
cu o sărutare pregătește arborii
să traverseze iarna,
Le spune ceva în șoaptă —
poate să nu aud eu,
cel de la etajul apropiat al vîrstei;
Și, deodată, livada cea vie
izbucnește într-o gălăgie voioasă,
pe care o traversez de fiecare dată,
cu mine, prin iarnă.

Grișa Gherghei

Ajuns în pragul frumuseții

Ajuns în pragul frumuseții singur
De ce-am strigat
Și mi-am întors privirile în urmă?
Aș fi putut să tăinuiesc cărarea
Pe care am urcat,
Și-mbogățindu-mi ochii de culoare
Și de contururi noi,
Să nu vă strig, tovarăși, și pe voi.
Aș fi putut...
Mă doare-acum și clipa ce-a trecut
Pînă-a ajuns la voi strigătul meu.

DEALUL CERULUI

Acum patru ani baba Cuca avusese în gazdă, în odaia dinspre drum, un contabil tînăr, un băiat de la oraș. Tînărul își adusese cu el un aparat de radio și după ce băiatul plecă, la început bătrînei îi fu urît fără radio. Apoi o apucă părerea de rău după băiat și seara vorbea cu bătrînul ei despre contabil. Timpul trecea însă, mușul muri și bătrîna rămase singură. Această nouă pierdere, mult mai dureroasă pentru ea, dizolvă amintirea băiatului. Acum și dacă ar fi vrut să vorbească despre el, n-avea cu cine. Într-o zi — cine știe cum — își aminti de el și — își dădu seama că-l uitase. Memoria bătrînei nu era în stare să-l reconstituie în întregime; își amintea de exemplu de mîinile băiatului, sau de ochii lui, de umerii sau de sprîncenele lui, dar acum n-ar fi putut spune: uite, parcă-l văd deschizînd ușa sau parcă-l văd dîndu-și cu odicolon pe păr. Niște mîini singure nu înseamnă nimic, bătrîna știa atîta lucru.

Și atunci bătrîna își luă o maramă neagră, își încălță papucii cu cataramă albă, închise cămara, închise ușa la casă, dădu de mîncare la găini chemîndu-le cu glas tremurat apoi ieși pe poartă și închise și poarta.

Pe drum se întîlni cu Persida și-o întrebă:

— Pe dealul cerului or fi muierile?

— Pe dealul cerului, la săpat cucuruzul.

Apoi o întîlni pe Maria și-o întrebă:

— Cum se sapă cucuruzul anul ăsta, că tare-i uscat pămîntul.

— Greu, și-i buruiana mare, îi spuse Maria.

Baba Cuca știa că nici unde chipul unui bărbat nu se păstrează mai bine decît în sufletul femeilor. Femeile săpau porumbul pe deal, bărbații plecaseră la oraș să cumpere un camion pentru colectivă. Dacă lipseau bărbații, femeile aveau să-și deie drumul la gură, Cuca știa asta. Cuca ajunse pe deal, ceru o sapă, femeile îi dădură una ușoară, mică și ascuțită. Apoi începu să cînte sub căldura uscată a

Privirea-i scrutătoare mi-o căuta pe-a mea și cînd mi-o prinse nu mi-o mai slăbi ; rămase încleștată de ea, spunîndu-mi :

— Degeaba vii la ai mei. Am fost dată. Numai zece zile mai stau pe-aici. Mă întorc după aceea de unde-am adus făina, adică la viitorii socri, unde-i mai mult loc de nuntă. N-am ce-ți face dom'le sergent, rise cu glasul gutural, din care mi se păru că se năpusti spre mine un fel de întunecime. Nu numai asupra mea căzu întunericul, ci parcă pe întreaga stradă. La un moment dat, nu-i mai văzui decît dinții albi și bluza lucioasă. Tase încă mai îmbrîncea bluza aceea împreună cu inima care bătea dedesupt nepăsătoare ca și stăpîna. „N-ai să te atingi tu de mine cîte zile oi avea. N-o să-ți poți lipi decît privirea de pînza asta subțire. Fii mulțumit de îmbrățișarea din gară, cu atîta te-a ales. Pleacă înainte de ți se aprind mîinile. Au mai pățit-o și alții cu mine, ascultă-mi sfatul și șterge-o".

Pironit locului, ședeam: între mine și ea era doar zidul scund de scîndură înfundat cu făină, centura mea victorioasă ședea și ea înfrîntă, părăsită de palma care-i încălzise pînă adineauri catarama.

Bătut și rușinat mă simțeam. Aș fi dat mult să mă smulg din împietrire și să fiu în stare să o iau la palme cu vorbe grele, care să-i sfîșie obrajii oacheși, dar mai ales să nimicească privirile care nu mă căutau de loc. Fui vrednic de o rugăminte, pornită din piept întocmai unui geamăt.

— Leanco, dacă mai sînt zece zile, lasă-mă să te văd măcar o dată la două zile.

— . . . .

Îmi închipui cum arătam la față, dar mai ales cum mi-a sunat glasul, de s-a simțit Leanca nevoită, să se tragă îndărăt, privindu-mă ca pe-un ieșit din minți.

— Spune o dată ceva ! strigai eu și mă bucurai în sinea mea c-o văzui înfricoșată. Zău dacă în clipa aceea eu n-aș fi fost în stare s-o împușc, să nu mai cadă pe mîna nimănui. Arma era cu mine, cartușierele cu mine și obiceiul de a omorî, încă întreg. Aș fi făcut-o ușor, dacă n-aș fi auzit-o spunîndu-mi:

— Așteaptă-mă la frîngheria Manzavinatos în fiece zi la trei. Știi unde?

Dădui din cap în semn că da.

— Acolo lucrez, don'sergent!

— Bine încuviințai și ne despărțirăm, după ce-i cărai pînă-n poarta casei povara.

Zilele următoare, după ce alergam într-un suflet s-o prind la ieșire, acolo unde-mi spusese, cutreeram cartierul năruit de focul pus de nemți, în retragere. Priveam cu groază casele sfărîmate, grămezile de moloz năpădite de troscot, ne jucam încercînd să ghicim ce străzi anume au trecut dedesubtul ruinelor și cum le spunea înainte de pieire.

Era singurul cartier unde ne puteam plimba nestingheriți. Nimeni nu dădea pe-acolo. Ne ascundeam de numeroșii ei frați, hamali de port care mișunau pe strada degajată de dărîmături, de lîngă chei.

Locul unde ne puteam odihni era o scară de ciment rămasă dintr-o casă zobită. Pe ea nu mai avea cine urca. Sta izolată printre grămezile din jur, ca o aripă zbîrcită de beton, jumătate intrată în pămînt, jumătate înțepenită în aer. Ca să ajungem la ea, călcam prin maldăre de cărămizi și pietre, prin gropi, prin bîrne înnegrite de flăcări. Noroc că scara era largă și încăpeam pe ea, o scuturam cu batista. Seri la rînd, parcă din durerea mea și a cartierului cu care mă asemănam, porneau cuvintele către fata care stătea mută și surdă, ca o cazemată de unde în fiecare clipă, mi se părea că o să-mi vină moartea. Nu sufla un cuvînt, ședea încremenită și nu puteam nici măcar s-o cert, deși cearta nesfîrșită a apelor cu malurile, cu pîntecele vaselor vechi, cu rădăcinile sălciilor și chiar cearta de pe schele mă îndemna să mă reped asupra ei, s-o zgîlțîi și s-o fac să mă înțeleagă. Tăcerea ei mă silea însă și pe mine să tac, să ascult vuietul portului, al șantierului, sirenele atîtor vapoare care mișunau în sus și-n jos sau scîncetul neostenit al elevatoarelor țipetele învălmășite în vînt. După cinci zile, începură să se audă și tramvaiele. Deasupra agenției N.F.R. și pe majoritatea clădirilor nedărîmate, pe catargele vaselor, începură să se scuture în același vînt nepotolit, steagurile roșii ale lumii noi.

— Pînă cînd o să fii sălbatică, Leanco? Lasă-mă să te strîng puțin în brațe o rugam tîrîndu-mă pe treptele de jos, privindu-i picioarele lipite unul de altul într-o continuă încleștare. Încăpățînarea ei rămînea de fier. Eu strigam, eu ascultam, mă ferea liniștea ruinelor întinse să nu m-audă careva. Seară de seară pînă în crucea nopții mă rugam, degeaba. În lumea încremenită de acolo se aflau două mîini : una care bătea liniștită, fără să-i pese de cealaltă care zvîcnea atît de tare, încît putea și plesni

Dacă ne-ar fi descoperit cineva, în cimitirul de ziduri moarte le-am fi părut în ceasurile tîrzii, două fantome ieșite din adăposturile prefăcute în morminte, urcînd pe acele trepte ca niște păsări ciudate, rîvnind din cenușă către stelele cerului de mai.

Îmi îngădui în sfîrșit, să-i sărut mîinile, care miroseau tare a cînepă îmbibată cu păcură, căci asta făcea, în atelierul lui Manzavinatos, ungea otgoane.

Nu mai găsii de cuviință să mai îndur umilirea. Descoperisem lîngă mine o făptură pătrunsă doar de milă sau frică. Dacă sufletul în cele din urmă i-ar fi dat ghes, să primească rugămintea și să-mi fie nevastă, mîndria ei nu putea înțelege tot ce mi se întîmpla.

Ultimele zile, n-am mai căutat-o, lăsai să vină asupra mea nopțile chinuite de nesomn, fierbinți, aducătoare de zvîrcoliri în așternut și dorul, care-mi izbea cosul pieptului cu dureri mai înfricoșătoare ca toate rănile, pe care le-aș fi îndurat în război. Ieșeam pe prispa casei de mahala, noaptea și mă gîndeam cum o mai fi arătînd scara pustie, și dacă fata mai trece pe-acolo.

Sor-mea a rîs și cînd m-am întors. Dar cînd mă văzu tînjind ca de boală, cînd îmi văzu ochii lipsiți de vlagă, ieșea îngrijorată afară de îndată ce păräseam patul mugind ca o fiară rănită. Mă lăsa pînă-mi mai trecea, și apoi mă ruga, (ca să-mi fure pesemne gîndul de la durere) să-i istorisesc din război. Zicea ea că așa fac toți frații întorși de pe front.

— Ce vrei de la mine? mă răsteam

— Ce să vreau, decît să-mi spui cum a fost. Ți-e așa de greu?

— Da, mi-e greu, fiindcă m-am întors fără nici un trofeu.

— Ce-i ăla trofeu? mă întreba puștoaica.

— Răsplata luptei

— Și nu te-a răsplătit nimeni?

— Nu, nimeni.

— Și-ai fi vrut așa ceva?

— Sigur că da. Era atît de aproape să primesc și eu o răsplată. O găsisem...

— Povestește mai bine din război, lasă trofeul...

Pînă la urmă, începui într-adevăr, să-i povestesc, întorcîndumă la durerile vechi. Pe cea nouă o lăsai pradă mîrosului de liliac, care îmbăta nopțile, și-mi înăbușea răsuflarea aprinsă.

Eugen Teodoru

---

zilei. Avusese un glas frumos odinioară și cîteodată și acum tresărea în cîntec ceva din frumusețea lui de altădată.

Femeile o ascultau. Cucuruzul era mic, abia ajunsese pînă la șolduri și pe măsură ce cînta, lună de lună cucuruzul creștea. Creștea pînă la brîu, pînă la piept, pînă la umeri. Anul ăsta va fi cucuruz mult, oamenii or să aibă de toate și cucuruz și bucate.

Apoi începură să vorbească despre contabil.

— Asta a fost în anul cînd a venit contabilul, spuse Florica.

— Ardeleanul ăla, spuse alta și începu să rîdă cuprinsă de amintiri. Ardeleanul cu cămașă albă.

— Ăla cu cureaua lată, care juca pînă îi plesnea cureaua, spuse Domnica.

— Ăla tu, fotbalistul. Ăla, extrema dreaptă spuse Dorca.

— Ăla care îi scria pe oameni cu pămînturile cînd a fost înscrierea spuse alta.

— Spătosul, nu-l țineți minte? Ăla care mirosea frumos, spuse alta.

— Ăla cretu, bucălatu, ăla frumosu, tu, care cînta la acordeon.

— Ăla care a învățat muierile să joace volei, ăla cu cămașă albă.

Toate femeile vorbeau și Cuca asculta și căuta să-și amintească de el. N-avusese niciodată pe nimeni și băiatul ăsta fusese ca și copilul ei și acum se gîndea cu tristețe la el. Dintre toate femeile o singură fată nu vorbea, săpa îngîndurată mai departe. Pentru că își căuta de lucrul ei o luă cu mult înaintea celorlalte. Ea nu-l cunoscuse pe contabil, acum patru ani era încă elevă la școala elementară dintr-un sat vecin. Cu patru ani în urmă fusese un copil, dar timpul trecuse, acum avea 18 ani și cu toate că nu-l cunoștea pe contabil gîndurile i se tulburară. Se întoarse rîzînd spre femei.

— Și era frumos contabilul vostru ? întrebă ea.

— Ce mai mustăcioară avea, spuse o văduvioară.

— Și mai avea și motocicletă spuse alta.

— Că nu mai pot eu că avea motocicletă spuse fata și se roși toată. Lăsă sapa din mînă, o aruncă cu putere la pămînt și se pierdu în holdele de porumb. Alerga așa în neștire, holdele erau pe un delușor numit dealul cerului. O cuprinsese o tulburare ciudată și se trînti deodată la pămînt. Îi era rușine așa că se sculă repede și strigă către femeile care rîdeau undeva departe.

— Și ce-mi pasă mie de el ?

Sorin Titel

FIUL UZINEI

de ION CHIRIC

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Copii fără nume,
la viață
m-am trezit cu suflet deșert,
fumegau în văzduh cioturi de case
și inimi în aerul fierț —
simțeam cum o rază de soare
venea ca să-mi moară pe gură,
tîrîndu-mi surîsul cu ea,
lăsîndu-mi cenușă și zgură.

Vîrstele mele apăreau despuiate,
prematur zvîrlite din mătcile lor,
cum pui din cuiburi,
luați în vîrtej
de vîntul
secerător.
C-o încruntare amară luam
cioburi de geamuri cu frînte reflexe,
acoperișuri preschimbate de vînt
în tăișuri metalic sunînd,
și-ncercam să mă joc,
dar jocul imediat se spărgea
rămînînd ca un abur suav
peste tîmpla copilului grav...

Atunci îmi bătu în auz
o aspră voce d om,
voce, vertebrată de simțul mîniei,
— „Băiete, în tine păstrezi
îndurerată paloarea stihiei
și a neliniștei carbonizate
în clipele care
în porțile devenirii
porniră a bate.
Cețuri încet se desfiră,
astrele vin mai aproape,
dar în acest peisaj de ruine
strălucirea lor
se-apleacă jignită,
nu-ncape.

Visele tale
scrîșnesc,
se ciocnesc
și-năbușite
ca stelele toamnei rămîn
la sînul rece, de gheață,
al zăpezilor sîn".

Mă privește. Nendurător,
sub razele sale mă ține.
Ca două ciocane ochii săi mă lovesc ;
și cum stau răstignit
pe nicovala răscrucii de drum,
deodată
mă fulgeră-n tîmplă
un gînd :
nu cumva, nu cumva, chiar acum
adolescența la porți a bătut, fremătînd ?
Omul îmi cuprinse umerii slabi
— „Băiete,
au pus între tine
și norii de umbră
crîmpee de soare.
Încordează-ți auzul acum :
peste noi, peste frunțile noastre
o vibrație trece, felină, —
ea vine din vale
din marea, puternica noastră uzină".

II

Uzina l...
Cum pufăie din nări de cuptoare
flăcări și fum și miresme
de vuet prelung și de soare.

Nici o umbră în jur, nici o zbatere lașă.
Oțelul e-n clocot. In bucle concave
se saltă și undule neliniștit,
cu toate incandescențele-i grave.

N-au astîmpăr, nu, oțelarii,
Cu priviri străpungînd prin sticle de
cobalt
cercetează din clipă în clipă
sufletul lichid
al acestui cuptor,
i-ascultă invizibilele lui diapazoane,
își mlădie trupuri, zvîcnesc
și-n fiecare gest al lor
au ceva prometeic,
ceva arzător.

Uite-i : zîmbesc
uite-i : glumesc,
iar unul începe să cînte,
pe cînd mîinile nu-i încetează
să plămădească o lume,
să o frămînte.
Scînteile își joacă dansul besmetic

Oțelarii însă le lasă în pace,
printre ele-și deschid șerpuitor culuar,
și trec dintr-o parte în alta,
pe frunți purtînd
aurore de jar.
O flacără arde, sfîșie, geme,
dogoare-ți preface fruntea în nor,
ce plouă într-una,
prevestitor.
Mi-i teamă,
— drept să vă spun —
mi-e teamă.
O flacără jucîndu-și topite rubine
se urcă în sus, pe față, pe tîmple
și pînă la urmă, ea însăși
își curge, înspumată, prin vine.

Abătut mă retrag
între ușile halei ;
spre cer se înalță din coșuri
nori de fum și de zgură :
mișcîndu-se grei
amintesc de o viață
scrîșnind a metale.

— Hai fiule, lasă tristețea,
sufletul ți-l desghioacă din hainele ei
și lasă să treacă soarele-n tine,
chiar dacă-ți smulge dureroase scîntei...

Molcomă seară. Merg la culcare
orele zilei.

In fruntea cerului
oamenii bat
cu uneltele bocănitoare.
Și cad spre pămînt, jucători,
fulgi de ninsoare și de talaș
și flutură, sus, salopete albastre,
ca pavilioane pe nave-n tangaj.

Străzile și-au pus cămașă de lună
și străbat cu zîmbete imense orașul,
amintirile rămîn în penumbră —
doar un ochi al simțirii
poate prin ele să vadă,
frontiere să pună-n memorie
ca foițe de soare-ntre norii
ce pornesc în vîrtejuri să cadă.

In pieptul cerului
oamenii bat
cu uneltele bocănitoare.
Indrăgostiții se grăbesc la tramvai,
își trec unul altuia o glumă, un surîs —
nicicum ușuratici,
ei
întîmpină viața cu suflet deschis.

III

Și-au lungit, și-au lățit
pomii, casele, umbra.
Cerul e-nlănțuit
de Calea Lactee
ca niște brațe strălucitoare
de bărbat, de femeie.

Un freamăt nou se infiltrează în mine,
dogoarea îmi trece peste frunte în zbor,
brațele parcă-s în vigoare mai pline
și simt din inimă cum se destramă
norul de umbre apăsător.

Limpede vînt, albastru și pur,
îmi pătrunde cu chiot prin singe.
nu-l alung,
aripa lui
aproape de soare
mă-mpinge.

Și-ncep să-ndrăgesc
curbele-acestea de flăcări în adînc
pătrunzînd
desfăcînd minerale,
topind minerale
din sufletul acestui pămînt.

Din ușa halei
privesc sus —
ce limpede-i sus —
fruntea cerului
din neguri a fost desfundată
iar noaptea îmi plînge în urmă,
ca o femeie iubită cîndva, dar uitată.

...Se ghiontesc oțelarii, zîmbesc,
pesemne prea mult m-a furat
acest dans de idei, acest orizont,
încît însuși auzul
în zgomotul pașilor trecuți peste fibre
a fost înșășurat ;
Se ghiontesc și zîmbesc :
mi-au văzut bucuroși
chipul de lumină transfigurat.

O, cîte căi se deschid
pentru tine, luminozitate !...
Ornicele-ncleiate-n tristețe
sînt gingave, fără ecou,
ca o baghetă
ce trebuie topită din nou.

Cîntece — neobosiți căraușl
de aspirații ce zguduie cerul —
se revarsă-n torente,
inimi cuprind,
vibrează prin hală,
iau de piele și zvîrl în flăcări
vremea posacă și gerul...

IV

Mă grăbesc spre uzină, chemat
de scăpărătoarele ei curcubeie,
străzile parcă-s mai largi,
soarele-n noapte
n-a încetat să scînteie.
Mă însoțesc saluturi, în cale îmi ies.
Oțelarii-s umiți, prin același surîs ;
pe frunte uzinа-n curînd le va pune
un cer de lumini peste veacuri întins.

Ea a vegheat o noapte întreagă
somnul acestui oraș,
mîinile bărbaților înnobilate
în pletele de aur
ale copiilor.

Acum le va cere multicolorele pînze
țesute-n idei și în vise,
le va-ntinde pe șevaletul imens
al bărbăteștilor întreceri
și cu penelul incandescenței
va accentua tonurile grave și noi :
aici o linie,
dincoace un colț mai oval
căci toate acestea pot să însemne
desigur
și timpul, și omul, și viața
turnate-n metal.

Azi urc.
Umbra însăși
mi s-a schimbat în lumină.

Flăcări se preling lingușitoare
spre mîinile mele,
scînteile îmi joacă în jur, dănțuind
pe corzi nevăzute,
ca un flux dinamic de stele.

Orele limpezi își sună cristalul
și-n frenezia incendiară,
trece prin jgheaburi
flexibil,
metalul.

Motoarele vibrează cu mii de turații
și focul — pletosul —
îmi smulge din tîmple
cele mai pure și vii transpirații.

Sute de ochi mă privesc,
sute de buze așteaptă
zîmbetul pe buzele mele,
gata să-l preia, multiplicîndu-l

Dar peste toate domini într-una
tu,
atotputernică uzină.
Eu urc
și mereu voi urca
cu umbra schimbată-n lumină.

CONSFĂTUIREA CERCURILOR LITERARE

DIN REGIUNILE BANAT, HUNEDOARA ŞI OLTENIA

În zilele de 24 şi 25 noiembrie a.c. a avut loc la Lipova Consfătuirea cercurilor literare din regiunile Banat, Hunedoara şi Oltenia. E un lucru din cele mai impresionante să vezi la un loc peste o sută de „stele fără nume", de poeţi şi prozatori care se află abia la începutul afirmării lor, ori de poeţi şi prozatori ale căror nume au apărut de curînd pe întiia carte. Unele erau vechi cunoştinţe ale noastre, altele au răsfoit cu emoţie revista „Luceafărul" să-şi vadă întîile versuri şi povestiri, după ce,mai înainte, se văzuseră încurajaţi la „Poşta redacţiei". Veniseră de pe drumurile a trei regiuni învecinate peste o sută de tineri prozatori şi poeţi : Ileana Roman de la Turnu Severin, Traian Filimon de la Deva, Horia Guia de la Timişoara, alături de tineri scriitori, să zicem aşa, mai cunoscuţi, ca : Ion Arieşanu, Damian Ureche, Sorin Titel, Laurenţiu Cerneţ, Ana Şoit, Ilarie Hinoveanu etc.

Anghel Dumbrăveanu de la Timişoara, Petre Stoenescu de la Craiova şi Clemente Constantin de la Deva au prezentat rapoartele cu privire la activitatea zecilor de cercuri literare din cuprinsul celor trei regiuni. Raportorii au citat numeroase nume de tineri poeţi şi prozatori afirmaţi în cadrul cercurilor literare, au arătat metodele folosite pentru atragerea unui număr sporit de talente în aceste forme de organizare, au împărtăşit şi experienţa lor în legătură cu creşterea şi educarea în spiritul realismului socialist a tinerilor îndrăgostiţi de literatură şi frumos.

Mărturia bogatei activităţi a cercurilor literare din regiunea Hunedoara o constituie culegerile „Flori de foc", „Flăcări nestinse", „Am crescut cu tine, Hunedoară", „Drumul nostru", publicate în cursul acestui an, culegeri în care şi-au văzut tipărite primele lucrări numeroşi tineri scriitori. „Cercurile literare din regiunea Hunedoara — a spus tov. Constantin Clemente — au un loc bine stabilit în viaţa culturală a regiunii. Vorbind despre activitatea acestora, trebuie să ne referim, în primul rînd, la contribuţia pe care şi-o aduc la sprijinirea activităţii culturale, educative de masă. Legătura cu colectivul uzinei, al şantierului, minei sau gospodăriei colective are drept rezultat o cunoaştere mai concretă a vieţii, a oamenilor, a realităţilor epocii noastre. Sprijinind activitatea artistică de amatori, membrii cercurilor literare îşi aduc contribuţia la popularizarea realităţilor regimului de democraţie populară, la mobilizarea oamenilor muncii pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de partid".

În cele trei referate au fost citate numeroase nume de tineri creatori, autori de texte de brigadă, de cîntece sau de librete pentru montaje literare la staţiile radio. S-a arătat că, de cele mai multe ori, cercurile literare din cele trei regiuni au găsit metode adecvate pentru popularizarea creaţiei tinerilor (şezători, procese literare, festivaluri artistice, emisiuni de radio, schimburi de experienţe), pentru lărgirea numărului de participanţi la şedinţele cercurilor. O mai slabă preocupare în această privinţă a existat în regiunea Oltenia, unde chiar dacă unele cercuri (Turnu Severin, Tîrgu Jiu) au avut iniţiative interesante, filiala Uniunii scriitorilor a făcut prea puţin pentru cunoaşterea acestor iniţiative, pentru extinderea lor. De altfel, însuşi cenaclul filialei, care trebuia să constituie un model pentru toate celelalte, a funcţionat sporadic şi fără eficacitate.

O problemă amplu dezbătută în referate a fost cea a calităţii producţiilor literare care se discută în cercuri. S-a arătat că nu întotdeauna birourile cercurilor selectează pentru a supune discuţiei cele mai valoroase poezii, schiţe, povestiri etc. Uneori mai întîlnim aici manifestări ale unei literaturi bolnăvicioase, practici ermetiste, o goană nejustificată după metafore şi imagini, care nu ascund altceva decît lipsa de vibraţie artistică, lipsa de inspiraţie. Alteori se confundă, în practica literară, simplitatea cu simplismul. Referatul prezentat de Anghel Dumbrăveanu a criticat aspru aceste manifestări, tendinţa de a încorseta un conţinut nou în haine şi formule „moderniste", cu atît mai dăunătoare cu cît ele se întîlnesc uneori chiar la unii poeţi deosebit de înzestraţi, ca Damian Ureche, Nicolae Dolingă, Lucian Bureriu şi alţii. „În ce priveşte proza — arăta raportorul — aici se simte mai ales o anumită timiditate în abordarea unor teme interesante, originale. N-au fost rare cazurile cînd influenţe greşit înţelese i-au determinat pe tinerii prozatori bănăţeni să abandoneze principii preţioase şi să ne dea lucrări literare sub posibilităţi. Să amintim vagul romantism al unor povestiri ca Adio, adolescenţă de Ion Arieşanu sau gratuitatea unor situaţii ca acea cuprinsă în schiţa lui Cornel Omescu, Zece kilometri".

Tovarăşul Clemente Constantin recomanda tinerilor creatori din regiunea Hunedoara mai multă profunzime, o luptă mai intensă împotriva superficialităţii unor producţii ale lor. „În multe cazuri — a spus el — tinerii creatori se menţin la suprafaţa lucrurilor, nu reuşesc să intre în esenţa fenomenelor social politice, să le descifreze sensurile. Uneori, în lucrările noastre, este prea puţin prezent omul cu preocupările lui cotidiene, menţinîndu-se la prezentarea entuziastă a peisajului industrial, a ogoarelor fără haturi sau a cartierelor noi ale oraşelor. În acest caz, deşi în aparenţă scriem despre actualitate, scrisul nostru nu are nici un fel de eficienţă practică. Pe alocuri, şi uneori chiar la Hunedoara, unde funcţionează cel mai puternic cerc din regiune, se mai manifestă unele tendinţe de îndepărtare a literaturii de viaţa contemporană, se mai scriu lucrări confuze, fără un mesaj clar şi o finalitate bine definită".

Desigur, această situaţie se datorează unei insuficiente cunoaşteri a vieţii, cum a reieşit din analiza întreprinsă de autorii referatelor.

Casele regionale ale creaţiei populare — au arătat raportorii — au constituit un sprijin real în dezvoltarea şi întărirea cercurilor literare în cele trei regiuni. Din păcate, nu întotdeauna comisiile regionale pentru îndrumarea cercurilor literare au găsit metodele cele mai eficace de colaborare sau au răspuns prompt şi operativ dorinţelor şi iniţiativelor acestor cercuri. Astfel, este şi vina lor că unele cercuri literare au fost pe cale să se destrame iar altele, ca acela de la Anina, de exemplu, şi-au întrerupt activitatea. Un sprijin mai susţinut ar fi putut da scriitorilor tineri filialele Uniunii scriitorilor, revistele „Luceafărul", „Tribuna", „Scrisul bănăţean". În acest sens, s-au apreciat unele iniţiative luate de reviste şi s-au făcut chiar propuneri concrete de materiale care ar trebui să apară în rubricile destinate cercurilor literare.

Damian Ureche

Sinceritate

Cînd am descins dinspre munţi
Spre estuarele citadine,
Am adus marmura şi brazii cu mine,
Să mai înalţ oraşele cu o aripă,
Să mai sporesc cu un etaj visele.

Nu-i cer soarelui, decît o singură rază,
Ce-mi aparţine.
Cu ea aş putea să aprind toate frunţile,
Cu ea aş putea să întorc întregul pămînt
Cu faţa spre zîmbet.

Referatul prezentat de ALECU IVAN GHILIA membru în biroul Uniunii Scriitorilor

După ce s-a referit la condiţiile excepţionale create de partid şi de stat pentru afirmarea şi dezvoltarea talentelor, vorbitorul a spus :

„Sub îndrumarea atentă, plină de înţelegere pentru specificul muncii literare cu începătorii, a comitetelor orăşeneşti de partid şi comitetelor sindicale din întreprinderi, cercurile literare s-au integrat cerinţelor vieţii, fenomenului cultural artistic general, au contribuit cu modestie dar cu perseverenţă şi pasiune tinerească, prin concursuri, şezători, emisiuni literare la staţiile de radioficare şi, prin textele brigăzilor de agitaţie, la educaţia estetică a oamenilor muncii, la educarea gustului pentru literatură. Înfiinţat acum şase ani, Cenaclul literar de la Hunedoara şi-a înscris actul de naştere sub cel mai propriu simbol al acestei mari cetăţi de foc, „Flacăra", şi tinereţea creatoare a transformat, prin ani, simbolul în realitate. Cenaclul a participat la prima culegere literară pe regiune, „Flori de foc", a scos culegerile : „Am crescut cu tine, Hunedoară", „Drumul nostru" şi are acum sub tipar o nouă culegere. La Reşiţa, din păcate, cenuşa a izbutit să înăbuşe puritatea flăcărilor şi atmosfera creată acolo a descurajat multe elemente talentate, le-a îndepărtat de cenaclu. „Luceafărul" analizează, într-un articol, această situaţie. Concluziile pe care trebuie să le tragem de aici sînt de ordin mai general ; ele vizează în primul rînd o anumită orientare nesănătoasă, uşuratică, lipsită de răspundere — faptul că uşile sînt deschise oricui, fără discernămînt ; că orice nechemat poate să vină să-şi impună punctul de vedere, şedinţele de cenaclu să se transforme într-o moară de măcinat vorbe goale şi confuze, „morarii" aceştia nechemaţi cucerind nestingheriţi tot mai mult teren, înfatuîndu-se şi jignind bunul simţ şi modestia colegilor lor. La Craiova situaţia e de altă natură. Aici, se pare — deşi locomotivele „Diesel" sparg tiparele inerţiei tehnice — stratificarea inactivităţii atinge dimensiuni mai îngrijorătoare. Situaţia e cunoscută şi la Uniunea scriitorilor, s-a discutat şi în Biroul de conducere al Uniunii şi va trebui o intervenţie rapidă şi eficace. Filiala de la Craiova a Uniunii scriitorilor fiinţează fantomatic cu doi membri : tovarăşii C. Papastate şi Petre Stoenescu, avînd ca secretar pe tov. Petre Dragu, care e şi secretar literar la Teatrul de Stat. Nu ştiu care sînt problemele cele mai apropiate de inima tov. Dragu, dar fapt este că şedinţele de cenaclu literar nu se ţin la Craiova cu lunile şi atunci cînd se ţin — diametral opus situaţiei de la Reşiţa — se ţin cu acelaşi cerc restrîns de participanţi şi la un nivel destul de scăzut. Acum doi sau trei ani a avut loc o consfătuire la Craiova cu cercurile literare din regiunea Oltenia. Am participat la acea consfătuire şi am fost impresionat de numărul mare de scriitori amatori, de toate vîrstele şi profesiile, poeţi şi prozatori de talent, animaţi de dorinţa de afirmare, de proiecte literare, manifestîndu-şi în cuvinte mişcătoare recunoştinţa lor pentru partid, pentru aripile spirituale deschise zborurilor celor mai înalte, pentru acea consfătuire care-i strîngea laolaltă cu problemele şi frămîntările lor.

M-a mirat faptul că la acea consfătuire organizată de Uniunea scriitorilor şi unde filiala din Craiova avea rolul pe care-l are acum filiala din Timişoara — nu l-am zărit deloc pe însuşi secretarul ei, tovarăşul Dragu. Filiala din Timişoara a acordat şi acordă o atenţie deosebită creaţiei scriitorilor amatori, promovării de noi talente. „Scrisul bănăţean", alături de revistele bucureştene, „Luceafărul" în primul rînd, a impus atenţiei publice nume noi, scriitori de talent, unii cu volume deja tipărite, care au început să-şi cîştige o binemeritată simpatie în rîndurile cititorilor. Chestiunea e ca elanurile să nu scadă şi, o dată „lansate" aceste „nume noi", să fie urmărite în evoluţia lor, îndrumate cu competenţă şi pasiune. E sarcina, de fapt, care revine în primul rînd Comisiei de îndrumare de la Uniunea scriitorilor şi care mai are încă multe de făcut în această direcţie. Fluviile mari se nasc dintr-o sumedenie de pîraie şi rîuri. Important e ca toate apele să curgă spre unul şi acelaşi ţel măreţ : slujirea construcţiei socialismului, fericirii oamenilor. În ţara noastră e de neconceput o literatură fără rezervele de nesecat pe care le scoate la iveală poporul nostru.

Drumul dvs. spre porţile marii literaturi e drumul tuturor scriitorilor tineri afirmaţi în anii revoluţiei socialiste : uzina, cenaclul, participarea pasionată şi lucidă la toate problemele arzătoare ale uzinei, şantierului şi şcolii unde învăţaţi.

Cineva care-şi închipuie că sînt „subiecte strict literare" şi „subiecte neliterare", subiecte aşa-zis „eterne" şi „subiecte efemere", nu va ajunge niciodată scriitor adevărat. Verificarea unui talent începe o dată cu „ingenuitatea" de care vorbea recent acad. George Călinescu într-un interviu — ingenuitatea descoperirii sensurilor adînci din lucruri, din fapte. „Ucenicul nevizitat de pizma de meşter — spunea maestrul Tudor Arghezi — hotărît să înfrunte materialele grele şi să le cumpănească pe vîrful firav al peniţei, se supune asprei discipline de sine şi odată şi odată — legămîntul e pe viaţă şi pe moarte — iese meşter şi el". Dar, ca să ieşi Meşter, trebuie în primul rînd să înveţi, să-ţi faci o solidă pregătire filozofică, marxistă, pentru a putea interpreta fenomenele ; îţi trebuie fermitate ideologică, o înaltă ţinută morală ; să munceşti pe brînci nu să te furişezi cuminţel şi să întinzi mîna spre mărul străin „de lîngă drum" ; să goneşti cît mai departe uşurinţa, jocul de-a arta ; să-ţi dezvolţi spiritul de observaţie şi, înainte de-a fi tu însuţi, de-a ajunge la masa de scris, să treci prin „universităţile vieţii", să-ţi umpli hambarele, ca pe urmă să ai într-adevăr „ceva de spus". Intuiţia e ca un aparat radar cu care se poate detecta de la distanţă conflicte interesante, oameni interesanţi, dar după aceea intervine cunoaşterea propriu-zisă, apropierea şi studierea atentă a dialecticii faptelor şi, în ultimă instanţă, înainte de aducerea materialului cald pe masa de scris, reflectarea adîncă asupra sensului pe care vrei să-l dai şi modului cum trebuie prelucrat artistic materialul, ca să demonstrezi acest sens. Tinereţea e nerăbdătoare, e grăbită, dar aici nu mai încape graba. Lipsa unei gîndiri adînci te trădează întotdeauna. Aşa se face că, de cele mai multe ori, esenţialul este înlocuit cu o anecdotică uşoară, cu fapte mărunte, chiar meschine, numai de dragul unei poante în final, uneori foarte facilă. Este cazul membrilor unui cerc literar care au cerut în perioada muncii de colectivizare a agriculturii din primăvară să fie trimişi într-un sat pentru documentare. Au fost trimişi, au stat mai mult de o lună şi, la întoarcere, au scris toţi poezii, schiţe şi povestiri despre un cioban care-i cucerise prin faptul „extraordinar", li se părea lor, explodînd de semnificaţii, că a intrat în gospodăria agricolă colectivă cu două oi şi cu... bîta. În culegerile textelor literare trimise Comisiei de îndrumare a Uniunii scriitorilor spre aprobare în vederea publicării se întîlnesc multe alunecări, spre fapte mărunte care-l frapează pe autor printr-o semnificaţie sau alta, dar care, în ciuda oricăror eforturi, nu permit generalizări mai profunde şi împing, în ultimă instanţă, spre şablon. Tributari unui mod politicos de-a împăca toată lumea şi de a mulţumi pe toţi, responsabilii birourilor cercurilor literare trimit un material haotic, neselectat, cu inegalităţi calitative chiar la acelaşi autor, pe principiul că-i mai bine să aleagă şi să respingă cei de la Bucureşti decît „noi cei care dăm toată ziua ochii cu autorul... şi ce-o să-i spunem ?".

E adevărat, există o grijă deosebită — îndeosebi la Casele regionale de creaţie, care fac o primă selecţie a culegerilor — pentru problemele de conţinut, pentru puritatea ideologică. Asta e foarte bine. Dar exigenţa problemelor de conţinut trebuie să se răsfrîngă şi asupra formei literare : subiect, compoziţie, limbă. Nu-i suficient să constaţi că bucata respectivă are o idee politică justă, tratează o temă interesantă ; trebuie văzut şi modul cum e tratată acea temă, dacă nu cumva printr-o palidă oglindire artistică minimalizăm însăşi tema. Una din cele mai mari deficienţe care duc la nereuşita artistică a multor tineri talentaţi ţine de insuficienta stăpînire a limbii literare, de modul neîngrijit, grăbit, în care scriu aceştia. Din păcate, nici critica literară nu se ocupă de acest aspect cînd discută o carte sau alta. Să cultivăm o limbă artistică filtrată cu grijă, selectată, cultivată în ce are ea mai bun. Numai aşa vom ajunge să scriem dens, interesant.

Biroul de conducere al Uniunii scriitorilor urează spor în munca acestei importante consfătuiri, dorind ca în activitatea dvs. viitoare să fiţi călăuziţi de cuvintele tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej adresate tineretului scriitoricesc :

„Tinerii scriitori, urmînd exemplul fruntaşilor scrisului nostru, să se deprindă, în munca grea asupra paginei, să facă «ucenicie neîntreruptă, pe toată viaţa» pentru a-şi perfecţiona măiestria".

ANA ŞOIT (Deva)

Cred că în centrul discuţiilor noastre trebuie să stea problema calităţii a tot ceea ce realizăm în atelierele noastre de creaţie. Criteriul calităţii să fie ca o vamă necruţătoare care să nu lase să treacă pe tărîmul artei decît piese cernute îndelung în procesul muncii asupra cuvîntului, care să exprime avîntul şi frumuseţea timpului nostru.

Unul din eroii romanului „Bătălie în marş", al scriitoarei sovietice Galina Nikolaeva, făcea următoarea afirmaţie : „Dragostea, ca şi florile, nu creşte decît la temperaturi înalte".

De aceeaşi temperatură are nevoie şi poezia ca să trăiască. Putem recunoaşte cu mîna pe inimă, semn al sincerităţii totale, că Partidul ne-a creat acea atmosferă plină de căldură, pe care în visurile lor, n-au întrezărit-o nici cei mai îndrăzneţi visători.

Cu toţii ne străduim să redăm ceea ce simţim atît de frumos în adîncul nostru. Dar cîţi dintre noi vor crea opere care să intre în fondul de aur al literaturii ?

Într-o perioadă de frămîntări, cînd mi se părea că mă irosesc în zadar, am fost antrenată în culegerea folclorului minieresc.

Traian Müler

Cărămizile

Frămîntate în flăcări albastre,
Cărămizile ard întîi visînd ziduri...
Nu peste mult, în palmele noastre
Se aprind iar, lîngă ziduri

Care învăluiesc cald, cu asprimi
şi dragoste, una peste alta urcîndu-le
În zbor ameţitor spre-nălţimi...
Ştiţi voi, soare şi vîntule ?

Cărămizile se mai aprind o dată
În zidurile zvîcnite, fierbinţe, intern,
Acestea nu se năruiesc niciodată.
Pe ele le leagă un cîntec etern.

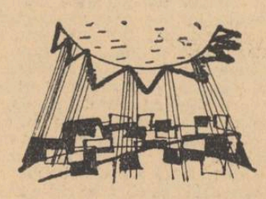

Comoara folclorică mi se părea aidoma muzicii, şi ea m-a ajutat să-mi limpezesc nedumeririle.

Sus la gura galeriei
La fîntîna bucuriei,
Ici în valea de cărbune
Mi-am făcut şi eu un nume.

Cîntece ca astea, culese în Valea Jiului sau Roşia Montană, m-au făcut să nu despart simplitatea şi claritatea de poezie. *Vorbitoarea s-a referit apoi la activitatea sa de creaţie şi la munca în cadrul cercului literar.*

Întîlnirile cu cititorii, serile literare au fost pentru mine un mijloc de învăţătură. Nu de mult am lansat chiar un fel de întrecere între membrii cercului literar din Deva : cine va scrie cele mai bune texte pentru brigăzile artistice de agitaţie.

Acest nou gen de artă mă va face să cunosc viaţa în adevăratul sens al cuvîntului, oferindu-mi în acelaşi timp un material literar valoros. Crearea de texte o consider ca o şcoală de calificare.

La o consfătuire a revistei „Luceafărul" cu colaboratorii ei, aminteam de „arderea fără flacără" sau „visarea stearpă" ca de un pericol în creaţia mea. Căutările, urcuşurile şi căderile sînt inerente. Dar de fiecare dată m-am întors între oameni, cu tot ce este bun şi frumos în mine.

ION ARIEŞANU (Timişoara)

Tinerii prozatori bănăţeni s-au ridicat din medii diferite, cu experienţe de viaţă diferite şi evoluţia lor în literatură ţine încă mult de aceste medii sociale care apar răsfrînte în propriul lor scris.

Sorin Titel a venit între noi cu lucrări (îndeosebi schiţe) inspirate din universul noilor familii muncitoreşti, al noilor relaţii sociale. Eroii săi se consumă în drame familiale cu arderi lente, cotidiene, fără emfază şi stridenţe. Analiza stărilor sufleteşti delicate, a lumii infantile (pentru care el are o predilectă afecţiune) este făcută remarcabil, ca în schiţele *Durerea*, *După ploaie*, *Darul* şi altele. Deşi tînărul prozator se dovedeşte un analist fin al stărilor de spirit acute, totuşi, în unele lucrări, această analiză originală nimereşte alături de ţintă.

Ceea ce mai are de parcurs talentatul prozator este tocmai ruta pe care s-a lansat de pe acum, spre zonele mai profunde ale realităţii contemporane.

Corneliu Omescu este un tînăr prozator prin excelenţă citadin. Şi-a petrecut copilăria şi tinereţea în Arad. A cunoscut şi periferiile sordide ale vechiului Arad, şi lumea lumpen-proletariatului, după cum a trecut nu demult, şi prin şcoala muncitorească a Galaţiului. În prozele sale cele mai reuşite : *Carnetul lui Matei*, *Mîinile frămîntă pămîntul*, *Vîntul a făcut stînga-împrejur*, *Visul cu bătaia lungă*, sînt surprinse stări de spirit specifice noilor realităţi contemporane. Am spus *stări de spirit*, fiindcă Omescu reuşeşte mai puţin în conturarea caracterelor. Scrisul său metaforic, presărat cu aforisme, alert, aduce mai ales asemenea stări de spirit specifice oamenilor zilelor noastre. De dragul originalităţii, el acordă însă o atenţie exagerată elementului formal, primejduind prin aceasta, însăşi redarea veridică a vieţii. E bine, ca noi, tinerii prozatori, să nu uităm că, în afara „lumii individuale" a scriitorului, există întotdeauna o lume incomparabil mai bogată, şi mai originală, şi personalitatea unui veritabil artist prinde aripi tocmai atunci cînd îşi mulează propria sa subiectivitate creatoare pe aceste realităţi vaste şi patetice în esenţa lor.

Laurenţiu Cerneţ, spre deosebire de noi toţi, are şi simţul umorului. Dar nepreţuit, pe care el l-a fructificat totuşi destul de palid în schiţele sale. Tînărul prozator este unul dintre puţinii care nu pot inventa (în înţelesul reprobabil al cuvîntului). Stilul sec, deci cu un umor sec, fraza concisă, obiectivarea şi minuţia observaţiei sînt elemente de care scrisul său beneficiază de pe acum. Lucrări ca *Un car de suflet*, *Uneori zorii sînt trişti*, *Ion Agud de la manevră*, *Un reportaj frumos*, afirmă un tînăr prozator care intră în stăpînirea uneltelor sale. Laurenţiu Cerneţ, pentru conturarea personalităţii sale creatoare mai are însă îndeajuns de multe de făcut. Eroii lui au încă prea puţină viaţă spirituală. Cerneţ rămîne uneori prizonierul unei înregistrări fotografice a vieţii. E un lucru perfect ştiut că autentica

CONFLICT ŞI VIAŢĂ

(Urmare din pag. 1)

În fond, ce se întîmplase în cazul celor 8 perforări de care aminteam ? Un inginer dornic de succese, interesat să cucerească „glorie", forţa la maximum capacitatea cuptoarelor. Între el şi oţelari se crease un conflict deschis şi ascuţit. Inginerul refuza să asculte părerile muncitorilor, subapreciind experienţa lor practică de-o viaţă. Cîţiva oţelari, fermi şi curajoşi, au criticat sistemul de lucru al inginerului care, pentru a obţine cît mai mult oţel, nu respecta graficul de reparaţii.

— Apoi, tovarăşe inginer, şi omul are nevoie de odihnă, dar mi-te cuptorul ? — spuneau oţelarii, cînd intervenea vreo defecţiune.

— Odihna e ceva mic-burghez. V-aţi lenevit. — răspundea, de sus, inginerul.

S-a întîmplat ca secretarul de partid al secţiei să fie un om temător de a se pune rău cu şefii. Cînd vre-un oţelar cu experienţă îl critica pe inginer, el îi tăia vorba, grosolan : — Are carte, ştie inginerul ce face.

Dar într-o bună zi, ulciorul s-a spart. Au început perforările. Planul de producţie era ameninţat. Inginerul a încercat să se disculpe, aruncînd vina tocmai pe oţelarii care se împotriviseră sistemului său aventurier de a smulge cuptoarelor oţel cu orice preţ. Diferite foruri au început să efectueze în oţelărie cercetări serioase. Bineînţeles că, în cele din urmă, adevărul a ieşit la suprafaţă. În acest timp, au început intervenţiile „la cald", despre care am mai amintit şi la care a fost prezent, în permanenţă, S. F. Sînt convins că el va scrie o carte interesantă, o carte cu un conflict puternic, răscolitor de energii, aidoma aceluia pe care scriitorul l-a cunoscut în oţelăria noastră.

Mulţi scriitori din trecut au zugrăvit maşina modernă ca un izvor de nefericire pentru muncitor. Orice modernizare a utilajului arunca în braţele şomajului zeci şi sute de muncitori. Nu întîmplător s-a născut în conştiinţa muncitorului o anumită aversiune pentru tehnică. Progresul tehnic servea în primul rînd tendinţei rapace de înavuţire a fabricantului. Marx, la timpul său, a sesizat perfect fenomenul : „Vedem — spunea el — că maşinile dotate cu minunata capacitate de a reduce în timp munca omului, şi de a o face mai rodnică, nu aduc decît foame şi istovire. Noile izvoare de bogăţie devin, printr-o ciudată fatalitate, izvoare de mizerie. Victoriile măiestriei omeneşti par a fi obţinute în dauna caracterului. Pe măsură ce omul îşi supune natura, el pare a deveni sclavul altor oameni sau al propriei sale josnicii. Pînă şi lumina curată a ştiinţei pare a nu putea străluci decît pe fondul întunecat al ignoranţei."

Din cîtă tragedie omenească s-au născut aceste adevăruri !

Muncitorilor din ţara noastră le-a devenit străină teama de maşina modernă. Mai mult chiar, oficiile de stat pentru standarde şi invenţii şi cabinetele tehnice pot proba cu date din abundenţă participarea muncitorilor la crearea noilor maşini. Existenţa unei adevărate creaţii tehnice de masă nu m-ar împiedica să observ, însă, ici-colo, atitudinea retrogradă, împotrivirea vechiului. Introducerea automatizării, a programelor electronice, nu se face chiar aşa de lesne. Undeva un ochi se încruntă, un gînd se întunecă. Uneori omul se mai întreabă : — Ce va fi cu salariul meu ? Cu calificarea mea ? Se petrece o ciocnire interioară în conştiinţa muncitorului care, bineînţeles, nu poate înţelege dintr-o dată, esenţa înlăturării în socialism a caracterului antagonist al progresului social.

Perfecţionarea producţiei are repercusiuni asupra caracterului omului — în acest indiscutabil adevăr scriitorul talentat şi cu o bună pregătire ideologică poate găsi mii de conflicte puternice, semnificative, adevărate. Uneori, însă, nu fenomenele generate de perfecţionarea producţiei, de introducerea tehnologiei noi stîrnesc interesul scriitorului, ci întîmplări posibile în ziua de ieri a tehnicii oţelăriilor.

Am citit recent o lucrare literară remarcabilă al cărei conflict se dezvoltă însă dintr-un fapt puţin posibil într-o oţelărie modernă. E vorba de poemul „Şarja" de Ion Gheorghe. În munca şi viaţa oţelarilor se petrec multe întîmplări dramatice. Moartea unui oţelar, printr-un accident întîmplător, este însă extrem de rară. Poetul s-a oprit la un asemenea moment tragic, descriind în imagini de altfel frumoase cum focul lichid cade pe un prim topitor „şi-astfel îmbrăţişat îl prefăcea în torţă". Scrie poetul :

„Nefericite-mprejurări şi blestemate adevăruri !
cînd lucrurile răzvrătite scapă
şi muşcă braţul care le strunise
şi sar spre ochii înţelepţi
de care se lăsaseră hipnotizate".

Într-adevăr nefericită împrejurare !

Foarte frumos e descrisă lupta celor 5 membri ai brigăzii pentru a-l smulge morţii pe oţelar :

„Aşa cum stau în salopete albe şi tăcuţi
şi răsturnaţi în jurul celuia ce l-a condus
par o brigadă-a unei suferinţi comune
care porneşte într-un schimb ciudat —
unde se-ncearcă apărarea unui om
de moartea care l-a-mbrăcat în fontă".

Dar încercarea de a-l salva nu reuşeşte. Tot ce urmează este începţoşat de o filozofie puţin mistică. Însăşi ideea războiului dintre om şi flacără nu e prea clară. Cred că toată povestea cu luntraşul, „bătrînul barcagiu al lumii de pe Styx", trebuie revăzută de autor, limpezindu-i simbolul, conferind finalului din acest interesant poem un sens mai descifrabil.

Cîteva cuvinte despre dragoste în literatură. Spun *în literatură*, pentru că *în viaţă* fiecare om cunoaşte despre dragoste o grămadă de lucruri. Mi-amintesc de o poveste pe care o reproduc aproximativ. La judecata cerească se înfăţişează un om, sigur că are drept la o locuinţă confortabilă în rai. E întrebat :

artă e incompatibilă cu copierea vieții, și tînărul prozator și noi toți e bine să ne reamintim, din cînd în cînd, și acest adevăr. Scrisul nostru nu poate reda pasiv fenomenele, evenimentele pline de dramatismul vieții.

Alături de tinerii prozatori amintiți mai sus, lîngă revista noastră „Scrisul bănățean", s-au mai dezvoltat și prozatori ca Vasile Crețu, Constantin Pascu, Horia Vasilescu, Al. Dragomir-Făgețeanu, N. Busuioc și alții.

Vasile Crețu și Constantin Pascu vin în mijlocul nostru mai ales cu poezia și naturalețea vieții noi sătești. Cunoașterea acestei realități se face însă, și la ei, uneori din „amintiri din copilărie". Vasile Crețu cunoaște realitatea satului contemporan, e adevărat, mai direct, descinde din ea. El posedă o cunoaștere amănunțită a gestului firesc al țăranului, a opticii sale, a tăcerilor și gîndurilor sale intime, pe care le surprinde cu minuție și pe marginea cărora aduce observații realiste profunde. Însă și Vasile Crețu rămîne uneori la periferia problematicii cu adevărat majore a satului socialist de azi. Preferă uneori țăranii ciudați, simboluri ciudate, față de care semnificațiile profunde ale conflictelor autentice rămîn palide.

Constantin Pascu, delicat pastelist al naturii campestre, surprinde oameni dotați cu profundă poezie și frumusețe morală, în schițele sale cele mai realizate, ca : *Urîțica, Noapte albă, Necunoscutul, Cerul.* Sobrietatea observațiilor sale, stilul său sugestiv, direct, capacitatea de a contura caractere viguroase sînt calități care anunță un prozator original.

Sînt unii dintre tinerii scriitori care au iluzia că se descoperă mereu într-un stil sau altul. Această autodescoperire formală ține însă numai de un subiectivism acut. Veritabila autodescoperire o vom face doar sub imperiul realității contemporane. A afirma *o personalitate* în scrisul tău înseamnă a afirma un înalt umanism, înseamnă a lupta pentru om și pentru desăvîrșirea sa morală și spirituală. Se pare că întreaga istorie a literaturii realist-socialiste (din care nu ne putem exclude nici noi, tinerii scriitori) poate fi considerată ca o istorie a luptei pentru omul nou, o istorie în care se reflectă dezvoltarea multilaterală, armonioasă a personalității umane a epocii socialiste.

Eroul nostru, eroul de azi, eroul despre care scriem este deosebit de toți eroii celorlalte epoci. El este deosebit prin vorbe, prin fapte, prin influența lui colosală asupra celor din jur, prin frumusețea și patetismul lui covîrșitor, pus în slujba marilor înfăptuiri sociale și spirituale.

Personalitatea noastră de viitori prozatori ține și de crearea unor asemenea eroi.

SORIN TITEL (Caransebeș)

Deși cînd scriem sîntem singuri, și sîntem primii judecători ai lucrărilor noastre, scriem pentru toți.

Mijloacele de a descrie realitatea sînt multe. Mi se pare că, într-un fel sau altul, toți sîntem rodul experienței noastre de viață. Șolohov, fără o bogată experiență de viață, nu ar fi dat „Pe Donul liniștit". În privința aceasta avem o datorie de onoare : aceea de a ne face viața cît mai interesantă, de a trăi cu cît mai multă pasiune în actualitatea socialistă.

Comoditatea este legată și de lipsa de experiență. Cred că este binevenită inițiativa de a porni o campanie împotriva mediocrității.

În viitorul apropiat voi termina o lucrare, pe care am și început-o, despre o localitate de provincie. Voi vorbi în ea despre fii de mineri, despre tineri intelectuali, deși nu vreau să scriu o literatură „provincială". De altfel, despre muncitorii de la Balta Sărată, am scris mai multe schițe. Vreau să arăt în această lucrare că poporul nostru trăiește astăzi o viață liberă și luminoasă.

MIRCEA MICU (Arad)

Sînt de 3 ani dascăl în comuna Podgoria și trăiesc în mijlocul colectiviștilor. Nu scriu proză. Am scris unele reportaje pentru ziar, dar îmi adun material din viața pe care o trăiesc alături de acești oameni și consider că acest material ar fi interesant pentru oricare din sală.

Casa de creație ne-a ajutat în muncă, revista „Scrisul bănățean" ne-a cerut materiale și ne-a publicat. Revistele de la București, mai puțin. Socotesc că este necesară o legătură mai strînsă și mai continuă cu noi. S-ar putea realiza, eventual, deplasări pe teren, documentări mai frecvente. Din București nu prea am primit sprijin. În schimb, repet, Casa de creație a regiunii Banat, ne-a ajutat mult.

ȘERBAN FOARȚĂ (Timișoara)

Critica în cercurile literare este o chestiune care nu s-a discutat pînă acum. Cenaclul de pe lîngă revista „Scrisul bănățean" nu are o critică organizată și competentă. După cum s-a putut vedea, critica de la revistele literare din București evită discutarea creației noastre. Apar numai note. Într-o astfel de „Notă" din „Contemporanul" se făcea de curînd o critică superficială în legătură cu două poezii ale noastre.

Un poet nu poate fi popularizat decît prin confruntarea directă cu publicul. Aș propune fie acordarea de spații mai largi în reviste și ziare creațiilor din cercurile literare, fie — ceea ce ar fi ideal — publicarea lucrărilor lor în pliante lunare.

Cred, că la mai puțin de o lună de la „Săptămîna poeziei", propunerea aceasta ar putea fi auzită.

Traian Filimon

Încredere

Mi se părea că-n mine se zbat dulbini de cîntec,
Precum pămîntul poartă nucleu de foc în pîntec.
Dar mîna care știe unelitelor temeiul
Mi se stîia să-și spună frămîntul cu condeiul.

Ci spre întruchiparea puterilor depline
A investit partidul încredere în mine.
Mi-a-ncredințat frumosul și tinerețea țării,
Să le topesc în suflet și să le dau cîntării.

Și drept recunoștință, cînd urc în zori pe schele
Pun în mortarul proaspăt și cîntecele mele,
Să-mbrățișeze țara ca niște zvelte iederi...
Rămîn dator pe viață acestei mari încrederi.

LAURENȚIU CERNEȚ (Timișoara)

Pornind de la faptul că nu ne este indiferent dacă scrisul nostru slujește poporul sau nu, dacă scrisul nostru place sau nu, aș vrea să spun următoarele: Unii dintre scriitorii maturi, după ce au epuizat ceea ce pot scrie despre locurile unde trăiesc și muncesc, trec într-o lume în care nu au trăit efectiv. Cei tineri fac altfel : să presupunem că am 30 de ani, că m-am născut la țară, am făcut școală la oraș și lucrez într-o uzină. În timpul liber scriu. Despre ce scriu ? Despre viața colectiviștilor pe care nu o cunosc, căci atunci cînd eram la țară, acolo nu exista o viață colectivistă Natural, eșecul este inevitabil. Nici nu mă gîndesc să scriu despre uzină, unde trăiesc în fiecare zi. Un student scrie despre tot, numai despre viața de student nu. În caz că muncesc la C.F.R., cele mai bune lucrări ar trebui să fie inspirate din această viață pe care o cunosc în profunzime.

Aș vrea să citesc povestiri și romane chiar, despre viața studențească și aș dori ca studenții să nu aștepte să devină academicieni pentru a scrie abia atunci despre viața studențească și, chiar, despre dragoste.

LIGIA CHIRIȚĂ (Timișoara)

Cercul literar al grupului C.F.R. din Timișoara, cred că este cel mai tînăr din cele reprezentate aici : luna trecută a împlinit un an. De aceea, cu realizările noastre nu ne putem mîndri în măsura în care au făcut acest lucru reprezentanții altor cercuri literare. Cu atît mai mult ne bucură faptul că referatul prezentat de tovarășul A. Dumbrăveanu a amintit totuși despre cercul nostru literar, scoțîndu-i în evidență activitatea de creație a textelor pentru brigăzile artistice de agitație.

Faptul că și la această conferință, ca și la alte ședințe, cercul nostru literar a fost etichetat ca producător al unor texte de brigadă, mărturisesc că nu ne bucură prea mult.

Dacă ar fi așa, dacă am scrie numai texte, ar trebui să fim criticați. În realitate, dintre cei 17 membri ai cercului nostru, numai 3 se ocupă de texte de brigăzi. Majoritatea membrilor cercului sînt muncitori. Oameni care, după o tură pe locomotivă, vin seara la clubul C.F.R. și se ocupă de artă. Cei mai mulți dintre ei sînt poeți.

Dacă nu am fi primit ajutorul partidului, cel al organizației de bază din cadrul C.F.R.-ului, nu am fi putut ajunge la rezultatele pe care le-am obținut

Însă poate tocmai pentru faptul că acești oameni lucrează în tot timpul zilei pe o locomotivă, majoritatea creațiilor lor sînt pe teme sentimentale. Le place să scrie despre lună, despre stele, despre banca din parc etc. Totuși ne bucurăm că există chiar asemenea creații care demonstrează că există o sete de frumos. Am ajuns după un an de zile — și aci trebuie să mulțumesc și ziarului „Drapelul roșu" care ne-a ajutat — să-i convingem pe acești tovarăși să scrie despre munca lor. Bineînțeles, trebuie să mai lucrăm mult. Astăzi, poeții noștri vorbesc și despre alte lucruri, de pildă despre eliberarea popoarelor de sub jugul colonialist, despre munca de zi cu zi a ceferiștilor.

ILARIE HINOVEANU (Craiova)

Noi, cei din regiunea Oltenia, ne prezentăm la această consfătuire cu o situație a activității literare îngrijorător de slabă față de ce s-ar fi putut face.

Dacă Uniunea scriitorilor ani de zile nu s-a îngrijit de remedierea situației de la filiala Craiova, dacă organele locale n-au întreprins încă nimic în vederea îmbunătățirii situației, profităm de ocazia acestei întîlniri pentru a ne exprima nemulțumirea față de această stare de lucruri.

Lucrez, ca inginer, într-o uzină constructoare de mașini din Craiova. „Contemporanul", „Gazeta literară", „Luceafărul", presa literară pătrund în uzină, sînt citite de muncitori, de tehnicieni, de ingineri. Dar filiala noastră, care se găsește în apropierea acestei uzine, nu ne face de loc cinste.

Ședințele de lucru ale cercului filialei erau ținute întîmplător, mereu amînate și prost organizate. Ce impresie îi putea produce celui invitat la ședințele cenaclului cînd găsea pe ușa filialei prins un bilet pe care scria : „Ședința se amînă din motive..." Și se pare că nu de fiecare dată aceste motive erau întemeiate.

Cum să crească talentele literare cînd nu sînt sprijinite ? Cum o să apară culegeri literare ? Pentru aceasta trebuie un om de inimă care să alerge, să se zbată, să pună tot sufletul.

Ascultam raportul tovarășilor de la Hunedoara. Ce lucruri frumoase au realizat, ce elan tineresc caracterizează munca lor !

Consider că este absolut necesară analizarea de urgență a activității filialei de la Craiova și luarea de măsuri care să producă o cotitură în activitatea literară craioveană.

Noi avem încrederea și forțele necesare. Sîntem convinși că, după reorganizarea așa cum trebuie a muncii filialei, lucrurile se vor schimba și că se vor obține rezultate mult mai bune.

Pentru noi, scriitorii tineri, condițiile în care trăim și muncim sînt cu totul altele în raport cu acelea în care erau nevoiți să scrie în regimul trecut înaintașii noștri. Pentru noi căile pe care mergem sînt limpezi.

Modestele mele rezultate obținute pînă acum m-au făcut să înțeleg din ce în ce mai mult că mai departe nu voi putea merge dacă nu-mi voi însuși continuu învățătura marxist-leninistă, ideologia și politica partidului nostru, dacă nu voi adînci în continuare cunoașterea esteticii. Și, evident, cunoștințele căpătate va trebui să le împletesc cu munca migăloasă de zi cu zi asupra manuscrisului.

ION MEIȚOIU (Casa Centrală a Creației Populare)

Am avut prilejul să particip la aproape toate consfătuirile regionale cu membrii cercurilor literare și sînt bucuros să constat că, de pildă, numai în ultimii doi ani procesul apropierii de viață a membrilor cercurilor literare, procesul creșterii continue a măiestriei artistice a multor tineri, îmbogățirea tematică a lucrărilor lor — au devenit lucruri evidente. Aceasta o demonstrează destul de bine, cred, însuși faptul că în anul care a trecut au fost prezentate Casei Centrale a Creației Populare și Uniunii scriitorilor, de către Casele regionale de creație, 46 de culegeri cuprinzînd lucrări ale membrilor cercurilor literare sau texte literare pentru brigăzi artistice de agitație, culegeri de folclor poetic contemporan, texte pentru cîntece de masă etc. În anul acesta, numărul unor astfel de culegeri a crescut simțitor. Acest lucru este desigur îmbucurător, dovedind largile posibilități de afirmare a elementelor talentate din cercurile literare și din colectivele de creație ale brigăzilor, posibilități oferite cu generozitate și dragoste de către organele de partid și de stat, precum și creșterea calității culegerilor datorită maturizării talentului multor tineri scriitori, ca urmare a cunoașterii adîncite a vieții noastre noi. Cu toate acestea, trebuie spus că unele din culegerile trimise de către Casele regionale de creație—și acest lucru a fost subliniat de altfel și în raportul Uniunii scriitorilor — nu reușesc să satisfacă pe deplin cerințele legitime. Este regretabil că uneori parvin, și nu în mod întîmplător, forurilor care sînt chemate să îndrume, să cerceteze și să avizeze, în ultimă instanță, asemenea culegeri, lucrări care nu pot reprezenta cu cinste regiunile respective.

Am să revin, în acest sens, cu un exemplu. Un cerc literar din regiunea Oltenia, mai precis din Turnu-Severin, ne-a trimis un fel de dare de seamă în care se semnala, între altele, că la o ședință a cercului, s-a citit și s-a ascultat „cu mult interes" un fel de dramă în trei acte, intitulată pare-mi-se „Sclava Teodot" și în care, pe parcursul a 70—80 de pagini, se arăta dragostea cu zguduitoarele ei chinuri nutrită de o sclavă pentru împăratul roman Traian, venit cu oștile sale să cucerească Dacia. Această lucrare a fost concepută într-o perioadă în care pe șantierele navale din Turnu Severin, pe cîmpiile colectivizate ale regiunii răsună intens ritmul vieții noi.

Nu de mult, un tînăr învățător, membru al unui cerc literar din nordul țării, ne-a adus la Casa Centrală a Creației, cu scopul de a fi publicat, un roman cuprins în foile a 10 caiete dictando, roman care se referea la campania lui Mihai Viteazul în Ardeal. Lucrarea era slabă, datorită incapacității autorului de a investiga în profunzime faptul istoric, de a surprinde semnificația lui. Cînd l-am rugat să povestească despre munca lui de învățător, omul nostru a relatat aceste lucruri atît de plastic, de veridic, de emoționant, încît, dacă aș fi avut la dispoziție un stenograf, l-aș fi trimis pe învățător cu un reportaj destul de bun direct la redacția revistei „Luceafărul".

Tovarăși, consfătuirea noastră a avut drept scop ca, pe lîngă împărtășirea reciprocă de experiență în domeniul creației literare, al activității propriu-zise a cercurilor literare, să cimenteze legăturile dintre aceste cercuri și organele tutelare, să sporească grija noastră în organizarea mai temeinică a muncii în cercurile literare. Casele regionale de creație, ajutate de comitetele regionale de cultură și artă, de consiliile regionale ale sindicatelor, ar fi bine ca, paralel cu organizarea unor documentări ale membrilor cercurilor literare în fabrici, uzine, șantiere, gospodării colective, cu tipărirea unor culegeri reprezentative ale cercurilor literare, să editeze și monografii ale celor mai bune cercuri literare, care să împărtășească experiența vie de muncă și de viață a acestora.

Nicolae Dolingă

Cules în ajun de război

Soarele singeriu asfințea în podgorii
și parcă luaseră foc cireșii amari.
Tipetele călătoarelor păsări tăiau strimb bolțile serii
și strugurii fierbinți singerau sub cireșii amari.

Tata-mi spunea că vinul e singele pămîntului
și mă îmbătau culorile de mătasă-ale toamnei...
Dar simțeam că în zori, împreună cu soarele,
mă voi ridica peste culorile toamnei !

Pînă atunci, palmele-căuș le umplusem cu vin
și amurg,
ca să adăp cocorii arcuiți ca o baladă peste
inima mea...
În ochii umezi mi-ardeau cireșii amari ai copilăriei
și soarele singeriu asfințea în inima mea.

Este necesar să se organizeze pe plan regional concursuri de creație pentru membrii cercurilor literare, concursuri profilate pe o diversitate de genuri și specii literare.

Este necesar să fie stimulată și popularizată mai mult creația meritorie a cercurilor literare în paginile ziarelor locale, în culegeri, în revista „Îndrumătorul cultural" și în ziarul „Munca", ziar care, după părerea noastră, a promovat și pînă acum, în mod consecvent, asemenea creații.

Cred că nu trebuie neglijată nici munca de scriere a unor versuri destinate cîntecelor de masă.

O grijă mai atentă s-ar putea acorda și pieselor scurte. Nu trebuie neglijată nici activitatea de culegere a folclorului poetic nou, întrucît acesta este o școală a măiestriei artistice.

În această direcție, este meritorie acțiunea Casei de creație populară din Hunedoara, care a trimis pe teren, pentru a depista folclor nou, tineri scriitori pasionați de această muncă.

Casa Centrală a Creației Populare mai are încă multe lucruri de făcut pentru a ajuta mai bine cercurile literare. În această direcție, Casa Centrală a Creației Populare, prin sectorul ei de literatură, va trebui să depună mai multă străduință — și printr-o conlucrare mai operativă și mai organizată cu Uniunea scriitorilor — să ia o serie de măsuri menite să ducă la îmbunătățirea activității cercurilor literare.

CONSTANTIN CHIOTAN (Reșița)

Cercul literar „Maxim Gorki" care funcționează la Combinatul metalurgic din Reșița are 13 ani de activitate.

În referatul prezentat s-au arătat atît rezultatele bune, cît și aspectele negative din activitatea cercului nostru literar. Unii au rămas — se pare — cu impresia că această latură negativă ar fi caracteristică cercului nostru și voi încerca să arăt că nu este tocmai așa.

Cercul nostru are 30 de membri. Săptămînal se țin ședințe. Se ține evidența lucrărilor, se revine la ele după citire. Nu sîntem cu mult sub nivelul altor cercuri. Dacă în revista „Scrisul bănățean" nu au apărut lucrări scrise de membrii cercului nostru, în alte reviste și publicații au apărut aceste lucrări.

Participarea cercului nostru la viața culturală a orașului este permanentă. Joile tineretului, care se țin săptămînal, sînt susținute de membrii cercului nostru literar.

Dăm sprijin și brigăzilor artistice de agitație. Concursul membrilor cercului nostru se simte și în funcționarea gazetelor de perete.

Am primit sprijin din partea filialei din Timișoara a Uniunii scriitorilor și din partea Casei regionale de creație.

Înainte vreme, ziarul local „Flamura roșie" a scos în fiecare lună cîte o pagină literară, în care se vorbea și despre lucrările cercului nostru, acum însă acest lucru nu se mai face în mod organizat și aceasta se resimte în activitatea noastră.

Cercul literar din Reșița nu a făcut tot ce se putea face.

Pe viitor ne angajăm ca să facem tot posibilul ca să activizăm cercul nostru, dîndu-i consistență.

MARCEL BRESLAȘU, membru în biroul Uniunii Scriitorilor

Vreau să spun cîteva din părerile unui scriitor bătrîn, care nu se lipsește de bucuria permanent nouă de a fi în mijlocul tinerilor scriitori, din sentimentul egoist de a ști că opera începută de generația mea se va afla în mîini bune.

Cred că nu există un profil specific al tinerilor scriitori, există un profil al omului nou, al scriitorului realist socialist.

Un scriitor nu trebuie să se simtă niciodată meșter, ci numai ucenic, și, permanent, pe umerii lui trebuie să apese necesitatea cunoașterii vieții.

Vorbitorul a făcut apoi cîteva aprecieri în legătură cu activitatea cercurilor literare.

Cred că Uniunea scriitorilor — a spus el — va trebui să ia măsuri pentru a cerceta și rezolva situația existentă acum la Craiova, unde mi se pare că sînt nu numai bisericuțe, dar există chiar 76 de parohii, cu cîte un singur enoriaș.

Dintre tovarășii care au luat cuvîntul, mi-a plăcut mult poezia „Încredere" a lui Traian Filimon.

O problemă discutată mai de aproape este aceea pe care a ridicat-o aici tov. Ligia Chiriță : faptul că cercul lor literar a fost pecetluit cu afirmația că ar fi o fabrică de texte pentru brigăzi artistice, de unde — de fapt — mai au mult pînă la Homer. Eu sînt autorul cîntecului „Bumbești-Livezeni" și mi-aș dori ca să mai pot scrie asemenea lucruri. De asemenea, consider că încă soarele, luna, banca din parc sau tot ce urmează după aceea, sînt specifice și ceferiștilor.

Nouă ne este caracteristică tocmai libertatea de a scrie orice, despre orice. Nu este rău să scriem chiar despre „Bădița Traian" sau despre „Mihai Viteazul", dar de pe poziția noastră marxist-leninistă. Dacă Gorki spunea : „să privim prezentul cu ochii viitorului", putem spune și astfel : „să privim trecutul cu ochii prezentului". **În încheiere, vorbitorul a răspuns unor opinii formulate în cursul discuțiilor, după care a citit din versurile sale.**

ION BRAD, secretar al Uniunii Scriitorilor

Aș vrea să-mi spun cîteva păreri personale, deoarece concluziile acestei consfătuiri sînt convins că le-a tras fiecare în parte.

Ce așteptăm de la cercurile literare ? Așteptăm scriitori ? Așteptăm scriitori în măsura în care considerăm cercurile literare drept pepiniere de noi talente și consider că există condiții pentru a se dezvolta scriitori cu personalitate distinctă. Dar dorința firească de a fi scriitor mare este a tuturor ; dacă nu toți au și talentul necesar afirmării, toți pot să fie agitatori în slujba frumosului, să contribuie la educația socialistă a oamenilor în mijlocul cărora trăiesc.

Vorbitorul s-a referit apoi la problema cunoașterii vieții de către tinerii scriitorilor și la problema orientării ideologice a lucrărilor literare.

În continuare, el a spus : În ceea ce privește organizarea s-a vorbit puțin. Multe lucruri care nu merg bine se datoresc lipsei de experiență a cercurilor. Fiecare cerc literar poate să primească un susținut ajutor de la organizația de partid, de la sindicat, U.T.M. și Casele de creație. Sînt multe posibilități organizatorice pe care trebuie să le folosim. Ziarele regionale pot să ne ajute și ele, au și făcut aceasta, și o pot face în continuare.

De asemenea, Comisia de îndrumare a cercurilor literare trebuie să fie mai aproape de viața dvs. și conducerea Uniunii scriitorilor trebuie să se intereseze mai mult de problemele dvs.

Revista „Luceafărul", care a primit sarcina de a se ocupa de cercurile literare, sub aspectul preocupării față de tineret, a făcut un început bun, dar cu totul insuficient. O muncă sistematică în redacție, în această privință, nu a existat. Redacția are acum inițiative foarte hotărîte, doi din redactori se vor ocupa de aceste probleme.

„Luceafărul" ar dori ca lucrările cele mai bune să fie trimise revistei, prin cercuri, după ce ele au fost discutate aici.

Acum, în pragul a două mari aniversări — 15 ani de la proclamarea Republicii și 30 de ani de la luptele muncitorești din februarie 1933 — cred că în fiecare din noi există dorința ca, prin munca sa, să dea tot ceea ce are mai bun pentru a contribui la procesul de educare a omului nou, pentru a răspunde sarcinilor pe care ni le-a încredințat partidul.

În cadrul discuțiilor au mai luat cuvîntul tovarășii : Damian Ureche (Timișoara), Ion Prunoiu (Craiova,) Lucian Bureriu (Timișoara), I. Girjoiu (Craiova), Cornel Omescu (Timișoara), Constantin Pascu (Timișoara), Traian Liviu Bîrăescu (Timișoara), Mandics György (Timișoara), Marcel Curtu (Timișoara), Traian Müller (Petroșeni), Traian Filimon (Deva), D. Rachici (Timișoara), P. Stoenescu (Craiova), St. Bossu (Craiova).

În dimineața zilei a doua a consfătuirii s-au organizat seminarii de proză, poezie, dramaturgie, critică literară. S-au citit și s-au discutat, în cadrul acestor seminarii, povestiri, schițe, poezii, texte pentru brigăzile artistice etc.

Consfătuirea s-a încheiat cu ședători literare organizate în raioanele Arad și Lipova.

Teme pentru corespondenții noștri

- **În ce măsură în paginile Luceafărului sînt oglindite problemele tineretului și conflictele lui reale. În ce măsură e oglindit procesul de formare al tînărului, ca nou cetățean al patriei noastre ?**
- **Ce păreri aveți despre eroul liric al poeziei noastre actuale și în ce măsură acest erou exprimă aspirațiile, sensibilitatea și gîndurile dumneavoastră, ca tineri constructori ai socialismului ?**
- **Care erou din proza ultimului an v-a devenit apropiat și pentru ce motive ?**
- **Cum vă imaginați eroul care v-ar reprezenta pe deplin ? Între tovarășii dumneavoastră de muncă există asemenea eroi ?**
- **Vă ajută critica și literatura actuală în rezolvarea problemelor de ordin etic, care se ridică în relațiile de muncă, de familie etc. ?**
- **Ce forme ar putea folosi revista noastră și altele pentru a vă veni în ajutor în acest sens ?**
- **În ce măsură critica literară exprimă opiniile dumneavoastră despre cărțile citite ?**
- **Dacă există deosebiri simțitoare, care vi se pare a fi cauza ?**
- **Articolele, cronicile și studiile de critică și istorie literară vă sînt de folos în procesul de învățămînt ?**
- **Ce propuneri aveți în vederea îmbunătățirii muncii revistei Luceafărul ?**
- **Care carte apărută în 1962 v-a plăcut mai mult ?**

„— Ai sădit un pom ?" — „Nu" răspunde el. — „Ai avut un prieten" ? — „Nu". — „Ai iubit o femeie ?" La răspunsul omului că n-a iubit niciodată, „judecătorul", mînios, îl trimite în iad. Povestea aceasta spune mult. Ar fi inutilă demonstrația că dragostea adevărată îți aduce fericire. Sporirea timpului liber, condițiile mai bune de trai și perfecționarea morală a omului, pot îmbogăți cu elemente noi discuția despre etica dragostei.

Ce se întîmplă, însă ? S-a creat parcă un consemn să nu se scrie despre problemele mai delicate ale dragostei. Pe stadioane, în stranduri, în stațiunile de odihnă, poți vedea corpuri goale, dar în nici o carte nu vei întîlni ceva scris despre frumusețea corpului omenesc, a dragostei fizice. Aceasta nu e nici primitiv, nici scabros, nici pornografic. Eroi unor cărți se îndrăgostesc însă numai de calitățile morale ale femeii, de dexteritatea ei de a mînui unealta. Dar există o atracție firească a bărbatului față de femeie, care nu poate fi evitată ipocrit. Ochii bărbatului privesc și picioarele, și trupul femeii, și privirea aceasta nu are, în sine, nimic rușinos. Dragostea nu e „sfințenie". Aici, scriitorul poate întîlni și elemente ale noului socialist, și elemente ale vechii morale burgheze.

Sentimentele de dragoste, viața în familie a muncitorului nu se bucură de atenția majoră a scriitorilor. Literatura nu poate educa, dacă nu înfățișează viața cu contradicțiile ei puternice.

Să dau un exemplu hunedorean. Acum cîteva luni, adunarea generală a organizației de bază de la exploatarea utilaje din I.C.S.H. a înfierat faptele nedemne ale mecanicului auto Măgălie Constantin. Înainte de a se lua vreo hotărîre, președintele prezidiului a dat cuvîntul lui Măgălie. Acesta s-a ridicat și, cu un glas iritat, a apostrofat pe cei care au îndrăznit să spună adevărul despre el. „Nu m-am amestecat în viața voastră și de aceea nu admit să mă ponegriți", a spus Măgălie. „De viața mea particulară dispun numai eu și, ca atare, mă comport așa cum cred de cuviință. Resping acuzațiile voastre pentru că nu sînteți competenți să mă judecați".

Cum a ajuns muncitorul Măgălie Constantin să se comporte într-un mod atît de netovărășesc ? Ziarul uzinei a arătat că, sufletește, Măgălie este bolnav. În anul 1943 a cunoscut-o pe tînăra Vasile Elena. Povestea lor de dragoste avea romantismul celor 16 ani. Cei doi tineri au hotărît să se căsătorească. Dar vremea trecea și Costică Măgălie a început să evite discuția cu privire la căsătoria lor. Într-o zi, Elena, plină de fericire, i-a spus lui Costică : — Dragul meu, vom avea un copil. Dar în loc să se bucure, Costică s-a posomorît și n-a pregetat s-o alunge pe Elena. Cîteva zile mai tîrziu, Costică s-a „împrietenit" cu o altă fată. Elena II a crezut și ea cuvintele dulci pe care Costică le rostise odinioară Elenei I. După un timp, cea de-a doua „soție" a născut și ea un copilaș. Imediat, Costică și-a părăsit familia și s-a mutat în alt oraș unde s-a căsătorit cu Elena III. Nici cu ea n-o duce mult și în scurt timp divorțează. Urmează cea de a patra soție, care îi naște un nou copil. Chipurile nu se înțelege nici cu aceasta și, cu copil cu tot, o alungă din casă. La o săptămînă numai după această întîmplare, în apartamentul lui Măgălie se mută tînăra Băian Elena, Elena V.

Este evident că ne aflăm în fața unui om ale cărui sentimente umane s-au alterat, un om care își bate joc de dragoste. Recent, băiatul cel mare al lui Măgălie a venit la Hunedoara. N-a găsit în Constantin Măgălie un tată. Uzina a devenit părintele copilului ; ea n-a putut să privească cu nepăsare viitorul fiului lui Măgălie. Băiatul a fost angajat și în curînd va deveni muncitor calificat. Dar ceilalți doi copii, care nu știu nici ei ce înseamnă cu adevărat cuvîntul tată ? Este condamnabilă purtarea acestui om.

Un alt exemplu. Nu de mult, ziarul din Hunedoara a publicat apelul unei fetițe : „Mamă, rămîi cu noi". Ce se întîmplase ? După 14 ani de conviețuire, familia Vlad a intrat în impas. Soția, Vlad Florica, a cunoscut un tinerel, pe nume Oniga Ioan, elev la școala serală din Calan, și a hotărît să-și părăsească căminul, să-și abandoneze cei doi copii. Strigătul copilului, „Mamă, rămîi cu noi !", a zguduit multe inimi. Și se prea poate ca opinia publică s-o trezească la realitate pe această femeie, care renunță la copii în numele unei fericiri probabil iluzorii.

Adesea, pînă la adînci bătrînețe, te urmărește întîiul chip al dragostei. Am citit recent două poezii de dragoste ale lui Mihu Dragomir. Mă întrebam dacă cineva poate trăi cu adevărat simțămintele din acele versuri. Mai ales poezia „Acum" este îngrijorător de nepăsătoare. Totul se petrece într-o singurătoare rece, eroul se bucură de despărțire și teoretizează plăcerea de a „redeveni persoane singulare". Iată poezia :

Acum — e bine. Iar sîntem străini,
Nimic din mine nu-i al tău. Nimica.
Tăceri, și-atît, trecînd prin brazi și pini,
S-au dus de mult nesomnu-n doi, și frica.

Și ca-nainte de-a ne fi știut,
Redevenim persoane singulare.
Aveam un cer și-o noapte fiecare,
Acum e bine, — nopțile-au tăcut.

De-atîtea ne-mpliniri sîntem prea plini,
Nici așteptarea n-o mai știm, nici frica.
Sîntem și-n noi și între noi străini.
Din tine nu-i nimic al tău. Nimica.

Judecați-o singuri !

Lupta dintre vechi și nou este un război pentru frumusețea omului. Conflictele vieții descoperă această ofensivă generală, victorioasă a noului care transformă neîncetat țara și oamenii ei.

Un filozof care n-a iubit niciodată oamenii a spus că-i o mare eroare să crezi că ne-am fi născut pentru a fi fericiți. De fapt eroarea aparține în egală măsură și gînditorului, și societății burgheze, egoiste și nepăsătoare pentru soarta omului.

Trăim și ne clădim fericirea într-o lume cum nu poate fi alta mai minunată. Măreția omului stă în munca sa creatoare.

Cartea trebuie să-i descopere cititorului sensul frumuseților vieții și, în contrast, ceea ce urîțește și dăunează încă mersului nostru înainte.

Găsesc în aceasta obligația elementară a literaturii.

Florica Ştefan

(Poetă din R. P. F. Iugoslavia)

Creştere

Acestui oraş cu largi bulevarde
îi aflu sensul în fiinţa ta;
şi rîul care curge sub ferestre
există pentru tine
şi parcă te-ameninţă.
Să nu faci nici un pas
dacă nu laşi în urmă-ţi
brazde-afunde
şi rădăcini înflorind în stele.
Nu deschide gura,
dacă vorbele nu înfrunzesc barem un arbore
şi un om.
Nu lăsa nici o lacrimă pe obraji,
dacă nu se răsfrînge într-însa
măcar un mic soare.
Nu creşte cu niciun milimetru,
dacă nu simţi cum cresc cu tine-odată
şi furnicile şi munţii.

Mama

Eşti pasul meu liniştit în miezul nopţii,
tristeţea mea în formă de vers,
visul meu sub stelele păcii,
icoana căreia i se închină zeii închipuirii,
spasmul mîinilor mele.
Din lacrimi te-ai zămislit,
şi din batjocurile tatei,
pentru a fi eu însămi strigătul dimineţii
şi jocul soarelui dezmierdat.
Toate vremurile trăiesc în firea ta plăpîndă,
statuie ridicată
la poarta vieţii mele,
plîngînd în zori
în pragul fiecărui răsărit de soare.

Oboseala mamei

Cu opincile trezeşti dimineaţa.
Cu fringhia, nu poţi lega snopi
o viaţă bătută de ploi şi de vînturi;
cu roua nu-ţi poţi spăla
oboseala celor patruzeci de ani
Holdă lîngă holdă, porţi în genunchii tăi;
din vertebrele tale răsare grîul
sub plug îţi lucesc coastele.
Şi iarăşi cu opincile adormi nopţile.
Oboseala celor patruzeci de ani
aprinde stele pe obrajii opincilor.

Traducere de Veronica Porumbacu

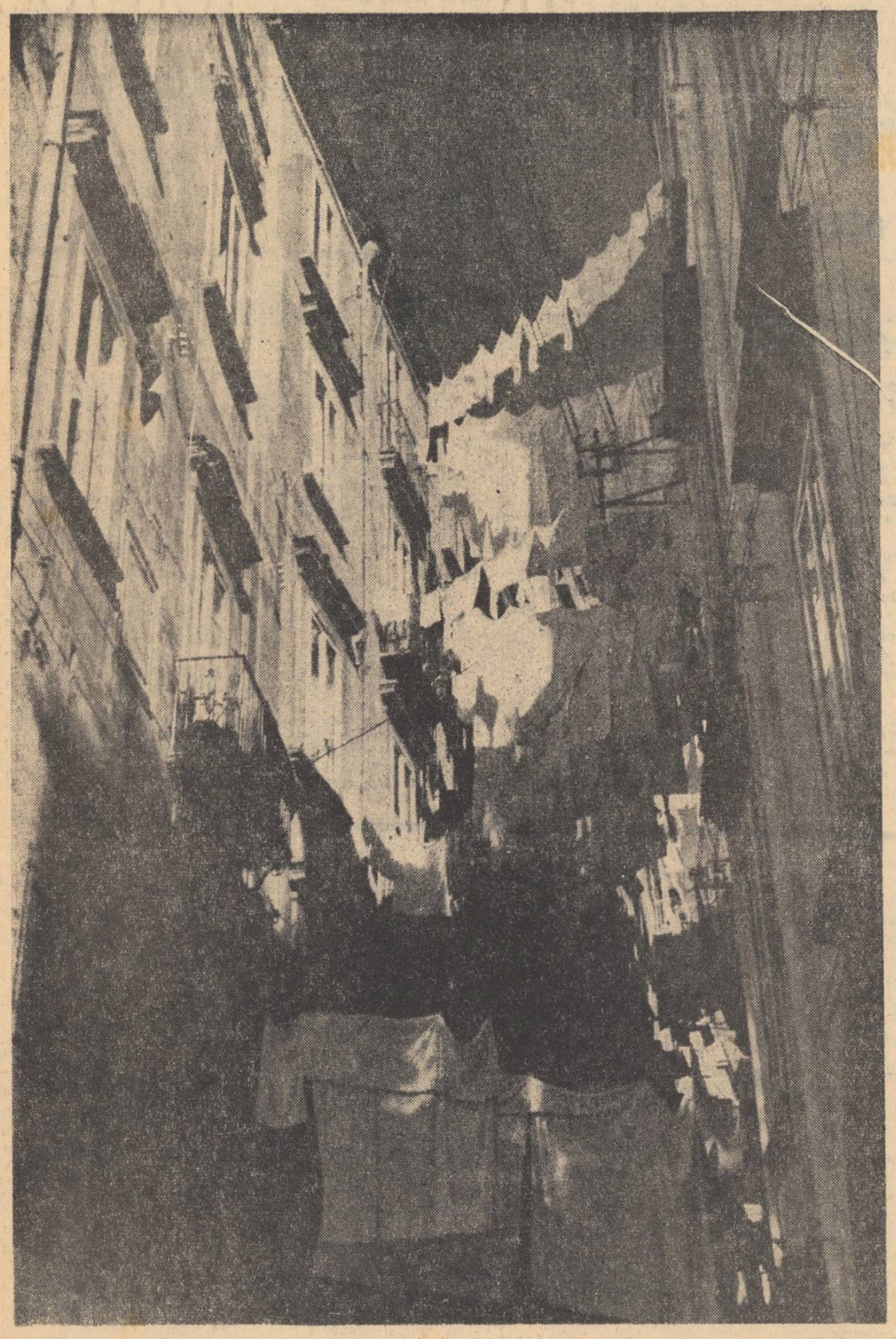

Peisaj citadin din sudul Italiei — *Fotografia: I. HANANEL*

meridiane

NOIEMBRIE ÎN ITALIA

Sfîrşit de toamnă la Roma. Aeroportul este înţesat de oameni. Abia izbutesc să-l descopăr pe Giovanni, prietenul meu, cu care am legat atîtea discuţii în parcul Kaisaniemi, în nopţile albe ale Festivalului de la Helsinki.

— Ai picat la timp — îmi spune. Turiştii străini sînt pe picior de plecare. Se eliberează muzeele, pieţele, monumentele; o să poţi vedea totul în tihnă.

O noapte la Roma. Mîine, în zori, plecarea spre Sud, spre Sudul acesta cu arzătoare şi sumbră celebritate, cu care vom începe traversarea Italiei, de la Marea Mediterană la cea Adriatică.

Tragedia satului

Ne îndreptăm spre Bari, capitala regiunii Puglia. De-o parte, coline golaşe pe care înnegresc, cînd şi cînd, ruine de străvechi cetăţi feudale. De cealaltă parte, cîmpia. Pămînt roşu, sărac. Case părăsite, cu ferestrele oarbe. Nu numai oamenii au fugit, dar parcă şi vegetaţia. Oamenii au luat drumul pribegiei spre nordul industrial sau chiar mai departe, oprindu-se în minele din Franţa sau Belgia. Din loc în loc, rar, cîte o casă locuită; pe frînghii fluturînd rufe colorate, unicul detaliu viu în decorul de stampă. Singurele vite: bivolii. Multe bălţi. Mult paludism. Şi mereu, mereu, solul acesta zgîrcit, pămîntul roşu, în care nu rodeşte nimic. Îngrăşăminte chimice? Nu, moşierilor nu le pasă de asta, după cum nu le pasă că ţăranii părăsesc cu miile Sudul. (Ba poate chiar se bucură, sperînd că vor duce cu ei şi primejdia reformei agrare!) Şi atunci, orientarea spre culturi de plopi. Exploatare mai ieftină, cîştiguri mai mari.

O dată cu înviorarea naturii, cu apariţia plantaţiilor de măslini şi viţă de vie, intrăm, brusc, în Bari. E seară. Pe autostrada Lungomar, iluminaţie feerică, maşini luxoase care se scurg spre localurile de noapte înfipte în limbile de pămînt ce au intrat în mare, la marginea oraşului. Ne îndreptăm către oraşul vechi. Vizităm impunătoarea catedrală — lucrare în stil roman din secolul 12 — şi renumita biserică „San Nicola", considerată ca model al bisericilor apuliene de stil roman. La doi paşi de magnificul monument, străzile înguste, întortocheate, ale cartierului vechi. Canguri buretoase, cu carii adînci. Sărim de pe o piatră pe alta (singurele insulîţe în marea de noroi abundent, hrănită de ploaia de ieri). Aici a fost, cîndva, primul loc de popas al ţăranilor fugiţi din Sudul-Sahară, prima speranţă care s-a prăbuşit; fuga a continuat spre Nord, tot mai spre Nord... Iată şi casele: aproape ruinate, după asaltul secolelor şi-al apei, dar slujind şi astăzi ca locuinţe. Multe uşi deschise pentru aerisire (dacă poate fi vorba de aşa ceva). Vrînd, nevrînd, priveşti înăuntru. Familii numeroase, îngrămădite între patru pereţi. (Şapte persoane pe cameră, după statistici). Oare cum or fi arătat pe vremea emigraţiei în masă a ţăranilor?...

Primele prăbuşiri ale speranţelor lor, dar şi primele lecţii de luptă... Sîntem invitaţi într-o casă mai mare. Înăuntru, peste 50 de inşi, tineri, bătrîni. Pe pereţi, portretele lui Lenin, Togliatti şi Garibaldi. Asistăm la o consfătuire a muncitorilor din cartier. Pe colţul unei mese, o hîrtie albă pe care sînt consemnate nume şi cifre: contribuţia membrilor de partid la chiria acestei săli. Oamenii întrerup şedinţa, se interesează despre ţările socialiste, pun întrebări cu privire la viaţa pe care o trăieşte poporul, tineretul romîn.

Afară, sub ferestrele fără perdele, copii pe jumătate dezbrăcaţi se joacă, ţipă, aleargă. Joacă vie, săracă şi tristă. Glasurile lor pătrund pînă-n sală, făcînd uneori conversaţia dificilă. (Îi vom reîntîlni seara, în restaurantele „oraşului nou". Copii de 12—14 ani goniţi de acasă de sărăcie; spală vase, curăţă duşumele, servesc. Cîştigă săptămînal 7—800 de lire. O prăjitură costă 120 lire, iar o cutie cu cîteva bomboane fondante — 250 de lire).

La invitaţia unor prieteni, mergem într-una din periferiile oraşului: Carbonaria Vecchia. Sîntem la hotarul cîmpiei. Cu atît mai surprinzătoare iluminaţia vie din piaţa centrală. Pe o estradă, sub lumina spectrală a reflectoarelor, un cor cîntă cîntece religioase. Încolo, tot arsenalul bîlciurilor organizate odinioară în oraşele noastre de provincie: tot soiul de loterii, tiribombe, focuri de artificii. O simplă distracţie? Nu; numărul mare de preoţi care veghează la „păstrarea disciplinei", numeroasele figuri biblice atîrnate în piaţă, ca şi litaniile lungi, monotone, cu îndemnuri de a asculta porunca bisericii, ne limpezesc îndată misterul. E sărbătoarea Domnului. Una din multele sărbători de acest fel organizate, mai ales, în preajma alegerilor electorale, cînd între două coruri religioase, preotul invită populaţia să-şi dea votul Partidului Democrat-Creştin. Focuri de artificii între oraşul cu copii înrobiţi şi cîmpia-Sahară, copleşită de nopţile lungi ale foamei...

★

...La sud de Bari, pămîntul este tot mai sărac în apă. Sîntem în plină zonă carstică. Nici un pic de viaţă. Apa ploii a provocat mari eroziuni pînă-n adînc, sugrumînd vegeaţia şi creînd, în cursul secolelor, peşteri grandioase. Atenţiune, turişti! Nu pierdeţi prilejul de a pătrunde în lumea stalactitelor de la Castellana, miraculosul castel de alabastru!

La 25 de km de Bari, la Turi, temniţa în care a fost încarcerat Antonio Gramsci, întemeietorul Partidului Comunist...

★

Într-o duminică, pornim spre Taranto. Pe drum, prietenii cu care călătoresc îmi arată undeva, pe nişte coline, silueta deşirată, sinistră, a unor rachete americane.

Oprim la Matera. Oficial, oraş; practic, un sat ceva mai răsărit. Piaţa e plină de oameni. Are loc un miting pentru pace. La tribună se perindă tineri, bătrîni, femei cu copii în braţe, pronunţîndu-se pentru o politică internaţională conformă intereselor reale ale poporului. Într-una din clădirile pieţii este sediul Partidului Social-Democrat. Din balcon, membrii conducerii locale a P.S.D. privesc, prin ochelari de soare, desfăşurarea manifestaţiei, sutele de oameni, printre care mulţi veniţi din sate îndepărtate...

După miting, discutăm cu grupul de tineri care ne înconjurase şi ne punea numeroase întrebări cu privire la Romînia. Lucrează toţi în satele din jurul Materei. Salariul lor de muncitori agricoli este mult mai mic ca în Nord (şi acela destul de scăzut). Au luat parte, toţi, la grevele organizate de ţăranii din Sud.

★

Dar asemenea privelişti sînt generale, sudul fiind doar punctul de „criză", de maximă ascuţire a contradicţiilor. Aveam să aflu acest lucru mai tîrziu, în plin centrul Italiei, la un pas de Florenţa Renaşterii.

Acolo, la cîţiva kilometri de orăşelul San-Gimiagno, pe drumuri întortocheate şi pline de hopuri, prafaţa arabilă a provinciei noastre!

Încep să discut cu un grup de tineri. Majoritatea, fete.

— Băieţii au luat drumul oraşului... Dar ce, parcă acolo-i mai bine? suride trist una din ele, o fetişcană care n-a împlinit douăzeci de ani; o fetişcană cu codiţe, dar cu privirea aspră, maturizată prea timpuriu. Continuă: — Doi fraţi ai mei au plecat la oraş, la Siena. Unul lucrează la o fabrică de bomboane; cîştigă cît să mănînce şi să-şi plătească un pat. Celălalt s-a întors acasă — bolnav, istovit.

— Noi sîntem şase fraţi — completează un băiat. Niciunul n-am isprăvit şcoala primară, a trebuit s-o ajutăm pe mama la cîmp; tata a murit de mult. Trei dintre noi sîntem membri ai organizaţiei Tineretului Comunist. Pe mine m-au delegat tovarăşii din provincie să merg la congresul Federaţiei de la Bari. Atunci am călătorit prima dată cu trenul; şi tot atunci am văzut, prima dată, şi marea... La Congres l-am ascultat pe tovarăşul Luigi Longo. Am înţeles că trebuie să luptăm, să luptăm... A, şi ştiţi cum s-a sfîrşit călătoria la Bari? Alături de alţi tovarăşi din Florenţa, Roma, Milano, am manifestat şi eu pe străzile oraşului; în fruntea noastră, steagul Cubei revoluţionare, dăruit Congresului de delegaţia tineretului cubanez. Şi uite-aşa am ajuns la poliţie. M-au ridicat din stradă, lovindu-mă cu bastonul; ştiţi, dumnealor, care ne-ndeamnă să fim liniştiţi, să aşteptăm, că moşierii o să ne facă dreptate...

Am părăsit cooperativa la miezul nopţii. Discuţiile, întrebările, au continuat o vreme în drum, în faţa maşinii. Mă uitam la aceşti oameni şi mă gîndeam... Suprapuneam imaginii satului o altă imagine, pe care o cunoscusem cu cîteva ore mai înainte. Abia la prînz părăsisem oraşelul San-Gimiagno, cu splendidele sale turnuri medievale. (Oraş mort, fără industrie, împietrit în decorul evilor vechi: străzi cu pavaj medieval, sumbre palate cu ferestre duble separate printr-o coloană sau cu cercevele; 15.000 de locuitori în secolul 13, doar 10.000 astăzi...). Şi mă gîndeam că ţăranii din faţa mea, oamenii aceştia din satul cu nume frumos („Santa Lucia", ca în romanţele de la patefonul copilăriei...) trăiesc şi astăzi cam în aceleaşi condiţii în care trăiau strămoşii lor din secolul XII, contemporani cu constructorii turnurilor din San-Gimiagno. O parte din turnuri s-au şi năruit; totul demonstrează vechimea. Numai oamenii din Santa Lucia, oamenii din satele italiene, au rămas la aceleaşi condiţii de exploatare.

Tineretul Romei

I-am cunoscut îndeaproape pe mulţi dintre băieţii şi fetele Romei. Cel mai adesea, ei mi-au fost ghizi, fie că vizitam Capitoliul sau ruinele Coliseumului, Forumul roman sau columna traiană. Unul din ei m-a purtat prin „Quo-Vadis", către vestitele catacombe. Ne-am oprit la un loc de recentă şi sumbră celebritate: Fosse Ardeantine. Aici, în adîncul străvechilor catacombe, au fost împuşcaţi de către hitlerişti, la 24 aprilie 1944, 335 de italieni, ca răzbunare pentru faptul că fuseseră ucişi 32 soldaţi fascişti. Am citit inscripţiile de pe morminte: muncitori, elevi, profesori, funcţionari, oameni de serviciu. Aşa cum au fost ridicaţi, fără alegere, de pe o stradă a Romei. Iată şi doi fraţi; nu împliniseră 20 de ani...

O fată cu un buchet de flori în mînă — care la venirea noastră se lipise de umbra peretelui — trage cu urechea la explicaţiile date de tînărul ghid. Intrăm în vorbă. Adevărata reculegere, spune ea, adevăratul omagiu adus celor căzuţi, este lupta;

— ...Ştiţi prea bine, fasciştii sînt fiare, nu se lasă ei cu una, cu două. Şi-au creat şi-un partid cu nume pompos: „Mişcarea Socială Italiană". Dar poporul îi respinge, trăindu-i după cum merită: ca pe nişte derbedei, strînşi în bande; derbedei, da, dar a căror primejdie nu trebuie deloc neglijată".

Cuvinte aspre, bărbăteşti, rimînd ciudat (şi totuşi, cît de firesc!) cu gestul tandru al aşezării buchetului de flori pe morminte.

Fata avusese dreptate. Chiar în zilele şederii mele la Roma, în fiecare amiază, sute de elevi cu cărţile la subţioară (avînd în frunte nişte inşi mai în vîrstă, cu obişnuiţii ochelari de soare închişi) se îndreptau spre ambasada Austriei, pentru a fluera şi manifesta gălăgios împotriva unor atentate puse la cale de elemente fasciste în Tirolul de Sud, revenit după război Italiei. Îmbătaţi pe băncile şcolii cu ideile nefaste ale „Marelui imperiu italian", ghidaţi diabolic de urmaşii lui Mussolini, aceşti băieţandri dezorientaţi manifestează, de fapt, împotriva fraţilor întru fascism din Tirol... Dar surîsul, ivit o clipă, îngheaţă. Există nenumărate aspecte dintre cele mai grave. Într-o seară, pe cînd priveam Piaţa Spaniei încărcată cu nelipsitele coşuri de crizanteme albe şi roşii, dinspre strada Condoti a apărut o maşină din care nişte tineri cu ochelari de culoare închisă aruncau, pe trotuare, afişe care chemau la solidaritate cu Spania franchistă. Încercînd să reducă din eficienţa manifestărilor populare italiene împotriva lui Franco, aceste lepădături fasciste îşi luaseră ruşinoasa povară să scoată basma curată dictatura din Spania. (Serviciu pentru serviciu! Nu puţini italieni afirmă că partidul fascist al Italiei este susţinut financiar de Franco, mai cu seamă în timpul alegerilor; şi nu întîmplător, unii dintre capii O.A.S. au găsit, în momente critice pentru ei, adăposturi călduţe în oraşele italiene!).

Dar am asistat şi la manifestăţiile tinerilor muncitori din „Oraşul eternˮ, desfăşurate sub steagul nobilelor idealuri ale libertăţii şi păcii.

E impresionant spectacolul acestor manifestaţii, la care iau parte, nu o dată, mii şi mii de oameni ai muncii. În decurs de cîteva ore, marile pieţe, umbrite pînă atunci de grandioasa tăcere a palatelor-muzee, devin o mare vie, fierbinte, multicoloră, vuind de glasurile miilor de piepturi. Şi clipă de clipă, mulţimea e sporită de alte şi alte torente.

Urmărind, în sens invers, drumul unui asemenea torent care se varsă în piaţă, atingi îndată zona mahalalelor, a cartierelor obscure, sărace. Atingi, deci, un important capitol al vieţii actuale italiene. Iată, abia treci de splendida Fontana di Trevi, înconjurată de străini gălăgioşi care aruncă în apă monezi (legenda spune că cel ce doreşte să revină în Roma trebuie să arunce un ban în unda fîntînii) şi te pierzi în bezna străzilor înguste, cu clădiri ruginite de vreme, gata-gata să se prăbuşească asupră-ţi. Aici trăiesc cei ce nu-şi permit luxul să dea la chirie peste o treime din leafă — atunci cînd o au. Şi cîte alte privelişti identice! Cîte aşezări omeneşti ridicate efectiv pe gunoaie, în plin centrul Romei; cîte „caseˮ înghebate din resturi de maşini, din placaj sau cutii de conserve. Apartamentele noi construite la Roma, ca şi la Florenţa, nu sînt accesibile nici unui funcţionar inferior, dar muncitorului!

...Şi totuşi, cît e de frumoasă această Italie, cîte splendori arhitectonice nu oferă în fiecare clipă privirii vrăjite! Opere care-şi păstrează tinereţea prin secole; opere care vorbesc despre geniul creator al acestui popor harnic, talentat, instruit, plin de cele mai nobile aspiraţii spirituale!

Vorbind despre nobilele aspiraţii ale poporului, nu pot încheia aceste însemnări despre tinerii Romei fără să consemnez, măcar în fuga impresiei, o întîmplare care m-a emoţionat. S-a petrecut nu departe de Piaţa Quirinale, pe strada Pilotta. Pe un zid de aproape 40 de metri lungime şi vreo 4—5 înălţime, numai afişe de reclame, ţesute strîns, fără un centimetru liber: reclame pentru vinurile Frascati ori Folonari, pentru confecţiunile Marzotta sau dulciurile Motta, pentru nu mai ştiu ce pantofi ori pastă de dinţi... Nicăieri afişul vreunui spectacol de teatru, sau al unui concert sau al unui spectacol de operă... Ba nu, era unul: deschiderea unei expoziţii de artă mexicană. M-am îndreptat într-acolo. Mă aşteptam să găsesc numai specialişti. Dar sala era plină de tineri; după înfăţişare, cei mai mulţi muncitori. Se opreau şi la desenul templului lui Quetzalcoatl, şi la cel al piramidei Soarelui din Teotihuacan. Dar se opreau, stăruitor, mai ales în una din încăperi. Era sala în care erau expuse nouă tablouri ale lui Siqueiros, printre care şi sugestivul „Revoluţia ne dă cultura"...

Gondolierii în grevă

Veneţia, canalul Grande, nopţi cu o lună fantastică, „aranjată" ca pentru turişti, 400 de biserici celebre, sute de palate măreţe, Palatul Ca'd'Oro cu Galeria Franchetti (opere de Tiţian, Van Dick, Mantegna), liniştea uimitoare (singurul oraş din lume în care nu-i îngăduit accesul automobilelor) şi, mai uimitoare ca toate, senzaţia de părăsire, de încremenire într-un timp perimat. Aici nu se construieşte nimic, nu se schimbă nimic. Prea puţine clădiri ridicate în secolul nostru. Una singură în ultimii 15 ani: vila unei americane...

Sclipiri fosforescente de undă, întuneric apăsător. E ora 9 seara, dar oraşul s-a şi culcat.

De ce s-ar mai agita? Au plecat turiştii, aşa de numeroşi în timpul verii (în 1960, de exemplu, numărul lor a crescut aproape la 1.700.000). Gondolele se zbat în pilonii înfipţi în pămînt... Piaţa San Marco, pustie. Porumbeii s-au ascuns sub acoperişuri, în clopotniţa bisericii. La intervale, cei doi mauri anunţă prin cunoscutele lovituri ora exactă. Dincolo de piaţă, străduţe înguste: aici e centrul negustorilor de lux.

— Pe străduţele astea manifestează comuniştii Veneţiei — ne spune unul dintre tinerii care ne însoţesc.

Apoi se opreşte, atrăgîndu-ne atenţia asupra unui afiş. Motto: Un citat biblic, un avertisment pentru cei care nu ascultă de sfatul bisericii. În continuare, opiniile bisericii în legătură cu filmele care rulează în oraş. **De cinci ori interzise** filmele cu caracter social. Recomandat cu litere groase, filmul cu temă biblică „Sodoma şi Gomora"...

...În ultima zi petrecută-n Veneţia, un spectacol interesant: fluxul şi refluxul fiecărui început de noiembrie. Sub ochii noştri, apele canalelor s-au umflat, acoperind întregul oraş cu un strat de 30—40 centimetri!

Oamenii umblau în cisme, sau mergeau pe nişte estacade scunde. În Piaţa San Marco, porumbeii se refugiaseră pe acoperişuri. Pe apă pluteau resturi de fructe, mucuri de ţigară, foi de ziar şi gunoaie. Decor sumbru, ceţos, care te pătrunde prin toţi porii. O evadare din această stare de spirit: gondola! Gondolierul e tînăr. N-are ghitară, nici legătură de mătase purpurie la gît; barca e veche, cîrpită discret în cîteva locuri. În „sezonˮ, recuzita de operetă e obligatorie; dar acum? Acum cerul e sumbru, în curînd vine frigul. Gîndurile se învîrtesc cu nelinişte, toate, în jurul problemelor grave, privind plînea zilnică. Ne vorbeşte despre o grevă organizată cu puţin timp în urmă, şi la care au participat mulţi din cei 3200 de gondolieri ai Veneţiei. Lozinca: „Dreptul la canal!" Din cauza vitezei mari, „à l'americaine", a motoscafelor şi vaporaşelor cu turişti, apar valuri care fac primejdioasă excursia cu gondola. Şi turiştii, speriaţi, se îndreaptă spre mijloacele acelea mecanice...

Douăzeci dintre gondolierii participanţi la grevă au fost daţi în judecată pentru „tulburarea ordinei publice..."

★

...Din nou satele, cu decorul lor dezolant, cu condiţiile de viaţă ale evului mediu... Dar şi cu lupta vie, condusă de comunişti, pentru sfărîmarea rînduielilor strîmbe, pentru libertatea şi fericirea celor mulţi.

Vizităm — la cîţiva kilometri de Empoli, — satul în care s-a născut Leonardo da Vinci. Mai întîi, muzeul în care sînt expuse reproduceri după celebrele sale picturi, precum şi diferitele scheme tehnice ale savantului şi inventatorului care a fost Leonardo; iată şi materializarea lor, prin intermediul unor mecanisme: maşina de zburat, roata hidraulică, maşina de bătut monede etc.

După vizitarea muzeului, mergem la Casa de Cultură a Poporului — opera ţăranilor. Ei se adună în timpul liber aici, ca să citească o carte, să vadă un film. Discuţia se încinge — ca pretutindeni pînă acum — firesc şi spontan. Discutăm despre munca lor. Cîţiva sînt meşteşugari. Cei mai mulţi cultivă viţa de vie, măslinii. Muncesc în condiţii dintre cele mai primitive. Cea mai grea problemă: a apei. Roata hidraulică, invenţia lui Da Vinci, încă n-a ajuns pînă la ei.

Soluţia? Lupta organizată, dirijată de Partidul Comunist italian.

— „Primăria noastră — ni se spune — este condusă de mulţi ani de comunişti. De altfel, în provincia Toscana, din cele 49 de comune, 45 sînt conduse de comunişti şi socialişti. „Casa populară" în care sîntem acum am ridicat-o la îndemnul Partidului, cu braţele noastre, cu banii noştri. Sînt vreo 600 de asemenea case în toată provincia... Ne mai luminăm şi noi venind aici serile; mai discutăm ce să facem ca să scăpăm de sărăcie, ca să găsim luptei noastre formele cele mai eficiente...

...Ce s-ar mai putea adăuga, în finalul reportajului nostru, lîngă aceste cuvinte în care vibrează atîta hotărîre, atîta încredere?

Andrei Ştefan